

श्रीमद्विजयानंदसूरिविरचित
श्री जैनतत्त्वादर्श.

भाषान्तर करनार,
वकील मुलचंद नथुभाई
जावनगर

छपावी प्रमिद्ध करनार,
श्रीआत्मारामजी जैनज्ञानशाला तथा
पुस्तकालयनी कार्यदक्ष तज्ञा
जावनगर

सन १९५६ वास्तव मुद्र १५ सने १८०९

मुल्य चार रपीआ

आ ग्रथ मुयई निर्णयसागर प्रेममा छाप्यो

प्रच्यन्यामित्यना सर्व हष प्रसिद्ध करनाराण पोताने
स्वाधिन राखेला वे

આ ગ્રંથ મલવાના ઠેકાણાં.

- ૧ અમારે ત્યાંથી દોશી ગુલાવચ્છદ આણંદજી
લાઈબ્રેરીયન મારફત
- ૨ મુવડ શા. ત્રીમશી માણક જૈનપુસ્તક
વેચનાર માંડવીઘડર
- ૩ જાવનગર જૈનધર્મ પ્રસારક સજા આફીસ

અર્પણ પત્રિકા.

અનેક ગુણગણાલંકૃત સુદ્ધ મુરવી શેઠ
આણંદજી પરશોતમની સેવામાં

મુળ જાવનગર.

વાઘ્યાવસ્થાથી સ્વશક્તિવલ્લે સાંસારિક વ્યાપારમાં અચ્યુદય પ્રાપ્ત થવાથી આપે સ્વોપાર્જિત દ્રવ્યનો, અન્ય અન્ય પ્રસંગે, તીર્થ-યાત્રા, ઉદ્યાપન (ઉજમણ) અષ્ટાદ્ મહોત્સવ, શત્રુંજય મહાતીર્થ ઉપર જીનવિવોનુ સ્થાપન, અદ્વયનીધિશ્રાદ્ધિ ધર્મકાર્યોમાં અતઃકરણના ધાર્મિક ઉત્સાહથી વ્યય કરી પોતાના આત્માને નિર્મલ કરેલો છે, અને તેવી નિર્મલતા પ્રાપ્ત થવાથી વૃદ્ધાવસ્થામાં શાંતરસનો આપના અતઃકરણમાં જમાવ થયો છે, તેનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ જાવનગરના જૈનસમુદાયમાં પ્રસંગે પ્રસંગે થતા ઁંચા મનને શાંતિ પમાડવામાં આપનું અતઃકરણ સાધનજૂત થાય છે, ંવાં અનેક કારણોને લીધે, તેમજ મારા ઉપર આપ અત્યંત પ્રીતિ રાખો છે, તેથી આ જાપાન્તરરૂપ ગ્રંથ આપને સવિનય અર્પણ કરું તે સ્વિકારશો

જાવનગર,
તાળ ૧૭ નોવેંબર
૧૮૯૯

લી. આજ્ઞાંકિત,
જાપાંતર કર્તા.

प्रस्तावना.

नमे ज्ञाता महावीरो, नष्टेषो कपिलादिषु ॥

युक्तिमद् वचनं यस्य तस्य कार्यः परिग्रहः ॥ १ ॥

इत्याचार्य श्री हरिजिह्व सूरि ॥

जैनदर्शन सर्व दर्शनोमां श्रेष्ठ ठे, एम पूर्वाचार्य श्रीमद् हरिजिह्व सू-
र पट्टदर्शन समुच्चय नामना ग्रथमां ठ ए दर्शनोना देवता तत्वप्रमु-
ना यथार्थ विचार प्रदर्शित करी सिद्ध करी बताव्युं ठे मोक्षाजिलापी
त्माउने मोक्षपद प्राप्त करवामां जैनदर्शननुं आराधन एज सत्य सा-
न ठे. साधन रत्नत्रयीनुं आराधन करवु तेज ठे ज्ञान, दर्शन, चारित्र
त्रय ठे. श्री तत्त्वार्थमां “सम्यग् ज्ञान दर्शन चारित्राणि मोक्षमार्गः”
न यथार्थ सिद्ध करी बताव्युं ठे.

वेदांत आदि दर्शनमां मात्र ज्ञाननेज मुक्तिनुं साधन मानेलुं ठे. द-
न, चारित्र तो तेमनी गणनामांज नथी. जुठ शंकराचार्यकृत अपरोक्षानु-
ति, तथा विद्यारण्य स्वामिकृत पंचदशी श्री शंकराचार्यकृत आत्मबो-
मां चारित्र अर्थात् क्रियानी जरुरीआत बतावी ठे, परंतु दर्शन अर्थात्
सम्यग्दर्शननी मोक्षप्राप्तिमां केटली आवश्यकता ठे ते संबंधी विचार
नदर्शन शिवाय बीजा कोष्पण दर्शनमां विलकुल बताव्या नथी. सम्य-
दर्शननुं यथार्थ स्वरूप तो मात्र जैनदर्शनना पूर्वाचार्य प्रणीत गहन ग्रं-
थोनु अवलोकन करवाथीज जाणी शकाय ठे, तेमां पण गुरुगम ज्ञाननी
आवश्यकता ठे जैनदर्शनमां सम्यग्दर्शननी मुख्यता ठे, कारण के ते
शिवाय ज्ञान अने चारित्र मोक्ष प्राप्त कराववामां असमर्थ ठे, आप्रमाणे
ठतां सम्यग्दर्शन अने सम्यग्चारित्रनु मूल कारण सम्यग् ज्ञान ठे.
तो सम्यग् ज्ञान प्राप्त थाय तो सम्यग् दर्शन अने सम्यग् चारित्र से-
इजे प्राप्त थाय ठे, परंतु सम्यक् ज्ञान प्राप्त थवुं ते अति दुर्लभ ठे.
जुदा जुदा दर्शनना आचार्योंनी विद्वत्ता तेउना ग्रंथोनुं अवलोकन कर-
वाथी स्पष्ट रीते मालम पडे ठे जुदा जुदा दर्शनना ग्रंथो अवलोकन क-
शो तो आपने सिद्ध थशे के सम्यग् ज्ञान मात्र जैनदर्शनना ग्रंथोमां-
न ठे. अवलोकन करती वखते निष्पक्षपात मतिनी पुरी जरूर ठे. ची-

जाउं वास्ते तो शुंज वोखुं, परतु वेदांतमतना धुरंधर श्री माधवाचार्य, पोताना सर्वदर्शन संग्रह नामना ग्रथमां जुदा जुदा शोख दर्शनना विचारो वतावेलावे, एकनु बीजामा एम उत्तरोत्तर खडन करेलु ठे, तेमां आर्हत (जैन) दर्शन संवधी विचारो वतावतां जेजे वावतोनु जेजे रूपे खडन करेलु ठे ते एवु तो विचित्र ठे के, आ प्रसंगे हु हिमतथी लखी शकु तु के, तेवा महान् आचार्यने पण जैनदर्शननु यथार्थज्ञान न होतु सर्व दर्शनसंग्रहमा आर्हत दर्शननु स्वरूप वताववामा ठ डव्यसंवंधी तथा सप्तजगीसंवंधी विचारो वताव्या ठे ठ डव्यमां “धर्म अने अधर्म” जे प्रथमना वे डव्यो ठे, तेनु स्वरूप तदन असत्य ते स्थले वतावेलु ठे, जैनदर्शननु सत्यज्ञान जो तेमने होत तो ते वने पदार्थोनो जेवो तेमणे अर्थ कयों ठे तेवो करतज नहि, खोटो अर्थ करी असत्य खडन कयुं ठे, खेर। मात्र तेदलुज नहि परतु सप्तजगीनी गहन शैली पण तेवा विद्वान् आचार्यने समजवामां आवी नथी, ठता “नैकस्मिन्नसंज्ञात्” एम सूत्र लखी असत्य कटपनाउं वतावी ठे सप्तजगीना असत्य खडननु खंडन श्रीमद्विजयानदसूरिजीए बहुज विस्तारथी करेलु ठे जे थोडावखत पठी ठपाववामा आवशे, ते अवलोकन करवाथी वाचकवर्गने सिरु थशे के जैनदर्शन अति गहन दर्शन ठे, अने तेनुज यथार्थ ज्ञान ते सम्यग् ज्ञान ठे श्री माधवाचार्य जेवा महान् आचार्यपण जैनदर्शनना परम रहस्यथी अज्ञात हता, तो सामान्य विद्वानो माटे तो शुंज वोखुं? आमारा लखाणनी सावित्री माटे जीज्ञासुए जैनदर्शनना प्रवीण पुरुष पासे जैनदर्शननु यथार्थ ज्ञान नवतत्व प्रमुखनु प्राप्त करी सर्व दर्शनसंग्रहमां वर्णवेला आर्हत दर्शनसंवंधी विचारो तथा तेनु खडन अवलोकन करवु, आर्यावर्तमा वसनारा तेमज वहारना विद्वानो मध्येनो मोटो जाग वेदांतदर्शनने सर्वोत्तम दर्शन माने ठे, परंतु दिलगीरी मात्र ए ठे के वेदांतनु ज्ञान धरावनारा महाविद्वानो पण जैनदर्शननु यथार्थ ज्ञान प्राप्त करवा सारु तेना गहन ग्रथोनो लेशमात्र अन्यास करता नथी, जैनदर्शननु यथार्थ ज्ञान पूर्वाचार्य श्रीमद्दहरिजडसूरि तथा श्रीमद् हेमचंद्राचार्य प्रमुखना रचेलो डव्यानुयोग संवधी ग्रथोनु सदगुरु समक्ष अध्ययन करवाथी थाय ठे संस्कृत जापाना वेत्ताउं, तर्कना नियमो लक्ष्मां

लक्ष, पूर्वाचार्यप्रणीत जैनदर्शनना गहन ग्रंथोक्तुं अध्ययन करे ठे, त्यारेज तेउने सर्व दर्शनो करतां जैनदर्शननी महत्त्वतानुं जासन थाय ठे जैन-दर्शननुं यथार्थ ज्ञान थवा सारू प्राचीन तथा अर्वाचीन महान् आचार्योण अनेक ग्रंथोनी रचना करेली ठे; परंतु एवा निःस्वार्थ परोपकारी महात्माउण ज्ञानरूप लक्ष्मी जैनोने वारसामां आपतां उत्तरोत्तर प्राप्त थतां वर्तमान कालना जैनोना कवजामां ते एवी तो बंधनमां पडेली ठे के, ते ज्ञानरूप लक्ष्मीना उत्तम नगीना अति जीज्ञासुउने पण दृष्टिपथे आववा पामता नथी आप्रमाणे लखवानो हेतु ए ठे के परमकृपालु श्री-मद् विजयानंदसूरिजीने (ग्रंथकर्त्ताने) एक प्रसंगे अमुक शेहेरनो ज्ञान जडार अवलोकन करवानी जीज्ञासा थइ हती. तेवा धर्मधुरंधर महान् आचार्यने पण त्यांना आवकोण ज्ञानजडार वताववामां आनाकानी करी हती. आवी अज्ञानता ज्यां ज्यां व्यापेली ठे, ते ते स्थलना जैनो जैनदर्शननी ज्ञानरूप लक्ष्मीनो सडुपयोग करताज नथी, तेमज बीजा जीज्ञासुउने पण करवा देता नथी. महाविद्वान् आचार्योण परम उपगार बुद्धिण अति प्रयासथी अमूल्य ग्रंथोनी रचना करी जैनीउने जे स्वाधिन करेला ठे, ते मात्र सिंधुकमां राखवासारु तेमज वार मासे एक दिवस धूप देवा अने वज नाखवासारु नहि, परंतु नदीना जलनी जेम ज्ञाननी पिपासावालाने तृषा ठीपाववासारु प्रगट दृष्टिपथे आवे तेवी रीते राखवासारु स्वाधिन करेला ठे. मारो लखवानो हेतु ए ठे के जैनदर्शननु ज्ञान बीजा दर्शनवालाउंना ज्ञानना प्रमाणमां बहु अल्प विस्तारमां प्रसिद्धिमां आवेलु ठे. अन्य दर्शनवालाउंना जेजे महान् ग्रंथो ठे ते सर्वे प्रगट थएला ठे, त्यारे जैनदर्शनना महान् ग्रंथो ज्ञानजडारोमांज मात्र बिराजे ठे जुउं सम्मतितर्क, रत्नावतारिका प्रमुख जैनदर्शनधारी आवक समुदायतो आवे अमूल्य ग्रंथोना ज्ञानथी अतिदूर ठे साधु समुदायमां पण बिरला ठे. सारांश के वर्तमान कालना जैनोने ज्ञान प्राप्त करवानी बहुज अल्प जिज्ञासा ठे जैनदर्शनमां सात क्षेत्रमां अव्यनो व्यय करवानी जिनाज्ञा ठे सात क्षेत्रमां ज्ञानक्षेत्रनो समावेश ठे, आ क्षेत्र एवु तो बलवान ठे के तेना रक्षण उपर जैनदर्शनना अस्तित्वनो परम आधार ठे. ए प्रमाणे जिनाज्ञा ठे उतां वर्तमान कालना जैनो आ आधारभूत क्षेत्रमां बिलकुल व्यय श-

किना प्रमाणमां करताज नथी. जे कांइ व्यय करे ठे ते बीजाउंना प्रमाणमां यत्किंचित् ठे आ प्रसंगे कोइ सवाल करशे के हालमां जैनशालाउं अनेक स्थले स्थापवामां आवी ठे ते शुं ज्ञानक्षेत्रमां व्यय नथी ? उत्तर मात्र एटलोज ठे के ते व्ययनी बीजा क्षेत्रना व्यवनी साथे सरखामणी करशे, त्यारेज यथार्थ समजवामा आवशे आवी जैनशालाउंमां महाविद्वान् शिक्षकोने राखी तीक्ष्ण बुद्धिवाला जैनना बालकोने उत्तरोत्तर गहन ग्रंथोनु अध्ययन कराववामां पुष्कल अव्ययो व्यय करवानी जरूर ठे, एटले सुधी के जे दरजे चैत्यक्षेत्र तथा प्रतिमाक्षेत्र वर्तमान कालमां प्रकाशित थयेल ठे, ते दरजे ज्ञानक्षेत्रने प्रकाशित करवानी जरूर ठे ज्ञानीने पुष्टि आपवी तेज ज्ञाननी पुष्टि ठे, अने ज्ञानने पुष्टि आपवी ते ज्ञानीने खोराक आपवातुल्य ठे आ वावतमां वर्तमान कालना अन्यदर्शनीउंनी पद्धति तरफ दृष्टि करवी जोइए अन्यदर्शनोना तमाम महान् ग्रंथो प्रगट थएला ठे विद्वान् पुरुषो ते प्रगट थएला ग्रंथोनु अवलोकन करी शके ठे जेवी लुट विद्वानोने अन्यदर्शनोना ग्रंथोनी ठे, तेवी जैनदर्शनना ग्रंथोनी नथी टुकामां कहींए तो जैनदर्शनना ग्रंथो विलकुल विस्तार पामेला नथी जे प्रगट थयेल ठे ते पण एवी पद्धतिमां के प्रवेशकने सहायक शिवाय मार्ग पण सूजे नहि सारांश के जैनदर्शननु ज्ञान केलवणी रूप थवामां तेवा प्रकारनी रचनानी वर्तमानमा अत्यंत खामी ठे आवी अनेक मुश्किलीउंना कारणथी सम्यग्ज्ञान प्राप्त थबु ते वर्तमान कालना मनुष्योने अति दुर्लभ ठे

सम्यग् ज्ञान, सम्यग् दर्शन, सम्यक् चारित्र ते मोक्षमार्ग एबु जे प्रथम दर्शावेल ठे तेनो सामान्य अर्थ आ प्रसंगे बताववानी जरूर ठे

सम्यग् ज्ञान-ते आप्तप्रणीत तत्त्वस्वरूपनो यथार्थ अवबोध

सम्यग् दर्शन ते आप्त प्रणीत तत्त्व स्वरूपना यथार्थ अवबोधनो अनुभव, वा यथार्थ तत्व रुचि

सम्यक्चारित्र ते आत्मस्वरूपमा, कर्मक्षय करवा निमित्ते रमणताकरवी

सम्यग् दर्शन अने सम्यक् चारित्रनु विस्तारथी स्वरूप बताववानो आ स्थले प्रसंग नथी मात्र सम्यग् ज्ञानसंवधी कांइक लखवानी आ-

વશ્યકતા છે, તેથી પૂર્વાચાર્યપ્રણીત ગ્રંથતું અનુકરણ કરી નવતત્ત્વસંવંધી કાંઈક વિચાર જાહેર કરવા રજા લઉં હું.

આસપ્રણીત તત્ત્વ છે. ૧ જીવ, ૨ અજીવ છે તત્ત્વના વિસ્તારરૂપ સાત તથા નવ તત્ત્વ છે. તે આ પ્રમાણે ૧ જીવ, ૨ અજીવ, ૩ પુણ્ય, ૪ પાપ, ૫ આશ્રવ, ૬ સંવર, ૭ નિર્જરા, ૮ વંધ, ૯ મોક્ષ. પુણ્ય, પાપને વધમાં અંતર્જાવી કરવાથી સાત તત્ત્વ થાય છે.

પ્રથમ જીવતત્ત્વ—જીવ શબ્દ ચેતન, આત્મા इत्यादि અર્થવાચી છે જીવતત્ત્વનો યથાર્થ અવબોધ તેજ અતિ ગહન જ્ઞાન છે. જીવતું અસ્તિત્વ માનનારા વિદ્વાનોના વિચારમાં પણ વહુજ વિચિત્રતા છે. જીવ, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રયુક્ત, સુખ હુ. સુ. વીર્યવાન્ છે જવ્યત્વ, અજવ્યત્વ, પ્રમેયત્વ, સત્ત્વ, દ્રવ્યત્વ, પ્રાણધારિત્વ, સંસારિત્વ, સિદ્ધત્વ, આદિ સ્વ અને પરપર્યાય જીવને છે. જ્ઞાનાદિ જીવના ધર્મ છે તેમના થકી જીવ જિન્ન પણ નથી અને અજિન્ન પણ નથી, પરંતુ તે વસ્ત્રેથી જિન્ન જાતિરૂપ જિન્નાજિન્ન છે. જો જ્ઞાનાદિ ધર્મોથી જીવ જિન્ન હોય તો હું જાણુ હું, હું જોઉં હું, હું સુખી, હું હુ. સુ. હું જવ્ય इत्यादि અજેદ પ્રતિપત્તિ ન થવી જોઈએ, અને તે તો પ્રાણીમાત્રને છે, તેમજ જો જ્ઞાનાદિ ધર્મોથી જીવ અજિન્ન હોય તો, આ ધર્મી અને આ તેના ધર્મ છે, એવી જેદબુદ્ધિ ન થવી જોઈએ. માટે જ્ઞાનાદિ ધર્મ થકી જિન્નાજિન્ન એવો જીવ માનવો જોઈએ વહી જીવ કેવો છે ? કર્મના જેદોનો કર્તા છે, તેમજ તે કર્મોના ફલનો પણ જોક્તા છે, ચતુર્ગતિરૂપ સંસારમાં કર્મના સંવંધથી પરિવ્રમણ કરનારો છે. તેમજ દ્વાદશવિધ તપપ્રયોગથી સકલ કર્મનો ક્ષય કરી સિદ્ધત્વ પ્રાપ્ત કરનારો છે આ સર્વ લક્ષણો જીવના, ચેતનના, આત્માના છે. જીવ, પૃથ્વી, અપ, તેજ, વાયુ વનસ્પતિકાયનો તેમજ વે, વ્રણ, ચાર કે પાંચ ઇન્દ્રિયવાલો છે, એમ નવ પ્રકારનો છે. પ્રકારાતરે તેના ૫૬૩ જેદ પણ થાય છે.

વીજુ અજીવતત્ત્વ—જીવ કરતાં જેનાં લક્ષણો વિપરીત હોય તે અજીવ, અજ્ઞાનાદિ ધર્મવાન્, રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શાદિથી જિન્નાજિન્ન, નરદેવાદિ જવાંતરમાં નહિ ગમન કરનાર, જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મનો અકર્તા, તેમના ફલનો અજોક્તા, અને જડસ્વરૂપ, સડન, પડન, વિધ્વંસનાદિ ધર્મવાન્,

તે અજીવ છે તેના ધર્મ, અધર્મ, આકાશ, પુજ્જ અને કાલ, એવા પાંચ જોડ છે

ત્રીજુ પુણ્યતત્ત્વ અને ચોથુ પાપતત્ત્વ—સત્કર્મપુજ્જલ તે પુણ્ય છે, અને તેનાથી વિપરીત તે પાપ છે પુણ્ય પાપથીજ જીવને ઉત્તરોત્તર સુખદુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે દાનાદિ શુભ ક્રિયા પુણ્યનું કારણ છે; અને હિંસાદિ અશુભક્રિયા પાપનું કારણ છે જીવમાત્રમાં આત્મત્ત્વ તો સરસુજ છે, ઠતાં મનુષ્ય, પશુ આદિ દેહપ્રમુખ વિચિત્રતા જે જણાય છે, તેનું કારણ પુણ્યપાપ છે.

પાંચમું આશ્રવ તત્ત્વ છે જેનાથી જીવને કર્મ પ્રાપ્ત થાય તે આશ્રવ તેના મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, કપાય, યોગ, આ હેતુ છે અસદ્દેવ, ગુરુ, ધર્મને સત્ રૂપે માનવાની જે બુદ્ધિ તે મિથ્યાત્વ, હિંસાદિથી ન વિરમણ તે અવિરતિ, ક્રોધ, માન, પ્રમુખ તે કપાય, અને મન, વચન, કાયાનો વ્યાપાર તે યોગ સારાશ કે જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મ વધના હેતુ તે આશ્રવ તત્ત્વ છે

ઠતુ સવર તત્ત્વ છે મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, કપાય અને યોગ રૂપ આશ્રવનો સમ્યગ્ દર્શન, વિરતિ, ક્ષમાદિ અને ત્રિગુણિ આદિ ધર્મના આચરણથી નિરોધ અર્થાત્ નિવારણ તે સંવર સારાશ કે જીવને કર્મ ઉપાદાન હેતુજૂત પરિણામનો અજ્ઞાવ તે સવર છે

સાતમું નિર્જરા તત્ત્વ છે જીવસાથે વધાયેલા જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મનું વાર પ્રકારના તપથી તુટા પડવું તે નિર્જરા છે તેના બે પ્રકાર છે. ૧ સકામ, ૨ અકામ અતિ દુષ્કરતપશ્ચર્યા કરનારા, કાયોત્સર્ગમાં રહેનારા, ધાવીસ પરીપહ સહનકરનારા, લોચાદિ કાય ક્લેશ જોગવનારા, અષ્ટાદશ શીલાંગ રથના ધારણ કરનારા, વાહ્ય, અન્યતર સર્વ પરિગ્રહના ત્યાગનારા, ચારિત્રી-આર્ત સકામ નિર્જરાવાલાં છે દેશવિરતિને પણ સકામ નિર્જરા થાય છે વાકીનાર્ત અકામ નિર્જરાવાલાં છે

આઠમું વધ તત્ત્વ છે વધ અર્થાત્ વધન, અર્થાત્ જીવ અને કર્મપ્રદેશ પુજ્જલનો ક્ષીરનીર જેવો સંવધ

સવાલ—જીવ અને કર્મનો સવધ કચુકિક અને કચુકના જેવો છે કે અન્ય તરેહનો છે ?

ઉત્તર—કચુકિક અને કચુકના જેવો નથી, પરંતુ અગ્નિ અને લોહના જેવો તેમજ ક્ષીર અને નીરના જેવો, કર્મ અને જીવનો સવધ પરસ્પર અ-

नुप्रवेशात्मक अर्थात् परिणमन धर्मवालो संबंध ठे. आ प्रसंगे कोइ शंका करे के जीवतो अमूर्त ठे, तेने हस्त प्रमुख तो ठे नहि, एटले लेवा मुकवानी शक्ति पण नथी, तो तेने कर्म ग्रहण केम संजवे ? समाधान ए ठे के जीवने अमूर्त कोणे मान्यो ठे ? जीवने कर्मनो संबंध अनादि ठे, अर्थात् वंने क्षीरनीरनी जेस एक होय तेम परिणाम पामे ठे. ए प्रमाणे जीव मूर्त होवार्थी कर्म ग्रहण करे ठे. कर्मने लेवा मुकवामां कांइ हस्त प्रमुखनी जरूर पडती नथी, परंतु राग द्वेष, मोहरूप परिणामनी चीका-शयी, तेलमां पड़ेला वस्त्रने रज चोटवानी जेस जीव कर्मने ग्रहण करे ठे, अने तेनाथीज विपरीत एवा सद् अध्यवसायथी जीव कर्मने मुके ठे सारांश के संसार अवस्थामां जीव मूर्त ठे आवो जे वध ते प्रकृति, स्थिति, रस अने प्रदेश एवा चार जेदथी प्रशस्त अने अप्रशस्त एम बे प्रकारनो ठे.

नवमुं मोक्ष तत्व ठे. शरीर, इंद्रिय, आयुष्य आदि बाह्य प्राण, पुण्य, पाप, वर्ण, गंध, रस, स्पर्श, पुनर्जन्मग्रहण, वेदत्रय, कपायादि संग, अज्ञान, असिद्धत्व इत्यादि समेत देहादिनो जे आत्यंतिक वियोग ते मोक्ष ठे. सारांश के सकल कर्मनुं सर्वथा क्षय लक्षण ते मोक्ष ठे.

आ नव तत्त्वनुं स्वरूप अति सूक्ष्म ठे, अति विस्तारवाळुं ठे अने तेनुं अनुज्ञवरूप स्वरूप समजवामां स्वसंवेदनत्व तथा गुरुगम अवबोधनी संपूर्ण आवश्यकता ठे. नवतत्त्वनुं प्रकरण कंठाग्र करवार्थी जे पोपटीनुं ज्ञान प्राप्त थाय ठे, ते मुमुक्षु थवानी अजिलापा राखनारा प्राणीउने वस नथी; कारण के शास्त्रमां कहुं ठे के “ श्रावक तेजे जाणे तत्व ” आ सूत्रनो अर्थ समजनारा एम मानता होय के अमे नवतत्व कंठे कयां एटले श्रावक थया, तो एवु तेमनुं मानवुं यथार्थ नथी. ज्यारे तत्त्वनुं स्वरूप यथार्थ रीते जाणवामां आवे अने ते प्रमाणे गुण धारण करवामां आवे त्यारेज श्रावकपणुं प्राप्त थाय ठे. श्री अजिलापा धारण करनारा उत्तम जीवोना हीतने अर्थ परम कृपालु महाराजे अनेक प्राचीन, अर्वाचीन महान ग्रंथकारोना अति उत्तम ग्रंथोमांथी जीन वचनामृतनुं दोहन करी आ जैन-तत्वादर्श ग्रंथरूप क्यारीमां तेनुं सिचन करेल ठे. ग्रंथकर्ताए आ ग्रंथनु नाम “ जैनतत्वादर्श आपेळुं ठे ते यथार्थ ठे, कारण के आ ग्रंथना अ-

ધ્યયન કરનાર, આદર્શ (આરીસા) માં જોનાર જેમ પોતાના પ્રતિવિ-
વને જુએ છે, તેમ આ ગ્રંથરૂપ આદર્શમાં તત્ત્વ સ્વરૂપ જુએ છે

આ પ્રસંગે મારે જણાવવું જોઈએ કે, માત્ર સાંસારિક વિદ્યાના અન્યા
સીઝ વારંવાર એવો સવાલ કરે છે કે અમોને જૈનદર્શનનું જ્ઞાન મેલવાની
તો વહુજ જીજ્ઞાસા થાય છે, પરંતુ પદ્ધતિપ્રમાણે જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનું કો-
ઈપણ ગ્રંથકારે અત્યારસુધીમાં એક પણ સાધન યોજેલું હોય તેમ અમારી
નજરે આવતું નથી તેવા જીજ્ઞાસુર્જને મારી નમ્ર વિનંતિ એવી છે કે સા-
સારિક તત્ત્વનું જ્ઞાન એકઢેએકથી તે મહાન પાઠશાલાઈની ઊંચા પ્રકા-
રની કેલવણી સુધી પ્રાપ્ત કરતા કેટલાં વર્ષો વ્યતીત થાય છે, તેમાં જેવી
ધીરજ અને સ્થિર રાખો ઠો, તેના કરતાં આ અતિ મહાન ધર્મતત્ત્વ વિષ-
યમાં વિશેષ ધીરજ અને સ્થિર રાખવાની જરૂર છે. તત્ત્વજ્ઞાનની જીજ્ઞાસા-
વાલાને શરૂઆત કરવામાં આ ગ્રંથ અતિ ઉત્તમ છે, જ્યાં જ્યાં પારિજ્ઞાપિક
કવિનતા લાગે, ત્યાં ત્યા તત્ત્વવેત્તાઈની સહાય લેવી તત્ત્વનું જ્ઞાન લેશમાત્ર
નહિ ઠતાં માત્ર સાંસારિક વિદ્યાના કારણથી પોતાને કૃતકૃત્ય માનવા તે
મિથ્યાજિમાન છે સાંસારિક વિદ્યા એહિક સુખનાં સાધનોની યોજના કરી
આપે છે, પરંતુ આમુખિક સુખનાં સાધનો યોજવામાં તો તત્ત્વવિદ્યાનુંજ
સામ્રાજ્ય છે સાસારિક વિદ્યાના ઉત્કર્ષરૂપ જ્વરને શાત કરવામાં આ
ગ્રંથ પરમ ઊપધ છે

આ ગ્રંથ હિંદુસ્તાની જાપામાં ગ્રંથકર્તાએ રચેલો છે, તેનું ગુજરાતી
જાપામાં જાપાન્તર કરી આપવાની મને મારા મિત્રોએ તથા ગુરુરાજ-
ના કેટલાએક શિષ્યોએ જલામણ કરી મેં તેમને કહ્યું કે હિંદુસ્તા-
ની જાપામાં જે સુધી સમાયેલી છે, તે ગુજરાતી જાપામાં કોઈપણ
રીતે આવવાની નથી ઠતાપિ તેમનો આગ્રહ એવો થયો કે કાઠીઆવાડ
ગુજરાતના વહુ લોકો હિંદુસ્તાની જાપા બરાબર સમજી શકતા નથી, તે-
વાઈના હીતને અર્થે જાપાન્તર કરી આપો, તે કારણથી આ જાપાન્તર મારી
અદ્વપમતિ અનુસાર મેં કર્યું છે આ જાપાન્તરમાં જેજે સ્થલે ખૂલ ચૂક મા-
લમ પડે તે સર્વે સુદ્ધજનોએ સુધારી વાંચવા કૃપા કરવી એજ વિનંતિ

લી જાપાન્તર કર્તા

॥ આ ગ્રંથની અનુક્રમણિકા લખીયે ઢીયે ॥

પ્રથમ પરિઘેદમાં દેવતત્વનું સ્વરૂપ છે તેની અનુક્રમણિકા લખીયે ઢીયે ॥

અંક	વિષય	પૃષ્ઠ.
૧	ગ્રંથ કરવાનું પ્રયોજન	૧
૨	દેવાદિક ગ્રણ તત્ત્વોમાં પ્રથમ દેવતત્વનું સ્વરૂપ, તેમાં અંતર્ગત શ્રીશ્રીરહંતના વાર ગુણ કહેલ છે, તે વાર ગુણોમાં પણ વચનાતિશય નામે જે વીજો ગુણ છે, તેના પાંત્રીશ ખેદ તથા વાર ગુણોમાં ત્રીજો અપાયાપગમાતિશય ગુણ, અને ચોથો પૂજાતિશય ગુણ, એ વંને ગુણોના વિસ્તાર રૂપ ચોત્રીશ અતિશય થાય છે તેનું સ્વરૂપ.	૧
૩	શ્રી દેવાધિદેવ અઢાર દોષથી રહિત હોય છે તેના નામ.	૪
૪	શ્રી દેવાધિદેવના ચોવીસ નામ વે શ્લોકોમાં કહેલ છે.	૭
૫	પાઠલી ઉત્સર્પિણીમાં જે ચોવીશ તીર્થકરો થયા છે તેડના નામ.	૯
૬	વર્તમાન શ્રી રૂપજાદિ ચોવીશ શ્રીરહંતના નામ.	૯
૭	ચોવીશ તીર્થકરોના નામ કયા કયા કારણોથી છે, તે સામાન્ય તથા વિશેષ એ વંને અર્થ સહિત કહેલ છે.	૯
૮	ચોવીશ તીર્થકરોના કુલ તથા શરીરના વર્ણ કહેલ છે	૧૪
૯	ચોવીશ તીર્થકરોના જમણા પગોમાં જે ચીહો હોય છે તે કહેલ છે.	૧૪
૧૦	ચોવીશ તીર્થકરોના પિતાડના નામ	૧૪
૧૧	ચોવીશ તીર્થકરોની માતાડના નામ	૧૬
૧૨	ચોવીશ તીર્થકરની સાથે વાવન બોલનો સંબધ છે, તે વાવન બોલના નામ તથા સ્વરૂપ યત્રવંધ લખેલ છે.	૧૭
૧૩	જે તીર્થકરોના નિર્વાણ થયા પછી તીર્થનો વ્યવઘેદ થયો તે.	૨૪
	॥ વીજા પરિઘેદમાં કુદેવનું સ્વરૂપ છે, તેની અનુક્રમણિકા ॥	
૧૪	કુદેવમાં સ્ત્રી સેવનાદિક ઘણા હુપણો વતાવ્યા છે.	૩૫
૧૫	જૈન મતવાલા ઈશ્વરને માને છે એ વાત સિદ્ધ કરી છે	૩૭
૧૬	જગતના કર્તા ઈશ્વર નથી એ વાતનો નિર્ણય અહીંથી ચાલ્યો છે.	૪૦
૧૭	એક તો જગત્ ઉત્પત્તિની પહેલાં કેવલ જગત્ના ઉપાદાના-	

દિક કોઈ પણ કારણ અથવા વીજી વસ્તુ ન હોતી, એકલા શુદ્ધ બુદ્ધ સચ્ચિદાનંદાદિ સ્વરૂપયુક્ત પરમેશ્વર હતા, એવા ઈશ્વર જગત્ અથવા સર્વ વસ્તુના વનાવવાવાલા કેટલાક મતાવલંબિયો માને છે, અને કેટલાએક મતાવલંબીયો તો એક ઈશ્વર અને વીજું જગત્ ઉત્પન્ન કરવાની સામગ્રી એ વને કોઈએ વનાવેલ નથી એમ માને છે એ પ્રમાણે, વને પ્રકારના પરમેશ્વરમાં પહેલા જે કેવલ એકલા ઈશ્વર હતા, તેણે આ જગત્ રચેલ છે એ પ્રમાણેના મતાવલંબિયોનું ખંડન

૫ ઈશ્વરની શક્તિ છે તે જગત્નું ઉપાદાન કારણ છે, એ પ્રશ્નનો ઉત્તર ૪૧

૬ ઈશ્વર ઉપાદાન કારણ વિના જગત્ રચી શકે છે, તેનો ઉત્તર. ૪૨

૭ ઈશ્વર સૃષ્ટિકર્તા પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી સિદ્ધ કરવાવાલા પૂર્વપક્ષીનું ખંડન ૪૨

૮ જગત્ના કર્તા વીના જગત્ કેમ થયું? એ પ્રમાણેના પ્રશ્નના જવાબ જૂદા ઠ પક્ષો કરીને ઉત્તર દર્શ સમાધાન કરેલ છે ૪૩

૯ ઈશ્વર જગત્મા આપણી ઈશ્વરતા પ્રગટ કરવા સૃષ્ટિ રચે છે એવું માનવા વાલા મતાવલંબિયોનું ખંડન ૪૬

૧૦ ઈશ્વરે પરોપકાર કરવા માટે સૃષ્ટિ રચી છે, એવા પૂર્વપક્ષીનું ખંડન. ૪૬

૧૧ ઈશ્વરજ પુણ્ય પાપાદિ કરાવે છે, એવા પૂર્વપક્ષીનું ખંડન ૪૭

૧૨ આ જગત્ વાજીગરની વાજી જેવું છે, નરક સ્વર્ગ અને પુણ્ય પાપાદિ કાઈ નથી, એવું કહેવાવાલા પૂર્વપક્ષીનું ખંડન ૪૭

૧૩ એકજ પરમ બ્રહ્મ પારમાર્થિક સદ્ગુણ માનવાવાલા પૂર્વ પક્ષીનું ના પ્રશ્નોના ઉત્તર પૂર્વક ખંડન, તેમાં અદ્વૈત મતનું પણ ખંડન છે ૪૮

૧૪ શકરસ્વામીના શિષ્ય આનંદગીરીએ શકરદિગ્વિજય ગ્રંથના અઠાવનમા પ્રકરણમાં જે શકરસ્વામીનું વૃતાત લખેલ છે, તેનાથી એવી પ્રતીત થાય છે કે, વેદાતીર્થનું અદ્વૈત બ્રહ્મજ્ઞાન જ્યાસુધી આ સ્થૂલ દેહ રહેશે, ત્યાસુધી રહેશે, તથા શંકરસ્વામી પોતે પણ અજ્ઞાની તથા કામી બની ગયા છે, તેનું હાસ્યકારક કથા પૂર્વક અદ્વૈત મતનું ખંડન ૫૪

૧૫ વીજા જે જગતને ઉપાદાન કારણવાલા એક ઈશ્વર તથાવીજુ

- जगत् उत्पन्न करवानी सामग्री, एवंने पदार्थों अनादि ठे, ए प्र-
माणे कहेवावाला मतावलंबियोनुं पुर्व पक्ष उत्तर पक्षपूर्वक खंडन. ६२
- १६ ईश्वरने जगत्ना कर्त्ता सिद्ध करवावालुं अनुमान प्रमाण ठे, ए
प्रमाणे कथन करवावाला पूर्वपक्षीयोना प्रश्नोनुं समाधान. ६५
- १७ ईश्वर जगवान् सर्व जीवोनुं शुद्धकर्म करवामांज प्रवृत्त क-
र्त्ता ठे ए प्रमाणे कहेवावाला पुर्व पक्षीउनु खंडन. ६७
- १८ शुद्ध कर्म करवामां जीव पोतेज प्रवृत्त होय ठे, अने ते कर्म-
नुं फल देवावाला ईश्वर ठे, ए प्रमाणेना पुर्वपक्षीउनुं खंडन. ६८
- १९ ईश्वर आपणी क्रीडाने माटे कोशने नरकमां नांखे ठे, कोशने
तिर्यचमां उत्पन्न करे ठे, इत्यादि विरुद्ध वाक्यो कहेवावाला
मतवादीयोनुं पुर्वपक्ष उत्तरपक्ष पूर्वक खंडन. ७०
- २० एक ईश्वर ठे, ए वात सिद्ध करवावाला मतवादीयोनुं खंडन. ७१
- २१ ईश्वरने देहधारी मानवावाला मतवादीयोनुं खंडन. ७३
- २२ जगत्ना कर्त्ता ईश्वर अवश्य होवाज जोशए, ए प्रमाणे खरड
ज्ञानीयोना ईश्वरवादनुं खंडन. ७६
- २३ सर्व प्रकारे जगत् कर्त्ता कोइ तरेह्थी ईश्वर सिद्ध न थउ शकता,
ए वात विशेष प्रकारे जाणवानी चाहना राखवावाला सुद्ध ज-
नोए सम्मतितर्कादि ग्रथो जोवा, तेमाथी वीस ग्रंथोना नाम. ७१
- ॥ त्रीजा परिष्ठेदमा गुरुतत्त्वनुं स्वरूप कहेल ठे, तेनी अनुक्रमणिका ॥
- १ शुद्ध गुरुनु लक्षण जैनमतानु सारे करेल ठे ७२
- २ प्राणातिपातादिक पांच महावृतोनु स्वरूप. ७३
- ३ प्राणातिपातादिक पांच महावृतोमां प्रत्येक व्रतनी पांच पांच जावना. ७५
- ४ चरणसिच्चरीना सित्तेर जेद, जेम के पांच महाव्रत, दश प्रका-
रना श्रमण धर्म, सत्तर प्रकारना संयम, दश प्रकारना वैया-
वृत, नव प्रकारे ब्रह्मचर्यनी गुप्ति, ज्ञानादिक त्रिक, चार प्र-
कारना तप, क्रोधादिक चारना निग्रह, ए सर्व सित्तेर जेदोनुं स्वरूप. ७७
- ५ करणसिच्चरीना सित्तेर जेद, जेम के चार प्रकारनी पिडवि-
शुद्धि, पांच प्रकारनी समिति, चार प्रकारनी जावना, अग्नि-
यार प्रकारनी पडिमा, पांच प्रकारना इन्द्रियोना निरोध, पञ्चिस

- (પ્રતિલેખના, ત્રણ ગુણ, અને ચાર પ્રકારના અગ્નિગ્રહ, એ સિ-
ત્તેર જેદનું સ્વરૂપ ૧૬
- ૬ જે પ્રમાણે જૈનમતના શાસ્ત્રોમા ગુરુનું સ્વરૂપ લખેલ છે, તે પ્ર-
માણેની વૃત્તિવાલા કોઈ પણ જૈનના સાધુ દેખવામાં નથી આ-
વતા, એવી આશંકા કરવાવાલાનું સમાધાન, તથા આ પંચમ
કાલમા કેવી તરેહની પ્રવૃત્તિવાલાને સયમી કહેવા, તથા વકુ-
શાદિ પાંચ ચારિત્રનું સ્વરૂપ ૧૦૬
- ॥ ચોથા પરિષ્ઠેદમાં કુગુરુનું સ્વરૂપ કહેલ છે, તેની અનુક્રમણિકા ॥
- ૧ પ્રથમ ક્રિયાવાદીયોનાં કાલવાદી, ઈશ્વરવાદી, આત્મવાદી, નિ-
યતવાદી અને સ્વજ્ઞાવવાદી, એ પાંચ વિકલ્પ કરીને તેના પૃથક્
પૃથક્ જેદ મેલવીને એકસો એસી મત કહેલ છે ૧૧૫
- ૨ વીજા અક્રિયાવાદીયોના સ્વરૂપપૂર્વક ચોરાશી મતો દેખાડેલ છે. ૧૧૮
- ૩ ત્રીજા અજ્ઞાનવાદીયોનું સ્વરૂપ, અને તેના સડસઠ મત. ૧૨૦
- ૪ ચોથા વિનયવાદીયોના વત્રીશ મત ૧૨૪
- ૫ ક્રિયાવાદીયોમાં પ્રથમ કાલવાદીયોના મતનું સ્વરૂપ ૧૨૫
- ૬ ક્રિયાવાદીયોમાં વીજા ઈશ્વરવાદીયોના મતનું સ્વરૂપ ૧૨૬
- ૭ ક્રિયાવાદીયોમાં ત્રીજા આત્મવાદી (અદ્વૈત) વાદીયોનું સ્વરૂપ ૧૨૭
- ૮ ક્રિયાવાદીયોમાં ચોથા નિયતવાદીયોના મતનું સ્વરૂપ ૧૨૭
- ૯ ક્રિયાવાદીયોમાં પાંચમા સ્વજ્ઞાવવાદીયોના મતનું સ્વરૂપ ૧૨૮
- ૧૦ વીજા અક્રિયાવાદીયોમાં યદ્યદ્વા વાદીયોના મતનું સ્વરૂપ ૧૨૯
- ૧૧ ત્રીજા અજ્ઞાનવાદીયોના મતનું સ્વરૂપ ૧૩૩
- ૧૨ ચોથા વિનયવાદીયોના મતનું સ્વરૂપ ૧૩૬
- ૧૩ જગત્તે જીવોને શીઘ્ર વૌઠ થવાને માટે પદ્મદર્શનનું કિંચિત્ સ્વ-
રૂપ, તેમાં પ્રથમ વૌઠ દર્શનના સ્વરૂપમાં વૌઠ મતના ગુરુના
લિંગ, વૌઠ જગવાનના વત્રીશ નામ, સાત વૌઠના નામ, તથા
સાતમાંથી પાઠલા જે શામ્યસિંહ વૌઠ છે, તેના આઠ નામ
તથા શૂન્યવાદી વૌઠના ઠ નામ, તથા ગ્રથ કરવાવાલા ગુરુના
નામ, તથા તર્કશાસ્ત્રોના નામ, વૌઠોની ચાર શાખાના નામ,
તથા વૌઠ મતમાં ચાર વસ્તુ માને છે, તેના નામ ઇત્યાદિ ૧૩૭

- ૧૪ વીજા નૈયાયિક દર્શનના સ્વરૂપમાં નૈયાયિક મતના ગુરુના લિંગ, તેના દેવના અઢાર અવતારના નામ, પ્રત્યક્ષાદિ ચાર પ્રમાણ, અને સોલ પદાર્થના નામ, તથા તેના તર્કશાસ્ત્રોનાનામ. ૧૪૦
- ૧૫ વૈશેષિક મતનું સંક્ષેપથી સ્વરૂપ. ૧૪૧
- ૧૬ ચોથા સાંખ્યમતનું સ્વરૂપ ઘણું વિસ્તારથી. ૧૪૧
- ૧૭ પાંચમાં મીમાંસક મત, તેનું વીજું નામ જૈમિનીય, તેનું સ્વરૂપ. ૧૪૦
- ૧૮ નાસ્તિક ચાર્વાક દર્શન તેને લોક વામમાર્ગી કહે છે એ નાસ્તિક દર્શન પદ્ધતિનામાં ગણાતું નથી, તેનું સ્વરૂપ, તથા આ મત વૃહસ્પતિ નામના પુરુષથી ઉત્પન્ન થયેલ છે, તેની કથા. ૧૫૧
- ૧૯ પ્રથમ વૌશ્વમતમાં પૂર્વાપર વિરોધ તથા તે મતનું ખંડન. ૧૬૦
- ૨૦ વીજા નૈયાયિક મતમાં પુર્વાપર વિરોધ, તથા તે મતનું ખંડન. ૧૬૫
- ૨૧ ત્રીજા વૈશેષિક મતનું ખંડન. ૧૭૦
- ૨૨ ચોથા સાંખ્ય મતનું ખંડન. ૧૭૧
- ૨૩ પાંચમાં મીમાંસક મતના ખંડનમાં વેદાંતીયોના બ્રહ્મ (અદ્વૈત) નું ખંડન તો પ્રથમજે ઈશ્વરવાદમાં કરી ચુક્યા ઠીયે, પરંતુ તેનું અપર નામ જૈમિનીય મત છે. તેનું સ્વરૂપ તથા ખંડન. ૧૭૫
- ૨૪ વેદોમાં જે યજ્ઞાદિ કરીને હિંસા કરવી લખેલ છે, તેનું ખંડન. ૧૭૫
- ૨૫ ચાર્વાક (નાસ્તિક) મતનું પુર્વપક્ષ ઉત્તરપક્ષ પૂર્વક ખંડન ૧૯૭
- ॥ પાંચમા પરિઘેદમાં શુદ્ધ ધર્મતત્ત્વનું સ્વરૂપ કહેલ છે, તેની અનુક્રમણિકા ॥
- ૧ નવ તત્ત્વમા પ્રથમ જીવ તત્ત્વનું સ્વરૂપ. ૨૦૬
- ૨ પૃથ્વી આદિ પાંચ સ્થાવરોમાં જીવત્વ સિદ્ધ કરેલ છે ૨૦૭
- ૩ વીજા અજીવ તત્ત્વના સ્વરૂપમાં ધર્માસ્તિકાયાદિક ડ્રવ્યોનું લક્ષણ ૨૧૧
- ૪ ત્રીજા પુણ્ય તત્ત્વના સ્વરૂપમાં પુણ્ય ઉપાર્જન કરવાના નવ પ્રકાર, તથા તે વૈતાલીશ પ્રકારે જોગવવામાં આવે છે, તેના નામ ૨૧૩
- ૫ ચોથા પાપ તત્ત્વના સ્વરૂપમાં કર્માજીવ વાદી નાસ્તિક તથા વેદાંતી કહે છે કે, પુણ્ય પાપ જે છે, તે આકાશના ફુલની માફક અસત્ છે તથા તેના ફલ જોગવવાનું સ્થાન જે સ્વર્ગ અને નરક તે પણ નથી, એ પ્રમાણે કથન કરવાવાલાનું નિરાકરણ કરીને પાપ અઢાર પ્રકારે વંધાય છે, અને તે વ્યાસી પ્રકારે

જોગવધામાં આલે છે, તેના નામ, તદંત ગત ૨૨૬ મા પાનામાં નીચ ઉચ્ચ વર્ણ નહીં માનવાવાલા લોકોનું પણ નિરાકરણ છે ૨૧૬

૬ પાંચમા આશ્રવ તત્વના સ્વરૂપમા આશ્રવના ઉત્તર જ્ઞેદ, જે પાંચ ઇન્દ્રિય, ચાર કપાય, પાંચ અવ્રત, પચ્ચીશ અસત્ક્રિયા તથા ત્રણ યોગ, એ વેતાલીશ જ્ઞેદ કહેલ છે, તેમાં આઠ મદનું સ્વરૂપ, તથા પાંચ અવ્રત દ્રવ્ય તથા જ્ઞાવ, એ વે જ્ઞેદે કરીને વતાવેલ છે, તથા દ્રવ્યહિંસા તથા જ્ઞાવહિંસાનું સ્વરૂપ ચતુર્જંગી કરીને કહેલ છે, એ પ્રમાણે પાંચે વ્રતોનું સ્વરૂપ ચતુર્જંગીપુર્વક કહેલ છે ૨૨૭

૭ ઠઠા સંવર તત્વના સ્વરૂપમાં પાંચ સમિતિ આદિક સત્તાવન જ્ઞેદ કહેલ છે, તેનું સ્વરૂપ ગુરુતત્વમાં લખેલ છે, પણ અહીં-યા તો તેમાથી બાવીશ પરીસદનું સ્વરૂપ વિસ્તારથી છે ૨૨૬

૮ સાતમા નિર્જ્ઞાના તત્વનું સ્વરૂપ ગુરુ તત્વમા સદ્દેપથી કહેલ છે. ૨૨૭

૯ આઠમા વધ તત્વના સ્વરૂપમાં કોણેક વાદી કહે છે કે, જીવ પ્રથમ પુણ્ય પાપનો વંધ કરીને રહિત થયા, પઠીથી પુણ્ય પાપનો વધ થાય છે, શ્લ્યાદિ ઠ વિકલ્પનું સમાધાન કરીને પઠી વંધના મુલ હેતુ ચાર તથા પાંચ પ્રકારના મિથ્યાત્વ, બાર પ્રકારની અવિરતિ, પચ્ચીશ કપાય, તથા પદર યોગ, મલી સત્તાવન ઉત્તર હેતુના નામ ૨૨૯

૧૦ નવમા તત્વમા સત્પદાદિ નવદ્ધારોથી સિદ્ધ જગવાનનું સ્વરૂપ ૨૫૧

૧૧ ઠઠા પરિઘેદમા ચૌદ ગુણસ્થાનનું સ્વરૂપ છે, તેની અનુક્રમણિકા ॥

૧ પ્રથમ મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનકના સ્વરૂપમા મિથ્યાત્વનું ગુણસ્થાનક કેવી રીતે કહેવાય છે ? એવી આશકાનું સમાધાન, તથા મિથ્યાત્વનું કાંઈક સ્વરૂપ પણ કહેલ છે ૨૫૫

૨ વીજા સાસ્વાદાન ગુણસ્થાનકના સ્વરૂપમા તેનું કારણજૂત જે ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ છે, તેનું સ્વરૂપ ૨૫૭

૩ ત્રીજું મિશ્રગુણ સ્થાનકનું સ્વરૂપ ૨૫૯

૪ ચોથા અવિરતિ સમ્યગ્દૃષ્ટિ ગુણસ્થાનકના સ્વરૂપમા સમ્યક્-દૃષ્ટિ જીવનું લક્ષણ, અને યથાપ્રવૃત્ત્યાદિ ત્રણ કરણોનું લક્ષણ ૨૬૦

- ૫ પાંચમાંદેશવિરતિ ગુણસ્થાનકના સ્વરૂપમાં શ્રાવકના પદ્કર્માદિ ૨૬૩
- ૬ ઠઠા પ્રમત સંયત ગુણસ્થાનકના સ્વરૂપમાં કિંચિત્ ધર્મધ્યાનનું સ્વરૂપ, તથા આ ગુણસ્થાનકમાં નિરાલંબન ધ્યાન હોતુ નથી. તેનો નિશ્ચય કરીને, આ કાલમાં કેટલાએક પોતાની કલ્પનાથી કાંઈને કાંઈ વોલે છે, તેને ઉપદેશ દીધેલ છે. ૨૬૫
- ૭ સાતમા અપ્રમત ગુણસ્થાનકના સ્વરૂપમાં ધર્મધ્યાનનું સ્વરૂપ મૈત્રીઆદિ અનેક જ્ઞેદરૂપ, તથા આ ગુણસ્થાનકમાં સામાયિકાદિ પદ્ આવશ્યક નથી, તેનુ વ્યાખ્યાનાદિ કરેલ છે ૨૬૯
- ૮ આઠમા, નવમા, દશમા, અગીયારમા, અને વારમા, એ પાંચ ગુણ સ્થાનકોનું સ્વરૂપ એકતુ કહેલ છે, તેમાં ઉપશમશ્રેણિ તથા દ્વપકશ્રેણિનું કિંચિત્ સ્વરૂપ, તથા શુક્લધ્યાનનુ સ્વરૂપ સારી રીતે વિસ્તાર પુર્વક, રેચક, પૂરક, કુચકાદિ ધ્યાનની વ્યુત્પત્તિ સહિત અર્થ કરીને, તથા સ્વરૂપ કહીને નિરૂપણ કરેલ છે. ૨૭૩
- ૯ તેરમા સયોગીગુણસ્થાનમાં સયોગી કેવલીના જાવ કહેલ છે, તથા તીર્થંકરનામ કર્મ ઉપાર્જન કરવાના વીશ સ્થાનક તથા તીર્થંકર જગવાનનો મહીમા, તથા તીર્થંકર નામ કર્મ વેદવાનું સ્વરૂપ, કેવલી સમુદ્ધાતનુ સ્વરૂપ, તથા કોણ સમુદ્ધાત કરે છે ? તથા કયા કેવલી નથી કરતા ? તેનુ સ્વરૂપ, તથા મનાદિ યોગોને કેવી રીતે સૂદ્ધ કરે છે, ઇત્યાદિ સ્વરૂપ ૨૭૪
- ૧૦ ચૌદમા અયોગી ગુણસ્થાનકનુ સ્વરૂપ, તેમાં કર્મરહિત જીવોની જે ઉર્ધ્વ ગતિ થાય છે તેનો હેતુ, તથા સિદ્ધોની સ્થિતિ, સિદ્ધના આઠ ગુણ, સિદ્ધોના સુખ તથા મુક્તિનું સ્વરૂપ ૨૭૯
- ॥ સાતમા પરિઘેદમાં સમ્યગ્ દર્શનનું સ્વરૂપ લેખેલ છે, તેની અનુક્રમણિકા ॥
- ૧ વ્યવહાર અને નિશ્ચય એ બંને પ્રકારે સમ્યક્ત્વના સ્વરૂપમાં દેવાદિ ત્રણ તત્વોપર વ્યવહાર તથા નિશ્ચય એ બંને પ્રકારે શ્રદ્ધાન થાય છે, તેમાં પ્રથમ વ્યવહાર શ્રદ્ધાનનુ કથન, તથા ત્રણ તત્વોમાં પણ પ્રથમ દેવ તત્વનું સ્વરૂપ કથનમાં શ્રી અરિહંતજીના નામાદ ચાર નિદેપનુ સ્વરૂપ. ૨૮૪

- ૨ શ્રી અરિહંતજીની પ્રતિમાજીને પુજવી, નમસ્કાર કરવો, તેનું સ્વરૂપ પ્રતિપાદનમાં મૂર્તિ અપૂજક લોકોના પ્રશ્નોત્તર પૂર્વક તે-
જની કુયુક્તિનું સારી રીતે સ્વરૂપ કરેલ છે ૨૧૫
- ૩ ગુરુ તત્ત્વનું સ્વરૂપ ૨૧૫
- ૪ ધર્મ તત્ત્વના સ્વરૂપમાં દયાનું સ્વરૂપ અનેક પ્રકારે કહેલ છે ૨૧૫
- ૫ નિશ્ચય ધર્મનું સ્વરૂપ ૩૦૧
- ૬ નિશ્ચય સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ ૩૦૩
- ૭ સમ્યક્ત્વની કરણી ૩૦૩
- ૮ સમ્યક્ત્વના શકા નામ અતિચારમાં પાંચમા કાલમાં એકશો
વીશ વર્ષના આયુષ્યની શકાનું સમાધાન તથા ઝરત ક્ષેત્રના સ-
મુદ્ર તથા ઝૂમી સંવધી આશકાનું સમાધાન, તથા પૃથ્વીનો
ગોલો ફરે છે, એ પ્રમાણેની આશકાનું સમાધાન તથા વેદોનો
પ્રાચીન અર્થ ઠોડીને નવીન અર્થ બનાવવાનું કારણ તથા જૈન
મતના ગ્રંથો પુસ્તકારૂઢ ક્યાંથી થયાં હતાં ૩૦૪
- ૯ વીજા આકાંક્ષા નામ અતિચારનું સ્વરૂપ. ૩૧૫
- ૧૦ ત્રીજા વિતિગિદ્યા નામ અતિચારનું સ્વરૂપ, તેમાં પુણ્ય પાપા
દિનું ફળ જીવને અવશ્ય પ્રાપ્ત થાય છે, એ વાતનો નિશ્ચય ત-
થા કુયુક્તિનો અનાચાર પ્રદર્શિત કરેલ છે ૩૧૫
- ૧૧ ચોથા મિથ્યાદૃષ્ટિની પ્રશંસા રૂપ અતિચારનું સ્વરૂપ ૩૧૭
- ૧૨ પાંચમા મિથ્યાદૃષ્ટિનો પરિચય કરવાના અતિચાર ૩૧૮
- ૧૩ રાયાજિયોગેણાદિ ષઠ આગારનું સ્વરૂપ ૩૧૮
- ૧૪ અન્નત્યજાજોગેણાદિ ચાર આગારનું સ્વરૂપ ૩૧૯
- ॥ આઠમા પરિષ્ઠેદમાં ચારિત્રનું સ્વરૂપ કહેલ છે, તેની અનુક્રમણિકા ॥
- ૧ ગૃહસ્થના દેશ વિરતિ ચારિત્રમાં ડ્રવ્ય જાવથી પ્રથમ વ્રતનું સ્વરૂપ ૩૨૦
- ૨ આકુટ્ટી આદિક ચાર પ્રકારની હિંસાનું સ્વરૂપ ૩૨૦
- ૩ ગૃહસ્થથી સર્વાવિશ્વા દયા પડી શકે છે તેનું સ્વરૂપ ૩૨૧
- ૪ પ્રાણાતિપાત વિરમણ વ્રતના પાંચ અતિચારનું સ્વરૂપ ૩૨૫
- ૫ ત્રીજા સ્થૂલ મૃપાવાદવિરમણ વ્રતનું સ્વરૂપ ૩૨૬
- ૬ ત્રીજા સ્થૂલ અદત્તાદાનવિરમણ વ્રતનું સ્વરૂપ ૩૨૭

- ७ चोथा मैथुनत्याग व्रतनुं स्वरूप. ३३३
- ८ पांचमा स्थूल परिग्रहपरिमाण व्रतनु स्वरूप ३३६
- ९ ठठादिक् परिमाण व्रतनु स्वरूप ३४०
- १० सातमा जोगोपजोग व्रतनुं स्वरूप. ३४१
- ११ मदिरापान करवामां एकावन दोपो वतावेल ठे ३४२
- १२ मांस जक्षण करवामां अनेक प्रकारना दूषणो वतावेल ठे. ३४४
- १३ निर्विवेकी लोक, व्याघ्र, काग प्रमुख हिंसक जीवोने पोताना ध-
मोंपशेक गुरु माने ठे तेना मतनुं खडन. ३४५
- १४ मांसाहारी पोतेज पोताने अधर्मी वनावे ठे तेनुं स्वरूप. ३४७
- १५ मांसजक्षण करनारा महा मूढ ठे, ए सिरू करेल ठे ३४७
- १६ मांस खावामां अनुत्तर दुपण वतावेल ठे. ३४८
- १७ मांस खावु ते जेणे कथन करेल ठे तेना शास्त्र वनाववावालांना नाम. ३४८
- १८ जेम विचारा निरपराधी पशुर्जनु मांस खावु, एम दुष्ट लोकोए
पोताना वनावेल कुशास्त्रमां लखेल ठे, तेम मनुष्यनु मांस खावु
एवु कोइ शास्त्रमां लखेल नथी, तेनो हेतु. ३४८
- १९ माखण तथा मधुआदिक अजक्ष्य वस्तुना जक्षणमां दोपोत्पत्ति. ३५०
- २० रात्रिजोजन करवामां आ लोकोमां तो प्रत्यक्ष दुपण तथा पर-
लोकां दु.खनो हेतु थाय ठे, इत्यादि रात्रिजोजननो निषेध. ३५३
- २१ बहुबीजादि अजक्ष्य वस्तु खावानो निषेध ३५७
- २२ वत्रीश अनंतकाय अजक्ष्य वस्तु ठे, तेना नाम. ३५८
- २३ सचित्त परिमाणादि चौद नियमोनु स्वरूप ३६०
- २४ इंगालकर्म आदिक पंदर कर्मादानोनु स्वरूप. ३६३
- २५ सातमा जोगोपजोग व्रतना पांच अतिचारोनु कथन ३६६
- २६ आठमा अनर्थदंडविरमण व्रतनु स्वरूप. ३६८
- २७ आर्त्तध्यानना अनिष्टार्थ संयोगादि चार जेदोनुं स्वरूप. ३६८
- २८ रौद्र ध्यानना हिंसानंद आदिक चार जेदो ३७०
- २९ बीजा पापकर्मोपदेश अनर्थदंड, तथा त्रीजा हिंसप्रदान अन-
र्थदंड, तथा चोथा प्रमादाचरण अनर्थदंडनु स्वरूप. ३७३
- ३० अनर्थदंड विरमण व्रतना पांच अतिचार. ३७५

३१	नवमा सामायिक व्रतना स्वरूपमां वत्रीश दोषादिना नामो	३७६
३२	दशमा देशावकाशिक व्रतनु स्वरूप	३७७
३३	अगीयारमा पौषधोषवास व्रतनु स्वरूप	३७९
३४	वारमां अतिथिसविजाग व्रतनु स्वरूप	३७४
	नवमा परिच्छेदमां श्रावकोनो दिनकृत्य विधि कहेल ठे, तेनी अनुक्रमणिका.	
१	श्रावकोण निडा स्वल्प लेवी एक ग्रहरादि रात्रिमां जागवु	३७७
२	सवारमा निडा ठेदवाना वखते पृथ्वी आदिक तत्त्वना वहे- वामां सुखदुःखादिकनु कथन, तथा पृथ्वी आदिक पांच त- त्वोनुं स्वरूप	३७९
३	क्या क्या कार्यमां क्या क्या तत्व शुभ अशुभ ठे	३८०
४	पच परमेष्ठी आदिक जाप केवी तरेहथी करवो	३८१
५	धर्मजागरणा केवी रीते करवी	३८३
६	स्वप्न नव कारणोथी आवे ठे, तेना शुभाशुभ कारणादि	४८४
७	प्रजातमां मातपितादिने नमस्कार करवो, इत्यादि कृत्य	३८५
८	श्रावकोने सवारे उठीने चौद नियमादि करवानो उपदेश, तथा ग्रहण करवानी विधी, तथा सचित्त वस्तुनु स्वरूप	३८५
९	मीठाझनी मर्यादा, विदलनो निषेध, तथा रींगणा टीवरुआदिक वस्तु नहीं खावानो उपदेश	४००
१०	श्रावके निरवद्य आहार करवो तेनु, तथा नवकारसी आदिक नियमोनुं स्वरूप, तथा चार प्रकारना आहारना विजाग	४०१
११	मलोत्सर्ग, दतधावन, केश समारन, स्नान करवु इत्यादि	४०३
१२	जिनपूजादि करवामा प्रथम अंगपूजानी विधि	४०७
१३	प्रथम मूलनायकजीने पूजवा, तथा पठी बीजा विंवोनी पूजा करवी, एतो स्वामीसेवक जाव ठयों, एवी आशकानु समाधान	४१२
१४	बीजी अंगपूजानु स्वरूप	४१४
१५	त्रीजी जावपूजानुं स्वरूप	४१५
१६	पंचोपचारादि बहु प्रकारे पूजाना जेदो.	४१६
१७	पूजा करवानी विधि वत्रीश प्रकारनी	४१७
१८	पूजाना एकवीश प्रकारना नाम.	४१९

- १ए विपमासनादिथी वेसीने पूजा न करवी, इत्यादि स्वरूप. ४१ए
- २० स्नात्र कर्या पढी जलधारा देवानी विधि. ४१०
- २१ आरति तथा मंगलदीवो करवानी विधि. ४११
- २२ स्नात्रादिकमां समाचारी विशेषे विविध प्रकारनी विधि देख-
वामां व्यामोह न करवो, इत्यादि स्वरूप ४१२
- २३ जिनप्रतिमा पण अनेक प्रकारनी होय ठे, इत्यादि. ४१२
- २४ अविधिथी जिनमंदिर तथा जिनप्रतिमा वनी होय, तेने न
पूजवा विकल्प न करवो, इत्यादि स्वरूप ४१३
- २५ जिनमंदीरमांथी करोलीयाना जालां उतारवानो उपदेश. ४१३
- २६ सामायिक त्यागीने डव्य पूजा करवी उचित नहीं, एवी आ-
शंकानु निराकरण. ४१४
- २७ विधि न थाय तो न करवी श्रेष्ठ ठे, ए कहेतुं पण अयुक्त ठे. ४१४
- २८ अग तथा अग्रादि त्रणे पूजानुं फल. ४१५
- २ए डव्यपूजामां यद्यपि पट्कायनी किंचित् विराधना थाय ठे, तो
पण ते करवी योग्य ठे, तेनु उदाहरण ४१६
- ३० प्रतिदिन त्रण संध्याए पूजा करवानो विधि. ४१७
- ३१ हृदयमां बहुमान पूर्वक देवपूजादि करवा, अहींया प्रिति,
जक्ति आदिक चार प्रकारना अनुष्ठाननुं स्वरूप कहेल ठे ४१७
- ३२ श्री जिनमंदीरोना प्रमार्जन तथा समारन प्रमुखनो अधिकार. ४१८
- ३३ जिनमंदीरमां जघन्य दश, तथा मध्यम चालीज, तथा उत्कृष्टथी
चोराशी प्रकारनी आशातना वर्जवी, तेना नामो ४१ए
- ३४ गुरुनी तेत्रीश आशातना वर्जवी तेना नामो ४३२
- ३५ स्थापनाचार्यनी त्रण प्रकारनी आशातना. ४३३
- ३६ देवडव्य, ज्ञानडव्य, साधारणडव्य अने गुरुडव्यनो विनाश
करवावालाउने साधु जो न हठावे, तो ते अनंत संसारी थाय ठे. ४३३
- ३७ जिनमंदिरनी आमदानीने भंग करवावाला, तथा जे मुखथी क-
हीने देव डव्य न दे, ते संसारत्रमण करे, तेनु स्वरूप ४३५
- ३८ जे डव्य, देवना नामनुं वोढ्या होइए, ते तत्काल देवु. ४३५
- ३ए देवादिकनी कोइ पण वस्तु आपणा (पोताना) काममां न लेवी, ४३६

४०	देवादिकना घरादिक पण श्रावकोए जाडे लेवां नही	४३६
४१	घरदेरासरमा चढेला अक्षतादिकनी व्यवस्थाना प्रकार, तथा देवादि द्रव्य लेवा खरचवाना प्रकार, इत्यादि	४३७
४२	गुरुवंदनानी विधि, तथा नियमादिक पण गुरुने साक्षी करी करवा	४३८
४३	धन उपार्जन करवानी चिताना स्वरूपमा व्यापारादिक सात प्रकारे करीने आजीविका चलाववानु स्वरूप	४४२
४४	त्रण अठाइ आदिक पर्वतिथिना दिवसोमां व्यापारन करवो	४४५
४५	देवु होय तो करार उपर बिना मांग्याज दइ देवु	४४६
४६	श्रावकने मुख्य वृत्तिथी तो धर्मिजनोथीज व्यापार करवो	४४६
४७	घणुज धन जतु रहे तो पण धर्म करवामा आलस न करवु	४४६
४८	घणो पैसावालो थइ जाय तो पण अजिमान न करवु	४४७
४९	स्वामिझोह तथा मित्रझोहादि न करवा, इत्यादि	४४७
५०	पुण्यानुवधी पुण्य, पापानुवधी पुण्य, पुण्यानुवधी पाप, तथा पापानुवधी पाप, ए चार प्रकारनु किंचित स्वरूप	४४८
५१	यथार्थ कहेवार्थी मित्रनु मनहरण	४४९
५२	साक्षिविना मित्रना घरमा पण धन राखवुं नही	४४९
५३	मुरय वृत्तिथी तो जे गाममा रहेवु, त्याज वेपार करवो, परंतु जो परदेश जवु पडे तो केवी रीते जवु तेनु कथन	४४९
५४	जला वस्त्रादि पेहेरेवानो आडवर न ठोडवो	४५१
५५	धन प्राप्त होय (थाय)के तरत धर्ममा लागीने मनोरथ सफल करवो.	४५१
५६	न्यायोपार्जितादिक धन खरचवाना चार जागा	४५२
५७	देशविरुद्ध, कालविरुद्ध, राज्यविरुद्ध, लोकविरुद्ध, तथा धर्म-विरुद्ध कार्य करवु नही, तेनु स्वरूप.	४५३
५८	पितानी साथे तथा मातानी साथे उचित् आचरणनु स्वरूप	४५४
५९	सहोदरनी साथे तथा स्त्रीनी साथे उचित् आचरणनु स्वरूप	४५६
६०	पुत्रनी साथे तथा सगाईनी साथे उचित् आचरणनु स्वरूप	४५९
६१	गुरुनी साथे उचित् आचरणनु स्वरूप	४६१
६२	नगरनिवासी जनोनी साथे उचित् आचरणनु स्वरूप	४६१
६३	परतीर्थिजनी साथे उचित् आचरणनु स्वरूप	४६१

- ૬૪ કોઈ પણ અવસરમાં યજ્ઞોત્સવ, તથા કુશોજાકારી ત્યાગવું ૪૬૨
- ૬૫ સુપાત્રોને દાનાદિક દેવાની યુક્તિ ૪૬૩
- ૬૬ માતાપિતાદિક તથા ગુરુ પ્રમુખની ચિતાના પ્રકાર. ૪૬૬
- ૬૭ યજ્ઞોત્સવ કરવાની વિધિ ૪૬૬
- દશમા પરિચ્છેદમાં રાત્રિકૃત્યાદિક પાંચ કૃત્યો કહેલ છે, તેની અનુક્રમણિકા
- ૧ પૌષ્ઠશાલાદિકમાં યજ્ઞ પૂર્વક પ્રતિક્રમણાદિક કરવાની વિધિ. ૪૬૯
- ૨ સકલ પરિવારને, ધન સ્વરૂપ, આદિક ધર્મોપદેશ કરવાની રીતિ. ૪૬૯
- ૩ નિદ્રા લેવાની વિધિ તથા સૂતા પઠી રાત્રીમાં જ્યારે જાગી જાય, ત્યારે કદાચિત્ કામ પીડા કરે તો સ્ત્રીના શરીરનું અશુચિપણ વિચારે ૪૭૦
- ૪ કપાય જીતવાનો ઉપાય, તથા જવસ્થિતિને મહાહુસ્ત્રીરૂપ વિચારે. ૪૭૨
- ૫ ધર્મ મનોરથ જાવવો, તથા અષ્ટમી આદિક પર્વકૃત્યનું સ્વરૂપ. ૪૭૩
- ૬ ચાતુર્માસિક કૃત્યનું સ્વરૂપ ૪૭૬
- ૭ વર્ષકૃત્યના વાર દારોમાં પ્રથમ સંઘપૂજાનું સ્વરૂપ. ૪૭૭
- ૮ વીજુ સાધર્મિકવાત્સલ્યનું સ્વરૂપ ૪૭૯
- ૯ ત્રીજુ યાત્રાવિધિનું સ્વરૂપ તથા ચોથું સ્નાત્ર વિધિનું સ્વરૂપ. ૪૭૯
- ૧૦ પાંચમું દેવ ડ્રવ્યની વૃદ્ધિનું, ઠવું સુદર આંગી આદિકનું, સાતમું દેવની આગલ વિવિધ પ્રકારના ગીત નૃત્યાદિક કરવાનું ૪૮૧
- ૧૧ આઠમા શ્રુતજ્ઞાનની પૂજા કર્પુરાદિથી કરવાની વિધિ ૪૮૨
- ૧૨ નવમા પચ પરમેષ્ઠિ નમસ્કારની તથા તપ કરવાની વિધિ ૪૮૨
- ૧૩ દશમાતીર્થની પ્રજાવના કરે તેની વિધિ. ૪૮૨
- ૧૪ અગીયારમા ગુરુનો યોગ મલેથી આલોચના કરે, તેની વિધિ. ૪૮૨
- ૧૫ શ્રાવકનું જન્મકૃત્ય અઢાર દારો કરીને કહેલ છે, તેમાં પ્રથમ વસવાનું સ્થાન જે ઘર બનાવવું તેનું સ્વરૂપ ૪૮૫
- ૧૬ વીજુ વિદ્યાજ્યાસ કરવાનું, તથા ત્રીજું વિવાહ કરવાનું સ્વરૂપ. ૪૮૭
- ૧૭ ચોથું મિત્ર કરવાનું તથા પાંચમું જિનમંદિર બનાવવાનું સ્વરૂપ. ૪૯૦
- ૧૮ ઠવું પ્રતિમા બનાવવાનું, સાતમું પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠાનું, આઠમું વીજાને દીક્ષા દેવાનું, નવમું તપદસ્થાપનનું સ્વરૂપ ૪૯૧
- ૧૯ દશમું પુસ્તક લખાવવાનું દાર. ૪૯૫

- ૨૦ અગીયારમું પૌષધશાલા વનાવવાનું દ્વાર, વારમું સમ્યક્ત્વ દર્શનનું દ્વાર, તેરમું વ્રતાદિ પાલવાનું દ્વાર, ચૌદમું દીક્ષા ગ્રહણ કરવાનું સ્વરૂપ, તેમા જાવશ્રાવકના સતર ગુણો કહેલ છે. ૪૯૬
- ૨૧ પદરમું આરંજત્યાગનું, શોલમું વ્રહ્મચર્ય પાલવાનું, સતરમું પ્રતિમાદિ તપ વિશેષનું તથા અઘારમું આરાધનાનું દ્વાર. ૪૯૭
- ॥ અગીયારમાં પરિષ્ઠેદમાં શ્રી કૃષ્ણાદિથી મહાવીરપર્યંત જૈનમતાદિ શાસ્ત્રોના અનુસારે ઇતિહાસ કહેલ છે, તેની અનુક્રમણિકા ॥
- ૧ જૈનમત ક્યારથી પ્રચલિત થયો, એવી જ્ઞાંતિનું સમાધાન. ૫૦૦
- ૨ જગતના સ્વરૂપમા ઊત્સર્પિણી અવસર્પિણી કાલ તથા સુખમ-સુખમાદિક ઠ આરાનું, તથા સાત કુટાકરોનું કિંચિત સ્વરૂપ ૫૦૧
- ૩ કૃષ્ણદેવસ્વામિનું કિંચિત્ વૃત્તાત તથા તેમના સો પુત્રોના નામ, તથા હાથી ઘોડાદિકના સગ્રહની વિધિ ૫૦૪
- ૪ આહારની વિધિ, તથા શિલ્પના જ્ઞેદ ૫૦૬
- ૫ કર્મદ્વારમાં છેતી વાણિજ્યાદિકનું સ્વરૂપ, તથા પુરુષની વહો-તેર કલા, તથા સ્ત્રીની ચોસઠ કલા, તથા અઘાર પ્રકારની લીપી ૫૦૯
- ૬ માતાપિતાની દીધેલ કન્યાના વિવાહપ્રવર્તનનું સ્વરૂપ ૫૧૧
- ૭ કોઈ સૃષ્ટિનો કર્તા નથી, તેનું સ્વરૂપ ૫૧૧
- ૮ બ્રહ્માદિ શબ્દોથી ધ્યાન કરવાની પ્રવૃત્તિ, તથા જિજ્ઞાસા દેવાની રીતિ ૫૧૨
- ૯ ધર્મચક્ર તીર્થ વિક્રમ રાજાસુધી ચાલ્યું, તેનું વૃત્તાંત ૫૧૨
- ૧૦ મ્લેછ, નિર્દયી, અને અનાય લોક થયાનું વૃત્તાંત ૫૧૪
- ૧૧ શ્રી કૃષ્ણદેવનું બ્રહ્મા નામ પ્રચલિત થયાનું વૃત્તાંત ૫૧૪
- ૧૨ શ્રી શત્રુજયનું પુઢરિકગિરિ નામ થયાનું વૃત્તાંત ૫૧૪
- ૧૩ પરિવ્રાજકોના લિંગ ઉત્પન્ન થયાનું સ્વરૂપ ૫૧૪
- ૧૪ મરિચીથી કપિલાદિ મત ઉત્પન્ન થયાનું સ્વરૂપ ૫૧૫
- ૧૫ આ જરતલડનું નામ જરતલડ રાજવાનો હેતુ ૫૧૬
- ૧૬ શ્રાવકોનું બ્રાહ્મણ નામ ક્યારથી પ્રચલિત થયું, તેનું સ્વરૂપ ૫૧૬
- ૧૭ કુરુવશની ઉત્પત્તિ, યજ્ઞોપવીતની ઉત્પત્તિ, ચાર વેદોના નામ વ-દલવાનો તથા મતલબ ફેરવવાનો હેતુ, ચારે વેદોની ઉત્પત્તિ ૫૧૭
- ૧૮ યાજ્ઞવલ્ક્ય, સુલસા, પીપ્પલાદ, તથા પર્વત પ્રમુખથી ફરી અ-

સહ વેદોને ફેરવીને હિંસાયુક્ત વેદોની રચના થઈ, તેનું સ્વરૂપ પુર્વોક્ત પુરુષોના કથાનક સહિત

૫૧૯

૧૯ આ વર્તમાન કાલમાં જે ચાર વેદો છે, તેની ઉત્પત્તિ ૫૨૦

૨૦ તેત્રીશ ક્રોડ દેવતાઈના મુખ અગ્નિ છે, એ કથન કયાંથી ચાલ્યું ૫૨૧

૨૧ બ્રાહ્મણોને આહિતાગ્નય કહેવા લાગવાનું કારણ, તથા રાઘવ મસ્તકપર ત્રિપુડાકારે લગાવવાનું તથા કૈલાસ પર્વતની ઉત્પત્તિ. ૫૨૨

૨૨ શ્રી અજિતનાથ તથા પેદેલા સગર ચક્રવર્તીનો અધીકાર. ૫૨૩

૨૩ શ્રીસંજવનાથજીથી લઈને નવમા તીર્થંકર સુધી તો સર્વ જૈનધર્મી બ્રાહ્મણજ શ્રાવક હતા, તેનું સ્વરૂપ. ૫૨૪

૨૪ દશમા તીર્થંકરના શાસનમાં હરિવંશની ઉત્પત્તિ થઈ, તેનું સ્વરૂપ. ૫૨૫

૨૫ વેદોમાં પ્રજાપતિવૈં સ્વાંળા એ શ્રુતિ લેખી ગયેલ છે તેનો હેતુ, તથા ચક્રવર્તી આદિકની ક્રમથી ઉત્પત્તિ, તથા પરશુરામની ઉત્પત્તિ. ૫૨૬

૨૬ બ્રાહ્મણો જેજે રાજાઈને પોતાના શાસ્ત્રોમા દૈત્ય તથા રાક્ષસના નામથી લેખી ગયેલ છે તેનો હેતુ. ૫૨૭

૨૭ વિષ્ણુકુમારની કિંચિત્ કથા, તથા બ્રાહ્મણોએ જે પુરાણોમાં લેખેલ છે કે, વિષ્ણુ જગવાને વામનરૂપ કરીને યજ્ઞ કરેલ છે, અને તે યજ્ઞ કરીને વહી રાજાને ઠલ્યા છે, એ વાત કયાંથી ઉત્પન્ન થયેલ છે. ૫૨૮

૨૮ અસલી પાર્શ્વનાથની મૂર્તિનું ઘડીનાથ નામ રાઘવાનો હેતુ. ૫૨૯

૨૯ શ્રી કૃષ્ણને જગવાન કહેવાનો હેતુ. ૫૩૦

॥ વારમાં પરિઘેદમાં શ્રી મહાવીર જગવાનથી લઈને આજ પર્યંત કેટલુંક વૃતાંત લેખેલ છે, તેની અનુક્રમણિકા ॥

૧ સત્યકી શ્રાવકના સંવધમાં મહેશ્વરની ઉત્પત્તિ ૫૫૨

૨ મૃતકને પિંડપ્રદાન શ્રાદ્ધાદિ પ્રવૃત્તિ હોવાની વિધિ ૫૫૩

૩ પ્રયાગ તીર્થની માનતા ચાલવાનો હેતુ ૫૫૪

૪ શ્રી મહાવીર પ્રજ્ઞના ગૌતમાદિ ગણધરોનું વૃતાંત, કથા સહિત ૫૫૫

૫ શ્રી મહાવીર પ્રજ્ઞની ગાદી (પાટ) ઉપર શ્રી સુધર્માસ્વામિ વેળા, ત્યાંથી લઈને આવમા શ્રીસ્થૂલીજડ્ડજી સુધી આવ પાટનું સંક્ષેપ વૃતાંત. ૫૫૬

- ૬ સુહસ્તિસૂરિના વચ્ચતમાં સંપ્રતિ રાજા થયા તેનુ વૃતાંત ૫૭૦
- ૭ ઝઙ્ઙાયનમા શિવનુ લિંગ ફાટીને પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ પ્રગટ થઽ તેનુ, કુમુદચંદ્ર આચાર્યની કથા પૂર્વક વૃતાંત ૫૭૧
- ૮ તેરમા શ્રી સિદ્ધગિરિજીની પાટ ઉપર શ્રી વજ્રસ્વામિ થયા, જેણે જાવડશાહ શેઠને કહીને શત્રુજય તીર્થના ઉદ્ધારની પ્રતિષ્ઠા કરાવી ૫૭૫
- ૯ શ્રી મહાવીરથી (૫૪૮) મેં વર્ષે ત્રેરાશિક મત નીકલ્યો. ૫૮૦
- ૧૦ ચૌદમાં શ્રી વજ્રાસેનસૂરિના વચ્ચતમાં નાગેડાદિ ચાર કુલ થયાં ૫૮૦
- ૧૧ પદરમા શ્રી ચંદ્રસૂરિની પાટથી લઈને ઇકાવનમા શ્રી મુનિ સુંદરસૂરિ પર્યંત વહુજ ચમત્કારિક વાતોનો કિંચિત્ ઇતિહાસ ૫૮૦
- ૧૨ વાવનમા શ્રી રત્નશેખરસૂરિના સમયમા જિનપ્રતિમાને ઉત્થાપન કરનાર હુકામત ચલાવ્યો, તેની કથા ૫૯૩
- ૧૩ ત્રેપનમા શ્રી લક્ષ્મીસાગર સૂરિથી લઈને સત્તાવનમા શ્રી વિજય દાન સૂરિસુધીના આચાર્યોની કથાઈ થોડા ઇતિહાસો યુક્ત સંક્ષેપ લખેલ છે ૫૯૫
- ૧૪ અઠાવનમી પાટે શ્રી હીરવિજયસૂરિ થયા તેની કથા, થોડાંક અકવર વાદશાહનાં વૃતાંતયુક્ત સંક્ષેપથી લખેલ છે ૫૯૭
- ૧૫ વાશઠમી પાટે શ્રી વિજયપ્રજ્ઞસૂરિના સમયમા મુખવધા ઢુઢીયાનો પથ નિકલ્યો, તેની ઉત્પત્તિનુ કારણ, તથા એ દિવસથી માંડીને આજસુધી વિચ્ચમાન વિચરવાવાલા ઢુઢીયાઈના નામ ૬૦૪
- ૧૬ ત્રેશઠમી પાટથી લઈને વર્તમાન ડંગળોતેરમી પાટ સુધી થયેલ આચાર્યોના નામ, તથા આ ગ્રંથ વનાવનારની ગુર્વાવલીના નામ, તથા આ ગ્રંથ વનાવનારના સમયમા જેટલા નવિન પથો નિકલ્યા તેના નામ ૬૦૭
- ૧૭ જામનગર નિવાસિ પઢિત શ્રાવક હીરાલાલે રચેલું જક્કામર પાદપૂર્તિરૂપ શ્રી વિજયાનંદ સ્તોત્ર (અથવા આ ગ્રંથના કર્તા શ્રી આત્મારામજી સૂરીશ્વર મહારાજની સ્તુતિ) ૬૦૯
- ૧૮ શુદ્ધિપત્ર ૬૧૪

॥ जैनमः स्याद्वादवादिने ॥

॥ अथ तपागच्छीय ॥

॥ मुनिश्री आनन्दविजय (आत्मारामजी) विरचित ॥

॥ जैनतत्त्वादर्श नामक ग्रंथ प्रारंभः ॥

॥ तत्र प्रथम परिच्छेद ॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम् ॥

स्यात्कारमुजितानेक, सदसन्नावेदिनम् ॥

प्रमाणरूपमव्यक्तं, जगवतमुपास्महे ॥ १ ॥

प्रथम देव, गुरु अने धर्म, आ त्रण तत्वोनु कांश्क स्वरूप लखीए ठीए.

विदित करीए ठीए के आ जैनमतनु स्वरूप श्रीतीर्थकर, गणधर तेमज पूर्वाचार्य आदि पुरुषोष्ट, आगम निर्युक्ति, जाण्य, चूर्णि, टीका तेमज प्रकरणो अने तर्कशास्त्रादि अनेक ग्रंथोनी रचना करी स्पष्ट बतावेले ठे, परंतु पूर्वाचार्य रचित ते सर्व ग्रंथो प्राकृत तेमज संस्कृत जापामां हो वाथी तेमज वर्तमान कालमां जेनिउना विद्याज्यासमा उद्यमनो अज्ञाव होवाथी ते अत्यंत उत्तम ग्रंथोना आशय नाश पामवा योग्य थयेले ठे. तेथी केटलाएक ज्ञव्य जीवोनी प्रेरणाथी तथा स्वकर्मनिर्जराना हेतुथी जेउने संस्कृत तेमज प्राकृत कठिन लागेठे तेमना उपकार माटे देव, गुरु अने धर्मनुं कांश्क स्वरूप जापामां (गुजरातीमां) लखीए ठीए.

श्रीसंघना वाचक वर्गने नम्रतापूर्वक विनति ठे के आ ग्रंथमां जैन मार्गथी विपरीत ज्यां मारार्थी लखायु होय त्यां ग्रंथार्थ जे होय ते बता वशे तो तेउनो मारा उपर अत्यंत उपकार थशे, आ कालमां लोकोष्ट स्वकपोलकटिपत धणां नवीन मतो प्रगट करेलेते तथा अंग्रेजी अने फा रसी विद्याज्यासथी तथा अनेक मत मतांतरोनी वातो श्रवण करवाथी अनेक ज्ञव्यजीवोने अनेक तरेहना संशय उत्पन्न थया करेठे, ते दूर क रवाने कांश्क लखवु एज आ ग्रंथ लखवानो उद्देशठे. प्रथम कहेलां त्रण तत्वो मध्येथी देव तत्वनुं स्वरूप नीचे मुजव—

देव नाम परमेश्वरनुं ठे ते परमेश्वरता स्वरूपमा अनेक प्रकारना विकल्प मतांतरी पुरुषो करेठे जैनमतमां परमेश्वरनुं स्वरूप केवु कथन करेलठे, ते नाम, रूप तेमज विशेषणसयुक्त वतावुनुं जैनमतमां जे परमेश्वर मानेलठे. ते चार गुण सहित तेमज अढार दोपरहित अर्हंत परमेश्वर ठे अने जे परमेश्वर वार गुण रहित तेमज अढार दोष सहित हशे तेनामां परमेश्वरता कदापि सिद्ध थशे नहि आ विवेचन आगल करवामां आवशे

प्रथम चार गुण तेमां अगोक वृद्धादि अष्ट महाप्रातिहार्य सर्व जैन समुदायमां प्रसिद्ध ठे ते तथा चार मूल अतिशय ए रीते चार गुण ए चार गुणमध्येना चार मूल अतिशयनां नाम (१) ज्ञानातिशय (२) वा गतिशय (३) अपायापगमातिशय (४) पूजातिशय प्रथम ज्ञानातिशय नु स्वरूप आ प्रमाणे केवलज्ञान तथा केवल दर्शनैकरी ज्ञूत, जविष्य, वर्तमानकालमां जे सामान्य विशेषात्मक वस्तु ठे तेनु, तथा उत्पाद, व्यय, ध्रौव्ययुक्त त्रिकाल सबधी जे सत् वस्तुजनुं, जाणवु तेनु नाम ज्ञानातिशय बीजो वचनातिशय तेमां जगवतनां वचन पात्रीश अतिशये युक्त होय ठे. ते पात्रीश अतिशयोनु स्वरूप आ प्रमाणे (१) सस्कारवत्त्वं (संस्कृतादि लक्षण युक्त) (२) श्रौदात्त्य (शब्दमां उच्चपणु) (उपचार प रीतता) (३) अग्राम्यत्वं (गामडाना रेहेनार पुरुषना वचन समान जेम नु वचन नहि) (४) मेघगज्जीरघोषत्वं (मेघनी समान गज्जीर शब्द) (५) प्रतिनाद विधायिता (सर्ववाजीत्रोनी साथ मलता शब्द) (६) दक्षिणत्वं (वचननी सरलतासयुक्त) (७) उपनीतरागत्वं (मालकोशादि आ म राग संयुक्त) आ सात अतिशय शब्दनी अपेक्षाथी जाणवा—वाकीना बीजा अतिशयो अर्थ आश्रय जाणवा (८) महार्थता (अत्यंत मोटो जे मां अतिधेय कहेवा योग्य अर्थ ठे) (९) अव्याहतत्वं (पूर्वापरविरोध रहित) (१०) शिष्टत्वं (अजिमत सिद्धात उक्त अर्थता) एटले के अजिमत सिद्धातनु जे कहेषु ते वक्ताना शिष्टपणानु सूचक ठे (११) सशयानामसज्जव (जेना कथनमा श्रोताने सशय थतो नथी) (१२) निराकृताऽन्योत्तरत्वं जेना कथनमा कोशपण दूषण नहि, श्रोताने सशय उत्पन्न थाय नहि तेम जगवान् बीजीवार उत्तर दे नहि) (१३) हृदय गमता (हृदयमा ग्रहणकरवा योग्य) (१४) मिथ साकांक्षता (अरस पर

स पद वाक्योऽनु सापेक्षपणु) (१५) प्रस्तावौचित्यं (देशकाल युक्त, वि
रुद्धनहिं) (१६) तत्त्वनिष्ठता (विवक्षित वस्तुना स्वरूपने अनुसरवापणुं)
(१७) अप्रकीर्ण प्रसृतत्वं (सुसंबंधनो विस्तारअथवा असंबंध अधिकार
नो अतिविस्तार नहिं) (१८) अस्वल्पाद्याऽन्यनिंदता (आत्मोत्कर्ष तथा
परनिंदा रहित) (१९) आजिजात्य (प्रतिपाद्य वस्तुनी जूमिकाने अनुस
रवारूप) (२०) अति स्निग्ध मधुरत्वं (घीगोलनी पेठे सुखकारी) (२१)
प्रशस्यता (कहेला गुणोनी योग्यताथी प्राप्त थइ ठे श्लाघा) (२२) अ
मर्मवेधिता (पारकां मर्म जेमां उघाड्यां होय नहिं) (२३) ओदार्य (अ
जिधेय अर्थनु तुष्टपणुं नहिं) (२४) धर्मार्थप्रतिवर्तता (धर्म तेमज अ
र्थ संयुक्त) (२५) कारकाद्यविपर्या (कारक, काल, वचन तेमज लिंगा
दि ज्यां विपर्यय नहिं) (२६) वित्रमादिवियुक्तता (वक्ताना मनमां त्रांति
विक्षेपादि दोष रहित) (२७) चित्रकृत्त्व (कुतूहल पणानो जेमां अज्ञा
व ठे) (२८) अद्भुतत्व (अद्भुतपणुं) (२९) अनतिविलंबिता (अति
विलंब रहित) (३०) अनेकजाति वैचित्र्य (जाति आदि वर्णन करवा
योग्य वस्तु स्वरूपना आश्रय युक्त) (३१) आरोपिता विशेषता (वचनां
तरनी अपेक्षार्थी विशेषपणु जेमां स्थापन थयेल ठे) (३२) सत्त्वप्रधान
ता (साहस करी संयुक्त) (३३) वर्णपदवाक्य विविक्तता (वर्णादिनु वि
चित्रपणु) (३४) अव्युत्ति. (विवक्षित अर्थनी सम्यक् प्रकारे सिद्धि
ज्या सुधी न थाय त्यां सुधी अव्यवच्छिन्न वचननु प्रमेयपणुं) (३५) अखे
दित्वं (श्रमरहित) जगवंतना वीजा वचनातिशयना ए पांत्रीशजेद-
त्रीजो अपायापगमातिशय एटले उपद्रव निवारक चोथो पूजातिशय
जेथी जगवान् त्रण लोकना पूजनीय ठे आ वे अतिशयना विस्ताररूप
चोत्रीश अतिशय ठे ते आ प्रमाणे

(१) तीर्थंकर जगवानना देहनु रूप तथा सुगंध सर्वथी उत्कृष्ट तेमज
रोग, परसेवो अने मलें करी रहित शरीर (२) श्वास निःश्वास पद्मकम
लना जेवो सुगंधमय (३) रुधिर अने मास गायना दुध जेवुं उज्ज्वल
(४) आहार निहारनो विधि चर्मचक्षु वालां देखे नहिं आचार अतिशय
जन्मथीज (१) एक योजन समवसरणनुं क्षेत्र उतां देवता, मनुष्य, तिर्य
चोनी कोडाकोडी पण ज्यां समाश्शके अने जीड थाय नहिं (२) वाणी

जापा अर्धमागधी, देवता, मनुष्य अने तिर्यचोने पोतपोतानी जापामां समजाइ जाय तेमज एक योजन सुधी सांजली शकाय (३) प्रजामंरुल मस्तकना पाठलना जागमां सूर्यना विवोनी साथे जाणे हरीफाइ करतु होयनी। पोतानी शोजायुक्त मनोहरजामंरुल शोप्ते ठे (४) चारे दिशामा साडीपचवीश योजन सुधी उपडव रूप ज्वरादि रोग होय नहि (५) वै र (परस्पर विरोध होय नहि) (६) (इति) धान्यने उपडव कारी उ दरादि न होय (७) मारिमरीनो उपडव न होय (८) (अति वृष्टि) नि रंतर वरसाद नहि (९) (अवृष्टि) वरसादनो अजाव नहि (१०) दुर्जिह्वा न होय (११) स्वचक्र परचक्रनो जय न होय आ अगीयार अतिशय ज्ञानावरणीय आदि चार धातिकर्मना ह्यथी उत्पन्न थाय ठे (१) आ काशमा धर्मप्रकाशक चक्र चाले ठे (२) आकाशमा चामर विजाय ठे (३) आकाशमां पादपीठ सहित स्फटिकमय सिंहासन होय ठे (४) आ काशमां त्रण ठत्र (५) रत्न मय ध्वज फरके ठे (६) जगवान् ज्यारे चाले ठे त्यारे पगनी नीचे सुवर्ण कमल देवता रचे ठे (७) समवसरणमां रत्न, सु वर्ण अने रूपामय त्रणकोट मनोहर होय ठे (८) समवसरणमा प्रजुना चार मुख देखाय ठे (९) अशोक वृक्ष ठाया करे ठे (१०) काटा अधोमु ख थइ जाय ठे (११) वृक्षो एवी रीते नमी जाय ठे के जाणे नमस्कार करतां होय (१२) उच्चनादे डुडुजि जुगनव्यापक नाद ध्वनि करे ठे (१३) पवन सुखदायक वाय ठे (१४) पद्मी प्रदक्षिणा दे ठे (१५) सुगंध मय पाणीनो वरसाद थाय ठे (१६) ढीचण प्रमाण पाच वर्णना फुलनो वरसाद थाय ठे (१७) केश दाढी मुठ अवस्थित रहे ठे (१८) चार प्र कारना देवता जघन्यथी जघन्य एक क्रोड जगवंतनी पासे रहे ठे (१९) ठ ए ऋतु सानुकूल शुजस्पर्श, रस, गंध, रूप, शब्दयुक्त, अशुज नाश पामे ठे अने सुदर प्रगट थाय ठे आ उगणीश अतिशय देवकृत ठे म तातर तथा वाचनातरमा कोइ कोइ अतिशय अन्यतरेह्थी ठे पूर्वोक्त चार मूल अतिशय अने आठ महाप्रातिहार्य मढी वार गुणमय विरा जमान अर्हत जगवत परमेश्वर ठे तेज अढारे दोपरहित ठे तेथी अ ढारदोपनु वर्णन आ प्रमाणे -

श्लोक ॥ अतरायदानलाज, वीर्यजोगोपजोगगा ॥ हासोरत्नरती जीति,

जुगुप्सा शोकएव च ॥१॥ कामो मिथ्यात्वमज्ञानं, निद्रा च विरतिस्तथा ॥
 रागो द्वेषश्च नो दोषा, स्तेपामष्टादशाऽप्यमी ॥ १ ॥ अर्थ (१) दान देवामां
 अंतराय, (२) लाजगत अंतराय, (३) वीर्यगत अंतराय (४) जे एक वखत
 जोगववामां आवे ते जोग, पुष्पमाळाप्रमुख तजत अंतराय ते जोगांत
 राय (५) वारंवार जोगववामां आवे जेम के स्त्री, घर, कंकण, कुंडलादि
 तजत अंतराय ते उपजोगांतराय, (६) हास्य (७) (रति) पदार्थोंपर प्रीति
 (८) अरति (रतिथी विपरीत) (९) सात प्रकारना जय (१०) जुगुप्सा—
 मलीन वस्तुने देखी नाक मचकोडबु (११) शोक—चित्तनुं विकलपण
 (१२) काम—स्त्री, पुरुष, नपुंसक ए त्रणेनो वेदविकार (१३) मिथ्यात्व—द
 र्शनमोह (१४) अज्ञान—मूढपण (१५) निद्रा (१६) अविरति—प्रत्याख्याननो
 अज्ञाव (१७) राग—पूर्वसुखना साधनमां रुद्धिपण (१८) द्वेष—पूर्व दुःखो
 नुं स्मरण तेमज पूर्व दुःखमां अथवा तेना साधनमां क्रोध—आ अढार
 दूषण जेमां न होय ते अर्हंत, जगवंत, परमेश्वर ठे. ए अढार दूषणोमां
 थी एक पण दूषण जेमां होय ते कदापि अर्हंत, जगवंत, परमेश्वर होइ
 शके नहि प्रथमना पांच विघ्नो जेमां लागी रहेल ठे ते परमेश्वर
 केवी रीते होइ शके ?

प्रश्न—दानांतरायनो नाश थवाथी शुं परमेश्वर दान दे ठे ? तेमज
 लाजांतरायनो नाश थवाथी परमेश्वरने शु लाज प्राप्त थाय ठे ? तथा
 वीर्यांतरायनो नाश थवाथी परमेश्वर शु शक्ति वतावे ठे ? तथा जोगां
 तरायनो नाश थवाथी शुं परमेश्वर जोग करे ठे ? अने उपजोगांतरा
 यनो क्षय थवाथी शु परमेश्वर उपजोग करे ठे ?

उत्तर—पूर्वोक्त पांच विघ्न क्षय थवाथी जगवंतमां पांच शक्तिउं प्रग
 ट थाय ठे जेम निर्मल चक्षुंनी आमां आवेलां पमलादि नाश पामवा
 थी जोवानी शक्ति प्रगट थाय ठे तेम— मरजी होय तो देखे अथवा न
 देखे परंतु देखवानी शक्ति विद्यमान ठे, तेवीज रीते अर्हंत जगवंतने
 पांच शक्तिउं प्रगट थाय ठे, पठी मरजी होयतो दानादि करे अथवा
 न करे परंतु शक्ति विद्यमान ठे, जे पूर्वोक्त पांच शक्तिउंथी रहित ठे
 ते परमेश्वर केवी रीते होइ शके ?

६ हास्य—हसबु जे आवेठे ते अपूर्व वस्तु देखवाथी अथवा अपूर्व

नो उद्धार करवानी मरजी होवार्थी इच्छावंत (१०) चोत्रीश अतिशयरूप लक्ष्मीए विराजमान होवार्थी श्रीमंत (११) धर्मवंत (१२) अनेक कोटि देवार्थी सेव्यमान होवार्थी ऐश्वर्यवंत आ चार अर्थ युक्त ते जगवान् (१३) जगत्ना परमेश्वर तेथी जगत्प्रभु (१४) तरीए संसारसमुद्र जेनाथी ते तीर्थ, प्रवचनना आधार, चार प्रकारना संघ अथवा प्रथम गणधर तेम ने स्थापन करवानो स्वभाव होवार्थी तीर्थकर (१५) रागादिने जीतनारा जिन (केवली) तेना जे ईश्वर ते जिनेश्वर (१६) स्यात् अव्यय अनेकांत वाचक ठे तेथी वस्तुउने अनेकांत पणें, अनेक स्वरूपथी केहेवानु शील ठे जेमने ते स्याद्वादि (१७) जय सात प्रकारना ठे (१) मनुष्यने स्वजा तिथी अर्थात् एक मनुष्यने बीजा मनुष्यथी जय ते इहलोकजय (२) वि जातीय तिर्यच देवताथी जे जय उत्पन्न थाय ते परलोकजय (३) धना दिना कारणथी चोर प्रमुखथी जे जय थाय ते आदानजय (४) बाहार ना निमित्त विना घरादिनेविपे बेसनारने रात्रिआदिने समये जे जय उत्पन्न थाय ते अकस्मात् जय (५) हु निर्धन हुं डुकालमा केवी रीते जीवितव्य धारण करीश एवो जे जय ते आजीविका जय (६) मरणजय (७) आ प्रमाणे करीश तो मारी मोटी अपकीर्ति थरो एम धारी अय शना जयथी प्रवत्ते नही ते अश्लाघानय ए सात प्रकारना जयनो जे प्रतिपदी ते अजय ते अजय शु वस्तु ठे ? विशिष्ट आत्मानु स्वस्थपणुं, निश्रेयस धर्मनिबधन जूमिकाजूत ते गुणनी प्रकर्षताथी अचित्य शक्ति युक्त होवार्थी सर्व प्रकारें परहितकारी होय, एवु जे अजय आपे ते अजयद (१८) सर्व प्राणीउं प्रत्ये जे हित चाहे ते सर्वा (१९) सर्व जे जाणें ते सर्वज्ञ (२०) सर्व जे देखे ते सर्वदर्शी (२१) सर्व प्रकारें कर्म आ वरणने छूट करवार्थी चेतनस्वरूप प्रगट थयु ठे ते “केवल” केवलज्ञान ठे जेने ते केवली (२२) देवताउंना जे अधिपति ते देवाधिदेव (२३) जि नप्रणीत धर्मनी प्राप्ति जे करावे ते बोधिद (२४) पुरुषोमाहे उत्तम सह ज तथा जव्यत्वादि जव करी श्रेष्ठ ते पुरुषोत्तम (२५) गया ठे राग द्वेष जेमाथी ते बीतराग (२६) हितोपदेशक होवार्थी आस ए रीते चोवी शनाम तथा बीजां हजारो नाम परमेश्वरना ठे

पूर्वोक्त परमेश्वरनु स्वरूप श्रीहेमचन्द्राचार्यकृत ग्रंथोने अनुसार तथा

समवायांग राजप्रश्रीय प्रमुख शास्त्रानुसार लखेल ठे अन्यथा जिनसह स्र नामना ग्रंथमां एक हजार आठनाम अन्वयार्थ सहित वर्णवेल ठे. सर्वनाम व्युत्पत्ति सहित अर्हंत परमेश्वरनां ठे “ अर्हंत पद ” अनादि अनंत ठे परंतु ते पदना धारण करनारा जीव अनंत अतीत कालमां थई गया कारण के एकेक उत्सर्पिणि अवसर्पिणि कालमां जारत वर्षमां चो विश चोवीश जीव अर्हंत पदने धारण करी सिद्ध पदने प्राप्त थयेला ठे

आ वर्तमान अवसर्पिणिथी आगलनी उत्सर्पिणिमां जे जीवो अर्हंत पदने धारण करनारा थई गया तेमनां नाम. (१) केवल ज्ञानी (२) निर्वाणी (३) सागर (४) महायज्ञ (५) विमलनाथ (६) सर्वानुभूति (७) श्रीधर (८) दत्त (९) दामोदर (१०) सुतेज (११) स्वामी (१२) मुनिसुव्रत (१३) सुमति (१४) शिवगति, (१५) अस्ताग (१६) नेमीश्वर (१७) अनिल (१८) यशोधर (१९) कृतार्थ (२०) जिनेश्वर (२१) शुद्धमति (२२) शिवकर (२३) स्यंदन (२४) संप्रति

वर्तमान चोवीश अर्हंतनां नाम. (१) श्रीरूपजनाथ (२) श्री अजित नाथ (३) श्री संजवनाथ (४) श्री अजिनंदन नाथ (५) श्री सुमतिनाथ (६) श्री पद्मप्रज्ञ (७) श्रीसुपार्श्वनाथ (८) श्री चंद्रप्रज्ञ (९) श्रीसुविधि नाथ वीजुं नाम पुष्पदंत (१०) श्रीशीतलनाथ (११) श्रीश्रेयांसनाथ (१२) श्री वासुपूज्य स्वामी (१३) श्री विमल नाथ (१४) श्री अनंतनाथ (१५) श्रीधर्मनाथ (१६) श्रीशांतिनाथ (१७) श्री कुंथुनाथ (१८) श्री अरनाथ (१९) श्रीमह्विनाथ (२०) श्री मुनिसुव्रत स्वामी (२१) श्री नमिनाथ (२२) श्रीअरिष्टनेमि (२३) श्री पार्श्वनाथ (२४) श्री महावीर

वर्तमान चोवीश तीर्थंकर जगवंतनां नाम शा शा कारणथी थयां ते तथा नामोना सामान्यार्थ जे सर्व तीर्थंकरोमां पामी शकाय तथा विशेष पार्थ जे ते एकज तीर्थंकरना नामने निमित्ते ठे ते लखीयें ठीयें

“रूपति गठति परमपदमिति रूपज.” जाय जे परमपदने ते रूपज आ अर्थ सर्व तीर्थंकरमां व्यापक ठे तथा “ उर्वोर्ध्वपञ्चलांठनमम्रूद्धजगवतो ज नन्या चतुर्दशानां स्वप्नानामादौ वृषजोदृष्ट. तेन रूपज ” जगवानना वने साथलोमां बलदनु लांठन हतु अथवा जगवंतनी माता मरुदेवीए चौद स्वप्ननी आदिमां बलदनुं स्वप्न दीतुं ते कारणथी रूपज एव नाम दीध.

एवी रीते सर्व तीर्थंकरनो प्रथम सामान्यार्थं अने पठी विशेषार्थं जाणवो
 २ “परिसह्यादिजिर्नजित इत्यजित ” चावीश परिसह आदि शब्दथी
 चार कपाय, आठकर्म, चारप्रकारना उपसर्ग इत्यादिथी न जीताय, ते
 अजित, तथा “यद्वा गर्जस्थेऽस्मिन् द्यूते राज्ञा जननी न जितेत्यजित ”
 ज्यारे जगवान् गर्जमां हता त्यारे जुगार खेलतां राजा राणीने न जी
 ती शक्या ते हेतुथी अजित नाम दीधु

३ “अ सुख जवत्यस्मिन् स्तुते सञ्जव ” अं नाम सुखवाचक ठे सुख
 थाय जेनी स्तुति करतां ते सञ्जव “ यद्वा गर्जगतेऽप्यस्मिन्नन्यधिकसस्य
 सञ्जवात् सञ्जवोपि ” अथवा ज्यारे जगवान् गर्जमा हता त्यारे पृथ्वीमां
 अधिक धान्यनो सञ्जव होवाथी सञ्जव

४ “अजिनंयते देवेन्द्रादिजिरित्यजिनंदन.” जेनी स्तुति करायेली ठे
 देवेन्द्रादिथी ते अजिनंदन “ यद्वा गर्जात् प्रभृत्येवाजीदण शक्रेणाजिनंद
 नादजिनंदन ” अथवा जे दिवसे जगवान् गर्जमां आव्या ते दिवसथी
 लइने बारवार शक्रेडे स्तुति करी तेथी अजिनंदन.

५ “शोचनता मतिरस्येति सुमति ” जली ठे बुद्धि ते जेनी ते सुमति, “यद्वा
 गर्जस्थे जनन्या सुनिश्चिता मतिरभूदिति सुमति.” अथवा जगवान् गर्जमां
 आव्या त्यारथी मातानी बहुज निर्मल निश्चित बुद्धि थइते कारणथी सुमति

६ “ निष्पकतामगीकृत्य पद्मस्येव प्रज्ञाऽस्य पद्मप्रज्ञ. ” विषयतृष्णा
 कर्मकलंकरूप कीचडथी रहित पद्मनी पेठे प्रज्ञा ठे जेनी ते पद्मप्रज्ञ
 “ यद्वा पद्मशयनदोहदो मातुर्देवतया पूरितइति पद्मवर्णश्च जगवानिति
 पद्मप्रज्ञ ” अथवा पद्मशयन दोहलो माताने उत्पन्न थयो ते देवतायें
 पूर्ण कयो ते कारणथी प्रज्ञप्रज्ञ अथवा पद्मकमल समान जगवानना श
 रीरनो वर्ण हतो ते कारणथी पद्मप्रज्ञ

७ “शोचनौपाश्वार्थस्य सुपार्श्व.” शोचनिक ठे वने पासा जेनां ते सुपार्श्व
 “यद्वा गर्जस्थे जगवति जनन्यपि सुपार्श्वाऽभूदिति सुपार्श्व ” अथवा जग
 वान् गर्जमा रह्या त्यारथी माताना वने पासा बहुज सुदर थइगयांतेथी सुपार्श्व

८ “ चङ्गस्येव प्रज्ञा ज्योत्स्ना सौम्यलेश्याविशेषाऽस्य चङ्गप्रज्ञ ” चङ्ग
 मानी पेठे सौम्य लेश्या ठे जेनी ते चङ्गप्रज्ञ, तथा “ गर्जस्थे देव्या च
 ङ्गपानदोहदोऽभूत् इति चङ्गप्रज्ञ ” गर्जमा ज्यारे जगवान् हता त्यारे

माताने चंद्रमा पीवानो दोहद उत्पन्न थयो ते कारण्थी चंद्रप्रज्ञ.

ए “ शोचनो विधिर्विधानमस्य सुविधि.” रूढो षे विधि ते जेनो तेसुविधि तथा “यद्वा गर्जस्थे जगवति जनन्यप्येवमिति सुविधि:” जगवान् गर्जमां रेहेवाथी माता पण शोचनिक विधिवाली थइ ते कारण्थी सुविधि

१० “ सकलसत्त्वसंतापहरणात् शीतलः ” सर्वजीवनो संताप दूर करवाथी शीतल तथा “ गर्जस्थे जगवति पितुः पूर्वोत्पन्नाऽचिकित्स्यपि तदाहोजननीकरस्पर्शादुपशान्त इति शीतल. ” जगवंतना पिताना शरीरमां पित्तदाहनो रोग हतो तेनी वैद्योथी शांति न थई परंतु जगवान् माताना गर्जमां आववाथी जगवंतनी माताना हाथस्पर्शथीज राजानुं शरीर शीतल थई गयु ते कारण्थी शीतल

११ “ श्रेयान् समस्तजुवनस्यैव हितकर. प्राकृतशैल्या णंदसत्वाच्च श्रेयांसश्च्युच्यते ” सर्वजगतनु जे हित करे ते श्रेयांस “यद्वा गर्जस्थेऽस्मिन् के नापि नाक्रांतपूर्वी देवताधिष्ठितशय्या जनन्या आक्रांतेति श्रेयोजातमिति श्रेयांस. ” ज्यारे जगवान् गर्जमां हता त्यारे जगवानना पिताना घरमां देवताऽधिष्ठित शय्या हती ते उपर जे वेसता तेने असमाधि उत्पन्न थती जगवाननी माताने ते शय्यापर सुवानो दोहद थयो, माता ते शय्यापर सुती, देवताये उपद्रव न कयों पण शांत थयो ते कारण्थी श्रेयांस.

१२ “ तत्र वसूनां पूज्यः वसुपूज्य. वसवोदेवा ” देवताऽर्थी जे पूजनीय ते वसुपूज्य “ वसुपूज्यनृपतेरपत्यं वासुपूज्यः ” वसुपूज्य नामना राजाना जे पुत्र ते वासुपूज्य “ वासवो देवराया तस्स गप्पगयस्स अजिक्खण अजिक्खण जणणीए पूय करेति तेण वासुपुद्दोति अहवा वसूणि रयणाणि वासवो वेसमाणो सो गप्पगए अजिक्खणं अजिक्खणं तं रायकुलं रयणेहिं पूरेयति वासुपुद्दोति अर्थ.—वासव नाम इन्द्रुं ठे. जगवान् ज्यारे गर्जमां आव्या त्यारे वारंवार इंद्रे जगवाननी मातानी पूजा करी ते कारण्थी वासुपूज्य अथवा वसु एटखे रत्न अने वासव नाम वैश्रमणुं ठे जगवान् ज्यारे गर्जमां हता त्यारे वैश्रमणे जगवानना कुलमां वारंवार रत्नोनी पूर्णता करी ते हेतुथी वासुपूज्य

१३ “ विगतो मलोऽस्य विमल. विमलज्ञानाद्वियोगाद्वा विमलः ” दू र थया ठे आठ कर्मरूप मल जेना ते विमल, अथवा निर्मलज्ञानादि यो

ने करी विमल, “ यद्वा गर्जस्थे मातुर्मतिस्तनुश्च विमला जातेति विमलः ” तथा जगवान् ज्यारे गर्जमां हता त्यारे मातानी बुद्धि तथा शरीर निर्मल थई गयां ते कारणथी विमल

१४ “ न विद्यते गुणानामतोऽस्य अनंत. अनतकर्मांशजयाद्वाऽनंत अनंतानि वा ज्ञानादीनि यस्येत्यनंत ” जेना गुणनो अत न जाणी शकिये ते अनंत, अथवा अनत कर्मांश जीतवाथी अनंत अथवा अनत ठे ज्ञाना दि गुण जेने ते अनंत, “ रयण विचित्त रयण खविय अणत अतिमह पमाण, दामं सुमिणे जणणीये, दिष्ठ तउ अणतोत्ति ” विचित्ररत्ने जडि त अति मोटी दाममाला मातायें खप्रमा दीठी ते कारणथी अनत

१५ “ दुर्गतो पतन्तं सत्त्वं सघातं धारयतीति धर्मः ” दुर्गतिमां पड ता जीवोना समूहने जे धारण करे ते धर्म, तथा “ गर्जस्थे जननी दा नादिधर्मपरा जातेति धर्मः ” परमेश्वर गर्जमा आववाथी माता दाना दि धर्ममां तत्पर थई तेथी धर्म

१६ “ शान्तियोगात्तदात्मकत्वात्तत्कर्तृकत्वाच्चाय शान्तिः ” शान्तिना यो गथी अथवा शान्तिरूप होवाथी अथवा शाति करवाथी शान्ति, तथा “ गर्ज स्थे पूर्वोत्पन्ना शिव शातिरज्जूदिति शान्तिः ” तथा जगवान् गर्जमां उत्प न्न थवाथी पूर्वे जे अशिव उत्पन्न थयु हतु ते शांत थई गयु तेथी शान्ति

१७ “ कु पृथ्वी तस्या स्थितिवानिति कुथु पृषोदरादित्वात् ” कु नाम पृथ्वीनु ठे ते पृथ्वीमा जे स्थित थया ते कुथु तथा “ गर्जस्थे जग वति जननी रत्नाना कुथु राशि दृष्टवतीति कुथु ” जगवान् गर्जमां आ व्या पठी माताये रत्नमय कुथुज्जनो राशि दीठो ते कारणथी कुथु

१८ “ सर्वोत्तममहासत्त्वः, कुले यजुपजायते ॥ तस्याजिबृहृये बृहृरसा वरजदाहृतः ” ॥ १ ॥ इतिवचनादर सर्वथी उत्तम महासात्त्विक कुलमा जे उत्पन्न थाय तथा ते कुलनी बृहृकारक जे होय तेने बृहृपुरुष प्रधान अर कहेठे तथा “ गर्जस्थे जगवति जनन्या स्वप्ने सर्वरत्नमयोऽरोदृष्ट इत्यपरः ” तथा जगवान् गर्जमा हता त्यारे माताये सर्वरत्नमय अर स्व प्रमा दीठो ते कारणथी अर

१९ “ परिसहादिमहजयनाग्निरुक्तान् महिः ” परिसहादि महोने जीतवाथी महि तथा “ गर्जस्थे जगवति मातु सुरजिकुसुममाद्यशय

नीयदोहदो देवतया पूरित इति मद्धि. ” तथा जगवान् गर्जमां आख्या पठी माताने सुगन्धी फुलोनी मालावाली शय्या उपर सुवानो दोहद उ त्पन्न थयो ते देवताये पूर्ण कयों ते कारणथी मद्धि

२० “ मन्यते जगतस्त्रिकालावस्थामिति मुनि. शोचनानि व्रतान्यस्ये ति सुव्रतः मुनिश्चासौ सुव्रतश्च मुनिसुव्रत ” व्रणे कालमा जे जगतने माने ते मुनि, जलां ठे व्रत जेनां ते सुव्रत आ वने पद एकत्र करवाथी मुनिसुव्रत, तथा “ गर्जस्थे जननी मुनिवत् सुव्रता जातेति मुनिसुव्रतः ” तथा जगवान् गर्जमां रक्षां थकां माता रूडा व्रतवाली थइ तेथी मुनिसुव्रत

२१ “ परीसहोपसर्गादीनां नामनात् नमेस्तुवेति विकल्पेनोपांत्य स्येकाराज्ञावपदे नमिः ” परिसह उपसर्गोने नमाववाथी नमि, तथा “ यद्वा गर्जस्थे जगवति परचक्रनृपैरपि प्रणतिः कृतेति नमि. ” जगवान् गर्जमां आवावाथी वैरीराजाज्यें पण नमस्कार कयों ते कारणथी नमि

२२ “ धर्मचक्रस्य नेमिवन्नेमि. ” धर्मचक्रनी धारासमान ते नेमि त था “ गप्पगए तस्स मायाए, रिठरयणा मज्जमहति महालज्ज नेमि ॥ उप्प यमाणो सुमिणे, दिठोत्ति तेणसेरिठनेमिच्चि नामं कयति ” तथा ज गवान् गर्जमां आख्यापठी माताये अरिष्ट रत्नमय मोटो नेमि (चक्रधा रा) आकाशमां उत्पन्न थयो एम स्वप्नमां दीठो ते कारणथी अरिष्टनेमि.

२३ “ स्पृशति ज्ञानेन सर्वज्ञानमिति पार्श्वः ” सर्वपदार्थोने ज्ञाने करी स्पर्शें जाणे ते पार्श्व तथा “ गर्जस्थे जनन्या निशि शयनीयस्थयां धकारे सप्पों दृष्टइति गर्जानुज्ञावोयमिति पश्यतीति निरुक्तात् पार्श्व. पार्श्वोऽस्य वैयावृत्य करो यद्वस्तस्य नाथः पार्श्वनाथ जीमो जीमसेन इति न्यायाद्वा पार्श्व. ” तथा जगवान् गर्जमां रक्षा थका मातायें रात्रिमां शय्या उपर वेठां थकां अधारामां सर्प जातो दीठो, माता पिताये विचाखुं के आ गर्जनो प्रज्ञाव ठे अथवा पार्श्वनामा वैयावच्च करनारा देवताना जे नाथ ते पार्श्वनाथ.

२४ “ विज्ञेपेण ईरयति प्रेरयति कर्माणीति वीर. ” विशेषेकरी प्रेरे जे कर्मोने ते वीर तथा अत्यंत उग्र परीसह उपसर्ग सहन करवाथी देवता ज्यें श्रमण जगवान् महावीर एवु तथा माता पितायें धनधान्यादिनी वृद्धि थवाथी वर्धमान एवु नाम दीठुं.

હવે ચોવીશ તીર્થંકરોની માતાનાં નામ લખીયેં ઠીયેં

(૧) મરુદ્ધિર્દીવ્યતે સ્તૂયતે મરુદેવા પૃષોદરાદિત્વાત્ તલોપ મુરદેવ્ય
પિ સ્યાત્ (દેવતાઝયેં કરી ઠે સ્તવના જેની તે મરુદેવી મુરદેવી એમ પણ
નામ ઠે) (૨) વિજયતે વિજયા (જયવંતવિજયા) (૩) સહુ અનેન જિ
તારિસ્વામિના વર્તતે સેના (જિતારિ રાજાની સાથ જે વર્તે તે સેના)
(૪) સિદ્ધોર્થોઽસ્યા સિદ્ધાર્થા (સિદ્ધ થયા ઠે અર્થ જેના તે સિદ્ધાર્થા)
(૫) મંગલદ્વેતુત્વાત્ મંગલા (મંગલદ્વેતુજૂત હોવાથી મંગલા) (૬) શો
જના સીમા મર્યાદાઽસ્યા સુસીમા (જલ્લી ઠે મર્યાદા જેની તે સુસીમા)
(૭) સ્થેન્ના પૃથ્વીવ પૃથ્વી (સ્થિર ઠે પૃથ્વીના જેવી તે પૃથ્વી) (૮) લક્ષ્મીઃ
શોજાઽસ્યસ્યા. લક્ષ્મણા (લક્ષ્મીની પેઠે શોજા ઠે જેની તે લક્ષ્મણા) (૯)
ધર્મકૃત્યેષુ રમતે રામા (ધર્મકૃત્યમાં જે રમે તે રામા) (૧૦) નંદતિ સુ
પાત્રેણ નંદા (સુપાત્રદાન દેવાથી વૃદ્ધિમતી થાય તે નંદા) (૧૧) વેવેષ્ટિ
ગુણેર્જગદિતિ વિષ્ણુ. (ગુણેંકરી જગતને વીંટાલે તે વિષ્ણુ) (૧૨) જયતિ
સતીત્વેન જયા (ઝલ્કુટપણે વર્તે ઠે સતીપણુ જેનુ તે જયા) (૧૩) શ્યામવ
ર્ણત્વાત્ શ્યામા (શ્યામવર્ણ હોવાથી શ્યામા) (૧૪) શોજન યશોઽસ્યા
સુયશા (જલુ ઠે યશ જેનું તે સુયશા) (૧૫) શોજનં વ્રતમસ્યા સુવ્રતા
પતિવ્રતાત્વાત્ (જલા ઠે વ્રત જેનાં તે સુવ્રતા પતિવ્રતા હોવાથી સુવ્રતા)
(૧૬) ન ચિરયતિ ધર્મકાર્યેષ્વઽચિરા (ધર્મકાર્યોમાં જે ઢીલ કરતી નથી તે
અચિરા) (૧૭) શ્રીરિવ શ્રીદેવીવ દેવી પ્રજાઽસ્યસ્યા શ્રી (લક્ષ્મીની
પેઠે પ્રજા ઠે જેની તે શ્રી) (૧૮) દેવીની પેઠે પ્રજા ઠે જેની તે દેવી
(૧૯) પ્રજાવતી પ્રનાવતી (૨૦) પદ્મશ્વ પદ્માવતી (પદ્મની જેવી તે પદ્મા-
વતી) (૨૧) ધર્મવીજમિતિ વપ્રા (૨૨) શિવદ્વેતુત્વાત્ શિવા (૨૩) મનો
હૃત્વાત્ વામા પાપકાર્યેષુ પ્રાતિકૂલ્યાત્ વામા (મનોહ્રુ હોવાથી વામા)
(પાપકાર્યોથી પ્રતિકૂલ હોવાથી વામા) (૨૪) ત્રીણિ જ્ઞાનદર્શનચારિ
ત્રાણિ શલયતિ પ્રાપ્નોતીતિ ત્રિશલા (જ્ઞાનદર્શન ચારિત્ર એ ત્રણેને જે
પ્રાપ્ત કરે ઠે તે ત્રિશલા)

એ પ્રમાણે તીર્થંકરોની માતાના નામ કહ્યાં. અથવા સુગમતાને માટે
ચોવીશ તીર્થંકરોની સાથે વાવન ચોલનો સંવધ ઠે તેનુ સ્વરૂપ યત્રવધ લ
ખીયેં ઠીયેં વાવન ચોલનાં નામ આ પ્રમાણે—

वाचन बोलनां नाम कहेते.

१ श्रीतीर्थकर नाम.	२७ गणधरोनी संख्या.
२ च्यवन तिथि.	२८ साधुर्जनी संख्या
३ कया विमानथी आव्या	३० साध्वीयोनी संख्या
४ कइ नगरीमां जन्म थयो	३१ वैक्रियलब्धिवंतोनी संख्या
५ जन्मतिथि.	३२ अवधिज्ञानियोनी संख्या
६ पितार्जनां नाम	३३ केवलज्ञानियोनी संख्या
७ मातार्जनां नाम	३४ मन.पर्यवज्ञानियोनी संख्या
८ कया नक्षत्रमां जन्म्या.	३५ चौदपूर्वधारियोनी संख्या.
९ जन्मराशि	३६ वादियोनी संख्या
१० लांठननां नाम	३७ श्रावकोनी संख्या
११ शरीरनी उचाईनुं प्रमाण	३८ श्राविकार्जनी संख्या
१२ आयुपना वर्षेनुं प्रमाण	३९ शासनना यद्दोनां नाम
१३ शरीरनो वर्ण	४० शासननी यद्दिणीयोनां नाम.
१४ पदवी	४१ प्रथम गणधरनुं नाम
१५ परणेली के कुंवारा ?	४२ प्रथम आर्यानु नाम.
१६ केटला जणोनी साथे दीक्षा लीधी	४३ मोक्ष यवानुं स्थान
१७ दीक्षा कइ नगरीमां लीधी.	४४ मोक्ष पहुचवानी तिथि.
१८ दीक्षाने दिवसे केटलु तप	४५ मोक्ष दिनें तप
१९ प्रथम पारणे शु आहार मळो	४६ मोक्ष जवानु आसन
२० प्रथम पारणानु घर	४७ परस्पर अंतरनु मान
२१ केटला दिवसनं पारण	४८ गण नाम.
२२ दीक्षानी तिथि.	४९ योनि नाम
२३ उन्नस्थपणाना कालनुं प्रमाण	५० मोक्ष परिवार.
२४ कउननगरीमां केवलज्ञान प्राप्तथयुं	५१ सम्यक्त्व पाम्यापठीमहोदो जव.
२५ ज्ञानोत्पत्तिने दिने कयु तपकखुं	५२ कया कुलमां उत्पन्न थया.
२६ कया वृद्धनी नीचे दीक्षा लीधी	५३ गर्जवासना कालनुं प्रमाण.
२७ कइ तिथियें ज्ञान उत्पन्न थयु.	

आ वाचन बोल प्रत्येक तीर्थकरमां कहेते

१ श्रीतीर्थकर नाम.	१ श्रीरूपज देव	२ श्रीअजितनाथ	३ श्रीसंज्ञवनाथ.
२ च्यवन तिथि.	अपाम्वदी ४	वेशाख शुदि १३	फाद्युन शुदि ८
३ विमान नाम	सर्वार्थ सिद्धि	विजय विमान	उपरला ग्रवेयक
४ जन्म नगरी.	विनीता भूमि	अयोध्या	सावन्नी
५ जन्म तिथि.	चैत्रवदी ८	माघशुदी ८	महाशुदी १४
६ पिताना नाम	नाजिकुलकर	जितशत्रु	जितारि
७ माताना नाम	मरुदेवी	विजया	सेना
८ जन्म नक्षत्र	उत्तरापाढा	रोहिणी	मृगशिर
९ जन्म राशि	धन	वृष	मिथुन
१० लांठन नाम	वृषज	हस्ती	अश्व
११ शरीरनु मान	५००) धनुष	४५०) धनुष	४००) धनुष
१२ आयुर्मान.	८४) लक्षपूर्व	७२) लक्षपूर्व	६०) लक्षपूर्व
१३ शरीरना वर्ण	सुवर्ण वर्ण	सुवर्ण वर्ण	सुवर्णवर्ण
१४ पदवी राजनी	राज पदवी	राज पदवी	राज पदवी
१५ पाणिग्रहण	विवाह थयो	विवाह थयो	विवाह थयो
१६ केटला साथे दीक्षा	४०००) साधु	१०००) साधु	१०००) साधु
१७ दीक्षा नगरी	विनीता.	अयोध्या	सावन्नी
१८ दीक्षा तप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
१९ प्रथमपारणानोआ०	इक्षु रस	परमान्नक्षीर	परमान्नक्षीर
२० पारणाना स्थान	श्रेयासने घेर	ब्रह्मदत्तने घेर	सुरेंद्रदत्तने घेर
२१ केटलादिवसनापा०	एक वर्ष पठी	वे द्विवसपठी	वे द्विवसपठी
२२ दीक्षा तिथि	चैत्रवदि ८	महावदी ९	मार्गशिरशु० १५
२३ ठग्नस्य काल	१०००) वर्ष	१२) वर्ष	१४) वर्ष
२४ ज्ञान नगरी	पुरिमताल	अयोध्या	सावन्नी
२५ ज्ञान तप	त्रण उपवास	वे उपवास	वे उपवास
२६ दीक्षा वृद्ध	वट वृद्ध	शाल वृद्ध	प्रियाल वृद्ध
२७ ज्ञानतिथि	फाद्युन वदि ११	पोषवदि ११	कार्तिकवदि ११

आ वाचन बोल प्रत्येक तीर्थकरमां कहेवे

१८ गणधरसंख्या.	८४)	९५)	१०२)
१९ साधुर्जनी संख्या	८४०००)	१०००००)	१०००००)
२० साधवीयोनीसंख्या.	३०००००)	३३००००)	३३६०००)
२१ वैक्रियलब्धिवंत	१०६००)	१०४००)	१९०००)
२२ वादियोनी संख्या	१२६५०)	१२४००)	१२०००)
२३ अवविज्ञानी संख्या	९०००)	९४००)	९६००)
२४ केवली संख्या	१००००)	११०००)	१५०००)
२५ मनःपर्यवसंख्या	१२९५०)	१२५५०)	१२१५०)
२६ चौदपूर्वी संख्या.	४९५०)	३९२०)	२१५०)
२७ श्रावक संख्या	३५००००)	१९००००)	१९३०००)
२८ श्राविका संख्या	५५४०००)	५४५०००)	६३६०००)
२९ शासनयद्गोनां नाम.	गोमुखयद्ग	महायद्ग	त्रिमुखयद्ग
३० शासननी यद्दिणी	चक्रेश्वरी	अजितवाला	दुरितारि
३१ प्रथम गणधर नाम.	पुंरुकीक.	सिंहसेन	चारु
३२ प्रथम आर्या नाम.	ब्राह्मी	फाट्यु	श्यामा
३३ मोक्षस्थान.	अष्टपद	समेतशिखर	समेतशिखर
३४ मोक्षतिथि.	माघ वदि १३	चैत्र शुदि ५	चैत्रशुदि ५
३५ मोक्षसंलेपणा	ठ उपवास	एक मास	एकमास
३६ मोक्षआसन.	पद्मासन	कायोत्सर्ग	कायोत्सर्ग
३७ अतर मान	५०लाखकोटीसा	३०लाखकोटीसा	१०लाखकोटीसा
३८ गण नाम	मानवगण	मानवगण	देवगण
३९ योनि नाम	नकुलयोनि	सर्पयोनि	सर्पयोनि
४० मोक्षपरिवार	१००००)	१०००)	१०००)
४१ जवसंख्या	तेर जव कख्या.	त्रणजवकख्या	त्रण जव कख्या
४२ कुलगोत्र नाम.	इक्ष्वाकुकुल	इक्ष्वाकुकुल	इक्ष्वाकुकुल
४३ गर्जकाल मान.	नवमासचारदि	०८ मासपञ्चीशदि.	नवमास८ दिवस

आ वाचन बोल प्रत्येक तीर्थंकरमां कहेते

१ श्री तीर्थंकरनाम	४ श्रीअज्जिनंदन	५ श्रीसुमतिनाथ	६ श्री पद्मप्रज
२ च्यवनतिथि	वैशाख शुदि ४	श्रावणशुदि १	माघवदि ६
३ विमान नाम	जयत विमान	जयत विमान	उपरिमग्रैवेयक
४ जन्मनगरी	अयोध्या	अयोध्या	कौसुवी
५ जन्मतिथि	माघशुदि १	वैशाख शुदि ८	कार्तिकवदि १२
६ पिताना नाम	संचर राजा	मेघराजा	श्रीधरराजा
७ मातानां नाम	सिद्धार्था	मगला	सुसीमा
८ जन्मनक्षत्र	पुनर्वसु	मघा	चित्रा
९ जन्म राशि	मिथुन	सिंह	कन्या
१० लांठननां नाम	वादरानु	क्रौंच पक्षीनुं	पद्मकमलनु
११ शरीर मान	३५०) धनुष	३००) धनुष	२५०) धनुष
१२ आयुनु प्रमाण	५०) लाखपूर्व	४०) लाख पूर्व	३०) लाखपूर्व
१३ शरीरना वर्ण	सुवर्णवर्ण	सुवर्णवर्ण	रक्तवर्ण
१४ पदवी राजानी	राजा	राजा	राजा
१५ पाणि ग्रहण	परण्या	परण्या	परण्या
१६ केटला साथे दीक्षा	१०००) साधु	१०००) साधु	१०००) साधु
१७ दीक्षानगरी	अयोध्या	अयोध्या	कौसुवी
१८ दीक्षातप	वे उपवास	नित्यजक्त	एक उपवास
१९ प्रथमपारणानोआ०	क्षीर	क्षीर	क्षीर
२० पारणानां स्थान	इन्द्रवत्तने घेर	पद्मने घेर	सोमदेवने घेर
२१ केटला दिवसनापा०	वे दिवस (२)	वे दिवस (२)	वे दिवस (२)
२२ दीक्षा तिथि	माघशुदि १२	वैशाखशुदि ९	कार्तिकवदि १३
२३ ठंढस्थ काल	अठार वर्ष	वीश वर्ष	ठमास
२४ ज्ञाननगरी	अयोध्या	अयोध्या	कौसुवी
२५ ज्ञान तप	वे उपवास	वे उपवास	चोथजक्त
२६ दीक्षावृद्ध	प्रियगुवृद्ध	साल वृद्ध	ठत्रवृद्ध
२७ ज्ञानतिथि	पोषवदि १४	चैत्रशुदि ११	चैत्रशुदि १५

आ वाचन बोल प्रत्येक तीर्थकरमां कहे ठे.

१८ गणधरसंख्या	११६)	१००)	१०७)
१९ साधुर्जनीसंख्या	३०००००)	३२००००)	३३००००)
२० साधवीयोनी संख्या	६३००००)	५३००००)	४२००००)
२१ वैक्रिय लब्धिवंत.	१९०००)	१८४००)	१६१००)
२२ वादियोनी संख्या.	११०००)	१०४००)	९६००)
२३ अवविज्ञानी संख्या.	९८००)	११०००)	१००००)
२४ केवली संख्या	१४०००)	१३०००)	१२०००)
२५ मन पर्यव संख्या.	११६५०)	१०४५०)	१०३००)
२६ चौद पूर्वीसंख्या	१५००)	२४००)	२३००)
२७ श्रावकसंख्या.	२८८०००)	२८१०००)	२७६०००)
२८ श्राविकासंख्या	५२७०००)	५१६०००)	५०५०००)
२९ शासन यक्षोनांनाम	नायकयक्ष	तुंवखयक्ष	कुसमयक्ष
३० शासन यक्षिणीनांनाम	कालिका	महाकाली	श्यामा
३१ प्रथम गणधरनाम	वज्रनाज	चरम	प्रद्योतन
३२ प्रथम आर्यानाम.	अजिता	काश्यपी	रति
३३ मोक्ष स्थान	समेतशिखर	समेतशिखर	समेतशिखर
३४ मोक्षतिथि.	वेगाखशुद्ध	चेत्रशुद्धि ए	मागशिरवदि ११
३५ मोक्षसंलेपण.	एकमास	एकमास	एकमास
३६ मोक्षआसन.	कायोत्सर्ग	कायोत्सर्ग	कायोत्सर्ग
३७ अंतरमान.	एलाखकोडीसा	एहजारकोडीसा	एहजारकोडीसा
३८ गणनाम.	देवगण	राक्षसगण	राक्षसगण
३९ योनिनाम.	ठागयोनि	मूपकयोनि	महिपयोनि
४० मोक्षपरिवार.	१०००)	१०००)	३०८)
४१ जवसंख्या.	त्रणजवकख्या	त्रणजवकख्या	त्रणजवकख्या
४२ कुलगोत्रनाम	इदवाकुकुल	इदवाकुकुल	इदवाकुकुल
४३ गर्जकासमान	८मास १८ दिवस	नवमास ८ दिवस	नवमास ८ दिवस

आ वाचन चोल प्रत्येक तीर्थंकरमां कहेते

१ श्रीतीर्थंकर नाम	७ श्रीसुपार्श्वनाथ	८ श्रीचंद्रप्रज	९ श्रीसुविधिनाथ
२ च्यवन तिथि	जाडवावदि ८	चैत्रवदि ५	फागण वदि ९
३ विमान नाम	मधिमग्रेवेयक	विजयत	आनतदेवलोक
४ जन्मनगरी	वणारसी नगरी	चडपुरीनगरी	काकदीनगरी
५ जन्मतिथि	ज्येष्ठशुदि १२	पोषवदि १२	मागशर वदि ५
६ पितानां नाम	प्रतिष्ठराजा	महासेन राजा	सुग्रीव राजा
७ मातानां नाम	पृथिवीमाता	लक्ष्मणामाता	रामाराणीमाता
८ जन्म नक्षत्र	विशाखा नक्षत्र	अनुराधानक्षत्र	मूल नक्षत्र
९ जन्म राशि	तुलराशि	वृश्चिकराशि	धन राशि
१० लाठन नाम	साथीयानुलाठन	चडतुं लाठन	मगरमठनु लां०
११ शरीरनु प्रमाण	१००) धनुष	१५०) धनुष	१००) धनुष
१२ आयुनु प्रमाण	१०) लाखपूर्व	१०) लाखपूर्व	१) लाखपूर्व
१३ शरीरना वर्ण	सुवर्णवर्ण	श्वेतवर्ण	श्वेतवर्ण
१४ पदवी राजानी	राजा	राजा	राजा
१५ पाणिग्रहण	परण्या	परण्या	परण्या
१६ केटलासाथे दीक्षा	१०००) साधु	१०००) साधु	१०००) साधु
१७ दीक्षानगरी	वणारसी नगरी	चडपुरी नगरी	काकंदी नगरी
१८ दीक्षातप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
१९ प्रथमपारणानोआ०	क्षीरनु जोजन	क्षीरनु जोजन	क्षीरनु जोजन
२० पारणाना स्थान	महेडने घेर	सोमदत्तने घेर	पुष्पने घेर
२१ केटलादिवसनांपा०	वे दिवस	वे दिवस	वे दिवस
२२ दीक्षातिथि	ज्येष्ठशुदि १३	पोषवदि १३	मागशिर वदि ६
२३ ठग्नस्थकाल	नवमास रह्या	त्रण मास रह्या	चारमास रह्या
२४ ज्ञान नगरी	वणारसीनगरी	चडपुरी नगरी	काकदी नगरी
२५ ज्ञानतप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
२६ दीक्षावृद्ध	शिरीषवृद्ध	नागवृद्ध	शाली वृद्ध
२७ ज्ञानतिथि	फागण वदि ६	फागणवदि ७	कार्तिक शुदि ३

आ वाचन बोल प्रत्येक तीर्थकरमां कहेठे.

१० गणधर संख्या.	ए५) गणधर	ए३) गणधर	८८) गणधर
११ साधुओनीसंख्या.	३०००००)	१५००००)	१०००००)
३० साधवियोनी संख्या.	४३००००)	३०००००)	११००००)
३१ वैक्रियलब्धिवंत	१५३००)	१४०००)	१३०००)
३२ वादियोनीसंख्या	८४००)	७६००)	६०००)
३३ अविद्वान्नी संख्या.	१०००)	८०००)	८४००)
३४ केवली संख्या	११०००)	१००००)	७५००)
३५ मन.पर्यवसंख्या.	११५०)	८०००)	७५००)
३६ चौदपूर्वीसंख्या.	१०३०)	१०००)	१५००)
३७ श्रावक संख्या	१५७०००)	१५००००)	१११०००)
३८ श्राविकासंख्या.	४१३०००)	४७१०००)	४७१०००)
३९ शासनयक्षनांनाम.	मातंगयक्ष	विजय यक्ष	अजिता यक्ष
४० शासनयक्षणीनांनाम	शांता	नृकुटी	सुतारिका
४१ प्रथम गणधर नाम	विदर्भ	दिन्न	बराहक
४२ प्रथमआर्या नाम.	सोमा	सुमना	वारुणी
४३ मोक्षस्थान	समेतशिखर	समेतशिखर	समेतशिखर
४४ मोक्षतिथि.	फागण वदि ७	जाडवा वदि ७	जाडवा शुद्धि १
४५ मोक्षसंक्षेपणा	एक मास	एकमास	एकमास
४६ मोक्षआसन	काउस्सग	काउस्सग	काउस्सग
४७ अंतर प्रमाण	एकोकोडीसागर	एकोकोडीसागर	ए कोडीसागर
४८ गणनाम	राक्षसगण	देवगण	राक्षसगण
४९ योनि नाम	मृगयोनि	मृगयोनि	वानरयोनि
५० मोक्षपरिवार	५००)	१०००)	१०००)
५१ जवसंख्या.	त्रणजवकख्या	त्रणजवकख्या	त्रणजवकख्या
५२ कुलगोत्र नाम	ईदवाकुकुल	ईदवाकुकुल	ईदवाकुकुल
५३ गर्जकाल मान.	एमास ११ दिवस	नवमास ७ दिव	मास ८ दिव. १६

आ वाचन बोल प्रत्येक तीर्थंकरमां कहेवे.

१ तीर्थंकरनाम	१० शीतलनाथ	११ श्रेयांसनाथ	१२ श्रीवासुपूज्य
२ च्यवनतिथि	वैशाखवदि ६	ज्येष्ठवदि ६	ज्येष्ठ शुदि ए
३ विमाननाम	अच्युत देवलोक	अच्युतदेव लोक	प्राणतदेवलोक
४ जन्मनगरी	जदिलपुर	सिंहपुरी	चपापुरी
५ जन्मतिथि	महावदि १२	फागणवदि १२	फागण वदि १४
६ पिताना नाम	दृढरथराजा	विष्णुराजा	वसुपूज्यराजा
७ मातानां नाम	नंदामाता	विष्णुमाता	जयामाता
८ जन्मनक्षत्र	पूर्वाषाढा	श्रवण नक्षत्र	शतजिपानक्षत्र
९ जन्मराशि	धनराशि	मकर राशि	कुजराशि
१० लाठन नाम	श्रीवत्सनुलाठन	गेडानुलाठन	पामानु लांठन
११ शरीरनु मान	नेबुधनुप	एशीधनुप	सीत्तेरधनुप
१२ आयुनुप्रमाण	एकलाखपूर्व	८४ लाखवर्ष	७२ लाखवर्ष
१३ शरीरनावर्ण	सुवर्णवर्ण	सुवर्णवर्ण	लालवर्ण
१४ पदवीराजानी	राजा	राजा	कुमार
१५ पाणिग्रहण	परण्या	परण्या	परण्या
१६ केटलासाथेदीक्षा	(१०००) साधु	(१०००) साधु	६०० साधु
१७ दीक्षानगरी	जदिलपुर	सिंहपुरी	चपापुरी
१८ दीक्षातप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
१९ प्रथमपारणानोश्वा	क्षीरजोजन	क्षीरजोजन	क्षीरजोजन
२० पारणानांस्थान	पुनर्वसुनेधेर	नदनेधेर	सुनदनेधेर
२१ केटलादिवसनुपारण	वे दिवस	वे दिवस	वे दिवस
२२ दीक्षातिथि	महावदि १२	फागणवदि १३	फागणशुदि १५
२३ ठगस्थकाल	त्रणमासरह्या	वे मासरह्या	एक मासरह्या
२४ ज्ञाननगरी	जदिलपुर	सिंहपुरी	चपापुरी
२५ ज्ञानतप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
२६ दीक्षावृद्ध	प्रियगुट्टक	तडुकवृद्ध	पामलवृद्ध
२७ ज्ञानतिथि	पोपवदि १४	महावदि ३	महाशुदि २

आ धावन बोल प्रत्येक तीर्थकरमां कहेवे.

२८ गणधरसंख्या	८१) गणधर	९६) गणधर	६६) गणधर
२९ साधुर्जनी संख्या.	१०००००	८४०००	९२०००
३० साधवीयोनीसंख्या.	१००००६	१०३०००	१०००००
३१ वैक्रियलब्धिवंत.	१२०००	११०००	१००००
३२ वादियोनी संख्या.	५८००	५०००	४९००
३३ अवधिज्ञानी संख्या.	९०२०	६०००	५४००
३४ केवली संख्या.	९०००	६५००	६०००
३५ मन.पर्यवसंख्या	९५००	६०००	६५००
३६ चौदपूर्वी संख्या	१४००	१३००	१२००
३७ श्रावक संख्या.	२८९०००	२९९०००	२१५०००
३८ श्राविका संख्या.	४५८०००	४४८०००	४३६०००
३९ शासनयक्षोनां नाम.	ब्रह्मायक्ष.	जक्षेयक्ष	कुमार यक्ष.
४० शासननी यक्षिणी.	अशोका	मानवी	चंभा
४१ प्रथम गणधर नाम.	नंद	कठप	सुजूम
४२ प्रथम आर्या नाम.	सुयशा	धारणी	धरणी
४३ मोक्षस्थान.	समेतशिखर	समेतशिखर	चंपापुरी
४४ मोक्षतिथि	वैशाखवदि २	श्रावणवदि ३	अशाढ शुदि १४
४५ मोक्षसंक्षेपणा.	एकमास	एक मास	एकमास
४६ मोक्षआसन	काउस्तग	काउस्तग	काउस्तग
४७ अतर मान.	एककोडीसागर	चोपन सागर	त्रीश सागर
४८ गण नाम.	मानवगण	देवगण	राक्षसगण
४९ योनि नाम	नकुलयोनि	वानरयोनि	अश्वयोनि
५० मोक्षपरिवार.	१००० परिवार	१००० परिवार	६०० परिवार
५१ जवसंख्या	त्रणजवकख्या.	त्रणजवकख्या	त्रण जव कख्या
५२ कुलगोत्र नाम.	इदवाकुकुल	इदवाकुकुल	इदवाकुकुल
५३ गर्जकाल मान.	मास ९ दिवस	मास ९ दिवस	मास ८ दिवस २०

आ वाचन बोल प्रत्येक तीर्थंकरमां कहेते

१ श्रीतीर्थंकर नाम	१३ विमलनाथ	१४ अनतनाथ	१५ श्रीधर्मनाथ
२ च्यवन तिथि	वैशाखशुदि १२	श्रावणवदि ७	वैशाखशुदि ७
३ विमान नाम	अष्टसारदेवलोक	प्राणत देवलोक	विजयविमान
४ जन्म नगरी	कपिलपुरी	अयोध्या	रत्नपुरी नगरी
५ जन्म तिथि.	महाशुदि ३	वैशाखवदि १३	महाशुदि ३
६ पिताना नाम	कृतवर्मा राजा	सिहसेन राजा	जानुराजा
७ मातानां नाम	श्यामामाता	शुयशामाता	सुव्रता माता
८ जन्म नक्षत्र	उत्तराजाद्रपद	रेवतीनक्षत्र	पुष्यनक्षत्र
९ जन्म राशि	मीनराशि	मीन राशि	कर्कराशि
१० लांठन नाम	बराहनुं लांठन	सीचाणानुंलांठन	वज्रलांठन
११ शरीरनु मान	शाठधनुष	पचाशधनुष	पीस्तालीशधनुष
१२ आयुर्मान	शाठलाखवर्ष	त्रीशलाखवर्ष	दशलाखवर्ष
१३ शरीरना वर्ण	सुवर्ण वर्ण	सुवर्ण वर्ण	सुवर्ण वर्ण
१४ पदवी राजानी.	राजा	राजा	राजा
१५ पाणिग्रहण	परण्या	परण्या	परण्या
१६ केटला साथे दीक्षा	१०००) साधु	१०००) साधु	१०००) साधु
१७ दीक्षा नगरी	कपिल पुर	अयोध्या	रत्नपुरी
१८ दीक्षा तप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
१९ प्रथमपारणानोआ०	क्षीर भोजन	क्षीर भोजन	क्षीर भोजन
२० पारणानां स्थान	जयराजाने घेर	विजयराजानेघेर	धनसिहने घेर
२१ केटलादिवसनांपा०	वे दिवस	वे दिवस	वे दिवस
२२ दीक्षा तिथि	महाशुदि ४	वैशाखवदि १४	महाशुदि १३
२३ ठगस्थ काल	वे मास	त्रण वर्ष	वे वर्ष
२४ ज्ञान नगरी	कपिलपुरी	अयोध्या	रत्नपुरी
२५ ज्ञान तप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
२६ दीक्षा वृद्ध	जवूवृद्ध	अशोक वृद्ध	दधिपर्णवृद्ध
२७ ज्ञानतिथि	पौषशुदि ६	वैशाख वदि १४	पौष शुदि १५

आ वाचनं बोल प्रत्येक तीर्थकरमां कहे ठे

२८ गणधरसंख्या	५९) गणधर	५०) गणधर	४३) गणधर
२९ साधुर्जनीसंख्या	६००००)	६६०००)	६४०००)
३० साधवीयोनी संख्या.	१०००००)	६१०००)	६१४००)
३१ वैक्रिय लब्धिर्वंत	९०००)	८०००)	९०००)
३२ वादियोनी संख्या	३६००)	३१००)	२८००)
३३ अवधिज्ञानी संख्या	४८००)	४३००)	३६००)
३४ केवली संख्या	५५००)	५०००)	४५००)
३५ मनःपर्यव संख्या	५५००)	५०००)	४५००)
३६ चौद पूर्वासंख्या.	११००)	१०००)	९००)
३७ श्रावकसंख्या	१०००००)	१०६०००)	१०४०००)
३८ श्राविकासंख्या	४१४०००)	४०१४००)	४१३०००)
३९ शासन यक्षोनांनाम	पणमुखयक्ष	पातालयक्ष	किन्नरयक्ष
४० शासन यक्षिणीनांनाम	विदिता	अकुशा	कंदर्पा
४१ प्रथम गणधरनाम.	मंदरगणधर	जसगणधर	अरिष्ट
४२ प्रथम आर्यानाम.	धरा	पद्मा	आर्यशिवा
४३ मोक्ष स्थान	समेतशिखर	समेतशिखर	समेतशिखर
४४ मोक्षतिथि.	आपाढवदि ७	चेत्रशुदि ५	ज्येष्ठशुदि ५
४५ मोक्षसंक्षेपणा.	एकमास	एकमास	एकमास
४६ मोक्षआसन.	काउस्सग	काउस्सग	काउस्सग
४७ अंतरमान.	नवसागरोपम	चारसागरोपम	त्रणसागरोपम
४८ गणनाम	मानवगण	देवगण	देवगण
४९ योनिनाम	ठागयोनि	हस्तियोनि	मंजारयोनि
५० मोक्षपरिवार.	६००)	९००)	१००)
५१ जवसंख्या	त्रणजवकख्या	त्रणजवकख्या	त्रणजवकख्या
५२ कुलगोत्रनाम	इदवाकुकुल	इदवाकुकुल	इदवाकुकुल
५३ गर्जकालमान	मास८दिवस २१	मास ९ दिवस ६	मास८दिवस २६

आ वावन वोस प्रत्येक तीर्थकरमां कदेवे

१ श्री तीर्थकरनाम.	१६ श्रीशांतिनाथ	१७ श्रीकुथुनाथ	१८ श्रीअरनाथ
२ च्यवनतिथि	जाडवावदि ७	श्रावणवदि ९	फागण शुदि २
३ विमाननाम	सर्वार्थसिद्ध	सर्वार्थसिद्ध	सर्वार्थसिद्ध
४ जन्मनगरी	गजपुर	गजपुर	गजपुर
५ जन्मतिथि	ज्येष्ठवदि १३	वैशाख वदि १४	मागशिरशु० १०
६ पितानां नाम	विश्वसेन	सूरराजा	सुदर्शन
७ मातानां नाम	अचिरा राणी	श्री राणी	देवीराणी
८ जन्मनक्षत्र	जरणी नक्षत्र	कुत्तिका नक्षत्र	रेवती नक्षत्र
९ जन्म राशि	मेघराशि	वृष राशि	मीन राशि
१० लांठननां नाम	हरिणनु लांठन.	वकरानु लांठन	नंदावर्त्तनुं
११ शरीर मान.	४०) धनुष	३५) धनुष	३०) धनुष
१२ आयुनु प्रमाण	एक लाखवर्ष	९५०००) वर्ष	८४०००) वर्ष
१३ शरीरना वर्ण	सुवर्णवर्ण	सुवर्णवर्ण	सुवर्णवर्ण
१४ पदवी राजानी	चक्रवर्त्ती	चक्रवर्त्ती	चक्रवर्त्ती
१५ पाणि ग्रहण	६४०००) स्त्री	६४०००) स्त्री	६४०००) स्त्री
१६ केटला साथे दीक्षा.	१०००) साधु	१०००) साधु	१०००) साधु
१७ दीक्षानगरी	गजपुर	गजपुर	गजपुर
१८ दीक्षातप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
१९ प्रथमपारणानोआ०	क्षीर जोजन	क्षीर जाजन	क्षीर जोजन
२० पारणानां स्थान	सुमित्रने घेर	व्याघ्रासंहने घेर	अपराजितने घेर
२१ केटला दिवसनापा०	वे दिवस	वे दिवस	वे दिवस
२२ दीक्षा तिथि	ज्येष्ठ वदि १४	चैत्र वदि ५	मागशिरशु० ११
२३ उच्चस्थ काल	एकवर्ष	शोल वर्ष	त्रणवर्ष
२४ ज्ञाननगरी	गजपुर	गजपुर	गजपुर
२५ ज्ञान तप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
२६ दीक्षावृद्ध	नदीवृद्ध	नीलक वृद्ध	आंवानु वृद्ध
२७ ज्ञानतिथि	पौषशुदि ९	चैत्रशुदि ३	कार्तिक शुदि १२

आ वाचन बोल प्रत्येक तीर्थकरमां कहेवे.

१७ गणधर संख्या.	३६) गणधर	३५) गणधर	३३) गणधर.
१९ साधुओनीसंख्या.	५२०००)	६००००)	५००००)
३० साधवियोनी संख्या.	६१६००)	६०६००)	६००००)
३१ वैक्रियलब्धिवंत	६०००)	५१००)	७३००)
३२ वादियोनीसंख्या.	२४००)	२०००)	१६००)
३३ अवधिज्ञानी संख्या.	३०००)	२५००)	२६००)
३४ केवली संख्या.	४३००)	३२००)	२७००)
३५ मनःपर्यवसंख्या.	४०००)	३३४०)	२५५१)
३६ चौदपूर्वासंख्या.	८००)	६७०)	६१०)
३७ श्रावक संख्या.	१९००००)	१७९०००)	१८४०००)
३८ आविकासंख्या	३९३०००)	३८१०००)	३७२०००)
३९ शासनयक्षनांनाम.	गरुडयक्ष	गंधर्वयक्ष	यक्षेदयक्ष
४० शासनयक्षणीनांनाम.	निर्वाणी	बला	धणा
४१ प्रथम गणधर नाम.	चक्रयुक्त	सांव	कुंज
४२ प्रथमआर्या नाम.	शुचि	दामिनी	रक्षिता
४३ मोक्षस्थान.	समेतशिखर	समेतशिखर	समेतशिखर
४४ मोक्षतिथि.	ज्येष्ठ वदि १३	वैशाख वदि १	मागशिरशुदि १०
४५ मोक्षसंक्षेपणा	एक मास	एकमास	एकमास
४६ मोक्षआसन	काउस्सग	काउस्सग	काउस्सग
४७ अतर प्रमाण.	०॥पट्योपम	०॥पट्योपम	१००० क्रोडवर्ष
४८ गणनाम.	मानवगण	राक्षसगण	देवगण
४९ योनि नाम.	हस्तियोनि	ठागयोनि	हस्तियोनि
५० मोक्षपरिवार	९०००परिवार	१०००)परिवार	१०००) परिवार
५१ जवसंख्या	चार जव कख्या	त्रणजवकख्या	त्रणजवकख्या
५२ कुलगोत्र नाम.	इदवाकुकुल	इदवाकुकुल	इदवाकुकुल
५३ गर्जकाल मान.	मासनवदिवसठ	मासनवदि०पांच	मासनव दिव. ८

आ वाचन चोल प्रत्येक तीर्थंकरमां कहेते

१ श्रीतीर्थंकर नाम	१९ श्रीमद्विनाथ	२० श्रीमुनिसुव्रत	२१ श्रीनमि नाथ
२ च्यवन तिथि	फागण शुदि ४	श्रावण शुदि १५	आशोशुदि १५
३ विमान नाम	जयतविमान	अपराजितविमा	प्राणत देवलोक
४ जन्मनगरी	मथुरानगरी	राजगृही नगरी	मथुरा नगरी
५ जन्मतिथि	मागशिरशुदि ११	ज्येष्ठवदि ८	श्रावण वदि ८
६ पिताना नाम	कुञ्जराजा	सुमित्रराजा	विजयराजा
७ मातानां नाम	प्रजावती	पद्मावती	विप्रा राणी
८ जन्म नक्षत्र	अश्विनी नक्षत्र	श्रवण नक्षत्र	अश्विनी नक्षत्र
९ जन्म राशि	मेघराशि	मकरराशि	मेघराशि
१० लाठन नाम	कलशनु लांठन	कठपनु लाठन	कमलनु लांठन
११ शरीरनु प्रमाण	पचीश धनुष	वीश धनुष	पदर धनुष
१२ आयुनु प्रमाण	५५००० वर्ष	३०००० वर्ष	१००० वर्ष
१३ शरीरना वर्ण	नीलो वर्ण	श्यामवर्ण	पीलो वर्ण
१४ पदवी राजानी	कुमार	राजा	राजा
१५ पाणिग्रहण	नथी परण्या	परण्या	परण्या
१६ केटलासाथे दीक्षा	३००) साधु	१०००) साधु	१०००) साधु
१७ दीक्षानगरी	मिथिला नगरी	राजगृही नगरी	मथुरा नगरी
१८ दीक्षातप	त्रण उपवास	वे उपवास	वे उपवास
१९ प्रथमपारणानोआ०	क्षीर चोजन	क्षीर चोजन	क्षीर चोजन
२० पारणाना स्थान	विश्वसेन	ब्रह्मदत्त	दिन्नकुमार
२१ केटलादिवसनापा०	वे दिवस	वे दिवस	वे दिवस
२२ दीक्षातिथि	मागशिरशुदि ११	फागणशुदि १२	अपाढ वदि ९
२३ ठग्नस्थकाल	एक अहोरात्र	अगियार मास	नवमास
२४ ज्ञान नगरी	मथुरा नगरी	राजगृही नगरी	मथुरा नगरी
२५ ज्ञानतप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
२६ दीक्षावृद्ध	अशोक वृद्ध	चपकवृद्ध	वकुलवृद्ध
२७ ज्ञानतिथि	मागशिरशुदि ११	फागण वदि १२	मागशिरशुदि ११

आ वाचन बोल प्रत्येक तीर्थकरोमां कहेवे

१८ गणधर संख्या.	१८) गणधर	१८) गणधर	१९) गणधर
१९ साधुर्त्तनी संख्या	४००००	३००००	२००००
२० साध्वीयोनी संख्या	५५०००	५००००	४१०००
२१ वैक्रियलब्धिवंत	२९००	२०००	५०००
२२ वादियोनी संख्या	१४००	१२००	१०००
२३ अवधिज्ञानी संख्या	२२००	१८००	१६००
२४ केवली संख्या	२२००	१८००	१६००
२५ मन पर्यव संख्या	१९५०	१५००	१२५०
२६ चौदपूर्वा संख्या	६६८	५००	४५०
२७ श्रावक संख्या	१८३०००	१७२०००	१७००००
२८ श्राविका संख्या	३९००००	३५००००	३४८०००
२९ शासन यक्षोनांनाम	कुवेरयक्ष	वरुण यक्ष	नृकुटी यक्ष
३० शासनयक्षणीनांनाम	धरणप्रिया	नरदत्ता	गधारी
३१ प्रथम गणधर नाम	अजीक्षकगणधर	मह्वीगणधर	शुजगणधर
३२ प्रथम आर्या नाम	बधुमती	पुष्पमती	अनिला
३३ मोक्ष स्थान	समेतशिखर	समेतशिखर	समेतशिखर
३४ मोक्ष तिथि	फागण शुदि १२	ज्येष्ठ वदि ९	वैशाखवदि १०
३५ मोक्ष संलेपणा	एकमास	एक मास	एकमास
३६ मोक्ष आसन.	काउस्सग	काउस्सग	काउस्सग
३७ अतरमान	५४००००० वर्ष.	६००००० वर्ष	५००००० वर्ष
३८ गण नाम	देवगण	देवगण	देवगण
३९ योनि नाम	अश्वयोनि	वानरयोनि	अश्वयोनि
४० मोक्ष परिवार	५०० परिवार	१००० परिवार	१००० परिवार
४१ जव संख्या	त्रण जव कख्या	त्रण जव कख्या	त्रणजव कख्या
४२ कुलगोत्र नाम	इक्ष्वाकुवंश कुल	इक्ष्वाकुवंशकुल	इक्ष्वाकुवंशकुल
४३ गर्जकालमान	मास ९ दिवस ७ मास ९ दिवस ८	मास ९ दिवस ७ मास ९ दिवस ८	मास ९ दिवस ८

आ वाचन बोल प्रत्येक तीर्थंकरमां कहेटे.

१ श्रीतीर्थंकरनाम	११ श्रीनेमिनाथ	१३ श्रीपार्श्वनाथ	१४ श्रीमहावीर
२ च्यवनतिथि.	कार्तिकवदि ११	चैत्रवदि ४	आपाढशुदि ६
३ विमाननाम.	अपराजित	प्राणत देवलोका	प्राणतदेवलोका
४ जन्मनगरी.	सौरिपुर	वणारसी	क्षत्रियकुड
५ जन्मतिथि.	श्रावणशुदि ५	पौषवदि १०	चैत्रवदि १३
६ पिताना नाम.	समुद्र विजय	अश्वसेन	सिद्धार्थराजा
७ मातानां नाम	शिवा देवी	वामा देवी	त्रिशला देवी
८ जन्मनक्षत्र	चित्रानक्षत्र	विशाखा नक्षत्र	उत्तरा फाल्गुनी
९ जन्मराशि	कन्याराशि	तुला राशि	कन्याराशि
१० छांठन नाम.	शखनु छांठन	सर्पनु छांठन	केशरी छांठन
११ गरीरनु मान	दशधनुष	नवहाथ	सातहाथ
१२ आयुनुप्रमाण	हजारवर्ष	शो वर्ष	ब्रह्मोत्तरे वर्ष
१३ शरीरनावर्ण	श्यामवर्ण	नीलो वर्ण	पीलो वर्ण
१४ पदवीराजानी	कुमार पदवी	कुमारपदवी	कुमार पदवी
१५ पाणिग्रहण	नथी परण्या	परण्या	परण्या
१६ केटलासाथेदीक्षा	१००० साधु	(३०० साधु	एकाकी दीक्षा
१७ दीक्षानगरी	सौरिपुर	वणारसी	क्षत्रियकुरु
१८ दीक्षातप	वे उपवास	वे उपवास	वे उपवास
१९ प्रथमपारणानोआ	क्षीरजोजन	क्षीरजोजन	क्षीरजोजन
२० पारणानास्यान	वरदिन्न	धन्यनाम	बहुल ब्राह्मण
२१ केटलादिवसनुंपारणु	वे दिवस	वे दिवस	वे दिवस
२२ दीक्षातिथि	श्रावण शुदि ६	पौषवदि ११	मागशिरवदि ११
२३ ठग्नस्थकाल	चोपनदिवस	चोराशी दिवस	वार वर्ष
२४ ज्ञाननगरी	गिरनार	वणारसी	रुजुवाबुका नदी
२५ ज्ञानतप	त्रण उपवास	त्रण उपवास	वे उपवास
२६ दीक्षावृद्ध	वेडसवृद्ध	घातकीवृद्ध	शालवृद्ध
२७ ज्ञानतिथि	आशोवदि ०)	चैत्रवदि ४	वैशाख शुदि १०

आ वाचन बोल प्रत्येक तीर्थकरमां कहे ठे.

१७ गणधरसंख्या.	११) गणधर	१०) गणधर	११) गणधर.
१८ साधुर्जनीसंख्या.	१८०००)	१६०००)	१४०००)
२० साधवीयोनी संख्या.	४००००)	३८०००)	३६०००)
२१ वैक्रियलब्धिवंत	१५००)	११००)	९००)
२२ वादियोनी संख्या.	८००)	६००)	४००)
२३ अवधिज्ञानी संख्या	१५००)	१०००)	१३००)
२४ केवली संख्या	१५००)	१०००)	९००)
२५ मनःपर्यव संख्या	१०००)	९५०)	५००)
२६ चौद पूर्वीसंख्या	४००)	३५०)	३००)
२७ आवाकसंख्या.	१६८०००)	१६४०००)	१५८०००)
२८ आवाकासंख्या	३३६०००)	३३८०००)	३१८०००)
२९ शासन यक्षोनां नाम.	गोमेधयक्ष	पार्श्वयक्ष	मातंगयक्ष
४० शासन यक्षिणीनां नाम	अंबिका	पद्मावती	सिद्धायिका
४१ प्रथम गणधरनाम.	वरदत्त	आर्यदिन्न	इंद्रचूति
४२ प्रथम आर्यानाम.	यक्षदिन्ना	पुष्पचूडा	चंदनवाला
४३ मोक्ष स्थान	गिरनार	समेतशिखर	पावापुरी
४४ मोक्षतिथि.	आषाढशुदि ८	श्रावण शुदि ८	कार्तिक वदि ०)
४५ मोक्षसंलेपणा.	एकमास	एकमास	वे उपवास कस्या
४६ मोक्षआसन	पद्मासन	काष्ठसग	पद्मासन
४७ अंतरमान.	८३९५०) वर्ष	१५०) वर्ष	चरमजिनेश्वर
४८ गणनाम.	राक्षसगण	राक्षसगण	मानवगण
४९ योनिनाम	महिषयोनि	मृगयोनि	महिषयोनि
५० मोक्षपरिवार.	५३६) परिवार	३३) परिवार	एकला पोते
५१ जवसंख्या.	नवजवकस्या	दशजव कस्या	सत्याचीशजवक
५२ कुलगोत्रनाम	हरिवंश	इक्ष्वाकुकुल	इक्ष्वाकुकुल
५३ गर्जकालमान.	मास ८ दिवस ८	मास ८ दिवस ६	मास ८ दिवस ३॥

આ યંત્ર અનુસાર દરેક તીર્થંકરના વાવન ચોલનો સંવધ જાણવો તે મધ્યેનાં માતાદિ કેટલાંક દ્વાર વ્યુત્પત્તિના કારણસર પ્રથમ પૃથક્ વતાવેલ છે

આ ચોવીશ તીર્થંકરમાહેના નવમા, દશમા, અગ્યારમા, વારમા, તે-રમા, ચૌદમા, અને પદરમા એ સાત તીર્થંકરના નિર્વાણ થયા પછી તેમ ના શાસન (દ્વાદશાંગ વાણીરૂપ શાસ્ત્ર) તથા સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, અને શ્રાવિકા ચતુર્વિધ શ્રીસંઘરૂપ તીર્થ કેટલાંક કાલ પ્રવર્તી વિ-ષ્ણુદ ગયાં તે સમયે જારત વર્ષમાં જૈનમતનુ નામ પણ વિદ્યમાન ન હતું, તે વખતથી અનેક મત મતાંતર તથા કુશાશ્વોની પ્રાય પ્રવૃત્તિ થઈ તે વર્તમાન કાલ સુધી વિદ્યમાન છે વહુ લોકોએ સ્વકપોલકલ્પિત શાસ્ત્રો રચીને પ્રાચીન મુનિ, રૂપિ અથવા ईश्वरપ્રणीત તે છે એમ પ્રસિદ્ધ કર્યાં એ પ્રમાણે ત્રણસો ત્રેસઠ મત પ્રવર્ત્યાં ચારે આર્યવેદ વિષ્ણુદ ગ-યા, અને નવીન વેદોની રચના કરી નવીન વેદો મધ્યે પણ લોકોએ કે-ટલીંક વાર નવી નવી રચના કરી તેમને ઝલટ પાલટ કરી દીધા ન-વી નવી રચના કર્યા પછી જે વાકી રહ્યા તેની અનેક તરેહથી જાણ્ય, ટીકા, દીપિકા, રચીને અર્થમાં ગઢવડ કરી દીધી અત્યાર સુધી તે પ્ર-માણેજ કર્યા કરે છે આ સર્વ સ્વરૂપ જ્યાં વેદોની ઉત્પત્તિ વિષે લખશુ ત્યાં સ્પષ્ટ લખશુ-વેદ-નામ વહુજ પ્રાચીન કાલથી છે જે પુસ્તકોનાં ના-મ વેદ આજ પ્રસિદ્ધ છે તે પ્રાચીન નથી તેનું પ્રમાણયુક્ત વર્ણન આ ગલ કરવામાં આવશે ઇતિ શ્રી તપાગઘીયમુનિશ્રીબુદ્ધિવિજયશિષ્ય મુનિ શ્રી આનંદવિજય શ્રી આત્મારામવિરચિતે જૈનતત્ત્વાદર્શે પ્રથમ. પરિષ્ઠેદ સંપૂર્ણ. ॥

॥ અથ દ્વિતીય પરિષ્ઠેદ ॥

આ પરિષ્ઠેદમાં કુદેવનું સ્વરૂપ લખિયેં ઠિયે જે “ જગવાન્ ” નથી પ-રતુ લોકોએ પોતાની મતિથી જેને પરમેશ્વર માન્યા તેને કુદેવ કહેવામાં આવે છે તે કુદેવનું સ્વરૂપ પ્રથમ વર્ણવેલા દેવ સ્વરૂપથી વિપરીત છે એ મ સર્વ બુદ્ધિમાન્ તો જાણી શકે છે પરતુ જેઠ વિસ્તારપૂર્વક લખવાથી સમજી શકે છે તેમના હિત સારુ લખિયેં ઠિયે

“ श्लोक ॥ ये स्त्रीगस्त्राक्षसूत्रादि, रागाद्यंककलंकिताः ॥ निग्रहानु-
ग्रहपरा, स्ते देवा. स्युर्न मुक्तये ॥ १ ॥ नाट्याट्टहाससंगीता, ऽद्युपप्लव
विसंस्थुलाः ॥ लंजयेयु. पदं शान्तं, प्रपन्नान्प्राणिनः कथ ॥ २ ॥ ” इति
योगशास्त्रे ॥ जे देवनी पासे स्त्री होय, तथा जेनी प्रतिमानी पासे स्त्री होय,
ते देव तथा प्रतिमाद्वारा ते देवतुं स्वरूप प्रगट थइ जायते, कारण के
जेवो पुरुष होयते तेवीज तेनी मूर्ति पण प्रायः होयते वर्तमानमां सर्व
चित्रोमां तेमज देखवामां आवेठे, ते कारणथी मूर्तिद्वारा तथा मताव-
लंबी पुरुषोना ग्रंथानुसार स्वरूप समजी लेवुं, तेम शस्त्र, धनुष्, चक्र,
त्रिशूल, अक्षसूत्र, जपमाला तथा कमंडल प्रमुख जेनी पासे होय ते
देव केवा होय ? राग छेप प्रमुख दूषणोनां चिन्ह जे देवमां होय तथा
जे देव स्त्रीने पासे राखेते ते अवश्य रागी, छेपी तेमज कामी ठे स्त्री
साथे जोग करनारो ठे तेना करतां अधिक रागीपण सूचवनाहं वीजुं
कयु चिह्न ठे ? आ काम रागने वज थवार्थी कुदेवोए परस्त्री, स्वस्त्री,
पुत्री, माता, वेहेन तेमज पुत्रवधू प्रमुख स्त्रियो साथे अनेक कामक्रीडा
कुचेष्टा करी ठे.

वर्तमानमां कोइपण पुरुष परस्त्रीगमन करनारो होय तो तेने कोइपण
मतावलंबी “ सज्जन ” कहेता नथी, तो पठी परमेश्वर थइने परस्त्रीसंग
काम कुचेष्टा करे तेने कुदेव कहेवामा बुद्धिमान् पुरुषो शका करता
नथी, जे पुरुष पोतानी स्त्री साथे काम सेवन करेते परंतु परस्त्रीनो त्या-
गीठे, तेने पण परस्त्रीनो त्यागी, गृहस्थधर्मी, एम लोक कही जके ठे,
परंतु तेने मुनि, ऋषि के ईश्वर कदापि तेउ कहेते नहि, कारण के जे
पोतेज कामाग्नि कुडमां प्रज्वलित थइ रह्या ठे तेनामा ईश्वरता कदि हो-
ई शकती नथी आ हेतुथी रागरूप चिह्न करी जे संयुक्त ठे ते कुदेव
ठे. वली छेपना चिह्नकरी जे संयुक्त ठे ते पण कुदेव ठे. छेपना चिह्न
शस्त्रादि धारण करवां ते; जे शस्त्र, धनुष्, चक्र, त्रिशूल प्रमुख पोतानी
पासे राखे तेने अवश्य कोइ बेरीने मारवानो ठे ते विना शस्त्र राखवा-
नुं शु प्रयोजन ठे ? तेथी जे बैरविरोधमय ठे ते परमेश्वर थइ शक्ता न
थी जे जयसंयुक्त ठे ते पोतानी साथे टाल के खड्ग राखेते, तेथी जे
पोतेज जयसंयुक्त ठे तेनी सेवा करवार्थी अमे निर्जय केम थइ जकि-

યે ? આ હેતુથી દ્વેપસંયુક્તને પણ કોણ બુદ્ધિમાન્ પરમેશ્વર કહી શકે છે ? પરમેશ્વર જે છે, તે તો “વીતરાગ” છે અને રાગદ્વેપસંયુક્ત જે છે તે કુદેવ છે

જેના હાથમાં જપમાલા છે તે અસર્વજ્ઞતાનુ ચિહ્ન છે જો સર્વજ્ઞ હોય તો માલાના મણકા વિના પણ જાપની સંખ્યા કરી શકે છે વલી જે જાપ કરે છે તે પણ પોતાના કરતાં ઊંચાનો જાપ કરે છે તો પરમેશ્વર કરતાં શ્રેષ્ઠ કોણ છે જેનો તે જાપ કરે છે ? આ હેતુથી માલાથી જે જાપ કરે છે તે પણ કુદેવ છે જે શરીરેં જસ લગાવે છે, ધૂળી તાપે છે, નમ્ર થઈ કુચેષ્ટા કરે છે, જાંગ, અફીણ, ધતુરો, મદિરા પ્રમુખ પીયે છે, માંસાદિ અશુદ્ધ આહાર કરે છે, તેમજ હાથી, ડટ, વલદ અને રાસજ પ્રમુખની સ્વારિ કરે છે તે પણ કુદેવ છે, કારણ કે શરીરેં જસ લગાડનાર તથા ધૂળી તાપનાર કોઈ વસ્તુની ઈલાવાલા છે તેથી જેનો મનોરથ અત્યાર સૂધી પૂર્ણ થયો નહિ તે પરમેશ્વર નહિ પણ કુદેવ છે તેમજ જે નિસ્સો કરાવનારી चीजો खाय છે તથા પીયે છે તે નિસ્સાના અમલમાં આનંદ તેમજ હર્ષ હુલે છે પરમેશ્વર તો સદા આનંદ તેમજ સુખરૂપ છે પરમેશ્વરમાં ઇવો કયો આનંદ નથી જે નિસ્સો કરવાથી તેને પ્રાપ્ત થાય છે ? તે હેતુથી નિસ્સો કરનારા તેમજ માંસાદિ અશુદ્ધ આહાર કરનારા પણ કુદેવ છે

સ્વારિ પરજીવને પીડાનુ કારણ છે પરમેશ્વર તો દયાલુ છે તે પરજીવને પીડા કેમ ઉત્પન્ન કરે ? તેથી સ્વારિ જે કરે તે પણ કુદેવ છે

જે કમંમલ રાખે છે તે શુચિતાને કારણે રાખે છે, પરમેશ્વર તો સદા કાલ પવિત્ર છે તેને કમંમલથી શુ કામ છે ?

સ્ત્રીસંગ કામમાચ્છે, દ્વેપ ચાચુધસગ્રહ ॥ વ્યામોહં ચાક્ષુસાદિ, રશોચ ચ કમડલુ ॥ ૧ ॥ સ્ત્રીનો સંગ કામવૃત્તિ સૂચવે છે, શસ્ત્રસગ્રહ, દ્વેપ જાવ સૂચવે છે, જપમાલા વ્યામોહ અને કમંમલ અશુચિપણુ વતાવે છે તેમજ નિગ્રહ (રુદ્ધ) પણાથી જે વીજાને વધ, વધન, મરણ, રોગ, શોક, અતીષ્ઠવિયોગ, નરકપાત, નિર્ધન, હીન, દીન, દ્વીષ કરે તે પણ કુદેવ છે, તેમજ જેની ઊપર અનુગ્રહ કરે તેને ઈદ્ર, ચક્રવર્તી, વલદેવ, વાસુદેવ, મહામહલિક મહલિક આદિ રાજપદવીનુ વરદાન આપે, તથા સુદર સ્ત્રી પુત્ર પરિવારાદિસયોગ કરાવે તે પણ કુદેવ છે, કારણ

કે જે રાગી, દ્રેષી છે તે મોક્ષપ્રાપ્તિ માટે કદિ થઈ શકતા નથી, તેહ તો જૂત, પ્રેત પિંગાચાદિની પેઠે ક્રીડાપ્રિય દેવતા માત્ર છે. તેવાદેવ પોતાના સેવકોને મુક્તિ કેમ પ્રાપ્ત કરાવી શકે ? પોતેજ રાગી, દ્રેષી, કર્મપરતંત્ર છે તો સેવકોનું કાર્ય શું સારી શકે છે ? આ હેતુથી નિગ્રહ, અનુગ્રહ કરનારા પણ કુદેવ છે.

જે નાદ, નાટક, હાસ્ય, સંગીત, ઇત્યાદિ રસમાં મગ્ન છે, વાજીત્ર વજાવે છે, પોતે નાચે છે, વીજાને નચાવે છે, હસે છે, કુદે છે, વિપરી રાગો ગાય છે, સંગીત કરે છે ઇત્યાદિ, મોહકર્મને વશ થઈ સંસારની ચેષ્ટા કરે છે તથા જેનો અસ્થિર સ્વભાવ છે તે પણ કુદેવ છે જે પોતેજ એવા છે તે સેવકોને શાંતિપદ કેમ પ્રાપ્ત કરાવી શકે ? એરંક વૃદ્ધ કલ્પવૃદ્ધની પેઠે ઇચ્છા પૂર્ણ કરી શકતું નથી જેમ કોઈ મૂર્ખ પુરુષ એરંક વૃદ્ધને કલ્પવૃદ્ધ માની એરંડ પાસે ઇચ્છા ફલીજૂત કરવા યાચના કરે તે એરંક શું કલ્પવૃદ્ધનું કામ કરી શકે ? તેમ કોઈ મિથ્યાદષ્ટિ પુરુષ કુદેવને પરમેશ્વર માની લીધે તો શું તે કુદેવ પરમેશ્વર થઈ શકે છે ? તે કારણથી પ્રથમ પરિચ્છેદમાં જે લક્ષણો પરમેશ્વરનાં વતાવ્યાં છે, તે લક્ષણોવાલા પરમેશ્વર, દેવ છે વાકીના સર્વ કુદેવ છે.

પ્રશ્ન—અમે તો એમ સાંજલ્યુ છે કે જૈનિયો ઈશ્વરને માનતા નથી, તેમનો મત અનીશ્વરીય છે, અને આપે તો પ્રથમ પરિચ્છેદમાં કણ્ક જગોયે અર્હત, જગવંત પરમેશ્વર લખેલ છે, વલી પ્રથમ પરિચ્છેદ તો જગવાનનાજ સ્વરૂપકથનમાં સમાપ્ત કરેલ છે. આમાં વાસ્તવિક શું છે ?

ઉત્તર—હે જાન્ય ! જે એમ કહે છે કે જૈનમતાવલંબી ઈશ્વરને માનતા નથી તેમનું એવું કથનજ મિથ્યા છે, તેહણ કદી જૈનમતના શાસ્ત્રનું અધ્યયન અથવા શ્રવણ કર્યું નહિ હોય, તેમજ કોઈ બુદ્ધિમાન જૈનીનો પરિચય પણ કર્યો નહિ હોય, જો કદિ જૈનમતના શાસ્ત્રોનું અધ્યયન અથવા શ્રવણ કર્યું હોત તો કદિ તે એમ ન કહેત કે જૈની ઈશ્વરને માનતા નથી જો જૈની ઈશ્વરને માનતા નથી તો આ શ્લોકો કોની સ્તુતિ છે ?

ત્વામવ્યય વિષ્ણુમચિત્તમસંસ્થમાયં, બ્રહ્માણમીશ્વરમનંતમનંગકેતુમ્ ॥
યોગીશ્વરં વિદિત્તયોગમનેકમેક, જ્ઞાનસ્વરૂપમમલં પ્રવદંતિ સંતઃ ॥૧॥ હે જિન ! સત્પુરુષ આપને (અવ્યય) કહે છે અપચયને જે ન પ્રાપ્ત થાય

ते अव्यर्थिक नयने मते अव्यय, त्रणे कालमां एक स्वरूप ठे शोभे ठे परमेश्वर पणाएं करी जे ते (विभु) अथवा समर्थ थया कर्मउन्मूलन करी जे ते (विभु) अथवा इन्द्रादि देवताउना जे स्वामी ते (विभु) सत्पुरुष ते कारणथी आपने विभु कहे ठे वली आपने अध्यात्मज्ञानी पण चित्तन करवामां समर्थ नथी तेथी आप (अचित्य) ठो वली आपना गुणोनी गणतरी थइ शकती नथी तेथी सत्पुरुष आपने (असंख्य) कहे ठे वली सर्व लोकव्यवहार प्रवर्त्ताववामां आदि करनार तेथी, अथवा पोतानु तीर्थ स्थापवामा आदि करवाथी आप (आद्य) ठो वली अनंत आनंदें करी सर्वथी अधिक बुद्धिवाला होय ते (ब्रह्म) सत्पुरुष आपने ब्रह्म कहे ठे वली सर्व देवताउना ठाकोर तेथी आपने (ईश्वर) कहे ठे वली अनंत ज्ञानदर्शनना योगथी (अनंत) अथवा नथी जेनो अत ते (अनंत) अथवा अनंतज्ञान- अनंतबल- अनंतसुख- अनंतजीवन, ए चार अनंतें करी सयुक्त ते (अनंत) सत्पुरुष आपने अनंत कहे ठे वली कामदेवनो नाश करवाने आप केतु समान ठो तेथी आपने (अनंगकेतु) कहे ठे, अथवा औदारिक, वैक्रिय, आहारक, तेजस, कर्मण शरीररूपी चिह्न जेनें नथी ते (अनंग केतु) जविष्य नैगम नयने मते करी आपने कहे ठे वली चार ज्ञानना धारण करनार जे योगी केहेवाय ठे तेना आप ईश्वर ठो तेथी आपने (योगीश्वर) कहे ठे वली जाण्णा ठे सम्यक् ज्ञानादियोग जेणे, अथवा ध्यानादि योग जेणे, अथवा विशेषे करी जीव साथेनो कर्मनो संयोग खंक्ति कयों ठे जेणे ते (विदितयोग) सत्पुरुष आपने (विदितयोग) कहे ठे वली आप ज्ञानें करी सर्वगत होवाथी, अथवा अनेक सिद्ध एकत्र रेहेवाथी, अथवा गुणपर्यायनी अपेक्षाथी, अथवा रूपजादि व्यक्ति जेदथी सत्पुरुष आपने (अनेक) कहे ठे वली आप अद्वितीय उत्तमोत्तम ठो तेथी अथवा जीवद्रव्य अपेक्षाथी आपने (एक) कहे ठे वली आप, ज्ञान द्वायिक केवल ठे स्वरूप जेनु ते ज्ञानस्वरूप तेथी आपने (ज्ञानस्वरूप) कहे ठे वली अष्टादश दोषरूप मल जेने नथी तेथी सत्पुरुष आपने (अमल) कहे ठे आ पदर विशेषण ईश्वरसंवधी मतातरोमा प्रसिद्ध ठे

बुद्धस्त्वमेव विबुधाच्चित्तबुद्धिवोधात्, त्वं शंकरोसि ज्ञवनत्रयशंकर
त्वात् ॥ धातासि धीर शिवमार्गविधेर्विधानात्, व्यक्तं त्वमेव जगवन्
पुरुषोत्तमोसि ॥ २ ॥ अर्थः—हे विबुधाच्चित्त ! विबुध जे देवताउं, तेनाथी
पूजाएखा साते सुगतो मध्येथी कोइ एक सुगत, तेने बुद्ध कहियें, ते
बुद्ध आपजठो, शा कारणथी ? धर्मबुद्धि प्रगट करवाथी वली आप
शकर ठो, शा कारणथी ? त्रणे ज्ञवनमां शं जे सुख ते करवाथी. वली हे
धीर ! आप धाता (ब्रह्मा) ठो, शा कारणथी ? शिव जे मोक्ष तेनो
मार्ग जे ज्ञान दर्शन चारित्ररूप तेनो विधि बताववाथी, आप विधा-
ताठो हे जगवन् ! आप व्यक्त प्रगट, पुरुषोमां उत्तमठो. इत्यादि
लाखो श्लोक, परमेश्वरनी स्तुतिना ठे जो जैनी ईश्वरने नथी मानता
तो आ श्लोकोथी तेमणे कोनी स्तुति करीठे ? सबव जे एम कहेठे
के जैनी श्लोक, ईश्वरने नथी मानता ते प्रत्यक्ष मृषावादी ठे

प्रश्न—बहु सारं थयुं जे मारा मननो संशय दूर थयो, परंतु एक
संशय मारा मनमां अद्यापि ठे आपें ईश्वर तो मान्या परंतु जगत्कर्त्ता
ईश्वर आपे जैनमतमां मान्या ठे के नहि ? उत्तर—हे जगवन् ! जगत्कर्त्ता
जो ईश्वर सिद्ध थाय तो जैनी केम न माने ? परंतु सर्व वस्तुना
कर्त्ता ईश्वर कोइ पण प्रमाणथी सिद्ध थता नथी

प्रश्न—जो कोइ पण प्रमाणथी ईश्वर सर्व वस्तुना कर्त्ता सिद्ध नथी
थता तो १ नवीन वेदांती २ नैयायिक ३ वैशेषिक ४ पातंजल ५ नवीन
सांख्य ६ इसाइ ७ मुसलमान प्रमुख अनेक मतावलंबी पुरुष ईश्वरने
जगत्कर्त्ता अथवा सर्व वस्तुना कर्त्ता मानेठे, शुं तेउमां कोइ पण
ईश्वरना जगत्कर्त्तापणानो निषेध करनार समजू थयो नहि ?

उत्तर—हे जगवन् ! १ जैन २ बौद्ध ३ प्राचीन सांख्य ४ पूर्वमीमांसा
कारक जैमिनि मुनिना संप्रदायी जट्ट प्रजाकर इत्यादि अनेक मता-
वलंबियोमां कोइ पण समजू थयो नहिं के जेणे ईश्वरना जगत्कर्त्ता
पणानु स्थापन कर्तुं ! ।

प्रश्न—जैन, बौद्ध अने प्राचीन सांख्य प्रमुख, ऊपर वर्णवेला मतावलंबी
तमाम, अज्ञानी थया ठे ते कारणथी ईश्वरने जगत्कर्त्ता नथी मानता.

उत्तर—नवीन वेदांती, नैयायिक, वैशेषिकादि सर्व अज्ञानी थया ठे के जे ईश्वरने जगत्कर्त्ता माने ठे

प्रश्न—ईश्वर जगत्ना अथवा सर्व वस्तुना कर्त्ता ठे एम जो मानिये तो शु दूषण ठे ?

उत्तर—ईश्वरने जगत्ना कर्त्ता अथवा सर्व वस्तुना कर्त्ता मानवामां बहु दूषणो आवे ठे

प्रश्न—आप अपूर्व वात कहोठो अमे तो कदी सांजल्यु नथी के ईश्वरने जगत्कर्त्ता अथवा सर्व वस्तुना कर्त्ता मानवामां दूषण आवेठे हवे तो आपे ईश्वरने जगत्कर्त्ता मानवामा शु शु दूषणो आवेठे ते के हेबु जोश्ये ?

उत्तर—हे जव्य ! प्रथम तो आप ए घतावो के आप क्या ईश्वरने जगत्कर्त्ता मानोठो ?

प्रश्न—शु ईश्वर पण कइक तरेहुना ठे, जे आप अमने एम पुठोठो ?

उत्तर—शु आप नथी जाणता के वे प्रकारना ईश्वर मतावलंबियोये मानेलाठे ? एकतो जगत् उत्पत्ति पेहेला केवल एकज ईश्वर हता, जगत्ना उपादानादि कोइ पण कारण अथवा बीजी वस्तु न होती, एकज शुद्ध बुरु सच्चिदानदादिस्वरूपयुक्त परमेश्वर हता केटलाएक जीवोने तो एवा ईश्वर, जगत् वा सर्व वस्तुना रचनार संमत ठे, अने बीजार्जने तो १ जीव २ परमाणु ३ आकाश ४ काल दिशादि सामग्रीवाला अर्थात् एक तो ईश्वर उपर वर्णवेला विशेषणसंयुक्त—अने जेथी जगत् रचीश-काय एवी बीजी सामग्री—ए वने वस्तु अनादि ठे, एम समत ठे, अर्थात् एक तो ईश्वर, अने बीजी जगत् उत्पन्न करवानी सामग्री, ए वने कोश्ये वनावी नथी एम तेउ मानेठे हवे आपने आ वे मतमाथी कयो मत संमतठे

पूर्वपक्ष—अमने तो प्रथम मत समत ठे कारण के वेदादि शास्त्रोमा एम लरयु ठे—“ एतस्मादात्मन आकाश संज्ञत. आकाशाद्वायु वायोरग्नि रश्मेराप अद्भ्य पृथिवी पृथिव्या उपधय उपधिज्योन्नमन्नाडेत रेतस पुरुष सवा एष पुरुषोन्नरसमय ” आ तैत्तिरीय शाखानी श्रुतिठे, तथा “सदेव सोम्येदमग्रआसीदेकमेवाऽद्वितीय तदैकत बहु स्या प्रजायेयेति ” आ श्रुति ठादोग्य उपनिषद्नी ठे तथा “ना सदासीन्नो सदासीत्तदानीन्ना

सीङ्गजोन व्योम परोयत् किमावरीव. कुहकस्य गर्मण्यप्नः किमासीजहनं गज्जीरं " आ श्रुति ऋग्वेदनीठे, तथा " आत्मा वा इदमग्र आसीन्नान्यत् किंचिन्मिपत् स ईक्षत लोकानुसृज इति " आ ऐतरेय ब्राह्मणनी श्रुति ठे; इत्यादि अनेक श्रुतियोथी सिद्ध थायठे के सृष्टिनी पेहेलां एक ईश्वर हता. न जगत् हतुं अथवा नहोतुं जगत्तु कारण, एकज ईश्वर शुद्धस्वरूप हता. वली इसाइ तेमज मुसलमान मतवाला पण एमज माने ठे. एहेतुथी अमे प्रथम पद मानियें ठीये

उत्तर- हे पूर्वपक्षि ! आपनुं ए केहेबुं ईश्वरने बहुज कलंकित करेठे.

पूर्वपक्ष- जगत् रचवाथी ईश्वरने शु कलंक प्राप्त थाय ठे ?

उत्तरपक्ष- प्रथम तो जगत्तु उपादान कारण नथी, ते हेतुथी जगत् कदापि उत्पन्न थइ शकतु नथी जेनुं उपादान कारण होय नहि ते कार्य कदापि उत्पन्न थइ शके नही जेम के गधेडानां सींग.

पूर्वपक्ष- ईश्वरें पोतानी शक्ति, नामांतर कुदरतथी जगत् रचेल ठे. ईश्वरनी जे शक्ति ठे तेज उपादान कारण ठे

उत्तरपक्ष- ईश्वरनी जे शक्ति ठे ते ईश्वरथी जिन्न ठे, के अजिन्न ठे ? जो कहो के जिन्न ठे, तो पठी जड ठे के चेतन ठे ? जो कहो के जड ठे, तो ते नित्य ठे, के अनित्य ठे ? जो कहो के नित्य ठे तो आपनु एम जे केहेबुं हतुं के सृष्टिनी पेहेलां एक केवल ईश्वर हता अने बीजी कांइण वस्तु न होती; ते प्रमाणरहित अन्याथी वचन थयुं, पोतेज पोताना वचनने मृषा कराव्यु वली एम कहो के अनित्य ठे तो पठी तेनी उपादानकारणरूप बीजी ईश्वरनी शक्ति थइ, ते शक्तिनी उत्पन्न करनारी बीजी शक्ति थइ, एवीरीतें करतां अनवस्था दूषण आवे ठे. जो कहो के चेतन ठे, तो पठी नित्य ठे के अनित्य ठे ? वने पक्षमां उपर बताव्या मुजव पूर्वापर स्ववचन व्याहत तेमज अनवस्था दूषण ठे. जो कहो के ईश्वरशक्ति ईश्वरथी अजिन्न ठे तो सर्ववस्तुने, ईश्वरज केहेवी जोइये. जो सर्ववस्तु ईश्वर वनी गइ तो पठी सारं के बुरं, नरकके स्वर्ग, पुण्य के पाप, धर्म के अधर्म, उचनीच, रंकराजा, सुशील के दुःशील, राजा तेमज प्रजा, चोर तेमज साधु, सुखी तेमज दुःखी इत्यादि सर्व, ईश्वर पोतेज बन्या. हवे विचारो के ईश्वरें जगत् शुं रच्यु ? पोतेज

पोतानु सत्तानाश करी वीजुं आ प्रथम कलंक ईश्वरने लागे ठे, तथा ज्यारें ईश्वर पोतेज सर्वरूप वनी गया तो पठी वेदादि शास्त्र शा माटे वनाव्यां ? तेमज तेनो अन्वयास करवाची शु फल थयुं ? आ वीजुं कलंक; तथा ज्यारे वेदादि शास्त्र वनाव्यां त्यारें पोते पोताने ज्ञानी वनाववाने रच्यां ते उपरची सिद्ध थयु के प्रथम तो पोते अज्ञानी हता आ त्रीजु कलंक, तथा शुद्ध हता ते अशुद्ध बन्या कारण के जगतरूप वनवानी मेहेनत करी जे निष्फल थई आ चोथु कलंक, कोइ वस्तु जगत्मां सारी के बुरी नहि, आ पांचमुं कलंक, शा माटे पोते पोताने संकटमां नाख्या आ ठहु कलंक, इत्यादि अनेक कलंक आप ईश्वरने लगावो ठे

पूर्वपक्ष—ईश्वर सर्वशक्तिमान् ठे, ते हेतुची ईश्वर, उपादान कारण विनापण जगत् रची शकेवे

उत्तरपक्ष—आ जे आपनुं केहेवु ठे ते प्यारी स्त्री अथवा मित्र मानशे परंतु प्रेक्षावान् कोईपण नहि माने, कारण के आ तमारा केहेवामां कोईपण प्रमाण नथी जेनु उपादानकारण होय नहि ते कार्य कदी थई शके नहि जेम के गधेडाना सींग, एवु प्रमाण आपना केहेवाने बाधक ठे परंतु साधक तो कोई नथी, तेम ठता हठ करी स्वकपोलकल्पितनेज मानशो तो प्रेक्षावाननी पक्तिमा कदापि दाखल नहि थई शको. तेमज आ तमारा कथनमां इतरेतर आश्रय दूषणरूप वज्जनो प्रहार पडे ठे जेम के सृष्टिनी पेहेलां उपादानादि सामग्रीरहित केवल शुद्ध, एक ईश्वर सिद्ध थाय तो सर्वशक्तिमान् सिद्ध थाय, जो सर्वशक्तिमान् सिद्ध थाय तो सृष्टिनी पेहेलां उपादानादि सामग्रीरहित केवल शुद्ध, एक ईश्वर सिद्ध थाय, आ वनेमांथी ज्यां सुधी एक सिद्ध न थाय त्यासुधी वीजु कदीपण सिद्ध न थाय तेमज आ तमारा कथनमां चक्रक दूषण आवे ठे, सृष्टिकर्त्ता सिद्ध थाय तो सर्वशक्तिमान् सिद्ध थाय ज्यारें सर्व शक्तिमान् सिद्ध थाय त्यारें सृष्टिनी पेहेलां सामग्रीरहित केवल शुद्ध एक ईश्वर सिद्ध थाय, ज्यारे एम थाय त्यारे सृष्टिकर्त्ता सिद्ध थाय, एम प्रगट चक्रक दूषण आवे ठे

पूर्वपक्ष—ईश्वर तो प्रत्यक्ष प्रमाणची सिद्ध ठे, पठी आप तेने सृष्टिकर्त्ता केम नथी मानता ?

ઉત્તરપદ્ધ- જો ईश्वर સૃષ્ટિના કર્તા પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી સિદ્ધ થાય તો કોઈને પણ અમાન્ય ન હોય, અને તમારો અમારો ईश्वરવિષયી વિવાદ પણ કદી ન હોય, કારણ કે પ્રત્યક્ષમાં વિવાદ હોતોજ નથી પરંતુ ईश्वરનું પ્રત્યક્ષ દર્શન તો આપના વેદમંત્રથી વિરુદ્ધ છે વેદમંત્ર અપાણિપાદો જવનો ગ્રહીતા, पश्यत्यचक्षुस्सशृणोत्यकर्णः ॥ સવેતિ विश्वं नच तस्यास्ति वेत्ता, तमाहुरग्र्यं पुरुषं पुराणम् ॥ આ મંત્રથી સાવીત થાય- છે કે ईश्वરને જાણનાર કોઈ છે નહિ

પૂર્વપદ્ધ-કર્તા વિના જગત્ કેમ થઈ ગયું ? આ અનુમાન પ્રમાણથી ईश्वર સૃષ્ટિકર્તા સિદ્ધ થાય છે, તે આપ કેમ નથી માનતા ?

ઉત્તરપદ્ધ- આ આપના અનુમાનનું વીજા ईश्वરપદ્ધમાં ખંડન કરવામાં આવશે ઉપર વતાવેલા પ્રકારથી એક કેવલ ઉપાદાનાદિ સામગ્રી રહિત, સૃષ્ટિની પેદેલાં ईश्वર સિદ્ધ ન થયા તો પણ અમે આગલ ચલાવિયેં ઠિયેં જ્યારે ईश्वરે આ જીવોને રચ્યા હતા ત્યારે ૧ નિર્મલ રચ્યા હતા ? ૨ પુણ્યવાલા રચ્યા હતા ? ૩ પાપવાલા રચ્યા હતા ? ૪ મિશ્રિત પુણ્યપાપ અર્થો અર્ધવાલા રચ્યા હતા ? ૫ પુણ્ય અત્થ પાપ અધિક એવા રચ્યા હતા ? ૬ કિંવા પુણ્ય અધિક પાપ અત્થ એવા રચ્યા હતા ? જો પ્રથમ પદ્ધ ગ્રહણ કરશો તો જગત્માં સર્વ જીવ નિર્મલજ હોવા જોઈયે, પઠી વેદાદિ શાસ્ત્રદ્વારા તેડને ઉપદેશ કરવો વૃથા છે તેમજ વેદાદિ શાસ્ત્રોના કર્તા પણ મૂઢ સિદ્ધ થશે. કારણ કે જો પ્રથમથીજ જીવ નિર્મલ છે તો તેડને માટે શાસ્ત્ર શા માટે રચ્યાં ? જે વસ્તુ નિર્મલ હોય છે તેને કાંઈપણ બુદ્ધિમાન ધોતા નથી જો કદાપિ ધોવે તો તે મહામૂઢ છે આ કારણથી જે નિર્મલ જીવોના ઉપદેશ નિમિત્ત શાસ્ત્ર રચે તે પણ મૂઢ છે.

પૂર્વપદ્ધ-ईश्वરે તો જીવોને શુદ્ધ નિર્મલ અર્થાત્ સારા વનાવ્યા હતા, પરંતુ જીવો પોતાની ઇચ્છાથી સારાં અથવા જૂંડાં કામો કરી લીધાં છે, તેમાં ईश्वરનો કાંઈ દોષ નહિ.

ઉત્તરપદ્ધ-જો ईश्वરે જીવોમાં સારાં અથવા બુરાં કામ કરવાની શક્તિ રચી ન હતી તો પઠી જીવોમાં પુણ્ય અથવા પાપ કરવાની શક્તિ ક્યાંથી આવી ?

પૂર્વપદ્ધ-શક્તિયો તો જીવમાં સર્વ ईश्वરેજ રચી છે, પરંતુ જીવોને બુરાં

काम करवामां प्रवर्त्ताव्या नथी बुरां काम करवामां जीव पोतेज प्रवृत्त थयेलठे जेम के कोइ गृहस्थें पोताना प्रिय बालक पुत्रने खेलवा माटे एक रमकड्डु दीधुं, हवे जो ते बालक ते खेलवानी वस्तुथी पोतानी आंख खोवे तो तेमां तेना पितानो शुं दोष ठे ? तेवीज रीतें ईश्वर जीवोने जे हाथ, पग प्रमुख वस्तुउं आपीठे ते नित्य केवल धर्म करवाने वास्ते आपेली ठे, पठी जे जीव पोतानी इठाथी ते वस्तुने पापकर्ममां प्रवर्त्तावे तो तेमां ईश्वरनो शुं दोष ठे ?

उत्तरपद्द-हे जव्य ? आ जे तमे बालकनु दृष्टांत आप्पुं ते समीचीन नथी कारण के बालकना मातपिताने ए ज्ञान नथी के बालकने खेलवा वास्ते आपणे जे वस्तु आपिये ठिये ते खेलवानी वस्तुथी आ बालक पोतानी आंख फोडी नाखशे, जो कदापि बालकना मातपिताने ए ज्ञान होत के आ बालक खेलवानी वस्तुथी पोतानी आंख फोडी नाखशे तो ते माता पिता कदापि तेना हाथमां ते खेलवानी वस्तु आपत नहि, जो कदी जाणवा ठतां आपे तो ते तेनां मातपिता नथी परंतु परम शत्रु ठे तेवीज रीतें ईश्वर मातपिता तुल्य ठे अने तमे अमे तेनां बालक ठियें जो ईश्वर जाणता हता के में आ जीवोने रच्या, तेउने हाथ, पग, मन इंड्रियादि सामग्री आपी ठे, आ जीव ते सामग्रीथी बहु पाप करीने नरकमा जानार ठे, तो पठी ईश्वरें ते जीवने शा माटे रच्यो ? जो कदी एस कहो के ईश्वर ए वात जाणता न होता के में धर्म करवाने आपेली सामग्रीथी पाप करीने ते जीव नरकमां जाशे, तो पठी ईश्वर आपना केहेवाथीज अज्ञानी, असर्वज्ञ, सिद्ध थाय ठे जो कदी एस कहो के ईश्वर जाणता हता के आ जीव मारी आपेली सामग्रीथी पाप करीने नरक जवानो ठे तो पठी अमने रचनार ईश्वर परम शत्रु थया के नहि ? प्रयोजन विना राक जीवोने सामग्रीद्वारा पाप करावीने शा माटे तेउने नरकमा नाख्या ? ज्यारे सामग्रीद्वारा प्रथम पाप कराव्या अने पठी नरकमा जवानी शिक्षा करी त्यारे आ तमारा केहेवाथी ईश्वर करता अधिक अन्यायी कोइ नथी, कारण के प्रथम तो ते जीवने रच्यो, पठी नरकमा नाख्यो वस आथीज तमे ईश्वरने अन्यायी,

असर्वज्ञ, निर्दय, अज्ञानी, वृथा मेहेनती इत्यादि कलंक दीधां. ते कारणशी निर्मल जीव ईश्वरे रच्या नथी ए प्रथम पक्षोत्तर

द्वितीय पक्षोत्तर—जो एम कहो के ईश्वरें पुण्यवालाज जीव रच्याठे तो ते पण तमारुं केहेवुं मिथ्या ठे कारण के जो पुण्यवालाज सर्व जीव हता तो गर्जमांज अंधा, लंगडा, लूला, बहेरा, मूंगा होवापणु, जूडुं रूप, नीच अथवा निर्धन कुलमां जन्मवा पणुं, जावजीव दुःखी रेहेवुं, खावा पीवाने पुरुं न मलवुं, महाकष्टकारक मेहेनत करी पेट जरवुं, आ सर्व पुण्यना उदयशी होइ शकतुं नथी, बली पुण्य कर्या विनाज जीवोने ईश्वरें पुण्य केम लगावी दीधुं ? जो कदी कर्या विनाज जीवोने ईश्वरें पुण्य लगावी दीधु तो तेवीज रीतें धर्म कर्या विनाज जीवोने स्वर्ग तेमज मोक्ष केम नथी पहुँचाडी शकता ? शास्त्रोपदेश करावीने, भूखें मरावीने, तृष्णा ठोडावीने, राग द्वेष मिटावीने, घरवार तजावीने, साधु बनावीने, दुकडा मगावीने, दया, दम, दान, सत्यवचन, चोरीनो त्याग, स्त्रीनो त्याग, इत्यादि अनेक साधन करावीने पठी स्वर्ग मोक्षमां पहुँचाडवा, आ संकट ईश्वरें फोकट उत्पन्न करीने जीवोने शा माटे दुःख दीधु. आ वातशी तो ए प्रतीत थायठे के ईश्वरने कांइ समजण नथी.

तृतीय पक्षोत्तर—जो कदी एम कहो के ईश्वरें पापसंयुक्तज जीव रच्या ठे, तो पठी कर्या विनाज जीवोने पाप लगावी दीधां तेमां तो ईश्वरें अमारुं सत्तानाश करी दीधुं. हवे अमे कोनी पासे जइ विनति करियें के गुन्हा कर्या विना ईश्वर अमने पाप लगावे ठे, जेथी आप तेमने मना करो के कर्याविना अमने पाप न लगावे, एवा अन्यायी ईश्वरनुं तो कदी नाम पण लेवु न जोइयें तथा जो ईश्वरें पापसंयुक्तज सर्व जीव रच्या ठे, तो राजा, मंत्री, शेर, सेनापति, धनवान् इत्यादिना घरमां उत्पन्न थवु, नीरोगी काया, सुंदर रूप, सुंदर शरीर, घरमां आदर सन्मान, बहार यशकीर्ति, पचेंद्रिय. विषयजोग, इत्यादि सामग्री प्राप्त थवानो पापशी कदी संजव होतो नथी ते कारणशी जीवोने केवल पापवान् ईश्वरें रच्या नथी. इति.

चतुर्थ पक्षोत्तर—जो एम कहो के अधोअर्थ पुण्य पापवाला जीव ई-

श्वरें रच्या ठे तो ते पक्ष पण यथार्थ नथी, कारण के अरधा सुखी अरधा दु खी एवा पण सर्व जीव देखवामां आवता नथी इति

पचम पक्षोत्तर— पांचमो पक्ष पण ठीक नथी, सुख थोडु अने दुःख विशेष एवा पण सर्व जीव देखवामां नथी आवता, परंतु सुख विशेष अने दुःख अल्प, एवा बहु जीव देखवामां आवे ठे इति

षष्ठ पक्षोत्तर— ठष्ठो पक्ष पण समीचीन नथी सुख घणु अने दुःख थोडु एवा पण सर्व जीव देखवामां आवता नथी, दुःख बहु अने सुख अल्प, एवा बहु जीव देखवामां आवे ठे आ हेतुंथी ईश्वर जीवोने कोइपण व्यवस्थावाला रची शकता नथी तो पठी सृष्टिना कर्त्ता ईश्वर केम सिद्ध थइ शके ठे ? कदी थइ शकता नथी तथा ज्यारे ईश्वरें सृष्टि रची न होती त्यारें ईश्वरने शुं दुःख हतुं ? अने ज्यारे सृष्टि रची त्यारे शु सुख थयु ?

पूर्वपक्ष—ईश्वर तो सदा परम सुखी ठे शुं ईश्वरमा कांइ न्यूनता ठे के ते न्यूनताने पूर्ण करवा वास्ते सृष्टि रचे ठे ते तो जगत्मा पोतानी ईश्वरता प्रगट करवाने सृष्टि रचे ठे

उत्तर पक्ष—ज्यारें ईश्वरें सृष्टि रची न होती त्यारें तो ईश्वरनी ईश्वरता प्रगट न होती अने ज्यारे सृष्टि रची त्यारे ईश्वरता प्रगट थइ, तो प्रथम ज्यारें ईश्वरनी ईश्वरता प्रगट न होती थइ त्यारे तो ईश्वर बहुज उदास, तेमज अपूर्ण मनोरथवाला अने ईश्वरता प्रगट करवामां विह्वल होता आ हेतुंथी अवश्य ईश्वरने दुःख होवु जोइयें ज्यारें ईश्वर सृष्टिनी पेहेला एवा दु खी होता त्यारे निरुद्यमी केम वेसी रह्या होता ? आ सृष्टिनी पेहेला बीजी सृष्टि रचीने पोतानु दुःख केम दूर करुं न होतु ?

पूर्वपक्ष—ईश्वरें जे सृष्टि रची ठे ते जीवोने धर्म करावीने तेउने अनंत सुख देशे आ परोपकार वास्ते ईश्वरें सृष्टि रची ठे

उत्तरपक्ष—धर्म करावीने जीवोने सुख देवु ते तो तमारा केहेवा मुजब परोपकार थयो, परंतु जेउ पाप करीने नरकमा गया तेउना उपर शु उपकार कयों ? तेउने दु खी करवार्थी शु ईश्वर परोपकारी थइ शके ठे ?

पूर्वपक्ष—तेजने नरकमांथी काढीने पठी स्वर्गमां स्थापन करशे;

उत्तरपक्ष—तो पठी प्रथमज नरकमां केम जवा दीधा ?

पूर्वपक्ष—ईश्वरज सर्व पुण्यपापादि करावे ठे जीवने आधीन कांश्पण नथी. ईश्वर जे चाहे ठे ते करावे ठे. जेम काष्ठनी पुतलीने वाजीगर जेम चाहे ठे तेम नचावे ठे अने पुतली स्वाधीन नथी तेम.

उत्तरपक्ष—जो जीवने कांश् आधीन नथी तो जीवने सारा नरसानुं फल पण न जोश्यें कारण के जो कोश् सरदार कोश् नोकरने फरमावे के तमे आ काम करो पठी नोकर सरदारना हुकम मुजब ते काम करे, अने ते काम सारु अथवा नरसुं ठे तो शुं पठी ते सरदार ते नोकरने कांश् शिक्षा करी शके ठे ? कांश् पण करी शकता नथी. तेवीज रीतें ईश्वरनी आज्ञाथी जो जीवें पुण्य अथवा पाप कर्मा तो पठी पुण्य पापनुं फल जीवोने नज मलबु जोश्ये ज्यारें पुण्य पाप जीवनां कर्मा थतां नथी त्यारें स्वर्ग तेमज नरक पण जीवने न होवां जोश्यें पठी जीवने, नरक, स्वर्ग, तिर्यक् तेमज मनुष्य ए चार गति पण न होय ज्यारे चार गति न होय त्यारे संसार पण न होय. जो संसार न होय तो वेद, पुराण, तौरे, तजबूर, इंजिल प्रमुख शास्त्र पण न होय ज्यारें शास्त्र न होय त्यारें शास्त्रना उपदेशक पण न होय, ज्यारें शास्त्रना उपदेशक पण होय नहि त्यारे ईश्वर पण नहि. जो ईश्वरज नहि तो पठी सर्व शून्यता सिद्ध थश् आ कलंक केम मटशे ?

पूर्वपक्ष—आ जगत् वाजीगरनी बाजी जेबु ठे, अने ईश्वर तेना वाजीगर ठे तेथी ईश्वर आ जगत्ने रचीने खेलथी क्रीडा करेठे नरक, स्वर्ग, पुण्य तेमज पाप कांश् नथी

उत्तरपक्ष—जो ईश्वरें क्रीडाने माटे जगत्नी रचना करी तो क्रीडाज मात्र तेनुं फल थबु जोश्यें परंतु आ जगत्मां तो कुष्टी, रोगी, शोकी, धनहीन, बलहीन, महादुःखी इत्यादि महाप्रलाप करी रखाठे, जेजने देखीने दयावश थवाथी अमारां रोम उंचां थायठे. तो शुं पठी ईश्वरने आ दुःखी जीवोने देखीने दया नथी आवती ? जो ईश्वरने दया नथी आवती तो पठी निर्दयपण कदी ईश्वर थश् शकेठे ? वली जे क्रीडा करवा वाला ठे ते बालकनी पेठे रागी, छेपी, अज्ञानी होय ठे जो राग छेप ठे

તો તેમાં સર્વ દૂષણ છે જો પોતેજ અવગુણથી જરેલા છે તો તે ईश्वर શેના ? તે તો સંસારી જીવ છે વલી જો રાગ દ્વેષવાલા હશે તો સર્વજ્ઞ કદાપિ ન હશે, જો સર્વજ્ઞ નહિ તો તેને ईश्वર કોણ કહી શકે છે ?

પૂર્વપદ્ધ-જીવોએ કરેલાં પુણ્ય પાપને અનુસારે ईश्वર દંડ દિયે છે, તેમા ईश्वરને શુ દોષ છે ? જેવાં જેણે (પુણ્યપાપ) કર્યાં તેવાં તેને ફલ દીધા

ઉત્તરપદ્ધ-આ તમારા કેહેવાથી, આ સંસાર અનાદિ સિદ્ધ થઈ ગયો, વલી ईश्वર કર્તા નહિ એમ સિદ્ધ થયું વાહ રે મિત્ર ? પોતે પોતાની મેલેજ માત્ર થયા કારણ કે જે જીવ હાલ છે, અને જે કાંઈ તેડને અ-હિયા ફલ મલેલ છે, તે પૂર્વજન્મમાં કરેલું સિદ્ધ થયું વલી જે પૂર્વ જન્મ હતો તેમા જે ડુંઘલ સુખ જીવને મલેલ હતું, તે તેની પેહેલાંના પૂર્વજન્મમાં કશું હતું તેવી રીતે પૂર્વ પૂર્વ જન્મમાં ડુંઘલ સુખ કરવા અને ઉત્તરોત્તર જન્મમાં સુખ ડુંઘલને જોગવવા, એમ કરતા સંસાર અનાદિ સિદ્ધ થાય છે હવે વિચારો કે જગત્ના કર્તા ईश्वર કેમ સિદ્ધ થયા ?

પૂર્વપદ્ધ-અમે તો એકજ પરમબ્રહ્મ પારમાર્થિક સદ્ગુણ માનિયે ઠિયે
ઉત્તર- જો એકજ પરમ બ્રહ્મ સદ્ગુણ છે, તો પઠી આ જે સરલ, રસાલ, પ્રિયાલ, હિતાલ, તાલ, તમાલ, પ્રવાલ પ્રમુખ પદાર્થ અગ્રગામી પણે કરી જે પ્રતીત થાય છે તે શા કારણથી સત્સ્વરૂપ નથી

પૂર્વપદ્ધ-આ પૂર્વોક્ત પદાર્થ જે પ્રતીત થાય છે તે સર્વ મિથ્યા છે તેમજ અનુમાનપ્રપચ પણ મિથ્યા છે પ્રતીત હોવાથી જે એવા છે તે એવા છે, જેમ કે સીપ, ચાંદીરૂપ, તેવોજ આ પ્રપચ છે આ અનુમાનથી પ્રપચ મિથ્યારૂપ છે અને એક બ્રહ્મજ પારમાર્થિક સદ્ગુણ છે

ઉત્તરપદ્ધ- હે પૂર્વપદ્ધિ ! આ અનુમાન કેહેવાથી આપ તીક્ષ્ણ બુદ્ધિ-માન નથી, તેજ હવે વતાવિયે ઠિયે આ જે પ્રપચ તમે મિથ્યારૂપ માને-લ છે તે મિથ્યા ત્રણ તરેહનું હોય છે એક તો અત્યંત અસત્ રૂપ, વીજુ છે તો કાંઈ અન્ય, અને પ્રતીતિ હોય અન્ય તરેહની, અને ત્રીજું અનિ-ર્વાચ્ય, આ ત્રણે મિથ્યારૂપ પ્રપચમાંથી કયા પ્રપચને આપ માનો છો ?

પૂર્વપદ્ધ-આ ત્રણે પદ્ધતિમાંથી પ્રથમના વે પદ્ધતિનો તો અમને સ્વીકારજ નથી ત્રીજો અનિર્વાચ્ય પદ્ધતિ અમે માનિયે ઠિયે તેથી આ પ્રપચ અનિર્વાચ્ય મિથ્યારૂપ છે.

उत्तरपक्ष-प्रथम तो आप ते कहो के अनिर्वाच्य शु वस्तु ठे ? अर्थात् आप अनिर्वाच्य कइ वस्तुने कहो ठो ? (१) शु वस्तुने केहेवावालो शब्द नथी ? (२) अथवा शब्दनुं निमित्त नथी ? प्रथमनो विकल्प तो कल्पनाज करवा योग्य नथी आ सरल ठे, आ रसाल ठे, एवा शब्द तो प्रत्यक्ष सिद्ध ठे बीजो विकल्प लहिये, तो शुं शब्दनुं निमित्त ज्ञान नथी ? के पदार्थ नथी ? प्रथम पक्ष तो समीचीन नथी सरल, रसाल, ताल, तमाल, प्रमुखनुं ज्ञान तो प्राणी प्राणी प्रत्ये प्रतीत ठे सर्व बुद्धिवंत जीव जाणे ठे के सरल, रसाल, ताल, तमाल प्रमुखनुं ज्ञान अमने ठे बीजो पक्ष-पदार्थ जावरूप नथी ? के अज्ञावरूप नथी ? जो एम कहो के पदार्थ जावरूप नथी अने प्रतीत थाय ठे, तो आपने विपरीत आख्याति मानवी पड़ी, अने अद्वैत-वादियोना मतमां विपरीत आख्याति मानवी ते महादूषण ठे. बीजो पक्ष-जो पदार्थ अज्ञावरूप नथी तो जावरूप सिद्ध थया, त्यारे तो सत्ख्याति मानवी पड़ी, अने ज्यारे अद्वैतमतनो अगीकार कस्यो अने सत्ख्याति मानवी पड़ी त्यारे सत्ख्यातिना मानवार्थी अद्वैतमतना मूलने कुहाडा-थी कापी नाख्यु एवी रीते कदापि अद्वैतमत सिद्ध थशे नहि.

पूर्वपक्ष-जावरूप तथा अज्ञावरूप ए वने प्रकारें वस्तु नथी.

उत्तरपक्ष-अमे आपने पुठिये ठियें के जाव तेमज अज्ञाव आ वनेना अर्थ जे लोकमा प्रसिद्ध ठे तेज आपें मान्या ठे ? के तेनार्थी विपरीत अन्य तरेहना अर्थ आपें मान्या ठे ? जो कदी प्रथम पक्ष मानगो तो ज्यां जावनो निषेध करशो त्यां अवश्य अज्ञावने मानवो पडशे अने ज्यां अज्ञावनो निषेध करशो त्यां अवश्य जावने कबुल करवो पडशे, कारण के वने परस्पर विरोधी ठे तेथी एकनो निषेध बीजानो विधि अवश्य कबुल करावशे ए रीतें अनिर्वाच्यता तो जड मूलथी नाग पामी हवे बीजो पक्ष लेगो तो तेथी अमन्ने कांड हानि नथी, कारण के अलौकिक अर्थात् आपना मन कल्पित शब्द तेमज शब्दनुं निमित्त जो नाग पामशे तो तेथी लौकिक शब्द तथा लौकिक शब्दनुं निमित्त कदापि नाग पामशे नहि; तो पठी अनिर्वाच्य प्रपच केवी रीते सिद्ध थशे ? जो अनिर्वाच्य सिद्ध न थयो तो प्रपच मिथ्या केम सिद्ध थायज ? तो पठी एकज अद्वैत ब्रह्म पण केम सिद्ध थाय ?

पूर्वपक्ष—अमे तो जे प्रतीत न थाय तेने अनिर्वाच्य कहियें ठिये
 उत्तरपक्ष—आ तमारा केहेवामां तो बहुज विरोध आवे ठे जो कदी
 प्रपंच प्रतीत थतो नथी तो आपे पोताना प्रथम अनुमानमां प्रपचने
 प्रतीयमान हेतुस्वरूपणें शा माटे ग्रहण कख्यो ? अने प्रपचने अनुमान
 करती वेला धर्मिणें शा माटे ग्रहण कख्यो ? जो एम कहेशो के प्रप-
 चने धर्मिणें अथवा प्रतीयमान हेतुणें ग्रहण करवामां शु दोष ठे ? तो
 पठी आपे उपर जे प्रतिज्ञा करी हती के अमे तो जे प्रतीत न होय
 तेने अनिर्वाच्य कहिये ठिये, तो हवे प्रपच अनिर्वाच्य केवी रीते सिद्ध
 थ्यो ? ज्यारे प्रपच अनिर्वाच्य नहि त्यारे तो जावरूप अथवा तो अ-
 ज्ञावरूप सिद्ध थशे आ वने पक्षमा कोशण रूपे प्रपच मानवार्थी पू-
 र्वोक्त विपरीतारयाति तथा सत्ख्याति रूप वने दूषण वली आपना ग-
 लामा रसी नाखे ठे हवे जागी क्यां जगो ? वली अमे आपने पुठिये
 ठिये के आ प्रपचने तमे जे अनिर्वाच्य मानोठो ते प्रत्यक्ष प्रमाणथी
 मानोठो ? के अनुमान प्रमाणथी ? प्रत्यक्ष प्रमाण तो आ प्रपचने सत्
 स्वरूपज सिद्ध करेठे जेवा जेवा पदार्थ ठे, तेवु तेवुज प्रत्यक्ष ज्ञान उ-
 त्पन्न थाय ठे वली प्रपचस्वरूप एवु ठे के, परस्पर जुदी जुदी जे व-
 स्तुं ठे ते पोत पोताना स्वरूपमा जावरूप ठे, अने बीजा पदार्थना स्वरू-
 पनी अपेक्षाये अज्ञावरूप ठे आ इतरेतर विविक्त वस्तुंनेज प्रपंच
 रूप मानेल ठे, तो पठी प्रत्यक्ष प्रमाण, प्रपचने अनिर्वाच्य केवी रीते
 सिद्ध करी शके ठे ?

पूर्वपक्ष—उपर बतावेल अमारो जे पक्ष ठे तेने प्रत्यक्ष कांड पण हा-
 नि करी शकतु नथी, कारण के प्रत्यक्ष तो विधायकज ठे जो कदी प्र-
 त्यक्ष एक वस्तुमा बीजी वस्तुना स्वरूपनो निषेध करे तो अमारा प-
 क्षने बाध करनार ठरे, परंतु प्रत्यक्ष प्रमाण तो एवु नथी प्रत्यक्ष प्र-
 माण तो अन्य वस्तुमा अन्य वस्तुनु स्वरूप निषेध करवाने बुबु (कुठ) ठे
 उत्तर पक्ष—आ पण आपनु कहेवु असत्य ठे अन्य वस्तुना स्वरू-
 पनो निषेध कख्या विना प्रस्तुत वस्तुना यथार्थ स्वरूपनो कदापि बोध
 नहि थाय पीछु इत्यादि वणोना अज्ञावनो ज्यारे बोध थशे, त्यारेज
 काहु एवा रूपनो बोध थशे तेमज ज्यारे प्रत्यक्ष प्रमाणथी यथार्थ व-

स्तुस्वरूप ग्रहण करी शकाशे, त्यारेज अवश्य अपर वस्तुना स्वरूपनो निषेध पण त्यां जाणी शकाशे जो कदी अन्य वस्तुना निषेधने अन्य वस्तुमां प्रत्यक्ष नहि जाणशे तो ते वस्तुना विधिस्वरूपने पण प्रत्यक्ष नहि जाणी शको, केवल जे वस्तुना स्वरूपने ग्रहण करवुं ठे तेज अन्य वस्तुना स्वरूपनु निषेध करावुं ठे ज्यारे प्रत्यक्ष प्रमाण विधि अने निषेध वनेने ग्रहण करे ठे, त्यारे तो प्रपंच मिथ्यारूप कदापि सिद्ध नहि थाय, ज्यारे प्रपंच मिथ्यारूप प्रत्यक्ष प्रमाणशी न सिद्ध थयो, त्या-
रे पठी परम ब्रह्मरूप एकज अद्भुत तत्त्व केवी रीते सिद्ध थयुं ? वली जो तमे प्रत्यक्षने नियमपूर्वक विधायकज मानशे तो तो विद्यानी पेठे अविद्यानो पण विधि तमारे मानवो पडशे हवे आ ब्रह्म अविद्यारहित प्रत्यक्ष प्रमाणशी ग्रहण कराय त्यारे तो अविद्या पण प्रत्यक्षशी निषेध ग्रहण थशे, पठी जे तमारु एम केहेवुं ठे के प्रत्यक्ष जे ठे ते विधाय-
कज ठे परंतु निषेधक नशी ते केवुं प्रमाणरहित उन्मत्तवचन ठे ? हवे जे अनुमान वताववामां आवे ठे तेथी सावीत थशे के आपना अ-
नुमाननो पक्ष बाधित ठे. अमारु अनुमान एतु ठे के, प्रपंच मिथ्या नशी, असत्थी विलक्षण होवाथी; जे असत्थी विलक्षण ठे ते आवो ठे, जे-
वो आत्मा ठे तेवोज आ प्रपंच ठे. तथा प्रतीयमान जे आपनो हेतु ठे ते ब्रह्मात्मानां साथे व्यभिचारी ठे, जेम के ब्रह्मात्मा प्रतीयमान तो ठे परंतु मिथ्यारूप नशी, जो एम कहो के ब्रह्मात्मा अप्रतीयमान ठे तो वचनगोचर नहि थाय, जो वचनगोचर नशी तो तो आपने मुगा वनवु ठीक ठे, कारण के ब्रह्म विना वीजुं तो काइ ठे नहि, अने जे ब्र-
ह्मात्मा ठे ते प्रतीयमान नशी, तो पठी आपने अमे मुंगा विना वीजुं शुं कहियें ? प्रथम अनुमानमां आपें जे ठीपनु दृष्टांत आप्यु हतु ते सा-
ध्यविकल ठे, कारण के जे ठीप ठे तेज प्रपंचनी अतर्गत ठे, अने आप तो प्रपंचने मिथ्यारूप सिद्ध करवा चाहोठो, ते कदापि सिद्ध थइ शकतु नशी. जे साध्य होय तेज दृष्टांतमां कही शकाय जो ठीपनुं पण अत्यार सुधी सत् असत् पणुं सिद्ध नशी तो तेने दृष्टांतमां शा माटे लाववी जोइयें ? वली अमे आपने पुठिये ठिये के आ जे तमे प्रथम अनुमान, प्रपंचने मिथ्या

सिद्ध करवाने कछुं हतु ते अनुमान, प्रपचर्थी चित्र ठे के अचित्र ठे ? जो कहो के चित्र ठे तो पठी सत्य ठे के असत्य ठे ? जो एम कहो के सत्य ठे तो ते अनुमानना सत्यनी पेठे प्रपच पण सत्यस्वरूपज ठे जो एम कहो के असत्यस्वरूप ठे तो पठी शु शून्य ठे ? के अन्यथा ख्यात ठे ? के अनिर्वचनीय ठे ? प्रथमना वने पक्ष तो कदापि साध्यना साधक नथी, मनुष्यना शृगनी पेठे, तथा ठीपना रूपानी पेठे अने त्रीजो जे अनिर्वचनीय पक्ष ठे तेनो तो सज्जवज नथी, ते पोताना साध्यने केम सिद्ध करशे ?

पूर्वपक्ष—अमारू जे अनुमान ठे ते व्यवहार सत्य ठे ते कारणथी असत्य नथी पठी पोताना साध्यने केम साधी शकतु नथी ? मतलब के साधीज शकेते

उत्तरपक्ष—अमे आपने पुठिये ठिये के आ व्यवहार सत्यनु शु स्वरूप ठे ? व्यवहरतीति (व्यवहार) एम जो तेनी व्युत्पत्ति करिये तो तो ज्ञाननुज नाम व्यवहार ठखु, ज्ञानथी जे सत्यठे, ते पारमार्थिकज ठे, आ पक्षमा सत् ख्यातिरूप प्रपच सिद्ध थयो ज्यारे प्रपच सत् सिद्ध थयो त्यारे तो एकज परम ब्रह्म सद्रूप अद्वैत तत्त्व कोइ पण रीतें सिद्ध नहि थइ शके, जो कदी कहो के व्यवहार नाम शब्दनु सत्य ठे तो पठी आपने पुठिये ठिये के जो व्यवहार नाम शब्दनु ठे तो पठी शब्द, स्वरूपथी सत्यठे ? के असत्य ठे ? जो एम कहो के शब्द सत्स्वरूप ठे तो शब्दनी पेठे प्रपच पण सत्स्वरूप ठे जो एम कहो के शब्द असत् स्वरूप ठे तो पठी ब्रह्मादि, शब्दर्थी कहा थका केवी रीतें सत्स्वरूप थइ शकशे ? कारण के जे पोतेज असत्स्वरूपठे ते बीजानी व्यवस्था करवाना के केहेवाना हेतुरूप कदी थइ शकता नथी

पूर्वपक्ष—जेम खोटो रूपियो साचा रूपियानी जेम क्रयविक्रयादि व्यवहारमा चालवार्थी साचो रूपियो मनायठे, तेबीज रीतें अमारु अनुमान अगर जो के असत्स्वरूपठे तो पण जगतमा सत् व्यवहारथी प्रवर्तवार्थी व्यवहार सत् ठे, ते कारणथी पोताना साध्यने सिद्ध करनार ठे

उत्तरपक्ष—हे जव्य ! आ तमारा केहेवार्थी तमारु अनुमान पारमार्थिक असत्स्वरूप ठे पठी जे दूषण असत्पक्षमा आपेला ठे ते सर्व

अर्हियां लागु पडेते जो एम कहेसो के अमे अनुमानने प्रपचथी अजेद मानिये ठिये तो तो प्रपचनी पेठे अनुमान पण मिथ्यारूप सिद्ध थयुं, पठी तो पोताना साध्यने केम साधी शकशे ? आ पूर्वोक्त विचारथी प्रपंच मिथ्यारूप नथी, परंतु आत्मानी पेठे सत् रूपठे, तो पठी एकज ब्रह्म अद्वैत तत्वठे आ तमारु केहेबु केवी रीतें सत्य थइ शकेते ? कदी सत्य थइ शकशे नहि

पूर्वपक्ष—अमारी उपनिषदोमां तथा शंकर स्वामिना शिष्य आनंद-गिरि, शंकरदिग्विजयना त्रीजा प्रकरणमां लखेते के:—“ परमात्मा जग-उपादानकारणमिति ” परमात्मा जे ठे तेज आ सर्व जगत्तु कारण ठे, कारण पण केबुं ? उपादान रूपठे उपादान कारण तेने कहियें के जे कारण होय तेज कार्यरूप थइ जाय, आ केहेवार्थी एम सिद्ध थयु के जे कांइ जगत्मां ठे ते सर्व कांइ परमात्माज पोते वनी गया ठे, तेथी जगत् परमात्मा रूपज ठे हवे तमे सृष्टिकर्ता ईश्वर केम नथी मानता ?

उत्तरपक्ष—वाह रे नास्तिकशिरोमणि ? आप जे कांइ कहो ठो ते विचार करीने कहो ठो के केम ? आ तमारा केहेवार्थी तो पूर्ण नास्तिक-पणुं तमारा मतमां सिद्ध थाय ठे जुठ ज्यारे सर्व जगत्स्वरूप परमात्म रूपज ठे, त्यारे तो नथी कोइ पापी, के नथी कोइ धर्मी, नथी कोइ ज्ञानी के नथी कोइ अज्ञानी, नथी नरक के नथी स्वर्ग, नथी साधु के नथी चोर; नथी सत्शास्त्र के नथी मिथ्या शास्त्र; तेमज जेवा गोमांस जह्नी तेवाज अन्नजह्नी, जेबु खचार्यासंग कामसेवन, तेबुज माता, वेहेन, दीकरी संग कामसेवन, जेवा चंमाल तेवाज ब्राह्मण, जेवा गद्धा तेवा सन्यासी, कारण के ज्यारे सर्व वस्तुना कारण ईश्वर परमात्माज ठ्या त्यारे तो सर्व जगत् एकरस एक स्वरूप ठे, वीजुं तो कांइ ठे नहि.

पूर्वपक्ष—अमें तो एक ब्रह्म मानिये ठियें, अने एक माया मानिये ठियें, तेथी तमे जे उपर बहु आल जजाल लख्यु ते सर्व मायाजन्य ठे, अने ब्रह्म तो सच्चिदानंद एकज गुरुस्वरूप ठे

उत्तरपक्ष—हे अद्वैतवादि ! आ जे तमे पक्ष मान्यो ठे ते बहुज असमीचीन ठे जुठ माया जे ठे ते ब्रह्मथी चित्र ठे के अचित्र ठे ? जो कहो के चित्र ठे तो जड ठे के चेतन ठे ? जो जड ठे तो नित्य ठे के

અનિત્ય છે ? જો કહો કે નિત્ય છે તો અદ્વૈતમતના મૂલનેજ ઝસમ કરે છે, કારણ કે જ્યારે બ્રહ્મથી જ્ઞેદ રૂપ થઈ, જડરૂપ થઈ અને નિત્યરૂપ થઈ ત્યારે તો પઠી તમે પોતે પોતાનાજ કેહેવાથી દ્વૈતપથ સિદ્ધ કશ્યો અને અદ્વૈતપથ જડમૂલથી નાશ પામ્યો જો એમ કહો કે અનિત્ય છે તો દ્વૈતતા કદી દૂર નહિ થાય, કારણ કે જે નાશવત છે તે કાર્યરૂપ છે, અને જે કાર્ય છે તે કારણજન્ય છે, તો પઠી તે માયાનુ ઉપાદાન કારણ શુ છે ? તે કેહેવું જોઈએ જો એમ કહો કે વીજી માયા તો તો અનવસ્થા દૂષણ છે, અને અદ્વૈત ત્રણે કાલમા કદાપિ સિદ્ધ નહિ થાય જો કદી બ્રહ્મનેજ ઉપાદાન કારણ માનશો તો તો બ્રહ્મજ પોતે સર્વ કાંઈ બનશે વહી પૂર્વોક્ત દૂષણ આવ્યાં જો કદી માયાને ચૈતન્ય માનશો તો પણ તેના તેજ પૂર્વોક્ત દૂષણ આવશે, જો એમ કહેશે કે માયા બ્રહ્મથી અજ્ઞેદ છે તો તો બ્રહ્મજ કેહેવું જોઈએ, માયા નહિ કેહેવી જોઈએ

પૂર્વપક્ષ—અમે તો માયાને અનિર્વચનીય માનિયે ઠિયે

ઉત્તરપક્ષ—આ અનિર્વચનીય પક્ષનું ઉપર લખન કરી આવ્યા ઠિયે, તેવીજ રીતે અહીંયા કરવું વહી અનિર્વચનીય જે શબ્દ છે તેમા નિસ્ જે ઉપસર્ગ છે તેનો અર્થ તો નિપેધરૂપ કશ્યો છે કલાપ વ્યાકરણ જુઠું વાકી જે શબ્દ છે તે યા તો જાવનો વાચક છે અથવા તો અજાવનો વાચક છે ? જો જાવનો નિપેધ કરશો તો અજાવ આવશે અને જો અજાવનો નિપેધ કરશો તો જાવ આવી જશે આ જાવ અજાવ બે ઉપરાત ત્રીજું વસ્તુનું રૂપ કોઈ નથી તે કારણથી અનિર્વચનીય શબ્દ ઢગ્ગી પુરુષોષ ઠલરૂપ રચેલો પ્રતીત થાય છે આ કેહેવાથી દ્વૈતજ સિદ્ધ થયું, અદ્વૈત નહિ

પૂર્વપક્ષ—આ જે અદ્વૈતમત છે, તેના મુરય આચાર્ય શકરસ્વામી છે, જેણે સર્વ મતોનું લખન કરી અદ્વૈતમત સિદ્ધ કરેલ છે, તો પઠી એવા શકરસ્વામી, સાક્ષાત્ શિવના અવતાર, સર્વજ્ઞ, બ્રહ્મજ્ઞાની, શીલવાન, સર્વ સામર્થ્યયુક્ત, તેમના અદ્વૈતમતનું લખન કરનાર કોણ છે ?

ઉત્તરપક્ષ—અહો વહાલા મિત્ર ॥ આપની સમજણ મુજબ તો જરૂર જેમ આપ કહો ઓ તેમજ છે, પરંતુ શકરસ્વામિના શિષ્ય આનંદગિરિયે શકર દિગ્વિજયના અઘાવનમા પ્રકરણમા શકરસ્વામિનું જે વૃત્તાંત લખેલ છે તે

वांचवाची तो एम प्रतीत थाय ठे के शकरस्वामी सर्वज्ञ नहि पण कामी ठे, अज्ञानी ठे, तेमज असमर्थ ठे ते लखाणची एम पण प्रतीत थाय ठे के वेदांतियोनुं अद्वैत ब्रह्मज्ञान ज्यां सुधी आ स्थूलदेह रहे ठे त्यां सुधीज रहे ठे, परंतु आ शरीर दूध्या पठी कोइ वेदांतियोने ब्रह्मज्ञान रेहेशे नहि

पूर्वपक्ष-ए केवुं शकरस्वामिनुं वृत्तांत ठे जेथी तमारी पूर्वोक्त विना सिद्ध थाय ठे ?

उत्तरपक्ष-जो आपने वृत्तांत सांजलवु ठे तो अमारे ढील नथी. हम-णांज बतावियें तियें “ज्यारे शकरस्वामियें मंडनमिश्रनो पराजय कयों, त्यारे मंनमिश्रें यतिव्रत लीधु, अने मंडनमिश्रनी पत्नी सरसवाणी पोताना पतिये यतिव्रत लीधायी ब्रह्मलोकमां चाली, सरसवाणीने गमन करती देखीने शकरस्वामिये जीवन दुर्गा मंत्रची दिग्वंधन कछुं, पठी केहेवा लाग्या के हे सरसवाणि ! तु ब्रह्मशक्ति ठो, ब्रह्मना अश्रूत मंनमिश्रनी तु पत्नीठो, उपाधियकी सर्वने फलित ठो, ते कार-णची मारीसाथे प्रसंग लइने पठी तमारे गमन करवु योग्य ठे पठी सर-सवाणीये शकरस्वामिने कछुं के पतिना संन्यासची प्रथमज वेधव्य पणाना जयची मे पृथ्वी तजी ठे, तेथी हवे पृथ्वीनो स्पर्श नहि करुं हे यति ! तुं तो पृथ्वीपर स्थित ठो तेथी तारा प्रसंगमाटे एकविषय स्थिति केम होय एम शकरस्वामिने केहेनारीने फरी शकरस्वामिये कछुं के-हे माता ! तो पण पृथ्वीची उंचे ठ हाथ आकाशमां रहो अने मारी साथे सर्व वचननो प्रपच संचार करीने पठी गमन करो त्यारवाद गरु-आतमां शकरस्वामि साथे सर्वशास्त्र, वेद, इतिहास, पुराणोविषे समय प्रसंग करीने शकरनो तिरस्कार करवामाटे जेमा दु खें प्रवेश थइ शके ठे एवु जे कामशास्त्र तेना नायक तथा नायिकाज्ञेद संवधी, विस्तार पूर्वक सरसवाणी शकरने पूठवा लागी, परंतु शंकरस्वामी ते विषयने जाणता न होता तेथी उत्तर दइ शक्या नहि मौन रह्या पठी सरसवाणी शकरस्वामिने सत्य केहेवा लागी के आ शास्त्र तमारा जाणवामां आव्यु नथी निश्चयपूर्वक ते शास्त्र तो हुंज जाणु तुं. अवसरना जाणनार शंकर स्वामी केहेवा लाग्या के-हे माता ! आप अहीयांज ठ महिना रहो, पठी सर्व अर्थनो निश्चय करी हु तमारा प्रश्ननो उत्तर आपीश, त्यार-

गढ शकरस्वामी आग्रहपूर्वक सरस वाणीने त्यांज आकाशमंड-
 लमां स्थापन करीने तथा सर्व शिष्योने योग्य स्थानके मोकलीने
 हस्तामलक १ पद्मपाद ३ विधिवत् ४ आनंदगिरि ए चार शिष्यो
 महवर्तमान पूजाता थका ते नगरथी पश्चिमदिशा नामा गढमा गया
 परसवाणीना प्रश्नोने उत्तर जाणवा माटे, ते नगरनो राजा मरी गयो
 तो, अने तेनु शरीर ते समये चितामां प्रज्वलित थलु हतुं ते शरीरने
 राखीने, शकरस्वामिये पोतानु शरीर ते नगर पासेना एक पर्वतनी गुफामा
 स्थापन करीने शिष्योने कळु के तमारे आ शरीरनु रक्षण करवु, अने
 तेने परकायप्रवेश विद्याथी, लिंगशरीरसंयुक्त, अजिमानसहित, ते
 राजाना शरीरमा ब्रह्मरंध्रथी प्रवेश कखो तत्काल राजा सजीवन थया,
 रीतोपचार कखो, अने उत्सव करी तेने नगरमा लाव्या, राजा मृत्यु
 लाग्या नथी एम प्रसिद्ध करी दीधु हवे शकर स्वामिने लोकोयें राज्या-
 ननपर स्थापन कख्या पठी राज्यसिंहासनपरथी उठी स्वामिजी पहरा-
 णीना मेहेलमा गया त्या जडराणीसाथे कामक्रीडा करवा लाग्या हवे
 शकरस्वामिनी कुशलताथी तेने आलिंगन करवाथी सुख संजोग उत्पन्न
 यो, तेथी शकरस्वामिये राणीना मुखनी साथे पोतानु मुख जोड्यु,
 पोतानी ठाती राणीना वझे स्तनो पर लगाडी, तेवीज रीतें नाजि पण
 नाजि साथे जोडी, पोताना पगथी राणीना पग संकोच्या, अर्थात् जघा-
 मा जघा मेलवी, अर्थात् एक शरीरवत् थड गया वने जणा अत्यंत
 गढ आलिंगन करवा लाग्या, शकरस्वामी राणीना कक्षास्थानमा हस्त
 स्पर्श करवाथी बहुज सुखमय थया राणी तेना आलाप, चतुराई
 देखी चित्तमा विचारवा लागी के शरीरमात्रथी तो आ मारो पति ठे,
 तरतु तेनो जीव मारो पति नथी, आ कोड सर्वज्ञ ठे एवो विचार क-
 रीने राणीये पोताना नोकरोने चारे दिशामा मोकळ्या एवा फरमानथी के
 पर्वत अथवा गुफामा चार योजन सुधीमा जे जे शरीर जीवरहित होय
 ते सर्व चितामा जस्म करी द्यो शकरस्वामी विषयमा अत्यंत लुब्ध
 थया राणीना नोकरो शकरस्वामिना शरीरनु रक्षण करनारा चार
 शिष्योने देखी ते शरीर लड चितामा राखी तेने अग्निसंस्कार करवा
 लाग्या शकरस्वामिना चारे शिष्यो नगरमां आव्या, त्या स्वामिजीने काम

लोढुप तथा विषयमां अति आसक्त देखीने राजा (शंकरस्वामी) सन्मुख नाटक करवा लाग्या शंकरस्वामिने परोक्तिथी प्रतिबोध करवा लाग्या ते परोक्ति नीचे मुजव

(१) “ यत्सत्यमुख्यशब्दार्थानुकूलं, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (२) नह्येतत्त्वं विदितं नृषु ज्ञातं, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (३) विश्वोत्पत्त्यादिविधिहेतु तत्त्व, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (४) सर्वचिदात्मकं सर्वमद्वैतं, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ? (५) परतार्किकैरीश्वरसर्वहेतु, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (६) यद्वेदांतादिजिब्रह्म सर्वस्थं, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (७) यद्वैमिनिकोक्तमखिलकर्म, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (८) यत् पाणिनि. प्राह शब्दस्वरूपं, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् (९) यत् सांख्यानां मतहेतुचूतं, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (१०) अष्टांगयोगेन अनंतरूपं, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (११) सत्यं ज्ञानमनंतं ब्रह्म तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (१२) नह्येतददृश्यप्रपंच तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (१३) यद् ब्रह्मणो ब्रह्मविपावीश्वराद्यजवन्, तत्त्वमसि तत्त्वमसि राजन् ! (१४) त्वद्रूपमेवमस्माज्जिर्विदितं राजन् ! तव पूर्वयत्याश्रमस्थम् ” आ परोक्तियोथी राजा प्रतिबोध पास्या, सर्व विद्यमान राजाना देहमांथी निकलीने चाढ्या गया, पर्वतनी कदरामां शोधतां शरीर प्राप्त न थयु, एटलामां विशेष शोध करतां शरीरने चितामां दीतु, देखतांज तेमां कपालना मध्यथी प्रवेश कयों शरीरनी आसपास चारे वाजुए अग्नि सलगतो हतो तेथी निकलवु डुण्कर थयु, एटले लक्ष्मीनृसिहनी स्तुति करी, स्तुति करतांज लक्ष्मीनृसिहें स्वामिजीने जीवता अग्निमांथी वहार काढ्या इति

हे ज्ञव्य ! हवे विचार करी जुजं. मे आपने प्रथम जे कह्युं हतुं ते सत्य ठे के नहि ? प्रथम तो (१) ज्यारे सरसवाणीये पुठेला प्रश्नो नो उत्तर शंकरस्वामी न आपी शक्या, त्वारे हवे कयो बुद्धिमान् निष्पक्षपाती स्वामिजीने सर्वज्ञ कही शके ठे (२) वली ज्यारे पटराणी साथे विषयसेवन कछुं त्वारे कामी केहेवामां कांइ पण शंका रहेठे ? (३) अने ज्यारे शिष्योयें आवीने प्रतिबोध कस्यो त्वारे अज्ञानी पण अवश्य सावीत थया (४) अने ज्यारे चितामांथी निकली शक्या नहि, अने

काढवाने लक्ष्मीनृसिंहनी स्तुति करी अने लक्ष्मीनृसिंहे आवीने सलग-
ता अग्निमांथी काढ्या, त्यारे शकरस्वामी असमर्थपण सिद्ध थया हवे
ज्यारे शकरस्वामिये फरीथी आवीने सरसवाणीना प्रश्नोना उत्तर आप्या,
त्यारे सरसवाणीये कहु-हे स्वामिन् ! तु सर्वज्ञ ठो जुठ के-मरण पामे-
लाना शरीरमां प्रवेश करीने, तेहनी राणी साथे विषयसेवन करीने, ते-
मज राणी पासेथी कांश्क कामशास्त्रनी वातो शीखीने शु सर्वज्ञ थइ
शकाय ठे ? सर्वज्ञ तो थइ शक्या नहि, परतु आ तो गझा उठनो न्याय
थयो सरसवाणीये स्वामिने सर्वज्ञ कह्या, अने स्वामियें सरसवाणीने
सर्वज्ञ कही दीधी वाह शु सर्वज्ञोनी जोडी मली ? सरसवाणी ब्रह्मनी
शक्ति थइ, वली खी वनीने मंडनमिश्रनी साथे विषयसेवन करवा ला-
गी, पाठी सर्वज्ञ पण वनी गइ, तेम शकरस्वामी परखी साथे विषयसे-
वन करी, कांश्क कामशास्त्र जीखी सर्वज्ञ थइ गया, आ ते गझाउठनो
न्याय थयो के बीजु शु थयु ? ज्यारे शकरस्वामी पोतानु स्थूल शरीर ठोडी
राजाना शरीरमा दाखल थया, अने ब्रह्मविद्या सर्वे जूली गया त्यारे तो
जिण्योने उपदेश करवो पड्यो जो न जूली गया होत तो तेउने तत्त्वम-
सिनो उपदेश करवानी शी जरुर हती ? ज्यारे शकरस्वामी स्थूल शरीरने
वदली शक्या, अने परब्रह्मविद्याने जूली गया, त्यारे तो ब्रह्मविद्यानो
सवध, न लिंगशरीरनी साथे रह्यो के न आत्मानी साथे रह्यो, परतु
स्थूल शरीरनीज साथे रह्यो, तेथी एम सिद्ध थायठे के- ज्यारे वेदांती
मरण पामेठे त्यारे तेनु ज्ञानपण नाश पामेठे कारण के स्थूलशरीरनी
साथेज ज्ञाननो सवध रहेठे, आत्मानी साथे रेहेतो नथी वली आपें
एम कहु हतु के- शकरस्वामिये प्रगट कथन करेला अद्वैत मतने कोण
खरून करी शकेठे ? तो हे जव्य ! ज्यारे शकरस्वामिनु चरित्रज असम-
जसठे, तो पठी तेनो कथन करेलो मत कोण सयुक्तिक समजी जके ठे ?

पूर्वपक्ष - “पुरुषएवेद” इत्यादि श्रुतियोथी अद्वैतज सिद्ध थायठे

उत्तरपक्ष - आ पण तमारू केहेबु असत् ठे, कारण के जो पुरुषमा-
त्ररूप अद्वैततत्त्व होय तो तो आ जे कोइ सुखी, कोइ दुखी इत्यादि
देखायठे ते सर्व परमार्थथी असत् थइ जशे ज्यारे एम थशे त्यारे आ
जे केहेबु ठे के- “प्रमाणतोऽधिगम्य मसारनेर्गुण तद्विमुखया प्रज्ञया

तदुद्बेदाय प्रवृत्तिरित्यादि-अर्थः-संसारनुं निर्गुणपणं प्रमाणथी जाणीने, संसारथी विमुख बुद्धि थइने, आ संसारनो उद्बेद करवामादे प्रवृत्ति करे पठी आ केहेवु ते आकाशना फुलना सुगंधनु वर्णन करवा सरखुं ठे, कारण के ज्यारे अद्वैतरूपज तत्त्व ठे त्यारे तो नरकादि जवन्नमणरूप संसार क्यां रह्यो ? के संसारने निर्गुण जाणी तेनो उद्बेद करवानी प्रवृत्ति थाय

पूर्वपक्षः- तत्त्वथी पुरुष अद्वैतमात्रज ठे, अने आ जे संसार निर्गुण वर्णन करेल ठे, ते जेम चित्रामण करेली स्त्रीनां सर्व अंगोपांग सारां नरसा प्रतीत थाय ठे तेमज सर्व संसार प्रतीत थायठे, सर्व जीवोने हमेशां तेमज प्रतिभासन थइ रहेलठे. परंतु चित्रामण करेली स्त्रीना अंगोपांगना सारा नरसापणानी पेठे सर्व त्रांतिरूप अथवा त्रांतिजन्य ठे.

उत्तरपक्षः-आ जे तमारुं केहेवु ते असत् ठे, आ वातमां कांइ वास्तविक प्रमाण नथी. जो कदि अद्वैत सिद्ध करवाने पृथग्भूत प्रमाण मानशो तो तो द्वैतापत्ति थशे, कारण के प्रमाण विना कोइनो पण मत सिद्ध थतो नथी, जो कदि प्रमाण विनाज सिद्ध मानशो, तो तो सर्व वादियो पोत पोताना मानेला मतने सिद्ध करी लेशे. वली त्रांति पण प्रमाणभूत अद्वैतथी जिन न मानवी जोइये, नहि तो प्रमाणभूत अद्वैत अप्रमाणज थइ जशे, त्रांति ज्यारे अद्वैतनुंज रूप थइ त्यारे तो पुरुष रूप थइ, अने त्रांतिस्वरूपवाला पुरुषज ठे नहि, त्यारे तत्त्वव्यवस्था तो कांइपण सिद्ध न थइ जो कदि त्रांति जिन मानशो तो द्वैतापत्ति आवशे अने अद्वैत मतनी हानि थशे जो कदी स्तंजने कुंजादिकथी जेद मानवो तेनेज त्रांति केहेशो तो निश्चयथी सत्स्वरूप कुंजादि कोइ जगे तो जरूर हशे अत्रांतिने दीठा विना कदापि त्रान्ति देखवामां आवशे नहि पूवे जेणें साचो सर्पदीठो नथी तेने दोरडामां सर्पनी त्रांति कदापि नहि आवे यथा-नाड दृष्टपूर्वसर्पस्य, रज्ज्वां सर्पमिति. क्वचित् ॥ तत पूर्वानुसारित्वाद्, त्रांतिरत्रांतिपूर्विका ॥ १ ॥ आ कथनथी अद्वैत-तत्त्व खरुन थइ गयु. वली पुरुष अद्वैततत्त्व अवश्य बीजाने निवेदन करवुं, पोते पोताने नहि पोतामां तो व्यामोह ठे नहि जो कदी केहेनारमां व्यामोह होय तो तो अद्वैतनी प्रतिपत्ति (सिद्धि) कदापि नहि थाय

પૂર્વપક્ક - જ્યારે આત્માને વ્યામોહ છે ત્યારે તો અદ્વૈતતત્ત્વનો ઉપદેશ કયો જાય છે?

ઉત્તરપક્ક - જ્યારે આત્માનો વ્યામોહ દૂર થશે ત્યારે તો આત્મા અવશ્ય અવસ્થાંતરને પ્રાપ્ત થશે, જ્યારે અવસ્થા બદલાશે, ત્યારે અવશ્ય દ્વૈતાપત્તિ થઈ જશે વલી જ્યારે અદ્વૈત તત્ત્વનો ઉપદેશક પરને ઉપદેશ કરશે ત્યારે અવશ્ય પરને માનવો પડશે પછી અદ્વૈતતત્ત્વ પરને નિવેદન કરવું અને અદ્વૈતતત્ત્વ માનવું આ કથન તો મારો પિતા કુવારો (વાલ) બ્રહ્મચારી છે તેના જેવું થયું આ વચન કેહેવાથી ઝનમત્તાઈનો દોષ આવશે પોતાને અને પરને ધનનેને જો માનશે તો દ્વૈતાપત્તિ અવશ્ય થશે આ કારણથી અદ્વૈતમત શુક્તિવિકલ છે

પૂર્વપક્ક - પરમબ્રહ્મરૂપ સિદ્ધિજ સકલ જ્ઞેદજ્ઞાન પ્રત્યયોના નિરાલંબનપણાની સિદ્ધિ છે

ઉત્તરપક્ક - આ કથન પણ તમારૂ ઠીક નથી કારણ કે પરમ બ્રહ્મનીજ સિદ્ધિ નથી જો છે તો સ્વતઃ સિદ્ધિ છે કે પરત સિદ્ધિ છે ? સ્વતઃ સિદ્ધિ તો નથી, જો હોય તો તો કોઈનો પણ વિવાદ રહે નહિ જો પરતઃ સિદ્ધિ છે તો શુ અનુમાનથી છે કે આગમથી છે ? જો કહો કે અનુમાનથી છે તો તે અનુમાન કેવું છે ?

પૂર્વપક્ક - તે અનુમાન આ છે વિવાદરૂપ જે અર્થ છે તે પ્રતિજ્ઞાસાત પ્રવિષ્ટ બ્રહ્મજ્ઞાસની અંતર છે, પ્રતિજ્ઞાસમાન હોવાથી, જે જે પ્રતિજ્ઞાસમાન છે તે તે પ્રતિજ્ઞાસાત પ્રવિષ્ટજ દેખાય છે, જેમ પ્રતિજ્ઞાસ આત્મા પ્રતિજ્ઞાસમાન છે, સકલ અર્થ સચેતન અચેતન વિવાદરૂપ છે તે કારણથી પ્રતિજ્ઞાસાત પ્રવિષ્ટ છે ઘટપટાદિ આ અનુમાન છે.

ઉત્તરપક્ક - આ અનુમાન તમારૂ સમ્યક્ નથી (૧) ધર્મી (૨) હેતુ (૩) દૃષ્ટાંત આ ત્રણે પ્રતિજ્ઞાસાત પ્રવિષ્ટ હોવાથી સાધ્યરૂપજ થયા.

પૂર્વપક્ક - ત્યારે તો (૧) ધર્મી (૨) હેતુ (૩) દૃષ્ટાંત, આ ત્રણેના નહિ હોવાપણાથી અનુમાનજ નહિ વની શકે જો એમ કહો કે (૧) ધર્મી (૨) હેતુ (૩) દૃષ્ટાંત આ ત્રણે પ્રતિજ્ઞાસાત પ્રવિષ્ટ નથી, તો તેઈનીજ સાથે હેતુ, વ્યજિચારી થશે, જો એમ કહો કે અનાદિ અવિદ્યા વાસનાના વલથી હેતુ દૃષ્ટાંત જે છે તે પ્રતિજ્ઞાસના વાહિરની પેઠે નિશ્ચય

करेते, जेम प्रतिपाद्य, प्रतिपादक, सत्ता, सत्तापति जननी पेठे, ते कारणीय्यी अनुमान पण थइ शकेते, अने ज्यारे सकल अनादि अविद्यानो विलास दूर थइ जाशे त्यारे तो प्रतिज्ञासांत प्रविष्ट प्रतिज्ञास थशे. विवाद पण नहि रहे, पतिपाद्य प्रतिपादक साध्य साधक जाव पण रहेशे नहि पठी तो अनुमान करवानुं पण कांइ फल नहि आपज अनुभवमान परमब्रह्म वने ठते देश काल अव्यवच्छिन्न स्वरूप प्रगट थतां निर्व्यञ्जिचार, सकल अवस्था व्यापकपणा वालामां अनुमाननो कांइ प्रयोगज जोइतो नथी.

उत्तरपक्ष—जो अनादि अविद्या प्रतिज्ञासांत प्रविष्ट ठे तो तो विद्या थइ गइ त्यारे हवे असत् रूप (१) धर्मी (२) हेतु (३) दृष्टांतआदि जेद केम देखी शकाय जो कहो के प्रतिज्ञासनी बाहिरभूत ठे तो तो अविद्या प्रतिज्ञासमान ठे के अप्रतिज्ञासमान ठे ? ते अविद्या प्रतिज्ञासमान रूप होवाथी अप्रतिज्ञासमान तो नहि जो एम कहो के प्रतिज्ञासमान ठे, तो तेनीज साथे हेतु, व्यञ्जिचारी ठे तथा प्रतिज्ञासनी बाहिरभूत होवाथी तेनो प्रतिज्ञासमान होवाथी जो कदी तमारा मनमां एम होय के अविद्या जे ठे ते नथी प्रतिज्ञासमान के नथी अप्रतिज्ञासमान, नथी प्रतिज्ञासनी बाहिर के नथी प्रतिज्ञासनी अंदर प्रविष्ट, नथी एक के नथी अनेक, नथी नित्य के नथी अनित्य, नथी व्यञ्जिचारिणी के नथी अव्यञ्जिचारिणी, सर्वथा विचारने योग्य नथी, सकल विचारांतर अतिक्रांत स्वरूप ठे, रूपांतरना अजावथी अविद्या जे ठे ते नीरूपता लक्षण ठे, आ पण तमारो अज्ञाननो विस्तार ठे, तेवी नीरूपता स्वजावने आ अविद्या ठे, आ अप्रतिज्ञासमान ठे, एम कोण कथन करवाने समर्थ ठे ? जो एम कहो के आ अविद्या प्रतिज्ञासमान ठे तो पठी केवीरीते अविद्या नीरूप सिद्ध थशे, जे वस्तु जे स्वरूपथी प्रतिज्ञासमान ठे, ते तेज वस्तुनु रूप ठे; तथा अविद्या जे ठे ते विचारगोचर ठे के विचारगोचरतारहित ठे ? जो कहो के विचारगोचर ठे तो तो नीरूप नहि, जो विचारगोचर नथी तो तो तेने माननार महामूर्ख ठे ज्यारे विद्या, अविद्या वने सिद्ध ठे, त्यारे एक परम ब्रह्म अनुमानथी केम सिद्ध थया ? आ केहेवाथी उपनिषद्मां जे एक ब्रह्मने कहेनारी

श्रुति ठे ते पण खरुन थइ गइ तेमज “सर्व वै खद्विदं ब्रह्मेत्यादि” वचनने परमात्मानो अर्थांतर होवाथी द्वैतापत्ति थइ जशे, जो एम. कहेसो के अनादि अविद्याथी एम प्रतीत थायठे तो तो पूर्वोक्त दूषणोनो प्रसंग आवशे सबव अद्वैतनी सिद्धि बंध्यापुत्रनी शोजा जेवी ठे ते कारणथी अद्वैतमत युक्तिविकल ठे तेथी एकज ईश्वर जगत् पेहेला हता ए केहेबु मिथ्या ठे आ प्रथम ईश्वरने माननारना मतनु खरुन थयु

हवे बीजा ईश्वर जगतना उपादान कारणवाला, एक ईश्वर अने बीजी सामग्री, आ बने पदार्थ अनादि ठे सामग्री जे ठे ते नीचे मुजब ठे

(१) पृथ्वी (२) जल (३) अग्नि (४) वायु आ चारेना परमाणु, (५) आकाश (६) दिशा (७) आत्मा (८) मन (९) काल आ नव वस्तु नित्य ठे, अनादिठे, कोइनी बनावेली नथी ईश्वर, आ पूर्वोक्त सामग्रीथी आ सृष्टिने रचेठे मतावलवियें जेथी रीतें ईश्वरने जगत्कर्त्ता मानेल ठे ते रीति लखिये ठिये उपजातिउद ॥ कर्त्तास्ति कश्चिज्जागत सच्चैक, ससर्वग सखवश सनित्य ॥ इमा कुहेवाकविडवना स्यु, स्तेपा न येपामनुशासकस्त्वम् ॥ १ ॥ आ जगत् प्रत्यक्षादि प्रमाणथी लक्ष्य ठे चराचररूप त्रणे जगत् तेनो कोइ एवो पुरुष रचनार ठे के जेनु स्वरूप कही शकातु नथी ईश्वरने जगत्कर्त्ता माननारा वादी एबु अनुमान करेठे के-पृथ्वी, पर्वत, वृक्षादि सर्वे, बुद्धिमान् कर्त्तानां करेला ठे, कार्य होवाथी, जे जे कार्य ठे ते सवे बुद्धिमान् कर्त्ताना करेल ठे जेवो घट तेबु आ जगत् ठे, ते कारणथी जगत् बुद्धिवालानु रचेलु ठे जेबुद्धिवाला ठे तेज ईश्वर ठे, एम पण न केहेसो के आ तमारो हेतु असिद्ध ठे, शा कारणथी असिद्ध ठे ? जुठं पृथ्वी, पर्वत, वृक्षादि पोतपोताना कारण समूहथी उत्पन्न थयेल ठे ते कारणथी कार्यरूप ठे, तथा अवयवी ठे, तेथी कार्यरूप ठे, सर्ववादियोनो एवो निश्चय ठे तथा एम पण न केहेबु के आ तमारो हेतु अनेकांतिक ठे, तथा विरुद्ध ठे, कारण के अमारो हेतु विपक्षथी अत्यंत दूर गयेल ठे तथा एम पण न केहेबु के आ तमारो हेतु कालात्ययापदिष्ट ठे, कारण के प्रत्यक्ष, अनुमान, आगमथी बाधित नथी, धर्म धर्मी अनतर केहेवाथी, तथा एम पण न केहेबु के तमारो हेतु प्रकरणसम ठे, कारण के अनु-

मानथी जे साध्य ठे, तेना शत्रुघ्न वीजा साध्यने साधनारा अनुमानना अज्ञावथी, तथा एम पण न केहेवुं के ईश्वर, पृथ्वी, पर्वत, वृक्षादिना कर्त्ता नथी, कारण के मुक्त आत्मानी पेठे शरीर विनाना ठे. आ पाठलना तमारा अनुमाननो वैरी अनुमान ठे ते ईश्वरने जगत्कर्त्ता सिद्ध थवा हेतु नथी कारण के तमे तो ईश्वरने शरीरविनाना सिद्ध करीने जगत्ना अकर्त्ता सिद्ध कर्या, परंतु अमे तो ईश्वर शरीरवाला मानेला ठे ते कारणथी तमारु अनुमान असत्य ठे वली अमारो हेतु निरवय ठे तथा ईश्वर एक ठे कारण के जो बहु ईश्वर मानिये तो तो एक कार्य करवामां ईश्वरोनी जूदी जूदी बुद्धि थइ जाय अने तेउने मना करनार तो कोइ ठे नहि तेथी कार्य केम उत्पन्न थाय ? कोइ ईश्वर पोतानी इच्छाथी चाग पगवालो मनुष्य रचे, वली बीजो ईश्वर ठ पगवालो रची दे, अने बीजो वे पगवालो रचे, तो चोथो आठ पगवालो रचे, एवी रीतें सर्व वस्तु विलक्षण विलक्षण रचाय तो सर्व जगत् असमंजसरूप थइ जाय परंतु एम नहि तेथी ईश्वर एकज होवा जोइये वली ईश्वर सर्वगत सर्वव्यापी ठे, जो ईश्वर सर्वव्यापक न होय तो त्रण जवनमां जे एक साथे उत्पन्न थनारां कार्य ठे ते सर्व एक कालमां कदी उत्पन्न नहि थाय. जेम के कुजारादि ज्यां ह्मेशे त्यांज कुजादि कार्य करी शकशे. परंतु देशांतरमां कदी तेउ नहि करी शके तेमज ईश्वर सर्वज्ञ ठे, जो सर्वज्ञ न होय तो सर्व कार्योंनां उपादान कारणो केम जाणी शकशे ? जो कार्योंनां उपादान कारण न जाणे तो जगत् विचित्र केम रची शके ? तथा ईश्वर स्वतंत्र ठे, बीजा कोइने आधीन नथी, ईश्वर पोतानी इच्छाथी सर्व जीवोने सुखदुःखनु फल आपे ठे कहुं ठे के - ईश्वरप्रेरितोगच्छेत्, स्वर्ग वा स्वप्नमेव वा ॥ अन्योजतुरनीशोय, मात्मन सुखदुःखयोरिति ॥ अर्थ - ईश्वरनीज प्रेरणाथी जगत्वासी जीव, स्वर्ग तथा नरकमा जाय ठे, कारण के ईश्वर विना कोइ जीव पोते पोताने सुख दुःखनु फल आपवाने समर्थ नथी जो ईश्वरने परतंत्र मानियें तो मुरय कर्त्ता ईश्वर रेहेशे नहि, एक बीजाने आधीन मानवाथी अनवस्था दूषण लागी जशे. ते हेतुथी ईश्वर स्ववश ठे परंतु पराधीन नथी. वली ईश्वर नित्य ठे जो कदी अनित्य होय तो तेने उत्पन्न करनार बीजो कोइ होवो जोइये,

ते तो नहीं. ते हेतुथी ईश्वर नित्यज ठे पूर्वोक्त विशेषणयुक्त ईश्वर (जगवान्) जगत्कर्त्ता ठे इति पूर्वपक्ष

उत्तरपक्ष -हे वादि ! आप जे एम कहो ठो के पृथ्वी, पर्वत वृक्षादि बुद्धिमान् कर्त्तानां रचेलां ठे, ते अयुक्त ठे, कारण के आ आपना अनुमानमा व्याप्तिनु ग्रहण थइ शकतु नहीं, अने हेतु जे होय ठे ते सर्वत्र व्याप्तिमां प्रमाणथी सिद्ध थया थकाज पोताना साध्यने सिद्ध करी शके ठे आ कथनमां सर्ववादियो एकमत ठे

हवे प्रथम आप कहो के जो ईश्वर जगत् रचे ठे तो पूर्वे कहा मुज-व ते ईश्वर, शरीरवाला ठे के शरीरविनाना ठे ? जो एम कहो के ईश्वर शरीरवाला ठे तो अमारा सरखा दृश्य शरीरवाला ठे के पिशाचादिनी पेठे अदृश्य शरीर वाला ठे ? प्रथम पक्ष तो प्रत्यक्ष वाधित ठे कारण के ते ईश्वरना विनाज वर्तमानमां पण उत्पन्न थनारा तृण, वृक्ष, इन्द्रधनुष, वादलां प्रमुख कार्यो देखिये त्रिये “अनित्य शब्दप्रमेयत्वात्” जेम आ प्रमेयत्व हेतु साधारण अनेकांतिक ठे तेमज आ कार्यत्वहेतु साधारण अनेकांतिक ठे.

वीजो पक्ष मानशो तो शु ईश्वरनु शरीर नहीं देखी शकातु ते ईश्वरना माहात्म्यथी नहीं देखी शकातु के अमारा माठा अदृष्टना प्रज्ञावथी ? अर्थात् अमारा माठा कर्मना प्रज्ञावथी नहीं देखी शकातु ? जो एम केहेसो के ईश्वरना माहात्म्यथी ईश्वरनु शरीर देखातु नहीं तो आ पक्षमा कोइ पण प्रमाण नहीं के जेथी ईश्वरनु माहात्म्य सिद्ध थाय, परंतु वादी जो तपावेहुं जसत पीवानी हिंमत करे तो कदाचित् मानी लइये आ तमारा कथनमा इतरेतर आश्रय दूषण आवे ठे जो ईश्वर माहात्म्य विशेष सिद्ध थाय तो अदृश्य शरीरवाला सिद्ध थाय, जो अदृश्य शरीरवाला सिद्ध थाय तो माहात्म्य विशेष सिद्ध थाय वीजो पक्ष-जो पिशाचादिनी पेठे ईश्वरनु अदृश्य शरीर मानशो तो तो संशयनी निवृत्ति थशे नहि जेम के-शुं ईश्वर नहीं के- जेथी तेनु शरीर नजरे पडतु नहीं ? त्यारे तो वाजणीना पुत्रना शरीरनी जेम, अथवा तो अमारा पूर्वना पापोना प्रज्ञावथी ईश्वरनु शरीर देखातु नहीं आ संशय कदी दूर नहि थाय जो एम कहो के अमारा ईश्वर, शरीररहित ठे तो तो दृष्टात तेमज दार्ष्टांतिक ए बने विषम थइ जशे अने हेतुविरुद्ध थ-

इ जशे, कारण के घटादि कार्योंना कर्त्ता कुञ्जारादि शरीरवालाज देखियें ठियें, अने ईश्वरने ज्यारे शरीररहित मानिये त्यारे तो ईश्वर कांइ पण कार्य करवाने समर्थ नहि थाय, जे आकाशनी जेम नित्य व्यापक अक्रिय ठे ते अकर्त्ता ठे. आ हेतुथी शरीररहित के शरीररहित ईश्वरनी साथे कार्यत्वहेतुनी व्याप्ति सिद्ध थती नथी, तथा आपनो हेतु कालात्ययापदिष्ट पण ठे, आपना साध्यना धर्मिनो एक देश वृद्ध, बीजली, वादलां, इन्द्रधनुषादिना आज पण कोइ बुद्धिमान् कर्त्ता देखाता नथी, ते कारण-थी प्रत्यक्षथी बाधित थया पठी तमे पोतानो हेतु कह्यो तेथी तमारो हेतु कालात्ययापदिष्ट सिद्ध थयो आ तमारा कार्यत्वहेतुथी बुद्धिमान् ईश्वर जगत्कर्त्ता कदी सिद्ध थता नथी

हवे बीजी रीतें जगत्कर्त्ता खरून करवानुं स्वरूप लखिये ठिये जे कोइ ईश्वरवादी एम कहे ठे के जगत् सर्व ईश्वरनु रचेबु ठे। ते तेनुं केहेबुं समीचीन नथी, कारण के जगत्कर्त्ता ईश्वर कोइ प्रमाणथी सिद्ध थता नथी

पूर्वपक्ष.—ईश्वरने जगत् कर्त्ता सिद्ध करनार अनुमान प्रमाण ठे जुई. जे यथोचित रीतें अजिमत फलने संपादन करवाने प्रवृत्त होय, तेनो अधिष्ठाता कोइ बुद्धिमान् अवश्य होवो जोइये, जेम वांसला, आरि प्रमुख शस्त्र, काष्ठना वे कटका करवामा प्रवर्त्तें ठे, तेमज यथोचित रीतें सर्वजगत्ने सुख दुःखादि जे फल आपे ठे तेनो अधिष्ठाता कोइ बुद्धिमान् जरूर होवो जोइये, आपें एम न केहेबु के वांसला, आरि प्रमुख पोतेज काष्ठना वे कटका करवामा प्रवर्त्तें ठे, कारण के ते तो अचेतन ठे तेथी पोतानी मेले केम प्रवर्त्ती शके ? जो एम कहो के वांसला, आरि प्रमुख खजावथी प्रवर्त्तें ठे तो तो तेउनी निरंतर प्रवृत्ति होवी जोइये, वचमां कदी स्तब्ध थवां न जोइयें, पण एम ठे नहि, पूर्वोक्त हेतुथी यथोचित रीतें पोत पोतानां फलने साधनारा जे जीव ठे, तेउनो अधिष्ठाता ईश्वरज सिद्ध थाय ठे तथा बीजु अनुमान जे परिमंजलादि, वृत्त, त्र्यश, चतुरंश, संस्थानवाला गाम, नगरादि ठे, ते सर्वज्ञानवाननां करेलां ठे जेम घटादि पदार्थ, तेमज पूर्वोक्त संस्थान संयुक्त पृथ्वी, पर्वत प्रमुख ठे आ अनुमानथी पण जगत्कर्त्ता ईश्वर सिद्ध थाय ठे

उत्तर पक्षः—जगत्कर्त्ता सिद्ध करनार आपनुं आ अनुमान अयुक्त ठे,

કારણ કે પૂર્વોક્ત તમારુ અનુમાન જેમ અમારા મતમા પ્રથમથીજ સિદ્ધ છે તેમજ સિદ્ધ કરે છે, તે કારણથી સિદ્ધસાધન દૂષણ તમારા અનુમાનમાં આવે છે અમારા મતમાં પ્રથમથીજ નીચે મુજબ સિદ્ધ છે સંપૂર્ણ આ જગત્ની જે વિચિત્રતા છે તે સર્વે કર્મના ફલથી છે એમ અમે માનિયેં ઠિયેં, કારણ કે આ જારત વર્ષમા અનેક દેશોમાં, ટાપુઓમાં, હેમવંતાદિ પર્વતોમા અનેક પ્રકારના મનુષ્યાદિ પ્રાણી જે વાસ કરે છે, તથા તેઓને સુખ ડુ ખાદિ અનેક તરેહની જે અવસ્થા વની રહી છે તે સર્વ અવસ્થાનુ કારણ કર્મજ છે વીજુ કોઈ નથી. વલી દેખવામા પણ કર્મજ કારણ થઈ શકે છે, કારણ કે જ્યારે કોઈ પુણ્યવાનુ રાજા રાજ્ય કરે છે, ત્યારે તેના રાજ્યમાં સુકાલ, નિરુપદ્રવ હોય છે, તે, તે રાજાના શુભ કર્મનો પ્રજાવ છે તે કારણથી જે યથોચિત રીતેં જીવોને ફલ આપે છે તે કર્મ છે કર્મ જીવને આધીન છે, અને જીવ ચેતન હોવાથી બુદ્ધિમાન છે, તેથી બુદ્ધિમાનને આધીન થઈને કર્મ યથોચિત ફલ આપે છે આ રીતેં તમારા અનુમાનમાં સિદ્ધસાધન દૂષણ છે જો એમ કેહેશો કે અમેતો વિશિષ્ટ બુદ્ધિવાલા ઈશ્વરનેજ સિદ્ધ કરિયેં ઠિયેં, પરંતુ સામાન્ય બુદ્ધિવાલા જીવ નથી સિદ્ધ કરતા, તો તો તમારુ દૃષ્ટાંત સાધ્યવિકલ છે વાંસલા, આરિ પ્રમુખમાં ઈશ્વર અધિષ્ઠિતપણાંનો વ્યાપાર તો ઉપલબ્ધ થતો નથી પરંતુ સુથારાદિનો વ્યાપાર અન્વયવ્યતિરેકથી ઉપલબ્ધ થાય છે

પૂર્વપક્ક—સુથારાદિપણ ઈશ્વરની પ્રેરણાથીજ તે તે કામમાં પ્રવર્તે છે અમારુ દૃષ્ટાંત સાધ્યવિકલ નથી

ઉત્તરપક્ક—ત્યારે તો ઈશ્વર પણ વીજા ઈશ્વરની પ્રેરણાથીજ પ્રવર્તતા હશે, પરંતુ પોતાની મેલે પ્રવર્તતા નહિ હોય, વલી તે ઈશ્વરપણ વીજા ઈશ્વરની પ્રેરણાથી પ્રવર્તતા હશે, એવી રીતેં તો અનવસ્થા દૂષણ આવશે

પૂર્વપક્ક—બહુપ્રમુખ જીવ તો સર્વે અજ્ઞાની છે તેથી ઈશ્વરની પ્રેરણાથી જ પોત પોતાના કામમા પ્રવર્તે છે, અને ઈશ્વર (જગવાન) તો સર્વ પદાર્થોના જ્ઞાતા છે તેથી અનવસ્થા દૂષણ નથી

ઉત્તરપક્ક—આ તમારુ કેહેવુ અસત્ છે કારણ કે તેમાં ઇતરેતર દૂષણ આવે છે પ્રથમ ઈશ્વર જો સર્વ પદાર્થના યથાઽવસ્થિત સ્વરૂપના જ્ઞાતા સિદ્ધ થાય, તો અન્યની પ્રેરણા વિના પોતેજ પ્રવર્તે છે એમ સિદ્ધ થાય, જો

अन्यनी प्रेरणा बिना ईश्वर पोतेज प्रवर्त्ते ठे एम सिद्ध थाय तो तो सर्व पदार्थना यथावस्थित स्वरूप जाणनारा सर्वज्ञ सिद्ध थाय, ज्यां सुधी आ वनेमांथी एक सिद्ध न थाय त्यां सुधी बीजानी सिद्धि कदी न थाय. बली हे ईश्वरवादि ? अमे तमने पुठियें ठियें के जो ईश्वर सर्वज्ञ तेमज बीतराग ठे तो शा माटे बीजा जीवोने असत् व्यवहारमां प्रवर्त्तावे ठे ? कारण के जे विवेकी होय ठे ते मध्यस्थज होय ठे तेमणे तो जीवोने सत् व्यवहारमांज प्रवृत्त करवा जोश्यें, परंतु असत् व्यवहारमां नहि प्रवृत्त करवा जोश्यें, अने ईश्वर तो जीवोने असत् व्यवहारोमां पण प्रवर्त्तावे ठे तेथी ईश्वरने सर्वज्ञ तेमज बीतराग केम केहेवा जोश्ये ?

पूर्वपक्षः— ईश्वर तो सर्व जीवोने शुज कर्म करवामांज प्रवर्त्तावे ठे, तेथी जगवान् तो सर्वज्ञ अने बीतरागज ठे, अने जे जीव अधर्म करनारा ठे तेजने असत् व्यवहारमां प्रवर्त्तावीने पठी नरकपातनुं फल आपे ठे, जेथी ते जीवो छु खथी करीने फरी पाप न करे, तेथी उचित फल देवाथी ईश्वर (जगवान्) विवेकवान् तेमज बीतराग सर्वज्ञ ठे, तेमां कांक्षण दूषण नथी

उत्तरपक्ष—आ आपनु केहेवुं विचारविनानु ठे, कारण के प्रथम पाप करवामां तो ईश्वरज प्रवृत्त करे ठे, ईश्वर बिना बीजो तो कोइ प्रेरक नथी, बली जीव पोते तो कांड करी शकतो नथी कारण के ते तो अज्ञानी ठे तेथी पापमा के धर्ममा पोते प्रवृत्त थइ शकतो नथी, तो पठी प्रथम पाप कराववामां जीवने प्रवर्त्ताववो पठी नरकमां नाखीने तेनु फल जोगवाववुं, पठी धर्ममां प्रवर्त्ताववो वाह ? शुं ईश्वरनी ईश्वरता अने विचारपूर्वक काम ठे ?

पूर्वपक्षः—ईश्वर (जगवान्) जीवोने कदी प्रवर्त्ताविता नथी परंतु जीव पोतेज प्रवर्त्ते ठे तेथी जे जीव जेवां कर्म करे ठे, ते कर्मना वशथी ईश्वर (जगवान्) तेवां तेवां फल ते जीवोने आपेठे जेम कोइ राजा राज्य करे ठे ते चोरी करवानी मनाइ करे ठे, कोइने चोरी करवानु केहेता नथी, उतांपि कोइ सख्त चोरी करशे तो ते चोरने अवश्य राजा शिक्षा करशे, तेवीज रीतें ईश्वर पाप तो करावता नथी, परंतु पाप करनारने शिक्षा करे ठे

ઉત્તરપદ્ધ.—આ તમારુ કેહેવુ અયુક્ત છે, કારણ કે રાજા ચોરને નિપે-
ધ કરવામા સમર્થ નથી, કારણ કે ગમે તેવો ઉગ્રશાસનવાલો રાજા હોય
અને તે મન વચન કાયાથી ચોરી પ્રમુખ પાપ કર્મ અટકાવવા चाहे,
પરંતુ લોક ચોરી પ્રમુખ પાપ કર્મ કદાપિ સર્વથા ઠોડશે નહિ અને ईश्वर
તો સર્વ શક્તિમાન તમે માનો છો તો પઠી સર્વ જીવોને પાપ કરવામા પ્રવર્ત-
તાં કેમ મના કરતા નથી ? જો ईश्वर જીવોને પાપ કરતા અટકાવતા
નથી તો ईश्वરજ જીવ પાસે પાપ કરાવે છે, પઠી જો તેને દડ આપે તો
પૂર્વોક્ત દૂષણ આવે છે જો એમ કહો કે જીવોને પાપમા પ્રવર્તતાં મના
કરવાને ईश्वર સમર્થ નથી, તો પઠી ઉચા શબ્દથી એમ કેહેશે નહિ કે
“સર્વ કાઙ્ ईश्वરેજ કહ્યું છે અને ईश्वર સર્વશક્તિમાન છે” તથા જો જીવ
પાપ પણ પોતેજ કરે છે, અને ધર્મપણ પોતેજ કરે છે, તો ફલ પણ પોતેજ
જોગવી લેશે હવે ईश्वર કર્તાની કલ્પના વ્યર્થ છે

પૂર્વપદ્ધ —ધર્મ અધર્મ તો જીવ પોતેજ કરે છે, પરંતુ તેના ફલપ્રદાતા
તો ईश्वરજ છે, જીવ પોતે કરેલા ધર્મ અધર્મનું ફલ પોતે જોગવવાને
સમર્થ નથી, જેમ ચોર ચોરી કરે છે, તેમાં ચોરી (અધર્મ) તો પોતેજ ક-
રે છે, પરંતુ તે ચોરીનું ફલ (વડીલાનું) જોગવવું તે પોતે જોગવી શકતો
નથી, વડીલાનામાં નાંખનાર તો કોઈ વીજો જોઈયે

ઉત્તરપદ્ધ — આ પણ તમારુ કેહેવુ અસત્ છે કારણ કે જો જીવ ધર્મ
અધર્મ કરવામા સમર્થ છે તો પઠી તેનું ફલ જોગવવામા સમર્થ કેમ ન-
હિ ? આ સસારમા જે જીવ જેવા જેવા ધર્મ અધર્મ કરે છે તેવાં તેવાં ધ-
ર્મ અધર્મના ફલ જોગવવામાં નિમિત્ત પણ બની જાય છે, જેમ ચોર ચોરી
કરે છે, તે ચોરીનું ફલ રાજા આપે છે, વહી કોઢીયો થાય છે, શરીરમા
કીડા પડે છે, અગ્નિમા વહી જાય છે, પાણીમા ઝુલી જાય છે, સ્વપ્નથી હ-
ણાય છે, તોપ વડુકના ગોલા ગોલીથી મરી જાય છે, હાટ, હવેલી, મા-
ટીની ધાણ નીચે ઢવાઈ અનેક તરેહથી સકટ જોગવી મરી જાય છે,
નિર્ધન થઈ જાય છે, ઇત્યાદિ અસંખ્ય નિમિત્તોથી પોતે કરેલા કર્મનાં ફ-
લને જોગવે છે અહીંયા નિમિત્ત વિના વીજો ईश्वર ફલદાતા કોઈ દે-
ખાતો નથી, તેવીજ રીતે નરક સ્વર્ગાદિ પરલોકમા પણ શુભાશુભ કર્મ-
ફલ જોગવવાના અસંખ્ય નિમિત્ત છે જો કેહેશે કે પરસ્ત્રીગમન કર-

वाची, इत्यादि पापफलमां शुं निमित्त मलशे, जेना योगची फल जोग-
ववानु थशे ? ते वात तो हुं (ग्रंथकार) जाणतो नथी के आ पुण्य पा-
पनुं आ निमित्त तमने मलीने फल थशे, कारण के मारु एटलु ज्ञान
नथी के बराबर पुरे पुरां निमित्त वतावी शकुं, परंतु एटलुं कहि शकुं
के जीव जे जे पुण्य पाप करे ते तेनु फल जोगववामां अवश्य कांश्क
निमित्त होवानु, अने आवी रीते फल जोगवशे, आ निमित्त मलशे,
अमुक देशमां, अमुक कालमां जोगवशे, इत्यादि सर्व प्रत्यक्षपणें तो
अर्हंत, जगवंत (परमेश्वर) सर्वज्ञाना ज्ञानमां जासन थाय ते निमित्त
विना कोष्ण फल जोगवी शकता नथी, ते कारणची ईश्वर फलप्रदाता
ठे एवी कल्पना व्यर्थ ठे शु एवु पण बुद्धिमानोनुं केहेवु ठे के माणस
रोटली तो पकावी शकेठे परंतु पोते खाइ शकतो नथी तेमज ईश्वरने
फलदाता कल्पना करवाची एक वीजुं पण कलंक आप तेने लगावो ठो
जेमके एक पुरुषे वीजा पुरुषने खड्गादि शस्त्रची माख्यो, हवे मरनारने जे
संकट प्राप्त थयुं, ते कोना योगची ? कोनी प्रेरणाची ? जो केहेशे के
ईश्वरें ते शस्त्रवाळाने प्रेरणा करी, तेथी तेणें तेने माख्यो, तो पठी ते मा-
रनारने फांसी शा माटे मळेठे ? शुं ईश्वरनो एवो न्याय ठे के प्रथम एक
पुरुषना हाथची वीजाने मराववो, पठी ते मारनारने फांसी अपाववी,
आ आपनी समजणें ईश्वरने बहुज अन्यायी सिद्ध करेल ठे. जो एम
कहो के ईश्वरनी प्रेरणा विना ते पुरुषे वीजा पुरुषने माख्यो, तेमज दुः-
ख दीधुं तो तो निमित्तचीज सुख दुःखनुं जोगववुं सिद्ध थयु, पठी ई-
श्वर फलदातानी कल्पना करवी ते अल्प बुद्धिवाळानु काम ठे तथा हे
ईश्वरवादि ! आपने एक वात पुठियें ठिये के धर्मनु फल, उन्मत्त देवां-
गनाउंना सुकोमल शरीरनो स्पर्श करवो, ते तो जीवोने सुखनु कारण
ठे तेथी ईश्वरें दीधु, परंतु अधर्मनु फल घोरनरकना कुंरुमां पडवु, अनेक
प्रकारना दु ख त्रास, कुत्तीपाक, चर्म उत्कर्त्तन, आग्नमां प्रज्वलित थवुं,
इत्यादि महादुःखो ईश्वर ते जीवोने शा वास्ते दीये ठे ?

पूर्वपक्ष.—जे जीवोए पाप करेलां ठे तेउने ते पापनुं फल अवश्य म-
लवु जोइये ते कारणची ईश्वर फल आपे ठे,

उत्तरपक्ष.—आ तमारा केहेवाची तो ईश्वर व्यर्थज जीवोने पीडा आ-

उत्तर—आ आपनु अनुमान समीचीन नथी. कारण के आकारवाला आपना हेतु, संध्या, वादला, सर्पनी ववी प्रमुख संस्थानवालामा ठे, परंतु तेनो बुद्धिमान् कर्त्ता कोइ नथी जो एम कहो के, वादलां, इन्द्रधनुप्, सर्पनी ववीप्रमुख संस्थानवालां बुद्धिमानोनां करेलां मनातां नथी त्यारे तो तेवीजरीतें पृथ्वी, पर्वत पण बुद्धिमानोना करेला नहि मानवा जोइयें

आ पूर्वोक्त प्रमाणोथी कोइपण रीतें ईश्वर जगत्कर्त्ता सिद्ध थता नथी हवे जे पुरुष ईश्वरने जगत्कर्त्ता मानेठे तेउने अमे कहिये त्रियें के, ज्यां सुधी अमारी आ सघली युक्तियोनो उत्तर न अपाय त्यां सुधी ईश्वरने जगत्कर्त्ता मानवा न जोइयें, जो कोइ ईश्वरवादी आ युक्तियोनो उत्तर पुरेपुरो देशे तो तो अमेपण जगत्कर्त्ता ईश्वर मानी लेगुं, ते विना कदापि नहि मानियें

पूर्वपक्ष—ईश्वर जगत्कर्त्ता तो सिद्ध थता नथी, परंतु एक ईश्वर ठे एम तो सिद्ध थायठे के नहि ?

उत्तरपक्ष—ईश्वर एकज ठे, ए बात सिद्ध करनारु कोइ प्रमाण नथी, तेथी ईश्वर एक सिद्ध केम थाय ?

पूर्वपक्ष—ईश्वरना एकत्वने सिद्ध करनार आ प्रमाण ठे ज्यां बहु एकठा थइने एक काम करवा लागे त्यां जुदी जुदी मति होवार्थी एक कार्यपण वनी शकतु नथी तेवीज रीतें जो ईश्वर अनंत होशे तो तो सृष्टि प्रमुख एकज कार्य करवामा न्यारी न्यारी मति थवार्थी असमंजस कार्य वनशे ते कारणथी ईश्वर एकज होवा जोइयें

उत्तरपक्ष—आ तमारा प्रमाणथी तो ईश्वर एक सिद्ध थता नथी, कारण के पूर्वोक्त प्रमाणोथी ईश्वर कोइ वस्तुना कर्त्ता सिद्ध थता नथी वली जुउं एक मधपुडो वनाववामा सर्वे मांखियो एकमतवाली तो थायठे, परंतु ईश्वर, परमात्मा, निर्विकार, निरुपाधिक, ज्योति.स्वरूपियोनो एकमत थइ शकतो नथी आ मोटी आश्चर्यनी बातठे ? शु तमे ईश्वरोने कीडाउथी पण बुद्धिहीन, अजिमानी, तेमज अज्ञानी वनावी दीधा, के ते सर्वेनो एकमत थइ शकतो नथी ?

पूर्वपक्ष—मांखियो बहु एकठी थइने मधपुडा आदि कार्य करेठे त्यां पण एक ईश्वरनाज व्यापारथी एक मधुपुडो वने ठे

उत्तरपक्षः— त्वारे घडो वनाववो, चोरी करवी, परस्त्रीगमन करवुं इत्यादि सर्व काम ईश्वरना व्यापारथी वनेलां सिद्ध थशे, अने जीव सर्व, अकर्ता सिद्ध थशे, पठी पुण्य पापनुं फल कोने मलशे ? अने नरक स्वर्गमां जीवने केम मोकलाशे ?

पूर्वपक्ष—कुञ्जारादि, चोरादि, सर्वजीव स्वतंत्रताथी पोतपोतानुं कार्य करेते, आ प्रत्यक्षसिद्ध ठे.

उत्तरपक्ष—शु मांखियोयेंज तमारो कांइ अपराध कयोंठे, के तेने स्वतंत्र केहेता नथी ? आ तमारा एक ईश्वरने मानवाथी तो एम पण प्रतीत थायठे के जो कदी अनंत ईश्वर मान्या जाय तो तो कदाचित् एक सृष्टि रचवामां विवाद थइ जाय पठी ते विवादने कोण दूर करी शके ? शिरपच ता कोइ नथी, वली एक ईश्वरने देखीने वीजो ईश्वर इर्ण्या करे के आ मारी तुल्य केम ठे ? इत्यादि अनेक उपद्रव उत्पन्न थइ जाय, तेथी ईश्वर एकज मानवा जोइये आ पण तमारी समज पूर्ण अज्ञानरूप घुणनामना कीडानी खाधेली ठे, कारण के जो ईश्वर (जगवान्) सर्वज्ञ ठे तो तो सर्वज्ञना ज्ञानमा एकज सरखुं ज्ञासन थवु जोइये, पठी विवाद शा कारणथी होय, वली ईश्वरतो राग, द्वेष, ईर्ण्या, अजिमान इत्यादि सर्व दूषणोथी रहित ठे तो वीजा ईश्वरने देखीने इर्ण्या, अजिमान शा माटे करशे ? जो ईश्वर थइने अंदर अंदर विवाद, ऊघडा, इर्ण्या, अजिमान करशे तो ते पामरोने ईश्वरज केम मानवामा आवशे ? जो जगत्कर्ताज ईश्वर सिद्ध थता नथी तो विवाद ऊघडाज ईश्वरोने अंदर अंदर शा माटे थशे ? ते कारणथी अनंत ईश्वर मानवामां कांइपण दूषण नथी वली ईश्वर “ सर्वगत ” सर्वव्यापी ठे एम मानवु पण प्रामाणिक नथी. कारण के जे वादी ईश्वरने सर्वव्यापक माने ठे ते शरीरथी व्यापक माने ठे के ज्ञानस्वरूपथी ? जो शरीरथी ईश्वरने सर्वव्यापक मानशे तो ईश्वरनु शरीरज सर्वजगामां व्यापी जशे, वीजा पदार्थोंने रेहेवा माटे जरापण अवकाश नही मळे ? ते कारणथी ईश्वर शरीरथी तो सर्वव्यापक नथी.

प्रश्नः— शुं ईश्वरने पण शरीर ठे के आप एवो विकल्प करोठो ?

उत्तर—हे जव्य ! एवोपण आजगत्मां मत ठे, जे ईश्वरने देहधारी माने ठे.

प्रश्न.— ए कयो मत ठे, जेणे शरीरधारी ईश्वर मानेल ठे ?

उत्तर.— तौरेत नामनो यथ ठे, तेमा एम लख्यु ठे के, ईश्वरें अवर-
 हामने त्यां रोटी खाधी, तथा याकुवनी साथे कुस्ती करी, आ लखा-
 ण्णी प्रतीत थाय ठे के ईश्वर देहधारी ठे वली शकरदिग्विजयना वी-
 जा प्रकरणमां शकरस्वामिना शिष्य आनंदगिरि तेज ग्रथना आदिमा
 लखे ठे के “हु सर्वज्ञ तु” ते लखियेंठिये. “ज्यारे नारदजीए जोयु के
 आ लोकमां बहुज कपोलकद्विपत मत उत्पन्न थया ठे, अने सनातन ध-
 र्म क्षुप्त थयो ठे, त्यारें ते तत्काल ब्रह्माजीपासे पहोच्या अने जइने के-
 हेवा लाग्या के हे पिताजी। आपनो मत तो प्राय. रह्यो नथी, अने लो-
 कोए अनेक मत चलाव्या ठे, तेथी आ वातनो काड उपाय करवो जो-
 इये; ते सांजली ब्रह्माजी बहु वखत सुधी विचार करीने, पुत्र, मित्र, ज-
 त्त जनोंने साथे लइने पोताना लोकथी निकली शिवलोकमां प्रवेश क-
 रता हवा त्यां जइ जुए ठे तो मध्याह्नमा क्रोड सूर्यनो प्रकाश होय न-
 हि, तथा क्रोड चडमा समान शीतल, जेने पाच मुख ठे, चडमा मुग-
 टमां ठे विजलीवत् पिगलि जटा धारण करी ठे, अने पार्वती जेना वा-
 मारुं अगमा ठे एवा सर्वना ईश्वर, महादेव दीठा पठी ब्रह्माजीये नम-
 स्कार करी स्तुति करी, अने केहेवा लाग्या के हे महादेव। सर्वज्ञ,
 सर्वलोकेश, सर्वसाक्षी, सर्वमय, सर्व कारण इत्यादि—आ लखवाथी प्र-
 गट प्रतीत थाय ठे के ईश्वर देहधारी ठे, जो देहधारी ईश्वर न होय
 तो पठी पांच मुख केम होय ? आ लखाण्णी ईश्वर शरीररहित सिद्ध
 थता नथी हवे जो शरीरधारी ईश्वर होय तो तो आ लोकमां ईश्वरज
 व्यापी रहेसे, अने वीजा पदार्थोंने रेहेवामाटे वीजो लोक जोइसे जो
 एम कहो के ज्ञानात्माथी ईश्वर सर्वव्यापक ठे तो तो सिद्धसाध्य नथी,
 अमे पण ज्ञानस्वरूपथी तो जगवानने सर्वव्यापी मानियेंठिये परंतु जु-
 ळ तमारा वेदथी विरुद्ध न होय ? कारण के वेदोमा शरीरथीज सर्व
 व्यापक कहेल ठे यथा “विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखोविश्वतोबाहुरुत
 विश्वतस्पादित्यादि श्रुते” आ श्रुतिथी सिद्ध थाय ठे के ईश्वर शरीरथीज
 सर्वव्यापक ठे, अने तेम होवाथी पूर्वोक्त दूषणो आवे ठे तेथी ईश्वर स-
 र्वव्यापक नथी वली आप कहो ठो के ईश्वर सर्वज्ञ ठे, परंतु तमारा
 ईश्वर सर्वज्ञ पण नथी, कारण के अमे जे सृष्टिकर्त्ता ईश्वरना खरून क-

रनारा ठियें, ते तेनार्थी विपरीत चाखियें ठिये, तेथी अमने तेढए शा-
माटे रच्या ? जो एम केहेशे के जन्मांतरोथी उपार्जन करेलां जे जे
तमारां शुचाशुच कर्म ठे ते कर्मोने अनुसार तमने ईश्वर फल आपे ठे,
तो पठी तमारा केहेवाथीज ईश्वरनी स्वतंत्रतापर पाणी फछुं, कारण के
जो अमारा कर्मोविना ईश्वर फल आपी शकता नथी तो तो ईश्वरने
कांइ आधीन नथी; जेवां अमारां कर्म हशे तेबु अमने फल मलशे, जो
एम कहो के ईश्वर जे इछे ते करे तो तो शुं जाणियें के ईश्वर शुं कर-
शे, धर्मियोने नरकमां नाखशे के पापियोने स्वर्गमां मोकलशे ? जो एम
कहो के परमेश्वर न्यायी ठे, जेबु जेबुं जे करे ठे, तेबुं तेबु तेने फल आ-
पे ठे, तो वली तेज परतंत्रतारूप दूषण ईश्वरमां लागे ठे. वली ईश्वर
नित्य ठे एम केहेबुं ते पण तमारा पोताना घरमांज सुंदर लागे ठे, का-
रण के नित्य तो ते वस्तुने कहिये के जे त्रणे कालमां एकरूप रहे. जो
ईश्वर नित्य ठे तो शु तेनामां जगत् वनाववानो स्वज्ञाव ठे के नहि ? जो
एम कहो के तेनामां जगत् रचवानो स्वज्ञाव ठे तो ईश्वर निरंतर जगत्ने
रच्या करशे, कदाऽपि बध रहेशे नहि, कारण के जगत् रचवानो स्वज्ञाव तो
तेनामां नित्य ठे जो एम केहेशे के ईश्वरमां जगत् रचवानो स्वज्ञाव नथी
तो तो ईश्वर कदापि जगत् रचशे नहि, कारण के जगत् रचवानो स्व-
ज्ञाव तेनामां नथी तथा जो ईश्वरमां जगत् रचवानो स्वज्ञाव एकांत
नित्य ठे तो तो प्रलय कदापि नहि आय, कारण के ईश्वरमां प्रलय क-
रवानो स्वज्ञाव नथी जो एम कहो के ईश्वरमां रचवानी तेमज प्रलय
करवानी बने शक्तियो नित्य ठे तो तो कदापि जगत् रचाशे पण नहि,
तेम तेनो प्रलय पण थशे नहि, कारण के परस्परविरुद्ध एवी वे शक्ति-
यो एक स्थानमां एककालमां कदापि रेहेती नथी. जो रेहेशे तो जगत्
रचाशे नहि, तेम तेनो प्रलय थशे नहि, कारण के जे कालमां रचनारी
शक्ति रचशे तेज कालमां प्रलय करनारी शक्ति प्रलय करशे, अने जे
कालमां प्रलय करनारी शक्ति प्रलय करशे तेज कालमां रचनारी शक्ति
रची देशे, एवी रीते ज्यारे शक्तियोनो परस्पर विरोध थशे त्यारे जगत्
रचाशे नहि तेम तेनो प्रलय पण थशे नहि हवे तो अमारोज मत सि-
द्ध थयो. कारण के जगत् कोश्ये रचेल नथी तेम तेनो कदापि प्रलय

पण थतो नथी, तेथी आ जगत् अनादि अनंत सिद्ध थयु जो एम कहो के ईश्वरमा वंने शक्तियो नथी तो पठी जगत् रचाशे पण नहि तेम-ज तेनो प्रलय पण थशे नहि. तेथी पण जगत् अनादि अनंत सिद्ध थयु जो एम कहो के ईश्वर रचवानी इच्छा करे ठे त्यारे रचे ठे, अने प्रलय करवानी इच्छा करे ठे त्यारे प्रलय करे ठे तेमां शु दूषण ? तो तो ईश्वरनी शक्तियो अनित्य थई जले अनित्य होय, तेमा अमारे शुं हानि ठे ? पण जुड ईश्वरनी शक्तियो अनित्य ठे तो तो ईश्वर पण अनित्य थशे, कारण के ईश्वर पोतानी शक्तियोथी अजेठ ठे, जो एम कहो के शक्तियो ईश्वरथी जेदरूप ठे तो पठी शक्तियो नित्य होवाथी जगत् रचा शे नहि तेम तेनो प्रलयपण थशे नहि, अने ईश्वर अकिचित्कर सिद्ध थशे. कारण के ज्यारे ईश्वर सर्वशक्तिंथी रहित ठे, त्यारे तो काइपण करवाने समर्थ नथी पठी जगत् रजवामां केम समर्थ थशे ? वली श-क्तिंनु उपादान कारण कोण थशे ? पठी ईश्वरनो अज्ञाव थइ जशे कारण के ज्यारे ईश्वरमां शक्तिज काई नथी त्यारे ते ईश्वर शेनो ? तो तो आकाशना फुलसमान असत् ठे. पठी जगत्कर्त्ता कोने मानशो ?

हवे खरडझानिंनो ईश्वरवाद लखियेठिये खरडझानी कहे ठे के, जगत्मां जेटला पदार्थ ठे तेना विलक्षण, विलक्षणसयोग, आकृति, गुण तेमज स्वज्ञाव मालम पडे ठे जो कदी तेउंनो तथा तेउंना निय-मोनो कर्त्ता कोइ न होय तो ते नियमो कदि बने नहि, कारण के जड पदार्थमा मलवानु तेमज जुदा थवानु यथावत् सामर्थ्य नथी. ते हेतुथी ईश्वर कर्त्ता अवश्य होवा जोइये

उत्तर पक्ष-प्रथमज अमे जगत्कर्त्ता ईश्वरनु खरून करी चुक्या ठिये, तो पठी आप जगत्कर्त्ता केम मानो ठो ? वली आपे कहुं के जगत्मा पदार्थोमा जुदा जुदा स्वज्ञाव मालम पडे ठे, तेथी ईश्वर सिद्ध थाय ठे, परंतु आ कथनथी ईश्वर जगत्कर्त्ता सिद्ध थता नथी, कारण के सर्व प-दार्थोमा अनंत शक्तिं ठे, तेथी पोतपोतानी शक्तिंथी सर्व पदार्थो पोतपोताना कार्य करे ठे पदार्थोना सयोगमा निमित्त आ ठे १ काल, २ स्वज्ञाव, ३ नियति (जवितव्यता) ४ जीवोना कर्म, ५ जीवोना उद्यम,

આ પાંચ નિમિત્ત વિના વીજુ કોઈપણ નિમિત્ત નથી, એ પાંચનું સ્વરૂપ આગલ ઉપર લખવામાં આવશે

પ્રત્યક્ષમાં પણ આ પાંચે નિમિત્તોથી સર્વે કાંઈ ઉત્પન્ન થાય છે તે જોઈએ ત્રિયેં જેમ કે વીજાંકુર જ્યારે વીજ વધાય છે, ત્યારે કાલ પણ યથાનુકૂલ હોવો જોઈએ, તેમજ વીજ, જલ અને પૃથ્વી ઇત્યાદિના સ્વ-જ્ઞાવ પણ અવશ્ય હોવા જોઈએ, તેમજ નિયતિ પણ કારણ છે—જે જે પદાર્થોના સ્વજ્ઞાવ છે તે તે પદાર્થોના તેવા તેવા જે પરિણામ થાય છે તેનું નામ નિયતિ છે; વલી અષ્ટવિધ કર્મપણ કારણ છે તથા પુરુષકાર (જીવોનો ઉદ્યમ) પણ કારણ છે આ પાંચ વસ્તુ અનાદિ છે, કોઈયે રચેલ નથી, કારણ કે વસ્તુના જે જે સ્વજ્ઞાવ છે તે તે સર્વ અનાદિથી છે જો કદી વસ્તુમાં પોતપોતાના સ્વજ્ઞાવ ન હોય તો તો કોઈ વસ્તુજ સત્ત્વરે રહેશે નહિ સર્વે શશશ્રૃંગવત્ અસત્ થઈ જશે વલી પ્રત્યક્ષ દેખાય છે ઇલાં, પૃથ્વી, આકાશ, સૂર્ય, ચંદ્રમા ઇત્યાદિ પદાર્થો એવીરીતે અનાદિરૂપથી સિદ્ધ છે, તેમજ પૃથ્વીઉપર જે જે રચના દેખાય છે તે સર્વે પ્રવાહથી એમજ ચાલી આવે છે. વલી જગત્ના જે જે નિયમો છે તે સર્વે આ પાંચ નિમિત્ત વિના થઈ શકતા નથી તે કારણથી સર્વે પદાર્થો પોતપોતાના નિયમોમાં છે જો તમે દ્રવ્યની શક્તિને જ ઈશ્વર માની લેશો તો તો અમને કાંઈ હાનિ નથી, કારણ કે અમે દ્રવ્યની અનાદિ શક્તિનું નામ ઈશ્વર રાખી લેશું, અને જ્યારે તમે દ્રવ્યની અનાદિ શક્તિને ઈશ્વર માની ત્યારે તમારો અમારો વિવાદ દૂર થયો, પછી તમે જે લખ્યું છે કે જડમાં યથાવત્ મલવાની શક્તિ નથી, તે પણ તમારું લખાણ મિથ્યા થયું. વલી જુદાં જગત્માં જડ પદાર્થો અનેક તરેહથી પોતપોતાની મેલે પૂર્વોક્ત પાંચ નિમિત્તોથી પોતપોતામાં મલી જાય છે. જેમ કે સૂર્યના કિરણો વાદલામાં પડવાથી ઇન્દ્રધનુષ્ણું વનવું, સધ્યાનું હોવું પાંચ વર્ણનાં વાદલાંની એકત્ર ઘટા થવી, ચંદ્ર સૂર્યની આસ પાસ કુંભાલાં થવાં, આ-કાશમાં પવનોના મેલાપથી જલ તેમજ અગ્નિનું ઉત્પન્ન થવું, તેમજ વર-સાદ વરસવાથી ઘાસ તૃણાદિ અનેક પ્રકારની વનસ્પતિનું ઉત્પન્ન થવું, તથા અનેક પ્રકારના કીટ પતંગ પ્રમુખ જીવોનું ઉત્પન્ન થવું ઇત્યાદિ;

आ पांचे निमित्त विना कोइ वस्तुने बनावतां ईश्वर देखाता नथी जरा पक्षपात ठोडी विचार करो ? ईश्वर कर्त्ता कोइ तरेहथी सिद्ध अइ शके ठे ? कारण के पृथ्वी, आकाश, चंद्र सूर्य इत्यादि तो अव्यार्थिक नयना मतथी अनादि ठे पठी तेने वास्ते पुठु थाय के आ कोणें बनाव्या ? तो हवे अमे पुठियें ठियें, ईश्वरने कोणें बनाव्या ? जो कहेसो के ईश्वरने तो कोइये बनाव्या नथी, ते तो अनादिथी बन्या वनेलाज ठे, तो पठी पृथ्वी प्रमुख केटला एक पदार्थों पण बन्या वनेला अनादिथीज ठे एम मानवामां शु लज्जा आवे ठे ?

खरडझानी कहे ठे के—स्वजावथी जगतनी उत्पत्ति जे माने ठे तेना मतमां आ दोष आवे ठे जो पृथ्वी स्वजावथी थाय ठे तो तेनो कर्त्ता तेमज नियता होय नहि, बली आ पृथ्वीथी जुदी दश कोश उपर आकाशमा पोतानी मेले बीजी पृथ्वी अइ जात, जे आज सुधीवनी नथी तेथी एम जणाय ठे के ईश्वर कर्त्ता ठे

उत्तरपक्ष — आ कांई विचार करो ठो के नहि ? जो विचारसो तो पूर्वोक्त केहेतु अइ आगशे कारण के अमे कहियें ठिये के पृथ्वी विना अनादि ठे अइ बनावेव नथी, अने तमे कहो ठो के आकाशमा केहेतु कोइ अतरे बीजी पृथ्वी केम नथी बनती ? हवे विचारो के आ तमारा समजणवालो ठे ? आ तमारा प्रश्नना उत्तरमां कोइ ईश्वर स्वजावथी बन्या होय तो ईश्वरथी अलग बीजा ना नथी ? जो एम कहो के ईश्वर अनादि ठे तेथी अइ पुने ? तेवी रीते अमे पण कही शकिये ठियें के अइ बनती, तो पठी दश कोश आकाशमा केम वने ? पणी मेलेज वनीजाय तो सर्वपरमाणु ए-पदार्थोंमा अइ अइने विखरीपण केम जता नथी ? परतु आ क मानता नथी के अमारा केहे-दार्थोंमा अनंत वा एक एक अइ विखरी पोतपोताना काय वा एकत्र अशे, ज्या १ स्वजाव, ३ नियो, एकठा अइ नाइ

१ प्रारब्ध-दैव-अदृष्ट-जो अइने एकत्र मलवामां पांचनिमित्त केम मलतानथी ?

उत्तरपक्षः— अनादि संसारनी जे नियतिरूप मर्यादा ठे ते कदापि अन्यथा थती नथी जो कदी थाय तो, संसारमां जे जीवो जन्म लहे ठे ते सर्वे स्त्रीनाज, अथवा पुरुषनाज रूपथी केम उत्पन्न न थाय ? जो ए-म कहो के जेवां जेवां जेणे कर्म कस्यां होय तेवां तेवांज तेने फल मले ठे, पठी फक्त स्त्री आदि स्वरूपथीज केम उत्पन्न थाय ? तो हवे अमे पुठिये ठिये के, सर्वजीवोयें स्त्री होवानां के पुरुष होवानां जुदां जुदां कर्म केम कस्यां ? एकसरखां कर्म केम न कस्यां ? उत्तरमां एम केहेसो के, संसारमां ए सनातनथी रीत ठे के सर्वजीव सरखां कर्म कदापि क-रता नथी; त्यारे तो परमाणुमां पण सनातनथी एज खजाव ठे के एकत्र कदापि मलबु नहि, तेमज एकएक थइ विखराइ पण जबु नहि. हे पृ-र्वपक्षि ! आ तमारा ईश्वर जे जगत् रचेठे ते तमारा केहेवाथी, अगाऊ अनंत सृष्टि रची चुक्या ठे, तेमज एकेक जीवोने अशुभकर्मोनां फल अनंतवार दइ चुक्या ठे, तो पण ते जीवो आजसुधी पाप कस्याज करे ठे, तो हवे तेउने शिक्षा करवाथी ईश्वरने शु लाज थयो ? के अनंत कालथी आ विडंबनामां पडी रह्या ठे ? वली ईश्वरने सृष्टि रचवानुं पण शुं प्रयोजन हतु ?

पूर्वपक्षः— ईश्वरने सृष्टि नहि रचवानुं शुं प्रयोजन हतुं ?

उत्तरपक्ष — वाह रे अज्ञशिरोमणि ! आ तमे शुं उत्तर आप्यो ? शुं आ तमारा उत्तरथी विद्वान् माणस उपहास नहि करे ? ईश्वर जो सृष्टि रचे तो ईश्वरताज नष्ट थइ जाय, आ वृत्तांत, उपर सारी रीतें लखी आब्या ठियें

पूर्वपक्षः— ईश्वरनी जे शक्तिं ठे ते सर्वे पोत पोतानुं काम करेठे, जेम आंख देखवानु काम करेठे, कान सांजलवानुं काम करेठे, तेवी रीतें ईश्वरमां जे रचनाशक्ति ठे, ते रचना करवाथीज सफल थायठे, ते वास्ते जगत् रचेठे

उत्तरपक्षः— जो तमे ईश्वरने सर्व शक्तिमान् मान्या तो ईश्वरनी सर्व शक्तिं सफल थवी जोइये, पठी तो ईश्वर एक सुंदर पुरुषनु रूप रची-ने १ जगत्नी सर्व सुंदर सुंदर छियो साथे जोग करे, २ चोर वनी चोरी करे, ३ विश्वास धातिपणु करे, ४ जीवहत्या करे, ५ जूठ बोले, ६ अ-

आ पांचे निमित्त विना कोइ वस्तुने वनावतां ईश्वर देखाता नथी जरा पक्षपात ठोडी विचार करो ? ईश्वर कर्त्ता कोइ तरेहथी सिद्ध थइ शके ठे ? कारण के पृथ्वी, आकाश, चन्द्र सूर्य इत्यादि तो अव्यार्थिक नयना मतथी अनादि ठे पठी तेने वास्ते पुठवु थाय के आ कोणें वनाव्या ? तो हवे अमे पुठिये ठियें, ईश्वरने कोणें वनाव्या ? जो कहेसो के ईश्वरने तो कोइये वनाव्या नथी, ते तो अनादिथी वन्या वनेलाज ठे, तो पठी पृथ्वी प्रमुख केटला एक पदार्थो पण वन्या वनेला अनादिथीज ठे एम मानवामां शु लज्जा आवे ठे ?

खरडझानी कहे ठे के—खजावथी जगत्नी उत्पत्ति जे माने ठे तेना मतमां आ दोष आवे ठे जो पृथ्वी खजावथी थाय ठे तो तेनो कर्त्ता तेमज नियता होय नहि, वली आ पृथ्वीथी जुदी दश कोश उपर आकाशमां पोतानी मेले वीजी पृथ्वी थइ जात, जे आज सुधीवनी नथी तेथी एम जणाय ठे के ईश्वर कर्त्ता ठे

उत्तरपक्ष.— आप काई विचार करो ठो के नहि ? जो विचारगो तो पूर्वोक्त केहेवु अयुक्त लागसो कारण के अमे कहियें ठियें के पृथ्वी विगेरे अनादि ठे, कोइये वनावेल नथी, अने तमे कहो ठो के आकाशमा उचे दश कोशने अतरे वीजी पृथ्वी केम नथी वनती ? हवे विचारो के आ तमारो सवाल समजणवालो ठे ? आ तमारा प्रश्नना उत्तरमां कोइ एम पुठे के जो ईश्वर खजावथी वन्या होय तो ईश्वरथी अलग वीजा ईश्वर केम उत्पन्न थता नथी ? जो एम कहो के ईश्वर अनादि ठे तेथी वीजा नवा ईश्वर केम वने ? तेवी रीते अमे पण कही शकिये ठिये के पृथ्वी अनादि ठे, नवी नथी वनती, तो पठी दश कोश आकाशमा केम वने ?

पूर्वपक्ष — जो वस्तु पोते पोतानी मेलेज वनीजाय तो सर्वपरमाणु एकठा केम मली जता नथी ? अथवा एकेक थईने बिखरीपण केम जता नथी ?

उत्तरपक्ष — जड काई अमारी आझा मानता नथी के अमारा केहेवाथी एकठा थईने एकरूप थई जाय, अथवा एक एक थई बिखरी जाय, पूर्वोक्त पांच निमित्त ज्या मलवाना हशे त्यां एकत्र थशे, ज्यां निमित्त नहि मले त्यां एकठां थशे नहि

पूर्वपक्ष — सर्व परमाणुने एकत्र मलवामा पांचनिमित्त केम मलतानथी ?

उत्तरपक्षः— अनादि संसारनी जे नियतिरूप मर्यादा ठे ते कदापि अन्यथा थती नथी जो कदी थाय तो, संसारमां जे जीवो जन्म लहे ठे ते सर्वे स्त्रीनाज, अथवा पुरुषनाज रूपथी केम उत्पन्न न थाय ? जो ए-म कहो के जेवां जेवां जेणे कर्म कस्यां होय तेवां तेवांज तेने फल मले ठे, पठी फक्त स्त्री आदि स्वरूपथीज केम उत्पन्न थाय ? तो हवे अमे पुठिये ठिये के, सर्वजीवोये स्त्री होवानां के पुरुष होवानां जुदां जुदां कर्म केम कस्यां ? एकसरखां कर्म केम न कस्यां ? उत्तरमां एम केहेसो के, संसारमां ए सनातनथी रीत ठे के सर्वजीव सरखां कर्म कदापि क-रता नथी; त्यारे तो परमाणुमां पण सनातनथी एज स्वभाव ठे के एकत्र कदापि मलवु नहि, तेमज एकएक थइ विखराइ पण जवु नहि. हे पूर्वपक्षि! आ तमारा ईश्वर जे जगत् रचेठे ते तमारा केहेवाथी, अगाज अनंत सृष्टि रची चुक्या ठे, तेमज एकेक जीवोने अशुभकर्मोनां फल अनंतवार दइ चुक्या ठे, तो पण ते जीवो आजसुधी पाप कस्याज करे ठे, तो हवे तेउने शिक्षा करवाथी ईश्वरने शु लाज थयो ? के अनंत कालथी आ विडवनामां पडी रह्या ठे ? वली ईश्वरने सृष्टि रचवानुं पण शुं प्रयोजन हतुं ?

पूर्वपक्षः— ईश्वरने सृष्टि नहि रचवानुं शुं प्रयोजन हतुं ?

उत्तरपक्षः— बाह रे अङ्गिरोमणि ! आ तमे शुं उत्तर आप्यो ? शुं आ तमारा उत्तरथी विद्वान् माणस उपहास नहि करे ? ईश्वर जो सृष्टि रचे तो ईश्वरताज नष्ट थइ जाय, आ वृत्तांत, उपर सारी रीतें लखी आख्या ठियें

पूर्वपक्षः— ईश्वरनी जे शक्ति ठे ते सर्वे पोत पोतानु काम करेठे, जेम आंख देखवानु काम करेठे, कान सांजलवानुं काम करेठे, तेवी रीतें ईश्वरमां जे रचनाशक्ति ठे, ते रचना करवाथीज सफल थायठे, ते वास्ते जगत् रचेठे.

उत्तरपक्ष—जो तमे ईश्वरने सर्व शक्तिमान् मान्या तो ईश्वरनी सर्व शक्ति सफल थवी जोइये. पठी तो ईश्वर एक सुंदर पुरुषनुं रूप रची-ने १ जगत्नी सर्व सुंदर सुंदर स्त्रियो साथे जोग करे, २ चोर बनी चोरी करे, ३ विश्वास धातिपणु करे, ४ जीवहत्या करे, ५ जूठ बोले, ६ अ-

न्याय करे, ७ अवतार लइ गोपियो साथे कल्लोल करे, ८ कुब्जा साथे जोग करे, ९ बीजानी स्त्रीने जगवी लइ जाय, १० शिरपर जटा राखे, ११ त्रण आंख बनावे, १२ बेलपर चढे, १३ शरीरपर विभूति लगावे, १४ एक स्त्रीने वामार्द्धांगमां राखे, १५ कोइ मुनिनी पासे नागा थइ नाचे, १६ कोइने वरदान आपे, १७ कोइने शाप दे, १८ चार मुख बनावी एक स्त्री राखे, १९ पोतानी पुत्री साथे जोग करे, २० संग्राम करे, २१ स्त्रीने चोरी लइ जाय तो पठी ते स्त्रीने माटे रोटो फरे, २२ एक पोतानो जाइ बनावे, पठी ज्यारे संग्राममां तेने शस्त्र लागे, त्यारे जाइना छु खथी बहु रोवे, २३ पोते पोताने अज्ञानी समजे, २४ जाइनी चिकित्सा वास्ते वैद्य बोलावे, २५ सर्व काइ खाय, २६ पीये, २७ नाचे, २८ कुदे, २९ रोवे, ३० पीटे, पठी, ३१ निर्मल, ३२ ज्योति स्वरूप, ३३ निरहंकार, ३४ सर्व व्यापक, बनी वेसे इत्यादि शक्तिर् ईश्वरमां ठे के नहि ? जो ठे तो, पूर्वोक्त सर्व काम ईश्वरने करवां पडशे, जो नहि करे तो ईश्वरनी सर्व शक्तिर् सफल नहि थवानी ? पठी तो ईश्वर महाछु खी थइ जशे कारण के जेने नेत्र तो मखेलां ठे, अने तेने देखवानु न मखे तो, ते केवो छु.खी थाय ठे ? जो एम कहो के पूर्वोक्त अयोग्य शक्तिर् ईश्वरमा नथी, तो तो सर्व शक्तिमान् ईश्वर ठे एम कदापि न केहेवु जोइये जो एम कहो के योग्य शक्तिर्नी अपेक्षाये अमे सर्वशक्तिमान् मानिये ठिये, तो तो जगत् रचवानी शक्ति पण अयोग्यज ठे, ते पण परमात्मामा नथी ते शक्तिनी अयोग्यता, उपर लखी आव्या ठिये तथा हे पूर्वपक्षि । ज्यारे ईश्वरें प्रथम सृष्टि रची हती, त्यारे स्त्री, पुरुषो तो न होतां, हवे विचारो के माता पिता विना मनुष्य केम उत्पन्न थयां हशे ?

पूर्वपक्ष — ज्यारे ईश्वरें सृष्टि रची हती, त्यारेज बहुपुरुष, तेमज बहु स्त्रियो, माता पिता विना रच्यां हतां, त्यारपठी गर्जथी उत्पन्न थवा लाग्या उत्तरपक्ष — आ प्रमाणरहित केहेवु कोइपण विद्वान् मानशे नहि कारण के माता पिता विना कदापि पुत्र उत्पन्न थइ शक्तो नथी जो कदी ईश्वरें प्रथम माता पिता विना पुरुष, स्त्री उत्पन्न कख्या हतां तो आज पण घड्या घडाव्या, वन्यां बनाव्या स्त्री पुरुष केम नथी मोकलता ? गर्जधारण कराववां, स्त्रीपुरुषनां मेथुन कराववां, गर्जवासना छु.ख जो-

गवाववां, योनियंत्रद्वारा खेंची कढाववां, इत्यादि संकटशावास्ते रच्यां ? ईश्वरें अनंतवार सृष्टि रची, अने प्रलय कस्यो, त्यारे तो आक्या नहि तो शु मनुष्योनेज वनाववाथी आक चढवानो ठे ? के घडेला घडावेता वनेला वनावेला मोकली शकता नथी ? माता पिता विना पुत्र उत्पन्न थाय ए कदापि वनी शकतु नथी, ते हेतुथी जगत्नो प्रवाह अनादिथी तेवीज रीतें तरतमता रूपें चालतो आवेलो सिद्ध थाय ठे

पूर्वपक्ष—जो कदी ईश्वर सर्व वस्तुना कर्ता न होय, अने जीवज कर्ता होय तो तो जीव पोतेज शरीर धारण करी लेशे वली शरीरने कदापि ओडशे नहि, पोते पोतानां सारां फल जोगवी लेशे, अने कदी मरशे नहि

उत्तरपक्षः—आपे जे कळुं ते सर्व कर्मने वश ठे, परंतु जीवने आधी-न नथी, जो एम कहो के कर्मपण जीवज कस्यां हतां, त्यारे अशुज कर्म जीवे केम कस्यां ? कारण के कोइपण पोतानुं बुरु करतां नथी, आ वातनो उत्तर तो अपाई गयो ठे, परंतु तमारी समजण थोडी ठे तेशी समजता नथी कारण के जीवोनी जे जे शुज अशुज अवस्था ठे, ते सर्व कर्मोनु फल ठे वली जीव, कर्म करवामां तो प्राय स्वतंत्रज ठे, परंतु फल जोगववामां स्ववश नथी कारण के जेम कोइ जीव धनुष्यी तीर चलावे अने पठी पकडवा चाहे तो ते जेम तेनामां सामर्थ्य नथी, तेमज कोइ जीव विष खाय, ते खावामां तो स्ववश ठे परंतु ते विपना वेगने रोकवामा जेम समर्थ नथी, तेम कर्म करवामां तो जीव प्राय स्वतंत्र ठे परंतु फल जोगववामां परवश ठे. वली जेम वर्तमान कालमां रेलगाडी, तथा तार जीवोए वनावेला ठे ते चालती रेलगाडी तथा जता तारना वेगने, जेटलो वखत तेनी कलनी प्रेरणा शक्ति वध पडती नथी तेटलो वखत, कोइ जीव रोकू शकता नथी, तेवीज रीतें कर्मफलना वेगने रोकवामां जीवपण समर्थ नथी वली जीवने जवांतरमां कोण लई जाय ठे ? तथा जीवना शरीरनी रचना, आंखोना पडदा, अनेक प्रकारना रंग वेरंगी, हाड, चामडी, लोही, वीर्य इत्यादि रचना कोण रचेठे ? तेनु पूर्ण स्वरूप ज्यां (१४०) कर्म प्रकृतिनु स्वरूप लखशुं त्यांथी जाण-बुं ते हेतुथी ईश्वर जगत् कर्ता कोइ तरेहथी सिद्ध थता नथी विशेष

१ सारासार—नहाना मोहोटा उंचनीच वा न्यूनाधिक—के समप्रियम सुखिदुःखी स्वतंत्र

न्याय करे, ७ अवतार लइ गोपियो साथे कल्लोल करे, ८ कुब्जा साथे जोग करे, ९ वीजानी स्त्रीने जगवी लइ जाय, १० शिरपर जटा राखे, ११ त्रण आंख बनावे, १२ वेलपर चढे, १३ शरीरपर विभूति लगावे, १४ एक स्त्रीने वामाङ्गमां राखे, १५ कोइ मुनिनी पासे नागा थइ नाचे, १६ कोइने वरदान आपे, १७ कोइने शाप दे, १८ चार मुख बनावी एक स्त्री राखे, १९ पोतानी पुत्री साथे जोग करे, २० संग्राम करे, २१ स्त्रीने चोरी लइ जाय तो पठी ते स्त्रीने माटे रोतो फरे, २२ एक पोतानो ज्ञा-
इ बनावे, पठी ज्यारे संग्राममा तेने शस्त्र लागे, त्यारे ज्ञाइना दुःखथी बहु रोवे, २३ पोते पोताने अज्ञानी समजे, २४ ज्ञाइनी चिकित्सा वास्ते वैद्य बोलावे, २५ सर्व काइ खाय, २६ पीये, २७ नाचे, २८ कुदे, २९ रोवे, ३० पीटे, पठी, ३१ निर्मल, ३२ ज्योति स्वरूप, ३३ निरहंकार, ३४ सर्व व्यापक, धनी वेसे इत्यादि शक्तिउ ईश्वरमा ठे के नहि ? जो ठे तो, पूर्वोक्त सर्व काम ईश्वरने करवा पडशे, जो नहि करे तो ईश्वरनी सर्व शक्तिउ सफल नहि थवानी ? पठी तो ईश्वर महाडु खी थइ जशे कारण केजेने नेत्र तो मलेला ठे, अने तेने देखवानु न मले तो, ते केवो डु खी थाय ठे ? जो एम कहो के पूर्वोक्त अयोग्य शक्तिउ ईश्वरमा नथी, तो तो सर्व शक्तिमान् ईश्वर ठे एम कदापि न केहेवु जोइये जो एम कहो के योग्य शक्तिउनी अपेक्षाये अमे सर्वशक्तिमान् मानिये ठिये, तो तो जगत् रचवानी शक्ति पण अयोग्यज ठे, ते पण परमात्मांमां नथी ते शक्तिनी अयोग्यता, उपर लखी आव्या ठिये तथा हे पूर्वपक्षि । ज्यारे ईश्वरे प्रथम सृष्टि रची हती, त्यारे स्त्री, पुरुषो तो न होता, हवे विचारो के माता पिता विना मनुष्य केम उत्पन्न थया हशे ?

पूर्वपक्ष — ज्यारे ईश्वरे सृष्टि रची हती, त्यारेज बहुपुरुष, तेमज बहु स्त्रियो, माता पिता विना रच्या हतां, त्यारपठी गर्जथी उत्पन्न थवा लाग्या

उत्तरपक्ष — आ प्रमाणरहित केहेवु कोइपण विद्वान् मानशे नहि कारण के माता पिता विना कदापि पुत्र उत्पन्न थइ शक्तो नथी जो कदी ईश्वरें प्रथम माता पिता विना पुरुष, स्त्री उत्पन्न कख्यां हता तो आज पण घड्या घडाव्यां, वन्यां वनाव्या स्त्री पुरुष केम नथी मोकलता ? गर्जधारण कराववा, स्त्रीपुरुषना मैथुन कराववां, गर्जवासना दुःख जो-

गवाववां, योनियंत्रद्वारा खेंची कढाववां, इत्यादि संकटशावास्ते रच्यां ? ईश्वरे अर्धतवार सृष्टि रची, अने प्रलय कस्यो, त्यारे तो थाक्या नहि तो शुं मनुष्योनेज वनाववाथी थाक चडवानो ठे ? के घडेला घडावेला वनेला वनावेला मोकली शकता नथी ? माता पिता विना पुत्र उत्पन्न थाय ए कदापि वनी शकतुं नथी, ते हेतुथी जगतनो प्रवाह अनादिथी तेवीज रीतें तरतमंता रूपे चालतो आवेलो सिद्ध थाय ठे

पूर्वपक्ष—जो कदी ईश्वर सर्व वस्तुना कर्ता न होय, अने जीवज कर्ता होय तो तो जीव पोतेज शरीर धारण करी लेशे वली शरीरने कदापि ओडशे नहि, पोते पोतानां सारां फल जोगवी लेशे, अने कदी मरशे नहि.

उत्तरपक्षः—आपे जे कथ्यु ते सर्व कर्मने वश ठे, परंतु जीवने आधी-न नथी, जो एम कहो के कर्मपण जीवेज कस्यां हतां, त्यारे अशुच कर्म जीवे केम कस्यां ? कारण के कोइपण पोतानुं वुरं करतां नथी, आ वातनो उत्तर तो अपाई गयो ठे, परंतु तमारी समजण थोडी ठे तेथी समजता नथी कारण के जीवोनी जे जे शुच अशुच अवस्था ठे, ते सर्व कर्मोनु फल ठे वली जीव, कर्म करवामां तो प्राय स्वतंत्रज ठे, परंतु फल जोगववामा स्ववश नथी कारण के जेम कोइ जीव धनुष्यी तीर चलावे अने पठी पकडवा चाहे तो ते जेम तेनामां सामर्थ्य नथी, तेमज कोइ जीव विप खाय, ते खावामा तो स्ववश ठे परंतु ते विपना वेगने रोकवामां जेम समर्थ नथी, तेम कर्म करवामां तो जीव प्राय स्वतंत्र ठे परंतु फल जोगववामा परवश ठे. वली जेम वर्तमान कालमां रेलगाडी, तथा तार जीवोए वनावेला ठे ते चालती रेलगाडी तथा जता तारनां वेगने, जेटलो वखत तेनी कलनी प्रेरणा शक्ति वध पडती नथी तेटलो वखत, कोइ जीव रोकू शकता नथी, तेवीज रीतें कर्मफलना वेगने रोकवामां जीवपण समर्थ नथी वली जीवने जवांतरमां कोण लई जाय ठे ? तथा जीवना शरीरनी रचना, आंखोना पडदा, अनेक प्रकारना रंग वेरंगी, हाड, चामडी, लोही, वीर्य इत्यादि रचना कोण रचेठे ? तेनुं पूर्ण स्वरूप ज्यां (१४८) कर्म प्रकृतिनुं स्वरूप लखशुं त्याथी जाण-वुं ते हेतुथी ईश्वर जगत् कर्ता कोइ तरेहथी सिद्ध थता नथी विशेष

रीतें जगत्कर्त्ता ईश्वरनु खंडन जाणवुं होय तो (१) श्रीसंमतिर्त्क,
 (२) द्वादशसार नयचक्र, (३) स्याद्वादरत्नाकर, (४) अनेकातजय
 पताका, (५) शास्त्रसमुच्चयस्याद्वादकल्पलतां, (६) स्याद्वादमञ्जरी,
 (७) स्याद्वादरत्नाकरावतारिका, (८) सूत्रकृतांग, (९) नदीसिद्धांत, (१०)
 शब्दांजोनिधिगध हस्ति महाज्ञाप्य, (११) प्रमाणसमुच्चय, (१२) प्र-
 माणपरीक्षा, (१३) प्रमाणमीमांसा, (१४) आप्तमीमांसा, (१५) प्रमेय
 कमलमार्त्तक, (१६) प्रमेयदिनमार्त्तक, (१७) न्यायावतार, (१८)
 धर्मसग्रहणी, (१९) तत्त्वार्थ, (२०) परुदर्शनसमुच्चय इत्यादि जैनम-
 तना ग्रंथ जोई लेवा ते कारण्थी जे कामी, क्रोधी, कपटी, धूर्त्त, परस्त्री
 गामी, स्वस्त्रीगामी, नाचनारा, गानारा, वजावनारा, रोपीटकरनारा,
 जस्म लगावनारा, माला जपनारा, संग्राम करनारा, रुमरु आदि वाजा
 वगाडनारा, वरदान अथवा शाप देनारा, विनाप्रयोजन अनेक, सकटमां
 पडनारा, इत्यादि अढारे दूषणसहित ठे ते कुदेव ठे तेने ईश्वर मानवा
 तेज मिथ्यात्व ठे आ कुदेवोने माननारा पछरनी नाव उपर वेठा ठे. ते
 कारण्थी लखवानु प्रयोजन एटलुज ठे के कुदेवने कदापि अर्हंत जगवंत
 परमेश्वर मानवा नहि

इति श्री तपागढीयमुनिश्रीगुह्यविजयशिष्यमुन्यानंदविजयात्माराम
 विरचितजैनतत्त्वादर्थज्ञापातरेकुदेवनिर्णयनामाद्वितीय परिच्छेद.संपूर्ण ॥१॥

॥ अथ तृतीयपरिच्छेदप्रारम्भ ॥

त्रीजा परिच्छेदमां गुरुतत्त्वनु स्वरूप कहियें ठिये जैनमतमां गुरुनां ल-
 क्षण आ प्रमाणे लखेलां ठे - महाव्रतधराधीरा, जैदमात्रोपजीविन. ॥
 सामायिकस्याधमोप, देशकागुरवोमता ॥ १ ॥ अर्थ - अहिंसादि
 पांच महाव्रत धारण करनारा तथा पालनारा, अने आपत्ति समये धैर्य
 राखनारा, पोताना धारण करेला व्रतमा दूषण लगावी कलंकित नहि
 करनारा, तथा वेंतालीश दूषणरहित माधुकरी जिज्ञावृत्ति करी, पोताना
 चारित्र धर्मना, तथा शरीरना निर्वाहवास्ते जोजन करनारा, जोजन
 पण पुरू पेट जरी नहि करनारा, जोजनने वास्ते अन्न, पाणी रात्रिमा
 नहि राखनारा, तथा धर्म साधनना उपकरण वर्जी बीजो कांड पण

संग्रह नहि करनारा, धन, धान्य, सुवर्ण, रौप्य, मणि, मोती, प्रवालादि कांश्चपण परिग्रह नहि राखनारा, तथा राग द्वेषना परिणामरहित, माध्यस्थ्यवृत्तिथी सदा वर्तनारा, तथा जीवोना उद्धारवास्ते, अर्हंत जगवंत परमेश्वरें सम्यग्ज्ञान, दर्शन, चारित्ररूप धर्म, स्याद्वाद अनेकांतस्वरूप निरूपण करेल ठे, तेनो जव्यजीवोने उपदेश करनारा, परंतु ज्योतिष शास्त्र, अष्टांगनिमित्तशास्त्र, वैद्यकशास्त्र, अर्थशास्त्र तथा राजनीति-सेवाप्रमुख अनेक शास्त्र, जेथी धर्ममां बाधा पडोचे तेवां शास्त्रोना उपदेश नहि करनारा, कारण के लौकिक शास्त्रो बुद्धिमान् पुरुषो वर्तमानमां पण वहु अध्ययन करे ठे, तेमज सांसारिक विद्यानां नवीन, नवीन अनेक पुस्तको बनावेठे तथा पाश्चात्य पुरुषोनी बुद्धि जोइ आ देशना लोको पण सांसारिक विद्यामां वहुज निपुण थाय ठे, अने ते कारणथी जीवोने धर्म पामवो वहुज मुश्केल थायठे, तेथी फक्त धर्मनोज उपदेश करनारा, एवा लक्षणवादा गुरु जैनमतमां ठे अर्थात् जैनमतमां गुरुनां एवां लक्षणो ठे

प्रथम पांच महाव्रत साधुने धारण करवां कहां ठे ते पांच महाव्रत कयां ठे ? ते कहिये ठिये अहिंसासूनृतास्तेय, ब्रह्मचर्यापरिग्रहा. ॥ पचजिः पचजिर्युक्ता, जावनाजिर्विमुक्तये ॥ १ ॥ अर्थः-(१) अहिंसा (जीवदया) (२) सूनृत (सत्यवचन बोलवु) (३) अस्तेय (साधुने उचित, आप्या बिना वस्तु न लेवी ते) (४) ब्रह्मचर्य पालवुं (५) सर्व परिग्रहनो त्याग, ए पांच महाव्रत ठे, तथा आ पांच महाव्रतोमां एकेक महाव्रतनी पांच पांच जावना ठे. साधु आ पांच महाव्रत, तथा पचीश जावना, मोक्षने वांस्ते पाले

आ पांच महाव्रतमांथी प्रथम महाव्रतनुं स्वरूप लखिये ठिये. न यत् प्रमादयोगेन, जीवितव्यपरोपणं ॥ त्रसाना स्यावराणां च, तदहिंसाव्रतं मतं ॥ ३ ॥ अर्थ -त्रस, (द्रोडियादि) अने स्यावर, (पृथ्वीकाय) (अपकाय-तेजकाय-वाउकाय-वनस्पतिकाय) आ सर्व जीवोने प्रमादवश थइ मारे नहि प्रमादनां लक्षणो, राग, द्वेष, असावधानपणुं, अज्ञान, मन वचन कायानु चचलपणुं, धर्मेनेविषे अनादर इत्यादि प्रमादने वग थइ जे प्राणातिपात करवो, तेनो जे त्याग, तेनुं नाम अहिंसा व्रत ठे.

बीजा महाव्रतनु स्वरूप लखिये ठिये प्रिय पथ्यं वचस्तथ्यं, सूनुतव्रत मुच्यते ॥ तत्तथ्यमपिनो तथ्यमप्रिय चाहितं च यत् ॥ ४ ॥ जे वचन सां-
जलवाची बीजा जीव हर्षे पामे, ते वचनने प्रियवचन कहियें, तथा जे वचन
जीवोने पथ्यकारि होय, परिणाम सुदर होय, अर्थात् जे वचनची जीवने
जविष्यमा बहुज सारु थाय, तथा जे वचन सत्य होय, एतु वचन जे
बोलतु ते सूनुत व्रत कहिये, अने जे वचन अप्रिय तथा अहितकारि
होय ते सत्य होय तो पण सत्य नथी आ व्रतविषे कांडक विशेष ल-
खियेठिये जे वचन व्यवहारमा जलें सत्यज होय, परंतु ते जो बीजा
जीवने दुःखदायक होय तो ते वचन साधु न बोले जेम के काणाने
काणो केहेवो, चोरने चोर केहेवो, कुटीने कुटी केहेवो, इत्यादि, बली
जे वचन जीवोने जविष्यमा अनर्थकारक होय तेपण वसुराजानी पेठे
बोले नहि जो आ वने वचनो बोले तो ते साधुने सूनुत व्रतमा कलक
लागी जाय, कारण के आ वने वचनो असत्यमाज गणेलों ठे

हवे त्रीजु महाव्रत लखियें ठिये अनादानमदत्तस्या, जस्तेयव्रतमुदी-
रितं ॥ बाह्या प्राणानृणामर्थो, हरता तं हताहि ते ॥ ५ ॥ अर्थ — अदत्त
मालेकना आप्या विना लई लेवु तेनो जे नियम ते अस्तेय व्रत कहिये
नामातर अचोरीव्रत अदत्तादान, चार प्रकारनु ठे (१) जे वस्तु साधु-
ने लेवा योग्य ठे, जेम के अचित्त, जीवरहित वस्तु, तृण, काष्ठ, पापा-
णादि, ते तेना स्वामिना पुठ्या विना लई लेवी, ते स्वामि अदत्त (१)
तथा जेम कोई घेडुं, वकरी, गाय प्रमुख जीव, जेनो स्वामी बीजा हि-
सकजीवने तेनी किमत लई आपे, अथवा किमत विना आपे, अने ले-
नारे आपेली वस्तु लीधी ठे, परंतु ते जीवे पोतानुं शरीर आपेलु नथी,
ते हेतुची जीवअदत्त (३) तथा आधाकर्मादि आहार प्रमुख जे जे
वस्तु, अचित्त, जीवरहित पण ठे, अने आपेली पण ते वस्तुना स्वामिये
ज ठे, परंतु तीर्थकर जगवते निषेध करी ठे पठी जो साधु ते वस्तुने
ग्रहण करे तो तीर्थकर अदत्त (४) तथा जे वस्तु निर्दोष ठे, जेम के
वस्त्र आहारादि, अने ते वस्तुना स्वामिये ते आपेली ठे, तेमज तीर्थ-
कर जगवते तेनो निषेध पण करेलो नथी, उतापि गुरुनी आज्ञाविना
ते वस्तुने जो साधु लहे तो अदत्त आ व्रतमा आ चारे प्रकारनुं अदत्त

न लेवुं. जेटलां व्रत, नियम ठे, ते सर्वे अहिंसा व्रतनी रक्षावास्ते वाड समान ठे, आ व्रीजा व्रतना पालनथी, अहिंसा व्रतनीज रक्षा थाय ठे, अने जो व्रीजु व्रत न पाले तो अहिंसा व्रतने दूषण लागे ठे, कारण ए ठे के लक्ष्मी जे ठे ते मनुष्योना वाह्य प्राण ठे ज्यारे मनुष्य कोइनी चोरी करे ठे, त्यारे निश्चयथी ते तेना प्राणोनोज नाश करे ठे ते कारणथी चोरी करवी ते महापाप ठे सर्व चोरीनो जे त्याग, तेनुंज नाम व्रीजु अदत्तादान त्यागरूप महाव्रत ठे

हवे चोथा महाव्रतनु स्वरूप लखियें ठिये. दिव्योदारिककामानां, कृतानुमतिकारितै ॥ मनोवाक्कायतस्त्यागो, ब्रह्माष्टादशधा मतम् ॥ ६ ॥ अर्थ.—दिव्य (देवताना) वैक्रिय शरीर संबंधी जे कामजोग, तथा औदारिक (तिर्यंच, मनुष्यना) शरीर संबंधी जे काम जोग, अर्थात् वैक्रिय तेमज औदारिक ए वने शरीरनी साथे विषयसेवन करवु, तेमज वीजा-उने विषयसेवन कराववां, तेमज विषयसेवन जे करे तेने अनुमति आपवी, आ ठ जेद, मनथी, वचनथी, तेमज कायाथी ए रीतें अठार प्रकारथी मैथुनसेवननो जे त्याग तेने ब्रह्मचर्य व्रत कहियें ठियें.

हवे पांचमुं महाव्रत लखियें ठियें सर्वज्ञावेपु मूर्ध्याया, स्त्यागः स्यादपरिग्रहः ॥ यदि सत्स्वपि जीयेत, मूर्ध्याया चित्तविप्लव ॥ ७ ॥ अर्थ.—संपूर्ण जे सारा ज्ञाव पदार्थ, ड्रव्य, क्षेत्र, काल, ज्ञावरूप, तेनेविषे जे मूर्धा-ममत्वज्ञाव-मोह, तेनो जे त्याग, ते अपरिग्रह व्रत कहियें जेनी पासे पोताना शरीर विना वीजी कांइ वस्तु नथी तेने पण निष्परिग्रह पण ठे एम न कहिये, परंतु जेने, सर्व वस्तुं उपरथी मूर्धा-ममत्व-मोह गयेलो होय तेनेज निष्परिग्रही कहियें कारण के जेनी पासे वस्तु कोइ नथी, परंतु नथी एवी वस्तुनी चाहना जेने लागी रही ठे ते त्यागी नहि. जो ज्ञानद्वारा मूर्धा त्याग्या विना त्यागी थवातुं होय तो कुतरा तेमज गंधेडा पण त्यागी थवा जोइयें सवव जे पुरुष ममत्वरहित ठे ते निष्परिग्रही ठे पठी तेनी पासे धर्मसाधन करवानां केटलां एक उपकरण पण ठे तो पण मूर्धाना अज्ञावथी ते परिग्रह नथी.

हवे पूर्वोक्त एकेक महाव्रतनी पांच पांच ज्ञावना लखियें ठिये ज्ञावनाजिर्जावितानि, पचजि पचजि. क्रमात् ॥ महाव्रतानि नो कस्य, सा-

धयत्यव्यय पदम् ॥ १ ॥ अर्थ - आ पांच महाव्रतानी पचीशजावनाथी जे कोइ ते ते महाव्रतने रजित (वासित) करे, अर्थात् पांच पांच जावनापूर्वक अखड महाव्रत पाखे तो एवो कोइ जीव नथी के तेने ते महाव्रत मोक्ष पद न प्राप्त करावे ?

हवे प्रथम महाव्रतनी पाच जावना लखिये ठियें मनोगुप्त्येपणा-दानै, याजि समितिजि. सदा ॥ दृष्टान्नपानग्रहणे, नाहिसा जावयेत् सुधी. ॥ १ ॥ अर्थ.- मनने पापना काममा न प्रवर्त्तावे, परंतु पापना काममांथी खेंची लीए तेनु नाम मनोगुप्ति ठे जो मनने पाप काममा प्रवर्त्तावे, अने वाह्य वृत्तिथी हिंसा न पण करे तो पण प्रसन्नचंद्र राजर्षिनी पेठे सातमा नरकमा गमन करवा योग्य पापकर्म उत्पन्न करे ठे ते कारणथी मुनिये अवश्य मनोगुप्ति करवी जोइयें ए प्रथम जावना तथा एपणा समिति-आहारादि चारे वस्तु, आधाकर्मादि वेंतालीश दोपरहित लहे वेंतालीश दूषणोनु संपूर्ण स्वरूप जोबु होय तो पिडनिर्युक्ति शास्त्र (७०००) श्लोक प्रमाण ठे ते जोइ लेबुं ए वीजी-जावना तथा आदाननिक्षेप- पात्र, दंड, फलक प्रमुख जे कांइ लेबु पडे, तथा जूमि उपर राखबु पडे, ते प्रथम तो नेत्रथी देखीने, रजोहर-णथी पुंजीने, पठी लहे तेमज राखे, कारण के विठी, सर्पादि अनेक जेरी जीव, जो ते उपकरण उपर वेठा होय तो ते करडे, अने वीजी वि-चारा अनाथ जीव वेठा होय तो हाथना स्पर्शथी ते मरी जाय, अने तेथी जीवद्वत्यान पाप लागे. ते वास्ते जे काम करे ते यत्नपूर्वक करे

नजरे पड़ता नहीं, वली साप, पिठी करडवानो जय रहे ठे. तथा गृह-स्थनुं कांइ आचूषण प्रमुख गयु होय तो तेना मनमां शंका उत्पन्न थाय के, कोण जाणे अंधारामां साधुज लइ गया होय ? वली अंधारामां सुदर साधुने देखीने कदाचित् कोइ उत्कट विकारवाली स्त्री उग्र स्पर्श करे, अने ते वखते बीजा देखता होय तो धर्मनी अत्यंत निदा थाय, वली साधुनुं मन पण अंधारामां स्त्रीने देखीने जघ्न थाय, साधु स्त्रीने पकड़े, स्त्री पोकार करे, एटले विशेष धर्मनी हानि थाय, साधुउं उपर अप्रीति थाय, ते कारणथी अंधकारवाली जग्यामां साधु अन्नादि न लहे ए पांचमी जावना

हवे बीजा महाव्रतनी पांच जावना लखिये ठिये. हास्यलोज्जय क्रोध, प्रत्याख्यानेनिरंतरम् ॥ आलोच्य जापणमपि, जावयेत् सूतृतं व्रतं ॥ १ ॥ अर्थ.—प्रथम कोइनी हांसी न करे, हांसीनो त्याग करे, कारण के जे पुरुष बीजानी हांसी करशे, ते अवश्य जुहु बोलशे परनी हांसी करवी ते महा अनर्थनु कारण ठे श्रीहेमचंद्रसूरिकृत रामायणमां लख्यु ठे के, रावणनी वेन शूर्पनखानी श्रीरामचंद्र तेमज लक्ष्मणजीये हांसी करी तेथी शूर्पनखा क्रोधायमान थइ, पोताना जाइ रावणनी पासे गइ, अने सीतानु वर्णन कखुं, पठी रावणें सीतानुं हरण कखु, मोटु युद्ध थयु, जेनी आज लोको नकल वनावे ठे. आ सारी रामायणनुं निमित्त शूर्पनखानी हांसी ठे. ते वास्ते परहास्यनो त्याग करे प्रथम जावना. बीजो, लोज्जनो त्याग करे, कारण के जे लोज्जी हशे ते अवश्य पोताना लाजने वास्ते जुहु बोलशे. ए बीजी जावना तथा जय न करवो, कारण के जयवंत पुरुष पण जुहु बोली दीये ठे ए त्रीजी जावना. तथा क्रोध करवानो त्याग करे, कारण के जे पुरुष क्रोध-वश थशे ते बीजानां ठतां, अठतां दूषणो अवश्य बोलशे, तेथी क्रोध-त्यागरूप चोथी जावना तथा प्रथम मनमां विचार करी पठी बोले, कारण के विचार विना बोलशे ते अवश्य जुहुं बोलशे, ते वास्ते विचार-पूर्वक बोलबु ते पांचमी जावना

हवे त्रीजा महाव्रतनी पांच जावना लखिये ठिये आलोच्यावग्रह्या-आ, ऽन्नीदणावग्रह्याचनं ॥ एतावन्मात्रमेवैत, दित्यवग्रहधारण ॥ १ ॥

समानधार्मिकेभ्यश्च, तथावग्रहयाचनं ॥ अनुज्ञापि तथा नाम्ना, सनम-
स्तेयज्ञावना ॥ १ ॥ अर्थ —जे मकानमा साधुने रेहेबु होय, ते मकानना
स्वामिनी प्रथम आज्ञा लेवी, मकाननो मालेक आज ठे एम जाणीने
आज्ञा लेवी जो स्वामिनी आज्ञाविना रहे तो स्तेय लागे तेमज घरनो
मालेक कदाचित् रात्रिमां क्रोधवश थइ साधुने वहार काढे तो रात्रि-
मां क्यां जवु ? इत्यादि अनेक क्लेश उत्पन्न थाय, ते वास्ते मकानना
मालेकनी आज्ञा लइ ते मकानमा रेहेबु ए प्रथम जावना उपा-
श्रयना स्वामिनी वारवार आज्ञा लेवी, कारण के कोइ साधु कदाचित्
रोगी थइ जाय, त्यारे जगल पुरीपमूत्र करवाने अवश्य जगा जोइये
गृहस्वामिनी आज्ञाविना जो तेना मकानमां मलमूत्र करे तो चोरी लागे
ते वास्ते गृहस्वामिनी वारवार आज्ञा लेवी ए वीजी जावना तथा उ-
पाश्रयनी जूमिनी मर्यादा करी लहे के अमुक जग्यासुधी अमने आपनी
आज्ञा ठे, जो मर्यादा न करे तो अधिक जूमि उपयोगमां लेवाथी चोरी
लागे ठे ते वास्ते प्रथमज मर्यादा करे ए त्रीजी जावना तथा जे साधु
समानधर्मी होय, अने ते कोइ जग्यामां प्रथम उतरेला ठे, पठी वीजा
साधु जो ते मकानमा उतरवा चाहे तो प्रथमना साधुनी आज्ञा विना
उतरे नहि जो प्रथमना साधुनी आज्ञा न लहे तो स्वधर्मी अदत्त लागे
ए चोथी जावना, तथा साधु जे काइ अन्न, पान, वस्त्र, पात्र, शिष्यादि
लहे, ते सर्वे गुरुनी आज्ञाथी लहे, जो गुरुनी आज्ञा विना काइ वस्तु
लहे तो गुरु अदत्त लागे ए पाचमी जावना

हवे चोथा व्रतनी पांच जावना लखिये ठिये स्त्रीपढपशुमध्देश्मा, स-
नकुड्यांतरोझनात् ॥ सरागस्त्रीकथात्यागात्, प्राग्रतस्मृतिवर्जनात् ॥ १ ॥
स्त्रीरम्यांगेक्षणस्वाग, सस्कारपरिवर्जनान् ॥ प्रणीतात्यशनत्यागात्, ब्रह्म-
चर्यं तु जावयेत् ॥ २ ॥ अर्थ —जे घरमां, आसनमा के जीतने अतरे
देवी अथवा मनुष्यनी स्त्री वसती होय, अथवा देवागना के मनुष्य
स्त्रीनी लेपमय के चित्रामण प्रमुखनी मूर्ति होय, तथा जे घरमां नपुसक
वेदवाला रेहेता होय, तथा जे मकानमा पशु, गाय, महिषी, घोडी, ब-
करी, गाढरी प्रमुख तिर्यंच स्त्री राखवामा आवती होय, तथा जे मका-
नमां कामसेवन करनारी स्त्रीना शब्द तथा वीजा मोह उत्पन्न करनारा

शब्द तथा तेना आञ्जूपणोना शब्द श्रवण यत्ता होय, ते मकानमां तथा तेनी एक जीतने अंतरे साधु न रहे ए प्रथम जावना तथा सराग (प्रेमसहित) स्त्रीनी साथे वार्त्तालाप न करे, अथवा रागवाली स्त्री साथे वार्त्ता न करे, तथा स्त्रीना, देश, जाति, कुल, वेप, जापा, स्नेह शृंगार प्रमुखनी कथा सर्वथा न करे, कारण के रागवाली स्त्रीनी साथे जे पुरुष स्नेहसहित कामशास्त्र प्रमुखनी वार्त्ता करशे ते अवश्य विकार जावने प्राप्त थशे, ते वास्ते सरागस्त्री साथे कथा न करे ए बीजी जावना. तथा दीक्षा लीधा पहेलां गृहस्थावासमां स्त्रीनी साथे जे कामक्रीडा, वदनचुवन, चोरासी कामासनथी विषयसेवन प्रमुख क्रीडा करी होय, तेने फरी मनमां कोइ वखत स्मरण न करे, कारण के पूर्वक्रीडा स्मरण रूप इधनथी कामाग्नि फरी धुंधवा लागी जाय ठे ए त्रीजी जावना तथा अविवेकी मनुष्योने देखवा, तेमज वांठवा योग्य स्त्रीनां अंगोपांग, मुख, नयन, स्तन, जघा, होठ प्रमुख तेने सरागदृष्टिथी जोवां, तथा अपूर्व विस्मय रसना पूरमां मग्न थइ आंख फाडी स्त्री सन्मुख जोबु, इत्यादि वर्जे, परंतु रागरहित दृष्टिथी जो कदाचित् देखवामां आवी जाय तो दोष नहि तथा पोताना शरीरने सुधारे, स्नान, विलेपन, धूपथी सुगंधित करे, नख, दांत, केश, समारे अने चक़ुनी कंगी, सूरमाथी विचूपा करे, इत्यादि शरीरसंस्कार न करे. कारण के स्त्रीतां रमणीय अंगोपांग देखवाथी, दिवानी शिखामां जेम पतंगिड जस्म थाय ठे, तेम कामी पुरुष पण कामाग्निमां जस्म थाय ठे आ शरीर सर्व अशुचितुं मूल ठे, तेने शृंगार करवो ते अज्ञानता ठे जेम मलीन वस्तुनी कोथली उपर चंदननु लेपन करवामां आवे तो शुं ते कोथली सुगंधमय थाय ठे ? तेबुज आ शरीर ठे. वली आ शरीर अते स्मशाननी मूठीजर राख थई जाय ठे तो शावास्ते तेनी विचूपा करवामां व्यर्थ काल गमाववो जोइये ? ए चोथी जावना तथा प्रणीत, स्निग्ध, मधुरादि रस, तेनो अधिक आहार करवो, तथा रूक्षजोजन पण संपूर्ण पेट जरी खाबु, आ वंने प्रकारना आहारनो त्याग करे, कारण के जे पुरुष, निरंतर स्निग्ध, मधुर रसनो आहार करशे ते जरुर धातुपुष्ट थशे, पठी वेद उदयथी अवश्य कुशील सेवन करशे तेमज जिज्ञाबृत्तिमा रूक्षजोजन पण प्रमाणथी अधिक करवाथी काम उ-

તપ્ત થઈ જાય છે, તેમજ અધિક ખાવાથી શરીરને પીડા ઉત્પન્ન થાય છે, વહ્લી વિષૂચિકાપ્રમુખ રોગ થાય છે, તે વાસ્તે પ્રમાણથી અધિક જોજન પણ ન કરે પૂર્વ પુરુષોણે ખાવાની મર્યાદા આ પ્રમાણે લેવી છે, યત. ॥ અરુમસણસ્ય સર્વં, જણસ્ય કુજ્ઞા દવસ્સ દોજાગે ॥ વાઝપવિચ્ચારણઠા, ઠજ્ઞાય જણગ કુજ્ઞા ॥ ૧ ॥ જાવાર્થ.— મતિપૂર્વક પોતાના ઉદરના ઠ જાગ કરવા, તેમાંથી ત્રણજાગ અન્નથી, અને બે જાગ પાણીથી પૂરવા, અને એક જાગ લાલી રાખવો જેથી શ્વાસોદ્વાસ સુખે સુખે પ્રાપ્ત થયા કરે એ પાંચમી જાવના

હવે પાંચમા મહાવ્રતની પાંચ જાવના લખિયે ઠિયે સ્પર્શે રસે ચ ગધે ચ, રૂપે શબ્દે ચ હારિણિ ॥ પચસુ હીંદ્રિયાર્થેષુ ગાઢ ગાર્હ્યસ્ય વર્જનં ॥ ૧ ॥ એતેષ્વેવામનોદ્દેષુ, સર્વથા દ્વેપવર્જન ॥ આકિચન્યવ્રતસ્યૈવ, જાવના પચ કીર્તિતા ॥ ૨ ॥ અર્થ—સ્પર્શાદિ મનોહર પાંચે વિપયોમા જે અત્યંત શુદ્ધિપણુ તે વર્જવું તેમજ સ્પર્શાદિ અમનોદ્દ પાંચે વિપયોમા દ્વેપ ન કરવો એ પાંચમા મહાવ્રતની પાંચ જાવના પૂર્વોક્ત પાંચ મહાવ્રત, તેમજ પચીસ જાવના જેમા હોય તે, તથા ચરણસિત્તરી અને કરણસિત્તરી સંયુક્ત જે હોય તે જૈનમતમા ગુરુ કહેલ છે

હવે ચરણસિત્તરીના સિત્તેર જ્ઞેદ લખિયે ઠિયે યત ॥ વયસમણ ધમ્મ સજમ, વેયાવચ્ચ ચ વજ્જ ગુત્તીઝ ॥ નાણાઝ તિય તવકો, હનિગ્ગહાઝ્ઝ ચરણ મેય ॥ ૧ ॥ અર્થ.—પાંચ પ્રકારના વ્રત, દશ પ્રકારના શ્રમણધર્મ, સત્તર પ્રકારના સંયમ, દશ પ્રકારનાં વૈયાવૃત્ય, નવ પ્રકારની બ્રહ્મચર્યગુત્તિ, ત્રણ પ્રકારે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, વાર પ્રકારના ક્રોધાદિનિગ્રહ, એ સર્વમહી સિત્તેર જ્ઞેદ થયા તેમાંથી પાંચ વ્રતનુ સ્વરૂપ જાવનાસંયુક્ત ઉપર વતાવેલ છે

હવે દશપ્રકારે શ્રમણધર્મ લખિયે ઠિયે યત ॥ ક્ષતિય મદ્વજ્ઞાવ, મુત્તીતવ સજમેય વોધવા ॥ સચ્ચ સોય આકિં, ચણ ચ વજ્જ ચ જહ્મ્મો ॥ ૧ ॥ ક્ષંતિ (ક્ષમા) કદાપિ સામર્થ્ય હોય અથવા ન હોય તોપણ વીજાનાં હુર્વચન સહન કરવાના પરિણામ—મનોવૃત્તિ, તેનું નામ ક્ષમા છે અર્થાત્ સર્વથા ક્રોધનો ત્યાગ, તે ક્ષમા (૨) માર્દવ—કોમલપણું અહંકારરહિતપણું, એવાજે જાવ, અથવા કર્મ તે માર્દવ, નમ્ર થઈ અજિમાનનો ત્યાગ કરવો તે

(૩) આર્જવ-મનવચન કાયાથી સરલ તેનો જે જાવ અથવા કર્મ તે આર્જવ મનવચન કાયાની કુટિલતાનો અજ્ઞાવ. (૪) મુક્તીમોચન—વાહ્યાન્યંતરથી તૃષ્ણાનો ત્યાગ, લોચનો ત્યાગ તે મુક્તિ (૫) તપ—રસાદિ ધાતુ અથવા અષ્ટપ્રકારનાં કર્મ જેનાથી જસ થાય તે અશનાદિ વાર પ્રકારે તપ. (૬) સંયમ-આશ્રવની ત્યાગવૃત્તિ (૭) સત્ય—મૃષાવાદવિરતિ, જૂઠનો ત્યાગ (૮) શૌચ-સંયમવૃત્તિમાં કલંકનો અજ્ઞાવ (૯) આકિંચન—કિંચિત્માત્ર ડ્રવ્યનું પોતાની પાસે નહિ હોવાપણું (૧૦) બ્રહ્મચર્ય—સર્વથા મૈથુનનો અજ્ઞાવ. આ દશ પ્રકારના યતિધર્મ જાણવા. વલી મતાંતરથી દશપ્રકારે યતિધર્મ આ રીતે કહેઠે. યત' ॥ ધર્મ મુક્તિ અજ્ઞાવ, મદવ તદ્વાધવે તવે ચેવ ॥ સંજમ વિયોગ કિંચણ, વોધવે વંજચેરેય ॥ ૧ ॥ અર્થની સુગ-મતાથી વિસ્તાર કહ્યો નથી.

હવે સત્તર જ્ઞેદ સંયમના લખિયે ઠિયે. યતઃ ॥ પંચાસવા વિરમણું, પચિ-દિય નિગ્ગહો કસાય જઈ ॥ દંતયસ્ત વિરહ, સત્તરસદ્દા સંજમો હોઝ ॥ ૧ ॥ અથવા ॥ પુઢવિ દગ અગણિમારુય, વણસહ્ સિતિ ચડ પણિદિ અજીવા ॥ પહુપ્પેહ પમદ્ધણ, પરિઠવણ મણો વડ્ કાણ ॥ ૨ ॥ અર્થ — ॥ ઉત્પન્ન કરિયે કર્મ જેનાથી તે આશ્રવ-તેના પાંચ પ્રકાર, પાંચ મહાવ્રતમાં વતાવ્યા ઠે તે (૧) હિસા (૨) મૃષા (૩) ચોરી (૪) મૈથુન (૫) પરિગ્રહ આ પાંચે આશ્રવનો ત્યાગ કરે તથા સ્પર્શન, રસન, ગ્રાણ, ચક્ષુ તેમજ શ્રોત્ર આ પાંચે ઇન્દ્રિયોના સ્પર્શાદિ પાંચે વિષયોવિષે લંપટપણું ત્યાગે તથા ક્રોધ, માન, માયા અને લોચ એ ચારે કપાયને જીતે એ ચારેના ઉદયને નિષ્ફલ કરે, તેમજ નહિ ઉદય પામ્યા હોય તેને ઉત્પન્ન ન કરે તથા જીવની ચારિત્રધર્મરૂપ લક્ષ્મી જેનાથી દંભાય એવા ધોટા મન વચન કાયારૂપ જે ત્રણ દંભ તેની વિરતિ કરે એ સત્તર જ્ઞેદ સંયમના વતાવ્યા હવે પ્રકારાંતરથી સંયમના સત્તર જ્ઞેદ વતાવિયે ઠિયે (૧) પૃથ્વી, (૨) જલ, (૩) અગ્નિ, (૪) પવન, (૫) વનસ્પતિ, (૬) દ્વીંદ્રિયજીવ, (૭) ત્રીંદ્રિયજીવ, (૮) ચતુર્ંદ્રિયજીવ, (૯) પચેંદ્રિયજીવ પૂર્વોક્ત નવવિધ જીવોની, મન, વચન અને કાયાથી, કરવી, કરાવવી અને કરનારને અનુમોદવારૂપ હિંસાવૃત્તિનો ત્યાગ, તે નવ પ્રકારના સંયમ—તેમાં સરંજ, સમારંજ, આરંજ તેની સમજ આ ઠે પ્રાણીના પ્રાણના વિનાશ કરવાનો સંકલ્પ કરવો તે

सरंज; जीवना प्राणने परित्ताप उपजाववो याने पीडा करवी ते समारंज, तथा जीवोना प्राणनो विध्वंस करवो ते आरंज, तथा (१०) अजीवसयम, जे अजीव वस्तुने राखवार्थी संयममां कलक लागे जेमके मांस, मदिरा, सुवर्णप्रमुख धातु, मोतीप्रमुख रत्न, अकुशादि शस्त्र, इत्यादि अजीव वस्तु राखवार्थी संयममां कलंक लागे, तेथी तेवी अजीव वस्तु न राखवी, अने अजीवरूप पुस्तक, तथा शरीर उपकरणादि, ते आ दूपमकाल प्र-प्रमुख दोषथी, बुद्धि, आयु, श्रद्धा, संवेग, उद्यम, बल इत्यादि सर्व हीन थइ गयेल ते विद्यास्मरण रेहेती नथी. ते कारणथी आ कालमां पुस्तक राखवां, ते प्रतिलेखणा, प्रमार्जनपूर्वक यत्नथी राखवां तथा (११) प्रे-क्षासयम—नेत्रथी देखी, बीज, हरिप्रमुख जीवरहित स्थानमां सुबु, वे-सबु, चालबु इत्यादि करबु ते तथा (१२) उपेक्षासंयम—गृहस्थने पा-पनो व्यापार करता उपदेश करवो के आ काम तमे आवी रीतें करो ते, अथवा कोइ साधु संयमथी चलायमान थया होय तेने हितपूर्वक उपदेश करवो ते, तथा पार्श्वस्थादि साधु जेठं समाचारीथी ब्रष्ट थया होय, तेमज तेठं कोइ अनुचित काम करी रह्या होय, तेठंने उपदेश करीश तो तेठं मानवाना नथी, एम कोइ साधु मनमा जाणी उदासीन रहे ते—तथा (१३) प्रमार्जन सयम—अवलोकन करेला स्थानमां वस्त्र, पात्रादि जो लेवा अथवा राखवां पडे तो प्रथम रजोहरणादिथी प्रमार्जन करीने पठी लेवा, राखवां के सुबु, बेसबु करे ते तथा (१४) परिष्ठापना सयम—जात पाणी, वस्त्र, पात्रादि जेमां जीव पडी गया होय तेने जीवरहित शुद्ध जूमिकामा शास्त्रोक्तविधिथी जे परठववां ते तथा (१५) मन सयम—मनमां डोह, ईर्ष्या, अजिमान न करवा, अने धर्मध्यानादिमा मन प्रवृत्त करबु ते तथा (१६) वचनसयम—हिसाकारी कठोरवचन न बोलवा, अने शुजवचननु उच्चारण करबु ते तथा (१७) कायासयम—गमनागमन कर-वामां, तथा अवश्य करवा योग्य कामोमां उपयोगपूर्वक कायाने प्रवर्त्ता-ववी ते आ सत्तर जेद सयमना जाणवा

हवे वेय्यावृत्तना दश जेद कहिये ठिये आयरिय उबघाय, तवस्ति सेहे गिलाण साहुसु ॥ समणोन्न सघ कुलगण, वेयावच्च हवइ दसहा ॥ १ ॥ अर्थ—(१) ज्ञानादि पांच आचारने पाळे ते आचार्य, तथा सेविये

जे ते आचार्य तथा (१) जेनी पासे आवीने अध्ययन करीये ते उपाध्याय तथा (२) तप जे करे ते तपस्वी. तथा (४) जेणें नहुं साधुपणुं अंगीकार कर्तुं होय ते शिष्य तथा (५) ज्वरादि रोगवाला जे साधु ते ग्लान तथा (६) धर्मशी मगनारने स्थिर करे ते स्थविर तथा (७) जे साधुनी पोताना सरखी समाचारी होय ते समनोद्ध तथा (८) साधु, साध्वी, श्रावक, श्राविका ए चारेनो जे समुदाय ते संघ तथा (९) बहु एक सरखा गढोना, सजातिजना जे समूह ते कुल, चद्रादि तथा (१०) एक आचार्यनी वाचना वाला साधुजना समूह ते गण, गण, कौटिकादि. पूर्वोक्त आचार्यादि दशेने अन्न, पाणी, वस्त्र, पात्र, मकान, (१) पीठ, (२) फलक, (३) संस्तारक प्रमुख धर्म साधनोथी जे साहाय्य करतु, शुश्रूषा करवी, तथा जगलमां रोग उत्पन्न थवाथी औषध करवां, तथा नाना प्रकारना उपसर्गोथी पालना करवी तेनुं नाम वैय्यावृत्त ठे

हवे जे शीलवान् साधु नव वाडसहित शील पाळे तेने नवविध ब्रह्मचर्यनी गुप्ति कहे ठे ते लखियें ठिये यत् ॥ वसहि कह निसि-
द्धिदिय, कुमुंतर पुवकीलिय पणीए ॥ अश्मायाहार विभू, सणाइ नव
वंच गुप्तीज ॥ १ ॥ अर्थ:- १ (वसहि) वस्ति- जे ब्रह्मचारी साधु हो-
य ते स्त्री, पशु, पंरुकसंयुक्त जे वस्ति होय त्यां न रहे तेमां प्रथम
स्त्री, वे प्रकारनी ठे, एक देवी, बीजी “ मानुषी ” मनुष्यणी, ते वनेना
वे वे जेद ठे, एक असल, बीजी तेनी मूर्ति के चित्रामनी मूर्ति आ
वने प्रकारनी स्त्री न होय ते वस्तीमां रहे तथा पशु जे तिर्यचणी, गाय,
कुतरी, पाडी, घोडी, वकरी, घेटी प्रमुख जे वस्तिमां नहि रहेती होय
त्यां रहे. तथा पडक नपुसक, त्रीजा वेदवाला, अत्यंत मोहमय काम
करनारा, स्त्री अने पुरुष वनेनी साथे विषय सेवनारा, जे वस्तिमां रे-
हेता होय त्यां ब्रह्मचारी न रहे. कारण के आ त्रणे संयुक्त वस्तिमां रे-
हेतां थकां तेजनी काम विकारनी चेष्टा देखवाथी, ब्रह्मचारीना मनमां
विकार उत्पन्न थवाथी ब्रह्मचर्यने वाधा थाय ठे जेम उदर तेमज विलाडी
एक जगामां रहे तो उदरने सुख नहि, तेमज आ त्रणे संयुक्त वस्तिमां
रेहेवाथी शीलवान्ने शियलमां उपद्रव थाय आ प्रथम ब्रह्मचर्यगुप्ति

(कह) कथा केवल स्त्रियोनेज, तथा एकली स्त्रीने धर्मदेशना वचनना प्रवधरूप कथा न कहे, तथा स्त्रीनी कथा न करे ॥ यथा ॥ कर्णाटी सुरतोपचारचतुरा, लाटी विदग्धा प्रिया ॥ इत्यादि कथा न करे. कारण के आ कथा राग उत्पन्न करवानो हेतु ठे तथा स्त्रीना, देश, जाति, कुल, वेष, जापा, गति, विभ्रम, इगित, हास्य, लीला, कटाक्ष, स्नेह, रति, कलह, शृंगार इत्यादि जे विषय रसनी पोषण करनारी कामिनीनी कथा ते कदी न करे, जो करे तो अवश्य मुनिनुं मन पण विकार पामे आ बीजी ब्रह्मचर्यनी गुति

३ (निसिज्ज) आसन— स्त्रियोनी साथे एक आसनपर न वेसदुं, तथा जे जगा अथवा आसनथी स्त्री उठी होय ते आसन अथवा स्थानमां वे घडी सुधी साधु न वेसे, कारण के ते जग्यामां तत्काल वेसवाथी स्त्रीनी स्मृति थाय ठे, तेमज स्त्रीना वेसवाथी शय्या अथवा आसन, मेलथी मलिन थवाथी स्त्रीना स्पर्शवाला आसनादिना स्पर्शथी विकार उत्पन्न थाय ठे आ बीजी ब्रह्मचर्यगुति

४ (इडिय) इडिय, अविवेकी लोकोने देखतपयोग्य स्त्रियोनां अगोपांग जे नाक, स्तन, जघा प्रमुख तेउने ब्रह्मचारी साधु अपूर्व रसमां मग्न थइने, नेत्र फाडीने देखे नहि. कदाचित् दृष्टि पडी जाय तो पठी एवी चिंतवना पण न करे के वाह शु विशाल सुंदर लोचन ठे। वाह शु नासिका सीधी ठे। तथा इछवा योग्य वने स्तन ठे। जो स्त्रीनां पूर्वोक्त अगोपांगनु एकाग्र रसमां मग्न थइ चितवन करे तो अवश्य मोहाधीन थइ मन विकार प्राप्त थाय आ चोथी ब्रह्मचर्यगुति

५ (कुडंतर) कुड्यांतर, जे जीत, तही के कनातने अतरे स्त्री पुरुष मैथुन सेवन करतां होय, तेमज तेउना शब्द सजलाता होय, त्यां ब्रह्मचारी साधु न रहे आ आचमी गुति

(पुवकीविय) पूर्वकीवडा पूर्वं गृहस्थ अवस्थामां स्त्रीनी साथे जे विषय, जोग, क्रीडा, करी, होय, तेनु स्मरण न करे, जो करे तो कामाग्नि प्रज्वलित थाय आ ठीठी गुति.

(पणीय) प्रणीय अति चिकाशवाला, मीठा दूध, दही, प्रमुख अति

धातुपुष्ट करनार आहार निरंतर न करे जो करे तो वीर्यनी वृद्धि य-
वाथी अवश्य वेदोदय थाय, पत्नी जरूर विषयसेवन करे, कारण के जीर्ण
कोथलीमां विशेष रूपैया जरिये तो जरूर फाटी जाय. आ सातमी गुप्ति.

(अश्मायाहार) अतिमात्राहार ते रूद्ध, लुखी जिह्वा पण प्रमाणथी
अधिक नखाय, कारण के अधिक खावाथी पण विकार थइ जाय ठे, तेमज
शरीरने विपूचिकादि पीडा थवानु कारण ठे. आ आठमी गुप्ति

(विञ्जूसणाइ) विञ्जूपणादि, शरीरनी विञ्जूपा, ते स्नान, विलेपन, धूप,
नख, दांत, केश, जेमनी सुंदरता वास्ते करवा, समारवा, तथा विञ्जूपा
वास्ते तिलक करवुं, सुरमो, काजल आखमां सारवा, तथा सुकोमल क-
रवा सारु हाथ, पग, साबु तेल प्रमुखथी मसली गरमपाणीथी धोवां, इ-
त्यादि शरीरनी विञ्जूपा न करे आ नवमी ब्रह्मचर्यगुप्ति आ नव प्र-
कारनी गुप्ति ते ब्रह्मचर्यनी रक्षा माटे नव वाड ठे.

हवे ज्ञानादि त्रण कहिये ठियें यथार्थ वस्तुनो जे यथार्थ बोध करे
ते ज्ञान ज्ञानावरणीय कर्मनो दाय तथा दायोपशम थवाथी उत्पन्न थयो
जे बोध, तेनां हेतु जे द्वादशांग, तेमज द्वादश उपांग, तथा प्रकीर्णक जे
उत्तराध्ययनादि ते सर्व ज्ञान कहियें. तथा बीजु दर्शन-१ जीव, २ अ-
जीव, ३ पुण्य, ४ पाप, ५ आश्रव, ६ सवर, ७ निर्जरा, ८ वध, एमोक्त,
आ जीवादि नवतत्त्वनुं जे स्वरूप तेमां श्रद्धा (रुचि) करवी जेम के ए
नवतत्त्व सत्य ठे, मिथ्या नथी एवी तत्त्वरुचि तेनुं नाम दर्शन. तथा
त्रीजुं सर्वपापना व्यापारोथी ज्ञान, श्रद्धानपूर्वक निवृत्त थवु तेनु नाम चा-
रित्र ठे तेमां देशविरति चारित्र तो ज्यां गृहस्थाश्रम धर्मनुं स्वरूप ल-
खशु त्यांथी जाणवुं; अने जे सर्वविरति चारित्र ठे तेनुं स्वरूप तो आ
गुरुतत्त्व वर्णनमां लख्या करियें ठिये.

हवे वार प्रकारना तपनुं स्वरूप लखिये ठिये यतः ॥ अणसण मूणो
यरिया, विक्तीसंखेवण रसच्चाउं ॥ काय कलेसो संद्वी, एयाय वधो तवो
होई ॥ १ ॥ पायष्ठित्त विणउं, वेयावच्च तद्देव सच्चाउं ॥ जमण उस्सग्गो
विय, अजितरउं तवो होइ ॥ २ ॥ अर्थः-१ अनशन व्रत करवां २ ज-
णोदरी-थोडुं खावुं ३ वृत्तिसंक्षेप-अनेक प्रकारना अजिग्रह करवा ४
रसत्याग-दूध, दही, घी, तेल, गोल, मीठां पकान्न तेउंनो त्याग करवो.

૫ કાયક્લેશ-વીરાસન, દંડાસન, પ્રમુખ અનેકતરેથી કાયાને કષ્ટ આપવું
 ૬ સહીનતા-પાંચે ઇન્દ્રિયોને પોત પોતાના વિષયોથી રોકવી, આ ૮ પ્ર-
 કારેં વાહ્યતપ. ૧ પ્રાયશ્ચિત્ત-જે કાંઈ અયોગ્ય કામ કહ્યું હોય તે ગુરુની
 પાસે જે પ્રમાણે કહ્યું હોય તે પ્રમાણે પ્રગટપણે કેહેવું, પઠી તે પાપની નિ-
 વૃત્તિવાસ્તે ગુરુપાસે યથાયોગ્ય દંડ લેવો, અને જીવિષ્યમાં ફરી તે પાપ ન
 કરવું તેનું નામ પ્રાયશ્ચિત્ત તપ છે, ૨ વિનય-પોતાનાથી ગુણાધિકનું વહુ-
 માન કરવું તે ૩ વૈયાવૃત્ત પોતાનાથી ગુણાધિકની જાતિ કરવી તે ૪
 સ્વાધ્યાય (૧) પોતે જાણવું વીજાળને જાણાવવું (૨) સંશય ઉત્પન્ન થયાં
 થકાં ગુરુને પૂઠવું (૩) પોતે અધ્યયન કરેલું વારંવાર સ્મરણમાં લાવવું.
 (૪) જે કાંઈ અધ્યયન કહ્યું હોય તેના તાત્પર્યનું એકાગ્ર ચિત્તથી ચિતવન
 કરવું (૫) ધર્મકથા કરવી તે સંક્ષેપમાં-વાંચના, પૃષ્ઠના, પરાવર્તના, અનુપ્રેક્ષા,
 ધર્મકથા, ૬ પાંચ રૂપે છે ૫ ધ્યાન ૧ આર્તધ્યાન ૨ રૌદ્રધ્યાન ૩ ધર્મધ્યાન
 ૪ શુક્લધ્યાન આ ચારમાં આર્ત અને રૌદ્રધ્યાન તજવાં અને ધર્મ અને શુ-
 ક્લધ્યાન અગીકાર કરવાં ૬ વ્યુત્સર્ગે સર્વે ઉપાધિર્જનો ત્યાગ કરવો તે
 આ ૮ પ્રકારે આચ્યતર તપ સર્વે મલી વાર પ્રકારનાં તપ છે

ક્રોધ, માન, માયા, અને લોભ આ ચારેનો નિગ્રહ કરવો ૬ પ્રમાણે
 પાંચ મહાવ્રત, દશ શ્રમણધર્મ, સત્તર જ્ઞેદે સંયમ, દશપ્રકારેં વૈયાવૃત્ત, નવ
 બ્રહ્મચર્યગુણિ, ત્રણ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, વાર પ્રકારેં તપ, ક્રોધાદિ ચાર
 નિગ્રહ, સર્વમલી સિત્તેર જ્ઞેદ ચારિત્રના છે તે વાસ્તે તેને ચરણસિત્તરી કહે છે

હવે કરણસિત્તરીના જ્ઞેદ લખિયે ઠિયે યત ॥ પિન્નવિસોહી સમિર્દે,
 જાવણ પઢિમાય ઇન્દ્રિયનિરોહો ॥ પઢિલેહણ ગુત્તીઠં, અજિગ્ગહ ચેવ ક-
 રણ તુ ॥ ૧ ॥ અર્થ પિન્નવિશુદ્ધિ ૧ આહાર, ૨ ઉપાશ્રય, ૩ વસ્ત્ર, ૪
 પાત્ર આ ચાર, વસ્તુર્જને સાધુ વૈંતાલીશ દૂષણરહિત લહે તેનું નામ
 પિન્નવિશુદ્ધિ છે વૈંતાલીશ દોષનું સંપૂર્ણ સ્વરૂપ જોવું હોય તો પિન્નવિશુ-
 ક્તિનામા ગ્રંથ જરૂરવાહુસ્વામિકૃત છે તેની મલયગિરિસૂરિકૃત ટીકા
 સાત હજાર શ્લોક પ્રમાણ છે તે, તથા પિન્નવિશુદ્ધિ ગ્રંથ જિનવલ્લજ
 સૂરિકૃત છે તેની જિનપતિ સૂરિકૃત ટીકા છે તે તથા પ્રવચનસારોચ્ચાર
 શ્રીનેમિચ્છ સૂરિકૃતસૂત્ર તથા તેની સિદ્ધસેનસૂરિકૃત ટીકા છે તે તથા
 શ્રીદેમચ્છસૂરિકૃત યોગશાસ્ત્ર અવલોકન કરવા

हवे पांच समितिनुं स्वरूप लखिये ठियें. प्रथम श्र्यासमिति. चालवानुं नाम श्र्या केहेवाय ठे, अने सम्यक् आगमने अनुसार जे प्रवृत्ति, चेष्टा करवी ते समिति कहियें त्रस स्थावरजीवोने अजयदान आपनार जे मुनि, ते, प्रयोजन निमित्ते चालवु पडे त्यारे केवीरीतें चाले ? प्रथम तो प्रसिद्ध रस्ते चाले, जे रस्तो सूर्यना किरणोष्ठी तपेलो होय प्रांशुक-जीवरहित होय, तथा स्त्री, पुरुषना संघट्टरहित होय, ते रस्ते जीवोनी रक्षानिमित्तें अथवा पोताना शरीरनी रक्षानिमित्तें पगना अंगुष्ठाथी चार हाथ प्रमाण चूमिका आगल देखीने चाले तेनुं नाम श्र्यासमिति ठे ते प्रमाणे साधु जो चाले, तेमज बीजु काम करे, ते काममां कदाचित् कोइ जीव मरी पण जाय तो पण साधुने पाप लागतु नथी, कारण के तेनो उपयोग बहुज शुभ ठे तथा २ जापासमिति पापसहित जापा, तथा कठोरजापा जेम के तु धूर्त ठे, कामी ठे, राक्षस ठे, एवा चार्वाकप्रमुख बोले तेवा शब्दो तथा निंदनीय शब्दो न बोले परंतु बीजाने सुखदायक, बोल-वामां अल्प, बहु प्रयोजनने साधनार, अने संदेहविनानां एवां वचन बोले ते जापासमिति. तथा ३ वेंतालीश दूषणरहित आहारादि ग्रहण करे ते एषणासमिति. तथा ४ आसन, संस्तारक, पीठ, फलक, वस्त्र, पात्र, दंदादि आंखथी देखीने उपयोगपूर्वक लेवां, राखवां, करवां ते आदाननिक्षेप समिति. तथा ५ पुरीष, प्रखवण, शूंक, श्लेष्म, शरीर मल, वस्त्र, अन्न, पाणी जे शरीरने उपयोगनां न होय ते सर्वने जीवरहित चूमिकामां स्थापन करे ते, पांचमी परिस्थापना समिति. आ पांच समिति कही

हवे वार जावना लखिये ठियें प्रथम अनित्य जावना, बीजी अशरण जावना, त्रीजी संसार जावना, चोथी एकत्वजावना, पांचमी अन्यत्वजावना, ठछी अशुचिजावना, सातमी आश्रवजावना, आठमी संवरजावना, नवमी निर्जराजावना, दशमी लोकस्वजावजावना, अग्यारमी बोधिदुर्लभ जावना, बारमी धर्मना कथन करनारा अरिहंत ठे. आ वार जावना रात्रियें तथा दिवसैं जेवी रीतें जाववा योग्य ठे तेवी रीतें अन्यास करवो. आ वार जावनानु कांश्क स्वरूप लखियें ठिये.

१ अनित्य जावना- जेनुं शरीर वज्रसमान, सुंदर तेमज कठण हतुं,

તે પણ અનિત્યરૂપ રાક્ષસના જન્મ થયા, તો પછી કેલના ગર્જ સમાન નિ સાર જે જીવોનાં શરીર છે તે આ અનિત્યરૂપ રાક્ષસથી કેવી રીતે વચશે ? વલી લોકો વિલાડીની પેઠે આનંદિત થઈને દૂધની પેઠે વિષય સુખનો સ્વાદ લહેઠે, પરંતુ લાકડીના મારને દેખતા નથી, જાવાર્થ એ છે કે, વિષયજોગમા મગ્ન થઈ આનંદ તો માને છે, પરંતુ જન્માંતરમા નરકપતનરૂપ સકટથી મરતા નથી વલી જીવોના શરીર પાણીના પર-પોટા સમાન, છે, તથા જીવિત ધ્વજાસમાન ચંચલ છે, લાવણ્ય, સ્ત્રી, પરિવાર, આંખની પાપણ જેમ ચંચલ છે, યુવાવસ્થા હાથીના કાનની પેઠે ચંચલ છે, સ્વામિપણુ સ્વપ્નની શ્રેણી સમાન છે, લક્ષ્મી વીજલી જેમ ચંચલ છે, એવી રીતે સર્વ પદાર્થોનું અનિત્યપણુ વિચારતા, પ્યારા સ્ત્રી પુત્રાદિ મરી જાય તો પણ પોતાના મનમા શોક ન કરે, અને જે મૂર્ખ જીવ, સર્વ જાવને નિત્ય માને છે તે જીર્ણ પાંદડાની કુપડીનો નાશ થવાથી પણ રાત દિવસ રુદન કરે છે. તે કારણથી તૃણાનો નાશ કરી મમત્વ રહિત થઈ શુદ્ધબુદ્ધિવાલા જીવ અનિત્યજાવના જાવે

૨ અશરણજાવના- પિતા, માતા, પુત્ર, ખાર્યા પ્રમુલ વિચિત્રાનઠતાં, અત્યંત આધિ વ્યાધિના સમૂહરૂપ શૂર્ણલામા બંધાયેલા રુદન કરતા જીવોને કર્મરૂપ યોદ્ધા, યમરાજ (કાલ) ના મુખમા પ્રદેશ કરતાં થકાં (ફેકેઢે ત્યારે) વહુજ હુલ થાય છે જે લોક શરણરહિત અનાથ છે, તે શુ કરશે ? તથા નાના પ્રકારના શાસ્ત્રવિષયોને જાણનારા, તથા અનેક પ્રકારના મત્ર, યત્રોની ક્રિયા જાણનારા, તથા જ્યોતિષ વિદ્યાના જાણનારા, તથા અનેક પ્રકારની ઔષધિ, રસાયન પ્રમુલ વૈદ્યક શાસ્ત્રની તમામ ક્રિયામા કુશલ, એવા વિદ્વાનોની કુશલતા તથા ક્રિયા, કાલની સામે કાંડપણ કરવામા સમર્થ થઈ નહિ તથા નાના પ્રકારના શસ્ત્રોવાલા શૂરવીર યોદ્ધાઈની સેનાથી પરિવેષિત, (ચો તરફ વીટાયેલા) તથા નાનાપ્રકારના મદજર હાથીઈની જેને વાડ છે, એવા હ્રદ, વાસુદેવ, ચક્રવર્તિસમાન વલવાન્ પણ કાલના ઘરમાં સ્વેચાતા ચાલ્યા જાય છે, અત્યંત દિલગીરી કે પ્રાણિયોને કોઈ શરણ નથી તથા પૃથ્વીનું ઠત્ર અને મેરુનો દંડ કરવાને સમર્થ, તેમજ જેને અદ્યપણ ક્લેશ ન

होतो एवा अन्त वलवान् तीर्थकरण लोकोने कालथी वचाववाने समर्थ नथी तो पढी वीजो कोण समर्थ ठे ? स्त्री, पुत्र मित्रादिना स्नेहरूप भूतने दूर करवा वास्ते शुद्धमति जीव अशरण जावना जावे

३ संसारजावना कहियेंठियें बुद्धिमान् तेमज बुद्धिहीन, सुखी तेमज दुःखी, रूपवान् तेमज कुरूपवान्, स्वामी तेमज सेवक, वैरी, राजा तेमज प्रजा इत्यादि देवतामनुष्य, तिर्यंच, नारकिना अनेक प्रकारना कर्मवशथी वेप धारण करीने आ संसाररूप अखाडामां आ जीव नाटक करेठे तथा महारंज, मांसजक्षण, मदिरापानादि कारणोथी अनेक प्रकारनां पापनो बंध करीने, महाअधकारवाली नरकभूमिकामां जइ पडे ठे, त्यां अगष्टेदन, अग्निप्रज्वलनादि क्लेशरूप महादुःख जे जीवने थाय ठे ते दुःखोनु स्वरूप केवली पण कथन करी शकता नथी आ नरकगति कही तथा कपट, जुतु बोलवुं इत्यादि कारणोथी प्राणी तिर्यंचगतिमां सिंह, बाघ, हाथी, मृग, बेल, बकरी प्रमुखनां शरीर धारण करेठे तथा ते गतिमां क्रुधा, तृषा, वध, वधन, ताडन, तर्जन, रोग, हलवहन इत्यादि जे दुःख सदा ते जीवोने सहन करवां पडेठे ते केहेवाने कोण समर्थ ठे ? आ तिर्यंच गति कही.

तथा खाद्य, अखाद्य, विवेकशून्यता, मनमां लज्जानो अजाव, मा, वेन, दीकरी गमन करवामां एक समानता, निःशंकता बल्लभ ठे ज्यां, एवा अनार्य मनुष्यमां, निरंतर जीवघात, मांसजक्षण, चोरी, परस्त्रीगमनादि अत्यंत कनिष्ठ पापकर्म महादुःख उत्पन्न करनार ज्यां थया करे ठे, तथा आर्यदेशमां पण क्षत्रिय, ब्राह्मणादि, अज्ञान, दरिद्रता, कष्ट, दौर्भाग्य पण रोगादिथी पीडित ठे, तथा पराधीनता, मानजग, सेवकजावप्रमुख दुःख, निरंतर जोगववां पडेठे ज्यां, तथा अग्निमां अत्यंत तपावेली सु-इठ, जेस एक एक रोममां एक एक सूइ कोइ जुवान पुरुषने परोववामां आवे तेम ते सघली, समकालें चारे बाजुए परोववामां आवे तेथी जे दुःख उत्पन्न थाय तेनाथी आठ गणुं दुःख स्त्रीना गर्जमां ज्यारे उत्पन्न थाय ठे त्यारे जोगवे ठे, ते दुःखथी अनंतगणुं दुःख जन्मसमये जोगवे ठे, तथा बाल अवस्थामां मल, मूत्र, धूलमा आलोढवुं तथा मूर्खता

प्रमुख तथा युवावस्थायां धन उपार्जन करवानु दुःख, इष्ट वस्तुनो वियोग, अनिष्ट वस्तुनो संयोग इत्यादि, तथा वृद्धावस्थायां शरीरानु कष्ट, नेत्रानु बलहीनपण, तथा श्वास, खांसी प्रमुख अनेक व्याधिर्य महादुःखानु उत्पन्न यवु इत्यादि ज्यां निरंतर ठे त्यां एवी कइ दशा ठे के प्राणी सुख प्राप्त करे ? आ मनुष्यगति कही- तथा सम्यक् दर्शनादि पाववाची जे जीव देवता थाय ठे ते पण शोक, विपाद, मत्सर, जय, अल्प रुद्धिर्य इर्ष्या, काम, मद, क्रुधा प्रमुखर्य पीडित यवाची पोतानु आयुष्य दीन मनवालां यइने पूर्ण करे ठे आ देवगति कही आ प्रमाणे मोक्षाजि-लापी जीव संसारजावना जावे

४ एकत्वजावना कहिये ठिये. जीव एकलोज उत्पन्न थाय ठे, अने एकलोज मरण पामे ठे, एकलोज कर्म करे ठे, अने एकलोज तेनुं फल जोगवे ठे वली जीवें अत्यंत कष्ट जोगवी जे धन उपार्जन करेखु ठे ते धन तो स्त्री, मित्र, पुत्र, ववु प्रमुख रगइ जशे, अने जे पाप कर्म ते धन उपार्जन करवामा वाध्यां ठे तेनुं फल तो तेने एकलानेज नरक, तिर्यच गतिमां जइने जोगववु पडेठे आ केवु आश्चर्य ठे ? तथा आ जीव, आ देहने वास्ते, रात दिन अटन करे ठे, दीनपणु धारण करे ठे, धर्मर्य च-ष्ट थाय ठे, पोताना हितमा उगाय ठे, न्यायर्य दूर रहेठे इत्यादि अनेक कृत्य करे ठे, परंतु आ देह, आत्माणी साथे परजवमा एक पगला जेटली जगा सूधी पण ते साथे आवशे नहि हवे विचार करो के आ देह शु करशे ? शु मदद आपशे ? वली सगा वाहालां सर्व पोत पोताना स्वार्थमा तत्पर ठे, वास्तवमा कोइ तारु नथी, ते वास्ते हे बुद्धिमन् ! तु पोताना हितने माटे धर्म करवामां प्रयत्न कख्य, आ प्रमाणे एकत्व जावना जावे

५ अन्यत्वजावना कहियें ठियें आ संसारमां तु कोइनो नथी अने कोइ तारुं नथी माता, पिता, स्त्री, पुत्र, जगइ प्रमुख सगां तथा संबधियो ज्यां सुधी ताराची तेउंनी कार्यसिद्धि थाय ठे त्यां सुधी तु तेउंना प्राण समान वाहालो ठे तेम तेउं मानशे परंतु स्वार्थसिद्धिमा जग थये जाणे एक वीजाने लेशमात्र सवध नथी एम ज्ञासन यता वेर जाव पण उत्पन्न यशे वली आ देहने ठोडी जीव परलोकमा जाय ठे तेथी आ शरीरर्य जीव जिन ठे तेम ठता अनेक प्रकारनां खान, पान, जोग,

ઉપજોગ, સુગંધ, લેપનપ્રમુખથી શરીરની પુષ્ટિ ઇચ્છી તે પણ વ્યર્થ છે કદાચિત્ આ શરીરને કોઈ લાકડી પ્રમુખથી માર મારે તો પણ સમતા રાખી સહન કરવું જોઈએ જે પુરુષ અન્યત્વજાવના જાવે તેને શરીર, ધન, પુત્રાદિના વિયોગથી દુઃખ શોક થતાં નથી આ પાંચમી અન્યત્વ જાવના કહી

૬ અશુચિ જાવના કહિયે ઠિયે. જેમ લૂણની ધાણમાં જે પદાર્થ પડે છે તે લૂણ થઈ જાય છે, તેમ આ કાયામાં જે આહારપ્રમુખ પડે છે તે મલરૂપ થઈ જાય છે, એવી આ કાયા અપવિત્ર છે, તથા રુધિર અને શુક્ર (વીર્ય) વંનેના મેલાપથી આ કાયા (ગર્ભ) ઉત્પન્ન થાય છે, જરા (ઝેર) વિંટાણી હોય છે, માતા જે આહારપ્રમુખ ગ્રહણ કરે છે તેના રસથીજ આ ગર્ભ વૃદ્ધિ પામે છે, એવા આ દેહને કોણ વુદ્ધિમાન્ પવિત્ર માને છે ? તથા મિષ્ટ સ્વાદ, અને સુગંધમય મોદક, દુધ, દહિં પ્રમુખ પશુરસ, શ્વેતરસ, કમોદ પ્રમુખ ધાન્ય, ધેવર પ્રમુખ મિષ્ટાન્ન, તથા આન્ન પ્રમુખ ફલ જે ધાણમાં આવે છે તે તત્કાલ મલરૂપ થઈ જાય છે, એવી આ અશુચિ કાયાને, મહામોહાંધ પુરુષ પવિત્ર માને છે. તથા પાણીના સો ઘડાથી સ્નાન કરીને તથા સુગંધમય પુષ્પ, કસ્તૂરિ પ્રમુખ દ્રવ્યો લગાવીને, ઉપરની ચામડી તો કેટલો એક વખત મુગ્ધ જીવ શુચિ સુગંધમય કરે છે, પરંતુ મધ્ય જાગમાં રહેલો વિષ્ણુનો કોઠો કેમ પવિત્ર કરી શકે તેમ છે ? તથા અત્યંત આનંદની વૃદ્ધિ કરનારાં દ્રવ્યોથી મધમધાયમાન થઈ રહેલી વિશા, તથા ચંદન, કસ્તૂરિ, કર્પૂર, અગર, કુંકુમ પ્રમુખ વસ્તુર્લ પણ આ શરીરનો તેમની સાથે સંવધ થાય છે, ત્યારે અલ્પકાલમા દુર્ગંધરૂપ થઈ જાય છે, તો પછી વિચારો કે આ કાયાને કોણ વુદ્ધિમાન્ પવિત્ર માને ? એ પ્રમાણેની અશુચિરૂપતા આ શરીરની વિચારીને વુદ્ધિમાન્ પુરુષ આ શરીરની મમતા ન કરે આ ઠઠી અશુચિજાવના કહી

૭ આશ્રવજાવના કહિયે ઠિયે મન, વચન, અને કાયાના યોગથી શુદ્ધા શુદ્ધકર્મ જે જીવ ગ્રહણ કરે છે, તેનું નામ આશ્રવ, જિનેશ્વર જગવાન્ કહે છે સર્વ જીવોવિપે મૈત્રી જાવના, ગુણાધિક જીવોમાં પ્રમોદજાવના, અવિનીત શિષ્યાદિમાં મધ્યસ્થ જાવના, અને દુઃખી જીવોમાં કરુણાજા-

વના આ ચારે જાવનાર્થથી જે જીવોનાં અંત કરણ નિરતર વાસિત હોય, તે પુણ્યવાન્ જીવો વૈતાલીશ પ્રકારના પુણ્ય ઉપાર્જન કરે છે, અને આર્ત-ધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન, પાંચ પ્રકારના મિથ્યાત્વ, સોલ પ્રકારના કપાય, પાંચ પ્રકારના વિષય, તેડનાથી જેડના અંત કરણ વાસિત હોય તે વ્યાસી પ્રકારનાં પાપકર્મ ઉપાર્જન કરે છે તથા સર્વજ્ઞ અર્હત્ જગવંત, ગુરુ, સિદ્ધાંત દ્વાદશાગ, ચાર પ્રકારના સંઘ ઇત્યાદિના જે ગુણાનુવાદ કીર્તન કરે છે તેમજ હિતકારી સત્યવચન બોલે છે તે જીવ શુદ્ધકર્મ ઉપાર્જન કરે છે તથા શ્રીસઘ, દેવ, ગુરુ, ધર્મ તથા ધર્મિ પ્રમુખના જે અવર્ણવાદ બોલે, તથા અસત્ય અને કપોલકલ્પિત મતનો જે ઉપદેશ કરે છે તે જીવ અશુદ્ધકર્મ ઉપાર્જન કરે છે, તથા જે જીવ વીતરાગ દેવની ચંદન પુષ્પાદિથી પૂજા કરે, તથા સાધુની નક્તિ, વિશ્રામણ પ્રમુખ, કરે તથા પાપથી કાયા ગોપવે તે જીવ શુદ્ધકર્મ ઉપાર્જન કરે છે તથા જે જીવ, માંસજક્ષણ, સુરાપાન, જીવઘાત, ચોરી, જુગાર, પરસ્ત્રીગમનાદિ કરે તે અશુદ્ધ કર્મ ઉપાર્જન કરે છે એ અનુક્રમથી મન, વચન, કાયાથી શુદ્ધાશુદ્ધ આશ્રવ ઉપાર્જન કરાય છે આ પ્રકારે આશ્રવજાવના જે જીવ જાવે તે અનર્થ પરપરાનો ત્યાગ કરે છે અને મહાનદસ્વરૂપ મોક્ષને દેનારી, હુલ્લ દાવાનલ પર મેઘસમાન એવી શર્માવલિ (નિત્યસુખશ્રેણી) અગીકાર કરે છે આ પ્રમાણે સાતમી આશ્રવજાવના કહી

૭ સંવરજાવના કહિયે ઠિયે આશ્રવનો નિરોધ તે સવર તે સંવર વે પ્રકારથી છે એક સર્વસવર તથા વીજો દેશસવર, તેમાં સર્વસંવર તો અયોગી કેવલીમા હોય છે, અને દેશસવર એક વે ઇત્યાદિ આશ્રવનો ત્યાગ કરનારમા હોય છે વલી સંવરના વીજા વે પ્રકાર છે એક દ્રવ્યસવર તથા વીજો જાવસવર તેમા જે કર્મ પુજ્જલ આશ્રવથી જીવ ગ્રહણ કરે છે તેડને દેશથી અથવા સર્વથી આવતા રોકવા તે દ્રવ્યસવર, અને જવહેતુ ક્રિયાનો ત્યાગ કરવારૂપ આત્માના જે શુદ્ધ અધ્યવસાય, તે જાવસવર જે બુદ્ધિમાન્ મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, કપાય પ્રમુખ આશ્રવોનો નિરોધ કરે, અને આર્ત, રૌદ્ર ધ્યાન તર્જી ધર્મ, શુદ્ધધ્યાન ધ્યાવે, ક્રોધને ક્ષમાથી જીતે, માનને મૃદુતાથી જીતે, માયાને સરલતાથી જીતે, લોચ-ને સતોષથી જીતે, ઇદ્રિયોના ઇષ્ટ અનિષ્ટ વિષયોને રાગ દ્વેષ ત્યાગવાથી

જીતે, એ રીતે જે જીવ સંવરજાવના જાવે તેને મોક્ષરૂપ લક્ષ્મી અવશ્ય વશવર્તિની થાય છે આ પ્રમાણે સંવરજાવના કહી.

એ હવે નિર્જરા જાવના કહિયે ઠિયે સંસારની હેતુજૂત જે કર્મની સંતતિ તેનો અતિશયથી જે નાશ કરે તે નિર્જરા કહેવાય છે નિર્જરા એ પ્રકારની છે સકામ નિર્જરા તથા અકામ નિર્જરા તેમાંથી સકામ નિર્જરા તો ઉપગ્રાંત ચિત્તવાલા સાધુને હોય છે, અને વીજા જીવોને અકામ નિર્જરા હોય છે વીજા જીવોને જે અકામ નિર્જરા થાય છે તે કર્મનો પાક સ્વયમેવ થાય છે તેથી તથા ઉપાયથી પણ કર્મનો નાશ થાય છે. જેમ આમ્રફલ પોતાની મેલેજ વૃક્ષની માલીપર વિદ્યમાન ઠતાં પાકી જાય છે, અને કોડવાદિ પરાલની અંદર દાંડલ કરવાથી પણ પાકી જાય છે તેવીજ રીતે નિર્જરા પણ એ પ્રકારની છે અમારા કર્મની નિર્જરા થાય એવા આશયવાલા જીવ જે તપ પ્રમુખ કરે છે તેને સકામ નિર્જરા થાય છે, અને એકેન્દ્રિયાદિ જે જીવ છે તેને વિશેષ જ્ઞાન તો નથી, પરંતુ શી-તોષ્ઠ, વર્ષા, દહન, ઠેદન, વધ, વધન, પ્રમુખ કષ્ટ જોગવવાથી જે કર્મ નિર્જરા થાય છે તેનું નામ અકામ નિર્જરા છે એ પ્રમાણે તપપ્રમુખ કરીને નિર્જરાની વૃદ્ધિ કરે, એમ નવમી નિર્જરા જાવના જાવે હિત

૧૦ હવે લોકસ્વજાવ જાવના કહિયે ઠિયે. આ પૃથ્વી, ચંદ્ર, સૂર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર, તારા, તેમજ નરક, સ્વર્ગ, લોકાકાશ સર્વ મલી એકલોક કેહેવાય- છે જૈનમતના સિદ્ધાંતમાં તે સંપૂર્ણ લોકનો આકાર આ પ્રમાણે વતાવેલો છે જેમ કોઈ પુરુષ જામો પેહેરીને પોતાની કમરમાં બને હાથ લગાડી, પગ પસારી ઊઠો હોય, તેનો જેવો આકાર હોય તેવો આ લોકનો આકાર છે પરુદ્રવ્યથી પૂર્ણ છે, ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ તેમજ લય એ ત્રણે સ્વરૂપસંયુક્ત છે, અનાદિ અનંત છે, કોઈનો રચેલ નથી, ઉર્ધ્વલોક, અધોલોક તેમજ તિર્થ-લોક, એવા તેના ત્રણ સ્વરૂપમાં સર્વ જીવ પુજ્જલ તેની અંદર પ્રવર્તે છે, વહાર કાંઈ નથી, વહાર તો ફક્ત એક આકાશ છે તે આકાશ પણ અનંત છે, આ આકાશનું નામ જૈનશાસ્ત્રમાં અલોક લખેલ છે અધોલોકમાં જુદી જુદી નીચે ઉપર સાત પૃથ્વી છે, તેમાં નરકવાસી જીવ રહે છે, અને કોઈ જગાએ જવનપતિ તથા વ્યતરણ રહે છે, તિર્થલોકમાં મનુષ્ય, તિર્થંચ તેમજ વ્યંતર રહે છે, ઉર્ધ્વલોકમાં દેવતા રહે છે, વિશેષથી લોકસ્વરૂપ જાણવું હોય તો

लोकनाडी छात्रिंशति तथा लोकप्रकाश ग्रन्थ जोइ खेवा आ प्रमाणे लोक स्वरूपनु चितन करी लोकस्वरूपज्ञावना जावे

११ हवे बोधि दुर्लभ ज्ञावना कहिये ठिये पृथ्वी, पाणी अग्नि, वायु, वनस्पति, तेमां पोतानां करेलां क्लिष्टकर्मथी जीव परित्रमण करेते, आ ज्ञानक संसारमां अनंतानत पुजलपरावर्त्तन करतां थकां आ जीव अ-कामनिर्जरार्थी, तेमज पुण्य उपार्जन करवाथी, वैदिय, ग्रीदिय, चउरि-दिय, पचेदियरूप त्रसपण पामेते, परतु आर्यक्षेत्र, सुजाति, उत्तमकुल, रोगरहित शरीर, संपत्ति, राज्यसुख, हलुकर्मिपण, तथा तत्त्वातत्त्वनु वि-वेचन करनारी, बोध बीजने रोपनारी, कर्मद्वय करी मोक्ष सुखने प्राप्त करावनारी एवी श्रीसर्वज्ञ अरिहंत जगवंतनी देशनानो लाज थवो बहुज दुर्लभ ठे जो जीवे एकवार पण सम्यक्त्वरूप बोधिनु पालन कर्तुं होत तो आटला कालसुधी कदापि ते संसारमा पर्यटन न करत जे अतीत काल-मां सिद्ध थया, वर्तमान कालमा सिद्ध थायते अने अनागत कालमां सिद्ध थशे, ते सर्व बोधिनुज माहात्म्य ठे ते कारणथी जव्यजीवे बोधिनी प्राप्ति करवामां यत्न करवो जोइये, कारण के केटलाएक जीवोयें अव्यचा-रित्र तो अनतवार प्राप्त कख्यां, परतु बोधिविना ते सर्व निष्फल थयां आ प्रमाणे बोधि दुर्लभ ज्ञावना जावे

१२ धर्मकथाना केहेनारा अरिहंत ठे ए ज्ञावना लखियें ठिये जे पुरुष परहित करवामां उद्यमी ठे, तथा वीतराग ठे, ते कदापि कोइपण स्यलें जूव बोलशे नहि ते कारणथी तेना कथन करेला धर्ममांज स-त्यता ठे एवा तो लोकालोकने केवल ज्ञानथी प्रकाश करनार अरिहं-तज होइ शके ठे, बीजा नहि क्षांत्यादि दश प्रकारना धर्मेने जिनेश्वर जगवान् केहेता थका ते धर्मेनु साधन करनारा जीव संसारसमुद्रमां डुबता नथी अरिहंतनी वाणी पूर्वापर अविरुद्ध ठे बली तेना वचनमां हिसानो उपदेश नथी वचन फक्त निर्जराने वास्ते कहे ठे बीजाना उ-पदेश विना विचित्र तरेहथी कहे ठे कुतीर्थिजना वचनो सर्व सद्गतिना वेरी ठे, कारण के यज्ञादिमा पशुबधरूप हिंसाथी कलंकित ठे, पूर्वापर विरोधी ठे, निरर्थक वचनो पण बहु ठे तेकारणथी कुतीर्थि-

यो, जे धर्म करे ठे ते पण धर्माज्ञास ठे, धर्म नथी, ते कारणथी तेमनां वचन केम प्रमाण थइ शके? तेमज कुतीर्थिउना जे जे शास्त्रोमां कंइ कंइ स्थलें दया, सत्यता प्रमुखनां कथन ठे ते पण केहेवाज मात्र ठे; परंतु तत्वथी ते पण कांइ नथी, कारण के यथार्थ तेमनु स्वरूप तेउं जाणता जेम नथी, तेम यथार्थ पालता पण नथी प्रथम तो ते शास्त्रोना जे उपदेशक ठे ते सर्वे कामाग्निमां प्रज्वलित हता आ वात सर्वसुझजनोने विदितठे ते कारणथी अर्हत जगवंतज सत्यार्थना उपदेशक ठे. वली महामदजर हाथियोनी घटाप्रमुख संपत्तिवालुं राज्य पामवु, तेमज सर्वजनोने आनंद आपनारी संपदा पामवी, तेमज चंद्रमा समान निर्मल गुणोना समूह पामवो, तेमज उत्कृष्ट सौजाग्यनो विस्तार पामवो आ सर्वे धर्मनोज प्रज्ञाव ठे तथा समुद्र, जलकल्लोलथी पृथ्वीपर पोतानी मर्यादा मुकी फरतो नथी, तेमज मेघ सर्वे पृथ्वीने जलथी रेलम ठेलम करतो नथी, तेमज चंद्र, सूर्य जे उदय पामे ठे, तेमज अधिकारनो नाश करेठे ते सर्वे प्रज्ञाव जयवंत धर्मनोज ठे जेने कोइ बंधु नथी, मित्र नथी, नाथ नथी, जे रोगीने वैद्य नथी, जेनी पासे धन नथी, तेमज जेनामां गुण नथी, ते सर्वना वधु, मित्र, नाथ, वैद्य, तथा गुणनो निधान धर्म ठे वली अरि-हंतनो कथन करेलो जे धर्म ठे ते महापथ्य ठे. एवी रीतें जे जव्यजीव मनमां विचारे ते धर्ममां बहु दृढ थाय एकज निर्मल धर्म जाववाने जे जीव निरंतर जावे ते सर्व पाप कर्मनो नाश करीने, अनेक जीवोने उपदेश द्वारा सुखी करीने परमपद (मुक्ति) प्राप्त करे ठे, तो पठी जे वारे जावना जावे तेने परमपद प्राप्त थवामां शु आश्चर्य ठे? इति वार जावना.

हवे चार प्रतिमानुं स्वरूप कहिये ठियें एक मासथी लइ सात माससुधी वृद्धि करवी, एम सात प्रतिमा थाय ठे, जेम के प्रथम एक मासनी, बीजी वे मासनी, एम एकेक मासनी वृद्धि करतां सातमी सातमासनी थाय ठे आठमी सात दिनरातनी, नवमी सात दिनरातनी, दशमी सातदिनरातनी, अग्यारमी एक दिन रातनी अने बारमी प्रतिमा एक रात्रि प्रमाण होय ठे प्रतिमा— अजिग्रह, प्रतिज्ञा आ एकज नाम ठे.

जे साधुउं आ वारे प्रतिमानो अंगीकार करी शकेठे, तेउनुं स्वरूप

લખિયેં ત્રિયેં “ સંહનનધૃતિયુક્ત ” જેનું સંહનન વજ્ર રૂપજ નારાચ હોય, તે પરીપહ સહન કરવામાં સમર્થ હોય છે, “ધૃતિ” જેને ચિત્તનું સ્વસ્થપણ હોય, તે રતિ, અરતિથી પીડિત થતા નથી. “મહાસત્ત્વ” જે મહાસત્ત્વવત હોય, તે અનુકૂલ, પ્રતિકૂલ ઉપસર્ગ સહન કરવામાં વિ-
પાદ ધરતા નથી “ જ્ઞાવિતાત્મા ” જેનું અતઃકરણ સદ્જ્ઞાવનાથી વા-
સિત હોય, તે પ્રતિમા વહન કરી શકે છે તે જ્ઞાવના પાંચ છે તેનું વિ-
સ્તારયુક્ત સ્વરૂપ ક્યવહારજાણ્યની ટીકાથી જાણવું તે જ્ઞાવના કેવી
રીતે જાણે ? જેમ આગમમા છે તેમ, તથા ગુરુ આચાર્ય આજ્ઞા આપે તેમ
જો ગુરુ પોતે પ્રતિમા અગીકાર કરે તો, નવીન આચાર્ય સ્થાપન કરીને
તેની આજ્ઞાથી, તથા ગઘની ઓસ્કા લઈને કરે તથા પ્રથમ પોતાના ગઘ-
માંજ રહીને પ્રતિમા અગીકાર કરવાનું આત્મિકર્મ કરે તે પ્રતિકર્મ આ છે—

માસાદિ સાત જે પ્રતિમા છે તેડેનાં પ્રતિકર્મપણ તદેચ્છાજ છે વર્ષાકા-
લમા એ પ્રતિમા અગીકાર કરી શકાતી નથી, તેમજ પ્રતિકર્મ પણ વર્ષ-
ર્ષાકાલમાં કરવું નહિ. પ્રથમની છે પ્રતિમા એક વર્ષમાં, ત્રીજી એકવર્ષમાં,
ચોથી એકવર્ષમાં, વાકી પાંચમી, ઠઠી, સાતમી આ ત્રણે પ્રતિમાડેના એ-
કવર્ષમાં પ્રતિકર્મ અને એક વર્ષમાં પ્રતિમા, એમ નવવર્ષમાં સાત પ્રતિ-
મા સમાપ્ત કરાય છે

હવે જે આ પ્રતિમા અગીકાર કરે છે, તેડેને કેટલું જ્ઞાન હોય છે ?
યાવત્ કિંચિત્ ન્યૂન દશ પૂર્વ હોય છે, કારણ કે જેને સંપૂર્ણ દશ પૂર્વની
વિદ્યા હોય છે તેનું વચન અમોઘ હોય છે તે વાસ્તે તેડે એ ધર્મોપદેશ આ-
પવો જોઈએ તેડેના ઉપદેશથી અનેક જીવો ઉપર ઉપકાર તેમજ
તીર્થની વૃદ્ધિ થવાથી પ્રતિમાદિ કલ્પ કરવા જોઈએ વલી પ્રતિમા અ-
ગીકાર કરનારાડેનું જઘન્યજ્ઞાન નવમા પૂર્વની ત્રીજી વસ્તુ, જેનું નામ આ-
ચાર વસ્તુ છે, ત્યાં સુધી છે તેડેનું જ્ઞાન સૂત્ર તથા અર્થ બનેથી પૂર્ણ હોય
છે, કારણ કે નિરતિશયજ્ઞાની હોય તો કાલાદિક જાણી શકે નહિ ત-
થા “વ્યુત્સૃષ્ટ” શરીરની સાર સજાલ ત્યાગે, દેવતા પ્રમુખના ઉપસર્ગ સહે,
જિનકલ્પિની પેઠે ઉપસર્ગ સહન કરે, તથા એપણા, પિરુગ્રહણપ્રકાર,
જિહ્વાગ્રહણવિધિ, ગઘથી વાહાર રેહેલું, શ્યાદિ વાકીનું વર્ણન પ્રવચન-
સારોદ્ધારની વૃદ્ધવૃત્તિથી જોઈ લેવું આ ચાર પ્રતિમા કહી

हवे इंद्रियनिरोध कहिये ठियें. “स्पर्शनं रसना घ्राण चक्षुः श्रोत्रं चेति” आ पांच इंद्रिय, तथा स्पर्श, रस, गंध, वर्ण, शब्द, आ पांच पूर्वोक्त इंद्रियना यथाक्रम विषय ठे आ पांचे विषयोनो निरोध करवो, कारण के जो ते वशवर्ती नहि रहे तो अत्यंत अनर्थकारक तेमज क्लेशसागरमां डुवाडनारा थरो ॥ यदज्यधायि ॥ आर्या ॥ सक्तः शब्दे हरिणः, स्पर्शे नागोरसे च वारिचरः ॥ कृपणपतंगोरूपे, जुजगो गधेन च विनष्ट. ॥ १ ॥ पंचसु सक्ताः पंच, विनष्टायत्र गृहीतपरमार्थाः ॥ एकः पंचसु सक्तः, प्रयाति त्रसांततां मूढः ॥ २ ॥ तुरगैरिव तरतरलै, दुर्दत्तैरिन्द्रियै. समाकृष्य ॥ उन्मार्गे नीयते, तमोधने दुःखदे जीवः ॥ ३ ॥ अनुष्टुप् ॥ इंद्रियाणां जये तस्मा, यत्नः कार्यः सुबुद्धिभिः ॥ तज्जयोयेन जविनां, परत्रेह च शर्मणे ॥ ४ ॥ प्रतिलेखना जैनसाधुउमां प्रसिद्ध ठे तेथी विस्तारथी लखेल नथी.

हवे त्रण गुप्ति लखिये ठिये मनोगुप्ति, वचनगुप्ति, कायगुप्ति. आ त्रण गुप्तिनुं स्वरूप आ प्रमाणे ठे अशुज मन वचन कायानो निरोध करवो अने शुज मन वचन कायानी प्रवृत्ति करवी तेमां मनोगुप्ति त्रण प्रकारनी ठे आर्त, रौद्रध्यानानुवधी, कल्पनानो वियोग, ते प्रथम मनो गुप्ति, शास्त्रानुसार, परलोकने साधनारी, धर्मध्यानानुवधवाली माध्यस्थ परिणति करवी ते बीजी मनोगुप्ति, अने संपूर्ण शुजाशुज मनोवृत्तिनो निरोध, अयोगी गुणस्थान अवस्थामां स्वात्मारामरूपता, ए बीजी मनोगुप्ति.

वचनगुप्ति वे प्रकारनी ठे. मुख, नेत्र, त्रुविकार, आंगली ठोडन, उंचा थवुं, खांसी खावी, हुंकारा करवा, पत्तर फेकवा, इत्यादि हेतुथी पोतानुं सूचन कराववुं वर्जवुं, ए प्रथम वचनगुप्ति, कारण के जो चेष्टा द्वारा सर्वकांश् सूचवी दृष्ट तो मौन रेहेवुं व्यर्थ ठे. बोलवुं, बीजाना प्रश्ननो लोकथी तेमज आगमथी अविरोध होय तेवो उत्तर देवो, तेमज बोलवुं ते पण मुखपासे वस्त्रादि राखी यत्ना पूर्वक बोलवुं, ते बीजी वचनगुप्ति आ बने जेदोथी वचननो निरोध, तेमज सम्यग्ज्ञापणरूप वचनगुप्ति जाणवी

कायगुप्ति वे प्रकारे ठे. एक, चेष्टानो निषेध, बीजी आगमानुसारें चेष्टानो नियम करवो. तेमां देवता तथा मनुष्यादिना उपसर्गमां कृधा

તૃપાદિ પરીસહોનો સંજવ થયે થકે કાયોત્સર્ગ પ્રમુખ કરીને કાયાને નિશ્ચલ કરવી, તથા અયોગી અવસ્થામાં સર્વથા કાયાની ચેષ્ઠાનો જે નિરોધ કરવો, તે પ્રથમ કાયગુત્તિ. તથા ગુરુથી પ્રઘ્નશરીર સસ્તારક, જૂમ્યાદિ પ્રતિલેખન, પ્રમાર્જનાદિ, જેમ શાસ્ત્રમાં કહેલ છે, તેવી રીતે ક્રિયાકલાપપૂર્વક શયનાદિ સાધુયે કરવાં, શયનાસન લેવા, રાખવા, આ સર્વ કૃત્યોમાં સ્વદ્ધ ચેષ્ઠાનો ત્યાગ કરવો, મર્યાદાસહિત કાયાની ચેષ્ઠા કરવી, તે વીજી કાયગુત્તિ

હવે અગ્નિગ્રહ, પ્રતિજ્ઞા લખિયે ઠિયે તે અગ્નિગ્રહ ડ્રવ્ય, દેત્ર, કાલ તથા જાવથી ચાર પ્રકારે છે તેનો વિસ્તાર પ્રવચનસારોચ્ચારવૃત્તિમાં છે આહારપ્રમુખના વેંતાલીશ દૂષણ, શાસ્ત્રમાં વતાવેલ છે, તોપણ પિરુ, શય્યા, વસ્ત્ર, પાત્ર, આ ચારજ વસ્તુ સદોષ ન ગ્રહણ કરવી તેથી તે ચાર દૂષણ, તથા પાંચ સમિતિ, વાર જાવના, વાર પ્રતિમા, પાંચ ઇન્દ્રિયનિરોધ, પચીશ પ્રતિલેખના, ત્રણ ગુત્તિ, ચાર અગ્નિગ્રહ એ સર્વ મલી સિત્તેર કરણસિત્તરીના જેદ કહે છે

પ્રશ્ન - ચરણસિત્તરી તેમજ કરણસિત્તરી આ બંનેમાં શુ વિશેષ છે ?

ઉત્તર - જે નિત્ય કરવુ તે ચરણ, અને પ્રયોજન થયાં થકાં કરીલેવુ અને પ્રયોજન ન હોય ત્યારે ન કરવુ તે કરણ, આ તેડમાં જેદ છે એ પ્રમાણે ચરણસિત્તરી તથા કરણસિત્તરીના જેદ સમાપ્ત થયા

ઇત્યાદિ જૈનમતના ગુરુતત્ત્વનુ સ્વરૂપ લખવામા લાખો શ્લોક લખાઈ જાય તો પણ સંપૂર્ણ તેનુ સ્વરૂપ જાણી શકાય નહિ, તે વાસ્તે સંક્ષેપમા જ સ્વરૂપ વતાવ્યુ છે જો વિશેષ જાણવાની ઇચ્છા હોય તો, શ્રી ડંઘનિર્યુક્તિ, શ્રી આચારાંગ, દશવૈકાલિક, વૃહત્કલ્પજ્ઞાપ્યવૃત્તિ, પચકલ્પચૂર્ણી, જિતકલ્પવૃત્તિ, મહાકલ્પસૂત્ર, કલ્પસૂત્ર, નિશીથ જ્ઞાપ્યચૂર્ણી, મહાનિશીથસૂત્ર, ઇત્યાદિ પદવિજ્ઞાગ સમાચારીના શાસ્ત્ર જોઈ લેવા

પ્રશ્ન - જૈનમતના શાસ્ત્રોમા ગુરુનુ સ્વરૂપ જેવુ લખેલ છે, તેવી વૃત્તિવાલા જૈનના કોઈપણ સાધુ દેખવામા આવતા નથી, તો પછી જૈનમતના સાધુડને આ કાલમા ગુરુ કેમ માનવા જોઈયે ?

ઉત્તર - આપે કોઈ ગીતાર્થનો પરિચય કહ્યો લાગતો નથી, તેમજ જૈનમતના ચરણકરણાનુયોગના શાસ્ત્રનુ અધ્યયન પણ કહ્યુ હોય તેમ લા-

गतु नथी, अथवा तो कोइ गीतार्थ गुरुना मुखारविंदथी वचनामृतनु पान पण कखुं लागतु नथी, जो आपें पूर्वोक्त कांश्पण कखुं होत तो आपने ते वाचतनो संशय कदापि न उत्पन्न थयो होत. जैनमतमां ठ प्रकारना निर्ग्रथ कहेला ठे. आ कालमां जैनमतना जे साधुर्छ ठे ते पूर्वोक्त ठ प्रकारमध्येथी वे प्रकारना ठे, कारण के श्री जगवतीसूत्रना पचीशमा शतकना ठठा उद्देशामां लख्यु ठे के पांचमा कालमां वे प्रकारना निर्ग्रथ होशे, तेउनाथी तीर्थ प्रवर्त्तशे. कपायकुशील निर्ग्रथ तो कोईमां परिणाम अपेक्षा होशे, मुख्य तो वेज रद्देशे बली जैनशास्त्रमां जे गुरुनी वृत्ति लखी ठे, ते प्रायः उत्सर्गमार्गनी अपेक्षा ठे, अने आ कालमां तो प्राय अपवाद मार्गनी प्रवृत्ति ठे, तेथी उत्सर्गवृत्तिवाला मुनि आ कालमां केवी रीते होय ? कोइपण रीतें होई शकेज नहि, कारण के, नथी तेवु वज्ररूपज्जनाराच संहनन, के नथी तेवु मनोबल, नथी तेवी जीवोनी श्रद्धा, के नथी तेवो देशकाल, के नथी धैर्य, तो हवे आ कालमां तेवी उत्सर्गवृत्ति जीव केम करी शके ?

प्रश्न:- जो तेवी वृत्ति आ कालमां नथी तो तेउने साधुपण केम केहेवा जोईयें ?

उत्तर:- आ आपनुं कहेवुं बहुज वेसमजनु ठे. कारण के व्यवहार सूत्रजाप्यमां लख्यु ठे के -गाथा पोस्करिणी आचारे, आणयण ते गाय गीयठे ॥ आचरिय उएए, आहरण हुंति नायवा ॥ १ ॥ सठ परिणा ठकाय, अहिगमो पिंड उत्तरिद्याए ॥ रूखे वसहे जूहे, जोहे सोहीय पुस्करिणी ॥ २ ॥ “ दारगाहादो ” आ वंने छारगाथानु व्याख्यान जाप्यकारें पदर जाप्यगाथाथी करेल ठे. जो जाप्यगाथा जोवानी इछा होयतो व्यवहारजाप्यमां जोइ लेवी अहिया तो ते पदर गाथानो अर्थ जापा (जापातर) मां लखिये ठिये पूर्वकालमां जेवी सुगंधमय फूलोवाली पुष्करिणी वावडीयो हती, तेवा फूलोवाली हाल नथी, परंतु पुष्करिणी वावडीयो तो ठे, लोको आ सामान्य वावडीयोथी पोतानुं काम करेठे ॥ १ ॥ तथा सपूर्ण आचारप्रकल्प नवमा पूर्वमां हतुं, आ नवमा पूर्वमांथी उत्तार करीने पूज्यपाद वैशाखगणिये निगीथसूत्र रच्यु तो शु आ निशीथने आचारप्रकल्प, न केहेवु जोईयें ? ॥ १ ॥ पूर्वकालमां तालोद्धा-

टिनी श्रवस्वापिनी आदि विद्याना धारक चोर हता, अने अ कालमां तेवी
 विद्या तो नथी तो शुं चोरी करनारने हाल चोर न केहेवा जोश्ये ? ॥३॥
 पूर्वकालमां चौदे पूर्वना पठन करनारने गीतार्थ केहेता हता, तो आ
 कालमां जघन्य आचारप्रकटप निशीथ, अने मध्यम आचारप्रकटप वृ-
 हत्कटपनां अध्ययन करनारने शु गीतार्थ न केहेवा जोश्ये ? ॥ ४ ॥
 पूर्वकालमां श्रीआचारांगनु शस्त्रप्रज्ञा अध्ययन जणवाथी, ठेदोपस्था-
 पनीय चारित्रमा स्थापन करता हता, तो शुं हाल दशवैकालिकनु ठ
 जीवनीय अध्ययन जणवाथी स्थापन न करवा जोश्ये ? ॥ ५ ॥ बीजा
 ब्रह्मचर्यना पाचमाउद्देशामा जे आमगधी सूत्र ठे ते सूत्रने अनुसारें पूर्वे
 मुनि आहारग्रहण करता हता, तो शुं हाल पिनेपणा अध्ययन अनु-
 सारे न ग्रहण करी शके ? ॥ ६ ॥ पूर्वे आचारांग पठी उत्तराध्ययन जणता
 हता तो शुं हाल दशवैकालिक पठी न अध्ययन करी शके ? ॥ ७ ॥ पूर्वे
 मत्तांगादि दशप्रकारना वृद्ध हता, तो शुं हाल आंवादि वृद्ध न केहेवा
 जोश्ये ? ॥ ८ ॥ पूर्वे बहु गायोना समूहवाला नवगोपने गोवाल केहेता
 हता, तो शुं हाल थोडी गायोवालाने गोवाल न केहेवा जोश्ये ? ॥ ९ ॥
 पूर्वे सहस्रमह्य योद्धा हता, तो शुं हाल कोशने योद्धो न केहेवो जो-
 श्ये ? ॥ १० ॥ पूर्वे ठमासी तपनु प्रायश्चित्त हतु तो तेने वदले हाल
 नीवी प्रमुखनु प्रायश्चित्त न लेवु जोश्यें ? ॥ ११ ॥ एवी रीतें जो
 पूर्वकालना मुनियोनी वृत्ति हाल नथी तो शु तेउने आचार्य अथवा
 साधु न केहेवा जोश्यें ? परतु जरुर साधु मानवा जोश्यें तथा जी-
 वानुशासन सूत्रनी वृत्तिमा पण लखु ठे के पांचमा कालमां साधु
 पूर्वोक्त प्रकारना होय तो पण तेउने सयमी केहेवा जोश्यें तथा निशी-
 थमा पण लखु ठे ॥ ज्ञाप्यगाथा ॥ जासजमया जीवे, सुतावमूले गुण-
 उत्तर गुणाय ॥ उत्तरियठेय सजम, नियठवठंसा पडिसेवी ॥ १२ ॥ आ गा-
 थानी चूर्णनो अर्थ - ठकायना जीवोविपे ज्यां सुधी दयाना परिणाम
 हशे, त्या सुधी वकुश निर्ग्रथ तेमज प्रतिसेवना निर्ग्रथ रहेशे, ते कार-
 णथी प्रवचनशून्य तेमज चारित्ररहित, पचमकाल कदापि नहि होय ?
 वली मूलउत्तर गुणोमा दूषण लागवाथी चारित्र तत्काल नष्ट पण थतु
 नथी मूलगुणजगमा वे दृष्टांत ठे, उत्तरगुणजगमां मरुपनु दृष्टांत ठे

निश्चयनयथी, एक व्रतनो जग थयो तो, सर्वव्रतनो जंग थाय ठे, परंतु व्यवहारनयना मतथी तो जे व्रतनो जग थयो होय, तेनोज जंग ग-
णाय, बीजानो नहि, ते कारणथी बहु अतिचार लागवाथी संयम जतुं
नथी; परंतु जो कुशील सेवे, तेमज धन राखे, अने काचुं सचित्त पाणी
प्रवचन अनपेक्ष पीये, ते साधु नहि, ज्यां सुधी ठेक प्रायश्चित्त लागे
त्यां सुधी संयम सर्वथा जतो नथी वली आ कालमां साधु नथी एम
जे माने ठे ते मिथ्यादृष्टि ठे, कारण के स्थानांग सूत्रमां लख्यु ठे के
बहु अतिचार लागता देखीने, तेमज आलोचना, प्रायश्चित्त कोशने ग्र-
थार्थ लेता देता नहि देखवाथी, कोश एम कहे ठे. हाल कोश साधु
नथी ते चारित्रजेदिनी विकथाना करनार ठे तथा श्रीजगवतीसूत्रना
पचीशमा शतकना ठठा उद्देशाना संग्रहणीकारश्रीमान् अजय देवसूरि,
आ वंने निर्ग्रथोनु जे स्वरूप ठे ते लखेठे ॥ गाथा ॥ वजसं सवलं क-
व्वर, मेगठंतमिह जस्त चारित्तं ॥ अश्रयारपंकजावा, सोवजसो होश
निग्नथो ॥ १ ॥ व्याख्या ॥ वकुश, शवल, कर्तुर, आ त्रणे एकार्थवाची
ठे, अतिचाररूप पक लागवाथी एवु जेनुं चारित्र ठे ते वकुशनामा निर्ग्रथ
ठे आ जारतवर्षमां आ कालमां वकुश अने कुशील, ए वे निर्ग्रथठे, वाकीना
त्रणनो विच्छेद थयेल ठे ॥ तथा चोक्तं परममुनिजि ॥ वकुश कुशीला
दोपुण, जातिठं तावहोहंति इति ॥ अर्थ - वकुश, कुशील ए वे प्रकारना
निर्ग्रथ ज्यां सुधी तीर्थ रद्देशे त्यां सुधी रद्देशे.

वकुश निर्ग्रथना वे जेद ठे, ते कहियें ठिये वल्ल पात्रादि उपकरणनी
जे विज्रूपा करे ते उपकरणवकुश, तथा हाथ पग नख मुखादि देहना
अवयवोनी जे विज्रूपा करे ते शरीरवकुश. आ वे जेदना वली पांच
जेद ठे ॥ गाथा ॥ उवगरण सरीरेसु, सोडुहा डुविहोवि होश पचविहो ॥
अजोग अणाजोग, असंबुड संबुडे सुहुमे ॥ १ ॥ अर्थ:-प्रथमना वे पदोनो
अर्थ उपर लखेलो ठे पाठलना वे पदोनो अर्थ लखियें ठिये साधुने आ
करवा योग्य नथी, एम जाणतां ठतां पण जे ते कामने करे ते आजोग
वकुश, अने जे अजाणपणाथी करे ते अनाजोगवकुश. मूल तथा उ-
त्तर गुणमां जे गुणपणे ठाना दोष लगावे ते संबृत वकुश, तथा मूल उ-

तर गुणोमां जे प्रगट दूषण लगावे ते असवृत्त वकुश नेत्र, नासिका, मुखदिना जे मल दूर करे ते सूक्ष्म वकुश ए पाच जेद कहा

हवे उपकरणवकुशनु स्वरूप लिखिये ठिये ॥ गाथा ॥ जो उपकरणे वजसो, सो धुवइश्च पाउसे विवर्णइ ॥ ईर्ष्य लण्हयाइ, किंचिविचूसाई जुंजईय ॥ १ ॥ व्याख्या.- उपकरणवकुश वर्पाकृतु विना पण जलक्षारथी वस्त्र धोवे ठे, वर्पाकृतुमां तो सर्व गद्यवासी साधुजने आज्ञा ठे, वर्पाकृतु पेहेलां जो एकवार पोताना सर्व उपकरण जलक्षारथी धोई लहे नहि तो वर्पाकृतुमां मलना ससर्गथी निगोदादि जीवोनी उत्पत्ति थई जाय वली वकुश निर्ग्रथ वर्पाकृतु विना अन्यकृतुजमा पण जलक्षारथी वस्त्रादि धोई लहे ठे, तेमज सुदर, सुकुमाल वस्त्रनी पण वांठा राखेठे, तेमज उपकरण विचूपा अर्थात् शोचाने वास्ते पण कांश्क पेहेरेठे ॥ गाथा ॥ तहपत्त दंडयाइ, घठमठ सिणेह कय तेय ॥ धारेइ विचूसा ए, बहुच वच्चेइ उवगरणं ॥ १ ॥ व्याख्या ॥ पात्र, दंरुप्रमुख बहुज घसीने सुकुमाल करे, तथा घी, तेल प्रमुख चोपडीने तेजवंत चमकदार करी राखे, तेमज विचूपामाटे बहुज उपकरण राखवाने चाहे अर्थात् राखे

हवे शरीर वकुशनु स्वरूप लिखिये ठिये ॥ गाथा ॥ देह वजसो अक ये, करचरण नहाइय विचूसेइ ॥ डुविहोवि श्मोइद्धि, इच्छ परिवार पजिईय ॥ १ ॥ व्याख्या ॥ शरीरवकुश कारण विना पण हाथ, पग, नखादिनी विचूपा करे, जलादिथी धोवे ए प्रमाणे उपकरण तेमज शरीर वकुश निर्ग्रथ परिवारप्रमुखनी रुद्धि वांठेठे ॥ गाथा ॥ पडिच्च तवा इ कयं, जसच इठेइ तमि तुस्तइय ॥ सुहसीलो नयवाढ, जयइ अहोरत्तकिरियासु ॥ १ ॥ व्याख्या-पडितपणाथी तथा तपादिथी यशनी छ्वा करे ते यशनो लाज थवाथी अत्यंत खुशी थाय, तेमज सुखशीखियो थाय, तेमज दिनरातनी समाचारी, क्रियामां बहु उद्यमी पण न होय ॥ गाथा ॥ परिवारोय असंजम, अविचित्तो होइ किंचि एयस्त । घसीय पाउ तिह्वाइ, मासणि कित्तरिय केसो ॥ १ ॥ व्याख्या-तेनो जे परिवार होय ते असयमी होय, वस्त्रपात्रादि मोहथी दूर करे नहि, हाथ, पग तेल सावु विगेरेथी चोपडी सुकोमल राखे, तेमज दाढी, मूठ अने मस्तकना बाल कातरथी कापे अर्थात् लोचने चदले अस्त्रा अथवा कातरथी

वाल् दूर करे, परंतु लोच करे नहि. ॥ गाथा ॥ तद् देसबोछेयारि, देहिं
सबलेहिं संजुळ बजसो ॥ मोह रकयछमपु, छिज्य सुत्तमि जणियं च ॥
१ ॥ व्याख्या.—तथा देशछेद, सर्वछेद योग्य दोषोत्थी जेनुं चारित्र कर्बुर
ठे, परंतु जेना मनमां मोहद्वय करवानी इच्छा ठे, अर्थात् मनमां संयम
पालवानो उत्साह ठे, परंतु संपूर्ण संयम पाली शकता नथी आ पूर्वो-
क्त कृत्योत्थी संयुक्त होय तेने वकुश निर्ग्रथ कहिये वली सूत्रमां जे
कहेहुं ठे ते हवे लखिये ठियें ॥ गाथा ॥ उवगरण देह चुक्का, रिद्धि
रस गारवासिया निच्च ॥ बहु सबल ठेय जुत्ता, निग्गंथा बजसा जणिया
॥ १ ॥ आजोगो जाणंतो, करेइ दोसं अयाणमण जोगे ॥ मूलुत्तरे हि
संबुड, विवरिय असंबुडो होइ ॥ २ ॥ अछि मुह मज्जमाणो, होइ अ-
हा सुहमउं तहा बजसो ॥ सीलं चरण जजस्स, कुठिय सो इह कुसीलो
॥ ३ ॥ पडिसेवणा कसाए, इहा कुसीलो इहावि पचविहो ॥ नाणे दं-
सण चरणे, तवेय अह सुहुमए चेव ॥ ४ ॥ इहनाणाइ कुसीलो उवजीवं
होइ नाण पजिईए ॥ अह सुहुमो पुणतुस्सइ, एस तव सत्ति संसए
॥ ५ ॥ व्याख्या—उपकरण, देह शुद्ध राखे, रस, इच्छि अने शाता, आ
त्रणे गारवमां नित्य मग्न रहे, उपकरणोत्थी अविविक्त रहे परिवार जेनो
ठेद योग्य, सबल चारित्रसंयुक्त होय, ते निर्ग्रथ वकुश कहेवाय ठे ॥ १ ॥
साधुउने आ करवा योग्य नथी एम जाणतां ठतां पण जे ते काम करेठे
तेने आजोगवकुश कहियें, अने जे अजाणपणाथी अकृत्य करे तेने
अनाजोगवकुश कहियें, मूल उत्तर गुणोत्थी संयुक्त ठे, लोक एम जा-
णे पण ठे, परंतु गुप्त दोष लगावे ठे तेने संवृतवकुश कहियें, अने जे
प्रगटपणे मूल उत्तर गुणमां दोष लगावे तनेअसंवृतवकुश कहियें ॥ २ ॥
तथा जे आंख, मुख प्रमुख मांजे, मलादि दूर करे, तेने यथासूक्ष्म वकुश
कहियें. आ वकुशना पांच जेद कहा

हवे कुशील निर्ग्रथनुं स्वरूप लखियें ठियें. शील अर्थात् चारित्र, ते
चारित्र जेनु कुत्तित होय ते कुशील निर्ग्रथ, तेना वे जेद ठे ॥ ३ ॥ प्रति
सेवनाकुशील तथा कपायकुशील, संज्वलन कपायोत्थी कुशील होय ते
कपायकुशील आ वनेना वली पांच जेद ठे ते कहिये ठियें. १ ज्ञान

૧ દર્શન ૨ ચારિત્ર ૪ તપ ૫ યથાસૂક્ષ્મત. ॥૪॥ જે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર તથા તપ, આ ચારે આજીવિકાને વાસ્તે કરે તે જ્ઞાનાદિકુશીલ યાને ચારે પ્રતિસેવનાકુશીલ, તથા આ તપસ્વી ઠે શ્વેતકાશ્વ પોતાની પ્રશસા શ્રવણ કરી સુશી થાય તે પાંચમા યથાસૂક્ષ્મ પ્રતિસેવનાકુશીલ જાણવા તથા જે જ્ઞાન, દર્શન, તપ પ્રમુખનો સજ્જલન કપાયના ઉદયથી વ્યાપાર કરે, તે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રના કપાય કુશીલ જાણવા જે કપાયકુશીલ ઠે તે કપાયને વશ થઈને શાપ દીધે મનથી જે ક્રોધ પ્રમુખનું સેવન કરે તે યથા સૂક્ષ્મકપાયકુશીલ, અથવા કપાયથી જે જ્ઞાન પ્રમુખની વિરાધના કરે તે જ્ઞાનાદિ કુશીલ જાણવા કોઈ આચાર્ય, તપ કુશીલના સ્થાનમાં લિંગકુશીલ કહે છે આ બે પ્રકારના નિર્ગ્રંથ પાંચમા આરા પર્યંત રહેશે જે કોઈ આ તરેહના સાધુને સાધુ અથવા ગુરુ ન માને તે જીવ મિથ્યાદૃષ્ટિ, વહુલ સસારી, જિનમતના ઉત્થાપક છે એવા મિથ્યાદૃષ્ટિની સગત પણ કરવી યોગ્ય નથી

ઈતિશ્રીતપાગઢીયમુનિશ્રીબુદ્ધિવિજયશિષ્યમુન્યાનંદવિજયાત્મારામવિ-
રચિતજૈનતત્ત્વાદર્શજાપાતરેગુરુતત્ત્વનિર્ણયનામા તૃતીય પરિષ્ઠેદ. સપૂર્ણ ॥

॥ અથ ચતુર્થપરિષ્ઠેદપ્રારંભ ॥

આ ચોથા પરિષ્ઠેદમા કુગુરુ તત્ત્વનું સ્વરૂપ લખિયે ઠિયે ॥ શ્લોક ॥
સર્વાંજિલાપિણ સર્વ, જોજિન. સપરિગ્રહા ॥ અબ્રહ્મચારિણોમિથ્યો,
પદેશાગુરવોમતા ॥ ૧ ॥ અર્થ — સ્ત્રી, ધન, ધાન્ય, સુવર્ણ, રૂપાઆદિ સર્વ
ધાતુ, તથા દેત્ર, ઘર, હાટ, હવેલી પ્રમુખ સર્વ સ્થાવર મિલકત તથા
ચતુષ્પદાદિ અનેકપ્રકારનાં પશુ, આ સર્વની અંજિલાપા કરવાનો જેનો
સ્વજાવ છે તે સર્વાંજિલાપી, તથા સર્વ મધ્યમાંસાદિ બાવીશ અજઞ્ઞ, ત-
થા વત્રીશ અનંતકાય, તથા અન્ય અનુચિત આહારાદિ, આ સર્વનું જો-
જન કરવાનો જેનો સ્વજાવ છે તે સર્વજોજિન, તથા પુત્ર, કલત્ર, પુત્રી
પ્રમુખ સહવર્તમાન પ્રવર્તે તે સપરિગ્રહી, અને તેજ કારણથી અબ્રહ્મચારી,
જે અબ્રહ્મચારી, હોય છે તે મહાદોષવાન હોય છે તેથી અબ્રહ્મચારી એવો
આ શ્લોકમા જૂદો ઉપન્યાસ કરેલો છે વહી અગુરુપણાનું અસાધારણ

कारण कहियें ठियें, मिथ्योपदेशाः, मिथ्या (वितथ) आसना उपदेश विनानो धर्मनो उपदेश ठे जेनो ते अगुरु ठे अहिंयां कोई एवी शंका करे के धर्मना उपदेशदाता गुरु ठे, ठतां पण निःपरिग्रहादि गुणोनुं ते उपदेशदातामा शमाटे अस्तित्व होवु जोश्यें ? ते शंका दूर करवाना हेतुथी विशेष लखिये ठिये

॥ श्लोक ॥ परिग्रहारंजमज्ञा, स्तारयेयुः कथं परान् ॥ स्वयं दरिद्रो नपर, मीश्वरीकर्तुमीश्वर. ॥ १ ॥ अर्थ.—परिग्रह- स्त्री प्रमुख अने आ-रंज- जीवहिंसा अर्थात् सर्वाजिलापी तथा सर्वजोजी आ वने विषयो-मां जे मग्न ठे, अर्थात् आ वने विषयरूप नवसमुद्रमां जे डुबेला ठे, ते बीजा जीवोने केवीरीते संसार सागरमांथी तारी शके तेम ठे ? दृष्टांत के जे पुरुष पोतेज दरिद्र ठे ते बीजाने धनवान् केवी रीतें करी शके तेम ठे ? हवे प्रथम श्लोकना चोथा पदमां “ मिथ्योपदेशागुरवोम-ता.” जे ठे ते पदनो अर्थ विस्तारथी लखिये ठियें कुगुरुनो उपदेश आ प्रमाणे मिथ्या ठे आ मिथ्या उपदेशना स्वरूपमां प्रथम त्रणसे त्रे-सठ मतनु स्वरूप लखियें ठिये एकसो एशी मत क्रियावादिना ठे तथा चोराशी मत अक्रियावादिना ठे, तथा सडसठ मत अज्ञानवादि-ना ठे, अने वत्रीश मत विनयवादिना ठे, ए रीतें त्रणसे त्रेसठ मत थाय ठे

प्रथम क्रियावादिना मतनु स्वरूप कहिये ठिये. क्रियावादी कहेठे के कर्त्ताविना पुण्यबंधादिलक्षणरूप क्रिया यती नथी तेथी क्रिया, आ-त्मानीसाथे समवायसंबंधवाली ठे ए प्रमाणे तेमनो मत ठे क्रियावादी आत्मा प्रमुख नव पदार्थोने एकांत अस्ति स्वरूपणें माने ठे, आ क्रिया वादिना एकसो एशीमत, नीचे मुजब जाणी देवा १ जीव, २ अजीव, ३ आ-श्रव, ४ वध, ५ संवर, ६ निर्जरा ७ पुण्य, ८ अपुण्य, ९ मोक्ष, आ नव प-दार्थ अनुक्रमे पत्रादिपर लखवा, पठी जीव पदार्थना नीचे स्वतः तेमज परत आ वे जेद स्थापन करवा आ स्वतः परतः नीचे वली जुदा जुदा नित्य तेमज अनित्य एवा वे जेद स्थापन करवा, पठी नित्य, अनित्य आ वंने-नी नीचे जुदा जुदा १ काल, २ ईश्वर, ३ आत्मा, ४ नियति ५ स्वप्नाव, आ पांच स्थापन करवा, त्यारवाद विकल्प करीलेवा, ते नीचे मुजब—यंत्रस्थापना.

जीव.

स्वतः		परतः	
नित्य	अनित्य	नित्य	अनित्य
१ काल	१ काल	१ काल	१ काल
२ ईश्वर	२ ईश्वर	२ ईश्वर	२ ईश्वर
३ आत्मा	३ आत्मा.	३ आत्मा	३ आत्मा
४ नियति	४ नियति.	४ नियति.	४ नियति.
५ स्वप्नाव	५ स्वप्नाव	५ स्वप्नाव.	५ स्वप्नाव.

विकल्प करवानी रीत कहियें ठियें अस्ति जीव. स्वतोनित्य. कालत इत्येकोविकल्प ॥ १ ॥ अर्थ.—आ आत्मा निश्चयें स्वस्वरूपथी कालथी उत्पन्न थयेल ठे कालवादिना मतनो आ विकल्पठे. कालवादी, कालथी-ज जगतनी उत्पत्ति, स्थिति, तेमज लय माने ठे वली कालवादी कहे ठे के चपक, अशोक, सहकार, निव, जवु, कदंवादि जे वनस्पति ठे, तेजनी उपर फुलोनु लागवु, फलप्रमुखनु वधावु ते कालविना थइ शक्तुं नथी, तथा हिमकणसयुक्त शीतनु पडवु, तथा नक्षत्रगर्जननु धारण, वरसा-दनुं वरसवु इत्यादि कालविना होतुं नथी, वली ठ ऋतुओना विभाग, तथा बाल, कुमार, यौवन, वृद्धादि अवस्था, तेपण कालविना थइ शक्ती नथी, जे जे प्रतिनियत काल विभागादि ठे, ते सर्वनो कालज नियता ठे, जो कालने नियता न मानिये तो कोइ वस्तुनी व्यवस्था थशे नहिं कारण के जेम कोइ पुरुष मग राधे ठे, ते मगण कालविना रंधाइ जाता नथी, नहिं तो हारुली तथा इधन प्रमुख सामग्रीना सयोगथी प्रथम समयमाज मग केम न रंधाइ जाय ? ते कारणथी जे कर्ता ठे ते कालज ठे तथा चोक्त ॥ न कालव्यतिरेकेण गर्जवालशुजादिक ॥ यत् किंचिज्जायते लोके, तदसौ कारण किल ॥ १ ॥ किंचित् कालादस्ते नैव, मुद्रपक्तिरपीक्ष्यते ॥ स्थाव्यादिसन्निधानेऽपि, तत् कालादसौ मत ॥ २ ॥ कालाभावे च गर्जादि, सर्वं स्यादव्यवस्थया ॥ परेष्टहेतु सद्भाव, मात्रादेव तदुद्भवात् ॥ ३ ॥ आ श्लोकोनो भावार्थ उपर लखेलो ठे तथा ॥ काल पचति भूतानि, काल संहरते प्रजा. ॥ काल. मुसेपु जागर्त्ति, कालोहि दुरतिक्रम ॥ ४ ॥ अहिया पर इष्ट हेतुना स-

ज्ञाव मात्रादिथी वीजाओए जे एम मानेल ठे के स्त्री पुरुषना संयोग मात्र हेतुथी गर्जनी उत्पत्ति थायठे तो एक वर्ष वयना स्त्री पुरुषना संयोगथी केम गर्जनी उत्पत्ति थती नथी ते कारणथी कालज गर्जनी उत्पत्तिनो हेतु ठे. तेमज स्त्रीने गर्ज उत्पन्न थवामां ऋतुकाल होवो जोइये, ते बिना स्त्री पुरुषना संयोगथी गर्ज केम उत्पन्न थतो नथी? वली कालज पकावे ठे तथा पृथ्वी आदि जूतोने परिणामांतर प्रत्ये कालज पढोचाडे ठे. तेमज पूर्व पर्यायथी पर्यायांतरमां लोकोने कालज स्थापन करे ठे वली सुप्त अवस्था प्राप्त थयेला प्राणियोनी रक्षापण कालज करेठे, ते कारणथी प्रत्यक्ष ठे के काल दुरतिक्रम ठे. कालने दूर करवामां कोइ समर्थ नथी, आ कालवादिनो विकल्प ठे

तेविजरीत वीजा विकल्प पण जाणी लेवा परंतु कालने स्थानकें ईश्वरनी योजना करवी, “यथा अस्ति जीव. स्वतो नित्य ईश्वरत.” जीव पोताना स्वरूपथी नित्य ठे, परंतु ईश्वर उत्पन्न करे ठे. कारण के ईश्वरवादी सर्व जगत् ईश्वरनुंज करेलु माने ठे जेने १ ज्ञान, २ वैराग्य, ३ धर्म, ४ ऐश्वर्य, आ चारे स्वत सिद्ध होय, तेमज जे, जीवोना स्वर्ग, नरक, मोक्षादि गमनमां प्रेरक होय तेने ईश्वर कहियें यथा ॥ ज्ञानमप्रतिघं यस्य, वैराग्यं च जगत्पतेः ॥ ऐश्वर्यं चैव धर्मश्च, सहसिद्ध चतुष्टयं ॥ १ ॥ अज्ञोजंतुरनीशोय, मात्मनः सुखदुःखयो ॥ ईश्वरप्रेरितोगच्छेत्, स्वर्गं वाश्चन्नमेव वा ॥ २ ॥ इत्यादि

त्रीजो विकल्प आत्मवादियोनो ठे. “पुरुष एवेदं सर्वमित्यादि” जे काई देखाय ठे ते सर्व पुरुषज ठे एम आत्मवादियोनो मत ठे.

चोथो विकल्प नियतवादियोनो ठे नियतवादियो कहे ठे के पदार्थोमां एक एवु सामर्थ्य ठे के जे सामर्थ्यथी सर्व पदार्थ पोत पोताना स्वरूपनियमोथी तेवाने तेवाज बन्धा रहेठे, परंतु अन्यथापणे थता नथी वली तेज वताविये त्रियें जे पदार्थ जे कालमां जेनाथी थाय ठे, ते पदार्थ तेज कालमां, तेनाथी नियतरूपें थतो मालम पडेठे तेम जो न होय तो कार्य कारण ज्ञावनी व्यवस्था नियामकना अज्ञावथी कदापि थायज नहि ते कारणथी कार्यनियतताथी उपर मुजब प्रतीत थती जे नियति तेने प्रमाण पंथमां कुशल एवो कयो पुरुष बाध करी शके ठे ?

जो नियति बाधित थई जाय तो बीजे स्थले प्रमाण मिथ्या थई जशे तथा चोक्त ॥ नियतैनेवरूपेण, सर्वे ज्ञावा ज्वंति यत् ॥ ततो नियति जाह्येते, तत्स्वरूपानुबधतः ॥ १ ॥ यद्यदेव यतो यावत्, तत्तदेव ततस्तथा ॥ नियतं जायते न्यायात्, कणनां बाधितु क्षम ॥ २ ॥ आ वने श्लोकनो अर्थ उपर लरयो ठे

पांचमो विकल्प स्वज्ञाववादियोनो ठे स्वज्ञाववादियो कहे ठे के आ संसारमा सर्व पदार्थ स्वज्ञावधीज उत्पन्न थाय ठे ते कहे ठे के माटीथी घट थाय ठे, परंतु वस्त्र थतु नथी, तेमज तंतुउथी वस्त्र थाय ठे परंतु घटादि थता नथी, आ जे मर्यादापूर्वक थतु ठे ते स्वज्ञाव विना कदापि थई शकतु नथी ते कारणथी जगत्मा जे कांई थाय ठे ते सर्व स्वज्ञावधीज थाय ठे वली बीजां कार्य तो दूर रहो परंतु आ जे मगनु रधावु ठे, ते पण स्वज्ञावविना थतु नथी, कारण के हांकी, धन, काल प्रमुख सामग्री विद्यमान ठतां (कागडु) करडु मग रधाता नथी याने पाकता (चढता) नथी, ते कारणथी जे जेना सद्ज्ञावें विद्यमान होय, तेमज असद्ज्ञावे अविद्यमान होय ते ते अन्वयव्यतिरेकथी तेना कर्ता ठे, स्वज्ञावधीज मग रधाय ठे तेथी स्वज्ञावज सर्व वस्तुनो हेतु ठे

आ पांच विकल्प स्वतः ईश पदथी होय ठे, तेबीज रीते पांच परत ईशपदथी उपलब्ध थाय ठे परतः शब्दनो अर्थ एवो ठे के, पर पदार्थोथी व्यावृत्तरूपे आ आत्मा निश्चयथी ठे तेबी रीते नित्य शब्दथी दश विकल्प थाय ठे, तेमज अनित्य पदथी पण दश विकल्प थाय ठे वने एकठा करवाथी बीश थाय ठे आ बीश विकल्प जीव पदार्थ साथे थाय ठे, तेबीज रीते अजीवादि नवे पदार्थ साथे जुदा जुदा बीश विकल्प जाणी लेवा, एटले बीशने नवथी गुणतां एकसो एशी मत क्रियावादिना थाय ठे

हवे अक्रियावादिना चोराशी मत लखियें ठिये अक्रियावादी कहे- ठे के पुण्य, पापरूप क्रिया कांइ नथी कारण के पुण्य, पापरूपादि क्रिया तो स्थिर पदार्थोने लागे ठे, अने जगत्मां स्थिर पदार्थ तो कोइ ठे नहि, कारण के उत्पत्ति अनंतरज पदार्थनो विनाश थतो जाय ठे तथा श्लोक ॥ क्षणिका. सर्वसंस्कारा, अस्थिराणां कुत क्रिया ॥ जूति-येंपा क्रिया सैव, कारक सैव चोच्यते ॥१॥ अर्थ.— सर्वसंस्कार पदार्थ क्ष-

णिक ठे, तेथी अस्थिर पदार्थोंने पुण्यपापादि क्रिया क्यांथी होय ? पदार्थोंनुं जे होबु, तेज क्रिया ठे, तेज कारक ठे, ते कारणथी पुण्यपापादि क्रिया नथी आ अक्रियावादी आत्माने मानता नथी तेना चोराशी मत जाणवानी आ रीत ठे. १ जीव, २ अजीव, ३ आश्रव, ४ संवर, ५ निर्जरा, ६ बंध, ७ मोक्ष, आ सात पदार्थ लखवा, पठी जीवादिसाते पदार्थोंनी नीचे जुदा जुदा स्व तेमजपर आ वे विकल्प लखवा, पठी आ वनेनी नीचे जुदा जुदा १ काल, २ ईश्वर, ३ आत्मा, ४ नियति, ५ स्वप्नाव, ६ यह्वा, आ ठ लखवा अहियां नित्य, अनित्य आ वे विकल्प नहि लख्या तेनु कारण ए ठे के ज्यारे आत्मादि पदार्थज नथी त्यारे तेना नित्य, अनित्यनो संचवज केम होय ? तथा यह्वावादी जे ठे ते सर्व नास्तिक अक्रियावादी ठे, ते कारणथी क्रियावादी यह्वावादी नथी. तेज कारणथी क्रियावादिना मतमां यह्वा पद ग्रहण करेल नथी. आ मतना चोराशी जेठ आवी रीतें जाणवा ते कहियें ठियें.

“ नास्ति जीवः स्वतः कालत इत्येको विकल्पः. ” नथी जीव पोताना स्वरूपे कालथी उत्पन्न थयेल, आ एक विकल्प, तेवीज रीतें ईश्वरादिथी लईने यह्वा पर्यंत सर्व ठ विकल्प थया, तेना अर्थ पूर्ववत् जाणवा, परंतु पटबु विशेष के आ मतमां यह्वावादी अधिक ठे.

प्रश्नः— यह्वावादिउनो शु मत ठे ?

उत्तर.~ जे पदार्थोंने संताननी अपेक्षा नियत, कार्य कारण जावे मानता नथी, परंतु जे कांड थाय ठे ते यह्वाथी थाय ठे, अर्थात् कार्य कारण जाव नथी, परंतु यह्वाथीज थाय ठे एम जे कहेठे ते यह्वावादि ठे वली तेउं कहे ठे के पदार्थोंनो पोत पोतामां कार्यकारणजावनो नियमज नथी, कारण के कार्यकारणजाव प्रमाणपूर्वक ग्रहण थई शकाताज नथी जेम मृतकमेरुक (देरुका) थी मेरुक उत्पन्न थायठे, तेमज गोवरथी पण मेरुक उत्पन्न थाय ठे, अग्निथी अग्नि उत्पन्न थाय ठे, तेमज अरणिना काष्ठथी पण अग्नि उत्पन्न थाय ठे, धूमाडाथी धूमाडो उत्पन्न थाय ठे तेमज अग्निथी पण धूमाडो उत्पन्न थाय ठे, कदलीना कदथी केलां उत्पन्न थाय ठे, तेमज केलांना वीजथी पण केलां उत्पन्न

थाय ठे, वीजथी वटवृद्ध उत्पन्न थाय ठे तेमज वटवृद्धनी शाखाथी पण वट वृद्ध उत्पन्न थाय ठे, ते कारणथी नियमपूर्वक कार्यकारणभाव कोइ पण जगाये देखवामां आवता नथी तेथी यट्टाथी कोइ जगे कांइ तो कोइ जगे कांइ एम थाय ठे, एम मानवु जोइयें, कारण के जो एम जाण्णु के जे कांइ थाय ठे ते यट्टाथी थाय ठे तो बुद्धिमान् पुरुषे कार्यकारण भावने शावास्ते मानवा जोइये तेमज आत्माने क्लेश करवो जोइये. जेम स्वत नी साथे ठ विकटप करवा तेमज परत नी साथे पण ठ विकटप करवा तेवी रीते वार विकटप थया ते वारेने जीवादि सात पदार्थों साथे गुणतां चोराशी जेद अक्रियावादिना थाय ठे

हवे त्रीजा अज्ञानवादिना जेद कहियें ठियें जुहु ज्ञान ठे जेनुं ते अज्ञानवादि जाणवा, अथवा अज्ञानथी जे प्रवर्ते ते अज्ञानवादी, अज्ञानवादी कहे ठे के ज्ञान सारी वस्तु नथी कारण के जो ज्ञान हशे तो परस्पर विवाद थशे, जो विवाद थशे तो चित्त मलिन थशे, ज्यारे चित्त मलिन थयु, त्यारे ससारनी वृद्धि थई जेम के कोइ पुरुषे कोइ वस्तु विरुद्ध कही, ज्ञानियें तेसांजलीने ज्ञानना अजिमानथी, बहुज मलिन चित्तथी ते पुरुषनी साथे विवाद करवो शरु कख्यो, विवाद करतां थकां अत्यंत तीव्र मलिन चित्त थयु तथा अहंकार बध्यो, ते चित्तनी मलिनता तथा अहंकारथी महापापकर्म उत्पन्न कख्या, ते पापथी दीर्घतर संसारनी वृद्धि थई ते कारणथी ज्ञान सारी वस्तु नथी, अने जो पोताने अज्ञानी मानिये तो अहंकारनो संजव थतो नथी, तेमज वीजाउनी उपर चित्तनु मलिनपण पण थतु नथी, तेथी कर्मनो वध पण थतो नथी. वली जे कार्य विचारपूर्वक करियें तेमां महाकर्मनो बंध थाय ठे तेनु फल पण महाजयानक प्राप्त थाय ठे, अने जे काम मनना व्यापार विना करिये, तेमज मनना व्यापार विना कोइ जीवनो वध पण करिये तो तेनु फल अवश्यमेव जोगववामां आवतुं नथी, अने ते काममा जे कांइ कर्मवध थाय ठे, ते पण चुनागढी वाली जित्त उपर रेतीनी मुष्टिना सवधवत् स्पर्शमात्र थाय ठे, परंतु वध थतो नथी ते कारणथी मोक्षगामि पुरुषोने अज्ञानज अगीकार करवु श्रेय ठे, परंतु ज्ञान अगीकार करवु श्रेयस्कर नथी आ अज्ञानवादी कहे ठे के ज्ञानने अमेमानी

पण लक्ष्यें, जो ज्ञाननो निश्चय करवानी समर्थता होय ? कारण के प्रथम तो ज्ञान सिद्धज थई शकतुं नथी जूळं जे जे मतावलंबी पुरुष ठे, ते सर्व परस्पर जिनज ज्ञान अंगीकार करे ठे ते कारणथी निश्चय करवामा केम समर्थ होय, के आ मतनु ज्ञान सम्यक् ठे अने आ मतनु ज्ञान सम्यक् नथी ? जो एम कहो के सकल वस्तु समूहना साक्षात्कारी एवा ज्ञानवाला जे जगवान् ठे तेना उपदेशथी जे ज्ञान थाय ते सम्यक् ज्ञान ठे, अने तेना शिवाय बीजा मत ठे तेनुं ज्ञान सम्यक् नथी, कारण के तेना मतमां जे ज्ञान ठे ते सर्वज्ञुं कथन करेल नथी

अज्ञानवादी कहे ठे के—आपनुं केहेवुं तो सत्य ठे, परंतु सकल वस्तुसमूहना साक्षात् करनारा ज्ञानी, सुगत, ईश्वर, विष्णु ब्रह्मादिने अमे मानियें ? के जगवान् वर्धमान महावीर स्वामिने अमे मानियें ? वली एज संशय रह्यो, निश्चय थयो नहि के कोण सर्वज्ञ ठे ? जो एम कहो के जे जगवानना चरण कमलने सर्व देवता, इंद्र परस्पर अहंपूर्वकविशिष्टविशिष्टतर विभूतियुतिथी संयुक्त सैंकडो विमानोमां वेसी सकल आकाश मंजलने आच्छादित करता थका, पृथ्वीपर उतरी पूजता हता ते जगवान् वर्धमान स्वामी सर्वज्ञ ठे, परंतु सुगत, शंकर, विष्णु ब्रह्मादि नहि; कारण के सुगतादि सर्व अद्वयवृद्धिवाला मनुष्य थया ठे, परंतु सर्वज्ञ देव थया नथी, जो सुगतादि सर्वज्ञ थया होत तो ते-उंनी पण देवता, इडें, पूजा करी होत, परंतु कोईनी देवता, इडें पूजा करी नथी, ते कारणथी सुगतादि सर्वज्ञ थया नथी हे जैन। आ जे स-घळुं तमे कळुं ते पोताना मतना रागथी कळुं ठे, परंतु ते वातथी इष्ट सिद्धि थती नथी कारण के वर्धमान स्वामिनी देवता, इंद्र देवलोकथी आवीने पूजा करता हता, आ तमारु केहेवु अमे केम साचु मानी शकियें ? जगवान् श्री महावीर स्वामिने थयांने आज बहुकाल व्यतीत थई गयो, वली तेना सर्वज्ञ होवामां कांइ पण साधक प्रमाण नथी जो कहो के संप्रदायथी अर्थात् महावीरना शासनथी महावीर सर्वज्ञ सिद्ध थाय ठे, तो तेमां एवो तर्क थशे के आ, जे तमारो संप्रदाय ठे ते कोण जाणे कोई धूर्त्तनो चलावेलो हशे ? के कोइ सत्पुरुषनो चलावेलो हशे ?

अमे तेमां शु जाणी शकीये ? ते कारणथी सिद्ध करनारुं कोइ पण प्रमाण नथी, अने प्रमाण विना अमे मानिये तो प्रेक्षावान् शेना ? वली मायावान् पुरुष पोते सर्वज्ञ होता नथी तो पण पोते पोताने जगत्-मां सर्वज्ञ थयेला प्रगट करी दीयेते इन्द्रजालनी सत्तावीश पीठ ठे, तेमांथी केटलीएक पीठना पाठक पोते पोतानु तीर्थकरनु रूप, तेमज इन्द्र, देवता पूजा करता होय, एम वनावी शके ठे, तो पठी देवतार्जना आगमन, पूजा देखवाथी सर्वज्ञपणु केम सिद्ध थाय, जेथी श्रीमहावीर स्वामिने अमे सर्वज्ञ मानियें ? तमारा मतना आचार्य सामंतजज्ञस्तुतिकार पण कहेते के ॥ श्लोक ॥ देवागमनज्ञोयान, चामरादिविज्ञूतय. ॥ मायाविष्वपि दृश्यते, ह्यतस्त्वमसि नोमहान् ॥ १ ॥ जावार्थ - देवतार्जना आगमन, आकाशमां चालवु, उत्र चामरादि विज्ञूति, आ सर्व आरुवर इन्द्रजालीआमां पण थई शके ठे, ते हेतुथी हे जगवन् । तु अमोने महान् स्तुति करवा योग्य नथी वली हे जैन । तमारा केहेवाथी महावीरज सर्वज्ञ होय, तो पण आ जे आचारांगादि शास्त्र ठे ते महावीर सर्वज्ञनांज कथन करेलां ठे एम केवी रीते जाणी शकीये ? शु जाणीयें के कोई धूर्ते रचीने महावीरनुं नाम राखी लीधु होय ? कारण के आ वात इन्द्रियज्ञाननो विषय नथी, अने अर्तीन्द्रिय ज्ञाननी सिद्धि-मां कोई पण प्रमाण नथी

जला कदी एम पण हो के आचारांगादि शास्त्र तो महावीर सर्वज्ञ-नांज कथन करेलां ठे तो पण श्रीमहावीर स्वामिना कथन करेला शास्त्रनो आज अज्ञिप्राय ठे, आज अर्थ ठे, बीजो अर्थ नहि, एम केम जाणी शकाय ? कारण के शब्दना अनेक अर्थ ठे, ते आ जगत्मां प्रगट सांजलवामां आवे ठे शु जाणिये आज अक्षरोथी श्रीमहावीर स्वामिये कोइ अन्यज अर्थ कहा होय, अने तमारी समजणमा तेज अक्षरोथी कांई जुदाज अर्थ जासन थता होय ? हवे तेनो निश्चय केवीरीतें थाय के आ अक्षरोना आज अर्थ जगवाने कहा ठे जो तमे एवी रीते मानी लीधु होय के जगवानना समयमां गौतमादि मुनि हता, तेउंए जगवानना मुखारविदथी साक्षात् जे अर्थ श्रवण कख्या हता, तेज अर्थ आज पर्यंत परपराथी चाल्या आवे ठे, तेज कारणथी आचारांगादि

शास्त्रोना आज अर्थ ठे, बीजा नथी आ पण तमारुं केहेबुं अयुक्त ठे, कारण के गौतमादि पण ठद्वस्थ हुता, अने ठद्वस्थने बीजानी चित्त वृत्तिनुं ज्ञान होतु नथी, बीजानी चित्तवृत्तिनी समज तो अतींद्रिय ज्ञाननो विषय ठे. ठद्वस्थ तो इंद्रियद्वारा जाणी शके ठे, इंद्रियज्ञानी सर्वज्ञना अजिप्रायने केवी रीतें जाणी शके के सर्वज्ञनो आज अजिप्राय ठे ? आ अजिप्रायथी सर्वज्ञें आ शब्द कह्यो ठे ? ते वास्ते जगवानना अजिप्राय तो गौतमादि जाणी शकता न होता, केवल जे वर्णावली जगवान् केहेता हुता तेज वर्णावलि जगवाननी पाठल गौतमादि उच्चारण करता आव्या ठे, परंतु जगवाननो अजिप्राय कोश्यें जाणेलो नथी जेम आर्यदेशोत्पन्न पुरुषनो शब्दोच्चार श्रवण करी म्लेच्छ पण तेवोज शब्दोच्चार करी शके ठे, परंतु तात्पर्य कांश् जाणता नथी, तेबीज रीतें गौतमादि, महावीर स्वामिना अनुवादक हुता, परंतु तेमना अजिप्राय जाणता न होता, ते कारणथी सम्यक् ज्ञान कोश् मतमां सिद्ध थतु नथी, एक तो ज्ञान थवाथी, पुरुष अजिमानथी बहुज कर्म बांधीने दीर्घसंसारी थई जाय ठे, बीजु सम्यक्ज्ञान कोश् मतमां ठेज नहि, तेथी अज्ञानज श्रेय ठे ए प्रमाणें अज्ञानवादिनी श्रद्धा ठे ते अज्ञानी सडसठ प्रकारना ठे तेने जाणवानो आ उपाय ठे. जीवादि नव पदार्थ कोश् पत्र पर लखवा, अने दशमा स्थानमां उत्पत्ति लखवी, जीवादि नवे पदार्थ नीचे जुदां जुदां सत्त्वादि सात पद स्थापन करवां, ते सात पद आ ठे— १ सत्त्व, २ असत्त्वं, ३ सदसत्त्वं, ४ अवाच्यत्वं, ५ सदवाच्यत्वं, ६ असदवाच्यत्वं, ७ सदसदवाच्यत्वं. हवे १ सत्त्व—ते स्वरूपथी विद्यमानपण, २ असत्त्वं— पररूपथी अविद्यमानपण, ३ सदसत्त्वं— ते स्वरूपथी तथा पररूपथी विद्यमानपण, तेमां अगर जो के सर्व वस्तु स्वपर रूपथी निरतर स्वभावथी सदसत्स्वभाव ठे, तो पण कोईक जगाये कदाचित् उद्भूतरूपथी विवक्षा करवामां आवे, ते हेतुथी आ त्रण विकल्प थाय ठे, तथा अवाच्यत्वं ते तेजसत्त्व, असत्त्व ज्यारे युगपत् एक शब्दथी केहेवानी इष्टा करियें, त्यारे तेनो वाचक कोईपण शब्द नथी तेथी अवाच्यत्वं, आ चारे विकल्पनुं सकलादेशा एवु नाम कहिये, का-

रण के आ चारे सकल वस्तु विषयने ग्रहण करे ठे ५ वली जो एक जागमां सत्, अने बीजा जागमां अवाच्य, युगपत् विवक्षा करियें तो सदवाच्यत्व, ६ जो एक जागमां असत् अने बीजा जागमां अवाच्य, तो अ-सदवाच्यत्वं, तथा ७ जो एकजागमां सत्य, बीजा जागमां असत्य, बीजा जागमां अवाच्य युगपत् कटपना करियें तो सदसदवाच्यत्व आ साते विकल्पोथी बीजा विकल्प कोई पण नथी जो कदी कोई करी ले तो तेनो ते सातना अतरमांज समावेश थई जशे, परंतु सातथी अधिक विकल्प कदापि थशे नहि आ साते विकल्पने नवगुणा करे त्यारे त्रेसठ थाय ठे, अने १ सत्त्व, २ असत्त्वं, ३ सदसत्त्व, ४ अवाच्यत्व, आ उत्पत्तिना चार विकल्प आदिथी होय ठे ते त्रेसठमां प्रक्षेप करिये, त्यारे सदसठ मत अज्ञानवादिना थाय ठे हवे आ साते विकल्पोना अर्थ लखियें ठियें कोण जाणे ठे के जीव सत्य ठे, आ एक विकल्प जीव सत् ठे एम कोईपण जाणतु नथी, कारण के तेने ग्रहण करनां कोई प्रमाण नथी कदाचित् कोई जाणी पण लहे के जीव सत् ठे तो तेथी कया पुरु पार्थनी सिद्धि थई, कारण के ज्यारे ज्ञान थशे, त्यारे अज्जिनिवेश, अ जिमान, चित्तमलिनता, विवाद, ऊघडा विगेरे अनेक, लोकोना प्रसग-मां वधी जशे, पठी ज्ञानवान् बहुज कर्म बाधी दीर्घतर ससारी थशे आ प्रमाणे बीजा विकल्पनो पण अर्थ जाणी लेवो इति

हवे विनयवादिनो मत कहिये ठिये विनयथी जे प्रवर्त्ते ते वैनयि का आ विनयवादिनां लिंग तेमज शास्त्र नथी तेउ केवल विनयथीज भोक्त माने ठे विनयवादियोना वत्रीश मत ठे ते आ प्रमाणे १ सुर, २ राजा, ३ जाति, ४ ज्ञाति, ५ स्थविर, ६ अधम, ७ माता ८ पिता, आ आठेनो मन, वचन, कायाथी, तेमज देशकालपूर्वक उचित दान द-ने विनय करवो आ चार साथे आठ गुणा करता वत्रीश जेद थया इति

ए प्रमाणे सर्वमली त्रणसे त्रेसठ मत थया आ सर्व मतधारी तेमज तेनी प्ररूपणा करनां, सर्वे कुगुरु ठे, कारण के आ सर्वे मतो मिथ्या दृष्टियोना ठे सर्व एकातवादि ठे, वली स्याद्वादरूप अमृतस्वादथीर-हित ठे, तेउनां मानेला तत्व, प्रमाणथी बाधित ठे, आ सर्वमतोनु पू-र्वाचार्योये अनेकयुक्तियोथी खमन करेल ठे जव्यजीवोने जाणवा वास्ते,

हुं पण किंचित् मात्र, पूर्वाचार्योनी युक्तियो आ स्थले जापाग्रंथमां लखुहुं.

प्रथम, कालवादी कहे ठे के, सर्व वस्तुनो कालज कर्त्ता ठे, तेनुं ख-
रन लखु हुं हे कालवादि । आ जे काल ठे ते शुं १ एक स्वभाव नि-
त्य व्यापी ठे ? २ किवा समयादिरूपथी परिणामी ठे ? जो प्रथम पक्ष
मानशो तो ते अयुक्त ठे, कारण के एवा कालने सिद्ध करनारुं कोईपण
प्रमाण नथी जेवो प्रथम पक्षमां तमे काल मान्यो ठे, तेवो काल प्रत्यक्ष
प्रमाणथी उपलब्ध थतो नथी, तेमज एवा कालनु कोइ लिग पण अ-
विनाभावरूप देखातु नथी, ते कारणथी अनुमानथी पण सिद्ध थतुं नथी.

पूर्वपक्ष-केवीरीतें अविनाभाव लिगनो अभाव कहो ठो ? कारण के
जरत रामचंद्रादिविषे पूर्वापर व्यवहार देखाय ठे, ते पूर्वापर व्यवहार
वस्तुरूप मात्र निमित्त नथी, जो वस्तुरूप मात्र निमित्त होय तो वर्तमान-
कालमां वस्तुरूपना विद्यमानपणाथी तेवो व्यवहार होवो जोइयें. ते कार-
णथी जेणेकरीने आ जरत रामादिविषे पूर्वापर व्यवहार ठे, ते काल ठे, तेवी-
ज रीतें, पूर्वकालयोगी, पूर्वजरतचक्रवर्ती, अपरकालयोगी, अपर रामादि.

उत्तरपक्षिनो तर्क:-जो जरत रामादिविषे पूर्वापर कालना योगथी
पूर्वापर व्यवहार ठे, तो कालनो पूर्वापर व्यवहार केम सिद्ध थशे ?

पूर्वपक्षिनु समाधान.-कालनो जे पूर्वापर व्यवहार ठे ते अन्य बीजा
कालना योगथी ठे

उत्तरपक्ष-जो बीजा कालना योगथी प्रथम कालनो पूर्वापर व्यव-
हार ठे, तो बीजा कालनो पूर्वापर व्यवहार, बीजा कालना योगथी थयो,
एम करतां करतां अनवस्था दूषणनो प्रसंग आवेते

पूर्वपक्ष-ए दूषण अमने लागतुं नथी, कारण के अमे तो ते काल-
नाज स्वयमेव पूर्वापर विभाग मानिये ठियें बीजा कालादि योगथी
मानता नथी. ॥ श्लोक ॥ पूर्वकालादियोगी य., पूर्वादिव्यपदेशजाक् ॥
पूर्वापरत्वं तस्यापि, स्वरूपादेव नान्यत ॥ १ ॥ अर्थ-जो पूर्वापर
कालना योगी जरत रामादि ठे तो जरत रामादि पूर्वापर व्यपदेशवाला
ठे, अने कालना जे पूर्वापर विभाग ठे ते स्वतः ज ठे, परंतु अन्य
कालादि योगथी नथी

उत्तरपक्ष:-हे पूर्वपक्षि ! आ तमारुं केहेहुं कंठ लगी मदिरा पीनार

मदिरापानिना प्रलाप जेवु ठे कारण के तमे प्रथम पदमां काल एकांत एक नित्य व्यापी मानेले ठे, तो हवे केवी रीते ते कालनो पूर्वापर व्यवहार होय ?

पूर्वपक्ष.-सहचारिना संगथी एक वस्तुनो पण पूर्वापर कल्पनामात्र व्यवहार थइ शके ठे जेम सहचारि जरतादिना पूर्वापर व्यवहार ठे, तेबीज रीतें जरतादि सहचारियोना संगथी कालनो पण कल्पनामात्र पूर्वापर व्यपदेश थाय ठे सहचारियोथी व्यपदेश, सर्व तार्किकोना मतमां प्रसिद्ध ठे यथा, “मंचा क्रोशतीति” जेम मंचा गालो दीयेते

उत्तरपक्ष.-आ पण असमंजस कथन ठे कारण के आ कथनमां इतरेतर दोपनो प्रसंग आवे ठे. ते कहिये ठियें सहचारि जरतादिनो कालना योगथी पूर्वापर व्यवहार थयो, अने कालनो पूर्वापर व्यवहार, सहचारि जरतादिना योगथी थयो, जो एक सिद्ध नहि थाय तो बीजु पण सिद्ध नहि थाय उक्त च ॥ एकत्वव्यापितायां हि, पूर्वोदित्वं कथं जवेत् ॥ सहचारिवशात्तच्चे, दृग्गोन्याश्रयतागम ॥ १ ॥ सहचारिणो हि पूर्वत्व, पूर्वकालसमागर्मात् ॥ कालस्य पूर्वोदित्वं च, सहचार्यवियागत ॥ २ ॥ प्रागसिद्धावेकस्य, कथमन्यस्य सिद्धिरिति ॥ ते कारणथी प्रथम पक्ष श्रेय नथी

जो बीजो पक्ष मानशो तो ते पण अयुक्त ठे कारण के समयादि रूप परिणामी कालविषे काल एकज ठे तोपण विचित्रपणुं उपलब्ध थाय ठे जुठ एक कालमां मगने रांधतां कोइ रंधाय ठे, कोइ रंधाता नथी, तथा समकाल एक राजानी नोकरी करता थकां एक नोकरने अद्वय कालमांज नोकरीनु फल मली जाय ठे, अने बीजाने बहु काल व्यतीत थया ठतां पण तेवु फल मलतु नथी, तथा समकालें खेती करतां ठतां एक खेडुतने बहु धान्य उत्पन्न थाय ठे, अने बीजाने अद्वय, बगडेवु तेमज खनित उत्पन्न थाय ठे, तथा समकालें कोडीउनी मूठी जरीने जमीन उपर नाखियें तो केटलीएक कोडीउ चती पड़े ठे, अने केटलीएक उधी पड़े ठे हवे जो कालज एकलुं कारण होय तो सर्व मग एकज कालमां रधावा जोइयें, परंतु तेम थतु नथी, इत्यादि, ते कारणथी नि.केवल कालज जगतनी विचित्रतानो कर्ता नथी परंतु

कालादि सामग्रीना मलवाची कर्म कारण ठे, आ सिद्ध पद्द ठे. इति प्रथम कालवादिना मतनुं खंन

बीजा ईश्वरवादी अने बीजा अद्वैतवादी आ मतोनं खंन ईश्वरवादमां लखी आख्या ठिये, त्यांची जाणी लेवु.

हवे चोथो मत नियतिवादियोनो ठे तेनुं खंन लखियें ठियें. नियतिवादी कहे ठे के सर्व पदार्थना कर्त्ता नियति ठे जे तत्वांतर थाय ते नियति केहेवाय. ते नियति पण ताडन पामती अति जीर्ण वस्त्रनी पेठे विचाररूप ताडनाने नहि सहन करी शकती सेंकडो कटकाने प्राप्त थाय ठे ते कहिये ठिये हे नियतवादि । तमाहं जे नियतिनाम तत्वांतर ठे ते जावरूप ठे के अजावरूप ठे ? जो कहो के जावरूप ठे तो पठी एकरूप ठे के अनेकरूप ठे ? जो कहो के एकरूप ठे, तो वली नित्य ठे के अनित्य ठे ? जो कहो के नित्य ठे तो पदार्थोनी उत्पत्ति आदिमां केवीरीत हेतुरूप ठे ? कारण के जे नित्य होय ठे ते कोइनुं पण कारण थइ शक्तु नथी. कारण के जे नित्य ठे ते सर्व कालमां एकरूप होय ठे नित्यनु लक्षण—“अप्रच्युतानुत्पन्नस्थिरैकस्वजावतया नित्यत्वस्य व्यावर्णात्” एवु ठे जे द्वारे नहि, तेमज उत्पन्न पण न थाय, स्थिर एक स्वजावची रहे ते नित्य हवे जो नियति ते नित्यरूपची जो कार्य उत्पन्न करे तो तो हमेशां तेजरूपची कार्य उत्पन्न करे, कारण के तेना स्वरूपमां कांइपण विशेष नथी एकज रूप ठे, अने हमेशां तेजरूपची तो कार्य उत्पन्न करती नथी, कारण के कदी एक जातनु तो कदी बीजी जातनु कार्य उत्पन्न थतु देखिये ठिये वली एक बीजी पण वात ए ठे के जे बीजा, बीजा, आदि क्षणमां नियतिने कार्य करवानुं ठे, ते सर्व कार्य प्रथम क्षणमांज उत्पन्न करी लेवुं जोइये, कारण के ते नियतिनो जे नित्य करणस्वजाव बीजा, बीजा आदि क्षणमां ठे ते स्वजाव प्रथमक्षणमां पण विद्यमान ठे जो प्रथम क्षणमां द्वितीयादि क्षणवर्ती कार्य करवानी शक्ति न होय तो द्वितीयादि क्षणमां पण कार्य न थवुं जोइये कारण के प्रथम द्वितीयादि क्षणमां कांइ पण विशेष नथी. जो प्रथम द्वितीयादि क्षणमां नियतिना रूपमां परस्पर विशेष मानशो तो तो स्वाभाविक रीतें नियतिना रूपमां अनित्यता आवी जशे. “अताद-

वस्थमनित्यतां ब्रूम- इति वचनप्रामाण्यात् ” जे जेवु होय ते तेवु न रहे ते अनित्य ते वचन प्रामाण्यी तेने अमे अनित्य कहियें ठियें

पूर्वपक्ष -नियति नित्य, विशेष रहितज ठे, तो पण ते ते सहकारिनी अपेक्षाथी कार्य उत्पन्न करे ठे, अने जे सहकारि ठे ते प्रतिनियत देश कालवाला ठे, ते कारणथी सहकारिना योग्यी कार्य अनुक्रमें थाय ठे.

उत्तरपक्ष -आ पण तमारु केहेवु असमीचीन ठे कारण के सहकारि जे ठे, ते पण नियतिथीज प्राप्त थाय ठे, अने नियति जे ठे ते प्रथम क्षणमां पण तेने करनार स्वज्ञाववाली ठे, जो द्वितीयादि क्षणमां बीजा स्वज्ञाववाली नियति मानशो तो तो नित्यपणानो नाश थशे ते कारणथी प्रथम क्षणमा सर्व सहकारियोनो संज्ञव होवाथी प्रथम क्षणमाज सर्व कार्य करवानो प्रसंग थयो वली एक बीजी वात ठे के सहकारिजना विद्यमानपणाथी कार्य थयु, अने सहकारिजना न होवापणाथी कार्य न थयु, त्यारे तो सहकारिज अन्वयव्यतिरेक न्यायथी कारण ठे, एम कल्पना करवी जोश्ये, परंतु नियति कारण थइ नहि, कारण के नियतिमां व्यतिरेकनो असंज्ञव ठे उक्त च ॥ १ लोक ॥ हेतुनान्वयपूर्वेण, व्यतिरेकेण सिद्ध्यति ॥ नित्यस्याव्यतिरेकस्य, कुतोहेतुत्वसंज्ञव ॥ १ ॥ हवे जो पूर्वोक्त दूषणोना जयथी अनित्य पक्ष मानशो तो तो ते नियतिनां दरेक क्षणे अन्य अन्य रूप थवाथी नियति बहुरूप थइ गइ, अने तमे जे नियति एकरूप मानी हती ते तमारी प्रतिज्ञाने व्याघात थवानो प्रसंग आव्यो वली जे पदार्थ क्षणक्षयी होय ठे, ते कोइतु कार्य कारण थइ शकतु नथी वली एक बीजी पण वात ठे के, जो नियति एकरूप होय तो तेनाथी जे कार्य उत्पन्न थाय ते सर्व एकरूपज होवां जोश्यें कारण के कारणनो जेद थया विना कार्यमां कदापि जेद थइ शकतो नथी जो तेम थइ जाय तो ते कार्यजेद निर्हेतुकज थवानो, अने हेतुविना कोइ कार्यनो जेद नथी जो नियति अनेकरूप मानशो तो तो ते नियतिथी अन्य अनेकरूपी विशेषण विना नियति नानारूप कदापि नहि थाय जेम के वरसादनु पाणी, काली, पीली, उखर जमीनना सवध विना अनेकरूप थइ शकतु नथी. यदुक्त ॥ “ विशेषण

विना यस्मा, न तुल्यानां विशिष्टतेति वचनप्रामाण्यात् ” ते कारणार्थी अवश्य ते नियतिर्था अन्य नानारूप विशेषण नियतिना ज्ञेय मानवा जो-
श्ये ते अनेकरूप विशेषणोनु होवु ते शु ते नियतिर्थाज थाय ठे के
कोइ वीजार्थी थाय ठे ? जो कहो के नियतिर्थाज थाय ठे तो ते नियति
स्वत. एकरूप होवार्थी ते नियतिर्था उत्पन्न थयेला विशेषणोनी अनेक
रूपता केवी रीतें थाय ?

जो विचित्र कार्यनी अन्यथा अनुपपत्तिर्था नियति पण विचित्ररूपज
मानशो, तो नियतिनी विचित्रता बहु विशेषणो विना नहि थाय, ते
कारणार्थी ते नियति विषे विशेष्य अनेक अंगीकार करवा जोश्ये हवे
ते विशेषणोना जे जाव ठे ते, ते नियतिर्थाज थाय ठे के कोइ वीजार्थी ?
इत्यादि तेज फरी आखुं ते कारणार्थी अनवस्था दूषण लागेठे.

हवे जो एम कहो के वीजार्थी थाय ठे, तो ते पक्ष पण अयुक्त ठे.
कारण के नियति विना वीजा कोइने तमे हेतु मानेला नथी, तेथी आ
तमारु केहेतु कांई कामनुं नथी वली एम मानशो के नियति अनेक
रूप ठे, तो तमारा मतना वे वेरी विकल्प अमे तमारी सन्मुख खडा
करिये ठिये जो तमारी नियति अनेकरूपठे तो मूर्त्त ठे के अमूर्त्त
ठे ? जो कहो के मूर्त्त ठे तो नामांतरर्था कर्मनोज अंगीकार कस्यो का-
रण के कर्म पुजलरूप होवार्थी मूर्त्तपण ठे अने अनेकरूप पण ठे तो
तो तमारो अने अमारो एक मत थइ गयो कारण के अमे जेने कर्म
मानिये ठिये, तेज कर्मने नामांतरर्था तमे नियति मानी लीधी, परंतु
वस्तु एकज ठे जो नियतिने अमूर्त्त मानशो तो ते अमूर्त्त होवार्थी
सुखडु खनो हेतु थशे नहि. जेम के आकाश अमूर्त्त ठे परंतु सुखडु-
खनो हेतु नथी पुजलज मूर्त्त होवार्थी सुखडु.खनो हेतु थइ शकेठे
जो तमे एम केहेसो के आकाशपण देशज्ञेदर्थी सुखडु खनो हेतु थाय
ठे. जेम के मारवाड देशमां आकाश डु खदायक ठे, अने वीजा जल-
वाला देशोमां सुखदायक ठे आ पण तमारुं केहेतु असत् ठे ते मारवाड
आदि देशोमां पण आकाशमां रहेला जे पुजलो ठे ते पुजलर्थाज सुख
डु.ख थाय ठे जेम के मरुस्थल प्राय. जलर्था रहित ठे. अने रेती
घणीज ठे, तेथी रस्ते चालतां पग रेतीर्था घसाय ठे, जेथी परसेवो बहुज

થાય છે વહી ઝનાલામાં સૂર્યના કિરણોથી રેતી વહુજ તપી જાય છે ત્યારે ચાલતાં વહુજ સતાપ થાય છે, અને પાણીપણ પુરુ પીવાને મલતુ નથી, તેથી ખોદીને કાઢતાં અનેક પ્રયત્ન કરવા પડે છે તે કારણથી તે દેશોમાં વહુજ દુઃખ છે, અને સજલ દેશોમાં તેવાં કારણો નથી તેથી તેવાં દુઃખ પણ નથી, આ હેતુથી પુન્નલજ સુખદુઃખના હેતુ છે, પરંતુ આકાશ નથી

જો નિયતિને અજ્ઞાવરૂપ માનશો તો તેપણ તમારો પક્ષ અયુક્ત છે કારણ કે અજ્ઞાવ જે છે તે તુષ્ટરૂપ છે, શક્તિરહિત છે, અને કાર્ય કરવામાં સમર્થ નથી જુઠં કે કટક કુંઠલાદિનો જે અજ્ઞાવ છે તે કટક કુંઠલ ઉત્પન્ન કરવાને સમર્થ નથી, અને તેમજ દેખવામાં આવે છે જો કટક કુંઠલાદિનો અજ્ઞાવ કટક કુંઠલાદિ ઉત્પન્ન કરે તો તો જગત્માં કોઈ દરિદ્રિ રહે નહિ

પૂર્વપક્ષ - ઘટાજ્ઞાવ જે છે તે મૃત્પિંડ છે, તે માટીના પિંડથી ઘટ ઉત્પન્ન થાય છે, તો પઠી અમારા કેહેવામાં અયુક્તતા શી છે ? માટીનો પિંડ તુષ્ટરૂપ નથી, કારણ કે તે પોતાના સ્વરૂપથી વિદ્યમાન છે, તો પઠી અજ્ઞાવ પદાર્થની ઉત્પત્તિમાં હેતુ કેમ ન થઈ શકે ?

ઉત્તરપક્ષ - આ પણ તમારો પક્ષ અસમીચીન છે, કારણ કે માટીના પિંડનુ જે જ્ઞાવસ્વરૂપ છે તે જ્ઞાવ અજ્ઞાવને અસપરસમાં વિરોધ હોવાથી અજ્ઞાવ સ્વરૂપ થઈ શકતુ નથી કારણ કે જો જ્ઞાવરૂપ છે તો અજ્ઞાવ કેમ થાય ? અને જો અજ્ઞાવરૂપ છે તો જ્ઞાવરૂપ કેમ થાય ? જો એમ કહો કે સ્વસ્વરૂપ અપેક્ષાએ જ્ઞાવરૂપ છે અને પરસ્વરૂપ અપેક્ષાએ અજ્ઞાવ રૂપ છે તે વાસ્તે જ્ઞાવ અજ્ઞાવ બનેનાં જુદાં નિમિત્ત હોવાથી કાંઈપણ દૂષણ નથી આ કેહેવાથી તો માટીનુ પિંડ, જ્ઞાવ અજ્ઞાવરૂપ અનેકાંતાત્મિકરૂપે તમને પ્રાપ્ત થયુ, પરંતુ આ અનેકાંતાત્મિકપણુ જૈનોનાજ મતમાં શોજે છે કારણ કે જૈનમતવાલાજ સર્વ વસ્તુને સ્વપરજ્ઞાવાદિ સ્વરૂપથી અનેકાંતાત્મિક માને છે, પરંતુ તે તમારા સરસા એકાંતગ્રહ્યસ્ત મતવાલાઝને શોજતુ નથી, જો એમ કહો કે માટીના પિંડમાં જે પરરૂપનો અજ્ઞાવ છે, તે તો કલ્પિત છે, અને જે જ્ઞાવરૂપ છે તે તાત્વિક છે, તે કારણથી અનેકાંતાત્મિકવાદ અમારા મતમાં આવતો નથી, તો તો તે માટીના પિંડથી ઘટ કેમ થશે ? કારણ કે તે મૃત્પિંડમાં પરમાર્થથી ઘ-

टना प्राग्जावनो अज्ञाव ठे जो प्राग्जाव विना पण ते मृत्पिण्डथी घट थइ जाय तो तो सूत्रपिण्डादिथी पण घट केम न थाय ? जेवो मृत्पिण्डमां घट प्राग्जावनो अज्ञाव ठे, तेवोज सूत्रपिण्डादिमां पण घट प्राग्जावनो अज्ञाव ठे तथा ते मृत्पिण्डथी खरशृंग केम थइ जतां नथी ? ते कारण-थी पूर्वोक्त तमारं केहेवुं कांइ नहि एवुं ठे तथा तमे जे कहुं हतु के जे वस्तु जे अवसरे जेनाथी थाय ठे तेज वस्तु कालांतरें पण तेज अवसरे तेनाथी नियतिरूपथी थती देखाय ठे आ जे तमारू केहेवुं ठे ते वास्तविक ठे कारण के कारणसामग्रीना अनादि नियमोथी कार्य पण तेज अवसरें तेनाथी नियतरूपेज थाय ठे ज्यारे कारणशक्तिना नियमथी कार्य थइ गयु, त्यारे प्रमाणपंथनो कुशल कोण एवो प्रेक्षावान् ठे के प्रमाणथी बाधित नियतिनो अगीकार करे इति नियतिखडनं ॥

हवे पांचमा स्वज्ञाववादिनुं खडन लखियें ठियें स्वज्ञाववादी एम कहे ठे के, आ संसारमां सर्व जाव पदार्थ स्वज्ञावथीज उत्पन्न थाय ठे. आ स्वज्ञाववादिनुंनो मत नियतिवादना खंनथीज खंन थइ गयो. कारण के जे दूषणो नियतिवादिना मतमां कहेलां ठे ते सर्व दूषणो प्रायः आ मतमा पण समानज ठे. जेम के आ जे तमारो स्वज्ञाव ठे ते जावरूप ठे के अज्ञावरूप ठे ? जो कहो के जावरूप ठे तो एकरूप ठे के अनेकरूप ठे ? इत्यादि सर्व दूषण नियतिनी जेम केहेवां

एक बीजी पण वात ठे के स्वज्ञाव आत्माना जावने कहे ठे. ते स्वज्ञाव कार्यगतहेतु ठे के कारणगत हेतु ठे ? कार्यगत तो नथी, कारण के ज्यारे कार्य थइ जशे, त्यारे कार्यगत स्वज्ञाव थशे, परंतु कार्य थयाविना कार्यगत स्वज्ञाव केम थाय अने जो कार्य थइ गयु तो तेनो हेतु स्वज्ञाव केम थाय ? जे जेनो अलब्ध लाभ संपादन करवामां समर्थ होय ते तेनो हेतु ठे, अने कार्य तो निष्पन्न थवाथी आत्मलाभ प्राप्त थयो ठे, नहि तो ते स्वज्ञावनेज अज्ञावनो प्रसंग थइ जशे, त्यारे तो ते स्वज्ञाव कार्यनो हेतु केवीरीतें थशे ? जो कहो के कारणगत हेतु ठे तो ते तो अमने पण संमत ठे ते स्वज्ञाव, प्रतिकारण जिन्न ठे, तेथीज माटीथी घट थाय ठे, परंतु पट थतुं नथी, माटीना पिंरुमां पटादि थवानो स्वज्ञाव नथी तेवीज रीतें तंतुंथी पटज थाय ठे, घटादि थता नथी,

કારણ કે તતુર્ભમાં ઘટ થવાનો સ્વજ્ઞાવ નથી તે કારણથી જે તમે કહ્યું હતું કે માટીથી ઘટજ થાય છે, પટાદિ થતા નથી, તે તો સર્વ કારણ-ગત સ્વજ્ઞાવ માનવાથી સિદ્ધ થયેલાનેજ સિદ્ધ કહ્યું છે આ પદ્ધતિ અમારા મતને વાધક નથી વલ્લી તમે જે કહ્યું હતું કે મગમાં રંધાવાનો સ્વજ્ઞાવ છે, કાંગડુ (કોરડૂ) માં નથી, ઇત્યાદિ તેપણ કારણગત સ્વજ્ઞાવ અંગીકાર કરતાંજ સર્વ સમીચીન થઈ જાય છે, જેમ કે એક કાંગડુ મગ છે તે સ્વકારણવશથી તેવા રૂપવાલો થયેલ છે, હાડી, ઇંધન, કાલાદિ સામગ્રીનો સંયોગ છે તો પણ રધાતો નથી, અને સ્વજ્ઞાવ જે છે તે કારણથી અજ્ઞેદ છે તેથી સર્વ વસ્તુ સકારણજ છે આ પદ્ધતિ સિદ્ધ છે ઇતિ ક્રિયાવાદિના મતનુ ક્ષમન

હવે અક્રિયાવાદિર્ભના મતમાં જે યદ્યદ્વાવાદિ છે તેર્ભનું એવું કેહેવું છે કે વસ્તુર્ભના નિયમપૂર્વક કાર્ય કારણજ્ઞાવ નથી ઇત્યાદિ તે તેમનું કેહેવું કાર્યકારણના વિવેચનવાલી બુદ્ધિના રહિતપણાને સૂચવે છે કારણ કે કાર્યકારણને પ્રતિનિયતપણાનો સજ્ઞ છે તે કહિયેંઠિયેં શાલુક (દેડકા) થી શાલુક ઉત્પન્ન થાય છે તે નિરતર શાલુકથીજ થાય છે, પરંતુ ગોવર (ઘાણ) થી થતા નથી, અને ગોવરથીજ શાલુક ઉત્પન્ન થાય છે, તે નિરતર ગોવરથીજ ઉત્પન્ન થાય છે, પરંતુ શાલુકથી થતા નથી વલ્લી આ બને જાતના દેડકાઈ શક્તિવર્ણાદિ વિચિત્ર, તાથી તેમજ પરસ્પર જાત્યતર હોવાથી એકરૂપ પણ નથી વલ્લી અગ્નિથીજે અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય છે તેપણ નિરંતર અગ્નિથીજ ઉત્પન્ન થાય છે, પરંતુ અરણીના કાષ્ઠથી ઉત્પન્ન થતો નથી, અને અરણીના કાષ્ઠથીજે અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય છે તે નિરતર અરણીના કાષ્ઠથીજ ઉત્પન્ન થાય છે પરંતુ અગ્નિથી ઉત્પન્ન થતો નથી વલ્લી વીજથી કેલા ઉત્પન્ન થવા ઇત્યાદિ અનેક વાવતોમા પરસ્પર જિન્નતા હોવાથી તેનો સુલાસો પણ તેજ છે વલ્લી એક હકીકત એવી છે કે જે કેલા કદથી ઉત્પન્ન થાય છે તેપણ પરમાર્થથી તો વીજથીજ થાય છે, એટલે પરપરાય તો વીજજ કારણ છે તેવીજ રીતે વડ આદિની શાસાપણ એકદેશથી ઉત્પન્ન થતી ઠતા પરમાર્થથી તો વીજથીજ ઉત્પન્ન થાય છે વિશેષ હકીક એવી છે કે શાખાથીજે શાખા ઉત્પન્ન થાય છે તે ઉત્પન્ન થનારી શાખાની હેતુ શાખા છે એમ લોક વ્યહાર ચાલતો નથી, કારણ કે વડનું વીજજ સર્વ શાખા, પ્રશાખા

समुदायरूप बढनुं कारण ठे एम जगत्मां प्रसिद्ध ठे, तेबीज रीतें शाखांना एक जागर्थी उत्पन्न थयेल बड, परमार्थर्थी मूल, ते बडशाखारूप-ज ठे, तेर्थी ते मूलपणबीजर्थीज उत्पन्न थयेल मानवु जोश्ये ते कारणर्थी कोश्यण स्थलें कार्यकारणजाव व्यञ्जिचारीनर्थी इति यदृक्तावादिमतखडन.

हवे अज्ञानवादिना मतनुं खडन लखिये ठिये अज्ञानवादी कह्येठे के ज्ञानश्रेय नर्थी, कारण के ज्यारे ज्ञान थायठे, त्यारे परस्पर विवादना योगर्थी चित्तमां क्लेश थवाना कारणर्थी दीर्घतर संसारनी वृद्धि थाय ठे. इत्यादि. अज्ञानवादिजनुं आ कथन मूर्खतासूचक ठे जुळ के बीजी वात तो दूर रही परंतु प्रथम अमे आपने वे सवाल पुठिये ठियें, मुख्य ए ठे के ज्ञाननो तमे जे निषेध करोठो ते शु ज्ञानर्थी करोठो के अज्ञानर्थी करोठो? जो कह्यो के ज्ञानर्थी करिये ठिये, तोपठी केम कही शको के अज्ञान श्रेयठे? आ कथनर्थी तो ज्ञानज श्रेय थयु ज्ञानविना अज्ञानने स्थापन करवाने कोइ समर्थ नर्थी जो पूर्वोक्त कथन स्वीकारशो तो तमारी प्रतिज्ञाने व्याघातनो प्रसंग आवशे जो केहेशो के अज्ञानर्थी निषेध करिये ठियें तो तेपण अयुक्त ठे, कारण के अज्ञानमां ज्ञानने निषेध करवानुं सामर्थ्य नर्थी कारण के अज्ञानमां कोइनेपण सिद्ध करवानी के बाध करवानी शक्ति नर्थी, ज्यारे अज्ञानमा ज्ञानने निषेध करवानु सामर्थ्य नर्थी त्यारे ज्ञानज श्रेयठे एम सिद्ध थयुं, वली तमे कछुं ठे के ज्यारे ज्ञान थायठे त्यारे परस्पर विवादना योगर्थी चित्त, क्लेशादि जावने प्राप्त करेठे, तेपण आपनुं विना विचारनु कथन ठे अमे परमार्थर्थी ज्ञानी तेनेज कहिये ठिये के जेनो आत्मा विवेकर्थी पवित्र होय, अने जे ज्ञाननो गर्व न करे, तेमज अद्वयज्ञानी थइ कठ लगी मदिरापान करनारनी जेम उन्मत्त वचनो बोले अने सर्व जगत्ने तृण सदृश माने, ते परमार्थर्थी अज्ञानीज ठे, कारण के तेने ज्ञाननु फल प्राप्त थयु नर्थी ज्ञाननुं फल तो रागद्वेषादि दूषणोनो त्यागजावठे. ज्यारे तेम थयु नहि त्यारे परमार्थर्थी तेनामां ज्ञानज नर्थी उक्त च॥ तज्ज्ञानमेव न जवति, यस्मिन्नुदिते विजाति रागगण. ॥ तमस. कुतोस्ति शक्ति, दिनकरकिरणायतः स्थातुम् ॥१॥ एवा ज्ञानी विवेकर्थी पवित्र आत्मावावाला परजीवोने हित करवामां एकांतरसिया होय. एवा ज्ञानी कदापि विवाद करशे, तो पण प-

જીવોના ઉપકાર વાસ્તેજ વિવાદ કરશે, અને રાજા આદિ નિપુણ બુદ્ધિ-
વાલા પરીક્ષકોની પરિપદ્ધતિ (સત્તા) માંજ કરશે, અન્યથા કરશે નહિ
ભૈરવેયકર ગણધરાદિયેં ઈવી રીતે વાદ કરવાને ફરમાન કરેલ છે જ્યારે
આજ્ઞા મુજબ વાદ થશે ત્યારે ચિત્તની મલિનતા, કે કર્મનો બંધ, કે
થી થતી દીર્ઘતર સસારની બુદ્ધિ કેવી રીતે થશે? જ્ઞાનવાન્નો જે વાદ છે
કેવલ વાદિ નરપતિ આદિ પરીક્ષકોના અજ્ઞાનને દૂર કરવા વાસ્તેજે સ-
મ્યક્જ્ઞાન પ્રગટ થવાથી અત્યંત ઉપકાર થાય છે તે કારણથી જ્ઞાનજ શ્રેય છે.

વલ્લી અજ્ઞાનવાદી કહે છે કે તીવ્ર અધ્યવસાયથી જે કર્મ ઉત્પન્ન થા-
ય છે, તેનાથી દારુણવિપાક ફલ થાય છે, તે તો અમે માનિયે ઠિયે,
પરંતુ અશુભ અધ્યવસાયનો હેતુ જ્ઞાન નથી અને અજ્ઞાન તો અશુભ
અધ્યવસાયનો હેતુ લેખવામા આવે છે ફક્ત ઇટલી વાત છે કે જ્ઞાન
પ્રેરમાન ઠતાં કદાચિત્ કર્મદોષથી અકાર્યમા પ્રવૃત્તિ પણ થાય તો પણ
જ્ઞાનના વલથી ક્ષણે ક્ષણે સવેગ જાવનાથી તીવ્ર અશુભ પરિણામ થતા
નથી, તે તો અનુજવાય છે

જેમ કોઈ પુરુષ રાજાઆદિના હુકમ ફરમાનથી વિપમિશ્રિત અન્ન,
પાણી ઠતાં પણ મનમા જયજીત થઈ જમશે, તેવીજરીતે સમ્યક્જ્ઞાની
પણ કથચિત્ કર્મદોષથી અકાર્યપણ આચરશે, તો પણ સસારનાં હુકમો-
ની તેનું મન જયજીત થશે, પરંતુ નિશક થશે નહિ અને સસારથી જ-
યજીત થવું તેનુંજ નામ સવેગ છે તેથી સવેગવાન્ તીવ્ર અશુભ અધ્ય-
વસાયવાલા થતા નથી વલ્લી તમે જે કહ્યું હતું કે અજ્ઞાનજ સતપુષ્પોને
મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવા વાસ્તે શ્રેય છે, પરંતુ જ્ઞાન શ્રેય નથી, તે કથનપણ
મૂઢતાસૂચક છે જેનું નામજ અજ્ઞાન છે તે શ્રેય કેવીરીતે કરી શકે છે ?
વલ્લી તમે કહ્યું હતું કે અમે જ્ઞાનને માની પણ લહિયે, જો જ્ઞાનનો નિ-
શ્ચય કરવામા કોઈ સમર્થ હોય તો, આ પણ મૂર્ખવચન છે અગર જો
કે સર્વમતવાલા પરસ્પર જિજ્ઞાસુ જ્ઞાન અગીકાર કરે છે, તો પણ જેનું વ-
ચન દૃષ્ટિવાધિત નથી, તેમજ પૂર્વાપર વ્યાહત નથી, તેજ સમ્યક્ રૂપ
જાણવું તેનું વચન તો જગવાન્નુંજ કહેવું હોઈ શકે છે. તેજ પ્રમાણ છે
વીજાનું નહિ વલ્લી કહ્યું હતું કે વૌરૂપણ પોતાના બુદ્ધિ જગવાનને સર્વજ્ઞ

माने ठे, इत्यादि तेपण असत् ठे, कारण के दृष्टेष्टी तेउनां वचन वा-
धित ठे तेनुं स्वरूप आगल लखवामां आवशे

वली तमे कहुं हतुं के वर्धमानस्वामी जले सर्वज्ञ होय, परंतु ते व-
र्धमान स्वामिनां कथन करेलां आज आचारांग आदि शास्त्र ठे तेनी केम
प्रतीति थाय ? आ तमारी शकानो पण खुलासो थइ गयो, कारण के
बीजा कोइनु एवुं दृष्टेष्टवाधारहित वचन नथी

वली तमे कहुं हतुं के, आचारांग आदि शास्त्र जे ठे ते वर्धमान स्वा-
मि सर्वज्ञनां कथन करेलां ठे तोपण वर्धमान स्वामिना उपदेशनो आज
अर्थ ठे, अन्य नथी, इत्यादि. तेपण अयुक्त ठे कारण के जगवान्, बी-
तराग ठे, अने जे बीतराग होय ठे ते कोइने कपट उपदेश दइ झूलावो
खवरावता नथी, कारण के विप्रतारणहेतु जे रागादि दोषनो समूह, ते
जगवानमां नथी वली सर्वज्ञ जे होय ठे ते जाणेठे के आ शिष्य विप-
रीत समज्यो ठे अने आ सम्यक् समज्यो ठे. तेथी जे विपरीत समज्यो
होय तेने मना करे अने जगवानें गौतमादिने मना करी नथी तेथी सिद्ध
थाय ठे के गौतमादि जे जाणेल ठे ते सम्यक् जाणेलुं ठे वली जे कहुं
हतु के गौतमादि ठगस्थ ठे इत्यादि तेपण असार ठे, कारण के ठग-
स्थपण उक्त रीतिथी जगवानना उपदेशथीज यथार्थ वक्ता निश्चये थइ
शके ठे तेमज विचित्र अर्थोवाला शब्द पण जगवानेंज कहेल ठे. ते
शब्द जेवुं जेवुं प्रकरण होय तेवा तेवा अर्थना प्रतिपादक थइ शके ठे.
ते कारणथी कांइपण तेमां दूषण नथी कारण के ते ते प्रकरणने अनुसारें
तेवो तेवो अर्थ निश्चयपूर्वक थइ शके ठे, अने गौतमादि जे जे स्थलें
जे जे शब्दनो जेवो जेवो अर्थ करेल ठे, ते जगवानें निषेध करेल नथी,
ते उपरथी जणाय ठे के गौतमादि यथार्थ जाणेलुं ठे, अने शब्दोना
अर्थपण यथार्थज करेला ठे अने जे कांइ गौतमादियें कहेलु ठे तेना
अर्थनो पण आचार्योंनी अविधिन्न परंपराथी आज पर्यंत तेवोज बोध
थाय ठे एम तो नज केहेवु के आचार्योंनी परंपरा अमने प्रमाण नथी ?
कारण के अविपरीत याने सम्यक् अर्थ कथन करनारी आचार्योंनी परं-
पराने जूठी ठराववाने कोइ पण समर्थ नथी.

વહી એક એવો સવાલ છે કે તમારો જે મત છે તે આગમમૂલ છે કે અનાગમમૂલ છે ? જો કહો કે આગમમૂલ છે તો તો આચાર્યોની પરંપરા કેવી રીતે અપ્રામાણિક થઈ શકે છે ? આચાર્યોની પરંપરા વિના આગમનો અર્થજ કેવી રીતે જાણી શકાય ? જો કહો કે અનાગમમૂલ છે, તો તો ઉન્મત્તના વિચિત્ર વચનની પેઠે પ્રામાણિક થશે નહિ

પૂર્વપક્ષ:- અગર જો અમારો મત અનાગમમૂલ છે તોપણ યુક્તિસંયુક્ત છે તેથી અમે માનિયે ઊંચે

ઉત્તરપક્ષ:- અહો “હુરંત સ્વદર્શનાનુરાગ.” કેવો પોતાના મતઝપર તીવ્રરાગ છે કારણ કે આ પૂર્વાપરવિરુદ્ધ જાપણ તો અજ્ઞાનમતનુ ચૂપણ હશે ?

પૂર્વપક્ષ - કેવી રીતે અમારુ ઘોલબુ પૂર્વાપરવિરુદ્ધ છે

ઉત્તરપક્ષ - યુક્તિયો જે હોય છે તે જ્ઞાનમૂલજ હોય છે, અને તમે તો અજ્ઞાનનેજ શ્રેય માનો છો, તો પછી તમારા મતમાં યુક્તિયો સત્ય કેવી રીતે હોવાનો સંજવ છે ? તેથી તમે પૂર્વાપરવિરુદ્ધ અર્થના જાપક છો, તે કારણથી તમારો મત કાંઈ પણ કામનો નથી. ઇતિ અજ્ઞાનવાદિમતઃખંડન

હવે વિનયવાદિના મતનુ ખંડન લખિયેઊંચે જે વિનયથીજ મુક્તિ માને છે તેપણ મોહથી એકાંતવાદીજ છે જે મુક્તિમાર્ગમા પ્રવર્તનારા છે તે-ઊંનો જે વિનય કરવો, તેજ વિનય મુક્તિનુ અગ છે

અને “સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગઃ” મુક્તિમાર્ગ તો સમ્યગ્ દર્શન, જ્ઞાન, અને ચારિત્રરૂપ છે, એમ તત્ત્વાર્થ સૂત્રનુ પ્રમાણ છે તે કારણથી જ્ઞાન આદિનો તથા જ્ઞાન આદિના આધારજૂત વહુશ્રુત આદિ જે પુરુષ છે, તેઊંનો વિનય, વહુમાન, તથા જ્ઞાન આદિની વૃદ્ધિ કરવી તે પરંપરાએ મુક્તિનુ અગ થઈ શકે છે પરંતુ સુર, નૃપતિ આદિનો વિનય તો સસારનો હેતુ છે કારણ કે જે જોનો વિનય કરે છે, તે તેના ગુણોનુ વહુમાન કરે છે અને સુર, નૃપતિ પ્રમુખમા વિષયજોગ પ્રધાન ગુણ છે જ્યારે તેઊંનો વિનય કર્યો ત્યારે તો વિનય કરનારે જોગોને વહુમાન આપ્યું, અને જ્યારે જોગોને વહુમાન આપ્યું ત્યારે લીધું સસાર માર્ગની પ્રવૃત્તિ કરી તે કારણથી એકાંત વિનયથી જે મુક્તિ માને છે તેપણ અસત્ વાદી છે કારણ કે જ્ઞાન આદિથી રહિત સાદ્વાત્ મુક્તિનું અંગ નથી જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રથી રહિત પુરુષ, કેવલ પાદપતન આદિ વિનયથી મુક્તિ

प्राप्त करी शकतो नथी, परंतु ज्ञानआदिसहित होय तोज प्राप्त करी शके-
 ठे. तेथी ज्ञान आदिज साक्षात् मुक्तिनां अंग थयां, विनय नहि.

पूर्वपक्ष:- अमे केम जणिये के ज्ञान आदिज मुक्तिनां अंग ठे ?

उत्तरपक्ष:- आ संसारमां मिथ्यात्व, अज्ञान, अने अविरति, आ
 त्रणथी आत्माने कर्मवर्गणानो संबंध थाय ठे अने कर्मनो जे क्षय थ-
 वो तेज मुक्ति ठे “मुक्तिः कर्मक्षयादिति वचनप्रामाण्यात्” अने कर्मनो
 क्षय तो त्यारे थशे के ज्यारे कर्मवधनां कारणोनो उठेद थशे, अने क-
 र्मनां कारण तो मिथ्यात्व आदि उपर वतावेलां त्रण ठे तेथी मिथ्या-
 त्वना प्रतिपक्षि सम्यक्दर्शन, अज्ञानना प्रतिपक्षि सम्यक्ज्ञान, अने
 अविरतिना प्रतिपक्षी सम्यक् चारित्र, जे ठे, तेउनी सेवा करतां थकां
 ज्यारे ते त्रणे प्रकर्ष जावने प्राप्त थशे, त्यारेज कर्मनां कारणो सर्वथा
 दूर थशे, अने ज्यारे कारणो दूर थशे, त्यारे निर्मूल कर्मोठेद थवाथी मु-
 क्ति थशे ते कारणथी ज्ञान आदिज मुक्तिनां अंग ठे, परंतु विनय मा-
 त्र नथी. अने ज्ञान आदिनो विनय, ते परंपराथी मुक्तिनु अंग ठे, परंतु
 सक्षात् मुक्तिना हेतु तो ज्ञान आदिज ठे- अने जैनशास्त्रमां कश्क स्थ-
 लें “सर्वकल्याणजाजनं विनय.” एम जे लखेलु ठे ते ज्ञान आदिनी प्र-
 वृत्ति निमित्ते ठे. अने जो विनयवादीपण ए प्रमाणे माने तो विनयवा-
 दीपण अमारा मतमांज प्रवर्त्ते ठे अने विवादनो अजाव थाय ठे इति
 विनयवादमतखंरुन आसमुच्चय (३६३) मतनुं किचित्मात्रस्वरूपलखेल ठे

हवे जव्यजीवोने शीघ्रबोध थवावास्ते षड्दर्शनोनो कांश्क स्वरूप ल-
 खियें ठिये तेमां प्रथम बौद्धदर्शननुं स्वरूप कहियें ठिये. बौद्धमतमां
 गुरुनु लिंग आ प्रमाणे ठे १ मस्तकमुंडित २ चर्मआसन ३ कर्मरुलु ४
 धातुरक्त वस्त्र, आ तेउनो वेप ठे अने शौचक्रिया अतिशय ठे कोमल
 शय्यापर सुबुं, सवारमां उठी पेय पीबुं, मध्याह्नकालें जात खावो, दिव-
 सना बीजा जागमां पाणी पीबु, डाढ़, खांड, साकर, खावी अर्धरा-
 त्रिमां मरण थाय तो मोक्ष, आ बौद्धोनुं वर्त्तन ठे तथा मनगमतां जो-
 जन करवां, मनगमती शय्यापर सुबु, आसनपर वेसबु, स्थानमां रेहेबु,
 एवी सुंदर सामग्रीथी मुनि सुंदर ध्यान करी शकेठे, तथा जिज्ञापात्र-
 मां जे कांश् पडे ते सर्व शुरु एम मानी मांसपण खाइ जाय ठे, अने व्र-

હ્યચર્યાદિ પોતાની ક્રિયામાં વહુજ દૃઢ હોય છે આ તેડનો આચાર છે. ૧ ધર્મ, ૨ બુદ્ધ, ૩ સંઘ, આ ત્રણને રત્નત્રય કહેવે, અને શાસનના વિઘ્નને નાશકરનારી તારા દેવી છે એમ માને છે તેમજ વિપશ્યાદિ સાત વૌદ્ધ અવતાર, જેડની મૂર્તિડના કંઠમાં ત્રણ ત્રણ રેલાનાં ચિહ્ન હોય છે, તેડને જગવાન્ માને છે, સર્વજ્ઞ માને છે

વલી બુદ્ધ જગવાનને જે જે નામથી વર્ણન કરે છે તે લખિયે ઠિયે, ૧ બુદ્ધ, ૨ સુગત, ૩ ધર્મધાતુ, ૪ ત્રિકાલવિત્ ૫ જિન, ૬ વોધિસત્ત્વ, ૭ મહાવોધી, ૮ આર્ય, ૯ શાસ્તા, ૧૦ તથાગત, ૧૧ પચજ્ઞાન, ૧૨ પન્નજિજ્ઞ, ૧૩ દશાર્હ, ૧૪ દશજૂમિગ, ૧૫ ચતુસ્ત્રિશજ્ઞાતકજ્ઞ, ૧૬ દશપારમિતાધર, ૧૭ દ્વાદશાક્ત, ૧૮ દશવલ, ૧૯ ત્રિકાય, ૨૦ શ્રીધન, ૨૧ અદ્વય ૨૨ સમતજ્ઞ, ૨૩ સંગુપ્ત, ૨૪ દયાકૂર્ચ, ૨૫ વિનાયક, ૨૬ મારજિત, ૨૭ લોકજિત, ૨૮ મુખજિત, ૨૯ ધર્મરાજ, ૩૦ વિજ્ઞાનમાત્રક, ૩૧ મહામેત્ર, ૩૨ મુર્નીઝ આ વત્રીશ નામ બુદ્ધ જગવાનનાં કહેવે વલી સાત બુદ્ધપણ માને છે ૧ વિપશી, ૨ શિખી, ૩ વિશ્વજૂ ૪ ક્રકુદ્ધદ, ૫ કાંચન, ૬ કાશ્યપ, ૭ શાક્યસિંહ ઠેલા શાક્યસિંહ બુદ્ધના નામ ૧ શાકસિંહ, ૨ અર્કવાંધવ, ૩ રાહુલસૂ ૪ સર્વાર્થસિદ્ધ, ૫ ગૌતમ, ૬ માયાસુત, ૭ શુદ્ધોદન સુત, ૮ દેવદત્તાપ્રજ તથા ૧ જિહ્વ, ૨ સૌગત, ૩ શાક્ય, ૪ શૌદ્ધોદની, ૫ સુગત, ૬ તથાગત, આ શૂન્યવાદિ વૌદ્ધના નામ છે તથા ૧ શૌદ્ધોદની, ૨ ધર્મોત્તર, ૩ અર્વટ, ૪ ધર્મકીર્તિ, ૫ પ્રજ્ઞાકર, ૬ દિન્નાગ, ૭ રામટ ઇત્યાદિ તેમના ગ્રંથ કરનારા ગુરુ છે તથા ૧ તર્કજાપા, ૨ ન્યાયવિહુ, ૩ હેતુવિહુ, ૪ અર્વટ, ૫ તર્કકર્મલશૈત, ૬ ન્યાયપ્રવેશ, ૭ જ્ઞાનપારં ઇત્યાદિ તેડનાં તર્કશાસ્ત્રોનાં નામ છે તથા વૌદ્ધોની ચાર શાખા છે ૧ વૈજ્ઞાપિક, ૨ સૌત્રાંતિક ૩ યોગાચાર, ૪ માધ્યમિક

હવે વૌદ્ધમતનુ સ્વરૂપ લખિયે ઠિયે વૌદ્ધ ચાર વસ્તુ માને છે ૧ દુઃખ, ૨ સમુદાય, ૩ માર્ગ, ૪ નિરોધ તેમાં જે દુઃખ છે તે પાંચ સ્કધ રૂપ છે તેના નામ ૧ જ્ઞાન સ્કંધ, ૨ વેદના સ્કંધ, ૩ સજ્ઞા સ્કધ, ૪ સંસ્કાર સ્કધ, ૫ રૂપ સ્કધ આ પાંચ વિના આત્મા આદિ વીજો કોડપણ પદાર્થ નથી આ પાંચ સ્કધનો અર્થ, ૧ રૂપવિજ્ઞાન, રસવિજ્ઞાન, ઇત્યાદિ નિર્વિકલ્પ જે વિજ્ઞાન છે, તે જ્ઞાન સ્કધ ૨ સુખાદુઃખા, અદુઃખસુખા,

आ वेदना स्कंध ठे, आ वेदना पूर्वकृत कर्मथी आयठे. ३ सविकल्पक ज्ञान ते संज्ञास्कंध. ४ पुण्य, अपुण्यादि धर्म समुदाय ते संस्कार स्कंध, आ संस्कारना प्रबोधथी पूर्व अनुभवनुं स्मरणादि थाय ठे. ५ पृथ्वी, धातु आदि, तेमज रूपादि, आ रूपस्कंध ठे. आ पांचेथी न्यारो आत्मादि कोई पदार्थ नथी आ पांचे स्कंध, सर्व एक क्षणमात्र रहे ठे, नित्य नथी, तेम विशेष बखत पण रेहेनारां नथी. आ दुःख तत्त्वना पांच जेद कहा

हवे दुःख तत्त्वनां कारणभूत समुदाय तत्त्वनुं स्वरूप लखियें ठियें आ जगत्मां रागद्वेषनो जे समूह उत्पन्न थाय ठे, ते रागद्वेषनो समूह केवो ठे ? “आत्मा आत्मीयज्ञावाप्त्य ” आ हु तुं आ मारुं ठे, एवो जे संवध, तथा आ परठे, आ परनी वस्तु ठे, एवो जे संवध तेज ठे नाम जेनुं, तेनाथी जे राग द्वेषादि उत्पन्न थाय ठे, तेनुं नाम समुदाय तत्व ठे आ दुःख अने समुदाय वेज संसारनी प्रवृत्तिना हेतु ठे

आ वनेना विपक्षीभूत १ मार्ग, २ निरोध, तत्व ठे, तेनुं स्वरूप लखियें ठियें “ परमनिःकृष्टं कालं क्षणं ” क्षणमां जे थाय ते क्षणिक ठे सर्व पदार्थ क्षण मात्र रही नाश पामे ठे. आत्मा के कोई सर्वकाल स्थायीनथी पूर्व क्षणनो नाश थवाथी तेना सरखो उत्तरक्षण उत्पन्न थायठे. पूर्व ज्ञानमां उत्पन्न थयेली वासना ते उत्तर ज्ञानमां शक्ति ठे अने क्षणोनी परंपरापूर्वक जे मानसी प्रतीति थाय तेनुं नाम मार्ग ठे. ते निरोधनुं कारण जाणवु हवे निरोध तत्त्वनु स्वरूप लखियें ठियें निरोध एटले मोक्ष चित्तनी जे नि क्लेश अवस्था तेनुं नाम निरोध ठे. नामांतरथी मोक्ष केहेवाय ठे आ दु खादि चारेने आर्यसत्त्व कहे ठे अने आ जे चारे तत्व अनंतर कहेल ठे ते सौत्रांतिक बौद्धमतनी अपेक्षाथी ठे.

हवे जो जेदरहित समुच्चय बौद्धमतनी विवक्षा करिये तो बौद्धमतमां वार पदार्थ ठे तेमां १ श्रोत्र, २ चक्षु, ३ घ्राण, ४ रसन, ५ स्पर्शन, आ पांच इंद्रिय, अने पांच इंद्रियना पांच विषय, तथा १ चित्त, २ शब्दायतन. धर्म जे सुख दुःखादि तेनुं जे आयतन (घर). ते शुं ठे. आ सर्व वारतत्त्वनु नाम आयतन कहे ठे, अने आ वारे आयतन क्षणिक ठे. पूर्वोक्त प्रकारें चार आयतन सौत्रांतिक मतनां, अने सामान्य प्रकारें वार आयतन बौद्धमतनां कहां. बौद्धमतमा प्रमाण वे ठे. एक प्र-

ત્યક્ત, વીજુ અનુમાન આ વે પ્રમાણજ માને છે. ઇતિસંક્ષેપમાત્ર વૌરુદર્ગનં.

હવે નૈયાયિકદર્શન લખિયે ઠિયે નૈયાયિકમતનુ વીજું નામ ગૌતમ મત પણ છે. આ નૈયાયિકોના ગુરુ ૧ દ્વડ રાખે છે, ૨ મોટી કોપીન પેહે-રે છે, ૩ કાંવલી ડંઢે છે, ૪ જટા રાખે છે, ૫ શરીરેં જસ્મ લગાવે છે, ૬ ની-રસ આહાર કરે છે, ૭ યજ્ઞાપર તુંવી રાખે છે, ૮ પ્રાય વનમાં રહે છે, ૯ આ-તિશ્ય કર્મમાં તત્પર હોય છે, ૧૦ કદ મૂલ, ફલ ધાય છે, ૧૧ કેટલાંક સ્ત્રી રાખે છે, અને કેટલાંક સ્ત્રી રાખતા નથી, ૧૨ જે સ્ત્રી રાખતા નથી તે ઉત્તમ ગણાય છે, ૧૩ પચાસિ તાપે છે, ૧૪ જટામાં પ્રાણલિંગ ધરે છે, ૧૫ ઉત્તર સંયમ અવસ્થા જ્યારે પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે નમ્ર થઈ પરિવ્રમણ કરે છે, ૧૬ સવારમાં દાંત, હાથ, પગ વિગેરે ધોઈ શિવનુ ધ્યાન કરે છે, ૧૭ જસ્મ ત્રણ ત્રણ વખત અગ્ને સ્પર્શ કરે છે, ૧૮ જક્તજન તેડને વંદના કરે, તે “ ઊ ન-મ. શિવાય કહે છે, ૧૯ ગુરુજાઈને શિવાય નમ એમ કહે છે, તેડનુ એમ પણ કહે છે કે જે પુરુષ શૈવી દીક્ષા વાર વર્ષ સુધી પાલી પઠી તે ઠોડી ઢીયે, અને દાસ દાસી થઈ જાય તો પણ નિર્વાણ પદ પ્રાપ્ત કરે છે તેડના દેવ શકર છે, તે શકર સર્વ સૃષ્ટિના સંહારકર્તા છે.

જકરના અઢાર અવતાર માને છે, તેનાં નામ લખિયે ઠિયે ૧ નકુલીશ, ૨ કૌશિક, ૩ ગાર્ગ્ય, ૪ મૈત્ર, ૫ કૌરુષ, ૬ ઈશાન, ૭ અપરગાર્ગ્ય, ૮ કપિલાંક, ૯ મનુષ્યક, ૧૦ અપરકુશિક, ૧૧ અત્રિ, ૧૨ પિંગલાક્ષ, ૧૩ પુષ્પક, ૧૪ વૃહદાચાર્ય, ૧૫ અગસ્તિ, ૧૬ સત્તાન, ૧૭ રાશિકર, ૧૮ વિદ્યાગુરુ આ અઢાર તેના તીર્થેશ છે તેની વહુજ સેવા કરે છે, તેનો પૂજન, પ્રણિધાનવિધિ તેના શાસ્ત્રથી જાણી લેવો.

અક્ષપાદ મુનિ અર્થાત્ ગૌતમમુનિ તેમના ગુરુ છે તેના મતમાં જરટ પૂજનીય છે, તે કહે છે કે, દેવતાની સન્મુખરહી નમસ્કાર ન કરવો નૈયા-યિક મતમાં જેવું લિંગ, વેષ દેવાદિ સ્વરૂપ છે, તેવું વૈશેષિક મતમાં પણ છે કારણકે નૈયાયિક, વૈશેષિક મતના પ્રમાણ તથા તત્ત્વોમા થોડોજ જોડ છે તેવાસ્તે આ વને મત સરખાંજ છે આ વને તપસ્વી કહેવાય છે અને તેના શૈવાદિક ચાર જોડ છે ૧ શૈવ, ૨ પાશુપત, ૩ મહાવ્રતધર ૪ કાલમુખ તેના અવંતર જોડ જરટ, જક્તલૈગિક, તાપસાદિ છે, જરટાદિડને વ્રત ગ્રહણમા ગ્રાહ્યણાદિ વર્ણોનો નિયમ નથી, પરંતુ જેની શિવવિષે જક્તિ

होय, ते त्रती जरटादि थायठे, परंतु नैयायिक सदा शिवज्ञक्त होवार्थी तेउनुं नाम शैव केहेवायठे, अने वैशेषिको पाशुपत केहेवाय ठे.

आ नैयायिकोना मतमां १ प्रत्यक्ष, २ अनुमान, ३ उपमान, ४ शब्द, आ चार प्रमाण ठे अने तेउं १ प्रमाण, २ प्रमेय, ३ संशय, ४ प्रयोजन, ५ दृष्टांत, ६ सिद्धांत, ७ अवयव, ८ तर्क, ९ निर्णय, १० वाद, ११ जल्प, १२ वितंका, १३ हेत्वाज्ञास, १४ ठल, १५ जाति, १६ निग्रहस्थान. आ सोल पदार्थ मानेठे तेनो विस्तार अतिशय होवार्थी अहिंयां करेल नथी. आत्यंतिक दुःखोनो जे वियोग तेने मोक्ष कहेठे तेना अक्षपाद मुनिकृत न्यायसूत्र, २ वात्स्यायनमुनिकृत ज्ञाप्य, ३ उद्योतकर मुनिकृत न्याय-वार्तिक, ४ वाचस्पतिकृत तात्पर्यटीका, ५ उदयनकृत तात्पर्यपरिशुद्धि ६ श्रीकंठाजयतिलकोपाध्यायकृत न्यायालंकारवृत्ति, ७ ज्ञासर्वज्ञप्रणीत न्यायसार, तेनापर अढार टीका ठे, तेमां न्यायचूषण नामनी टीका प्रसिद्ध ठे ८ जयतरचित न्यायकल्पा, ९ न्यायकुसुमांजलि आ नैयायिक-ना तर्कग्रंथठे इति नैयायिकमतसंक्षेपवर्णन.

हवे वैशेषिकमत पण अत्र लखियें ठियें. वैशेषिक मत नैयायिक तुल्य ठे, परंतु विशेष एटलो ठे के आ मतवाला वे प्रमाण माने ठे. १ प्रत्यक्ष, २ अनुमान. अने तत्त्व ठ मानेठे १ इन्द्रिय, २ गुण, ३ कर्म, ४ सामान्य, ५ विशेष, ६ समवाय. आ ठ जावरूप मानेठे तेउनुं विस्तारार्थी स्वरूप जाणुं होय तो वैशेषिक मतना ग्रथो तथा तपगढाचार्य श्रीगुण रत्नसूरिविरचित, पड्दर्शनसमुच्चय ग्रथनी टीका जोवी वैशेषिक मतना तर्कग्रंथ १ श्रीधर आचार्यकृत कंदली ६००० श्लोक २ वैशेषिक सूत्र ३००० श्लोक, ३ प्रशस्तकरज्ञाप्य ७०० श्लोक, ४ व्योमशिवाचार्यकृत व्योममती टीका ९००० श्लोक, ५ उदयनकृत किरणावली ६००० श्लोक, ६ श्रीवत्स आचार्यकृत लीलावती टीका ५००० श्लोक ७ आत्रेय तंत्र, हाल विच्छेद गयेलठे वैशेषिक मतवाला कहेठे के शिवजीए उलूकनुं रूप धरीने कणाद मुनिपासे वैशेषिकमत प्रकाश कख्यो तेथी तेनुं वीजु नाम औलुक्क्य पण ठे. इति वैशेषिकमतवर्णन

हवे सांख्य मत लखियें ठिये सांख्य मतना साधुउनुं स्वरूप जाणवा माटे प्रथम तो तेमनां लिंगादि लखियें ठियें तेउं त्रिदंभी पण होय ठे,

કોપીન પેહેરે ઠે, ધાતુરક્ત વસ્ત્ર રાખે ઠે, કોઈ શિરપર શિલા રાખે ઠે, કોઈ જટા રાખે ઠે, કોઈ મસ્તક પર ક્ષૌરમુંઝકરાવે ઠે, મૃગચર્મનુ આસન રાખે ઠે, બ્રાહ્મણના ઘરનુ અન્ન ખાય ઠે, કોઈ પાંચજ ઘાસ ખાય ઠે, વાર અક્ષરનો જાપ કરે ઠે, તેડના જ્ઞાત જ્યારે ગુરુને વંદના કરેઠે ત્યારે “ ઝં નમો નારાયણાય ” એમ કહે ઠે, ત્યારે ગુરુ તેડને “ નમો નારાયણાય ” એમ કહે ઠે, અને મહાચારતમાં જેનું નામ “ વીટા ” લખેલ ઠે, કાષ્ઠની મુખવસ્ત્રિકા મુખના નિઃશ્વાસના નિરોધ વાસ્તે રાખે ઠે, જેથી મુખશ્વાસ-થી જીવહિંસા ન થાય ॥ શ્લોક ॥ તે પ્રાણાદનુયાતેન, શ્વાસેનૈકેન જ-તવ. ॥ હન્યતે શતશો બ્રહ્મ, ઘ્નણુમાત્રાક્ષરવાદિન. ॥૧॥ સાંખ્ય ગુરુ જલ-ના જીવોની દયા વાસ્તે પાણી ગલવા સારુ પોતાની પાસે ગલણુ રાખેઠે, અને પોતાના જ્ઞાતોને પાણી ગલવા સારુ ત્રીશ આંગલ ધાંડુ અને વીશ આંગલ પોદ્દોલુ અને જાડુ ઇંડુ ગલણુ રાખવાનો ઉપદેશ કરેઠે વલી જે જીવ પાણી ગલવા પઠી નિકલે તે તેજ પાણીમાં પાઠા પ્રદ્વેષ કરે ઠે, કારણ કે મીઠાપાણીના પૂરા ધારા પાણીમાં મરી જાય ઠે, અને ધારા પાણીના પૂરા મીઠા પાણીમાં મરી જાય ઠે તેથી જુદાં જુદાં પાણી એક-ઠા કરતા નથી પાણીના સૂક્ષ્મ એક વિડુમાં જેટલા જીવ ઠે તે જીવોની કાયા જો ઝ્રમર સમાન બનાવવામાં આવે તો તે જીવો ત્રણ લોકમાં સ-માય નહિ આ તેડનો પાણી ગલવાનો વિચાર ઠે

સાંખ્ય બે પ્રકારના ઠે, એક પ્રાચીન, વીજા નવીન, નવીનતું વીજુ નામ પાતજલપણ ઠે પ્રાચીન સાંખ્ય ઈશ્વરને માનતા નથી નવીન સાંખ્ય ઈશ્વરને માને ઠે જે નિરીશ્વર ઠે તે નારાયણને પર માને ઠે, અને તેના જે આચાર્ય ઠે તે વિષ્ણુ પ્રતિષ્ઠાકારક ચૈતન્યપ્રમુખ શબ્દોથી કેહેવાય ઠે સાંખ્ય મતનુ સ્વરૂપ વતાવનારા આચાર્યનાં નામ કપિલ, આસુરિ, પચશિખ, જાર્ગવ, ઉલૂક, ઈશ્વર, કૃષ્ણ તેડ શાસ્ત્રકર્તા ઠે સાંખ્યમત વા-લા કાપિલપણ કેહેવાય ઠે તથા કપિલનુ પરમર્ષિ ઇંડુ વીજુ નામ ઠે, તેથી તેડ પારમર્ષા પણ કેહેવાય ઠે બનારસમાં તેડ સંર્યાવધ ઠે માસ ઉપવાસ પણ કરે ઠે બ્રાહ્મણ જે ઠે તે અર્ચિર્માર્ગિથી વિરુદ્ધ ધૂમમાર્ગાનુ-ગામી ઠે, અને સાંખ્ય અર્ચિર્માર્ગાનુયાયી ઠે, બ્રાહ્મણોને વેદ પર પ્યાર ઠે તેથી યજ્ઞમાર્ગાનુયાયી ઠે, અને સાંખ્ય હિંસાથી પૂર્ણ, ઇવા જે વેદ તે-

નાથી નિવર્તેલા છે. અધ્યાત્મવાદી સાંખ્ય પોતાના મતનો મહિમા આ પ્રમાણે માને છે ॥ શ્લોક ॥ હસ પિવ ચ खाद मोदं, नित्यं जुंक्ष्व च जोगान् यथाऽजिकामं ॥ यदि विदितं कपिलमतं, तत् प्राप्स्यसि मोक्षसौख्यमचिरेण ॥ ૧ ॥ એમ માઠર શાસ્ત્રના પ્રાંતમાં લખેલું છે. અર્થ:- જો તમે કપિલમત જાણ્યો હોય તો પઠી હસો, ખેલો, પીઠ, खाऊँ, सदा खुशी रहो, જેવી રુચિ થાય તેવા સદા જોગ જોગવો તો પણ તમને અલ્પ કાલમાં મુક્તિ, સુખે પ્રાપ્ત થશે. તેમના વીજા શાસ્ત્રમાં પણ કહ્યું છે કે ॥ શ્લોક ॥ पंचविशतितत्त्वज्ञो, यत्र तत्राश्रमे रतः ॥ शिखी मुंडी जटी वापि, मुच्यते नात्र संशयः ॥ ૧ ॥ અર્થ:- પચવીશ તત્ત્વને જાણનાર, પઠી चाहे ते कोई आश्रममा रहेतो होय, के शिखावालो होय, वा मुंडित होय, के जटा राखे, तो પણ તે ઉપાધિથી મુક્ત થાય તેમાં સંશય નથી

સાંખ્ય મતમાં સર્વ સાંખ્ય પચીશ તત્ત્વ માને છે. જ્યારે પુરુષ ત્રણ દુઃખથી હણાય છે, ત્યારે તે ત્રણ દુઃખને દૂર કરવા વાસ્તે તેને જિજ્ઞાસા ઉત્પન્ન થાય છે. તે ત્રણ દુઃખનાં નામ ૧ આધ્યામિક, ૨ આધિદૈવિક, ૩ અધિજૌતિક; આધ્યાત્મિક દુઃખ વે પ્રકારનું છે ૧ શારીરિક ૨ માનસિક તેમાં વાયુ, પિત્ત, શ્લેષ્મ, આ ત્રણની વિપમતાથી શરીરમાં જે અતિસારાદિ રોગ થાય છે તે શારીરિક, અને કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, ईर्ष्या, इत्यादि, વિષયો જોવાથી જે થાય તે માનસિક. આ વંને આજ્યંતર ઉપાયથી દૂર થઈ શકે છે તેથી તે આધ્યાત્મિક દુઃખ કેહેવાય છે ૨ આધિજૌતિક, તથા ૩ આધિદૈવિક, આ વંને વાહ્ય ઉપાયથી દૂરકરી શકાય છે તેમાં જે દુઃખ મનુષ્ય, પશુ, પક્ષી, મૃગ સર્પાદિ, સ્યાવરાદિના નિમિત્તથી થાય છે તે આધિજૌતિક, અને જે યદ્, राक्षस, जूतादिना પ્રવેશથી, તથા મહામારી, અનાવૃદ્ધિ અતિવૃદ્ધિ ઇત્યાદિથી થાય છે તે આધિદૈવિક કેહેવાય છે આ ત્રણ દુઃખથી, રજ પરિણામના જ્ઞેવથી પ્રાણિર્જને દુઃખ દૂર કરવા વાસ્તે તત્ત્વ જાણવાની ઇચ્છા થાય છે તે તત્ત્વ પચીશ પ્રકારનાં છે

પ્રથમ પચીશ તત્ત્વોનું સ્વરૂપ લખિયેંઠિયેં તેમાં પ્રથમ સત્ત્વાદિ ગુણોનું સ્વરૂપ કહિયેંઠિયેં તે ત્રણ ગુણ છે ૧ સત્ત્વ ગુણ, સુખલક્ષણ, ૨ રજોગુણ દુઃખલક્ષણ, ૩ તમોગુણ, મોહલક્ષણ, આ ત્રણ ગુણનાં ત્રણ લિંગ છે. ૧ સ-

त्वगुणनुं चिह्न प्रसन्नता, २ रजोगुणनु चिह्न सताप, ३ तमोगुणनु चिह्न
 दीनपणु हवे १ प्रसाद, २ बुद्धिपाटव, ३ लाघव, ४ प्रश्रय. ५ अनजि-
 प्वंग, ६ अछेप, ७ प्रीत्यादि, आ सत्त्वगुणनां कार्यलिङ्ग ठे, १ ताप,
 २ शोष, ३ जेद ४ चटाचित्त, ५ स्तंज, ६ उछेग, आ रजोगुणनां का-
 र्यलिङ्ग ठे तथा १ दैन्य, २ मोह, ३ मरण, ४ असादन, ५ वीजत्सा,
 ६ ज्ञान गौरवादि, ७ आ तमोगुणनां कार्यलिङ्ग ठे कार्योत्थी सत्त्वादि
 गुणनो जास थाय ठे तथा लोकमां जे कांइ सुख उपलब्ध थाय ठे,
 जेम के १ आर्जव, २ मार्दव, ३ सत्य, ४ शौच, ५ लज्जा, ६ बुद्धि, ७ द्वा-
 मा, ८ अनुकपा, प्रसादादि, आ सर्व सत्त्वगुणनां कार्य ठे, तेमज जे
 कांइ सुख उत्पन्न थाय ठे जेम के १ छेप, २ ओह, ३ मत्सर ४ निदा-
 वचन, ५ वधन, तापादिस्थान, आ सर्व रजोगुणनां कार्य ठे, तेमज जे
 कांइ मोह उपलब्ध थाय ठे, जेमके १ अज्ञान, २ मद, ३ आलस्य, ४ जय,
 ५ दैन्य, ६ कृपणता, ७ नास्तिकता, ८ विपाद, ९ उन्माद, खमादि आ सर्व
 तमोगुणनां कार्य ठे आ सत्त्वादि परस्पर उपकारी त्रण गुणोत्थी सर्व जगत्
 व्याप्त ठे, परंतु ऊर्ध्वलोकमां देवताउमा प्रधानपणे सत्त्वगुण ठे, अने
 अधोलोक तिर्यच, नरकविपे प्रधानपणे तमोगुण ठे, तथा मनुष्यमां प्रधा-
 नपणे रजोगुणठे आ त्रणे गुणोनी जे सम अवस्था तेनु नाम प्रकृतिते
 ते प्रकृतिना अपरनाम प्रधान, अव्यक्त एमपण ठे प्रकृति नित्यस्वरूप
 ठे “ अग्रच्युतानुत्पन्नस्थिरैकस्वजावं कूठस्थं नित्य ” आ नित्यनु लक्ष-
 ण ठे तथा आ प्रकृति जे ठे, ते अन्वय, असाधारणी, अशब्दा, अस्पर्शा,
 अरसा, अगंधा, अव्यया, केहेवाय ठे जे मूल सांख्यठे ते दरेक आत्मा-
 नी साथ जुदा जुदा प्रधान मानेठे, अने जे नवीन सांख्यठे ते सर्व आत्मा-
 उमां एक, नित्य, प्रधान मानेठे प्रकृति अने आत्माना संयोगत्थी सृष्टि
 थाय ठे, ते कारणत्थी सृष्टि थवानो क्रम लखिये त्रियें

ते प्रकृतिथी बुद्धि उत्पन्न थायठे गाय आदि सन्मुख देखवाथी, आ गा-
 यठे, घोडो नथी, तथा आ स्थाणु ठे, पुरुष नथी, एवो जे निश्चयरूप अध्य-
 वसाय थाय ठे तेने बुद्धि कहेठे वीजु तेनु नाम महत्पण कहेठे ते बुद्धि-
 ना आठ रूप ठे १ धर्म, २ ज्ञान, ३ वैराग्य, ४ ऐश्वर्य, आचार सात्विक

बुद्धिनां रूपे . तथा १ अधर्म, २ अज्ञान, ३ अवैराग्य, ४ अनैश्वर्य, आचार तामसी बुद्धिरूपे ते बुद्धिर्था अहंकार उत्पन्न थायते ते अहंकारर्था सोल गुणनो समूह उत्पन्न थायते ते सोल गुण आठे १ स्पर्शनं, त्वक्, २ रसनं जिह्वा, ३ घ्राण, नासिका, ४ चक्षुः, लोचन, ५ श्रोत्रं, श्रवण, आ पांचेने बुद्धीन्द्रिय कहेते, कारण के आ पांचे पोत पोताना विषयने जाणेते तथा पांच कर्मेन्द्रिये १ पायु, गुदा, २ उपस्थ, पुरुष स्त्रीनुं चिह्न ३ वच, कटादि आठस्थानर्था उच्चाराय ते शब्द, ४ हाथ, ५ पग, आ पांचेर्था पांच काम थायते, १ मलोत्सर्ग, २ संज्ञोग ३ वचन, ४ ग्रहण, ५ चलन, ते कारणर्था आ पांचेने कर्मेन्द्रिय कहेते ११ मन, मन ज्यारे बुद्धीन्द्रियने मलेते, त्यारे बुद्धीन्द्रियरूप थइ जायते, अने कर्मेन्द्रियने मलेते त्यारे कर्मेन्द्रियरूप थइ जायते आ मन जे ठे ते संकल्पवृत्ति ते तथा अहंकारर्था पाच तन्मात्रा जेनी सूक्ष्म संज्ञा ठे ते उत्पन्न थायते १ रूप तन्मात्रा, ते शुक्लकृष्णादि रूपविशेष, २ रसतन्मात्रा, ते तिक्तादि रस विशेष, ३ गंधतन्मात्रा, ते सुरज्यादि गंधविशेष, ४ शब्दतन्मात्रा, ते मधुरादि शब्दविशेष, ५ स्पर्शतन्मात्रा, ते मृदुकाठिन्यादिस्पर्शविशेष, आ षोडशक गण ठे हवे पांचतन्मात्रार्थी पांचभूत उत्पन्न थायते, ते कहेते १ रूप तन्मात्रार्थी अग्नि उत्पन्न थायते, २ रसतन्मात्रार्थी जल उत्पन्न थायते, ३ गंध तन्मात्रार्थी पृथ्वी उत्पन्न थायते, ४ शब्द तन्मात्रार्थी आकाश उत्पन्न थायते ५ स्पर्श तन्मात्रार्थी वायु उत्पन्न थायते एम पांच तन्मात्राओर्था पच भूत उत्पन्न थायते. एम सर्व मली चोवीश तत्व प्रधान निवेदन कर्यां “ अने अकर्त्ता विगुण जोक्ता ” एव पुरुष तत्व पचीशमु नित्य चिद्रूप मानेते चोवीश तत्व रूप प्रधान १ प्रकृति- २ महान्, ३ अहंकार ८ पांच ज्ञानेन्द्रिय, १३ पांच कर्मेन्द्रिय, १४ मन, १९ पाच तन्मात्रा, २४ पाच भूत एम चोवीश तत्व ठे तेमांथी प्रथम जे प्रकृति ठे ते अनुत्पन्न होवार्थी बुद्धि आदि सात प्रथमनां कारण ठे, अने सोल पाठलनां कार्य ठे, तेथी प्रथमनी सात प्रकृति विकृति केहेवाय ठे, अने षोडशकगण कार्यरूप होवार्थी विकृतिरूपे, अने पुरुष जे ठे ते न प्रकृति, न विकृति ठे नथी कोश्यी उत्पन्न थयेल के नथी कोश्ये उत्पन्न करतो, ते कारणर्था तेवो ठे. ॥ तथाचेश्वर कृष्णः

सारयसप्ततौ ॥ “मूलप्रकृतिरविकृति, महदाद्या प्रकृतिविकृतयः सप्त ॥ षोडशकश्च विकारो, न प्रकृतिर्नविकृति पुरुष इति ॥ अर्थ—ईश्वर कृष्ण, सारय मतना आचार्य सारयसप्ततिग्रंथमां लखेते के, मूलप्रकृति अविकृति ठे महत् आदि सात प्रकृतिविकृति ठे, षोडशक विकार विकृति ठे, अने पुरुष न प्रकृति, न विकृति ठे तथा महदादि, प्रकृतिना विकार ठे, ते व्यक्त थऽने फरी अव्यक्तपण थऽ जाय ठे ते अनित्यहो-
 वार्थी पोताना स्वरूपथी त्रष्ट थऽ जायठे, अने प्रकृति अविकृति रूप होवार्थी पोताना स्वरूपथी त्रष्ट थती नथी तथा महत् आदिनु अने प्रकृतिनु स्वरूप सारय मतवाला आ ब्रमाणे मानेठे १ हेतुमत, २ अनित्य, ३ अव्यापक, ४ सक्रिय, ५ अनेक, ६ आश्रित, ७ लिग, ८ सावयव, ९ परतंत्र, १० व्यक्त प्रकृति तेनार्थी विपरीत ठे १ हेतुमत, कारण वाला ठे, महत् आदि, २ अनित्य, उत्पत्ति धर्मवालाठे, ३ अव्यापक, बुद्धि आदि अव्या-
 पि ठे, सर्वगत नथी, ४ सक्रिय, अध्यवसायसंयुक्त वर्तेठे, ते हेतुथी क्रिया सहित, सव्यापार चालवा वालाठे, ५ अनेक, त्रेवीश प्रकारना ठे, तेथी, ६ आश्रित आत्माना उपकार वास्ते प्रधानने अवलवीने रहेठे ७ लिग, जे जेमार्थी उत्पन्न थायठे ते तेमाज लय पामेठे, “लयंक्षय गत्वतीतिलिग,” पांच भूत, पांच तन्मात्राजमां लय पामेठे, पांच तन्मात्रा, दश इन्द्रिय, अने मन, अहंकारमां लयपामेठे, अहंकार बुद्धिमा लयपामेठे, अने बुद्धि प्रकृ-
 तिमा लयपामेठे, प्रकृतिनो कोऽमा पण लय थतो नथी ८ सावयव, शब्द रूप, रस, गंध, स्पर्शादि संयुक्त ठे, ९ परतंत्र, कारणने आधीन होवार्थी, १० व्यक्त, तेवीज रीतें महदादि व्यक्त ठे, प्रकृति तेनार्थी विपरीत, सुगम ठे आ अल्पमात्र स्वरूप वतावेळ ठे, विस्तारथी जाणवु होयतो सारय सप्तति आदि शास्त्रो जोवां

हवे पचीशमा पुरुष तत्त्वनु स्वरूप कहिये ठियें पुरुष “अकर्त्ता वि-
 गुणोजोक्ता, नित्यचिदच्युपेतश्च” ठे पुरुषतत्त्व आत्माने कहे ठे १ आ-
 त्मा, विषय सुखादिनां कारण पुण्यादि करतो नथी तेथी “अकर्त्ता
 ठे, कारण के आत्मा तृणमात्र पण तोडवाने समर्थ नथी, अने कर्त्ता प्र-
 कृति ठे, कारण के प्रकृतिमां प्रवृत्तिस्वभाव ठे, तथा २ “विगुण.” स-
 त्त्वादि गुणरहित ठे, कारण के सत्त्वादि प्रकृतिना धर्म ठे, तथा ३ “जो-

का ” आत्मा जोक्ता, जोगवनार ठे, जोक्ता पण साक्षात् नथी, परंतु प्रकृतिना विकारभूत उन्नय मुख दर्पणाकार जे बुद्धि ठे, तेमां संक्रमण थयां थकां निर्मल आत्मस्वरूपविषे सुख दुःखोना प्रतिविव उदय मा-
त्रथी जोक्ता केहेवाय ठे “ बुद्ध्यवसितमर्थं पुरुषश्चेतत ” इतिवचनात्॥
जेम जासुस फुलनी समीप रेहेवाना कारणथी स्फटिकमां रक्ततादि केहेवामां आवे ठे, तेम प्रकृतिना निकट संबंधथी पुरुषपण सुख दुःखो-
नो जोक्ता केहेवाय ठे सांख्य मतना वादमहार्णवमां पण कहे ठे “ बु-
द्धिदर्पणसंक्रांत, समर्थप्रतिविवकं ॥ द्वितीयं दर्पणं कटपे, पुसिअख्या-
रोहति ॥ १ ॥ तदेव जोक्तृत्वमस्य नत्वात्मनोविकारापत्तिरिति ॥ आ-
नो तात्पर्य उपर वतावेळ ठे

तथा कपिलनो शिष्य आसुरिपण कहे ठे ॥ श्लोक ॥ विवक्तेदृक्परि
णतो, बुद्धौ जोगोऽस्य कथ्यते ॥ प्रतिविवोदयः स्वप्ने, यथा चद्रमसौञ्ज-
सि ॥ १ ॥ तथा विध्यवासी सांख्याचार्य आत्माने तेवीज रीतें जोक्ता
कहे ठे पुरुष अविभूत आत्माज ठे, स्वनिर्जास अचेतन मन कर्ता ठे.
ते मननी निकटताथी उपाधि स्फटिकवत् देखाय ठे, “नित्या या चिच्चेत
ना तयाऽच्युपेत ” आ केहेवाथी पुरुषज चैतन्यस्वरूप ठे. “नतु ज्ञान-
स्य ” परंतु ज्ञान नथी, कारण के ज्ञाननो धर्म बुद्धि ठे तथा पतंज-
लि पण एमज कहे ठे तथा “ पुमान् ” आ जे एक वचन ठे ते जाति-
नी अपेक्षायी ठे, परंतु आत्मा अनंत ठे, कारण के जन्म मरणादि का-
रणोना नियम, तथा धर्मादि अनेक प्रवृत्ति देखवामां आवे ठे ते सर्व
अनंत आत्मा सर्वगत तेमज नित्य ठे. ॥ उक्तं च ॥ अमूर्त्तिश्चेतनो जौगी,
नित्य. सर्वगतोऽक्रियः ॥ अकर्त्ता निर्गुण सूक्ष्म, आत्मा कापिलदर्शनइति॥

सांख्यमत त्रण प्रमाण माने ठे. १ प्रत्यक्ष, २ अनुमान, ३ शब्द. ते
मततु नाम सांख्य अथवा शांख्य शा वास्ते कहे ठे ? तेनो हेतु एवो
ठे के, सांख्या प्रकृति तत्व पचीज रूप तेने जे जाणे अथवा जणे ते
सांख्य. तथा जो तालु शकारथी बोलियें तो शांख्य एम केहेवाय तेठ-
ना मतमां शंखध्वनि ठे एम वृद्धोनो आम्नाय ठे तेथी शांख्य नाम ठे.
वली शख नामे कोई आद्य पुरुष थया ठे “तस्यापत्य पौत्रादिरिति गर्गा

દિત્વાદય સ્ત્રી પ્રત્યયે શાંખ્યા પામિ શ્વં દર્શનં શાંરય શાંખ વા ” ॥ ઇતિ સારયમતસંક્ષેપવર્ણનં

હવે મીમાસકમત લખિયેં ઠિયેં તેનુ વીજુ નામ જૈમિનીય પણ કહે-
 ઠે આ મતવાલા સાંખ્યમતની પેઠે એકદમી, ત્રિદંડી હોય ઠે, ધાતુરક્ત
 વસ્ત્ર પહેરે ઠે સૃગચર્માસન પર વેસે ઠે, કમંરુલ રાખેઠે, શિરમુક્તિ ક-
 રાવેઠે, સન્યાસી પ્રમુખદ્વિજ આ મતમાં હોય ઠે, વેદ તેમના ગુરુ ઠે, પરંતુ
 વીજા કોઈ વક્તા ગુરુ નથી તે પોતે પોતાને સન્યસ્ત સન્યસ્ત કહે ઠે, ય-
 જ્ઞોપવીતને ધોઈને ત્રણવાર તેનું જલ પીયેઠે આ મીમાંસક વે પ્રકારના ઠે,
 એક યાજ્ઞિકાદિ, તે પૂર્વમીમાસક ઠે, અને વીજા ઉત્તરમીમાસાવાદી
 ઠે યાજ્ઞિકાદિ, કુર્કર્મના તજનાર, યજનાદિ પદ્ધત્કર્મના કરનાર, બ્રહ્મ
 સૂત્રના ધારક, ગૃહસ્થાશ્રમમા સ્થિત, શૂદ્રનુ અન્નાદિ તજનાર ઠે, તેના
 પણ વે જ્ઞેદ ઠે, એક જટ, વીજા પ્રજાકર, જટ ઠ પ્રમાણ માને ઠે, અને
 પ્રજાકર પાંચ પ્રમાણ માને ઠે ઉત્તરમીમાંસક વેદાન્તિ ઠે, બ્રહ્મ અઘૈતજ
 માને ઠે “ સર્વમેવેદં બ્રહ્મેતિ જાપંતે ” તેપર પ્રમાણ આપે ઠે કે એકજ
 આત્મા સર્વશરીરોમાં ઉપલબ્ધ થાય ઠે ॥ શ્લોક ॥ એક એવહિં જૂતાત્મા,
 જૂતે જૂતે વ્યવસ્થિત ॥ એકયા વધુધા ચૈવ, દૃશ્યતે જલચંદ્રવત્ ॥ ૧ ॥
 ઇતિ વચનાત્ ॥ “ પુરુષ એવેદં સર્વયજ્ઞત યજ્ઞજ્ઞાવ્યમિતિ વચનાત્ ॥ આ-
 ત્મામાજ લયથતુ તેનુ નામ મુક્તિ ઠે વીજી કાંડ મુક્તિ નથી તે મીમાસક
 દ્વિજજ જેનુનામ જગવત્ ઠે, તે ચાર પ્રકારના ઠે, ૧ કુટીચર, ૨ વહૂદક,
 ૩ હંસ, ૪ પરમહંસ તેમાં ૧ ત્રિદંડી, સશિખા, બ્રહ્મસૂત્રી, ગૃહત્યાગી, યજ
 માન, પરિગૃહી, એકવાર પુત્રના ધરમા જોજન કરે ઠે, કુટીમા વસેઠે
 તેને કુટીચર કહેઠે, ૨ તુલ્યવેષ, પૂર્વોક્ત વિપ્રના ધરમાં નીરસ જિહ્વા
 જોજી વિષ્ણુજાપપર નદીના તીરપર રહે ઠે, તેને વહૂદક કહે ઠે, ૩ બ્ર
 હ્મસૂત્ર, ગિર્યારહિત, કપાય વસ્ત્ર, દડધારી, ગામમાં એકરાત્રિ અને નગ-
 રમાં ત્રણ રાત્રિ રહે ઠે, અગ્નિ જ્યારે ધૂમરહિત થાય ત્યારે બ્રાહ્મણના ધરમા
 જોજન કરે ઠે અને તપથી શરીર શોષણ કરી, દેશોમાં ફરતા રહે ઠે, તેને
 હંસ કહે ઠે હંસનેજ જ્યારે જ્ઞાન થાય ઠે, ત્યારે ચારે વર્ણના ધરમા જોજન
 કરે ઠે, પોતાની ઇચ્છાથી દડ રાખે ઠે, ઈશાન દિશા સન્મુખ જાય ઠે જો શ-
 ક્તિહીન થઈ જાય તો અનશન ગ્રહણ કરે ઠે, ૪ વેદાત એકધ્યાયી, તે

परमहंसके हेवाय ठे; आ चारेमां पूर्वथी परस्पर अधिक चारे केवल ब्रह्मादितवाद साधवामां व्यसनी ठे, इत्यादि आ मतनु स्वरूप ठे

हवे पूर्वमीमांसावादिउंनो मत विशेषथी लखिये ठिये. जैमिनीय वाला कहे ठे के, सर्वज्ञ, सर्वदर्शी वीतराग, सृष्टिआदिना कर्त्ता, आ पूर्वोक्त विशेषणयुक्त कोशपण देव नथी, के जे देवनु वचन प्रामाणिक होय, प्रथम तो देवज कोश वक्ता नथी, के जेनु कहेलुं वचन प्रमाण थाय. अनुमानथी पुरुष सर्वज्ञ नथी, मनुष्य होवाथी, रथ्यापुरुषवत्.

पूर्वपक्ष.— किकर थई जेनी सुर, असुर सेवा करेठे, तेमज त्रण लोकमां ऐश्वर्यना सूचक, ठत्र, चामरादि जेनी विभूति ठे, ते सर्वज्ञ केम न होईशके?

उत्तरपक्ष.—आ विभूति तो इंद्रजालीआ पण रची शके ठे, ते वातना साक्षी जैनमतना सामंतचंद्र आचार्य पण ठे ॥ श्लोक ॥ देवागमनचोयान, चामरादिविभूतय. ॥ मायाविष्वपि दृश्यंते, ह्यतस्त्वमसि नो महान्

पूर्वपक्ष.— जेम अनादि सुवर्णनो मेल, द्वार प्रमुख अग्नि पुटादि क्रियाविशेषथी शोधातां, सुवर्ण सर्वथा निर्मल थई जाय ठे, तेम आत्मा पण निरंतर ज्ञानादि अज्यासथी निर्मल थवाथी तेने सर्वज्ञपणांनो संजव केम न होय ? अवश्य होयज

उत्तरपक्ष.—आ तमारुं केहेवु ठीक नथी; कारण के अज्यास करवाथी शुद्धिनी तरतमताज थाय ठे, परंतु परम प्रकर्ष अवस्था थती नथी, कारण के जे पुरुष चालवानो अज्यास करे, अर्थात् कूदवानो, ठलंग मारवानो, ठेकडो मारवानो अज्यास करे, ते दशहाथ वीशहाथ कुदी शकशे, परंतु सो योजन कूदवानी शक्ति ते कदापि मेलवी शकशे नहि, अने सर्व लोक कूदी जवानो अज्यास तो कदापि तेनाथी थइ शकशे नहि. तेवीज रीते आत्मापण अज्यासद्वारा सर्वज्ञ थइ शकतो नथी

पूर्वपक्ष — मनुष्यने सर्वज्ञता जले न होय, परंतु ब्रह्मा विष्णु, महेश्वरादिने तो सर्वज्ञता होय ठे, कारण के तेमने तो जगत् ईश्वर माने ठे. ते वात कुमारिल पण कहे ठे “दिव्य देह होवाथी” ब्रह्मा, विष्णु, महेश्वर, तेउने सर्वज्ञता होय, मनुष्यने सर्वज्ञता केवीरीते होय ?

उत्तरपक्ष.—जे रागद्वेषमां मग्न ठे निग्रह अनुग्रहमां ग्रस्तठे, काम सेवनमां तत्पर ठे, एवा लक्षणवाला ब्रह्मा, विष्णु, महेश्वर, सर्वज्ञ केवी

रीति होइ शके ठे ? कारण के प्रत्यक्ष प्रमाण तो सर्वज्ञसाधक नहीं, कारण के तेतो (इन्द्रियो) वर्तमान वस्तुनेज ग्रहण करेठे, अने अनुमानथी पण सर्वज्ञ सिद्ध थता नहीं, कारण के अनुमान प्रत्यक्ष पूर्वकज प्रवृत्त थइ शके ठे, तेमज आगम पण सर्वज्ञनी सिद्धि करनाहं कोइ नहीं, कारण के आगम सर्वे विवांदास्पद ठे, वली उपमान पण नहीं, कारण के बीजा सर्वज्ञ कोइ होय तो उपमान वने, तेबीज रीति अर्थापत्तिथी पण सर्वज्ञ सिद्ध थता नहीं, कारण के अन्यैथा अनुपपद्यमान एवो कोइ पदार्थ नहीं, जे होवाथी सर्वज्ञ सिद्ध थाय ज्यारे जावग्राहक पांचे प्रमाणथी सर्वज्ञ सिद्ध न थया, त्यारे सर्वज्ञ अज्ञाव प्रमाणना विषय थया सर्वज्ञ प्रत्यक्षादि गोचरने अतिक्रान्त होवाथी, शशशृगवत् ज्यारे कोइ देव सर्वज्ञ नहीं, अने तेवा सर्वज्ञ देवु कथन करेखु ज्यारे कोइ शास्त्र नहीं, त्यारे अतीन्द्रिय अर्थनु ज्ञान केम थाय ? एवी मनमां आशका करीने जैमिनि कहे ठे के “ तस्मात् ” ते कारणथी अतीन्द्रिय इन्द्रियोना विषयरहित जे, आत्मा, धर्म अधर्म, काल, स्वर्ग, नरक, परमाणु प्रमुख पदार्थों ठे, तेउना करतैल आमैलकवत् साक्षात् देखनार कोइ नहीं ते हेतुथी नित्य जे वेदवाक्य ठे, तेनाथीज यथार्थ तत्त्वनो निश्चय थाय ठे कारण के वेद, अपौरुषेय ठे, अर्थात् कोइये रचेला नहीं, अनादि नित्य ठे, ते वेदवचनोथी अतीन्द्रिय पदार्थोंनु ज्ञान थाय ठे, परंतु कोइ सर्वज्ञना कहेला आगमथी थतु नहीं, कारण के सर्वज्ञ कोइपण पूर्व कालमां थया नहीं, वर्तमानमां ठे नहि, अने जविष्यमा थवाना नहीं ॥ यथाहुस्ते ॥ अतीन्द्रियाणामर्थानां, साक्षात् दृष्टा न विद्यते ॥ वचनेनहि नित्येन, य. पश्यति सपश्यति ॥ १ ॥

प्रश्न.—अपौरुषेय वेदना अर्थ केवीरीति जाणी शकाय ?

उत्तर.—अमारी परपरा जे अव्यवच्छिन्न ठे तेनाथी जाणी शकाय ठे, ते कारणथी तथा सर्वज्ञादिनो अज्ञाव होवाथी प्रथम वेदनाज पाठ प्रयत्नथी करवा जोइयें वेद चार ठे, १ ऋगू, २ यजुष, ३ साम, ४ अथर्व ए चारनो पाठ करी, पठी धर्मजिज्ञासा करवी जोइये ? धर्म अतीन्द्रि-

य ठे. वली धर्म ठे ते केवो ठे ? तथा क्या प्रमाणथी जाणिये ? एवी जे जाणवानी इत्था, तेनु नाम जिजासा ठे. ते जिजासा केवी ठे ते जिजासा धर्म साधवानो उपाय ठे, तेनुं नाम नोदना ठे, ते नोदनानां निमित्त वेठे, एक जनक, वीजो ग्राहक ठे अहियां ग्राहक निमित्त जाणवु. तेनुज विशेष स्वरूप कहियेंठिये

श्रेयः साधकद्रव्यादिविषे जीवोने प्रेरियें जेनाथी, ते नोदना, वेद वचननी करेली प्रेरणा ठे ॥ इत्यर्थः ॥ धर्म नोदनार्थी जणाय ठे. ते कारणथी नोदनालक्षण धर्म ठे, धर्म अतीन्द्रिय होवार्थी नोदनार्थीज जाणिये ठिये प्रत्यक्षादि वीजा कोइ प्रमाणथी जाणी शकातो नथी, कारण के प्रत्यक्षादि विद्यमाननाज उपलब्धक ठे अने धर्म कर्त्तव्यतारूप ठे अने कर्त्तव्यता त्रणैकाल स्वप्नाव वाली ठे ते कर्त्तव्यतानु ज्ञान नोदनाज उत्पन्न करी शके ठे. आ मीमांसकोनो अन्युपगम ठे

हवे नोदनानु व्याख्यान करिये ठिये. अग्निहोत्र, सर्व जीवोनी अहिंसा, दानादि क्रिया ते करवावास्ते जे प्रवर्त्तक, प्रेरक वेदोनां वचन ठे तेज नोदना ठे जेम के “अग्निहोत्र जुहूयात् स्वर्गकामः” एवां जे प्रवर्त्तक वेदवचन ठे, ते नोदना जाणवी यथा ॥ “न हिंस्यात् सर्वचूतानि, तथा नवै हिंस्रो जवेत्” आ वचनोथी प्रेस्थां थकां द्रव्य, गुण, कर्मोथी हवनादिविषे जे प्रवृत्त थवुं, ते धर्म ठे, अने आ वेदवचनो प्रेस्थां थकां पण जे न प्रवर्त्ते, अथवा विपरीत प्रवर्त्ते, तेने नरकादि अनिष्टफल थायठे शावरजाप्यमां पण एमज कहैल ठे

आ जैमिनीय ठ प्रमाण माने ठे १ प्रत्यक्ष, २ अनुमान, ३ शब्द, ४ उपमान, ५ अर्थापत्ति, ६ अज्ञाव. तेउनुं विस्तारथी स्वरूप जाणवु होय तो पद्मदर्शन समुच्चयनी टीका जोवी इति सद्देपथी मीमांसकमत.

आ पांच दर्शन आस्तिक केहेवाय ठे, अने ठहु जैनदर्शन ठे. तेनुंस्वरूप आगलना परिच्छेदमां लखवामां आवशे नास्तिकमत दर्शनमां नथी “नास्तिकं तु न दर्शनमिति राजशेखरसूरिकृतपद्मदर्शनसमुच्चयवचनात्” ॥ तो पण जव्य जीवोने जाणवा वास्ते तेनु कांइक स्वरूप लखिये ठिये

कपाली, जस्म लगावनार, योगी, ब्राह्मणादि, अंत्य जातिना लोक जेउने लोको वाममार्गी कहैठे, तेउ, तथा कौलिक इत्यादि नास्तिक

રીતેં હોઈ શકે છે ? કારણ કે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ તો સર્વજ્ઞસાધક નથી, કારણ કે તેતો (ઇંદ્રિયો) વર્તમાન વસ્તુનેજ ગ્રહણ કરેછે, અને અનુમાનથી પણ સર્વજ્ઞ સિદ્ધ થતા નથી, કારણ કે અનુમાન પ્રત્યક્ષ પૂર્વકજ પ્રવૃત્ત થઈ શકે છે, તેમજ આગમ પણ સર્વજ્ઞની સિદ્ધિ કરનારું કોઈ નથી, કારણ કે આગમ સર્વે વિવાદાસ્પદ છે, વલી ઉપમાન પણ નથી, કારણ કે વીજા સર્વજ્ઞ કોઈ હોય તો ઉપમાન વને, તેવીજ રીતે અર્થાપત્તિથી પણ સર્વજ્ઞ સિદ્ધ થતા નથી, કારણ કે અન્યથા અનુપપદ્યમાન એવો કોઈ પદાર્થ નથી, જે હોવાથી સર્વજ્ઞ સિદ્ધ થાય જ્યારે જાવગ્રાહક પાંચે પ્રમાણથી સર્વજ્ઞ સિદ્ધ ન થયા, ત્યારે સર્વજ્ઞ અજ્ઞાવ પ્રમાણના વિપય થયા સર્વજ્ઞ પ્રત્યક્ષાદિ ગોચરને અતિક્રાંત હોવાથી, શશશ્ચૃગવત્ જ્યારે કોઈ દેવ સર્વજ્ઞ નથી, અને તેવા સર્વજ્ઞ દેવનુ કયન કરેલુ જ્યારે કોઈ શાસ્ત્ર નથી, ત્યારે અર્તીંદ્રિય અર્થનુ જ્ઞાન કેમ થાય ? એવી મનમાં આશંકા કરીને જૈમિનિ કહે છે કે “ તસ્માત્ ” તે કારણથી અર્તીંદ્રિય ઇંદ્રિયોના વિપયરહિત જે, આત્મા, ધર્મ અધર્મ, કાલ, સ્વર્ગ, નરક, પરમાણુ પ્રમુખ પદાર્થો છે, તેડના કરતેલ આમલકવત્ સાદ્દાત્ દેખનાર કોઈ નથી તે હેતુથી નિત્ય જે વેદવાક્ય છે, તેનાથીજ યથાર્થ તત્ત્વનો નિશ્ચય થાય છે કારણ કે વેદ, અપૌરુષેય છે, અર્થાત્ કોઈયે રચેલા નથી, અનાદિ નિત્ય છે, તે વેદવચનોથી અર્તીંદ્રિય પદાર્થોનુ જ્ઞાન થાય છે, પરંતુ કોઈ સર્વજ્ઞના કહેલા આગમથી થતુ નથી, કારણ કે સર્વજ્ઞ કોઈપણ પૂર્વ કાલમાં થયા નથી, વર્તમાનમાં છે નહિ, અને જવિપ્યમાં થવાના નથી ॥ યથાહુસ્તે ॥ અર્તીંદ્રિયાણામર્થાના, સાદ્દાત્ દૃષ્ટા ન વિચ્યતે ॥ વચનેનહિ નિત્યેન, ય પશ્યતિ સપશ્યતિ ॥ ૧ ॥

પ્રશ્ન — અપૌરુષેય વેદના અર્થ કેવીરીતે જાણી શકાય ?

ઉત્તર — અમારી પરપરા જે અવ્યવસ્થિત છે તેનાથી જાણી શકાય છે, તે કારણથી તથા સર્વજ્ઞાદિનો અજ્ઞાવ હોવાથી પ્રથમ વેદનાજ પાઠ પ્રયત્નથી કરવા જોઈયે વેદ ચાર છે, ૧ ઋગ્, ૨ યજુષ, ૩ સામ, ૪ અથર્વ એ ચારનો પાઠ કરી, પઠી ધર્મજિજ્ઞાસા કરવી જોઈયે ? ધર્મ અર્તીંદ્રિ-

य ठे. वली धर्म ठे ते केवो ठे ? तथा क्या प्रमाणथी जाणियें ? एवी जे जाणवानी इच्छा, तेनु नाम जिजासा ठे ते जिज्ञासा केवी ठे ते जिज्ञासा धर्म साधवानो उपाय ठे, तेनु नाम नोदना ठे, ते नोदनानां निमित्त वेठे, एक जनक, वीजो ग्राहक ठे. अहियां ग्राहक निमित्त जाणवु तेनुंज विशेष स्वरूप कहियेठियें

श्रेय. साधकद्रव्यादिविषे जीवोने प्रेरिये जेनाथी, ते नोदना, वेद वचननी करेली प्रेरणा ठे ॥ इत्यर्थः ॥ धर्म नोदनार्थी जणाय ठे ते कारणार्थी नोदनालक्षण धर्म ठे, धर्म अतीन्द्रिय होवार्थी नोदनार्थीज जाणिये ठिये. प्रत्यक्षादि वीजा कोइ प्रमाणथी जाणी शकातो नथी, कारण के प्रत्यक्षादि विद्यमाननाज उपलब्धक ठे अने धर्म कर्तव्यतारूप ठे अने कर्तव्यता त्रणकाल स्वप्नाव वाली ठे ते कर्तव्यतानु ज्ञान नोदनाज उत्पन्न करी शके ठे. आ मीमांसकोनो अज्युपगम ठे

हवे नोदनानुं व्याख्यान करिये ठियें अग्निहोत्र, सर्व जीवोनी अहिंसा, दानादि क्रिया ते करवावास्ते जे प्रवर्त्तक, प्रेरक वेदोनां वचन ठे तेज नोदना ठे. जेम के “अग्निहोत्र जुहूयात् स्वर्गकाम.” एवां जे प्रवर्त्तक वेदवचन ठे, ते नोदना जाणवी यथा ॥ “न हिंस्यात् सर्वभूतानि, तथा न वै हिंस्रो भवेत्” आ वचनोथी प्रेस्थां यकां द्रव्य, गुण, कर्मोथी हवनादिविषे जे प्रवृत्त थवुं, ते धर्म ठे, अने आ वेदवचनो प्रेस्थां यकां पण जे न प्रवर्त्ते, अथवा विपरीत प्रवर्त्ते, तेने नरकादि अनिष्टफल आयठे शावरजाप्यमां पण एमज कहेल ठे

आ जैमिनीय ठ प्रमाण माने ठे १ प्रत्यक्ष, २ अनुमान, ३ शब्द, ४ उपमान, ५ अर्थापत्ति, ६ अज्ञाव तेळनुं विस्तारथी स्वरूप जाणवु होय तो परूदर्शन समुच्चयनी टीका जोवी इति सक्षेपथी मीमांसकमत.

आ पांच दर्शन आस्तिक केहेवाय ठे, अने ठहु जैनदर्शन ठे. तेनुस्वरूप आगलना परिच्छेदमां लखवामां आवशे नास्तिकमत दर्शनमां नथी “नास्तिकं तु न दर्शनमिति राजशेखरसूरिकृतपरूदर्शनसमुच्चयवचनात्” ॥ तो पण जव्य जीवोने जाणवा वास्ते तेनु कांइक स्वरूप लखिये ठिये

कपाली, जस्म लगावनार, योगी, ब्राह्मणादि, अत्य जातिना लोक जेउने लोको वाममार्गी कहेठे, तेळ, तथा कौलिक इत्यादि नास्तिक

ठे, तेना मतनु नाम नास्तिक चार्वाक ठे. तेउ जीव, पुण्य पापादि कांई मानता नथी, चार जौतिक देह माने ठे, तेमज सर्वजगतने पण चार जौतिक मानेठे

वली केटला एक चार्वाक एक देशी, आकाशने पांचमुं झूत माने ठे पचझूतात्मक जगत् ठे एम कहे ठे झूतोथीज मय शक्तिमत् चैतन्य उत्पन्न थाय ठे एम तेउनो मत ठे पाणीना परपोटानी जेम, शरीर ठे तेज जीव ठे एम तेउनु मानवु ठे आ मतवाला मय, मांस, खायठे, माता, वेहेन, दिकरी आदि जे अगम्यठे, तेउनी साथे गमन करेठे ते नास्तिक वामी, दरेक वरसे एक दिवस सर्वे, एकस्थलें एकठा थायठे स्त्रीउने नम्र करी तेउनी योनिनी पूजा करेठे, तेमज विषय सेवनपण करेठे इत्यादि, एवां बुरां काम करेठे के आ पुस्तकमां तेनु वर्णन करतां मने शर्म लागे ठे तेथी लखेल नथी ते नास्तिक कामसेवन उपरांत बीजो धर्म मानता नथी, मतलब के कामनेज धर्म मानेठे

आ मतनी उत्पत्ति जैनमतना शीलतरगिणी नामना शास्त्रमां जे प्रमाणे लखेलीठे ते प्रमाणे कहियें ठिये बृहस्पति नामनो एक ब्राह्मण हतो तेनुं बीजु नाम देवव्यास हतु तेने एक वेहेन हती ते वाढ्यावस्थामां विधवा थइ हती जेना आश्रयथी पोतानी जीवर्गी संपूर्ण करे एउ कोइ तेणीना सासराना घरमां साधन न होतु, तेथी निराधार थइने पोताना जाइना घरमा आवी रही ते अत्यंत स्वरूपवती तेमज यौवनवती हती, आ समये बृहस्पतिनी पत्नी मृत्यु पामी हती, बृहस्पतिने काम वासनार्थी पीडा थावालागी, तेथी विषयासक्त थवाने लीधे पोतानी वेहेननी साथे विषयसेवन करवानी इत्था थइ विधवा वेहेनने प्रार्थना करी के हे वेहेन ? मारी साथे तु विषयसेवन कख, त्यारे तेनी वेहेनें कबहु के हे जाइ ? आ बात उन्नयलोकविरुद्ध ठे, तेथी केम करी शकु ? कारण के प्रथम तो हु तारी वेहेन तु तेथी जाइनी साथे विषयभोग करूं तो अशुभ हु नरकमां जाउ, अने आ बातजो जगत्मा प्रसिद्ध थाय तो, सर्वलोकने धिक्कार पात्र थाउ एवी बात श्रवण करी बृहस्पतिण पोताना मनमा विचार कख्यो के, ज्या सुधी तेणीना मनमांथी पाप, तेमज नरकादि डु खनो जय दूर थये नहि, त्यासुधी ते मारी साथे कदापि संभोग

करशे नहि. एवो विचार करी पोते वृहस्पतिसूत्रनी रचना करी ते सू-
त्रोथी, पुण्य पाप, स्वर्ग नरकनो अज्ञाव सिद्ध करी, पोतानी वेहेनने ते
शास्त्र श्रवण करावी प्रतिबोध कस्यो. ते बोधथी तेनी वेहेनें विचार कस्यो
के आ शरीर ज्यारे पांचजोतिक ठे, अने आ शरीरथी अतिरिक्त एवो
अत्मा नामे वीजोकोइ पदार्थ नथी, त्यारे पुण्य पाप, नरक स्वर्ग कांइपण
सिद्ध थतुं नथी तेथी हवे आ मूर्खलोकोनी शरम राखी मारी यौवन
अवस्था शामाटे वृथा गुमावु एम निश्चय करी पोताना जाइनी साथे
विषय जोग करवामां अत्यंत लुब्ध थइ गइ ज्यारे लोकोना जाणवामां
आ हकीकतआवी, त्यारे लोको तेउनी बहुज निदा करवा लाग्या ते सांजली
वृहस्पतियें निर्लज्जा थइ लोकोने नास्तिक मतनो उपदेश करवो शरु
कर्यो ते उपदेशथी जे अत्यंतविषयी तथा अज्ञानी हता, तेउ तेना शिष्य
थया केटलोएक काल व्यतीत थयापठी तेना शिष्यो पोताना मतनुं बहु
मान करवा वास्ते केहेवा लग्या के, आ अमारो मत देवताउंना गुरु जे
वृहस्पति नामनाआकाशमां ग्रहते तेमनो प्रवर्त्तावेलो ठे वृहस्पति करतां
वीजो कोइ विशेष बुद्धिमान् नथी, तेथी अमारो मत सत्य ठे. आ वृह-
स्पतिनी उत्पत्ति अमारा चोवीशमा तीर्थंकर श्रीमहावीर स्वामिनी पेहेलां
थयेली सिद्ध ठे, कारण के श्रीमहावीर स्वामियें कथन करेला शास्त्रोमां चा-
र्वाक मतनु निरूपण करेलुं ठे चार्वाक मतनी उत्पत्ति ए प्रमाणे ठे. ते-
मनां नाम चार्वाक, लोकायितादि ठे “चर्व अदने चर्वति, जद्गयंति
तत्त्वतो न मन्यंते पुण्यपापादिकं परोक्षवस्तुजातमिति चार्वाकाः” मया-
कश्यामाकेत्यादि सिद्ध, ठे उणादिदंडकेन शब्दनिपातनं. लोका नि-
र्विचाराः सामान्यालोकास्तद्वदाचरंति स्मेति लोकायिता लोकायित
काइत्यपि ॥ वृहस्पतिप्रणीतमतत्वेन बार्हस्पत्याश्चेति” चर्व धातु जद्गण
अर्थमां ठे चर्वण (जद्गण) करे अर्थात् जे पुण्य पापादि परोक्ष वस्तु स-
मूहने न माने ते चार्वाक, मयाक श्यामाक इत्यादि सिद्धते श्रीहैमव्या-
करणना उणादि दंडक प्रयोगथी निपातथी सिद्धते तथा लोक निर्विचारी
ठे, सामान्य लोकोनी पेठे जे आचरण कर्या करेठे ते लोकायिता लोका-
यितका एम पण केहेवाय ठे. तेमज वृहस्पतिनी प्ररूपणाथी ते मतनुं
नाम बार्हस्पत्य पण कहेठे.

हवे चार्वाकना मतनु स्वरूप लखियें ठियें नास्तिक एम कहेठे के परलोकमां गमन करनार जीव, चेतनावक्षण कांइ ठे नहि पांच भूतथी जे चेतन उत्पन्न थायठे, ते पण भूतोनो नाश यतां अर्हीयांज नाश पामी जाय ठे जो जीव परलोकथी आव्यो होय तो परलोकनु ते स्मरण होवुं जोइये, परंतु ते तो यतु नथी, ते कारणथी जीव परलोकथी आव्यो नथी तेमज परलोकमा जानारपण नथी तथा जीवस्थानमां जो देव शब्द स्थापन करियें तो सर्वज्ञादिविशेषणविशिष्ट कोइ देव नथी, तथा मोक्षपण नथी, धर्म अधर्म नथी, पुण्य पाप नथी, पुण्य पापनु जे फल स्वर्ग नरक, तेपण नथी “तथाच तन्मतं ॥ एतावानेव लोकोय, यावानिंद्रिय गोचर ॥ जडे वृकपदं पश्य, यद्धतंत्यबहुश्रुताः ॥ १ ॥ अर्थ—जेटलो प्रत्यक्ष देखवामां आवेठे, तेटलोज मनुष्यलोकठे. कारण के जे पदार्थ इन्द्रियोथी ग्रहण थायठे तेज पदार्थठे, ते उपरांत बीजा कोइ पदार्थ नथी ज्यारे लोक शब्दनो उच्चार करियें त्यारे लोकमां जे विद्यमान पदार्थठे तेज ग्रहण करवा, अने जे आ लोकथी पर एवा जीव, पुण्य, पाप, अने तेनां फल स्वर्ग, नरकादि ठे एम मानेठे ते अप्रत्यक्ष होवाथी, असत्यठे जो अप्रत्यक्षपण मानियें तो शशशृंग, बंध्यापुत्र आदिपण मानवा जोइयें पाच प्रकारे प्रत्यक्षथी अनुक्रमें १ मृदु कठोरादि वस्तु, २ तिक्त कटु कपायादि द्रव्य, ३ सुरजि दुरजिरूप गंध, ४ जू, जूधर, जुवन, जूरूह, स्तज, कुज, अजोरुहादि, नर, पशु, श्वापदादि, स्थावर, जगम पदार्थोना समूह, ५ विविध, वेणु वीणादिनी ध्वनि, आ पाच विना बीजी कोइपण वस्तुनी प्रतीति यती नथी पांच भूतोथी व्यतिरिक्त नरक, स्वर्गमां गमन करनार एवो जीवज ज्यारे प्रत्यक्ष प्रमाणथी सिद्ध न थयो, त्यारे जीवना सुख दुखनां कारण धर्म, अधर्म, अने ते धर्म, अधर्मनि, उत्कृष्ट फल जोगववानी जूमि, स्वर्ग नरक, तथा सर्वथा पुण्य पापनो क्यथवाथी उत्पन्न थनारुं जे मोक्षसुख तेनु जे वर्णन, ते सघलुं वर्णन आकाशमा चित्रामण करवा जेवुठे. कारण के जीवनो नथी कोइये स्पर्श कयो, नथी कोइये तेनो खाइने स्वाद चारयो, नथी कोइयें तेने सूक्ष्मो, नथी कोइयें तेने दीगो, के नथी कोइयें तेने शब्दवत् साक्ष्यो, तेम ठता मूढमति शा वास्ते, जीवने मानीने, स्वर्गादि सुखोनी इष्टाकरी, मस्तक, दाढी, मूठ मुढावी

अनेक प्रकारनां दुष्कर तप तपी, शीत, आतप, सहन करी फोगट आ शरीरने संकटोमां नाखी मनुष्यजन्म खराब करी रह्याठे ? आ तेमनी समजणनुंज दु.खठे ॥ तदुक्त ॥ तपांसि यातनाश्चित्राः, संयमोजोग वंचना ॥ अग्निहोत्रादिकं कर्म, बालक्रीडेव लक्ष्यते ॥ १ ॥ यावज्जीवं सुखं जीवेत्, तावद्वैपयिकं सुखं ॥ जस्मीञ्छूतस्य देहस्य, पुनरागमनं कुतः ॥ २ ॥ अर्थ - सुगम ठे, सारांश उपर बताव्यो ठे. इत्यादि कारणथी सिद्ध थाय ठे के जे इन्द्रियगोचर (इन्द्रियगम्य प्रत्यक्षठे) तेज तात्त्विक ठे सारांश बीजां सुख कल्पित ठे.

हवे जे परोक्ष, अनुमान, आगम प्रमाण आदिथी जीव, अने पुण्य पाप आदिनुं स्थापन करे ठे, तेमज स्थापन करवामां कोई पण रीते ह-
उता नथी, तेउने प्रतिबोध करवा वास्ते दृष्टांत कहे ठे “ जडे वृक्षपदं पश्येत्यत्राय संप्रदायः ” कोई पुरुष नास्तिक मतथी, अथवा सत्य अतः करणथी पोतानी ज्ञायाने आस्तिक मतविपे दृढ प्रतिज्ञावाली जाणीने पोतानी शास्त्रोक्त युक्तियोथी निरंतर प्रतिबोध करे ठे, ज्वारे तेणीने प्र-
तिबोध लाग्यो नहि, त्वारे तेना पतिये विचार कस्यो के हवे उपायथी तेणीने प्रतिबोध लागे तेम ठे, एम पोताना चित्तमां चित्तवन करीने रा-
त्रिना पाठलना पहोरमां ते स्त्रीनी साथे नगरथी बहार निकली, पत्नीने केहेवा लाग्यो, हे बल्लजे ! नगरमां बसनारा जे लोको परोक्ष पदार्थोने अनुमान आदि प्रमाणोथी सिद्ध करे ठे, अने लोकोमां पोताने बहुश्रुत कहेवरावे ठे, तेउनी चतुराई हवे अवलोकन कर एम कही, नगरना दरवाजाथी चोकसुधी जीणी धूलमां पोताना हाथथी बरुना पजाना आ-
कार पाडीदीधा प्रात.कालमां ते बरुना पजा देखीने बहुलोको राजमा-
र्गमां एकठा थईगया. तेदलामां बहुश्रुत पण त्यां आवीगया ते बहुश्रुत लोकोने केहेवा लाग्या के हे जाईयो ! बरुना पगोनी अन्यथा अनुपत्ति-
थी, निश्चयें कोईक वरु रात्रिमां बनथी अर्हीया आव्युं हतुं आ सांज-
ली नास्तिकमति पोतानी पत्नीने ए प्रमाणे केहेनारने बतावी, केहेवा लाग्यो के हे जडे । “ वृक्षपदं ” (बरुनापजा) तु जो जे पजाने बरुना पंजा अवहुश्रुत कहे ठे लोकबुद्धिथी आ टोक बहुश्रुत कहेवरावे ठे, परंतु परमार्थथी तेउं महागोठ ठे. कारण के तेउं परमार्थ तो कांई जाण-

તા નથી. કેવલ દેશા દેશી રોલો કરવા લાગી રહ્યા છે, પરમાર્થથી તો તેહનું વચન માનવા યોગ્ય નથી તેવીજ રીતે ઘણા મતવાલા ધાર્મિક, ટઢા (ધૂતારા) વીજાઝને ઠગવામાં તત્પર એવા તેહ કાંઈક અનુમાન, આગમાદિથી દૃઢપણે જીવાદિ પદાર્થની અસ્તિ સિદ્ધ કરીને જોલા લોકને વૃથાજ સ્વર્ગાદિ સુખોનો લોજ દેશાડી જડ્યઅજડ્ય, ગમ્ય અગમ્ય, હેય ઉપાદેય, આદિ સંકટોમાં નાચે છે વહુ મૂર્ખ લોકોને ધાર્મિકપણાનો વ્યામોહ ઉત્પન્ન કરેછે, તેથી બુદ્ધિમાનોયે તેમનાં વચન ન માનવાં જોઈયે તે સાંજલી તે સ્ત્રી પોતાના પતિનાં સર્વ વચન માનવા લાગી, તેથી તેણે પોતાની પત્નીને જે ઉપદેશ કહ્યો તે હવે લલિયે ઠિયે

॥ શ્લોક ॥ પિવ ખાદ ચ ચારુલોચને, યદતીતં વરગાત્રિ તન્ન તે ॥ નહિ જીરુ ગત નિવર્તતે, સમુદાયમાત્રમિદ કલેવર ॥ ૧ ॥ વ્યારયા ॥ હે સુદરલોચન વાલિ ! તુ પેય અપેયની વ્યવસ્થા તજી દર્શ મદિરાપાન કહ્ય, ન કેવલ મદિરાજપી, પરતુ જડ્ય અજડ્યની દરકાર કહ્યા વિના માંસાદિ પણેલા, તેમજ ગમ્ય અગમ્યનો વિચાર દૂર કરી જોગોને જોગવી પોતાની યુવાવસ્થા સફલ કહ્ય યૌવનાદિ જે કાંઈ વ્યતીત થઈ ગયેલ છે તે, હે વરગાત્રિ ! હે પ્રધાનાંગિ (ઉત્તમાંગિ !) ફરી તને મલવાનાં નથી અત્યંત કામ રાગ જણાવવા વાસ્તે વહુ સવોધન પદ કહેલાં છે, તેથી પુનરુક્તિ દોષ નથી કોઈની આશંકા મનમાં લાવિને વૃહસ્પતિ મતવાલા કહેછે કે પોતાની ઇચ્છાથી જે જ્ઞાન, પાન, જોગ, વિલાસ કરશે, તેહને પરલોકમાં કષ્ટપરંપરા પામવા સુલજ થશે, અને જે સુકૃત કરશે તેહને સુખ યૌવનાદિ જવાતરમાં પામવા સુલજ થશે, આ પ્રમાણેની પરની આશંકા દૂર કરવા વાસ્તે વૃહસ્પતિ કહે છે કે હે જીરુ ! વીજાના કેહેવા માત્રથી નરકાદિ ડુણોની પ્રાપ્તિ નથી આ લોકના યૌવનાદિથી નિવૃત્ત થવું, અર્થાત્ આ લોકમાં વિષયજોગથી યૌવનનું સુખ ન જોગવું, અને પરલોકમાં અમને યૌવનાદિ સુખ ફરી મલશે, એમ પરલોકના સુખની ઇચ્છાથી, તપ, ચારિત્રાદિ કષ્ટ ક્રિયા કરીને જે આ લોકના સુખની ઉપેક્ષા કરે છે તેહ મહામૂઢ છે

વલિ ગુજાશુજ કર્મના યોગથી આ જીવને અવશ્ય પરલોકમાં પણ સ્વકર્મ હેતુક સુખડુ.આદિ વેદના થશે, એવિ આશંકા કરનારની શંકા

मनमां लाविने बृहस्पति कहे ठे के समुदायभूत चारेनो संयोगमात्र ज आ कलेवर (शरीर) ठे, परंतु चारे भूतना संयोगमात्रची जुदो, बीजो जवांतरमां जावावालो, शुभाशुभ कर्मविपाकने जोगववा वालो एवो जीव नामनो कोइ पदार्थ नथी, अने चारे भूतनो जे संयोग ठे ते विजखिना प्रकाशनी पेठे क्षणमात्रमां नाश पामी जाय ठे. ते कारणची परलोकनो जय तजी दे. हे हरिणादि । जेम मन माने तेम खा, पी जोग विलास कख

हवे प्रमेय प्रमाण वने कहे ठे ॥ श्लोक ॥ पृथ्वी जलं तथा तेजो, वायुर्भूतचतुष्टयं ॥ आधारेभूमिरेतेषां, मानं त्वक्षजमेव हि ॥ १ ॥ अर्थः १ पृथ्वी, २ जल, ३ अग्नि, ४ वायु, आ चार भूत ठे आ चारेनी आधार पृथ्वी ठे अने कोइ जगाये एवो पण पाठ ठे के “ चैतन्यभूमि रेतेषां ” आ चारेने चैतन्यभूमि कहे ठे, आ चारेना एकत्र रसची चैतन्य उत्पन्न थाय ठे. वली आ चार्वाकमतमां, आ चारे भूत, प्रमाणनी भूमिका, प्रमाणनो विषय तात्त्विक ठे तेमज आ चार्वाकमतमां प्रमाण तो एक प्रत्यक्ष जे

हवे भूतचतुष्टयची देहने चेतनता केम प्राप्त थाय ठे ? एवी आशंका मनमां लावी कहे ठे. ॥ श्लोक ॥ पृथ्व्यादिभूतसंहत्या, तथा देहपरीणतेः ॥ मदशक्तिः सुरांगेभ्यो, यद्भूतद्विदात्मनि ॥ १ ॥ अर्थः—पृथ्वी, जल, अग्नि, वायु, तेजना संयोगची थयेलो देह परिणाम, ते देहमां, जेम मदिरानां अंगोची उन्मादशक्ति उत्पन्न थाय ठे तेम, चैतन्यशक्ति उत्पन्न थाय ठे. परंतु देहची अन्य जीव पदार्थ कोइ ठे नहि आदि शब्दची पर्वतादि सर्वपदार्थ चारे भूतोचीज उत्पन्न थाय ठे ते कारणची दृष्ट सुखनो त्याग न करवो अने अदृष्टसुख वास्ते प्रवृत्त थवुं, आ तो लोकोनी मोटी मूर्खता ठे, तेमज शांतरसमां मग्न थइमोक्ष सुखनुं वर्णन करेठे ते पण महामूढ ठे कारण के मैथुनसेवनची बीजो कोइ पण धर्मनची तेमज कोइ मोक्ष नथी, तेमज सुख नथी इति चार्वाक मत संक्षेपवर्णन.

पूर्वोक्त मतोनुं जे वर्णन करेल ठे, तेजना उपदेशक सर्व कुगुरु ठे. कारण के तेजना मत युक्ति प्रमाणची खंडित थइजाय ठे तेमज तेज पूर्वापरव्याहत अने विरोधी ठे.

ગથી ઊઠાવતાં ઘટનો એક જાગજ ઊઠવો જોઈયે, પરંતુ સંપૂર્ણઘટ નહિ ઊઠવો જોઈયે તથા જ્યારે ઘટને તેનો કાંઠોપ કઢી અમે खेंचीયે, ત્યારે ઘટનો એકદેશજ અમારીપાસે આવવો જોઈએ, પરંતુ સંપૂર્ણ ઘટ ન આવવો જોઈયે, અને જલાદિધારણરૂપ ઘટને અર્થક્રિયાલક્ષણ સત્ત્વ, અંગીકાર કરવા થકી સૌગતોએ પરમાણુનું મલબુ માનેલઠે, અને તેના મતમાં પરમાણુનું મલબુ ઠે નહિ, તે કારણથી આ નવમો પૂર્વાપરવિરોધ ઠે ઇત્યાદિ વૌઠ્ઠમતમાં અનેક પૂર્વાપરવિરોધઠે.

હવે વૌઠ્ઠમતનું થોડું સ્વડન પણ લખિયે ઠિયે વૌઠ્ઠોનો એવો મત ઠે કે સર્વ પદાર્થ નૈરાત્મ્ય ઠે, અર્થાત્ આત્મસ્વરૂપે, પોતાના સ્વરૂપથી સદા સ્થિર રેહેવાવાલા નથી, એવી જે જાવના, તેનું નામ નૈરાત્મ્યજાવના ઠે નૈરાત્મ્યજાવના રાગાદિ ક્લેશોનો નાશ કરનારી ઠે જુઠ જ્યારે નૈરાત્મ્યજાવના થશે ત્યારે પોતાને પોતાવિપે, તથા પુત્ર, જાઈ, જાર્યા, આદિવિપે પણ આત્મીય અજિનિવેશ નહિ થાય, અર્થાત્ “આ મારાં ઠે” એવો મોહ નહિ થાય કારણ કે જે પોતાને ઉપકારી ઠે તે આત્મીય ઠે, અને જે પોતાને પ્રતિઘાતક ઠે તે દ્રેષ ઠે જ્યારે આત્માજ નથી, પરંતુ પૂર્વાપર લક્ષણ તુટેલાઈનું અનુસધાન ઠે, અને પૂર્વ પૂર્વ હેતુથી પ્રતિવઠ્ઠ જ્ઞાન લક્ષણ, તેજ તેવી રીતે ઉત્પન્ન થાય ઠે, ત્યારે કોણ કોનો ઉપકારક તથા ઉપઘાતક ઠે ? કારણ કે લક્ષણો, લક્ષણમાત્ર રેહેવાથી પરમાર્થથી ઉપકાર, અનુપકાર કરીશકતા નથી તે વાસ્તે તત્ત્વવેદિયોને પોતાના પુત્રાદિમાં આત્મીય અજિનિવેશ નથી તેમજ વૈરીયોવિપે દ્રેષ નથી અને લોકોને અનાત્મીય પદાર્થોમા જે આત્મીય અજિનિવેશ ઠે, તે અતત્ત્વમૂલ હોવાથી અનાદિ વાસનાના પરિપાકે કરેલ ઠે એમ જાણવું.

પ્રશ્ન.—જો પરમાર્થથી ઉપકાર્યુપકારક જાવ નથી તો એમ કેમ કહો ઠો કે જગવાન્ સુગત કરુણાવડે સર્વ જીવોના ઉપકારવાસ્તે દેશના આપતા હવા ? અને લક્ષણિકપણ પણ જો એકાંતજ ઠે તો તો તત્ત્વવેત્તા પણ એક લક્ષણપઠી નાશ પામ્યા, અને તત્ત્વવેત્તા પણ જાણતા હતા કે હું જૂતકાલમા હતો નહિ અને જીવિષ્યમા હોવાનો નથી, તો પઠી મોહવાસ્તે શા માટે યત્ન કરે ?

ઉત્તર —તમે જે કહ્યું તે અમારો અજિપ્રાય નહિ જાણવાથી અયુક્ત ઠે.

जगवान् प्राचीन अवस्थाविषे अवस्थित थे, अने सकल जगत्ने राग-
द्वेषादिदुःखोत्थी संकुल जाणतां थकां, केवीरीतें आ सर्व जगत्तु दुःख
माराथी दूर थाय एवी दया उत्पन्न थवाथी नैरात्म्य क्षणिकत्वादि जा-
णतां ठतांपण ते उपकार करवा योग्य जीवोने नि क्लेशक्षण उत्पन्न
करवावास्ते स्वप्रजाहितकर राजानीपेठे पोतानी संतति बुद्धिविषे, सकल
जगत् साक्षात् करवाने समर्थ एवी पोतानी संततिगत विशिष्टक्षणनी उ-
त्पत्तिवास्ते यत्न आरंभ करेठे कारण के सफल जगत् साक्षात्कार
कस्याविना सर्वने अक्षयविधान उपकार करवो अशक्य थाय तेथी समु-
त्पन्न केवल ज्ञान पूर्वस्थापन कृपाना विशेष सस्कारवशथी जगवान् कृता-
र्थज ठे तोपण देशना देवामां प्रवृत्त थायठे तेथी ते देशना सांजली-
ने निर्मल बुद्धिथी नैरात्म्यतत्त्व विचारतां थकां जीवनेजावनाप्रकर्ष वि-
शेषथी वैराग्य उत्पन्न थायठे, तेथी अनुक्रमे मुक्तिलाज थायठे अने जे
आत्माने मानेठे तेने मुक्तिनो संजव नथी, कारण के परमार्थथी आत्मा
विद्यमान ते आत्मा स्नेहना वशथी ते आत्माने सुखी थवानी तृष्णा
थशे, अने तृष्णाने वश थवाथी सुखनां साधनोविषे ते प्रवृत्त थशे, एम
ज्यारे गुणोमां राग करशे, ते रागथी ज्यांसुधी आत्माजिनिवेश रहेशे
त्यांसुधी संसार ठे ॥ आह च ॥ श्लोक ॥ ये पश्यन्त्यात्मान, तत्रास्याहमिति
शाश्वत स्नेहः ॥ स्नेहात् सुखेषु तृप्यति, तृष्णा दोषांस्तिरस्कुरुते ॥
१ ॥ गुणदर्शि परितृप्यन्, ममेति तत्साधनान्धुपादत्ते ॥ तेनात्माजि-
निवेशो, यावत्तावत्संसारः ॥ २ ॥ इति बौद्धमत पूर्वपक्ष

हवे जैनमतनी तरफथी उत्तरपक्ष - आ सर्व कहेतुं तमारा अंत कर-
णमां वासकरेला महामोहना विलासनु सूचक ठे आत्मानो अजाव थतां
वध मोक्षादिनुं एकाधिकरणत्व नहि थाय ते वतावियें ठियें.

हे बौद्धो ! तमे आत्मा मानता नथी, परंतु पूर्वापर क्षण तूटेलानुं अनु-
सधान ज्ञान क्षणोनेज मानोठो ज्यारे एम मानशो त्यारे वध अन्यने
थयो, अने मुक्ति अन्यनी थइ, क्रुधा अन्यने लागी, तृप्ति अन्यने थइ,
अनुजव अन्यने थयो, अने स्मरण अन्यने थयु, जुलाव अन्ये लीधो,
अने रोगरहित अन्य थयो, तपः-क्लेश अन्यने थयो, अने स्वर्गादिफल
अन्यने प्राप्त थयु, अन्यासनी प्रवृत्ति अन्यने थइ, अने अन्यासनुं फल

अन्यने थयु, आ सर्व हकीकत अतिप्रसंग होवाथी युक्तियुक्त नथी जो एम कहो के संताननी अपेक्षाथी बध, मोक्षादिनुं एक अधिकरण थइश-केठे, तो तेपण ठिक नथी. कारण के संतानपण तमारा मतमां थइ शकतां नथी-जुड संतान जे ठे ते संतानिथी जिन्नठे के अजिन्नठे? जो कहो के जिन्नठे तो पठी वे विकल्प अमे तमने सोंपियें ठियें. ते संतान नित्य ठे के अनित्य ठे? जो कहो के नित्य ठे तो तेने बंध मोक्षादिनो संजव नथी, कारण के सर्वकाल एकस्वजाव होवाथी तेनी अवस्था विचित्र थइ शकती नथी अने तमेतो नित्य मानता नथी “ सर्व क्षणिकमिति वचनात् ” हवे जो कहो के अनित्य ठे तो-तो तेज प्राचीन बधमोक्षादि वैय्यधि-करण दूषण प्राप्त थयु जो कहो के अजिन्न ठे, तो तो तेनाथी अजिन्न होवाथी तेना स्वरूपनी पेठे सतानिज थया, संतान थया नहि. ज्यारे एम थया त्यारे तो तदवस्थज पूर्वनुं दूषण ठे जो कहो के क्षणथी अन्य संतान कोइ नथी परंतु जे कार्यकारणजाव प्रबधथी क्षण जावठे, तेज संतान ठे, ते वास्ते दोष नथी, आ पण तमारु केहेबुं अयुक्त ठे, कारण के तमारा मतमां कार्यकारणजावपण घटतो नथी तेज बतावियें ठियें प्रतीत्यसमुत्पादमात्र कार्यकारणजाव ठे, तेथी यथाविवक्षित घटक्षण अनंतर घटक्षण ठे, तेमज पटादिक्षणपण ठे, अने जेम घटक्षणथी पे-हेखा अनंतर विवक्षित घटक्षण ठे तेमज पटादिक्षणपण ठे, त्यारे तो केवीरीतें प्रतिनियत कार्यकारणजावनो अवगम थाय ?

एक बीजु पण दूषण ठे ते ए ठे के कारणथी जे कार्य उत्पन्न थाय ठे, ते सत् उत्पन्न थाय ठे के असत् उत्पन्न थाय ठे ? जो कहो के सत् उत्पन्न थाय ठे तो कार्योत्पत्तिकालमां पण कारण सत् थयु, त्यारे तो कार्य कारणने समकालतानो प्रसंग बन्यो, अने एककालमां वे पदार्थों-ना कार्यकारणजाव मान्या नथी, नहि तो माता पुत्रनो व्यवहार ब-नशे नहि घटपटादिने पण परस्पर कार्यकारणजावनो प्रसंग थइ ज-शे जो असत् पक्ष मानशो तो तेपण अयुक्त ठे, कारण के जे असत् ठे, ते कार्य थइ शकतु नथी नहि तो खरशृंगथीपण कार्य उत्पन्न थयु जो-इये. वली अत्यताजाव, प्रध्वंसाजाव, वने जगाए वस्तुसत्तानो संजव होवाथी, आ वनेनु काइपण विशेष थयु नहि, जो कहो के प्रध्वंसा-

ज्ञावमां वस्तु हती, ते कारणथी हेतु ठे, त्यारे तो ज्यारे हती त्यारे हे
न होतो, अन्यदा हेतु थयो, एम तो बहु सारी तत्वव्यवस्था थइ.

वही एक बीजी वात ठे के- तज्जावे ज्ञाव एवा अवगममां कार्य व
रणज्ञावनो अवगम ठे, ते जो तज्जावे ज्ञाव ठे, ते शुं प्रत्यक्षथी प्रती
थाय ठे के अनुमानथी प्रतीत थाय ठे ? प्रत्यक्षथी तो प्रतीत थतो
थी, कारण के पूर्ववस्तुगत प्रत्यक्षथी पूर्ववस्तु परिष्ठित थइ, अने उ
वस्तुगतथी उत्तरवस्तु परिष्ठित थइ, अने आ वनेनु अनुसंधान करन
त्रीजुं स्वरूप तो कोइ मानता नथी, ते कारणथी ते अनंतर तेनो ज
ठे, एवो केम अवगम थाय ? ते तो तेने पण प्रत्यक्षपूर्वक होवाथी
नुमानथी पण न थाय, अने अनुमान तो लिंगलिगिसंबंधग्रहणपूर्व
प्रवृत्त थाय ठे, अने लिंगलिगिनो संबंध तो प्रत्यक्षथी ग्राह्य ठे, जो
नुमानथी संबंधग्रहण करियें, तो अनवस्था दूषण आवे ठे, अने क
कारणज्ञावविषे प्रत्यक्ष प्रवृत्त थतु नथी, ते कारणथी अनुमाननी प
प्रवृत्ति नथी. तेवीजरीतें ज्ञानना वनेक्षणोना परस्पर कार्यकारणज्ञाव
अवगमपण निषेध थयो जाणवो. त्यांपण स्वसंवेदनथी पोतपोताना र
ग्रहणमां परस्परस्वरूप अनवधारणथी तदनंतर हु उत्पन्न थयो हुं, अ
हुं तेनो जनक हुं, एवी अवगति नहि होवाथी तमारा मतमां कार्य व
रणज्ञाव नथी, तेमज तेनो अवगमपण नथी, तेथी, एक संतति पतित
वाथी वधमोक्षनु एकाधिकरण ठे, आ केहेतु तमारु मृषा ठे. आ के
वाथी जे कहेठे के उपादेय उपादान क्षणोना परस्पर वास्यवासकज्ञ
होवाथी, उत्तरोत्तर विशिष्ट विशिष्टतर क्षणोत्पत्तिथी मुक्तिनो सज्ज
तेपण उपादेय उपादान ज्ञावना उत्तरीतिथी अनुपपद्यमान होवाथी
तिक्ष्ण जाणवां, अने जे वास्यवासकज्ञाव कहेल ठे, तेपण तलफू
नीपेठे एककालमां वने होय त्यारे होइ शके ठे “उक्तं चान्यैरपि” “
वस्यताहि वास्यते, ज्ञावाज्ञावैरवस्यतै.” तो केवीरीतें उपादेय उपाद
क्षण वनेने परस्पर असाहित्य होवाथी वास्यवासकज्ञाव होय ? उक्तं
॥ वास्यवासकयोश्चैव, मसाहित्यान्नवासता ॥ पूर्वक्षणैरनुत्पन्नो, वास्य
नोत्तर क्षणः ॥ १ ॥ उत्तरेण विनष्टत्व, न च पूर्वस्य वासना ॥ इति ॥

एक बीजी वात एवी ठे के वासना वासकथी जिन्न ठे के अजिन्न ठे

प्रबलमोहविजृम्भितं ॥ श्लोक ॥ दग्धेधनं पुनरुपैति त्रयं प्रमथ्य, निर्वाणमप्यनवधारितजीरनिष्ठ ॥ मुक्तं स्वयं कृततनुश्च परार्थशूर, स्त्वन्नासनप्रतिहतेष्विह मोहराज्यं ॥ १ ॥ इत्यलं विस्तरेण ॥

पूर्वपक्ष.—सुगतादि, ईश्वर जले न होय, परंतु सृष्टिना कर्त्ता तो महादेव ईश्वर ठे, ते केम मानता नथी ?

उत्तरपक्ष.—जगत्कर्त्ता ईश्वरनी सिद्धिमां प्रमाणनो अज्ञाव ठे, ते कारणथी मानता नथी

पूर्वपक्ष.—जगत्कर्त्तानी सिद्धिमां प्रमाण ठे पृथिव्यादि कोइ बुद्धिमाननां करेला ठे घटादि जेम कार्यरूप होवार्थी, आ हेतु असिद्ध नथी पृथिव्यादि सावयव होवार्थी कार्यत्वनी प्रसिद्धि होवार्थी, तेमज जुजं पृथिवी, पर्वत, वृक्षादि सर्व सावयव होवार्थी घटवत् कार्यरूप ठे, वल्ली आ हेतु विरुद्ध पण नथी, निश्चयपूर्वक करेला घटादिविषे कार्यत्वहेतु देखवार्थी, वल्ली जेनो कर्त्ता नथी तेनार्थी व्यावृत्त होवार्थी अनेकांतिक पण नथी, तेमज प्रत्यक्ष आगमपूर्वक अबाधित विषय होवार्थी कालात्ययापदिष्ट पण नथी, आ निर्दोष हेतुथी जगत्कर्त्ता ईश्वर सिद्ध थाय ठे

उत्तरपक्ष — प्रथम पृथिव्यादि बुद्धिमानना वनावेलां ठे, आ सिद्ध करवा वास्ते कार्यत्वहेतु जे तमे कहोवो, ते हेतु शु सावयवत्व ठे ? के प्राग्बत् स्वकारणसत्ता समवाय ठे ? के “कृत” एवा प्रत्ययनो विषयत्व ठे ? के विकारित्व ठे ? जो एम कहो के सावयवत्वस्वरूप ठे, तो आ सावयवपण शु अवयवोविषे वर्त्तमानत्व ठे ? के अवयवोथी आरन्ध्रमाणत्व ठे ? के प्रदेशत्व ठे ? के सावयव एवी बुद्धिविषयत्व ठे ?

प्रथम पक्षविषे अवयव सामान्य होवार्थी आ हेतु अनेकांतिक ठे तथा अवयवोविषे वर्त्तमान पण निरवयव तेमज अकार्य कहे ठे, तथा बीजा पक्षमा हेतु साध्य समान ठे जेवी रीते पृथिवी आदिने कार्यत्व साध्य ठे, तेवीजरीते परमाणु आदिने अवयव आरन्ध्रत्व ठे बीजा पक्षमा आकाशनी साथे हेतु अनेकांतिक ठे, कारण के आकाश प्रदेशवाहु ठे, परंतु कार्य नथी चोथा पक्षमां आकाशनी साथे हेतु व्यभि-

चारी ठे, कारण के जे व्यापक होय ठे, ते निरवयव होता नथी, अने जे निरवयव होय ठे ते परमाणुवत् व्यापक होता नथी

तथा प्रागसत्. (असत्थी पूर्वे) स्वकारण सत्ता समवाय कार्यत्व पण नथी, कारण के तेनां लक्षणनो अज्ञाव होवाथी तेनुं नित्यपणुं ठे जो तेनुं लक्षण हशे तो तो पृथ्वी आदिना कार्यत्वने पण नित्यतानो प्रसंग आवशे, त्यारे तो बुद्धिमाननु बनावेल केवीरीतें सिद्ध करशो ? एक बीजुं पण दूषण ए ठेके योगियोना सर्व कर्मक्षय थयां थकां पक्षांतपातिविपे अप्रवृत्त होवाथी आ हेतु असिद्ध ठे, कारण के सत्ता, स्वकारणसमवाय आ वं-नेना अज्ञावथी, योगिप्रत्यक्ष प्रध्वंसाज्ञावरूप थइ जायते.

तथा “कृत” एवा प्रत्ययनुं जे विषयत्वठे, ते पण कार्यत्व थइ शक्तुं नथी. खनन उत्सेचनादिथी कृतं आकाश एवां अकार्य आकाशमांपण वर्तमान होवाथी अनेकांतिक ठे

तथा विकारत्वने पण कार्यत्वनो अनुपंग ठे सत् वस्तुनो जे अन्यज्ञाव, ते विकारित्व ठे, तो तो ईश्वरने पण विकारित्व पणु ठे, अपर बुद्धिमत् हेतुकत्व प्रसंग आववाथी अनवस्था थइ जशे जो एम कहो के ईश्वर वि-कारी नथी, तो तो कार्यनुं कारित्वपणुं दुर्घट ठे एवी रीतें कार्यस्वरूपने विचारतां थकां उपपद्यमान होवाथी “कार्यत्वात्” आ हेतु असिद्ध ठे. वली एक बीजुं दूषण ए ठे के कदी थाय कदी न थाय, तेने लोकमां कार्यत्वनी प्रसिद्धि ठे, परंतु आ जगत् तो तमारा मद्देश्वरनी पेठे सदा सत्य होवाथी तेनुं केवीरीतें कार्यत्व होय?

पूर्वपक्षः— ते जगत्नी अंतर्गत तृणादिने कार्यत्व होवाथी जगत्ने पण कार्यत्व ठे

उत्तरपक्ष.— मद्देश्वर अंतर्गत बुद्धि आदिने तथा परमाणु आदि अंतर्गत पाकज रूपादिने कार्यत्वरूप हावाथी, मद्देश्वरने तथा परमाणु आदिने कार्यत्वनो अनुपग थशे, त्यारे तो आ ईश्वरने बुद्धिमत् हेतुकत्व प्रसंगथी अनवस्था दूषण आवेठे, तथा अपसिद्धांतनो अनुपग थायठे तथा हे ईश्वरवादि। जेम तेम करी जगत्ने कार्यत्वपणुं जले हो, परंतु कार्यमात्र हेतु तमे अहियां मानेल ठे ? के कार्यविशेष हेतु मानेलवे.

जो प्रथमपक्ष मानशो तो तो तेथी बुद्धिमत् कर्तृविशेषसिद्धि नथी, कारण के तेनी साथे व्याप्तिनी सिद्धि नथी, परंतु कर्तृ सामान्यनी सिद्धि थायठे जो एमज मानशो तो तो हेतु अकिंचित्कर ठे साध्यनी विरुद्ध साधवाथी हेतु विरुद्ध ठे, ते कारणथी कार्यत्वकृत बुद्धि उत्पादक बुद्धिमत् कर्त्तानी गमक नथी, अने जो सर्व सारूप्यमात्रथी गमकत्व होय तो तो बाष्प आदिने पण अग्नि प्रति गमकत्वनो प्रसंग थशे, अने महेश्वर आत्मत्वपणे सर्वजीव सदृश होवाथी १ संसारिपणानो, २ किंचित्सत्त्वपणानो, ३ संपूर्ण जगत्ना अकर्तृत्वपणाना अनुमापकनो तेने अनुपग ठे, कारण के तुल्य आक्षेप समाधान होवाथी, ते कारणथी बाष्प तेमज धूम आ वने कोइ अंशे साम्य पण ठे, तोपण कांश्क एवु विशेष ठे के जेथी धूम अग्निनो गमक ठे, परंतु बाष्पादि नथी तेवीज रीतें पृथ्वी आदिने बीजां कार्योथी पण कांश्क विशेष अंगीकार करो

जो बीजो पक्ष मानशो तो हेतु असिद्ध ठे, कार्यविशेषना अज्ञावथी अथवा जीर्णकूप प्रासाद आदिनी पेटे अक्रिया देखनारानेपण कृत बुद्धि उत्पादकनो प्रसंग ठे, जो एम कहो के समारोपथी प्रसंग थतो नथी, तोपण वने जगाए एक सदृश होवाथी केम थतो नथी ? वने जगाए कर्त्ताने अतीन्द्रियत्वना अविशेषथी

पूर्वपक्ष - प्रामाणिकने अहियां कृतबुद्धि ठे

उत्तरपक्ष.- केवीरीतें त्यां तेने कृतत्वनो अवगम होय ? अनुमानथी अथवा अनुमानांतरथी आद्य पक्षमां परस्पर आश्रय दूषणठे जुड सिद्ध विशेषण हेतुथी आ अनुमाननु उत्थान ठे, तेनु उत्थान थवाथी हेतुना विशेषणनी सिद्धि ठे, अने बीजापक्षमां अनुमानांतरने पण सविशेषण हेतुथी उत्थान थशे, त्यापण अनुमानांतरथी तेनी सिद्धिठे एवी रीतें अनवस्था दूषण आवेठे ते कारणथी कृतबुद्धि उत्पादकत्वरूप विशेषण सिद्धि नथी, त्यारे तो विशेषण असिद्ध हेतु ठे

वली जे कहैठे के खातप्रतिपूरित पृथ्वीना दृष्टांतथी कृतकोने आत्मविषे कृतबुद्धि उत्पादकत्वनो अज्ञाव ठे, तेपण असत् ठे त्या आकृति नूजागा दि सारूप्यने तेना उत्पादकना अज्ञावथी, तेना अनुत्पादकनी उत्पत्तिथी वली एम पण न केहेतु के पृथ्वी आदिमांण अकृत्रिम संस्थान

सारूप्यते, जेनाथी आकृतिमत्त्वबुद्धि उत्पन्न थायते, तेनेज न मान-
वाथी अपसिद्धांतनी प्रसक्ति यशे, एवी रीतें कृतबुद्धि उत्पादकत्वरूप
विशेषण असिद्ध यवाथी हेतुविशेषण असिद्ध ठे, ते सिद्ध थाउं तोपण
आ हेतु घटादिनी पेठे शरीरादिविशेषनेज बुद्धिमत्कर्ताने अहियां
साधवाथी हेतुविरुद्ध ठे.

प्रश्नः— एवीरीते दृष्टांत दाष्टांतिक साम्य अन्वेषणमां सर्व जगाए
हेतुजनी अनुपपत्ति यशे.

उत्तरः— एम नथी, धूमादि अनुमानथी महानसथी बीजा साधारण अ-
ग्निनी प्रतिपत्तिथी, अहियांपण एवीजरीतें बुद्धिमत् सामान्य प्रसिद्धिथी
हेतुविरोध नथी, एमपण केहेवुं अयुक्तठे, कारण के दृश्यविशेष आधारनेज
ते सामान्यने कार्यत्वहेतुनी प्रसिद्धि ठे, परंतु अदृश्यविशेष आधारने
नथी, तेनी स्वभावांपण प्रतिपत्ति नथी. ते सामान्यवालाने खरशृंग आ-
धार ठे. तेवास्ते जेवा कारणथी जेवुं कार्य उपलब्ध थायते, तेवुज अनुमान
करवुं योग्य ठे. यथावत् धर्मात्मक अग्निथी यावत् धर्मात्मकस्य धूमनी उत्पत्ति
ठे, सुदृढ प्रमाणथी प्रतिपन्नठे, तेवाज धूमथी तेवाज अग्निनुं अनुमान ठे.
एम कहीने साध्य साधन वंनेने विशेषणथी व्याप्तिविषे ग्रहण करतां थकां
सर्व अनुमाननी उद्भेद प्रसक्ति ठे इत्यादि जे केहेवुं ठे तेपण खंडन थयुं.

तथा बीजने वाव्याविना जे तृणादि उत्पन्न थायते, तेनी साथे आ
कार्यत्वहेतु व्यभिचारी ठे. अनेक कार्य देखवामां आवेठे, तेजमांथी के-
टलांएकतो बुद्धिमान्नां करेलां देखायते, जेमके घटादि.

वली केटलांएक तेनाथी विपरीत देखायते, जेम के वाव्याविनानां
तृणादि जो एम कहो के अमे सर्वने पद्ममां लइ लेखुं, तो तो “सञ्ज्या-
मस्तत्पुत्रत्वादितरतत्पुत्रवत् ” इत्यादि पण गमक होवां जोइये, पठी
तो कोईपण हेतु व्यभिचारी यशे नहि ज्यां ज्यां व्यभिचार यशे, त्यां
त्या तेने पद्ममां करी लेशे. तथा आ हेतु ईश्वर बुद्धि आदिधीपण व्य-
भिचारी ठे, ईश्वर बुद्धि आदिने कार्यत्व थयां थकांपण समवायि कारण-
थी ईश्वरादिथी जिन्न बुद्धिमत् पूर्वकत्वेना अज्ञावथी. जो अहीयां पण
एवीरीतें मानशो तो अनवस्था दूषण आवशे. तथा आ कार्यत्वहेतु
कालात्ययापदिष्ट पण ठे. वाव्याविना उत्पन्न थयेलां तृणादिविषे बुद्धि-

मत् कर्त्तानो अज्ञाव प्रत्यक्ष प्रमाणथी, अग्निना अनुष्णत्व साध्यविषे ड-
व्यत्व हेतुवत् मालम पडेते

प्रश्न.— अंकुर तृणादिनापण अदृश्य ईश्वर कर्त्ताते

उत्तर:— आपण ठीक नथी त्यां अदृश्य ईश्वरनु होवु आज प्रमाण-
थीते? के कोइ बीजा प्रमाणथी ते? प्रथम पक्षमां चक्रक दूषण ते आ
प्रमाणथी तेनो सज्ञाव सिद्ध थाय, तो अदृश्य होनार ईश्वरना अनुप-
लंजनी सिद्धि थाय, तेनी सिद्धि यतां कालात्ययापदिष्टनो अज्ञाव सिद्ध
थाय, तेनी पठी आ प्रमाणनी सिद्धि थाय, बीजो पक्ष तो अयुक्तते ई
श्वरना ज्ञाव अवेदिक प्रमाणना अज्ञावथी होय, त्यां प्रमाणनो सद्ज्ञाव
तोपण १ ईश्वर अदृश्य होवामां शु शरीरनु अविद्यमानपणु कारण ते?
२ के विद्यादि प्रज्ञावते? ३ के जातिविशेषते? प्रथम पक्षमां अशरीरी
होवाथी मुक्त आत्मावत् कर्त्तापणानी अनुपपत्ति ते

प्रश्न:— शरीरनो अज्ञाव ठतां पण ज्ञानेष्ठा प्रयत्न आश्रयत्वथी शरीर
उत्पन्न करीने ईश्वर कर्त्ता थइ शकेते

उत्तर.— आपण आपनु विना विचारनुज केहेबुं ते, कारण के शरीर संव-
धथीज तेनी प्रेरणा थवाथी शरीरनो अज्ञाव यतां मुक्त आत्मानी पेते
तेनो असंज्ञव थवाथी तेमज शरीरना अज्ञावथी ज्ञानादि आश्रयत्वनो
पण असंज्ञव ते, तेनी उत्पत्तिमां तेने निमित्त थवाथी अन्यथा मुक्तात्माने
पण तेनी उत्पत्ति थशे वली विद्यादि प्रज्ञाव अदृश्यपणामां हेतु यतां
सर्वदा तो नहि, परंतु कोइक वखत तो देखावा जोइये कारणके विद्या-
वान् सदा अदृश्य रेहेता नथी पिशाचादिनी पेते जातिविशेष पण अदृ-
श्यमां हेतु नथी, कारणके ईश्वर एकते, एकमां जाति होती नथी, जाति
जेद जे थायते, ते अनेकव्यक्तिनिष्ठ थायते. ईश्वर दृश्य अथवा अदृ-
श्य जले होय, परंतु १ शु सत्ता मात्रथी? २ के ज्ञानवत्त्व होवाथी? ३
के ज्ञानेष्ठा प्रयत्नवत्त्व होवाथी? ४ के तत्पूर्वक व्यापारथी? ५ के ऐ-
श्वर्यथी पृथिव्यादिनु कारण ते?

प्रथम पक्षमां कुलाल आदिनेपण सत्त्व अविशेष होवाथी जगत्क-
र्त्तानो अनुपग थशे बीजा पक्षमां योगियोनेपण जगत्कर्त्तानी आपत्ति
आवशे बीजो पक्ष ठीक नथी, कारण के अशरीरने प्रथमज ज्ञानादि

आश्रयत्वनो प्रतिषेध करेले. चोथानोपण संज्ञवनथी, कारण के अशरीरनो कायवचनना व्यापारपणानो असंज्ञव ठे, अने ऐश्वर्यपण शुं ज्ञातपणुंठे ? के कर्त्तापणुंठे ? के बीजुं कांश्ठे ? जो कहो के ज्ञातपणुंठे, तो शुं ज्ञातृत्व मात्रे ? के सर्वज्ञातृपणुंठे ? प्रथम पक्षमां तो ज्ञाताज थशे, परंतु ईश्वर थशे नहि, अमारा सरखा बीजा ज्ञाताउनी जेम. बीजा पक्षमां, सर्वज्ञ-पणुं तो तेने थशे, परंतु सुगतादि जेम ईश्वरपणुं नहि थाय

हवे जो एम कहो के कर्तृत्वपणुंठे, तो तो कुंजकारादिनेपण अनेक कार्य करवाथी ऐश्वर्यनी प्रसक्ति थशे, अने इष्टा प्रयत्न विना बीजी को-इपण वस्तु ईश्वरना ऐश्वर्यने बधनकारक नथी.

एक बीजी बात एठे के, ईश्वरने जगत् वनाववामां शुं यथारुचि प्रवृ-त्तिठे ? के कर्मवशथी ते जगत् वनावेठे ? के दयाथी वनावेठे ? के क्रीडा-वास्ते वनावेठे ? के निग्रह अनुग्रह करवावास्ते वनावेठे ? के स्वप्नावें वना-वेठे ? प्रथम पक्षमां, कदाचित् बीजी तरेहनी सृष्टि थइ जशे. बीजा प-क्षमां, ईश्वरनी स्वतंत्रतानो नाश थशे बीजा पक्षमां, सर्व जगत् सुखीज करवुं जोइये

पूर्वपक्षः— ईश्वर शुं करे ? जेवां जेवां जीवोए कर्म करेलां ठे, तेवां तेवां दुःख सुख ते कर्मना कारणथी ईश्वर तेउने आपेठे.

उत्तरपक्षः— त्यारे तेमां ईश्वरनो पुरुषार्थ शुं ? जो कर्मनीज अपेक्षाथी कर्त्ताठे, तो तो ईश्वरनी कल्पना करीने शुं करवुठे ? कर्मनाज वटाथी सर्व कांश्थइजशे चोथा, पांचमा पक्षमां, ईश्वर, रागी छेपी थइ जशे, त्यारे तो ईश्वर केवीरीतें सिद्ध थशे ? जुउं क्रीडा करवाथी बालकनी पेठे ईश्वर रागवान् ठे, अने निग्रह, अनुग्रह करवाथी राजानी पेठे ईश्वर रागी, छेपीठे.

जो एम कहो के ईश्वरनो स्वप्नावज जगत् रचवानो ठे, तो तो जगत् स्वप्नावथीज थयेल ठे एम मानी ल्यो हवे ईश्वरनी कल्पना शा वास्ते करो ठो ? ते वास्ते कार्यत्वहेतु बुद्धिमत्कर्त्ता ईश्वरने सिद्ध कर्त्ता न-थी. तेज कारणथी नैयायिक, वैशेषिक जे जगत्कर्त्ता ईश्वरने माने ठे ते अज्ञानतासूचक ठे. विशेषथी जगत् कर्त्ता ईश्वरनुं खंडन जोवुं होय तो सम्मतितर्क ग्रंथ जुउं.

हवे नैयायिक जे सोल पदार्थ माने ठे, ते पण बालकनो खेल ठे, सो-

ल पदार्थ घटता नथी सोल पदार्थनां नाम— १ प्रमाण २ प्रमेय, ३ संशय, ४ प्रयोजन, ५ दृष्टांत, ६ सिद्धांत, ७ अवयव, ८ तर्क, ९ निर्णय, १० वाद, ११ जल्प, १२ वितंडा, १३ हेत्वाज्ञास, १४ ठल, १५ जाति, १६ निग्रहस्थान

हेय उपादेय प्रवृत्तिरूपे पदार्थोनी जेनाथी परिष्ठिति करियें ते प्रमाण “ तत्त्वमीयतेऽनेनेति प्रमाणं ” ते प्रमाण १ प्रत्यक्ष, २ अनुमान, ३ उपमान, ४ शब्द, आ चार प्रकारे ठे “ तत्रेन्द्रियार्थसन्निकर्षोत्पन्न ज्ञानमव्यपदेश्यमव्यञ्जिचारि व्यवसायात्मकं प्रत्यक्षं इति गौतमसूत्र ” जावार्थः— इन्द्रिय अने अर्थना संबधथी जे उत्पन्न थयेल, व्यपदेशरहित, व्यञ्जिचाररहित, निश्चयात्मक, तेने प्रत्यक्ष प्रमाण कहे ठे. प्रत्यक्ष प्रमाणनु आ लक्षण सत्य नथी. ज्यां आत्मा अर्थ ग्रहण प्रति साक्षात् व्यापारियें तेज प्रत्यक्ष प्रमाण ठे ते अवधि, मनःपर्यव, अने केवल ठे, अने नैयायिकोयें जे प्रत्यक्ष बतावेल ठे ते तो उपाधिद्वारा प्रवृत्ति थवाथी अनुमाननी पेठे परोक्ष ठे. जो उपचारें प्रत्यक्ष मानियें तो तो वास्तविक ठे, परंतु तत्वचितामा उपचारनो व्यापार थइ शकतो नथी

अनुमान प्रमाण त्रण प्रकारें माने ठे १ पूर्ववत्, २ शेषवत्, ३ सामान्यतोदृष्ट कारणथी कार्यनु जे अनुमान ते पूर्ववत्, कार्यथी कारणनु जे अनुमान ते शेषवत् तथा एक आम्र वृक्ष फलरूप देखीने, जगत्मां आम्रवृक्षो फलरूप थयेला ठे, एम जाणवु, अथवा देवदत्तादिमां गति पूर्वक स्थानथी, स्थानांतरनी प्राप्ति देखीने सूर्यमां पण गतिनु अनुमान करवु ते, सामान्यतोदृष्ट ठे त्यां पण अन्यथानुपपत्तिज गमक ठे, कारणदि नथी, कारण के अन्यथानुपपत्ति विना कारणने कार्यप्रति व्यञ्जिचार थाय ठे, अने ज्या अन्यथानुपपत्ति ठे त्यां कार्य कारणादि विनापण गमक जाव देखियें ठियें ते बतावियें ठियें कृत्तिकाने देखवाथी अनुमान थाय ठे के रोहिणीनो उदय थशे ॥ श्लोक ॥ अन्यथानुपपन्नत्वं, यत्र तत्र त्रयेण किं ॥ नान्यथानुपपन्नत्वं यत्र तत्र त्रयेण किं ॥ १ ॥ तथा एक वीजी वात ए ठे के, ज्यारे नैयायिकनु करेलु प्रत्यक्ष प्रमाणज प्रमाण न थयु तो अनुमान जे प्रत्यक्षपूर्वक ठे ते केवी रीतें प्रमाण होय ? तथा “ प्रसिद्धसाधर्म्यात् ” अर्थात् प्रसिद्ध साधर्म्यथी जे साध्यनुं साधन ठे ते उपमान प्रमाण ठे जेवी गाय ठे तेवु

रोज ठे. अहीयां पण संज्ञा संज्ञी संवधनी प्रतिपत्ति उपमाननो अर्थ ठे. तेमज अन्यथानुपपत्ति सिद्ध थवाथी उपमाननो पण अनुमानमां अंतरर्जावज ठे, परंतु पृथक् प्रमाण नथी. जो एम कहो के अहीयां अन्यथानुपपत्ति नथी, तो तो व्यञ्जिचारी होवाथी उपमान प्रमाणज नथी. शाब्द पण सर्वे, प्रमाण नथी. परंतु आसप्रणीत जे आगम ठे, तेज प्रमाण ठे, अने अर्हत विना बीजा कोइ आस नथी, ते वातनो निर्णय देखवो होय तो सम्मतितर्क, नंदीसिद्धांत, आसमीमांसादि शास्त्र जोइ लेवां वली एक बीजी वात ए ठे के आ चारे प्रमाण, आत्मानुं ज्ञान ठे, अने ज्ञान वस्तुना गुणोने पृथक् पदार्थ मानिये, तो तो रूप रसादिने पण पृथक् पदार्थ मानवा जोइयें. जो एम कहो के प्रमेय ग्रहण करवाथी, तेमज इंद्रियार्थ होवाथी तेपण ग्रहण कराय ठे आ पण तमारुं केहेवुं युक्तियुक्त नथी, कारण के अव्यथी पृथक् गुणोनो अज्ञाव ठे अव्यग्रहण करवामां गुणोनुं ग्रहण थइ जाय ठे ए सिद्ध ठे ते कारणथी गुणने पृथक् पदार्थ मानवा वास्तविक नथी.

१ प्रमेयना जेद, १ आत्मा, २ शरीर, ३ इंद्रिय, ४ अर्थ, ५ बुद्धि, ६ मन, ७ प्रवृत्ति, ८ दोष, ९ प्रेत्यज्ञाव, १० फल, ११ दुःख, १२ अपवर्ग. १ आत्मा सर्वनो दृष्टा तेमज जोक्ता ठे, अने इष्टा, छेप, प्रयत्न, सुख, दुःख, ज्ञान, तेजनाथी अनुमेय ठे, ते तो अमे जीवतत्वमां ग्रहण करेल ठे. २ शरीर आत्मानुं जोगायतन ठे, इंद्रिय जोगनां साधन ठे ३-४ इंद्रिय अर्थ (विषय) जोग्य ठे, ते पण शरीरादि जीव अजीवग्रहणरूपे अमे ग्रहण करेल ठे ५ बुद्धि, ते उपयोगरूप ज्ञानविशेष ठे, तेनो जीवस्वरूप ग्रहण करवामां समास थाय ठे अर्थात् जीवतत्वमां ते आवी जाय ठे ६ मन, ते सर्व विषय अंतःकरण ठे युगपत् ज्ञाननु न होवु ते मननु लिंग ठे, तेमां अव्यमन पौञ्जलिक ठे, तेनो अजीव तत्वमां समावेश थाय ठे. अने ज्ञाव मन, ज्ञानरूप आत्मानो गुण ठे, ते जीवतत्वमां ग्रहण कराय ठे ७ आत्मानी इष्ठानु नाम प्रवृत्ति ठे, ते सुख दुःख थवानुं कारण ठे, ते ज्ञानरूप होवाथी तेनो जीवतत्वमां समास थाय ठे. ८ आत्माना अध्यवसाय, जे राग, छेप, मोहादि दोष ठे, ते दोष पण जीवना अजिप्रायरूप होवाथी तेनो जीवतत्वमां समावेश थाय ठे ते वास्ते पृथ-

क पदार्थ नहीं। ए प्रेत्यज्ञाव, परलोकनो सज्ञाव, ते पण जीव अजीव विना वीजुं कांइ पण ठे नहि, १० फल, जे सुख दुःखनु चोगववु, तेनोप जीवना गुणमां अंतर्जाव ठे, तेथी पृथक् पदार्थ मानवु वास्तविक नहीं। ११ दुःख, आ पण फलथी जुहुं नहीं। १२ जन्म मरणप्रवध उठेदरुं सर्व दुःखनु दूर करवु, ते मोक्षनु लक्षण ठे, ते अपवर्ग तो अमे नवत्वमां मानेल ठे।

३ आ शु ठे ? एवा अनिश्चयरूप प्रत्ययने संशय कहे ठे, ते परिणय ज्ञानवत् आत्मानोज गुण ठे।

४ जेनाथी प्रयुक्त यथा यकां प्रवर्त्ते ठे, तेनु नाम प्रयोजन ठे, ते पाइवाविशेष होवार्थी आत्मानो गुण ठे।

५ अविप्रतिपत्ति विषयमां प्राप्त जे अर्थ ते दृष्टांत ठे, ते पण जीव अजीव पदार्थथी पृथक् नहीं, तेथी न्यारो पदार्थ नहीं, कारण के अवयव ग्रहण करवामां तेनु पण ग्रहण थइ जशे।

६ सिद्धांत चार प्रकारेठे १ सर्वतंत्राविरुद्ध सर्व शास्त्रोमां अविरुद्ध जेम के स्पर्शनादि इंद्रियठे, अने स्पर्शादि इंद्रियार्थठे, तथा प्रमाणार्थ प्रमेयनु ग्रहण थायठे, २ समानतंत्रसिद्ध परतंत्रासिद्ध प्रतितंत्रासिद्धांत, जेमके सांख्य मतवालानो असत् आत्मलाज प्राप्त यतो नहीं अने सत्नो सर्वथा विनाश नहीं। ३ अधिकरणसिद्धांत, जेनी सिद्धि अतां वीजापण अर्थ अनुपंगथी सिद्ध थइ जाय ते ४ “अपरीक्षितार्थाञ्च्युपगमत्वात्तद्विशेषपरीक्षणमञ्च्युपगमसिद्धांत” जेमके कोइयें कह्युं के, शब्द शु वस्तुठे ? कोइक कह्ये, शब्द इत्यठे ते शब्द नित्यठे ? के अनित्यठे ? इत्यादि विचार आ चारे प्रकारना सिद्धांत ज्ञानविशेषथी अतिरिक्त नहीं, अने ज्ञानविशेष, आत्मानो गुणठे, गुणिने ग्रहण करवार्थ ग्रहण करेलठे तेथी पृथक् पदार्थ नहीं।

७ अवयवाः, प्रतिज्ञा, हेतु, उदाहरण, उपनय, निगमन, आ पांचे अवयवने जो शब्दमात्र मानिये तो तो पुञ्जलरूप होवार्थी तेनो जीवतत्वमां समावेश थायठे, अने जो ज्ञानरूप मानिये तो जीवतत्वमां तेनो समावेश थायठे तेथी तेमने पृथक् पदार्थ केहेवा ठीक नहीं।

जो ज्ञानविशेषने पृथक् पदार्थ मानियें तो तो पदार्थ अनेक थइ जशे, कारण के ज्ञानविशेष अनेक प्रकारना ठे.

८ संशयशी उपरांत नवितव्यता प्रत्ययरूप सत् अर्थ पर्यालोचनात्मक तेने तर्क कहेठे जेमेके आ स्याणु अथवा पुरुष जरूर हशे आ पण ज्ञानविशेषजठे; ज्ञानविशेष ज्ञाताशी अनिन्नठे, तेथी पृथक् पदार्थ कल्पवो वास्तविक नथी

९ संशय, तेमज तर्कशी उत्तरकालजावि निश्चयात्मक एवुं जे ज्ञान, तेनुं नाम निर्णय ठे आ पण ज्ञानविशेषठे अने निश्चयरूप होवाथी, प्रत्यक्षादि प्रमाणना अंतर्जाव थवाथी पृथक् पदार्थ कल्पवो वास्तविक नथी.

१०-११-१२ वाद, जल्प, वितंडा, प्रमाण तर्क साधन उपालंज सिद्धांत अविरुद्ध पच अवयवसंयुक्त पक्ष, प्रतिपक्षनुं जे ग्रहण करवुं तेनुं नाम वादठे ते वादतत्व शिष्य अने आचार्यनो ज्ञानवास्ते थायठे. तथा तेज वाद बीजाने जीतवावास्ते, तेनीसाथे ठल, जाति निग्रहस्थानथी साधन उपालंज ते जल्पठे. तथाते वादज प्रतिपक्षस्थापनारूपेज वितंडा ठे. आ वाद, जल्प, वितंडा ए त्रयेनो जेदज थइ शकतो नथी; कारण के तत्त्वनुं चिंतवन करवामां तत्त्वना निर्णयार्थे वाद करवो जोश्ये, परंतु ठल, जाति आदिथी तत्त्वनो निश्चय थइ शकतो नथी; कारण के ठलादि बीजाने उगवावास्ते करवामां आवेठे. तेनाथी तत्त्वनिर्णयनी प्राप्ति थइ शक्ती नथी. जो तेउंनो जेदपण मानशो, तोपण तेउं पदार्थ थइ शकता नथी कारण के जे परमार्थथी वस्तु ठे, तेज पदार्थठे. वाद तो पुरुषनी इज्जाने आधीन ठे, नियतरूप नथी, ते कारणथी पदार्थ नथी बली कुकडां, कुतरां, मेढां एउंना वादमांपण पक्ष, प्रतिपक्ष ग्रहण करिये तो तेउंनेपण तत्त्वज्ञाननी प्राप्ति थवी जोश्ये, परंतु ते तो तमे मानता नथी, तेथी वाद, जल्प, वितंडा, पदार्थ नथी

१३ हेत्वाचास १ असिद्ध, २ अनेकांतिक, ३ विरुद्ध. आ त्रण प्रकारेठे हेतु तो नथी, परंतु हेतुनी जेम चासन थायठे, तेथी हेत्वाचास कहेठे ज्यारे सम्यक् हेतुर्जनीज तत्व व्यवस्थिति नथी, त्यारे हेत्वाचासोनु तो केहेवुंज शु? कारणके जे नियत स्वरूपथी रहे ते वस्तुठे, अने

हेतु तो कोइ साध्य वस्तुमां हेतु ठे, अने बीजी साध्य वस्तुमां अहेतु ठे, ते कारणथी नियत स्वरूपवालो नथी

૧૪-૧૫-૧૬ ઠલ, જાતિ, નિઘ્રહસ્થાન આ ત્રણે પદાર્થ નથી કારણ કે આ ત્રણે વાસ્તવમાં કપટરૂપ છે જેઝંઘ તેમને તત્ત્વરૂપે કથન કરેલ છે, તેઝંઘના જ્ઞાન, વૈરાગ્યમાટે શું કહેવું ? આ સંસારમાં જે ચોરી, ઠગાડ, હાથફેરી પ્રમુખ શિખવે, તેઝંઘનેપણ તત્ત્વજ્ઞાનના ઉપદેશક માનવા સરખુ છે, એ પ્રમાણે નૈયાયિક મતના સોલ પદાર્થનું યજ્ઞન સમજવું. વિશેષ જાણવા ઇચ્છનારે ન્યાયકુમુદચક્ર અવલોકન કરવો આ યજ્ઞન સૂત્રકૃતાંગ સિદ્ધાંતથી લખેલ છે. જુઝં વારમુ અધ્યયન ઇતિ નૈયાયિકદર્શનયજ્ઞન

હવે વૈશેષિકમતલખન લખિયે ઠિયે વૈશેષિકનાં કહેલાં તત્ત્વ પણ તત્ત્વ નથી તેઝંઘ ૧ ડ્રવ્ય, ૨ ગુણ, ૩ કર્મ, ૪ સામાન્ય, ૫ વિશેષ, ૬ સમવાય, ૭ સ્થાન તત્ત્વ માન્યાં છે તેમા ડ્રવ્ય નવ છે, ૧ પૃથિવી, ૨ અપ્, ૩ તેજ, ૪ વાયુ, ૫ આકાશ, ૬ કાલ, ૭ દિક્, ૮ આત્મા, ૯ મન. પ્રથમનાં ચારે ડ્રવ્યોને જિઝ્ઞા જિઝ્ઞા ડ્રવ્ય માન્યાં છે તે વાસ્તવિક નથી, કારણ કે પરમાણુ જે છે તે પ્રયોગ વિશ્રસાથી પૃથિવી આદિના રૂપ પળે પરિણમે પણ છે, તો પણ પોતાના ડ્રવ્યપણાને તજતા નથી, અને અતિ પ્રસંગ હોવાથી અવસ્થાજેદે ડ્રવ્યના જેદ માનવા તે યોગ્ય નથી વક્તી આકાશ તથા કાલને તો અમે પણ ડ્રવ્ય માનિયે ઠિયે, અને દિશા તો આકાશનું અવયવ જૂત છે તેથી ઇત્યક્ ડ્રવ્ય નથી. આત્મા શરીરમાત્રવ્યાપી ઉપયોગ લક્ષણ તેને અમે ડ્રવ્ય માનિયે ઠિયે ડ્રવ્યમન પુઝલડ્રવ્ય અંતર્જાવિ છે, અને જાવમન જીવનો ગુણ હોવાથી, આત્મા અંતર્જાવિ છે. વૈશેષિક કહે છે કે જેમ પૃથિવીત્વના યોગથી પૃથિવી છે, ઇત્યાદિ આ પણ તેઝંઘનું કહેવું સ્વપ્રક્રિયામાત્ર છે કારણ કે પૃથિવીથી અન્ય વીજું કોઈ પૃથિવીપણું નથી, જેના યોગથી પૃથ્વી થાય પરંતુ સર્વ જે કાંઈ છે તે સામાન્ય વિશેષાત્મક છે, નરસિંહાકારવત્ ઉચ્ચસ્વજાવ છે

નાન્વય સહિ જેદત્વા, જ્ઞાજેદોન્વયવૃત્તિ. ॥ મૃદ્ધેદઘ્યસંસર્ગ, વૃત્તિ જાત્યતર ઘટ. ॥ ૧ ॥ જાવાર્થ - ઘટમાં મૃત્તિકાનો અન્વય નથી, પૃથ્વુ બુઝ્ઞ ઉદરાકારાદિ હેતુથી જેદ છે, તેમજ અન્વયવર્તિ હોવાથી ઘટનો મૃત્તિકાથી એકાત જેદ પણ નથી, અર્થાત્ ઘટ મૃત્તિકા રૂપજ છે અન્વય

व्यतिरेक वनेना मलवाथी घट जात्यंतर रूप ठे, अर्थात् मृत्तिकाथी कथं चित् जेदाजेदरूप ठे. यथा ॥ न नरः सिंहरूपत्वा, न सिंहोनररूपतः ॥ शब्दविज्ञानकार्याणां, जेदोजात्यंतरं हि सः ॥ १ ॥ जावार्थः—सिंह-रूप होवाथी नरनथी, अने नररूप होवाथी सिंहपण नथी, तो शु ठे? १ शब्द, २ विज्ञान, ३ कार्य, तेजना जेद होवाथी नरसिंह, वीजी जातिठे

१ रूप, रस, गंध, स्पर्श, तेजनी रूपि डव्यमां प्रवृत्ति ठे, अने विशेष गुण ठे, तथा १ संख्या, २ परिमाण, ३ पृथक्त्व, ४ संयोग, ५ विभाग, ६ परत्व, ७ अपरत्व, आ सामान्य गुण ठे, तेजनी सर्वडव्यमां प्रवृत्ति ठे तथा १ बुद्धि, २ सुख, ३ दुःख, ४ इष्टा, ५ द्वेष, ६ प्रयत्न, ७ धर्म, ८ अधर्म, ९ संस्कार, आ आत्माना गुण ठे तथा गुरुत्व पृथ्वी तथा जलमां ठे, डव्यत्व पृथ्वी, जल, तेमज अग्निमां ठे, स्नेह जलमांज ठे, वेगनाम संस्कार तेमूर्त्त डव्योमांज ठे, अने शब्द आकाशनो गुण ठे. तेमां संख्यादि सामान्य गुण रूपादि पेठे डव्यस्वभाव होवाथी परत्वाधिथी गुणज नथी. वली गुण जो डव्यथी पृथक् थइ जाय तो डव्यना स्वरूपनो नाश थइ जशे “ गुणपर्यायवत् डव्यं ” आ केहेवाथी गुण डव्यथी जिन नथी. डव्यग्रहण करवामां गुणनुं ग्रहण थइ जाय ठे, तेज युक्त ठे परंतु गुणने पृथक् पदार्थ मानवो, युक्त नथी. तथा शब्द आकाशनो गुण नथी, कारण के ते तो पौद्गलिक ठे, अने आकाश तो अमूर्त्त ठे वाकी जे वै-शेषिकें कहेल ठे ते प्रक्रियामात्र ठे, साधन दूषणोनुं अंग नथी

३ कर्म पण गुणनी पेठे पृथक् पदार्थ मानवो अयुक्त ठे

४ सामान्य वे प्रकारें ठे एक पर, वीजुं अपर. तेमां पर सामान्य महासत्ता नाम ठे डव्यादि त्रण पदार्थोमां व्यापि ठे, अने अपर ते डव्यत्व, गुणत्व, कर्मत्वादि ठे तेमां महासत्ताने पृथक् पदार्थ मानवो अयुक्त ठे, कारण के सत्तामां जे सत् प्रत्यय ठे, ते शु कोई वीजी सत्ताना योगथी ठे? के स्वरूपथी ठे? जो कहो के वीजी सत्ताना योगथी ठे तो ते सत्तामां सत्प्रत्यय वली वीजी सत्ताना योगथी होवो जोइये. एम क-रतां अनवस्था दूषण आवे ठे. वली जो कहो के स्वरूपथी, सत् ठे तो तो डव्यादि पण स्वरूपथी सत् ठे. त्यारे हवे वकराना, गलाना स्तनोनी पेठे निष्फल सत्तानी कल्पना करवानु शुं प्रयोजन ठे वली डव्यादि स-

ज्ञाना योग्यीज सत् केहेवाय ठे ? के सत्तासंबंध विनाज सत्स्वरूप ठे ? जो कहो के स्वत.ज सत्स्वरूप ठे, तो सत्तानी कल्पना करवी व्यर्थ, ठे जो कहो के सत्ताना योग्यी सत् ठे तो तो शशविषाणपण सत्ताना योग्यी सत् होवां जोइये. यथा ॥ स्वतोऽर्था. संतु सत्ताव, त्सत्तया कि सदात्मना ॥ असदात्मसु नैपा स्या, त्सर्वथातिप्रसंगतः ॥ १ ॥ इत्यादि आ दूषणो तुल्य योगक्षेम होवार्थी अपर सामान्यमांषण जोडी देवां वली अमे पण वस्तुं सामान्य विशेषरूप होवार्थी तेउने कथचित् सामान्यरूप मानियेजठिये ते वास्ते अव्यग्रहण करवामां सामान्यनुं ग्रहण थइगुं, तेहेतुथी सामान्य, अव्यथी पृथक् पदार्थ नथी

५ विशेष अत्यंत व्यावृत्ति बुद्धिनो हेतु होवार्थी वैशेषिकोए माने-ल ठे हवे जुं ते विशेषमा जे विशेषबुद्धि ठे, ते अपर विशेषी ठे ? के स्वत ज स्वरूपथी ठे ? अपर विशेषहेतु तो लागतो नथी, अनवस्था, तेमज विशेषमां विशेषनो अगीकार नथी जो कहो के स्वत.ज विशेषबुद्धिनो हेतु ठे, तो पठी विशेषोने अव्यथी अतिरिक्त पदार्थ कल्पवा व्यर्थ ठे अने अव्यथी अव्यतिरिक्त विशेषोने, सर्व वस्तुं सामान्य विशेषात्मक होवार्थी, अमे पण मानिये ठिये

६ समवाय, अयुतसिद्ध आधार आधेयचूतोना जे इह प्रत्ययनो हेतु ठे, ते समवाय केहेवाय ठे वली समवाय नित्य, तेमज एक ठे, एम वैशेषिक माने ठे ते समवाय नित्य होवार्थी, समवायी पण नित्य होवा जोइये जो समवायी अनित्य ठे, तो समवाय पण अनित्य होवो जोइये ? कारण के समवायनो आधारसमवायी ठे तथा समवाय एक होवार्थी समवायी पण एकज होवो जोइये अथवा समवायी अनेक होवार्थी समवाय पण अनेक होवा जोइये वली समवाय जे पदार्थोनो समवायी संबध करे ठे, ते समवाय ते पदार्थोनी साथे पोतानो संबध बीजा समवायना योग्यी करे ठे ? के पोतेज पोतानो संबध करे ठे ? जो कहो के बीजा समवायथी करे ठे, तो तो अनवस्था दूषण ठे, अने समवायपण बीजो ठे नहि जो कहो के पोतानो संबध करे ठे, तो तो गुण क्रियादि पण इ जावसंबधथी संबधी ठे तो हवे समवाय

एवीरीतें वैशेषिक मतमां पण सम्यक् पदार्थोंनुं कथन आसोक्त नथी. तथा नैयायिक, वैशेषिक मतमां जे मोक्ष माने ठे तेपण प्रेक्षावानोने मानवा योग्य नथी तेउं तो ज्यारे आत्मा ज्ञानथी रहित थाय, अर्थात् जडरूप थइजाय, त्यारे आत्मानो मोक्ष मानेठे. एवा मोक्षने कयो बुद्धिमान् उपादेय माने ? कारण के एवो कोण बुद्धिमान् होय के सर्वसुख तेमज ज्ञानथी रहित थइ पापाणतुल्य पोतानो आत्मा करवा चाहे ? तेकारणथी कोश्यें वैशेषिकनु उपहास्य पण करेल ठे यथा ॥ श्लोक ॥ वरं वृंदावने रम्ये, क्रोष्टुत्वमज्जिवांठति ॥ न तु वैशेषिकीं मुक्तिं, गौतमोगतु-मिच्छति ॥ १ ॥ स्वर्गनां सुख उपाधिसहितठे, अवधिवालां ठे, तेमज परिमित आनंदरूप ठे, अने मोक्ष तो निरुपाधिक, निरवधिक, अपरिमित आनंद ज्ञानसुखस्वरूप, विचक्षण पुरुष कहेठे जो मोक्ष होवुं पापाण तुल्य ठे, तो एवो मोक्ष प्राप्त करवानुं कांइ प्रयोजन नथी तेनाथी तो संसारज सारो ठे के जे संसारमां दुःखमिश्रित सुख जोगववामां आवेठे. जरा विचार तो करो के थोडा सुखने जोगववु ते सारूं ठे ? के सर्वसुखनो उछेद सारो ठे ? इत्यादि विशेष चर्चा, स्याद्वादमंजरीनी टीकाथी जाणवी ते कारणथी नैयायिक, वैशेषिक वने मत उपादेय नथी.

हवे सांख्यमतनुं खडन लखियें ठिये सांख्यमत वास्तविक नथी. जुठे परस्परविरोधी एवां सत्व, रज, तमोगुणोनु प्रकृति रूपोनु गुणीविना एकत्र अवस्थान अर्थात् रेहेवुं ते युक्त नथी जेम कृष्ण, श्वेतादि गुण, गुणीविना एकत्र रही शकता नथी तथा महत् आदि विकार होवामां, प्रकृतिमां विषमता उत्पन्न करनार कोशपण कारण नथी, कारण के प्रकृति विना बीजी कोइ वस्तु सांख्य मानता नथी आत्माने अकर्ता, अकिंचित्कर मानेठे जो स्वजावथी वैषम्य मानगो, तो निर्हेतुकतानी आपत्ति आवशे, कारण के कार्य कदी होय, अने कदी न होय, ते हेतु विना थइ शकतां नथी. तेमज खरभृंगादि जे नित्य असत् ठे, अने आकाशादि जे नित्य सत्ठे ते हेतुथी नथी यथा ॥ नित्यसत्त्वमसत्त्वं वा, हेतोरन्या-नपेक्षणात् ॥ अपेक्षातोहि जावाना, कदाचित्तत्त्वसंज्ञव ॥ १ ॥

वली स्वजाव प्रकृतिथी जिन्न ठे ? के अजिन्न ठे ? जिन्न तो नथी,

કારણ કે પ્રકૃતિ વિના સાંખ્યોએ વીજી કાંઈવસ્તુ માનેલી નથી જો કહો કે અજિન્ન છે તો તો પ્રકૃતિ છે, સ્વજાવ નથી

વલી મહત્ તેમજ અહંકાર જ્ઞાનથી જિન્ન અમે દેખતા નથી જુઝ બુદ્ધિ અધ્યવસાયમાત્ર છે, અને અહંકાર હુ સુલી, હુ હુ લી, ઇવા સ્વરૂપવાલો છે આ વનેમાં ચિદ્રૂપ હોવાથી આત્માનુ ગુણપણ છે, પરંતુ જડરૂપ પ્રકૃતિનો વિકાર નથી

વલી તન્માત્રાથી જૂતોની જે ઉત્પત્તિ માને છે, જેમ કે ૧ ગધતન્માત્રાથી પૃથ્વી, ૨ રસતન્માત્રાથી જલ, ૩ રૂપતન્માત્રાથી અગ્નિ, ૪ સ્પર્શતન્માત્રાથી વાયુ, ૫ શબ્દતન્માત્રાથી આકાશ, આ તેડુંનું માનવું યુક્ત નથી જો વાહ્ય-જૂતની અપેક્ષાથી કહેતા હોતો અયુક્ત છે આ વાહ્ય પાંચ જૂતો નિરતર વિદ્યમાન હોવાથી તેની ઉત્પત્તિ નથી “ન કદાચિદનીદશ જગત્ ઇતિવચનાત્” અર્થાત્ આ જગત્ પ્રવાહથી અનાદિ કાલથી એવુંજ ચાલ્યું આવે છે

જો એમ કહોકે દરેક શરીરની અપેક્ષાએ અમે માનિયે ઠિયે તેડુંમાં, ત્વચા, હાડ, કઠણલક્ષણા પૃથિવી છે, શ્લેષ્મ, રુધિર, ડ્રવ લક્ષણ જલ છે, પક્તિ (જઠર) લક્ષણ અગ્નિ છે, પાનાપાન (શ્વાસોદ્વાસ) લક્ષણ વાયુ છે, સુપિર (પોલાણ) લક્ષણ આકાશ છે આ પણ કેહેડું ઠીક નથી, કારણ કે તેમા પણ કેટલાએક શરીરોની ઉત્પત્તિ પિતાનું શુક્ર અને માતાના રુધિરથી થાય છે, ત્યાં તન્માત્રાડુંનો ગધપણ નથી, અને અદૃષ્ટ વસ્તુડુંને કારણ કલ્પવામાં અતિપ્રસંગ દૂષણ છે વલી ઇડાં, ડઝિજ્ઞા, અંકુરાદિની ઉત્પત્તિ પણ વીજી વસ્તુડુંથી થતી દેખવામા આવે છે તે કારણથી મહત્, અહંકાર આદિની ઉત્પત્તિ સાંખ્યોએ જે પોતાની પ્રક્રિયાથી માની છે, તે યુક્તિરહિત માની છે કેવલ પોતાના મતના રાગથીજ માનેલી છે, વલી આત્માને અકર્તા માને છે, તેથી તો કૃતનાશ, અકૃત અન્યાગમનું દૂષણ આવે છે, તેમજ વધ મોક્ષનો અજાવ થાય છે, અને નિર્ગુણ હોવાથી આત્મજ્ઞાનશૂન્ય થઈ જાય છે પૂર્વોક્ત સર્વ યુક્તિહીન હોવાથી વાલપ્રલાપમાત્ર છે

હવે સાલમતના મોક્ષનો વિચાર કરિયે “પ્રકૃતિ પુરુષાંતરપરિજ્ઞાનાન્ મુક્તિ” અર્થાત્ પ્રકૃતિ પુરુષથી અન્ય છે એવું જ્યારે જ્ઞાન થાય છે, ત્યારે મુક્તિ થાય છે યથા ॥ શુરૂચૈતન્યરૂપોય, પુરુષ. પુરુષાર્થત ॥ પ્રકૃત્યતર-મજ્ઞાત્વા, મોહાત્સંસારમાશ્રિત ॥ ૨ ॥ જાવાર્થ- પુરુષ પરમાર્થથી શુરૂ

चैतन्यरूप ठे. पोते पोताने प्रकृतिथी एकमेक समजेठे आ मोहथी संसारने आश्रित थइ रहेल ठे ते हेतुथी प्रकृति सुखादिस्वभावथी ज्यांसुधि विवेकपूर्वक ग्रहण करशे नहि, त्यांसुधि मुक्ति नथी, तेमज केवलज्ञाननो उदय थवाथीज मुक्ति ठे, ए पण असत् ठे. कारण के आत्मा एकांत नित्यठे, अने सुखादि, उत्पाद, व्यय स्वभाववालां ठे, त्यारे तो विरुद्ध धर्म संसर्गथी आत्माथी प्रकृतिनो जेद प्रतीतज ठे, तो हवे मुक्ति केम नहि ?

हवे ते तो संसारी विचार करतो नथी, तेवास्ते मुक्ति नथी, जो एम कदेशो तो तो तमारा केहेवाथी कदापि मुक्ति थशे नहि एवो विवेक अध्यवसाय संसारिने कदापि थइ शकतो नथी, तेज वताविये ठियें.

ज्यां सुधी संसारी ठे त्यां सुधी विवेक परिज्ञावनाथी संसारीपणुं दूर थतुं नथी तेवास्ते विवेक अध्यवसायना अज्ञावथी कदापि संसारथी हुटवानुं नथी

तथा आ सृष्टि पेहेलां तो केवल आत्मा ठे, एम तमे मानो ठो, तो पठी आत्माने संसार क्यांथी लपटायो ? जो कहो के निर्मल आत्माने संसार लपटाय ठे, तो तो मोक्ष थया पठी पण संसार लपटाशे, हवे विचारो के मोक्ष शुं थयो ? केवल विटवना थइ.

पूर्वपक्ष.—सृष्टि पेहेलां आत्माने दिदृक्षा थइ, ते दिदृक्षाना जोरथी प्रधाननी साथे पोतानुं एकरूप देखायुं, तेथी ससारी थयो ज्यारे प्रकृतिनुं छुष्टपणुं ध्यानमां आव्युं, त्यारे प्रकृतिथी वैराग्य थयो. पठी प्रकृति विषे दिदृक्षा न रही, त्यारे ससारपण न रह्यो

उत्तरपक्षः—आ तमारुं केहेबु स्वकृतांतविरुद्ध होवाथी अयुक्त ठे. जुळ. दिदृक्षा, देखवानी अजिलापानुं नाम ठे ते अजिलापा पूर्वे देखेला पदार्थोंमां तेना स्मरणथी थाय ठे. प्रकृति तो पूर्वे कदापि तेणे देखी नथी, तो केवीरीतें तेनेविषे स्मरण अजिलापा होय ? जो एम कहो के अनादि वासनाना वलथी प्रकृतिमांज स्मरण अजिलापा ठे, तोपण असत् ठे, कारण के वासनापण प्रकृतिनो विकार होवाथी प्रकृति पेहेलां न होती जो एम कहो के वासना आत्माना स्वभावरूप ठे. तोतो आत्मस्वरूपनी जेम वासनानो कदापि अज्ञाव थशे नहि, अने मोक्षपण क-

દાપિ થશે નહિ, એ પ્રમાણે સાંખ્ય મતપણ વાલકનાં खेलસમાન થયો.
इति सांख्यमतखडन

હવે મીમાંસક મતનું खडन લખતાં, તેના મતનું स्वरूप તો પૂર્વે વર્તા-
वेल છે, અને વેદાંતિયોના ब्रह्म (अद्वैत) નું खडन ईश्वरवादમાં વી-
जा परिछेदમાં વિસ્તારપૂર્વક કરેલું છે, તેથી આ સ્વલેં વર્ણન કરેલું ન-
થી इति मीमांसकमत

હવે જૈમિનીય મતનું खडन લખિયેંઠિયેં, જૈમિનીય કહે છે કે “ हिं-
सागार्ध्यात् ” જે હિંસા इन्द्रियोना રસવાસ્તે, અથવા कुव्यसन નિમિત્તે
કરિયે તેજ હિંસા अधर्मनो हेतु છે પ્રમાદના ઉદયથી કસાઈ, માઠિંઝની
जेम અને વેદોમાં જે हिंसा कही છે તે હિંસા નથી, પરંતુ धर्मनो हेतु છે,
देवता, अतिथि, पितृर्जनी प्रीति संपादक होवार्थी, तथाविध पूजा उ-
पचारनी पेठे वली आ प्रीतिनु संपादन करतु असिद्ध नथी कारण के
कारीरी प्रमुख यज्ञोना स्वसाध्य विषे वृष्टि आदि कुलोनुं जे अव्यजिचा-
रिणु છે, તે यज्ञ करवार्थी जे देवता तृप्त थाय છે, તે वृष्टि आदिनो हेतु
छे तेवीजरीते “ त्रिपुरार्णववर्णित उगल ” अर्थात् चकराना मांसनो होम
करवार्थी परराज्यनु जे वश थतु છે, તેपण तेमांसની आहुतियोથી तृप्त
थયેલા देवतांનોજ प्रजाव છે, અને अतिथि प्रति पण “ मधु सपर्क-
सस्कारादिसमाखादजा ” प्रत्यक्ष देखाय છે અને पितृर्जने माटे जे
श्राद्ध करवामां आवे છે, તે श्राद्धથી पितृर्ज तृप्त थतां, स्वसंताननी वृद्धि
प्रत्यक्ष देखाय છે वली ते वाचतमां आगम पण प्रमाण आपेठे आ-
गममां देवनी प्रीतिवास्ते, अश्वमेध, नरमेध, गोमेध, आदि यज्ञ करवा
कहेल છે, અને अतिथिविषय “ महोक्ष वा महाज वा, श्रोत्रियाय प्रक-
ल्पयेदिति ” एवु कहेलु છે वली पितृर्जनी प्रीति वास्ते आ प्रमाणें लखेलु છે

छौ मासौ मत्स्यमांसेन, त्रीन् मासान् हारिणेन तु ॥ औरत्रेणाय च-
तुर, शाकुनेनेह पच तु ॥ १ ॥ पणमासश्चागमांसेन, पार्षतेनेह सप्त वै ॥
अष्टावेणस्य मांसेन, रौरवेण नवैव तु ॥ २ ॥ दशमासांस्तु तृप्यति, वरा-
हमहिषामिषै ॥ शशकूर्मयोर्मांसेन, मासानेकादशैव तु ॥ ३ ॥ सं-
वत्सर तु गव्येन, पयसा पायसेन तु ॥ बाध्रीणसस्य मांसेन,
तृप्तिर्द्वादशवार्षिकी ॥ ४ ॥ आ श्लोक स्मृतिना છે અર્થ—જો

પિતૃર્જને મત્સ્યનું માંસ આપે તો, પિતૃર્જ વે માસસુધી તૃપ્ત રહેવે. જો હરિણનું માંસ આપે તો, ત્રણમાસસુધી તૃપ્ત રહેવે, જો મેંઢાનું માંસ તેર્જને આપે તો, ચારમાસ સુધી તેર્જ તૃપ્ત રહેવે, જો જંગલી કુકડાનું માંસ તેર્જને આપે તો, પાંચમાસ સુધી તેર્જ તૃપ્ત રહેવે, જો વકરાનું માંસ તેર્જને આપે તો, ઠમાસ સુધી તેર્જ તૃપ્ત રહેવે, ષષ્ઠત્વિહુયુક્ત જે હરિણ હોય, તે પાર્પત કહેવાયવે, તેનું માંસ જો પિતૃર્જને દેવામાં આવે તો, પિતૃર્જ સાતમાસ સુધી તૃપ્ત રહેવે, જો ણમૃગનું માંસ દેવામાં આવેતો, આઠમાસ-સુધી પિતૃર્જ તૃપ્ત રહેવે, જો મોટા કાલા મૃગનું માંસ દેવામાં આવે તો, નવમાસસુધી પિતૃર્જ તૃપ્ત રહેવે, જો સૂઅર, અને મહિષનું માંસ દેવામાં આવેતો, દશમાસ સુધી પિતૃર્જ તૃપ્ત રહેવે, જો સસલા અને કાચવા બનેનું માંસ દેવામાં આવે તો, અગ્યાર માસ સુધી પિતૃર્જ તૃપ્ત રહેવે, જો ગાયનું ધુધ અથવા ધીર દેવામાં આવે તો, વાર માસસુધી પિતૃર્જ તૃપ્ત રહેવે, અને વહુજ વૂઢા થયલા લાંવા કાનવાલા ધોલા વકરાનું માંસ આપવામાં આવે તો, વાર વર્ષસુધી પિતૃર્જ તૃપ્ત રહેવે. આ પ્રમાણે મીમાંસકો માને છે.

હવે તેનું લખન લખિયેં ઠિયેં. હે મીમાંસક ? વેદોમાં જે હિંસા કહિયે, તે ધર્મના હેતુરૂપ કદાપિ થઈ શકેતે ? તમારા કેહેવામાં પ્રત્યક્ષ સ્વચ્છ વિરોધ છે જુર્જ જો ધર્મનો હેતુ છે, તો હિંસા કેવી રીતે છે ? જો હિંસા છે, તો ધર્મનો હેતુ તે કેવી રીતે થઈ શકેતે ? યથા ॥ શ્રૂયતાં ધર્મસર્વસ્વં, શ્રુત્વા ચૈવાવધાર્યતાં ॥ આત્મનઃ પ્રતિકૂલાનિ, પરેષાં ન સમાચરેત્ ॥ ૧ ॥ ઇત્યાદિ. જો ધર્મ કહેલો છે, તો હિંસા કેવી રીતે ધર્મ થઈ શકેતે ? કારણ કે માતાપણ છે, અને તે વંધ્યાપણ છે, એમ કઢી થઈ શકતું નથી

પૂર્વપક્ષ.—હિંસા કારણ છે, અને ધર્મ તેનું કાર્ય છે

ઉત્તરપક્ષ.—આ તમારું કેહેતું અસત્ છે કારણ કે જે જેની સાથે અન્વય વ્યતિરેકવાલું હોય છે, તે તેનું કાર્ય થાયવે જેમ માટીના પિંડ પ્રમુખનું ઘટાડિ કાર્ય છે, તેમ ધર્મ કાંઈ હિંસાજ કલ્યાણી થતો નથી, કારણ કે તપ, દાન, સ્વાધ્યાય પ્રમુખપણ ધર્મનાં કારણ છે

પૂર્વપક્ષ.—અમે સામાન્ય હિંસાને માનતા નથી, પરંતુ વિશિષ્ટ હિંસા-નેજ ધર્મ કહિયેં ઠિયેં. વિશિષ્ટ હિંસા તેજ છે, જે વેદોમાં કરવી કહી છે.

ઉત્તરપક્ષ.—જો વેદની હિંસા ધર્મની હેતુ છે, તો શું જે જીવ યજ્ઞાદિમાં

મારવામાં આવેઠે, તે મરતા નથી? તે કારણથી ધર્મ છે? અથવા શું મરણ સમયે તેડને આર્ત્તધ્યાનનો અજાવ છે? તે કારણથી ધર્મ છે? અથવા જે જીવ યજ્ઞાદિમા મારવામાં આવેઠે તે મરીને સ્વર્ગ પ્રાપ્ત કરેઠે? તે કારણથી ધર્મ છે? પ્રથમ પદ્ધતો વાસ્તવિક નથી, કારણ કે પ્રાણનો ત્યાગ કરતાં તો તે જીવને પ્રત્યક્ષ દેખિયેં ઠિયે વીજો પદ્ધતિ અસત્ છે, કારણ કે વીજાના મનનુ ધ્યાન ડુર્લભ્ય છે, તે કારણથી આર્ત્તધ્યાનનો અજાવ કહેવો, તેપણ પરમાર્થશૂન્ય વચનમાત્ર છે, આર્ત્તધ્યાનનો અજાવ તો શું થવાનો હતો પરતુ અરે હુ લી ઠિયેં ? ઠે કોઈ કરુણાસાગર કે અમને ઠોડાવે? એમ પોતાની જાપામાં કહેતાં કહેતાં પોતાની જાપાથી વિરસ અરરાટ કરતાં, દીનમુખવાલાં, તેમજ ચઢ્યુ ફાડી ચારે દિશાએ જોતાં, ઇત્યાદિ ચિહ્ન દેખવાથી, તે વિચારાડનુ આર્ત્તધ્યાન સ્પષ્ટ ઉપલબ્ધ થાય છે

પૂર્વપદ્ધ.— જેમ લોઢાનો ગોલો પાણીમાં ડુબી જાય છે, તેનાં જો પાતલાં પતરાં કરવામાં આવે તો તે જેમ પાણીમાં નહિ ડુબતાં તરે છે, તેમજ જેમ વિષ મૃત્યુ પમાડનાર છે, તો પણ મંત્રોથી સસ્કાર કરતાં થકાં ગુણકારિ થાય છે, તથા જેમ અગ્નિ દાહકસ્વજાવવાલો છે, તો પણ સત્યશીલાદિના પ્રજાવથી દાહક થતો નથી, તેવીજ રીતે વેદમંત્રાદિથી સસ્કાર પામેલી હિંસા દોષનું કારણ નથી તેમજ વેદોક્ત હિંસા નિદનીય કદાપિ નથી, કારણ કે તે હિંસા કરનારા યાજ્ઞિક બ્રાહ્મણો જગત્ માં પૂજનીય દેખાય છે

ઉત્તરપદ્ધ.— પૂર્વોક્ત તમારુ સર્વ કથન અસત્ છે, કારણ કે જેટલાં દૃષ્ટાંત તમે કહ્યાં તે સર્વ વૈષમ્ય છે, તેથી સિદ્ધિ કાઢ્પણ થઈ શકતી નથી લોઢાનો ગોલો પતરાંરૂપ થઈ જલ ઉપર જે તરે છે તે પરિણામાતર થવાથી તરે છે, ઇત્યાદિ, પરતુ વેદમંત્રોથી સસ્કાર કરીને ઝ્યારે પશુડને મારવામાં આવે છે, ત્યારે તેડમાં પરિણામાંતર શુ થાય છે ? શુ તે પરિણામાંતરથી, તે પશુડને મારતાં હુ લ થતુ નથી ? હુ લથી તો તેડ પ્રગટ અરરાટ શબ્દ કરે છે તો હવે લોહપત્રનુ દૃષ્ટાંત કેવી રીતે સમીચીન થઈ શકે છે ?

પૂર્વપદ્ધ — યજ્ઞમાં જે પશુ મારવામાં આવે છે, તે સર્વ દેવતા થઈ જાય છે, આ યજ્ઞ કરવામાં પરોપકાર છે

उत्तरपक्षः— आ कथनमां प्रमाणं शुं ठे ? प्रत्यक्ष प्रमाण तो नहीं, कारण के ते तो इन्द्रिय संबंध वर्तमान वस्तुनुं ग्राहक ठे “ संबंधोवर्तमानं च, गृह्यते चक्षुरादिनेति वचनात्. ” तेमज अनुमान पण नहीं, कारण के तत्प्रतिबद्ध लिंग कोइपण देखातु नहीं. वली आगम प्रमाण पण नहीं, कारण के आगम तो ऊगडानुं घर ठे, तेथी तमारु कथन सिद्ध थयुं नहि. तथा अर्थापत्ति अने उपमान आ वने अनुमाननी अतर्गत ठे, तेथी अनुमानना खंडनथी ते वनेनुं पण खंडन थइ गयुं

पूर्वपक्षः— जेम तमे जिनमंदिर वनावतां पृथ्वीकायादि जीवोनी हिंसा यतां परिणामविशेषथी तेने पुण्यरूपे कटपोठो, तेम अमे पण यज्ञमां जे हिंसा कराय ठे, ते पुण्यनिमित्त थाय ठे, एम मानियें ठियें, कारण के वेदोक्त विधि विधानरूप परिणामविशेष अहीयां पण नि.संदेह होवाथी केम पुण्य न थाय ?

उत्तरपक्षः— परिणामविशेष पण तेज, पुण्यनु कारण थाय के ज्यां बीजो कोइ उपाय न होय, तेमज यत्नाथी प्रवृत्ति होय तेवी प्रवृत्ति जिनमंदिरमां थइ शके ठे वली जिनमंदिर विना श्री जगवान्नी प्रतिमा रही शकती नहीं, जे स्थानमां प्रतिमा राखवामां आवे तेनुं नाम जिनमंदिर ठे जो कहो के जिनप्रतिमा पूजवाथी शुं लाज ठे ? तो अमारो सवाल ए ठे के पुस्तकमां ककारादि अक्षर लखोठो, ते लखवाथी शु लाज ठे ? जो कहो के ककारादि अक्षरोनी स्थापना देखवाथी वस्तुनुं ज्ञान थाय ठे, तो तेबीजरीते जिनप्रतिमा देखवाथी जिनेश्वर जगवान्ना स्वरूपनु ज्ञान थाय ठे जो कहो के प्रतिमा तो कारीगरें पापाणनी वनावी ठे, तेथी शु ज्ञान थाय ठे ? तो अमे पुत्रियेठियें के वेद, कुरान, इजील प्रमुख पुस्तक लिखारीउए शाही तेमज कागलोथी वनावेलां ठे, तेउनाथी शु ज्ञान थाय ठे ? जो कहो के ज्ञान तो अमारी समजणथी थाय ठे, अक्षरोनी स्थापना अमारा ज्ञाननु निमित्त कारण ठे, तेबीज रीतें जिनेश्वर देवना स्वरूपनु ज्ञान तो अमारी समजणथी थाय ठे, परंतु ते स्वरूपनु निमित्त कारण प्रतिमा ठे कारण के जो बुद्धिमान् पुरुष, कोइ वस्तुनो नकशो अर्थात् चित्र नहि देखे तो ते वस्तुनुं स्वरूप कदापि जाणी शकशे नहि. ते कारणथी जे बुद्धिमान् ठे ते अवश्य स्थापना माने ठे.

जो हम कहो के परमेश्वर तो निराकार, ज्योति स्वरूप, सर्वव्यापक ठे तेनी मूर्ति केवीरीतें बनी शके ?

उत्तर - आ तमारु केहेबु अवास्तविक ठे कारण के जो तमे परमेश्वरनु रूप, आकार, (मूर्ति) मानता नथी, तो तो वेद, कुरान, इजीज तेउने परमेश्वरनां वचन मानवा केवीरीतें सत्य थइ शके ठे ? मुखविना साक्षरशब्द कदापि थइ शकता नथी

जो कहो के ईश्वर मुख विनाज शब्द करी शके ठे, तो ते वातमां कांइ प्रमाण नथी ते कारणथी साक्षर शब्द मुखविना निकलता नथी, अने शरीर विना मुख होतु नथी, तेवास्ते जो कोइ वादी कोइ पुस्तकने ईश्वरवचन मानशे, तो जरूर तेने ईश्वरनुं मुख तेमज शरीर मानबु पडशे, अने ज्यारे शरीर मानशे, त्यारे जगवान्नी प्रतिमा पण जरूर मानवी पडशे, ज्यारे प्रतिमा मानवी सिद्ध थइ, त्यारे मंदिरपण जरूर बनावबु पडशे ते कारणथी जिनमंदिर बनावबु ते अवश्य कर्त्तव्य ठे वली जिनमंदिर बनावनारा यत्नापूर्वक बनावे ठे, तेमज जिनमंदिर बनावतां पृथ्वीकायादि जीव जे अस्पष्ट चैतन्य ठे, तेउनी हिंसा थता अद्वय पाप अने बहुत निर्जरा ठे, तेथी जिनमंदिर तथा जिनप्रतिमा अवश्य उपादेय ठे वली तमारा मतनां श्रुति, स्मृति, पुराण, इतिहास प्रमुखमायम, नियमादिथी पण स्वर्गप्राप्ति कही ठे, तो पठी कृपण, दीन, अनाथ एवा पंचेंद्रिय जीवोनो बध यइमा शा वास्ते करो ठो ? तमे निरपराधी, कृपण, दीन, अनाथ जीवोनो यइमादिमां बध करोठो तेथी तो सिद्ध थाय ठे के तमे तमारा सर्वपुण्यनो नाश करी दुर्गतिमां जशो तमारा शुच परिणाम थावा ते अत्यंत दुर्लभ ठे

जो कहो के जिनमंदिर बनाववामां पण हिंसा थाय ठे, ते कारणथी ते बनाववामा पण पुण्य नथी

उत्तरपक्ष - आ तमारु केहेबु अयुक्त ठे, कारण के जिनमंदिर तेमज जिनप्रतिमा देखवाथी, तेमना दर्शनथी, तेमज जगवान्ना गुणानुरागथी अनेक जव्यजीवोने बोधिलाज (सम्यक्त्व) थाय ठे वली पूजातिशय देखवाथी मन प्रसाद थाय ठे, मन प्रसादथी समाधि थाय ठे, अनुक्रमे नि श्रेयस अर्थात् मोक्षनी प्राप्ति थाय ठे ॥ तथा च जगवान् पचद्विगी

कार. ॥ पुढवाइयाण जइविहु, होइ विणासो जिणालयाहिंतो ॥ तव्वि-
सयावि सुदिठिस्स, नियम उअंठि अणुकपा ॥ १ ॥ ए आहि तो बुद्धा,
विरिया रक्कंति जेण पुढवाई ॥ इत्तो निव्वाणगया, अवाहया आजवम-
णंतं ॥ २ ॥ रोगसिरावेहोइव, सुविज्झ किरियाव सुप्पउत्ताउ ॥ परिणाम
सुंदरच्चिय, चिन्तासे वाह जोगेवित्ति ॥ ३ ॥ जावार्थः—यद्यपि जिनमंदिर
वनाववामां पृथिवीकायादि जीवोनी हिंसा थाय ठे, तोपण सम्यक् दृष्टि
जीवोनी ते जीवो उपर निश्चयपूर्वक अनुकपा ठे ॥ १ ॥ तेउनी हिंसाथी
निवृत्त थइने ज्ञानियो निर्वाण पामेला ठे. केवा निर्वाणने ? अनंतकाल-
सुधी रेहेनारा अव्याबाध सुखमय निर्वाणने ॥ २ ॥ जेम रोगिनी नाडी
प्रमुखने बहुज कालथी वैद्य विधे ठे, ते वैद्यना प्रयोगमां परिणामनी
सुदरताथी कदाचित् ते रोगी मरणपण पामे तोपण वैद्यने जेम पाप नथी,
तेमज जिनमंदिर वनाववामां यत्पूर्वक प्रवर्त्तता पुरुषोने, ते जीवो उ-
पर अनुकपाज ठे, अने वेदकथन भुजव वध करवामां किंचित् मात्र प-
ण पुण्य अमे देखता नथी.

पूर्वपक्षः—ब्राह्मणोने पुरोडाश (यज्ञमां होमवानु वलिदान) आदि
प्रदान करवाथी पुण्यानुबंधी गुण थाय ठे

उत्तरपक्षः—आ तमारू केहेबु वास्तविक नथी कारण के पवित्र सुव-
र्णादिप्रदान मात्रथी पण पुण्यउपार्जननो संज्ञव थायठे, अने कृपण, दीन
अनाथ, पशुगणने मारवां, तेमज तेउना मांसनुं दान करबु, आ केवल त-
मारी निर्दयता तेमज मांसलोलुपताज बतावी आपेठे

पूर्वपक्षः—अमे नि.केवल प्रदानमात्रज पशुवध क्रियानुं फल मानता
नथी, परंतु जूति (लक्ष्मी) आदिपण प्राप्त थायठे यदाह श्रुतिः “ श्वेत-
वायव्यमजमालजेत जूतिकामइत्यादि ” जावार्थ—श्वेतवर्णना वकराने,
जेनो स्वामीवायु देवताठे, एवा वकराने आलजेत हिंसेत् अर्थात् मारे,
कोण मारे ? लक्ष्मीना कामी मारे

उत्तरपक्ष—आ तमारू केहेबु पण व्यभिचार पिशाचथी ग्रस्त थवाथी
अप्रामाणिक ठे कारण के जूति (लक्ष्मी) अन्य उपायथी पण साध्यमानठे

पूर्वपक्ष—परंतु यज्ञमां वकराप्रमुख जे मारवामा आवेठे, ते मरीने
देवगति प्राप्त करेठे, आ यज्ञमां मरनार जीवो उपर उपकार ठे.

उत्तरपक्ष.—आ तमारू केहेवु पण प्रमाणना अज्ञावथी वचनमात्र ठे, कारण के यझमां मारवामां आवेला पशुर्जमांथी कोइ पण सज्जतिनो लाज यवाथी हर्षवत थइ आ लोकमां पाठो आवी स्वर्गना सुखनुं निरूपण करतो देखातो नथी.

पूर्वपक्ष —आ कथनमां आगम प्रमाण ठे यथा ॥ औपध्य.पशवोवृक्षा, स्तिर्यच पक्षिणस्तथा ॥ यज्ञार्थं निधन प्राप्ता. प्राप्नुवंत्युद्धृत पुनरित्यादि॥ ज्ञावार्थ.—ओपधी, अजादि पशु, किजक (कमलनाफुलमारेहेनार) आदि पक्षी, जेउनो यझमां होम करवामां आवेठे, तेउं उन्नति प्राप्त करेते

उत्तरपक्ष —आ पण तमारू केहेवु वास्तविक नथी तमारू आगम पौरुषेय ठे के अपौरुषेय ठे, इत्यादि विकल्पोनु हवे पठी खडन करवामां आवशे वली श्रौत (वैदिक) विविथी पशुर्जने मारवाथी जो स्वर्ग प्राप्ति यती होय तो तो कसाउ प्रमुख पण स्वर्गवासी थइ जशे तथाच पठन्ति पारमर्षा ॥ यूप ठित्वा पशून् हत्वा, कृत्वा रुधिरकर्दमं ॥ यद्येवं गम्यते स्वर्गं, नरके केन गम्यते ॥ १ ॥ वली जो अपरिचित, अस्पष्टचैतन्य, अनुपकारी पशुर्जने मारवाथी स्वर्गप्राप्ति यती होय तो, परिचित, स्पष्ट चैतन्य, तेमज परमोपकारी मातपितादिने मारवाथी याज्ञिकोने तेनाथी विशेष पदनी प्राप्ति थशे तेथी तेमपण करवु जोश्यें

पूर्वपक्ष —“अचित्योहि मणिमंत्रोपधीना प्रज्ञावश्ति वचनात्” ते कारणथी वेदना मंत्रोनी अचित्य शक्ति होवाथी ते मंत्रोथी संस्कार करायेला पशुने मारवाथी अवश्य स्वर्गप्राप्ति थायठे

उत्तरपक्ष —आ कथन पण व्यजिचारी ठे कारण के आ लोकमा जेम विवाह, गर्जाधान, जन्मसमयादिविषे ते मंत्रोनो व्यजिचार देखवामां आवेठे, तेम अदृष्ट स्वर्ग आदिमां पण तेउंना व्यजिचारनु अनुमान करियें ठियें कारण के वेदोक्तमंत्रोथी संस्कार करायेला विवाहनी अनतरज स्त्री, विधवा, अदृष्टपायुष्य, दरिद्रताप्रमुख उपद्रवथी वियोगी रहेली, देखवामा आवेठे तेमज वेदमंत्रोना संस्कार बिना पण केटलाएक विवाह (लग्न) करनारा सुखी, धनवान् इत्यादि देखवामा आवेठे.

पूर्वपक्ष —जे विवाहआदिमा विधवा आदि थइ जायठे, त्या क्रियाना वैगुण (खामी) थी विसवाद (विरुद्धता) थायठे.

उत्तरपक्षः.—आ तमारा केहेवाथी ते संशय कदी दूर थशे नहि शुं त्यां क्रियानुं वेगुण्य विसंवादनो हेतुठे ? के वेदमंत्रोनी असमर्थता विसंवादनो हेतु ठे ?

पूर्वपक्षः.—जेम तमारा मतमां “आरोग्य बोहिलाज समाहिवरमुत्तमं दितु” इत्यादि वचनोनु कालांतरेंज फल चाहोठो, तेम थमारा अजिमत वेदवचनोना फलनी पण आ लोकमां कढपना करता नथी, परंतु लोकांतरमांज तेनुं फल थायठे, ते कारणथी विवाह आदिना उपालंजनो अवकाश नथी

उत्तरपक्षः.—अहो विचित्रवादि । जेम वर्त्तमान जन्मविपे विवाह आदिमां प्रयुक्त मंत्रसंस्कारथी तेनुं फल जविष्य जन्ममां थाय ठे, तेमज बीजा, त्रीजा आदिजन्ममां पण विवाहआदिना पुण्यहेतु मानवाथी अनंतजवोनुं अनुसंधान थशे, एम तो कदापि संसारनी समाप्ति जेम थशे नहि, तेम कोशने मोक्षप्राप्ति पण थशे नहि. तेथी सिद्ध थयु के वेद-ज अपर्यवसित (अनंत) संसार बद्धरी (वेल) नु मूल ठे जैननी आरोग्यादि प्रार्थना, असत्य, अमृषा जापा ठे, परिणाम विशुद्धिनुं कारण होवाथी दोष कर्ता नथी, कारण के तेमां जावआरोग्य प्रमुखनी जे विवक्षा ठे, अने ते आरोग्यपणुं, चतुर्गति संसाररूप जावरोगने क्षय करवारूप होवाथी, उत्तम फल ठे, तेने वास्ते जे प्रार्थना करवी ते विवेकवानूने केम आदरवा योग्य न होय ? एम पण न केहेवुं के परिणामशुद्धिथी ते फलनी प्राप्ति नथी, कारण के सर्ववादिउने जावशुद्धिथी फल पामवामां विवाद नथी, वली एमपण न केहेवुं के वेदविहित हिंसा बुरी नथी, कारण के सम्यक्दर्शन, ज्ञानसंपन्न, अर्चिर्मार्गप्रतिपन्न वेदातवादियोये पण तेने निदी ठे “तथाच तत्त्वदर्शिनः पठन्ति ॥ श्लोक ॥ देवोपहारव्याजेन, यज्ञव्याजेन वाथवा ॥ भ्रति जंतून् गतघृणा, घोरां ते याति दुर्गति ॥ १ ॥ वेदांतिकाअप्याहुः ॥ अंधे तमसि मज्जाम्., पशुजिये यजामहे ॥ हिंसा नाम जवेरूमों, न जूतो न जविष्यति ॥ तथा अग्निर्मासेतस्मात् हिंसाकृतादेनसोमुंचतुठांसत्वान्मोचयतु इत्यर्थः” व्यासेनाप्युक्त ॥ ज्ञानपाणिपरिक्षिप्ते, ब्रह्मचर्यदयाजसि ॥ स्नात्वातिविमले तीर्थे, पापपंकापहारिणि ॥ १ ॥ ध्यानान्गौ जीवकुडस्ये, दयामारुतदीपिते ॥ असत्

कर्म समित्क्षेपे, रश्मिहोत्र कुरुत्तम ॥ २ ॥ कपायपशुजिर्दुष्टै, धर्मकामार्थ
नाशकैः॥ शममंत्रहुतैर्यज्ञं, विधेहि विहितं बुधैः ॥३॥ प्राणिघातात्तुयोधर्म,
मीहते मूढमानसः ॥ सवाठति सुधावृष्टि, कृष्णादिमुखकोटरात् ॥४॥ ५०

वली यज्ञ करनाराज पूजाय ठे एम जे तमे कह्यो ठो ते पण असार
ठे, कारण के अज्ञानि जनोज तेउनी पूजा करे ठे, परतु बुद्धिमान् करता
नथी, मूर्खोनु पूजन अप्रामाणिक ठे, कारण के मूर्ख तो कुतरा, गधे-
डाने पण पूजेठे

वली तमे कछुं के वेदविहिता हिंसा, देवता, अतिथि, पितृप्रीतिसं-
पादक होवाथी दोषरूप थती नथी, आ पण असत्य ठे, कारण के देव-
ताउने तो सकल्पमात्रथीज अजिमत आहारना रसनो खाद प्राप्त थइ
जाय ठे, वली देवताउना शरीर वैक्रिय रूप ठे, ते तमारी जुगुप्सित प-
शुमासादि आहुति लेवाने इछावान् थताज नथी जो देवताउने पण
केवल आहारी मानशो, तो देवताउना शरीर तमे जे मंत्रमय मान्या ठे,
तेने विरोध आवशे, तेमज अन्युपगम (करेला निर्णय)ने बाध आवशे,
देवताउना शरीर मंत्रमय तमारा मतमां असिद्ध नथी “चतुर्थ्यंत पदमेव
देवता इति जैमिनीयवचनप्रामाण्यात् ॥ तथाच ॥ मृगेऽ शब्देतरत्वे यु-
गपञ्चिन्नदेशेषु यष्टेषु न सा प्रयाति सानिध्यं मूर्त्तत्वादस्मदादिवदिति ”

तथा जे वस्तुनी आहुति देवताउने आपो ठो, ते तो जस्म जावमात्र
थई जाय ठे, तो पठी देवता शु ते जस्म अर्थात् राख खाय ठे ? तेथी
तमारु कहेवु प्रलापमात्र ठे

वली आ जे त्रेताग्नि ठे ते तेत्रीश क्रोड देवताउनु मुख ठे, “ अग्नि
मुखावै देवा इति श्रुते ” त्यारे तो उत्तम, मध्यम, अधम सर्व देवता
एकज मुखथी खानारा सिद्ध थया, सर्वे पोतपोतामा जूठ (अजीवु) खा-
नारा बनी गया, तेथी तो अनायोंथी पण अधिक थईगया, कारण के अ-
नायों जो के एकपात्रमा एकठा खाय ठे, परतु एक मुखथी खाता नथी

वली एक शरीरमां अनेक मुख ठे, ए बात तो अमे आगल पण सां-
जलता हता, परतु अनेक शरीरोनु एक मुख, आ तो मोटु आश्चर्य ठे,
ज्यारे सर्व देवताउनुं एक मुख मान्यु, त्यारे कोईपुरुषे जो एक देवतानु
पूजादिथी आराधन कखु, अने बीजा देवताउनी निदा करी विराधना

करी, तो तो एक मुखથી युगपत् अनुग्रह, निग्रह वाक्यना उच्चारणमांज व्यञ्जिचारनो प्रसंग आवशे.

वली मुख देहनो नवमो जाग ठे, ज्यारे देवताउंनां मुखज दाहात्मक ठे, त्यारे एकेक देवतानुं शरीर दाहात्मक होवाथी त्रणे जुवन जस्मीजू-त थईजवां जोइये ? आटली चर्चाथी सखुं

वली कारीरी यज्ञादिमां वृष्ट्यादि फलनो जे अव्यञ्जिचार ठे, ते फलमां आहुतिथी संतुष्ट थयेला देवतानो अनुग्रह जे तमे कहोठो ते पण अनेकांतिक ठे, कोइस्यलें व्यञ्जिचार पण देखवामां आवे ठे ज्यां व्यञ्जिचार नथी, त्यां पण आहुतिनुं जोजन करवाथी अनुग्रह नथी, परंतु ते देवताविशेष, अतिशय ज्ञानी ठे, पोताने उद्देशीने करेला पूजा उपचारने देखीने, पोताना स्थानमांज स्थित थया थका, पूजा करनारउपर प्रसन्न थईने, तेनुं कार्य पोतानी इच्छाथी करी आपे ठे. अनुपयोगथी न-हि जाणता, अथवा जाणता थका पण, पूजकना अज्ञाग्यथी कार्य नथी पण करता ? कारण के द्रव्य, क्षेत्र, काल जावआदिनी सहायताथी कार्यनुं थवु नजरे पडेठे, अने ते जे पूजा उपचार ठे, ते निःकेवल पशु-उंनाज मारवाथी थई शके ठे एस नथी, परंतु बीजी रीतें पण थई शके-ठे, तो पठी जेनुं फल एक पापरूपज ठे एवी सौनिक (कसाइ) वृत्ति करवाथी शु लाज ठे ?

वली जे ठगल अर्थात् वकरानुं मांस होमवाथी परराज्य वश करना-री सिद्ध्यादि देवीने संतुष्ट करवानुं जे अनुमान ठे, तेमां शुं आश्चर्य ठे ? केटलाएक कुड देवताउं तेवीज रीतें संतुष्ट थाय ठे, त्यां पण ते दुष्ट देवता पोतानी पूजा देखीने राजी थाय ठे, परंतु मलिन मांस खावाथी राजी थता नथी जो कदी होम करेली वस्तुने खाता होय तो निंवपत्र कडवांतेल, आरनाल (वाकला) धूमांश आदि होम करेलां द्रव्य पण तेउनुं जोजन थई जशे वाह ! शुं तमारा देवता सुंदर जोजन करे ठे ?

वली अतिथिनी परोणागत सुंदर संस्कार करेला पक्वान्न आदिथी पण थई शके ठे, तो पठी तेउने वास्ते महोद्ध, महाअज्यादिनी कडपना करवी, ते नि केवल तमारी निर्विवेकता वतावी आपे ठे

वली श्राद्धादि करवाथी पितरोनी जे प्रीति मानो ठो, ते पण अने-

કાંતિક છે, કારણ કે કેટલાક શ્રાદ્ધ કરતા નથી તો પણ તેડની સંતાન વૃદ્ધિ દેખવામાં આવે છે ઝુંમનાટોલાની જેવી વૃદ્ધિ દેખાય છે. તેથી શ્રાદ્ધ આદિ જે કરવું છે, તે મુગ્ધ લોકોને વિપ્રતારણ (ઠગવા) માત્રજ ફલ થાય છે જે પિતરો લોકાંતર પામેલા છે, તે પોતાના શુદ્ધ અશુદ્ધ કર્મોને અનુસારે દેવ, નારકાદિ ગતિયોમાં સુખ દુઃખ ઝોગવી રહ્યા છે, તો પછી તેડ પુત્ર પ્રમુખે આપેલા પિંડોને કેવી રીતે ઝોગવવાની ઇચ્છા કરી શકે છે ? “ તથાચ ચુષ્મદ્યુથિન. પઠન્તિ ॥ મૃતાનામપિ જતૂના, શ્રાદ્ધં ચેત્તૃપ્તિકારણ ॥ તંનિર્વાણપ્રદીપસ્ય, સ્નેહ. સર્વર્થયેઽઽઽિલામિતિ ॥

તથા શ્રાદ્ધ કરવાથી તે પિતરોને પુણ્ય કેવીરીતે પહોંચે છે ? કારણ કે પુણ્યતો વીજાણ કરેલું છે, વલી પુણ્ય પોતે જડ રૂપ છે, તથા પગરહિત છે, તેથી પિતરોને પહોંચી શકતું નથી જો કહો કે ઉદ્દેશ તો પિતરોનો છે, પરંતુ પુણ્ય, શ્રાદ્ધકરનારા પુત્રાદિને થાય છે, તે પણ કેદેલું વાસ્તવિક નથી પુત્રાદિને પુણ્ય થતું નથી, તેનું કારણ એ છે કે પુત્રાદિના મનમાં વાસના એવી નથી કે જે કાર્ય અમે કરિયે ત્રિયે તેનું ફલ અમને મળે, તો પછી પુણ્યની જાવના વિના પુણ્ય ફલ મળતું નથી તે કારણથી પિતરો કે પુત્રાદિ કોણે શ્રાદ્ધ કરવાનું ફલ મળતું નથી, પરંતુ અધરથીજ ત્રિશકુના દૃષ્ટાંતની પેઠે વિલીન થઈ જાય છે

વલી પાપાનુવધિ જે પુણ્ય છે, ‘તે તત્ત્વથી પાપરૂપજ છે’ જો કહો કે બ્રાહ્મણ જે કાંઈ ખાય છે, તે પિતરોને ગમે છે, તે વાત સત્ય છે એવી પ્રતીતિ તો તમનેજ થતી હશે, અમારી નજરમાં તો બ્રાહ્મણોનું મોટું પેટ થયેલું આવે છે, પરંતુ તેડના પેટમાં પ્રવેશ કરીને, પિતરો ખાતા હોય એમ કદાપિ દેખતા નથી જોજન અવસરે બ્રાહ્મણોના ઉદરમાં પ્રવેશ કરતા પિતરોનું કાંઈપણ ચિહ્ન અમારી દૃષ્ટિ પડતું નથી કેવલ બ્રાહ્મણોજ તૃપ્ત થતા દેખિયે ત્રિયે

વલી તમે કહ્યું હતું કે અમારી પાસે આગમ પ્રમાણ છે, તો પુત્રિયે ત્રિયે કે, તે તમારું આગમ પૌરુષેય છે ? કે અપૌરુષેય છે ? જો કહો કે પૌરુષેય છે, તો શું તે સર્વજ્ઞનું કરેલું છે ? કે અસર્વજ્ઞનું કરેલું છે ? જો પ્રથમ પદ્ધતિ માનશો તો તમારા મતને વ્યાહતિ થશે, કારણ કે તમારો આ સિદ્ધાંત છે “ અર્તીઙ્ગિયાણામર્થાનાં, સાક્ષાદ્દૃષ્ટા ન વિચ્યતે ॥ નિત્યે-

न्योवेदवाक्येन्यो, यथार्थत्वविनिश्चयः ॥ १ ॥ सारांश के अर्तोद्भिय पदार्थो नो कोऽसाक्षात् दृष्टा नथी. वीजो पक्ष मानशो तो दूषणवाला (अ-सर्वज्ञ) कर्त्तानां 'शास्त्रो' उपर विश्वास यतो नथी जो कहो के अपौरुषेय ठे, तो संज्ञवज थइ शकतो नथी स्वरूप निराकरणथी घोडाना श्रृंगरूप पुरुष क्रियानुगत तेनुं रूप ठे, सारांश के पुरुषक्रिया विना ते केवी रीतें थइ शके ठे ? ते कारणथी जे साक्षर वचन ठे, ते पौरुषेयज ठे, कुमार संज्ञवादि वचननी जेम वेद पण वचनात्मकज ठे " तथा चाहु. ॥ ता-द्ववादिजन्मा ननु वर्णवर्गो, वर्णात्मकोवेद इति स्फुटं च ॥ पुंसश्च ताद्ववा-दिरत. कथं स्या, दपौरुषेयोयमिति प्रतीतिः ॥ १ ॥ इति " श्रुतिने अपौ-रुषेय अंगीकार करी, तो पण तदर्थव्याख्याने पौरुषेयज अंगीकार करी ठे. अन्यथा " अग्निहोत्रं जुहुयात् स्वर्गकामः " तेनो अर्थ " स्वमांसं नक्ष-येत् इति " एम नियामकना अज्ञावथी केम न थइ जाय ? ते कारणथी शास्त्रने पौरुषेयज मानवां ते श्रेय ठे तमारा हठथी कदी वेद अपौरुषेय मानियें, तो तेथी वेदनी प्रमाणता थशे नहीं, कारण के प्रमाणता आस पुरुषने आधीन ठे ज्यारे वेद प्रमाण न थया, त्यारे ते वेदनुं कथन, तथावेदानुसारिणी स्मृतियो पण प्रमाणनूत थयां नहीं, तेथी हिंसाम-य यइ तथा आझादिविधि पण प्रमाणथी विरुद्ध थया.

पूर्वपक्षः— " न हि स्यात् सर्वज्ञूतानि " इत्यादिथी जे हिंसानो निषेध करेलो ठे, ते औत्सर्गिकमार्ग ठे, अर्थात् सामान्य विधि ठे, अने वेदवि-हिता जे हिंसा ठे ते अपवाद मार्ग ठे अर्थात् विशेष विधि ठे ते कार-णथी, तथा अपवाद उत्सर्गथी बलवान् होवाथी वेदविहिता हिंसा दो-पनुं कारण नथी " उत्सर्गापवादयोरपवादविधिर्वल्लीयानिति न्यायात् " त-मारा जैनमतमां पण हिंसाना एकांत निषेध नथी केटलांएक कारणोमां पृथ्वीकायादि जीवोनी हिंसा करवानी आझा ठे. बली ज्यारे साधु रोग पीडित थाय ठे, तेमज असमर्थ अने ग्लान थाय ठे, त्यारे आधाकर्मादि आहार ग्रहण करवानी पण आझा ठे, तेवीज रीतें अमारा मतमां या-ज्ञिकी हिंसा देवता, अतिथिनी प्रीतिवास्ते पुष्ट आलंबनरूप होवाथी अपवादरूप ठे, ते कारणथी तेमां दोष नथी.

उत्तरपक्षः— अन्यकार्यवास्ते उत्सर्गवाक्य, अने अन्यकार्यवास्ते अप-

वादवाक्य, केहेवां, ते उत्सर्ग, अपवाद कटी पण थड शकतां नथी परंतु जे अर्थवास्ते शास्त्रमां उत्सर्ग कहेल होय तेज अर्थवास्ते अपवाद केहेवो जोइये, त्थारेंज उत्सर्ग अपवाद थइशके ठे. ते वने उन्नत निम्नादि (उचां नीचा) व्यवहारवत् परस्पर सापेक्ष होवाथी एक अर्थनां साधक थइ शके ठे जेम के जैनोए सयम पालवा अर्थे नवकोटि विशुद्ध आहार ग्रहण करवो, ते उत्सर्गमार्ग ठे तेवीज रीते द्रव्य, क्षेत्र, काल, जावथी आपत्तिमां पडता गत्यतरना अज्ञावथी, पंचकादि यत्नापूर्वक अनेपणीय आहारादिने ग्रहणकरवा ते अपवादमार्ग ठे, तेपण संयम पालवाने वास्तेज ठे एमपण न केहेवु के जेसाधुने मरणज एक शरण ठे, तेने गत्यंतर अज्ञावनी असिद्धि ठे ॥ उक्त चार्पिजि. ॥ सब्ब सजम स जमाउं, अप्पाणमेवरखिज्जा ॥ मुच्चइ थइ वायाउं, पुणो विसोहीनया विरइ ॥१॥ इत्यागमात् ॥ जावार्थ —सर्वरीते सयम पालवो, जो संयममां दूषण लागवाथी प्राणनी रक्षा थती होय तो संयममां दूषण पण लगावीने रक्षण करवु, प्राण रेहेवाथी प्रायश्चित्तद्वारा ते पापथी मुक्त थइ शुद्ध थवाशे, अने अविरतिपण पण रद्देशे नहि वली आयुवेदमां पण कब्लु ठे के, जे वस्तु कोइ रोगमां कोइ अवस्थामां अपथ्य ठे, तेज वस्तु तेज रोगमां बीजी अवस्थामां देश, काल जोइ आपे तो पथ्य ठे देशादि अपेक्षाए ज्वरवालाने दही पण खावा देवामां आवे ठे तथा च वैद्याः ॥ कालाविरोधि निर्दिष्ट, ज्वरादौ लंघन हितं ॥ कृतेऽनिलश्रमक्रोध, शोककामकृतज्वरात् ॥ १ ॥ जेम प्रथम अपथ्यनो परिहार करवो, अने बीजी अवस्थामा तेनेज जोगवाववां, आ वने प्रसंगे रोगनु निवारण करवानु प्रयोजन ठे. तेथी एम सिद्ध थाय ठे के एकज वस्तुविषयक उत्सर्ग अपवाद ठे

तमारो उत्सर्ग एक अर्थवास्ते ठे, अने, अदवाद बीजा अर्थ वास्ते ठे जुठ “ न हिंस्यात् सर्वभूतानि ” आ जे उत्सर्ग ठे, ते दुर्गतिना निषेध वास्ते ठे, अने जे तमारी अपवाद, हिंसा ठे, ते देवता, अतिथि, पितृंणी प्रीतिसपादन अर्थे ठे ते कारणथी परस्पर निरपेक्ष होवाथी, उत्सर्ग, अपवाद विधि थड शकता नथी हवे विचारो के तमारो अपवाद, उत्सर्गविधिथी केवीरीतें बलवान् थइ शके ठे ?

एम पण न केहेवु के वैदिक हिसानो जे विधि ठे, ते स्वर्गहेतु हो-

वाची, दुर्गतिना निषेधवास्तेज ठे. वैदिक हिंसा स्वर्गनो हेतु नथी. ते उपर सारी रीतें लखी आख्या ठियें. वैदिक हिंसा विना पण स्वर्गप्राप्ति थइ शके ठे. गत्यंतरना अज्ञावमांज अपवाद थइ शके ठे. थइ करवाची स्वर्गनो निषेध थाय ठे, एम अमेज मात्र कहेता नथी, परंतु व्यासजी पण कहे ठे. यदाह व्यासमहर्षिः ॥ पूजया विपुलं राज्य, मन्त्रिकार्येण संपदः ॥ तप. पापविशुद्ध्यर्थ, ज्ञानं ध्यानं च मुक्तिदं ॥ १ ॥ अहिंयां अग्नि-कार्यं शब्दवाच्यना यागादि विधि उपायांतरथी जे संपत् साध्य ठे, ते-नोज हेतु कहेतां थकां, आचार्य ते यागने सुगतिनो हेतुज कदर्थन क-री गया ठे, तथा तेज व्यासजी जाव अग्निहोत्र “ ज्ञान पाली ” इत्यादि श्लोकोथी स्थापन करी गया ठे. इति मीमांसकमतखंडन. ॥ ५ ॥

हवे चार्वाकमतनु खंडन लखियेंठिये चार्वाक कहेठे के आत्माज न-थी तेथी मतावलंबी पुरुषो शा वास्ते वचन कलह करे ठे ? ज्यारे आ-त्मानोज अज्ञाव ठे, त्यारे जैन, बौद्ध, सांख्य, नैयायिक, वैशेषिक, तेमज जैमिनीय, आ जे ठ दर्शनो ठे, तेउं शा वास्ते निःकेवल लोकोने भ्रममां नाखीने जोगविलासथी ठोडावे ठे ? वास्तवमां आत्मा एवी कोइ वस्तुज नथी, तेकारणथी अमारो मत सुंदर ठे जो आत्मा होय तो तेनी सिद्धि वतावो ?

उत्तरपक्ष.— प्रतिप्राणी स्वसंवेदन प्रमाण चैतन्यनी अन्यथा अनुपप-त्तिथी सिद्ध ठे जुउं आ जे चैतन्य ठे, ते भूतोनों धर्म नथी, जो भू-तोनों धर्म होय, तो तो पृथिवीनी कठिनतानी पेठे सर्व कालें, सर्व स्थ-लें उपलब्ध थवो जोइयें, ते सर्वदा उपलब्ध थतो नथी, कारण के लो-ष्टादिमां, तेमज मृत अवस्थामां चैतन्य उपलब्ध थतु नथी

पूर्वपक्ष.— लोष्टादिमां, तेमज मृत अवस्थामां पण चैतन्य ठे, केवल शक्ति रूपें ठे, ते कारणथी उपलब्ध थतु नथी.

उत्तरपक्ष.— वे विकल्प न उल्लंघन करवाची आ तमारु कहेवुं अयुक्त ठे जुउं. ते शक्ति चैतन्यथी विलक्षण ठे ? के चैतन्यज ठे ? जो कहो के विलक्षण ठे, तो तो शक्तिरूपें चैतन्य ठे एम कहो नहि. कारण के पट विद्यमान उतां, पटरूपें घट रहेतो ज नथी “ आह च ॥ प्रज्ञाकरगुप्तो-पि ॥ रूपांतरेण यदित, तदेवास्तीति मारटीः ॥ चैतन्यादन्यरूपस्य, ज्ञा-वे तद्विद्यते कथम् ॥ १ ॥ जो बीजो पक्ष मानशो तो तो चैतन्यज ते श-

क्ति ठे पठी ते शक्ति उपलब्ध केम थती नथी ? जो कहो के आवृत्ति थवाथी उपलब्ध थती नथी, तो ते पण ठीक नथी, कारण के आवृत्ति शब्दनो अर्थ आवरण ठे ते आवरण शु विवक्षित परिणामनो अज्ञाव ठे ? के परिणामांतर ठे ? के जूतोथी अतिरिक्त बीजी वस्तु ठे ? तेमा, विवक्षित परिणामनो अज्ञाव तो नथी कारण के एकांत तुछ होवाथी ते विवक्षित परिणाम अज्ञावने आवरण शक्ति नथी, अन्यथा तेनु अ-तुठरूप होवाथी, ते पण जावरूप थइ जाय. ज्यारे जावरूप थाय, त्यारे पृथिवी आदिमांथी अन्यतम थाय, कारण के “ पृथिव्यादीनि जूतानि तत्त्वमिति वचनात् ” अने पृथिवी आदि जे जूत ठे ते चैतन्यनां व्यजक ठे, परंतु आवरणक नथी, तेथी, केवीरीतें आवरणपणुं सिद्ध थाय ?

जो कहो के परिणामांतर ठे, तो तेपण अयुक्त ठे, कारण के परिणामांतर पण जूतस्वजाव होवाथी जूतोनी पेठे चैतन्यव्यजकज थइ शके ठे, आवरणक थइ शकतु नथी.

जो कहो के जूतोथी अतिरिक्त वस्तु ठे, तो ते कहेवु बहुज असंगत ठे. कारण के जूतोथी अतिरिक्त (न्यारी) वस्तु मानवाथी “ च-त्वार्येव पृथ्व्यादिजूतानि ” तत्त्वसंख्याने व्याघात थइ जशे

वली जुउं के आ जे चैतन्य ठे ते एक एक जूतनो धर्म ठे ? के सर्व जूतसमुदायनो धर्म ठे ? एक एक जूतनो धर्म तो लागतो नथी, कारण के एक एक जूतमां देखातो नथी, तेमज एक एक परमाणुमां सवेदन उपलब्ध थतु नथी. जो दरेक परमाणुमा होय तो पुरुष, सहस्र चैतन्य बृंदनी पेठे परस्परजिन्नस्वजाव थाय, परंतु एकरूप चैतन्य नज थाय, अने देखवामां तो एकरूप आवे ठे “ अहं पश्यामि ” अर्थात् हु देखु-तु हु करूतुं, एवो सकल शरीर अधिष्ठाता एक उपलब्ध थाय ठे

जो समुदायनो धर्म मानो तो पण प्रत्येकमा अज्ञाव होवाथी असत् ठे कारण के जे प्रत्येक अवस्थामां असत् ठे, ते समुदायमां थइ शकतु नथी जेम रेती समूहमांथी तेल

जो कहो के मद्यागोमा मदशक्ति नथी समुदायमां थइ जायठे, तेम चैतन्यपण थइ जाय तो, शुं दोष ठे ? आ पण अयुक्त ठे कारण के प्रत्येक मद्य अगमा मदशक्ति अनुयायी माधुर्यादि गुण देखाय ठे, जुउं.

माधुर्यादि इन्द्रसमां धातकी फूलोष्ठी थोड़ी विकलता उत्पादक शक्ति देखियें ठियें, तेवी रीतें चैतन्य, सामान्य प्रकारची जूतोमां उपलब्ध थतुं नथी, तो केवीरीतें जूतसमुदायची चैतन्य थइ शकेठे? प्रत्येकमां असत् ठे ते समुदायमां थइ जाय तो, सर्व समुदायची सर्व कांइ वनी-जवां जोइयें ए अति प्रसंग थशे.

वली जो तमे चैतन्यने धर्म मानेल ठे, तो धर्मने अनुरूप धर्मीपण अवश्य मानवो जोइशे. जो अनुरूप नहि मानशो तो तो जल अने कठिन्ता आ वंनेने धर्म, धर्मि मानवा जोशे एमपण न कहेशो के जू-तज धर्मि ठे, कारण के जूत, चैतन्यची विलक्षण ठे जुंठ चैतन्य बोध-स्वरूप, तेमज अमूर्त ठे, अने जूत तेनाची विलक्षण ठे, तो केवीरीतें तेजुंनो परस्पर धर्म, धर्मिजाव थइ शकेठे? वली आ चैतन्य जूतोनुं कार्य-पण नथी, कारण के अत्यंत विलक्षण होवाची कार्यकारणजाव कदापि थइ शकतो नथी. उक्तं च ॥ कठिन्याबोधरूपाणि, जूतान्यध्यक्षसिद्धितं ॥ चेतना च न तद्रूपा, सा कथं तत्फलं जवेत् ॥ १ ॥

वली जो चैतन्य जूतकार्य होय, तो तो सर्वजगत् प्राणिमय होवुं जोइये जो कहो के परिणतिविशेष सज्जावना अजावची सकल जगत् प्राणिमय थइ जतुं नथी, तो ते परिणतिविशेष सज्जाव सर्वत्र शा वस्ते थतो नथी? ते परिणति पण जूतमात्र निमित्तज ठे, तो केवी रीतें तेनुं कोइ स्थलें होवु न होवु सिद्ध थइ शकेठे? वली ते परिणतिविशेष केवा स्वरूपवालो ठे? जो कहो के कठिनादिरूप ठे, कारण के घुणादि जंतु काष्ठादिमां उत्पन्न थता देखियें ठियें, ते कारणची ज्यां कठिनत्वादि विशेष ठे, ते प्राणिमय ठे, बीजा नहि आ पण व्यञ्जिचार देखवाची असत् ठे. जुंठ. अशिष्टपण कठिनत्वादि विशेष ठतां कोइ स्थलें होयठे, अने कोइ स्थलें होता नथी, अने कोइस्थलें कठिनत्वादि विशेष विना-पण संस्वेदज घन आकाशमां समूर्धिम उत्पन्न थायठे

वली केटलाएक जीव समानयोनिकपण विचित्रवर्ण संस्थानवाला देखाय ठे. जुंठ. गोवरआदि एकयोनिवालां पण केटलांएक कालां शरी-रवालां तो केटलांएक पीलां शरीरवालां होयठे, बीजां विचित्रवर्णवालां होयठे. संस्थानपण तेजुंनां परस्पर जिन ठे. जो जूतमात्रनिमित्त चैतन्य

होय तो तो एकयोनिवालां सर्व एकवर्ण, संस्थानवाला होवां जोश्ये परंतु तेम तो यतां नथी ते कारणथी आत्माज तेवा तेवा कर्मना वश-
थी तेवा उत्पन्न थायठे एम निश्चये मानवु जोश्ये.

जो कहो के आत्मा होय तो गमनागमन करतां केम न उपलब्ध थवो जोश्ये? कारणके केवल देह विद्यमानज सवेदन उपलब्ध थायठे, अने देहनो अज्ञाव यतां जस्म अवस्थामां देखातो नथी, ते कारणथी आत्मा नथी, परंतु सवेदनमात्रज एक ठे, ते सवेदन देहनु कार्य ठे, देहमांज आश्रित ठे जीतना चित्रनी जेम. चित्र जीत विना रहीं शकतुं नथी, ते-
मज वीजी जीतपर सक्रमण पण थइ शकतु नथी, अने जीतनी साथेज तेनो विनाश थायठे सवेदननु पण तेवीज रीतें जाणी लेवु आ कथनपण असत् ठे कारणके आत्मा स्वरूपथी अमूर्त ठे, अने आतर शरीर अति सूक्ष्म ठे, तेकारणथी दृष्टिगोचर नथी तदुक्त ॥ अतराज्ञावदेहोपि, सू-
क्ष्मत्वाज्ञोपलभ्यते ॥ निष्कामन् प्रविशन् वात्मा, नाज्ञावोऽनीक्षणादपि ॥
॥ १ ॥ ते कारणथी आंतःशरीरयुक्त पण आत्मा, जतां आवतां देखातो नथी, परंतु लिंगथी उपलब्ध थायठे जुठ तत्काल उत्पन्न थयेला कृमि जीवने पण पोताना शरीरविषे ममत्व थायठे घातकने जाणीने दोडी जायठे, जेने जेनेविषे ममत्व ठे, ते पूर्व ममत्व अज्यास पूर्वक ठे तेवुज देखायठे केम के ज्या सुधी कोइ वस्तुना गुण दोष जाणता नथी, त्यां सुधी ते वस्तुमा कोइने पण ममत्व थतु नथी ते कारणथी जन्मनी आ-
दिमा जे शरीरपर ममत्व ठे, ते शरीर परिशीलन अज्यासपूर्वक सस्कार निवधन ठे ते सबवथी आत्मानु जन्मांतरथी आववुं सिद्ध थायठे उक्त च ॥ शरीरगृहरूपस्य, चेतस सज्जवो यदा ॥ जन्मादौ देहिनां दृष्टः, किन्न जन्मातरा गति ॥ १ ॥

हवे आगति प्रत्यक्षथी देखाती नथी, तो केवीरीते तेनो अनुमानथी बोध थाय? आ तमारा केहेवार्थी कांइ दूषण आवतु नथी कारण के अनुमेय अर्थविषे प्रत्यक्षनी प्रवृत्ति थइ शकती नथी परस्पर विषयने परिहार करीने प्रत्यक्ष, अनुमाननु प्रवर्तवु बुद्धिमान लोको मानेठे हवे तमारुं दूषण केवीरीतें लागेठे? आह च ॥ अनुमेयेस्ति नाध्यक्ष, मिति कैवात्रदुष्टता ॥ अध्यक्षस्यानुमानस्य, विषयो विषयो नहि ॥ १ ॥

बली जे चित्रनुं दृष्टांत तमे आप्नु ठे, ते पण विषम होवाथी अयु-
क्त ठे जुळ. चित्र तो अचेतन, तथा गमनस्वभावरहित ठे. आत्मा
तो चैतन्य ठे, तथा कर्मवशथी गमनागमन करे ठे, तो केवीरीतें दृष्टांत
तेमज दाष्टांतिकनी साम्यता थई ? जेम देवदत्त कोइ विवक्षित गाममां
केटलाएक दिवस रहीं, पठी वीजे गाम जई रहे ठे, तेम आत्मा पण
विवक्षित जवमां देहनो त्याग करी जवांतरमां देह रचीने रहे ठे

बली तमे कळुं के संवेदन देहनु कार्य ठे ते पण वास्तविक नथी. का-
रण के चक्षुरादि इंद्रियद्वारा उत्पन्न थवाथी चाक्षुषादि संवेदन कय-
चित् देहथी पण उत्पन्न थाय ठे, परंतु जे मानस ज्ञान ठे, ते केवी रीतें
देहनुं कार्य थई शकेते ? तथा ते मानसज्ञान देहथी उत्पद्यमान थतु
होय तो, इंद्रिय रूपथी उत्पन्न थाय ठे ? के अनिंद्रिय रूपथी उत्पन्न
थाय ठे ? के केश नखादि लक्षणथी उत्पन्न थाय ठे ? प्रथम पक्ष तो
ठीक नथी. जो इंद्रियरूपथी उत्पन्न थतुं होय, तो तो इंद्रिय बुद्धिवत्
वर्तमानान् अर्थतुंज ग्राहक होवु जोश्ये इंद्रियज्ञान वर्तमान अर्थनेज
ग्रहण करी शके ठे, ते सामर्थ्यथी उत्पन्न थतु मानस ज्ञान पण इंद्रिय
ज्ञानवत् वर्तमान अर्थनेज ग्रहण करी शकशे.

हवे ज्यारे चक्षु रूप विषय व्यापार करे ठे, त्यारेज रूपविज्ञान उत्प-
न्न थाय ठे, वीजे वखते थतु नथी हवे ते रूपविज्ञान वर्तमान अर्थ वि-
षय ठे, कारण के वर्तमान अर्थ विषयज चक्षुनो व्यापार थाय ठे. अ-
ने रूपविषयव्यावृत्तिना अज्ञावमा मनोज्ञान ठे, ते कारणथी ते नियत
कालविषयक नथी. तेवीज रीतें वीजी इंद्रियोमां पण जाणी लेवु हवे के-
वीरीतें मनोज्ञानने वर्तमान अर्थग्रहण प्रसक्ति होय ? उक्त च ॥ अक्ष
व्यापारमाश्रित्य, जवदक्षजमिष्यते ॥ तद्व्यापारोन तत्रेति, कथम
क्षजं जवेत् ॥ १ ॥

जो कहो के अनिंद्रिय रूपथी ठे, तो पण ते अचेतन होवाथी अयुक्त
ठे बली केश नखादि तो मनोज्ञानथी स्फुरित चिद्रूप उपलब्धज थतो
नथी, तो केवीरीतें तेजनाथी मनोज्ञान होय ? आह च ॥ चेतयंतो न
दृश्यंते, केशश्मश्रुनखादयः ॥ ततस्तेज्यो मनोज्ञानं, जवतीत्यति साहसं ॥ १ ॥

जो केशनखादिथी प्रतिबद्धमनोज्ञान होय तो तो तेजना उद्बेद थतां

मनोज्ञान मूलथीज रहेशे नहि वली केशनखादिनो उपधात यतां ज्ञानपण उपहत थुं जोईये ? परंतु ते तो थतु नथी, ते कारणथी त्री-जो पक्ष पण ठीक नथी

वली वीजी वात ए ठे के मनोज्ञानमा सूक्ष्म अर्थ पृथक् करणपण ते-मज स्मृतिपाटवादि जे विशेष ठे, ते अन्वयव्यतिरेकथी अज्यासपूर्व-क देखाय ठे जुं तेज शास्त्र इहां, अपोहादि प्रकारथी जो बारवार विचारिये, तो सूक्ष्म, सूक्ष्मतर अर्थावबोध उद्भास थाय ठे, अने स्मृति पाटव अपूर्व वृद्धि पामे ठे एवीरीते एकशास्त्रविषे अज्यास करतां करता सूक्ष्मार्थ स्पष्टीकरण शक्ति यतां, तेमज स्मृतिपाटव वधतां, अ-न्य शास्त्रोमा पण स्वाभाविक रीतें सूक्ष्म अर्थावबोध तेमज स्मृतिपाटव उद्भास पामे ठे, ए प्रमाणे अज्यासहेतुक सूक्ष्मार्थ स्पष्टीकरणादि मनो ज्ञानमा विशेष देखिये ठियें वली कोइने अज्यास विना पण देखियें ठिये ते वास्ते अवश्य परलोकनो अज्यास हेतु ठे शा कारणथी ? का-रणनी साये कार्यनु अन्यथा अनुपपन्नपणं ठे, ते प्रतिबंधथी तेना अदृष्ट कारणनी पण सिद्धि ठे ते कारणथी जीवतुं परलोक गमन सिद्ध थायठे

वली देह, क्षयोपशमनो हेतु ठे, तेथी देहने पण कथचित् ज्ञाननो उपकारी अमे मानिये ठियें. देह दूर थवाथी सर्वथा ज्ञाननी निवृत्ति थ-ती नथी जेम के अग्निथी घटमा कांश्क विशेषता थाय ठे, परंतु अ-ग्निथी घटमा कांश्क विशेषता थाय ठे, परंतु अग्निनी निवृत्ति यतां, घ-टनो मूलथीज उद्देह थतो नथी केवल कांश्क विशेष ठे ते दूर थई जा-य ठे, जेम के सुवर्णनी डवता तेवी रीते अहींयापण देहनी निवृत्ति यतां तत्प्रतिवर्ज्ज कांश्क ज्ञानविशेष निवृत्त थाय ठे, परंतु ज्ञाननो समूल उद्देह थतो नथी जो देहनेज ज्ञाननु निमित्त मानशो, तेमज दे-हनी निवृत्ति थता ज्ञाननी निवृत्ति मानशो, तो तो स्मशानमां देह जस थता तो ज्ञान नाश पामे, परंतु देह विद्यमान ठता मृत अवस्थामां केम होतु नथी ?

जो कहो के प्राण अपान पण ज्ञानना हेतु ठे तेउंना अजावथी ज्ञान रेहेतु नथी तेकहेतुपण वास्तविक नथी कारण के प्राण अपान ज्ञानना हेतु थई शकता नथी, परंतु ज्ञानथीज तेउंनी प्रवृत्ति थाय ठे. जुं ज्यारे

प्राण अपान करनारो मंद करवानी इच्छा करे ठे, त्यारे मंद थाय ठे, अने ज्यारे दीर्घनी इच्छा करे ठे, त्यारे दीर्घ थाय ठे जो देहमात्र नैमित्तिक प्राणापान होय, अने प्राणापान नैमित्तिक विज्ञान होय, तो तो इच्छाने आधीनपणे प्राणापाननी प्रवृत्ति थशे नहि. कारण के जेनु निमित्त देह ठे, एवी जे उज्ज्वलता तेमज श्यामता, ते इच्छाने आधीन थइ प्रवृत्त थती नथी जो प्राणापान ज्ञाननु निमित्त होय, तो प्राणापान मंद तेमज दीर्घ थवाथी, ज्ञानपण अल्प तेमज विशेष थवु जोइये कारण के जेनु कारण हीन अथवा अधिक थशे, तेनुं कार्यपण हीन अथवा अधिक थशे जेम माटीनो पिड मोटो अथवा नानो हशे, तो घट पण मोटो अथवा नानो थशे नहि तो ते कारण थशे नहि. तमने पण प्राणापान न्यून अधिक थवाथी, ज्ञान न्यून अधिक थतुं नथी परंतु तेथी उलटुं थतुं तो देखाय ठे कारण के मरण अवस्थामां प्राणापान अधिक थाय ठे तो पण विज्ञान घटी जाय ठे.

जो कहो के मरण अवस्थामां वातपित्तादि दोषोथी देह विगुणी थई जवाथी प्राणापाननी वृद्धि थतां पण ज्ञाननी वृद्धि थती नथी तेवीज रीतें मृतअवस्थामां पण देह विगुणीभूत थवाथी चैतन्य नथी आ पण तमारुं कथन असमीचीन ठे जो एम थाय तो तो मरीजनारां पण जीवतां थवा जोइये ॥ तथा हि ॥ “ मृतस्य दोषा. समीज्वन्ति ” अर्थात् मरण पठी वातपित्तादि दोष रहेता नथी, अने ज्वरादि विकार न देखावाथी दोषोनु अविद्यमानपणु प्रतीत थाय ठे वली दोषोनुं जे समपणु ठे तेज आरोग्यता ठे, “तेषां समत्वमारोग्य क्षयवृद्धिविपर्यय.” ॥ इति वचनात् ॥ आरोग्यलाजथी देहने फरीथी जीवतां थवुं जोइयें, नहि तो देह कारणज नथी चित्तनी साथे देहने अन्वय व्यातरेक नथी. जो मरेलो जीवतो थाय तो अमे पण देहने कारण मानी लहियें

पूर्वपक्ष.— आ फरी जीवतां थई उठवानो प्रसंग तमारो अयुक्त ठे. कारण के, अगर जो के दोष तो देहने वैगुण्यें करीने निवृत्त थइ गयेल ठे, तो पण वैगुण्यपणानो परिणाम निवृत्त थतो नथी जेम के अग्निथी काष्ठमां करायेलो विकार, अग्नि निवृत्त थया ठतां पण ते निवृत्त थतो नथी.

उत्तरपक्ष.— आ तमारु केहेबु अयुक्त ठे. कारण के विकारपण वे प्र-

કારના ઠે એક વિકાર નિવૃત્ત થઈ જાય ઠે, અને વીજો નિવૃત્ત થતો નથી નિવૃત્ત વિકાર જેમ કે અગ્નિકૃત સુવર્ણમા ઢવતા. અનિવૃત્ત વિકાર જેમ કે આગ્નિકૃત કાષ્ઠમાં શ્યામતા વાયુઆદિ જે દોષ ઠે, તે નિવૃત્ત વિકાર ઠે ચિકિત્સા પ્રયોગથી દેખિયેં ઠિયે જો વાયુઆદિ દોષપણ અનિવૃત્ત વિકાર હોય તો તો ચિકિત્સા વિફલ થઈ જાય એમપણ ન કહેવું કે મરણની પહેલાં દોષ નિવૃત્તવિકાર આરંજક ઠે, અને મરણ સમયે દોષ અનિવૃત્ત વિકાર આરંજક ઠે, કારણ કે એકને એકજ જગાએ નિવૃત્ત, અનિવૃત્તરૂપ બને વિકાર થઈ શકતા નથી.

પૂર્વપક્ષ —વ્યાધિ વેપ્રકારના ઠે, એમ લોકમાં પ્રસિદ્ધ ઠે- એક સાધ્ય, વીજા અસાધ્ય સાધ્યવ્યાધિ, ચિકિત્સાથી દૂર થઈ જાયઠે અસાધ્ય, ચિકિત્સાથી દૂર થતા નથી હવે જુઠું વે પ્રકારના વ્યાધિ સિદ્ધ ઠે કે કેમ ?

ઉત્તરપક્ષ —આ કથન અસત્ ઠે તમારા મતપૂર્વક અસાધ્ય વ્યાધિજ થઈશકે નહિ વ્યાધિનું અસાધ્યપણું, આયુના ક્ષયપણાથી થાયઠે, કારણકે તે વ્યાધિમાં વૈદ્યનો યોગ, તથા સમાન ઔષધ ઠતા પણ કોઈ મરી જાયઠે, અને કોઈ મરતું નથી, અને જે પ્રકૃતિલ કમોના ઉદયથી ચિન્ત્રાદિ વ્યાધિઠે, તે હજાર ઔષધોથી પણ સાધ્ય થઈ શકતા નથી આ બને પ્રકારના વ્યાધિનું સ્વરૂપ પરમેશ્વરનાં વચન જાણનારાઈના મતમાજ સિદ્ધ ઠે, પરંતુ તમારા જ્ઞાતમાત્ર તત્ત્વવાદિયોના મતમા સિદ્ધ થઈ શકતું નથી દોષકૃત વિકાર દૂર કરવામાં, વૈદ્યના તેમજ સમર્થ ઔષધિના અજાવથી વ્યાધિ વૃદ્ધિમાન થઈ જાયઠે, ત્યારે તે વ્યાધિ અસાધ્ય થઈ જાયઠે, અને તેથી સર્વ આયુષ્યનો અપક્રમ અર્થાત્ ક્ષય તે કરી નાંખેઠે, કેટલા એક દોષો ઉપશાત થવાથી અકસ્માત્ મૃત્યુ પામે ઠે અને કેટલાએક અત્યત્કુદ્ધ દોષોથી પીડાતા ઠતાંપણ મૃત્યુ પામતા નથી આ વાત તમારા મતમા સિદ્ધ થઈ શકતી નથી આહ ચ ॥ દોષસ્યોપશમેષ્ય-સ્તિ, મરણ કસ્યચિત્ પુન ॥ જીવન દોષકુદ્ધત્વે, ઽપ્યેતન્ન સ્યાદ્ભવન્મતે ॥૧॥ અમારા મતમા તો જ્યાસુધી આયુષ્ય હોય, ત્યાં સુધી દોષોથી પીડાતાંઠતા પણ પ્રાણી જીવતો રહેઠે, અને જ્યારે આયુ ક્ષય થઈ જાયઠે, ત્યારે દોષોના વિકાર વિનાપણ મૃત્યુ પામેઠે તે કારણથી દેહ જ્ઞાનનું નિમિત્તનથી બલી એક સવાલ ઠે કે, દેહને જે તમે જ્ઞાનનું કારણ માનો ઠો, તે શુ

सहकारि कारण मानोठो ? के उपादान कारण मानो ठो ? जो सहकारि कारण मानोठो तो तो अमे पण देहने क्योपशमनो हेतु तो मानिये ठिये, क्यचित् विज्ञाननो हेतु मानियेंठियें जो उपादान कारण मान-
शो तो तो अयुक्तठे उपादान कारण तो ते थइ शके, जे कारण विकारि थतां कार्यपण विकारि थइ जाय, जेम के मृत्तिका तेमज घट, अने अहिंयां तो देह विकार पामतां ठतां पण संवेदन विकार पामतो नथी, तेमज देह विकार पाम्या विनापण जय शोकादिथी, संवेदन विकार पा-
मेलो देखायठे ते कारणथी देह संवेदननुं याने ज्ञाननुं उपादान कारण थइ शकतो नथी उक्तं च ॥ अधिकृत्य हि यद्वस्तु, य. पदार्थोविकार्यते ॥
उपादानं न तत्तस्य, युक्त गोगवयादिवत् ॥ १ ॥ आ केहेवाथी जे कहेठे के मातापितानुं चैतन्य, पुत्रना चैतन्यनुं उपादान कारण ठे, तेपण खंडन थइ जायठे जुठ मातापिता विकारी थतां पुत्र विकारी थतो नथी, अने जे जेनु उपादान कारण ठे, ते ते कार्यथी अज्ञेद होयठे, जेमके माटी तथा घट जो माता, पितानां चैतन्य, पुत्रनां चैतन्यथी अज्ञेदरूप होय तो तो, पुत्रनु चैतन्य, पण माता पिताना चैतन्यथी अज्ञेद थवु जोइये तेम नथी, तेथी तमारुं कथन प्रमाणरहित ठे ए प्रमाणेसर्व हेतु जोतां जूतोनों धर्म, अथवा जूतोनुं कार्य चैतन्य नथी परंतु आत्मा स्वतः सिद्ध ठे. विशेषथी चार्वाकमतनुं खंडन जोवु होय तो संमतितर्क तथा स्याद् वादरत्नाकरादि ग्रंथो जोइ लेवा इति चार्वाकमत खरून आ परिच्छे-
दमां कुगुरुनां जे लक्षणो कह्यां ठे, ते चाहेतो जैनना साधुमा होय के चाहे तोअन्यमतना साधुठमां होय, ते सर्वने कुगुरु कहेवा जोइये

इति श्रीतपागढीयमुनिश्रीबुद्धिविनयशिष्यमुन्यानंदविजयात्माराम विरचितजेनतत्त्वाददर्शगुर्जरज्ञापांतरे कुगुरुस्वरूपनिर्णयनामा चतुर्थ परि-
च्छेद. समाप्त. ॥ ४ ॥

॥ अथ पंचम परिच्छेद प्रारंभः ॥

पांचमा परिच्छेदमां धर्मतत्त्वनु स्वरूप लखियेठिये दुर्गतिमां पडतां जीवने धारण करी राखे, अर्थात् दुर्गति प्राप्त न थवा दे ते धर्म कहे-
वाय ठे धर्मना त्रण जेद ठे १ सम्यक्ज्ञान, २ सम्यक् दर्शन, ३ सम्यक्-
चारित्र. प्रथम सम्यक् ज्ञाननुं स्वरूप संक्षेपथी लखिये ठिये यथा ॥ य-

थावस्थिततत्त्वानां, संक्षेपाद्विस्तरेण वा ॥ योवबोधस्तमत्राहु, सम्यक् ज्ञानं मनीषिण ॥ १ ॥ अर्थ.—यथावस्थित नयप्रमाणयुक्त प्रतिष्ठित ठे स्वरूप जेनु एवां जे जीव, अजीव, आश्रव, संवर, निर्जरा, वध, मोक्षरूप सात तत्त्व, प्रकारांतरें पुण्य, पाप अधिक होवार्थी नवतत्त्व, तेनो जे अवबोध अर्थात् ज्ञान, ते सम्यक् ज्ञान जाणवु ते ज्ञान द्योपशमविशेष-थी कोइ जीवने सक्षेपथी, तेमज कोइ जीवने विस्तारपूर्वक थाय ठे ते नवतत्त्वमांहेना प्रथमजीवतत्त्वनु स्वरूप कहिये ठिये, जीव कहो अथवा आत्मा कहो आ वने एकज वस्तुना नाम ठे

प्रश्न—जैनमतमां आत्मानुं शु लक्षण ठे ?

उत्तर.—चैतन्य लक्षण ठे

प्रश्न—जैनमतमां जीव, प्राणी, आत्मा कोने कहेठे, जरा विस्तारथी स्वरूप बतावो ?

उत्तर:—य कर्ता कर्मज्जेदानां, जोक्ता कर्मफलस्य च ॥ संसर्ता परिनि-
र्वाता, सहात्मा नान्यलक्षण ॥ १ ॥ जावार्थ. मिथ्यात्व, अविरति, प्रमाद अने योगथी कहुपित, अर्थात् मलीन यश्ने वेदनी आदि कर्मोनो कर्ता, तथा ते करेलां कर्मोनां सुखदुःखादि फल तेनो जोक्ता, तथा नरक, ति-
र्यंच आदि गतिविषे कर्मोना विपाकना उदयथी भ्रमणकरनार, तेमज सम्यक् दर्शनादि रत्नत्रयीथी उत्कृष्ट पुरुषार्थपूर्वक सपूर्ण कर्मांशने दूर करनार अर्थात् निर्वाण प्राप्त करनार तेज आत्मा ठे, तेज प्राणी ठे, तेज जीव ठे जुड़ नदीसूत्र आत्मांनी सिद्धि चार्वाकमतखंडनमां लखी आव्याठियें जो विशेषथी आत्मांनी सिद्धि जोवी होय तो शब्दाजोनिधि, गंधहस्तिमहाजाण्य जोवा आत्मा सर्वव्यापी पण नथी एकात नित्य, कूटस्थपण नथी एकात अनित्य द्वाणिकपण नथी परंतु शरीरमात्रव्यापी कयचित् नित्यानित्यरूप ठे तेनु खंडन मडन विस्तारथी जोवु होय तो स्याद्वादरत्नाकर, रत्नाकरावतारिका, अनेकातजयपताका प्रमुख शास्त्रथी अवलोकन करवु अर्हियां विस्तार करवार्थी ग्रथ वधि जाय, तेमज वाचनार आलस करे ते सबवथी, विशेष वर्णन कर्तुं नथी

जीव वे प्रकारना ठे एक मुक्तरूप, बीजा ससारी वने प्रकारना जीव अनादि अनंत ठे ज्ञान, दर्शन तेउनु लक्षण ठे. मुक्तस्वरूप आत्मा (परमा-

ત્મા) સર્વે એક સ્વચ્છાવ છે જન્માદિ ક્લેશોથી વર્જિત છે. અનંતજ્ઞાન, અનંતદર્શન, અનંતવીર્ય, અનંત આનંદમય સ્વસ્વરૂપમાં સ્થિત છે. નિર્વિકાર નિરંજન, જ્યોતિઃસ્વરૂપ છે.

સંસારી જીવ વે પ્રકારના છે એક સ્થાવર. વીજા ત્રસ સ્થાવરના પાંચ જ્ઞેદ છે ૧ પૃથિવીકાય, ૨ અપ્કાય, ૩ તેજસ્કાય, ૪ વાયુકાય, ૫ વનસ્પતિકાય. વલી ત્રસના ચાર જ્ઞેદ છે ૧ દ્વીદ્રિય, ૨ ત્રીદ્રિય, ૩ ચતુરિદ્રિય, ૪ પંચેદ્રિય. સ્થાવર સર્વે એક સ્પર્શેદ્રિય વાલાજ છે. શંખ, ગંડોલા, જલો, ચદણગ, કૃમિ, અલસીયાં પ્રમુખ જીવ, એક સ્પર્શેદ્રિય અર્થાત્ શરીર, તેમજ રસનેદ્રિય અર્થાત્ મુખ, એમ વે દ્વિદ્રિયવાલા છે માંકડ, જૂ, કીડી, ધીમેલ, ઊધી, મંકોડાપ્રમુખજીવ, પૂર્વોક્ત વે દ્વિદ્રિય, તથા એકનાસિકા, એમ ત્રણ દ્વિદ્રિયવાલાં છે. માછી, મઘર, ડાંસ, કસારી, વાંઠી, તીડ, જમરા પ્રમુખ જીવ પૂર્વોક્ત ત્રણ દ્વિદ્રિય તથા એક ચક્ષુ એમ ચાર દ્વિદ્રિયવાલાં છે. નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય, દેવતા એ પંચેદ્રિય જીવ છે સ્પર્શન, રસના, ગ્રાણ નેત્ર, કાન, આ પાંચેદ્રિયવાલાં છે સ્થાવર જીવ પણ વે પ્રકારના છે એક સૂક્ષ્મ નામકર્મના ઉદયથી સૂક્ષ્મ વીજા વાદર નામકર્મના ઉદયથી, વાદર સ્થાવર તથા ત્રસ જીવ, સમુદ્ભવ ઠપર્યાસિ વાલાં છે, ઠપર્યાસિનાં નામ. ૧ આહાર પર્યાસિ, ૨ શરીરપર્યાસિ, ૩ દ્વિદ્રિયપર્યાસિ, ૪ શ્વાસોદ્વાસ પર્યાસિ, ૫ જાપાપર્યાસિ, ૬ મન.પર્યાસિ.

હવે પર્યાસિનું સ્વરૂપ લખિયેઠિયેં પર્યાસિ અર્થાત્ શક્તિ ૧ આહાર ગ્રહણ કરવાની જે શક્તિ, તે આહારપર્યાસિ, ૨ શરીર રચવાની જે શક્તિ, તે શરીરપર્યાસિ, ૩ દ્વિદ્રિય કરવાની શક્તિ, તે દ્વિદ્રિયપર્યાસિ છે, એમ ઠપર્યાસિનું સ્વરૂપ જાણવું પૂર્વોક્ત ઠપર્યાસિમધ્યેથી જે જે જીવને જેટલી જેટલી પર્યાસિ હોવી જોઈયે તે કરતાં ઊંઠી પર્યાસિ હોય તો તે જીવ અપર્યાસિ કહેવાય છે, સ્થાવર જીવમાં પ્રથમની ચાર પર્યાસિ છે, વે દ્વિદ્રિયવાલા, ત્રણ દ્વિદ્રિયવાલા, અને ચાર દ્વિદ્રિયવાલા જીવોમાં મનવિના પાંચપર્યાસિ છે. પંચેદ્રિય જીવમાં ઠપર્યાસિ છે. ૧ પૃથિવીકાય, ૨ જલકાય, ૩ તેજસ્કાય, ૪ વાયુકાય, આ ચારેમાં અસરય જીવ છે વનસ્પતિ કાયના વે પ્રકાર છે. પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયમાં અસંખ્ય જીવ છે, સાધારણ વનસ્પતિકાયમાં અનંતજીવ છે. સ્થાવર તથા ત્રસજીવના જઘન્ય (૧૪) જ્ઞેદ

ઠે, મધ્યમ (૫૬૩) જેદ ઠે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત જેદ ઠે મધ્યમના જેદો માં (૧૪) જેદ નરકગતિવાલાંના ઠે, (૪૭) જેદ તિર્યંચ ગતિવાલાંના ઠે, (૩૦૩) જેદ મનુષ્ય ગતિવાલાંના ઠે, (૧૯૭) જેદ દેવગતિવાલાંના ઠે મધ્યમના સર્વ મલી એમ (૫૬૩) જેદ ઠે તેહનું વિસ્તારથી સ્વરૂપ જોવા હોય તો પ્રજ્ઞાપત્રસિદ્ધાંત, તથા જીવવિચાર પ્રકરણ આદિ શાસ્ત્રો જોવાં

પ્રશ્ન - હે જૈન ? હે ઇંદ્રિયાદિ જીવ તો જીવલક્ષણસયુક્ત હોવાથી જીવ સિદ્ધ થાય ઠે પરંતુ પૃથિવી આદિ પાંચ સ્થાવરોમાં અમે જીવ કેવી રીતે માનિયે ? પૃથિવી આદિમાં જીવનું કાંઈ પણ ચિહ્ન ઉપલબ્ધ થતું નથી

ઉત્તરપદ્ધ- અગર જો પૃથિવી આદિમાં જીવનું પ્રગટ ચિહ્ન દેખાતું નથી, તો પણ અવ્યક્ત રૂપે જીવનું ચિહ્ન ઠે તેથી જીવ સિદ્ધ થાય ઠે જેમ ધતુરાથી, અને મદિરાપાન આદિના નિસ્સાથી મૂર્છિત થયેલા જીવમાં અવ્યક્તલિંગ થઈ જવા ઠતાં જીવપણુ ઠે, તેમ પૃથિવી આદિમાં પણ જીવપણુ માનવું જોઈયે

પ્રશ્ન - મદિરાની મૂર્છામાં શ્વાસોત્વાસ દેખવાથી અવ્યક્તપણામાં પણ ચેતના લિંગ ઠે, પરંતુ પૃથિવી આદિમાં તેવું ચેતનતાનું લિંગ કાંઈ પણ નથી, તેથી તેહને કેમ ચૈતન્ય માનવામાં આવે ?

ઉત્તરપદ્ધ- તમે કહો છો તેવું ચૈતન્ય નથી, પરંતુ પૃથ્વીકાયમાં આદ્યમાં, સ્વઆકારમાં રહેલા લવણ, વિદુમ, પાષાણ આદિમાં, અર્પે માંસ અકુરની જેમ સમાનજાતીય અકુર ઉત્પત્તિપણુ ઠે વનસ્પતિ જેમ ચેતનપણાનું ચિહ્ન ઠે તે કારણથી અવ્યક્ત ઉપયોગાદિલક્ષણ હોવાથી પૃથ્વી સચેતન ઠે એમ સિદ્ધ થાય ઠે

પ્રશ્ન - વિદુમ પાષાણાદિ પૃથ્વી કઠણરૂપ ઠે સર્વ કઠિનરૂપ હોવાથી પૃથ્વી સચેતન કેમ હોઈશકે ?

ઉત્તર.- જેમ શરીરમાં અસ્થિ અર્થાત્ હાડ અનુગત ઠે, તે કઠણ ઠે તો પણ સચેતન ઠે તેમ જીવાનુગત પૃથ્વીનું શરીરપણ સચેતન ઠે, વલી પૃથ્વી, અપ્, તેજ વાયુ, વનસ્પતિ, તેહનાં શરીર જીવ સહિત ઠે, ટેય, જેય, ઉત્કેષ્ય, જોગ્ય, ગ્રેય, રસનીય, સ્પૃશ્ય દ્રવ્ય હોવાથી સાક્ષા (વલ્લભના ગલાંની નીચેની ઝૂલ ' ગલધી ') તથા વિપાણ (શીંગડાં) નીપેટે સંઘાતવત્

પૃથિવી આદિમાં ઘેચત્વાદિ જે દેખિયે ઠિયે, તેને કોઈ પણ ગોપવી શકતુ નથી વલી એમપણ ન કહેવું કે પૃથિવી આદિનાં જીવશરીર જે સાધવાં છે તે અનિષ્ઠ છે, કારણ કે સર્વ પુજલ દ્રવ્યને દ્રવ્યશરીર એમ પણ માનિયેઠિયે. તેમાં જીવસહિત, તથા જીવરહિત જે વિશેષ છે તે આ પ્રમાણે છે, શસ્ત્રથી અનુપરત જે પૃથિવી આદિ છે, તે હાથ પગના સંઘાતવત્ સંઘાત ન હોવાથી કદાચિત્ સચેતન છે, તેવીજ રીતે શસ્ત્રથી ઉપહત ચવાથી હાથ આદિ પેટે અચેતનપણ છે, તે અચેતનજ છે

પ્રશ્ન.— પ્રશ્રવણવત્ અર્થાત્ મૂત્રની પેટે જીવનું લક્ષણ ન હોવાથી જલ જીવ નથી

ઉત્તરપદ્ધ.— હેતુ અસિદ્ધ હોવાથી, આ પણ કહેવું વાસ્તવિક નથી જુઠું હાથીનું શરીર કલલ અવસ્થામાં (તરત ઉત્પન્ન થયેલી સ્થિતિમાં) દ્રવરૂપ તેમજ સચેતનરૂપ દેખાય છે તેવીજ રીતે જલમાં પણ જાણવું વલી ઇંડામાં રસમાત્ર છે, પરંતુ અવયવ કોઈપણ ઉત્પન્ન થયેલ નથી, તેમજ વ્યક્ત હાથપગાદિ પણ નથી, તો પણ સચેતન છે, તે ઉપમાએ જલપણ સચેતન છે આ તેમાં પ્રયોગ છે દ્રવરૂપ હોવાથી શસ્ત્રથી અનુપહત થકું હાથીના શરીરના ઉપાદાનજૂત કલલવત્ જલ સચેતન છે. આ હેતુમાં વિશેષણના ઉપાદાનથી અર્થાત્ ગ્રહણથી પ્રશ્રવણ દૂધાદિમાં વ્યજિચાર નથી તથા અનુપહતદ્રવ્ય હોવાથી ઇંડામાં રહેલા કલલવત્ જલ સાત્મક છે વલી હિમાદિ કોઈક અવસ્થામાં અપ્રકાય હોવાથી વીજા ઉદકની જેમ સચેતન છે તથા કોઈ જગાએ ઝૂમિ ખોદવાથી સ્વાત્તાવિક સંજવ હોવાથી મેડકવત્ જલ સચેતન છે. તેમજ આકાશમાં ઉત્પન્ન થતું જલ, વાદલાદિ વિકારથી થયેલું સ્વતઃજ ઉત્પન્ન થઈને પડવાથી મત્સ્યવત્ સચેતન છે તથા શીતકાલમા નદીપ્રમુખમાં વહુ શીત પડતાં, વહુ, અને અલ્પ શીત પડતાં અલ્પ, ઉષ્મા દેખાય છે, તે ઉષ્મા સજીવ હેતુકજ છે અલ્પ વિશેષ મલેલાં મનુષ્યોના શરીરોની જેમ અલ્પ વહુ ઉષ્મા થાય છે જલમાં શીતસ્પર્શજ છે એમ વૈશેષિક કહે છે તથા શીત કાલમાં શીત વહુજ પડવાથી પ્રાત કાલમા તલાવ આદિની પશ્ચિમ વિશામાં ઝા રહી, તલાવ આદિ જોઈયે, તો તે તલાવમાંથી નિકલતો વાપ્પસમૂહ દેખાય છે, તેપણ જીવ હેતુકજ છે તેનો પ્રયોગ એવો છે કે શીતકાલમાં

જે વાષ્પ થાય છે, તે ઉષ્ણ સ્પર્શવાલી વસ્તુથી થાય છે શીતજલથી સે-
ચનકરેલા શીતકાલમાં મનુષ્ય શરીરની વાષ્પની જેમ વલી ઉકરડામાં
કૂડા કચવરમાંથી વૂઝ્યા (વાષ્પ) નિકલે છે, ત્યાં પણ અમે પૃથ્વીકાયના
જીવ માનિયેઠિયે આ હેતુરથી જલ સજીવ સિદ્ધ થાય છે

પ્રશ્ન - તેજસ્કાયમાં જીવ કેવીરીતે સિદ્ધ થાય છે ?

ઉત્તરપદ્ધ - જેમ રાત્રિમાં યજ્ઞોત (આગીઆ કીડા) નુ શરીર જી-
વશક્તિથી વનેલું પ્રકાશવાન્ છે, તેમ અંગારાદિપણ પ્રકાશમાન હોવાથી
સચેતન છે તથા જેમ જ્વરની ઉષ્મા જીવના પ્રયોગ વિના અર્થાત્ અ-
સ્તિત્વ વિના હોતી નથી, તેમ અગ્નિમાં પણ જીવવિના ગરમી થતી નથી
જુરં કે મૃતકશરીરમાં જ્વર કદાપિ હોતો નથી એવા અન્વયવ્યતિરેકથી
અગ્નિ સચેતન જાણવો વલી પ્રયોગ આ છે, આત્માના સયોગથી પ્રગટ
થયો છે અગારાપ્રમુખને પ્રકાશ પરિણામ, શરીરસ્ય હોવાથી યજ્ઞોત શ-
રીર પરિણામવત્ તથા આત્મા સયોગપૂર્વક શરીરસ્ય હોવાથી જ્વર ઉ-
ષ્મવત્ અગારાપ્રચુલ્લમાં ઉષ્ણતા છે એમપણ ન કહેવું કે સૂર્યની ઉષ્મા
સાથે અનેકાતિક હેતુ છે સૂર્યમાં જે ઉષ્મા છે તે પણ આત્મસયોગ પૂર્વ-
કજ અમે માનિયેઠિયે તથા અગ્નિ સચેતન છે, કારણ કે યથાયોગ્ય આ-
હાર કરવાથી વૃદ્ધિ આદિ વિકાર માલમ પડવાથી પુરુષના શરીરની જે-
મ ઇત્યાદિ લક્ષણોથી અગ્નિ સચેતન છે

પ્રશ્ન - વાયુકાય (પવન) માં જીવસત્તા કેવી રીતે સિદ્ધ કરો છો ?

ઉત્તરપદ્ધ - જેમ દેવતાઈનાં શરીર શક્તિ પ્રજાવથી, તેમજ મનુષ્યોનાં
શરીર અજનાદિ વિદ્યામંત્રના પ્રજાવથી, અદૃશ્ય અદ્વજવાથી નેત્રથી દે-
ખાતા નથી, તોપણ વિદ્યમાન ચેતનાવાલાં છે, તેમ વાયુકાય સૂક્ષ્મ પરિ-
ણામ હોવાથી, પરમાણુની જેમ, નેત્રથી દેખાતા નથી તોપણ વિદ્યમાન
ચેતનાવાલા છે તેમજ અગ્નિથી દગ્ધ પાપાણસહગત અગ્નિવત્, પ્રયોગ
આ છે વીજાઈની પ્રેરણાવિના, નિયમપૂર્વક તિર્યક્ ગતિ હોવાથી વાયુ
ચેતનાવાન્ છે ગવાશ્વાદિવત્ તિર્યક્ ગતિના નિયમથી, પરમાણુની સાથે
વ્યજિચાર નથી વલી શસ્ત્રથી અનુપહત હોવાથી વાયુ સચેતન છે

વનસ્પતિકાયમા તો પ્રત્યક્ પ્રમાણથી જીવ સિદ્ધજ છે તે કારણથી
અહિયા તેનો વિસ્તાર કર્યો નથી સર્વજ્ઞના કથન કરેલાં આગમપણ પૃ-

થિવી જલ, અગ્નિ, પવન, વનસ્પતિમાં જીવસત્તા કહે છે. તેમ ઠતાં કદા-
પિ કોઈ દ્વીદ્રિય, ત્રીદ્રિય, ચતુરિદ્રિય, તેમજ પંચેદ્રિયમાં પણ જીવ ન-
હિ માને તો તેઝની અમાન્યતાથી અમને કાંઈ હાનિ નથી. આ સંદેષથી
જીવસ્વરૂપ વર્ણન કર્યું, વિસ્તારની અગ્નિલાપાવાલાઈ જૈનસિદ્ધાંત જોવા

હવે વીજુ અજીવતત્ત્વ કહિયેઠિયે અજીવનાં લક્ષણો જીવનાં લક્ષ-
ણોથી વિપરીત છે. જે જ્ઞાનથી રહિત હોય, રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શવાલા
હોય, નર, અમરાદિગતિમાં ન ગમન કરનાર હોય, જ્ઞાનાવરણીયાદિ ક-
ર્મના કર્તા ન હોય, તેમજ તે કર્મફલના જોક્તા ન હોય, અને જડસ્વ-
રૂપ હોય, તે અજીવ છે તે અજીવના પાંચ પ્રકાર છે ૧ ધર્માસ્તિકાય, ૨
અધર્માસ્તિકાય, ૩ આકાશાસ્તિકાય, ૪ પુજ્જલાસ્તિકાય, ૫ કાલ

૧ ધર્માસ્તિકાયનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે જેમ મત્સ્યના સંચારનું અપે-
ક્ષાકારણ પાણી છે, તેમ જીવ તથા પુજ્જલને ગતિપણે પરિણમતાં જે અ-
પેક્ષાકારણ હોય તે ધર્માસ્તિકાય છે યદ્યપિ જીવ તથા પુજ્જલ સ્વશક્તિથી
ચાલે છે, પરંતુ તેઝને ગતિસહાયક ગુણપ્રદાતા ધર્માસ્તિકાય પદાર્થ છે.
તે લોકવ્યાપી છે, નિત્ય છે, અવસ્થિત છે, અરૂપી છે અસંખ્યપ્રદેશી છે જ્યાં
સુધી આ ધર્માસ્તિકાય ડ્રવ્ય છે, ત્યાંસુધી લોકની મર્યાદા છે જો ધર્મા-
સ્તિકાય ડ્રવ્ય ન માનિયે, તો લોક અલોકની મર્યાદા રહે નહીં જ્યાં સુધી
ધર્માસ્તિકાય ડ્રવ્ય વર્તે છે, ત્યાંસુધી જીવ, પુજ્જલ ગતિ કરે છે તેનું સંપૂર્ણ
સ્વરૂપ જૈનમતના ગ્રંથો અધ્યયન કર્યા શીવાય જાણી શકાય નહિ.

૨ વીજુ અધર્માસ્તિકાય ડ્રવ્ય છે તેનું સ્વરૂપ ધર્માસ્તિકાય સદૃશ જા-
ણવું, પરંતુ તફાવત એ છે કે, આ ડ્રવ્ય જીવ, પુજ્જલને સ્થિતિ સહાયક છે
જેમ પથીજન રસ્તામાં ચાલતાં થાકી જાય છે, ત્યારે વિશ્રામ લેવા સારું
ઘટ્ટાદિની ઠાયામાં વેસે છે, તે પ્રસંગે સ્થિતિ તો પોતેજ કરે છે, પરંતુ આ-
શ્રય વિના સ્થિતિ અશકતી નથી, તેમ જીવ પુજ્જલ ગતિકરતાં કરતાં
સ્થિતિ કરવા પ્રસંગે સ્થિતિ તો પોતેજ કરે છે, પરંતુ અપેક્ષાકારણરૂપ
ઘટ્ટાની ઠાયા જેમ અધર્માસ્તિકાય ડ્રવ્ય છે

૩ ત્રીજુ આકાશાસ્તિકાય ડ્રવ્ય છે તેનું સ્વરૂપ પણ ધર્માસ્તિકાય
સદૃશ છે પરંતુ વિશેષ આ પ્રમાણે છે આ ડ્રવ્ય લોકાલોકવ્યાપી છે અવ-
કાશદાનલક્ષણ છે જીવ, પુજ્જલને રહેવામાં અવકાશ આપે છે. આ

ત્રણેદ્રવ્ય એક વીજામાં મલી ગયેલાં છે. જ્યાંસુધી આકાશાસ્તિકાય, ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાય છે, ત્યાંસુધી લોક છે, અને જ્યાં કેવલ આકાશાસ્તિકાય છે, અને વીજુ કાંઈ નથી, તે અલોક છે

ચોથું પુજ્જલાસ્તિકાય દ્રવ્ય છે પરમાણુર્તનુ નામ પણ પુજ્જલ છે, તેમજ પરમાણુર્તના સમૂહનાં ઘટ, પટાદિ કાર્ય છે, તેર્તને પણ પુજ્જલજ કહે છે એક પરમાણુમાં, એકવર્ણ, એકરસ, એકગંધ, એ સ્પર્શ છે, કાર્ય તેનું લિંગ છે વર્ણથી વર્ણાંતર, રસથી રસાંતર, ગંધથી ગંધાંતર, અને સ્પર્શથી સ્પર્શાંતર થઈ જાય છે પરમાણુ દ્રવ્યરૂપે અનાદિ અનંત છે, પર્યાયરૂપે સાદિ સાંત છે પરમાણુર્તનાં જે કાર્ય છે, તેર્તમાં કોઈકતો પ્રવાહથી અનાદિ અનંત છે, અને કોઈ સાદિ સાંત છે જે જડરૂપ દેખાય છે, તે સર્વ પરમાણુર્તનાં કાર્ય છે સુકેલી વનસ્પતિ, તેમજ અગ્નિપ્રમુખ શસ્ત્રોથી પરિણામાતર પ્રાપ્ત થયેલાં પૃથિવી આદિ સર્વ પુજ્જલ છે સમુચ્ચય પુજ્જલ દ્રવ્યમાં, પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, એ ગંધ, આઠ સ્પર્શ, પાંચ સસ્થાન, એ કાલો, લીલો, રાતો, પીલો, ધોલો, આ પાંચ વર્ણ છે તીલો, કડવો, કપાયેલો, લાટો, મીઠો, આ પાંચ રસ છે સુગંધ, ડુર્ગંધ, આ એ ગંધ છે ચરચરો, સુવાલો, હલવો, જારે, ટાલો, ડાલો, ચીકણો અને લૂલો આ આઠ સ્પર્શ છે તેના વિશેષવર્ણાદિ થાય છે, તે સર્વ એક વીજાના મેલાપથી થાય છે, પુજ્જલોમા અનંત શક્તિ છે, અનંત સ્વજાવ છે ૧ દ્રવ્ય, ૨ ક્ષેત્ર, ૩ કાલ, ૪ જાવ, ૫ ઇત્યાદિ તે તે નિમિત્તોના મલવાથી વિચિત્ર પરિણામ તેના થાય છે

૫ પાંચમું કાલદ્રવ્ય છે તે પ્રસિદ્ધ છે આ પાંચે દ્રવ્ય અજીવ છે ઇતિ હવે પાંચ નિમિત્તનું સ્વરૂપ લખિયેઠિયે ૧ કાલ, ૨ સ્વજાવ, ૩ નિયતિ, ૪ પૂર્વકૃત, ૫ પુરુષકાર, તેર્તનું સ્વરૂપ શ્રીસિદ્ધસેન દિવાકર આચાર્યકૃત સમ્મતિતર્ક ગ્રંથમાં વિસ્તારથી વતાવેલ છે તે પાંચમાંથી જો એકને માને તો તે મિથ્યાજ્ઞાન, અને મિથ્યા દૃષ્ટ છે જો પાંચેના સમવાયને માને તો સમ્યક્ જ્ઞાન તથા સમ્યક્ દૃષ્ટ છે આ પાંચે નિમિત્તમાહેના ૧ કાલ, ૨ સ્વજાવ, ૩ નિયતિ, આ ત્રણ નિમિત્તોનું સ્વરૂપ ક્રિયાવાદિના મતમા લક્ષી આવ્યા ઠિયે, ૪ પૂર્વકૃત (કર્મ) નું સ્વરૂપ આગલ કર્મ સ્વરૂપનો વિસ્તાર કરવામા આવશે ત્યાં કરવામા આવશે ૫ પુરુષકાર, તે જીવોનો ઉદય છે, આ પાંચે નિમિત્તોથી જગત્ પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ થઈ

रहीठे आ पांच निमित्तोथीज जीव नरकादि गतियोमां जायठे, तेमज सुख दुःखनां फल जोगवे ठे आ पांच निमित्त विना फल प्रदाता ईश्वरादि कोइ पण नथी, जो कोइ वादि आ पांच निमित्तोना समवायने ईश्वर माने, तो तो अमे पण ईश्वर कर्त्ता मानी लेखुं, कारण के जैनमत-नी तत्त्वगीतामां लखेखुं ठे के, अव्यमां जे अनादिअव्ययत्व शक्ति ठे, तेज सर्वपदार्थोने उत्पन्न करेठे, तेमज लय करेठे, ते शक्ति चैतन्य अचैतन्या-दि अनंत स्वभाववाली ठे तेने ईश्वर कर्त्ता मानवाथी जैनमतने कांइ हानि थती नथी

३ हवे पुण्यतत्त्वतुं स्वरूप लखिये ठियें “येन शुचप्रकृत्या आत्मक कर्म जीवान् सुख ददाति तत् पुण्य” इत्यादि जेणे करी अर्थात् जे शुच प्रकृतिथी पोते करेलां कर्म जीवोने सुख आपे ठे ते पुण्य पुण्य उपार्जन करवानां नव कारण ठे, “उक्त च स्थानागे” अन्नपुण्य पाणपुण्य लेणपुण्य सयणपुण्य मणपुण्य वयपुण्य कायपुण्य नमोक्कारपुण्य इति सूत्रं ॥ व्याख्या १ पात्रने अन्ननु दान आपवाथी जे तीर्थकरनामादि पुण्य प्रकृ-तिनो वध थाय ते अन्नपुण्य ठे, तेवीजरीतें १ पीवाने जल आपवु, ३ वस्त्र आपवां, ४ रद्देवाने स्थानक आपवां ५ सुवा, चेसवाने आसन आपवां, ६ गुणीजनने देखी मनमां संतोष, खुशी मानवी, ७ गुणिजनोनी वचनथी प्रशंसा करवी कायाथी पर्युपासना अर्थात् सेवा करवी ८ गुणि जनोने नमस्कार करवो आ पुण्य उपार्जन करवानी चावतो कही, ते कांइ जैनमतवालाउने देवावास्ते कही, एटलुज नहि परंतु कोइपण मतवालो अथवा कोइपण दान देवायोग्य प्राणी होय, तेने अनुकपाथी जे कोइ दान आपे ते अवश्य पुण्य उपार्जन करे परंतु तफावत एटलो ठे, के पात्रने जे दान आपवामां आवशे, ते पुण्य तेमज मोक्ष वनेनो हेतु थशे, अने अनुकपाथी जे बीजाने दान देवामां आवशे, ते केवल पुण्य उपार्जन करवानोज हेतु थशे जैनमतना कोइ शास्त्रमां पुण्य करवानो निषेध नथी कारण के जैनमतइ रूपजदेवादि चोवीश तीर्थकरो थयेला ठे, तेउए दीक्षा लेतां पहेलां एककोड आठ लाख सोनैया दिन दिन प्रति एकवर्षसुधी दान आपेल ठे. ते कारणथी जैनमतमां प्रथम दान-

ધર્મ ઠે. જૈનમતના શાસ્ત્રમાં ઘીજી કેટલીએક રીતથી પુણ્ય ઉપાર્જન થાયઠે એમ લખેલું ઠે

૪ હવે પુણ્યના ફલ વૈતાલીશ પ્રકારે જોગવવામાં આવેઠે તે વૈતાલીશ પ્રકાર લખિયેંઠિયે ૧ જેના ઉદયથી જીવ શાતા જોગવે ઠે તે શાતા વે-
દનીય, ૨ જેના ઉદયથી જીવ ક્ષત્રિયાદિ ઉચા કુલમાં ઉત્પન્ન થાય ઠે તે
ઉચ્ચગોત્ર, ૩ જેના ઉદયથી જીવ મનુષ્યગતિમાં ઉત્પન્ન થાય ઠે તે મનુષ્ય-
ગતિ, ૪ જેના ઉદયથી જીવ દેવગતિમાં ઉત્પન્ન થાય ઠે તે દેવગતિ, ૫
વક્રગતિએ પરાજવમાં જતા, વલદને નાથ ઘાલીને સિદ્ધો ચલાવવાની જે-
મ, જે ઉપજવાને સ્થાનકે જીવને પહોંચાડે તેને આનુપૂર્વી કહે ઠે મનુષ્ય
ગતિમાં જીવને લાવવાને ઉદયમાં આવે તે મનુષ્યાનુપૂર્વી, ૬ દેવાનુપૂર્વી, ૭
જેના ઉદયથી જીવ પચેંદ્રિયપણ પામે ઠે તે પચેંદ્રિયજાતિ, હવે પાંચ જા-
તના શરીર કહિયેંઠિયે ૮ જેના ઉદયથી જીવ ઔદારિક વર્ગણનાં પુ-
જ્જલો ગ્રહણ કરીને ઔદારિક શરીરની રચના કરે ઠે, અર્થાત્ ઔદારિક
શરીરપણે પરિણમાવે ઠે, તે ઔદારિક શરીર, તેવીજરીતે ૯ વૈક્રિયશરીર.
૧૦ આહારક શરીર, ૧૧ તૈજસશરીર, ૧૨ કાર્મણશરીર, એમ પાંચ શરીરની
પ્રકૃતિઊનો અર્થ સમજવો તથા અંગોપાંગ ત્રણ ઠે તેમાં અંગ, શિરપ્ર-
મુખ, ઉપાંગ, આંગલી પ્રમુખ, વાકીના અંગોપાંગ ઠે જેમ કે ૧ ગિર, ૨
ઠાતિ, ૩ પેટ, ૪ પીઠ, ૫-૬ વને હાથ ૭-૮ વને સાથલ, આ આઠ અંગ
ઠે, આંગલી પ્રમુખ ઉપાંગ ઠે, નલાદિ અંગોપાંગ ઠે જેના ઉદયથી જીવને
પ્રથમના ત્રણ શરીરના અંગોપાંગની ઉત્પત્તિ થાય, તેના નામ, ૧૩ ઔ-
દારિક અંગોપાંગ, ૧૪ વૈક્રિય અંગોપાંગ, ૧૫ આહારક અંગોપાંગ, ૧૬
જેના ઉદયથી જીવ પ્રથમનું સહનન જેનું નામ વજ્રરૂપજ નારાચ ઠે, તે
પ્રાપ્ત કરે ઠે, તેનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે ઠે વજ્રનામ કીલિકા (સ્ત્રીલી) ઠે,
તથા રૂપજ એટલે પરિવેષ્ટન પટ્ટ અર્થાત્ ઉપર લપેટવાના હાડરૂપ પાટો,
તથા નારાચ, તે મર્કટવધ, આ ત્રણે રૂપથી જે ઉપલક્ષિત ઠે તેને વજ્રરૂ-
પજ નારાચ સહનન કહે ઠે, હાડના સચય સામર્થ્યનું નામ સંહનન ઠે
આ સહનન ઔદારિક શરીરવાલાઝમાંજ હોય ઠે ૧૭ જેના ઉદયથી જી-
વને પ્રથમના સમચતુરસ સસ્યાનની પ્રાપ્તિ થાય, તેનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે
સમ અર્થાત્ તુલ્ય, જેનું શરીર ચારે વાજુથી તુલ્ય, લક્ષણયુક્ત, પ્રમાણ

सहित, सुंदर आकार, पोताना आंगल प्रमाणे एकसो आठ आंगल प्रमाणशरीर थाय ते, हवे वर्ण, रस, गंध, अने स्पर्श, कहिये ठिये १८ कृष्णादिवर्ण, १९ तिक्तादिरस, २० सुरज्यादिगंध, २१ मृदु आदि स्पर्श, जेना उदयथी शुज होय, २२ जेना उदयथी मध्यम वजनदार शरीरनी प्राप्ति थाय, अर्थात् लोहनी जेम अत्यंत जारे नहि, अने आकडाना कपासनी जेम अति हलकुं पण नहि, परंतु मध्यमपरिणामी होय, तेने अगुरु लघु नामकर्म कहीये २३ जेना उदयथी वीजाने हणीशके, तथा शरीरनी आकृति एवी होय के जेने देखीने वीजाउने अजिजव अर्थात् असामर्थ्यता थाय ते पराघातनामकर्म कहीये, २४ जेना उदयथी उद्धासनलब्धि, अर्थात् आसोद्धास लेवानी शक्ति जीवने थाय ठे, ते उद्धासनामकर्म, २५ जेना उदयथी जीवन्तु शरीर प्रकाशवाहु तथा सूर्यना विवनी जेम वीजाने ताप उत्पन्न करवाना हेतुरूप तेजयुक्त शरीरनी प्राप्ति थाय ठे, ते आतपनामकर्म, २६ जेना उदयथी चंद्रविवनी जेम शीतलताने उत्पन्न करवाना हेतुरूप तेजयुक्त शरीरनी प्राप्ति थाय, ते उद्योतनाम कर्म, २७ जेना उदयथी जीवने विहायसनाम आकाश, तेमां जे गति, ते विहायोगति, ते गति राजहंससदृश होय, ते सुविहायोगति नामकर्म, २८ जेना उदयथी जीवने शरीरनां अगोपाग आदिने नियतस्थानमां स्थापन करनार सूत्रधार (कारीगर) समान, अर्थात् नसो, जाल, मस्तकनी खोपरी, हाड, चक्षु, कान, केश, नखादि शरीरना सर्व अवयवो योग्यस्थानें रचनार नामकर्मनी प्राप्ति थाय ते निर्माणनामकर्म, २९ जेना उदयथी जीवने त्रसपणानी प्राप्ति थाय, ते त्रसनामकर्म, उष्णप्रमुखथी तप्त यत्ता विवक्षित स्थान तजी ठाया प्रमुखमां गति करे, तेमज ह्रींझियादि पर्यायनां फल जोगवे, ते त्रस ३० जेना उदयथी जीव वादर (स्थूल) शरीरवाला थाय, ते वादर नामकर्म, ३१ जेना उदयथी जीव पूर्वे कहेल्ली ठ पर्याप्ति पूर्ण करे ठे, ते पर्याप्ति नामकर्म, ३२ जेना उदयथी एक एक जीवने एक एक शरीर प्राप्त थाय ठे, ते प्रत्येक नामकर्म, ३३ जेना उदयथी जीवने हाडप्रमुख अवयवो स्थिर, निश्चल होय ठे, ते स्थिरनामकर्म, ३४ जेना उदयथी जीवने मस्तकप्रमुख अवयवो शुज होय ठे ते शुजनामकर्म, ३५ जेना उदयथी सौजाग्यवान्

अर्थात् सर्वलोकने प्रिय जीव थाय, ते सुजगनामकर्म, ३६ जेना उद-
यथी जीवनो खर कोयलनी सदृश मीठाशवालो थाय ते सुस्वरनाम-
कर्म, ३७ जेना उदयथी जीवन्तु वचन उपादेय अर्थात् सर्वलोकने मान-
नीय थाय, ते आदेयनामकर्म, ३८ जेना उदयथी विशिष्ट कीर्त्ति तथा
यज्ञ जगत्मा जीवनी विस्तार पामे ते यज्ञ कीर्त्तिनामकर्म, ३९ जेना उ-
दयथी जीवनी चोसठ ङ्को पूजा करे, तेमज त्रिजुवनमा पूज्यपण्ण जे-
नाथी जीवने प्राप्त थाय, तेमज धर्म तीर्थनी प्रवर्त्तना जेनाथी थाय, ते
तीर्थकर नामकर्म, ४० तिर्यंचोनु आयु, ४१ मनुष्यआयु, ४२ देव आयु,
आ त्रण आयुनी प्रकृति आयुकर्मनी ठे जेना उदयथी जीव ते ते ग-
तिमा जइ ते ते जवमां स्थिति करे ठे, आ वेतालीश प्रकारथी पुण्य-
फल जीवने जोगववामां आवे ठे

४ हवे पापतत्त्वन्तु स्वरूप लखिये ठिये येनाशुजप्रकृत्या आत्मकं कर्म
जीवान् दुःखं ददाति तत् पाप ” जे अशुजप्रकृतिथी पोते करेला कर्म
जीवोने दुःख आपे ते पाप, तेमज आत्माना आनदरसने पीये (जस-
करे) ते पाप तथा पुण्यथी विपरीत, ते पाप, आ पाप नरकादिफल प्रवर्त्तक
होवार्थी अशुज ठे, पुण्यनी जेम तेनो आत्मानी साथेज संवध ठे, कर्म-
पुजलरूप ठे अगर जो के बंधतत्त्व अतर्जुतज पुण्यपापा ठे, तो पण तेज-
न्तु स्वरूप पृथक् पृथक् नानाविध, परमतज्ञेदनिरासार्थ कहेवामां आवेलु
ठे परमतज्ञेद आ प्रमाणे ठे केटलाएक मतवाला कहेठे के केवल एक
पुण्यज ठे, परंतु पाप नथी, कोइमतवादी कहेठे के एक पापज ठे, पुण्य
नथी वली कोइ मतवादी एम पण कहेठे के मेचकमणि जेम पुण्य पाप
वने परस्पर अनुविद्ध स्वरूपठे, तेथी मिश्र सुखदुःखफलना हेतु ठे, ते
कारणथी साधारण पुण्यपाप एकवस्तुज ठे, वली केटलाएक कहेठे के
मूलथी कर्मज नथी जगत्मा सर्व विचित्रता स्वजावथीज सिद्ध ठे पूर्वो-
क्त सर्वमतो मिथ्या ठे कारण के सुख दुःख वने पृथक् पृथक् अनुभव-
वामा आवेठे ते कारणथी तेजना कारणभूत पुण्य पाप पण स्वतंत्रज
अंगीकार करवा योग्य ठे, परंतु एकलु पुण्य, के एकलु पाप, के एकलु
पुण्यपाप मिश्र मानवु ठीक नथी

कर्मअज्ञाववादी नास्तिक तेमजवेदाती कहे ठे के पुण्यपाप, आका-

ગનાં ફુલસમાન અસત્ છે, સત્ નથી તો હવે પુણ્યપાપનાં ફલ જોગવવાનાં સ્થાન સ્વર્ગ, નરક કેમ માની શકાય ?

ઉત્તરપદ્ધત્.— પુણ્યપાપનો અજ્ઞાવ માનશો તો સુખ દુઃખ નિર્હેતુક ઉત્પન્ન માનવાં પડશે, તેમ માનવામાં પ્રત્યક્ષ વિરોધ આવે છે. જુઝં.મનુષ્ય પણું સદૃશ છે, પરંતુ કોઈ સ્વામીઠે, કોઈ સેવકઠે, કોઈ લાલોનાં ઉદર પોષણ કરેઠે, કોઈ પોતાનું પણ ઉદર પોષણ કરી શકતો નથી, કોઈ દેવતાની પેઠે નિરંતર સુખ જોગવિલાસ કરે છે, કોઈ નારકીની પેઠે નિરંતર દુઃખ જોગવી રહ્યા છે તે કારણથી અનુચ્ચ માન સુખ દુઃખના નિવંધનજૂત પુણ્ય પાપ અવશ્ય માનવાં જોઈએ. જ્યારે પુણ્ય પાપ માન્યાં, ત્યારે તેઝંના અત્યંત ઉત્કૃષ્ટ ફલ જોગવવાનાં સ્થાન સ્વર્ગ, નરક પણ માનવાં જોઈશે જો તેમ નહિ માનશો તો અર્ધજરતીય ન્યાયનો પ્રસંગ આવશે, અર્ધું શરીર દૂધ, અર્ધું જુવાન તે વાવતમાં પ્રયોગ અર્થાત્ અનુમાનપણ છે સુખ દુઃખ કારણપૂર્વક છે, અંકુર જેમ કાર્ય હોવાથી, તેવાસ્તે જે સુખ દુઃખનાં કારણ છે, તે માનવાં જોઈયે, જેમ અંકુરનાં વીજ.

પૂર્વપદ્ધત્.—નીલાદિ જે મૂર્ત પદાર્થ છે, તે સ્વપ્રતિજ્ઞાસિ અમૂર્ત જ્ઞાનનાં જેમ કારણ છે, તેમ અન્ન, ફૂલમાલા, ચદન, સ્ત્રીપ્રમુખ મૂર્ત દૃશ્યમાનજ સુખ અમૂર્તનાં કારણ છે, સર્પ, વિપ, કઠૂ (લસ) આદિ દુઃખનાં કારણ છે તો હવે શાવાસ્તે અદૃશ્ય પુણ્યપાપની કલ્પના કરોઠો ?

ઉત્તરપદ્ધત્.—આ તમારું કહેવું અયુક્ત છે, કારણ કે તે કથનમાં વ્યજિ-ચાર છે. જુઝં વે પુરુષોની પાસે તુલ્ય સાધન છે, તોપણ ફલમાં અત્યંત તફાવત દેખવામાં આવેઠે તુલ્ય અન્નાદિ જોગવવામાંપણ કોઈને આહ્વાદ (હર્ષ) તથા શરીરપુષ્ટિ થાયઠે, અને વીજાને રોગોત્પત્તિ થાયઠે. આ ફલજેદ અવશ્ય સકારણઠે; નહિતો નિત્ય સત્ નિત્ય અસત્ થવું જોઈયે, કારણ કે જે વસ્તુ (કાર્ય) કદી થાય, કદી ન થાય, તે કારણવિના કદાપિ તેમ થતાં નથી, અથવા કારણાનુમાનથી કાર્ય, પુણ્ય પાપ જાણી શકાયઠે, ત્યાં કારણાનુમાન આ છે, દાનાદિ શુભ ક્રિયાનાં, તેમજ હિંસાદિ અશુભ ક્રિયાનાં ફલજૂત કાર્ય, કૃપ્યાદિ ક્રિયાવત્ કારણ હોવાથી છે. જે આ ક્રિયાઝંના ફલજૂત કાર્ય છે, તે પુણ્ય પાપ જાણવાં જેમ છેતી કરવાની ક્રિયાનાં ફલ, કમોદ, જુવાર, ઘઉં પ્રમુખ છે.

पूर्वपक्ष—जेम कृप्यादि क्रियानां दृष्ट फल कमोद प्रमुखते, तेम दाना-
दि, तेमज पशुहिंसादि क्रियानां दृष्टफल श्लाघा, मांसजक्षण, निर्दयता
आदिठे, तो हवे शावास्ते अदृष्ट पुण्यपापनां फल कटपवां जोइये ? का-
रणके जनसमुदाय विशेषे करी दृष्ट फलमांज प्रवृत्त थायठे, खेती, वेपा-
र प्रमुख हिंसादि क्रियामा बहुतो लोको प्रवर्त्तें ठे, अने अदृष्ट दान फला-
दि क्रियामां थोडा लोक प्रवर्त्तें ठे ते कारणथी कृपि हिंसादि अशुच
क्रियाजना अदृष्ट फल पापरूप अमे मानता नथी

उत्तरपक्षः—जो आ तमारुं कथन वास्तविक होय, तो तो परजवमां
फलना अजावथी मरण अनंतरज सर्व जीव प्रयत्नविना मोक्ष प्राप्त कर-
शे तथा ससार प्राय. शून्य थइ जशे, ससारमां कोइपण दुःखी होशे
नहिं, मात्र दानादि शुच क्रियाना करनारा, तेमज तेनां फल जोगवना-
रा रद्देशे, परंतु तेम नथी, संसारमां दुःखी बहुज देखवामां आवेठे, अने
सुखी थोडाज देखायठे, ते कारणथी सावीत थायठे के कृपि, वाणिज्य,
हिंसादि क्रिया निवधन अदृष्ट पापरूप फल दुःखी जीवोने ठे, अने
दानादि अदृष्ट पुण्यफल सुखी जीवोने ठे

प्रश्न.—जे सुखीठे ते हिंसादि क्रियाथी, अने जे दुःखीठे ते दानादि
क्रियाथी एम केम न वने ?

उत्तर—एम वनतुं नथी, कारणके हिंसादि अशुच क्रिया करनारा बहुतो
ठे, अने दानादि शुच क्रिया करनारा थोडाठे, आ कारण अनुमानठे
हवे कार्य अनुमान कहिये ठिये जीवोमां आत्मस्व समान ठतां नर पशु
आदि देहोमा कारणनी विचित्रताथी कार्य विचित्र देखायठे, जेमके
घटनां दंड, चक्र, चीवरादि सामग्री संयुक्त कुजकार, हवे एम पण कहे-
वाय के, देखायठे जे माता, पिता ते आ देहना कारण ठे, परंतु पुण्य पाप
नथी, कारण के मातापिता एकज ठे ठतापि पुत्रोना देहोमां विचित्रता
देखायठे, आ विचित्रता, अदृष्ट (शुचाशुच कर्म) विना थइ शकती नथी
ते कारणथी जे शुच देह ठे, ते पुण्यनु कार्य ठे, अने अशुच देह ठे ते पा-
पनु कार्य ठे, आ कार्यानुमान सिद्धठे सर्वज्ञ वचन प्रमाणथी पुण्यपापनी सत्ता
पण सिद्धठे विशेष जाणवानी इच्छावालाए विशेषावश्यकनी टीका जोवी
पाप, प्राणातिपात आदि अठार पापस्यानकोधी वधायठे, अने ते

વ્યાશી પ્રકારથી જોગવવામાં આવે છે. તે વ્યાશી પ્રકાર આ પ્રમાણે છે. પાંચ જ્ઞાનાવરણ, પાંચ અંતરાય, નવ દર્શનાવરણ, ઠવીશ મોહનીય પ્રકૃતિ, ચોત્રીશ નામકર્મપ્રકૃતિ, એક અશાતા વેદની, એક નરકાયુ. એક નીચગોત્ર, સર્વ મદ્દી વ્યાશી પ્રકાર થયા તેડું વિસ્તારથી સ્વરૂપ લખિયેંઠિયેં.

જ્ઞાનાવરણ કર્મની પાંચ પ્રકૃતિ છે. જ્ઞાનના પાંચ પ્રકાર છે ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન, આ વંને અજિલાપ પ્લાવિતાર્થ (વાણીતર્ક) ગ્રહણ રૂપ જ્ઞાન છે. ૩ અવધિજ્ઞાન, ઇંદ્રિયોની અપેક્ષાવિના આત્માને રૂપી વિષયક સાદ્દાત્ અર્થગ્રહણ કરનાર જ્ઞાન, ૪ મન. પર્યવજ્ઞાન, મનમાં ચિંતિત અર્થને સાદ્દાત્ ગ્રહણ કરનાર જ્ઞાન, ૫ કેવલજ્ઞાન, લોકાલોકના સકલ પદાર્થસ્વરૂપજાસન કરનાર જ્ઞાન. આ પાંચે જ્ઞાનનાં જે આવરણ તે જ્ઞાનાવરણ છે, ૧ મતિજ્ઞાનાવરણ, ૨ શ્રુતજ્ઞાનાવરણ, ૩ અવધિજ્ઞાનાવરણ, ૪ મન: પર્યવજ્ઞાનાવરણ, ૫ કેવલજ્ઞાન આવરણ ૧ જેના ઉદયથી જીવ મતિહીન, નિઃપ્રતિજ્ઞા હોય તે મતિજ્ઞાનાવરણ, ૨ જેના ઉદયથી જીવને કાંઈપણ જણતાં ન આવડે તે શ્રુતજ્ઞાનાવરણ, ૩ જેના ઉદયથી અવધિજ્ઞાન ન થાય, તે અવધિજ્ઞાનાવરણ, ૪ જેના ઉદયથી મન: પર્યવજ્ઞાન ન થાય તે મન:પર્યવજ્ઞાનાવરણ, ૫ જેના ઉદયથી કેવલ જ્ઞાન ન થાય તે કેવલજ્ઞાનાવરણ.

હવે અતરાય કર્મની પાંચ પ્રકૃતિ કહિયે ઠીયે. ૧ જેના ઉદયથી, આપવાની વસ્તુ પણ છે, ગુણવાન્ પાત્ર પણ છે, દાનનુ ફલ પણ આપનાર જાણે છે, પરંતુ દાન આપી શક્તો નથી, તે દાનાંતરાય, ૨ જેના ઉદયથી, દેવા યોગ્ય વસ્તુ પણ છે, દાતારપણ વહુજ પ્રસિદ્ધ છે, માગનારપણ માગવામાં અત્યંત કુશલ છે ઠતાંપિ માગનારને કાંઈ પણ ન મળે, તે લાજાંતરાય, ૩ જેના ઉદયથી, એકવાર જોગવવાયોગ્ય વસ્તુ આહારાદિ વિદ્યમાન પણ છે, પરંતુ જીવથી જોગવી ન શકાય, તે જોગાંતરાય, ૪ જેના ઉદયથી, વારંવાર જોગવવા યોગ્ય વસ્તુ શયન, અંગનાદિ વિદ્યમાન પણ છે, પરંતુ જીવથી જોગવી ન શકાય, તે ઉપજોગાંતરાય, ૫ જેના ઉદયથી યુવાન, રોગરહિત, પુષ્ટાગ, તથા વલવાન્ ઠતાં પણ પોતાની શક્તિ ફોરવી શકાય નહિ, તે વીર્યાંતરાય

હવે દર્શનાવરણ કર્મની નવ પ્રકૃતિ કહિયે ઠીયે. સામાન્ય અવધો-

ધનુ નામ દર્શન છે, તેનું જે આવરણ તે દર્શનાવરણ દર્શનાવરણના નવ
 જ્ઞેદ મધ્યેથી પ્રથમના ચાર જ્ઞેદ મૂલથીજ દર્શન લલ્લિધના આવરક છે
 જેમ કે ૧ ચક્ષુર્દર્શનાવરણ, ૨ અચક્ષુર્દર્શનાવરણ, ૩ અવધિદર્શનાવરણ,
 ૪ કેવલદર્શનાવરણ, તથા નિઙ્ઠા પાંચ છે, તે આવરણ ક્ષયોપશમથી
 લલ્લિધ આત્મલાજની દર્શનલલ્લિધ્યોને આવરક છે તેડનું વિશેષસ્વરૂપ
 આ પ્રમાણે છે ચક્ષુથી સામાન્યગ્રાહી જે વોધ, તે ચક્ષુદર્શન, જેના ઉદ-
 યથી તે લલ્લિધનો જે વ્યાપાત થાય, તે ચક્ષુદર્શનાવરણ, તેમજ જેના ઉ-
 દયથી ચક્ષુ વિના ચાર ઇન્દ્રિય, તથા મનથી પોત પોતાના વિષયનુ જે
 સામાન્યપણે ગ્રહણ થાય, એવા અચક્ષુદર્શનનુ જે આઘાદન થાય, તે અ-
 ચક્ષુદર્શનાવરણ, જેના ઉદયથી સામાન્યપણે જે રૂપિ દ્રવ્યનુ મર્યાદા
 પૂર્વક ગ્રહણ થાય છે, એવા અવધિજ્ઞાનનુ જે આઘાદન થાય તે અવધિદ-
 ર્શનાવરણ, જેના ઉદયથી સમસ્ત વસ્તુનુ સામાન્યપણે, વર પ્રધાન ક્ષા-
 યકજાવે પ્રગટ થવાથી દેખવુ થાય તે કેવલ દર્શન, તેનુ જે આઘાદન
 થાય તે કેવલદર્શનાવરણ ચૈતન્યને સર્વ પ્રકારે અતિકૃત્તિત કરે, સા-
 માન્ય ગ્રહણરૂપ દર્શન ઉપયોગ તેનો વિગ્ન કરે તે નિઙ્ઠા જાણવી તેના
 પાંચ જ્ઞેદ છે ૧ નિઙ્ઠા, ૨ નિઙ્ઠાનિઙ્ઠા, ૩ પ્રચલા, ૪ પ્રચલા પ્રચલા, ૫
 સ્ત્યાનર્હિ ૧ જેમા ચપટી વજાવતા નિઙ્ઠા લેનાર જાગી ઉઠે તે સુખપ્રતિ-
 વોધ નિઙ્ઠા, ૨ જેમાં વહુજ હલાવવાથી, કપડા સ્વેંચવાથી, નિઙ્ઠા લેનાર
 ડુ.સ્વેં જાગે, અર્થાત્ જેથી અતિશય નિઙ્ઠા આવે તે નિઙ્ઠાનિઙ્ઠા, તે કર્મ
 પ્રકૃતિનાં નામ પણ તેજ છે, ૩ વેઠા વેઠાં તથા ઝજાં ઝજા જીવને જે નિ-
 ઙ્ઠા આવે તે પ્રચલા, ૪ ચાલતાં, ચાલતાં જીવને જે નિઙ્ઠા આવે તે પ્રચલા
 પ્રચલા, ૫ સ્ત્યાના નામ પિંડીજૂત, તે પિંડીજૂત થઈ છે ક્ષ્મિ અર્થાત્ આ-
 ત્મશક્તિ જે નિઙ્ઠામાં તે સ્ત્યાનર્હિ તે નિઙ્ઠામાં જીવને વાસુદેવના વલથી
 અર્ધ વલ થાય છે, આ નિઙ્ઠામાં જીવ કેટલાંએક કાર્ય પણ કરે છે, પરતુ
 તે કાર્યનુ તેને કાંઈ જ્ઞાન રહેતુ નથી પાઠલની ત્રણે નિઙ્ઠાની કર્મપ્રકૃ-
 તિના નામ પણ તેજ છે

હવે મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ લખિયેં ઠિયેં તત્ત્વાર્થ શ્રદ્ધાનને જે વિ-
 પરીત કરે તે મોહનીય છે તેમા ૧ મિથ્યાત્વજ જે મોહ તે મિથ્યાત્વ મો-
 હનીય કહીએ, મિથ્યાત્વ, મોહકર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિ છે યદ્યપિ મિથ્યાત્વ

१ अजिग्रहिक, २ अनजिग्रहिक, ३ सांशयिक, ४ अजिनिवेशिक, ५ अनाज्ञोगादि, अनेक प्रकारची ठे, तो पण यथावस्थित वस्तुतत्त्वना अश्रद्धानशी सर्व ज्ञेदो एक मिथ्यात्वरूपज गणाय ठे, मिथ्यात्व, मोहनीय कर्मेनी प्रथम प्रकृति ठे, तथा कपाय मोहनीयना सोल ज्ञेद ठे. कारण के क्रोधादि पण तत्वश्रद्धानशी आत्माने द्रष्ट करे ठे ते सोल ज्ञेद आ प्रमाणे ठे. १ अनंतानुबंधी क्रोध, २ अनंतानुबंधीमान, ३ अनंतानुबंधीमाया, ४ अनंतानुबंधीलोच, तेवीजरीते ४ अप्रत्याख्यानी क्रोध, मान, माया, लोच, तेमज प्रत्याख्यानी क्रोध, मान, माया, लोच, तथा ४ संज्वलन क्रोध, मान, माया, लोच, सर्व मदी सोल कपाय मोहनीय ठे

जे क्रोधादि अनंत संसारना मूल कारण ठे, तथा जेनुं अनंत जवानुबधिशील ठे, तेमां जेनो स्वज्ञाव एवो ठे के जेवी पठरनी रेखा, जेनी साथे वकेश थाय, तेनी साथे ते ज्यां सुधी जीवे त्यां सुधी रोप ठोडे नहि, ते अनंतानुबंधी क्रोध ठे तथा जे मान, पठरना स्थजनी जेम कदापि नमे नहि, तथा जे माया, वांसनी जडसमान कदापि सरल न होय, तथा जे लोच कृमीना रंगसमान कदापि दूर न थाय एवा जे क्रोध, मान, माया अने लोचयुक्त परिणाम, तेनु नाम अनंतानुबंधी क्रोधादि कर्म प्रकृति ठे. तथा अप्रत्याख्यान, जेमां नज् अद्वयार्थ वास्ते ठे, तेथी, जेना उदयशी थोडु पण प्रत्याख्यान थतुं नथी, तेने अप्रत्याख्यान कहे ठे. तेनुं स्वरूप आ प्रमाणे, क्रोध पृथ्वीनी रेखा समान, मान हाडना स्थज समान, माया वकराना शींग समान, लोच कर्दमना डाघ समान, तेनी स्थिति एक वर्पनी ठे तथा जेना उदयशी सर्व विरतिपणु जीवने प्राप्त न थाय, ते प्रत्याख्यानवरण कपाय ठे तेमां क्रोध, रेणु (धूल) नी रेखा समान, मान काष्ठना स्थज समान, माया गोमूत्रनी धारावाही समान, लोच खंजनना रंग समान, तेनी स्थिति चार मासनी ठे तेमज जेना उदयशी केवलज्ञान प्राप्त न थाय ते संज्वलन कपाय ठे, तेमां क्रोध, पाणीमां लींटी समान, मान नेतरना स्थजसमान, माया वांसनी ठोल समान, लोच हलदरना रंग समान, तेनी स्थिति पदर दिवसनी ठे. ए प्रमाणे सक्षेपशी सोल कपायनु स्वरूप ठे

हवे नव नोकपायनु स्वरूप लखियें ठियें. स्त्रीवेद, पुरुषवेद, नपुंसकवेद,

હાસ્ય, રતિ, અરતિ, શોક, જય, જુગુપ્સા, આ નવ નોકપાય મોહનીય પ્રકૃતિઠે નો ઇટલે સહકારીપણુ કપાયને જે સહાયકારી થાય તે નોકપાય કહેવાય છે તેનું સ્વરૂપ કહીયે ઠિયે. ૧ જેમ પિત્તના ઉદયથી મિઠી વસ્તુની અજિલાપાથાય છે, તેમ જેના ઉદયથી સ્ત્રી પુરુષની અજિલાપા કરે છે, તે સ્ત્રીવેદ ઉદય, આ વેદ ઉદય ફુફક (ધુણીના) અગ્નિ સમાન છે, જેમ ધુણીનો અગ્નિ ખોજવાથી વધતો જાય છે, તેમ સ્ત્રીના સ્તન કક્ષાસ્પર્શથી સ્ત્રીવેદ પ્રવલ ઉદય પામે છે તથા ૨ જેમ કફના ઉદયથી ટાટી વસ્તુની અજિલાપા થાય છે, તેમ જેના ઉદયથી પુરુષ, સ્ત્રીની અજિલાપા કરે છે, તે પુરુષવેદ ઉદય, આ વેદ ઉદય તૂળના અગ્નિ સમાન છે, જેમ તૂળનો અગ્નિ એકજવાર પ્રજ્વલિત થઈ, તત્કાલ શાંતિપણ થઈ જાય છે, તેમ પુરુષવેદ તત્કાલ એકવાર ઉદય થાય છે, અને તત્કાલ શાંતિપણ થાય છે તથા ૩ જેમ પિત્ત અને કફના ઉદયથી ટાટી મીઠી વસ્તુની અજિલાપા થાય છે, તેમ જેના ઉદયથી સ્ત્રી તેમજ પુરુષ બંનેની અજિલાપા થાય છે તે નપુંસકવેદ છે આ વેદનો ઉદય નગરદાહના અગ્નિ સમાન છે. તથા ૪ જેના ઉદયથી નિમિત્તસહ, તેમજ નિમિત્તવિના પણ હસવું આવે, તે હાસ્ય, મોહકર્મની પ્રકૃતિ છે તથા ૫ જેના ઉદયથી રમણીય વસ્તુઓમાં જીવ રમે, સુશી થાય, તે રતિનામા મોહકર્મની પ્રકૃતિ છે તથા ૬ જેના ઉદયથી રતિથી વિપરીતપણું થાય તે અરતિનામા મોહકર્મની પ્રકૃતિ છે તથા ૭ જેના ઉદયથી પ્રિયવિયોગાદિમા વિકલ મન, ગ્લાનિ, ક્રદન, પરિદેવનાદિ જીવ કરે, તે શોકનામા મોહકર્મની પ્રકૃતિ છે. તથા ૮ જેના ઉદયથી સનિમિત્તતથા નિમિત્ત વિના જીવને વીક (જીતિ) લાગે તે જયનામા મોહકર્મની પ્રકૃતિ છે તથા ૯ જેના ઉદયથી ગદી, મલીન વસ્તુ દેખવાથી નાક ચઢાવવું થાય, તે જુગુપ્સાનામા મોહકર્મની પ્રકૃતિ છે સર્વ મલી પીસતાલીશ જેઠ કહ્યા

હવે નામકર્મની ચોત્રીશ પ્રકૃતિ પાપરૂપ છે, તેનાં નામ કહિયે ઠિયે. ૧ નરકગતિ, ૨ તિર્યંચગતિ, ૩ નરકાનુપૂર્વી, ૪ તિર્યંચાનુપૂર્વી, ૫ એકેન્દ્રિય જાતિ, ૬ દ્વૈન્દ્રિય જાતિ, ૭ ત્રૈન્દ્રિયજાતિ, ૮ ચતુરિન્દ્રિય જાતિ, ૧૩ પાંચ સહનન, ૧૮ પાંચ સંસ્થાન, ૧૯ અપ્રશસ્તવર્ણ, ૨૦ અપ્રશસ્ત ગંધ, ૨૧ અપ્રશસ્તરસ, ૨૨ અપ્રશસ્તસ્પર્શ, ૨૩ ઉપઘાત, ૨૪ કુવિદ્યાયોગતિ,

१५ स्थावर, १६ सूक्ष्म, १७ अपर्याप्त, १८ साधारण, १९ अस्थिर, २० अशुद्ध, २१ असुज्जग, २२ दुःस्वर, २३ अनादेय, २४ अयशःकीर्ति.

तेजनुं स्वरूप आ प्रमाणे १ जेना उदयथी जीवनुं नारकीनाम पडे, तथा नरक स्थानमां जाय ते नरकगति, २ तेवीज रीतें तिर्यचगति पण जाणवी, ३ जेना उदयथी नरकगतिमां जतां जीवने वे समयादि विग्रहगतिथी अनुश्रेणीमां नियत गमन परिणति थाय, ते नरकगतिने सहचारी होवाथी नरकानुपूर्वीं कहेवाय, ४ तेवीज रीतें तिर्यचानुपूर्वीं पण जाणवी. ५ जेना उदयथी पृथिवी, जल, अग्नि, पवन, वनस्पति, मां जीव उत्पन्न थाय ते एकेंद्रिय जाति. ६ जेना उदयथी जीवने वे इन्द्रिय प्राप्त थाय ते द्वीन्द्रियजाति, ७ तेवीज रीतें त्रीन्द्रियजाति, ८ तेमज चतुरिन्द्रिय जाति.

१३ प्रथम संहनन वर्जिने वाकीनां पांच संहनन, रूपजनाराच, नाराच, अर्धनाराच, कीलिका सेवार्त्त ठे, तेनु स्वरूप कहियें ठियें. रूपजपरिवेष्टनपट्टः नाराचउज्जयतोमर्कटवध.” जेमां वने पासे वे हाडोने मर्कट बंधथी बांधीने पट्टनी आकृति समान हाडनी पट्टी उपर विटेखि होय ते रूपजनाराच संहनन ठे; तथा जेमां वज्ररूपजहीन, वने पासे मर्कटबंध होय, ते नाराच संहनन ठे, तथा जेमां एक पासे मर्कटवध, अने बीजे पासे, खीलीथी बींधेलुं हाड होय, ते अर्धनाराच संहनन ठे, तथा जेमां रूपजनाराच, वनेथी वर्जित, मात्र कीलिकाथी बींधेलां वने हाड, एवो जे हाडनो संचय, ते कीलिका संहनन ठे, तथा जेमां वने हाडकां स्पर्शमात्र लक्षणयुक्तठे, अने चपी मुठी कराववाथी जेमां आर्त्ति (पीडा) थाय, ते सेवार्त्त संहनन ठे

१८ आय संस्थान वर्जिने, वाकीनां पांच संस्थाननुं स्वरूप कहियें ठियें. १ न्यग्रोधपरिमंडल, २ सादि, ३ वामन, ४ कुब्ज, ५ हुंडक. तेमां १ न्यग्रोधवत् अर्थात् बडबुद्धनी जेम परिमंडल, ते न्यग्रोध परिमंडल, जेम बडनुं जाड उपरना जागमां संपूर्ण अवयववाहुं होयठे, अने नीचेना जागमां तेबु होतुं नथी, तेम जेनो नाजिनी उपरनो विस्तार संपूर्ण लक्षणवालो, अने नीचेनो तेवा लक्षणसयुक्त नहि ते न्यग्रोध परिमंडल संस्थान. तथा २ सादि, आ संस्थानमां नाजिनी नीचेना शरीरनो जाग सुंदराकार लक्षणो सयुक्त, परंतु नाजिनी उपरनो जाग विसंवादी, ते सादिसंस्थान,

तथा ३ हाथ, पग, मस्तक, ग्रीवा यथोक्त लक्षणादियुक्त अने वाकीनो शरीरनो कोठो अर्थात् उदरादि मध्यभाग लक्षणादि रहित, ते वामन संस्थान, तथा ४ उदरादि लक्षणसंयुक्त, अने हाथ पगादि लक्षणो रहित ते कुञ्ज संस्थान, तथा ५ जेमां शरीरनु एकपण अवयव सुदर न होय ते हुंड संस्थान, जाणवा

२२ जेना उदयथी वर्णादि चारे अप्रशस्त होय, तेनुं स्वरूप कहियें ठिये जेनु दर्शन अतिवीजत्स ठे, एवा कृष्णादि वर्णवाला प्राणियो थाय ठे, ते अप्रशस्त वर्णनाम, ते वर्ण पाचप्रकारना ठे, तेणे करी जे जीव युक्त होय, ते अप्रशस्तवर्ण नाम, तथा जेना उदयथी मुएला तेमज सडेला उंदरादिनी दुर्गंध जेवी गंध जे प्राणियोना शरीरमां होय ते अप्रशस्त गंध नाम, तथा जेना उदयथी प्राणियोना शरीरमा रसनेंद्रियने दु खदायी खजाववाला एलीआ जेवा कडवा तिखाआदि असार रस होय, ते अप्रशस्तरसनाम, तथा जेना उदयथी स्पर्शेंद्रियने उपतापना हेतुरूप एवा कर्कशादि स्पर्शविशेष जीवोना देहमां होय ते अप्रशस्त स्पर्शनाम जाणवा

२३ जेना उदयथी पोतानाज शरीरना अवयवोथी प्रतिजिह्वा, (प-डजीजी) गलबु, मेदवृद्धि थवी, अतिलांवा थबु, चोर दांतादि शरीरमां वधवाथी शरीरने पीडा आपे, ते उपघातनाम, तथा २४ जेना उदयथी जीवोनी खर तथा उटना जेवी चाल थाय, ते कुविहायोगति, तथा २५ जेना उदयथी पृथिवीआदि एकेंद्रियमां जीव उत्पन्न थाय ते स्थावरनाम, तथा २६ जेना उदयथी लोकव्यापि सूक्ष्म, पृथिवी कायादिमां जीव उत्पन्न थाय, ते सूक्ष्मनाम, तथा २७ जेना उदयथी आहारप्रमुख पूर्वोक्त पर्याप्ति पुरी न थाय, ते अपर्याप्तिनाम, तथा २८ जेना उदयथी अनंतजीवोनु साधारण एक शरीर होय, ते साधारणनाम, तथा २९ जेना उदयथी जिह्वादि अवयवो शरीरमा अस्थिर होय, ते अस्थिरनाम, तथा ३० जेना उदयथी नाजिनी नीचेना अवयवो अशुच होय, ते अशुचनाम, तेनुं कारण ए ठे के, कोइनो हाथ लागी जाय तो ते रोप करतो नथी, परंतु पग लागवाथी क्रोध करे ठे, ३१ जेना उदयथी जीवने जे जे देखे, तेने ते जीव अनिष्ट लागे, उद्वेगकारी लागे ते असुचगनाम, ३२ जेना उदयथी जीवोनु खर कठोर, अप्रिय, घोघरा जेवो लागे, ते दु ख-

र नाम, ३३ जेना उदयथी जीव सप्रमाण. युक्तियुक्त बोले तोपण तेनुं कहेवु कोइ न माने, ते अनादेयनाम, ३४ जेना उदयथी जीव. ज्ञान. विज्ञान, विनय, दानादिगुणयुक्त ठे, तोपण जगत्मां तेनी यग. कीर्तिने वदले निदा प्रमुख थाय ते अयश'कीर्ति नाम एरीते जाएई.

जेना उदयथी जातिप्रमुखथी विकल, जीव थाय ठे ते नीचगोत्रना जेना चांमाल डेढ जंगी बाघरी प्रमुख जातिमां जन्मेठे ते नीचगोत्रना जेना वायठे "कुलं गूयते संशब्धतेऽनेन हीनोयमजातिरित्यादि" ते नीचगोत्रना कुलं नीचमिति विशेषणाऽन्यथानुपपत्त्या नीचगोत्रनित्येने.

प्रश्न:- नीचगोत्रना उदय, नीचकुलमां जन्तुं जीवोरी कहे जात पान न करवां, तेउनी वृत्त मानवी, अने निदा जुगुप्स कहे. मुक्ते तमे जे मानोठो तथा करोठो, ते तमारी मोटी अहम्ता ठे जेना के मनुष्यत्वधर्ममां सहु सरखां ठे, हाथपगादि अद्वन्द्वे एव न्यून ठे. तो हवे एकने उच मानवो, अने बीजाने नीचमानवो. या न्यून बाह्य-ए तथा जैनिउए जारतवर्षमां बहुकालथी बहुज दुई करी गुरवी ठे, ए मान्यतामां मुक्तिनु शुं अंग ठे ? वली जुड़ अन्वयवर्षमां ई. हिंउउ शिवाय सर्व अन्यदेशोना वसनाराउ, कोइनेन ईन नीच राखा नथी सर्व एकसाथे खानपानकरवामां बुद्धिमान् न्नी ईन अन्तरी मान्य-ता, मूढता अर्थात् अधपरपरावादी ई. अन्तर्गत ईन नीच नथी.

उत्तर.-आ तमारु कथन, अमाने ईदु न्नी अहम्ताथी वे समज-वाहुं ठे अमारो अजिप्राय एवो ई ई अहम्ता ई कांइ थाय ठे ते निमित्तविना थतुं नथी जुड़ आ ई ई. ई. बाघरी, ओरी. जंगी. डेढ, चंडाल, कसाइप्रमुख अमन्य ई ई ईन मानमां. गाम्बह्म. के जंगलोमां रहेवे, तेउ अनेक प्रकृत्य ई ई ईन अनाचगरीय ई. निरंतर करे ठे, तेउ अतिदुर्गति ई ई ई, अतिदुर्गति ई ई ई. लनारां, तेमज महाबुरा ई ई ई ई ई. तथा अतिदुर्गति ई ई ई. हार करनारां, हमेगा प्रवर्त ई ई ई ई ई नीच ई ई ई. मित्त ठे, हवे ते निमित्ताने जे ई ई ई ई ई. तो ई ई ई. नहि समजवाथी नास्ति ई ई ई ई ई ई ई ई ई. तो ई ई ई. तो अमे पूर्वे वली आगा ई ई. जं ई ई ई ई ई ई ई ई ई.

स होय

॥ अ.

येठिये, तो तो तेउनां एवी असज्यजाति तथा कुलमां उत्पन्न थवानां कारणो पण मानवां जोइयें जे कर्मना उदयथी एवा कुल, जातिमां तेउ उत्पन्न थाय ठे, ते कर्मनु नामज नीच गोत्र कर्म ठे, आ नीचगोत्रना प्रज्ञा-वथी वीजापण बहुपाप प्रकृतिउनो उदय थाय ठे, जेथी तेउ व्वेशादि दु.खो अत्यत पामे ठे, बुद्धिहीनता, क्रोधयुक्त स्वप्नाव, निर्दयता, कुत्सित आहार, पशुउनी जेम जंगलवास, धर्मकर्मथी पराड्मुख, सत्सगरहित, गम्यागम्यविवेकरहित, जड्याजड्य, पेयापेयविचारशून्य, आ सर्वनु मुरय कारण नीचगोत्र ठे जेम धनवान् तेमज निर्धन अनेक वावतोमा एकसरखा यतां नथी, तेम नीचगोत्रवाला उचगोत्रवालां साथे समान थइ शकतां नथी

जो एम कहो के विलायतमां सर्व एकसरखां ठे, तो ते वातमां अमे आश्चर्य मानता नथी, कारण के ज्यां सर्व जीवोना, गोत्रकर्मनो एकसरखा वंध होय, त्यां सर्व एकसरखा थइ शके ठे, अने मान्यता पण सर्वनी एकसरखी थाय ठे, परंतु ज्यां उंचनीचपणानी मान्यता, पूर्वोक्त कारणसर थाय ठे, त्यां उंचनीच गोत्रनो व्यवहारपण अवश्य थाय ठे परंतु असज्य, हीन जातिउने जे बुरी (जुनी) माने ठे, तेउने अमे बुद्धिमान् कहेता नथी, कारण के अमारो एवो निश्चय ठे के बुराइ तो खोटां कर्म करवार्थी थाय ठे जो ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य थइ बुरां काम, जेवां के जीवहिंसा, असत्यता, चोरी, परस्त्रीगमन, परनिदा, विश्वासघात, कृतघ्नता, मांसजक्षण, मदिरापान, जुगार प्रमुख करशे, तेउने अवश्य अमे बुरा मानशुं, अने नीचजातिवाला हशे, उतापि जो तेउ सुकर्म जेवां के, दया, सत्य, चोरीनो त्याग, परस्त्रीत्याग इत्यादि करशे तो तेउने अमे उत्तम मानीशुं हवे विचारो के अमारी समज बुरी केवीरीते होइ शके ठे ? वली नीचगोत्रवालां साथे जे खानपाननो व्यवहार राखता नथी, तेनु कारण तो कुलरुडि ठे, अने तेउनी जे निदा करे ठे तेउ तो महाअज्ञानी ठे, कारण के अमारो सिद्धांत एवो ठे के निदा कोइनी पण करवी न जोइये, वली तेउनी जे दूत माने ठे तेपण कुलाचार ठे, वली एक एउ पण कारण ठे के, जो के मनुष्यत्व धर्मथी सर्व सरखां ठे, तोपण जेम माता, वहेन, दीकरी, जार्या, सर्व स्त्रीत्व स्वरूपें समान ठे, तोपण

તેઝમાં ગમ્ય અગમ્યનો વિચાર છે, તેવીજરીતે ઉચનીચપણાના વિજ્ઞાગનો વિચાર છે આ વ્યવહાર બ્રાહ્મણ તથા જૈનિયોયે ચલાવ્યો નથી, પરંતુ તે જીવોના જલાં, ઘુરાં કર્મોના ઉદયથી ચાલેલો છે આ પ્રમાણે પરસ્પર જાતિયોમાં જ્ઞાન પાન નહિં કરવાનો વ્યવહાર મિસર દેશમાં પણ હતો, તેથી સિદ્ધ થાય છે કે ઉચ નીચ ગોત્રના પ્રજાવથીજ ઉચ નીચ જાતિ, કુલ થાય છે

તથા આયુર્કર્મની નરક આયુની પ્રકૃતિ પાપમાં ગણાય છે નરકશબ્દની વ્યુત્પત્તિ આ પ્રમાણે છે “નરાન્ પ્રકૃષ્ટપાપફલજોગાય ગુરુપાપકારિણઃ પ્રાણિનોનરાનિત્યુપલક્ષણત્વાત્ કાયંતિ શબ્દયંતીતિ નરકાસ્તેષ્વાયુસ્ત-ન્નવપ્રાયોગ્યસકલકર્મપ્રકૃતિવિપાકાનુજવકારણં પ્રાણધારણં યત્તન્નરકાયુષ્કં તદ્વિપાકવેચકર્મપ્રકૃતિરપિ નરકાયુષ્કમિતિ ॥”

તથા વેદનીકર્મની અજ્ઞાતા વેદની પાપપ્રકૃતિમાં ગણાય છે અજ્ઞાતા-નામ દુઃખનું છે, જેના ઉદયથી જીવ દુઃખ જોગવે છે તે અજ્ઞાતાવેદની છે આ પ્રમાણે

જ્ઞાનાવરણ પાંચ, અંતરાય પાંચ, દર્શનાવરણ નવ, મોહની ઠવીશ, નામકર્મની ચોત્રીશ, નીચ ગોત્ર એક, નરકાયુ એક, અજ્ઞાતાવેદની એક, સર્વ મલી વ્યાશીન્નેદે પાપફલ જોગવવામાં આવે છે એટલે

હવે આશ્રવતત્ત્વનું સ્વરૂપ લખિયે ત્રિયે “આશ્રવન્તિ, આગચન્તિ ક-ર્માણિ જીવેષુ યેન સઆશ્રવ.” જેનાથી જીવોને કર્મની પ્રાપ્તિ થાય તે આ-શ્રવ ૧ અસત્ દેવ, ૨ અસત્ ગુરુ, ૩ અસત્ ધર્મ, તેઝવિષે સત્ દેવ, સત્ ગુરુ અને સત્ ધર્મ એવી જે રુચિ તે મિથ્યાત્વ, તથા હિંસાદિથી ન નિ-વર્તવું, તે અવિરતિ, તથા મદ્યપ્રમુખ તે પ્રમાદ, તથા ક્રોધાદિ તે કપાય, અને મન, વચન, કાયાનો વ્યાપાર તે યોગ, આ મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, પ્રમાદ, કપાય, યોગ, પાંચે પુનર્વંધક જીવના જ્ઞાનાવરણીય આદિ કર્મના વધના હેતુ છે, તેઝને જૈનમતમાં આશ્રવ કહે છે. તે મિથ્યાત્વાદિ શુચ્છ-શુચ્છ કર્મવધના હેતુ હોવાથી તેજ આશ્રવ છે આ તાત્પર્ય છે

પ્રશ્ન -પ્રયમ, વંધોનો અજ્ઞાવ ઠતાં, આશ્રવની ઉત્પત્તિ કેમ હોય ? જો કહો કે આશ્રવથી પહેલાં વંધ છે, તો તો તે વંધ પણ આશ્રવહેતુ

વિના થઈ શકતો નથી. કારણ કે જે જેનો હેતુ છે, તે તેનો અજ્ઞાવ ઠતાં થઈ શકતો નથી, જો હોય તો, અતિપ્રસંગ દૂષણ આવશે

ઉત્તર.—આ કહેવું અસત્ છે, કારણકે આશ્રવને પૂર્વવધની અપેક્ષાએ કાર્યપણુ છે, અને ઉત્તરવધ અપેક્ષાએ કારણપણુ છે, તેવીજરીતે વધને પણ પૂર્વઉત્તર આશ્રવની અપેક્ષાએ કાર્યત્વ, કારણત્વ જાણવું, વીજાંકુરની જેમ વધ, આશ્રવ વંનેને પરસ્પર કાર્યકારણજ્ઞાવનો સંવધ છે, તેથી અહીંયા ફતરેતર દૂષણ નથી પ્રવાહ અપેક્ષાએ વંને અનાદિ છે

આશ્રવ પુણ્યપાપનો વધહેતુ હોવાથી બે પ્રકારે છે આ વંને પ્રકારના મિથ્યાત્વાદિ ઉત્તર જ્ઞેદોના ઉત્કર્ષ, અપકર્ષ અર્થાત્ અધિક, ન્યૂનપણાથી અનેક પ્રકાર છે આ શુજાશુજ મન, વચન, કાયાના વ્યાપાર રૂપ આશ્રવની સિદ્ધિ પોતાના આત્મામાં સ્વસવેદનાદિ પ્રત્યક્ષથી છે, અને વીજા-ઉમાં વચન અને કાયાના વ્યાપારની પ્રત્યક્ષથી સિદ્ધિ છે, બાકીનાંતની તેના કાર્યથી ઉત્પન્ન થતા અનુમાનથી જાણવી, તેમજ આસપ્રણીત આ-ગમથી પણ જાણવી

આશ્રવના ઉત્તરજ્ઞેદ વૈંતાલિશ છે પાંચ ઇન્દ્રિય ચાર કપાય, પાંચ અ-વ્રત, પચીશક્રિયા, ત્રણયોગ

જીવરૂપ તલાવમાં, કર્મરૂપ પાણી જેનાથી આવે, તે આશ્રવ તે ગર-નાલાં પ્રથમ તો પાંચ ઇન્દ્રિય છે તેનું સ્વરૂપ કહિયે ઠિયે ૧ સ્પર્શિયે સ્વવિષય સ્પર્શલક્ષણ, જેનાથી, તે સ્પર્શનેન્દ્રિય, ૨ “રસ્યતે આસ્વાદ્યતે રસોઽનયેતિ” આસ્વાદિયે, રસ લહિયે જેનાથી, તે રસના (જિવ્હા) ઇન્દ્રિય, ૩ સૂઘીએ ગંધ જેનાથી, તે ગ્રાણેન્દ્રિય, ૪ ચક્ષુ તે નેત્રેન્દ્રિય, ૫ સાં-જલીયે શબ્દ જેનાથી, તે શ્રોત્રેન્દ્રિય મૂલજ્ઞેદની અપેક્ષાથી આ પાંચ ઇન્દ્રિય, આશ્રવના પાંચ કારણ છે

“ઋદ્ધ્યતિ કુપ્યતિ” સચેતન, અચેતન વસ્તુનું ઉપર જેણે કરી પ્રાણી સનિમિત્ત, નિર્નિમિત્ત કોપ કરે તે ક્રોધ મોહનીયકર્મ છે, તેનો ઉદય તે પણ ક્રોધ છે તથા માન તે મૃદુતાનો અજ્ઞાવ, તેના બે પ્રકાર છે પ્રાપ્ત થયેલી વસ્તુનુંવહે જે અહંકાર થાય તે મદ, અને અપ્રાપ્ત ઠતા અહંકારી વૃત્તિ તે માન તે મદના આઠ પ્રકાર છે ૧ જાતિમદ, ૨ કુલમદ, ૩ વલ-મદ, ૪ રૂપમદ, ૫ જ્ઞાનમદ, ૬ લાજમદ, ૭ તપમદ, ૮ ઐશ્વર્યમદ,

१ पोतानी माताना पक्षनो अहंकार करे, जेम के मारी माता मोटा घर-
वालानी दीकरी ठे, इत्यादि. एवीरीतें पोताने उचा मानी श्लाघा करे
अने वीजाउनी ते वाचतमां निदा करे ते जातिमद २ पोताना पिताना
पक्षनुं अजिमान करे, जेमके मारा पितानुं कुल उंचु ठे, अने वीजाउनी
ते वाचतमां निदा करे, ते कुलमद ३ पोताना वलनु अजिमान करे, अने
वीजाना वलनी निदा करे ते वलमद ४ पोताना रूपनु अजिमान करे,
अने वीजाना रूपनी निदा करे ते रूपमद ५ पोताने महाज्ञानी माने,
अने वीजाने लुब्धमति माने ते ज्ञानमद, ६ तप करीने अजिमानथी पोताना
मनमां माने के मारा समान कोड तपस्वी नथी ते तपमद ७ पोते पोताने
मोटो नशीबदार माने, अने वीजाने हीनपुण्यवाला समजे ते लाजमद
८ पोतानी ठकुराइनु अजिमान करे अने वीजाने घास फुस समान गणे
ते अश्र्वर्यमद. ते प्रमाणे मानना पण समजवा तथा “मयति गच्छति”
जायठे, जे जे विकारोथी वीजाने ठगवावास्ते जीव ते माया कहेवाय ठे
तथा जेनाथी परधन प्राप्त करवामां जीवने श्रृङ्गिपणुं होय, ते लोच
कहेवाय ठे ते चारे कपाय कहेवाय ठे

हवे पांच अवततनुं स्वरूप कहिये ठिये पांच इन्द्रिय, त्रण बल, मन-
बल, वचन बल, कायबल, तथा आसोह्वास अने आयु, आ दश प्राण ठे
ते दश प्राणना योगथी जीवने पण प्राण कहिये. ते प्राणोनो जे वध
अर्थात् नाश ते प्रथम प्राणवध याने जीवहिंसा जाणवी १ मृषावाद
अर्थात् जुनुं बोलवु २ अदत्तादान अर्थात् वीजानी वस्तु चोरी लेवी
४ मैथुन (अव्रह्मसेवन) स्त्री पुरुषनुं जोरु ते मिथुन, ते वंनेना मेलापथी
जे कर्म थाय ते मैथुन ५ परिग्रह सर्व वाजुएथी ग्रहण याने एकत्र क-
रीये, चार गतिना निबंधन कर्म जेनाथी ते परिग्रह आ पांच अवततना
चार चार जांगा ठे तेनुं स्वरूप लखिये ठिये

प्रथम हिंसाना चार जांगानु स्वरूप, १ डव्ये हिंसा, परंतु जावे नहि, २
डव्ये हिंसा नहि, परंतु जावे ठे, ३ डव्ये हिंसा अने जावे पण हिंसा,
४ डव्ये हिंसा नहि, अने जावे पण नहि प्रथमना जंगनुं स्वरूप एवु ठे
के साधुने समाचारी, प्रतिलेखना करतां, मार्गमां विहार करतां, नदी
प्रमुख उत्तरता, नावमांवेसी नदी ओलंगता, नदीमां साध्वी आदिने

तणाता, काढतां, वरसाद वरसते थडील जतां, ग्लान साधुर्जनी वरसाद-
मां लघुशकाने परठवता, गुरुनां शरीरने वातप्रमुख व्याधिने प्रसंगें तथा
थाक लागवाथी मुठी चपीकरतां जे हिंसा थाय ठे ते द्रव्यहिंसा ठे
तथा श्रावकोने पण जिनमंदिर बनावतां, जिनपूजा करता साधर्मिवा-
त्सल्य करतां, तीर्थयात्रा करतां, रथयात्रा करतां, अष्टाश्महोत्सव कर
तां, प्रतिष्ठा तेमज अजण गलाका करतां, जगवान् तेमज गुरूनी सन्मु-
ख सामैयु करी जतां, इत्यादि कर्तव्य करतां जे हिंसा थाय ठे ते सर्व
द्रव्यहिंसा ठे, परंतु जावहिंसा नथी तेनुं फल अद्वय पाप अने बहु
निर्जरा ठे, एम श्रीजगवतीसूत्रमां कहेछु ठे आ हिंसा थाय ठे ते प्रसंगे
साधुश्रादिना परिणाम बहुज सुंदर ठे, माठा अध्यवसाय नथी, अने
उपयोगयुक्त वर्त्तन ठे तेथी द्रव्यहिंसा ठे

प्रश्न.—यज्ञादिमा गौ, अश्वप्रमुख जीव मारवामां आवेठे, तेपण द्रव्य
हिंसा केम नहि ? तेनो उत्तर मीमांसक मतखंडनमां लखेलो ठे

बीजा जगनु स्वरूप एवु ठे के जे पुरुष उपरथी तो शांतिरूप देखाय
ठे, परंतु तेना अत करणना अध्यवसाय महामलीन, हिंसामय ठे, जेम
के तेनी चाहना एवी थाय के, मारा शत्रुनुं मरण थाय, तेना कुटुवमां
मरकी चाले, तेना घरमा आग लागे, तेनदीमा फुवी जाय, तेना पुत्र
स्त्रीनो नाश थाय, तथा बीजा अनेक प्रकारे जीवहिंसा करवाना काम-
नो संकल्प विकल्प करे, तेवा विचारोमां प्रवर्त्तवाथी, हिंसा तो करतो
नथी, तेथी द्रव्ये हिंसा नथी, परंतु तेना अध्यवसाय हिंसामय होवाथी
ते जावे हिंसा ठे, अने तेथी ते जीव हिंसक ठे तेनु फल अनंताकाल
सुधी ससारमां परिभ्रमण करवु तेज ठे

त्रीजा जगमां इन्द्रियोना विषयोमां तेमज कपायमा अत्यंत गुरू थइ
जीवहिंसा करवी, जेमके कसाइ थडु, शिकार करवा, विश्वासघातप्रमु-
ख करी जीव जाय तेवां काम करवां, तथा पदर कर्मादान प्रमुख अना-
चरणीय जीव हिंसाना काम करवा, अने तेथी लाज यता मनमां आनंद
मानवो आ द्रव्यें हिंसा तथा जावे पण हिंसा ठे, तेनु फल, ससार प-
रिभ्रमण तथा दुर्गति ठे

ચોથા જંગમાં ડ્રવ્યે પણ હિંસા નહિ, અને જાવે પણ હિંસા નહિ. આ જંગશૂન્ય છે. આ જંગવાલો જીવ સંસારમાં કોઈ પણ ન હોય

મૃપાવાદના પણ ચાર જંગ છે તેનું સ્વરૂપ કહિયે ત્રિયે ૧ સાધુ રસ્તામાં ચાલ્યા જાય છે, તેની આગલ થઈ જગલની ગાયો તથા મૃગ પ્રમુખનું ટોલું ચાલ્યું જાય છે ટોલાની શોધ કરતો કોઈ શિકારી વંડુક પ્રમુખ શસ્ત્ર લઈ ચાલ્યો આવે છે, તે શિકારી તે જીવોનો શિકાર કરવા વાસ્તે સાધુને પુછે છે કે તમે અમુક જીવોને જતા દેખ્યા છે? સાધુ તે શિકારીના સવાલનો જવાબ નહિ દેતા મૌન રહે છે શિકારી જવાબ મેલવવાસારૂ સાધુપર હુમલો કરે છે તથા મારે છે, તેવે પ્રસંગે સાધુ કહે છે કે મેં તો ટોલાને જતાં દેખેલ નથી યદ્યપિ સાધુનું આ વોલનું ડ્રવ્યે જૂતું છે, પરંતુ જાવે જૂતુ નથી, કારણ કે જે ઇંદ્રિયોના જોગને વાસ્તે તેમજ લોજાદિ કપાયથી જૂતુ વોલે છે તેજ જાવે જૂતુ છે, પરંતુ સાધુનું જૂતું વોલવું તો નિરપરાધી પ્રાણીનું દયાવાસ્તેજ થયેલું છે, તેથી વાસ્તવમાં તે મૃપાવાદ નથી

વીજા જંગમાં કોઈ મનુષ્ય મુખથી તો કાંઈ વોલતો નથી, પરંતુ વીજાને ઠગવાવાસ્તે મનમાં અનેક વિકલ્પ કરે છે આ ડ્રવ્યથી મૃપાવાદ નથી પરંતુ જાવે મૃપાવાદ છે ત્રીજાજંગમાં મુખથી અસત્યવચનો વોલે છે, અને અતઃકરણમાં ઠલકપટ કરવાના મલીન અધ્યવસાય પણ છે આ ડ્રવ્યે તથા જાવે મૃપાવાદ છે ચોથો જંગ પૂર્વવત્ શૂન્ય છે

હવે ચોરીના ચાર જંગનું સ્વરૂપ કહિયે ત્રિયે પ્રથમ જંગમાં—એક સ્ત્રી શીલવંતી છે, તેનો શીલ જંગ કરવા કોઈ હુદ્ડ પરિણામવાલો રાજા તે સ્ત્રીને પકડી પોતાના કબજામાં રાખે છે, તે હકીકત કોઈ ધર્મિ પુરુષના જાણવામાં આવતાં, તે સ્ત્રીના શીલનું રક્ષણ કરવાવાસ્તે, તે સ્ત્રીને, તે પુરુષ, તે રાજાના કબજામાંથી રાજ્ય વહાર લઈ જાય તો વ્યવહારથી તો તે રાજાની તે પુરુષે આજ્ઞાજંગરૂપ ચોરી કરી છે, પરંતુ વાસ્તવમાં તે ચોરી નથી વલી કોઈપુરુષ પોતાના ઘરમાં ડ્રવ્ય રાખી, ઘરનાં દ્વાર વધ કરી પરદેશ ગયેલ છે, ગામમાં ચોરનો ડપડવ થવાથી, તે પરદેશ ગયેલા સરસનું ડ્રવ્ય ચોરાઈ જશે, એમ તેના કોઈ હિતચિત્તકને લાગવાથી, રાત્રિને સમયે તે પરદેશ ગયેલાના ઘરનાં દ્વાર खोલી તેનું સઘલું ડ્રવ્ય,

તે પોતાને ઘેર પાઠો આવેથી તેને આપવાની બુદ્ધિપૂર્વક લઇ, પોતાના ઘરમાં રાखेઠે, આ દૃષ્ટાંતમા વીજાનુ દ્રવ્ય, તેની રજા શિવાય, તેના કવ-જામાંથી લઇ લેવાથી દ્રવ્યે ચોરી થાયઠે, પરંતુ વદધ્યાનતનો અજ્ઞાવ હોવાથી જાવેચોરી થતી નથી તેવીરીતે વીજી વાવતમાં પણ સમજવું

વીજાજંગમા કોઈ પુરુષ ચોરી તો કરતો નથી, પરંતુ ચોરી કરવાના અધ્યવસાય તેના મનમા થયા કરેઠે, તે દ્રવ્યથી ચોરી નહિ, પરંતુ જાવે ચોરી ઠે વહી વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમાત્માની આજ્ઞાના જગ કરનારાઈને પણ જાવચોર કહેલાંઠે ત્રીજા જગમાં, કોઈ પુરુષ ચોરી કરેઠે, તેમજ તેનો અધ્યવસાય પણ ચોરી કરવાનો ઠે તે દ્રવ્યે તથા જાવે ચોરી ઠે ચોથો જગ પૂર્વવત્ શૂન્ય ઠે

હવે મૈથુનના ચારજગ કહિયે ઠિયે જે સાધુ જલમાં સુવતી સાધ્વીને દેહીને, તેને કાઢવાને વાસ્તે પકડે, તેમજ કોઈ ગૃહસ્થ ડાકેથી પત્નીજતી કોઈ સ્ત્રીને તેના રક્ષણાર્થે પકડે, તેમજ કોઈગામી થઈ ગયેલી નુકશાન કરતી સ્ત્રીને પકડે, તેવા પ્રસંગોમાં પકડવું તે દ્રવ્યે મૈથુન ઠે પરંતુ જાવે નથી વીજા જગમાં—કોઈ પુરુષ, સ્ત્રીને જોગવતો નથી, પરંતુ તેના મનમાં સ્ત્રીસેવન કરવાની અજિલાપા વહુજ રહ્યા કરેઠે, તે દ્રવ્યે મૈથુન નહિ, પરંતુ જાવે મૈથુન ઠે ત્રીજા જગમાં—સ્ત્રીસાથે મૈથુન અજિલાપાપૂર્વક કરવું તે દ્રવ્યે તથા જાવે મૈથુન ઠે ચોથો જગ પૂર્વવત્ શૂન્ય ઠે

હવે પરિગ્રહના ચાર જગ કહિયે ઠિયે કાયોત્સર્ગમા સ્થિત રહેલા કોઈ મુનિના ગલામા કોઈ સરસ હારાદિ આજૂપણ પહેરાવી દે, તે જો-ડને વીજા અજાણ્યા પુરુષો, મુનિને પરિગ્રહવાલા ધારે, પરંતુ મુનિને તે પદાર્થપરપરિગ્રહવુદ્ધિ નથી તેવા પ્રસંગમાં દ્રવ્યે પરિગ્રહ કહેવાય, પરંતુ મુનિ જાવે પરિગ્રહી નથી વીજા જગમાં—કોઈપુરુષ પાસે એક કોની પણ નથી પરંતુ યન મેલવવાની વહુજ અજિલાપા રહ્યા કરે, તે જાવે પરિગ્રહી ઠે દ્રવ્યે નહિ ત્રીજા જંગમા—ધનપણ પાસે હોય, અને ધન મેલવવાની અજિલાપા પણ રહ્યા કરે, તે દ્રવ્યે તથા જાવે પરિગ્રહી ઠે ચોથો જગ પૂર્વવત્ શૂન્ય ઠે સર્વજગમા વીજો તથા ત્રીજો જગ નિશ્ચયથી અવિરતિરૂપ ઠે

હવે પચીશ ક્રિયાનુ સ્વરૂપ લખિયે ઠિયે ૧ શરીરથી જે ક્રિયા થયા

करे, ते कायिकी क्रिया २ कसाइ प्रमुख शस्त्राधी परजीवोने उपघात करी पोताना आत्माने नरकगतिमां जवाना अधिकारी करे ते अधिकरण क्रिया ३ जीव तथा अजीव उपर छेपनी चिंतवना करवी ते प्राद्वेषिकी क्रिया. ४ पोताने तथा परने जे परिताप उपजाववो ते पारितापनिकी क्रिया. ५ एकेंद्रिय प्रमुख जीवोने हणवा तथा हणाववानी जे क्रिया ते प्राणातिपातिकी क्रिया ६ पृथ्वीकायादि जीवना उपघात कराववा तथा करवा सारू कर्पण प्रमुख करवु, कराववुं ते आरंभिकी क्रिया ७ धनधान्यादि नवविध परिग्रह मेलवतां, तथा तेना रक्षणसारू मूर्छाना परिणाम वनेला राखवा सारू जे क्रिया करवी पडे ते पारिग्रहिकी क्रिया ८ बीजाने उगवा सारू कपट युक्त जे क्रिया करवी पडे ते मायाप्रत्ययिकी क्रिया. ९ जिनवचन असद्वृत्तां विपरीत प्ररूपणा प्रमुख करवायकी जे क्रिया लागे ते मिथ्यादर्शनप्रत्ययिकी क्रिया १० संयमने विघातकारक कपायोना उदयथी पञ्चखाण कीधा विना जे सर्ववस्तुनी क्रिया लागे ते अप्रत्याख्यानिकी क्रिया ११ कौतुकेंकरी अश्वादि जोवां तेमज रागादि कलुपित चित्तथी जीव, अजीवने जोवा ते दृष्टिकी क्रिया. १२ राग, छेप, मोह संयुक्त चित्तथी स्त्री आदिना शरीरने स्पर्श करवो ते स्पृष्टिकी क्रिया. १३ जीव तथा अजीवसंवंधी जे राग छेप थाय, जेम के बीजाने घेर हस्ती, घोडा, वस्त्र प्रमुख देखी छेप धरे, जे ए वस्तुज तेनी पासे क्यांथी १४ एम चितवता कर्म वध करे ते प्रातित्यकी क्रिया १५ पोताना अश्वप्रमुखने जोवावास्ते आवेला स्त्री पुरुषोने प्रशंसा करता जोशने हर्ष धारण करे, तेमज स्त्री प्रमुखने जोजन करवा आवतां जे क्रिया लागे ते, अथवाधुध, दही, घी, तेल प्रमुखनां चाजन उघाडां रहेतां तेमां त्रस जीव आवी पडे ते सामंतोपनिपातिकी क्रिया १६ परउपदेशित पापमां लांवा वखतसुधी प्रवर्तवु, तथा पापना जावथी अनुमोदना करवी ते नैसृष्टिकी क्रिया, १६ कोइ पुरुष अत्यंत अजिमानथी उदकेराशने क्रोधित चित्त थयो थको, जे काम नोकरपासे कराववा जेवु होय ते पोताना हाथथी करे ते खहस्तिकी क्रिया. १७ अर्हंत जगवंतनी आज्ञानुं उल्लघन करीने पोतानी बुद्धिथी जीवाजीवादि सूक्ष्म पदार्थोनी प्ररूपणा करवासारू जे क्रिया करे ते आज्ञापनिकी क्रिया. १८ बीजाना अवतां खोटां आचरणो

करे, ते कायिकी क्रिया. २ कसाइ प्रमुख शम्भूती परजीवोने उपघात करी पोताना आत्माने नरकगतिमां जवाना अधिकारी करे ते अधिकरण क्रिया. ३ जीव तथा अजीव उपर छेपनी चितवना करवी ते प्राप्तेपिकी क्रिया. ४ पोताने तथा परने जे परिताप उपजाववो ते पारितापनिकी क्रिया. ५ एकेद्रिय प्रमुख जीवोने हणवा तथा हणाववानी जे क्रिया ते प्राणातिपातिकी क्रिया. ६ पृथ्वीकायादि जीवना उपघात कराववा तथा करवा सारू कर्पण प्रमुख करवु, कराववु ते आरंजिकी क्रिया. ७ धनधान्यादि नवविध परिग्रह मेलवतां, तथा तेना रक्षणसारू मूर्धाना परिणाम वनेला राखवा सारू जे क्रिया करवी पडे ते पारिग्रहिकी क्रिया. ८ बीजाने उगवा सारू कपट युक्त जे क्रिया करवी पडे ते मायाप्रत्ययिकी क्रिया. ९ जिनवचन असहृतां विपरीत प्ररूपणा प्रमुख करवाथकी जे क्रिया लागे ते मिथ्यादर्शनप्रत्ययिकी क्रिया १० संयमने विघातकारक कपायोना उदयथी पञ्चखाण कीधा विना जे सर्ववस्तुनी क्रिया लागे ते अप्रत्याख्यानिकी क्रिया ११ कौतुकेंकरा अश्वादि जोवां तेमज रागादि कबुपित चित्तथी जीव, अजीवने जोवा ते दृष्टिकी क्रिया. १२ राग, छेप, मोह संयुक्त चित्तथी स्त्री आदिना शरीरने स्पर्श करवो ते स्पृष्टिकी क्रिया. १३ जीव तथा अजीवसंवंधी जे राग छेप थाय, जेम के बीजाने घेर हस्ती, ह्मडा, ब्रह्म, प्रमुख देखी छेप धरे, जे ए वस्तुते तेनी पासे क्यांथी? एम । आवता कर्म बध करे ते प्रातित्यकी क्रिया. १४ पोताना अश्वप्रमुखने जोवावास्ते आवेला स्त्री पुत्रोने प्रशंसा करता जोशने हर्ष धारण करे, तेमज स्त्री प्रमुखने जोजन करवा आवतां जे क्रिया लागे ते, अथवाडुध, दही, घी, तेल प्रमुखनां जोजन उघाडां रहेतां तेमां त्रस जीव आवी पडे ते सामंतोपनिपातिकी क्रिया १५ परउपदेशित पापमां लांवा बखतसुधी प्रवर्तवुं, तथा पापना जावथी अनुमोदना करवी ते नैसृष्टिकी क्रिया, १६ कोइ पुरुष अत्यंत अजिमानथी उक्केराशने क्रोधित चित्त थयो थको, जे काम नोकरापासे कराववा जेवु होय ते पोताना हाथथी करे ते खड्गस्तिकी क्रिया १७ अर्हत जगवंतनी आज्ञानुं उल्लघन करीने पोतानी बुद्धिथी जीवाजीववादि सूक्ष्म पदार्थोनी प्ररूपणा करवासारू जे क्रिया करे ते आज्ञापनिकी क्रिया. १८ बीजाना अठतां खोटां

પ્રગટ કરવાં, તેમની પૂજાનો નાશ કરવો, તેમ કરવાથી જે ઉત્પન્ન થાય તે વૈદારણિકી ક્રિયા ૧૯ જે ઉપયોગથી વિપરીત તે અનાજોગ, તેનાથી ઉપલક્ષિત જે ક્રિયા તે અનાજોગક્રિયા દેર્યા વિના તેમજ પૂજન, પ્રમાર્જન કર્યાવિના જીત તેમજ ઝૂમિ પ્રમુખઉપર શરીરાદિનો નિક્ષેપ કરવો તે અનાજોગક્રિયા ૨૦ પોતાની તેમજ પરની અપેક્ષા તેનું નામ અવકાંક્ષા છે, તેનાથી જે વિપરીત તે અનવકાંક્ષા, તેજ કારણ છે જેનું તે અનવકાંક્ષા પ્રત્યયિકી ક્રિયા, તાત્પર્ય એમ છે કે, જિનોક્ત કર્તવ્ય વિધિયોમાં જે પોતાને તેમજ પરને જે ક્રિયા હિતકારી હોય તેમાં પ્રમાદને વશ થઈ જે આદરન કરવો તે અનવકાંક્ષા પ્રત્યયિકી ક્રિયા ૨૧ ચાલવા, દોડવા પ્રમુખ કાયાના વ્યાપાર, તથા હિંસાકારી, કઠોર જૂઠ વોલવાના વચનના વ્યાપાર, અને પરડોહ, ઈર્ષ્યા, અજિમાનાદિ મનોવ્યાપાર, એ ત્રણેનું જે કરવું તે પ્રયોગ ક્રિયા. ૨૨ જેનાથી વિષયગ્રહણ કરિયે તે સમુદાન ઇન્દ્રિય તેની જે ક્રિયા, દેશ તેમજ સર્વ ઉપધાતરૂપ વ્યાપાર તે સમુદાન ક્રિયા કોઈ એવું મોટું પાપ કરિયે કે જેથી આવે તે સમુદાયપણે ગ્રહણ થાય તે સમુદાન ક્રિયા ૨૩ માયા તેમજ લોભવર્તે ક્રિયા થાય તે પ્રેમ પ્રત્યયિકી ક્રિયા ૨૪ ક્રોધ તેમજ માનથી ક્રિયા થાય, તે ઈયપ્રત્યયિકી ક્રિયા ૨૫ ચાલવાથી જે ક્રિયા લાગે તે ઈર્યાપથિકી ક્રિયા. આ ક્રિયા વીતરાગને લાગે છે તેમજ અપ્રમત્ત મુનિયોને પણ લાગે છે.

હવે આ પચીશ ક્રિયાનું વ્યાખ્યાન કરીએ ત્રિયે ૧૮ જે ક્રિયા બે પ્રકારની છે, એક અનુપરતા કાયિકી ક્રિયા અને વીજી અનુપયુક્ત કાયિકી ક્રિયા, તેમાં અત્યંત દુષ્ટ એવા મિથ્યા, દુષ્ટ જીવોનો, મન વચનની અપેક્ષારહિત પરજીવને પીડા કારક કાયાનો ઉદ્ધમ તે પ્રથમ જ્ઞેદ તથા પ્રમત્ત સચતનો ઉપયોગ વિના અનેક કર્તવ્ય રૂપ કાયાનો વ્યાપાર તે વીજો જ્ઞેદ ૧ આધિકરણિકી ક્રિયાના બે પ્રકાર છે એક સંયોજના, વીજી નિવર્તના તેમા વિષ, ગરલ, ફાંસી, ધનુષ, યત્ર, તલવાર, પ્રમુખ શસ્ત્રોને, જીવોને મારવાવાસ્તે સંયોજન અર્થાત્ એકત્ર કરવાં, જેમ ધનુષને તીરનો મેલાપ કરવો इत्यादि, તે પ્રથમ જ્ઞેદ, તથા તલવાર, તોમર, શક્તિ, તોપ, વધુક इत्यादिને નવા સરસ વનાવવાં, તે વીજો જ્ઞેદ ૨ જે નિમિત્તથી ક્રોધ ઉત્પન્ન થાય તે નિમિત્ત જીવ તથા અજીવ બે છે તેમા જીવ તે પ્રાણી,

अने अजीवमां खुटो, कांटो, पथ्थर प्रमुख, तेउंना उपर छेप करे ते प्र-
दोष क्रिया. ४ पोताना हाथथी, तेमज वीजाना हाथें जीवोने मार मारवो
पीटवो ते परितापना, तेना वे जेद ठे पुत्रकलत्रादिना वियोगथी दुःखी
थइने पोताने हाथें ठाती तेमज शिर कुटवु ते प्रथम जेद तथा पुत्र,
शिष्यादिने मार मारवो ते वीजो जेद ५ प्राणातिपातिकी क्रिया वे प्र-
कारे ठे एक तो पोताने हाथे पोतानो घात करवो जेम के कुवामां पडी
मरवु, पर्वतउपरथी गरीपडवु, अग्निमां कंपापात करवो, जेर खावुं प्रमुख
स्वात्मघातिकी क्रिया ते महापापरूप क्रिया ठे ते प्रथम जेद तथा कपायने
आधीन थइ वीजा जीवोनो नाश करवो ते वीजो जेद ६ जीव अजीव-
नो आरंज करवो जेथी पृथ्वी कायादि ठकायना जीवोनो उपघात थाय,
एवां लक्षणो जे क्रियामां होय ते आरंजिकी क्रिया. ७ जीव अजीवनो
परिग्रह करवो, तेनामां अत्यंत मूर्खा राखी प्रवर्त्तवु ते परिग्रहिकी क्रिया
८ माया (कपट) गुप्तरीते स्वार्थवृत्ति साधवी ते मायाप्रत्ययिकी क्रिया.
९ विपरीत वस्तुनुं श्रद्धान तेज ठे निमित्त जेनु, ते मिथ्यात्वदर्शनप्रत्य-
यिकी क्रिया १० जीवने हणवाना, तेमज मद्यमांसादि पिवा खावानो जे-
मां त्याग नहि, एवा जे असंयति जीवनी क्रिया ते अप्रत्याख्यानिकी
क्रिया ११ घोडाप्रमुख जीव तथा रथप्रमुख अजीवोने जोवा वास्ते जवुं
ते दृष्टिकी क्रिया. १२ जीव, अजीव, स्त्री, पुतली आदिने रागथी स्पर्श क-
रवो ते स्पृष्टिकी क्रिया १३ जीवनी तेमज अजीवनी अपेक्षाथी जे कर्मबंध
थाय ते प्रातीत्यकी क्रिया १४ जीव ते पुत्र, स्त्री, जाइप्रमुख, अने अ-
जीव ते, घर, आचूपण प्रमुख तेउने जोवासारू लोको आवे, तेउनी प्र-
गंसाथी ते वस्तुउनो स्वामी हर्षित थाय ते सामंतोपनिपातिकी क्रिया
१५ जीव मनुष्यादि, अजीव पथ्थरादि तेउने फेंकवा ते नैस्पृष्टिकी क्रिया
१६ पोताना हाथथी जीव तेमज अजीवनी प्रतिमाने ताडन प्रमुख करे
ते खहस्तिकी क्रिया. १७ जीव, अजीवनी मिथ्या प्ररूपणा करवी, तेमज
जीव, अजीवने मंत्रथी बोलाववां ते आझापनिकी क्रिया १८ जीव, अ-
जीवने विदारवा, ते वैदारणिकी क्रिया १९ उपयोग विना वस्तु लेवी,
तेमज चूमि प्रमुख उपर मुकवी ते अनाजोग क्रिया २० इह लोक
विरुद्ध तेमज परलोकविरुद्ध चोरी, परस्त्रीगमनादि दुराचण सेववां,

मनमां करवु नहि ते अनवकांक्षा प्रत्यय क्रिया. ११ अष्टविध कर्मपर-
माणुर्जनु जे ग्रहण करवु ते समुदान क्रिया १२ रागजनक वीणादिना
शब्दादिनो जोग करवो ते प्रेमप्रत्ययिकी क्रिया १४ पोताउपर तेमज
परउपर छेप करवो ते छेपप्रत्ययिकी क्रिया १५ मात्र योगोथी जे क्रिया
लागे ते केवली तेमज अप्रमत्त मुनिनी इयां पथिकी क्रिया आ पचीश
क्रियानुं बहुज सक्षेपथी स्वरूप कहेलु ठे विस्तारथी जाणवानी अजि-
लापावालाए शब्दाजोनिधि गंधहस्तिमहाज्ञाप्य जोवा आ पचीश क्रि-
याजमां केटलीएक जोतां एकसरखी लागे, परंतु ते एक सरखी नथी.
दरेकनु स्वरूप तदन पृथक् पृथक् ठे

हवे त्रण योगनु स्वरूप लखिये ठियें १ मननो व्यापार ते मनोयोग
२ वचननो व्यापार ते वचनयोग ३ कायानो व्यापार ते काययोग एप्र-
माणे सर्व मली आश्रवना वेंतालीश जेद थया तेनाथी जीवने शुजाशुज
कर्मनी आमदानी थायठे इति

हवे सवरतत्वनु स्वरूप लखिये ठिये पूर्वोक्त आश्रवथी जीवने आव-
तां कर्मने रोकनार अर्थात् आश्रवनु रूधन करनार ते संवर ठे ते संव-
रना सत्तावन जेद ठे पाच समिति, त्रण गुप्ति, दश यतिधर्म, वार जावना,
वावीश परिसह, पांच चारित्र, सर्व मली सत्तावन थया तेमाथी पांच
समिति, त्रण गुप्ति, दशविध यतिधर्म, अने वार जावनानु स्वरूप तो
गुरुतत्व वर्णनमां लखि आव्या ठिये तेथी त्यांथी जाणवु

हवे वावीश परीसहनु स्वरूप लखियें ठियें १ क्षुधा परिसह क्षुधा
एटले झूख झूखनी वेदना सर्ववेदनाथी अधिक ठे ज्यारे झूख लागे,
त्यारे पोतानी प्रतिज्ञाथी जग थाय नहि तेमज आर्त्तध्यान पण करे नहि
सम्यक् परिणामे क्षुधा सहन करे, २ तेमज पिपासा जे तृपा तेपण स-
म्यक् परिणामे सहन करे ३ शीतपरीसह ज्यारे अत्यंत शीत पडे, त्यारे
पण अकल्पनिक वस्त्रोनी वांठा न करे जेवा जीर्णप्राय वस्त्र होय तेनाथी
टाढ सहन करे, अग्नि तापे नहीं, सम्यक् प्रकारें शीतसहन करे, ४ उष्ण-
परीसह—सूर्यना सरत तडकामां पण चालता थकां उपानह प्रमुखनी वाठा
करे नहि, तेमज सरत गरमी, उकलाट ठता पवनपखानी झ्झा करे नहीं,
परंतु सम्यक् प्रकारे आताप सहन करे. ५ दश मशकपरीसह कास तथा

मघर अने मांकड प्रमुख करडे त्यारे धूमाडो करी, तथा उष्णजल प्रमुख रेडी तेजनुं निवारण न करे परंतु सम्यक् परिणामें तेज्ज करेली वेदना सहन करे ५ अचेख परीसह—सर्वथा वखनो अज्ञाव, ते अचेख परीसह नहि, वस्त्रादि पण आगममां जे प्रमाणे राखवाने कद्यां ठे तेप्रमाणे राखे तो ते परिग्रह नहि वस्त्रादि उपर मूर्खा रह्या करे तो ते परिग्रह ठे. उक्तं च ॥ जंपि वधंच पायं च, कवलं पायपुवणं ॥ सोपि संजम लज्जाग, धारिंति परि हरंति य ॥ १ ॥ नसो परिग्गहो वुत्तो, नाइ पुत्तेण ताइणा ॥ मुव्वा परिग्गहो वुत्तो, इवुत्त महेसणत्ति ॥ २ ॥ चेलनाम वखनुं ठे, ते शीर्ण अर्थात् फाटेलां तेमज जीर्ण होय, तोपण अकल्पनिक वख न लहे, ते अचेख परिसह. ७ अरतिपरीसह. संयम पालतां अरति जे उत्पन्न थाय ते सम्यक् प्रकारे सहन करे, ते सहन करवानो उपाय श्रीदशवैकालिकनीप्रथम चूलामां अठार वस्तुनुं स्वरूप चितवन करवुं, ते ठे, तेथी अरति दूर थाय ठे ८ स्त्रीपरीसह स्त्रियोनां अंगोपांग, संस्थान, मुखाकृति, हास्य, विनोद, सौंदर्यता प्रमुखनु मनमां चितवन न करे, स्त्रियोने मोक्ष मार्गमां अर्गला समान जाणी तेजना तरफ विकार बुद्धिथी नेत्र फेरवे नहि ९ चर्यापरीसह. चर्या एटले चाखवुं, घररहित, ग्राम नगरादिमां अनियतवास, ममत्वरहित मासकढपादि करवा ते १० निपद्यापरीसह. निपद्या एटले रद्देवानु स्थान, जे स्थान स्त्री, पंरुग रहित होय ते स्थानमां रद्देतां थकां इष्ट अनिष्ट उपसर्ग थाय तोपण पोताना मनमां चारित्र्यी चलायमान न थाय ते. ११ शय्यापरीसह जेने विषे शयन करीए ते शय्या, संस्तारक, वसति; संस्तारक एटले सुवानुं आसन, ते शय्या तथा आसन, कोमल, कठिन, उचु, नीचु, धूल, कांकानावाळुं अथवा कुडी जगामा होय, तेमज वसति एटले स्थान, शीत अथवा गरमीवाळुं होय तो पण मनमां उद्वेग न करे अने दुःख सम्यक् प्रकारें सहन करे ते. १२ आक्रोश परीसह कोइ अनिष्ट वचन कहे त्यारे विचारे के, ते पुरुष साची वातने वास्ते मने अनिष्ट कहेठे, तेथी तेना उपर मारे कोप करवो ते वास्तविक नथी. कारण के ते सख्स मारो हितचितक होवार्थी मने शिखामण आपेठे तेथी हवेथी मारे तेवी झूल करवी नहि जो ते सख्स जुठी वात जाणी मने अनिष्ट कहेठे, तो पण

ते वात जूठी होवार्थी मारे तेना उपर कोप करवो वास्तविक नथी एम विचारी सम्यक् प्रकारे सहन करे १३ वधपरीसह हस्तादिथी कोइ मार मारे तो सम्यक् परीणामे सहन करे, जेम के आ मारु शरीर अवश्य एकवखत नाश पामवानु ठे.

तेथी जे सख्त मने ताडन करेठे, तेथी जे छु ख मने थाय ठे, ते मारा करेलां कर्मनु फल ठे, ते तो फक्त निमित्तमात्र ठे, एम विचारी वध यतां सुधी सहन करे ते १४ याचनापरीसह. याचना एटले मागवु साधुने, अन्न, वस्त्रादि सर्व वस्तुजं मागवार्थीज मलेठे, तेथी तेवी बुद्धिथी सम्यक् प्रकारें परीसह सहन करे १५ अलाजपरीसह साधुने कोइवस्तुनी इच्छा थउ ठे, ते वस्तु गृहस्थना घरमां बहु ठे, साधु मागवा गया, परंतु गृहस्थें आपी नहि, साधु मनमा खेद धरे नहि, तेमज नहि आपनारनु बुरुं पण चिंतवे नहि, तेमज कठोरवचनपण तेने कहे नहि, समता धारण करे, मनमां विचारे के आजे न मली तो आवती काले मली जशे इत्यादि १५ रोग परीसह ऊपर अतिसारादि रोग ज्यारे थाय, ल्यारे जे साधु गठ बहार होय, ते तो औषध पण न खाय, अने जे साधु गठवासी होय ते गुरु लाघवता विचारीने शास्त्रमा कहेली रीत-मुजव औषधोपचार करे, अने रोग सम्यक् विचारणार्थी सहन करे १७ तृणस्पर्शपरीसह दर्जादि कठोर तृणनो स्पर्श सम्यक् प्रकारे सह १८ मलपरीसह साधुना शरीरमा परसेवो थवार्थी रजप्रमुख शरीरे लागी कठिन मेल चोटी जाय ठे, तेवामा उनालाना तापथी ते मेल पल्लतां दुर्गंध उत्पन्न थवार्थी उद्वेग थाय, तोपण स्नानादिथी शरीरनी विज्ञप्ता साधु न करे ते १९ सत्कारपरीसह. सेवक जनोए वस्त्र, अन्न, पानादिथी साधुने बहुज सत्कार कयों होय, तोपण मनमा अजिमान न करे, तेमज बीजा मतना साधुजनी तेमना जक्तलोक पूजा जक्ति करे ठे, अने जैनमतना साधुनी कोइ दरकार पण करतु नथी एम जाणे तोपण मनमां विपाद न करे ते २० प्रज्ञापरीसह अत्यंत बुद्धिशाली थया ठता मनमा अजिमान न करे, तेमज अल्पबुद्धिवंत ठतां “हु महामूर्ख तु, सर्वने परा-जवनु स्थान तुं” एवी दीनता तेमज शोक मनमा लावे नहि २१ अ-ज्ञानपरीसह मे चौद पूर्वनु अथवा तो अगीयार अगनु अध्ययन कयुं ठे,

तेमज उपांग, ठेद, प्रकरण प्रमुख अनेकग्रथो मने कठस्थ ठे, तथा हुं ज्ञाननो समुद्र हुं एम साधु अजिमान न करे, अथवा हु आगम ज्ञानरहित हुं धिक्कार ठे निरक्षर कुकिजर एवा मने। एवी दीनता पण न करे, परंतु विचार करे के नि.केवल ज्ञानावरण कर्मना ह्योपशमथी मारुं आ स्वरूप ठे, स्वकृतकर्मनुं फल ठे, कां तो जोगवतां दूर थशे, अथवा तो तप अनुष्ठानथी दूर थशे? एम विचारपूर्वक परीसह सहे. २२ दर्शनपरीसह, शास्त्रमां देवता तथा तेमना इंद्र सांजलवामां आवेठे, परंतु प्रसंगे सहाय कोइ करतुं नथी, तेथी शु खबर पडे के देवता के इंद्र ठे? के नहि? तेमज अन्यमतवालांउनी रुद्धि, वृद्धि देखीने जिनो-क्त तत्वमां संदेह न करे, तेमज मनमां विकलता न पामे ते आ बावीश परीसह सहन करतां साधु संवरजावी कहेवाय ठे तेनु विस्तारथी स्वरूप जोबु होय तो श्रीशांतिसूरिकृत उत्तराध्ययन सूत्रनी बृहद्वृत्ति, तथा तत्त्वार्थसूत्रनी वृत्ति अवलोकन करवी

हवे पांच प्रकारना चारित्र लखिये ठियें. १ सामायक चारित्र, २ ठे. दोषस्थापनीय चारित्र, ३ परिहार विशुद्धि चारित्र, ४ सूक्ष्म संपराय चारित्र, ५ यथाख्यात चारित्र आ पांच चारित्रना धारण करनारा साधु पण पांच प्रकारना ठे आ कालमां प्रथमना वे प्रकारना चारित्रने धारण करनार साधु ठे त्रण प्रकारना पाठलनां चारित्र विच्छेद गयां ठे आ पांचे चारित्रनुं विस्तारथी स्वरूप जोबुं होयतो देवाचार्यकृत नवतत्त्वप्रकरणनी टीका, तथा श्रीजगवती, अने पन्नवणा सूत्रनी वृत्ति जोवी. संवरना एप्रमाणे आश्रवने रोकनार सत्तावन जेद थया

हवे निर्जरातत्त्वनुं स्वरूप लखिये ठियें जेनाथी जीवनी साथे वधाये-ला कर्म देशथी तेमज सर्वथी ह्य थाय, ते निर्जरा ते निर्जरा जेनाथी अर्थात् जे साधनथी थाय तेनुं नाम तप ठे ते तपना बार प्रकार ठे. तेनुं सक्षेपथी स्वरूप गुरुतत्त्व निर्णयमां कथन करेलु ठे, विस्तारथी जोवानी इष्टावालाए, नवतत्त्व प्रकरण वृत्ति, श्रीवर्द्धमानसूरिकृत आचारदिनकर शास्त्र, श्रीरत्नशेखरसूरिकृत आचारप्रदीप, श्रीजगवती सूत्र तथा श्रीज-ववाइ सूत्र जोवां. इति निर्जरातत्त्व

हवे वधतत्त्वनुं स्वरूप कहिये ठिये वधना चार प्रकार ठे, १ प्रकृति-

बंध, २ स्थितिबंध, ३ अनुशाग (रक्त) बंध, ४ प्रदेशबंध जीव प्रदेश
 अने कर्म पुनः पुनः परस्पर दुःख अने पापी जेस एकत्र मली जवु ते बंध
 कहेवाय ठे. बंध शब्द बंदीवान वाचक ठे जेस बंधवो केदमा स्वतंत्र
 रही शकतो नही, तेन आत्मा ज्ञानावरणीयादि कर्म जजीरणी स्वतंत्र
 रही शकतो नही. आ कर्मबंधमां ठ विकल्पो ठे, ते कहिये त्रिये.

१ कोइ वादी कहेठे के, जीव निर्मल, पुण्यपापना बंधरहित हतो,
 पठी पुण्यपापनो तेने बंध धयो ठे. आ प्रथम विकल्प ठे आ विकल्प
 मिथ्या ठे कारण के निर्मलजीव कर्मनो बंध करी शकतो नही वली
 कर्म विना संसारमां उत्पन्न पण धइ शकतो नही जो निर्मल जीव क-
 र्मनो बंध करे, तो तो मोक्षस्थ जीवपण कर्मनो बंध करी ले जो मोक्ष-
 स्थ जीवने कर्म बंध धयो, तो मोक्षनो अज्ञाव थयो जो मोक्ष नहि,
 तो मोक्षना उपाय जे शास्त्र तेमज शास्त्रना बनावनारा सर्व मिथ्यावादी
 यशे तेमज तेउ नास्तिकमति बनी जशे. वली एम पण ठे के निर्मल
 आत्मा संसारमां शरीरना अज्ञावथी कर्मबंध केवीरीतें करी शकशे?

२ बीजो विकल्प कर्म पड़ेलां हता, अने जीव पठीथी वन्योठे, आ
 विकल्प पण मिथ्या ठे, कारण के जीव विना कर्म कोणें कर्मां हता,
 केमके कर्ता विना कर्म थइशकतां न

आ जीवने मली शके नहि, कारण
 कर्मां विना कर्मनु फल मले

विना ईश्वरपण कर्म फल
 जीव पाठलथी वन्योकेवीरि

कहो के ईश्वर जीवनुं उ
 थवु जोइयें. जेम ईश्वर

होवो जोइये परंतु जीव
 कारण होय, तो तो ई

जन्ममरण, गर्जावासादि
 तेज पोताना पगमा

ससारनी विडवनामां
 वास्ते वे ६ ५

नना कर्मोनु फल पण
 जो कर्म

कर्म कर्मां
 वली

नही जो
 कार्य पण

तेम जी
 उपा

शावास्ते वताव्या ? ते कारणथी सिद्ध थायठे के पूर्वोक्त सर्वकथन अज्ञानतासूचक ठे.

३ त्रीजो विकल्प जीव अने कर्म वंने एकसाथे उत्पन्न थयां. आ विकल्पपण मिथ्या ठे कारण के जे वस्तुज समकाले उत्पन्न थायठे, ते परस्पर कार्यकारणरूप थइ सकती नथी जो कर्म जीवनां करेलां सिद्ध न थयां तो कर्मफलपण जीव जोगवशे नहि. आ प्रत्यक्षविरोध ठे, कारण के जीव तो कर्म जोगवता देखिये ठिये. वली आ पक्षमां जीव तथा कर्मनुं कोइ उपादान कारण नथी तेथी आ विकल्पपण असत्य ठे

४ चोथो विकल्प जीव तो ठे, परंतु जीवने कर्म नथी आपण मिथ्या ठे कारण के जो जीवने कर्म नथी तो जीव सुखदुःख केवीरीतें जोगवी शके ? कर्म विना संसारनी विचित्रता कदापि थइ शकशे नहि, ते कारणथी आ विकल्पपण मिथ्या ठे.

५ पांचमो विकल्प जीव तेमज कर्म, वंने नथी आ विकल्प तदन असत्य ठे. ज्यारे जीवज नथी, त्यारे जीव अने कर्म नथी एम कहेनार कोण ठे ? एम कहेनार जीव ठे ? के कोइ बीजो ठे ? सबव आ स्ववचन विरोध ठे तेथी आ पक्षपण मिथ्या ठे

६ ठठो विकल्प, जीव अने कर्म, आ वने अनादि, अपश्चानुपूर्वी ठे.

प्रश्न.— जो जीव अने कर्म वंने अनादि ठे, तो जीवनी जेम कर्मनो पण कदापि नाश न थवो जोइये ?

उत्तर:— कर्म जे अनादि ठे ते प्रवाह अनादि ठे, ते कारणथी तेनो क्षय थइ जाय ठे

प्रश्न.— तमे जे बंध कहोठो ते निहेतुक ठे ? के सहेतुक ठे ? जो कहो के निहेतुक ठे, तो तो “नित्यसत्त्वं” अथवा “नित्य असत्त्वं” थइ जशे, कारण के जे वस्तुनो हेतु नथी ते आकाशवत् नित्य सत् होय ठे, अथवा खरशृगवत् नित्य असत् होय ठे. तेमज निहेतुक होवाथी मोक्षनो अज्ञाव थइजशे जो कहो के सहेतुक ठे, तो कहो के ते वधनो शुं हेतु ठे ?

उत्तरपक्ष.— आ वधना मूलहेतु चार ठे, अने उत्तर हेतु सत्तावन ठे. प्रथम चारप्रकारनो बंध कहिएठीए. ते चारमां प्रथम तो प्रकृतिबंध

ઠે તે પ્રકૃતિ કહ કહ ઠે ? તેમજ તેનો વધ શુ ઠે ? જુઠ મૂલપ્રકૃતિ આઠ ઠે ૧ મત્યાદિ જ્ઞાનનુ જે આવરણ, આઘાદન, તે જ્ઞાનાવરણ ૨ સામાન્ય વોધ, ચક્ષુઆદિનુ જે આવરણ તે દર્શનાવરણ ૩ સુખ હુ સ્વ વેદિયે (જોગવિયે) તે વેદનીય ૪ મોહે, જીવને વિચિત્રતા પ્રાપ્ત કરાવે તે મોહ. ૫ સર્વથા જે કર્મ ચાલ્યાં જાય “એતિ યાતિ ચેત્યાયુ” જેના ઉદયથી જીવ જીવે ઠે તે આયુ ૬ નમાવે, જે શુભાશુભ ગત્યાદિ રૂપે આત્માને, તે નામકર્મ. ૭ ગોત્ર શબ્દની ઉત્પત્તિ આ પ્રમાણે ઠે “ગા વાચ ત્રાયત્-ઇતિ ગોત્ર” જેના ઉદયથી જીવ ઊચ નીચ કુલવાલો કહેવાય ઠે, તે ગોત્ર ૮ અંતર ઇટલે વચમાં આવવુ, લાજાદિના વચમાં આવવુ, અર્થાત્ દાન, લાજાદિ જીવને પ્રાપ્ત થતાં ન થવા દે, તે અતરાય આ આઠ સ્વજ્ઞાવરૂપ કર્મ, જે જીવની સાથે ફીર, નીરનીપેઠે મિત્યાત્યાદિ હેતુઝથી વધાડ જાય તેનું નામ પ્રકૃતિવધ ઠે ૧ તેજ આઠ પ્રકૃતિયોની સ્થિતિ અર્થાત્ કાલમર્યાદા, જેમ કે આ પ્રકૃતિ આટલા વચતસુધી આત્માની સાથે રહેશે, પઠી નહિ રહે, જેનાથી એવી સ્થિતિ થાય તે સ્થિતિવધ ૨ તેજ આઠ પ્રકૃતિયોમાં તીવ્ર, મંદ રસ જે કરે, તે અનુજાગવધ ૪ કર્મ પ્રદેશનુ જે પ્રમાણ, જેમ કે આટલા પરમાણુ આ પ્રકૃતિમા ઠે, તે પરમાણુઝનો આત્માની સાથે જે વધ તે પ્રદેશવંધ

હવે તે ચાર પ્રકારનાં વધનો વિસ્તારથી વોધ થવા લાડવાનુ દૃષ્ટાંત લખિયેઠિયેં જેમ કોઈ લાડવો ત્રિકટુનો વનાવેલો હોય અર્થાત્ સુંઠ, પીપર, અને મરીનો વનાવેલો હોય, તે ત્રિકટુથી વનેલી વસ્તુનો સ્વજ્ઞાવ વાયુને હરણ કરવાનો ઠે, તેવીજ રીતે શીતઢ્રવ્યોથી વનેલી વસ્તુઝનો સ્વજ્ઞાવ પિત્તહરણ કરવાનો ઠે, તથા અરઢુસો અને દ્વારાદિ વસ્તુઝનો સ્વજ્ઞાવ કફહરણ કરવાનો ઠે, તેજપ્રમાણે કમોનો પણ સ્વજ્ઞાવ ઠે, કોઈ કર્મનો જ્ઞાનાવરણ સ્વજ્ઞાવ ઠે, તો કોઈનો દર્શનાવરણસ્વજ્ઞાવ ઠે, તે પ્રકૃતિ (સ્વજ્ઞાવ) વધ ૧ કોઈ લાડવો એક દિવસ રહી વગડી જાય ઠે કોઈ વે દિવસ, કોઈ ચાર, ઠ, આઠ, દશ, પદર તો કોઈ પદ્મ, માસ-સુધી રહે ઠે અને પઠી વગડે ઠે, તેવીજરીતે કોઈ કર્મની સ્થિતિ અત-મુંદૂર્ત્ત, તો કોઈની પ્રહર, દિવસ, પદ્મ, માસ યાવત્ સીત્તેર કોટાકોટી સાગરોપમસુધીની ઠે, તે પ્રમાણે સ્થિતિ કરી ફલ દશ ચાલી જાય ઠે, તે

स्थितिवंध ३ जेम कोइ लाडवानो रस कडवो तो कोइनो मीठो, कपा-
यलो ठे, तेमज कोइ कर्मनो रस सुखरूप तो कोइनो दुःखरूप; संसा-
रमां जे जे अवस्था जीवोनी थया करे ठे ते ते सर्वे कर्मना अनुज्ञाग
(रस) थीज थाय ठे, ते रसबध ४ जेम कोइ लाडवो वजनमां पांच
तोखानो. तो कोइ पाशेर, अडधो शेर, शेरनो होय ठे, तेम कोइ कर्मना
प्रदेश गणतरीमां थोडा तो कोइ घणा एम होय ठे, ते प्रदेशबंध आ
दृष्टांत कर्मग्रंथनुं ठे

हवे बंधहेतुनुं स्वरूप लखियेंठियें १ मिथ्यात्व, ते तत्त्वार्थ श्रद्धान-
रहित थवु २ अविरति, ते पापथी निवृत्त थवाना परिणामनो अज्ञाव
३ कपाय, तेमां कप अर्थात् संसार अथवा कर्म, तेनो जे थाय कहेतां
लाज ते कपाय, क्रोध, मान माया, लोचरूप ४ योग, ते मन, वचन,
कायानो व्यापार, आ चारनो विस्तार, सत्तावन जेद ठे

हवे ते उत्तरहेतु सत्तावननु स्वरूप लखियेंठियें, १ मिथ्यात्वना पांच
प्रकार ठे. १ अजिग्रहमिथ्यात्व, २ अनजिग्रहमिथ्यात्व, ३ अजिनिवेश
मिथ्यात्व, ४ संशयमिथ्यात्व, ५ अनाजोगमिथ्यात्व

१ अजिग्रहमिथ्यात्वनुं स्वरूप जीव एम जाणे के, जे कांइ हुं स-
मजेलो हुं ते सत्य ठे, वीजानी समज ठीक नथी, एम मनमां धारी स-
त्य, असत्यनी परीक्षा करवानी मनमां अजिद्वेषा नहि, तेमज सत्य अ-
सत्य स्वरूपनो निरधार करवानो विचार पण नहि आ मिथ्यात्व ठीकित
शाक्यादि अन्यमतममत्वधारकोने होय ठे, ते पोताना मनमां एम वि-
चारे ठे के मत अमे अंगीकार कयों ठे ते सत्य ठे, वीजा सर्वमत असत्य
ठे एवा जेना परिणाम ते अजिग्रहमिथ्यात्व.

२ अनजिग्रहमिथ्यात्व जीव एम माने के सर्वमतो सारा ठे, सर्व म-
तोथी मोक्षप्राप्ति थाय ठे, तेथी कोइ पण मतने बुरो कहेवो ते वास्त-
विक नथी सर्वने नमस्कार करवा आ मिथ्यात्व सर्व वाल गोपालादि
जेजुए कोइपण दर्शनने अंगीकार करेल नथी तेजने ठे कारण के तेज
अमृत तथा विष बनेने एकसरखुं माननारा ठे

३ अजिनिवेशमिथ्यात्व जे पुरुष जाणीने जूनु बोले, जेम के प्रथम
तो स्मृतिदोपथी, वा अज्ञानताथी, शास्त्रार्थमां झूठपडी, पठी कोइ वि-

वे ते प्रकृति कश्चि
 वे १ मत्यादि क
 न्य बोध, चक्षुष्ट
 (जोगविये) ते
 ए सर्वथा जे
 जीव जीवे वे ते
 ते नामकर्म ७
 इति गोत्र" जे
 त्र ८ अतर ए
 दान, लाजादि
 जावरूप कर्म
 वधाऽ जाय
 अर्थात् काट
 साथे रद्देशे
 ३ तेज आ
 र्म प्रदेशतुं
 रमाणुर्जन
 हवे ते
 लखियेति
 पीपर, ३
 वायुने
 खजाव
 खजाव
 कर्मने

ते प्रमाणे वरावर
 कृत्यवादमा कदाग्रह
 नान माने, विरुद्ध
 करेला मतने सिद्ध
 कदाग्रहवाला जीव,
 निव्यात्व प्राय जे जैनी
 जे तेवा कदाग्रही
 अजयदेवसूरि नवागी-
 'गोत्रा माहिलमाष्टां,
 शिवभूतिने पण आजि-

करवी, जेम के जीव अ-
 सर्व पदार्थमा शका क-
 त्वात्, "तदाह जाप्यकृत् ॥
 "प्विति" ॥ सशय

अनशतकमां
 ते का-

काल,

जे

૧ પ્રમાણે મિથ્યાત્વના પાંચ જોડ છે, તેડના પણ ધીજા અનેક જોડ થાય છે, પરંતુ તે સર્વે આ પાંચની અંતર્જૂત સમજવા તે આ પ્રકારે છે

૧ પ્રરૂપણમિથ્યાત્વ. જિનવાણીરૂપ જે સૂત્ર, નિર્યુક્તિ, જ્ઞાપ્ય, ચૂર્ણી, ટીકા, તેનાથી વિપરીત પ્રરૂપણ કરવી તે

૨ પ્રવર્તનામિથ્યાત્વ. જે કામ મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવો ધર્મ જાણીને કરે છે, તેડની દેશાદેહીય, તેડના કરવા મુજબ કરે તે

૩ પરિણામમિથ્યાત્વ. મનના પરિણામ વિપરીત રહે, મનમાં કદાચ-હ હોય તે ટલે નહિ, તેમજ શુદ્ધ શાસ્ત્રાર્થ માને નહિ તે

૪ પ્રદેશમિથ્યાત્વ મિથ્યાત્વના પ્રદેશ જે સત્તામાં છે, તેનું નામ પ્રદેશમિથ્યાત્વ, આ ચાર જોડોના પણ અનેક જોડ છે, તેમાંથી કેટલા એક લખિયેંઠિયેં

૧ ધર્મ જે વીતરાગ, સર્વજ્ઞે પ્રરૂપેલો છે, તેને અધર્મ માને ૨ જે હિંસા પ્રવૃત્તિ પ્રમુખ આશ્રવમય અશુદ્ધ અધર્મ છે, તેને ધર્મમાને, ૩ જે સત્યમાર્ગ છે તેને મિથ્યાત્વ (અસત્ય) માર્ગ માને ૪ જે વિપયિયોનો માર્ગ છે તેને સત્યમાર્ગ માને. ૫ જે સાધુ સત્તાવીશ ગુણે વિરાજમાન છે તેને અસાધુ કહે, ૬ જે આરંજ પરિગ્રહ, કપાયમાં રક્ત, તેમજ જેના ઉપદેશથી લોકોને સાંસારિક વિપયોમાં મસ્તપણ, કુવાસના, કુબુદ્ધિ, ઇત્યાદિ ઉત્પન્ન થાય, એવા પછરની નાવસમાન અન્યલિંગી કુલિંગી, તેમને સાધુ કહે ૭ ઠકાયના જીવોમાં અજીવપણું માને ૮ સુવર્ણ, કાષ્ઠ પ્રમુખ અજીવને જીવ માને. ૯ મૂર્તપદાર્થોને અમૂર્ત માને. ૧૦ અમૂર્ત પદાર્થોને મૂર્ત માને આ દશજોડમિથ્યાત્વના છે

વહી ઠ જોડ મિથ્યાત્વના છે તે કહિયેં ઠિયેં. ૧ લૌકિકદેવ, ૨ લૌકિક ગુરુ, ૩ લૌકિક પર્વ, ૪ લોકોત્તર દેવ, ૫ લોકોત્તર ગુરુ, ૬ લોકોત્તર પર્વ.

૧ લૌકિક દેવગત મિથ્યાત્વ જે દેવ રાગદ્વેષથી જરેલા છે, એક જ પર કૃપાવાન્ થાય છે, ધીજાનો વિનાશ કરે છે, સ્ત્રીના જોગવિલાસમાં મગ્ન છે, જેણે અનેક પ્રકારનાં શસ્ત્ર ધારણ કરેલાં છે, પોતાની દેશ્વર્યતાના જે અજિમાની છે, જેના હાથમાં જપમાલા છે, સાવચ્છોગ જોગવે છે, પંચેન્દ્રિયવધ ચાહાય છે, એવા દેવને પરમેશ્વર માનવા, પરમેશ્વરના અશ અવતાર માનવા, તેડનું પૂજન કરવું. ઇત્યાદિ તે લૌકિક દેવગત મિ-

छान् कहे के तमे आ वातमां आ प्रमाणे झूल खाउंओ. ते प्रमाणे बराबर पोताना जाणवामां आवतां ठतां, पोतें कहेला असत्यवादमां कदाग्रह ग्रहण करे, जात्यादि अजिमानथी बारंवार कहेवा ठतां न माने, विरुद्ध स्वकपोलकल्पित कुयुक्तियो बनावीने, पोताना कथन करेला मतने सिद्ध करे, वादमां हार पामे तोपण मत मुके नहि एवा कदाग्रहवाला जीव, अतिपापी, तेमज बहुलससारी थाय ठे एवु मिथ्यात्व प्राय जे जैनी जैनमतने विपरीत कथन करे ठे तेनामां थइ जाय ठे तेवा कदाग्रही गोष्ठामहिल प्रमुख थाय ठे जाण्यकार श्री अजयदेवसूरि नवांगी-वृत्तिकारक, नवतत्त्वप्रकरणना जाण्यमां कहेठे के “गोष्ठा माहिलमाछण, ज अज्जिनिविसितु तय ” आदिशब्दथी वोटिक शिवचूतिने पण आजि-निवेशिक मिथ्यात्ववाला जाणवा

४ संशयमिथ्यात्व ते जिनोक्त तत्त्वमां शंका करवी, जेम के जीव अ-संख्य प्रदेशी ठे ? के नथी ? इत्यादि एवीरीतें सर्व पदार्थमां शंका क-रवी, तेनाथी जे उत्पन्न थाय ते सांशयिक मिथ्यात्व “तदाह जाण्यकृत् ॥ सांशयिक मिथ्यात्वं तदशेषया शकासंदेहोजिनोक्ततत्त्वेष्विति” ॥ संशय मिथ्यात्व होवानां कारणो श्रीजिनचक्रगणि क्षमाश्रमण ध्यानशतकमां लखे ठे के प्रथम तो जैनमत स्याद्वादरूप अनतनयात्मक ठे, ते का-रणथी समजबोज कठिन ठे, तेमज सप्तजगीनु सकलादेशी, विकलादेशी स्वरूप, अष्टपद्म, सातसे नयस्वरूप, चार निक्षेप, अव्य, क्षेत्र, काल, जाव, तथा १ उत्सर्ग, २ अपवाद, ३ उत्सर्गापवाद, ४ अपवादोत्सर्ग, ५ उत्सर्गोत्सर्ग, ६ अपवादापवाद, तथा विधिवाद, चारित्रानुवाद, इत्यादि अनंतनय अपेक्षाए जैनमतना शास्त्र कथन करेलां ठे, ज्या सुधी जे अ-पेक्षाथी जे शास्त्रस्वरूप कथन करेलु ठे ते अपेक्षाथी ते स्वरूपने न स-मजे, त्यां सुधी जैनमतनी यथार्थ समज पामवी अतिकठिन ठे, तेवी समजण पामवावास्ते बहुज निर्मलबुद्धि जोइये ते प्रायःथोडा जीवोने ठे, तेमज शास्त्रना अर्थ बतावनारा सपूर्ण विद्वान् गुरु जोइए, ते देखा-ता नथी इत्यादि निमित्तोथी संशयमिथ्यात्व थाय ठे

५ अनाजोगमिथ्यात्व जे जीवोने उपयोग नथी के धर्म, अधर्म शु-वस्तु ठे ? एवा जे विकलेंद्रियादि जीव, तेउने अनाजोगमिथ्यात्व होय ठे

૬ પ્રમાણે મિથ્યાત્વના પાંચ જ્ઞેદ છે, તેજના પણ વીજા અનેક જ્ઞેદ થાય છે, પરંતુ તે સર્વે આ પાંચની અંતર્જૂત સમજવા તે આ પ્રકારે છે

૧ પ્રરૂપણામિથ્યાત્વ જિનવાણીરૂપ જે સૂત્ર, નિર્યુક્તિ, જ્ઞાપ્ય, ચૂર્ણી, ટીકા, તેનાથી વિપરીત પ્રરૂપણા કરવી તે.

૨ પ્રવર્ત્તનામિથ્યાત્વ. જે કામ મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવો ધર્મ જાણીને કરે છે, તેજની દેખાદેખી, તેજના કરવા મુજબ કરે તે

૩ પરિણામમિથ્યાત્વ. મનના પરિણામ વિપરીત રહે, મનમાં કદાચ-હ હોય તે ટલે નહિ, તેમજ શુદ્ધ શાસ્ત્રાર્થ માને નહિ તે

૪ પ્રદેશમિથ્યાત્વ મિથ્યાત્વના પ્રદેશ જે સત્તામાં છે, તેનું નામ પ્રદેશમિથ્યાત્વ, આ ચાર જ્ઞેદોના પણ અનેક જ્ઞેદ છે, તેમાંથી કેટલા એક લખિયેંઠિયેં

૧ ધર્મ જે વીતરાગ, સર્વજ્ઞેં પ્રરૂપેલો છે, તેને અધર્મ માને ૨ જે હિં-સા પ્રવૃત્તિ પ્રમુખ આશ્રવમય અશુદ્ધ અધર્મ છે, તેને ધર્મમાને, ૩ જે સત્યમાર્ગ છે તેને મિથ્યાત્વ (અસત્ય) માર્ગ માને ૪ જે વિપયિયોનો માર્ગ છે તેને સત્યમાર્ગ માને. ૫ જે સાધુ સત્તાવીશ ગુણે વિરાજમાન છે તેને અસાધુ કહે, ૬ જે આરંજ પરિગ્રહ, કપાયમાં રક્ત, તેમજ જેના ઉપદેશથી લોકોને સાંસારિક વિપયોમાં મસ્તપણુ, કુવાસના, કુબુદ્ધિ, ઇત્યાદિ ઉત્પન્ન થાય, એવા પછરની નાવસમાન અન્યલિંગી કુલિંગી, તેમને સાધુ કહે ૭ ઠકાયના જીવોમાં અજીવણું માને ૮ સુવર્ણ, કાષ્ઠ પ્રમુખ અજીવને જીવ માને ૯ મૂર્તપદાર્થોને અમૂર્ત માને. ૧૦ અમૂર્ત પદાર્થોને મૂર્ત માને આ દશજ્ઞેદમિથ્યાત્વના છે

વહી ઠ જ્ઞેદ મિથ્યાત્વના છે તે કહિયેં ઠિયે ૧ લૌકિકદેવ, ૨ લૌકિક ગુરુ, ૩ લૌકિક પર્વ, ૪ લોકોત્તર દેવ, ૫ લોકોત્તર ગુરુ, ૬ લોકોત્તર પર્વ.

૧ લૌકિક દેવગત મિથ્યાત્વ જે દેવ રાગદ્વેષથી જરેલા છે, એક ઉપર કૃપાવાન્ થાય છે, વીજાનો વિનાશ કરે છે, સ્ત્રીના જોગવિલાસમાં મગ્ન છે, જેણે અનેક પ્રકારનાં શસ્ત્ર ધારણ કરેલાં છે, પોતાની દેશ્વર્યતાના જે અજિમાની છે, જેના હાથમાં જપમાલા છે, સાવચ્છોગ જોગવે છે, પંચેન્દ્રિયવધ ચાહાય છે, એવા દેવને પરમેશ્વર માનવા, પરમેશ્વરના અંશ અવતાર માનવા, તેજનું પૂજન કરવું. ઇત્યાદિ તે લૌકિક દેવગત મિ-

थ्यात्व ठे. तेना अनेक जेद ठे, तेनु स्वरूप मिथ्यात्वसित्तेरी प्रमुख ग्रंथयी जाणवु

१ लौकिक गुरुगत मिथ्यात्व. जे अठार पापस्थाकोनुं सेवन करे, नव प्रकारना परिग्रह राखे, गृहस्थाश्रम पावे, स्त्री, पुत्रपरिवारवाला होय, कुलिगीहोय, मन कल्पित नवा नवा वेष बनावी स्वकपोलकल्पित मत चलावे, आरुवर राखे, बाह्य परिग्रह तो कदाच त्यागेल होय, तो पण अज्यतर ग्रंथिर्लमां मग्न होय, तजे नहि, गुरुनाम धरावी मंडल परिवारें विचरे, जेनी अनादिनी जूल मटेली न होय, जेने शुद्धसाध्यनी पिठान न होय तेवार्जेने गुरु माने, तेउनुं बहु मान करे, तेउने मोक्षप्रदाता जाणी दान दे, तेउने परम पात्र जाणे, एवाज जीवना परिणाम ते लौकिक गुरुगत मिथ्यात्व ठे

३ लौकिक पर्वगत मिथ्यात्व १ आजापडवो, २ प्रेतबीज, ३ गुरुत्रीज, ४ गणेशचोथ, ५ नागपांचम, ६ जोलणांठठ, ७ शींदी सातम, ८ बुध अष्टमी, ९ नोद्री नवमी, १० विजयदशमी, ११ व्रत एकादशी, १२ वत्स वारश, १३ धनतेरश, १४ अनंतचौदश, १५ अमावास्या, १६ सोमवती अमावास्या, १७ रक्षावध, नालीएरी पुनम, १८ होली, १९ आदित्यवारादि, २० सोमप्रदोष, २१ उत्तरायण, २२ अन्य सक्राति, २३ ग्रहण, २४ नवरात्रि, २५ श्राद्ध, २६ पीप्लेपाणी सेचन, २७ अश्व, गर्दजपूजन, २८ गोत्राटी, २९ अन्नकूट, ३० दसुरा, ३१ स्मशानपूजन, ३२ कवरमेला, इत्यादि अनेक लौकिक पर्वगत मिथ्यात्व ठे

४ लोकोत्तर देवगत मिथ्यात्व ते देव श्री अरिहंत, धर्मना आकर, विश्वोपकार सागर, मोक्षमार्गदातार, परमपूज्य, सकलदोषरहित, एवा शुद्ध, निरंजन देवनी स्थापना रूप जे प्रतिमा, तेनी पासे, आ लोकना अनेकप्रकारना पौजलिक सुखचोग मेलववानी वांठा करे, जेम के हे जगवन् ! जो आ मारु काम थशे तो, तमारी मोटी पूजा, आंगी रचावीश, ठत्र चडावीश, दीपमाल, रोशनी करावीश, इत्यादि, तेमज परजवमां मने आपनी जक्ति पूजाथी इंद्र, चक्रवर्त्तिपणु, तथा देव, नरपतिनी पदवी प्राप्त थाय इत्यादि, तथा मारा तथा पुत्र स्त्री प्रमुखना रोग प्रमुखनो नाश थाय इत्यादि पौजलिक सुखवास्ते, तेमज डु खना

નિવારણવાસ્તે જાવપૂર્વક વીતરાગ દેવને માનવા, તે લોકોત્તર દેવગત મિથ્યાત્વ ઠે દૃષ્ટાંત જે પુરુષ ચિતામણી રત્નનો દાતાર હોય, તેની પાસે કાચના કટકાની માંગણી કરવી તે જેમ હાસ્યાસ્પદ તેમજ અજ્ઞાનતા ઠે, તે સમાન આ ઇચ્છા ઠે, તેથી અયોગ્ય ઠે, જેને કર્મપ્રકૃતિ સ્વરૂપનુ જ્ઞાન તેમજ અનુજવ ન હોય તેજ એવી માંગણી કરે ઠે

૫ લોકોત્તર ગુરુગત મિથ્યાત્વ પોતે નિર્ગુણી ઠતાં સાધુનો વેપ રાખે, જીવવાણીને ડઘાપી, પોતાને મન.કલ્પિત ઉપદેશ આપે સૂત્રના સાચા અર્થને ઝોડે, એવા ઉત્સૂત્રના પ્રરૂપક તેડને ગુરુ જાણી, તેડનું વહુમાન ઝક્તિ પૂજા કરવી તે તથા જે સાધુ ગુણવાન્ હોય, તપસ્વી હોય, ચારિત્રપાત્ર હોય, આચારવંત, તેમજ યથોક્તક્રિયાવંત હોય, તેમની આ લોકના સુખવાસ્તે, તેમજ પરલોકના પૌજલિક સુખવાસ્તે, સેવા કરે વહુ માન કરે, મનમાં એમ પણ જાણે કે જો તેમની વહુ સારી રીતે સેવા કરીશ તો તેમની મેહેરવાનીથી, ધન રૂઢિ સ્ત્રીપુત્રાદિ પરિવાર મને પ્રાપ્ત થશે, એવા પરિણામ તે લોકોત્તર ગુરુગત મિથ્યાત્વ.

૬ લોકોત્તર પર્વગત મિથ્યાત્વ જિનેશ્વર જગવાનના પાંચ કલ્યાણકની તિથિયોને દિને, તથા વીજા પર્વને દિને, ધન, સ્ત્રી, પુત્રાદિવાસ્તે તપ, જપાદિ ધર્મકરણી કરવી તે લોકોત્તર પર્વગત મિથ્યાત્વ ઠે ઇત્યાદિ મિથ્યાત્વના અનેક જ્ઞેદ ઠે, પરંતુ તે સર્વે પૂર્વોક્ત અન્નિગ્રહાદિ મિથ્યાત્વમાં અતર્જૂત ઠે

હવે ચાર પ્રકારની અવિરતિનુ સ્વરૂપ કહિયેં ઠિયેં પાંચ ઇંદ્રિય, અને ઠલું મન, તેમજ ઠ કાય, મલી ચાર પ્રકાર ઠે, તેમનું સ્વરૂપ એવુ ઠે કે, પાંચે ઇંદ્રિયોને પોત પોતાના વિષયોમાં પ્રવર્ત્તાવવી, તે પાંચ તથા કોઈ પણ પાપમય વસ્તુથી મનનો નિરોધ ન કરવો તે, તથા ઠ જીવનિકાયની હિંસામાં પ્રવૃત્તિ કરવી, તે સર્વ મલી ચાર અવિરતિ ઠે.

હવે કપાય વધના પચીશ જ્ઞેદનુ સ્વરૂપ કહિયેં ઠિયેં. અનંતાનુવધી ક્રોધ, માન, માયા, લોજ, તથા અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, માન, માયા, લોજ, તથા પ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, માન, માયા, લોજ, તથા સજ્વલન ક્રોધ, માન, માયા, લોજ, મલી સોલ, તથા નવ નોકપાય, ૧ હાસ્ય, ૨ રતિ, ૩ અરતિ, ૪ જય, ૫ શોક, ૬ જુગુપ્સા, ૭ સ્ત્રીવેદ, ૮ પુરુષવેદ, ૯ નપુંસકવેદ

मली पचीश कपाय, संसार स्थितिनां मूल कारणो ठे, तेमनु विस्तारथी कथन आगल करेलुं ठे

हवे योगनामे वध हेतुनुं स्वरूप लखियें ठिये ते मन, वचन, काय, एम योगना त्रण प्रकार ठे आ त्रणना उत्तर जेद पदर ठे मनोयोगना चार जेद, वचनयोगना चार जेद तथा काययोगना सात जेद सर्व मली पंदर जेद ठे.

मननाम अत.करणनु ठे, तेना चार प्रकार ठे १ सत्य मनोयोग, २ असत्य मनोयोग, ३ मिश्र मनोयोग, ४ व्यवहार मनोयोग, मन शु वस्तु ठे १ कायाना व्यापारथी पुज्जल ग्रहण करीने, ते पुज्जलोने चित्तन धर्म-रूपे काढवा ते द्रव्यमन ठे, अने ते पुज्जलोना संयोगथी जे ज्ञान उत्पन्न थाय तेनु नाम ज्ञावमन ठे ते ज्ञानथी व्यवहार सिद्ध थाय ठे, अने ते व्यवहारथी मन पण सत्यादि व्यपदेशने प्राप्त थाय ठे. वली उपचारे द्रव्यमन पण ज्ञायक ठे वली मन शब्दथी मनोयोग, तेनो इन्द्रियावरण कर्मना क्षयोपशमथी उत्पन्न थयुं जे मनोज्ञान, तेनाथी परिणत आत्मा ने वलाधान करवावाली मनोवर्गणाना सवधथी उत्पन्न थयुं जे वीर्य वि-शेष, ते अर्हीया मन जाणवु तेवीज रीतें वचनयोग, ते वचननी वर्गणा अर्थात् परमाणुर्जनो समूह, ते वचन वर्गणाथी उत्पन्न थयुं जे सामर्थ्य-विशेष, आत्माना परिणति, ते वचनयोग जाणवां ते मनोयोग तथा व-चनयोगना मली आठ प्रकार ठे

प्रथम मनमा जे सत्य व्यवहारनुं चित्तवन करवु, ते सत्यमन, जेमके जीवादि पदार्थ द्रव्यरूपें नित्य, पर्यायरूपे अनित्य, एम अनेकांतपणें चित्तववु, ते सत्यमनोयोग तेनाथी विपरीतपणे जीवादि पदार्थानु स्व-रूप वचन निरपेक्षपणे चित्तववु, तेमज धर्म नथी, पुण्यपाप नथी स्वर्ग नरक नथी इत्यादि चित्तवन करवु ते असत्य मनोयोग तेवीजरीत स-त्यचित्तवन वचनरूपे बोलवु ते सत्यवचनयोग, अने असत्यचित्तवन व-चनरूपे बोलवु ते असत्यवचनयोग तथा कांश्क असत्य, जेम के आ गाममां आजे दश जन्म्या, तथा दश मुआ, तेमा कांश्क साचु अने कांश्क जुहु चित्तवन करवुं तथा गोवर्गने देखीने चित्तववु के आ सर्व गायो ठे, पठी तेमां बलद पण होय ते मिश्रमनोयोग, अने ते प्रमाणे

बोलवु ते मिश्र वचन योग तथा आमंत्रणा, याचना, जेम के हरिचंद्र
अहिंयां आवे, दामोदर आ वस्तु आपे, इत्यादि जे चिंतववुं, तेथी जि-
नवचन विरोधाय नहि, तेथी असत्यपण नहि, अने आराधक पण नहि,
तेथी सत्यपण नहि जेथी ए प्रमाणे चिंतवन करवुं ते व्यवहार मनोयोग
अर्थात् असत्य मृषा मनोयोग, अने तेज प्रमाणें बोलवु ते व्यवहार
वचनयोग, ए प्रमाणे मनोयोग तथा वचनयोगना आठ जेद थया.

हवे सत्यवचनना दशप्रकार ठे तेनुं स्वरूप कहिएछिए १ जनपद
सत्य, जे देशमां जे वस्तुने जे नामथी बोलता होय, ते देशमां ते नाम
सत्य ठे, जेम के कोकणदेशमां पाणीने पिठ कहैठे, कोइ देशमां मोटा
पुरुषने बेटो कहै ठे, बली बेटाने काको कहै ठे, पिताने चाइ कहैठे,
सासुने आइ कहैठे, इत्यादि ते जनपद सत्य ठे. २ सम्मत सत्य, जेम
के पकथी (कादवथी) मेरुक, शेवाल, कमलादि उत्पन्न थाय ठे, तोपण
पंकज शब्दे कमलज विद्वान् पुरुषोए सम्मत करेल ठे, परंतु मेडक,
शेवाल तेउ मानता नथी. ३ स्थापना सत्य, जे प्रतिमा जेनी होय, तेने
तेना नामथी बोलवी ते स्थापना सत्य, जेम के महावीर, पार्श्वनाथजी
आदि अर्हंतनी प्रतिमा होय, ते प्रतिमाने, महावीर, पार्श्वनाथजी कहै
तो ते सत्य ठे, परंतु तेने पठर कहैनार मृषावादी ठे, जेम के शाहीथी
कागल उपर अक्षरोनी स्थापना करवाथी तेउने कृष्ण, यजु, साम, अ-
थर्व वेद कहैवाय ठे, तेमज आचारांगादि अंग कहैवाय ठे, तथा का-
ष्ठना आकारविशेषने कमाड कहैवाय ठे, इंट, चुना, पठरना आकार वि-
शेषने स्थंज कहैवाय ठे, पुस्तकमां त्रिकोणादि चित्र काढ्यां होय, तेने
आर्यावर्त्त, जरतखंड, हिंदुस्थान, अमेरिका इत्यादि कहैवाय ठे, तथा
श्याहीथी कागलपर आकृति करवाथी ककार, खकार कहैवाय ठे. ए प्र-
माणे बोलवु ते सत्य ठे ए प्रमाणेनी स्थापनाउं जोवाथी मनुष्यनी कार-
य सिद्धि अवश्य थाय ठे, ते सर्वने अनुभव थयेल ठे ए प्रमाणे सिद्धि
थती न होय तो मनुष्यो स्थापना शावास्ते करे ? ते कारणथी महावीर
तथा पार्श्वनाथजीनी प्रतिमाने श्रीमहावीर तथा श्रीपार्श्वनाथजी कहैवा
ते स्थापना सत्य ठे, तेमां विशेष ए ठे के, जे देव शुरू ठे, तेनी स्था-
पना पण शुरू ठे, अने जे देव शुरू नथी, तेनी स्थापना पण शुरू नथी;

परंतु ते स्थापनाने, ते देव कहेवा ते वात सत्य ठे ४ नाम सत्य, कोः पुरुषे पोताना पुत्रनु नाम कुलवर्द्धन राखेलु ठे, अने जे दिवसथी ते पुत्रनो जन्म थयेल ठे, ते दिवसथी तेना कुलनो नाश थतो जाय ठे, त पण ते पुत्रने कुलवर्द्धन नामथी बोलावे तो ते सत्य ठे ५ रूप सत्य कदापि गुणोथी ब्रष्ट होय तो पण साधुना वेपवालाने साधु कहे तो ते सत्य ठे ६ प्रतीत अर्थात् अपेक्षा सत्य जेम के मध्यमानी अपेक्षा अनामिका आगल्लीने नानी कहेवी ते ७ व्यवहार सत्य जेम के पर्वत बले ठे, रस्तो चाले ठे, इत्यादि ८ जावसत्य जेम के तोतामां पांच रंग ठे, तोपण तोताने लीला रंगवालो कहेवो इत्यादि ९ योगसत्य जेम के दंडना योगथी दंडी कहेवो, इत्यादि १० उपमा सत्य जेम के मुख चंद्र समान ठे, इत्यादि दशप्रकारनां सत्य ठे

हवे दशप्रकारनां जूठ कहियेठिये १ क्रोधमिश्रित अर्थात् क्रोधने वश थइ वचन बोलवां ते असत्य, २ मानना उदयथी बोलवा, ३ मायाना उदयथी बोलवां, ४ लोचनना उदयथी बोलवां, ५ रागना वधनथी बोलवां, ६ छेपना उदयथी बोलवां, ७ हास्यने वश थइ बोलवां, ८ जयने वश थइ बोलवां, ९ विकथा करवी, १० जे बोलवाथी जीवनी हिंसा थाय. आ दश प्रकारनां असत्य वचन ठे

हवे दश प्रकारनां मिश्रवचन कहियेठिये, १ उत्पन्न मिश्रित जेम के खबर विना कहेवु के आजे आ गाममा दशवालक जन्म्या ठे, इत्यादि २ विगतमिश्रित, जेम के खबर विना कहेवु के आजे आ गाममां दशमाणस मुआं ठे, इत्यादि ३ उत्पन्न विगत मिश्रित जेम के खबर विना कहेवुं के आजे आ गाममां दश जन्म्या ठे, अने दशज मुआं ठे, ४ जीवमिश्रित. ते जीव अजीवना राशिने कहेवु के आ जीव ठे ५ अजीव मिश्रित. ते अन्नना राशिने कहेवु के आ अजीव ठे ६ जीवाजीवमिश्रित ते जीव अजीव बने माटे मिश्रजापा बोलवी ते ७ अनंतमिश्रित ते मूल आदि अवयवोमां केटलीएक जगाए अनंत जीव ठे, अने कोइजगाए प्रत्येक जीव ठे, तेउने प्रत्येक वनस्पतिकाय कहेवु ते, ८ प्रत्येक मिश्रित ते प्रत्येकजीवोने अनंतकाय कहेवां ते ९ अस्मिमिश्रित ते वे घडी तडको थया उतां कहे के दिवस उग्यो ठे. १० अस्मा-

मिश्रित एक घडीरात्रि गइ होय तथापि कहेके दिवसनो उदय ठे. आ दश प्रकारनां मिश्रवचनो ठे

हवे व्यवहार वचनना वार जेद कहियेंठियें. १ आसंत्रण करवुं के हे जगवन् ! २ आज्ञापना, ते आ काम करो, आ वस्तु लावो, ३ याचना-आ वस्तु आपशो, ४ पृष्ठना-आ गाम जवानो रस्तो कयो ठे ? ५ प्रज्ञापना-धर्मस्वरूप आ प्रमाणे ठे. ६ प्रत्याख्यानी-आ काम अमने करवुं कट्पे नहि. ७ इष्टानुलोम-यथा सुखं, ८ अनजिष्टहीत-ते वातनी मने खबर नहि ९ अजिष्टहीत-मने ते वातनी खबर ठे. १० संशय-तेनुं स्वरूप एम केम होय ? ११ स्पष्ट प्रगट अर्थ कहेवा. १२ अस्पष्ट अप्रगट अर्थ कहेवा

हवे काययोगना सातजेदनुं स्वरूप कहियेठियें-काययोग अर्थात् आत्माना निवासभूत पुज्जल अव्य घटित, जेम वृद्ध तथा दुर्बलने अवष्टंभ भूत लाकडी ठे, तेम विषम काममां जेना योगथी जीवना वीर्यनुं परिणाम सामर्थ्य, जेम अग्निना संयोगथी घडानी रक्तता थाय ठे, तेवीजरीतें आत्माने कायाना करण संबधथी वीर्यपरिणाम ठे आ काययोगना सात जेद १ औदारिक काययोग, २ औदारिक मिश्र काययोग, ३ वैक्रिय काययोग, ४ वैक्रिय मिश्र काययोग, ५ आहारक काययोग, ६ आहारक मिश्र काययोग, ७ कर्मण काययोग. प्रथमना वे काययोग, मनुष्य अने तिर्यचमां होय ठे त्रीजो चोथो काययोग स्वर्गवासी देवताउमां होय ठे पांचमो, ठठो काययोग चौदपूर्वधर साधुउमां होय ठे. सातमो काययोग, जीव ज्यारे काल करी परजव गमन करे ठे, त्यारे रस्तामा तेनी साथे होय ठे, तेमज समुदघात अवस्थामां केवलीने होय ठे, आहार पाचन करवामां समर्थ एवु तैजस शरीर, कर्मण योगनी अंतर्भूत होवथी तेनु पृथक् ग्रहण करवामां आव्यु नथी. ६ प्रमाणे सात जेद काययोगना बताव्या सर्व मली बधतत्वना उत्तरजेद सत्तावन थया.

हवे मोक्ष तत्त्वनुं स्वरूप कहियेठियें प्रथम मोक्षनी व्याख्या कहिये ठिये “ जीवस्य कृत्स्नकर्मक्षयेण यत्स्वरूपावस्थानं तन्मोक्ष उच्यते ” ॥ जावार्थ.-जीवनां ज्ञानावरणादि सर्वकर्मनो क्षय थवथी तेनु जे स्वरूप अवस्थान ते मोक्ष ठे. ते मोक्ष, जीवतो धर्म ठे अने धर्म, धर्मी क-

अचित् अज्ञेद होवाची, धर्मी जे सिद्ध, तेनी जे प्ररूपणा ते पण मोक्ष-
प्ररूपणा ठे, कारण के मोक्ष जे ठे ते जीवपर्याय ठे, ते जीवपर्याय कथंचित्
सिद्ध जीवथी अजिन्न ठे, जीवना पर्याय सर्वथा जीवथी जिन्न थड श-
कता नथी यद्धुक्तं ॥ द्रव्य पर्यायवियुक्तं, पर्यायाद्रव्यवर्जिता ॥ क कदा
केन किरूपा, दृष्टा मानेन केन वेति ॥ १ ॥ जावार्थ-द्रव्य पर्यायोधी र-
हित, अने पर्यायो द्रव्यथी रहित एम कोइ जगाए, कोइ अवसरे, कोइ
प्रमाणे, कोइरूपे कोइपुरुषे देखेल ठे ?

इवे सिद्धोनु स्वरूप नवप्रकारें, सूत्रकार तेमज जाण्यकार कहे ठे. १
सत्पदप्ररूपणा, २ द्रव्यप्रमाण, ३ क्षेत्र, ४ स्पर्शना, ५ काल, ६ अंतर, ७
जाग, ८ जाव, ९ अत्पवहुत्व आ नव द्वार ठे १ सत्पदप्ररूपणा द्वार मो-
क्षपद सत्पद ठे, विद्यमान पद ठे, ठतु पद ठे, शा कारणथी ? एक पद ठे
तेथी, कारण के जगत्मां जेटला एकपदवाची घटपटादि पदार्थ ठे, ते
सर्व अवश्य ठता ठे, अने जे जे वे वे पदवाची पदार्थ ठे, ते ते पदार्थ
ठता पण ठे, अने अठता पण ठे जेम अश्वशृंग, बंध्यापुत्र, आकाशकु-
सुम आ वे पदनां नाम ठे ते अठतां ठे, तेमज गोशृंग, राजपुत्र, केतकी
कुसुम, आ वे पदनां नाम ठतां ठे ते न्यायें मोक्षपद एकपदवाची हो-
वाची विद्यमान पद ठे. ते मोक्षपद याने सिद्धपद गति आदि चौद
पदोमां जोडवा जेम के १ गति पांच ठे, १ नरकगति, २ तिर्यग्गति, ३
मनुष्यगति, ४ देवगति, ५ सिद्धगति, तेमां सिद्धगति शिवाय बाकीनी
चारगतिमां सिद्ध नथी, यद्यपि १ कर्म सिद्ध, २ शिल्पसिद्ध, ३ विद्या-
सिद्ध, ४ मंत्रसिद्ध, ५ योगसिद्ध, ६ आगमसिद्ध, ७ अर्थसिद्ध, ८ या-
त्रासिद्ध, ९ अजिप्रायसिद्ध, १० तप.सिद्ध, ११ कर्मक्षयसिद्ध. एम अ-
नेक प्रकारना सिद्ध, आवश्यक निर्युक्तिकारें कथन करेल ठे, तो पण अ-
हींयांतो जे कर्मक्षयथी सिद्ध थया ठे तेनोज अधिकार ठे तेउनेज मो-
क्ष पर्याय ठे, बीजाउने नहि १ इंद्रियो पांच ठे, एकेंद्रिय, द्वींद्रिय, त्री-
ंद्रिय, चतुरिंद्रिय, पंचेन्द्रिय, आ पांचे प्रकारमां सिद्ध नथी, कारण के
शरीरनो सर्वथा नाश थाय ठे ल्यारे सिद्ध थवाय ठे, ज्यां शरीर ठे, त्या
इंद्रियो ठे, सिद्धने शरीर नथी तेथी ते अतींद्रिय ठे ३ ठकाय १ पृथ्वी-
काय, २ अपूकाय, ३ तेजकाय, ४ वाजकाय, ५ वनस्पतिकाय, ६ त्रस-

કાય, આ ઠા કાયમાં સિદ્ધપણું નથી, કારણ કે સિદ્ધ કાયરહિત છે અર્થાત્ અશરીરી છે ૪ યોગ. ત્રણપ્રકારે યોગ છે, મન, વચન, કાયયોગ; તેમાં કેવલ કાયયોગ એકેન્દ્રિય જીવને છે, અને દ્વીન્દ્રિયાદિથી અસંઙ્ઘી પંચેન્દ્રિય પર્યંત જીવને, કાયયોગ તથા વચનયોગ છે, અને સઙ્ઘી પંચેન્દ્રિય પર્યાંત જીવને ત્રણે યોગ છે, આ ત્રણે યોગમાં સિદ્ધપણું નથી, અને સિદ્ધ તો મન વચન, કાયયોગનો અજ્ઞાવ થાય છે ત્યારે થવાય છે તેથી સિદ્ધ અયોગી છે. ૫ વેદ. ત્રણપ્રકારે છે, સ્ત્રી, પુરુષ, નપુસક, આ ત્રણે વેદમાં સિદ્ધપણાંનો અજ્ઞાવ છે, ત્રણે વેદનો ક્લય કરવામાં આવે ત્યારે સિદ્ધપણું પ્રાપ્ત થાય છે, તેથી સિદ્ધ અવેદી છે ૬ કષાય ચાર પ્રકારે છે. ક્રોધ, માન, માયા, લોભ આ ચારેનો અજ્ઞાવ થાય ત્યારે સિદ્ધપણું પ્રાપ્ત થાય છે તેથી સિદ્ધ અકષાયી છે ૭ જ્ઞાન તે મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન, કેવલજ્ઞાન, આ પાંચ પ્રકારે જ્ઞાન છે, અને મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, વિજગજ્ઞાન, આ ત્રણ અજ્ઞાન છે, તેમાં પ્રથમના ચાર જ્ઞાનમાં અને ત્રણ અજ્ઞાનમાં સિદ્ધપણું નથી, એક કેવલ જ્ઞાનમાં સિદ્ધપણું છે, તે કેવલજ્ઞાન અહિંયાં સિદ્ધપણાનું જાણવું, પરંતુ સયોગી અવસ્થાનું નહિ. ૮ ચારિત્ર. સામાયિક, ઠેઠોપસ્થાપનીય, પરિહાર વિશુદ્ધિ, સૂક્ષ્મ સંપરાય, યથાશ્રિયાત, આ પાંચ ચારિત્ર, તેમજ તેના પ્રતિપક્ષી દેશસંયમ તથા અસંયમ, તે પાંચે ચારિત્રમાં તેમજ વને વિપક્ષમાં સિદ્ધપણું નથી, કારણ કે તે સર્વે શરીર વિદ્યમાન હોય છે, ત્યારે હોય છે, અને સિદ્ધ તો શરીરરહિત છે ૯ દર્શન, ચક્ષુ, અચક્ષુ, અવધિ અને કેવલ, આ ચાર દર્શનોમાં પ્રથમના ત્રણમાં સિદ્ધપણું નથી, પરંતુ કેવલ દર્શનમાં કેવલજ્ઞાનની પેઠે સિદ્ધપણું છે. ૧૦ લેશ્યા. કૃષ્ણ, નીલ કાપોત, તેજુ, પદ્મ, શુક્લ, આ ઠા લેશ્યામાં સિદ્ધપણું નથી, કારણ કે લેશ્યા જીવસ્થાજીવનો પર્યાય છે, અને સિદ્ધ અલેશી છે ૧૧ જવ્ય, અજવ્ય, આ વને અવસ્થામાં સિદ્ધપણું નથી, કારણ કે જેને સિદ્ધપદની પ્રાપ્તિ થશે તે જવ્યજીવ કહેવાય છે, અને સિદ્ધોને નવી પટવી તો કાંઈ પ્રાપ્ત કરવાની નથી, તેથી જવ્યપણું સિદ્ધમાં નથી વલી જેને સિદ્ધ થવાની યોગ્યતા કોષ્ણકાલમાં ન હોય તે અજવ્ય કહેવાય છે, સિદ્ધના જીવ એવા નથી, કારણ કે અતીતકાલમાં તેડમાં એવી યોગ્યતા હતી, તેથી સિદ્ધ અજવ્ય

સ્વરૂપમાં સંશય તથા જિનોક્તતત્ત્વમાં દૂષણોનો આરોપ ઇત્યાદિ, વ્યક્ત મિથ્યાત્વ છે તથા આગ્નિગ્રહિકાદિ જે પાંચ મિથ્યાત્વ છે, તેમાંથી અનાજોગિક મિથ્યાત્વ અવ્યક્ત મિથ્યાત્વ છે, અને ઘાકીનાં ચાર વ્યક્ત મિથ્યાત્વ છે, તથા “અધમ્મે ધમ્મસન્ના ઇત્યાદિ” દશ પ્રકારનાં જે મિથ્યાત્વ છે, તે સર્વ વ્યક્ત મિથ્યાત્વ છે વીજુ અનાદિ કાલથી મોહનીય પ્રકૃતિરૂપ મિથ્યાત્વ, આત્માના સત્ દર્શનરૂપ ગુણનું આઠાદક, જીવની સાથે નિરંતર અવિનાશાવિ તે અવ્યક્ત મિથ્યાત્વ છે

હવે મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનક શા કારણથી કહેવામાં આવે છે, તે લખિયેઠિયેં અનાદિ અવ્યક્ત મિથ્યાત્વ, અવ્યવહાર રાશિવર્તી જીવમાં નિરંતર હોય છે, તે જીવને વ્યક્ત મિથ્યાત્વની બુદ્ધિની જે પ્રાપ્તિ તેજ મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનક છે

પ્રશ્ન.—મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનકમાં સર્વ જીવોનાં સ્થાન મલે છે, એમ જૈનશાસ્ત્રનું કથન છે, ઠતાપિ વ્યક્ત મિથ્યાત્વની બુદ્ધિને ગુણસ્થાનરૂપતા કહો છો તેનું શુ કારણ છે ?

ઉત્તર—સર્વજાવ સર્વ જીવોએ પૂર્વે અનંતવાર પ્રાપ્ત કરેલા છે, તે વચન પ્રમાણથી જે પ્રાપ્તવ્યક્તમિથ્યાત્વબુદ્ધિવાલા જીવો વ્યવહાર રાશિવર્તી છે તેવોજ પ્રથમ ગુણસ્થાનકવાલા કહેવાય છે પરંતુ અવ્યવહાર રાશિવર્તિ જીવ તેવા નથી, કારણ કે તેડ અવ્યક્તમિથ્યાત્વવાલા છે, તે કારણથી દોષ નથી

હવે મિથ્યાત્વરૂપ દૂષણનું સ્વરૂપ કહિયેંહિયે, જેમ કોઈ મનુષ્ય મદિરાના ઝન્માદથી નષ્ટચૈતન્ય થવાથી હિત, અહિત કાંઈ પણ જાણતો નથી, તેવીજ રીતે મિથ્યાત્વવાસિત જીવ સમ્યક્ ધર્મે અધર્મે જાણતો નથી ॥ યદાહ ॥ મિથ્યાત્વેનાલીઢચિત્તાનિતાંતં, તત્વાતત્ત્વં જાનતે નૈવ જીવા ॥ કિ જાત્યધા કુત્રચિદ્સ્તુજાતે, રમ્યારમ્ય વ્યક્તમાસાદયેયુઃ ॥ ૧ ॥ જાવાર્થ.—જેમ જન્માંધ પુરુષો વસ્તુઝની જાતિ, તેમજ રમ્ય અરમ્ય સ્વરૂપને જાણી શકતો નથી, તેમજ મિથ્યાત્વથી જે જીવોનાં અંતર કણ વાસિત છે, તે તત્વાત્વના સ્વરૂપને વિલક્ષણ જાણી શકતા નથી

હવે મિથ્યાત્વની સ્થિતિ કહિયેઠિયે અજ્ઞવ્ય જીવોની અપેક્ષાએ, તેમજ સામાન્ય પ્રકારે અવ્યક્ત મિથ્યાત્વની સ્થિતિ અનાદિ અનંત છે, જ

વ્યજીવોની અપેક્ષાએ તેજ સ્થિતિ અનાદિ સાંત છે આ સ્થિતિ સામાન્ય પ્રકારે વતાવી છે, હવે જો મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનકની સ્થિતિ વિચારિયેં તો જીવ્યજીવોની અપેક્ષાએ અનાદિ સાંત છે, તેમજ સાદિ સાંત પણ છે, અને અજીવ્ય જીવોની અપેક્ષાએ અનાદિ અનંત છે જ્યારે મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનકમાં જીવ વર્તે છે, ત્યારે એકસો વીશ વધ પ્રાયોગ્ય કર્મ પ્રકૃતિયોમાંથી ૧ તીર્થંકરનામ કર્મની પ્રકૃતિ, ૨ આહારક શરીર, ૩ આહારક અંગો-પાંગ, આ ત્રણ પ્રકૃતિનો બંધ કરતો નથી વાકીની એકસો સત્તર પ્રકૃતિનો વધ કરે છે, તથા એકસો વાવીશ કર્મપ્રકૃતિ જે ઉદય પ્રાયોગ્ય છે, તેમાંથી ૧ મિશ્ર મોહનીય, ૨ સમ્યક્ત્વ મોહનીય, ૩ આહારક શરીર, ૪ આહારક ઉપાંગ, ૫ તીર્થંકરનામ, આ પાંચ પ્રકૃતિ શિવાય, વાકીની એકસો સત્તર પ્રકૃતિનો તેને ઉદય છે, અને એકસો અડતાલીશ કર્મ પ્રકૃતિની સત્તા છે

હવે સાસ્ત્રાદન ગુણસ્થાનકનું સ્વરૂપ લખીએ ઠીયે. તેમાં પ્રથમ આ ગુણસ્થાનકનું કારણજૂત ઉપગમ સમ્યક્ત્વ છે, તેનું સ્વરૂપ કહીએ ઠિયે. જીવમાં અનાદિકાલથી રહેલા મિથ્યાત્વ કર્મની ઉપશાંતિ થવાથી, યથિ જ્ઞેદકરણકાલ પઠી ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ, જીવને પ્રાપ્ત થાય છે આ સામાન્યસ્વરૂપ કથન કર્યું વિશેષસ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ વે પ્રકારનું છે ૧ અતરકરણ ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ, ૨ સ્વશ્રેણીગત અર્થાત્ ઉપશમશ્રેણીગત ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ હવે અપૂર્વકરણ કરીને જેણે યથિજ્ઞેદ કર્યો છે, તે મિથ્યાત્વ કર્મ પુજલની રાશિના ત્રણ પુજ કરે છે, તે ત્રણ પુંજ આ પ્રમાણે છે ૧ શુરૂ, ૨ અર્દ્ધશુરૂ, ૩ અશુરૂ, તેમાં શુરૂ પુજ સમ્યક્ત્વ મોહનીય છે, અર્દ્ધશુરૂ પુંજ મિશ્રમોહનીય છે, અને અશુરૂપુજ મિથ્યાત્વમોહનીય છે ૧ જેમ મદન કોડવા, જે જાણવાથી મીણો ચડે, તેને જાંડી, તુસ ઉતારી, ઠાણ પાણી ઢા, શુરૂ કરતાં, તે કોડવ જાણવાથી, જેમ જાણારને વિશેષ માદકતા ન થાય, તેમ જીવને વિકલ કરે, જેથી મંદેહ, વિપર્યય અને મૂઢતાથી જીવતત્ત્વની પરીક્ષા કરી શકે નહિ, એવાં જે મિથ્યાત્વનાં દલ, તેને યથાપ્રવૃત્તિકરણ, અપૂર્વકરણ, અને અનિવૃત્તિકરણ એ ત્રણકરણના પ્રયોગે શોધતાં તે દલનો માત્ર એકઠા પીઠ રસ રહે, જેથી જીવતત્ત્વની પરીક્ષા વિપે મુંજાય નહિ, પરંતુ આત્મસ્વ-

જાવરૂપ ઔપશમિક તેમજ દ્વાયિક સમ્યક્ત્વ, તેને ઉદયેં ન હોય, અને સૂક્ષ્મપદાર્થનેવિપે દેશ શકાયે મેલ ઉપજાવે તેથી તે શુરૂદલ (પુજ) નુ નામ સમ્યક્ત્વ મોહનીય છે ૨ જે મિથ્યાત્વદલ અર્ઘ્વખાંડ્યા મદનકો-
ડ્રવાની પેઠે અર્ઘ્વિશુરૂ જે દલ, જેથી વેઠાણીંડ રસમાત્ર રહે, અને તેમ થવાથી જીવને તત્ત્વરુચિ ન હોય, અને અતત્ત્વરુચિ પણ ન હોય, એવી મિશ્રરુચિ જે કર્મદલ ઉપજાવે તે મિશ્ર મોહનીય કર્મ છે ૩ અશુરૂપુજ, તે જેવો વાંધ્યો હતો તેવોજ ચોઠાણીંડ, ત્રણ ઠાણીંડ તેમજ વેઠાણીંડરસ જે અનુપહત સર્વધાતિ રસયુક્ત કર્મદલ, તુપસહિત અણખાંડ્યા મદન કોડ્રવાની પેઠે ઉન્માદજન્ય હોવાથી, તત્ત્વસદ્દહણામાં વિપર્યાસ પણ કરે તેથી તે દલ (પુજ) નુ નામ મિથ્યાત્વ મોહનીય છે આ ત્રણ પુજ જે જીવ કરે નહિ, પરતુ ઉદય આવેલા મિથ્યાત્વને જે દ્વાય કરે છે, અને જે ઉદય નથી આવ્યા તેને ઉપશમાવે છે, એવા અતર્મુદ્ધૂર્ત કાલ સુધી સર્વથા મિથ્યાત્વના અવેદક જીવને અંતરકરણમાં ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ થાય છે, આ પ્રથમજેદ છે તથા ઉપશમ શ્રેણિ પ્રતિપન્નને મિથ્યાત્વ અનંતાનુવધીનો ઉપશમ થતા સ્વશ્રેણિગત ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ થાય છે, તે વીજો જેદ આ વને પ્રકારનુ ઉપશમ સમ્યક્ત્વ, સાસ્વાદનની ઉત્પત્તિમાં મૂલ કારણ છે

હવે સાસ્વાદનનુ સ્વરૂપ લખિયે ત્રિયેં ઔપશમિક સમ્યક્ત્વવાલો જીવ, શાંત થયેલા અનતાનુવધી ચારે કપાયોમાંથી ક્રોધાદિ એક પણ ઉદય પામ્યા થકાં ઔપશમિકરૂપ ગિરિશિખરથી પડતાં, ડ્યાં સુધી મિથ્યાત્વરૂપ જૂતલને પ્રાપ્ત થતો નથી, ત્યાં સુધી, એક સમયથી લઈને ઠ આલિકા સુધી સાસ્વાદન ગુણસ્થાનકવર્તી હોય છે

પ્રશ્ન — વ્યક્ત બુદ્ધિ પ્રાપ્તિ રૂપ પ્રથમ, તેમજ મિશ્રાદિ ગુણસ્થાનોના ઉત્તરોત્તર ચઢણ રૂપોને તો ગુણસ્થાનકપણુ યોગ્ય છે, પરતુ સમ્યક્ત્વથી પડનાર સાસ્વાદનને ગુણસ્થાનપણાનો કેમ સંજવ હોય ?

ઉત્તર — મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનકની અપેક્ષાએ સાસ્વાદન પણ ઊર્ધ્વ આ-
રોહણ રૂપ હોવાથી ગુણસ્થાન છે વહી મિથ્યાત્વ ગુણ અજ્ઞવ્ય જીવોને પણ થાય છે, પરતુ સાસ્વાદન તો જ્ઞવ્ય જીવોનેજ થઈ શકે છે, જ્ઞવ્ય જી-
વોમાં પણ જેડનેજ સસાર, અર્ધ પુજલ પરાવર્તન જેટલો વાકી રહ્યો

હોય, તેડનેજ થાય છે, તે કારણથી સાસ્વાદનને પણ મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનકથી આરોહણરૂપ ગુણસ્થાનકત્વ થઈ શકે છે સાસ્વાદન ગુણમાં વર્તતો જીવ ૧ મિથ્યાત્વ, ૪ નરકત્રિક, ૭ એકેન્દ્રિયાદિ જાતિચાર, ૯ આતપનામ, ૧૦ સ્થાવર નામ, ૧૧ સૂક્ષ્મ નામ, ૧૨ અપર્યાપ્ત નામ, ૧૩ સાધારણનામ, ૧૪ દુઢક સંસ્થાન, ૧૫ સેવાર્ત્તસંહનન, ૧૬ નપુસક વેદ. આ સોલ પ્રકૃતિનો વધવ્યવહેદ કરે છે, વાકીની એકસો એક પ્રકૃતિનો વધ કરે છે, તથા ૩ સૂક્ષ્મત્રિક, ૪ આતપ, ૫ મિથ્યાત્વોદય, ૬ નરકાનુપૂર્વી, આ ૮ પ્રકૃતિનો ઉદય વ્યવહેદ હોવાથી ૧૧૧ પ્રકૃતિ વેદે છે, તથા તીર્થકર નામની સત્તા વિના ૧૪૭ પ્રકૃતિની સત્તા છે

હવે ત્રીજા મિશ્રગુણસ્થાનકનું સ્વરૂપ લખિયેં ઊંચેં દર્શનમોહનીય પ્રકૃતિરૂપ મિશ્રમોહકર્મના ઉદયથી જીવવિષયે જે સમકાલ, સમરૂપેં, સમ્યક્ત્વ મિથ્યાત્વના મલવાથી અતર્મુહૂર્તસુધી મિશ્રિત જાવ તે મિશ્રગુણસ્થાનક કહેવાય છે જે જીવ સમ્યક્ત્વ મિથ્યાત્વ વનેના એકત્ર મલવાથી મિશ્રજાવમાં વર્તે છે, તે મિશ્રગુણસ્થાનસ્થ કહેવાય છે, કારણ કે મિશ્રપણુ જે છે તે વનેના મેલાપનુ એક જાત્યતરરૂપ છે તે વને જાવોનું જાત્યતર એક રૂપ હોવામાં દૃષ્ટાંત આ પ્રમાણે છે જેમ ઘોડી તથા ગધેડાના સયોગથી જાત્યતર લચ્છર ઉત્પન્ન થાય છે, તથા જેમ સાકર અને દહીંના મેલાપથી જાત્યતર શિખડ ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ જીવને, સર્વજ્ઞ તેમજ અસર્વજ્ઞ, વનેના કહેલા ધર્મોમાં સમબુદ્ધિથી એકસરખી શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થાય, તે જાત્યતર જ્ઞેદાત્મક હોવાથી મિશ્રગુણસ્થાનક થાય છે, જ્યારે જીવ મિશ્ર ગુણસ્થાનસ્થ હોય છે, ત્યારે પરજવના આયુનો વધ કરતો નથી, તેમજ મિશ્રગુણસ્થાનકમાં ઠતાં જીવ મૃત્યુ પણ પામતો નથી, ક્યાં તો સમ્યક્ દૃષ્ટિ થઈ સમ્યક્ દૃષ્ટિ ગુણસ્થાનકમાં આવી મરે છે, અથવા તો કુદૃષ્ટિ થઈ મિથ્યાત્વગુણસ્થાનમાં પાઠો જઈ મરે છે આ મિશ્રની જેમ વારમા ક્ષીણમોહ, તેમજ તેરમા સયોગી ગુણસ્થાનોમાં પણ જીવ મૃત્યુ પામતો નથી વાકીના અગિયાર ગુણસ્થાનકોમાં જીવ મૃત્યુ પામે છે. વલી મિથ્યાત્વ, સાસ્વાદન અને અવિરતિ સમ્યક્દૃષ્ટિ, આ ત્રણ ગુણસ્થાનકોજ જીવની સાથે પરજવમાં જાય છે વાકી અગિયાર જાતાં નથી તથા જે જીવોએ મિથ્યાત્વાદિ ગુણસ્થાનોમાં પૂર્વે આયુ બાંધેલ છે, અને પછી તેડને

જો મિશ્રગુણસ્થાન પ્રાપ્ત થાય છે, તો જ્યારે તેડ મરે છે ત્યારે જે ગુણસ્થાનમાં તેડે આયુ વાંધેલ છે, તે ગુણસ્થાનમાં જઈને તેડ મરે છે, અને તેડની ગતિપણ મૃત્યુ પામેલાના ગુણસ્થાનકને અનુસારે થાય છે. વહી મિશ્રગુણસ્થાનકવાલા જીવ, ૧ તિર્યંચ ગતિ, ૨ તિર્યંચાયુ, ૩ તિર્યંચાનુપૂર્વી, ૬ સ્થાનાર્દ્રિત્રિક, ૭ દુર્જગ, ૮ દુઃસ્વર, ૯ અનાદેય, ૧૩ અનંતાનુવધી ચાર, ૧૭ મધ્યનાં ચાર સંસ્થાન, ૨૧ મધ્યનાં ચાર સંહનન, ૨૨ નીચગોત્ર, ૨૩ ઉદ્યોતનામ, ૨૪ અપ્રશસ્ત વિહાયોગતિ, ૨૫ સ્ત્રી વેદ આ પચ્ચીઞ પ્રકૃતિનો વધવ્યવહેદ કરે છે, તથા મનુષ્યાયુ અને દેવાયુ આ વને આયુષ્યના વધ કરતા નથી, આ સત્તાવીશ પ્રકૃતિવિના વાકીની ચમ્મોત્તર પ્રકૃતિનો વધ કરે છે, તથા ૪ અનંતાનુવધી ચાર, ૫ સ્થાવરનામ, ૬ એકેન્દ્રિય, ૯ વિકલત્રિક, તેડનો ઉદય વ્યવહેદ થવાથી, તેમજ મનુષ્યાનુપૂર્વી, અને તિર્યંગાનુપૂર્વી આ વનેનો ઉદય ન હોવાથી, એકસો પ્રકૃતિનો ઉદય વેદે છે, અને પૂર્વોક્ત ૧૪૭ પ્રકૃતિની સત્તા છે.

હવે ચોથા અવિરતિ સમ્યક્દષ્ટિ ગુણસ્થાનકનું સ્વરૂપ લખિયેઠિયે તેમાં પ્રથમ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે. સહી પંચેન્દ્રિય જીવ્ય જીવને યથોક્ત તત્ત્વ, યથાવત્ સર્વવિત્પ્રણીત તત્ત્વોમાં, જીવાદિ પદાર્થોમાં, નિસર્ગથી અર્થાત્ પૂર્વજીવ અન્યાસવિશેષથી ઉત્પન્ન થયો જે અત્યંત નિર્મલ ગુણાત્મકરૂપસ્વજાવ, તે સ્વજાવથી, અથવા ગુરુના ઉપદેશશ્રવણથી, રુચિજ્ઞાવના જે પ્રગટ-ઉત્પન્ન થાય છે, તે સમ્યક્ત્વ, સમ્યક્શ્રદ્ધાન લક્ષણ કહેવાય છે. યદાહ ॥ રુચિર્જિનોક્તતત્ત્વેષુ, સમ્યક્શ્રદ્ધાનમુચ્યતે ॥ જાયતે તન્નિસર્ગેણ, ગુરોરધિગમેન વા ॥ ૧ ॥ હવે અવિરતિ સમ્યક્દષ્ટિપણની ઉત્પત્તિ કહિયેઠિયે. વીજો કપાય જેનું નામ અપ્રત્યારયાન છે, એવા જે ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, જેના ઉદયથી દૂર રહ્યું છે. વિરતિપણ, તે કારણથી કેવલ સમ્યક્ત્વમાત્ર જેડને હોય, એવા ગુણસ્થાનવાલા જીવોને, ચોથું અવિરતિ સમ્યક્દષ્ટિ ગુણસ્થાનક હોય. તાત્પર્ય એ છે કે, જેમ કોઈ પુરુષ, ન્યાયોપાર્જિત ધન, જોગ, વિદુર્ધ્વ આદર્યતાયુક્ત ઉત્તમકુલમા જન્મ્યો છે, પરંતુ દુરત જુગારઅગ્નિવ્ય જીવોને સેવન કરતા, અનેક અન્યાયિ કામો કરવાથી, અપ્રશકે છે, જીવ્ય જીવ્યદન યાને શિક્ષા જોગવતા, જેનાથી અજિમાનુત જેટલો વાકી રહ્યો

ધ્યાત્વનો ક્ષય કરે, અને નહિ ઉદય આવેલા મિથ્યાત્વને ઉપશમાવે, ત્યારે ક્ષયોપશમિક સમ્યક્ત્વની તેડને પ્રાપ્તિ થાય છે. જ્યારે જીવોને ક્ષાયોપશમિક સમ્યગ્દર્શન ઉત્પન્ન થાય છે, ત્યારે મનુષ્યગતિ અને દેવગતિની પ્રાપ્તિ થાય છે. તથા અપૂર્વકરણ કરીને, જેડાં ત્રણ પુજ કર્યા છે, એવા જીવો ચોથા ગુણસ્થાનકથીજ કપકપણાનો જો આરંજ કરે છે, તો અનંતાનુવંધી ચાર કષાય તથા મિથ્યાત્વ મોહ, અને સમ્યક્ત્વ મોહ, રૂપ ત્રણ પુંજ એ સાતેનો ક્ષય કરતાં તેડને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થાય છે હવે તે ક્ષાયિક સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ જો તે વચ્ચે અવઝાયુ હોય તો તેજ જવમાં મોક્ષ પ્રાપ્ત કરે છે, અને જો આયુનો વધ કર્યા પછી ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવાનું થયા હોય તો ત્રીજા જવમાં મોક્ષ પામે છે, અને જો અસંખ્યાત વર્ષે જીવનારા મનુષ્ય, વા તિર્યંચનુ આયુ વાંધ્યા પછી ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થયું હોય તો ચોથે જવે મોક્ષ પ્રાપ્ત કરે છે

હવે અવિરતિ ગુણસ્થાનવર્તી જીવનાં કૃત્ય લખીએ ઠીયે વ્રતનિયમ તો તેડને કાંઈપણ હોતું નથી, પરંતુ દેવશ્રીવીતરાગ, જગવાનું, પરત્માની તથા પૂર્વોક્ત લક્ષણવાળા ગુરુમહારાજની તથા ચતુર્વિધ શ્રીસઘની પૂજા, જાતિ, નમસ્કાર, વાત્સલ્યાદિ કૃત્યો કરે છે, તથા પ્રાજ્ઞાવિક શ્રાવક હોવાથી શાસનની ઉન્નતિ તથા શાસનની પ્રજાવના કરે છે ચતુર્થ ગુણસ્થાનકવાળો જીવ, ૧ તીર્થંકર નામકર્મ, ૨ મનુષ્યાયુ, ૩ દેવાયુ, આ ત્રણ, પ્રકૃતિ ત્રીજા ગુણસ્થાનકવાળાથી અધિક વાંધે છે, તેથી સત્તોતેર પ્રકૃતિનો વધ કરે છે, તથા મિશ્ર મોહનો વ્યવહેદ થવાથી, અને ચાર આનુપૂર્વી, તથા સમ્યક્ત્વ મોહનો ઉદય થવાથી, એકસો ચાર કર્મપ્રકૃતિને વેદે છે ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવાળાને ૧૩૭ કર્મપ્રકૃતિની સત્તા હોય છે અને ઉપશમ સમ્યક્ત્વવાળાને ચોથા ગુણસ્થાનકથી તે અગ્યારમા ગુણસ્થાનકપર્યંત ૧૪૭ કર્મપ્રકૃતિની સત્તા છે, અને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવાળાને જે જે ગુણસ્થાનકમાં જેટલી જેટલી કર્મપ્રકૃતિની સત્તા છે તે યથાનુક્રમ લખવામાં આવશે

હવે પાંચમા દેશવિરતિ ગુણસ્થાનકનું સ્વરૂપ લખીએ ઠીયે સમ્યક્ તત્ત્વાવબોધથી ઉત્પન્ન થયો જે વૈરાગ્ય, તે વૈરાગ્યથી જીવને સર્વ વિરતિપણાની વાંઠા થાય છે, પરંતુ સર્વ વિરતિઘાતક પ્રત્યાર્યાન નામના કષાયના ઉદયથી તેનામાં સર્વવિરતિપણું અગીકાર કરવાનું સામર્થ્ય હોતું

ધ્યવસાય વિશેષથી જે ગ્રંથિને, ઘનનિવિઢ રાગદ્વેષ પરિણતિ રૂપ કહે છે તે ગ્રંથિને જ્ઞેદવાનો જે આરજ. તે અપૂર્વકરણ કહેવાય છે તથા ૩ જે અધ્યવસાયવિશેષથી ગ્રંથિજ્ઞેદ કરીને અનિવૃત્ત થકાં પરમઆનંદ જનક સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરે છે તેનું નામ અનિવૃત્તિકરણ છે આ ગ્રંથે કરણનું સ્વરૂપ શ્રીજિનજ્ઞગણિક્ષમાશ્રમણઆચાર્ય આવશ્યકના શુદ્ધાંજોનિધિ ગદ્યહસ્તી મહાજ્ઞાપ્યમાં ગ્રંથ પૃથીજનના દૃષ્ટાંતથી આ પ્રમાણે વ્યારવાન કરે છે ગ્રંથ પૃથીજનો એક નગર જવા સારું નિકલનાં જગલના ઝાઝાડ રસ્તાપર ચાલ્યા જતા હતા ચાલતા ચાલતાં વિકાલ વેલા થઈ ગઈ અર્થાત્ સૂર્યઅસ્ત થયો પૃથીજનો મનમાં વહુજ કરવા લાગ્યા તેટલામાં તત્કાલ વે ચોર તેડની નજીક આવી પહોંચ્યા ચોરોને દેખી ગ્રંથ માંહેનો એક પૃથી જન ફરીજવાથી દોડી પાઠો જાગી ગયો એકને વને ચોરોએ પકડી લીધો, અને ત્રીજો પૃથીજન વંને ચોરો સાથે લડતાં લડતાં તેડને મારી કુટીને મુદ્દામ નગરે પહોંચી ગયો આ દૃષ્ટાંતને દૃષ્ટાંત (સિદ્ધાંત) રૂપ આ પ્રમાણે ઘટાવવું ઝાઝાડ જગલ તે મનુષ્યજવ છે, કમોની સ્થિતિ તે લાવો રસ્તો છે, જયનું સ્થાનક તે ગાંઠ છે, રાગદ્વેષ તે વને ચોર છે, નગર તે મોક્ષસ્થાન છે જે પુરુષ ચોરથી ઢરી પાઠો જાગી ગયો, તેની સસારમાં પરિભ્રમણ કરવાની સ્થિતિ અધિક છે, જે પુરુષને ચોરોએ પકડી લીધો, તેમજ ચોરથી છુટાયો તે પણ દુઃખી તેમજ પરિભ્રમણ કરનાર છે, અને જે પુરુષ ચોરોને મારી કુટી નગર પહોંચીગયો તે સમ્યક્દૃષ્ટિ મોક્ષનગર પહોંચનાર તથા સુખ પ્રાપ્ત કરનાર છે

હવે કીડીઝના દૃષ્ટાંતથી ગ્રંથ કરણનું સ્વરૂપ કહિયેઠિયેં જેમ કીડીઝનો સમૂહ બિલમાંથી નિકલી એક છુટાની આસપાસ ફર્યા કરે છે, તેમાંથી કેટલીએક કીડીઝ છુટા ઉપર ચડે છે, અને કેટલીએક છુટા ઉપર પહોંચતા પાંચ આવવાથી ઝડી ચાલી જાય છે, તેવી રીતે આ ગ્રંથ કરણની વાવતમા પણ જાણી લેવું જ્યારે જીવો યથાપ્રવૃત્તિ કરણ કરીને ગ્રંથિ દેશને પ્રાપ્ત થાય છે, અને અપૂર્વકરણ કરી ગ્રંથિનો જ્ઞેદ કરે છે, ત્યારે ગ્રંથિજ્ઞેદકર્યા પઠી કોઈક જીવ મિથ્યાત્વ પુજલની રાશિને વેહેલીને ૧ મિથ્યાત્વમોહ, ૨ મિશ્રમોહ, ૩ સમ્યક્ત્વમોહ, રૂપ ગ્રંથ પુજ કરે છે, અને જ્યારે અનિવૃત્તિકરણ કરી વિશુદ્ધમાન થતા, ઉદય આવેલા મિ-

ધ્યાત્વનો ક્ષય કરે, અને નહિ ઉદય આવેલા મિથ્યાત્વને ઉપશમાવે, ત્યારે ક્ષયોપશમિક સમ્યક્ત્વની તેડને પ્રાપ્તિ થાય છે. જ્યારે જીવોને ક્ષાયોપશમિક સમ્યગ્દર્શન ઉત્પન્ન થાય છે, ત્યારે મનુષ્યગતિ અને દેવગતિની પ્રાપ્તિ થાય છે. તથા અપૂર્વકરણ કરીને, જેડાં ત્રણ પુંજ કર્યા છે, એવા જીવો ચોથા ગુણસ્થાનકથીજ ક્ષપકપણાનો જો આરંભ કરે છે, તો અનતાનુવધી ચાર કપાય તથા મિથ્યાત્વ મોહ, અને સમ્યક્ત્વ મોહ, રૂપ ત્રણ પુજા સાતેનો ક્ષય કરતાં તેડને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થાય છે. હવે તે ક્ષાયિક સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ જો તે વચ્ચે અવધાયુ હોય તો તેજ જવમાં મોક્ષ પ્રાપ્ત કરે છે, અને જો આયુનો વધ કર્યા પછી ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવાનું થયા હોય તો ત્રીજા જવમાં મોક્ષ પામે છે, અને જો અસંખ્યાત વર્ષે જીવનારા મનુષ્ય, વા તિર્યંચનુ આયુ વાંધ્યા પછી ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થયું હોય તો ચોથે જવે મોક્ષ પ્રાપ્ત કરે છે.

હવે અવિરતિ ગુણસ્થાનવર્તી જીવનાં કૃત્ય લખીએ ત્રિયે વ્રતનિયમ તો તેડને કાઠપણ હોતું નથી, પરંતુ દેવશ્રીધીતરાગ, જગવાનું, પરત્માની તથા પૂર્વોક્ત લક્ષણવાળા ગુરુમહારાજની તથા ચતુર્વિધ શ્રીસંઘની પૂજા, જક્તિ, નમસ્કાર, વાત્સલ્યાદિ કૃત્યો કરે છે, તથા પ્રાજ્ઞાવિક શ્રાવક હોવાથી શાસનની ઉન્નતિ તથા શાસનની પ્રજાવના કરે છે ચતુર્થ ગુણસ્થાનકવાળો જીવ, ૧ તીર્થંકર નામકર્મ, ૨ મનુષ્યાયુ, ૩ દેવાયુ, આ ત્રણ, પ્રકૃતિ ત્રીજા ગુણસ્થાનકવાળાથી અધિક વાંધે છે, તેથી સત્તોતેર પ્રકૃતિનો વધ કરે છે, તથા મિશ્ર મોહનો વ્યવહેદ થવાથી, અને ચાર આનુપૂર્વી, તથા સમ્યક્ત્વ મોહનો ઉદય થવાથી, એકસો ચાર કર્મપ્રકૃતિને વેદે છે ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવાળાને ૧૩૦ કર્મપ્રકૃતિની સત્તા હોય છે. અને ઉપશમ સમ્યક્ત્વવાળાને ચોથા ગુણસ્થાનકથી તે અગ્યારમા ગુણસ્થાનકપર્યંત ૧૪૦ કર્મપ્રકૃતિની સત્તા છે, અને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવાળાને જે જે ગુણસ્થાનકમાં જેટલી જેટલી કર્મપ્રકૃતિની સત્તા છે તે યથાનુક્રમ લેવામાં આવશે.

હવે પાંચમા દેશવિરતિ ગુણસ્થાનકનું સ્વરૂપ લખીએ ઠીયે સમ્યક્ તત્ત્વાવબોધથી ઉત્પન્ન થયો જે વૈરાગ્ય, તે વૈરાગ્યથી જીવને સર્વ વિરતિપણની વાઠા થાય છે, પરંતુ સર્વ વિરતિધાતક પ્રત્યાખ્યાન નામના કપાયના ઉદયથી તેનામાં સર્વવિરતિપણું અગીકાર કરવાનું સામર્થ્ય હોતું

નથી, પરંતુ જઘન્ય, મધ્યમ ઉત્કૃષ્ટરૂપ દેશવિરતિ તે થઈ શકે છે જઘન્ય દેશવિરતિપણામાં આકુટિ સ્થૂલહિસા પ્રમુખનો ત્યાગ, મધ્યમાંસાદિ પરિહાર, તેમજ પંચપરમેષ્ઠિ નમસ્કાર સ્મરણાદિ છે યદાહ ॥ આકુટિ સ્થૂલ હિંસાઈ, મધ્યમસાઈ ચાયઈ ॥ જહન્નો સાવઈ હોઈ, જો નમુકાર ધારઈ ॥ ૧ ॥ તથા મધ્યમ દેશવિરતિ અકુદ્રાદિ ન્યાયસપ્ત વૈજવાદિ ધર્મયોગ્યતાના ગુણોસહિત, તથા ગૃહસ્થ ઉચિત પદ્ધત્કર્મધર્મમા તત્પર, દ્વાદશ વ્રતના પાલક, સદાચારવાન્, એવા હોય તે મધ્યમ શ્રાવક જાણવા તથા ઉત્કૃષ્ટ દેશવિરતિસચિત્તઆહારના ત્યાગી હોય, પ્રતિદિન એકાસણું કરે, બ્રહ્મચારી હોય, મહાવ્રત અગીકાર કરવાની ઇચ્છાવાલા હોય, અને ગૃહસ્થનો ધધો ત્યાગેલો હોય તે ઉત્તમ શ્રાવક જાણવા આ ત્રણ પ્રકારની વિરતિમાથી એકપણ પ્રકારની વિરતિ હોય તે શ્રાવક કહેવાય છે દેશવિરતિ ગુણસ્થાનકની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ દેશજળી કોટિપૂર્વની છે

હવે દેશવિરતિપણામાં ધ્યાનનો સંજ્ઞવ કહીએ ત્રિયે આ ગુણસ્થાનક વાલા જીવોમાં ૧ અનિષ્ટયોગાર્ત, ૨ ઇષ્ટયોગાર્ત, ૩ રોગચિતાર્ત, ૪ અગ્ર-શૌચાર્ત, આ ચાર પાદરૂપ આર્તધ્યાન, તથા ૧ હિસાનંદરોઝ, ૨ મૃપાનદ રોઝ, ૩ ચૌર્યાનંદરોઝ, ૪ સરક્ષણાનંદરોઝ, આ ચાર પાદરૂપ રોઝધ્યાન, મદ હોય છે જેમ જેમ દેશવિરતિપણુ વિશેષ થતુ જાય છે તેમ તેમ આર્ત રોઝધ્યાન મંદ મંદતર થતુ જાય છે વલ્લી જેમ જેમ દેશવિરતિપણું અધિક થતુ જાય છે, તેમ તેમ ધર્મધ્યાન અધિક અધિક થતુ જાય છે, પરંતુ મધ્યમરૂપેજ રહે છે, ઉત્કૃષ્ટ ધર્મધ્યાન દેશવિરતિપણામા હોતુ નથી જો ઉત્કૃષ્ટ ધર્મધ્યાન થઈ જાય તો, સર્વ વિરતિપણુ થઈ જાય

પ્રશ્ન.—પાંચમા ગુણસ્થાનમા ધર્મધ્યાન કેવી તરેહનુ હોય ?

ઉત્તર — ગૃહસ્થધર્મ ઉચિત પદ્ધત્કર્મ, એકાદશ પ્રતિમા, તથા શ્રાવક વ્રતપાલનરૂપ હોય પદ્ધત્કર્મ આ પ્રમાણે છે ૧ તીર્થંકર જગવત વીતરાગ સર્વજ્ઞની પ્રતિમાદ્વારા પૂજા કરવી, ૨ ગુરુની સેવા કરવી, ૩ સ્વાધ્યાય, ૪ સયમ (ઈન્દ્રિયદમન) ૫ તપ, ૬ દાન યદાહ ॥ દેવપૂજા, ગુરુપાસ્તિ, સ્વાધ્યાય સયમસ્તપ ॥ દાનં ચેતિ ગૃહસ્થાના, પદ્ધત્કર્માણિ દિને દિને ॥ ૧ ॥ તથા પ્રતિમા તે અગ્નિગ્રહવિશેષને કહેવામા આવે છે ॥ ગાથા ॥ દસણ વયસામાશ્ય, પોસહપડિમા અવજ્ઞ સચિત્તે ॥ આરંજપેસ ઉદિઠ, વ-

ज्ज्ञाए समण चूए य ॥१॥ प्रतिमानु विस्तारथी स्वरूपजोवु होय तो श्रीपंचाशक नामा शास्त्रमां प्रतिमा पचाशक जोवुं तथा श्रावकनां व्रत वार ठे. तेनुं विस्तारथी कथन हवे पठी करवामां आवशे आपदकर्म एकादश प्रतिमा अने वार व्रत पालवामां मध्यम, धर्मध्यान होय ठे. देशविरति गुणस्थानस्थ जीव, अप्रत्याख्यान चार कपाय, मनुष्यगति, मनुष्यायु, मनुष्यापूर्वी, आद्यसंहनन, औदारिक शरीर, औदारिक अगोपांग, सर्व मल्ली दशकर्मप्रकृतिनो बंधव्यवहेद करवाथी, सडसठ कर्म प्रकृतिनो बंध करे- ठे. तथा अप्रत्याख्यान चार, मनुष्यानुपूर्वी, तिर्यचानुपूर्वी, नरकत्रिक, देवत्रिक, वैक्रियष्टिक, दुर्जग, अनादेय, अयशःकीर्त्ति, आ सत्तर कर्म प्रकृतिनो उदयव्यवहेद थवाथी सत्त्याशी कर्म प्रकृतिनुं फल जोगवे ठे, अने एकसो आडत्रीश प्रकृतिनी सत्ता ठे.

पांचमा गुणस्थान उपरनां जे जे गुणस्थानको ठे तेमांथी तेरमुं गुणस्थानक बाद करीने वाकीनां सर्व गुणस्थानकोनी पृथक् पृथक् अंतर्मुहूर्त्तमात्र स्थिति ठे, अने ठहुं तथा सातमुं गुणस्थानक हिंडोला समान होवाथी तेनु उत्कृष्ट कालमान देश उणु पूर्व कोटि वर्ष ठे

हवे ठछा प्रमत्त संयत गुणस्थानकनुं स्वरूप लखियेठियें सर्व विरति साधु ठछा प्रमत्त गुणस्थानकवाला होय ठे, ते साधु केवा होय ठे ? अहिंसादि पाचमहाव्रतना धारक होय ठे ते साधु प्रमत्त शा कारणथी थाय ठे ? प्रमादसेवन करवाथी प्रमत्त थाय ठे ते प्रमाद पांच प्रकारे ठे. ॥ गाथा ॥ मज्झं विषय कसाय, निद्रा विगहीय पंचवी जणिया ॥ ए ए पच पमाया, जीवं पाहंति ससारे ॥ १ ॥ ज्ञावार्थः— मद्य, विषय, कपाय, निद्रा, तेमज विकथा, आ पांच प्रमाद ठे ते जीवने संसारमा नाखे ठे जे साधु आ पाच प्रमादसंयुक्त होय, तथा जो तेने संज्वलन चोथा कपायनो उदय होय, तो महाव्रतधारक साधु पण अंतर्मुहूर्त्त सुधी अवश्य सप्रमाद होवाथी प्रमत्त थाय ठे जो अंतर्मुहूर्त्तथी उपरांत प्रमाद सहित वतें तो ते प्रमत्त गुणस्थानकथी पण नीचे पडी जाय ठे, जो अंतर्मुहूर्त्तमां प्रमाद रहित थाय तो फरी अप्रमत्त गुणस्थानमां आरोहण करे ठे

हवे प्रमत्त संयत गुणस्थानमां ध्याननो संजव कहियेठियें. आ गुण-

સ્થાનમાં મુખ્ય તો આર્તધ્યાન છે, ઉપલક્ષણથી રૌદ્રધ્યાનનો પણ સંજવ છે, કારણ કે હાસ્યાદિ ઠ નોકપાયનુ પ્રવર્તવું છે તથા આઙ્ગા આદિ આલંબનયુક્ત ધર્મધ્યાનની ગૌણતા છે ધર્મધ્યાનના ચાર પાદ છે ૧ આઙ્ગા, ૨ અપાય, ૩ વિપાક, ૪ સંસ્થાન, યથા ॥ આઙ્ગાપાયવિપાકાનાં, સંસ્થાનસ્ય વિચિત્રતાત્ ॥ इत्थं वा ध्येयज्ञेदेन, धर्मध्यानं चतुर्विधं ॥ ૧ ॥ સર્વજ્ઞ અર્હત જગવંતે જે કાંઈ કથન કરેલ છે, તે સર્વ સત્ય છે, મારી સમજમાં જે જે વસ્તુસ્વરૂપ યથાર્થ આવતું નથી, તેનું મુખ્ય કારણ મારી બુદ્ધિની મંદતા છે, વહી હુપમ કાલના પ્રજાવથી તેમજ સંશય પરાસ્ત કરનારા ગુરુના અજાવથી ઇત્યાદિ અનેક કારણોથી જિનેશ્વર જગવાને કથન કરેલા તત્ત્વની સૂક્ષ્મતા મારી સમજમાં આવતી નથી, પરંતુ અર્હત જગવંતનું કથન નિ સ્વાર્થિ, એકાંત હિતકારક, તથા મૃપા ઘોલવાના નિમિત્ત વિનાનું ઇત્યાદિ જે ચિતવન કરવું તે આઙ્ગાવિચયનામા પ્રથમ જ્ઞેદ છે ૨ રાગ દ્વેષ કષાયાદિ જે આશ્રવ છે, તેનાથી ઇહલોક પરલોકમાં અપાય (કષ્ટ) ઉત્પન્ન થાય છે, તે મહાઅનર્થના હેતુ છે, એવું જે ચિતવન કરવું તે અપાયવિચયનામા વીજો જ્ઞેદ છે ૩ ક્ષણે ક્ષણે કર્મફલોદય જે વિચિત્રરૂપ ઉત્પન્ન થાય છે, તેનાથી સુખદુઃખાદિ જોગવતા, હર્ષ, ઝોક નહિ કરતા, પૂર્વકૃત કર્મનો વિપાક છે ઇત્યાદિ જે ચિંતવવું તે વિપાક વિચયનામા ત્રીજો જ્ઞેદ છે ૪ આ લોક અનાદિ અનત છે સર્વ પદાર્થ ઉત્પાદ, વ્યય, ધ્રુવરૂપ છે, તથા પુરુષાકાર લોકનું સંસ્થાન છે, એવું જે ચિતવન કરવું તે સંસ્થાનવિચય નામા ચોથો જ્ઞેદ છે ઇત્યાદિ આલંબનયુક્ત ધર્મ ધ્યાનની ગૌણતા પ્રમત્ત ગુણસ્થાનમાં છે, પરંતુ સપ્રમાદ હોવાથી મુરચતા નથી

હવે જો કોઈ પ્રમત્ત ગુણસ્થાનમાં નિરાલંબન ધર્મધ્યાન કહેતા હોય તો તેનો નિપેદ કરેલો છે, જિનજાસ્કર (જિનસૂર્ય) એમ કહીગયા છે કે જ્યાં સુધી સાધુ પ્રમાદસયુક્ત હોય, ત્યાંસુધી તેને નિરાલંબન ધર્મધ્યાન હોતું નથી કારણ કે પ્રમત્તગુણસ્થાનમાં મધ્યમ ધર્મધ્યાનની પણ ગૌણતા કહી છે, મુરચતા કહી નથી, તે કારણથી પ્રમત્ત ગુણસ્થાનમાં નિરાલંબન ધર્મધ્યાનનો સંજવ નથી

હવે જેઠ આ અર્થ (કથન) નો સ્વીકાર ન કરે તેને કહિયે ઠિયે

के जे साधु सप्रमादी यश्ने आवश्यक, सामायिकादि पडावश्यक सा-
 धक अनुष्ठाननो परिहार करीने, निश्चल, निरालंबन धर्मध्याननो आ-
 श्रय करे, ते साधु मिथ्यात्व मोहित जावथी मूढ थयो थको, श्रीसर्वज्ञ
 प्रणीत जैनागम (सिद्धांत) जाणतो नथी ते व्यवहारनो त्याग करी
 दूर वेगो ठे, अने निश्चयने प्राप्त करी शक्यो नथी, अने जे जेन सिद्धां-
 तना ज्ञाता ठे, तेउं तो व्यवहारपूर्वक निश्चयने साधे ठे यदाह ॥ जइ
 जिणमय पवज्जाह, तामा विवहारनिवृण मुयह ॥ विवहार नउं ठे ए,
 तिवृणउं जउं जणिउं ॥ १ ॥ अर्थ:- जो जैनमतने अंगीकार करता
 हो, तेमज जैनमतना साधु थता हो तो व्यवहार, निश्चयनो त्याग
 करो नहि, जो व्यवहारनो उछेद करशो तो तीर्थनो उछेद थइ जशे,
 आ कथन उपर दृष्टांत कहीये ठिये. कोइ पुरुष पोताना घरमां नि-
 रंतर वाजरानी रोटली खाय ठे, एकाद दिवस कोइ गृहस्थे तेने
 निमंत्रण करी अपूर्व मिष्टान्न आहारतु जोजन कराव्यु आ मि-
 ष्टान्न आहारथी खादनो लोळुपी यश्ने ते पोताना घरनी वाजरानी
 रोटली निःखाद जाणी खातो नथी, अने अतःकरणमां दुःप्राप्य
 मिष्टान्ननी अजिलापा करी रह्यो ठे, मिष्टान्न मलतु नथी, अने वाज-
 रानी रोटली अरुचिकर थवाथी खातो नथी, तेथी उजयत्रष्ट थइ अते
 दुःखी थाय ठे, तेवीज रीतिं आ जीव पण कदाग्रहरूप जूत वलगी ज-
 वाथी प्रमत्त गुणस्थानसाध्य स्थूलमात्र पुण्य पुष्टिनां कारण, पडावश्यकदि
 कष्टक्रिया करतो नथी, अने कदाचित् प्रमत्त गुणस्थानमां जेनो लाज ठे,
 एवु निर्विकल्प मनोजनित, समाधिरूप निरालंबन, ध्यानांश अमृत आ-
 हारतुल्य प्राप्त थाय ठे, तेनाथी उत्पन्न थयो जे परमानंद सुखखाद, ते
 चित्तमां रेहेवाथी प्रमत्त गुणस्थानगत पडावश्यकदि कष्टक्रियाकर्म
 वाजरानी रोटली समान जाणी, तेनुं सम्यक् रीतिं आराधन करतो नथी,
 अने मिष्टान्न तुल्य निरालंबन ध्यानांश तो प्रथम संहननना अज्ञावथी
 प्राप्त करी शकतो नथी, तेथी आवश्यकदि क्रिया नहि करवाथी उज-
 यत्रष्ट थाय ठे आ पचम कालमा महामुनि, ऋषिउण निरालंबन ध्या-
 ननो मनोरथज करेलो ठे ॥ तथा च पूर्वमहर्षय ॥ चेतोवृत्तिनिरोधनेन
 करणग्रामं विधायोच्छस । तत् संहृत्य गतागतं च मरुतो धैर्यं समा-

સ્થાનમાં મુખ્ય તો આર્તધ્યાન છે, ઉપલક્ષણથી રૌદ્રધ્યાનનો પણ સંજવ છે, કારણ કે હાસ્યાદિ ઠ નોકપાયનુ પ્રવર્તવું છે તથા આજ્ઞા આદિ આલંબનયુક્ત ધર્મધ્યાનની ગૌણતા છે ધર્મધ્યાનના ચાર પાદ છે ૧ આજ્ઞા, ૨ અપાય, ૩ વિપાક, ૪ સસ્થાન, યથા ॥ આજ્ઞાપાયવિપાકાનાં, સંસ્થાનસ્ય વિચિત્રતાત્ ॥ इत्थं वा ध्येयज्ञेदेन, धर्मध्यानं चतुर्विधं ॥ ૧ ॥ સર્વજ્ઞ અર્હત જગવંતે જે કાંઈ કથન કરેલ છે, તે સર્વ સત્ય છે, મારી સમજમાં જે જે વસ્તુસ્વરૂપ યથાર્થ આવતું નથી, તેનું મુખ્ય કારણ મારી યુક્તિની મંદતા છે, વલી હુપમ કાલના પ્રજાવથી તેમજ સશય પરાસ્ત કરનારા ગુરુના અજાવથી ઇત્યાદિ અનેક કારણોથી જિનેશ્વર જગવાને કથન કરેલા તત્ત્વની સૂક્ષ્મતા મારી સમજમાં આવતી નથી, પરંતુ અર્હત જગવતનું કથન નિ સ્વાર્થિ, એકાંત હિતકારક, તથા મૃપા બોલવાના નિમિત્ત વિનાનું ઇત્યાદિ જે ચિતવન કરવું તે આજ્ઞાવિચયનામા પ્રથમ જ્ઞેદ છે ૧ રાગ દ્રેપ કપાયાદિ જે આશ્રવ છે, તેનાથી રૂહલોક પરલોકમાં અપાય (કષ્ટ) ઉત્પન્ન થાય છે, તે મહાઅનર્થના હેતુ છે, એવું જે ચિતવન કરવું તે અપાયવિચયનામા વીજો જ્ઞેદ છે ૩ ક્ષણે ક્ષણે કર્મફલોદય જે વિચિત્રરૂપ ઉત્પન્ન થાય છે, તેનાથી સુખદુઃખાદિ જોગવતાં, હર્ષ, શોક નહિ કરતાં, પૂર્વકૃત કર્મનો વિપાક છે ઇત્યાદિ જે ચિતવવું તે વિપાક વિચયનામા ત્રીજો જ્ઞેદ છે ૪ આ લોક અનાદિ અનંત છે સર્વ પદાર્થ ઉત્પાદ, વ્યય, ધ્રુવરૂપ છે, તથા પુરુષાકાર લોકનું સસ્થાન છે, એવું જે ચિતવન કરવું તે સસ્થાનવિચય નામા ચોથો જ્ઞેદ છે ઇત્યાદિ આલંબનયુક્ત ધર્મ ધ્યાનની ગૌણતા પ્રમત્ત ગુણસ્થાનમાં છે, પરંતુ સપ્રમાદ હોવાથી મુખ્યતા નથી

હવે જો કોઈ પ્રમત્ત ગુણસ્થાનમાં નિરાલબન ધર્મધ્યાન કહેતા હોય તો તેનો નિપેદ કરેલો છે, જિનજાસ્કર (જિનસૂર્ય) એમ કહીગયા છે કે જ્યાં સુધી સાધુ પ્રમાદસયુક્ત હોય, ત્યાં સુધી તેને નિરાલબન ધર્મધ્યાન હોતું નથી કારણ કે પ્રમત્તગુણસ્થાનમાં મધ્યમ ધર્મધ્યાનની પણ ગૌણતા કહી છે, મુખ્યતા કહી નથી, તે કારણથી પ્રમત્ત ગુણસ્થાનમાં નિરાલબન ધર્મધ્યાનનો સંજવ નથી

હવે જેઠ આ અર્થ (કથન) નો સ્વીકાર ન કરે તેને કહિયે ઠિયે.

કે જે સાધુ સપ્રમાદી થઈને આવશ્યક, સામાયિકાદિ પડાવશ્યક સાધક અનુષ્ઠાનનો પરિહાર કરીને, નિશ્ચલ, નિરાલંબન ધર્મધ્યાનનો આશ્રય કરે, તે સાધુ મિથ્યાત્વ મોહિત જાવથી મૂઢ થયો થકો, શ્રીસર્વજ્ઞ પ્રણીત જૈનાગમ (સિદ્ધાંત) જાણતો નથી તે વ્યવહારનો ત્યાગ કરી દૂર વેળો ઠે, અને નિશ્ચયને પ્રાપ્ત કરી શક્યો નથી, અને જે જૈન સિદ્ધાંતના જ્ઞાતા ઠે, તેણે તો વ્યવહારપૂર્વક નિશ્ચયને સાધે ઠે. યદાહ ॥ જહ જિણમય પવજ્ઞહ, તામા વિવહારનિઘ્ણ મુયહ ॥ વિવહાર નહ ઠે એ, તિઘ્ણેહ જહ જિણિહ ॥ ૧ ॥ અર્થ.— જો જૈનમતને અગીકાર કરતા હો, તેમજ જૈનમતના સાધુ થતા હો તો વ્યવહાર, નિશ્ચયનો ત્યાગ કરો નહિ, જો વ્યવહારનો ઝઘેદ કરશો તો તીર્થનો ઝઘેદ થઈ જશે, આ કથન ઉપર દૃષ્ટાંત કહીયે ઠિયે. કોઈ પુરુષ પોતાના ઘરમાં નિરંતર વાજરાની રોટલી ખાય ઠે, એકાદ દિવસ કોઈ ગૃહસ્થે તેને નિમંત્રણ કરી અપૂર્વ મિષ્ટાન્ન આહારનું ઝોજન કરાવ્યું આ મિષ્ટાન્ન આહારથી સ્વાદનો લોલુપી થઈને તે પોતાના ઘરની વાજરાની રોટલી નિ.સ્વાદ જાણી ખાતો નથી, અને અતઃકરણમાં હુ.પ્રાપ્ય મિષ્ટાન્નની અજિલાપા કરી રહ્યો ઠે, મિષ્ટાન્ન મલતું નથી, અને વાજરાની રોટલી અરુચિકર થવાથી ખાતો નથી, તેથી ઝજયત્રષ્ટ થઈ અતે હુ લી થાય ઠે, તેવીજ રીતે આ જીવ પણ કદાગ્રહરૂપ જૂત વલગી જવાથી પ્રમત્ત ગુણસ્થાનસાધ્ય સ્થૂલમાત્ર પુણ્યપુષ્ટિનાં કારણ, પડાવશ્યકાદિ કષ્ટક્રિયા કરતો નથી, અને કદાચિત્ પ્રમત્ત ગુણસ્થાનમાં જેનો લાજ ઠે, એવું નિર્વિકલ્પ મનોજનિત, સમાધિરૂપ નિરાલંબન, ધ્યાનાંશ અમૃત આહારતુલ્ય પ્રાપ્ત થાય ઠે, તેનાથી ઉત્પન્ન થયો જે પરમાનંદ સુખસ્વાદ, તે ચિત્તમાં રેહેવાથી પ્રમત્ત ગુણસ્થાનગત પડાવશ્યકાદિ કષ્ટક્રિયાકર્મ વાજરાની રોટલી સમાન જાણી, તેણે સમ્યક્ રીતે આરાધન કરતો નથી, અને મિષ્ટાન્ન તુલ્ય નિરાલંબન ધ્યાનાંશ તો પ્રથમ સંહનનના અજાવથી પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી, તેથી આવશ્યકાદિ ક્રિયા નહિ કરવાથી ઝજયત્રષ્ટ થાય ઠે. આ પચમ કાલમા મહામુનિ, કૃષિઝંણ નિરાલંબન ધ્યાનનો મનોરથજ કરેલો ઠે ॥ તથા ચ પૂર્વમહર્ષય. ॥ ચેતોવૃત્તિનિરોધનેન કરણગ્રામં વિધાયોદ્દશં । તત્ સંહત્ય ગતાગતં ચ મરુતો ધૈર્યં સમા-

श्रित्य च ॥ पर्यंकेन मया शिवाय विधिवत्, स्थित्वैक जूजूदरी मध्य-
 स्थेन कदाचिदर्पितदृशा, स्थातव्यमंतर्मुख ॥ १ ॥ चित्ते निश्चलतांगते
 प्रशमिते, रागादि निद्रामदे । विद्राणेऽक्षकदंबके विघटिते, ध्वांतत्रमा-
 रंजके ॥ आनंदे प्रविजृजिते पुरपते, ज्ञाने समुन्मीलिते । मारंक्ष्यति
 कदा वनस्थमजितो दुष्टाशया. श्वापदा ॥ २ ॥ तथा श्रीसूरप्रज्ञाचार्या
 चित्तावदातैर्जवदागमानां, वा ज्ञेय जैरागरुज निवर्त्य ॥ मया कदा प्रो-
 ढसमाधिलक्ष्मी, इत्यादि ॥ तथा श्रीहेमचन्द्रसूरय ॥ वनपद्मासनासीन,
 क्रोडस्थितमृगार्जक ॥ कदा ग्रास्यति वक्रो मां, चरंतो मृगयूथपा ॥ १ ॥
 शत्रो मित्रे तूणे स्त्रैणे, हेम्नेऽश्मनि मणौ मृदि ॥ मोक्षे जवे जविष्यामि,
 निर्विशेषमति कदा ॥ २ ॥ जावार्थ.— चित्तवृत्तिनो निरोध करीने, इ-
 ङ्खियसमूह अने तेना विषयोने दूर करीने पवन अर्थात् श्वासोद्भासनी
 गत्यागतिनु रोधन करीने, धैर्यतानु अवलवन करीने, पद्मासन वेसीने,
 कढ्याण करवा निमित्ते, विधियुक्त, कोइ, पर्वतनी कदरा (गुफा) मां
 वेसीने, एकवस्तु उपर स्थिर दृष्टि करी मुजने अंतर्मुख रहेबु योग्य ठे
 ॥ १ ॥ चित्त निश्चल यता, राग, द्वेष, कषाय, निद्रा अने मद शात यतां
 इङ्खियसमूहकृत विकार दूर यता, त्रमारजक अंधकार प्रलय यतां, ज्ञान-
 ननो प्रकाश यतां, अने आनंद प्रगट वृद्धिमान् यता, आत्म अवस्थामां
 स्थित एवा मारा जीवने वनमां रहेता, दुष्टाशयवाला सिंह क्यारे रक्षा
 करशे ? ॥ २ ॥ वली श्रीसूरप्रज्ञाचार्य पण कहे ठे, हे जगवन् ! तमारा
 आगम रूप ज्ञेयजथी, राग रूप रोगनिवर्तवाथी, निर्मल चित्तयुक्त थये,
 क्यारे एवो दिवस आवशे के जे दिवसे हु समाधिरूप लक्ष्मीनु दर्शन
 करीश ? इत्यादि तथा श्री हेमचन्द्र सूरि कहे ठे के, वनमा पद्मास-
 नथी वेठां थकां, मारा खोलामा मृगनु वचु आवी वेसे, अने हरणनो
 खामि कालियार मारा मुखने सूधे, ते समये हु मारी समाधिमां नि-
 श्चल रहु ॥ १ ॥ तथा शत्रुमां, मित्रमा, तृणमा, स्त्रियोमा सुवर्णमां ते-
 मज पापाणमा, मणिमां तेमज माटिमां, अने मोक्षमां तेमज संसा-
 रमा एकसरखी मतिवालो क्यारे हु थइश ? ॥ २ ॥ तेवीजरीते मत्री
 वस्तुपाल, तथा परमतमा जर्तृहरिण पण मनोरथ करेला ठे, अने म-
 नोरथ जे लोक करे ठे ते हु प्राप्य वस्तुनोज करे ठे जे वस्तु कष्टविना

सुखे मलती होय तेनो मनोरथ कोइ पण करतुं नथी. जे निरंतर मिष्टान्न खाय ठे, अने मोटु राज्य जोगवे ठे, ते कदापि मिष्टान्न जोजन तथा राज्य जोगववानो मनोरथ करता नथी. ते कारणथी प्रमत्त गुणस्थानस्थ विवेकि पुरुषोष्ट, परमसंवेग जावथी अप्रमत्त गुणस्थानकनो स्पर्श कयों होय ते पण सर्व प्रकारे परम शुद्ध परमात्मतत्त्व संवित्तिनो मनोरथ करवो, परंतु पदकर्म, पडावश्यकदि व्यवहार क्रियानो परिहार न करवो, अने जे मूढ (अज्ञानी) योग ग्रहथी ग्रस्त ठे, तेमज सदाचार व्यवहारथी पराङ्मुख ठे, तेनो योगपण कांइ कामनो नथी, तेमज तेनो आ लोक पण नथी, अने परलोक पण नथी, अर्थात् ते जीवो जडात्मा होवथी उन्नयत्रष्ट थाय ठे ॥ यतः ॥ ये तु योगग्रहग्रस्ताः, सदाचार पराङ्मुखाः ॥ एष तेषां च योगोऽपि, न लोकोपि जडात्मनां ॥ १ ॥ इत्यादि ते कारणथी साधुये दिवसे तेमज रात्रिमां जे जे दूषणो तेमने लाग्यां होय, तेनो उछेद करवा वास्ते अवश्य पडावश्यकदि क्रिया करवी जोइयें. ज्यां सुधी उपरनां गुणस्थानकोथी साध्य जे निराखंवन ध्यान ठे, ते प्राप्त न थाय, त्यां सुधी करवी जोइयें

प्रमत्त गुणस्थानस्थ जीव, चार प्रत्याख्याननो वध व्यवछेद होवथी त्रेसठ प्रकृतिनो वंध करे ठे, तथा तिर्यग्गति, तिर्यगानुपूर्वी, नीचगोत्र, उद्योत तथा प्रत्याख्यान चार आ आतप्रकृतिनो उदय व्यवछेद थवथी अने आहारक शरीर तेमज आहारक अंगोपांगनो उदय होवथी एकाशी प्रकृति वेदे ठे, अने एकसो आडव्रीश प्रकृतिनी सत्ता ठे

हवे सातमा अप्रमत्तगुणस्थानकनु स्वरूप लखिये ठिये पांच महाव्रतधारी साधु पांच प्रमादना अजावे, अप्रमत्तगुणस्थानस्थ होयठे तेने संज्वलन चार कपायनो, तेमज नोकपायनो पण उदय मंद होयठे, तात्पर्य के, संज्वलन कपाय तेमज नोकपायनो जेवो जेवो मंद उदय होय तेवो तेवो साधु अप्रमत्त होय यदाह ॥ यथा यथा न रोचंते, विषया सुलजा अपि ॥ तथा तथा समायाति, संवित्तौ तत्त्वमुत्तमं ॥ १ ॥ यथा यथा समायाति, संवित्तौ तत्त्वमुत्तमं ॥ तथा तथा न रोचंते, विषया. सुलजा अपि ॥ २ ॥ अर्थ—जेम जेम सुखें प्राप्त थता विषयो रुचता नथी, तेम तेम उत्तमतत्त्व संवित्तिनो लाज थतो जाय ठे, तथा जेम जेम उत्त-

मतत्त्व संवित्तिनो लाज्ज यतो जाय ठे, तेम तेम सुखें प्राप्त यता विषयो रुचता नथी. वढी अप्रमत्तगुणस्थानकवाला जीव जेम जेम मोहनीयकर्मनो उपशम करवामा तेमज दाय करवामा निपुण यता जाय ठे तेम तेम सद्धाननो आरज करे ठे

दूर कयोंठे सर्वप्रमाद जेणें एवा जे जीव, तथा पचमहाव्रतधारक साधु, अष्टादश सहस्र शीलांग लक्षण संयुक्त, सदागमअज्यासी ज्ञानवान् एकाग्रध्यानवान् (ज्ञान ध्यान रूप धन होवाथी) मौनी मौनवान् (कारण के मौनवान्ज ध्यानरूप धनवान् होइ शके ठे) एवा पवित्रमुनि पूर्वोक्त सम्यक्त्वमोह, मिश्रमोह, मिथ्यात्वमोह अने अनंतानुबधी चार, आ सात प्रकृति विना एकवीश प्रकृतिरूप मोहनीय कर्मने उपशम करवामां तेमज दाय करवामा ज्यारे सन्मुख थायठे, त्यारे सालंबन ध्यान तजीने निरालंबन ध्यानमां प्रवेश करवानो आरज करेठे आ निरालंबन ध्यानमा प्रवेश करनारा योगी त्रण प्रकारना ठे १ यथा प्रारजका, २ तन्निष्ठा, ३ निष्पन्नयोगी ॥ यदाह ॥ सम्यग् नैसर्गिकी वा, विरतिपरिणति, प्राप्य सासर्गिकी वा ॥ क्वाप्येकांते निविष्टा, कपिचपलचलन्मानसस्तंजनाय, शश्वन्नासाग्रपाली, घनघटितदृशो, धीरवीरासनस्था । ये निष्पापा समाधे, विंदयति विधिनाऽरंजमारजकास्ते ॥ १ ॥ कुर्वाणोमरुतासनेद्रियमनः कुत्तर्पनिद्राजय । योंतं जटपति रूपणाजिरसकृतुत्तत्त्वं समन्यस्यति ॥ सत्वानामुपरि प्रमोदकरुणा मैत्रीर्नृश मन्यते । ध्यानाधिष्ठितचेष्टयाऽन्युदयते, तस्येह तन्निष्ठता ॥ २ ॥ उपरतवहिरतर्जटपकल्लोलमाले, लसदविकलविद्या पद्मिनीपूर्णमध्ये ॥ सततममृतमंतर्मानसे यस्य हंस, पिवति निरुपलेप सोत्र निष्पन्नयोगी ॥ ३ ॥

हवे अप्रमत्तगुणस्थानमा ध्याननो संजव कहीये ठिये, सर्वज्ञनुं कथन करेलु धर्मध्यान मैत्रीप्रमुख अनेक जेदरूप ठे ॥ यदाह ॥ मैत्र्यादिजिश्च तुजेंदं, यद्वाज्ञादि चतुर्विध ॥ रूपस्यादि चतुर्धा वा, धर्मध्यान प्रकीर्त्तितम् ॥ १ ॥ मैत्रीप्रमोद कारुण्य, माध्यस्थानि नियोजयेत् ॥ धर्मध्यानमुपस्कृत्, तद्धि तस्य रसायनं ॥ २ ॥ आज्ञापायविपाकानां, सस्थानस्य विचितनात् ॥ इष्ट वा ध्येयजेदेन, धर्मध्यान प्रकीर्त्तितं ॥ ३ ॥ धर्मध्यान मैत्री जावप्रमुख चार जेद ठे तथा आज्ञाविचयप्रमुख चार जेदे ठे, अने

रूपस्थ प्रमुख चार जेदे ठे प्रथम मैत्रीज्ञावादि चार जेदनुं स्वरूप क-
हीये ठियें १ सर्वजीव साथे प्रेमज्ञावनु चितवन करवुं, सर्व जीवनु जहुं
चाहवु, कोठ जीवनु बुरु चाहवु नहि, सर्व जीव उपर हितबुद्धि राखवी
ते मैत्रीज्ञावना, २ गुणवंत प्राणीउपर तेमज ज्ञानीप्रमुख उत्तम जीवोनां
शुजकार्योथी तेजनु बहुमान करवुं तथा हर्ष करवो ते प्रमोद ज्ञावना,
३ दुःखी तेमज दीन प्राणीजनुं शुज चितवन करी तेजनु दुःख दूर क-
रवानी, तेमज धर्महीन प्राणीने धर्म पमाडवानी अजिलापा ते करुणा-
ज्ञावना, ४ हिंसादि अधोर कर्मना करनारा तेमज देवगुरु अने धर्मनी
निंदा करनारा एवा दुष्ट आशयवाला जीवोनुं बुरुं नहि चाहतां, तेज
पोतपोताना कर्मवश ठे, एम विचारी तेजना उपर रागद्वेष नहि राख-
तां मध्यम परिणामे वर्तवु ते माध्यस्थ ज्ञावना बीजा आज्ञाविचय प्र-
मुख चार जेदनु स्वरूप ठठा गुणस्थानक विचारमां वर्णन करेलुं ठे. हवे
रूपस्थादि चार जेदनु स्वरूप कहीयें ठियें १ रूपमां रह्या ठतां पण आ-
मारो जीव अरूपी अनंतगुणी ठे, परंतु अरिहंतना अतिशयनु अवलंबन
करी ते स्वरूप साथे आत्मस्वरूपनी एकता ते रूपस्थध्यान, २ जरीरमां
रह्यो जे आपणो जीव, तेमां अरिहंत, सिद्ध आचार्य, उपाध्याय अने
साधुपणाना सर्व गुणठे, एम निर्धार करी गुणीना गुणरूप पिडनु ध्यान,
करवु ते पिडस्थध्यान, ३ अरिहंतादि पंचपरमेष्ठीना गुणनुं स्मरण करी
तेनुं वाणी व्यापाररूप ध्यान ते पदस्थध्यान, ४ निरजन, निर्मल, संकल्प
विकल्परहित, अज्जेद एक शुद्ध सत्तास्वरूप, चिदानंद, तत्त्वामृतरूप, अ-
सग, अखड, अनंत गुणपर्यायरूप आत्मस्वरूपनुं ध्यान ते रूपातीतध्या-
न. ए प्रमाणे जिनेश्वरजगवानें कथन करेलु धर्मध्यान अप्रमत्तगुणस्था-
नमां मुख्य वृत्ति ए अर्थात् प्रधानपणे होयठे रूपातीतज्जेद शुक्लध्यानरूप
होवाथी अशमात्र गौणपणे रहेठे, अप्रमत्तगुणस्थानमां आवश्यक क्रि-
यानो अज्ञाव ठे, ठतांपि शुद्धपणु ठे ते कहीयें ठियें

अप्रमत्तगुणस्थानमां सामायिकादि पद आवश्यक नथी व्यवहार
क्रियारूप नथी, परंतु निश्चयसामायिकादि ठे सामायिकादि सर्व आ-
त्माना गुण ठे “आया सामाश्च, आया सामाश्चस्स अठे” अ-

ર્થાત્ આત્માજ સામાયિક ઠે, આત્માજ સામાયિકનો અર્થ ઠે. આ સિદ્ધાંતના વચન ઠે.

પ્રશ્ન—અપ્રમત્તગુણસ્થાનમાં વ્યવહાર ક્રિયારૂપ પદ્ધત્કાવશ્યક શા વાસ્તેનહિ?

ઉત્તર—અપ્રમત્ત ગુણસ્થાનમાં સત્ ધ્યાનના યોગથી નિરતર ધ્યનમાજ પ્રવૃત્તિ ઠે. સ્વાજ્ઞાવિકી, સહજ, નિત્ય સકલ્પવિકલ્પરૂપમાલાનો અજ્ઞાવ હોવાથી આત્મા નિર્મલ એકસ્વજ્ઞાવરૂપ રહેઠે, આ ગુણસ્થાનમા વર્તતા જીવ, જ્ઞાવતીર્થસ્નાન કરીને પરમશુદ્ધિ પ્રાપ્ત કરેઠે યદાહ ॥ દાહોવસમં તણ્હાઝ, ઠેયણ મલપ્પવાહણ ચેવ ॥ તિહિ અઠેહિં નિઝન, તમ્હાતં દવઝં નિઠ ॥ લોહંમિઝ નિગ્ગહિયે, તણ્હાઝ ઠેયણ જાણ ॥ ૨ ॥ અઠવિયં કમ્મરય, વહુણ્હિં જવેહિ સંચિય જમ્હા ॥ તવ સયમેણ ધોયઝ, તમ્હાંતં જાવશ્ચો તિઠ ॥ ૩ ॥ અર્થ—દાહ ઉપશાંત કરે, તૃપા ઠીપાવે, શરીરનો મલ દૂર કરે, આ ત્રણ અર્થને સિદ્ધ કરનારાં ગંગા, માગધાદિ દ્રવ્યતીર્થ કહેવાય ઠે, ૧ ક્રોધનો નિગ્રહ કરવાથી દાહઉપશમ થાય ઠે, લોચનો નિગ્રહ કરવાથી તૃપાનો ઠેદ થાય ઠે, અને અનેક જવની સંચય કરેલી અષ્ટકર્મરૂપ રજથી આત્મસ્વરૂપને લાગેલો મેલ, તપ સંયમથી ધોવાથી, આ ગુણસ્થાન જ્ઞાવતીર્થ કહેવાય ઠે અન્યથા ॥ રુદ્ધપ્રાણપ્રચારે, વપુષિ નિયમિતે, સંવૃતેઽક્ષપ્રપચે । નેત્રસ્પંદે નિરસ્તે, પ્રલય મુપગતે, તર્વિકલ્પેઽજાલે ॥ જિન્ને મોહાંધકારે, પ્રસરતિ મહસિ, કાપિ વિશ્વપ્રદીપે । ધન્યોધ્યાનાવલંબી, કલયતિ પરમાનંદસિધૌ પ્રવેશ ॥ ૧ ॥ અર્થ.—શ્વાસોદ્વાસનુ ગમનાગમન જેણે રોકેલુ ઠે, જેણે પોતાના શરીરને સ્વાધીન કર્યું ઠે, જેણે પાંચે ઇન્દ્રિયોને પોતપોતાના વિષયથી રોકેલી ઠે જેણે નેત્રોનો સચાર વધ કરેલો ઠે, જેણે અંતર્વિકલ્પરૂપ ઇદ્જાલનો નાશ કરેલો ઠે, જેણે મોહરૂપ અંધકારનો લય કરેલો ઠે, અને જેને ત્રિજીવનપ્રકાશક જ્ઞાનપ્રદીપ પ્રગટ થયેલ ઠે, એવા ધ્યાનાવલંબી પુરુષને ધન્ય ઠે, જે પરમાનંદરૂપસમુદ્રમાં પ્રવેશ કરે ઠે

અપ્રમત્ત ગુણસ્થાનસ્થ જીવ, ૧ શોક, ૨ રતિ, ૩ અરતિ, ૪ અસ્થિર, ૫ અશુદ્ધ, ૬ અયશ, ૭ અશાતા વેદની, આ સાત પ્રકૃતિયોનો વધવ્યવઠેદ કરે ઠે, ૧ આહારક, ૨ આહારક ઉપાગ, અને જો દેવાયુ ન વાધે તો અઘાવન પ્રકૃતિનો વધ કરે ઠે, અને દેવાયુ વાધે તો ઊગણસાઠ પ્ર-

કૃતિનો વંધ કરે છે, તથા સ્થાનક્રિત્રિક અને આહારકદ્ધિકનો ઉદય વ્યવસ્થેદ કરે તો ઓતેર પ્રકૃતિનું ફલ વેદે છે, અને ૧૩૭ પ્રકૃતિની સત્તા છે.

હવે આઠમા અપૂર્વકરણ, નવમા અનિવૃત્તિવાદર, દશમા સૂક્ષ્મ સંપરાય, અગીઆરમા ઉપશાંતમોહ, વારમા ક્ષીણમોહ, આ પાંચ ગુણસ્થાનનું સ્વરૂપ સામાન્ય પ્રકારે લખિયે ઠિયે.

ચારિત્રમોહનીયની એકવીશ પ્રકૃતિ ઉપશમાવવા તેમજ ક્ષય કરવા વાસ્તે, અત્યંત વિશુદ્ધ અધ્યવસાયથી, વીર્યવિશેષ ઉદ્ભવિત થયે થકે, તેનો રસઘાત, સ્થિતિઘાત, ગુણશ્રેણિ, ગુણસક્રમ, અપૂર્વસ્થિતિવધ, જેમ ધૂરસમયથી થવા માંડે તે અપૂર્વકરણનામા આઠમું ગુણસ્થાન છે, તેનું નામ અપૂર્વકરણ કહેવાનો હેતુ એ છે કે આ ગુણસ્થાનમાં અપૂર્વ આત્મ ગુણની પ્રાપ્તિ થાય છે

જે જોગ દીઠા હોય, સાંજલ્યા હોય, તેમજ અનુજવ્યા હોય, તેની કાંદારૂપ સંકલ્પ વિકલ્પનો જ્યાં અજાવ થવાથી, નિશ્ચય, પ્રધાન પરિણતિરૂપ, પરમાત્મેકત્વરૂપ જાવની જે સ્થાનમાં નિવૃત્તિ થતી નથી, તે કારણથી તેનું નામ અનિવૃત્તિ ગુણસ્થાન કહેવાય છે, તેનું નામ અનિવૃત્તિ વાદર કહેવાનો હેતુ એ છે કે અહીંયાં અપ્રત્યાઘ્યાનાદિ વાર કપાય, તથા નવ નોકપાયને ઉપશમાવવા વાસ્તે તેમજ ક્ષય કરવા વાસ્તે વહુજ ઉચમ થાય છે, તેથી તે નવમું અનિવૃત્તિ વાદર છે.

તથા સૂક્ષ્મ પરમાત્મતત્ત્વ જાવના વલથી સત્તાવીશ પ્રકૃતિરૂપ મોહ ઉપશાંત થતાં તથા ક્ષય થતાં, એક સૂક્ષ્મ ચંદ્રજૂત લોચનું અસ્તિત્વ જ્યાં છે તે સૂક્ષ્મસંપરાય નામા ગુણસ્થાનક છે. સંપરાય, કપાયનામવાથી છે, તે કારણથી આ ગુણસ્થાનકનું નામ સૂક્ષ્મસંપરાય છે.

તથા ઉપશમકજ ઉપશમ મૂર્તિરૂપ સહજસ્વજાવવલથી સકલ મોહ કર્મ ઉપશાંત કરવાથી ઉપશાંતમોહનામક અગીઆરમું ગુણસ્થાન તથા ક્ષપકનેજ ક્ષપકશ્રેણિ માર્ગથી દશમા ગુણસ્થાનથીજ નિઃકપાય, શુદ્ધ, આત્મજાવના વલથી, સકલ મોહનો ક્ષય કરવાથી ક્ષીણમોહ નામ વારમું ગુણસ્થાનક હોય છે.

હવે અપૂર્વ કરણાદિ અશથીજ વને શ્રેણી આરોહનું સ્વરૂપ કહિયેઠિયે.

अपूर्व करण स्थानमां आरोह समयमां अपूर्वकरणना प्रथम अशशीज उपशमक, उपशमश्रेणिए चढेढे, अने क्षपक, क्षपकश्रेणिए चढेढे.

हवे प्रथम उपशम श्रेणिए चढवानी योग्यता कहियेठिये उपशमक मुनि शुक्ल ध्याननो प्रथम पायो, जेनु स्वरूप हवे पठी कथन करवामां आवशे, तेजुं ध्यान करता उपशमश्रेणि अगीकार करे ठे केवी स्थिति-वाला ते मुनि ठे ? पूर्वगत श्रुतना धारक, निरतिचार चारित्रवान्, प्रथमना त्रण सहननयुक्त, एवा मुनि उपशम श्रेणि करे ठे

उपशमश्रेणिवाला मुनि जो अल्प आयुष्यवाला होय तो काल करीने पांच अनुत्तर विमानमां उत्पन्न थाय ठे, परंतु जेउने प्रथम सहनन होय तेज अनुत्तर विमानमां उत्पन्न थाय ठे बीजा सहननवाला अनुत्तर विमानमा उत्पन्न थता नथी, सेवार्त्त सहननवाला चोथा महेन्द्रदेव लोकसुधी जइ शके ठे, अर्थात् त्यां सुधी उत्पन्न थाय ठे बाकीना की-लिकादि चार सहननवाला ववे देवलोक उत्तरोत्तर वृद्धि करतां, त्यां सुधी गमन करी शके ठे प्रथम सहननवाला मोक्ष सुधी गमन करी शके ठे; अने जेनुं आयुष्य सात लव अधिक होत तो ते अवश्य मोक्ष जात तेज सर्वार्थसिद्ध विमानमां उत्पन्न थाय ठे, यदाह ॥ सत्तलवा जइ आउ, पटुप्पमाण तउहु सिज्जता ॥ तित्थिमित्तं नहुय, तत्तो लवस-त्तमा जाया ॥१॥ सब्ब सिरुनामे, उक्कोसठिसु विजय माईसु ॥ एगावसे-सगज्जा, हवन्ति लवसत्तमा देवा ॥ २ ॥

प्रश्न—उपशम श्रेणिवाला मोक्षयोग्य केवीरीते थइ शके ठे ?

સંજ્વલન લોષ વર્જિને વાકીની મોહનીય કર્મની વીશ પ્રકૃતિ, અપૂર્વ ક-
રણ તથા અનિવૃત્તિવાદર, આ વે ગુણસ્થાનમાં ઉપશમાવે છે, ત્યાર પછી
અનુક્રમે સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણસ્થાનમાં સંજ્વલન લોષને સૂક્ષ્મ કરે છે,
ત્યાર પછી અનુક્રમે ઉપશાંતમોહ ગુણસ્થાનમાં તે સૂક્ષ્મ લોષને સર્વથા
ઉપશમાવે છે આ ઉપશાંતમોહ ગુણસ્થાનમાં જીવ, શાતાવેદનીયરૂપ
એક પ્રકૃતિનોજ વંધ કરે છે ઉગ્ગણસાથ પ્રકૃતિ વેદે છે, તથા ૧૪૭ પ્ર-
કૃતિની ઉલ્કૃષ્ટી સત્તા છે

ઉપશાંતમોહ ગુણસ્થાનકમાં ઉપશમ સમ્યક્ત્વ છે, ઉપશમ ચારિત્ર
છે, અને જાવ પણ ઉપશમજ છે, પરંતુ ક્ષાયિક જાવ, તેમજ ક્ષાયોપશ-
મિક જાવ થતો નથી

હવે ઉપશાંતમોહ ગુણસ્થાનકથી કેવીરીતે નીચે પડે છે, તેનું સ્વરૂપ
કહિયે ઠીયે ઉપશાંત મુનિ તીવ્ર મોહોદયથી અર્થાત્ ચારિત્ર મોહની-
યનો તીવ્ર ઉદય થવાથી ઉપશાંતમોહગુણસ્થાનકથી પડી જાય છે,
ફરી મોહજનિત પ્રમાદથી પતિત થાય છે. જેમ પાણીમાં મલ નીચે વેસી
જાય છે, ત્યારે ઉપરનું પાણી નિર્મલ થાય છે, અને ફરી નિમિત્ત પામી-
ને મલીન થાય છે, તેમ આ ગુણસ્થાનકમાં થાય છે ॥ યદાહ ॥ સુયકે-
વલિ આહારગ, રુઝમઽ ઉપસતગાવિહુ પમાય ॥ હિંરુતિ જવ મણંતં, તં
અણંતર મેવ ચત ગઙ્યા ॥ ૧ ॥ અર્થ - ૧ શ્રુત કેવલી, ૨ આહારક શ-
રીરી, ૩ રુઝમતિ મનઃપર્યવહાની, ૪ ઉપશાંતમોહવાલા, આ સર્વે પ્રમા-
દને વશ થઈ અનંતજવ કરે છે, ચાર ગતિમાં વાસ કરે છે

હવે ઉપશમક જીવો ગુણસ્થાનકોમાં કેવીરીતે પડે છે, તથા પડે છે તેનું
સ્વરૂપ કહિયે ઠીયે અપૂર્વકરણગુણસ્થાનથી, અનિવૃત્તિવાદરગુણસ્થા-
નમાં જાય છે, અનિવૃત્તિવાદરથી, સૂક્ષ્મસંપરાયમાં જાય છે, અને સૂ-
ક્ષ્મસંપરાયથી, ઉપશાંતમોહગુણસ્થાનમાં જાય છે, તથા અપૂર્વકર-
ણાદિ ચારે ગુણસ્થાનકથી પડતાં થકાં ઉપશમશ્રેણિવાલા, મિથ્યાત્વ
ગુણસ્થાનકમાં આવી જાય છે, અને જો ચરમશરીરી હોય તો, સાતમા
ગુણસ્થાનકસુધી આવીને, ફરી સાતમા ગુણસ્થાનકથી ક્ષપક શ્રેણિ માંડે-
છે, પરંતુ એકવાર જેણે ઉપશમ શ્રેણિ કરી હોય, તેજ ક્ષપક શ્રેણિ કરી
શકે છે, અને જેણે એક જવમાં વે વાર ઉપશમ શ્રેણિ કરી હોય, તે ક્ષપક

अपूर्व करण स्थानमां 'आरोह' समयमां अपूर्वकरणना प्रथम अशथीज उपशमक, उपशमश्रेणि चढेठे, अने कपक, कपकश्रेणि चढेठे.

हवे प्रथम उपशम श्रेणि चढवानी योग्यता कहियेठिये उपशमक मुनि शुक्ल ध्याननो प्रथम पायो, जेनु स्वरूप हवे पठी कथन करवामां आवशे, तेनु ध्यान करता उपशमश्रेणि अगीकार करे ठे केवी स्थिति-वाला ते मुनि ठे ? पूर्वगत श्रुतना धारक, निरतिचार चारित्रवान्, प्रथमना त्रण सहननयुक्त, एवा मुनि उपशम श्रेणि करे ठे

उपशमश्रेणिवाला मुनि जो अटप आयुष्यवाला होय तो काल करीने पांच अनुत्तर विमानमां उत्पन्न थाय ठे, परतु जेठने प्रथम संहनन होय तेज अनुत्तर विमानमा उत्पन्न थाय ठे बीजा संहननवाला अनुत्तर विमानमा उत्पन्न थता नथी, सेवार्त्त संहननवाला चोथा महेंद्रदेव लोकसुधी जइ शके ठे, अर्थात् त्यां सुधी उत्पन्न थाय ठे वाकीना की-लिकादि चार संहननवाला बवे देवलोक उत्तरोत्तर वृद्धि करतां, त्यां सुधी गमन करी शके ठे प्रथम संहननवाला मोक्ष सुधी गमन करी शके ठे, अने जेनु आयुष्य सात लव अधिक होत तो ते अवश्य मोक्ष जात तेज सर्वार्थसिद्ध विमानमां उत्पन्न थाय ठे, यदाह ॥ सत्तलवा जइ आउ, पटुप्पमाण तउहु सिज्जता ॥ तित्थिमित्तं नहुय, तत्तो लवस-त्तमा जाया ॥१॥ सब्ब सिरुणामे, उक्कोसठिसु विजय माईसु ॥ एगावसे-सगज्जा, हवंति लवसत्तमा देवा ॥ २ ॥

प्रश्न - उपशम श्रेणिवाला मोक्षयोग्य केवीरीति थइ शके ठे ?

उत्तर - सात लव, एक मुहूर्त्तनो अगीआरमो जाग ठे हवे लव सात वाकी रद्युं ठे आयुष्य जेने, एवा उपशम श्रेणि खडित करनारा, पराड्-मुख थयेला, सातमा गुणस्थानकमा आवीने फरी कपक श्रेणि मांडीने सातलवनी वचमाज हीणमोह गुणस्थानक प्राप्त करी अंत कृत केवली थइ मोक्ष गमन करे ठे ते कारणथी दूषण नथी तथा जे पुष्टायु वाला उपशम श्रेणि करे ठे ते अखडित श्रेणिथी चारित्र मोहनीयनो उपशम करीने अगीआरमा गुणस्थानके पहुँची उपशम श्रेणि समाप्त करी नीधे पडे ठे

हवे उपशमकज अपूर्वादि गुणस्थानकोमा जे करे ठे ते कहियेठीयें,

સંજ્વલન લોજ વર્જિને વાકીની મોહનીય કર્મની વીશ પ્રકૃતિ, અપૂર્વ કર-
ણ તથા અનિવૃત્તિવાદર, આ વે ગુણસ્થાનમાં ઉપશમાવે છે, ત્યાર પઠી
અનુક્રમે સૂદમ સંપરાય ગુણસ્થાનમાં સંજ્વલન લોજને સૂદમ કરે છે,
ત્યાર પઠી અનુક્રમે ઉપશાંતમોહ ગુણસ્થાનમાં તે સૂદમ લોજને સર્વથા
ઉપશમાવે છે. આ ઉપશાંતમોહ ગુણસ્થાનમાં જીવ, શાતાવેદનીયરૂપ
એક પ્રકૃતિનોજ વંધ કરે છે. ંગણસાઠ પ્રકૃતિ વેદે છે, તથા ૧૪૭ પ્ર-
કૃતિની ઉત્કૃષ્ઠી સત્તા છે

ઉપશાંતમોહ ગુણસ્થાનકમાં ઉપશમ સમ્યક્ત્વ છે, ઉપશમ ચારિત્ર
છે, અને જાવ પણ ઉપશમજ છે, પરંતુ દ્વાયિક જાવ, તેમજ દ્વાયોપશ-
મિક જાવ થતો નથી.

હવે ઉપશાંતમોહ ગુણસ્થાનકથી કેવીરીતે નીચે પડે છે, તેનું સ્વરૂપ
કહિયે ઠીયે. ઉપશાંત મુનિ તીવ્ર મોહોદયથી અર્થાત્ ચારિત્ર મોહની-
યનો તીવ્ર ઉદય થવાથી ઉપશાંતમોહગુણસ્થાનકથી પડી જાય છે,
ફરી મોહજનિત પ્રમાદથી પતિત થાય છે જેમ પાણીમાં મલ નીચે વેસી
જાય છે, ત્યારે ઉપરનું પાણી નિર્મલ થાય છે, અને ફરી નિમિત્ત પામી-
ને મલીન થાય છે, તેમ આ ગુણસ્થાનકમાં થાય છે. ॥ યદાહ ॥ સુયકે-
વલિ આહારગ, રુઝમઝ ઉપસતગાવિહુ પમાય ॥ હિંમતિ જવ મણંતં, તં
અણંતર મેવ ચઢ ગઝ્યા ॥ ૧ ॥ અર્થ.—૧ શ્રુત કેવલી, ૨ આહારક શ-
રીરી, ૩ રુઝમતિ મન.પર્યવજ્ઞાની, ૪ ઉપશાંતમોહવાલા, આ સર્વે પ્રમા-
દને વશ થઈ અનંતજવ કરે છે, ચાર ગતિમાં વાસ કરે છે

હવે ઉપશમક જીવો ગુણસ્થાનકોમાં કેવીરીતે ચડે છે, તથા પડે છે તેનું
સ્વરૂપ કહિયે ઠીયે. અપૂર્વકરણગુણસ્થાનથી, અનિવૃત્તિવાદરગુણસ્થા-
નમાં જાય છે, અનિવૃત્તિવાદરથી, સૂદમસંપરાયમાં જાય છે, અને સૂ-
દ્ધસંપરાયથી, ઉપશાંતમોહગુણસ્થાનમાં જાય છે, તથા અપૂર્વકર-
ણાદિ ચારે ગુણસ્થાનકથી પડતા થકાં ઉપશમશ્રેણિવાલા, મિવ્યાત્વ
ગુણસ્થાનકમાં આવી જાય છે, અને જો ચરમગરીરી હોય તો, સાતમા
ગુણસ્થાનકસુધી આવીને, ફરી સાતમા ગુણસ્થાનકથી દ્વપક શ્રેણિ માઢે-
છે, પરંતુ એકવાર જેણે ઉપશમ શ્રેણિ કરી હોય, તેજ દ્વપક શ્રેણિ કરી
શકે છે, અને જેણે એક જવમાં વે વાર ઉપશમ શ્રેણિ કરી હોય, તે દ્વપક

શ્રેણિ તે જવમાં કરી શકતા નથી યદાહ ॥ જીવોહુ એક જન્મંમિ, શ્કસિં
 ડવસામગો ॥ સ્વયતિ કુઝ્ઝાનો કુઝ્ઝા, દોવારે ડવસામગો ॥ ૧ ॥

હવે ઉપશમ શ્રેણિવાલાના જવોની સર્યા કહિયે ઠિયે. આ સંસારમાં
 એકજીવ આશ્રયી અનેક જવમાં થઈ ચાર વાર ઉપશમ શ્રેણિ થાય છે,
 અને એકજવમાં બે વાર થાય છે યદાહ ॥ ડવસમ સેણિ ચડક, જાયઈ
 જીવસ્સ આજવં નૂણ ॥ તો પુણ દો એગજવે, સ્વવગે સ્સેણી પુણોણા
 ॥ ૧ ॥ ઉપશમ શ્રેણિની સ્થાપના આ આગલના મંત્રથી જાણી લેવી આ
 મંત્રની સંવાદક આ ગાથા છે ગાથા ॥ અણદસણ પુસિઠી, વેયઠકં ચ
 પુરિસવેય ચ ॥ દોદો એગતરિણ, સરિસે સરિસ ડવસમેઈ ॥ ૧ ॥ અર્થ.—
 પ્રથમ અનંતાનુવધી ક્રોધ, માન, માયા, અને લોચનો ઉપશમ કરે છે, પઠી
 મિથ્યાત્વમોહ, મિશ્રમોહ, અને સમ્યક્ત્વ મોહને ઉપશમાવે છે, પઠી નપુ-
 સકવેદ, પઠી સ્ત્રીવેદ, પઠી હાસ્ય, રતિ, અરતિ, જય, શોક, જુગુપ્સા, ઠ
 નોકપાયને ઉપશમાવે છે, પઠી પુરુષવેદ, પઠી અપ્રત્યાર્યાની ક્રોધ, તથા
 પ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, પઠી સંજ્વલન ક્રોધ, પઠી અપ્રત્યાર્યાની માન, તથા
 પ્રત્યાખ્યાની માન, પઠી સંજ્વલન માન, પઠી અપ્રત્યાર્યાની માયા તથા
 પ્રત્યાખ્યાની માયા, પઠી સંજ્વલન માયા, પઠી અપ્રત્યાર્યાની લોચ, તથા
 પ્રત્યાખ્યાની લોચ, પઠી સંજ્વલન લોચ એ પ્રમાણે અનુક્રમે ઉપશાત કરે છે.

હવે દ્વપક શ્રેણિનું સ્વરૂપ કહિયેઠિયે આઠમા ગુણસ્થાનકની પે-
 હેલાં યોગી (દ્વપક મુનિ) દ્વપક શ્રેણિ ચડીને કર્મદાય કરવામાં પ્ર-
 વૃત્ત થતાં જે જે કર્મ પ્રકૃતિનો દાય કરે છે, તે લઘીએ ઠીયે ચરમશ-
 રીરી, અવઝાયુ, અદ્વપકર્મીને દ્વપકમુનિનો ચોથા ગુણસ્થાનમાં નરકા-
 યુનો દાય થઈ જવાથી, તથા પાંચમા ગુણસ્થાનમાં તિર્યગાયુનો દાય થઈ
 જવાથી, સાતમા ગુણસ્થાનમાં દેવાયુનો દાય થઈ જાય છે વઢી અર્હીયાં
 સાતમા ગુણસ્થાનમાં દર્શનમોહસત્તકનો પણ દાય થઈ જાય છે ત્યાર
 પઠી દ્વપકમુનિને એકસો આઠત્રીજ કર્મપ્રકૃતિનીજ સત્તા રહે છે ત્યારે,
 આઠમા ગુણસ્થાનકની પ્રાપ્તિ થાય છે કેવી રીતે થાય છે ? ઉત્કૃષ્ઠ ધર્મ-
 ધ્યાન, રૂપાતીત લક્ષણરૂપ, તેનું વારવાર સેવન કરતા અજ્ઞાસરૂપ થઈ
 જવાથી તત્ત્વપ્રાપ્તિ થાય છે યદાહ ॥ અજ્ઞાસેન જિતાહારો, ડજ્ઞાસે-
 નૈવ જિતાસન ॥ અજ્ઞાસેન જિતશ્વાસો, ડજ્ઞાસેનૈવાનિતઝુટિ. ॥ ૧ ॥

अन्यासेन स्थिरं चित्त, मन्यासेन जितेंद्रियः ॥ अन्यासेन परानंदा-
न्यासेनैवात्मदर्शनं ॥ १ ॥ अन्यासवर्जितैर्ध्यानैः, शास्त्रार्थे फलमस्ति
न ॥ जवेन्नहि फलैस्तृप्तिः, पानीयप्रतिविंवितैः ॥ ते कारणं श्री अन्यास-
शीज विशुद्धतत्त्वानुयायिनी बुद्धिः थाय ठे.

हवे आठमा गुणस्थानमां शुक्लध्यान जेनुं स्वरूप हवे लखवामां आ-
वशे तेनो आरंज थाय ठे ते कहिये ठिये शुक्लध्याननो प्रथम पायो पृ-
थक्त्व वितर्क सप्रविचार नामनो ठे तेनु ध्यान करनार मुनि वज्ररूप-
जनाराच नामा प्रथम संहननयुक्त होय ठे.

हवे ध्यान करनारनुं स्वरूप कहियेठिये योगीन्द्र, कृष्णकमुनीन्द्र, व्य-
वहार अपेक्ष्य, ध्यान करवाने योग्य थाय ठे, शुं करीने ? निविड, हठ,
पर्यंकासन करीने, केवी रीति ? निश्चल आसन करीने, कारण के आ-
सन जयज ध्यानना प्रथम प्राण ठे. यदाह ॥ आहारासण निदा, जयं
च काऊण जिणवर मण ॥ जाइळा निय अप्पा, उवइठं जिणवरिंदेण
॥ १ ॥ पर्यंकासन जघाना अधोन्नागमां पग उपर करवाथी थाय ठे वली
केटलाएक सिद्धासन करेठे, तेनु स्वरूप आ प्रमाणे ठे. ॥ योनि वाम-
पदा परेण निविड, संपीड्य शिश्र हनु । न्यस्योरस्यचक्षेंद्रियः स्थिरमना
लोलां च ताट्वंतरे ॥ वंशस्थैर्यतया सुनिश्चलतया, पश्यन् भ्रुवोरंतरं ।
योगी योगविधिप्रसाधनकृते, सिद्धासनं साधयेत् ॥ १ ॥ वली आस-
ननो काइ नियम नथी एम पण वतावेळुं ठे, जे आसनथी चित्तनी स्थि-
रता थाय, एवु गमे तेवा प्रकारनुं आसन होय, ते वास्तविक ठे वली
ते योगीन्द्र केवा होय ठे ? नासिकाना अग्रज्जागमां जेणे नेत्रनी दृष्टि
स्थापन करेली ठे, एवा प्रसन्ननेत्रवाला ठे, कारण के नासाग्रन्यस्त लो-
चनवालाज ध्यानना साधक होय ठे ॥ यदाह ॥ ध्यानदंडकस्तुतौ ॥
नासाग्रशाग्रजाग, स्थितनयनयुगो, मुक्तताराप्रचार । शेषाक्षद्वीणवृत्ति,
स्त्रिभुवनविवरो, द्वातयोगैकचक्रः ॥ पर्यंकातंकगून्यः, परिगलितघनो,
द्वासनिःश्वासवात । सख्यानारजमूर्ति, श्रिरमवतु जिनो, जन्मसंजृतिजीतेः
॥ १ ॥ वली ते योगीन्द्र केवा होय ठे ? किंचित् उन्मीलित अर्द्धविक-
सित नेत्र ठे जेनां, कारण के योगियोनां समाविसमयमां नेत्र अर्द्धवि-
कसित होय ठे ॥ यदाह ॥ गज्जीरस्तंजमूर्ति, व्यपगतकरण, व्यापृ-

रीते चार आंगल पर्यंत वारुण मंडल प्रचार अमृतमय पवन आकर्षणशी तेनुं नाम पूरकध्यानकर्म कहेवाय ठे.

हवे रेचक प्राणायाम कहिये ठियें. पूरक ध्याननी अनंतर साधक योगी, योगसामर्थ्यशी तेमज प्राणायाम अन्यासबलशी रेचकनामा पवन, नाजिकमल उदरशी हलवे हलवे वहार काढे ठे, तेनुं नाम रेचक ध्यान ठे यदाह ॥ वज्रासनः स्थिरवपुः स्थिरधीः सचित्त, मारोप्य रेचक समीरणजन्मचक्रे ॥ स्वांतेन रेचयति नाडिगतं समीरं, तत्कर्म रेचक मिति प्रतिपत्तिमेति ॥ १ ॥

हवे कुञ्जक ध्यान कहियें ठियें. योगी कुञ्जकनामा पवन, नाजिपंकज कुञ्जक ध्यान अर्थात् कुञ्जककर्मप्रयोगशी कुञ्जवत् अर्थात् घडारूपें अतिशयेकरी स्थिर करे ठे. ॥ यदाह ॥ चेतसि श्रयति कुञ्जकचक्रं, नाडिकासु निविडीकृतवातः ॥ कुञ्जवत्तरति यज्जालमध्ये, तद्गदंति किल कुञ्जककर्म ॥ १ ॥ इति लेशमात्र प्राणायामस्वरूपं

हवे पवन जीतवाची मन वश थाय ठे, तेनु स्वरूप कहियेठियें. ज्यां मन ठे, त्यां पवन ठे, अने ज्यां पवन ठे, त्यां मन ठे यदाह ॥ दुग्धां बुवत् संमिलितौ सदैव, तुल्यक्रियौ मानसमारुतौ हि ॥ यावन्मनस्तत्र मरुत्प्रवृत्ति, र्यावन्मरुत्तत्र मन.प्रवृत्ति ॥ १ ॥ तत्रैकनाशादपरस्य नाश, एकप्रवृत्तेरपरप्रवृत्ति. ॥ विध्वस्तघोरेंद्रियवर्गशुद्धि, स्तब्धसनान्मोक्षपदस्य सिद्धि ॥ २ ॥ आ प्रमाणे पूरक, रेचक, कुञ्जक पवनोनां अनुक्रमें आकुंचन, निर्गमन साधीने, वायुनो संग्रह, तेमज चित्तनुं एकाग्रपणुं चिंतन करीने समाधिविषे निश्चलपणुं धारण करे ठे, कारण के पवन जीतवाचीज मन निश्चल थाय ठे. यदाह ॥ प्रचलति यदि, क्षोणी चक्रं, चलंत्यचला अपि । प्रलयपवन, प्रेखालोला, श्रवन्ति पयोधय ॥ पवन जयिनः, स्वावष्ठज, प्रकाशितशक्तय. । स्थिरपरिणते, रात्मध्याना, चलन्ति न योगिन. ॥ १ ॥

हवे जावनीज प्रधानतानुं स्वरूप कहीयें ठियें क्षपक श्रेणि आरोह करतां प्राणायामनो क्रम अर्थात् प्रौढ पवननो अन्यासक्रम जे कहेलो ठे, ते प्रागल्भ्यता अर्थात् रूढिपूर्वक जे प्रसिद्ध ठे, तेम वतावेलो ठे परंतु प्राणायाम करे तोज क्षपकश्रेणिच चढी शके एवो कांइ नियम नथी,

तिर्मदमदं । प्राणायामोल्लाट, स्थलनिहितमना, दत्तनासाग्रदृष्टिः ॥
 नाऽत्युन्मीलन्निमील, न्नयनमतितरा, वरूपर्यंकवधो । ध्याने प्रध्याय
 शुक्लं, सकलविदन्व, य सपायाज्जिनोव. ॥ १ ॥ वली केवा ठे ते यो-
 गीन्द्र ? मन, चित्त, अंत.करणना विकल्परूप व्यापारने वध कयों ठे,
 जेणे कारण के विकल्पज दृढकर्म बधननो हेतु ठे यदाह ॥ शुजावाह-
 शुजावापि, विकल्पा यस्य चेतसि ॥ सस्वं वध्नात्यय. स्वर्ण, वधना तेन कर्म-
 णा ॥ १ ॥ वरं निद्रा, वरमूर्छा, वरं विकलताऽपि वा ॥ नत्वात्तरौद्रकुल्लेश्या,
 विकल्पाकुलितं मन ॥ २ ॥ वली ते योगी केवा ठे ? संसारनो उधेद
 करवा वास्ते उद्यम ठे जेनो एवा ठे, कारण के जवने उधेद करवानी
 अजिलापावाला ध्यानवाननेज योगनी सिद्धि थाय ठे यदाह ॥ उत्सा-
 हान्निश्चयाद्भैर्या, त्संतोपात्तत्त्वदर्शनात् ॥ मुनेर्जनपदत्यागा, त्पङ्क्तिर्योगं
 प्रसिद्ध्येदिति ॥ १ ॥ तथा योगीन्द्रमुनि पवनने उर्ध्व प्रचाराति दश-
 मद्वार गोचर प्राप्त करे ठे शु करीने प्राप्त करे ठे ? अपानद्वार मार्गशी
 गुदाने रस्ते पोतानी इष्टाशी निकलता पवनने सकोचीने, मूलवध युक्ति
 पूर्वक करे ठे ते मूलवध आ ठे ॥ पार्ष्णिजागेन सपीड्य, योनिमाकुच-
 येजुद ॥ अपानमूर्ध्नाकृष्य, मूलवधोनिगद्यते ॥ १ ॥ आ आकुचन क-
 र्मज प्राणायामनु मूल ठे. ॥ यदुक्त ॥ ध्यानदंडस्तुतौ ॥ सकोच्यापानरंध्रं
 द्रुतवह सट्श, तंतुवत्सूक्ष्मरूप । धृत्वा हृत्पद्मकोशे, तदनु च गलके ता-
 लुनि प्राणशक्ति ॥ नीत्वा शून्या, पुनरपि खगति, दीप्यमानं समंतात्,
 लोकालोकावलोका, कलयति सकला यस्य तुष्टो जिनेश ॥ १ ॥

हवे पूरक प्राणायामनु स्वरूप कहियेंठिये योगी पूरक ध्यानना यो-
 गशी अतिप्रयत्नपूर्वक सर्व देहगतनाडीसमूहने पवनशी पूरे ठे शु क-
 रीने ? वार आंगल सुधी पवननु आकर्षण करीने, अर्थात् वहारशी सर्व
 वाजुंएशी वार आंगलप्रमाणे पवनने खेचीने पूरेठे तात्पर्य ए ठे के
 आकाश तत्व वहेतां थका नासिकानी अदरज पवन होयठे, अग्नितत्व
 वहेतां थका चार आंगल प्रमाण वहार पवन उर्ध्वगति स्फुरे ठे, वायु
 तत्व वहेतां ठ आंगल प्रमाण वहार पवन तिर्यग् स्फुरे ठे, पृथ्वीतत्व
 वहेतां थका आठ आंगल प्रमाण वहार पवन मध्यम जागमा रहे ठे,
 ५ अने जल तत्व वहेतां थकां वार आंगल प्रमाण पवन नीचे वहे ठे. एवी

रीते वार आंगल पर्यंत वारुण मंडल प्रचार अमृतमय पवन आकर्षणशी तेनुं नाम पूरकध्यानकर्म कहेवाय ठे.

हवे रेचक प्राणायाम कहियें ठियें पूरक ध्याननी अनंतर साधक योगी, योगसामर्थ्यशी तेमज प्राणायाम अन्यासबलशी रेचकनामा पवन, नाजिकमल उदरशी हलवे हलवे वहार काढे ठे, तेनुं नाम रेचक ध्यान ठे. यदाह ॥ वज्रासन स्थिरवपुः स्थिरधी. सचित्त, मारोप्य रेचक समीरणजन्मचक्रे ॥ स्वांतेन रेचयति नाडिगतं समीरं, तत्कर्म रेचक मिति प्रतिपत्तिमेति ॥ १ ॥

हवे कुञ्जक ध्यान कहियें ठियें. योगी कुञ्जकनामा पवन, नाजिपंकज कुञ्जक ध्यान अर्थात् कुञ्जककर्मप्रयोगशी कुञ्जवत् अर्थात् घडारूपे अतिशयेंकरी स्थिर करे ठे ॥ यदाह ॥ चेतसि श्रयति कुञ्जकचक्र, नाडिकासु निविडीकृतवात् ॥ कुञ्जवत्तरति यज्जालमध्ये, तद्गदंति किल कुञ्जककर्म ॥ १ ॥ इति लेशमात्र प्राणायामस्वरूप.

हवे पवन जीतवाथी मन वश थाय ठे, तेनुं स्वरूप कहियें ठियें. ज्यां मन ठे, त्यां पवन ठे, अने ज्यां पवन ठे, त्यां मन ठे यदाह ॥ दुग्धांबुवत् संमिलितौ सदैव, तुल्यक्रियौ मानसमारुतौ हि ॥ यावन्मनस्तत्र मरुत्प्रवृत्ति, यावन्मरुत्तत्र मन. प्रवृत्ति ॥ १ ॥ तत्रैकनाशादपरस्य नाश, एकप्रवृत्तेरपरप्रवृत्ति. ॥ विध्वस्तघोरैर्द्वियवर्गशुद्धि, स्तब्धसनान्मोक्षपदस्य सिद्धि ॥ २ ॥ आ प्रमाणे पूरक, रेचक, कुञ्जक पवनोनां अनुक्रमें आकुंचन, निर्गमन साधीने, वायुनो संग्रह, तेमज चित्तनुं एकाग्रपणुं चिंतन करीने समाधिविषे निश्चलपणुं धारण करे ठे, कारण के पवन जीतवाथीज मन निश्चल थाय ठे यदाह ॥ प्रचलति यदि, क्षोणी चक्रं, चलंत्यचला अपि । प्रलयपवन, प्रेखालोला, श्रलंति पयोधय ॥ पवन जयिन, स्वावष्टज, प्रकाशितशक्तय. । स्थिरपरिणते, रात्मध्याना, चलंति न योगिन. ॥ १ ॥

हवे जावनीज प्रधानतानु स्वरूप कहियें ठियें. क्षपक श्रेणि आरोह करतां प्राणायामनो क्रम अर्थात् प्रौढ पवननो अन्यासक्रम जे कहेलो ठे, ते प्रागल्भ्यता अर्थात् रूढिपूर्वक जे प्रसिद्ध ठे, तेम घतावेलो ठे परंतु प्राणायाम करे तोज क्षपकश्रेणि चढी शके एवो कांइ नियम नथी,

कारण के क्षपकनो जावज क्षपक श्रेणिनु कारण ठे, परंतु प्राणायामादि जे आडवर ठे ते कारण नथी. यथा चर्पटिनापि ॥ नासाकंदं नाडीवृद्धं, वायोश्चार. प्रत्याहार ॥ प्राणायामो बीजग्रामो, ध्यानाभ्यासो मंत्रन्यास ॥ १ ॥ हृत्पद्मस्थ भ्रूमध्यस्थ, नासाग्रस्थ आसांत स्थ ॥ तेजः शुद्धं ध्यानं बुद्धं, उकाराख्य सूर्यप्रनाख्य ॥ २ ॥ ब्रह्माकाश शून्यानास, मिथ्याजल्प चिताकल्प ॥ कायाक्रांत चित्तत्रान्तं, त्यक्त्वा सर्वं, मिथ्या गर्वं ॥ ३ ॥ गुर्वादिष्ट चितितमिष्ट, देहातीतं जावोपेतं ॥ त्यक्त्वा द्रुह, नित्यानंदं, शुद्ध तत्त्वं जानीहि त्व ॥ ४ ॥ अन्यच्च ॥ ओकाराऽन्यसनं विचित्रकरणे, प्राणस्य वायोर्जया । तेजश्चित्तनमात्मकायकमले, शून्यांतरालवन ॥ त्यक्त्वा सर्वमिदं कलेवरगतं, चितामनोविभ्रमं । तत्त्वं पश्यत जल्पकल्पनकला, ऽतीतं स्वजावस्थितं ॥ १ ॥ आ सर्वं रूढिपूर्वक क्षपक श्रेणिना आडवर ठे, परंतु तत्त्वथी तो मरुदेवादिवत् जावज प्रधान ठे

हवे शुक्ल ध्यानना प्रथम पायानु नाम कहियें ठियें मन, वचन, कायाना योगने वशकरनार मुनिने शुक्लध्याननो प्रथम पाद थाय ठे, ते पाद केवो ठे ? वितर्कसहित जे वर्ते ते सवितर्क, विचारसहित जे वर्ते ते सविचार, पृथक्त्वसहित जे वर्ते ते सपृथक्त्व. आ त्रणविशेषणयुक्त होवाथी शुक्लध्यानना प्रथम पायानु नाम सपृथक्त्व, सवितर्क, सप्रविचार ठे

हवे आ त्रणे विशेषणोनु स्वरूप कहिये ठियें पूर्वोक्त प्रथम शुक्लध्यान त्रयात्मक क्रमोक्रमें शहीत विशेष त्रण रूपे ठे तेमां श्रुतचितारूप वितर्क ठे, तथा शब्द अर्थ योगांतरमां जे सक्रमण करवु ते विचार ठे, अने अव्य, गुण, पर्यायादिथी जे अन्यपणु ठे ते पृथक्त्व ठे

हवे आ त्रणे विशेषणना प्रगट अर्थ कहियें ठियें, जे ध्यानमां अंतरंगध्वनिरूप वितर्क, विचार रूप होय ते सवितर्क ध्यान ठे, कारण के स्वकीय निर्मल परमात्मतत्व अनुभवमय अंतरंग जावगत आगमना अवलवनथी आ सवितर्कध्यान थाय ठे जे ध्यानमां पूर्वोक्त वितर्क विचारणरूप अर्थथी अर्थान्तरमां संक्रमण होय, शब्दथी शब्दान्तरमा संक्रमण होय, तथा योगथी योगान्तरमां संक्रमण होय ते सविचार सक्रमण कहें वाय ठे. तथा जे ध्यानमां पूर्वोक्त वितर्क सविचार अर्थ व्यजन योगा-

તર સંક્રમણરૂપ પણ શુદ્ધાત્માની પેઠે દ્રવ્યથી દ્રવ્યાંતરમાં જાય છે, અથવા ગુણોથી ગુણાંતરમાં જાય છે, અથવા પર્યાયોથી પર્યાયાંતરમાં જાય છે, તેમાં સદ્જાવી તે ગુણ છે, જેમ કે સુવર્ણમાં ક્ષિપ્તતા, પીતતા છે, ક્રમજાવી તે પર્યાય છે, જેમકે સુવર્ણમાં મુદ્રા, કુડલાદિ તે દ્રવ્યગુણ પર્યાયાંતરોમાં જે ધ્યાનમાં અન્યત્વ પૃથક્ત્વ છે તે સપૃથક્ત્વ છે

હવે શુદ્ધ ધ્યાનથી જે શુદ્ધિ થાય છે તે કહિયેં ઠિયેં. સમાધિવાન યોગી પૂર્વોક્તત્રયાત્મક પૃથક્ત્વ વિતર્ક સપ્રવિચાર શુદ્ધ ધ્યાનને ધ્યાતાં થકાં પરમ પ્રકૃષ્ટ વિશુદ્ધિને પ્રાપ્ત થાય છે, તે શુદ્ધિ કેવી છે ? મુક્તિ રૂપ લક્ષ્મીના મુખને દેખાડનારી છે.

હવે તેનું કાંશ્ક વિશેષ સ્વરૂપ કહિયેં ઠિયેં યદ્યપિ આ શુદ્ધધ્યાનનો પાયો પ્રતિપાતી (પતનશીલ) ઉત્પન્ન થાય છે, તો પણ અતિ વિશુદ્ધ હોવાથી અર્થાત્ અત્યંત નિર્મલ હોવાથી ઉપરના ગુણસ્થાનમાં આરોહ કરવાની ઇચ્છા રહ્યા કરે છે, અર્થાત્ ઉપરના ગુણસ્થાનમાં દોડે છે

અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાનસ્થ જીવ નિદ્રાદ્ધિક, દેવદ્ધિક, પંચેન્દ્રિયજાતિ, પ્રશસ્ત વિહાયોગતિ, ત્રસનવક, વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ, કાર્મણ, વૈક્રિય ઉપાંગ, આહારક ઉપાંગ, આદ્યસંસ્થાન, નિર્માણનામ, તીર્થંકરનામ, વર્ણચતુષ્ક, અગુરુલઘુ, ઉપઘાત, ઉઘ્વાસ આ વત્રીશ કર્મપ્રકૃતિનો વંધવ્યવહેદ થવાથી, ઠવીશ કર્મ પ્રકૃતિનો વધ કરે છે તથા ઠેલી ત્રણ સહનન, અને સમ્યક્ત્વ મોહ, આ ચારનો ઉદયવ્યવહેદ થવાથી વૉતેર કર્મ પ્રકૃતિ વેદે છે અને ૧૩૦ કર્મ પ્રકૃતિની સત્તા છે. ઇતિ ક્ષપક શ્રેણિ આઠમા ગુણસ્થાનનું સ્વરૂપ

હવે ક્ષપક, અનિવૃત્તિનામા નવમા ગુણસ્થાનકપર આરોહ કરે છે ત્યારે જે જે કર્મ પ્રકૃતિનો જ્યાં જ્યાં ક્ષય થાય છે, તે કહિયેં ઠિયે. ક્ષપકમુનિ નવમા ગુણસ્થાનકના નવજાગ કરે છે પ્રથમ જાગમાં સોલ કર્મ પ્રકૃતિનો ક્ષય કરે છે, તે આ પ્રમાણે છે, ૧ નરકગતિ, ૨ નરકાનુપૂર્વી, ૩ તિર્થંગતિ, ૪ તિર્થંચાનુપૂર્વી, ૫ સાધારણનામ, ૬ ઉદ્યોતનામ, ૭ સૂક્ષ્મ, ૮ દ્વીંદ્રિયજાતિ, ૯ ત્રીંદ્રિયજાતિ, ૧૦ ચતુર્રિંદ્રિયજાતિ, ૧૧ એકેન્દ્રિયજાતિ, ૧૨ આત્મનામ, ૧૫ સ્થાનર્થિક, ૧૬ સ્થાવરનામ. તથા વીજા જાગમાં અપ્રત્યાલ્યાન કપાયની તથા પ્રત્યાલ્યાન ક-

पायनी चोकडी क्षय करे ठे. त्रीजा जागमां नपुंसक वेदनो अने चोथा जागमां स्त्रीवेदनो क्षय करे ठे, पांचमा जागमा हास्य, रति, अरति, जय, शोक, जुगुप्सा ठ नोकपायनो क्षय करे ठे, वाढ ध्याननी अति निर्मलताथी ठछा जागमां पुरुषवेदनो, सातमा जागमा सज्ज्वलन क्रोधनो, आठमा जागमा संज्ज्वलन माननो, अने नवमा जागमा संज्ज्वलन मायानो क्षय करे ठे, तथा आ गुणस्थानमां वर्त्तता मुनि हास्य, अरति, जय, जुगुप्सा, आ चारनो व्यवछेद होवाथी, बावीश प्रकृतिनो वध करे ठे, अने हास्यपटूनो उदयव्यवछेद थवाथी ठासठ प्रकृतिने वेदेठे तथा नवमा अंशमा मायापर्यंत प्रकृतियोनो क्षय करवाथी, पात्रीश प्रकृति व्यवछेद थवाथी एकसो त्रण प्रकृतिनी सत्ता ठे

हवे क्षपकना दशमा गुणस्थानकनु स्वरूप लखीये ठियें पूर्वोक्त नवमा गुणस्थानक अनंतर क्षपकमुनि सूक्ष्म संपराय नामा दशमागुणस्थानपर आरोह करे ठे शु करीने ? क्षणमात्रमा सज्ज्वलनना स्थूल लोचनो क्षय करतां थका आरोह करे ठे. सूक्ष्म संपराय गुणस्थानस्थ जीव, पुरुषवेद तथा संज्ज्वलन चतुष्कनो वधव्यवछेद थवाथी सत्तर प्रकृतिनो वध करे ठे, अने त्रण वेद तथा त्रण कपायनो उदयव्यवछेद थवाथी साठ प्रकृति वेदे ठे, मायानी सत्ता व्यवछेद थवाथी एकसो वे प्रकृतिनी सत्ता ठे

हवे क्षपकमुनिने अग्नीआरमुं गुणस्थानक प्राप्त थतु नथी, परंतु दशमा गुणस्थानकथी सूक्ष्म लोचना अशोना सूक्ष्म खड करता करता क्षपक, वारमा क्षीणमोहवीतराग गुणस्थानमां जाय ठे अर्होया क्षपक श्रेणि समाप्त करे ठे तेनो अनुक्रम आ प्रमाणे ठे प्रथम अनंतानुवधी चार कपायनो क्षय करे ठे, पठी मिथ्यात्व मोहनीयनो, पठी मिश्रमोहनीयनो, पठी सम्यक्त्व मोहनीयनो, पठी अप्रत्याख्यान चार कपायनो, पठी प्रत्याख्यान चार कपायनो, पठी नपुंसक वेदनो, पठी हास्यपटूनो, पठी पुरुषवेदनो, पठी सज्ज्वलन क्रोधनो, पठी सज्ज्वलन माननो, पठी संज्ज्वलन मायानो अने ठेवडे सज्ज्वलन लोचनो क्षय करे ठे

हवे वारमा गुणस्थानमा शुक्लध्याननो बीजो पायो प्राप्त थाय ठे तेनु स्वरूप कहियें ठियें क्षपकमुनि क्षीणमोही थवाथी वारमा गुणस्थान

मार्गमां परिणतिमान् यश्ने प्रथम शुक्लध्याननी रीतिमुजव वीजा शुक्लध्याननो आश्रय करे ठे केवी रीते ? वीतराग यञ्जवाथी “वीतराग” अर्थात् विशेषेण इतो (गतो), रागोयस्मात् सवीतराग., वली ते ऋपक मुनि केवा ठे ? महायति, यथाख्यातचारित्री, शुद्धतर जावसंयुक्त एवा ऋपक शुक्लध्यानना वीजा पायानो आश्रय करे ठे

हवे तेज शुक्लध्याननां विशेषण नामसहित कहियें ठियें. ते कीण मोहगुणस्थानवर्ती ऋपकमुनि, वीजा शुक्लध्यानने एकयोगथी ध्याय ठे, यदाहु ॥ एक त्रियोगजाजा, माद्य स्यादपरमेकयोगवतां ॥ तनुयोगिनां तृतीयं, नियोगानां चतुर्थं हि ॥ १ ॥ केवु ध्यान ठे ? “अपृथक्त्वं पृथक्त्ववर्जितं, अविचारं विचाररहितं, सवितर्कगुणान्वितं वितर्कजाव गुणसंयुक्त” एवां वीजो शुक्लध्यानने ध्यायठे.

हवे अपृथक्त्वनु स्वरूप कहियें ठिये तत्त्वज्ञाता एकत्व अर्थात् अपृथक्त्व ज्ञानने धारण करे ठे, ते एकत्वपणुं शु ठे ? जे केवल निजा-त्मद्रव्य अर्थात् विशुद्ध परमात्मद्रव्य ठे तेज अथवा तेज परमात्मा द्रव्यनो केवल एक पर्याय, अथवा केवल एकगुण ए प्रकारें एक द्रव्य, एक गुण, एक पर्याय, निश्चल अर्थात् चलनरहित ज्यां ध्यान करवामां आवे ते एकत्व ठे

हवे अविचारनुं स्वरूप कहिये ठिये जे सद्भ्यानकोविदोए शास्त्र आम्नायथी शुक्लध्याननुं रहस्य जाणु ठे, तेउए अविचार विशेषणसंयुक्त वीजा शुक्लध्याननुं स्वरूप आ प्रमाणे कह्युं ठे पूर्वोक्तस्वरूपोमां व्यजन अर्थयोगोमां अर्थात् शब्दार्थ योगरूपोमां परावर्तविवर्जित शब्दथी शब्दांतर इत्यादि क्रमथी रहित एवु चितन श्रुत अनुसारेज करवामां आवे ते अविचार ठे आ कालमां सद्भ्यानकोविद अर्थात् शुक्लध्यानना जेउ ज्ञाता ठे, तेउ पूर्वमुनिप्रणीत शास्त्र आम्नाय विशेषथी ठे; परंतु आ कालमां शुक्लध्यानना कोइ अनुजवी नथी. यदाहु. ॥ श्रीहेमचन्द्रसूरिपादा ॥ अनविष्ठित्याम्नाय, समागतोऽस्येति कीर्त्यतेऽस्मान्नि. ॥ दुष्कर मप्याधुनिके, शुक्लध्यानं यथाशास्त्र ॥ १ ॥

हवे सवितर्कनुं स्वरूप कहियेंठिये. सवितर्कगुणसयुक्त वीजुं शुक्ल-

ધ્યાન જાવશ્રુતના આલંબનથી થાય છે, સૂક્ષ્મ અતર્જલ્પ જાવગત અવલંબનમાત્ર ચિતવનથી થાય છે

હવે શુક્લધ્યાનજનિત સમરસીજાવનું સ્વરૂપ કહિયેં ઠિયેં વીજા શુક્લધ્યાનમા વર્તતા ધ્યાની સમરસીજાવ ધારણ કરે છે. સમરસીજાવ પાટલે તદેકશરણતા કારણ કે આત્માને અપૃથક્ત્વરૂપે પરમાત્મામાં લીન કરીએ ત્યારેજ સમરસીજાવ ધારણ થાય છે સમરસીજાવ કેમ કરે ? આત્માના અનુજવથી કરે

હવે ક્ષીણમોહગુણસ્થાનકને અતે શુ કરે છે ? તે કહિયેં ઠિયેં. પૂર્વોક્ત ધ્યાનથી તેમજ વીજા શુક્લધ્યાનના યોગથી કર્મશ્વનોનું દહન કરીને યોગીઝમુનિ અતના પ્રથમસમયે અર્થાત્ વારમા ગુણસ્થાનકના વીજા ચરમસમયમાં નિદ્રા અને પ્રચલા આ વે પ્રકૃતિનો ક્ષય કરે છે

હવે અતસમયે જે કરે છે તે કહિયેંઠિયેં ક્ષીણમોહ ગુણસ્થાનકે અતસમયમાં ૧ ચક્રુદર્શન, ૨ અચક્રુદર્શન, ૩ અવધિદર્શન, ૪ કેવલદર્શન, આ ચાર દર્શનાવરણીય, તથા પાંચપ્રકારનાં જ્ઞાનાવરણીય, અને પાંચપ્રકારના અંતરાય, ૬ ચૌદ પ્રકૃતિનો ક્ષય કરીને ક્ષીણમોહાશ થઈને કેવલ સ્વરૂપ થાય છે તથા ક્ષીણમોહગુણસ્થાનસ્થ જીવ, દર્શનચતુષ્ક, જ્ઞાનાતરાયદશક, ઉચ્ચગોત્ર, યશનામ, ૬ સોલ પ્રકૃતિનો વધવ્યવઘેદ થવાથી એક શાતાવેદનીયનો વધ કરે છે. તથા ૧ સંજ્વલનલોજ, ૨ રૂપજનારાચ સહનન, ૩ વે પ્રકૃતિનો ઉદયવ્યવઘેદ થવાથી સત્તાવન પ્રકૃતિ વેદે છે તથા સંજ્વલન લોજની સત્તા દૂર થવાથી એકસો એક પ્રકૃતિની સત્તા છે

હવે ક્ષીણમોહાંત પ્રકૃતિયોની સંખ્યા કહિયેં ઠીયેં ચોથા ગુણસ્થાનકથી ક્ષય થતી થતી ત્રેસઠ પ્રકૃતિ ક્ષીણમોહમા સપૂર્ણ થાય છે. એક પ્રકૃતિ ચોથા ગુણસ્થાનકમા, એક પાંચમામાં, આઠ સાતમામાં, ઠગ્રીશ નવમામાં, સત્તર વારમામાં, એમ સર્વ મલી ત્રેસઠ થઈ બાકીની પચાસી પ્રકૃતિ જીર્ણ વલ્લની જેવી તેરમા સયોગી કેવલી ગુણસ્થાનકમા રહે છે,

હવે સયોગીકેવલીને જે જાવ તથા સમ્યક્ત્વ, અને ચારિત્ર થાય છે તે કહિયેંઠિયેં તે કેવલી જગદંત આત્માને આ ગુણસ્થાનકમા દ્વાયિક શુરુજાવ પ્રગટ થાય છે, પરમ ઉત્કૃષ્ટ દ્વાયિક સમ્યક્ત્વ થાય છે, અને

યથાખ્યાતનામા દ્વાયિક ચારિત્ર થાય છે, મતલબ કે ઉપશમ અને ક્ષ-
યોપશમ આ બે જાવ રહેતા નથી.

હવે તે કેવલી આત્માના કેવલની વિજ્ઞૂતિ કહિયેંઠિયેં તે કેવલજ્ઞાન
રૂપ સૂર્યના પ્રકાશથી ચરાચર જગત્ કેવલજ્ઞાની આત્માને હસ્તામલ-
કવત્ પ્રત્યક્ષ જાસન થાય છે આ સ્થલે કેવલજ્ઞાનને સૂર્યની ઉપમા-
માત્ર વ્યવહારથીજ કહી છે. નિશ્ચય સ્વરૂપેં તો કેવલજ્ઞાન અને સૂર્યમાં
અપાર અંતર છે

હવે જે આત્માઝં તીર્થકરનામકર્મ ઉપાર્જન કરે છે તેનું વિશેષ સ્વરૂપ
કહિયેંઠિયેં અર્હત્જક્તિપ્રમુખ વીશપુણ્યસ્થાનકોનું જે આત્માઝં વિશેષ
આરાધન કરે છે, તેઝં તીર્થકરનામ કર્મ ઉપાર્જન કરે છે તે વીશસ્થા-
નક આ છે ગાથા ॥ અરિહંત સિદ્ધ પવયણ, ગુરુ થેર વહુસ્સુણ તવસ્તી-
સુ ॥ વઘલયાણસુ, અજિરુક્કણ્ણો વઝગ્ગેય ॥ ૧ ॥ દંસણ વિણ્ણ આવ,
સ્સણ સીલલ્લણ નિરણ્ણારે ॥ યલલવલ્લિયાણ, વેયાવલ્લે સમાહીયં ॥ ૨ ॥
અપુલ્લ નાણ્ણગ્ગહણ, સુયત્તત્તી પવયણ પજાવણયા ॥ ઇણ્ણહિ કારણેહિ, તિ-
ઘ્ઘરત્ત લહ્હ જીવો ॥ ૩ ॥ આ ગાથાઝંનો અર્થ આગલ લખશું. આ ગુ-
ણસ્થાનકમાં, તીર્થકર નામકર્મના ઉદયથી તે કેવલી ત્રિજુવનપતિ જિનેંદ્ર
થાય છે જિન અર્થાત્ સામાન્ય કેવલી, તેઝંના જે ઇંદ્ર તે જિનેંદ્ર કહેવાય છે.

હવે તીર્થકરના મહિમાનું વર્ણન કરિયે ઠિયેં તે જગવાન્ તીર્થકર, પ્ર-
થમ પરિષ્ઠેદમાં વર્ણન કર્યાં મુજવ ચોત્રીશ અતિશયયુક્ત હોય છે સર્વ
દેવતાઝં તથા મનુષ્યો જેમને નમસ્કાર કરેઠે, એવા સર્વોત્તમ, સકલ-
જાસનમાં પ્રધાન એવું તીર્થપ્રવર્તન કરે છે, અને ઉત્કૃષ્ટથી દેશોનપૂર્વકો-
ટિ સુધી વિદ્યમાન રહે છે

હવે તે તીર્થકરનામકર્મ કેવીરીતેં વેદવામાં આવે છે તેનું સ્વરૂપ ક-
હિયેંઠિયેં પૃથ્વીમંડલમાં વિહાર કરતાં જીવ્યજીવોને પ્રતિવોધી, તેઝંને
સર્વવિરતિ તેમજ દેશવિરતિ કરવાથી તીર્થકરનામ કર્મ વેદવામાં આવે છે.
જો તીર્થકરનામકર્મનો ઉદય ન હોયતો જગવાન્ કૃતકૃત્ય થવાથી
તેમને ઉપદેશ કરવાનું શુ પ્રયોજન છે ? તે કારણથી જે વાદી જગવાનને
નિ શરીરી, નૈરુપાધિક, મુખરહિત, સર્વવ્યાપી માને છે, તે જગવાન્ દે-
હાદિના અજાવથી ધર્મના ઉપદેશક થઈ શકતા નથી. જો ઉપાધિરહિત,

સર્વવ્યાપી પરમેશ્વર પણ ઉપદેશક થઈ શકતા હોય તો તેવા પરમેશ્વર આ કાલમાં અમારા જેવાને કેમ ઉપદેશ કરતા નથી ? કારણ કે તે વાદીના કથનમુજવ પૂર્વકાલમાં અગ્નિ આદિ રૂપિયોને તેમણે પ્રેર્યા હતા, તથા બ્રહ્માદિદ્વારા ચાર વેદાદિનો ઉપદેશ તેમણે કર્યો હતો, તથા મૂસા ઇસાદ્વારા જગત્ના જીવોને ઉપદેશ કર્યો, તો હાલ કેમ ઉપદેશ નથી કરતા ? પરોપકારીને ઉપદેશ કરવામાં શું વિલંબ છે ? જો કહો કે આ કાલમાં સર્વજીવ ઉપદેશ દેવા યોગ્ય નથી, તેથી ઉપદેશ આપતા નથી તો પૂર્વકાલમાં પણ સર્વજીવો પરમેશ્વરનો ઉપદેશ માનેલો નથી જુરૂ પ્રથમ તો કાલાસુર પ્રમુખ અનેક જીવો ઉપદેશ માનેલો નથી વીજો અજાજીલે પણ માનેલો નથી, તેમજ યહૂદાએ તેમજ કેટલાએક ઇસરા-ઇલિયોએ પણ માનેલો નથી, તે કારણથી પૂર્વકાલમાં પણ પરમેશ્વરને ઉપદેશ દેવો યોગ્ય ન હતો જો કહો કે, પરમેશ્વરે તે વચ્ચે ઉપદેશ કેમ આપ્યો, અને હાલ કેમ આપતા નથી, તે વાચતમાં તેની વાત તે જાણે, તો પછી તમે એમ કેમ કહો છો કે પરમેશ્વરને મુલ્ય નથી ? તે કારણથી તેજ સત્ય છે કે તીર્થંકરનામ કર્મને વેદવા વાસ્તે જગવાન્ ઉપદેશ આપે છે, અને જે વચ્ચે ઉપદેશ આપે છે તે વચ્ચે દેહધારી હોય છે આ-ટલી ચર્ચા થસ

કેવલજ્ઞાનવાન્ પૃથ્વીમંડલમાં ઉત્કૃષ્ટ આઠ વર્ષ ન્યૂન એક કોટિ પૂર્વ પ્રમાણ વિચરે છે દેવતાએ રચેલા કચન કમલોપર પગ રાખી ચાલે છે આઠ પ્રાતિહાર્યસયુક્ત અનેક સુરાસુરકોટિસસેવિત વિહાર કરે છે આ સ્થિતિ સામાન્યપ્રકારથી કેવલજ્ઞાનવાન્ની કહી છે જિનેદ્ર તો મધ્યસ્થિતિવાલા હોય છે

હવે કેવલી સમુદ્ઘાતકરણ કહિયેંઠિયે કેવલજ્ઞાનવાન્ જ્યારે વેદની કર્મની સ્થિતિથી આયુકર્મની સ્થિતિ અલ્પ જાણે છે, ત્યારે બને સ્થિતિ-જેને તુલ્ય કરવાવાસ્તે, કેવલી સમુદ્ઘાત કરે છે તે સમુદ્ઘાતનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે પ્રથમ સમુદ્ઘાતશબ્દનો અર્થ કહિયેં ઠિયેં યથાસ્વજાવ-સ્થિત આત્મપ્રદેશોને વેદનાદિ સાત કારણોથી સમતાત્ ઉદ્ઘાતન અર્થાત્ સ્વજાવથી અન્યજાવપણે પરિણમન કરવું તેનું નામ સમુદ્ઘાત છે સમુદ્ઘાતના સાત પ્રકાર છે ૧ વેદના સળ, ૨ કપાય સળ, ૩ મરણ સળ,

૪ વૈક્રિય સ૦, ૫ તેજઃ સ૦, ૬ આહારક સ૦, ૭ કેવલિ સ૦. આ સાત સમુદ્ધાતમાંહેની કેવલિસમુદ્ધાત અહીંઆ ગ્રહણ કરવી કેવલી જગવાન્ કેવલિસમુદ્ધાત કરતાં પ્રથમ સમયમાં વેટની આયુકર્મને સમ કરવાવાસ્તે આત્મપ્રદેશોથી ઝડૂલોકાંતસુધી દંડાકાર આત્મપ્રદેશ લંવાવે છે, વીજા સમયમાં પૂર્વ, પશ્ચિમદિશામાં આત્મપ્રદેશોથી કપાટ આકાર કરે છે, ત્રીજા સમયમાં ઉત્તર દક્ષિણ આત્મપ્રદેશોનો મંથનાકાર કરે છે, ચોથાસમયમાં અતરો પૂર્ણ કરવાથી સર્વલોકવ્યાપી થઈ જાય છે, એવીરીતે કેવલી ચોથે સમયે વિશ્વવ્યાપી થાય છે.

હવે અહીંઆથી નિવૃત્તિ કરે છે તે કહિયે ઠિયે એ પ્રમાણે કેવલી આત્મપ્રદેશોનો વિસ્તાર કરવાના પ્રયોગથી કર્મલેશને સમ કરે છે, સમકર્યા પઠી સમુદ્ધાતથી પાઠા નિવર્તન કરે છે પાંચમા સમયમાં જગત્ પૂર્ણતાના અંતરોથી નિવર્તે છે, ઠઠે સમયે મંથાનપણું દૂર કરે છે, સાતમે સમયે કપાટાકાર દૂર કરે છે, અને આઠમે સમયે દંડત્વ ઉપસંહાર કરતાં થકાં સ્વજાવસ્થ થાય છે ॥ યદાહુર્વાચકમુખ્યાઃ । દંડ પ્રથમે સમયે, કપાટમથ ચોત્તરે તથા સમયે ॥ મંથાનમથ તૃતીયે, લોકવ્યાપી ચતુર્થે તુ ॥ ૧ ॥ સહરતિ પંચમે ત્વ, તરાણિ મંથાનમથ પુન. પઠે ॥ સત્તમકે તુ કપાટં, સંહરતિ તથાઽષ્ટમે દંડ ॥ ૨ ॥

હવે કેવલી સમુદ્ધાત કરતાં થકાં જેવા યોગવાન્ તથા અનાહારક થાય છે તે કહિયેઠિયે પ્રથમ અને અંતસમયમાં ઔદારિક કાયયોગવાલા થાય છે, વીજા અને ઠઠા સમયમાં મિશ્ર ઔદારિક કાયયોગી થાય છે અહીંયા મિશ્રપણુ કાર્મણસાથે ઔદારિકનુ છે ત્રીજા, ચોથા અને પાંચમા સમયોમાં કેવલ કાર્મણ કાયયોગવાલા થાય છે જે સમયોમાં કેવલી માત્ર કાર્મણકાયયોગવાલા હોય છે તે સમયોમાં અનાહારક હોય છે

હવે જે કેવલી સમુદ્ધાત કરે છે, અને જેડ કરતા નથી, તે કહિયે ઠિયે જેડને ઠ મહિનાથી અધિક આયુ વિદ્યમાન ઠતાં કેવલ જ્ઞાન થાય તેડ તો નિશ્ચયે સમુદ્ધાત કરે છે, અને જેડનુ આયુષ્ય ઠ મહિનાની અંદર હોય તે વચ્ચે જેડને કેવલજ્ઞાન થાય તેડની વાવતમાં જજના છે, અર્થાત્ તેડ સમુદ્ધાત કરે અથવા નહિપણ કરે. યદાહ ॥ ઠમ્માસાઢ

સેસા, ઉપ્પન્ન જેસિં કેવલં નાણ ॥ તે નિયમા સમુઘાઈય, સેસા સમુઘાય જ્ઞાયા ॥ ૧ ॥

હવે સમુદ્ધાતથી નિવૃત્ત થઈ કેવલી જે કાંઈ કરે છે તે કહિયેઠિયે. કેવલી સમુદ્ધાતથી નિવૃત્ત થઈ મન, વચન, કાયયોગ નિરોધવા વાસ્તે શુદ્ધધ્યાનના ત્રીજા પાયાને ધ્યાય છે શુદ્ધધ્યાનનો ત્રીજો પાયો સૂક્ષ્મક્રિયા નિવૃત્તિ નામનો છે તે પાયાથી કપનરૂપ ક્રિયાને સૂક્ષ્મ કરે છે

હવે મન, વચન, કાયાના યોગને જેવીરીતે સૂક્ષ્મ કરે છે તે કહિયેઠિયે તે કેવલી સૂક્ષ્મક્રિયા નિવૃત્તિનામા ત્રીજું શુદ્ધધ્યાન ધ્યાતાં અચિત્ત આત્મવીર્યની શક્તિથી વાદરકાયયોગસ્વજાવમા સ્થિત થઈને, વાદર વચન-યોગ તથા વાદર મનોયોગના પુઝલોને સૂક્ષ્મ કરે છે, ત્યાર વાદ વાદર કાયયોગને સૂક્ષ્મ કરે છે. પઠી સૂક્ષ્મકાયયોગમા દ્વણ માત્ર રહીને તત્કાલ સૂક્ષ્મવચન, મનોયોગના પુઝલોનો અપચય કરે છે ત્યારપઠી સૂક્ષ્મકાયયોગમાં દ્વણમાત્ર રહીને તે કેવલી પ્રગટ નિજ આત્માનુજવ સૂક્ષ્મક્રિયા ચિદ્રૂપનો અર્થાત્ સ્વયમેવ પોતાના સ્વરૂપનો અનુજવ કરે છે.

હવે જે સૂક્ષ્મક્રિયાવાલા શરીરની સ્થિતિ તેજ કેવલીઝંતુ ધ્યાન છે તે કહિયેઠિયે જેપ્રકારે ઠઠ્ઠસ્ય યોગીઝંતા મનની સ્થિરતાને ધ્યાન કહીયે ઠીયે, તેજપ્રકારે શરીરની નિશ્ચલતાનું કેવલીઝંતુ ધ્યાન થાય છે શૈલેશી-કરણ આરજ કરનારા સૂક્ષ્મકાયયોગી હ્રસ્વાદ્દર પાંચ ઉચ્ચારણ કરતા જે કાલ લાગે તેટલું આયુષ્ય પોતાનું વાકી રહે છે ત્યારે શરીરને શૈલવત્ નિશ્ચલ કરવાવાસ્તે અપરિપાતરૂપ ચોથું શુદ્ધધ્યાન શૈલેશીકરણરૂપ થાય છે ત્યારપઠી તે કેવલી શૈલેશીકરણારજી સૂક્ષ્મકાયયોગમા રહેતાં થકા શીઘ્ર અયોગી ગુણસ્થાનમા જવાની ઇચ્છા કરે છે.

હવે તે કેવલી જગવાન્ સયોગી ગુણસ્થાનના અંત સમયમા ઔદારિકદ્વિક, અસ્થિરદ્વિક, વિહાયોગતિદ્વિક, પ્રત્યેકત્રિક, સસ્થાન પદ્મક, અગુરુ લઘુચતુષ્ક, વર્ણાદિચતુષ્ક, નિર્માણ, તૈજસ, કાર્મણ, પ્રથમ સંહનન, સ્વરદ્વિક, એક વેદનીય આ ત્રીશ પ્રકૃતિનો ઉદયવિષ્ણુદ કરે છે. અહીંઆં અંગોપાંગનો ઉદયવ્યવષ્ણુદ થવાથી અત્યાંગ સસ્થાન અવગાહનાથી ત્રીજો જાગન્યૂન અવગાહના કરે છે કેવીરીતે ? પોતાના આત્મપ્રદેશોને ઘનરૂપ કરવાથી ચરમ શરીરના અંગોપાંગમા જે નાસિકાદિ ઠિંક છે.

તેને પૂર્ણ કરે છે. તેથી આત્મપ્રદેશો ઘનરૂપ થઈ જાય છે અને અવ-
ગાહના ત્રીજો જાગ ન્યૂન થાય છે હવે સયોગી ગુણસ્થાનસ્થ જીવ એક
વિધ ઘઘ, ઊપાંત્ય સમય સુધી અને જ્ઞાનાંતરાય પચ તથા દર્શન ચતુષ્ક
ઉદયવ્યવસ્થેદ થવાથી વૈતાલીશ પ્રકૃતિ વેદે છે. તથા ૧ નિદ્રા, ૨ પ્રચલા,
૧૨ જ્ઞાનાંતરાય દશક, ૧૬ દર્શનચતુષ્ક, આ સોલપ્રકૃતિની સત્તા વ્યવ-
સ્થેદ થવાથી પચાશી પ્રકૃતિની સત્તા છે.

હવે અયોગી ગુણસ્થાનકની સ્થિતિ કહિયે ઠિયે. ચૌદમા ગુણસ્થાન-
કમાં રહેતાં થકાં જિનેંદ્રની લઘુ પચાદ્ધર “અ ઇ ઊ ઋ લૃ” ઉચ્ચારણમાત્ર
અર્થાત્ આ પાંચ અદ્ધર વોલતાં જેટલો કાલ લાગે તેટલી સ્થિતિ છે.
અયોગી ગુણસ્થાનકમાં અનિવૃત્તિનામેં શુદ્ધધ્યાનનો ચોથો પાદ છે. તેનું
સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે. જે ધ્યાનમાં સૂદ્ધ કાયયોગ ક્રિયા પણ “સમુ-
ચ્ચિન્ન” સર્વથા નિવૃત્ત થઈ જાય છે, તે સમુચ્ચિન્નક્રિયા નામેં શુદ્ધધ્યાનનું
ચોથું ધ્યાન છે તે ધ્યાન કેવું છે ? મુક્તિ મેહેલના દ્ધારસેમાન છે.

શિષ્ય પુછે છે કે મારા મનમાં વે શકા છે તેનું સમાધાન કૃપા કરી
કરો ! પ્રથમ શંકા હે પ્રજુ ! દેહ વિચ્ચમાન ઠતાં અયોગી કેવી રીતે
હોઈ શકે ? વીજી શકા. જો સર્વથા કાયયોગનો અજાવ થયો છે તો દે-
હનો અજાવ ઠતાં ધ્યાન કેવીરીતે ઘટે ?

આચાર્ય જગવાન્ ઉત્તર આપે છે જો શિષ્ય ! અયોગી ગુણસ્થાનમાં
સૂદ્ધકાયયોગ વિચ્ચમાન ઠતાં અયોગી કહેવાય છે તેનું કારણ એ છે કે
તે કાયયોગથી જે ક્રિયા થાય છે તે અતિ સૂદ્ધરૂપ છે, તથા તે કાય-
યોગ શીઘ્ર દ્ધય પામનાર છે, વલી કાયાનું કાર્ય કરવામાં અસમર્થ હો-
વાથી કાય હોવા ઠતાં પણ અયોગી છે. વલી શરીર આશ્રય હોવાથી
ધ્યાન પણ છે. તે કારણથી વને વાવતમાં વિરોધ નથી તે વિરોધ કોને
નથી ? અયોગીગુણસ્થાનવર્તી પરમેષ્ઠિ જગવંતને. તે પરમેષ્ઠિ જગવંત
કેવા છે ? નિજશુદ્ધાત્મચિદ્રૂપ તન્મય પણે ઉત્પન્ન, નિર્જેર, પરમાનંદ
વિરાજ માન છે

હવે ધ્યાનના નિશ્ચય, વ્યવહારનું સ્વરૂપ કહિયે ઠિયે તત્ત્વથી અર્થાત્
નિશ્ચય નયથી આત્માજ ધ્યાતા છે, આત્માજ કર્ણ રૂપ છે, આત્માજ કર્મ

રૂપતાપન્નને ધ્યાય છે તેનાથી અન્ય, ઉપચારરૂપ અષ્ટાંગયોગ પ્રવૃત્તિ લક્ષણ તે સર્વ વ્યવહારનયથી ધ્યાન જાણવું

હવે અયોગી ગુણસ્થાન વર્તિના ઉપાત્ય સમયના કૃત્ય કહિયે ઠિયેં કેવલ ચિદ્રૂપમય આત્મસ્વરૂપના ધારક યોગી, અયોગી ગુણસ્થાનવર્તી સ્ફુટ પ્રગટ ઉપાત્ય સમયમાં શીઘ્ર યુગપત્ સમકાલેં વહોંતેર કર્મપ્રકૃતિનો ક્ષય કરેઠે તે આ છે શરીર પાંચ, વધન પાંચ, સઘાત પાંચ, અંગોપાંગ ત્રણ, સંસ્થાન ઠ, વર્ણ પાંચ, રસ પાંચ, સંહનન ઠ, અસ્થિર ઠ, સ્પર્શ આઠ, ગંધ વે, નીચગોત્ર, અગુરુલઘુ ચતુષ્ક, દેવગતિ, દેવાનુપૂર્વી, સ્વગતિદ્વિક, પ્રત્યેકત્રિક, સુસ્વર, અપર્યાસિનામ, નિર્માણનામ, વેમાંથી કોષ્પણ એક વેદની, આ વહોંતેર કર્મપ્રકૃતિ મુક્તિપુરીના દ્વારની અર્ગલાન્નૂત છે, તે ઉપાત્ય સમય અર્થાત્ દ્વિચરમ સમયમાં ક્ષય કરેઠે

હવે અયોગી પરમાત્મા અતસમયમા જે જે પ્રકૃતિ ક્ષય કરીને જે કાંઈ કરેઠે તે કહિયે ઠિયેં અતસમયે એકવેદની, આદેયનામ, પર્યાસિનામ, ત્રસનામ, વાદરનામ, મનુષ્યાયુ, યશનામ, મનુષ્યગતિ, મનુષ્યાનુપૂર્વી, સૌજ્ઞાન્ય ઉચ્ચગોત્ર, પચેદ્રિયત્વ, તીર્થંકરનામ આ તેર પ્રકૃતિ ક્ષય કરીને તેજ સમયમાં સિદ્ધપર્યાયને પ્રાપ્ત થાયઠે તે સિદ્ધપરમેષ્ઠી, સનાતન જગવાન્ શાશ્વત લોકાંત પર્યંત જાયઠે તથા અયોગીગુણસ્થાનસ્થ જીવ અવધક છે તથા એકવેદની, આદેય યશ, સુજગ, ત્રસત્રિક, પચેદ્રિયત્વ, મનુષ્યગતિ, મનુષ્યાયુ, ઉચ્ચગોત્ર, તીર્થંકરનામ, આ વાર પ્રકૃતિ વેદેઠે અતના વે સમય પહેલાં પચાશીની સત્તા રહેઠે, ઉપાત્ય સમયમા તેર પ્રકૃતિની સત્તા રહેઠે અને અંતસમયે સત્તારહિત થાયઠે ઇતિ અયોગી ચતુર્દશગુણસ્થાન સ્વરૂપ ॥

આશકા —“નિ કર્મ” કર્મરહિત આત્મા તે સમયે લોકાંતમાં કેવી રીતે જાય છે ?

સમાધાન —કર્મરહિત સિદ્ધની ઝડ્ઝગતિ થાયઠે કયા હેતુથી થાયઠે ? પૂર્વપ્રયોગથી અર્થાત્ અર્ચિત્ય આત્મવીર્યથી ઉપાત્ય વે સમયમાં પચાશી કર્મપ્રકૃતિ ક્ષય કરવાવાસ્તે જે વ્યાપાર પ્રારંભ કર્યો હતો તેનાથી ઝડ્ઝગતિ થાયઠે આ પ્રથમ હેતુ છે તથા કર્મસગતિરહિત થવાથી ઝડ્ઝગતિ થાયઠે આ બીજો હેતુ છે તથા ગાઢતર વધનોથી રહિત થવાથી

ઝર્વગતિ થાયઠે આ ત્રીજો હેતુઠે. તથા કર્મરહિત જીવનો ઝર્વગમન સ્વભાવ ઠે આ ચોથો હેતુ ઠે આ ચારહેતુ ચારદૃષ્ટાંતથી વતાવીએ ઠી-
 એ ૧ જેમ કુંજકારનુ ચક્ર પૂર્વપ્રયોગથી ફર્યાકરે ઠે, તેમ આત્માની પૂર્વ-
 પ્રયોગથીઝર્વગતિ થાય ઠે ૨ જેમ માટીના લેપથી રહિત થતાં તુંવડાની
 જલમાં ઝર્વગતિ થાય ઠે તેમ અષ્ટકર્મરૂપ લેપરહિત થતાં ધર્માસ્તિકા-
 યરૂપ જલથી આત્માની ઝર્વગતિ થાય ઠે ૩ જેમ ઇંડફલ વીજાદિ-
 વંધનોથી તુટું થતાં ઝર્વગમન કરે ઠે, તેવીજરીતે કર્મવીજાદિ વધ વિ-
 ઘ્વેદ થતાં સિદ્ધપણ ઝર્વગમન કરે ઠે ૪ જેમ અગ્નિનો ઝર્વજ્વલન સ્વ-
 ભાવ ઠે તેમ આત્માનો પણ ઝર્વગમન સ્વભાવ ઠે

હવે કર્મરહિત આત્માની અધોગતિ તથા તિર્થો ગતિ કેમ થતી નથી
 તે કહિએ ઠિએ સિદ્ધ આત્મા કર્મગૌરવ અજ્ઞાવથી અધોગમન ધરતો ન-
 થી, તથા પ્રેરકકર્મ અજ્ઞાવથી તિર્થો પણ ગતિ કરતો નથી, તેમજ ધર્મા-
 સ્તિકાયના અજ્ઞાવથી લોકની ડપર પણ ગમન કરી શકતો નથી લો-
 કમાંજ ધર્માસ્તિકાય હોવાથી તે જીવ પુજ્જલની ગતિનો હેતુરૂપ ઠે. મ-
 ત્સ્યાદિને જેમ જલ ઠે તેમ તે ધર્માસ્તિ અલોકમાં નથી, તેથી સિદ્ધ અ-
 લોકમાં જડ શકતા નથી.

હવે સિદ્ધશિલા ડપર લોકાંતમાં સિદ્ધ રહેઠે તેનુ સ્વરૂપ કહિએઠિ-
 એ. ઈપતપ્રાગ્જારા નામની સિદ્ધશિલા ચૌદ રાજલોકના મસ્તક ડપર
 વ્યવસ્થિત ઠે, તેનાથી સિદ્ધો પાસે હોવાથી તે સિદ્ધશિલા કહેવાય ઠે.
 પરંતુ સિદ્ધ પરમાત્મા કાંઈ તે શિલા ડપર વેઠેલા નથી સિદ્ધ તો તે શિ-
 લાથી ડચે લોકાંતમાં વિરાજમાન ઠે તે શિલા કેવી ઠે ? મનોહ્ર, મનો-
 હારિણી ઠે, વલી તે શિલા કેવી ઠે ? સુરજિ કપુરથી પણ અધિક સુગં-
 ધવાલી ઠે, કોમલ ઠે, જેના સૂહ્રુ અવયવો ઠે. વલી તે શિલા કેવી ઠે ?
 પુણ્યા, પવિત્ર, પરમ જ્ઞાસુરા, પ્રકૃષ્ઠ તેજવંત ઠે, મનુષ્યક્ષેત્ર સમાન લાવી
 પહોલી ઠે, શ્વેત ટઠાકાર ઠે, ડત્તાન ટઠાકાર ઠે, અત્યંત શુભરૂપ ઠે,
 સર્વાર્થસિદ્ધવિમાનથી ઘાર યોજન ડપર ઠે વલી તે પૃથ્વી મધ્યજાગ-
 માં આઠ યોજન જાડી ઠે, તથા પ્રાંતમાં ઘટતી ઘટતી માંચીની પાંચથી
 પણ પાતલી ઠે. તે શિલાની ડપર ઇક યોજન લોકાંત ઠે, તે યોજનનો
 જે ચોથો કોસ ઠે, તે કોસના ટઠાજાગમાં સિદ્ધોની અવગાહના ઠે, અ-

ર્થાતિ વે હજાર ધનુષ્પ્રમાણ, કોશના ઠઠા ઝાગમાં પટલે ત્રણસે તેત્રીશ ધનુષ્ અને વત્રીશ આંગલની સિદ્ધોના આત્મપ્રદેશોની અવગાહના છે

હવે સિદ્ધોના આત્મપ્રદેશની અવગાહનાનો આકાર કેવો છે તે લખીએ તિયે જેમ મૂસ (કુલડી) માં મીણ ઝરીને ગાલીએ, તે ગલી જવાથી આકાશનો જેવો આકાર થાય છે તેવો સિદ્ધોનો આકાર છે.

હવે સિદ્ધ પરમાત્માના જ્ઞાન દર્શનનો વિષય લખીએ તિયે ત્રૈલોક્યો દરવર્તી, ચૌદ રજ્જ્વાત્મકઝોકમાં ગુણપર્યાયસયુક્ત જે જે વસ્તુડ છે, તે તે જીવાજીવ સર્વ પદાર્થોને સિદ્ધ પરમાત્મા જાણે છે સામાન્યરૂપેં દેખે છે, વિશેષરૂપેં જાણે છે કારણ કે વસ્તુમાત્ર સામાન્ય વિશેષાત્મક છે

હવે સિદ્ધોના આઠ ગુણ કહિયેતિયે. ૧ જ્ઞાનાવરણ કર્મના ક્ષયથી કેવલજ્ઞાન પ્રગટ થયેલ છે, ૨ દર્શનાવરણ કર્મના ક્ષયથી કેવલ દર્શન પ્રગટ થયેલ છે, ૩ વેદનીય કર્મના ક્ષયથી અવ્યાવાધ અનંતસુખ થયેલ છે, ૪ દર્શન મોહનીય તથા ચારિત્રમોહનીયનો ક્ષય થવાથી શુદ્ધ સમ્યક્ત્વ ચારિત્ર ક્ષાયકરૂપ થયેલ છે, ૫ આયુકર્મનો ક્ષય થવાથી અદ્વયગતિ થયેલ છે, ૬ નામકર્મનો ક્ષય થવાથી અમૂર્તપણું પ્રગટ થયેલ છે, ૭ ગોત્રકર્મનો ક્ષય થવાથી અનંત અવગાહના પ્રગટ થયેલ છે, ૮ અંતરાયકર્મનો ક્ષય થવાથી અનંતવીર્ય પ્રગટ થયેલ છે

હવે સિદ્ધોના સુખનું સ્વરૂપ કહિયેં તિયે ચક્રવર્તિની પદવી તેમજ ઈંદ્રની પદવીના સુખ કરતા સિદ્ધનું સુખ અનંતગણુ છે વલી તે સુખ કેવું છે ? ક્લેશરહિત છે “અવિદ્યાસ્મિતા” રાગ, દ્વેષ, અજિનિવેશ દ્વેષાદિ ક્લેશ જેમા નથી વલી તે સુખ કેવું છે ? અવ્યય છે, સ્વસ્વજાવથી વ્યય ન થાય તેવું છે

હવે સિદ્ધજગવંતે જે પ્રાપ્ત કરેલ છે તેનો સાર કહિયે તિયે સિદ્ધજગવંતે પરમપદ પ્રાપ્ત કરેલ છે, તે પરમપદ કેવું છે ? આરાધકોને આરાધ્ય છે, સાધકોએ સમ્યક્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાદિથી સાધેલ છે, ધ્યાયકોને ધ્યેય છે, નિરતર અનેકપ્રકારના ધ્યાનના ઉપાયથી ધ્યાવવા યોગ્ય છે; જે પદ અજવ્યજીવોને સદા ડુર્લભ છે, કેટલાએક જવ્યજીવોને પણ ડુર્લભ છે, ડુર્લભ્યોને કષ્ટથી પ્રાપ્ત થાય છે, એવું પરમપદ સિદ્ધજગવંતે પ્રાપ્ત કરેલ છે. વલી તે પદ કેવું છે ? ચિદાનંદમય ચિદ્રૂપ પરમાનંદરૂપ છે

हवे मुक्तिनुं स्वरूप कहियेंठियें. कोइ वादी अत्यताजावरूप मुक्ति माने ठे, ते बौद्धोनी मुक्ति ठे कोइ वादी जडमयी, ज्ञान अजावमयी मुक्ति माने ठे ते नैयायिक, वैशेषिकमतवालानी मुक्ति ठे कोइ वादी मुक्ति प्राप्त कर्यापठी फरी ते आत्मा संसारमां अवतार धारण करेठे, फरी मुक्तरूप थाय ठे एवी मुक्ति माने ठे, ते आजीविका मतवालानी मुक्ति ठे. कोइ वादी क्लिष्ट कर्मथी विषयसुखमय मुक्ति माने ठे, ते कहे ठे के, मोक्षमां जोग जोगववा वास्ते बहु अप्सराज मले ठे, खावा-वास्ते बहु खादिष्ट वस्तुज मले ठे, पीवा वास्ते खादिष्ट मदिरा मले ठे, रहेवा वास्ते सुदर वाग मले ठे, इत्यादि कोइवादी कहे ठे के, आत्मानी मुक्ति कदापि थती नथी, ते जैमिनी मुनिनो मत ठे. खरडज्ञानी कहे ठे के जे वेदोक्त अनुष्ठान करे ठे, ते सर्वथा उपाधिरहित तो थतो नथी, परंतु शुभ्रपुण्यना फलथी सुदर देह प्राप्त करीने, ईश्वरनी साये मलीने, केटलाएक कटपो सुधी सुख जोग जोगवे ठे, ज्यां इष्टा थाय त्यां उडीने चाछ्या जाय ठे, फरी संसारमां जन्म लहे ठे, फरी पूर्ववत् सुख जोग जोगवे ठे, ए प्रमाणे अनादि अनंतकाल सुधी कर्या करे ठे, परंतु एक स्थलें स्थिति करता नथी, एवी तेमनी मुक्ति ठे, सर्वज्ञ अर्हंत परमेश्वरे सत्तरूप, ज्ञानदर्शन रूप, असाररूप, जे आ संसार ठे तेनाथी विरुद्ध, साररूप, निस्सीम आत्यंतिक सुखरूप, अनंत, अर्ती-द्रिय आनंद अनुभवस्थान, अप्रतिपाति, स्वस्वरूपावस्थानरूप, मुक्ति कही ठे. बृहद्गङ्गीय श्रीवज्रसेनसूरिना शिष्य श्रीहेमतिलक सूरि पट्टप्रतिष्ठित श्रीरत्नशेखर सूरिए चौदगुणस्थानकनु स्वरूप लखेल ठे, तेने अनुसारें जापामय किंचित् गुणस्थानक स्वरूप मे लखेल ठे.

प्रश्न - हे जैन ! तमे सर्व वादिउंनी कहेली मुक्ति अनुपादेय समज्या, अने अर्हंतनी कहेली मुक्ति उपादेय समज्या, तेनुं शु कारणठे ?

उत्तर.- हेजग्य ! सर्व वादिउंनी मुक्ति, परुदर्शननुं निरूपण चतुर्थ परिच्छेदमां करेल ठे, त्यां बतावेल ठे, ते जोतां आ वादिउंनी मुक्ति वास्तविक नथी जुठ ज्यारे अत्यताजावरूप मुक्ति थाय त्यारे आत्मानो ज अजाव थयो, हवे मोक्षफल कोने प्राप्त थयु ? एवो कोण होय के जे आत्माना अत्यताजाववास्ते यत्न करे ? तथा ज्ञानाजावरूप जे मुक्ति

ર્થાત્ તે હજાર ધનુષ્પ્રમાણ, કોશના ઠઠા જાગમાં ઇટલે ત્રણસે તેત્રીશ ધનુષ્ અને વત્રીશ આંગલની સિદ્ધોના આત્મપ્રદેશોની અવગાહના છે

હવે સિદ્ધોના આત્મપ્રદેશની અવગાહનાનો આકાર કેવો છે તે લ-
લ્લીએ ઊંચે જેમ મૂસ (કુલડી) માં મીણ જરીને ગાલીએ, તે ગલી-
જવાથી આકાશનો જેવો આકાર થાય છે તેવો સિદ્ધોનો આકાર છે

હવે સિદ્ધ પરમાત્માના જ્ઞાન દર્શનનો વિષય લલ્લીએ ત્રિયે ત્રૈલોક્યો
દરવર્તી, ચૌદ રજ્જ્વાત્મકલોકમાં ગુણપર્યાયસયુક્ત જે જે વસ્તુડ છે, તે
તે જીવાજીવ સર્વ પદાર્થોને સિદ્ધ પરમાત્મા જાણે છે સામાન્યરૂપેં દેખે-
છે, વિશેષરૂપેં જાણે છે કારણ કે વસ્તુમાત્ર સામાન્ય વિશેષાત્મક છે

હવે સિદ્ધોના આઠ ગુણ કહિયેંત્રિયેં ? જ્ઞાનાવરણ કર્મના ક્ષયથી
કેવલજ્ઞાન પ્રગટ થયેલ છે, ૧ દર્શનાવરણ કર્મના ક્ષયથી કેવલ દર્શન
પ્રગટ થયેલ છે, ૨ વેદનીય કર્મના ક્ષયથી અવ્યાવાધ અનંતસુખ થયેલ
છે, ૪ દર્શન મોહનીય તથા ચારિત્રમોહનીયનો ક્ષય થવાથી શુદ્ધ સ-
મ્યક્ત્વ ચારિત્ર ક્ષાયકરૂપ થયેલ છે, ૫ આયુકર્મનો ક્ષય થવાથી અક્ષ-
યગતિ થયેલ છે, ૬ નામકર્મનો ક્ષય થવાથી અમૂર્તપણુ પ્રગટ થયેલ છે,
૭ ગોત્રકર્મનો ક્ષય થવાથી અનંત અવગાહના પ્રગટ થયેલ છે, ૮ અં-
તરાયકર્મનો ક્ષય થવાથી અનતવીર્ય પ્રગટ થયેલ છે.

હવે સિદ્ધોના સુખનુ સ્વરૂપ કહિયે ત્રિયે ચક્રવર્તિની પદવી તેમજ
શંક્રની પદવીના સુખ કરતાં સિદ્ધનુ સુખ અનંતગણુ છે વલી તે સુખ
કેવુ છે ? ક્લેશરહિત છે “અવિદ્યાસ્મિતા” રાગ, દ્વેષ, અજિનિવેશ
ઇત્યાદિ ક્લેશ જેમા નથી વલી તે સુખ કેવુ છે ? અવ્યય છે, સ્વસ્વજ્ઞા-
વથી વ્યય ન થાય તેવું છે

હવે સિદ્ધજગવંતે જે પ્રાપ્ત કરેલ છે તેનો સાર કહિયે ત્રિયે સિદ્ધજ-
ગવંતે પરમપદ પ્રાપ્ત કરેલ છે, તે પરમપદ કેવુ છે ? આરાધકોને આરાધ્ય
છે, સાધકોએ સમ્યક્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાદિથી સાધેલ છે, ધ્યાયકોને ધ્યેય
છે, નિરતર અનેકપ્રકારના ધ્યાનના ઉપાયથી ધ્યાવવા યોગ્ય છે, જે પદ
અજ્ઞજીવોને સદા ડુર્લભ છે, કેટલાએક જ્ઞજીવોને પણ ડુર્લભ છે,
ડુર્લભ્યોને કષ્ટથી પ્રાપ્ત થાય છે, એવુ પરમપદ સિદ્ધજગવંતે પ્રાપ્ત કરેલ
છે. વલી તે પદ કેવુ છે ? ચિદાનંદમય ચિદ્રૂપ પરમાનંદરૂપ છે

હવે મુક્તિનું સ્વરૂપ કહિયેઠિયે. કોઈ વાદી અત્યંતાજ્ઞાવરૂપ મુક્તિ માને છે, તે વૌદ્ધોની મુક્તિ છે કોઈ વાદી જડમયી, જ્ઞાન અજ્ઞાવમયી મુક્તિ માને છે. તે નૈયાયિક, વૈશેષિકમતવાલાની મુક્તિ છે કોઈ વાદી મુક્તિ પ્રાપ્ત કર્યાપછી ફરી તે આત્મા સંસારમાં અવતાર ધારણ કરેછે, ફરી મુક્તરૂપ થાય છે એવી મુક્તિ માને છે, તે આજીવિકા મતવાલાની મુક્તિ છે કોઈ વાદી ક્ષિપ્ર કર્મથી વિષયસુખમય મુક્તિ માને છે, તે કહે છે કે, મોક્ષમાં જોગ જોગવા વાસ્તે વહુ અપ્સરાનું મલે છે, ખાવા-વાસ્તે વહુ સ્વાદિષ્ટ વસ્તુનું મલે છે, પીવા વાસ્તે સ્વાદિષ્ટ મદિરા મલે છે, રહેવા વાસ્તે સુદર વાગ મલે છે, ઇત્યાદિ કોઈવાદી કહે છે કે, આત્માની મુક્તિ કદાપિ થતી નથી, તે જૈમિની મુનિનો મત છે ચરહજ્ઞાની કહે છે કે જે વેદોક્ત અનુષ્ઠાન કરે છે, તે સર્વથા ઉપાધિરહિત તો થતો નથી, પરંતુ શુભપુણ્યના ફલથી સુદર દેહ પ્રાપ્ત કરીને, ઈશ્વરની સાથે મલીને, કેટલાક કલ્પો સુધી સુખ જોગ જોગવે છે, જ્યાં ઇચ્છા થાય ત્યાં ઊઢીને ચાલ્યા જાય છે, ફરી સંસારમાં જન્મ લહે છે, ફરી પૂર્વવત્ સુખ જોગ જોગવે છે, એ પ્રમાણે અનાદિ અનંતકાલ સુધી કર્યા કરે છે, પરંતુ એક સ્થલે સ્થિતિ કરતા નથી, એવી તેમની મુક્તિ છે, સર્વજ્ઞ અર્હંત પરમેશ્વરે સત્ત્વરૂપ, જ્ઞાનદર્શન રૂપ, અસારરૂપ, જે આ સંસાર છે તેનાથી વિરુદ્ધ, સારરૂપ, નિસ્સીમ આત્યંતિક સુખરૂપ, અનંત, અતીન્દ્રિય આનંદ અનુજવસ્થાન, અપ્રતિપાતિ, સ્વસ્વરૂપાવસ્થાનરૂપ, મુક્તિ કહી છે. વૃહદ્ગણીય શ્રીવજ્રસેનસૂરિના શિષ્ય શ્રીદેમતિલક સૂરિ પદ્મપ્રતિષ્ઠિત શ્રીરત્નશેખર સૂરિએ ચૌદગુણસ્થાનકનું સ્વરૂપ લખેલ છે, તેને અનુસારે જાપામય કિંચિત્ ગુણસ્થાનક સ્વરૂપ મે લખેલ છે.

પ્રશ્ન — હે જૈન ! તમે સર્વ વાદિનની કહેલી મુક્તિ અનુપાદેય સમજ્યા, અને અર્હંતની કહેલી મુક્તિ ઉપાદેય સમજ્યા, તેનું શું કારણ છે ?

ઉત્તર — હે જગત્ત્રય ! સર્વ વાદિનની મુક્તિ, પરદર્શનનું નિરૂપણ ચતુર્થ પરિઘેદમાં કરેલ છે, ત્યાં વતાવેલ છે, તે જોતાં આ વાદિનની મુક્તિ વાસ્તવિક નથી જુઠું જ્યારે અત્યંતાજ્ઞાવરૂપ મુક્તિ થાય ત્યારે આત્માનો જ અજ્ઞાવ થયો, હવે મોક્ષફલ કોને પ્રાપ્ત થયું ? એવો કોણ હોય કે જે આત્માના અત્યંતાજ્ઞાવવાસ્તે યત્ન કરે ? તથા જ્ઞાનાજ્ઞાવરૂપ જે મુક્તિ

माने ठे, ते पण वास्तविक नथी, कारण के ज्यारे ज्ञाननो अज्ञाव मुक्तने थाय त्यारे पापाण पण मोक्षरूप थइ जाय हवे एवो कोण प्रेक्षावान् ठे जे पोताना आत्माने पापाणतुल्य बनाववा चाहे ? तथा जे आत्मानी सर्वव्यापिरूप मुक्ति माने ठे, अर्थात् ज्यारे आत्मानी मुक्ति थाय ठे, त्यारे आत्मा सर्वव्यापी मोक्षरूप थइ जाय ठे आ कहेवु पण प्रमाण अनजिज्ञ मतवालानु ठे, कारण के आत्मा कोइ प्रमाणथी सर्व लोक-व्यापी सिद्ध थइ शकतो नथी तेनी विशेष चर्चा जोवी होय तो स्याद् वादरत्नाकरावतारिका अवलोकन करवी तथा आत्मानो मोक्ष थया पठी फरी संसारमां जन्म लेवो, फरी मुक्त थवु, आ तो मोक्ष शेनो ? आ तो (जांडो) नो वेश थयो, ते कारणथी आ मत पण वास्तविक नथी तथा जे मतवाला मोक्षमा स्त्रियोनो जोग माने ठे, ते विषयना लोलुपी ठे तथा खरडज्ञानीनी मुक्ति पण-अप्रमाणिक ठे, कोइ प्रमाणथी सिद्ध थती नथी ते कारणथी अर्हत जगवतें जे मुक्ति कही ठे, ते निर्दोष ठे ॥ इतिश्रीतपागच्छीयमुनिश्रीदगणिमणिविजयतष्ठिप्यमुनिश्रीबुद्धिविजयतष्ठिप्यमुन्यात्मारामानदविजयविरचितजेनतत्त्वाददर्शधर्मतत्त्वनिरूपणाविकारे (तद्गुर्जर जापांतरे) चतुर्दशगुणस्थानज्ञाननिर्णयनामा षष्ठ. परिच्छेदः संपूर्ण ॥ ६ ॥

॥ अथ सप्तमपरिच्छेदप्रारंभ ॥

आ परिच्छेदमां सम्यक् दर्शननु स्वरूप लखियें ठिये सम्यक् दर्शननु स्वरूप पूर्वे काइक लखी आव्या ठिये, परंतु जव्यजीवोने बोध थवा वास्ते विस्तारथी लखवानी जरुर ठे तेथी विशेष लखिये ठियें सम्यक्त्वना वे प्रकार ठे १ व्यवहार सम्यक्त्व, २ निश्चय सम्यक्त्व यथार्थ तत्त्वरूप विज्ञानपूर्वक रुचि, ते सम्यक्त्व ते सम्यक्त्व, त्रण तत्त्व उपर यथार्थ रुचि थवाथी थाय ठे. त्रण तत्त्व आ ठे, १ देवतत्त्व, २ गुरुतत्त्व, ३ धर्मतत्त्व. तेनेविषे श्रद्धा (प्रतीति) जे पुरुष करे ते सम्यक्त्ववान् थाय ठे ते श्रद्धाना वे जेद ठे १ व्यवहार, २ निश्चय तेउ मध्येनी प्रथम व्यवहारश्रद्धानु स्वरूप लखिये ठियें

व्यवहार श्रद्धाना देव श्री अरिहत, जेनु स्वरूप प्रथम परिच्छेदमां वर्णवेळु ठे, ते अहिआ जाणी लेवु. अरिहतना चार निक्षेप अर्थात् ख-

રૂપ ઠે ૧ નામનિક્ષેપ, ૨ સ્થાપનાનિક્ષેપ, ૩ ડ્રવ્યનિક્ષેપ, ૪ જાવનિક્ષેપ
આ ચારે નિક્ષેપનું વિસ્તારપૂર્વક સ્વરૂપ જોવું હોય તો વિશેષાવશ્યક
અવલોકન કરવું. પ્રથમ નિક્ષેપ, નામ અર્હત અર્થાત્ “નમો અરિહંતાણ”
એમ કહેવું આ પદનો જપ કરવાથી અનેક જીવ સંસારસમુદ્ર તરી ગ-
યેલ ઠે. વીજો સ્થાપનાનિક્ષેપ, તે અરિહંતની પ્રતિમા, સમસ્ત દોષ ચિ-
હ્નોથી રહિત સહજ સુજગ, સમચતુરશ્ચ સંસ્થાનવાલી, પદ્માસન, કાયો-
ત્સર્ગ મુદ્રારૂપ, શાંતરસમય જિનવિવ દેખીને, તેની સેવા, પૂજા, જ્ઞાતિ
કરવાથી અનંત જીવોએ મોક્ષ પ્રાપ્ત કરેલ ઠે,

પ્રશ્ન:-અરિહંતની પ્રતિમા પૂજવી તથા તેને નમસ્કાર કરવો, એમ
સ્થાપના નિક્ષેપને માની, પ્રતિમાને મુક્તિદાયક સમજવી, આ નિ.કેવલ
મૂર્ખતાનું ચિહ્ન ઠે, કારણ કે પ્રતિમા જડરૂપ હોવાથી શું આપી શકે ઠે ?

ઉત્તર -હે જવ્ય ? આપ કોઈ પણ શાસ્ત્રને પરમેશ્વરનાં વચનરૂપ મા-
નોઠો કે નહિ ? જો શાસ્ત્રને પરમેશ્વરનાં વચનરૂપ માનતા હો, તેમજ
તે શાસ્ત્રને સત્યસ્વરૂપે સસારસમુદ્રથી પાર ઉતારનાર માનતા હો તો,
તેવીજ રીતે પરમેશ્વરની પ્રતિમાને માનવામાં શા વાસ્તે લજ્જા ધારણ ક-
રોઠો ? જેવું શાસ્ત્ર જડરૂપ ઠે, અર્થાત્ તેમાં શ્યાહી અને કાગલ શિવાય
વાકી કાંઈ પણ નથી, તેવી પરમેશ્વરની પ્રતિમા પણ ઠે, જો એમ કહો કે
કાગલો ઉપર શ્યાહીથી અક્ષર સંસ્થાન પડેલાં વાંચવાથી પરમેશ્વરના ક-
થનનો વોધ થાય ઠે, તો તેવીજ રીતે પરમેશ્વરની મૂર્તિ દેખવાથી પણ
પરમેશ્વરના સ્વરૂપનો વોધ થાય ઠે

પ્રશ્ન.-પ્રતિમા દેખવાથી અરિહંત સ્વરૂપ તો સ્મરણ થાય ઠે, પરંતુ પ્ર-
તિમાની જ્ઞાતિ કરવાથી શું લાજ ઠે ?

ઉત્તર.-શાસ્ત્ર શ્રવણ કરવાથી પરમેશ્વરના વચનનો વોધ થયો તો પણ
જ્ઞાતકનો જેમ શાસ્ત્રને ઉચ્ચસ્થાનમાં રાખે ઠે, કોઈ શિરપર લઈ ફરે ઠે,
કોઈ ગલામાં લટકાવી રાખે ઠે, કેટલાએક સિંહાસન ઉપર, કેટલાએક
સુંદર વાજોઠ ઉપર શાસ્ત્રોને સુંદર સુદર રુમાલોમાં લપેટી રાખે ઠે, અને
શાસ્ત્રોની પૂજા, જ્ઞાતિ, વહુમાન, નમસ્કાર પ્રમુખ કરે ઠે. જેમ શાસ્ત્રનાં
વચનો વિનય, વહુમાનપૂર્વક શ્રવણ કરવાથી તેથી થતા અનેક લાજનો
જ્ઞાતકનો અનુજવ કરે ઠે, તેવીજરીતે જિન પ્રતિમાની વિનય, વહુમાનપૂ-

ર્વક જાતિ કરવાથી તેની શાંતમુદ્રા સેવકજનને પરમશાંતરસ પ્રસુખ થાય
નેક લાજ ઉત્પન્ન કરાવે છે

પ્રશ્ન—જેમ પઢરની ગાયથી દૂધની ગરજ સરતી નથી, તેમ પ્રતિમા
પણ કાંઈ ગરજ સરતી નથી, તો હવે પ્રતિમાને શાવાસ્તે માનવી જોડ્યે

ઉત્તર:—જેમ કોઈ પુરુષ મુઠથી ગાય, ગાય, એમ સત્યરૂપે ઉચ્ચારકર
ઠતાં પણ તેનું ડર દૂધથી જરાતું નથી, તેમ પરમેશ્વરનું નામ લેવાથી
તેમજ તેનો જાપ કરવાથી પણ કાંઈ લાજ થતો નથી તે કારણથી પ
મેશ્વરનું નામ પણ ન લેવું જોડ્યે ?

પ્રશ્ન.—પરમેશ્વરનું નામ લેવાથી તો અમારું અંત કરણ શુદ્ધ થાય છે

ઉત્તર.—તેવીજરીતે પરમેશ્વરની પ્રતિમા દેખવાથી પણ પરમેશ્વરનું
સ્વરૂપનો વોધ થાય છે તેથી અંતઃકરણની શુદ્ધિ અહિંસા પણ સરસીજ

પ્રશ્ન.—પરમેશ્વરનું નામ લેવાથી પુણ્ય છે તો પઠી પ્રતિમા શાવાસ્તે પૂજવી

ઉત્તર—જેવી સ્થાપના (પ્રતિમા) દેખવાથી આત્માની શુદ્ધ પરિણા
થાય છે, તેવી નામથી થતી નથી કારણ કે જેમ કોઈ સુદર યૌવનવંત
છત્રીનું નામ લેવાથી રાગ તો ઉત્પન્ન થાય છે, પરંતુ જો તે સુદર યૌવન
વતી છત્રીની મૂર્તિ પ્રગટ સર્વાકારવાલી સન્મુખ દેખીએ તો અધિક
તર વિષયરાગ ઉત્પન્ન થાય છે, તેટલાજ કારણસર શ્રી દશવૈકાલિક સ
ત્રમા લખેલું છે કે “ ચિત્તજિત્તી ન નિજ્ઞાણ નારી વાસુલંકિય ” અર્થા
છત્રીના ચિત્રામણવાલી જીત દેખવાથી પણ વિકાર ઉત્પન્ન થાય છે અ
વાત તો પ્રગટ (પ્રસિદ્ધ) છે કે રાગીની મૂર્તિ દેખવાથી રાગ ઉત્પ
થાય છે, તથા કોકશાસ્ત્રોક્ત છત્રી, પુરુષના વિષય સેવનના ચોરાશ
આસન દેખવાથી તત્કાલ વિકાર ઉત્પન્ન થાય છે, તેવીજ રીતે નિર્વિકા
સ્થાપના રૂપ શાંતમુદ્રા, શ્રી વીતરાગ પરમાત્માની દેખવાથી જેવો નિર્વિ
કાર શાંતિજાવ ઉત્પન્ન થાય છે, તેવો નામ લેવાથી થતો નથી

પ્રશ્ન—જેમ કોઈ છત્રીના જર્જારનું નામ દેવદત્ત છે, તે દેવદત્ત મરી
ગયો, વાદ તે છત્રીને પોતાના પતિ દેવદત્તની મૂર્તિ બનાવી, તે મૂર્તિથી
જેમ તે છત્રીનું સુહાગ, સંતાનોત્પત્તિ તથા કામદંડા પૂર્ણ થતાં નથી, તે
વીજ રીતે જગવાનની મૂર્તિથી પણ કાંઈ લાજ થતો નથી

ઉત્તર.—દેવદત્તની છત્રી દેવદત્તના મરણ પછી આસન વિઠાવીને દેવદ

ત્તના નામની માલા ફેરવે, તેથી જેમ તે સ્ત્રીનું સુહાગ રહેતું નથી, તથા પતિનું નામ લેવાથી જેમ સંતાનોત્પત્તિ થતી નથી, તથા કામેષ્ટા તૃપ્ત થતી નથી, તેવીજ રીતે જો કહેવામાં આવશે તો તો જગવાનનું નામ લેવાથી પણ કાંઈ સિદ્ધિ થશે નહિ આ દૃષ્ટાંતથી તો જગવાનનું નામ પણ ન લેવું જોઈએ ?

પ્રશ્ન—પ્રતિમા તો કારીગર વનાવે છે, તે કારીગરને પણ પૂજવા જોઈએ ?

ઉત્તર—વેદાદિ શાસ્ત્ર લિખારી (લહીયા) લખે છે, તેને પણ પૂજવા જોઈએ તેમજ સાધુનાં માત પિતાને સાધુથી અધિક પૂજવાં જોઈએ.

પ્રશ્ન—આ કાલમાં કોઈપણ બુદ્ધિમાન્ સ્થાપના માનતા નથી.

ઉત્તર—બુદ્ધિમાન્ તો સર્વ માને છે, પરંતુ મૂર્ખ માનતા નથી

પ્રશ્ન—કયા બુદ્ધિમાન્ સ્થાપના માને છે ? વતાવો તેનેના નામ ?

ઉત્તર—પ્રથમ તો સાંસારિક વિદ્યાવાલા સર્વ બુદ્ધિમાન્, જૂગોલ, લ-ગોલ, દ્વિપ, અર્થાત્ યુરોપખંડ આદિમાં ફ્લંડ પ્રમુખનાં ચિત્ર સર્વ, સ્થાપનારૂપ માને છે, તેમજ વનાવે છે, તથા કકાર આદિ જે અક્ષરો છે તે સર્વ પુરુષના (ईश्वरના) શબ્દની સ્થાપના કરે છે વલી જૈનિર્ઝના મતમાં એકસો આઠ મળકા, માલામાં રાખવામાં આવે છે, પરંતુ ન્યૂનાધિક રાખવામા આવતા નથી તેનો હેતુ એ છે કે જૈન, વારણ અરિહંત પદના માને છે, આઠગુણ સિદ્ધ પદના માને છે, ઠત્રીશ ગુણ આચાર્યપના માને છે, પચીશ ગુણ ઉપાધ્યાય પદના માને છે, અને સત્તાવીશ ગુણ સાધુ પદના માને છે, સર્વ મલી એકસો આઠ ગુણ થાય છે, તે વાસ્તે જૈનીર્ઝના મતમાં માલામાં જે મળકા છે, તે એકેક મળકા એકેક ગુણની સ્થાપના છે, તેથી આ માલા પણ સ્થાપના છે, તેવીજ રીતે વીજા મતોમાં પણ માલા, તસલીર છે, તે સર્વ કોઈને કોઈ વસ્તુની સ્થાપના છે, નહિ તો એકસો આઠ અથવા એકસો એકનો નિયમ નહિ જોઈએ વલી પાદરી લોકોપણ પોતાના ઠાપેલા પુસ્તકોમાં ઇસામસીહ (જીસસક્રાઈસ્ટ) ની મૂર્તિ તેજ વચ્ચતની ઠપાવે છે, કે જે વચ્ચતે મસીહને ગૂલી ઉપર દેવાને લઈ જતા હતા તે મૂર્તિને દેખવાથી ઇસામસીહની સર્વ અવસ્થા ચ્યાલમા આવી જાય છે વસ ! સ્થાપનાનું પ્રયોજન તો એજ છે કે તે દેખવાથી અસલ વસ્તુનું સ્વરૂપ યાદ આવી જાય છે આશ્ચર્ય તો એજ છે

के वर्तमानमां केटलाएक तुल्लुळ्ळिवाला पोताना वनावेला पुस्तकमां यङ्गशाला तथा यङ्गोपकरणनी स्थापना पोताना हाथशी करीने पोताना जिण्योने जणावे ठे के यङ्गोपकरण आ आकृतिनां जोड्ण, ठतां फरी कहे ठे के अमे स्थापनाने मानता नथी हवे विचार करवो जोड्ण के ते उना करतां अधिक मदमति कोड जगत्मा ठे ? पोते स्थापना करे ठे, ठतांफि फरी कहे ठे के अमे स्थापनाने मानता नथी ते कारणथी जे पु रूप पोताना शाखना कर्त्ताने देहधारी मानशे, ते अवश्य तेनी मूर्त्तिने पण मानशे, अने जेउ पोताना शाखना उपदेष्टाने देहरहित माने ठे, तेउ अद्वयबुद्धिमंत होवाथी प्रमाण अनजिज्ञ ठे, कारण के जेने देह नथी, ते शाखना उपदेष्टा कदापि होड शकता नथी, कारण के देह रहित होवु, अने शाखना उपदेश देवावाला थवु, ए वातमां कोड पण प्रमाण नथी बली निराकार, सर्वव्यापी परमेश्वरनु ध्यानपण कोड करी शकतुं नथी, दृष्टांत, जेम आकाशनु ध्यान ते कारणथी अढार दूषणोथी रहित जे परमेश्वर ठे, तेनी मूर्त्ति अवश्य मानवी तथा पूजवी जोड्ण, एवा देव तो अर्हंतज ठे, ते कारणथी अर्हंतनी प्रतिमा मानवी जोड्ण, परंतु कोड दुर्बुद्धिमान्ना कुहेतुउथी तजवी न जोड्ण इति स्थापना

हवे त्रीजा अव्यनिक्षेपनु स्वरूप एवु ठे के, जे जीवे तीर्थंकर नाम कर्मनो निकाचित वध करेलो ठे, ते जीवमा जावि गुणोनो आरोप, अर्थात् जविष्यमां तीर्थंकर जगवान् आ प्रमाणे थशे, एवो वर्त्तमानमां तेनामां आरोप करीने वंदन, पूजन करवाथी अनेक जव्यजीवोए मोक्ष प्राप्त करेल ठे

चोथो जावनिक्षेप वर्त्तमानकालमां सीमंधर प्रमुख तीर्थंकर केवल-ज्ञानसंयुक्त, समवसरणमा विराजमान, जव्यजीवोना प्रतिबोधक, चतुर्विधसघना स्थापक, एवा जाव अर्हंत, जेना चरणकमलनी सेवा करीने अनेक जीव मोक्ष प्राप्त करेठे, आ जावनिक्षेप ठे आ चारे निक्षेपे संयुक्त, एवा जे अरिहंत, देवाधिदेव, महागोप, महामाहण, महानिर्यामक, महासार्थवाह, महावैद्य, महापरोपकारी, करुणासमुद्र, श्रुत्यादि अनेक उपमा लायक, जव्यजीवोनो अज्ञान अधकार दूर करवाने सूर्य समान, जेमना वचन प्रमाणथी अविरোধि, एवा मुनिमनमोहन, योगी-

શ્વર, ચિદાનંદઘનરૂપ, અરિહંતને હું દેવ અર્થાત્ પરમેશ્વર માનું, તેની સેવા કરુ, તેની આજ્ઞા શિરપર ધારણ કરુ, એમ જે માનવું તે પ્રથમ વ્યવહાર શુદ્ધ દેવતત્ત્વ છે.

વીજા નિશ્ચય શુદ્ધ દેવતત્ત્વનું સ્વરૂપ કહીયે ઠીયે. જે શુદ્ધ આત્મ-સ્વરૂપનો અનુગ્રહ કરવો, તે શુદ્ધઆત્મસ્વરૂપજ નિશ્ચય દેવતત્ત્વ છે. કેવું છે તે આત્મસ્વરૂપ ? પાંચવર્ણ, વે ગંધ, પાંચ રસ, આઠ સ્પર્શ, શબ્દ, ક્રિયા, તેજથી રહિત, તથા યોગથી રહિત, અતીંદ્રિય, અવિનાશી, અનુપાધિ, અવધી, અક્લેશી, અમૂર્તિ, શુદ્ધ ચૈતન્ય, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રાદિ અનંતગુણોનું જાજન, સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપી એવો મારો આત્મા છે, તેજ નિશ્ચય દેવ છે

હવે વીજા ગુરુતત્ત્વનું સ્વરૂપ કહીયે ઠીયે તેના પાંચ વે જોદ છે ૧ શુદ્ધ વ્યવહાર ગુરુ, ૨ શુદ્ધનિશ્ચય ગુરુ તેમાં શુદ્ધ વ્યવહારગુરુનું સ્વરૂપ તો ગુરુતત્ત્વ નિરૂપણ પરિવેદમાં લખી આવ્યા ઠીયે, ત્યાંથી જાણી લેવું. એવા સાધુને ગુરુ કરી માને એવા ગુરૂની આજ્ઞા મુજબ પ્રવર્તે. એવા મુનિ-ને પાત્ર બુદ્ધિથી શુદ્ધ અન્નાદિ આપે એવું વ્યવહારશુદ્ધગુરુતત્ત્વસ્વરૂપ.

નિશ્ચય ગુરુતત્ત્વ તો શુદ્ધાત્મવિજ્ઞાનપૂર્વક છે દેયોપાદેય ઉપયોગયુક્ત જે પરિહાર પ્રવૃત્તિજ્ઞાન તે નિશ્ચય ગુરુતત્ત્વ છે

ત્રીજા ધર્મતત્ત્વનું સ્વરૂપ કહીયે ઠીયે ધર્મતત્ત્વના પાંચ વે જોદ છે. ૧ વ્યવહારધર્મતત્ત્વ, નિશ્ચયધર્મતત્ત્વ તેમાં વ્યવહારરૂપધર્મ દયા મુખ્ય છે. અને સત્યાદિ વ્રત સર્વ દયાની રક્ષાવાસ્તે છે, તે કારણથી દયાનું સ્વરૂપ લખીયે ઠીયે દયાના આઠ જોદ છે ૧ હ્રદયદયા, ૨ જાણદયા, ૩ સ્વદયા, ૪ પરદયા, ૫ સ્વરૂપ દયા, ૬ અનુવધ દયા, ૭ વ્યવહાર દયા, ૮ નિશ્ચય દયા

૧ હ્રદયદયાનું સ્વરૂપ એવું છે કે સર્વકામ યત્નાપૂર્વક કરવાં જૈનમત વાલાઈનો આ કુલધર્મ છે સર્વ જૈનસમુદાય પ્રાણી ગલીને પીયે છે, અન્ન શોષીને છાયે છે, જે કોઈ જૈની ઠલ કપટ કરે છે, અસત્ય વોલે છે, વિશ્વાસઘાત કરે છે, તે પાપી જીવ છે, અને તે જૈનમતને કલંકિત કરે છે. તે સર્વદોષ, તે જીવનાજ છે, જૈનમતનો તેમાં કાષ્ણ દોષ નથી. જૈનમત તો એવો પવિત્ર છે કે જેમાં કાષ્ણ અનુચિત ઉપદેશ નથી. આ

વાત સર્વસુઙ્ગ જનોને વિદિત છે તે કારણથી જે જે કામ કરવાં તે સર્વ યત્નાપૂર્વક જીવરક્ષાથી કરવા તે દ્રવ્યદયા સમજવી

૨ વીજી જાવદયા વીજા જીવોને ગુણપ્રાપ્તિ વાસ્તે, તથા દુર્ગતિમાં પડતાં જીવોના રક્ષણવાસ્તે, અતઃ કરણમા અનુકંપા બુદ્ધિસંયુક્ત તેજને હિતોપદેશ કરવો તે જાવદયા છે.

ત્રીજી સ્વદયા પોતાના આત્માની અનાદિ કાલથી મિથ્યાત્વ અશુદ્ધ ઉપયોગ, અશુદ્ધશ્રદ્ધાનપૂર્વક અશુદ્ધપ્રવૃત્તિ, તથા કપાયાદિ જાવ શસ્ત્રોથી સમયે સમયે, આત્માના જ્ઞાનાદિગુણોરૂપ જાવપ્રાણોના ઘાતરૂપ, હિસા થયા કરે છે, એવી જિનેશ્વર જગવાનની વાળી શ્રવણ કરવાથી પૂવોક્ત જાવશસ્ત્રોનો ત્યાગ કરીને, સ્વસત્તામાં પ્રવૃત્તિ કરીને, શુદ્ધોપયોગ ધારણ કરીને, વિષય, કપાયથી દૂર રહીને, અને શુદ્ધ અશુદ્ધ કર્મફલના ઉદયમા અવ્યાપક રહીને અર્થાત્ સુખદુઃખમા હર્ષવિપાદ ન કરતાં, પ્રતિક્ષણ અશુદ્ધ કર્મને નિવાન દૂર કરવાની જે ચિતા તેનું નામ સ્વદયા છે આ સ્વદયાની રુચિવાલા જીવ પોતાની પરિણતિ શુદ્ધ કરવા વાસ્તે જિનપૂજા, તીર્થયાત્રા, રથયાત્રા પ્રમુખ શુદ્ધપ્રવૃત્તિ કરે, વહુમાન પૂર્વક જિનગુણામૃતનું પાન કરે, અસત્ પ્રવૃત્તિથી ચિત્તને હઠાવી તત્ત્વાવલંબી કરે, પુજલાવલંબીપણુ હઠાવે, આ શુદ્ધ આશ્રવમા યદ્યપિ દેશવામાં કેટલાક જીવોની હિસા માલમ પડે છે, તોપણ આત્માની અશુદ્ધ પરિણતિ દૂર થવાથી આત્મા ગુણગ્રાહી થાય છે, જ્યારે ગુણગ્રાહી થાય છે, ત્યારે જ્ઞાનવાન થાય છે, તે કારણથી સર્વસાધક જીવોને આ સ્વદયા પરમ સાધન છે આ સ્વદયા વાસ્તે સાબુપણ નવકલ્પી વિહાર કરે છે, ઉપદેશ આપે છે, ચર્ચા કરે છે, તથા પૂજન, પ્રતિલેખન કરે છે યદ્યપિ નદી નાલાં ઉતરતા તથા અન્ય કાર્યપરત્વે યોગોની ચપલતાથી આશ્રવ થાય છે, તોપણ ચેતનસ્વરૂપ અનુયાયી રહે છે, જિનાજ્ઞા પાલે છે, કપાય સ્થાનમંદ કરે છે, સ્વઘ્નતા દૂર કરે છે, અને ધર્મ પ્રવૃત્તિની વૃદ્ધિ કરે છે આ સ્વદયા વાસ્તે સાબુપણ શુદ્ધાશ્રવ પોતાના કટપ્રમાણે આચરણ કરે છે, પરંતુ આ આશ્રવ સાધક દશામા વાધક નથી

૪ ચોથી પરદયા, અર્થાત્ ઠ કાયના જીવોની રક્ષા કરવી જ્યાં સ્વદયા છે ત્યાં પરદયા નિશ્ચયપૂર્વક છે, અને જ્યાં પરદયા છે, ત્યાં

સ્વદયાની ઝજના છે, અર્થાત્ હોય પણ खरी અને ન હોય પણ खरी
૫ પાંચમી સ્વરૂપદયા ઇહ લોક, પરલોકના વિષયસુખવાસ્તે તથા
લોકોની દેખાદેખીથી જે જીવની રક્ષા કરવી તે સ્વરૂપદયા છે આ દયાથી
વિષયસુખ તો પ્રાપ્ત થાય છે, પરંતુ દેહકાના ચૂર્ણની જેમ સંસારની વૃદ્ધિ
થાય છે સ્વરૂપદયા દેખવામાં દયા છે, પરંતુ જાવેં હિંસાજ છે

૬ ઠઠી અનુવધદયા શ્રાવક મોટા આઢવરથી મુનિને વાંદવા વાસ્તે
જાય, તથા ઉપકાર વુદ્ધિથી વીજા જીવોને સન્માર્ગમાં લાવવાવાસ્તે તા-
ડના તર્જના કરે, કોઈને શિક્ષા પણ આપે એ પ્રમાણે કરતાં, દેખવામાં
તો હિંસા છે, પરંતુ અતે સ્વપરને લાજનુ કારણ હોવાથી દયા છે વહી
સાધુ, આચાર્ય પોતાનાં શિષ્ય શિષ્યાઈને તેડની જૂલ યાદ કરાવે છે, યોગ્ય
પ્રસંગે શિક્ષા કરે છે, કોઈને અનુચિત કરતાં નિવારે છે, કોઈને એકવાર
કહે છે, કોઈને વારવાર કહે છે, તથા શિક્ષા કરે છે, કોઈ ઉપર ક્રોધપણ
કરે છે, શાસનના પ્રત્યનીકને પોતાની લબ્ધિથી દંડપણ આપે છે, શ્યાદિ
કામોમાં યદ્યપિ હિંસા દેખાય છે, તો પણ ફલ દયાનાં છે

૭ સાતમી વ્યવહારદયા જે વિધિમાર્ગ અનુયાયી જીવદયા પાલે, સર્વ
ક્રિયાકલાપ ઉપયોગપૂર્વક કરે તે વ્યવહારદયા છે

૮ આઠમી નિશ્ચયદયા શુરૂ સાધ્ય ઉપયોગમાં એકત્વજાવ, અજ્ઞેદ
ઉપયોગ, સાધ્યજાવમાં એકતાજ્ઞાન, તે નિશ્ચયદયા આ દયાથી ઉપરના
ગુણસ્થાનકોમાં જીવ આરોહ કરે છે, તેથી આ દયા ઉત્કૃષ્ટ છે, શ્યાદિ
અનેક પ્રકારથી દયાના સ્વરૂપવિજ્ઞાનપૂર્વક, સૂત્ર, નિર્યુક્તિ, જ્ઞાપ્ય, ચૂર્ણી,
વૃત્તિ પચાંગી સમ્મત, પ્રત્યક્ષાદિ પ્રમાણપૂર્વક, નેગમાદિ નય, નામાદિ
નિદ્દેપ, સત્તજગી, જ્ઞાનનય, ક્રિયાનય, નિશ્ચય વ્યવહાર નય, તથા ડ્ર-
વ્યાર્થિક પર્યાયાર્થિક નય, શ્યાદિ ઉચ્ચ જાવમાં યથાવસરેં અર્પિત, અ-
નર્પિત નયનિપુણતાથી, મુખ્ય ગોણ જાવેં ઉચ્ચનયસમ્મત, શુરૂસ્યાદ
વાદશેલીવિજ્ઞાનપૂર્વક, શ્રીસિદ્ધાતોક્ત દાન, શીલ, તપ, જાવનારૂપ શુ-
જપ્રવૃત્તિ તેનું નામ શુરૂવ્યવહાર ધર્મ કહિયેં

વીજો નિશ્ચય ધર્મ તે પોતાના આત્મસ્વરૂપને જાણવું તથા વસ્તુના
સ્વજાવને જાણવો, જેમ કે મારો આત્મા શુરૂ ચૈતન્ય રૂપ, અસંખ્યાત
પ્રદેશી, અમૂર્ત, સ્વદેહમાત્રવ્યાપી, સર્વ પુજ્જલોથી જિન્ન, અલંબ, અલ્પિત,

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, સુખ, વીર્ય, અવ્યાવાધ, સત્ત્વિદાનંદાદિ અનંત ગુણમય, અવિનાશી, અનુપાધિ, અવિકારી છે તેનાથી વિલક્ષણ જે પરપુ-
 જ્ઞલાદિ તે મારા નથી. તે પુજ્જલના પાંચ વિકાર છે, ૧ શબ્દ, ૨ રૂપ, ૩
 રસ, ૪ ગંધ, ૫ સ્પર્શ આ પાંચના ઉત્તર જ્ઞેદ અનેક છે આલોકાકા
 શમાં ઉદ્યોત, અધકાર, શબ્દ, સર્વરૂપી વસ્તુની ઠાયા, રત્નની કાન્તિ,
 શીત, ધૂપ, નાનાપ્રકારના રંગ, રૂપ, સસ્થાન, નાનાપ્રકારના સુગંધ, દુ-
 ગંધ, નાનાપ્રકારના રસ, સર્વસસારી જીવોના દેહ, જાપા, મનના વિ-
 કટ્પ, દશપ્રાણ, ઠ પર્યાસિ, હાસ્ય, રતિ, અરતિ, જય, શોક, જુગુપ્સા,
 સુશી, ઉદાસિ, કદાગ્રહ, હઠ, લડાઈ, ક્રોધાદિ ચાર કપાય, શાતા, અ-
 શાતા, ઉચ, નીચ, નિડ્રા, વિકથા, સર્વપુણ્ય પ્રકૃતિ, સર્વપાપપ્રકૃતિ, રીક,
 મોજ, સ્ત્રીજ, સ્વેદ, ઠ લેશ્યા, લાજાલાજ, યશ, અપયશ, મૂર્ખતા, ત્રણપ્ર-
 કારના વેદ, કામચેષ્ટા, ગતિ, જાતિ, કુલ, ઇત્યાદિ આઠે કર્મેના વિપાક
 ફલ આ સર્વ વાવતો જીવને અનુજવસિદ્ધ છે, અને સૂક્ષ્મપુજ્જલ ઇન્દ્રિય
 અગોચર છે, તે પરમાણુ આદિ અનેક તરેહના છે પૂર્વોક્ત પુજ્જલના સ-
 યોગથી જીવ ચારે ગતિમાં જટકે છે આ પુજ્જલ મારી જાતિ નથી,
 આ પુજ્જલનો મારી સાથે કાંઈ વાસ્તવ સંબંધ નથી, આ પુજ્જલ સર્વ
 ત્યાગવા યોગ્ય છે, જે આ પુજ્જલનો સંસર્ગ છે તેજ સસાર છે, આ પુજ્જ-
 લની સગતથી જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રાદિ ગુણ વગડી જાય છે, જે આ
 પુજ્જલ દ્રવ્યની રચના છે તે મારા આત્માનો સ્વજ્ઞાવ નથી, ધર્માસ્તિ-
 કાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, કાલ, આ ચારે દ્રવ્ય જ્ઞેયરૂપ
 છે, પરંતુ હું તે સર્વથી અન્ય હું, તેડું મારા નહિ, હું તેડુંનો નહિ, હું તે-
 ડુંનો સાથી પણ નહિ, હું મારા સ્વરૂપનોજ સ્વામી હું, મારો સ્વજ્ઞાવ સ-
 મ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રરૂપ છે, વર્ણરહિત, ગંધરહિત, રસરહિત, સ્પ-
 ર્શરહિત, ચૈતન્યગુણ, અનંત, અવ્યાવાધ, અનંત દાન, લાજ, જોગ, ઉપ-
 જોગ, વીર્યાદિ અનંતગુણસ્વરૂપ છે, તેડુંની શ્રદ્ધા, જ્ઞાસન, રમણતારૂપ
 ચિદાનંદઘન મારો સ્વજ્ઞાવ છે એવો જે મારો પૂર્ણાનંદ સ્વજ્ઞાવ, તે પ્રગટ
 કરવાવાસ્તે સર્વ શુદ્ધ વ્યવહારનય નિમિત્તમાત્ર છે, પરંતુ મુખ્ય તો મારા
 સ્વજ્ઞાવમા જે રમણતા કરવી તેજ શુદ્ધ સાધન છે, તેજ ધર્મ છે ઇતિ નિ-
 શ્ચયધર્મસ્વરૂપ

આ ત્રણે તત્ત્વની જે નિશ્ચય પરિણતિરૂપ શ્રદ્ધા તે સમ્યક્ત્વ કહેવાય છે. જે જીવને એ પ્રમાણે બોધ ન હોય તે જીવ જો કદી પદ્મપાત રહિત, એમ મનમાં ધારે કે “ તં સર્વ નિસ્સંકં, જં જીણેહિ પવેશ્યં ઇત્યાદિ ” જે જિનેશ્વર જગવાને અર્થ કહ્યા છે તે સર્વ નિશંકિત સત્ય છે, તો તેની એવી તત્ત્વાર્થશ્રદ્ધા પણ સમ્યગ્દર્શન કહેવાય છે તેનાથી વિપરીત તે મિથ્યાત્વ કહેવાય છે આ મિથ્યાત્વનું સ્વરૂપ નવતત્ત્વસ્વરૂપમાં લક્ષી આવ્યા ઠીએ ત્યાંથી જાણવું મિથ્યાત્વનો ત્યાગ તેજ સમ્યક્ત્વ કહેવાય છે. ઇતિ વ્યવહારસમ્યક્ત્વસ્વરૂપ.

હવે નિશ્ચય સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ લક્ષીએ ઠીએ પૂર્વે નિશ્ચય દેવ, ગુરુ અને ધર્મનું જે સ્વરૂપ કહ્યું છે, તેજ નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ છે. જે જીવ ચાર અનંતાનુબંધી કપાય, સમ્યક્ત્વ મોહ, મિશ્રમોહ, મિથ્યાત્વમોહ, આ સાત પ્રકૃતિનો ઉપશમ, દ્વયોપશમ, તથા દ્વય કરે તેને નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ થાય છે નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ પરોક્ષજ્ઞાનનો વિષય નથી, કેવલી જાણી શકે છે, કે આ જીવને નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ છે. આ સમ્યક્ત્વ પ્રગટ થતાં જીવને નરક, તિર્યચ, આ વને ગતિના આયુનો બંધ થતો નથી.

હવે સમ્યક્ત્વની કરણી લક્ષીએ ઠીએ સમ્યક્ત્વી જીવ નિત્ય યોગવાદ મલતા, તથા શરીરમાં વ્યાવિનો અજ્ઞાવ ઠતે, જિનપ્રતિમાનાં દર્શન કર્યા પછી ઝોજન કરે, જો જિનપ્રતિમાનો યોગ ન મલે તો પૂર્વ દિશિ સન્મુખ વેસી વર્તમાન તીર્થકરોનું ચૈત્યવંદન કરે જો રોગાદિ વિઘ્નથી દર્શન ન થાય તો જેઠને આગાર છે, તેઠના નિયમનો જગ થતો નથી જિનેશ્વર જગવાન્ના મંદિરમાં દશ મોટી આશાતના અવશ્ય વર્જે તેઠના નામ ૧ તંબોલ, ફલ પ્રમુખ લાવાની વસ્તુ જગવાન્ના મંદિરમાં લાય નહિ, ૨ પાણી, ડુધ, ઠાશ, અર્ક પ્રમુખ પીયે નહિ, ૩ ઝોજન કરે નહિ, ૪ મંદિરની અંદર ઉપાનહ પ્રમુખ લાવે નહિ, ૫ સ્ત્રી આદિ સંગ મૈથુન સેવે નહિ, ૬ શયન કરે નહિ, ૭ થુકે નહિ, ૮ લઘુશંકા કરે નહિ, ૯ જંગલ (દિશા) જાય નહિ, ૧૦ મંદિરમાં જુગાર, ચોપટ, ચિત્તરંજ પ્રમુખ રહે નહિ. આ દશ આશાતના ટાલે, તથા ઉત્કૃષ્ટી ચોરાશી આશાતના વર્જે વલી એક માસમાં આટલા ફુલહાર ચઢાવું, એકમાસમાં આટલું ઘી આપુ, એકવર્ષમાં આ-

टला अगलूहणां आपु, वर्षमां आटहुं केशर, चदन, घरास, कपुरप्रमुख जगवान्नी पूजामां वापरु, धूप, अग्रवत्ति जखेवु, अक्षत, नैवेद्य, फल पूजा आ प्रमाणे करुं, धनने अनुसारे वर्षमां आटली अष्टप्रकारी, सत्तर प्रकारी पूजा रचावु, वर्षमा आटला रुपैया साधारणद्रव्यमां खरचु, वर्षमा आटहु द्रव्य पूजावास्ते खरचु, दिनदिन प्रति एक नवकारवाली अर्थात् माला पचपरमेष्ठि मंत्रनी, मोक्षनिमित्त जपु, दिनप्रति रोगना अज्ञाव ठते नमस्कार सहित वे घडी दिनचढे त्यासुधी चार आहारनु प्रत्याख्यान करु, रात्रिमां छुविहार प्रत्याख्यान करुं, रोगादिकारणे न थइ शके तो आगार, वर्षप्रति आटला साधर्मी वधुर्त्तने जमाहु, ए प्रमाणे सम्यक्त्व पावु, तथा सम्यक्त्वना पाच अतिचार ठे ते टालुं ते पाच अतिचानु स्वरूप कहिये ठिये

१ प्रथम शका अतिचार जिनवचनमां शका न करवी, कारण के जिनवचन बहुज गच्चीर ठे, ते सर्वना यथार्थ अर्थ समजावनारा आ कालमां कोइ गुरु नथी, वली शास्त्रो जे ठे ते अनतनयात्मक ठे तेउमां गणतरी तथा सज्ञा विचित्र तरेहनी ठे कोइ स्थले कोडीशब्द कोडनो वाचक ठे, तो कोइ स्थले रुढी वस्तुवाचक ठे, कारण के श्रीजडगणि क्षमाश्रमण सर्वसधना सम्मत आचार्य, सघयणनामा पुस्तकमा तथा विशेषणवती ग्रंथमा लखेठे के, कोइक आचार्य कोडी शब्दने कोडनो वाचक मानता नथी, परंतु सज्ञांतर मानेठे, वर्तमान कालमा वीशने पण कोडी कहेठे, तथा सोरठ देशमा पाच आनाने पण कोडी कहेठे जेवो आ कोडी शब्दमां मतातर ठे, तेवी रीते गत, सहस्र शब्दोपण कोइ संज्ञाना वाचक होय तो काइ दोष नथी वली जगजय तीर्थमा ज्या मुनिठ मोक्ष गयेला ठे, त्या पण पांच कोडी आदिशब्दोनी कोइ सज्ञा ठे, तेवीजरीते ठप्पन कुलकोडी जादव कहेवायठे, त्यापण यादवोना ठप्पन कुलोनी कोडी कोइ सज्ञाविशेष ठे, एजप्रमाणे शास्त्रोमां सर्वस्थले चक्रवर्त्तिनी सेना, तथा कोणिक चेटक राजाउनी सेनामा जे कोडी तथा शत सहस्र शब्दो ठे, ते संज्ञाविशेषवाचक सज्जव थायठे, ते कारणथी सर्व शब्दोना सर्वस्थले एकसरखा अर्थ मानवा युक्त नथी

२। कथनमा पूज्यश्री जिनजडगणिकक्षमाश्रमण पुरा साक्षो आपनारठे

वली केटलाएक जव्यजीवोए सामान्य प्रकारे एम पण सांचलेखुं ठे के पांचमा आरामां उत्कृष्ट एकसो वीश वर्षनु मनुष्यनु आयु ठे; ज्यारे ते जीवो कोइ अग्रेज प्रमुखना मुखयी एम सांचले ठे के दोढसो, वसो तथा अढीसो वर्षनी आयुवाला मनुष्य जोढानादि देशमां विद्यमान ठे, त्यारे दृढश्रद्धावाला, जोला जीव तो तेउनु कहेबु सत्य मानता नथी, कदापि मोटी आयुवालो मनुष्य तेउनी सन्मुख लावी उजो राखिए, तो पण तेउ तो ते वात जूठीज मानशे, कारण के तेउ एम माने ठे के अमारा जिनेइ देवनु कथन कदापि असत्य नथी, परंतु जेउने जैनमतनी दृढश्रद्धा नथी, अने सांसारिक विद्यामां कांश्क निपुण ठे, पठी तेउ कदापि जैनमतवाला होय तो पण, तेउना मनमां अवश्य शका पडी जाय ठे, कारण के तेउए पण जैनमतनां सर्व शास्त्र श्रवण कर्या नथी. सारांश ए ठे के शास्त्रमां जे कथन ठे, ते सापेक्षक ठे, बाहुल्यताथी कहेल ठे, ते कथचित् अन्यथा होय तां तेमां आश्चर्य माननुं नहि, कारण के बहु शास्त्रोमां लखेलुं ठे के ज्योतिष चक्र अर्थात् तारामंडलना सर्व तारा मेरु पर्वतनी प्रदक्षिणा दीए ठे आ वात सर्व जैनी माने ठे, परंतु ध्रुवना तारा कोइ स्थले फरता नथी, अने ध्रुवनी पासेना ताराउं जे सप्त-रूपि रुढिमां प्रसिद्ध ठे, जेउने बालको मंजी, पहेरेदार, कुत्ता, तेमज चोर कहे ठे, तथा बीजा केटलाएक तारा ध्रुवनी नजीक ठे, ते सर्व ध्रुवनी प्रदक्षिणा फरे ठे, परंतु मेरु पर्वतनी प्रदक्षिणा देता नथी, आ बिना अमे जाते अनुजवेली ठे, अने बीजाउंने बतावी शकीए ठीए, तो पठी प्रथम जे शास्त्रकारें कहेलुं ठे के सर्वतारा मेरुनी प्रदक्षिणा दीए ठे, आ कथन जैनी केम सत्य माने ठे ?

समाधान एम ठे के, प्रथमनुं जे कथन ठे, ते बाहुल्यतानी अपेक्षाए ठे, कारण के बहु तारामंडल एउ ठे के ते मेरु पर्वतनी प्रदक्षिणा फरेठे, अने केटलुएक एउ ठे के जेउं ध्रुवनीज आस पास चक्र दीए ठे आ समाधान पूज्यश्री जिनजङ्गणि क्षमाश्रमणजीए संघयण तथा विशेषवती ग्रथमा लखेलु ठे, एवीरीते के मेरु पर्वतनी चारे बाजुए चार ध्रुवठे, अने ते चारे ध्रुवोनी पासे एवा एवा ताराउं ठे जे निरंतर ते चारे ध्रुवोनीज आसपास चक्र दीए ठे. तेथी एम सिद्ध थयु के शास्त्रनुं

जे कथन ठे ते वाहुल्यताए तेमज कोइ अपेक्षाथी संयुक्त ठे, अने कोइस्थले स्थूल व्यवहार नयने मते कथन करेलु ठे, परंतु सूक्ष्म तेमज अधिकन्यूनतानी विवक्षा करेली नथी तेवीजरीतें सो वर्षेथी अधिक आयु जे पचम कालमां कहेलु ठे, ते वाहुल्यतानी अपेक्षा तथा आर्यखड अर्थात् मध्यखडनी अपेक्षा ठे, जो कोइ मनुष्यनुं दोढसो, बसो, तेमज अढीसो वर्षेनु आयुष्य थड जाय तो मनमा जिनवचन माटे शका न करवी, जेमके कोण जाणे जिनवचन सत्य हशे के असत्य हशे ? हेतु ए ठे के शास्त्रना आशय अति गजीर ठे, अने वर्तमानमा यथार्थ बतावनारा गीतार्थ गुरु कोइ नथी

आयुनी वाचतमा समाधान एम ठे के जगवान् श्री महावीर स्वामिना निर्वाण पठी (५८५) वर्ष लगजग जैनमतना आचार्य श्री आर्य रक्षितसूरि नवपूर्वना पाठक थया तेमनी पासे शक्र इइ निगोदना जीवन स्वरूप श्रवण करवा आव्या शक्र इडे प्रथम वृद्ध ब्राह्मणनु रूप धारण करीने श्रीआर्यरक्षित सूरिजीने पुव्यु, हे जगवन् ! हु वृद्ध थयो हुं, जो मारु आयुष्य थोडु होय तो मने कृपा करी बतावो, जेथी हु अनशन करूं, ते सांजली सूरिजीए दशमा पूर्वना यवका अध्ययनमा उपयोग दश्ने जोयु तो तेनु आयुष्य सो वर्षेथी अधिक मालम पव्यु, फरी उपयोग देतां बसो वर्षेथी अधिक जाणवामां आव्युं, फरी उपयोग देता त्रणसो वर्षेथी अधिक जणायु, ते बखते सूरिजीए विचार कयों के आ चारत वर्षेनो मनुष्य नथी आ कथानक आवश्यक सूत्रनी सामायक अध्ययननी उपोद्घात निर्युक्तिमां ठे आ कथानकथी एम सावीत थाय ठे के चारतवर्षेना मनुष्यनु आयुष्य त्रणसो वर्षे सुधीनुं होय तो आश्चर्य नहि, कारण के श्री आर्यरक्षित सूरिजीए वृद्ध ब्राह्मणनु आयु त्रणसो वर्षेथी अधिक देख्यु तयारे कहु के आ चारत वर्षेनो मनुष्य नथी आ कथनथी कथचित् त्रणसो वर्षेसुधीनु आयुष्य चारतवर्षेमां मनुष्यनु होय तो शु आश्चर्य ठे ?

केटलाएक मनुष्यना मनमां एवी पण शका ठे के जैनमतवाला जरतखड क्या सुधी माने ठे ? आ कालमां जे कांइ लोकोना देखवामां अथवा साजलवामा आवे ठे के अमेरीकादि देश तेमज रूशीआ तथा

चीनादि देश चारतवर्षमां गणाय के नहि ? समाधान मात्र एटलुज ठे के अमेरिका तथा विलायतादि सर्वमुलकोनी वचमां जे समुद्र पडेला ठे ते रूपनदेव तेमज चरत चक्रवर्तिना समयमां हुता नहि, परंतु ज-गती बहार जे महासमुद्र ठे तेज हुतो ते कारणथी अर्थात् समुद्र अ-दर आवी जवाथी असल चरतक्षेत्रनु स्वरूप बगडी गयु, केटलोएक जाग समुद्र थइगयो, अने केटलाएक द्विपो बनी गया.

आ वाचतमां जैनमतना शत्रुजय माहात्म्यनामा ग्रथमां लख्यु ठे के सगरनामा बीजा चक्रवर्ती चारतवर्षमां आ समुद्रने जबूद्धीपनी दक्षि-णदिशाना विजयतनामा दरवाजाना रस्तेथी लाबेल ठे, तेम लाववाथी वर्वरादि हजारो देश तो जलमां डुबी समुद्रनी चूमि बनी गया, जे जे उंचा देशो हुता ते विलायतादि द्वीपो बनी गया. असल देशोनां नाम नष्ट थवाथी बहु देशोनां नाम कटिपत राखवामां आव्यां, अने चरत खडनुं स्वरूप तदन फरीगयु, केटलाएक देशोनी चारे बाजुए समुद्रफरी गयो, केटलाएक देशोना उत्तर जागमां बरफ पडवाथी, तेमज समय बदलाइ जवाथी, सर्वथा पाणी जामी गयुं, तेमज समुद्रसाथे मलीगयु, तेथी चारे बाजुए समुद्रज देखाय ठे गमनागमन पण तेज कारणथी बंध थइगयां शास्त्रकारें तो प्रथम आरामां तथा रूपनदेवजी अने चरत चक्रवर्तिना समयमां चारतवर्षनुं जे स्वरूप हुतु तेज प्रमाणे अद्यापि पर्यंत बतावेलुं जणाय ठे, परंतु चारतवर्षनु स्वरूप बगडीने कांश्नुं कांश् स्वरूप केवीरीतें थइगयुं तेनु विस्तारथी वर्णन यथार्थ रीतें क-रेलुं देखवामां आवतु नथी. कदापि कोइए लखेलु इशे तो पण जैनमतनी उपर एवी एवी मोटी विपत्तिउं पडेली ठे के तेथी लाखो तो शुं बलके कोडो ग्रंथ नाश पामी गया ठे, ते कारणथी आ स्थलें स-र्ववृत्तांत यथार्थरीते बतावी शकतो नथी, परंतु जैनमतना जेटला ग्रंथ मारा वांचवामां आव्या ठे, तेउमांथी पण मने जे ठीक लाग्यु ठे ते आ ग्रंथमां मे लखेलुं ठे

सर्वक्षेत्र ते प्रमाणे अदल बदल थइ गयां, गंगा, सिंधु असल स्थान बहेती बहेती रही गइ. आगलनो प्रवाह समुद्रे रोकी लीधो, अने पा-ठलथी पाणी आवबु बध थइ गयु वाढ जे पर्वतथी अधिक नदीनी प्र-

वृत्ति थइ ते नदी ते पर्वतथी निकलती लोकोए मानी लीधी गंगा अने सिंधुमां कुल्लक हेमवत पर्वतथी जल आवबु वध थइ गयु, नाममात्र सिंधु रही गइ. नगरीउमां वनिता नगरीनी कटपनापर अयोध्या मानी, अने काबुलमा तक्षिला अर्थात् वाहुवलनी नगरीनी कटपना करी, जेनु नाम गिजनी प्रसिद्ध ठे, ते तक्षिला पण आज रही नथी कारण ए ठे के जैनिउनी श्रद्धा अनुसारे प्रथम आराने तेमज रूपजदेव अने जरत राजाना समयने व्यतीत थयां असंख्य वर्ष थइ गयां ठे, तो ते दरमी-आन देश, पर्वत, नदी, नगरादि उलट पालट थइ जाय तेमां शुं आश्चर्य ठे।

वली समुद्रनु देशो उपर फरबु तो तौरेत ग्रथथी पण ठीक ठीक सिद्ध थाय ठे. पुराणादि ग्रथोमां पण लखेलुं ठे के कोइ एवो समय हतो, जे वखते समुद्रमां पाणी नहोतु, पाठलथी आवेलु ठे ते कारणथी शत्रुजय माहात्म्यमा जे लखेलु ठे के जरतक्षेत्रमा सगर चक्रवर्ती समुद्रनु पाणी लाव्या ठे, ते कहेबु वास्तविक लागे ठे.

श्रीतपगठना आचार्य विजयसेन सूरिपण पोताना प्रश्नोत्तरमां लखे-ठे के मागध, वरदाम अने प्रजासनामना त्रण जे तीर्थ ठे, ते जगतीनी वहारना समुद्रमां ठे, तेथी पण सिद्ध थाय ठे के जरत चक्रवर्ती ठ खड साधवा तेमज मागधादि तीर्थ साधवा गया हता, त्यारे आ समुद्रनु पाणी रस्तामा नहोतु, अने शास्त्रकारोए तो सर्व शास्त्रोनी गैली श्री रूपजदेवजीना समयानुसार राखेली ठे, ते कारणथी चक्रवर्ती तमामनां कथन जरत चक्रवर्ती सहस्र वर्णन करेल ठे

आ कालमां केटलाएक विद्वानोए जूगोलना हिसाबथी पृथ्वीनु स्वरूप लखेलु ठे, तथा ते अनुसारें शरद् तथा गरम देशोना विजाग करेला ठे, ते जोता, अगर जो के तेउना देखवा, सांचलवा, तथा अनुमान मुजव वर्तमान समयमा ए प्रमाणेज हशे, परंतु सदा काल एमज हतु, एम कहेबु वास्तविक नथी जूगोल हस्तामलक पुस्तकमा लखेलु ठे के कृशीआना उत्तर भागमां ज्या वरफ शिवाय बीजु कांइ ठे नहि, त्या गरमीना दिवसोमा वरफ गलवाथी तथा केटलाएक स्थले वरफना ढग ढली पडवाथी तेउनी नीचेथी एक जातना हाथी निकले ठे, हाथी पण सेंकडो निकले ठे, जेनु नाम ते देशवाला मेमाथ कहे ठे मोडु आ

श्रव्य तो ते मॅमाथोने देखवाथी ए लागे ठे के ते जानवर गरम मुल-
कना रहेनारां ठे, तेउं आ शरद्मुलकमां क्यांथी आव्या ? तेउंने खा-
वावास्ते पण त्या कांइ नथी आ कालमा जो एकपण हाथी ते मुलक-
मां लही जइ बांधीए तो थोडा वखतमां ते मरी जाय, ठतां लाखो मॅमाथ
ते मुलकमां क्यांथी जाता हशे ? तेमज शुं खाता हशे ? ते वावतमां मात्र
एज खुलासो आपी शकाशे के कोइ समयमां ते मुलक गरमदेश हशे,
वाद पवननी तसीर बदलावाथी शरद् मुलक थइ गयो आ वृत्तांतथी
एम सिद्ध थाय ठे के शरद् मुलक कोइ कालमां गरम थइ जाय ठे, अने
गरम मुलक शरद् थइ जाय ठे, ते कारणथी जूगोलने अनुसारें श-
रदी, गरमीनी अवस्थानी जे कल्पना करवी, ते हमेशांने वास्ते दु-
रस्त नथी शु जाणीये देशोनी केवी केवी व्यवस्था बदलाइ चुकी ठे ?
अने हजी शु बदलावानी ठे ? जूस्तरवेत्ताउं लखे ठे के आफ्रिका खं-
डना मध्यजागमां आवेलुं गहरानु रेतीनु मोडुं रण जे हाल घणुंज
उचाणमां ठे ते एकवखत महासागरनु तलीयुं हलुं. ते कारणथी जमिननी
स्थितिनु पुरं स्वरूप तो मात्र सर्वज्ञ जाणी गके ठे.

वली आ पृथ्वीने जूगोल कहेवामां आवेठे, वली एम पण कहेवायठे
के सूर्य फरतो नथी, परंतु पृथ्वी सूर्यनी आसपास फरेठे आ वात अं-
ग्रेजोणज शोधेली नथी परंतु अंग्रेजोनी पहेला पण आ वातना मान-
नारा चारतवर्षमां हता, कारण के जैनमतना शीलंगाचार्य जे विक्रमना
१०० वर्ष लगजग थया ठे, तेउं श्री आचारांगसूत्रनी वृत्तिमा लखेठे के,
केटलाएक एम पण मानेठे के पृथ्वी गोल फरेठे अने सूर्य स्थिर रहेठे,
परंतु आ मत जेनिउंनो नथी. जैनमतना शास्त्रोमा तो प्रगट लखेल ठे के
सूर्य चालेठे, अने पृथ्वी स्थिर रहेठे, वली सूर्यने फरवानां एकसो चो-
राशी मरुल आकाशमा ठे, ते मरुलोमां प्रवेश करवो, तथा दिनमान,
रात्रिमाननी वधघट थवी, तथा श्रुतुंनु बदलावुं, ग्रहणनु लागवुं, सूर्य-
ना अस्त उदयमा मतोना विवाद, इत्यादि अनेक वात, सर्व सूर्यप्रज्ञति
वा चंद्रप्रज्ञति शास्त्रो अध्ययन करवाथी मालम पडेठे.

वली पृथ्वीने गोल साचीत करवामा समुद्रमां चालता वहाणना तली-
यांने बदले वहाणना गढमात्र दूरजतां मालम पडेठे, इत्यादि जे जे कारणो

वतावेठे, ते ते कहेवावालाउनी समजमां जेम जेम आवतुं हशे तेम तेम वतावता हशे, परंतु अमारी समजणमां एम आवेठे के, नेत्रमां एवीज योग्यता ठे, जेथी वस्तुनी गोलाइज मालम पडे, कारण के ज्यारे अमे लांधी तथा सरखा स्थलवाली सीधी सडक उपर उजा रहीए ठीए, त्यारे अमारा पगनी जगाए सडक पडोली मालम पडेठे, अने ज्यारे दूरनो ते सडकनो जाग देखिये ठियें त्यारे सडक साकडी मालम पडेठे वली तेज स्थलें आकाशमा मस्तकनी उपर सीधी लींटीए पड्कीने उचे उडता देखिये ठिये, त्यारे जेटली उचाइये दूर उडतु अमने लागेठे, तेज पड्कीने ज्यारे सीधी लींटीमां थोडे दूर जइ उडतां देखिये ठिये, त्यारे ते पड्की पृथ्वीनी बहु नजीक देखाय ठे. मात्र आटला अतरना तफावतमां पृथ्वीनी एवी मोटी गोलाइ केम होय ? वली आकाशने ज्यारे देखिये ठिये त्यारे घुमट जेबु देखायठे, ते वावतमा जे कोइ एम कहे के धरतीनी गोलाईना सबवथी आकाशपण गोल देखाय ठे, आ कहेबु वास्तविक नथी, कारण के, पृथ्वी थोडाज दूरमा एटली गोल थइ शकती नथी, ते कारणथी नेत्रोमां जे वस्तुने जाणवानी जेवी योग्यता ठे तेवीज ते वस्तु देखाय ठे एम कहेबु वास्तविक लागे ठे

वली आ पृथ्वी, जरतखडनी बहु स्थले उंची, नीची मालम पडे ठे, कारण के श्रीहेमचन्द्रसूरि प्रमुख आचार्य पद्मप्रजचारित्रादि ग्रथोमां लखेठे के लकार्थी अमुक योजन पश्चिम दिशातरफ जइए तो आठ योजन नीचे पाताललंका ठे, जो ते योजन प्रमाण योजन होय तोतो शा माटे अमेरिकाज पाताललंका न होय ? वली नीची जगा होवथी बुद्धिमानोने पृथ्वी गोल मालम पडती होय ते पाताललंकानी जेम वीजी जगाए पण धरती उची नीची होय तो तेमां शु आश्चर्य ठे ? कारण के पश्चिम महाविदेहनी धरती एक हजार योजन उडी शास्त्रमां लखेली ठे, तेवीजरीतें वीजी जगाए पण धरती उची नीची होवथी कांशु काइ मालम पडे, ते कारणथी जैनमतिए श्री अरिहत जगवंतना कथनमा शका न करवी जोइए

केटलाएक पुस्तकोमा लखेलु अमे वांचेलु तेमज साजलेलु पण ठे के अमेरिकादि मुलकोमां एवी विद्या फेलायली ठे के, जेथी बे हजार वर्ष

अगाध जे मनुष्यो मरण पास्या ठे तेउने हाल, बोलाववामां आवे ठे, वली तेउने ते वखतनो सर्व हेवाल पूठवामां आवेठे, ल्यारे तेउ सर्व पोतानी व्यवस्था वतावेठे परंतु मात्र परोक्ष रीतिं शब्द श्रवण तेउ करावेठे, प्रत्यक्ष तेउ देखाडता नथी, तथा अनेक तरेहना बीजा पण तमासा तेउ देखाडेठे, जे देखवार्थी अल्पबुद्धिमानोनी बुद्धि अस्तव्यस्त थइ जायठे, अने तेउना मनमां अनेक शंका, कखा उत्पन्न थइ जायठे, जे कारणार्थी अर्हंतकथित धर्ममा अनादर थइ जायठे, कारण के जेम ते जीवोए जैनमतना पुरां शास्त्रो वाच्यां नथी, तेम श्रवण पण कर्या नथी, जेथी तेउना मनमां जलदी अधीरज पण थइ जायठे, परंतु पोताना मतनां सर्व पुस्तको वांच्या तेमज साजव्या विना मात्र तुळ वस्तुने वास्ते एकवार जैनधर्ममां शंका लाववी ते दीर्घदृष्टिपणुं नथी पूर्वोक्त सर्व वृत्तांत इन्द्रजालनी पूर्णविद्या जेउने आवडती होय तेउ वतावी शकेठे मे अमुक ग्रंथमां लखेलुं वाच्यु ठे के, कुमारपाल राजाना समयमा बोधिदेव नामनो एक ब्राह्मण हतो, तेणें कुमारपाल राजानी श्रद्धा जैनमतार्थी हठाववा वास्ते, कुमारपालनी अगाध तेना वंशना मूलराज आदि जे सात राजाउ थइगया हता तेउने नरक कुंडमां पडेल्ला, विद्याप करता, ए प्रमाणे कहेता देखाड्या के हे पुत्र ! जे दिवसार्थी तें जैनधर्म अंगीकार करेलो ठे, ते दिवसार्थी अमे तारा सात वडवाउ नरक कुंडमा पडेल्ला ठीए, जो तु अमारु जलु चहातो हो तो जैनधर्मने तजी दे आवी बीना देखीने कुमारपाल राजा पोताना चित्तमां गजराया, तत्काल जइ पोताना गुरु श्री हेमचन्द्र आचार्यने सर्व वृत्तांत कही पुथुं के हे महाराज ! आनो शु हेतु ठे ? आचार्यजीए कहुं के हे राजेइ ! आ सर्व इन्द्रजालनी विद्या ठे, आवो हु पण तमोने कांश्क तमासो देखाडु ल्यार वाद राजाने मकाननी अदरना जागमां लइ जइ, चोवीश तीर्थकर समवसरणमां जुदा जुदा वेठा ठे, अने कुमारपाल राजाना तेज सात पुरुषो तीर्थकरोनी सेवा करे ठे, तेमज कुमारपालने कहे ठे के हे पुत्र ! तु मोटो पुण्यात्मा ठे के जेणें जैनधर्म अंगीकार करेल ठे जे दिवसार्थी तें जैनधर्म अंगीकार करेल ठे, तेज दिवसार्थी अमे नरक कुंडमांथी निकली स्वर्गवासी थया ठीए, ते कारणार्थी हे जाइ ! तु जैनधर्ममां दृढ रहे जे. ल्यार वाद श्री हेमचन्द्र

सूरि कुमारपाल राजाने बहार लाव्या राजायें पुत्र के महाराज ! तमासो बहुज आश्चर्यकारी ठे सूरिजीए कहुं के हे राजन् ! इज्जालखनी विद्या जेउने आवडती होय, ते एम करी शके ठे. इज्जाल विद्यानां सत्तावीश पीठ ठे, तेमांथी सत्तर पीठ शसारमां प्रचलित ठे, परंतु सत्तावीशे पीठ हु जाणु हुं, हाल वीजो कोइपण चारतवर्षमां जाणतो नथी, अने जे गुरुउए अमने ते विद्या आपी हत्ती, तेमणें एवी आझा पण करेली ठे के, जविप्यमां आ विद्या तमारे कोइने पण देवी नहि, कारण के आ विद्यार्थी मोटो अनर्थ उत्पन्न थशे, सारांश के आ कालमां जीव तुछ बुझिवाला होवाथी तेउने आ विद्या जरशे नहि, वली तेज कारणथी अमारा आचार्योंए योनिप्राचृत शास्त्र विवेद करी दीधेलां ठे, ते योनि प्राचृतने अनुसारें आ इज्जाल रची शकाय ठे आ योनिप्राचृतनु कथन व्यवहार जाप्यचूर्णीमां करेलु ठे, ज्यां लरयु ठे के आ योनिप्राचृतमां तंत्रविद्या ठे, जेनाथी सर्प, घोडा, हाथी विगेरे जीवता जानवर, वस्तुउंना मेलापथी बनी शके ठे, तथा सुवर्ण, मणि, रत्न प्रमुखपण बनी शके ठे आ मशालामांज एवी मिलनशक्ति ठे के मरजीमा आवे ते बनावी ओ ? ते कारणथी वर्तमानमां नवीन वस्तुने देखीने कोइए जैनधर्मथी चलायमान न थवु जोइए. तत्त्वार्थना महाज्ञाप्यमां सामतज्ज आचार्य पण लखे ठे के इज्जालीआ तीर्थकरनी समान बाह्यरुद्धि सर्व बनावी शके ठे, ते कारणथी कोइ वावतमा चमत्कार देखी जिनवचनमा शका न करवी

वली केटलाएक जैनमतवालाउने आ पण आश्चर्य ठे के, ज्यारे आर्यावर्त्तमा बे प्रहरदिन होय ठे, त्यारे अमेरिकामां अर्धरात्रि होय ठे, अने ज्यारे अमेरिकामा बे प्रहर दिवस थाय ठे, त्यारे आर्यावर्त्तमां अर्धरात्रि थाय ठे, ते वावतना चोकस समाचार तारनी मददथी तेमज घडीआलना साधनथी मेलवी शकाय ठे आ वातनो यथार्थ उत्तर हु आपी शकु तेम नथी मारी श्रद्धा एवी पण नथी के पूर्व आचार्योंनी शाहादत शिवाय समाधान करूं, कारण के मात्र मारी कटपनाथी काइ जैनमत सत्य थड शकतो नथी, जैनमत तो पोताना स्वरूपथीज सत्य बनशे, जो मारी कटपनाज जैनमतनी सत्यतानु कारण होय तो, कोइ

પૂર્વાચાર્યની અપેક્ષાજ રહેશે નહિ, વહી જેના મનમાં જે અર્થ સારો લાગશે તે અર્થ વનાવી લેશે જેમ વર્તમાનમાં કોઈ પાલંડી મસ્કરાણ ફગ્ આદિ વેદો ઉપર સ્વકપોલ કલ્પિત ટીકા વનાવેલી છે, તે અમે વાં-
ચી પણ છે તેડું વેદમંત્રાદિ ઉપર જે જાણ્ય વનાવ્યું છે, તે મંત્રોના અ-
ર્થમાં એવું લખેલું છે કે “અગ્નિવોટ” અર્થાત્ વરાલયંત્રથી ચાલનારાં
વહાણ, તથા રેલગાડી ચાલવાનો વિધિ, તથા પૃથ્વી ગોલ છે, તે સૂર્યની
ચારે વાજુણ ફરે છે, અને સૂર્ય સ્થિર છે, इत्यादि અગ્રેજોણ પોતાની
બુદ્ધિના વલથી જે નવીન શોધની વિદ્યા વહાર પાડી છે, તે સર્વ વિ-
દ્યાનું વેદોમાં કથન છે. પોતાના શિષ્યોને વેદનું મહત્ત્વ વતાવવા
વાસ્તે સ્વકપોલકલ્પિત અર્થ વનાવી લીધા છે, અને પૂર્વે મહીધરાદિ
પંડિતોણ વેદો ઉપર જે દીપિકા તથા જાણ્યો રચેલાં છે તેડની નિંદા
તેમજ મૂર્ખતા પ્રગટ કરેલી છે. જેમકે તેડ મૂર્ખ હતા, તેડને વેદના અર્થ
આવડતા ન હોતા.

પ્રશ્ન:-પૂર્વના અર્થ ઠોડીને નવીન અર્થની રચના કરવાનું શું કારણ છે ?
ઉત્તર:-પ્રથમ તો વેદો ઉપરનાં પ્રાચીન જાણ્ય, તેમજ દીપિકા મા-
નવાથી વેદોની સત્યતા, ईश्वरोक्तता તેમજ પ્રાચીનતા સિદ્ધ થતી ન
હોતી તે કારણથી ईशावास्य ઉપનિષદ્ વર્જીને, સર્વ ઉપનિષદો, સર્વ
બ્રાહ્મણ જાગ, સર્વ સ્મૃતિ, પુરાણાદિ શાસ્ત્ર, જાણ્ય, દીપિકાદિ માનવાં
તજી દીધાં, તેમણે એવો વિચાર કર્યો કે પૂર્વોક્ત સર્વ ગ્રંથો માનવાથી
અમારો મત વીજા મતવાલા ઁંડિત કરી દેશે, કારણ કે પૂર્વોક્ત સર્વ
ગ્રંથો યુક્તિ પ્રમાણથી વિકલ છે, વહી પ્રાચીનોણ જે અર્થ કરેલા છે,
તેમાં કેટલાક અર્થ એવા છે કે જે શ્રવણ કરવાથી શ્રોતાજનોને લજ્જા
ઉત્પન્ન થાય છે, કારણ કે મહીધરકૃત દીપિકા જે વેદની ટીકા છે,
તેમાં મંત્રાદિના જે અર્થ લખેલા છે, તેમાં લખ્યું છે કે યજ્ઞપત્ની ઘોડાનું
લિંગ પકડીને પોતાની યોનિમાં પ્રદ્ધેપ કરે, इत्यादि અર્થ છે તેનું વર્ણન
આગલ ઉપર લખીશ. તે અર્થોને ઠોડવાવાસ્તે, અને વેદોનું ઁંડન ન
થાય તે વાસ્તે સ્વકપોલ કલ્પિત જાણ્ય વનાવી અંગ્રેજાદિ પાશ્ચિમાલ્યની
રીતિમુજવ તથા इजिल મતાનુસાર અર્થ વનાવ્યા છે, પરંતુ વેદાદિવેત્તા
બુદ્ધિમાન્ પુરુષો તો કોઈ તે માનતા નથી, અને જેડ માને છે તેડ કાંઈ

વેદાદિ જાણતા નથી, કારણ કે જ્યારે પૂર્વના રૂપિ મુનિ, પંડિત અસત્યવાદી તેમજ તેડના બનાવેલા અર્થ અસત્ય છે, ત્યારે વર્તમાનના બનાવેલાડના અર્થ કેવીરીતે સત્ય કરી શકશે ? જે મૂલમાંજ અસત્ય છે તે નવીન રચનાથી કદાપિ સત્ય થવાના નથી તે કારણથી પોતાની બુદ્ધિનો વિચાર સત્ય માનવો, અને વેદોને માનનારા પ્રાચીન સપ્રદાયવાલાના અર્થ જૂઠા માનવા, તેનાથી અધિક અવિવેક તથા અન્યાય શિરોમણિ પણ વીજું કયુ છે ? વહી જ્યારે પ્રાચીનોના બનાવેલા અર્થ જૂઠા કરશે, ત્યારે તેડના બનાવેલા વેદો પણ જૂઠાઝ ઠરશે, તે કારણથી જે સત્ય મતધારી છે, તેડે કાં તો પોતાના પ્રાચીનોના કથન કરેલા અર્થ માનવા જોઈએ, અથવા તો તે મતને તેમજ તેમતનાં શાસ્ત્રને તજી દેવા જોઈએ, અને તેજ કારણથી મારી ઈવી શ્રદ્ધા છે કે જૈનમતમાં જે પ્રામાણિક તેમજ પચાંગી કારક આચાર્ય લખી ગયા છે તેડને અનુસારજ મારે કથન કરવું જોઈએ, સ્વકપોલકલ્પિત કદાપિ નહિ જે સ્વકપોલકલ્પિત કરશે તેમજ માનશે, તે કદાપિ જૈનમતવાલો બની શકશે નહિ અને તેની કલ્પના પણ સર્વથા સત્ય ઠરશે નહિ, કારણ કે પૂર્વાચાર્ય જ્યારે જૂઠા છે, ત્યારે નવીન કલ્પનાવાલા કેવીરીતે સાચા ઠરશે ? તે સર્વ કારણથી પૂર્વના પ્રશ્નનો ઉત્તર પચાંગી પ્રમાણથી હું આપી શકતો નથી, કારણ કે ૧ શાસ્ત્રો બહુજ વિષેદ ગયા છે, તથા ૨ આચાર્યરક્તસૂરિના સમયમાં ચારે અનુયોગ તોડીને પૃથક્ પૃથક્ અનુયોગ રચવામાં આવ્યા છે, તથા ૩ સ્કંધિલ આચાર્યના સમયમાં ચાર વર્ષ સુધી હુકાલ પડ્યો હતો તે બચતમાં શાસ્ત્રો બહુજ વિસ્મૃત થવા લાગ્યા, જેથી સર્વ સાધુડે દક્ષિણ મથુરામાં સમાજ કરી, જે પ્રસંગે જે આચાર્ય તથા સાધુડે જે શાસ્ત્રના જે સ્થલ, સ્મૃતિમાં રહ્યાં હતાં તે તે સ્થલ એકત્ર કરી લખવામાં આવ્યાં, વાદ ૪ દેવર્દિગણિ દ્વારા શ્રમણ પ્રજૃતિ આચાર્યોએ પાનાડપર એક કોડ ગ્રંથો લખ્યા, વાકીના તજી દીધા, ૫ પ્રજાવકચારિત્રમાં લખ્યું છે કે, સર્વ શાસ્ત્રો ઉપર ટીકા લખી હતી, જે સર્વ વિષેદ ગઈ, તથા ૬ બ્રાહ્મણો અને બૌદ્ધોએ તો ગ્રંથોનો બહુજ નાશ કર્યો, તથા ૭ મુસલમાનોએ પોતાના સમયમાં સર્વમતના શાસ્ત્રો માટીમાં મેલવી દીધાં, અનેક સલગાવી દીધાં, શેષ રહ્યાં તે જંડારોમાં ગુપ્ત રહેવાથી ગલીગયાં, અને બ-

सत्मानमां जे चंडारोमां पडेलों ठे, ते सर्व अमे वांचेलां नथी, आटला आटला उपडवो जैनशास्त्रो उपर वीतवाथी अमे सर्व शंकाउनुं केवी रीतें समाधान करी शकीए ? ते कारणथी जैनमतमां शंका न करवी. अमे सर्व मतनां शास्त्रो अवलोकन करेलां ठे, परंतु जैनमतसमान अति उत्तम मत बीजो कोइपण मारा देखवामां आव्यो नथी, तेथी आ मतमां दृढ रहेंबु जोइए १ शंका अतिचार ते कहेवाय ठे, जेम के जिनवचनोमां शंका करवी अर्थात् जिनेश्वर जगवानें कथन करेला जाव सत्य हशे के नहि ? आ प्रथम अतिचार ठे.

२ बीजो आकांक्षा अतिचार अन्यमतवालाउनां अज्ञानकष्ट देखी, तेमज कोइ पाखंडीना विद्यामंत्रना चमत्कार देखी, तेमज पूर्वजन्मना अज्ञानकष्टथी फल पामेला अन्यमतवालाउने सुखी तेमज धनवान् देखी मनमां विचारे के अन्यमतवालाउना धर्म तथा ज्ञान सारां ठे, जेना प्रजावथी, तेउं धनवान्, सुखी, तथा पुत्रादि परिवारवाला थाय ठे, ते कारणथी हु पण तेउंनोज धर्म अंगीकार करूं, जेथी हुं पण धनवान् तेमज पुत्र परिवारवालो थाउं. आकांक्षा अतिचार तेज जीवोने लागेठे, जे जीवोने जैनधर्मनो बहुज सारी रीतें बोध होतो नथी. कारण के जैनधर्मवाला पण सर्व दरिद्री तथा पुत्रादि परिवारथी रहित नथी, तेमज अन्यमतवाला पण सर्व धनवान् तेमज परिवारवाला नथी, सारांश के सर्व पोतपोतानां पूर्वनां तथा जन्मांतरनां करेलां पुण्य पापनां फल जोगवे ठे. जुउं के केटलांएक, मनुष्यजन्ममां साते कुव्यसननो सेवनारां ठतां धनवान्, अने केटलांएक कसाइ, खाटकी इत्यादि नीचधंधानां करनारां पण धनवान् तेमज पुत्रादि परिवारवालां तेमज सुखी ठे, अने केटलांएक आ अवस्थाथी विपरीत ठे, ते कारणथी मात्र तेज सत्य ठे के दरेकजीव पोताना पूर्वना तेमज जन्मांतरना सुकृत दुष्कृतनुं फल जोगवे ठे, मात्र आ जन्मनां कृत्योनुंज फल जोगवता नथी. सर्व मतोमां राजाउ थइ गया ठे, तेमज रंक पण बहुज ठे, ते कारणथी बीजा मतनी आकांक्षा न करवी. जो करी ए तो बीजो अतिचार.

३ त्रीजो वितिगिह्वा नामे अतिचार ठे जे जीव पोतानां पूर्वजन्मनां करेलां पापोना उदयथी दुःख जोगवे ठे, त्यारे एवो विचार करे

के हु जे धर्म करुं तुं, तेनुं फल मने शुं मलशे ? अर्थात् धर्मनुं फल मने मलशे के नहि ? वली जेउं धर्म करता नथी, तेउं सुखी ठे, अने हुं धर्म करुं तुं, ठतांपि दुःखी तुं, ते कारणथी कोण जाणे धर्मनुं फल हशे के नहि ? तथा साधुनां मलिन शरीर तथा मलिन वस्त्र देखीने मनमां दुगठा करे के आ साधु सारा नथी, कारण के तेमनु शरीर गडुं ठे तथा तेमना वस्त्र पण गदां ठे तेउं संसारथी केवी रीते तरी शकशे, जो तेउं उष्णजलथी स्नान करे तो तेथी कयु महाव्रत तेउंनु जग थाय ठे ?

उत्तर—जो धर्मनु फल न होय तो, संसारनी विचित्रता कदापि न होय, ते कारणथी धर्मनु फल अवश्यमेव ठे वली साधु जे मलिन वस्त्र राखे ठे, तेनु कारण ए ठे के सुंदरवस्त्र राखवाथी मन श्रृंगार रसने च-हाय ठे. वली स्त्रियो पण सुंदर वस्त्रवालाउने देखीने तेउंनी साथे जोग जोगववानी इष्टा करे ठे ते कारणथी शिष्य पालवानी इष्टा राखनारा साधुए श्रृंगार करवो वास्तविक नथी. वली स्नान, कामनु प्रथम अंग ठे, तेथी साधुउने उचित नथी, अने कोइ कारण प्रसंगे साधु हाथ, प-गादि धोवे तो ते कांइ दूषण नथी, वली साधुउने पोतानां शरीर उपर ममत्व पण नथी, अने शुचिमात्र स्नान तो साधु करे ठे परंतु शरी-रना सुखवास्ते तथा शरीरने चमकाववा वास्ते स्नान करता नथी, का-रण के जैनितुंनी एवी श्रद्धाज नथी के स्नान करवाथी पाप दूर थइ जाय ठे जलस्नानथी शरीरनो मेल दूर थाय ठे, शरीरनो ताप मटी जाय ठे, अने आलस दूर थाय ठे, परंतु पाप तो दूर थतु नथी, जो जल स्नानथी पाप दूर थतु होय तो, अनायासें सर्व जीवनी मुक्ति थइ जाय, कारण के एवु कोइ नथी जे जल स्नान करतु नथी वली साधुने मेला समजवा, ते पण मोटी मूर्खता ठे, कारण के शरीरे मेल होवाथी आत्मा मलिन थतो नथी आत्मातो मात्र पापकरवाथीज मलिन थाय ठे वली जगत् व्यवहारमां मेलापण स्त्री साथे सजोग करवाथी, तेमज कोइ मलिन वस्तुनो स्पर्श करवाथी मानवामां आवे ठे, अने साधु तो ते सर्व वस्तुना त्यागी ठे, तेथी मेला कहेवाय नहि, चलके साधुउने धन्यवाद देवो जोइए, केमके ताप पडे ठे, लू वाय ठे, पसीनो वहे ठे, ठतापि साधु उघाडा पगे तेमज खुले मस्तके बिहार करे ठे, रात्रियें मात्र ठाजेला मकानमा सुवेठे,

पंखा करता नथी, कोमल शय्या तेमज पलंग पर सुता नथी, रात्रिए जलपण पीता नथी, द्विसेपण उष्ण जल पीये ठे, आ प्रमाणे तेउनुं जारे तप ठे. तेउथी उलटा जेउं साधु वनी वेठा ठे, अने गरमी लागे ल्यारे पाडानी पेठे सरोवरमां जइ पड़े ठे, एवा सुखशीलिया शुं तरी जशे ? जेउने कोइ वातनो नियम नथी बली हाथी, घोडा, रेल प्रमुखनी स्वारि करवी, सर्व प्रकारनां फलजङ्गण करवां, धन राखवां, मकान बांधवां, खेती करवी, कराववी, गाय, जेस, हाथी, घोडा प्रमुख जानवर तथा रथादि अने शस्त्रादि सरंजाम राखवा, ठल, बलथी लोको पासेथी धन लेवां, स्त्रीउं साथे विषयसेवन करवां, सुंदर खानपान करवां, मांसजङ्गण करवां, मदिरापान करवां, जांगना रगडा, चरसनी चलमो उडाववी, हाथपग तथा शरीरने वेश्यानी जेम चमकाववां, चित्तमां मोटा अजिमान राखवां, दंड पीलवा, कुस्ती करवी, इत्यादि अनेक साधुउंने अनुचित कामो करवां, उतां श्री श्री स्वामिजी महाराज वनीठणी वेसवुं, अमे महंत ठइए, अमे गादिपति ठइए, अमे जट्टारक ठइए, अमे श्रीपूज्य ठइए, अमे जगत्नो उद्धार करीए ठइए, अमे महान् अद्वैतब्रह्मवेत्ता ठइए, अमे शुद्ध ईश्वरनी उपासना बतावीए ठइए, अमे मूर्त्तिपूजन पाखडनो नाश करीए ठइए

हवे जव्य जीवोए विचार करवो जोइए के, पूर्वोक्त कुगुरुउं शुं जल स्नान करवाथी संसार समुद्रथी तरी जशे ? अने जेउं, जीवहिंसा, असत्य, चोरी, मिथुन तेमज परिग्रह, आ पांचेना त्यागी, शरीरना ममत्वरहित, प्रतिबंधरहित, कामक्रोधना त्यागी, महातपस्वी, मधुकर वृत्तिथी जिज्ञा लेनारा, इत्यादि अनेक गुणोथी सुशोभित, शु जल स्नान नहि करवाथी पातकी थइजशे ? कदापि थशे नहि ते कारणथी साधुउंने देखी जुगुप्सा न करवी, जो करे तो त्रीजो अतिचार

चोथो मिथ्यादृष्टिनी प्रशसारूप अतिचार ठे. जिनप्रणीत आज्ञाथी जे बहार ठे ते मिथ्यादृष्टि ठे, कारण के सर्वज्ञनां कथन करेलां वचनो ते मानता नथी, अने असर्वज्ञनां कथन करेलां वचनो सत्य माने ठे, बली असर्वज्ञप्रणीत शास्त्रोमां जे अयोग्य बातो कहेली ठे, तेउने तुपाववा वास्ते स्वकपोलकल्पित जाण्य, टीका, अर्थ बनावी मूर्ख लोकोने बहेकावी

ગપ્પાં મારતા ફરે ઠે, વલી જેઠને ધર્મનિયમ કાંઈ પણ નથી, અને અનાથ પશુઠને મારિ જાણે ઠે, તથા ધૂર્તપણાથી સાચો ડોલ ધારણ કરી મૂર્ખોને મિથ્યાત્વ જાલમાં ફસાવે ઠે, એવા મિથ્યાદૃષ્ટિ ઠે, તેઠની પ્રશંસા કરવી, તથા જિનાઝા વહાર એવા અજ્ઞાન કષ્ટ કરનારાઠને કહેવું કે, અહો ! કેવા મહાન્ તપસ્વી ઠે ! મહાપુરુષ ઠે ! મહાપણિત ઠે ! તેઠની ઘરાવરી કરી શકે તેવા કોણ ઠે ? તેઠે ધર્મની વૃદ્ધિ વાસ્તેજ અવતાર ધારણ કરેલ ઠે. વલી મિથ્યાદૃષ્ટિ કોઈ વ્રત યજ્ઞાદિ કરે તો તેની વહુજ પ્રશંસા કરે, તમે વહુજ સારાં કામ કરો ઠો, તમારો અવતાર સફળ ઠે, ઇત્યાદિ પ્રશંસા કરે, તે ચોથો અતિચાર ઠે

૫ પાંચમો મિથ્યાદૃષ્ટિનો પરિચય કરવો તે અતિચાર ઠે મિથ્યાદૃષ્ટિની સાથે વહુજ મેલાપ રાખે, જ્ઞાન પાન કરે, વાસ કરે, ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારથી સહવાસ કરવાથી મિથ્યાદૃષ્ટિની વાસના લાગીજવાથી ધર્મથી વ્રદ થવાય ઠે, તે કારણથી મિથ્યાદૃષ્ટિનો વહુપરિચય કરવો તે વાસ્તવિક નથી જો કરે તો પાંચમો અતિચાર

જ્યારે ગૃહસ્થને સમ્યક્ત્વ આપવામાં આવે ઠે, ત્યારે તેને ગુરુ ઠ આગાર વતાવે ઠે જો ઠ કારણોમા તમને કાંઈ અનુચિત કામ કરવું પડે તો આ ઠ આગાર રાખી શકાય જેથી તમારું સમ્યક્ત્વ કલ્પકિત થશે નહિ, તે ઠ આગાર નીચે મુજબ ઠે

૧ પ્રથમ “રાયાજિઠ્ઠિગેણ” નગરના સ્વામિ જે રાજા, તે કોઈ અનુચિત કામ જોરાવરીથી કરાવે તો સમ્યક્ત્વમા દૂષણ લાગે નહિ

૨ વીજા “ગણાજિઠ્ઠિગેણ” ગણ અર્થાત્ જ્ઞાતિ તથા પચાયત, તે કહે કે આ કામ તમે અવશ્ય કરો, નહિ તો તમને જ્ઞાતિ તથા પચાયત મોહોટો દડ કરશે તેવે પ્રસંગે જો તે કામ કરવું પડે તો સમ્યક્ત્વમાં અપણ નહિ

૩ વલા
ડતાં,

વલવંત ચોર, સ્ત્રેઢાદિ તેઠને વશ પ-
કામ કરાવે તો સમ્યક્ત્વમા અતિ-

- દેવત

૬, વ્યતર શરીર-
કોઈ દેવતા

મરણાંત હુ.ખ આપે, જેથી મનમાં ધૈર્ય ન રહે, અને મરણાંત કષ્ટ જાણી
કાંઈ વિરુદ્ધ કામ કરવું પડે તો સમ્યક્ત્વમાં અતિચાર જંગ નહિ

૫ “ ગુરુનિગ્મદ્વેષ ” ગુરુ તે માતપિતાદિ તેમના આગ્રહથી કાંઈ અનુ-
ચિત કામ કરવું પડે; તથા ગુરુ તે ધર્માચાર્યાદિ તથા જિનમંદિર, તે
ઝંને અર્થાત્ ગુરુને કોઈ હુદ્ડ સંકટ દેતો હોય, તથા જિનમંદિર તોડતો
હોય જિનપ્રતિમાનુ ઁંડન કરતો હોય, તો ગુરુનિગ્રહ ઁ, તેઝની રક્ષા
વાસ્તે કાંઈ અનુચિત કામ કરવું પડે તો સમ્યક્ત્વમાં દૂષણ નહિ

૬ ઁષ્ઠો “વિત્તિકતારેણ” વૃત્તિ જે હુકાલાદિ આપત્તિ આવી પડે, ત્યારે
આજીવિકાવાસ્તે કોઈ મિથ્યાદૃષ્ટિને અનુસારેં ચાલવું પડે, તથા આજી-
વિકાવાસ્તે કોઈ વિરુદ્ધ આચરણ કરવું પડેતો દૂષણ નહિ. આ ઁ વસ્તુના
આગારોને ઁ ઁંડી કહેઁ તથા ચાર આગાર વીજા ઁ તેપણ કહિયેં ઁયેં.

૧ અન્નઘ્ણાન્નગેણ” કોઈ કાર્ય અજાણપણે, ઁપયોગ આપ્યા વિના,
કાંઈનુ કાંઈ થઈ જાય, જ્યારે યાદ આવે, ત્યારે ફરી તે કાર્ય ન કરવું તે
પ્રથમ આગાર.

૨ “ સહસ્તાગારેણ ” કોઈ કામ અકસ્માત્ થઈ જાય, પોતાના મન-
માં જાણેઁ કે આ કામ મારે કરવાનું નથી, ઁગોની ચપલતાથી તથા
નિરંતરના વહુ અન્યાસથી જાણતા ઁતાં પણ વિરુદ્ધ કાર્ય થઈ જાય તો
સમ્યક્ત્વમાં જંગ નહિ, આ વીજો આગાર.

૩ “ મહત્તરાગારેણ ” કોઈ મોટો લાજ થાય ઁ, પરંતુ સમ્યક્ત્વમાં દૂષણ
લાગેઁ, તથા કોઈ મોટા જ્ઞાનીની આજ્ઞાથી કમવેશી કરવું પડે તો, આ
ત્રીજો આગાર ઁ

૪ “ સવસમાહિ વત્તિઆ ગારેણ ” સર્વ સમાધિ વ્યત્યયથી અર્થાત્
મોટા સન્નિપાતાદિ રોગોને પ્રસંગેં ઁવરા થઈ જવાથી, તથા અતિવૃદ્ધાવ-
સ્થામાં સ્મૃતિજંગ થવાથી, તથા રોગાદિ સંકટ સમયે મનમાં આર્તઁધ્યા-
ન થઈ જવાને પ્રસંગે, તથા સર્પાદિ ઁંઁ મારવાથી અસમાધિ થવાના સ-
મયમાં, આ આગાર ઁ તેથી સમ્યક્ત્વ તથા વ્રતજંગ થતાં નથી. તેવે
પ્રસંગે, કોઈ મૂર્ઁના કહેવાથી આર્તઁધ્યાનમાં પ્રાણ ત્યાગવા તે ઁગ્ય નથી.
ફેટલાણક જૈનમતના અનનિજ્ઞોતુ ઁમ પણ કહેવું ઁ કે, ગમે તેમ થઈ
જાય તોપણ, જે નિયમ લીધેલું ઁ, તે કદાપિ તોડવું નહિ, આ કહેવું સ-

વૈયા વાસ્તવિક નથી, કારણ કે જો પહેલેથી આગાર રાખ્યા છે, તો પઠી વ્રતજગ કેવીરીતે થાય છે ? અને જેઠ આર્તધ્યાનમાં મરી જાય છે, તથા આગાર રાખતા નથી, તેઠ જૈનમાર્ગની શૈલીના અજાણ છે. તે કારણથી ઠ ઠિઠી અને ચાર આગાર સર્વ વારે વ્રતમાં જાણવા વહી સાધુના સર્વ પ્રત્યાખ્યાનમાં અનશન પર્યંત આજ ચાર આગાર જાણવા શિતશ્રી તપગ-ઘ્રિયગણિશ્રીમણિવિજય, તદ્વિષ્ય મુનિશ્રીબુદ્ધિવિજયતદ્વિષ્ય મુન્યાત્મા રામાનંદવિજયવિરચિતે જૈનતત્વાદર્શ (ગુર્જર જાણાંતરે) સમ્યગ્દર્શનનિર્ણયનામા સત્તમપરિષ્ઠેદઃ સંપૂર્ણ ॥ ૭ ॥

॥ અથાષ્ટમપરિષ્ઠેદ પ્રારંભઃ ॥

આ પરિષ્ઠેદમાં ચારિત્રનુ સ્વરૂપ લખિયે ઠિયે, ચારિત્ર ધર્મના વે જેદ છે. એક સર્વચારિત્ર વીજુ દેશચારિત્ર. તેમાં સર્વ ચારિત્ર તો સાધુમાં હોય છે તેનુ સ્વરૂપ આ પરિષ્ઠેદમાં લખિયે ઠિયે. દેશચારિત્રના વાર જેદ છે દેશચારિત્ર ગૃહસ્થધર્મ છે વાર વ્રતરૂપ છે તેનું કિંચિત્ સ્વરૂપ લખતાં પ્રથમ સ્થૂલપ્રાણાતિપાતવિરમણ વ્રતનુ સ્વરૂપ લખિયે ઠિયે

૧ સ્થૂલપ્રાણાતિપાતવિરમણવ્રતના વે જેદ છે એક ડ્રવ્ય પ્રાણાતિપાત વ્રત, વીજુ જાવ પ્રાણાતિપાત વ્રત. ડ્રવ્યપ્રાણાતિપાત વિરમણવ્રતનુ સ્વરૂપ એવુ છે કે, પરજીવને પોતાના આત્માસમાન જાણીને તેઠના દશ ડ્રવ્યપ્રાણની રક્ષા કરવી આ વ્યવહાર દયારૂપ છે વીજુ જાવ પ્રાણાતિપાતવ્રત તે પોતાનો આત્મા કર્મવશ પડ્યો થકો હુ લ પામે છે, વહી જાવપ્રાણ જે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રાદિ, તેઠના, મિથ્યાત્વ, કપાયાદિ અશુરુ પ્રવર્તનથી પ્રતિક્ષણ ઘાત થયા કરે છે, તે કર્મશત્રુઠંથી જાવપ્રાણનો ઘાત થતો અટકાવવા વાસ્તે, તથા આત્માને કર્મશત્રુથી ઠોડાવાવાસ્તે ઉપાય કરવા તે ઉપાય આ પ્રમાણે. આત્મરમણતા કરે પરજાવ રમણતા ત્યાગે શુરુઉપ-યોગમા પ્રવર્તે કર્મના ઉદયમા અવ્યાપક રહે એક સ્વજાવ મગ્નતા કરે આ ઉપજોગ સમસ્ત કર્મશત્રુઠંનો ઉઘેદ કરવાને અમોઘ શસ્ત્રો છે. અર્થાત્ સકલ પરજાવ શ્વેતા દૂર કરી, સ્વરૂપ સન્મુખરૂપ ઉપયોગમા પ્રવર્તીવુ, તેનુ નામ જાવપ્રાણાતિપાત વિરમણવ્રત કહિયે તેનુજનામ જાવ હવે સ્થૂલ નામ મોટા દૃષ્ટિગોચર, હાલે, ચાલે તેવા જે ત્રસજીવ, તે-ઝંને સકલ્પથી ન હુણ. અહીંઆ હિંસાના ચાર પ્રકાર વતાવીએ ઠીએ.

आकुट्टी. ते निषेध वस्तुने उत्साह्यी करवी जेमके संपूर्णफलना जडथां करवां, ते श्रावकने निषेध ठे, तेथी जेणे जेटली जातनां फल खावामां राख्यां होय, तेजमांथी कोष्पण फलनु जडथु न करवु, ठतां मनमां उत्साहपूर्वक जडथां करे तो आकुट्टी हिंसा लागे १ दर्पहिंसा. ते चित्तना उठरंगथी, उन्मत्तपणाथी, गर्वधारण करीने, दोढे तेमज गाडी, घोडा प्रमुख दोडावे तो दर्पहिंसा लागे ३ कटपहिंसा. ते शरीरना कामजोगवास्ते तीव्र अजिलापापूर्वक, कामनो जोस चडाववावास्ते त्रस जीवनी हिंसा करी, गोली, माजम प्रमुख वनावी खाय तो कटपहिंसा लागे ४ प्रमादहिंसा ते घरनां कामकाज, जेम के रांधवु, दलवु, जरडवु प्रमुख अनेक काम करतां त्रसजीवनी हिंसा थड जाय तो प्रमाद हिंसा लागे आ चारे हिंसांमहिनी प्रथमनी हिंसा, तथा बीजी हिंसा तो विलकुल न करवी जोडए ते कारणथी संकटपथी आकुट्टी तथा दर्पथी त्रसजीव हणवानो त्याग करे वली जेम आ कीडी जाय ठे, तेने हु मारुं ? एवा संकटपथी हणवु, हणाववु, ते आकुट्टी संकटप कहेवाय ठे, एवा संकटपथी निरपराधी जीवोने, कारण विना हणुं नहि. हणावुं नहि, एवो नियम करे, अने सांसारिक आरंज, रांधवा प्रमुखनां काम करतां, तथा पुत्रादिना शरीरमां कीडा प्रमुख पडतां, व्याधिने प्रसंगे ओपधोपचार करता यत्नापूर्वक प्रवर्त्ते वली घोडा, वलद प्रमुखने चावक प्रमुख मारवा पडे तेनो आगार राखे तथा पेटमा कृमि, गडोला, पगमां नारां अर्थात् वाला, हरस, जू प्रमुख अनेक जीव शरीरमां उपजे, तथा खजन, मित्रादिना शरीरमां उपजे, तेना उपचार करवानी जयणा राखे कारण के साधुने तो त्रस तथा स्थावर, सूक्ष्म तथा वादर, सर्वजीवोनी हिंसा नवकोटी विशुद्ध अप्रमत्त योगोथी सर्व हिंसानो त्याग ठे, तेथी साधुने बीश विश्वा दया ठे, अने गृहस्थथी तो सवा विश्वा दया पली शके ठे तेनु स्वरूप लखीए ठीए

॥ गाथा ॥ जीवासुहुमा थूला, संकप्पा आरंजा जवे डुविहा ॥ सवराह निरवराहा, साविस्का एव निरविस्का ॥ १ ॥ अर्थ - जगत्मां जीव वे प्रकारना ठे. १ स्थावर, २ त्रस तेमां स्थावरना वे जेद ठे, १ सूक्ष्म, २ वादर. तेमां सूक्ष्मजीवोनी हिंसा तो यतीज नथी, कारण के अति-

सूक्ष्म जीवोना शरीरने बाह्य शस्त्रना घा लागता नथी, परंतु अर्हीआ तो सूक्ष्मशब्द, स्थावर जीवो जे पृथ्वी, पाणी, अग्नि, पवन, वनस्पतिरूप पांच वादर स्थावर, तेउं सूक्ष्म वाचक ठे, अने स्थूल जीव ते ईंद्रिय, तींद्रिय, चतुरिंद्रिय पंचेन्द्रिय जाणवा आ वने जेदमां सर्वजीव आवी गया ते सर्व जीवोनी त्रिकरण शुद्धिची साधु रक्षा करे ठे, ते कारणची साधुने वीश विश्वा (वसा) दया ठे. श्रावकची तो पांच स्थावरनी दया पलती नथी, सचित्त आहारादि करवाची अवश्य हिंसा थाय ठे, ते कारणची दश विश्वा दया दूर थइ वाकी दश विश्वा रही सारांश के त्रसजीवनी दया रही. त्रसजीवनी हिंसाना पण वे जेद ठे एक संकल्पची हणवा, बीजा आरंभची हणवा. तेमां सकल्पची हणवानो त्याग ठे, परंतु आरंभनी हिंसानो श्रावकने त्याग नथी, आरंभ हिंसामां यत्ना राखवानी ठे, कारण के आरंभ हिंसा श्रावकने थाय ठे, ते कारणची दश विश्वामांची पांच विश्वा वाद थइ, अर्थात् सकल्पची त्रसजीवनी हिंसानो त्याग ठे वली तेना पण वे जेद ठे एक सापराधी, बीजा निरपराधी तेमां निरपराधी जीवोने न हणवा, अने सापराधी जीवोने हणवानी जयणा ठे कारण के सापराधी जीवनी दया श्रावकची सदा सर्वथा पलती नथी जेम के घरमां चोर आवी चोरी करी धन, माल लइ जता होय, तेउंने मार्या, कुट्या बिना तेउं धन, माल ठोडता न होय, तथा पोतानी स्त्रीनी साथे कोइ अन्यपुरुष डुराचार सेवतो देखवामा आवे, तेवे प्रसंगे मारवो पडे, तथा कोइ श्रावक राजा होय, अथवा तो राजाना हुकमची युद्ध करवा जवु पडे, तेवे प्रसंगे श्रावक, प्रथम शस्त्र चलावे नहि, परंतु ज्यारे शत्रु शस्त्र चलावी मारवा आवे ते समये शत्रुने मारवा पडे तथा सिंहादि जानवर खावा आवे, ते वखते तेउंने मारवां पडे त्यारे सकल्पची पण हिंसानो त्याग नथी. ते कारणची पांच विश्वामांची अरधी वाद थइ, वाकी अर्ही विश्वा दया रही अर्थात् मात्र निरपराधी त्रसजीव दृष्टिगोचर आवे तेउंने न मारुं एवो नियम रह्यो तेनापण वे जेद ठे, एक सापेक्ष, बीजो निरपेक्ष तेमा पण सापेक्ष निरपराधी त्रसजीवनी दया श्रावकची पलती नथी, कारण के श्रावक ज्यारे घोडा गाडी, बलद गाडी, घोडा, घोडी प्रमुखनी

स्वारि करे ठे, त्यारे घोडाप्रमुखने हांकता चावकादि मारे ठे; अहींआं घोडा तथा बलदोए कांइ तेउने अपराध कर्यो नथी, तेउनी पीठ उपर तो चडी रह्या ठे, अने जाणता नथी के ते विचारउने चालवानी शक्ति ठे के नहि ? ज्यारे ते जीवो हलवे हलवे चाले ठे, तेमज चालता नथी, त्यारे अज्ञानना उदयथी तेउने गालो देठे, तथा मारे ठे, एम निरपराधी जीवोने दुःख आपे ठे बली पोताना शरीरमां तेमज पोताना कुटुवीउ तथा खजन, मित्रादिना शरीरमां अर्थात् मस्तकमां, मुखमां, कानमां इत्यादि अवयवोमां कीडा पडे, तेउने दूर करवावास्ते दवा लगाववी पडेठे, जेथी ते जीवोनों नाश थाय ठे, आ जीवोए श्रावकोनो कांइ अपराध करेलो नथी, कारण के तेउ तो पोताना कर्मना वशथी एवी योनिमां उत्पन्न थाय ठे कांइ श्रावकनुं वुरुं करवु, तेमने दुःख देवु, एवा संकल्पथी उत्पन्न थता नथी परंतु तेउनी हिंसा श्रावकथी त्यागी शकाती नथी. ते कारणथी बली अरधी वाद थइ बाकी सवा विश्वा दया रही आ सवा विश्वा दया शुरू आवक होय ते पाली शके ठे अर्थात् संकल्पथी निरपराधी त्रस जीवोने कारण विना हणुं नहि. आ प्रतिज्ञा ज्यांसुधी पोतानी शक्ति रहे त्यां सुधी पाले. निर्व्वस-पणु न करे सदा मनमां एवी ज्ञावना राखे के रखे मारथी कोइ पण-जीव हणाय ? बली घरमां आरंज करतां पण यत्ताथी प्रवर्त्ते. लाकडां सलगाववा वास्ते लावे ते सडेलां लावे नहि. आगल उपर जेमां जीव न पडे एवा सुकां, पाकां लाकडां लावे, बली रसोइने वखते लांकडांने खंखेरी जीवरहित करी सलगावे. तथा घी तेल प्रमुख रस जरेली वस्तुउनां वासणोनां मुख बांधी यत्ताथी ते चीजो राखे उघाडां ते वास-णो न राखे तथा चुलानी उपर अने पाणीआरा उपर चदरवा बांधे. खावाने जे अन्न अर्थात् अनाज लावे ते जौंजेलुं लावे नहि शुरू नहुं अनाज लावे, कदापि एक वर्ष उपरांतनुं अनाज लावे तो जेमां जीव न पड्या होय तेवुं लावे तथा पाणी गलवा वास्ते बहुज जाहुं बल राखे दरेक पहोरे पाणी गले पाणीनो संखारो, जे कुवानु ते पाणी होय, ते कुवामां नाखे तथा वर्षाकृतुमां अनेक प्रकारना असख्य जीवोनी उत्प-त्ति थायठे, तेथी ते कृतुमां गाडी, रथनी स्वारि न करे, कारण के ज्यां

चक्र फरेते त्यां अस्मरय जीवोनो विध्वंस थइ जायते हरिकाय, बहुवी-
जवालां फल, त्रससंयुक्त फल खाय नहि पलंग प्रमुखमा मांकड प्र-
मुख जीव पडे, ते पलगादि तडकामां राखे नहि, वीजो पलंग वदले
वली सडेलीं अनाज तडकामां राखे नहि. अन्नना ससर्गवालु एतु पाणी
मोरीमां नाखे नहि, कारण के मोरीमा बहुज जीव उत्पन्न थायते, वली
मोरीमां सडो थाय तो घरमां विमारी थइ जायते तथा फागण शुद्ध
१५ पठी आठ मास सुधी अर्थात् कारतक शुद्धी १५ सुधी पांढावाला
शाक जाजी खाय नहि, कारण के पत्रशाकमां बहुज त्रसजीव उत्पन्न
थायते, एक तो त्रसजीवनी हिंसा थायते, अने वीजुं ते खावार्थी अने
क रोग शरीरमां उत्पन्न थायते तथा शीतकालमां एक मास, उनालामा
वीश दिवस अने चोमासामा पदर दिवस उपरांतनी बनावेली मिठाइ
(पकान्न) खाय नहि, कारण के तेमां त्रस, स्थावर जीव उत्पन्न थायते,
तथा खानारने रोगोत्पत्ति थायते वली वासी अन्न, रोटली, अथाणां
प्रमुख वासी खाय नहि, अन्न वासी खावार्थी रोगोत्पत्ति थायते, तेमज
बुद्धि मंद थायते, अने जीवोनो नाश थाय ते आर्द्रा नक्षत्र वेग पठी
केरी खाय नहि, कारण के तयार्थी केरीना रसमां बहुज जीवनी उत्प-
त्ति थायते कठोल ठाशमा खाय नहि घरमा सावरणी राखे ते कोमल
शण प्रमुखनी राखे, जेथी जीव मरे नहि. तथा स्नान करती वखते बहु
जल ढोले नहि, रेतीवाली जमीनमां स्नान करे, मोटा वासणमां वेसी
स्नान करे, अने स्नाननु पाणी मेदानमां थोडु थोडु ठांटी दे मोरी
(खाल) उपर वेसी स्नान करे नहि ज्यासुधी थोडा पापवाला व्यापार,
तथा नोकरी मले त्यांसुधी महापापवाला व्यापार, नोकरी करे नहि
कोइनो हक्क त्रोडे नहि घरमा जूठा अन्ननु पाणी वे घडी उपरात राखे
नहि, कारण के तेमां जीव उत्पन्न थइ जायते तथा जे वस्तु उपाडे
तथा मुके ते वखते प्रथम ते जगाने देखीने तथा पुजीने ते वस्तु लहे
तथा मुके मोटी मोरीमां पाणी ढोले नहि दिवावत्ती सखगावे ते फा-
नस प्रमुखमां जीवरक्षा वास्ते राखे जे वासणार्थी पाणी लहे, ते वासण
जुनु फरी पाणीमा चोले नहि कारण के मुखनी लाल लागवार्थी जीव
उत्पन्न थायते वली बहु साथे वेसी जुनु खावा, पिवाथी बुद्धि संकोच

પામે ઠે. વલી કેટલાએક રોગ ઇવા હોય ઠે કે, જે રોગવાલાનું જીવું
 યાવા, પિવામાં આવે તો, તે રોગવાલાનો રોગ, યાનારા પિનારાને લાગી
 જાયઠે. જેમકે કોઢ, ક્ષય, યસ, શીતલા પ્રમુખ તે કારણથી વસ્તુ ઇઠી
 કરવી નહિ, અને વહુની સાથે ઇકઠાં વેસી યાવું નહિ વલી પાણીના
 માટલામાંથી પાણી કાઢવાવાસ્તે ઢાંડીવાલો લોટો રાખે ઇત્યાદિ શુરૂ
 વ્યવહારથી પ્રવર્તે તો શ્રાવકને સવા વિશ્વા દયા રહે. આ પ્રમાણે શ્રા-
 વકનું પ્રથમ વ્રત શુરૂ ઠે. આ વ્રતના પાંચ અતિચાર અર્થાત્ પાંચ કલંક
 ઠે, તેઢને વર્જવા તેનું સ્વરૂપ લખિયે ઠિયે.

૧ પ્રથમ વધ અતિચાર તે ક્રોધના ઉદયથી તેમજ વલના અગ્નિમા-
 નથી, નિર્દય થઈને, ઘોડા, વલદ, ગાય પ્રમુખને મારે કુટે તથા ચલાવે
 તે પ્રથમ અતિચાર

૨ વંધ અતિચાર. તે ગાય, વલદ, વાઠડા પ્રમુખ જીવને, કઠણ વધ-
 રા વધનથી વાંધે તે જીવો કઠણ વધનથી વહુજ ડુઃખ પામે ઠે, વલી
 કદાપિ અગ્નિનો ઉપડ્રવ થયો હોય તો જલદીથી નુટી શકતો નથી,
 અને મરી જાયઠે, તે કારણથી કઠણ વધન પણ અતિચારઠે. તેથી જના
 વરને વાંધવા તે ઢીલા વંધનથી વાંધવા જોઈએ વલી કોઈ ગુહેગાર મનુ-
 વ્યને પણ ગાઢ વધનથી વાંધવો નહિ જો વાધે તો વીજો અતિચાર લાગે.

૩ ત્રીજો ઠ વિચ્છેદ અતિચાર. તે વલદ પ્રમુખના નાક, કાન ઠેદાવે,
 નાથ નાંચે, યાંસી કરે તો ત્રીજો અતિચાર લાગે

૪ ચોથો અતિચાર આરોપણ અતિચાર તે વલદ પ્રમુખ જેટલો ઝાર
 સહન કરી શકે તેના કરતાં વિશેષ ઝાર નાચે શ્રાવકે નિરંતર જે વલ-
 દ, ઘોડા, યચ્ચર ગાઢી પ્રમુખમાં જેટલો ઝાર વહન કરી શકતા હોય,
 તેનાથી મણ, વે મણ ઝાર ડંઠો નાચવો જોઈએ, તોજ પોતાનું વ્રત શુરૂ
 રહે ઠે તેમાં પણ જો કોઈ જાનવરની શક્તિ મંદ થઈ હોય તો, વિ-
 વેક રાચી, ઝાર ઘણોજ ડંઠો કરી નાચે. વલી જાનવર ડુર્બલ થાય
 તો તેના ઘાસ, ઢાણા, પાણીની પણ વારવાર યચ્ચર રાચે, પરંતુ ઇવો વિ-
 ચાર ન કરે કે વીજાઢ જેટલો ઝાર લાદતા હોય, તેટલો ઢુ પણ લાચા
 કરુ. શક્તિ પ્રમાણે જાનવર પાસે ઝાર વહન કરાવે તો વ્યવહાર શુરૂ
 રહે. પોતાની પાસે અધિક ઝાર હોય તો વીજાં ઝાઢાં કરે, પરંતુ તુઢ

विचार करी अतिचार जरे नहि श्रावक एवा व्यवहारथी प्रवर्त्ते नहि तो चोथो अतिचार लागे

५ पांचमो ज्ञात, पाणीनो व्यवच्छेद करवो ते अतिचार बलद, घोडा-प्रमुखने जे खावायोग्य होय, ते वध करी दे, अथवा थोडु थोडुं काढी लहे खावानो वखत बितावे इत्यादि करतां अतिचार लागे

बली कोइनी आजीविका, नोकरी वध करवी, तेपण आज अतिचारमां ठे श्रावक तो दास दासी, कुटुबना नाना, मोटा सर्वनी तथा गाय, बलद प्रमुखनी खावा, पीवानी खवर लइ, पठी पोते जोजन करे आ पांच अतिचार ठे उपलक्षणथी हिंसाकारी मंत्र तंत्रादि कोइने करे तो श्रावकने अतिचार लागे आ पांचे अतिचार श्रावक जाणे, परंतु करे नहि आ चारे व्रतना सर्व अतिचार जग होवाना सज्जव असज्जवनी विशेष चर्चा जोवी होय तो धर्मरत्नप्रकरणग्रंथनी श्रीदेवेन्द्रसूरिकृत टीका जोवी अहींआ तो मात्र हु अतिचारज लखुहु इति श्रावक प्रथम व्रत

बीजा स्थूल मृपावादविरमणव्रतनु स्वरूप लखीए ठीए. स्थूल अर्थात् मोटु मोटा जूठानो (विरमण) त्याग करवो ते मोटां जूठां बोलवाथी जगत्मां बोलनारनी अप्रतीति थइ जाय ठे, अपयश फेलाय ठे, धर्मनी निदा थाय ठे, अने पोतानी मतलब वास्ते जे कमवेश करवु, तेनो जे त्याग, ते मृपावादविरमण व्रत कहेवाय ठे मृपावादना वे जेद ठे १ इव्यमृपावाद, २ ज्ञावमृपावाद तेमां सांसारिक तेमज धार्मिक व्यवहारमां जाणपणे तेमज अजाणपणे जे असत्य बोलवु ते इव्य मृपावाद ठे, अने सर्व परजाव वस्तुने अर्थात् पुजलादि जडवस्तुने आत्मत्व बुद्धिथी पोतानी कहेवी, तथा राग, द्वेष, कृष्णादि लेश्याथी आगम विरुद्ध बोलवु, शास्त्रना साचा अर्थ कुयुक्तिथी नष्ट करवा, उत्सूत्र बोलवु, ते ज्ञावमृपावाद कहेवाय ठे.

आ व्रत सर्वव्रतोमा मोटु ठे ते पालवामां बहुज शुद्धउपयोग तेमज होंशियारी जोइए, कारण के प्रथम व्रतमा तो मात्र जीवस्वरूपजाणवाथी दया पत्नी शके ठे बीजानी वस्तु तेनी परवानगी विना न लीधाथी अदत्त विरमण व्रत पत्नी शके ठे स्त्री मात्रनो सग त्यागवाथी मैथुन

विरमणव्रत पत्नी शके ठे, अने नवविध परिग्रहनो त्याग करवाथी परिग्रह विरमणव्रत पत्नी शके ठे एवीरीते एकेक ड्रव्यने जाणवाथी आ चारे व्रत पाली शकाय ठे, अने मृपावाद विरमण व्रत तो ज्यां सुधी पद ड्रव्यनी गुणपर्यायथी तथा ड्रव्य, क्षेत्र, काल, जावथी सारीरीतें पिठान न थइ होय, त्यां सुधी वरावर पालबु कठिन ठे, कारण के एक पर्यायमात्रपण विरुद्ध जापण करवाथी आ व्रतजंग थइ जाय ठे. तेज-कारणथी शास्त्रमां साधुर्जने बहु बोलवानो निपेध करेलो ठे. वली पूर्वोक्त चारे महाव्रतोमांथी एक महाव्रत जो जंग थाय, तो चारित्रनो जंग थाय, अथवा नहि पण थाय, कारण के जो एकज कुशील सेवन करे, तो सर्वथा चारित्रजंग थाय, वीजाव्रतोना खडनथी चारित्रदेशजगथाय, परंतु तेनु ज्ञान, दर्शनजंग न थाय. आ व्यवहारजाण्यनु कथन ठे, अने जो मृपावाद विरमणव्रतजंग थाय तो तो ज्ञान, दर्शन तेमज चारित्र, आ ग्रणे जडमूलथी जतां रहे ठे अने बोलनार मरीने दुर्गतिमां जाय ठे, अनंत संसारी, दुर्लजबोधी थइ जायठे, ते कारणथी जो आ व्रत पालबु होय तो पद ड्रव्यना गुणपर्यायनुं स्वरूप जाणवा वास्ते अति उद्यम करे. कदापि बुद्धिनी मंदता होय तो गीतार्थना वचन प्रमाणे श्रद्धा प्ररूपणा करे. तात्पर्य ए ठे के ड्रव्य मृपावादना त्यागी जीव तो ठए दर्शनोमां प्राप्त थइ शके ठे, परंतु जाव मृपावादना त्यागी तो मात्र श्रीजिनेंद्र देवना मतमांज मली शकशे, जे जीव श्रद्धा रुचि शुद्ध धारण करशे, तेज तेवो थइ शकशे. आ मृपावादना पांच मोटा जेद ठे, ते श्रावकें अवश्य वर्जवा जोइए, तेथी तेनु स्वरूप कहिये ठिये.

१ कन्यालीक जूठ. पोताना मेलापीनी कन्या होय अने तेनु वेश बाल करवानो प्रसंग होय, ते बखते कन्यानी मागणी करनारा पुठे के आ कन्या केवी ठे ? ते प्रसंगे संबंधीनी प्रीतिना कारणथी, ते कन्यामां जे दूषण होय ते दुपावे, वली गुण न होय उतांपि अधिक गुणवाली कहे, तेमज कहे के आ कन्या निर्दोष ठे, आवी कुलवती, सुलक्षणवती, साक्षत् देवागना समान, तमने मलवी मुश्केल ठे वली जो कन्यानां मातपिता साथे छेप होय तो, कन्या निर्दोष, होय, उतापि कहेके आ कन्यामां सारा लक्षण नथी, माजरी आखवाली ठे, सापणवाली ठे, तेनी

साथे संवध करशो तो जरूर पश्चान्ताप करशो, ए प्रमाणे अठतां दूषणो कहेवां आ कन्यालीक जूठ ठे प्रथम तो व्रतधारी श्रावक कोइना सगाइ संवधना जगडामां पडे नही, कदापि पोतानां सगां, मित्रादि होय, अने तेउं पुठे तो यथार्थ कहे, वली कहे के जाइ। तमे पोतानी मेले निश्चय करी ल्यो कारण के जन्मपर्यंतनु काम ठे ए प्रमाणे कहे, परंतु असत्य न बोले, आ कन्यालीकमां उपलक्षणथी सर्व वे पगवालांनुं असत्य न बोले

१ गवालीक जूठ सर्व चौपद, ते हाथी, घोडा, बलद, गाय, जेस प्रमुख, सबधी असत्य न बोले

२ चूम्यालीक जूठ ते बीजानी जमीनने पोतानी कहेवी, तेमज बीजानी जमीनने त्रीजानी कहेवी इत्यादि, तेमज घर, हवेली, वाडी, बाग, वृक्षादि संवधी, तथा सर्व परिग्रहसंवंधी पण जूठ न बोले

३ थापणमोसानु जूठ कोइपुरुष श्रावकने प्रतीतवालो जाणीने तेने पोतानी कांइ वस्तु साही राख्याविना, तेमज लखत कराव्याविना सोंपी गयो होय, पाठो सोपनार मागवा आवे, त्यारे राखनार इनकार करे, अने कहे के तमे कोने सोंपी गया ठो ? हु तो तमोने जाणतो पण नथी के तमे कोण ठो ? एम असत्य बोली तेनी वस्तु उलवे आ महापाप श्रावकें कदापि नहि करबु जोइए

४ जूठी साही पुरबी वे सरूस आपसमां टटो करे ठे, तेवामां एकनी पासेथी धन लइ, अथवा तो तेनी शरम खातर, जूठी साही पुरबी आ कामपण श्रावकें नहीं करबु जोइए आ व्रतना पांच अतिचार ठे, ते वर्जवा

१ सहसाज्याख्यान अतिचार विचार कर्माविना कोइने कलंक देवां, जेम के तु व्यजिचारि ठो, चोर ठो, जूठो ठो, इत्यादि श्रावक कदापि कोइनो प्रगट अवगुण देखे, तोपण पोताना मुखथी तेने जरापण हु ख थाय तेम न बोले, तो पठी जेमां महापाप ठे एबु कलक तो केमज आपे ?

२ रहसाज्याख्यान अतिचार वे अथवा वधारे सरसो एकांतमां बेसी काइमत वाधे ठे तेउने देखी कहे के तमे राज्य विरुद्ध प्रपच करो ठो, एम कही तेउनी चुगली खाइ, तेउने राज्यदंड अपाववो ते महापाप ठे

३ स्वदारा मंत्रज्ञेद अतिचार पोतानी स्त्रीए कांश् ठानी वात कहेली होय, ते वात पति लोकोमां प्रकट करे उपलक्षणथी चाश् प्रमुखनी कहेली वात प्रगट करवी तात्पर्य ए ठे के मर्मवाली वात प्रगटथवाथी स्त्री आदि कुवामां पडी डुवी मरे ठे

४ मृपा उपदेश अतिचार. वीजाउने असत्य कामो करवानो उपदेश आपवो वली विषयसेववानां चोराशी आसन शिखववां, तथा वीजाउ जेथी दुःखमां आवी पडे तेवो उपदेश करवो वली वीर्यपुष्टिनां ओषधादि वताववां, जेथी विषय, कपाय अत्यंत वृद्धि पामे, अने जेथी बहुज विषयसेवन करवामां आवे तेवो उपदेश करवो ते

५ कूट लेखकरण अतिचार जूठा दस्तावेज बनाववा, जूठी सही करवी, जूठी महोर ठाप करवी, अक्षरो जुंसी नाखी, नवा अक्षरो दाखल करवा, इत्यादि वीजाने नुकसान थाय तथा दुःख थाय एवा हेतुथी कूटलेख करवा ते आ पांच आतिचार. तथा पूर्वोक्त पांचप्रकारनां असत्य नरकादि गतिनां कारण जाणी, श्रावक अवश्य वजें इति मृपावादविरमणव्रत

३ त्रीजा स्थूल अदत्तादानविरमण व्रतनु स्वरूप लखियें ठियें मोटी चोरी करवी, जेमके धाड चोरी करवी, रस्तानी छुट करवी. गणेशीउ मारी जीत फोडी खातर पाडबु, जवरदस्तिथी वीजानी वस्तु लेवी, ठल कपटथी ठगीने वीजानी वस्तु लेवी, विश्वासघात करी वीजानी वस्तु उलवी जवी, अपराधसहित मिलकतनो खोटो उपयोग करवो, मिलकतनी अदलावदली करवी, इत्यादि अदत्तादान अर्थात् चोरीनु स्वरूप ठे चोरी करवाथी परलोकमा नरकादि माठी गति प्राप्त थाय ठे, अने आ लोकमां पण प्रगट थवाथी राज्यदंड, अपयश, तथा अप्रतीति थाय ठे ते कारणथी श्रावक अदत्तादाननो त्याग करे. अदत्तादान व्रतना वे जेदठे, ते कहियें ठिये.

इव्य अदत्तादान विरमण व्रत पूर्वोक्त प्रकारें वीजाउनी पडेली के विसरेली वस्तु लेवी नहि ते इव्य अदत्तादान विरमणव्रत ठे.

१ जाव अदत्तादान विरमणव्रत. पर जे पुजल इव्य, तेनी रचना, वर्ण, गंध, रस, स्पर्शादिरूप, त्रेवीश विषय, तथा आठकर्मनी वर्गणा,

साथे संवध करशो तो जरूर पश्चात्ताप करशो, ए प्रमाणे अठतां दूषणो कहेवां आ कन्यालीक जूठ ठे प्रथम तो व्रतधारी श्रावक कोइना सगाइ सवधना जगडामां पडे नही, कदापि पोतानां सगां, मित्रादि होय, अने तेउं पुठे तो यथार्थ कहे, वली कहे के जाइ । तमे पोतानी मेले निश्चय करी ल्यो कारण के जन्मपर्यंतनु काम ठे ए प्रमाणे कहे, प रंतु असत्य न बोले, आ कन्यालीकमां उपलक्षणथी सर्व वे पगवालांतुं असत्य न बोले

१ गवालीक जूठ. सर्व चौपद, ते हाथी, घोडा, बलद, गाय, जैस प्रमुख, संबन्धी असत्य न बोले.

२ जूम्यालीक जूठ ते बीजानी जमीनने पोतानी कहेवी, तेमज बीजानी जमीनने बीजानी कहेवी इत्यादि, तेमज घर, हवेली, वाडी, बाग, वृक्षादि संबन्धी, तथा सर्व परिग्रहसंबन्धी पण जूठ न बोले

४ थापणमोसानु जूठ कोइपुरुष श्रावकने प्रतीतवालो जाणीने तेने पोतानी कांइ वस्तु साक्षी राख्याविना, तेमज लखत कराव्याविना सोपी गयो होय, पाठो सोपनार मागवा आवे, त्यारे राखनार इनकार करे, अने कहे के तमे कोने सोपी गया ठो ? हुं तो तमोने जाणतो पण नथी के तमे कोण ठो ? एम असत्य बोली तेनी वस्तु उलवे आ महापाप श्रावकें कदापि नहि करबु जोइए

५ जूठी साक्षी पुरबी वे सरस आपसमां टटो करे ठे, तेवामां एकनी पासेथी धन लइ, अथवा तो तेनी शरम खातर, जूठी साक्षी-पुरबी आ कामपण श्रावकें नहीं करबु जोइए आ व्रतना पांच अतिचार ठे, ते वर्जवा

१ सहसाज्यारयान अतिचार विचार कर्माविना कोइने कलंक देवां, जेम के तु व्यजिचारि ठो, चोर ठो, जूठो ठो, इत्यादि श्रावक कदापि कोइनो प्रगट अवगुण देखे, तोपण पोताना मुखथी तेने जरापण दुःख थाय तेम न बोले, तो पठी जेमां महापाप ठे एबु कलंक तो केमज आपे ?

२ रहसाज्यारयान अतिचार वे अथवा वधारे सखसो एकांतमा बेसी काइमत बाधे ठे तेउने देखी कहे के तमे राज्य विरुद्ध प्रपच करो ठो, एम कही तेउनी चुगली खाइ, तेउने राज्यदंड अपावबो ते महापाप ठे.

३ स्वदारा मंत्रजेद अतिचार पोतानी स्त्रीए कांइ ठानी वात कहेली होय, ते वात पति लोकोमां प्रकट करे उपलक्षणथी जाइ प्रमुखनी कहेली वात प्रगट करवी. तात्पर्य ए ठे के मर्मवाली वात प्रगटथवाथी स्त्री आदि कुवामां पढी डुवी मरे ठे

४ मृषा उपदेश अतिचार. वीजाउने असत्य कामो करवानो उपदेश आपवो बली विषयसेववानां चोराशी आसन शिखववां, तथा वीजाउं जेथी दु.खमां आवी पडे तेवो उपदेश करवो बली वीर्यपुष्टिनां ओष-धादि वताववां, जेथी विषय, कपाय अत्यंत वृद्धि पामे, अने जेथी बहुज विषयसेवन करवामां आवे तेवो उपदेश करवो ते

५ कूट लेखकरण अतिचार जूठा दस्तावेज बनाववा, जूठी सही क-रवी, जूठी महोर ठाप करवी, अकरो जुंसी नाखी, नवा अकरो दाखल करवा, इत्यादि वीजाने नुकशान थाय तथा दु.ख थाय एवा हेतुथी कूटलेख करवा ते आ पांच आतिचार. तथा पूर्वोक्त पांचप्रकारनां अ-सत्य नरकादि गतिनां कारण जाणी, आवक अवश्य वजें इति मृ-पावादविरमणव्रत.

३ त्रीजा स्थूल अदत्तादानविरमण व्रतनुं स्वरूप लखिये ठियें मोटी चोरी करवी, जेमके धाड चोरी करवी, रस्तानी छुट करवी. गणेशीउं मारी जीत फोडी खातर पाडवु, जवरदस्तिथी वीजानी वस्तु लेवी, ठल कपटथी ठगीने वीजानी वस्तु लेवी, विश्वासघात करी वीजानी वस्तु उ-लवी जवी, अपराधसहित मिलकतनो खोटो उपयोग करवो, मिलकतनी अदलावदली करवी, इत्यादि अदत्तादान अर्थात् चोरीनु स्वरूप ठे. चोरी करवाथी परलोकमां नरकादि माठी गति प्राप्त थाय ठे, अने आ लो-कमां पण प्रगट थवाथी राज्यदंड, अपयश, तथा अप्रतीति थाय ठे. ते कारणथी आवक अदत्तादाननो त्याग करे. अदत्तादान व्रतना वे जेदठे, ते कहिये ठिये.

अव्य अदत्तादान विरमण व्रत पूर्वोक्त प्रकारे वीजाउनी पढेली के विसरेली वस्तु लेवी नहि ते अव्य अदत्तादान विरमणव्रत ठे.

१ जाव अदत्तादान विरमणव्रत. पर जे पुजल अव्य, तेनी रचना, वर्ण, गंध, रस, स्पर्शादिरूप, त्रेवीश विषय, तथा आवकर्मनी वर्गणा,

आ सर्व पराश वस्तु ठे, ते वस्तु तत्त्वज्ञानमां जीवने अग्राह्य ठे, उतां तेमनी जे उदय जावथी वांठा करवी ते जाव चोरी समजवी जिनागम श्रवण करी तेमनो त्याग करवो, तथा पुनलानंदि पणानो अजाव करवो, तेज जाव अदत्तादान विरमण व्रत ठे. जे जे कर्मप्रकृतिनो वंध नाश पामेल होय, ते जाव अदत्त विरमण व्रत कहेवाय. सामान्य प्रकारें अदत्तना चार जेद ठे.

१ कोइनी वस्तु तेनी परवानगी विना लेवी ते स्वामि अदत्त. २ सचित्त वस्तु अर्थात् जीववाली वस्तु, फूल, फल, बीज, गुठ्या, पत्र, कंद मूलादि, वकरा, गाय, सुअरादि, तेउनो नाश करवो, ठेदवां, जेदवां, कापवां इत्यादि ते जीव अदत्त, हेतु ए ठे के फुलादि जीवोए पोताना शरीरने ठेदवा, जेदवानी आझा आपी नथी, के अमारु ठेदन, जेदन करो, ते कारणथी ते जीव अदत्त ठे ३ जे वस्तु तीर्थंकर, अर्हंत जगवंतें निषेध करेली ठे, तेउनु जे ग्रहण करवुं, जेमके साधुने अशुरू आहार करवानो निषेध ठे, अने श्रावकने अजइय वस्तुग्रहण करवानो निषेध ठे, उतां तेउ आझाविरुद्ध ग्रहण करे तो ते तीर्थंकर अदत्त ४ कोइ साधु शास्त्रोक्त रीति मुजब निर्दोष आहार शुरू ग्रहण करी लावे, पठी ते आहारादिने गुरुनी आझा विना उपजोगमां लहे तो ते गुरु अदत्त.

पूर्वोक्त चारे अदत्त संपूर्ण तो जैनना यतिज त्यागी शके, एहस्थथी तो मात्र स्वामि अदत्तज त्यागी शकाय ठे, ते कारणथी तेनीज आ स्थले मुख्यता ठे सारांश के पराश वस्तु पूर्वोक्त रीतें लेवी नहि, जो लहे तो चोर कहेवाय, राज्यदड पामे, अपयश, अपकीर्ति, अप्रतीति थाय, ते कारणथी पारकी वस्तु ग्रहण करवी नहि जे वस्तु यत् किंचित् मूल वाली ठे, अर्थात् जे लेवाथी तेना मालेकने एवु नुकसान थतुं नथी के कोइ समजु माणसना विचारमा ते जारे पडतु थाय, सारांश के जे लेवाथी चोर नाम पडतु नथी, तेवी वस्तु लेवानी जयणा राखे वली कोइनी पडीगयेली वस्तु हाथमां आवे, पठी जाणवामां आवे के ते वस्तु अमुक सखसनी ठे, तो ते वस्तु तेने आपे, जो ते वस्तुना मालेकनो पत्तो न मले, अने पोतानु मन दड रहे तो ते वस्तु पोते राखे नहि, बहु मूल्यवान् वस्तु होय, अने मन दड रहे तो ते वस्तु

હાથ પોતાના સ્વાધીનમાં કેટલાંક દિવસ રાખે, જો તેના માલેકનો પત્તો મલે તો તેની યાત્રી કરી તેને સોંપી દે, અને સંપૂર્ણ રીતે શોધ કરતાં ઠતાં તેનો માલેક માલમ ન પડે તો ધર્મ યાતામાં તે ધનનો ઉપયોગ કરે. પોતાનો સ્વચાવ અત્યંત લોચી હોય તો પણ તે વસ્તુની અર્થ કિંમત તો ધર્મના કામમાં જ વાપરે. પોતાની જમીનમાં યોદતાં ધનાદિ નિકલે તો તે રાખવાનો આગાર ઠે. પરંતુ તેમાં પણ અર્થ હિસ્સો, અથવા ચોથો હિસ્સો ધર્મમાં વાપરે તો તે ઉત્તમ ઠે. વહી વીજાની જગા કિંમત આપી લીધી હોય, તે યોદતાં જો ધનાદિ નિકલે, અને પોતાના મનમાં સંતોષ હોય તો તે જગા વેચનારને નિકલેલી વસ્તુ સોંપી દે, પરંતુ પોતાનો સ્વચાવ લોચી હોય અને વેચનારને આપવાની મરજી ન હોય, તો પણ અર્થજાગ ધર્મમાં વાપરે, અને અર્થજાગ પોતે રાખે. વહી કોઈ સરખ પોતાની પાઠલ ધન મુકી મરી ગયો હોય, અને તેનો કોઈ વારસ ન હોય, એવી વીના શ્રાવકના જાણવામાં આવે તો ઉત્તમ માણસોને પંચમાં રાખી તેડને તે વીના જાહેર કરે, અને પંચના ફરમાન મુજબ કરે; તે પ્રમાણે કરતાં કદાપિ દેશકાલની વિષમતાથી રાજ્યસંબંધી ક્લેશ ઊઠવાનો સંજવ લાગે, તથા કોઈ લોચી રાજા ફરમાન કરે કે તમારા ધરમાં આવીરીતનું વીજું ધન ઠે ઇત્યાદિ વિટંબના થવાનો જયલાગે તો મૌનપણે તે ધન ધર્મકાર્યોમાં વાપરે.

ઘરની ચોરીનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે. ઘરની સર્વ વસ્તુડનાં માલેક માત્ર પિતા ઠે, તેડની આજ્ઞા વિના ધનવસ્ત્રાદિ લેવાની જયણા રાખે, તેમજ જે ડની સાથે પ્રેમ હોય, તથા જેડ સંવધી હોય, અને જેડના ઘરમાં જવા આવવાનો તેમજ યાવા પીવાનો વ્યવહાર હોય, તેડને પુઠ્યાવિના કાંઈ વસ્તુ યાવામાં અથવા યોગવવામાં આવે તો તેનો આગાર રાખે, પરંતુ જો તે વસ્તુનો ઉપયોગ કરતાં માલેકનું મન ડુઃખાય તો તે વસ્તુ ગ્રહણ કરે નહિ. એ પ્રમાણે ઝીજું અદત્ત વ્રત પાલે. આ શુદ્ધ વ્યવહાર અદત્તાદાનવિરમણ વ્રત ઠે.

નિશ્ચયથી અદત્તવ્રત તો જેટલો અવંધ પરિણામ થયેલ ઠે, અર્થાત્ ગુણસ્થાનકની વૃદ્ધિ થવાથી વધવ્યવધેદ થયો હોય ઠે, તેજ નિશ્ચય અ-

दत्त विरमण व्रत कहेवाय ठे. आ व्रतना पांच अतिचार ठे. ते वजें, तेनु स्वरूप कहियें ठियें.

१ स्तेनाहत अतिचार चोरनी चोरेखी वस्तु स्तेनाहत कहेवाय ठे. ते वस्तु लहे नहि, अर्थात् चोरनी वस्तु जाणीने लहे नहि, कारण के जे चोरीनी वस्तु जाणीने लहे ठे, ते लेनार पण चोर ठे, जैन मतना शास्त्रोमां चोरना सात प्रकार ठे. यथा ॥ चौरश्चौरापकोमत्री, जेदङ्ग काणककयी ॥ अन्नद. स्थानदश्चैव, चौर सप्तविध. स्मृत ॥ १ ॥ आ प्रथम अतिचार

२ प्रयोग अतिचार ते चोरी करनाराउने प्रेरणा करवी जेमके अरे ! तमे धधाविनाना ठानामाना आजकाल केम वेसी रह्या ठो ? जो तमारी पासे खरची न होय तो हुं मदद करु. तमे लड आवशो ते वस्तु हु वेची आपीश. तमे चोरी करवा जाउं इत्यादि वचनोथी चोरोने प्रेरणा करवी. आ बीजो अतिचार

३ तत् प्रतिरूपक व्यवहार अतिचार ते सारी वस्तुमां खराब वस्तु मेलवी वेचवी जेमके केशरमां कसुंवादि मेलववां, घीमां ठासादि, हि-गमां गुंदरादि मेलववां खोटी कस्तूरी खरी दाखल वेचवी, अफीणमां जेल सजेल करी वेचवुं, जूनावखने रंगावी नवाना जावथी वेचवा, रूमां पाणी नाखी वेचवु, दुधमां पाणी जेलवी वेचवु इत्यादि काम क-रवा. आ बीजो अतिचार

४ राज्य विरुद्ध गमन अतिचार ते पोताना शेहेरना अथवा देशना राजाए फरमान कयुं होय के अमुक गाम जवु आववु नहि, तेमज ते गामना लोको साथे व्यापार करवो नहि, ठता राजानी आझानु उल्लघन करीने वैरी राजाना देश गाममा जवु आववु तथा व्यापार क-रवो आ चोथो अतिचार

५ खोटां तोला मापां राखवा ते अतिचार उंठां तोलां, मापथी देवु, अने अधिक तोलां, मापथी लेवु आ पांचमो अतिचार इति तृतीयव्रतस्वरूप.

चोथु व्रत मैथुनसेवननो त्याग, ते मैथुन त्यागव्रत कहेवाय ठे मै-थुनना वे जेद ठे १ डव्य मैथुन त्याग, २ जाव मैथुन त्याग डव्य मैथुन तो परखी तथा परपुरुष साथे संगम करवो ते तेमां पुरुष स्त्रीनो

ત્યાગ કરે, અને સ્ત્રી પુરુષનો ત્યાગ કરે, અર્થાત્ અરસ પરસ રતિક્રીડા કામ સેવનનો ત્યાગ કરે, તે ડ્રવ્યવ્રહ્મચારી તથા વ્યવહારવ્રહ્મચારી કહેવાય છે. જાવ મૈથુનનુ સ્વરૂપ એવું છે કે ચેતનરૂપ પુરુષે, પરપરિણતિરૂપ વિપય વિલાસ, અને તૃષ્ણા, સમતારૂપ કુવાસના, એવી નિશ્ચય પરસ્ત્રીને મલી તેની સાથે લાલન, પાલન, કામવિલાસ કરવો તે. તેનું જિનવાણીના ઉપદેશથી, તથા ગુરુની હિતશિક્ષાથી જ્ઞાન થયું, ત્યારે જાતિહીન જાણીને, તેમજ જવિષ્યમા તેનું સેવન મહાદુઃખદાયક પરિણામવાલું થવાનું છે એમ જાણીને, તથા પૂર્વકાલમાં તેના સેવનથી અનંત જન્મ મરણનાં દુઃખ અનુજ્ઞવ્યાં છે એમ વિચારીને તે વિજાતીય સ્ત્રીનો ત્યાગ કરવો તે ઠીક છે, અને મારી પરમજાત, સ્વજાતીય, ઉત્તમ, સુકુલવતી સ્ત્રી, સમતારૂપ સુંદરી, તેનો સંગ કરવો વાસ્તવિક છે. વલી વિજ્ઞાવ પરિણતિરૂપ પરસ્ત્રીએ મારી સર્વવિજૂતિ હરણ કરી છે, તેથી સદ્ગુરુની સહાયતાથી હવે તે દુષ્ટ પરિણતિરૂપ સ્ત્રીના સંગનો થોડો નિગ્રહ કરું, ત્યાગવાનો જાવ આદરું, જેથી શુદ્ધસ્વજાવ ઘટરૂપ ઘરમાં પ્રવેશ કરું, તથા મારા સ્વરૂપના તેજની વૃદ્ધિ થાય એમ પ્રવર્તું, એવી સમજણ લાવીને પરપરિણતિ મગ્નતાનો ત્યાગ કરે, તેમજ કર્મના ઉદયમાં વ્યાપક ન થાય, અને શુદ્ધ ચેતનાના સંગી થાય, તે જાવ મૈથુનત્યાગી કહેવાય છે. ડ્રવ્ય મૈથુનના ત્યાગી તો ઠાઉ દર્શનમાં મલી જાકે છે, પરંતુ જાવમૈથુનના ત્યાગી તો શ્રીજિનવાણી શ્રવણ કરવાથી, જ્યારે જ્ઞેદજ્ઞાન ઘટમાં પ્રગટ થાય છે, ત્યારે જવપરિણતિથી સહજ ઉદાસીનરૂપ જાવ થાય છે, તેવા મૈથુનના ત્યાગી જૈનમતમાંજ હોય છે.

સ્થૂલ પરસ્ત્રીગમનવિરમણવ્રત તે પરસ્ત્રીનો ત્યાગ કરવો, પરપુરુષની વિવાહિતા સ્ત્રી, તથા પરની રાખેલી સ્ત્રી, તેની સાથે અનાચાર ન સેવવો, એવું જે પ્રત્યાખ્યાન, તે પરદારગમન વિરમણ વ્રત છે; અને પોતાની સ્ત્રીમાં સતોષ કરવો એવું જે વ્રત, તે સ્વદારાસંતોષ વ્રત છે.

દેવાંગના તથા તિર્યચ્છણી, તેહની સાથે કાયાથી મૈથુન સેવન કરવાનો નિષેધ આ વ્રતમાં છે. વલી વર્તમાન સ્ત્રીનો ત્યાગ કરીને, વીજી સ્ત્રી સાથે વિવાહ ન કરે, તથા દિવસે પોતાની સ્ત્રી સાથે પણ મૈથુન સેવન ન કરે, કારણ કે દિનસંજોગથી જે સંતાન ઉત્પત્તિ થાય છે, તે

निर्वल थाय ठे, जो काम अजिलापा अधिक होय तो दिवसनी पण मर्यादा करे तेवीजरीते स्त्रीपण पर पुरुषनो त्याग करे ए प्रमाणे चोथु व्रत पाले. आ व्रतना पांच अतिचार ठे. ते वजें, ते लखियें त्रियें

१ अपरिगृहीतागमन अतिचार परण्या विनानी (कुमारी) तथा विधवा स्त्री अपरिगृहीता कहेवाय ठे, कारण के तेज्जनों कोइ जर्तार नथी कोइ अल्पमति, विषयाजिलापी मनमां एवो विचारे के में तो परस्त्रीनो त्याग करेलो ठे, अने अपरिगृहीता तो कोइनी स्त्री नथी, तेथी तेनी साथे विषयसेवन करवाथी मारु व्रतजंग नहिं थाय, एवो विचार करीने कुमारी तथा विधवा स्त्रीनी साथे जोग विलास करे, तथा स्त्री पण व्रतधारण करीने कुवारा तथा रांडेला पुरुषनी साथे व्यभिचार सेवन करे तो आ अतिचार लागे आ प्रथम अतिचार

२ इत्तर परिगृहीतागमन अतिचार. इत्तर अर्थात् अल्पकाल कोइ पुरुषे थोडी मुदत माटे कोइ वेश्याने पोतानी करी राखेली होय तेवे प्रसंगे ते पुरुष अज्ञानना उदयथी एवो विचार करे के मारे तो परस्त्रीनो त्याग ठे, अने वेश्यानो संबंध तो मारे अल्पकाल माटे ठे, तेथी वेश्यानी साथे सेवन करवाथी मारा व्रतनो जंग थशे नहिं, एवा अज्ञानतायुक्त विचारथी विषयसेवन करे तो बीजो अतिचार लागे. वली स्त्री पण पोतानी शोक्यना वाराने दिवसे पोताना जर्तारनी साथे विषय सेवन करे ते एवा बीचारथी के मेंतो मारापति साथे विषय सेवन करेल ठे, तेथी मारा व्रतनो जंग थशे नहिं, तेवे प्रसंगे स्त्रीने पण अतिचार लागे पूर्वोक्त बने रीतिमां श्रावक यथार्थ रीतें जाण्वा पठी फरीथी ते प्रमाणे करे तो व्रतजंग थाय, परंतु अतिचार नहिं.

३ अनंगक्रीडा अतिचार अनंगनाम काम ते काम कंदर्प जाग्रत करवो आखिगन चुवन प्रमुख करवां नेत्रोना हाव जाव कटाक्ष, उछा मस्करी प्रमुख, परस्त्री साथे करवां. मनमां एवो निचार वरवो के मे तो परस्त्री साथे परस्पर एक शय्या उपर विषयसेवननो त्याग करेलो ठे, परंतु अनंगक्रीडानो त्याग करेलो नथी एवो विचार करनार मूढमति जाणतो नथी के पूर्वोक्त कामक्रीडाथी व्रत कदापि रहीशके नहिं, कारण के तेवी मनोवृत्तिथी महापाप तो तेजीवे उपार्जन करी लीधु निश्चय नयना

मतथी तेनो व्रतजंग पण थइ गयो वली पोतानी स्त्रीसाथे चोराशी आस-
नोथी विषयसेवन करे, तथा पंदर तिथिना विचारे स्त्रीनी साथे अंगमर्दनादि
पूर्वक काम प्रदीत करे, अत्यंत कामाजिलापी तथा पोतानी स्त्रीनो योग
न प्राप्त थाय तो हस्तकर्म करे. स्त्रीपण अत्यंत कामव्यास थइ गुह्यस्था-
नमां वस्तु संचारादि हस्तकर्म करे. तेवा प्रसंगे आ आतिचार लागे. ते
कारणथी श्रावकें अनेक उपायथी काम इहा मंद करवी जोइयें, कारण
के विषयवृत्ति मंद थवाथी, अने वीर्यनुं रक्षण करवाथी, बुद्धि, आरोग्य-
ता, आयु, बल प्रमुख वृद्धि पामेठे, अने कामसेवन अधिक करवाथी
तेउनी मंदता यतां मन मलिन थायठे, पापवृद्धि पामेठे, क्षय, ब्रम, मूर्छा,
क्लम, स्वेदादि अनेक रोग उत्पन्न थायठे ते कारणथी मात्र जेथी वे-
दविकार शांत थाय, तेउलुंज मैथुन सेवन करवु, एवी अजिलापा जो-
इए. वली ज्यारे काम उत्पन्न थाय, त्यारे स्त्रीनी कामसेवननी जगाने
जाजरु समान गणै. एवो विचार मनमां लावे के स्त्रीनुं शरीर मलमूत्र-
थी जरेलुं ठे, विषयसेवननुं स्थान अत्यंत मलिन, दुर्गंधमय ठे, मुखमां
पण दुर्गंधमय लाल ठे, नाकपण दुर्गंधयुक्त श्लेष्मवालु ठे, कानमां मेल
ठे. पेटमां विष्टा मूत्र जरेल ठे, नसोमां खानपाननो दुर्गंधमय रस रु-
धिर, हाड, चाम, चरबी, वात पित्त, कफ जरेल ठे, स्त्रीनुं शरीर अत्यंत
अशुचिनुं पुतलु ठे, ज्यांथी वास निकलशे त्यां महादुर्गंधमय वास निक-
लशे, वली ते शरीर अनित्य, अशाश्वत, सडन, पडन, विध्वंसन भाव-
वालुं ठे, ए प्रमाणे स्त्रीना शरीरनो स्वभाव उतां दिलगिरि ठे के चतुर
पुरुषो पण कामाधीन थइ विषयसेवनमां मग्न रहेठे, तेथी पूर्वोक्त सत्य
समजथी विचार करी कामने शांत करे आ त्रीजो अतिचार

४ परविवाहकरण अतिचार. पोताना पुत्र, पुत्री विना, यशवास्ते
तथा पुण्यवास्ते, बीजारुना विवाह करे, करावे. आ चोथो अतिचार

५ तीव्रानुराग अतिचार. पुरुष, स्त्रीउपर, तेमज स्त्री, पुरुष उपर काम
सेवन अजिलापाथी अत्यंत राग, स्नेह राखे परस्त्रीने देखी मनमां ते-
नीसाथे मैथुन सेवननी बहुज चाहना राखे. रात दिन कामकाज करतां
सुतां, वेसतां, उठतां, जतां, आवतां, स्त्रीमांज चित्तवृत्ति राखे, तेमज
कामवृद्धिमादे, अफीण, माजम, चांग, हरताल, पारा, त्रांबु प्रमुख

खाय, अने तेप्रमाणे खाइ कामवृद्धि करी, स्त्रीसाथे अत्यंत प्रीति करे स्त्रीपण कामवृद्धिमाटे अनेक ओपधोपचार करे, हावजाव, विषय, लालसा करे आ पांचमो अतिचार पांचे अतिचारनु स्वरूप थावक जाणी तेने तजवानी अजिलापा करे पाचे अतिचारनु विशेष स्वरूप धर्मरत्न प्रकरणनी टीकाथी जाणवुं इति चतुर्थव्रतं

५ पांचमा स्थूलपरिग्रहपरिमाण व्रतनु स्वरूप लखियें ठियें. परिग्रहना वे जेदठे एक बाह्यपरिग्रह अधिकरणरूप, ते द्रव्य परिग्रह, नवप्रकारनो ठे बीजो जाव परिग्रह, ते चौद अच्यतर ग्रथिरूप, परजाव ग्रहणरूप, समस्त प्रदेश सहित, सकपायीपणे बंध, ते जाव परिग्रह ठे वली शास्त्रमां मुरय वृत्तिथी, मूर्धाने जाव परिग्रह, कहेली ठे तेमा चौद प्रकारना अच्यतर परिग्रह आ प्रमाणे ठे १ हास्य, २ रति, ३ अरति, ४ जय, ५ शोक, ६ जुगुप्सा, ७ क्रोध, ८ मान, ९ माया, १० लोभ, ११ स्त्रीवेद, १२ पुरुषवेद, १३ नपुसकवेद, १४ मिश्र्यात्व आ चौद अच्यतर ग्रथि ठे आ ससारमा जीवने केवल अविरतिना बलथी इच्छा, आकाशसमान अनती ठे कदापि तेनु माप थइ शक्तु नथी अविरतिना उदयथी इच्छा, अने इच्छाबलथी कर्मबधनमा पडतां थका चारे गतिमां आ जीव ज्रमण करेठे जवितव्यताना योगे पुण्यना उदयथी मनुष्यजवादि सकल सामग्रीनो योग प्राप्त करीने सद्गुरुना सत्संगथी श्रीजिनेश्वर जगवाननी वाणी श्रवण करवामां आवी, अनुक्रमे चेतना, जाग्रतदशानो अनुजव करवा लागी, मनमा विचार थयो के अहो ! हु समस्त परजावथी अन्य तु ! अवधी, अठेव, अजेव, अदाह्य धर्मीं तुं ! परंतु इच्छाने अधीन बनवाथी समस्त वेदन, जेदन, परिव्रमणादि दुःखोने जोगवानार परधर्मीं बनी रह्यो तु ! ते वास्ते समस्त परजावनु मूल जे इच्छा ठे, ते दूर करु वाद समस्त परजाव त्यागरूप चारित्र आदरे साधुवृत्ति अंगीकार करे, अने जे जीव इच्छानुं प्रबल होवाथी एकदम सर्व परिग्रह त्यागवाने समर्थ न होय, अने दोषथी करतो होय, तो गृहस्थधर्म, इच्छा परिमाणरूप व्रत आदरे ते इच्छा परिमाण व्रत नवप्रकारे ठे तेनुं स्वरूप

१ प्रथम धनइच्छा परिमाणव्रत धनना चार प्रकार ठे १ गणिम धन, नालीपर प्रमुख, जे गणत्रीथी वेचवामां आवे ते २ धरिम धन, गोल-

પ્રમુખ, જે તોલ્લીને વેચવામાં આવે તે ૩ પરિઘેય ધન, સોનું, રૂપું, જવા-
હિરપ્રમુખ, જે પરીક્ષાથી વેચવામાં આવે તે ૪ મેય ધન, હુધપ્રમુખ, જે
માપીને વેચવામાં આવે તે. આ ચારે પ્રકારના ધનનું પરિમાણ કરે,
તે ધન પરિમાણ વ્રત.

૧ ધાન્ય પરિમાણ વ્રત ધાન્યના ચોવીશ પ્રકાર છે ૧ કમોદ, ૨ ઘઉં,
૩ જુવાર, ૪ વાજરી, ૫ જવ, ૬ મગ, ૭ મઠ, ૮ અડદ, ૯ ઘુંટ, ૧૦ ઘોડા,
૧૧ મટર, ૧૨ તુઅર, ૧૩ કિસારી, ૧૪ કોઝવા, ૧૫ કંગણી, ૧૬ ચણા,
૧૭ વાલ, ૧૮ મેથી, ૧૯ કલથી, ૨૦ મસૂર, ૨૧ તલ, ૨૨ મંડવા, ૨૩ કુ-
રી, ૨૪ વટી. આ ધાન્ય ધાવા વાસ્તે તેમજ વ્યવહાર વાસ્તે ઉપયોગી
છે, અને ૧ ધાણ (ધનીયા), ૨ જીંડી, ૩ સોવા. ૪ અજવાયન, ૫ જીરું,
આ પાંચ ધાન્યની જાતિ છે, પરંતુ ઔષધાદિમાં કામમાં આવે છે. તથા
૧ શામક, ૨ મળકી, ૩ જુરટ, ૪ ચેકરીઆ, આ ચાર મારવાડ દેશમાં
પ્રસિદ્ધ છે. વીજાં પણ કેટલાંક ધાન્ય વાવ્યાવિના ભગે છે, જે લોકો
હુકાલના વખતમાં ખાય છે આ સર્વ જાતિનાં ધાન્યનું પરિમાણ કરે.

૩ ક્ષેત્રપરિગ્રહ વ્રત. વાવવાના ક્ષેત્ર, તથા વાગ, વગીચાદિ જાણ-
વાં ક્ષેત્રના ત્રણ જોદ છે ૧ વર્ષાદના પાણીથી વવાય એવાં ક્ષેત્ર, ૨ કુવા-
ના પાણીથી વવાય એવાં ક્ષેત્ર, ૩ વને પ્રકારના પાણીથી વવાય એવાં
ક્ષેત્ર એ પ્રમાણે ક્ષેત્ર પરિમાણ કરે.

૪ વાસ્તુક પરિમાણ વ્રત. ઘર, હાટ, હવેલી પ્રમુખ તેના પણ ત્રણ
જોદ છે ૧ જમીન તલ માલ વિનાના ૨ એકમાલ, વે માલ, ત્રણમાલ,
ચાવત્ સાતમાલ સુધી, ૩ જોયરાં તેનું પરિમાણ કરે.

૫ રૂપ્ય પરિગ્રહ પરિમાણવ્રત. સિક્કા વિનાનું કાચું રૂપું, તેના તોલ-
નું પરિમાણ કરે

૬ સુવર્ણપરિગ્રહપરિમાણ વ્રત સિક્કા વિનાનું સોનું, તેના તોલનું
પરિમાણ કરે.

૭ કુપદપરિગ્રહપરિમાણ વ્રત ત્રાણું, પીતલ, જસત, કાંસુ, સીસું,
લોહ પ્રમુખ યાતુનાં વાસણોના તોલનું પરિમાણ કરે.

૮ હુપદપરિગ્રહપરિમાણ વ્રત દાસ, દાસી, પગારદાર મુનીમ પ્ર-
મુખ રાખવાં, તેની સંખ્યાનું પરિમાણ કરે.

૧ ચૌપદપરિગ્રહપરિમાણ વ્રત ગાય, જ્ઞેસ, ઘોડા, હાથી, વલદ, વકરી પ્રમુખ જાનવરો રાખવાની સંસ્થાનુ પરિમાણ કરે

હવે પોતાની ઇચ્છા પરિમાણથી પરિગ્રહ કેવીરીતે રાખે, તે કહીએ ઠીએ રુપુ તથા સોનુ, ઘડેલુ તેમજ નહિ ઘડેલુ આટલા વજન રાખુ, તથા રૂપૈયા, સોનામહોર, જવાહીર, આટલાં રાખું, તે પ્રમાણે પરિમાણ કરે, તે ઉપરાંત પુણ્યોદયથી ધનવૃદ્ધિ થાય તો, વધેલુ ધન, ધર્મકાર્યોમાં વાપરે વલી વર્ષપ્રતિ આટલી જાતનાં વસ્ત્ર પહેરુ, તથા એકવરસમાં આટલુ અન્ન ઘર खरच વાસ્તે રાખુ, તથા આટલુ વ્યાપાર વાસ્તે રાખુ, ઇત્યાદિ વાવતોનુ સ્વરૂપ વિસ્તારથી, સાતમા વ્રતના સ્વરૂપમાં કથન કરવામાં આવશે ક્ષેત્ર પરિમાણમા, ચેતરો, વાડી, વગીચા, સર્વ મલી આટલાં સાંતી વા વિઘા જમીન રાખુ, તથા ઘર, ચોકવધ, ચડકીવધ, ડુકાન, તવેલા, વઘારો, તથા પરદેશ સવધી ડુકાનોની જયણા તથા જાહે રાખવાના મકાનોની જયણા, તથા જાહે રાખેલાં મકાનો સમરાવવાની જયણા રાખે, તથા કુટુબ સવધી ઘર વનાવવાના ઉપદેશની જયણા, વલી પોતાના સંવંધી તેમજ ગુમાસ્તા પરદેશ ગયા હોય, અને પાઠલ તેડના ઘર પ્રમુખસમરાવવા પડે તો જયણા, આજીવિકાવાસ્તે કોઈની ચાકરી કરવી પડે, તેવે પ્રસંગે શેઠના ઘરપ્રમુખ સમરાવવાની જયણા કુપદ પરિમાણમા ત્રાવા, પિતલ, કાંસા વિગેરે ઘાતુના વાંસણો તથા ધાતુ ટુટી અમુક મણ રાખવાની જયણા, દ્વિપદ પરિમાણમાં દાસ, દાસી વેચાતા લેવાનો પ્રતિવધ, પરંતુ પગારવાલા નોકરો ગણત્રીથી રાખવા જોડા, વલી અમુક ગુમાસ્તા રાખવાની જયણા, ચૌપદ પરિમાણ, ગાય, જ્ઞેસ, વકરી પ્રમુખ રાખવાનું પરિમાણ સરયાથી કરે આ વ્રતના પાંચ અતિચાર ઠે તેનુ સ્વરૂપ લખીએ ઠીએ

૧ ધન પરિમાણ અતિક્રમ અતિચાર જ્યારે ઇચ્છા પરિમાણથી અધિક ધન થઇ જાય, ત્યારે તીવ્ર લોચના ઉદયથી મનમાં એવો સકલ્પ કરે કે, મારો પુત્ર મોટો થયો છે, તેને ધનની જરૂર છે, વલિ તે કમાઈ શકે તેવો થયો છે, તેથી મારે તેને ધન આપવુ જોડા, એવો કુવિકલ્પ કરી પુત્રના નામથી અમુક રૂપીઆની રકમ જુદી રાખે, ૧ પ્રમાણે જુદી જુદી રીતે ધનના ચાતા રાખે ધાન્ય પોતાના પરિમાણથી અધિક રાખવાની

રમણવ્રતની પુષ્ટિ થઈ, તેમજ વહારના જીવો સાથે અસત્ય ચોલવાનો પ્રતિવંધ થયો, તેથી સત્ય વ્રતને પુષ્ટિ થઈ વહી ક્ષેત્રવહારની વસ્તુ ચોરવાનો ત્યાગ થયો, તેથી અસ્તેય વ્રતની પુષ્ટિ થઈ તથા ક્ષેત્ર વહારની સ્ત્રી સાથે મૈથુનનો ત્યાગ થયો તેથી વ્રહ્મચર્ય વ્રતની પુષ્ટિ થઈ તથા વહાર ક્રય, વિક્રયનો નિપેધ થયો તેથી પાંચમા વ્રતની પુષ્ટિ થઈ એ પ્રમાણે પાંચે વ્રતને આ વ્રતો ગુણકારી છે

હવે દિશિ પરિમાણ વ્રતમાં, ચારે દિશિ, તથા ચારે વિદિશિ, ઊર્ધ્વ અને અધોદિશિ, આ દશે દિશાઓનું પરિમાણ કરે તેના બે જોડ છે ૧ વ્યવહારથી, ૨ નિશ્ચયથી તેમાં પોતાની કાયાથી દશે દિશિમા જવા આવવાના, તથા મનુષ્ય મોકલવાના, અને વ્યાપાર કરવાનાં પરિમાણ કરે, તેને વ્યવહાર દિશિ પરિમાણ વ્રત કહીએ

નિશ્ચયથી દિશિ પરિમાણનું સ્વરૂપ એ એવું છે કે, નરકાદિ ગતિમા જે ગમન છે, તે સર્વ કર્મનો ધર્મ છે જેને વશ પડવાથી આ જીવ ચારે ગતિમાં ઝટકે છે. ચેતન પરાનુયાયી થઈ રહેલ છે, તેજ કારણથી પરજવાનુસારી ગતિ ધ્રમણ કરે છે, પરંતુ જીવ તો શુદ્ધ ચૈતન્ય, અગતિસ્વજાવ, તથા નિશ્ચલસ્વજાવ છે, એવું જિનપ્રણીત સિદ્ધાંતના ઉપદેશથી સમજીને, ચેતન શુદ્ધસ્વરૂપ અનુયાયી થાય, ત્યારે પોતાનો અગતિસ્વજાવ જાણીને સર્વત્રથી ઉદાસ રહે, સમસ્ત ક્ષેત્રથી અપ્રતિવંધક જાવથી વર્તે, તેને નિશ્ચયથી દિક્પરિમાણવ્રત કહીએ આ દશે દિશિનું પ્રમાણ કરે તેના બે જોડ છે

પ્રથમ જલમાર્ગ વહાણથી અમુકદિશામાં અમુક યોજનસુધી અમુક દ્વીપ, વંદરોસુધી ગમન કરું જો પવન તથા વરસાદના જોરથી અધિક જવાય તો આગાર, અર્થાત્ વ્રતજગ ન થાય, તેમજ અજાણપણે અથવા દિશાશૂન્ય થવાથી અન્યસ્થલે જવાય તો તેનો પણ આગાર છે

દ્વીજો સ્થલમાર્ગ જે જે દિશામાં, જેટલા જેટલા યોજન સુધી જવાનું પરિમાણ કરેલું છે, ત્યાં સુધી જઈ શકાય, પરંતુ ચોર, મ્લેછાદિ પકડીને ક્ષેત્ર નિયમથી વહાર લઈ જાય તો તેનો આગાર છે ઊર્ધ્વ દિશિમાં બાર કોશસુધી જવાની જયણા રાખે, તથા અધોદિશિમા આઠ કોશ સુધી જવાની જયણા રાખે તેમા ઊંચા ચઢીને નીચે ઉતરે તે અધોદિ-

शिमां गणाय नहि. वल्ली जेटला क्षेत्रनुं परिमाण राख्यु होय, तेटलाथी वहारना क्षेत्रना कोइ ओलखाणवाला पुरुपनो पत्र आवे तो, तेनो उत्तर लखवानी जयणा राखे, परंतु पोतानी तरफथी सारा काम विना पत्र लखे नहिं. वल्ली परदेशनी विकथा श्रवण करवानो आगार राखे आ व्रतना पांच अतिचार ठे ते नीचे मुजव

१ ऊर्ध्वदिशा परिमाण अतिक्रम अतिचार अनाजोगथी अथवा वे सुरतिथी अधिक चाह्यां जवाय तो आ अतिचार लागे.

२ अधोदिशि परिमाण अतिक्रम अतिचार उपरमुजव

३ तिर्थां दिशि परिमाण अतिक्रम अतिचार. उपरमुजव जो नियम जगना जयथी गुमास्तो मोकले तो पण अतिचार लागे

४ एकदिशिमां सो योजन राखेला होय, अने वीजी दिशिमां पचास योजन राख्या होय, पाठलथी ज्यारे एकदिशिमां दोडसो योजन जवानु वन्यु होय त्यारे वीजी दिशाना पचास योजन ते दिशिमां जोडी दइ मनमां अज्ञानताथी एवो विचार करे के मारा नियम उपरांत हुं गयो नथी, एवो विचार करी जाय तो आ अतिचार लागे

५ स्मृति अतर्धान अतिचार पोताना नियम करेला योजननी संख्या झूली जाय, जेमके कोण जाणे, पूर्वदिशिमां केटला योजन राखेल ठे? सो राखेल ठे के पचास राखेल ठे? इत्यादि, एवी शंका यतां नियम उपरांत योजन जाय तो आ अतिचार लागे. इति पष्ठव्रतं

हवे सातमा जोगोपजोग व्रतनुं स्वरूप लखीये ठीये आ वीजुं गुणव्रत ठे. आ व्रत अंगीकार करी सचित्त वस्तु खावानो त्याग करे, अथवा परिमाण करे वल्ली जेमां बहु हिंसा होय एवो व्यापार न करे, तथा जे काममां अवश्य हिंसा बहुज करवी पडे, तेनो त्याग करे, अजड्यनो त्याग करे चौद नियमपण आ व्रतमां गणाय ठे ते कारणथी आ व्रत पूर्वोक्त पांचे अणुव्रतोने गुणकारी ठे आ व्रतना वे जेद ठे, ते कहीयें ठिये

प्रथम व्यवहार जड्य अजड्य पदार्थोनु ज्ञान करी तेउनो त्यागकरे तथा आदर करे. वल्ली आश्रव, संवरनु ज्ञान करी, खानपानादि जे इन्द्रियसुखनां कारण ठे, तेमां पोतानी शक्तिने अनुसारें बहु आरज्जनो त्याग करी अटपारंजी थाय, तेनुं नाम व्यवहार जोगोपजोग विरमणव्रत.

वीजो निश्चय श्रीजिनवाणी श्रवण करी, वस्तुस्वरूपनु तत्त्वज्ञान मे-
लवी, अत करणमां विचार करे के जगत्मां जे परवस्तु ठे, ते सर्व हेय
ठे, ते कारणथी तत्त्ववेत्ता पुरुष परवस्तु खाय नहि, पीये नहि, तेमज
पोतानी पासेपण राखे नहि, अने शुद्ध चैतन्यज्ञाव धारण करीने, परम
शातरूप थइ, जे वस्तु, सडे, पडे, नाश पामे, जाती रहे, इत्यादि परव-
स्तु स्वरूप जाणीने, एवो विचार करे के आ सर्व पुज्जलपर्याय ठे, जग-
त्नी सर्व जूठ ठे, तेवी वस्तुनो जोगोपजोग करवो ते तत्त्ववेत्ताने उचि-
त नथी एवा ज्ञानथी परजावनो त्याग करे, स्वगुणनी वृद्धि करे एवु
ज्ञान पामीने आत्माने स्वस्वरूपानंदी करे चिद्धिलासनो अनुजवी करे
तेने निश्चय जोगोपजोग विरमणव्रत कहियें.

जोगोपजोग शब्दनो अर्थ कहिये ठियें आहार, पुष्प, विलेपनादि,
जे एकवार जोगववामां आवे, ते जोग कहेवाय, अने जुवन, वस्त्र, स्त्री-
आदि, जे बारवार जोगववामां आवे, ते उपजोग कहेवाय कर्माश्रयी,
आ व्रतना अनेक जेद ठे, ते आगल उपर लखवामां आवशे.

आवके उत्सर्गमार्गमां तो निरवद्य आहार लेवो एवो लेख ठे, परंतु
शक्ति न होयतो, सचित्तनो त्याग करे, जो तेपण त्यागी न शके तो वा-
वीश अज्जदय अने वत्रीश अनतकायनो तो अवश्य त्याग करवो जोइए
प्रथम वावीश अज्जदयनु विस्तारथी कथन करिये ठियें

१ वडनां फल, २ पीपरना फल, ३ पिलखणना फल, ४ कठवरनां फल,
५ गुलरना फल आ पाच फल अज्जदय ठे, कारण के आ पांचे फलमा
वहुज सूक्ष्म कीडा, त्रसजीव जरेला होयठे, जेउनी गणत्री थइ शकती नथी,
ते कारणथी धर्मात्मा जीव, आ पांचे फलनो त्याग करे कदापि डुकालमां
अन्न न मले तोपण विवेकी जीव आ पांच फलनु जक्षण न करे

६ मदिरा, ७ मांस, ८ मधु, ९ माखण. आ चारेमां तेज वर्णना असं-
ख्यजीव उत्पन्न थायठे आ चारे विगय, महाविगय ठे, तेमज अत्यंत वि-
कार उत्पन्न करनारीठे तेमां प्रथम मदिरा ठे, ते अनेक दूषणयुक्त हो-
वाथी अवश्य त्यागवा योग्य ठे ते दूषणो श्रीमद् हेमचन्द्रसूरिकृत योग
शास्त्रमां दशश्लोकथी वर्णवेलां ठे तेनो अर्थ अहींआ लखियें ठिये

१ मदिरा पीवाथी चतुर पुरुषनी बुद्धि नाश पामेठे, जेम दुर्जागी पुरुषने सुंदर स्त्री तजी देठे, तेम चतुर पुरुषने, बुद्धि तजी देठे २ मदिरापानथी, पुरुष, पोतानी, माता, वेहेन, दीकरीने पण पोतानी चार्या समान समजी, जोराजोरीथी तेनी साथे विषयसेवनादि बलात्कार करे ठे, पोतानी चार्याने, पोतानी मातासमान समजेठे, मदिरापानी एवा निर्लज्जा थइ महापाप करनारा थायठे ३ मदिरापानी, पोताने तेमज परने पण जाणता नथी ४ मदिरापानी, पोताना स्वामिने, किकर समजेठे, अने पोताने स्वामि मानेठे, एवी निर्लज्जा बुद्धिवाला थायठे ५ मदिरापानी, चोकमां केफ करी पडेलो होय, तेवे प्रसंगे कुतरो तेना म्हों उपर मुतरेठे ६ मदिरापानी, चोकमां नश थइ निर्लज्जा थइ आलोटे ठे ७ मदिरापानी गम्य, अगम्य, चोरी, यारी, खुन प्रमुख, जे जे कुकर्मों तेणें करेला होय, ते सर्व, लोको सन्मुख प्रकाश करेठे, ८ मदिरा पीवाथी, शरीरनुं तेज, यश कीर्ति सर्व नाश पामेठे तेमज तात्कालिकी खाजाविकी बुद्धिपण ह्य पामे ठे ९ मदिरापानी झूत बलग्यानी पेठे नाचे ठे, १० मदिरापानी, कचरा, काढव तेमज गढीमां लोटे ठे ११ मदिरा पीवाथी अंग शिथिल थइ जायठे १२ मदिरा पीवाथी इन्द्रियनु तेज घटी जाय ठे १३ मदिरा पीनार मोटी मूर्खाने प्राप्त थाय ठे १४ विवेक त्रष्ट थाय ठे १५ संयम नष्ट थायठे, १६ ज्ञान नष्ट थायठे, १७ सत्य नष्ट थायठे १८ औच नष्ट थायठे, १९ दया नष्ट थायठे, २० क्षमा नष्ट थायठे, जेम अग्निथी तृण जस्म थइ जायठे, तेम उपरना गुणो नाश पामेठे, २१ मदिरा, चोरी, तेमज परस्त्री गमनादि दुराचरणोनुं कारण ठे, कारण के मदिरापानी कयां कुकर्म करता नथी २२ मदिरा, आपत्ति तेमज वध, बंधननु कारण ठे, २३ मदिराना रसमां बहुज जीव उत्पन्न थायठे, ते कारणथी दयाधर्मीने मदिरा हेयठे २४ मदिरापानी, लीधानुं, न लीधु क हेठे २५ आप्यानु नहि आप्यु कहेठे २६ कर्मानुं न कर्तुं कहेठे, २७ मदिरापानी, घरमा तेमज वहार परधननुं हरण करेठे २८ मदिरापानी, वाला, युवति, वृद्धा, ब्राह्मणी, चांडाली प्रमुख स्त्रीयोने जोगवी लेठे, २९ मदिरापानी अरराट करेठे, ३० गीत गायठे, ३१ आलोटे ठे, ३२ दोडेठे, ३३ क्रोध करेठे, ३४ रोवेठे, ३५ हसेठे, ३६ स्थंज्ञात् थइ जायठे, ३७

१ मदिरा पीवाथी चतुर ७ देवता, पितरो तेमज अतिथिउने मांस पुरुषने सुंदर स्त्री तजी देठे, तेमज परंपराये जीवना वधकरनारा ठे. म-
रापानथी, पुरुष, पोतानी, मःहे ठे के श्लोक ॥ अनुमंता विशसिता, नि-
मान समजी, जोराजोरीथी चोपहर्ता च, खादकश्चेति घातकाः ॥ १ ॥
ठे, पोतानी जार्याने, पोता करनार, २ मारेखा जीवना अंगना विजाग
लज्जा थइ महापाप करन करनार, ४ मांस वेचनार, ५ मांस रांधनार, ६
पण जाणता नथी ४ मखानार, आ साते घातकी ठे, अर्थात् जीवना
पोताने खामि मानेठे, मुस्मृतिमां कहेलुं ठे के ॥ यथा ॥ अकृत्वा प्राणिनां
चोकमां केफ करी पडे क्वचित् ॥ न च प्राणिवधात् स्वर्ग, स्तस्मान् मांसं
रेठे ६ मदिरापानी, चा-जीवनो वध न करवामां आवे त्यांसुधी मांस
रापानी गम्य, अगम्य, १ धरथी स्वर्ग प्राप्त थतुं नथी, परंतु नरकगति था-
लां होय, ते सर्व, लोको ग करवो
तेज, यश कीर्ति सर्व ना
क्षय पामे ठे ए मदिरा कहेवानो हेतु ए के मांस खानारा न होय तो
पानी, कचरा, कादव ते बीजा जीवोनो वध करे ? जे प्राणीउं पोताना
शिथिल थइ जायते उंना मांसथी पुष्टि करेठे, अर्थात् बीजा प्राणीउंना
१३ मदिरा पीनार पाण करेठे, ते जीवो, थोडी जीदगीवास्ते पोतानो
१५ समय नष्ट थाय पोताना जीवनवास्ते करोडो जीवोने दुःख आपे ठे.
गौच नष्ट थायठे, १६ रंते रहेवानु ठे ? जे शरीरमां सुंदर मिष्टान्न, विष्टा
अथी तृण जस्म थइ अमृतवस्तुउं मूत्र थइ जाय ठे, तेवा शरीरने वा-
रा, चोरी, तेमज परस्त्री वध, तेमज मांसजक्षण करे ?
दिरापानी कयां कुकर्म करवामां कांश्चण दूषण नथी, एवुं लखी गया ठे,
धननु कारण ठे, १७ चवेकी, तेमज स्वेष्ट हुता एम लागे ठे, कारण के तेउं
रणथी दयाधर्मी १ ॥ न मांसजक्षणे दोषो, न मध्ये न च मैथुने ॥ प्रवृत्ति
हेठे १८ आप्-वृत्तिस्तु महाफला ॥ १ ॥ आ श्लोकना लखनार, वाध
दिरापानी, घसंह, गीध प्रमुख मांसाहारी प्राणीना गुरु लागे ठे, तेउं
वाला, युवत्होयतो उपदेश रूपें आ कथन करे नहि ? वली तेउं जो न
मदिरापानी पत तो आ प्राणीउंने मांस खावानुं, कोण शीखवत मदिरा
३३ क्रोध अने मैथुनसेवनमां कांश्चण पाप नथी, परंतु तेउंनि निवृत्तिथी

મહાફલ છે હવે જુઠં તેઝની અજ્ઞાનતા ? કેવો સ્વચ્છવિરોધ છે ? કરવામાં પાપ નથી, તે ત્યાગવામાં ધર્મફલ કદાપિ હોઈ શકે ?

હવે નિરુક્તિવલ્લથી પણ માંસ ત્યાગવા યોગ્ય છે, તે વાચતમાં મનુજ કહે છે કે ॥ શ્લોક ॥ માંસજઘ્નિતાઽમુત્ર, यस્ય માંસમિહાદ્યહં ॥ તન્મામાસસ્ય માંસત્વે, નિરુક્તં મનુરવ્રવીત્ ॥ ૧ ॥ અર્થ:—જેનું માંસ હું ખાઉં, તે જીવ, પરજીવમાં મને જઘ્ન કરશે, આ નિરુક્તિથી મનુજી કહે છે કે, માંસજઘ્ન કરનારને મહાપાપ લાગે છે જે પ્રાણીનું માંસ ખાવામાં લેવા પડે છે, તેનું જે જે જલચર મત્સ્યાદિજીવો, સ્થલચરમૃગાદિ જીવો, અને સ્થલચર, તેતરાદિ જીવોને દેખતાંજ, તેઝને મારીને ખાવાની તેઝની મતિ થાય છે સાદ્દાત્ ડાકણની જેવી ખાવાની વૃત્તિ થાય છે માંસ ખાનારા ઉત્તમ પદાર્થોનો પરિહાર કરી નીચ પદાર્થોને ગ્રહણ કરવામાં ઉદ્યત થાય છે સાદ્દાત્ કાગડાની જેમ અમૃત ઠોડી વિદ્યામાંનાં વેદો તેનું જ નામ નિર્વિવેકતા છે ॥ શ્લોક ॥ યે જઘ્નયન્તિ પિશિતં, દિવ્યજોજ્યેષ્ઠ સત્સ્વપિ ॥ સુધારસ પરિત્યજ્ય, જુંજતે તે હલાહલં ॥ ૨ ॥ અર્થ:—સર્વ ધાતુઝને પુષ્ટિ આપનાર, તથા ઇંદ્રિયોને આલ્હાદકારક, દિવ્ય ઝોજન સમાન, ડુધ, સૂત, દહીં પ્રમુખ, તથા મોદક, સુતરફેણી, ધારી, રાજા, મોહનથાલ, મેસુવ, સફરપારા, ઘેવર પ્રમુખ મિષ્ટાન્ન, તથા શુક્ર, કાક, નારંગી, સફરજન, સતરા પ્રમુખ ઉત્તમફલ તથા વદામ, પસ્તા, ફલ, જાયફલ, જાવંત્રી પ્રમુખ મુખવાસી ઉત્તમ વસ્તુ તજીને મૂઢમતિ, વિશ્વગંધિ, સૂગંધ, તથા વમન થાય તેવા વીજત્સ માંસનું જઘ્ન કરે છે તેઝ જીવિત વ્યની વૃદ્ધિવાસ્તે અમૃતરસને તજીને જીવિતવ્યનો નાશ કરનાર હલાહલ, વિપત્તિ જઘ્ન કરે છે વાલક પણ પથ્થરને ઠોડી, સુવર્ણને ગ્રહણ કરે છે, પરંતુ માંસાહારી પુરુષ તો માંસથી અધિક પુષ્ટિ આપનાર દિવ્ય ઝોજનનો ત્યાગ કરી માંસને ગ્રહણ કરે છે, તેથી તેઝ વાલક કરતાં પણ અજ્ઞાની છે.

માંસ ખાવાથી મનુષ્યની નિર્દયી પ્રકૃતિ થઈ જાય છે તેથી તેઝ ધર્મને યોગ્ય રહી શકતા નથી ધર્મનું મૂલ દયા છે, આ સિદ્ધાંત સર્વ ઉત્તમ પુરુષો તથા સત્તજનો અંગીકાર કરે છે, તેથી માંસાહારી, માંસ ખાવાથી દયાયુક્ત રહી શકતા જ નથી, અને તેજ કારણથી તેઝને કસાઈ સમાન કહ્યા છે, તેથી માંસાહારીને ધર્મ નથી

प्रश्नः—मांसाहारी पोते पोताने अधर्मी केम बनावे ठे ?

उत्तरः—मांसना खादमां लुब्ध थवाथी, तेज दया के धर्म कांइ पण जाणता नथी कदाचित् जाणवामां आवे तो पण मांसलुब्ध थइ जवाथी मांसने तजवाने समर्थ रहेता नथी ते कारणथी मनमा विचारे ठे के आपणी समान बीजाज थइ जाय तो कोइ निंदा करे नहि, तेथी पोते बीजाने मांसजक्षण नहि करवानो उपदेश करी शकता नथी

केटलाएक मूढमति पोते तो मांस खाता नथी, परंतु देवता, अतिथि अने पितरोने माटे मांसनो उपयोग करे ठे तेजना शास्त्रकार कहेठे के ॥ यथा ॥ क्रीत्वा स्वयं वा उत्पाद्य, परोपहतमेव वा ॥ देवान् पितॄन् सम-
ज्यर्च्य, खादन् मांसं न दूष्यति ॥ १ ॥ अर्थ.—आ श्लोक मृगपक्षिजना विषयमां ठे कसाइनी दुकान विना, पारधी तेमज शिकारी, अने जान-
वरोने मारनाराज पासैथी मूल आपीने मांस लेवु अने ते देवता, अति-
थि तेमज पितरोने आपवुं जोइए; कारण के कसाइनी दुकानना मांस-
थी देवता, पितरोनी पूजा थइ शकती नथी, तेथी पोते मांस उत्पन्न क-
रीने पितृआदिने आपे तो तेज प्रसन्न थायठे. पोते मांस आ प्रमाणे उ-
त्पन्न करे ब्राह्मण, मागीने मांस लावे, क्षत्रिय शिकार करीने मांस लावे
अथवा कोइए मांसनी जेट करी होय, तो ते मांसथी देवता पितरोनी
पूजा करीने, पठी पोते मांस खाय तो दोष नथी. आ कथन, महामूढ
तथा मिथ्यादृष्टिजनुंज ठे; कारण के दयाधर्मी, आस्तिकमतवालाउने तो
मांस दृष्टिथीपण जोवुं योग्य नथी, तो पठी देवता, अतिथिनु पूजन मां-
सथी करवु, आ विचार स्वप्नमांण तेजने केम आवे ? वली देवताउने
मांस चढाववुं, ते बुद्धिमानवुं काम नथी, कारण के देवताउ तो महापु-
ण्यवान् ठे, केवल आहार करता नथी, तो आवो दुगंठा उत्पन्न करे तेवो
आहार देवता केम ग्रहण करे ? तेथी जेज देवताउने मांसाहारी कहे ठे,
तेज महाअज्ञानी ठे वली पितरो, पोतपोताना पुण्य पापने अनुसार, सा-
री अथवा माठी गतिने प्राप्त थयेला ठे, तेज ते गतिमां पोताना कर्म-
नां फल जोगवे ठे, अने पुत्रना करेला कर्मनां फल तेजने कांइपण ला-
गतां नथी, तो हवे मांस आपवाना पापनुं तो शुज कहेवुं ? पुत्रादिना
सुकृतनां फलपण तेजने पहुँचतां नथी, कारण के आंवाने सेचन करवा-

મહાફલ છે હવે જુઠં તેઝની અજ્ઞાનતા ? કેવો સ્વચ્છવિરોધ છે ? જે કરવામાં પાપ નથી, તે ત્યાગવામાં ધર્મફલ કદાપિ હોઈ શકે ?

હવે નિરુક્તિવલ્લથી પણ માંસ ત્યાગવા યોગ્ય છે, તે વાવતમાં મનુજી કહે છે કે ॥ શ્લોક ॥ માંસજઙ્ઘયિતાઽમુત્ર, યસ્ય માંસમિદ્વાદ્યહં ॥ ૧ ॥ તન્મામાંસસ્ય માંસત્વે, નિરુક્તં મનુરવ્રવીત્ ॥ ૨ ॥ અર્થ:—જેનું માંસ હું ખા-
ઉઠું, તે જીવ, પરજવમાં મને જઙ્ઘણ કરશે, આ નિરુક્તિથી મનુજી કહે છે કે, માંસજઙ્ઘણ કરનારને મહાપાપ લાગે છે. જે પ્રાણીનું માંસ ખાવામાં લં-
પટ છે, તેનું જે જે જલચર મત્સ્યાદિજીવો, સ્થલચરમૃગાદિ જીવો, અને
સ્થેચર, તેતરાદિ જીવોને દેખતાંજ, તેને મારીને ખાવાની તેઝની મતિ
થાય છે સાક્ષાત્ ઢાકણની જેવી ખાવાની વૃત્તિ થાય છે માંસ ખાનારા
ઉત્તમ પદાર્થોનો પરિહાર કરી નીચ પદાર્થોને ગ્રહણ કરવામાં ઉચ્ચત થા-
ય છે સાક્ષાત્ કાગડાની જેમ અમૃત ઓઢી વિષમાં ચાંચ દે છે. તેનુજ નામ
નિર્વિવેકતા છે ॥ શ્લોક ॥ યે જઙ્ઘયન્તિ પિશિતં, દિવ્યજોજ્યેષુ સત્સ્વપિ ॥
સુધારસં પરિત્યજ્ય, ઝુંજતે તે હલાહલં ॥ ૧ ॥ અર્થ—સર્વ ધાતુને પુષ્ટિ
આપનાર, તથા ઇંદ્રિયને આલ્હાદકારક, દિવ્ય ઝોજન સમાન, હુધ,
હીર, દહી પ્રમુખ, તથા મોદક, સુતરફેણી, ઘારી, ખાજાં, મોહનથાલ,
મેંસુવ, સફરપારા, ઘેવર પ્રમુખ મિષ્ટાન્ન, તથા શ્કરસ, ડાહુ, નારંગી,
સફરજન, સતરા પ્રમુખ ઉત્તમફલ તથા વદામ, પસ્તા, દલચી, જાયફલ,
જાવંત્રી પ્રમુખ મુખવાસી ઉત્તમ વસ્તુ તજીને મૂઢમતિ, વિશ્વગંધિ, સૂગ-
વાંલા, તથા વમન થાય તેવા વીજત્સ માંસનુ જઙ્ઘણ કરે છે તેનું જીવિત-
વ્યની વૃદ્ધિવાસ્તે અમૃતરસને તજીને જીવિતવ્યનો નાશ કરનાર હલાહલ,
વિષનુ જઙ્ઘણ કરે છે વાલક પણ પથ્થરને ઓઢી, સુવર્ણને ગ્રહણ કરે છે,
પરંતુ માંસાહારી પુરુષ તો માંસથી અધિક પુષ્ટિ આપનાર દિવ્ય ઝોજનનો
ત્યાગ કરી માંસને ગ્રહણ કરે છે, તેથી તેનું વાલક કરતાં પણ અજ્ઞાની છે.

માંસ ખાવાથી મનુષ્યની નિર્દયી પ્રકૃતિ થઈ જાય છે તેથી તેનું ધર્મ-
ને યોગ્ય રહી શકતા નથી ધર્મનું મૂલ દયા છે, આ સિદ્ધાંત સર્વ ઉત્તમ
પુરુષો તથા સત્તજનો અંગીકાર કરે છે, તેથી માંસાહારી, માંસ ખાવાથી
દયાયુક્ત રહી શકતાજ નથી, અને તેજ કારણથી તેને કસાઈ સમાન
કહ્યા છે, તેથી માંસાહારીને ધર્મ નથી

હવે માંસ ખાવામાં જે અનુત્તર દૂષણ છે તે કહીએ ઠીએ તત્કાલ માંસમાં સમૂર્ધિમ જીવ ઉત્પન્ન થાય છે, તેમજ અનંત નિગોદરૂપ જીવ, તેનું સંતાન વારંવાર ઉત્પન્ન થયા કરે છે, તે કારણથી મહાદૂષણ છે ॥ યદાહુઃ ॥ આમાસુ અપ્કવાસુ, અવિપચ્ચમાણાસુ મંસપેસીસુ ॥ સયય ચિય ઉવવાઝ, ઋણિઙ નિગોય જીવાણં ॥ ૧ ॥ અર્થ:- કાચી, તેમજ અપકવ જે માંસની પેશી રાંધવામાં આવે છે, તે રંધાયા ઠતાં પણ તેમાં નિરંતર નિગોદના જીવ ઉત્પન્ન થાય છે તે કારણથી માંસજઘ્ણ, નરક ગમન કરનાર જીવોને પુરી खरची છે, તેથી ઉત્તમ જીવે કદાપિ માંસ જઘ્ણ કરવું નહિ

હવે માંસજઘ્ણ કરવાનો ઉપદેશ જેઝંણ કરેલો છે, તેઝંનાં નામ લખીએ ઠીએ ૧ માંસ ખાવાના લાલચુઙ. ૨ મર્યાદારહિતો, ૩ નાસ્તિકો, ૪ અદ્વયબુદ્ધિમાનો, ૫ અસત્ય શાસ્ત્ર વનાવનારાઙ, ૬ પશુના વૈરીઙ. માંસાહારી સમાન કોષ્પણ નિર્દય નથી માંસ આહારથી અધિક, નરક અગ્નિમાટે ઇંધન નથી. ગંદકી खाइने સૂચ્યારો જે પોતાનાં શરીર પુષ્ટ કરે છે તે સારાં છે, પરંતુ જીવને મારીને માંસ खानारा સારા નથી

પ્રશ્ન.- સર્વજીવોનું માંસ खावું, એમ સર્વ કુશાસ્ત્રોમાં લખેલું છે, પરંતુ મનુષ્યનું માંસ खावું, એમ કોષ્પણ શાસ્ત્રમાં લખ્યું નથી, તેનું શુ કારણ છે ?
ઉત્તર.- પોતાના શરીરના માંસની રક્તાવાસ્તે કોષ્પણ કુશાસ્ત્રિય મનુષ્યનું માંસ खावું લખ્યું નથી, કારણ કે તેઙ જાણતા હતા કે, મનુષ્યનું માંસ खावું, એમ શાસ્ત્રમાં લખ્યું તો, મનુષ્ય કદી અમને પણ મારીને खाइ जશે. તેથી લખેલું નથી.

જેઙ પુરુષના માંસમાં તેમજ પશુના માંસમાં તપાવત માનતા નથી, તેઙ સમાન કોઙ ધર્મી નથી, અને તે વાવતમા જેઙ તપાવત માને છે, અને માંસ खाય છે, તેઙ સમાન કોઙ પાપી નથી વલી માંસની ઉત્પત્તિ રુધિરથી થાય છે, તથા વિદ્યાના રસથી તેની વૃદ્ધિ થાય છે, વલી લોહી જેમાં જરેલું રહે છે, અને કૃમિ જેમાં ઉત્પન્ન થાય છે, એવા માંસને બુદ્ધિમાન્ કેમ खाइ શકે ? આશ્ચર્ય તો એજ છે કે બ્રાહ્મણ લોકો ધર્મ તો શુચિમૂલ કહે છે અને સાત ધાતુથી જે માંસ હાડ વને છે, તે માંસ હાડને મુલમાં વાંતથી આવે છે. હવે તેવાઙને કુતરા સમાન ગણવા કે શુ-

थी केल फलीञ्चूत यती नथी तथा अतिथिनी जक्ति वास्ते मांसनुं अर्पण नरकपातनो हेतु होवार्थी, महा अधर्मनु कारण ठे. आ वावतमां को एवो सवाल करे के, जे वात श्रुति, स्मृतिमां ठे, ते मानवी जोड़ए.

उत्तर.— आ कथन वास्तविक नथी जे वात श्रुति, स्मृतिमां अप्रा माणिक होय, ते बुद्धिमान् कदापि मानेज नहि, कारण के श्रुतिमां अमे एम सांजलीए ठीए के “वचांसि ज्ञूयांसि यथा पापघ्नो गोस्पर्शः कुमाण च पूजागादीनां च पूजागादीनां च वधः स्वर्ग्यः ब्राह्मण भोजनं पितृप्री णनं मायावीन्यधिदैवतानि बहौ हुत देवप्रीतिप्रदं ” आबु कथन जे श्रुतियोमां ठे, तेने युक्तिकुशल पुरुष कदापि मानशे नहि, तेथी मांस थी देवतानी पूजा करवी ते महा अज्ञानता ठे वली केटलाएक कहे ठे के, जेम मंत्रथी संस्कृत, अग्नि दाह करतो नथी, तेमज मंत्रथी सं स्कार पामेलु मांस दोषकारक रहेतु नथी आ कथन मनुजीनु ठे । यथा ॥ असंस्कृतान् पशून् मत्रै, नाद्याद्विप्र कथचन ॥ मत्रैश्च सं स्कृतानद्या, शाश्वतं विधिमास्थितः ॥ १ ॥ अर्थ.— मंत्रथी असंस्कृत पशुर्जनु मांस ब्राह्मण न खाय, अने मंत्रथी संस्कृत पशुनु मांस खाय तो, शाश्वता नित्य वैदिक विधिमां रहेलोठे एम जाणवो

आ वावतमां समाधान ए ठे के, मंत्रथी जे मांस पवित्र करवामां आबु होय, ते पण धर्मी पुरुष कदापि जक्षण न करे कारण के मंत्र जेम अग्निनी दाहकशक्तिने रोके, तेम नरकादिप्रापण शक्ति जे मांस नी ठे, तेने दूर करवाने मंत्रमा शक्ति नथी. जो तेवी शक्ति मंत्रमा होय तो, दरेक पाप करीने, पठी ते पापना नाशकरनार मंत्रनु स्मरण करवा मात्रथीज ते पाप नाश थई जाय, जो ए प्रमाणे होय तो वेदोमा पापनो निषेध करेलो ठे, ते कथन सर्व निरर्थक समजवु, कारण के सर्वपाप मंत्रस्मरणथीज नाश थाय ठे, पठी निषेध करवानी शी जरूर हती ? ते कारणथी आ पण अज्ञानीर्जनुज कथन ठे

वली केटलाएक कहे ठे के जेम अद्वय मद्यपानथी निस्तो चडतो नथी, तेम थोडु मांस खावार्थी पाप लागतु नथी

उत्तर — थोडु पण मांस बुद्धिमान् खाय नहि जेम थोडु पण विष ड खदायक थाय ठे, तेम थोडु पण मांस दोषरूप थाय ठे

હવે માંસ ખાવામાં જે અનુત્તર દૂષણ છે તે કહીએ ઠીએ. તત્કાલ માંસમાં સમૂર્ધિમ જીવ ઉત્પન્ન થાય છે, તેમજ અનંત નિગોદરૂપ જીવ, તેનું સંતાન વારંવાર ઉત્પન્ન થયા કરે છે, તે કારણથી મહાદૂષણ છે. ॥ યદાહુ. ॥ આમાસુ અપક્વાસુ, અવિપચ્ચમાણાસુ મંસપેસીસુ ॥ સયય ચિ ય ઉવવાઙ્ગ, ઋણિઙ્ગ નિગોય જીવાણં ॥ ૧ ॥ અર્થ:- કાઢી, તેમજ અપક્વ જે માંસની પેશી રાંધવામાં આવે છે, તે રંધાયા ઠતાં પણ તેમાં નિરંતર નિગોદના જીવ ઉત્પન્ન થાય છે તે કારણથી માંસજઘ્ણ, નરક ગમન કરનાર જીવોને પુરી खरची છે, તેથી ઉત્તમ જીવે કદાપિ માંસ જઘ્ણ કરવું નહિ

હવે માંસજઘ્ણ કરવાનો ઉપદેશ જેઝંએ કરેલો છે, તેઝંનાં નામ લખીએ ઠીએ ૧ માંસ ખાવાના લાલચુઙ્ગ. ૨ મર્યાદારહિતો, ૩ નાસ્તિકો, ૪ અદ્વ્યવુદ્ધિમાનો, ૫ અસત્ય શાસ્ત્રવનાવનારાઙ્ગ, ૬ પશુના વૈરીઙ્ગ. માંસાહારી સમાન કોષ્ણ નિર્દય નથી. માંસ આહારથી અધિક, નરક અગ્નિમાટે ઇંધન નથી. ગંદકી ખાઈને સૂઅરો જે પોતાનાં શરીર પુષ્ટ કરે છે તે સારાં છે, પરંતુ જીવને મારીને માંસ ખાનારા સારા નથી

પ્રશ્ન - સર્વજીવોનું માંસ ખાવું, એમ સર્વ કુશાસ્ત્રોમાં લખેલું છે, પરંતુ મનુષ્યનું માંસ ખાવું, એમ કોષ્ણ શાસ્ત્રમાં લખ્યું નથી, તેનું શું કારણ છે ?

ઉત્તર-પોતાના શરીરના માંસની રક્તાવાસ્તે કોષ્ણ કુશાસ્ત્રિએ મનુષ્યનું માંસ ખાવું લખ્યું નથી; કારણ કે તેઙ્ગ જાણતા હતા કે, મનુષ્યનું માંસ ખાવું, એમ શાસ્ત્રમાં લખ્યું તો, મનુષ્ય કદી અમને પણ મારીને ખાઈ જશે. તેથી લખેલું નથી.

જેઙ્ગ પુરુષના માંસમાં તેમજ પશુના માંસમાં તફાવત માનતા નથી, તેઙ્ગ સમાન કોષ્ ધર્મી નથી; અને તે વાતમાં જેઙ્ગ તફાવત માને છે, અને માંસ ખાય છે, તેઙ્ગ સમાન કોષ્ પાપી નથી. વહ્ની માંસની ઉત્પત્તિ રુધિરથી થાય છે, તથા વિષ્ટાના રસથી તેની વૃદ્ધિ થાય છે, વહ્ની લોહી જેમાં ઝરેલું રહે છે, અને કૃમિ જેમાં ઉત્પન્ન થાય છે, એવા માંસને બુદ્ધિમાન્ કેમ ખાઈ શકે ? આશ્ચર્ય તો એજ છે કે બ્રાહ્મણ લોકો ધર્મ તો શુચિમૂલ કહે છે અને સાત ધાતુથી જે માંસ હાડ વને છે, તે માંસ હાડને મુખમાં દાંતથી ચાવે છે. હવે તેવાઙ્ગને કુતરા સમાન ગણવા કે શુ-

ચિધર્મવાલા ગણવા ? તેથી જે હુદ્દોની એવી સમજ છે કે, અન્ન તથા માંસ, આ વને એક સરખાં છે, તેહની બુદ્ધિમાં, જીવિત તથા મૃત્યુ આપનારાં અમૃત તેમજ વિષ સરખાંજ છે

વહી જે જહ્વુદ્ધિમાનોનુ એવુ માનવુ છે કે, હંદનની જેમ, માંસ પ્રાણીનું અંગ હોવાથી ખાવા યોગ્ય છે આ તેહની માન્યતા વાસ્તવિક નથી, કારણ કે જો તેમ હોય તો ગાયનુ મૂત્ર, તથા માતા, પિતા, સ્ત્રી, પુત્રી, એ સર્વેનું મૂત્ર તેમજ વિષ, કેમ ખાતા પીતા નથી, કારણ કે તે પણ પ્રાણીના અગથી ઉત્પન્ન થયેલ છે. વહી પોતાની સ્ત્રીની જેમ, પોતાની માતા, વેદેન દીકરીની સાથે કેમ ગમન કરતા નથી ? સ્ત્રીત્વ તેમજ પ્રાણી અગત્વ સર્વ સ્થલે વરાવર છે વહી જેમ ગાયનું હુધ પીઈ ઠો, અને માતાનું પય પાન કરો ઠો, તેમ ગાયનું રુધિર તેમજ માતાનું રુધિર કેમ પિતા નથી ? કારણ કે પ્રાણી અગ હેતુ સર્વસ્થલે તુલ્ય છે તે હેતુથી જેહ અન્ન તથા માંસને એક સરખાં માને છે, તેહ મહાપાપીહના સરદાર છે

વહી શંખને પવિત્ર માને છે, પરતુ પશુના હાડને કોઈ પવિત્ર માનતા નથી, તે કારણથી અન્ન તેમજ માંસ, પ્રાણી અગ છે, તો પણ અન્ન જહ્વુ છે, અને માંસ અજહ્વુ છે એક પંચેન્દ્રિય જીવનો વધ કરીને માંસ ખાવાથી જેમ खानારને નરકગતિ પ્રાપ્ત થાય છે, તેમ તેવી માઠી ગતિ અન્નખાનારની થતી નથી, કારણ કે અન્ન, માંસ થઈ શકતુ નથી માંસની તસીરોથી અન્નની તસીરો ઓર તરેહની છે માંસ મહાવિકાર કરે છે, અન્ન તેમ કરતું નથી ઇત્યાદિ વિલક્ષણ સ્વજ્ઞાવ છે, તેથી માંસ ખાનારની નરકગતિ જાણીને સત્ પુરુષો અન્નના યોજનથી તૃપ્તિ માને છે, અને ઉત્તમ પદ પ્રાપ્ત કરે છે આ સર્વ માંસનાં દૂષણો શ્રીમદ્ હેમચન્દ્રસૂરિકૃત યોગશાસ્ત્રને અનુસારે લેખેલાં છે વહી વર્તમાનમા બુદ્ધિમાન્ પાશ્વિમાત્ય લોકોએ માંસ ખાવાથી ચોવીશ હુર્ગુણ પ્રગટ થાય છે, એમ વતાવેલુ છે, અને મદિરાથી તો ઇટલી ખરાલી થાય છે કે જેની ગણત્રી પણ થઈ શકતી નથી તે કારણથી મદિરા તેમજ માંસ આ વને અજહ્વુનો શ્રાવક ત્યાગ કરે આ સાતમું અજહ્વુ કહ્યુ

૭ આઠમુ અજહ્વુ માંસ છે જૈનમતના શાસ્ત્રાનુસાર ઠાશથી વહાર કાઢેલા માંસને જ્યારે અતર્મુહૂર્ત અર્થાત્ વે ઘડી કાલ વ્યતીત

थाय ठे, त्यारे ते माखणमां सूक्ष्म जीवो तेज वर्णना उत्पन्न थइ जाय ठे, ते कारणथी माखण त्यागवा योग्य ठे जैनलोकोए ठाशथी माखण बहार काढीने, तत्काल अग्निसंयोगथी, वनावीने, गल्लीने, पठी खावु जोइए, कारण के ए रीतिथी शास्त्रोक्त जीव तेमां उत्पन्न थता नथी तेनी हिंसा थती नथी, बली माखी, कसारी, मछरादि जीवोना अवयव प्रमुख पण, घी गलवाथी निकली जाय ठे; बली माखण कामनी पण वृद्धि करे ठे, तेथी मनमां खोटा विकल्प उत्पन्न थाय ठे, तेथी श्रावकें माखण न खावु जोइए बली एक जीवनो नाश करवाथी ज्यारे पाप थाय ठे, त्यारे पूर्वोक्त रीतिथी माखण तो जीवोनुंज पिंड थई जाय ठे. तेथी माखण खावाथी पापनी गणतरी केम थइ शके ?

प्रश्न.— माखणमां वे घडी पठी कोईपण जीव उत्पन्न थयेल अमे देखता नथी, तो केवीरीतें तमारुं कहेवुं सत्य मानी शकीए ?

उत्तर — जेठ जैनमतना शास्त्रोने सत्य मानशे, तेठ तो शास्त्रकारना कथनने सत्यज मानशे, अने जेठ जैननां शास्त्रोने सत्य मानता नथी तेठ कदापि आ कथन सत्यमानो अथवा न मानो, परंतु अमे तो आ वातमां आगम प्रमाण बिना बीजु प्रमाण दर्इ शकता नथी तात्पर्य ए ठे के वस्तु वे प्रकारें सिद्ध थाय ठे, एक हेतुगम्य, बीजी आगमगम्य माखणद्दिदलादिमां जे जीव उत्पन्न थाय ठे, ते हेतुगम्य नथी, परंतु आगमगम्य ठे ते कारणथी जे आगम सर्वज्ञ जिन अर्हंत बीतरागें कथन करेल ठे, ते सत्य होवाथी मानवु जोइए जो कोइ पुरुष, कोइपण शास्त्रने सत्य नहि मानतां, आंखथी देखेली वस्तुनेज मानशे, तो तेनाथी स्वर्ग नरकादि, जे अदृष्ट ठे, ते पण मानी शकाशे नहि. बली परमेश्वर सातमा अथवा चौदमा असमान उपर ठे, तथा जीव, पुण्य, पाप करवाथी स्वर्ग, नरकमां जाय ठे, आ पण नहिज मानी शकाशे इत्यादि अनेक वावतो तेनाथी मानी शकाशे नहि. जो बीजी वावतो, इन्द्रियोने अगम्य, मानशे तो, आगम प्रमाण पण मानवु पडशे, कारण के सर्व वस्तु अमारी दृष्टिमां आवि शकती नथी

ए नवमुं अज्जदय मधु अर्थात् मध अनेक जीवोना घात थवाथी उत्पन्न थाय ठे. आ परलोकविरुद्ध दोष ठे; अने मुखनी बालना जे-

બુ ડુગંઠા ઉત્પાદક છે, આ શ્લોકવિરુદ્ધ દોષ છે તે કારણથી ધર્મી શ્રાવકે મધ ન ખાવું જોઈએ

હવે મધખાનારનું પાપીપણુ વતાવીએ ઠીએ. ॥ શ્લોક ॥ જક્ષયન્ મા-
ક્ષિક ક્રુદ્ધં, જંતુલક્ષ્યયોદ્ધવં ॥ સ્તોકજંતુનિહંતૃન્ય, સૌનિકેન્યોઽતિ-
રિચ્ચતે ॥ ૧ ॥ અર્થ.—અર્થાત્ નાના, હાડરહિત લાલો જીવોનો જ્યારે નાશ
થાય છે, ત્યારે મધ ઉત્પન્ન થાય છે, જ્યારે મધ જક્ષણ કરવામા આવે છે,
ત્યારે થોડા પશુ મારનારા કસાઈથી પણ અધિક પાપ ખાનારને લાગે છે,
કારણ કે જક્ષણ કરનારા પણ ઘાતક છે, આ વાત ઉપર સારી રીતે વતા-
વેલી છે વલી લોક વ્યવહારમાં પણ એવું જોજન નિંદનીય છે, અને મધ
તો મહા જૂઠ એવું છે. કારણ કે એકેક ફુલનો મકરંદ (રસ) પીંચને
માંલીડ તે રસને વમન કરે છે તેજ મધ છે. તે કારણથી ધર્મીપુરુષે જૂઠ
ન ખાવું જોઈએ આ વાત લોકવ્યવહારમાં પ્રસિદ્ધ છે

વલી કોઈ કહે કે મધ તો ત્રિદોષને દૂર કરનાર છે, તે કારણથી ઔ-
ષધમાં જક્ષણ કરવાથી શું દોષ છે ?

ઉત્તર.—અપ્યૌષધકૃતે જગ્ધં, મધુ શ્વન્નિવધનં ॥ જક્ષિત. પ્રાણનાશાય
કાલકૂટકણોપિહિ ॥ ૧ ॥ અર્થ —રસની લંપટતાથી મધ ખાય તેની વાત તો
દૂર રહી, પરંતુ ઔષધવાસ્તે પણ જે મધ ખાય, અને તેથી કદાપિ રોગનો
નાશ પણ થાય તો પણ, તેથી નરકગતિનું કારણ પ્રગટ થાય છે, કારણ કે
પ્રમાદના ઉદયથી, જીવવાનો અર્થ ઠતાં પણ જે કોઈ કાલકૂટ વિપનો
એક કણ પણ ખાશે તો, અવશ્ય તેના પ્રાણ નાશ પામશે.

પ્રશ્ન.—મધ તો ખજૂર, ડાઢાદિ રસની જેમ મીઠું છે, સર્વે હિંદિયોને સુ-
ખકારિ છે, તો તેને ત્યાગવાને શા વાસ્તે ઉપદેશ કરો છો ?

ઉત્તર.—મધમાં મીઠાશ છે, એ વાત સત્ય છે, પણ તે વ્યવહારથી છે.
પરમાર્થથી તો નરકની વેદનાનો હેતુ હોવાથી મધ અત્યંત કડવું છે

હવે મધને પવિત્ર માની જે મંદબુદ્ધિમાનો દેવસ્નાનમાં ઉપયોગી માને
છે, તેઈનું ઉપહાસ્ય શાસ્ત્રકાર કરે છે ॥ લોક ॥ મક્ષિકામુખનિષ્ઠયૂતં,
જંતુઘાતોદ્ધવં મધુ ॥ અહો પવિત્ર મન્વાના, દેવસ્નાને પ્રયુજ તે ॥ ૧ ॥
અર્થ —માંલીડના મુખની જૂઠ તથા જીવ ઘાતમાં હજારો વચ્ચાં તેમજ
શ્દા મારવાથી જે ઉત્પન્ન થાય છે, તે વચ્ચાં તેમજ શ્દાં વ્યાય છે, ત્યારે તેના

શરીરનુ પાણી (લોહી) પણ મધમાં મલી જાય છે, હવે જુલું કે મધ કેવું અપવિત્ર છે ? અહો શબ્દ શ્લોકમાં ઉપહાસ્ય માટે છે. કારણ કે જેવા તે દેવતા છે, તેવી પવિત્ર વસ્તુ પણ તેમને ચડાવવામાં આવે છે. આ ઉપહાસ્ય છે ॥ યથા ॥ કરજાણાં વિવાદે તુ, રાસજાસ્તત્રગાયકા. ॥ પરસ્પરં પ્રશંસન્તિ, અહોરૂપમહોધ્વનિઃ ॥ આશ્લોકમાં અહો શબ્દ ઉપહાસ્ય માટે છે. ઇતિ નવમું અજ્ઞદ્ય.

૧૦ પાણીનો બનાવેલો વરફ અજ્ઞદ્ય છે. વરફ અસંખ્ય અપૂકાય જીવોનું પિંડ છે. તે ખાવાથી ચેતના મંદ થાય છે, તત્કાલ શરદી થાય છે કાં-ઈપણ વલઘૃદિ થતી નથી. વીતરાગ અર્હંતજગવન્તે નિષેધ કરેલ છે, તે કારણથી અજ્ઞદ્ય છે.

૧૧ અફીણપ્રમુખ વિપવસ્તુનું અજ્ઞદ્ય છે કારણ કે જેરી વસ્તુનું ખાવાથી ઉદરમાં કૃમિ, ગડોલાદિ જે જીવ હોય છે, તે મરીજાય છે. વિપ ખાવાથી ચેતના મુંઝાય છે વલી જો ખાવાની ટેવ પડી જાય છે તો, પઠી ઠોડવું મુઝકેલ થાય છે વલતસર ન મલે તો ક્રોધ ઉત્પન્ન થાય છે શરીર શિથિલ થઈ જાય છે વલી જે વ્યસની થાય છે, તેનાથી વ્રત, નિયમ પ્રાયઃ અંગીકાર થઈ શકતાં નથી વ્યસનિનો સ્વજાવ વારંવાર અદલવદલ થાય છે જ્યારે અમલ ખાય છે, ત્યારે એકરંગ થાય છે; જ્યારે અમલ ઉતરી જાય છે, ત્યારે વીજો રંગ થાય છે વલી સ્વતંત્રતા તજી, પરાધીન પણ અંગીકાર કરવું પડે છે અમલનો સ્વાદ પણ બુરો છે વલી વિપ્લાનારા જ્યાં લઘુનીત, વહીનીત કરે છે, ત્યાં ત્રસ, સ્થાવર જીવોની હિંસા થાય છે. સોમલ, વઘનાગ, હરતાલ પ્રમુખ સર્વ વિપમાં દાખલ થાય છે તેનું ત્યાગ કરવો શ્રાવકને યોગ્ય છે.

૧૨ કરા, જે આકાશમાંથી વરસાદમાં પડે છે. આ પણ અજ્ઞદ્ય છે.

૧૩ સર્વજાતની કાચી માટી અજ્ઞદ્ય છે. કાચી, સચિત્ત માટી, નાના પ્રકારની અસંખ્ય જીવાત્મક છે માટી ખાવાથી પેટમાં વડુ જીવ ઉત્પન્ન થાય છે પાંડુ રોગ, આમરોગ, વાત, પિત્ત, પથરીપ્રમુખરોગ ઉત્પન્ન થાય છે માટી વડુ ખાવાથી શરીરનો પીલો રંગ થાય છે વલી કેટલીય જાતની માટીમાં દેડકાપ્રમુખજીવોની યોનિ છે તે કારણથી અજ્ઞદ્ય છે.

૧૪ રાત્રિજોજન અજ્ઞદ્ય છે રાત્રિજોજનમાં પ્રત્યક્ષથી આલોકમાં દૂષણો છે, અને પરલોકમાં તે દુઃખનું હેતુ છે; રાત્રિય ચારે આહાર અજ્ઞ-

वनावी राखेला लाडवा प्रमुख तथा तैयार खजुर, झाडादि जे जड्य ठे.
ते खावामां शु दोपडे ?

उत्तर:—यथा ॥ नाप्रेक्ष्य सूक्ष्मजंतूनि, निश्चयात् प्राशुकान्यपि ॥
अप्युक्त केवलज्ञानै, निहितं यन्निशाशनं ॥ १ ॥ अर्थ—मोदक तथा फ-
लादि अगर जो प्राशुक अर्थात् अचेतन पण ठे, तो पण रात्रिए न खा-
वा जोइए, कारण के कुथवादि सूक्ष्मजंतुं रात्रिए नजरे पडता नथी, वली
केवलज्ञानी, जेने निरंतर सर्वकांइ देखाय ठे, तेउं पण रात्रिए जोजन
करता नथी सूक्ष्मजंतुंनी रक्षा वास्ते, तेमज अशुरू व्यवहार दूर कर-
वावास्ते, केवलज्ञानी रात्रिए आहार करता नथी. अगर जो दीवा प्रमु-
खना प्रकाशथी कीडीप्रमुख दृष्टिए पडेठे, तो पण मूलशुणनी विराधना
ढालवा वास्ते रात्रि जोजन अनाचरणीय ठे

हवे लौकिक मतवादीउंनी सम्मतिपूर्वक रात्रिजोजननो निषेध क-
रीए ठीए. यथा ॥ धर्मविनैव जुजीत, कदाचन दिनात्यये ॥ बाह्या
अपि निशाज्ज्यं, यदज्ज्यं प्रचक्षते ॥ १ ॥ श्रुतधर्मनो ज्ञाता कदापि
रोत्रिजोजन करे नहि, कारण के जिनशासनथी बहारना मतवालाउं पण
रात्रिजोजनने अजड्य कहेठे तेउंना शास्त्रोमां कहेलुं ठे के ॥ यथा ॥ त्र-
यीतेजोमयोज्ञानु, रिति वेदविदोविदुः ॥ तत्करै. पूतमखिलं, शुचं कर्म
समाचरेत् ॥ १ ॥ अर्थ.—ऋग्, यजुः, साम लक्षण त्रणे वेद, तेउंनुं जे ते-
ज ते सूर्य ठे. “आदित्यः त्रयीतनु ” एवु सूर्यनु नाम ठे ए प्रमाणे वे-
दोने जाणनारा जाणे ठे, ते सूर्यना विद्यमान अर्थात् किरणोथी पत्रित्र
थतां सर्व शुचकामो अंगीकार करे, ज्यारे सूर्य न होय त्यारे शुच कर्मों
करे नहि ते शुचकर्मोंनां नाम तेउंए आ प्रमाणे लखेलां ठे ॥ यथा ॥
नैवाहुतिर्न च स्नानं, न श्राद्ध देवतार्चनं ॥ दानं वा विहितं रात्रौ, जोज-
नं च विशेषतः ॥ १॥ अर्थ:—आहुति अर्थात् अग्निमां घीप्रक्षेप करबु, स्नान
अर्थात् शरीरना अंगोने घोवां, श्राद्ध पितृकर्म, देवपूजा, दानदेबु, अने
जोजन तो विशेषे करी नज करबु, आटला कामो रात्रिए नज करवां.

वली परमतमां बीजा वे श्लोक ठे ॥ यथा ॥ देवैस्तु युक्त पूर्वाह्णे, म-
ध्याह्णे रुपिजिस्तथा ॥ अपराह्णे तु पितृभिः, सायाह्णे वैत्यदानवैः ॥ १ ॥
संध्यायां यक्षरक्षोजिः, सदा युक्तं कुलोच्छ्रह ॥ सर्ववेलां व्यतिक्रम्य,

દ્ય ઠે રાત્રિમાં જે જે રંગના પદાર્થોનો આહાર કરવામાં આવે ઠે, તે તે રંગના જીવો, જેનું નામ તમસ્કાય ઠે, તે તે પદાર્થોમાં ઉત્પન્ન થાયઠે વહ્લી આશ્રિતજીવપણ વહુજ હોયઠે તથા રાત્રિમાં ઊચિત અનુચિત વસ્તુઓનો ખેલ, સંજેલ થઈ જાયઠે વહ્લી રાત્રિજોજનમાં પ્રસંગ દોષ વહુજ લાગેઠે જેમ કે, જ્યારે રાત્રિએ ધાવાનું વનશે, ત્યારે રાત્રિજોજન વાસ્તે, નિરંતર રસોડપણ કરવી પડશે, રસોડ કરતાં, ત્રસ, સ્થાવર જીવોનો સંહાર થઈ જશે, તેથી શ્રાવકના કુલાચારનો નાશ થશે વહ્લી સૂદ્ધત્રસ જીવ નજરમાં પણ આવતા નથી, કદાપિ દેખાય તો નિધ્વંસ પરિણામ થવાથી યત્ના પણ રહી શકતી નથી જ્યારે અગ્નિ વહેઠે, ત્યારે પાસેની જીતપર જે આશ્રિત જીવો રહેલા હોય, તે તાપથી આકુલ વ્યાકુલ થઈને, અગ્નિમાં પડે ઠે વહ્લી સર્પાદિ જેરી જાનવર કદાપિ હોય, તો તેના મુખથી જો જોજનમાં લાલ પડેતો, પોતાનો તેમજ ધાનારા સર્વનો વિનાશ થાયઠે. વહ્લી પતંગિયા, ગરોલી, ઠપકલી, મકડી, મઠર, કરોલીઆ પ્રમુખ જીવો જે રાત્રિએ આસપાસ હોયઠે, તે અગ્નિના પ્રકાશથી જોજનમાં આવી પડે તો, નારે રોગોત્પત્તિ થાયઠે યદુક્ત યોગશાસ્ત્રે ॥ મેઘાં પિપીલિકા હંતિ, યૂકા કુર્યાદ્ઝલોદરં ॥ કુરુતે મદ્ધિકા વાન્તિ, કુદરોગ ચ કોલિકા ॥ ૧ ॥ કંટકોદારુલંડચ, વિતનોતિ ગલવ્યથાં ॥ વ્યજનાંતર્નિપતિત, સ્તાલુ વિધ્યતિ વૃશ્ચિકઃ ॥ વિલગ્નશ્ચ ગલે વાલ , સ્વરજગાય જાયતે ॥ શ્લ્યાદયોદ્દદોષા , સર્વેષા નિશિ જોજને ॥૩॥ અર્થ —અન્નાદિમાંકીડી ધાવામાં આવે તો બુદ્ધિનાશ યા મદ થાયઠે, જુ ધાવામાં આવી જાય તો જલોદર થાયઠે, માછી વમન કરાવે ઠે, અને મકડી કુદરોગ ઉત્પન્ન કરેઠે કાંટા અથવા લાકડાનાકટકા ધાવામાં આવી જાય તો, ગલામાં વ્યાધિ ઉત્પન્ન કરેઠે, અને રાંધવાનું જાજન ઊઘાડતા જો વિઠી પડી જાયતો તાલબુ વિધી નાખેઠે, શ્લ્યાદિ દૃષ્ટદોષ રાત્રિજોજન કરવામાં સર્વે લોકોને દેખવામાં આવેઠે વહ્લી જેમ રસોડ કરતા પટકાય જીવોની હિસા રાત્રિએ કરવી પડેઠે, તેવીજ રીતે રાંધેલા જાજનો ધોવાથી જલગત જીવોનો પણ વિનાશ થાયઠે વહ્લી જલ પડવાથી ચૂમિપર કુથુ, કીડી પ્રમુખનો પણ નાશ થાયઠે તે કારણથી જીવરક્ષાને ઇચ્છનાર પ્રાણી રાત્રિજોજન કરે નહિ

પ્રશ્ન —જ્યા અન્નપણ રાત્રિ ન પડે, તેમજ જાજન પણ ધોવા ન પડે યવા

वनावी राखेला लाडवा प्रमुख तथा तैयार खजुर, झाडादि जे नक्ष्य ठे.
ते खावामां शु दोपठे ?

उत्तर:-यथा ॥ नाप्रेक्ष्य सूक्ष्मजंतूनि, निश्चयात् प्राशुकान्यपि ॥
अप्युक्त केवलज्ञाने, निर्दितं यन्निशाशनं ॥ १ ॥ अर्थ:-मोदक तथा फ-
लादि अगर जो प्राशुक अर्थात् अचेतन पण ठे, तो पण रात्रिए न खा-
वा जोइए, कारण के कुंथवादि सूक्ष्मजंतुं रात्रिए नजरे पडता नथी; वली
केवलज्ञानी, जेने निरंतर सर्वकाइ देखाय ठे, तेउ पण रात्रिए जोजन
करता नथी. सूक्ष्मजंतुंनी रक्षा वास्ते, तेमज अशुद्ध व्यवहार दूर कर-
वावास्ते, केवलज्ञानी रात्रिए आहार करता नथी अगर जो दीवा प्रमु-
खना प्रकाशयी कीडीप्रमुख दृष्टिए पडेठे, तो पण मूलगुणनी विराधना
टालवा वास्ते रात्रि जोजन अनाचरणीय ठे

हवे लौकिक मतवादीउंनी सम्मतिपूर्वक रात्रिजोजननो निषेध क-
रीए ठीए. यथा ॥ धर्मविज्ञैव जुजीत, कदाचन दिनात्यये ॥ बाह्या
अपि निशाज्ज्यं, यदज्ज्यं प्रचक्षते ॥ १ ॥ श्रुतधर्मनो ज्ञाता कदापि
रोत्रिजोजन करे नहि, कारण के जिनशासनथी वहारना मतवालाउं पण
रात्रिजोजनने अज्ञक्ष्य कहेठे तेउना शास्त्रोमां कहेलुं ठे के ॥ यथा ॥ त्र-
यीतेजोमयोजानु, रिति वेदविदोविदुः ॥ तत्करै. पूतमखिलं, शुभं कर्म
समाचरेत् ॥ १ ॥ अर्थ:-ऋग्, यजुः, साम लक्षण त्रणे वेद, तेउनु जे ते-
ज ते सूर्य ठे “आदित्य त्रयीतनु ” एवु सूर्यनुं नाम ठे ए प्रमाणे वे-
दोने जाणनारा जाणे ठे; ते सूर्यना विद्यमान अर्थात् किरणोथी पवित्र
यतां सर्व शुभकामो अंगीकार करे, ज्यारे सूर्य न होय त्यारे शुभ कर्मों
करे नहि ते शुभकर्मोंनां नाम तेउंए आ प्रमाणे लखेलां ठे. ॥ यथा ॥
नैवाहुतिर्न च स्नानं, न श्राद्धं देवतार्चनं ॥ दानं वा विहितं रात्रौ, जोज-
नं च विशेषतः ॥ १॥ अर्थ:-आहुति अर्थात् अग्निमां घीप्रक्षेप करवु, स्नान
अर्थात् शरीरना अंगोने घोवां, श्राद्ध पितृकर्म, देवपूजा, दानदेवु, अने
जोजन तो विशेषे करी नज करवु, आटला कामो रात्रिए नज करवां.

वली परमतमां चीजा वे श्लोक ठे ॥ यथा ॥ देवैस्तु भुक्त पूर्वाह्णे, म-
ध्याह्णे रुपिनिस्तथा ॥ अपराह्णे तु पितृभिः, सायाह्णे दैत्यदानवैः ॥ १ ॥
संध्यायां यक्षरक्षोभिः, सदा भुक्त कुलोच्छ्र ॥ सर्ववेलां व्यतिक्रम्य,

रात्रौ जुक्तमजोजनं ॥ २ ॥ अर्थ—सवारमां देवताउं चोजन करे ठे म-
ध्याहे रुपि चोजन करे ठे दिवसना पाठला जागमां पितरो चोजन करे
ठे, सायाहे अर्थात् विकाल बेलाए देख दानवो चोजन करे ठे संध्यावे-
लाए यद्द गुह्यक, राक्षसो चोजन करे ठे

सर्व देवताउंनो वखत उल्लघन करीने रात्रिए जे खाबुं ते अज्जदय ठे
आ प्रमाणे पुराणोना श्लोकथी रात्रिचोजननो निषेध कर्यो.

हवे वैद्यक शास्त्र मुजव रात्रिचोजनना निषेधनो संवाद कहियें ठियें
॥ यथा ॥ आयुर्वेदेषु ॥ हृन्नाजि पद्मसकोच, श्वडरोचिरपायत. ॥ अतो
नक्त न चोक्तव्य, सूक्ष्मजीवादनादपि ॥ १ ॥ आ शरीरमां वे कमल ठे
एक हृदय पद्म, ते अधोमुख ठे, वीजुनाजिपद्म, ऊर्ध्वमुख ठे, आ वन्ने
कमलो सूर्य अस्त यवाथी रात्रिए सकोचाइ जाय ठे, ते कारणथी रा-
त्रिए न खाबु जोइये वली रात्रिये सूक्ष्म जीवो खावामां आववाथी अ-
नेक तरेहुना रोग उत्पन्न थाय ठे आ परपक्षनो संवाद कह्यो

हवे विशेषरीतें खमतथी रात्रिचोजननो निषेध करियें ठियें. ॥ य-
था ॥ ससज्जाजीवसंघातं, जुंजानानिशिचोजनं ॥ राक्षसेन्यो विशि-
ष्यते, मूढात्मानः कथं नु ते ॥ १ ॥ ज्यारे रात्रिए खावामां आवे ठे, त्यारे
जीवनो समूह चोजनमां पडीजाय ठे, एवा अंध समान रात्रिए खा-
नाराउंने राक्षसोथी पण अधिक शा वास्ते न कहेवा जोइए ? जिन-
धर्मथी रहित थइ, मनुष्य विरतिपणानो त्याग करे ठे, या तो तेने अ-
गीकार करतो नथी, त्यारे तेने पुछ, शिग विनानो पशुज समजवो.
॥ यजुक्त ॥ वासरे च रजन्यांच, य खादन्नेव तिष्ठति ॥ शृगपुष्प-
रिन्नष्ट, सस्पष्ट पशुरेव हि ॥ १ ॥

हवे रात्रिचोजननिवृत्ति वास्ते पुण्यवंत आत्माउंने विशेष बोधस्व-
रूप कहिये ठिये ॥ यथा ॥ अहोमुखेऽवसाने च, योद्वे द्वे घटिके त्यजेत् ॥
निशाचोजनदोषज्ञो,ऽश्वात्यसौ पुण्यचोजन ॥ १ ॥ अर्थ.—दिवसना उ-
दय तेमज अस्त समयनी वे वे घडी वर्जवी जोइए, कारण के रात्रि नि-
कट होय ठे, तेज कारणथी सिद्धातमा सर्व जघन्य प्रत्याख्यान मुहूर्त्त
प्रमाण, नमस्कारसहित कथन करेल ठे रात्रिचोजनना दूषणोने जा-
णनार श्रावक वे घडी ज्यारे दिवस बाकी रहे, त्यारे चोजन करे, जो वे

घड़ीथी न्यून दिवस रहेतां जोजन करे तो रात्रिजोजनना प्रत्याख्याननो लान्न तेने मलतो नथी, कदापि कोइ सख्स रात्रिए खातो न होय, परंतु जो तेणें रात्रिजोजनतुं प्रत्याख्यान न कर्युं होय तो, तेने पण कांइ फल मलतुं नथी, कारण के तेणे प्रतिज्ञा करेही नथी जेम शराफने त्यां रुपैआ जमे करावीयें, परंतु व्याजनो करार न करीए तो व्याज मलतुं नथी तेम ते कारणथी नियम अवश्य करवुं जोइए.

हवे रात्रिजोजन करनाराने परलोकमां शु फल मले ठे ते कहीए ठीये ॥ यथा ॥ उलूककाकमार्जर, गृध्रगवरशूकराः ॥ अहिबृश्चिकगो-
धाश्च, जायन्ते रात्रिजोजनात् ॥ १ ॥ अर्थः—घुवड, काग, विलाडी, गीध,
हरणीया, सूअर, सर्प, विंठी, घो इत्यादि तिर्यचयोनिमां रात्रिजोजन क-
रनाराने मरीने जायठे, अने जेठ रात्रिजोजन करता नथी, तेठने एक व-
र्षमां ठ महीनाना तपतुं फल मलेठे इति रात्रिजोजन अजक्ष्य संपूर्ण.

१५ बहु वीजवालां फलपण अजक्ष्य ठे जेमां गर्ज थोडो होय अने वीज बहु होय, एवां जे रीगणां, पटोल, खसखस, पपोटा प्रमुख अजक्ष्य ठे. तेमां जेटलां वीजठे, ते सर्व पर्याप्ता जीवठे खावामां थोडां आवे, अने जीवघात बहुज थायठे वली बहु वीजवालां फल खावाथीपित्त प्रमुख रोग थायठे, तथा जिनाझा विरुद्धे.

संधान अर्थात् अथाणां (आचार) त्रण दिवस उपरांतनां अजक्ष्यठे अथाणां केरीनां, लींनुनां. पाननां, करमदानां, हलदरनां, गरमर प्रमुख-
नां वनाववामां आवेठे, कदापि घी, तेल के पाणीनां होय तोपण त्रण दिवस उपरांतनां अजक्ष्य ठे परंतु तफावत एटलो ठे के जे फल पोतेज खाटां ठे अथवा तो जेमने खाटाश साये मेलवेलां होय, अर्थात् खाटी केरी साये मेलव्यां होय तो ते अथाणां त्रण दिवस उपरांत अजक्ष्य ठे, अने जेठमां खटाश नथी ते अथाणा एक रात्रि उपरांत अजक्ष्य ठे. अ-
थाणामा त्रस जीव उत्पन्न थायठे, अने वीलां प्रमुखतो मूळें अजक्ष्य ठे, नो पठी तेना अथाणानुं तो शुंज कहेतु ? अथाणामा चोथे दिवसे नि-
श्चये वे इन्द्रिय जीव उत्पन्न थायठे, अने जूठो हाथ लागी जायतो पंचे-
न्द्रिय जीव उत्पन्न थायठे वीजा मतवालार्जना शास्त्रोमां पण अथाणा न-
रकना हेतु लखेलांठे. इति अथाणा अजक्ष्य

१६ छिदल, जेनी वे दाल थइ जाय, तेमज घाणीमां पीलवाथी जेमां-
थी तेल निकले नहि, एवां सर्व धान्य छिदल कहेवाय ठे छिदलनी साथे
जे गोरस अग्नि उपर चढेलुं नथी, एवुं काचु दही, दुध के ठाश मेलवी
जमवुं नहि गरम करेलां दही, दुध के ठाश, ठंडां थइ गया पठी पण
तेजनी साथे छिदल मेलवी खावामां आवे तो दोष नथी

१७ सर्व जातिनां रीगणां अज्जक्ष्यते एक तो तेमां बहुज वीजठे, तेना
वीटमां सूक्ष्म त्रस जीव होयठे, वली ते कामनी वृद्धि करेठे, निद्रा अधि-
क लावेठे, कांश्क बुद्धिनेपण जाडी करेठे, तेनु नामपण सुदर नथी, आ-
कारपण अमनोझ ठे, कफ रोगने उत्तेजक ठे, अधिक खावाथी चोथीया-
ताव, क्षयादि रोग थइ जायठे वली सर्व जातिनां फल सुकांपण खावा-
मां आवेठे, परंतु आ सुकववाथी पण खावायोग्य रहेतुं नथी सुकव्याप-
ठी तो एवुं थइ जायठे के जाणे मुएला उदरनी खाल तेथी आ अव्य
अशुद्ध ठे, अने अज्जक्ष्यते

१८ तुष्टफल, जांबु, पीलु इत्यादि, तथा अत्यंत कोमल फल पण अ-
ज्जक्ष्यते, कारण के एवी वस्तुं बहु खावामां आवे तोपण तृप्ति थती नथी
खावामां थोडुं आवे ठे, अने बधारे फेकी देबु पडे ठे. फल खाधा पठी
तेनी गोठली जे मुखमा चुसीने फेकी देवामां आवेठे, तेमां असख्य पंचे-
न्द्रिय संमूर्धिम जीव उत्पन्न थायठे वली जे मनुष्य बहुज तुष्ट फल खा-
यठे, तेने तत्काल रोग उत्पन्न थायठे

१९ अजाणु फल, अर्थात् जे फलनुं नाम कोझना जाणवामां न होय,
तथा जे कोझना खावामा न आव्युं होय, ते फल पण अज्जक्ष्य ठे, कारण
के तेबु फल खावाथी कदाच जेरी होयतो मरण थइ जाय, अथवा तो
दिवानापण थइ जाय

२० चक्षितरस, जे वस्तुनो काल पुरो थइ गयो होय, तेमज स्वाद व-
दलाइ गयो होय, (कारण के स्वाद बदलाइ जाय ठे, तयारे काल पण
पुरो थइ जाय ठे) तथा जेमांथी दुर्गंध निकलवी शरु थइ होय, तथा
जेमां लाल उत्पन्न थइ होय, ते वस्तु चक्षितरस समजवी आ पण अ-
ज्जक्ष्य ठे रोटली, शाक, खीचडी, बडा, नरमपुरी, शीरो, हलवो, इत्यादि
रांधेली अनेक वस्तुं जेमा पाणी आवेठे, तेठ एक रात उपरांत अज-

ह्य ठे; तथा दाल, जजीआं, वडां जेमां पाणी होय ठे, ते चार पहोर उपरांत अजह्य ठे छिदल विनानी घेस तथा चोखा जे ठाशमां रांध्या होय ते आठ पहोर उपरांत अजह्य ठे वली वर्षाकालमां सारी रीतें जे मीठाइ वनाववामां आवी होय, ते पंदर दिवस उपरांत अजह्य ठे, जो पंदर दिवस अगाड वगडी जाय तो वगडतांज अजह्य ठे, एवी रीति सर्वत्र जाणी लेवु उनालामां मीठाइनी स्थिति विश दिवसनी ठे शियालामां मीठाइनी स्थिति एक मासनी ठे उपरांत अजह्य ठे दही सोल पहोर उपरांत अजह्य ठे, ठाशनीपण तेढलीज स्थितिं ठे चलितरसमां वे इन्द्रिय जीव उत्पन्न थाय ठे, ते कारणथी ते अजह्य ठे.

१२ वत्रीश अनंतकाय सर्व अजह्य ठे, कारण के सोझा अग्रजाग उपर जेटलो अनंतकायनो कटको रहे, तेढला कटकामां अनंत जीव ठे, ते कारणथी अजह्य ठे वत्रीश अनंतकायनां नाम १ जूमिनी अदर जेटला कंद उत्पन्न थाय ठे, ते सर्व अनंत काय ठे, २ सूरणकंद, ३ वज्रकंद, ४ लीली हलदर, ५ आडु, ६ लीलो कचुरो, ७ बरीआलीकंद, ८ शतावरी वेल औपधी ठे, ९ कुंआर, १० थोहरकंद, ११ गलो, १२ लसण, १३ वांसनां कारेलां, १४ गाजर, १५ लुणी, १६ लोढाकंद, १७ गरमर, १८ कोमल पत्र अर्थात् नवा अंकुरा उगेठे ते, सर्व वनस्पति उगति वखतना अकुर, सर्व प्रथम अनंतकाय होय ठे, पठी ज्यारे वधे ठे त्यारे, प्रत्येक पण थइ जाय ठे, अने अनंतकाय पण रहेठे, १९ खरसुआकंद, २० थेगकंद, तथा थेगनामनीजाजी, २१ लीली मोथ, २२ लवण वृक्षनी ठाल, २३ खिलोडी, २४ अमृतवेल, २५ मूली, २६ जूमिरुहा ते जूमिफोडा उत्राकार थाय ठे, २७ वथुलानी उगती जाजी, २८ वरुहार, २९ सुथरवल्ली, मोटीवेल जंगलमां थाय ठे, ३० पलंकानी जाजी, ३१ कोमल आवली, ज्यां सुधी तेमां वी यतां नथी, त्यां सुधी अनंतकाय ठे, ३२ आलुख, रतालुं, पिंडालु, आ वत्रीश अनंतकायनां नाम सामान्य प्रकारे कळां ठे, विशेष नाम तो अनेक ठे, कारण के कोइ वनस्पति तो पचांग अनंतकाय ठे, कोइनुं मूल अनंत काय ठे, कोइनां पान, कोइनां फूल, कोइनी ठाल, कोइनु काष्ठ, एम कोइनु एक अंग, कोइनां वे अंग,

कोशनां त्रण अंग, कोशनां चार अंग, कोशनां पांच अंग, अनंतकाय ठे इति वत्रीश अनंतकाय अज्जदय

हवे अनंतकाय जाणवावास्ते तेनां लक्षणो लखीए ठीए. जेनां पांदडां, फूल, फल प्रमुखनी नसो गूढ होय, देखाती न होय, तथा जेनी संधि गुप्त होय, जे त्रोडवाथी वरावर झुटता होय तथा जेनुं मूल कापतां ठतां पण जे उगे, जेनां पादडां मोटां, दलदार, चीकणां होय, जेनां पांदडां तेमज फल बहुज कोमल होय, ते सर्व अनंतकाय जाणवां.

अज्जदयोमां अफीण, जांग प्रमुख जेनु वंधाण प्रथमथी थइ गयुं होय, ते राखवानी जयणा करे रात्रिजोजनमां चोविहार, तिबिहार, डुविहार, एक महिनामां आटला करु एवो नियम करे, वली रोगादि प्रसंगे कोइ औपधीमां कोइ अज्जदय खावु पडे तो, तेनी जयणा राखे. वली वत्रीश अनंतकाय तो सर्वथा अज्जदय ठे, ठतांपि रोगादि कारणे औपधीमां खावी पडे तो, तेनी जयणा राखे, तथा अजाणपणे कोइ वस्तुमा मे-लवेली खावामां आवे तो, तेनी जयणा राखे, इति वावीश अज्जदय स्वरूप.

हवे चौद नियमनु विस्तारथी स्वरूप लखीए ठीए ॥ गाथा ॥ सचित्त दव विगइ, वाणेह तंबोल वरु कुसुमेसु ॥ बाहणसयण विदेवण, वंजदिसिन्हाणजत्तेसु ॥१॥ अर्थः—आवकें जावजीव पांच अणुव्रतमां इष्टा परिमाणमां, प्रथमनी अनेक तरेहनी कर्मपरिणतिना सजवथी, पोताना निर्वह सामर्थ्यनो उदय अति दुस्तर विचारीने बहुज वस्तुं खुट्टी राखी ठे, तेमांथी फरी नित्यनो आश्रव निवारवावास्ते, संक्षेप करवावास्ते, चौद नियमनु धारण निरंतर राखवुं जोइए, तेनुं स्वरूप लखीए ठीए

१ प्रथम सचित्त परिमाण मुख्यवृत्तिएतो आवके सचित्तनो त्याग करवो जोइए, कारण के अचित्त वस्तु खावामां चार गुण ठे प्रथमतो अप्राशुक जलादिनु पीवु वर्जवाथी, सर्व सचित्त वस्तुंनो त्याग थायठे ज्यांसुधी वस्तु अचित्त न थाय, त्यांसुधी मुखमां प्रक्षेप करे नहि, बीजु रसनैडिय पर जय मेलवाय ठे, कारण के केटलीएक वस्तुं रांध्या विनानी खादवाली होयठे, तेउंनो त्याग थाय ठे, त्रीजु, अचित्त पीवार्थी कामचेष्टा मंद थइ जाय ठे, वली चित्तमा निरतर एवो खटको रहेठे के रखे मारार्थी सचित्त वस्तु खावामा आवी जाय १ चोथु, जलादिद्रव्य अचेतन

करवामां जीव हिंसा यश्च, ते तो कर्मवधनुं कारण वनी चूकी, परंतु क्षणे क्षणे जे असंख्य जीवोनी उत्पत्ति यति हती, ते मटी गश्च, ते हिंसा वध पडी; उतां कोश्च मूढमति पोतानी मनःकल्पनाथी एवो विचार करे के वस्तु अचित्त करवामां पट्कायना जीवोनी हिंसा थाय ठे, अने सचित्त जलादि पीवामां तो एक जलादिनीज हिंसा थाय ठे, ते कारणथी सचित्त त्यागवानी जरूर नथी एवा विचार करनारा मूर्खोंए जिनमतनुं रहस्य जाणेलुज नथी, कारण के सचित्तनो त्याग करवाथी, आत्मदमनता, औत्सुक्यनिवारणता, विषय, कषायनी मंदता थाय ठे. वली जेमां स्वदया गुण बहुज ठे, तेपण ते जाणता नथी सचित्तनो त्याग करवामां अनेक लाज ठे ते अनुजवसिरू ठे

२ बीजु अव्यनियम धातु, शिला, काष्ठ, माटीनु पात्र प्रमुख तथा पोतानी आंगली प्रमुख विना, जे मुखमां खावामां आवे ते अव्य कहेवाय ठे. “ परिणामांतरापन्न अव्यमुच्यते ” तेमां खीचडी, मोदक, पापड, वडां प्रमुख बहु वस्तुर्जनां वने ठे, तो पण परिणामांतरथी एकज, अव्य ठे, तथा एकज घंजनी वनेली रोटली, पोली, पुरी, घुघरी, वाटी प्रमुख ठे, तो पण दरेक जिन अव्य ठे, कारण के नामांतर, स्वादांतर, रूपांतर, परिणामांतरथी अव्यांतर यश्च जाय ठे वली कोश्क आचार्य अव्यनुं स्वरूप बीजी रीतथी कहे ठे परंतु उपर वतावेलु स्वरूप, बहु वृद्ध आचार्योंने संमत ठे. अव्यनुं परिमाण ए प्रमाणे करे के आजे हुं आटलां अव्य खाश्च.

३ बीजुं विगय नियम—विगय दस प्रकारना ठे तेमां १ मध, २ माखण, ३ मांस, ४ मदिरा, आ चार तो महाविगय ठे तेज्जनों त्याग वावीश अन्नदयना स्वरूपमां वतावी आव्या ठीए वाकीनां ठ विगयनां नाम. १ दुध, २ दही, ३ घी, ४ तेल, ५ गोल, ६ सर्व जातनां पक्वान्न. आठ विगयमांथी नित्य एक, वे, त्रण आदि विगयोनो त्याग करे, तेमज एकेक विगयना पांच पांच निवियाता पण त्याग करवा जोश्च, परंतु निवियाता त्याग करवानो विचार मनमां न होय तो, प्रत्याख्यान करवाने अवसरे मनमां धारे के मारे विगयनो त्याग ठे. परंतु निवियातानो त्याग नथी.

૪ ચોથુ ઉપાનહ જોડા, પગરખા, ચઢાવા, મોજાં, વૂટ પ્રમુખ પહેરવાનો નિયમ કરે, કારણ કે આ સર્વે જીવહિસાનાં અધિકરણ છે. તેમાં શ્રાવકે જિનપૂજાદિ કારણવિના ચઢાવા (પાટલી) તો કદાપિ પેહેરવી નહિ, કારણ કે તેની નીચે જે જીવ આવી જાય છે, તે જીવતા રહેતા નથી વલ્લી ગૃહસ્થ લોકોને પગરખાં વિના ચાલતુ નથી, તે કારણથી પગરખાંની મર્યાદા કરે, પઠી વીજાના પગરખામાં પગ ન મુકે કદાપિ ઝૂલ ચૂક થઈ જાયતો આગાર

૫ પાંચમુ તંબોલ તંબોલ તે ચોથો સ્વાદિમ આહાર છે તેનુ નિયમ કરે તેમા પાન, સોપારી, લવીંગ, ઇલાયચી, તજ, જાવંત્રી, પીપર પ્રમુખ કરિયાણાની વીજો જેથી મુલ્યશુદ્ધિ થાય છે, પરંતુ ઉદર ઝરાતુ નથી, તેનો સમાવેશ થાય છે તેનુ પરિમાણ વજનથી કરે

૬ ઠતુ વસ્ત્ર નિયમ છે મનુષ્યે પોતાના પાંચે અંગોપર પહેરવાનાં વસ્ત્રોની સંખ્યાનુ નિયમ કરવું કે, આજના દિવસમાં મારે આટલાં વસ્ત્ર પહેરવાના, તથા આટલાં ઉઢવાના રાખવાં રાત્રિએ પહેરવાના વસ્ત્ર, તથા સ્નાન સમયના વસ્ત્ર, તેમજ સમુચ્ચ વસ્ત્રની સંખ્યા કરી લે. અજાણતાં જ્ઞેલ, સજ્ઞેલ થાય તો આગાર

૭ સાતમુ ફૂલના ઝોગનુ નિયમ મસ્તકમાં રાખવાનાં, ગલામાં પહેરવાનાં, શય્યાપર ઘિઠાવવાનાં, ફૂલનો તોલ, તથા ફૂલોના તક્કીઆ, ફૂલોના પંખા, ફૂલોના ચઢવા, ફૂલોની જાલી પ્રમુખ જે જે વસ્તુઝં ઝોગવવામાં આવે તેની, તથા ફૂલની ઠઢી, શહરા, કલગી, હાર, ગોટા તેમજ જે ફૂલ સુઘવામાં આવે, તેના તોલનું પરિમાણ કરે

૮ આઠમું વાહનનિયમ રથ, ગાડી, ઘોડા, પાલખી, ઝટ, વલ્લદ, નાવ, પ્રમુખ જેની ઉપર વેસી જ્યાં જવું હોય ત્યાં જઈ શકાય, તે વાહન, સર્વના ત્રણ પ્રકાર છે ૧ તરતુ, ૨ ફરતું, ૩ ઝડતુ તેઝની સંખ્યાનુ નિયમ કરે.

૯ નવમું શયન નિયમ શય્યાનુ નિયમ કરે, તેમાં ઘાટ, પાટ, તરુત, ચુરશી, પાલખી, સુખાસન પ્રમુખ જેટલાં રાખવાં હોય તે સર્વ મનમાં ધારી લે.

૧૦ દશમુ વિલેપનનિયમ ઝોગને અર્થે કેશર, ચદન, ઝુવા, અત્તર, તેલાદિ જે પદાર્થો અગમર્દનાદિકારણે ઉપયોગમાં લેવા હોય, તેના નામ તથા તોલ સહિત મનમાં ધારી લે, અગલૂહણાં પણ ઇવીજરીતે રા-

खी ले, परंतु एटलो अपवाद के, देवपूजा, देवदर्शनादि प्रसंगे, तेमज धर्म करणी करतां हस्तमां धूपादि लेवां पड़े, तथा मस्तके तिलक करवुं पड़े, तथा जगवानने अर्चन करवा वखते चदनादि विलेपन करवु पड़े, तेनुं श्रावकने नियम नथी

११ अग्नीश्रामुं ब्रह्मचर्यनियम. दिवसे तेमज रात्रिए आटली वखत खत्री साथे मैथुनसेवन करुं ते उपरांत मैथुनसेवननो त्याग ठे. वली हास्य, विनोद, आलिंगन, चुंबनादि करवाना जांगा राखे

१२ वारमु दिशिनुं नियम अमुक दिशिमां आज मारे अमुक कोस उपरांत जवु नहि, तेमां आदेश, उपदेश, माणस मोकलवुं तथा पत्र व्यवहार, विगेरे सर्वनो समावेश थाय ठे, जेवी रीतें पाली शके तेनुं नियम करे.

१३ तेरमुं स्नाननियम आजे तेलादिमर्दनपूर्वक अथवा मर्दन विना आटली वखत स्नान करुं, तेनुं प्रमाण करे, तेमां देवपूजा वास्ते नियमथी अधिक स्नान करवुं पड़े तो, व्रतजंग नहि

१४ चौदमुं जात पाणीनुं नियम. चार आहारमांथी खादिमनु नियम तो श्रावकें तंबोल नियममां करी लीधुं ठे, तेथी बाकीना त्रण आहारनुं नियम करवानु ठे, तेमां प्रथम अशन, ते रोटली, जात, कचोरी, शीरा प्रमुखना वजननु परिमाण करे, ते उपरांत त्यागे पोताना घरमां बहु परिवार होय, तेउने वास्ते अशनादि कराववां पड़े तेनी जयणा राखे. वली बीजाने घेर न्याति आदि जमतां होय तेवे प्रसंगे जमवा जवुं पड़े, त्यां अधिक रसोइ वनावेली होय, तेनुं दूषण नियमधारीने नथी, कारण के नियमधारिये तो पोताना जोजनार्थे वापरवानु परिमाण करेवुं ठे, परंतु ज्ञाति वास्ते मर्यादा करेली नथी नियममा अशनना तोलनुं परिमाण करे बीजुं पाणी पीवाना तोलनुं परिमाण करे त्रीजुं खादिम, ते मिष्टान्न पदार्थ खावाना तोलनु परिमाण करे आ चौद नियम ठे. अधिक जाववाला श्रावक सचित्तादि परिमाणमां ड्रव्यनुं परिमाण जुदा जुदा नामथी राखे, तो बहुज निर्जरा थाय. इति चौदनियमस्वरूप.

हवे पंदर कर्मादाननुं स्वरूप लखीए ठीये. नीचेना पदर व्यापार श्रावकें वर्जवा; कारण के ते करवामां बहुज पापठे, कदापि पोतानी आजीविका न चालती होय तो करवाना व्यापारनु परिमाणकरें ते पदर कर्मादाननां नाम

૧ પ્રથમ ઇંગાલકર્મ કોયલા વનાવવા, ઇટ વનાવવી, જાઠીમાં અનેક પ્રકારનાં ઠામ વનાવવાં, તે સર્વે વેચવાં, હુહારનાં કામ, સોનારનાંકામ, વંગડીકારનાં કામ, કલાલનાં કામ, જાઠીઆરાનાં કામ, હલવાણનાંકામ, ધાતુગાલક પ્રમુખ જે જે કામો અગ્નિથી થાય, તેસર્વે ઇંગાલ કર્મ છે, આ કામોમાં પાપ વહુજ લાગે છે, અને લાજ વહુ મલતો નથી, તેથી આવક આવાં કામ કરે નહિ.

૨ વીજું વનકર્મ ઠેવાં, અણઠેવાં વન વેચવાં, વાડી, વગીચાનાં ફૂલ, ફલ, કંદમૂલ, ઘાસ, કાઠ, વાંસાદિ, તેમજ તમામ લીલી વનસ્પતિ કરવી, તથા વેચવી, આ સર્વ વનકર્મ છે

૩ ત્રીજું સાડી કર્મ ગાડી, રથ, દમણીઆં, શીગરામ, વહાણ, આગ-વોટ, હલ, ઢતાલ, ચરખા, ઘાણી, ચક્કી, ધુંસરા પ્રમુખ વનાવવાં તથા વેચવાં આ સર્વ શકટકર્મ છે

૪ ચોથું જાડી કર્મ ગાડાં પ્રમુખ વલદ ડટ ચઢરગધેડા ઘોડા પાડા જેસ પ્રમુખથી વહેવરાવી, વીજાનાં જાડાં કરી, આજીવિકા ચલાવવી તે જાડી કર્મ

૫ પાંચમું ફોડી કર્મ આજીવિકાવાસ્તે, કુવા, વાવ, તલાવ પ્રમુખ खोदवा, खोदाववां, હલ ચલાવવાં, પઢર ફોડવા, જાણ खोदाववी इत्यादि स्फोटिक કર્મ છે આ પાંચે કર્મમાં વહુજ જીવોની હિંસા થાય છે, તેથી પાંચે કુકર્મ કહેવાય છે હવે પાંચ કુવાણિજ્યનુ સ્વરૂપ લક્ષીયે ઠીયે

૧ પ્રથમ દંતકુવાણિજ્ય હાથીના દાંત, ધુવડના નખ, જીન, કલેજાં, પક્ષીઝંના રોમ, ગાયના ચમર, હરણના સીંગ, ગેડાંના સીંગ, રેશમના કુમિ ઇત્યાદિ જે ગ્રસ જીવોનાં અગોપાંગ વેચવાં, તે સર્વે દંતકુવાણિજ્ય છે જ્યારે તે વસ્તુ ડ લેવા વાસ્તે આગરમાં જવું પડે, ત્યારે જિહ્વાદિ લોક તત્કાલ હાથી ગેડા પ્રમુખ જીવોની હિંસામાં પ્રવૃત્ત થાય છે. મહાઅનર્થરૂપ પાપના કામ આચરે છે ત્યા જવાથી આપણા પરિણામ પણ મલિન થઈ જાય છે કદાચિત્ તીવ્રલોચગ્રસ્ત થવાથી, જિહ્વાદિ વ્યાધોને કહેવું પડે કે, અમારે મોટા જારે દાંત પ્રમુખ જોડ્યે ઠીયે, ત્યારે તે લોકો તત્કાલ હાથી પ્રમુખને મારી આપણને જોડતી વસ્તુ લાવી આપશે તેથી આવકને વસ્તુની જરૂર હોય તેવે પ્રસંગે આગરમાં નહિ જતાં, તે વાવતના વ્યાપારી પા-

સેથી તે વસ્તુ લે. એક ચમર લેવા જતાં એક ગાય મરે. તે કારણથી વિ-
ચારીને વ્યાપાર કરે.

૧ વીજુ લાલ કુવાણિજ્ય લાલ, ધાવડી, ગલી, સાજીલાર, મણસીલ,
હરતાલ પ્રમુખ સર્વ લાલ કુવાણિજ્ય છે. લાલ, ત્રસ જીવોના સમૂહથીજ
વને છે, પઠી જ્યારે રંગ કાઢે છે, અને તેને અન્નથી સઢાવે છે, ત્યારે તેમા
ત્રસજીવની ઉત્પત્તિ થાય છે મહાહુર્ગધિ રુધિર સરલો વર્ણ દેખાય છે.
ધાવડીમાં ત્રસજીવ ઉપજે છે, કુંથવા પળ વહુજ થાય છે, મદિરાનુ અંગે.
વલી ગલી જ્યારે સઢાવે છે, ત્યારે તેમાં ત્રસજીવની ઉત્પત્તિ થાય છે. ગ-
લીના કુંક્રમાંપળ ત્રસજીવ વહુજ ઉત્પન્ન થાય છે, ગલીવાલાં વલ્લો પહેરવા-
માં જૂ લીલાદિ ત્રસજીવ ઉત્પન્ન થાય છે. હરતાલ, મણસીલને પીસતી વ-
ખત યલ્લ ન રલાયતો માંલી પ્રમુખ અનેક જીવ મરી જાય છે.

૨ ત્રીજુ રસકુવાણિજ્ય મદિરા, માંસ શ્ત્યાદિ વસ્તુર્તના વ્યાપાર મહાપા-
પરૂપ છે. વલી હુધ, દહીં, ઘી, તેલ, ગોલ, લાંડ પ્રમુખ જે નરમ વસ્તુર્તે,
તેર્તનો જે વ્યાપાર તે રસકુવાણિજ્ય છે આ વ્યાપારમાં અનેક જીવો-
નો ઘાત થાય છે

૩ ચોથુ કેશવાણિજ્ય દ્વિપદ જે મનુષ્ય દાસ, દાસી પ્રમુખ, લરીદ કરી
લેલવાં, તથા ચોપદ તે ગાય, ઘોડા, લલદ જેસ પ્રમુખ લરીદ કરી લેલ-
વાં, તથા પક્ષીર્તમાં તિત્તર, મોર, પોપટ, મેના, પ્રમુખ, લેલવાં આ વાણિ-
જ્યમાં વહુજ પાપ છે

૪ પાંચમુ વિપવાણિજ્ય. સોમલ, લઘનાગ, અપીળ, મણસીલ, હરતાલ,
ચરસ, ગાંજો પ્રમુખ, તથા શલ્લ, તે ધનુષ, તલવાર, કટારી, ઠરી, લરઠી,
ફરસી, કુહાડી, કોદાલી, લંડુક, લલ્લતર, ઢાલ, ગોલી, તોપ પ્રમુખ જે સ-
ગ્રામમાં ઉપયોગમાં આવે છે, તથા હલ, મુશલ, લલલ, લંતાલી, કલ્લત, લ-
તરડી, હવાઈ પટાકા, શતઘ્ની પ્રમુખ, આ સર્વ હિંસાનાં અધિકરણ છે, તેર્તનો
જે વ્યાપાર તે વિપવાણિજ્ય છે હવે પાંચ સામાન્ય કર્મ લતાલીયે ઠિયે

૧ પ્રથમ યત્રપીલન કર્મ તલ, ઇરંડી, હુદ્દુ આદિ પીલી, પીલાલી, લે-
લવાં, આ સર્વ જીવહિંસાના નિમિત્તરૂપ કર્મ છે

૨ વીજુ નિર્લાઠન કર્મ લલલ, ઘોડાની લાસી કરલી, ઘોડા, લલલ, લ-
ટ પ્રમુખને લાગ લેવા, કોટલાલપણું, લેલલાનાના લેલરનું લામ, મેલેલુ-

ल इजाराणां काम, चोरीना माल लेवानां काम, इत्यादि निर्दयपणानां सर्वकाम निर्लाठन कर्ममां समाय ठे.

३ त्रीजुं दावाग्निदान कर्म. केटलाएक मिथ्यादृष्टि अज्ञानी जीव धर्म मानीने वनमां आग लगावी देठे, तेउं मनमां एम धारे ठे के, नबु घास उत्पन्न थरो, त्यारे गाय प्रमुख चरशे, जिह्वादि लोक सुखेथी र-
हेशे, अन्न निपजशे, इत्यादि विचार लावी वनदवनुं काम करे, परंतु आग लगाडवाथी लाखो जीवोनो नाश थइ जायठे, तेनो विचार तेउंने आवे नहि. ते कारणथी आग न लगाववी जोइए

४ चोथुं शोषणकर्म बाव, तलाव, सरोवर, कुवा प्रमुखनुं पाणी पोता-
ना खेतरादिमां एवी रीतें लावबु के, तमाम पाणी बहार निकलतां ला-
खो जीव पाठल, जलरहित थइ तरफडी मरी जाय, आ शोषण कर्म ठे.
ते कारणथी सर्व पाणीशोषण न करबु.

५ पांचमुं असतीपोषण कर्म कुतूहलने वास्ते कुतरा, विलाडा प्रमु-
ख हिंसक जीवोनो पोषण करबु वली दुष्ट जार्या तथा दुराचारी पुत्रा-
दिनुं मोहथी पोषण करबु, तेउंने सारां, नरसां नहि जाणतां, मनमा आवे
तेवी रीतें, तेउंने राजी राखवानो यत्न करवो, तथा बेचवावास्ते दुराचा-
री दास, दासीनु पोषण करबु, इत्यादि असतीपोषणकर्म कहेवाय ठे.
वली माठी, कसाइ, बाघरी, चमार, प्रमुख बहु हिंसक जीवोनी साथे व्या-
पार करवो, तेउंने ड्रव्यादिनी मदद आपवी, आ पण दुष्टजीवोनो पोषण
ठे कदापि अनुकंपायुक्त बुद्धिथी श्रानादि पशुउं पोषण करवामां आवे
तो ते वावतमा निषेध नथी वली पोताना मोहोह्वामा कदाचित् तेवा
जीवोनी खवर लेवी पडे, तेमज पोताना कुटुवीउंनु पोषण करबु पडे तेमां
पूर्वोक्त दोष नथी, कारण के ते लोकनीति, राज्यनीतिनु फरमान ठे. आ
पांच सामान्य कर्म इति पदर कर्मादान स्वरूप

हवे आ जोगोपजोग व्रतना पांच अतिचारनुं स्वरूप लखीए ठीए.

१ प्रथम सचित्त आहार अतिचार. मूल जागे तो श्रावक सर्व सचि-
त्तनो त्याग करे, जो तेम न थइ शके तो, तेनु परिमाण करे तेमां सर्व
सचित्तना त्यागी, तथा सचित्तना परिमाणवाला, जो अनाजोगादिकथी
सचित्त आहार करे, जेम के जल, उष्ण करतां व्रण उकाळा (उजरा)

आवी जाय त्यारे शुद्ध प्राशुक थायठे, परंतु एक उकाला अथवा वे उकालानुं पाणी तो मिश्र उदक कहेवाय ठे, ते पाणीने अचित्त जाणी पीये, तथा सचित्त वस्तुने अचित्त थवामां विलंब होय, ठतांपि तेने अचित्त जाणी खाय तो प्रथम अतिचार लागे

२ वीजु सचित्त प्रतिवद्धाहार अतिचार जेने सचित्त वस्तुनो नियम ठे, ते तत्काल खेरनी गांठथी गुदर उखेडीने खाय, तेमां गुंदर तो अचित्त ठे, परंतु सचित्तनी साथे मलेलो हतो, तेथी दोष लागे ठे. वली पाकी केरी चूसे, तथा वोर, रायणना समूहने खाय, अने मनमां एम जाणे के हुं तो अचित्त खाउतुं, सचित्त गोठली, ठलीआने फेंकी दइश, तेमां शु दोष ठे? एवा विचारथी खाय तो, वीजो अतिचार लागे

३ त्रीजो अपक्वाहार अतिचार. चाढ्या वगरनो लोट, तथा जेने अग्नि संस्कार न करवामां आव्यो होय, एवो काचो लोट फाके, कारण के श्री सिद्धांतमां कळुं ठे के, आटो दढ्या पठी, चाढ्या विना केटलाएक दिवस मिश्र रद्देठे श्रावण, जादरवा मासमां अणचाढ्यो आटो पीस्यापठी, पांच दिवस मिश्र रद्देठे, आसो, कारतक मासमां चार दिवस मिश्र रद्दे ठे, मागशर, पोप मासमां त्रण दिवस मिश्र रद्दे ठे, माघ, फागण मासमां पांच पद्दोर मिश्र रद्देठे, चैत्र, वैशाख मासमां चार पद्दोर मिश्र रद्देठे, अने जेठ असाढ मासमां त्रण पद्दोर मिश्र रद्देठे, पठी अचित्त थइ जायठे, तेथी मिश्र खायतो, त्रीजो अतिचार लागे.

४ चोथा दुपक्वाहार अतिचार, कांश्क काचा तथा कांश्क पाका एवा सर्व जातिना उंळा, उवी, पोंक, जुवार, वाजरा, घडं प्रमुखना लीला पोंक वीजथी जरेला, ते अग्निसंस्कार करतां जेना केटलाएक दाणा अचित्त थाय, तथा केटलाएक दाणा सचित्त रद्दे, तेने अचित्त जाणी खाय तो, चोथो अतिचार लागे

५ पांचमो तुठौपधि नद्दण अतिचार. तुठ अर्थात् असार जे खावाथी तृप्ति न थाय, परंतु खावामां पाप बहुज लागतुं होय, जेमके चणानां फूलखाय, वोरना ठलियामांथी गरज काढी खाय, बाल, चणा, मग, चोळानी फली खाय, आ वस्तुं खावामां प्रसंगदूपणो बहुज लागेठे, कारण

के केटलीएक वनस्पति अति कोमल अवस्थामां अनंतकायपण होयते, ते खावाची अनंतकायनो व्रतज्ञग थायते आ पांचमो अतिचार.

हवे आठमा अनर्थदंड विरमणव्रतनुं स्वरूप कहियें ठिये पोताना प्रयोजनवास्ते करवु ते अर्थदंड कहेवाय ठे. धन, धान्य क्षेत्रादि नवविध परिग्रहमां हानि वृद्धि थाय, त्यारे करे, कारण के धनवृद्धिने निमित्ते संसारी जीवने बहुपापनां कारणो सेववां पडेठे, तेवे प्रसंगे साचु, जुवु बोल्याविना रही शकालु नथी. पापनां उपकरणां पण मेलववां पडेठे, ज्यारे कांश् मनसुवो करवो पडे, त्यारे विकल्परूप आर्त्तध्यान करवुं पडेठे, कारण के धनादि परिग्रह अजीविका अर्थे जरूरना ठे, तेवास्ते धननी वृद्धि निमित्ते जे जे पाप करवामा आवेठे ते ते सर्व अर्थदंडठे. वली ज्यारे धननी हानि थायते, त्यारे धननी हानि दूर करवा वास्ते अनेक विकल्परूप पाप करवां पडेठे, तेपण अर्थदंडठे, कारण के धन, व्यवहार संसार सुखनु मुख्य कारण ठे, ते व्यवहार वास्ते जे जे पाप करवां पडे ते सर्व अर्थदंड ठे वली पोताना स्वजन कुटुंब परिवारादि वास्ते अवश्य जे जे पाप सेववां पडे, ते ते सर्व अर्थदंड ठे, अने चोथु, पांच प्रकारनी इंद्रियोना जोगवास्ते जे पाप करवां पडे ते पण अर्थदंड ठे पूर्वोक्त चार प्रयोजनविना जे पाप करवामा आवे ते अनर्थदंड जाणवां तेना चार जेद ठे १ अपध्यान अनर्थदंड, २ पापोपदेश अनर्थदंड, ३ हिंसाप्रदान अनर्थदंड, ४ प्रमादाचरित अनर्थदंड तेमा प्रथम जे अपध्यान अनर्थदंड ठे, तेना वली वे जेदठे १ आर्त्तध्यान, २ रौद्रध्यान, तेमां आर्त्तध्यानना चार जेद ठे, ते पृथक् पृथक् कहिये ठियें.

१ प्रथम श्टवियोग आर्त्तध्यान पोताने प्राप्त थयेला नवविध परिग्रहनां रखे वियोग थाय, एवु चितवन निरंतर मनमां लाव्या करे, अने कदाचित् तेनो वियोग थाय तो मनमां घणोज खेद धारण करे, अने निरतर तेने वास्ते विलोपात कर्या करे, तेमज पोताना वहालां माता, पिता, पुत्र, पुत्री, जार्या जाइ, वेहेन, मित्रादि परदेश गयां होय, अथवा तो मृत्यु पाम्या होय ते प्रसंगे अत्यंत चिंता करे, खाय पीये नहि, वियोगना छु राखी आत्मघात करवानो विचार करे, निरतर क्रोधातुर रहे, इत्यादि प्रसंगे, जे चितवन थाय ते आर्त्तध्यान ठे.

वीजुं अनिष्ट संयोगार्त्तध्यान, इन्द्रियसुखने विघ्नकारक अनिष्ट श-
ब्दादिनो संयोग रखे मने थाय एवी मनमां चित्ता करे, वली घरमां स्त्री
खराव मली होय, पुत्र कपूत थयो होय, जाइ विश्वासघाती, वे दील-
वालो होय, पिता क्रोधी होय, माता डुराचरणी होय, मित्र कृतघ्न
मढ्यो होय, एवा प्रसंगोमां निरंतर तेठनो उपाय करवानी चित्ता थाय.
वली स्त्री मनमां एवो विचार करे के, मारी शोक्य बहुज खराव ठे, मारा
पतिने रोज जुलावो खवरावे ठे, रखे मने कोइ दिन पतिवियोग क-
रावे ? तेथी ते रांडनो कांइ उपाय करवो जोइए वली सेवक मनमां
एवो विचार करे के, मारा शेठनी पासे मारो अमुक दुश्मन अवश्य
चाडीखाशे, अने मारादरज्जाने नरम करी नाखशे, अथवा तो शेठने
जूतुं, साचु, कही मने नोकरीथी रद वातल करावशे, तो पठी हुं शुं क-
रीश, तेथी ते दुश्मननो कांइक उपाय करवो जोइए. तेवे प्रसंगे, तेठना
निग्रह वास्ते, यत्र, मंत्र, कारण, वशीकरण प्रमुख करे. तेठ उपर जूठां
कलंक मूके, वलिदान देवावास्ते त्रसजीवने मारे आ सर्व पोताना श-
त्रुना निग्रह वास्ते करे वली मूठ मारी तथा वीर नाखी मारवा चाहे,
परंतु मूर्ख मनमां विचारे नहि, के जो तु दीलमां साचो ठो, तो तने शुं
फिकर ठे ? वली ज्यां सुधी सामानुं पुण्य बलवान् ठे, त्यांसुधी तुं मंत्र,
यंत्रथी तेनुं कांइ पण बुरं करवाने शक्तिमान् नथी. वली पोताना मनमां
एवो कुविकल्प करे के मारा दुश्मनना कुलमां अमुक सख्स जवरदस्त
उत्पन्न थयेळ ठे, रखे मने जविष्यमां हेरान करे ? कोइ रीतें तेनी राज्य
दरवारमां आवरु जाय, अथवा दंड थाय तो ठीक ठे. वली जो तेनुं ठिड
मली जाय तो सरकारने अरज करी तेने देश निकाल करावुं. आ प्रमाणे
मूर्ख, मूढ जीव संकल्प कर्था करे ठे. वली गाममां चोरनो उपद्रव ब-
हुज थयो ठे, तेथी ते दुष्टोने पकडी सख्तशिद्दा थाय, अथवा तो फां-
सीए देवाय तो सारु. वली अमुक सख्स बहुज फाटी गयो ठे, मारी
उपर ईर्ष्या करे ठे, तेथी ते हरामजादानो कांइक बदोबस्त करवो जो-
इए, जेथी फरी ईर्ष्या निंदा न करे. आ प्रमाणे निरंतर असत्य वि-
कल्पो करे तो अनर्थदंड लागे ठे. कारण के आपणा बुरा चिंतवनथी
वीजानुं कांइ वगडतुं नथी जे कांइ सारुं नरसुं थाय ठे, ते पुण्य, पापने

३ त्रीजुं चौर्यानंद रौद्रध्यान. अनेक तरेहनां ठल कपट, दगावाजी, विश्वास घात करी, जडक जीवोनी बहु मूख्यवाली वस्तु थोडीकिमत आपी लइ ले अने मनमां खुशी थाय वली चोरी, धाडचोरी, रस्तानी खुट, जव-राइथी कढावबु इत्यादि कामो करी परधन मेलवी बहुज खुशी थाय, ते-वा चोर लूटाराजनी पासेथी मिलकत लेवामां, तेउने मदद करवामां बहुज हिंसतथी प्रवर्त्ते अने लाज मेलवी आनंद माने पोते वेपारी होय अने माल खरीद करवा घराक आव्यो होय, तेवे प्रसंगे विश्वास वेसाडी, नमुनो कांश्क यतावी, माल कांश्क तरेहनो आपे, अने पोते सोदो करवामां करामातवालो पोताने माने. जरवामां, तोलवामां उठुं आपवानी आनत राखे चोपडामां, ठरावती वखते जाव जे वोल्या होय तेनाथी जा-स्ति लखे रू प्रमुख माल बेचवामां मालमां जेल संजेल करी लेनारने ठे-तरी, मनमां खुशी थाय नोकरीनो धधो करतो उधराणीलावी खाइ जाय, अने खुशी थाय, वली शेठने ठल कपट करी ठेतरे, अने राजी करे, पठी मनमां विचारे के मे केवी युक्ति लडावी, पैसा खाइ गयो, अने शेठने खुशी कर्या वली दगावाजीथी पैसा मेलवी मनमां एबु अजिमान लावे के, मारा जेवी कमावानी शक्ति कोनामां ठे ? चोरी करी मनमां एवो खुशी थाय के, मारी चतुराइ तथा शक्तिने कोण समजी शके तेबु ठे. जूठा दस्तावेज ब-नावी, लोको उपर न्यायनी अदालतोमां खोटा दावा करी, फतेह मेलवी, धन अन्यायथी उपार्जन करी, पोताने रुझि, सिझि वालो देखी मनमां बहुज आनंद पामे. न्यायना अधिकारीउने मे ठेतर्या, तेथी मारा जेवो कोण चालाक ठे, इत्यादि चौर्यानंद रौद्रध्यान अनेक तरेहथी मूढात्मा ध्यावे

४ चोथु सरहणानंद रौद्रध्यान. नवविध परिग्रह, धन, धान्यादि बहु-ज वधारी मनमा खुशी थाय, लोचनो थोज नथी एवो विचार निरंतर आलसुउं करे ठे, शक्तिहीन करे ठे, परंतु पोते मनमां विचारे के, परि-ग्रह एज जगत्मां सार ठे, पैसा विनाना मनुष्य पशु समान ठे, तेथी प-रिग्रहनी इठाने लेशमात्र नहि उठी करतां डव्य एकतुं करवानीज चिता-रारया करे वली मनमां विचारे के डव्य मेलवबु तेमां तो ताकात ठे, प-रंतु मेलवेलु साचवी राखबु, तेमां तो बहुज ताकात जोइए ठीये मे क-रामात अजमावी न होत तो आ पैसा जलवावा मुइकेल हता. वली म-

नमां विचारे के धर्म, दान, पुण्य इत्यादिकामोमां पैसा खरचवा तेनुं फल मलेखुं कोणें प्रत्यक्ष दीतुं ठे धर्मधुत्ताराउये अखाडा मांकी लोकोने छुट-वाना रस्ता बांध्या ठे जेउं तेउंनी जालमां फसाइ जाय, तेउं अकलहीन, पैसा केम पेदा थाय ठे, तेनी जेउने लेशमात्र खबर नथी, एवा लोकोज होय ठे. पोते “चमडी नुटे पण दमडी न नुटे” एवीज मनोवृत्ति निरंतर राखी खुशी माने ठे. लोकविरुद्ध, राज्यविरुद्ध, कुल तथा धर्मविरुद्ध कामो करी पैसा मेलवी, अने जालवी राखी, मनमां पोतानी वडाइ माने. वली मनमां विचारे के मे एकलायेंज आ धन मेलव्युं ठे अने बीजाउतो मात्र खानारा ठे, वोजारूप ठे, हुं पैसा नहि साचवीश तो, आ सर्वेना झूडा हाल थशे, वली पोताना नशीवनेज सारुं मानी अजिमान कर्या करे, कदाच कर्मना उदये कोइ रकम घलाइ जाय तो मनमां बहुज पश्चात्ताप करे, तमाम लोकोना नलीआं गणे, रात दिवस धन नष्ट थवाथी धास्ती राखी सुखे सुवे नहि घर, डुकान, पेटी, तेजुरीनां ताळां, वारंवार टंटोल्या करे, सगा पुत्रनो पण लेशमात्र विश्वास करे नहि बीजाउनेपण एवीज कुबुद्धि आपे इत्यादि अनेक तरेहथी संरक्षणानुबधी रौद्रध्यान ध्यावे आर्त्त अने रौद्र बने अपध्यान दुर्गतिनां हेतु ठे, तेथी ते तजवा योग्यठे.

१ बीजु पापकर्मोपदेश अनर्थदंड बीजाउने कहे के तमारा पैसा शु कामना ठे, सारां घर वार बंधावो, गाडी करो, घोडा फेरवो, अनेक तरेहनां कारखानां करो, पैसा साथे आववाना नथी माटे वाडी, बगीचा करी मोज शोख माणो. वली तमारा घोडानी खांसी करावो, बलदने नाथ घलावो, घोडो अनाडी थइ गयो ठे तेथी चावक स्वारने सोपो, वली तमारा खेतरमां सूड थइ गयेल ठे, घांस पण उगतु नथी, तेथी सूड कापी नखावो, एक वखत दव आपो वली तमे गदा ठो माटे न्हावो, धुवो, तमारा घर सगवड वगरनां ठे, माटे खाल कुवा, पायखानां करावो, इत्यादि अनेक तरेहना उपदेश जेथी पापस्थानको सेववां पडे तेवा करे.

३ त्रीजुं हिंस्रप्रदान अनर्थदंड. हिंसाकारी वस्तुउं जेम के गाडी, हल, मुशल, घंटी, अग्नि, तलवार, बंधुक, जालां, ठरी, दातरडां, अफीण, बघनाग प्रमुख बीजाउने दाक्षिणता विना, माग्या विना आपवां ते हिंस्रप्रदान अनर्थदंड ठे,

४ चोथु प्रमादाचरण अनर्थदंड, कुतूहलथी गीत, नाटक तमासा, मे-
 ला प्रमुख जोवा, सांजलवा जाय अहिंआं कुतूहलथी एम लखवानो
 हेतु ए ठे के, इजियोना विपयो अतिशयपणे सेववानी इत्थामां प्रमाद आ-
 चरण ठे, परतु जिनयात्रा, स्वामिजक्ति, अछाश्महोत्सव, रथयात्रा, तीर्थ-
 यात्रा प्रमुख जोवामां प्रमाद आचरण नथी, कारण के ते तो सम्यक्त्वनी
 पुष्टिनां साधनो ठे वली कामशास्त्र तथा चोराशी आसनथी कामवृद्धि
 करवामां बारवार मच्या रहेवु, जूगार खेलवा, मदिरापान करवां, शिका-
 र करवा, जलक्रीडा, स्नानादि करवां, जल उठालवां, वृद्धोने दोरडां बाधी
 हिंचकवां, हाथी घोडा, गेडां, कुकडा प्रमुख जानवरोने अंदर अंदर ल-
 डाववां, पोताना शत्रूँना वंशजो उपर द्वेषजाव राखवा वली जक्तकथा
 करवी, जेमके मांस फलाणा प्राणीनु बहुज सारु पुष्टिवालु ठे, मदिरा-
 पानथी शरीरमां ताकत आवेठे, अमुक जातना लाडवा खाँ तो शरी-
 र मजबुत थशे, दुध खुव पीँ जेथी वीर्यवृद्धि थशे, अने कामसेवन
 मनोइ थशे अमुकशाक, जाजी मसालादार अमुकरीतेंज खाद आपेठे,
 तेना जेवी लीजत बीजामा नथी अमे पण एज रीते खान पान करिए
 ठीए. वली स्त्रीकथा करे, जेम के फलाणा देशनी स्त्रीँ बहुज खुब सु-
 रत ठे, अमुक शेहेरनी स्त्रीँ चतुर ठे, हाव, जाव, कटाक्ष, चुबनादि
 प्रसंगे अमुक स्त्रीँ बहुज आनद आपे ठे वली स्त्रीँनी प्रशसारूप
 श्लोक बोले जेम के “कर्णाटी सुरतोपचारकुशला, लाटी विदग्धे प्रिये”
 इत्यादि वली स्त्रीँना रूपवृद्धिकारक, स्तनकठिनत्वकारक, योनिसं-
 कोचक उपाय बतावे तथा एवी अनेक तरेहनी मैथुनजावी कथा करे.
 वली देशकथा करे जेम के पूर्वदेशमां अनेक तरेहनी वस्तुँ उत्पन्न
 थाय ठे, खांड, गोल, शाल, मद्यादि बहुज सारां थाय ठे, उत्तर देशना
 लोको बहुज शूरवीर होय ठे, लडाइ करवामा बहादुर होय ठे, काठी-
 यावाडना घोडा बहुज सारा होय ठे, चाकरी बहु बखत आपे ठे, वली
 चालना घड घणाज सारा, इत्यादि देश संवधी अनेक तरेहनी चित्र,
 विचित्र कथा करवी तथा राज्यकथा करवी जेम के अमारा राज्यमां
 बहुज दोलत ठे, शूरवीर योद्धाँ ठे, अमुक राज्यमां लोको उपर बहुज
 जुलम थाय ठे, कर लेवाय ठे. अग्रेजनु राज्य बहुज सारु ठे रुशिया ब-

हुज जुलमगार राजा ठे फलाणां राज्यो वचे लडाइ उठशे, फलाणां व-
लवामां अमुक राजाए बहुज बहादुरीतु काम कर्युं, इत्यादि बली रोग,
अथवा थाक लाग्या शिवाय आखी रात सुइ रहेवु ते पण प्रमाद आ-
चरण ठे. पूर्वोक्त प्रमाद आचरण श्रावक वजें. तथा जिनमंदिरमां काम
चेष्टा, हांसी, लडाइ, थुंकवु, निझा लेवी, खोटी कथा करवी तथा आ-
हार करवा, इत्यादि अनर्थदंड ठे. आ व्रतना पांच अतिचार ठे ते कहीए ठीए.

१ प्रथम कंदर्पचेष्टा. मुखविकार, ब्रूविकार, नेत्रविकार करवा, हा-
थनी चेष्टा वताववी, पगनी चेष्टा वताववी, पगनी चेष्टा करी वीजार्जने
हसाववा, कोइने क्रोध, थाय तेम करवुं, पोतानी लघुता थाय, तथा ध-
र्मनी निंदा थाय तेवी कुचेष्टा करवी, आ प्रथम अतिचार.

२ वीजो मुखरिवचन अतिचार. जांड, कुतूहली लोकोनी जेम मुखरी
पणु करे, असंवद्ध वचन बोले, वीजार्जनां मर्म प्रगट करे, वीजार्ज क-
ष्टमां पडे तेवां वचन बोले; लघुता थाय, घेर वधे, लवाडीपणु कहेवा-
य, तथा चुगलखोर कहेवाय, एवां वचन बोले, बली लोकोमां लाज
जाय एवुं वाचालपणुंकरे तो वीजो अतिचार.

३ वीजो जोगोपजोग अतिरिक्त अतिचार स्नान, पान, जोजन, चं-
दन, कुसुम, कस्तूरी, वस्त्र, आभरणादि पोताना शरीरना जोग उपरांत
अधिक मेलववां, ते पण अनर्थदंड ठे. आ प्रसंगे वृद्ध आचार्योंनो सं-
प्रदाय वतावीए ठीए. तेल, आमलां, दहीं प्रमुख स्नानने वास्ते अधिक
लड जाय तो, तेनी लालचथी वीजा बहु लोको तेनी पाठल तलाव उपर
स्नान वास्ते जशे, त्यां स्नान करवाथी पाणीना पूरा प्रमुख बहुज अप्
कायना जीवोनी विराधना थशे, तेथी श्रावकें एवी रीतें स्नान करवा न
जवुं जोइए. श्रावकनो स्नान करवानो विधि आ वाचतमां आ प्रमाणे
ठे. प्रथम तो श्रावके घरमांज स्नान करवुं जोइए, कदापि पोताने घेर
तेवी सगवड न होय तो, तेल, आमलां प्रमुख पोताने घेर वावरी, मेल
काढी, तलावना काठा उपर वेसी पाणी वासणमां गली स्नान करवुं,
इत्यादि जीवरहा माटे कालजी राखे बली फूलादिमां जीवनो संचार
लागे तो तेने परिहरे, एम सर्व स्थलें उपयोगपूर्वक प्रवर्तें. न प्रवर्तें
तो वीजो अतिचार.

૪ ચોથો કૌકુચ્ય અતિચાર જે વોલવાથી પોતાનો તેમજ વીજાઈના આત્મા કામ, ક્રોધરૂપ થઈ જાય વલી વિરહની વાર્તાઈ, શૃંગાર રસની સા-
 લી, ઠદ, કવિત્ત, શ્લોક વિગેરે, તેમજ પરજરાગ કાફી રાગ પ્રમુખ રાગ-
 માં કામમર્મ કચન કરે તો આ અતિચાર લાગે.

૫ પાંચમો સંયુક્ત અધિકરણ અતિચાર જેમકે ઊલ્લની સાથે મુશલ, હલની સાથે ફાલા, ગાડીની સાથે ધોંસરુ, ધનુષની સાથે તીર, શ્લ્યાદિ શ્રાવક રાખે નહિ, કારણ કે એવાં પાપનાં અધિકરણ સાથે રાખવાથી કોઈ તરત લઈ જાય, વલી લેવા આવે ત્યારે ના કહી શકાય નહિ, તેથી જો અલગ અલગ હોયતો લેવા આવનારને સુખેથી જવાવ આપી શકાય. આ પાંચમો અતિચાર હવે નવમા સામાયિક વ્રતનું સ્વરૂપ લેવાઈ ગયે. પૂ-
 વોક્ત આઠે વ્રતોને પુષ્ટિકારક, તથા આત્મશુષ્ણોને વૃદ્ધિ કારક અને અ-
 તિરતિકપાયમાં તાદાત્મ્યજાવથી મલેલી અનાદિ અશુદ્ધતા રૂપ વિજ્ઞાવ પરિણતિ, તેના અન્યાસને ઠોડાવવાવાસ્તે તથા આત્મ અનુજવ કરવા વાસ્તે અને સહજ આનંદ સ્વરૂપરસ પ્રગટ કરવા વાસ્તે આ શિક્ષાવ્રત ઠે, અર્થાત્ શુદ્ધ અન્યાસ રૂપ નવમું સામાયિક વ્રત ઠે જે ઘડી કાલ પ્ર-
 માણ સમતામા રહેતું રાગદ્વેપરૂપ હેતુર્લમાં મધ્યસ્થ રહેતું તેને પઢિત પુરુષો સામાયિક વ્રત કહેઠે વલી સમ અર્થાત્ રાગદ્વેપરહિત પરિણામ, જે થવાથી જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રરૂપ મોક્ષ માર્ગ તેનો “આય” અર્થાત્ લાજ, પ્રશમસુખરૂપતેનો શ્ક કહેતાં જાવ તે સામાયિક ઠે. શ્રાવક મન વચન કાયાની યોટી જેઠા તેમજ આર્તધ્યાન રૌદ્રધ્યાનનો ત્યાગ ક-
 રીને સામાયિક કરે આવશ્યકસૂત્રમાં લલ્યુ ઠે કે, જ્યારે શ્રાવક સામા-
 યિક કરેઠે, ત્યારે તે સાધુ સમાન થાય ઠે, તે કારણથી શ્રાવક સામા-
 યિકમાં દેવજ્ઞાત્ર, પૂજાદિ ન કરે, કારણ કે જાવ પૂજા વાસ્તે દ્રવ્ય પૂજા ઠે, અને જાવસ્તવ સામાયિકમાં પ્રાપ્ત થઈ જાય ઠે તે કારણથી દ્રવ્ય સ્તવ જિનપૂજા સામાયિકમાં શ્રાવક યોગ્ય નથી સામાયિક કરનાર શ્રા-
 વક વત્રીશ દૂપણો તજીને સામાયિક કરે, તે વત્રીશ દૂપણોમાં પ્રથમ કા-
 યાના વાર દૂપણો ઠે તેનું સ્વરૂપ લેવાઈ ગયે.

૧ પ્રથમ આસનદોષ સામાયિકમાં પગ ઉપર પગ ચઢાવીને બેસે તો દોષ લાગે, કારણ કે ગુરુવિનયમાં લાઘવતા થાય ઠે, વલી તે અજિમાનનું

आसन ठे, तेथी एवी रीतें वेसे के विनयगुण रहे, उरुताइ मालम न पडे तथा अयत्ना न थाय.

१ चलासन दोष. आसन स्थिर राखे, वारंवार उचा नीचा थाय, चपलतायुक्त प्रवर्त्तें मुख्य रीति तो ए ठे के श्रावक एकज आसन उपर सामायिक पुरु करे, अडिगपण रहे कदाचित् रोग, निर्वलताना कार-
णथी एक आसन पर टकी न शकाय तो, अने फरवु पडे तो उपयोग सं-
युक्त, यत्नापूर्वक चरवलाथी पूंजन प्रमार्जन करीने आसन फेरवे, पू-
र्वोक्त विधि न करे तो, आ दोष लागे.

३ चलदृष्टि दोष सामायिक लीधा पठी, नासिका उपर दृष्टि राखे, मनमां शुरू उपयोग राखे, मौन पणें ध्यान करे वली सामायिकमां जो शास्त्राज्यास करवो होय तो, यत्नापूर्वक, मुख आगल मुहपति राखीने, दृष्टि पुस्तक उपर राखीने जणे अथवा श्रवण करे वली जो कायोत्सर्ग करे तो, चार आंगल पाठलथी पग पहोला राखे, योगमुद्राथी उजा थइ, वने वाहु प्रलंबित करे, दृष्टि नासिका उपर राखे, अथवा जमणा पगना, अंगुठा उपर राखे, आ शुरू सामायिक करवानो विधि ठे, ते वि-
धिने तजीने चपलपणाथी चकित मृगनी जेम चारे दिशि ए आंख फे-
रवे तो आ दोष ठे.

४ सावध्य क्रिया दोष क्रिया तो करे, परंतु तेमां कांश्च सावध्य क्रि-
या करे, अथवा सावध्य क्रियानी संज्ञा करे तो आ दोष लागे

५ आलंबन दोष. सामायिकमां जीत प्रमुखतुं आलंबन अर्थात् पुंछ लगावी वेसतुं. पूंज्या, प्रमाज्या विनानी जीतपर पुंछ लगाववाथी जीव वेछा होय तो तेनो घात थाय ठे, तेमज निद्रापण आवे ठे.

६ आकुंचन प्रसारण दोष सामायिक लीधा पठी प्रयोजन विना हा-
थ, पग, संकोचे, लांवा करे मोटा कारण विना सामायिकमां हलवु नहि.
जरूरी काममां चरवलाथी पुजी, प्रमार्जी हलवु

७ आलस दोष अंगमा आलस मरडे, कमर वांकी करे, प्रमाद से-
वे, प्रमाद सेवनथी बहुज अनादर व्रतमां थाय ठे, कायामां अरति उ-
त्पन्न थाय ठे, ज्यारे उठे, त्यारे आलस मरडी, अशोचनीय रीतें उठे
तो आ दोष लागे.

८ मोटन दोष सामायिकमां आंगलीना टाचका फोडे, आ पण प्रमादनी प्रचलताथी थाय ठे

९ मलदोष सामायिकमां खजवाले, बलूरे मुख्यवृत्तिए तो सामायिकमा खरजने सहन करे, परंतु लाचार थइ जाय तो चरबला प्रमुखथी प्रमार्जी धीमे धीमे खजवाले एवी शैली ठे

१० विमालण दोष सामायिकमां गलामां हाथ लगावी वेसे तो आ दोष लागे.

११ निद्रा दोष सामायिकमां निद्रा लीधा करे

१२ आछादन दोष शीत प्रमुखनी प्रचलताथी पोतानां समस्त अंगोपांग वस्त्रथी ढांके आ वार दोष कायासंबंधी ठे

हवे वचनना दश दोष लखीए ठीए.

१ कुबोल दोष सामायिकमां कुवचन, कर्कश वचन बोले

२ सहसाकार दोष सामायिकमां विचार कर्या विना बोले.

३ असत् आरोपण दोष सामायिकमां कोइना उपर खोट तोमत आवे एवां वचन बोले न कर्याने कर्युं कहे

४ निरपेक्षवाक्य दोष सामायिकमां शास्त्रनी अपेक्षा विना बोले पोताना ठे बोले.

५ सक्षेपदोष सामायिकमां सूत्र, पाठ संक्षेपथी करे, अक्षर पाठ-दि यथार्थ कहे नहि, तो पाचमो दोष लागे

६ कलहदोष साधर्मिज साथे क्लेश करे, सामायिकमां कोइ सिध्यात्वी गालो दे उपसर्ग करे, कुवचन बोले, तो पण तेनी साथे कलह नहि करवो जोइए, तो पठी पोताना साधर्मि जाइ साथे क्लेश तो केमज थइ शके ? जो करे तो आ दोष लागे

७ विकथा दोष सामायिकमा राज्यकथा प्रमुख चारे विकथा करे तो आ दोष लागे

८ हास्य दोष सामायिकमा वीजानी हासी, मञ्जरी करे

९ अशुद्ध पाठ दोष सामायिकमा सूत्रपाठ शुद्ध बोले नहि, उताव-लथी सामायिकलहे तथा पारे, त्यारे हीनायिक उच्चारें यद्वा तद्वा सूत्रोपदे

१० मुणमुण दोष सामायिकमा प्रगट स्पष्ट अक्षरोच्चार न करे वी-

जाउने एवं लागे के जाणे मठर गणगणाट करे ठे पद, गाथाना ठेकाणा विना गडवड करी पाठ बोली जाय आ वचनना दश दोष कह्या.

हवे मनना दश दोष लखीए ठीए

१ अविवेक दोष सामायिकमां सर्व क्रिया करे, परंतु मनमां विवेक रहित पणें करे. उद्धताश्रयी करे. मनमां विचारे के सामायिक करवाथी कोण तरी गयुं ठे ? सामायिकमां शुं फल ठे ? इत्यादि विकल्प करे.

२ यशोवांठा दोष सामायिक करीने यश.कीर्त्तिनी इच्छा करे

३ धनवांठा दोष. सामायिक करी तेनाथी धन मेलववानी वांठा राखे.

४ गर्व दोष. सामायिक करी मनमा अजिमान करे के हुंज खरो धर्मी हुं मनेज सारीरीतें सामायिक करतां आवडे ठे. बीजा मूर्ख लोकोने शुं गम पडे

५ जय दोष. लोकोनी निंदाथी डरीने सामायिक करे लोको कहेके जूठ जाइ ! आवकना कुलमां उत्पन्न थया ठे, मोटा मानवंता गणाय ठे, परंतु धर्म कर्मनुं तो नाम पण जाणता नथी, धर्म तो दूर रहो, परंतु निरंतर एक सामायिक पण करता नथी. एवी लोकोनी निंदाथी डरीने सामायिक करे.

६ निदान दोष. सामायिक करी निदान करे के आ सामायिकना फलथी मने धन, स्त्री, पुत्र, राज्य, इंद्र, चक्रवर्त्तिनी पदवी मले तो सारुं.

७ संशय दोष. कोण जाणे सामायिकनुं फल मलतुं हशे के नहि ? जेने तत्त्व प्रतीत न होय तेज एवो कुविकल्प करे

८ कषाय दोष. सामायिकमां कषाय करे, क्रोधादिसंयुक्त मन ठतां सामायिक करवा बेसी जाय सामायिकमां कषायनो तो संपूर्ण अज्ञाव जोश्ये

९ अविनय दोष. विनयरहितपणे सामायिक करे

१० अवहुमान दोष सामायिक बहुमान. जकिजाव, उत्साहपूर्वक न करे आ दश मनना दोष ठे उपर वताव्या प्रमाणे वत्रीश रूपण रहित सामायिक करे. सामायिक व्रतना पांच अतिचार टाळे, तेनु स्वरूप कहिये ठिये

१ काय दुःप्रणिधान अतिचार शरीरना अवयव, हाथ, पग प्रमुख, पुज्या, प्रमाज्याविना हलावे, जीते पीठ लगावी बेसे

२ मनोदुःप्रणिधान अतिचार. मनमां कुव्यापार चिंतवन, क्रोध, लो-

ज, झोह, अग्निमान, ईर्ष्या, व्यासंग, संच्रमचित्त सहित सामायिक करे

३ वचन दुःप्रणिधान अतिचार सामायिकमां सावद्य वचन बोद्धे, सुत्राक्षर हीनाधिक पढे स्पष्ट उच्चार न करे

४ अन्नवस्था दोष रूप अतिचार. सामायिक वखतसर न करे, जो कं तो पण वे मर्यादाथी, आदरविना, उतावलथी करे.

५ स्मृतिविहीन अतिचार. सामायिक करी ठे के नहि ? सामायिक पारी ठे के नहि ? लीधी ठे तो क्यारे लीधी ठे ? इत्यादि झूल करे इति नवम सामायिक व्रतस्वरूप

हचे दशमा दिशावकाशिक व्रतनु स्वरूप लखीए ठीए ठठा व्रतमां दिशाउनु परिमाण करेलुं होय, ते जावजीव सुधीनुं होय ठे, तेमां व क्षेत्र मर्यादा ठुटी राखी होय ठे, तेदलानी हररोज जरूर पडती नथी ते कारणथी दिन दिन प्रत्ये न्यूनन्यून करे, जेमके आजरोज पाच कोश वा दशकोश, वा पचीश कोश, वा वे माइल, वा नगरना दरवाजासुधि वा अमुक वाग वगीचा सुधि मारे गमन करवानी ठुट ठे, उपरात प्रति वध ठे, एवुं जे नियम ते दिशावकाशिक व्रत कहेवाय ठे. अर्थात् आ व्र ठाव्रतनु संक्षेपव्रत ठे. उपलक्षणथी पांच अणुव्रतादिनो संक्षेप थोड कालनो तेपण आ व्रतमां समाय ठे आ व्रत चार मास, एक मास, वीस दिवस, पांच दिवस, अहोरात्र, एक दिवस, एक रात्रि, वा एक मुहूर्त्तमात्र कालसुधी पण लइ शकाय ठे. नियम एवी रीतें करे के अमु क नगरादिमा शरीरथी जाइश, ते उपरांत शरीरें जवानो निपेध ठे. अ व्रतवाला आवकने देश, परदेशना व्यापार होय तो करेला क्षेत्रपरिमाण उपरांत कायाथी ते जइ शके नहि, परतु दूरदेशना कागल प्रमुख आवे ते वांचवानो, तेमज माणस मोकलवानो आगार ठे. एवु नियम ते राखी शके परदेशनी वात सांजलवानो आगार राखे, परतु जेउने परदेशनो व्यापार न होय, ते कागल, चीठी प्रमुखपण वांचे नहि, तेमज आदमी पण मोकले नाह वली चित्तवृत्ति स्थिर होय, अने सकल्प विकल्प न थता होय तो परदेशनी वात पण श्रवण करे नहि जो तेम रहीं शकतु न होय तो आगार राखे, परतु जाणीने पोताना व्रतने दोष लगावे नहि आ दिशावकाशिक व्रत निरंतर सवारमा चौद नियमनी यादगिरीमा उ

पयोगपूर्वक राखे, अने रात्रिए जुहुं राखे, आ व्रत जेवी रीतें गुरुमुखथी धारे तेवी रीतें पाळे आ व्रतना पांच अतिचार वर्जवा, ते कहीए ठीए

१ आणवण प्रयोग अतिचार नियम करेला क्षेत्रथी वहारना क्षेत्रमां कोइ वस्तु होय, अने तेनी जरूर पडे, त्यारे विचारे के मारे तो नियम करेला क्षेत्रथी वहार जवानो निषेध ठे, तेथी कोइ त्यां जतुं होय तेने कहे के अमुक वस्तु मारे वास्ते लेता आवजो पठी विचारे के मारुं व्रत जंग थयुं नहि अने वस्तु आवी गइ आ प्रथम अतिचार.

२ पेसवण प्रयोग अतिचार. वीजा आदमीनी साथे पोताना नियम उपरांतना क्षेत्र वहार कोइ वस्तु मोकलवी ते

३ सद्वाणुवाय अतिचार नियमनी जूमिकावहार कोइ आदमी जतो होय, तेनी पासे कांइ काम करावुं होय, त्यारे तेने खोंखारो प्रमुख करी वोलावे, पठी कहे के अमुक वस्तु लेता आवजो आ वीजो अतिचार ठे

४ रूपानुपाती अतिचार पोताना नियम उपरांतना क्षेत्र कोइ आदमी जतो होय, तेनी साथे कांइ काम होय, त्यारे हवेदी अथवा डुकानना उपरना मजला उपर चडी, पोते तेनी दृष्टिए पडे तेम करे, पठी जनार आदमी पोतानी पासे आवे, एटले पोताना मतलबनी सर्व वात तेनी साथे करे तो आ अतिचार लागे

५ पुजलाक्षेप अतिचार. पोताना नियम उपरांतनी जूमिकाए कोइ आदमी जतो होय, अने तेनी साथे कांइ काम होय, त्यारे तेना उपर कांकरो फेके, जेथी ते पोतानी पासे आवे त्यारे, तेनी साथे सर्व मतलबनी वातचित करे तो आ अतिचार लागे इतिदशमं

हवे अग्नीआरमा पौषधोपवास व्रतनु स्वरूप लखीए ठीए पौषध व्रतना चार जेद ठे, तेमां प्रथम आहार पोषध ठे, तेना पण वे जेद ठे, एक देशथी, वीजो सर्वथी देशथी तो त्रिविहार उपवास करीने वा आचाम्बल (आयंवल) करीने, वा त्रिविहार एकासणु करीने पोषध करे, तेनो विधि लखीए ठीए.

पोषध लीधा पहेलां पोताने घेर कही राखे के, हुं आजे पोषध उचरवानो हुं, तेमा आचाम्बल अथवा एकासणुं करवानो हुं, तेथी जोजनने अवसरे आहार करवा आवीश, अथवा तमे ते अवसरे पोषध शालामां

આહાર લઈ આવજો, એમ યથાયોગ્ય કથન કરી પોષધ કરવા આવે. પોષધ વ્રત ઉચરે, વાદ દેવવંદન કર્યા પછી કટાસણ, ચરવલો તથા મુહપત્તિ, આ ત્રણ ઉપકરણ સાથે લઈ પોતાને ઘેર જવું હોય તો, ચાદા ઝંઢી, સાધુની જેમ ઉપયોગસંયુક્ત માર્ગમા યત્નાપૂર્વક ચાલી, જોજન સ્થાનકે જઈ, પ્રથમ ઈરિયા વહિયા પડિક્કમે, ગમનાગમનની આલોચના કરે, પછી કટાસણા ઉપર વેસી, આહાર કરવાનું જાજન પડિલેઈ (પ્રતિલેખી) વાદ પોતાને લેવા યોગ્ય આહાર લહે, સાધુની જેમ રસ ટુક્રિરહિત આહાર કરે, આહારને સારો અથવા ઘુરો કહે નહિ, મુલથી બોલ્યા વિના આહાર કરે, આહારનું જૂઠ પહે નહિ, આહાર કય પછી ઉષ્ણ જલથી આહારનું વાસણ ધોઈને પી જાય, વાસણ શુદ્ધ કરી સુકવી, ઉપયોગસંયુક્ત પોષધશાલામાં આવે, માર્ગમાં જતાં આવતાં કોઈની સાથે વાત કરે નહિ, પોષધશાલામાં પૂર્વના સ્થાનપર આવી વેસે, ઈરિયા વહી પડિક્કમિ, ચૈત્યવંદન કરી, ધર્મક્રિયામાં પ્રવર્તે. જો પોતાનો સંબંધી અથવા સેવક પોષધશાલામાં આહાર લઈ આવ્યો હોય તો, પૂર્વોક્ત રીતિએ આહાર કરી વાસણ પાટાં આપી દે, પછી ધર્મ ક્રિયામાં પ્રવર્તે આ દેશથી પોષધ કહેવાય છે, અને જો ચારે આહારનાં પાંચાણ કરી પોષધ કરે તો સર્વથી કહેવાય છે આ પ્રથમ જ્ઞેદ છે.

૨ શરીરસત્કાર પોષધ તેમાં સર્વથા શરીરસત્કાર પોષધ તે શરીરનો સર્વથા સત્કાર સ્નાન, ધોવન, ધાવન, તૈલમર્દન, વસ્ત્રાચરણાદિ શૃંગાર પ્રમુખ કાંઈ પણ શુશ્રૂષા કરે નહિ, સાધુની જેમ અપરિક્રમિતિ શરીર રાખે, અને જો પોષધમાં હાથ, પગ પ્રમુખની શુશ્રૂષા કરવી આવશ્યક હોય તો, તે દેશ શરીર સત્કાર પોષધ કહેવાય છે.

૩ અબ્રહ્મચર્ય પોષધ ત્રિકરણ શુદ્ધિએ બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાલવું તે સર્વથા બ્રહ્મચર્ય પોષધ છે, અને મન, વચન, દષ્ટિ પ્રમુખનો આગાર રાખવો, અથવા પરિમાણ રાખવું, તે દેશથી બ્રહ્મચર્ય પોષધ કહેવાય છે.

૪ સર્વથા સાવધવ્યાપારનો ત્યાગ, તે સર્વથી અવ્યાપાર પોષધ છે, અને એકાદિ વ્યાપારનો આગાર રાખવો તે દેશથી અવ્યાપાર પોષધ છે,

૫ પ્રમાણે ચારે પ્રકારના પોષધના વે વે જ્ઞેદ છે પૂર્વકાલમાં જ્યારે આગમ વ્યવહારી ગુરુ વિચરતા હતા, અને આવક પણ શુદ્ધ ઉપયોગ

वाला होता, त्वारे जे जे प्रतिज्ञाळ होता होता, ते ते सर्व अखंडित, तेवी-
ज रीतें पालता होता, झूळता नहि, तेम न्यूनाधिक पण करता नहि;
अने गुरु पण अतिशय ज्ञानना प्रज्ञावधी योग्यता जाणीने देश वा सर्व
पोषधनो आदेश आपता होता, तथा श्रावक पण कदाचित् स्मृतिजंग
यता होता, तो पण तत्काल प्रायश्चित्त लक्ष होता होता आ कालमां तो
एवा उपयोगवाला जीवज नथी दुपम कालना प्रज्ञावधी जड बुद्धि जी-
व बहुज ठे ते कारणथी पूर्वाचार्योप उपकारने अर्थे आहार पोषध तो
वने करवाने राख्यां, अने वाकीना त्रणे पोषध जितव्यवहार ग्रंथने अ-
नुसारे निषेध करी दीधा ठे. आ प्रवृत्ति वर्तमान संघमां प्रचलित ठे.
पोषध तो श्रावकें अवश्य करवा जोश; कारण के कर्मरूप जावरोग
वास्ते ते परम औपधि ठे तेथी ज्यारे पर्वनो दिवस आवे, त्वारे अव-
श्य पोषध करवो जोश तेना पांच अतिचार वर्जवा, ते कहीए ठीए

१ अप्पडिलेहिय दुप्पडिलेहिय सिद्धा संथारक अतिचार जे स्था-
नमां पोषध संस्थारक (संथारो) कयों होय, ते जूमिका तथा संथारा-
नी पडिलेहणा न करे, अर्थात् संथारानी जगा सारी रीतें निघा करीने
नेत्रथी जोवे नहि, कदापि जोवे तो पण प्रमादने वश थइ कांश्क दे-
खी, कांश्क न देखी एम करे-

२ अप्पमच्चिय दुप्पमच्चिय सिद्धा संथारक अतिचार. संथाराने र-
जोहरणादिथी पूंजे नहि, कदापि पूजे तो पण यथार्थ न पूंजे, गडवड क-
री दे, जीवरक्षा साचवे नहि

३ अप्पडिलेहिय, दुप्पडिलेहिय उच्चार पासवण जूमि अतिचार. लघुशं-
का, वडीशंका परववानी जूमिका नेत्रथी अवलोकन न करे, अवलोकन
करे तोपण जेम तेम करी काम चलावे, जीवयत्ना विना करे, परिववे

४ अप्पमच्चिय, दुप्पमच्चिय उच्चार पासवण जूमि अतिचार. ज्यां मूत्र,
विष्टा करे, त्यां जूमिकाने प्रथम पूंज्याविना मल, मूत्र करे, कदाच पूंजे
तोपण यद्वा तद्वा करे, परंतु यत्नापूर्वक न पूंजे

५ पोसह बिहि विवरीए अतिचार पोषधमां झुधा लागे, त्वारे पार-
णानी चिता करे, जेम के प्रज्ञाते अमुक वस्तु उं करावीने आहार करीश
वली अमुक काम करवा सारु अमुक स्थानकें जवुं पडशे. अमुकनी पासे

ઊઘરાણી ઠે, તે તગાદો કર્યા વિના આપશે નહિ; વલી ગરીર થાકી ગયું ઠે તેથી પ્રજાતમા તેલ મર્દન કરાવીશ, ગરમ પાણીથી સ્નાન કરીશ, અ-
મુક પોશાક પહેરીશ, સ્ત્રીની સાથે જોગવિલાસ કરીશ, ઇત્યાદિ સાવચ-
ચિતવન કરે સંધ્યાએ પોષધ મંડલ શોધન કરે નહિ, આંખી રાત સુઈ
રહે, વા વિકથા કરે. પોષધનાં અઢાર દૂષણો વર્જે નહિ.

તે અઢાર દૂષણો આ પ્રમાણે પોસહમાં વ્રતી વિનાના શ્રાવકનું લાવે-
લું પાણી પીયે, ૧ પોષધ વાસ્તે સરસ આહાર કરે, ૩ પોષધને આગલે દિ-
વસે અનેક તરેહની રસવતી મેલવી આહાર કરે, ૪ પોષધ નિમિત્તે, અથ-
વા પોષધને આગલે દિવસે વિજૂપા કરે, ૫ પોષધવાસ્તે વસ્ત્ર ધોવરાવે,
૬ પોષધવાસ્તે આચરણ ઘડાવી પહેરે, સ્ત્રીપણ નથ, કકણાદિ સોહાગ-
નાં ચિન્હ શિવાય નવાં ઘરેણાં ઘડાવી પહેરે, ૭ પોષધ વાસ્તે વસ્ત્ર રંગાવી
પહેરે, ૮ પોષધમાં શરીરનો મેલ ઉતારે, ૯ પોષધમાં કાલ વિના નિડ્રા લ-
હે, ૧૦ પોષધમાં સ્ત્રી કથા કરે, સ્ત્રીને સારી, બુરી કહે, ૧૧ પોષધમા જ-
ક્તકથા કરે, આહારને સારો, નરસો કહે, ૧૨ પોષધમાં રાજ્યકથા કરે,
યુદ્ધની વાર્તા કરે, ૧૩ પોષધમાં દેશકથા કરે, દેશને સારો, નરસો કહે,
૧૪ લઘુ શકા જૂમિ પૂજ્યા વિના કરે ૧૫ વીજાની નિદા કરે, ૧૬ સ્ત્રી,
માતા, પિતા, પુત્ર, જાડ, વહેન સાથે વાર્તાલાપ કરે, ૧૭ ચોરની કથા
કરે, ૧૮ સ્ત્રીનાં અગોપાંગ સ્તન, જંઘાદિ નિહાલે આ અઢાર દૂષણો વર્જે
તો શુદ્ધ પોષધ જાણવો ઇતિ એકાદશ વ્રતસ્વરૂપ

હવે વારમા અતિથિ સવિજાગ વ્રતનું સ્વરૂપ લખીએ ઠિયે. જેણે લૌ-
કિક વર્ષોત્સવાદિ તિથિયોનો ત્યાગ કરેલો હોય તે અતિથિ કહેવાયઠે,
જેમ પરોણો (મેમાન) તિથિ વિના આવે ઠે, અર્થાત્ અમુક તિથિયેંજ આવે
એવો જેમ નિયમ નથી, તેમ જે સાધુ હોય ઠે તે અણચિતવ્યાજ આવે ઠે,
તેથી તે અતિથિ જાણવા એવા મધુકર વૃત્તિવાલાથી જો વિજાગ કરે અ-
ર્થાત્ શુદ્ધ વ્યવહારન્યાયોપાર્જિત ધનથી, વસ્તુઊં લાવી, પોતાના ઉદર પૂ-
રણાર્થે જે રસોડ કરી ઠે, તેમાંથી ઉત્તમ કુલાચારપૂર્વક પૂર્વ કર્મ પશ્ચાત્ક-
ર્મદિદોષરહિત, શુદ્ધ નિર્દોષ આહાર, જક્તિપૂર્વક સાધુને વહોરાવે
(આપે) તે અતિથિ સંવિજાગ વ્રત કહેવાય ઠે પ્રથમ દાન દેનારમાં જો
પાંચ ગુણ હોય તો તે દાતાર શુદ્ધ હોય ઠે, તે પાંચ ગુણ સંલિખે ઠિયે.

१ जैनमार्गी दातारने, शुद्ध पात्रनो योग प्राप्त थवाथी, अर्थात् पो-
ताना घरमां मुनिराजनां दर्शन मात्र थवाथी अंतरंगमां बहुज आनंद
पामे, जेम पोतानो अत्यंत प्यारो, हितकारी मित्र बहु वखतथी दूर दे-
शांतर गयो होय, जेनी कोइ वखत विस्मृति थइ न होय, अने जेने म-
लवाने निरंतर अंतःकरणमां आतुरता रहेती होय, एवा परम वद्वज
मित्रने अकस्मात् मलवाथी जेम आनंदनां आंसु आवी जाय, तेवीज
रीते मुनिराजने पोताने घेर पधारेला जोइ आनंदना आंसु लावे, म-
नमां विचारे के आज मारु परम जाग्य के, आवा मुनिराज मारे घेर
पधार्या. वली हुं केवो तुं ? अनादिकालथी जूल त्रमित, डव्य संबल
रहित, दारिद्र्य अंधजावपीडित, ज्ञानलोचनरहित, अपार संसार
चक्रमां जटकनार एवा मने, अत्यंत अकथनीय दुःखसंयुक्त देखीने,
मारा उपर परम व्यादृष्टिपूर्वक, प्रथम ज्ञानांजन शलाकाथी मारां
ज्ञानरूपनेत्र उधाडी दीधां, वली त्रण तत्व सेवारूप व्यापार मने शि-
खव्यो, तथा रत्नत्रयीरूप पुजी (राशि) मने आपी मारु अनादि का-
लनु दारिद्र्य दूर कर्युं, मने उत्तमपुरुषोनी गणतरीमां लावी मुक्यो, ए-
वा गुरु मुनिराज निःस्वार्थे परोपकारी मारा घर आंगणामां पधार्या एवा
प्रशस्त राग जावना उद्वासथी आनंदनां आंसु लावे, एवी पुष्ट जावना
जावे आ दातारनो प्रथम गुण ठे.

२ जेम संसारमां जीवने अत्यंत इष्ट वस्तुना संयोगथी रोमावलि वि-
कस्वर थाय ठे, तेम मुनिराजने देखी, अति जक्तिना प्रजावथी रोमावलि
विकस्वर थाय, अने अंतःकरणमां हर्ष समाय नहि. आ बीजो गुण ठे

३ मुनिराजने देखी बहुमान एवी रीते करे, जेम कोइ गृहस्थने घेर,
राजा पधार्या होय, अने ते राजानुं बहुमान, जेम ते गृहस्थ करे, एवा
विचारथी के आज मारा जाग्यनो उदय थयो के राज्यना स्वामि, राजा-
धिराज मारे घेर पधार्या, माटे उत्तम प्रकारना नजराणा आ वखते कर-
वां ते मने उचित ठे, कारण के राजानुं पधारतु वारवार थतु नथी, एम
निश्चय करी जेम उत्तम वस्तु उ जेत करे, तेवी रीते आवक पण मुनिराजनु
बहुमान करे, मनमां विचारे के आवा निःस्पृहीयोमां शिरोमणी, जगद्
वधु, जगत् हितकारी, जगत् वत्सल, निष्कामी, आत्मानंदी, करुणासा-

गर, संसारजलधि उद्धरण, परोपकार करणीमां चतुर, क्रोधादि कषाय निवारक, तरण तारण, एवा मुनिराज मारे घेर पधार्या, तेथी आजे मारु अहो जाग्य ठे। एवु जाणी सत्रमसंयुक्त सन्मुख जाय, त्रिकरणशुरू परिणामथी विनति करे के हे स्वामि। दीन दयाल पधारो। मारुं गृहांगण पवित्र करो। एम अति सन्मानपूर्वक घरमां पधरावे, मनमां विचारे के आजे मारो पुण्योदय थयो, जे साधु आहार पाणीनो अनुग्रह करे ठे. कारण के साधुने आहारलेवामां बहुज विधि ठे, साधु शुरू ज्ञात पाणी जाणे तोज लहे, ते कारणथी रखे माराथी कांइ दोष लागी जाय, एवो विचार करी, त्रिकरण शुरू, बहुमानपूर्वक, उपयोगसंयुक्त, विधिपूर्वक आहार लावे, लावीने मधुरस्वरथी विनति करे के हे स्वामि। आ शुरू आहार ठे, तेथी सेवक उपर परम कृपादृष्टि करी पात्र पसारी मारो निस्तार करो, एम विनति करतां थकां आहार वहोरावे मुनिपण ते आहारने योग्य जाणीने लइ ले श्रावकपण दान देवा योग्य जे जे वस्तु उ होय, ते सर्वनी निमंत्रणा करे, ए प्रमाणे विधिपूर्वक दान दइ हाथ जोड़ी, पृथ्वी उपर मस्तक लगावी, नमस्कार करे, पठी मिष्टवचनोथी विनति करे के हे कृपानिधान। सेवक उपर मोटी कृपा करी, आजे मारुं घर पवित्र थयु पूरा पुण्योदयविना मुनिराजनो योग क्यांथी मले? वली हे स्वामि। कृपा करी अशन, पान, खादिम, स्वादिम, औषध, वस्त्र, पात्र, शय्या, सस्तारकादिनु प्रयोजन होय तो अवश्य सेवक उपर अनुग्रह करी पधार-शो, आप तो मुनिराज गुणवान् वेपरवाह ठो, आपने कोइ वस्तुनी कमी नथी, कोइनी साथे प्रतिवध नथी, आप पवननी जेम अप्रतिवद्ध ठो, तोपण मारा उपर जरूर फरी उपकार करशो, एम कहेतां कहेतां पोताना आंगणानी सीमा सुधी पहुँचाडे आ त्रीजो गुण ठे

४ मुनिराजने वलावी, बंदना करी, घेर आवी, जोजन करवा बेसे, परंतु मनमां आनदना उजरा आव्या करे, विचारे के आजे मारु अहो जाग्य थयु। आज कोइ उत्तम बात थशे, कारण के आजे निःस्पृही, सहज उदासी, स्वसुखविलास। मुनिराजने विनति करी आहार प्रतिबान्धो, अने आहार वहोरावता वचमा कांइ विघ्न आव्यु नहि. आजे कृ-

तकृत्य थयो; वली आवा मुनिराजनो योग क्यारे मले ? एवी अनुमोदना वारंवार करे, आ चोथो गुण ठे.

५ जेम कोइ मंद जाग्यवान् व्यापार करतां थोडुं थोडुं कमाय, तेने कोइ दिवस कोइ सोदामां लाख रुपैयानी प्राप्ति थइ जाय, त्यारे जेवो ते आनंदित थाय, अने फरी तेज व्यापारनी जेवी चाहना राखे, तेनाथी पण अधिक, आवाक साधुने दान देवानी चाहना राखे. आ पांचमो गुण ठे. आ पांच गुण युक्त दान आपे तो अतिथिसंविज्ञाग व्रत होय आ व्रतना पांच अतिचार वर्जवा, ते लखीए ठीए

१ सचित्त निक्षेप अतिचार सचित्त पृथ्वी, जल, कुंज, चूला, इधनादि उपर साधुने न देवानी बुद्धिथी आहार राखे, मनमां एवो विचार करे के साधु तो आहार लेशे नहि, परंतु निमंत्रणा करवाथी मारुं अतिथिसंविज्ञाग व्रत वन्यु रहेशे आ प्रथम अतिचार.

२ सचित्त पीडण अतिचार. आहारने सचित्त वस्तुथी ढांके, सूरण, कंद, पत्र, पुष्पादिथी न देवानी बुद्धिथी ढांकी राखे तो वीजो अतिचार.

३ कालातिक्रम अतिचार साधुने जिज्ञानो काल विल्या पठी, अथवा जिज्ञा काल पहेलां, अथवा साधु आहार करी रह्या होय ते पठी, आहारनी निमंत्रणा करवा जाय तो वीजो अतिचार

४ परव्यपदेश अतिचार. साधु ज्यारे याचना करे, त्यारे क्रोध करे; पोतानी पासे वस्तु होय ठतां, मागतां आपे नहि, वली आपे तो पण एवा विचारथी के आवा गरीब लोको साधुने आपे ठे तो, तेजनाथी शुं हुं गरीब तुं ते न आपुं ? आवी जावनाथी आपे तो चोथो अतिचार.

५ गोल, खांड प्रमुख पोतानी वस्तु होय, ते न आपवानी बुद्धिए पारकी कहे, अने पारकी वस्तु होय ते आपवानी बुद्धिए पोतानी कहे तो आ पांचमो अतिचार. इति श्री अतिथिसंविज्ञागव्रतं सपूर्ण

सम्यक्त्वपूर्वक चारव्रतरूप, गृहस्थ धर्मनुं स्वरूप धर्मरत्न प्रकरण, तथा योगशास्त्रादि ग्रथानुसार संक्षेपमात्र लखेल ठे, विशेष जाणवानी अजि-लापावालाए धर्मरत्नशास्त्र वृत्ति, तथा योगशास्त्र जोवां

इति श्रीतपोगङ्गीयगणेश्रीमणिविजयतट्टिप्यश्रीमुनिबुद्धिविजयतट्टिप्य

मुन्यात्मारामानन्दविजयविरचित जैनतत्त्वादर्श (ज्ञापांतरे) श्रावकनिरूपण
नामा अष्टमपरिच्छेदः संपूर्ण ॥

॥ अथ नवमपरिच्छेदप्रारंभः ॥

श्रावकोनां ठ कृत्यो ठे १ दिनकृत्य, २ रात्रिकृत्य, ३ पर्वकृत्य, ४
चातुर्मासिक कृत्य, ५ संवत्सरकृत्य, ६ जन्मकृत्य, तेमांथी प्रथम दि-
नकृत्यविधि, आ परिच्छेदमां श्राद्धविधिग्रथ तथा श्रावककौमुदी ज्ञा-
स्त्रानुसार लखिये ठिये.

प्रथम तो श्रावकें निद्रा अल्प लेवी जोइए ज्यारे एक प्रहर रात्रि
शेष रहे, त्यारे निद्रा तजी उठवु जोइए कोइने बहु निद्रा आवती
होय तो पण जघन्यथी चौदमा ब्राह्ममुहूर्त्तमां अवश्य उठवु जोइए स-
वारमां वहेलां उठवाथी इहलोक परलोकनां अनेक कार्य सिद्ध थाय ठे,
ते अवसरे बुद्धिपण निर्मल, सुदर होय ठे. पूर्वापर विचार बहुज
सारी रीते थइ शके ठे ग्रंथकार एम पण लखे ठे के निरंतर जेने
सूतां सूतां सूर्योदय थइ जाय, तेनु आयुष्य अल्प थाय ठे, तेथी ब्राह्ममु-
हूर्त्तमां अवश्य उठवु जोइए. ज्यारे निद्रानो त्याग करी उठे, त्यारे
मनमा विचारे के हु श्रावकवु, पोताना घरमां सुतो हतो के वीजा-
ना घरमां सुतो हतो ? नीचे सुतो हतो के उपरमां सुतो हतो ? दि-
वसना सुतो हतो के रात्रिना सुतो हतो ? इत्यादि विचार करता नि-
द्रानो वेग न मटे तो नासिका तेमज मुखनो आसोवास रोके, तेम
करवाथी निद्रा तत्काल दूर थइ जाय ठे, पठी छार सारी रीते तपासी
जरुर होय तो लघुशकादि करे रात्रिमां जागतां कोइने कांड कहेवु प-
डेतो, मदस्वरथी कहे, उचे खरे शब्दोच्चार करे नहि उंचा स्वरथी बोल-
वाथी रात्रिमा ठपकली प्रमुख हिंसक जीव जागी जाय तो माखी प्र-
मुख अनेक जीवोनी ते हिंसा करे ठे कसाइ जागी जाय तो, गाय, ब-
करी, घेठा प्रमुखने मारवाने चाख्यो जाय ठे, माठी जाल लइ पोतानु
काम शरु करवा जाय ठे, बाघरी, आहेडी, मदिरापानी, खुनी, परस्त्रील-
पट, तस्कर, लूटारा, धोवी, घांची, कुजार प्रमुख अनेक हिंसा करनारा
जीवो जागवाथी अनेक तरेहना पापकर्ममा प्रवृत्त थइ जाय ठे आ सर्व

पापनुं निमित्त कारण रात्रि ए उंचा खरथी वात करनारने थाय, तेथी उंचा खरथी रात्रिमां नहि वोखवु जोश्ये

सवारमां निझानो ठेद थाय त्यारे तत्त्वज्ञाता श्रावकें तत्त्वविचार करवो जोश्ये. तत्त्व पांच ठे १ पृथ्वी, २ जल, ३ अग्नि, ४ वायु, ५ आकाश, निझाना ठेद समये जो पृथ्वीतत्त्व तथा जलतत्त्व वहेतां होय तो शुज ठे अने जो अग्नि, वायु के आकाशतत्त्व वहेतां होय तो दुःखदायक ठे शुक्लपक्ष प्रतिपद दिने जो वामनासिकानो खर चालतो होय तो पंदर दिवस सुधी आनंद आरोग्य रहे, अने कृष्णपक्षनी एकमने दिवसे जो दक्षिण नासिकानो खर वहेतो होय तो पंदर दिवस सुधी सुख आनंद रहे, तेनाथी विपर्यय होयतो विपर्यय फल थाय.

शुक्ल पक्षना प्रथमना त्रण दिवस वामनासिकानो खर उठतां वहेतो होय तो शुज ठे ते पठीना त्रण दिवस दक्षिणखर चालतो होय तो शुज ठे, वली ते पठीना त्रण दिवस वाम खर चालतो होय तो शुज ठे, एम अनुक्रमें पंदर दिवस सुधी समजवुं तथा कृष्णपक्षनी एकमना दिवसथी त्रण दिवस सुधी दक्षिणखर वहेतो होय तो शुज ठे, ते पठीना त्रण दिवस वामखर वहेतो होय तो शुज ठे वली ते पठीना त्रण दिवस दक्षिण खर वहेतो होय तो शुज ठे, एम पंदर दिवस सुधी जाणवु तथा चंद्रस्वरमां सूर्य उगतो होय, अने सूर्यस्वरमां सूर्य अस्त थतो होय तो शुज ठे. तथा सूर्यनाडीमां सूर्य उदय होय, अने चंद्रनाडीमां अस्त थाय तो पण शुज ठे. कोइ शास्त्रना मत प्रमाणे रवि, मंगल, गुरु, शनि, आ चार वारमां दक्षिणस्वरमा सूर्यनाडी दिवस उगता चाले तो शुज ठे, अने सोम, बुध तथा शुक्र आ त्रण वारमा सूतां, उठतां चंद्रस्वर वामस्वर चाले तो शुज ठे, तेनाथी विपर्यय चाले तो अशुज ठे

वली कोइक शास्त्रकारना मत प्रमाणे संक्रांतिना क्रमथी सूर्य चंद्रनाडी वहे तो शुज ठे, जेम के मेघ संक्रातिने दिवस सूर्यस्वर चाले, तथा वृषसंक्रातिने दिने चंद्रनाडी चाले तो शुज जाणवी इत्यादि तथा कोइक मतमां चंद्रमां राशि पलटे ते अनुक्रमे अही घडी सुधी एक नाडी वहे ठे इत्यादि, परंतु जैनमतना आचार्य श्रीहेमचन्द्रादिनो तो प्रथम लख्या प्रमाणे मत ठे ठत्रीश गुरु अक्षरो उच्चार करतां जेटलो

काल लागे ठे, तेढळो काल वायुनो एक नाडीमांथी वीजी नाडीमां संचार करतां लागे ठे

ह्वे पांचतत्त्व संवधी बोधस्वरूप कहियें ठियें नासिकानो पवन जो उचो जाय तो अग्नि तत्त्व, जो नीचो जाय तो जलतत्त्व, जो तिष्ठो जाय तो वायुतत्त्व, जो नासिकाथी निकली सिधो तिष्ठो जाय तो पृथ्वी तत्त्व, जो नासिकाना वने पुटनी अदर वहे, वहार निकले नहि तो आकाश तत्त्व, ए प्रमाणे जाणवु

प्रथम पवनतत्त्व वहेठे, पठी अग्नि तत्त्व वहे ठे, पठी जलतत्त्व वहेठे, पठी पृथ्वीतत्त्व वहेठे, पठी आकाश तत्त्व वहेठे निरंतर आ प्रमाणे अनुक्रम ठे वने नाडीउमां पांचे तत्त्व वहे ठे, तेमां पृथ्वीतत्त्व पंचाश पल प्रमाण वहे ठे, जलतत्त्व चाळीश पल प्रमाण वहे ठे, अग्नि तत्त्व त्रीश पल प्रमाण वहेठे वायुतत्त्व वीश पल प्रमाण वहेठे, आकाशतत्त्व दश पल प्रमाण वहेठे.

पृथ्वी अने जलतत्त्वमां शांतिकार्य करवां, अग्नि, वायु तथा आकाशतत्त्वमां दीप्तिमान् अने स्थिर कार्य करवां, ए प्रमाणे करे तो शुच फलोन्नति थाय ठे, जीववानो प्रश्न, जयप्रश्न, लाजप्रश्न, धनार्जन प्रश्न, मेघवर्षण प्रश्न, पुत्र होवानो प्रश्न, जवा आववना प्रश्न, आ प्रश्नो जो पृथ्वी अने जलतत्त्वमां करे तो शुच थाय, अने अग्नि, वायु वहेतां करे तो शुच थाय नहि, वली जो पृथ्वीतत्त्वमां प्रश्न करे तो कार्यनी सिद्धि स्थिरपणे थाय, अने जलतत्त्वमां कार्य शीघ्रताथी थाय.

प्रथमनी जिनपूजा करतां, धन कमावा जतां, पाणिग्रहण करतां किछो लेता, नदी उतरता, गयेलानु आगमन पुठतां, जीवननो प्रश्न करता, घर क्षेत्रादि खरीदतां, करीआणा लेतां, वेचतां, वर्षेनु प्रश्न करतां, नोकरी करतां, खेती करता, शत्रुने जीतता, विद्यारंज करतां, राज्यांजिपेक करतां, इत्यादि शुच कार्यों करतां चडनाडी वहे तो कढ्याणकारी ठे

प्रश्नसमये कार्यना आरंभमां पूर्ण वामनाडी प्रवेश करती होय, त्या रे निश्चयपूर्वक कार्यसिद्धि जाणवी, तेमां सदेह नथी वली अमुक सरस केदमांथी क्यारे तुटशे ? अमुक रोगी साजो क्यारे थशे ! अमुक स्थान-त्रष्ट थयेलो क्यारे पद प्राप्त करशे ? आ प्रश्नोमा, तथा युक्त करवाना प्र-

श्रमां वैरीने मलतां, अकस्मात् जय पामतां, स्नान करतां, जोजन करतां, पाणी पीतां, सुतां, गश् वस्तुनी खोज करतां, मैथुन करतां, विवाद करतां, कष्टमां पडतां, आटला कार्योंमां सूर्यनाडी वहेती होय तो शुभ ठे, कोष्क आचार्य एम पण कहे ठे के, विद्यारंजमां, दीक्षामां, शास्त्रान्यासमां, विवादमां, राजाना देखवामां, मंत्र यत्रना साधनमां, सूर्यनाडी शुभ ठे, अथवा जो चंद्रादि स्वर चालतो होय तो निरंतर ते वाजुनो पग उठावीने प्रथम चाले तो कार्यसिद्धि थाय.

पापी जीवोनी तथा शत्रुजना दूत प्रमुख जे क्लेश कराववा वाला ठे, तेजनी सन्मुख, जे नासिकानी वाजु वध होय ते पासु राखे तो सुख, लाज अने जय थाय. शय्याथी उठतां शुक्ल पक्षमां डावो पग, अने कृष्ण पक्षमां जमणो पग धरती उपर मुके आ विधिण श्रावक निद्रा त्यागे.

श्रावक अत्यंत बहुमानपूर्वक मंगलकार्यवास्ते पंच परमेष्टि नमस्कारमंत्रस्मरण करे. शय्यामां वेठां थका मनमां पंच परमेष्टिमंत्रस्मरण करे. वचनथी उच्चार न करे जो मुखथी उच्चार करे तो शय्यानो त्याग करी धरती उपर वेसी नमस्कारमंत्र पढे ए प्रमाणे नमस्कार मंत्र अंतःकरणमां स्मरण करतां करतां शय्याथी उठे, पवित्र जमीन उपर वेसे पठी पूर्व अथवा उत्तर दिशि सन्मुख मुख करी उच्चा थश् चित्तनी एकाग्रता वास्ते कमलवध करी जापथी नमस्कार मंत्र पढे. तेमां आठ पांखडीनु कमल चितवे, तेनी कर्णिकामां अरिहंत पदनु स्थापन करे, पूर्व पांखडीमां सिद्ध पदनु, दक्षिण पांखडीमां आचार्यपदनु, पश्चिम पांखडीमां उपाध्यायपदनु, उत्तरपांखडीमां साधुपदनु स्थापन करे; वाकीनां चूलिकानां चारे पद अग्न्यादि चारे खुणामां अनुक्रमे स्थापन करे “उक्त चाष्टमप्रकाशे योगशास्त्रे श्रीहेमचन्द्रसूरजि.” अष्टपत्रे सितांजोजे, कर्णिकाया करस्थिति ॥ आद्य सप्ताक्षर मंत्र, पवित्र चिंतयेत्तत् ॥ १ ॥ सिद्धादिकचतुष्कं च, दिक्पत्रेषु यथाक्रमं ॥ चूलापादचतुष्कं च, विदिक्पत्रेषु चितयेत् ॥ २ ॥ त्रिशुद्ध चिंतयन्नस्य, शतमष्टोत्तरं मुनि ॥ जुजानोपि लज्जत्येव, चतुर्थतपस फलं ॥ ३ ॥

हाथना आवर्त्तथी पंच मंगल मंत्र, नित्य स्मरण जे करता होय, तेजने पिशाचादि ठलता नथी वधनादि कष्टमां, विपरीत शखावर्त्तकादि

અક્ષરોથી, અથવા વિપરીતપદોથી પચ મંગલ મંત્ર લક્ષ્યાદિ જાપ કરે તો શીઘ્ર ક્લેશાદિ નાશ પામે જો હાથ ઉપર જાપ ન કરી શકે તો સૂત્રન રત્નની વા રુડાદ્યાદિની માલા ઉપર જપ કરે માલાવાલો હાથ હૃદય સન્મુખ રાખે, શરીરે, શરીરના વચ્ચેને તથા ચૂમિકાને માલા લાગે વા દેવી નહિ અગુઠાની ઉપર માલા રાખી, તર્જની આગલીથી, નખ લગાવ્યા વિના, મણકા ફેરવે, મેરુ ઉલ્લંઘન ન કરે શાસ્ત્રકાર લેખે છે કે જો આંગલીના અગ્રથી જાપ કરે, જાપ કરતાં મેરુ ઉલ્લંઘન કરે, અને રક્ત હતા ચિત્તથી જાપ કરે તો વહુજ અલ્પ ફલ મળે છે જાપ કરનાર વી જાનથી એકિલા રહી શબ્દોથી જાપ નહિ કરતાં મૌનપણે જાપ કરે તો શ્રેષ્ઠ છે જાપ કરતાં થાકી જાય તો ધ્યાન કરે, ધ્યાન કરતા થાકે તો જાપ કરે, વંનેથી થાકે તો સ્તોત્ર બોલે

શ્રીપાદલિસત્ત્વાચાર્યકૃત પ્રતિષ્ઠાકલ્પપદ્ધતિમા લરયુ છે કે, જાપ ત્રણ તરેહથી થાય છે. ૧ માનસ, ૨ ઉપાશુ, ૩ જાપ્ય તેમા માનસ જાપ માનસમાં વિચારણાથી થાય, સ્વસંવેચ્ય હોય, ઉપાશુ જાપ વીજા તો સાંજતો નહિ, પરતુ અતર્જલ્પ થાય; અને જાપ્ય જાપ વીજાના સાંજલવામાં આંતરે માનસ થાય આ ત્રણે અનુક્રમે ઉત્તમ, મધ્યમ અને અધમ જાણવા માનસ જાપથી શાંતિ થાય છે, અર્થાત્ શાંતિને વાસ્તે માનસ જાપ કરવો, પુષ્ટિ ને વાસ્તે ઉપાશુ જાપ કરવો, અને આકર્ષણાદિમાં જાપ્ય જાપ કરવો.

નમસ્કાર મંત્રનાં પાંચપદ, નવપદ, અનાનુપૂર્વી ચિત્તની એકાગ્રતા વાસ્તે ગણે જો નવકાર મંત્રનો એક અક્ષર, વા એકપદ પણ જપે તો પણ જાપ થઈ શકે છે યજુક્ત યોગશાસ્ત્રે અષ્ટમપ્રકાશે ॥ પંચ પરમેષ્ઠિ મંત્રના “અરિહંત સિદ્ધ આયરિય ઉવદાય સાહુ” આ સોલ અક્ષરનો જાપ, તથા “અરિહંત સિદ્ધ” આ ઠ અક્ષરનો જાપ, તથા “અરિહંત” આ ચાર અક્ષરનો જાપ, તથા આકાર જે વર્ણ છે, તે મળ મંત્ર છે આ સર્વ જાપનુ ફલ સ્વર્ગ વા મોક્ષ છે વક્ત્રી વ્યવહારફલ આ પ્રમાણે જાણવું, પદ્ધર્ણનો (ઠ અક્ષરનો) જાપ ત્રણસો વાર કરે, ચારવર્ણનો જાપ ચારસો વાર કરે, અને સોલ અક્ષરનો જાપ વસો વાર કરે તો એક અપવાસનુ ફલ મળે છે વક્ત્રી “અ” વર્ણ નાજિ કમલમા સ્થિત ધ્યાવે “સિ” વર્ણ મસ્તક કમલમા સ્થિત ધ્યાવે, “આ” કાર મુખ કમ

લમાં સ્થિત ધ્યાવે, “ૐ” કાર હૃદયકમલમાં સ્થિત ધ્યાવે, તથા “સા” કાર કંઠપિંજરમાં સ્થિત ધ્યાવે આ સર્વ જાપ કલ્યાણકારી છે. ‘અસિ આ ડસા’ આ પાંચ વીજ છે આ પાંચે વીજોનો ‘ૐ’કાર વને છે.

વહી વીજા વીજમંત્રના પણ જાપ કરે, જેમ કે “નમઃસિદ્ધેન્ધ્યઃ” આવો મંત્ર, જો ફહલોકના ફલની ફઠા હોય તો આકાર સહિત પઢવો જોઈયે, અને જો મોક્ષવાસ્તે જાપ કરવો હોય તો આકાર રહિત પઢવો જોઈયે આ જાપાદિ કરવાથી વહુજ ફલ થાય છે ॥ યતઃ ॥ પૂજાકોટિ સમંસ્તોત્ર પૂજાકોટિસમોજપ. ॥ જપકોટિસમં ધ્યાનં, ધ્યાનકોટિસમોલય, ॥૧॥ ધ્યાનની સિદ્ધિ વાસ્તે શ્રીજિનજન્મ,દીક્ષાદિ કલ્યાણ ઝૂમિરૂપ તીર્થમાં જાપ; અથવા કોઈ વીજા વિવિક્ત સ્થાનમાં જઈ ધ્યાન કરે. ધ્યાનનું સ્વરૂપ જોવું હોય તો આવશ્યકસૂત્રાંતર્ગત ધ્યાનશતક અવલોકન કરવું નમસ્કારમંત્રનો જાપ ફહલોકમાં પણ વહુજ લાજકારક છે, ॥ ડક્તંચ મહાનિશીથે ॥ નાસેઈ ચોર સાવય, વિસહરજલ જલણ વંધણ જયાઈ ॥ ચિત્તિજ્ઞાંતો રલસ, રણરાયજયાઈ જાવેણ ॥ ૧ ॥ અર્થ—ચોર, સિંહ, સર્પ, પાણી, અગ્નિ, વધન, સંગ્રામ, રાજજય, આ સર્વ જય પંચ પરમેષ્ઠિ મંત્રના સ્મરણથી નાશ પામે છે એકાગ્ર જાવથી જપે તો આ ફલ થાય છે પંચ પરમેષ્ઠિ મંત્ર સર્વ સ્થલે જણવો જોઈએ નમસ્કાર મંત્રના એક અક્ષરના જાપથી સાત સાગરોપમનુ કરેલું પાપ નાશ પામે છે, જો સંપૂર્ણ પંચ પરમેષ્ઠિ મંત્ર જપે તો પાંચસો સાગરોપમનું કરેલું પાપ નાશ થાય છે તથા જે પુરુષ એક લાલ્લવાર પંચ પરમેષ્ઠિ મંત્રનો જાપ કરે, અને નમસ્કારમંત્રની વિધિપૂર્વક પૂજા કરે તો તીર્થકર ગોત્ર, નામ કર્મેનો વધ કરે આ કથનમાં સંદેહ નથી, અને આઠ ક્રોડ, આઠ લાલ્લ, આઠ હજાર, આઠસો, આઠ વાર જો પંચ પરમેષ્ઠિ મંત્રનો જાપ, જે જીવ કરે તે ત્રીજા જવમાં સિદ્ધ થાય છે તે કારણથી સૂતાં, ડઠતાં પ્રથમ નમસ્કારસ્મરણ કરવો, ત્યારવાદ ધર્મ જાગરણા કરવી, તે આ પ્રમાણે

હુ કોણ હું? કઈ મારી જાતિ છે? શુ મારું કુલ છે? કોણ મારા ફષ્ટ દેવ છે? કોણ મારા ગુરુ છે? શું મારો ધર્મ છે? શુ મારો અગ્નિગ્રહ છે? શુ મારી અવસ્થા છે? શુ મે સુકૃતાદિ કરેલ છે? શું મે કુપ્કૃત કરેલાં નથી? શું હુ કરવાને સમર્થ હું? શું હું કરી શકતો નથી? મને કોઈ દે-

શે ઠે કે નહિ? પોતાની જૂલ આત્મા જાણે ઠે, ઠતાં કેમ તજતો નથી? આજ કદ્દ તિથિ? કયા અરિહતનો કલ્યાણક દિવસ ઠે? આજ મારું શુ કૃત્ય ઠે? કયા દેશમાં તું? કયા કાલમાં તું? સવારમાં ઊઠી એ પ્રમાણે સ્મરણ કરવાથી જીવ સાવધાન થઈ જાય ઠે જે વિરુદ્ધ કૃત્ય હોય તેનો પરિહાર કરે ઠે પોતાના નિયમનો નિર્વાહ, તથા નવીન ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય ઠે આજ ધર્મ જાગરણ આણંદ કામદેવાદિ શ્રાવકોએ કરીને પ્રતિમાદિ વિશેષ ધર્મ કરણી કરેલી ઠે.

હવે જે શ્રાવક પ્રતિક્રમણ કરનાર હોયતે પ્રતિક્રમણ કરે, અને જે પ્રતિક્રમણ ન કરે, તેણે રાગાદિમય કુસ્વપ્ન, પ્રદેષાદિમય અનિષ્ટ ફલના સૂચક, તેડને દૂર કરવા વાસ્તે, તથા સ્વપ્નમા સ્ત્રીસગ પ્રસંગાદિક કરવાનાં સ્વોદા સ્વપ્ન આવ્યાં હોય તો, એકસો આઠ ઊઘાસ પ્રમાણ કાયોત્સર્ગ કરે આ કથન વ્યવહારજાણ્યમા ઠે વલી વિવેક વિલાસાદિ ગ્રંથોમા એવું લખ્યું ઠે કે, સ્વપ્ન દેરયા પઠી, ફરી સુબુ નહિ; તથા દેખેલું સ્વપ્ન દિવસે સદ્ગુરુનીપાસે કહેવું જો માતૃ સ્વપ્ન આવ્યું હોય તો ફરી સુબુ ઠીક ઠે માતૃ સ્વપ્ન કોશ્ને કહેવું નહિ વલી સમધાતુવાલા, પ્રજ્ઞાંતચિત્તવાલા, ધર્મી, નીરોગી, જિતેન્દ્રિય, આટલાડને જે શુચાશુચ સ્વપ્ન આવે તે સત્યજ થાય ઠે સ્વપ્ન નવકારણથી આવે ઠે તેનાં નામ કહિયે ણિયે

૧ અનુચવ કરેલી વસ્તુનું, ૨ સાંજલેલી વાતનું, ૩ દેખેલી બિનાનું, ૪ વાત, પિત્ત અને કફના વિકારથી, ૫ ચિંતિત વસ્તુનું, ૬ સહજ સ્વજાવથી, ૭ દેવતાના ઉપદેશથી, ૮ પુણ્યના પ્રજાવથી, ૯ પાપના પ્રજાવથી, સ્વપ્ન આવે ઠે. તેમા પ્રથમના ઠ કારણોથી જો સ્વપ્ન આવે તો તે નિરર્થક ઠે, અને પાઠલના ત્રણ કારણોથી જો સ્વપ્ન આવે તો તે સત્ય થાય ઠે

રાત્રિના પહેલા પહોરમાં સ્વપ્ન આવે તો એક વર્ષમાં ફલ આપે, વીજા પ્રહરમાં સ્વપ્ન આવે તો ઠ મહિનામાં ફલ આપે, ત્રીજા પ્રહરમાં સ્વપ્ન આવે તો ત્રણ મહિનામાં ફલ આપે, ચોથા પ્રહરમાં સ્વપ્ન આવે તો, એક માસમા ફલ આપે, સવારમા વે ઘડી રાત્રિઠતાં સ્વપ્ન આવે તો દશ દિવસ, મા ફલ આપે, સૂર્યોદયમાં સ્વપ્ન આવે તો તત્કાલ ફલ આપે.

જે સ્વપ્નમા વહુજ આલ જંજાલ દેખવામાં આવે, તથા જે રોગોદય, સ્વપ્ન આવે અને જે મલમૂત્રની વાધા ઠતા સ્વપ્ન આવે, તે ત્રણે સ્વપ્ન નિ-

क ठे. जो पद्मेलां अशुभ स्वप्न आवे, अने पढी शुभ स्वप्न आवे, तो
त फल आपे, तथा जो पद्मेलां शुभ स्वप्न आवे, अने पढी अशुभ स्व-
प्न आवे तो, अशुभ फल आपे, जो मातु स्वप्न आवे तो शांति अर्थात्
पूजा, दानादि करवां स्वप्न चितामणि ग्रथमां पण लख्यु ठे के, अनि-
स्वप्न देखीने सुइ जवु, कोइने कहेवु नहि, तेम करे तो पढी ते स्वप्न
प्र आपतुं नथी सुता उठीने जिनेश्वर देवनी प्रतिमाने नमस्कार करीने,
नेश्वरनु ध्यान करे, स्तुति करे, स्मरण करे, पंचपरमेष्ठि मंत्र उचरे,
खोटुं स्वप्न लयथइ जाय ठे. वली जे पुरुष देवगुरुनी पूजा करे ठे, नि-
शक्ति अनुसार तप करे ठे, अने निरंतर धर्मना रागी ठे, तेउने मातुं
म पण सारुं फल आपे ठे; तथा जे पुरुष देवगुरुनुं स्मरण करीने, तथा
गुंजय, समेत शिखरप्रमुख शुभ तीर्थोनां नाम, अने गौतमस्वामि, सु-
स्वामि, प्रमुख आचार्योंनां नाम स्मरण करीने सूवे, तेने कदापि मा-
स्वप्न आवतु नथी

शुंकुं होय तो राखमां शुंकवु जोइए. शरीरने दृढ करवा वास्ते ह-
थी वज्रीकरण करे, अग्नि तत्त्व, तथा वायु तत्त्व ज्यारे वहेतां होय,
रे कसरत करी कठसुधी दूध पीये, कोइ आचार्य कहे ठे के आठ प-
त्री पाणीनी पीवी, तेनु नाम वज्रीकरण ठे. उठतांज माता पिता, पि-
मह, वडीलजाइ प्रमुखने नमस्कार करे, तो तीर्थयात्रा समान फल ठे.
प्री दररोज नमस्कार करवा जोइए जेउए वृद्धोनी सेवा करी नथी, ते-
ने धर्मनी प्राप्ति थती नथी जेउ शीलमां, संतोषमां, तथा ज्ञान ध्या-
दिमां मोटा होय तेउ वृद्ध कहेवाय ठे तेउनी सेवा अवश्य करवी जो-
ने वली जेणें राजानी सेवा करी नथी, तथा जेणें पोताना शत्रुउने मात
यां नथी, तेने धर्म, अर्थ अने सुख दूर ठे

आवकें सवारमां उठी चौद नियम धारवा जोइए. तेनुं स्वरूप आग-
वतावेळुं ठे. विवेकवान् पुरुष सम्यक्त्वपूर्वक वार व्रत विधिसहित
मुख्य धारण करे, कारण के विरतिपणुं अज्यासथीज पढी शके ठे,
कारणथी धर्मनो अज्यासपण करवो जोइए; अज्यासविना क्रियापण
रीतिं वनी शकती नथी ध्यान मोनादि सर्वे, अज्यास करतां दुः-
ध्य नथी. जे जीव आ जन्ममां सारो अथवा वुरो जेवो अज्यास करे

ठे, तेज प्रायः जविष्यना जन्ममां पामे ठे. वली पांचम, आठम, चौदश प्रमुख दिवसें तपादि नियम धर्मी पुरुषे जे जे अंगीकार करेलो होय, तेमां तिथ्यंतरनी त्रान्तिथी सचित्त जलादि, पान, तबोल, प्रमुख खावायोग्य, खाइ लीधु होय, पठी एम जाणवामां आवे के आजे अमुक तप करवानो दिवस ठे, ठतां मारी झूल थइ गइ, एम याद आवतांज जो कांइ मुखमां होय तो, तेने राखादिमां फेकी दे, प्राशुक पाणीथी मुखशुद्धि करीने तप कर्युं होय तेवी रीते रहे तो नियमजग थतो नथी, अने जो संपूर्ण जोजन कर्या पठी जाणवामां आवे के, आजे तपनो दिवस ठे, तो आगले दिवसे दंडनिमित्तें ते तप करे समाप्त थया पठी तेना उपर पोरिसी एकाशनादि तप अधिक करे, अने जो तपनो दिवस जाणतां ठतां एक दाणोपण खाय तो व्रतजग थइ जाय ठे, अने व्रतजग जाणीने करवु ते नरकादिनो हेतु ठे वली जो तप कर्या पठी अत्यंत मांदगी थइ जाय, अथवा झूतादि दोषथी परवश थइ जाय, वा सर्पादि करडे, इत्यादि असमाधिमा तप करवाने समर्थ न होय तोपण चार अगार उच्चारण करवाथी व्रतजग थतु नथी; एम सर्व नियमोमा जाणीलेवु. उक्तच ॥ वयजगे गुरु दोसो, थोवस्सवि पालणा गुणकारि ॥ गुरुलाघवं च नेय, धम्म मिथ्य उ आगारा ॥ १ ॥ अर्थ.—व्रतजग थवाथी महादूषण थाय ठे, जो पालवामां आवे तो थोडु व्रत पण गुणकारी ठे, ते कारणथी गुरुलघु जाणीने जगवानें धर्ममां आगार कहेला ठे

वली नियम आ प्रमाणे ग्रहण करवां जोइए प्रथम तो मिथ्यात्व त्यागवा योग्य ठे निरंतर यथाशक्ति एक, वे, त्रण वार जिनदर्शन, संपूर्ण देववंदन, चैत्यवंदन करवा जोइए, तेवीज रीते गुरुनो योग मखे तो दीर्घ, लघुवंदना करवी जो गुरु हाजर न होय तो धर्माचार्यनुं नाम लइ वंदना करवी वली श्रावक वर्षाकृतुमां निरंतर पांच पर्वना दिवसे अष्टप्रकारी पूजा करे, ज्यांसुधी जीवे त्यासुधी नबु अन्न, नबु फल, पकान्नादि देवने चडाव्याविना खायनहि निरंतर नैवेद्य, सोपारी, वदामादि देवनी आगल चढावे. त्रण चोमासामा तथा सवत्सरी दिवाली प्रमुखमां चोखाना अष्टमंगल जरीढोवे नित्य, वा पर्वना दिवसोए, वा वर्षमा खादिम सर्ववस्तु देव, गुरुने अर्पण करी जोजन करे. प्रतिमास, प्रतिवर्ष महाध्वजा प्रमुख

ઉત્સવ કરીને ચઢાવે. સ્નાત્રમહોત્સવ, અષ્ટોત્તરી પૂજા, રાત્રિ જાગરણ કરે. નિરંતર ચોમાસા આદિમાં કેટલીએક વાર જિનમંદિર, ધર્મશાલા પ્રમાર્જન કરે, કરાવે, દેરાસર સમરાવે, પૌષધશાલા લિપે, લીપાવે. પ્રતિવર્ષ જિનમંદિરમાં અગલુહાણાં આપે, દીવાનેવાસ્તે રુ આપે, તેલ આપે, ઘી આપે, કેશર, સુખડ આપે, પૌષધશાલામાં કટાસણા, મુહપત્તિ, ચરવલા, ધોતીઆં, કાંચલ, દોરા, ડન પ્રમુખ આપે. વર્ષમાં શ્રાવકોને વેસવાવાસ્તે કેટલીએક પાટ, ઘાજોઠ પ્રમુખ આપે. જો નિર્ધન હોય તો પણ વર્ષમાં એક દિવસ સુતરના દોરા, વા આંટી પ્રમુખ આપી સંઘપૂજા કરે કેટલાએક સાધર્મી વંધુબંને શક્તિ અનુસાર ઝોજન કરાવી સાધર્મિવાત્સલ્ય પ્રમુખ કરે નિરંતર કેટલોએક કાઠસગ્ગ કરે સ્વાધ્યાય કરે. નિરંતર જઘન્યથી નવકારસીનુ પ્રત્યાખ્યાન કરે. રાત્રિએ ચરિત્ર પ્રત્યાખ્યાન કરે. વંને વચ્ચત પ્રતિક્રમણ કરે. આ કરણી પ્રથમ કરવા પઠી વાર વ્રત અંગીકાર કરે તેમાં પણ સાતમા વ્રતમાં સચિત્ત, અચિત્ત અને મિશ્રવસ્તુનું સ્વરૂપ સારી રીતે જાણવું જોઈએ

જેમ પ્રાયઃ સર્વધાન્ય, અનાજ, તેમજ ધાણા, જીરું, અજમો, વરીઆલી, સુઆ, રાઈ, લસલસ પ્રમુખ સર્વકણ, સર્વપત્ર, સર્વે લીલાંફલ, તથા મીઠું, ચારો, લાલરંગનું સિંધાલૂણ, સંચલ, માટી, લહી, હિરમચી, લીલાં દાતણ પ્રમુખ, સર્વવ્યવહારથી સચિત્ત (સજીવ) ઠે; તથા પાણીમાં પલાલેલા ચણા, ઘઉં પ્રમુખ અનાજ, તથા ચણા, મગ, અડદ, તૂથર પ્રમુખની દાલ જેમાં આલા દાણા રહીગયા હોય, તે સર્વે મિશ્ર ઠે, તથા પ્રથમ મીઠું લગાડીને અગ્નિની વાપ્પ પ્રમુખ આપ્યા વિના, તથા તપાવેલી રેતીમાં નાખ્યાવિના ચણા, ઘઉં, જુઆર પ્રમુખ ઝૂજે તે, તથા ચારો પ્રમુખ આપ્યાવિના મસલેલા તલ, ડલા, ડવી, પોંક, થોડી શેકેલી ફલી તથા ચિચડા પ્રમુખફલ, મરચાં, રાઈ હીંગ પ્રમુખથી વધારે; તથા જેની અંદર વીજ સચિત્ત હોય એવાં પાકેલાં સર્વફલ, મિશ્રઠે તથા તલવટ, તિલકૂટ જે દિન કરવામાં આવે તે દિન મિશ્રઠે. જો તલમાં અનાજ પ્રમુખ નાખી કૂટે તો એક મુહૂર્ત પઠી અચિત્ત આપે. વલી દક્ષિણ માલવાદિ દેશોમાં વહુ ગોલ પ્રમુખ નાલવાથી તેજ રોજ અચિત્ત થઈ જાયઠે. વૃક્ષનો તત્કાલ ડાલડેલો ગુદર, લાલ, ઠાલ, તરતનું ફોડેલું નાલીયેર, લીંબુ, દાડમ,

संतरां, केरी, निंब तथा शेरडीनो तत्कालनो काढेलो रस, तथा तत्काल काढेछु तलनु तेल, तत्काल चांगेलां वीज, नालीयेर, सोपारी, सिंगोडां-प्रमुख, तथा बीजरहित करेलां पाकां फल खडबूजादि, तथा अत्यंत मर्दन करीने कणकाढेला जीरादि, आ सर्व अतर्मुहूर्त सुधी मिश्र ठे, पठी प्राशुकनो व्यवहार ठे तथा बीजांपण प्रवल अग्निना योगविना प्राशुक करेला अंतर्मुहूर्त सुधी मिश्र ठे, पठी प्राशुकनो व्यवहार ठे वली अ प्राशुक पाणी, काचां फल, काचां अनाज अगर जो बहुज मर्दन कर्या होय तोपण लवण अग्नि प्रमुख प्रवल शस्त्र विना, प्राशुक यतां नथी, कारण के श्री पचमांग जगवतीसूत्रना उगणीशमा शतकना त्रीजा उद्देश-मां लरयु ठे के वज्रमय शिला, वज्रमय लोटो, अने आमला प्रमाण पृथ्वीकाय लइने एकवीश वार वाटवामां आवे तोपण केटलाएक पृथ्वीकायना जीवोनो लोटाने स्पर्श पण यतो नथी, एवी ते जीवोनी सूक्ष्म कायाठे.

वली सो योजन उपरांतथी आवेलां हरडां, खारेक, डाह, लालडाह, खजुरादि मेवा, तीखां, पीपर, जायफल, बदाम, अखोड, नेउजा, जर-गोजा, पस्तां, चारोली, चीनी, उज्ज्वल सिधाळूण, साजी, जठ्ठीमां पका वेळुं लूण, वनावटी खार, कुजारे करेली माटी एलायची, लवींग, जा-वंत्री, सूकी मोथ, कोकणदेश प्रमुखनां केलां उना करेलां सिंगोडां, सो-पारी, आ सर्वनो प्राशुक व्यवहार ठे साधु पण कारण प्रसंगे ग्रहण करे ठे आ वात कटपजाप्यमां पण लखेली ठे “जोयण सय तु गतु अ-णाहारे जड सकंति” इत्यादि तेमां हरडे, पीपर प्रमुख आचरणीय ठे ते कारणथी लेवाय ठे, अने खजूर, डाह प्रमुख अनाचरणीय ठे वली उत्पल कमल, पद्मकमल, तडकामां राखवाथी एक पहोरनी अंदरज अ चित्त थइ जाय ठे, अने मोगरानां फुल, जुझां फुल तडकामां बहुवखत पड्या रहे तो पण अचित्त यतां नथी, परंतु मोगरानां फुल पाणीमां नाखेला एक पहोरनी अंदरज अचित्त थइ जाय ठे, अने उत्पल कम-ल तथा पद्मकमल वने पाणीमां राखवाथी बहु वखत सुधी अचित्त य-तां नथी “शीतयोनिक्त्वात्” तथा पादडाना, कूलोना, तेमज जे फ-लोमा गोठली बंधाइ न होय तेना, तथा वथुआ प्रमुख लीली वनस्प-

तिना, आ सर्वना डीटीआं (वृंत) करमाइ जाय त्यारे ते जीवरहित थयां जाणवां आ कथन श्रीकल्पजाप्यवृत्तिमां ठे.

श्री पचमांगना ठठा शतकना पांचमा उद्देशामां सचित्त अचित्त वस्तुनं स्वरूप आ प्रमाणे लखेलु ठे, गाल, व्रीहि, घड, जव, जवजव, आ पांच धान्यनी जाति कोठारमां, मोटा पालामा वा माला याने कोठार विशेषमां मुख ढांकीने राखे तथा लीपे, चारे वाजुथी लीपे, अने उपर मजबुत ढाकणु राखी सील मारवाजेचु बंध करे तो केटलाककाल सुधी तेमां जीव योनि रहे ? आ प्रमाणे प्रश्नपुठवाथी जगवान् कहेठे के हे गौतम ! जघन्य तो अंतर्मुहूर्त्त रहे, अने उत्कृष्ट तो त्रण वर्ष रहे, पठी अचित्त थइ जाय तथा बटाणा, मसूर, तल, मग, अडद, वाल, कलथी, चोला, तुश्चर, चणा इत्यादि धान्य सर्व उपर प्रमाणे जाणवु, परंतु एटलु विशेषके, ते उत्कृष्टथी पाच वर्षे उपरांत अचित्त थइ जाय ठे. तथा अलसी, कसुवानी करड, कोडुं, कंगणी, बंटी, राल, कोडुसक, सण, सरसव, मूलीनां बीज इत्यादि धान्यपण उपर प्रमाणे जाणवां, परंतु उत्कृष्टथी सात वर्षे उपरांत अचित्त थइ जाय ठे. तथा कपासनां डोडवां उत्कृष्टथी त्रण वर्षे उपरांत अचित्त थइ जाय ठे आपण कल्पजाप्यनी वृत्तिमां ठे तथा चाल्या विनानो आटो (लोट) आवण, जादरवा महिनामां पांच दिवस सुधी मिश्र रहेठे पठी अचित्त थाय ठे, आसो, कारतक मासमां चारदिनसुधी मिश्र रहेठे, पठी अचित्त थाय ठे; मागसर पोस मासमां त्रणदिन सुधी मिश्र रहे ठे, पठी अचित्त थाय ठे; माहा, फागणमासमां पांच पद्दोर मिश्र रहे ठे, तथा चैत्र, वैशाख मासमां चार पद्दोर मिश्र रहे ठे, तथा ज्येष्ठ, आषाढ मासमां त्रणपद्दोर मिश्र रहे ठे, उपरांत अचित्त थइ जाय ठे. जो तत्काल चाली छे तो अंतर्मुहूर्त्तसुधी मिश्र रहे, पठी अचित्त थाय ठे.

प्रश्न - पीसेलो आटो केटला दिवसनो अचित्त जोगीने तथा आवकने खावो योग्य ठे ?

उत्तर.- सिद्धांतमा आटानी मर्यादानो नियम अमारा वाचवामां आव्यो नथी, परंतु बुद्धिमान् नवु जुनुं अनाज, सरस नीरस क्षेत्र, वर्षा, शीत, उष्णदि श्रुत, तेमां पण ते आटानो पंदर दिवस के मासादि का-

लमां, वर्ण, गंध, रस, स्पर्शादि वगडेल देखे, तेमज तेमां सुरसली प्रमुख जीव पडेला देखे तो ते न खाय, जो खायतो जीवहिंसा थाय अने रोगोत्पत्तिनु कारण थाय.

मिठाइनी मर्यादा अने वीदलनो निषेध, उपर सातमा व्रतमां लखी आख्या ठीए, त्यांथी जाणवु दहीमां सोल पहोर उपरांत जीव उत्पन्न थाय ठे, वली विवेकी जीवोयें रींगणां, टींवरु, जांबु, बिलां, पीलु, करमदां, पाकां गुदां, पंचु, महुडां, मोर, वालोल, मोटां वोर, चणीआंवोर काचा कोठ फल, खस खस, तल इत्यादि न खावा जोइए तेमां त्रस-जीव थाय ठे तथा जे फल लालरंग देखवामां बूरा लागे, पाकीगयेलां तथा गोख, एवा ककोडां, फणस प्रमुखपण बूरी जावनाना हेतु हो-वाथी न खावां जोइए वली जे फल जे देशमां खावां विरुद्ध लागे, जे-मके कडवु तुवडु, कूप्मांड अर्थात् कोहोलु हलडुं (कडु) ते पण न खा-वां जोइए वली अजक्य, अनंतकाय, कदमूल, पठी ते परधरनां अचि-त्त करेलां, राधेलां होय तोपण न खावां जोइए, कारण के एक तो नि-शूकता अने बीजा रसलंपटता तथा वृद्ध्यादि दोषनो प्रसंग थाय ठे ते कारणथी न खावां जोइए तथा उकालेलां सेलरा, रांधेलां आर्द्रादि-कंद, सूरण, रींगणाप्रमुख अगर जो के अचित्त ठे तोपण आवक प्रसं-गदूषण त्यागवा वास्ते न खाय वली मूला तो पचाग खावा योग्य न-थी निषिद्धत्वात् तथा शूठ अने हलदर, नाम तेमज खाद जेद थवा-थी अजक्य नथी तथा उकालेलां पाणी त्रण उजरा आवे त्यारे अचित्त थइ जाय ठे आ कथन पिडनिर्युक्तिमा ठे चोखाना धोणु पाणी ज्यारे नितरीने निर्मल थइजाय त्यारे अचित्त थाय ठे वली उण्ण जलनी म-र्यादा प्रवचनसारोद्धारादि ग्रंथोमां आ प्रमाणे लखी ठे त्रण वखत उ-जरा आवेलु उण्णजल उनालाना चारे मासमा पांच पहोर अचित्त र-हेठे आ चूलेथी उतार्या पठीनी मर्यादा ठे तथा वर्षाकृतुना चारे मा-समां त्रण पहोर अचित्त, अने शियालाना चारे मासमा चार पहोर अ-चित्त रहे ठे, पठी सचित्त थइ जाय ठे जो ग्लान, बाल, वृद्धादि साधु वास्ते मर्यादा उपरांत राखवु होय तो द्वारादि वस्तुनो प्रक्षेप करीने राखवु, तेम करवाथी सचित्त थतु नथी आ कथन प्रवचन सारोद्धारना

१३६ मा द्वारमां ठे. तथा कांगडु मग, मठ अने हरडादिनां मीज (गो-
ठली) अग्रजो के अचित्त ठे, तोपण योनि राखवा वास्ते, तथा नि.गू-
कतादि परिहार वास्ते दांतथी तोडवा न जोइए. इत्यादि सचित्त वस्तुनुं
स्वरूप जाणीने सातमुं व्रत अंगीकर करवु जोइए

आवकें प्रथम तो निरवद्य (दोष रहित) आहार करवो जोइए, तेम
न करी शके तो सर्व सचित्त वस्तु खावानो त्याग करवो जोइए, तेम
पण न करी शके तो वावीश अन्नद्वय अने वत्रीश अनंतकाय तो अ-
वश्य त्यागवा जोइए. वली चौद नियम धारवा जोइए सूइ उठीने य-
थाशक्ति नियम ग्रहण करवु, पठी यथाशक्ति प्रत्याख्यान करवु नम-
स्कार सहित पोरसी प्रमुख प्रत्याख्यान, जो सूर्य उदय पहेलां उचर-
वामां आवे तो शुरू ठे, अन्यथा शुरू नथी शेष प्रत्याख्यान सूर्योदय
पठी पण थइ शके ठे. नवकारशी जो सूर्योदय पहेला उचरवामा आवी
होय तो तेनी पठीना पोरसी तेमज साढ पोरसी प्रमुख प्रत्याख्यानो थइ
शके ठे. जे नमस्कारसहित सूर्योदयनी पहेलां उच्चारण न करीए तो
कोइपण काल प्रत्याख्यान करवु शुरू नथी, अने जो प्रथम नमस्कारा-
दि प्रत्याख्यान मुष्टि सहितादि करे तो सर्वकाल प्रत्याख्यान करवा-
मां आवे ते शुरूज थाय ठे

रात्रिण चौविहार करे अने दिवसें एकासणुं करे, पठी ग्रंथिसहित
प्रत्याख्यान करे तो तेने ढरेकमासमां उगणत्रीश उपवासनुं फल मखे ठे
दररोज वे वखत जोजन, उपर कहेली रीति प्रमाणे करे तो तेने अष्टा-
वीश उपवासनु फल मखे ठे; कारण के जोजन करता वे घडी काल ला-
गे. ठे, बाकीनो काल तपमां व्यतीत थाय ठे आ कथन पद्मचरित्रमां ठे
प्रत्याख्यान उपयोगपूर्वक पुरं थइजाय तो पारे

हवे चारप्रकारना आहारना विभाग कहियें ठीयें अनाज, पक्वान्न,
रोटला प्रमुख; जेनाथी ह्नुधानो नाशथइ शके, ते प्रथम अशन नामनो
आहार ठे ठाशनुं पाणी तथा उष्णजल प्रमुख आ बीजो पाननामा आ-
हार ठे. फल, फूल, शेलडीरस, सुखडीप्रमुख, आ बीजो खादिमनामा
आहार ठे, अने सूठ, हरडे, पिपलीमूल, तीखां, जीरं, अजमो, जायफल,
जावंत्री, अशोकीर्त, खेरवडी, जेठीमध, तज, तमालपत्र, एलायची, कोठ,

विडग, विडलवण, अजमोद, कुलिजण, पीपर, चीणकवाच, कचूर, मुस्ता, कटासेलीउं, कपूर, संचल, हरडां, वहेडां, कुठजउं, वबुल, धव, खदिर, पान, सोपारी, हिंग, हिंगुलाष्टक, त्रेवीसउं, पचकुल, पुष्करमूल, जवासा मूल, वावची, तुलसी, आ सर्व खादिम नामा चोथा आहारमां ठे प्रवचन सारोद्धारादि ग्रथो तेमज जाण्यमां आ विचार वतावेल ठे कल्पवृत्तिमां तेने खादिम कहे ठे कोइ अजमाने पण खादिम कहे ठे आ मतांतर ठे आ सर्वस्वादिमनामा आहार ठे वली एलायची तथा कपुरप्रमुखथी वासित करेलु जल डुविहार प्रत्याख्यानमां पीबु कल्पे ठे तथा वेशण, वरीआली, सोय, कोठवडी, आमलागांठ, आंवानी गोठली, लीबुनां पान प्रमुख खादिम होवाथी डुविहार प्रत्याख्यानमां लेवां कल्पतां नथी त्रिविहार प्रत्याख्यानमां मात्र जल पीबु कल्पे ठे तेमां पण फुकारेलु पाणी, तथा साकर, कपुर, एलची, कढा, खेर, चूर्णक, सेलक, पाडलादिवासित जल, जो नितारीने तेमज गलीने वापरे तो कल्पे, अन्यथा नही

शास्त्रोमां मध, गोल, साकर, खांडप्रमुख स्वादिममां गणेलो ठे, अने द्राक्ष, शर्करादि जल, तक्र प्रमुखने पानमां गणेलो ठे, तो पण ते डुविहार प्रत्याख्यानमां कल्पता नथी उक्त च ॥ नागपुरीयगठना करेला प्रत्याख्यानजाण्यमां कल्लु ठे के ॥ दखा पाणार्श्य, पाणं तह साश्मं गुडाश्य ॥ पढिय सुयमि तहविद्दु, तिच्चीजणगति नायरिश्चं ॥ १ ॥ स्त्रीनी साथे जोग करवाथी चौविहारनो जग थतो नथी, परतु बालकना तथा स्त्रीना होठ मुखमां लइ चुवन करवामां आवे तो जग थाय वली डुविहार प्रत्याख्यानमां तेम पण करे तो जग थतो नथी प्रत्याख्यान मात्र आहारनुंज कराय ठे, परतु रोम आहारनु करवामां आवतु नथी, तेथी लेपादि करवाथी प्रत्याख्यानमां जग थतो नथी

वली नीचेनी वस्तुउं कोशपण प्रकारना आहारमां गणाती नथी तेनां नाम पचाग लींवडो, गोमूत्र, गली, कडु, करीआतु, अतिविष, कडानी ठाल, चीड, चदन, डाख, हरिद्रा, रोहणी, उपलोठ, वज, त्रिफला, वावलनी ठाल, धमासो, नहि, आसध, रिंगणी, एलियो, गुगल, हरडा दल, कपासनी जड, जाल, बैरी, कथेर, करीर, तेनी जड, पुआड, वोइ-

થોરી, આઠી મજીઠ, ચોલ, વીજકાષ્ટ, કુંઆર, ચિત્રક, કુંદરુ પ્રમુખ જે જે વસ્તુલંભાવામાં અનિષ્ટ લાગે તે સર્વ અણાહારિક ઠે' આ અણાહારી વસ્તુ રોગાદિ કષ્ટમાં ચોવિહાર પ્રત્યાખ્યાનમાં પણ લાવામાં આવે તો જંગ થતો નથી આ પ્રમાણે આહારના જોડ જાણીને પ્રત્યાખ્યાન કરે

પઠી દિશાએ જવું, દાંતણ કરવું, હલ ઉતારવી, કોગલા કરવા, આ સર્વ દેશસ્નાન કરી પવિત્ર થવું જોઈએ આ કથન અનુવાદરૂપ ઠે, કારણ કે પૂર્વોક્ત સર્વકામો સવારમાં ઊઠી પ્રાયઃ સર્વ ગૃહસ્થ કરે ઠે, તેમાં શાસ્ત્રોપદેશની અપેક્ષા નથી, કારણ કે વ્યવહારથી સ્વતઃ સિદ્ધ ઠે, પરંતુ તેનો વિધિ શાસ્ત્રમાં કહેલો ઠે પ્રથમ મલોત્સર્ગ (દિશાએ જવા) નો વિધિ આ પ્રમાણે ઠે. ॥ ચક્રુક્તં વિવેકવિલાસપ્રયે ॥ મૂત્રોત્સર્ગ, મલોત્સર્ગ મૈથુનં સ્નાનજોજનં ॥ સંધ્યાદિકર્મ પૂજા ચ, કુર્યાદ્ભૂષણ ચ મૌનવાન્ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ—મુતરવું, દિશાએ જવું, મૈથુન કરવું, સ્નાન, જોજન, સંધ્યાદિ કર્મ, પૂજા, જાપ, આ સર્વ મૌનપણે કરવાં, તથા વને સંધ્યા વસ્ત્ર પેહેરીને કરે દિવસે ઉત્તર સન્મુખ મુખ રાખી લઘુશંકા કરે. વલી સર્વ નક્ષત્રોનું તેજ સૂર્યથી અવરાઈ જાય, અને સૂર્યનું મંડલ અર્ધવહાર આવે ત્યાંસુધી સવારની સંધ્યા કરે, તથા સૂર્ય અર્ધ અસ્ત થાય, પઠી વે ગ્રણ નક્ષત્રો જ્યાં સૂધી નજરે ન પડે, ત્યાંસુધી સાયંકાલ કહેવાય ઠે વલી રાખના ઢગલા ઉપર, ઠાણના ઢગલા ઉપર, ગાયોને વેસવાના સ્થાનમાં, સર્પની વલી ઉપર, જ્યાં વહુલોક પુરીપોત્સર્ગ કરતા હોય ત્યાં, ઉત્તમ વૃક્ષની નીચે, રસ્તા ઉપરના વૃક્ષની હેઠલ, રસ્તામાં સૂર્ય સન્મુખ, પાણીની જગામાં, સ્મશાનમાં, નદીના કાંઠા ઉપર, જે જગાને સ્ત્રીઠ પૂજતી હોય તે જગા-ઉપર, ઇત્યાદિ સ્થાનોમાં મલોત્સર્ગ ન કરે પરંતુ જ્યાં વેસવાથી કોઈ ગાલ દીધ નહિ, મારે કુટે નહી, પકડી લઈ જાય નહિ તેવા સ્થાનમાં તેમજ જ્યાં વેસવાથી પડી જવાય નહી, જ્યાં જમીનમાં પોલાણ હોય નહી, મઘર ઢાંસાદિ ત્રસજીવ તથા વીજપ્રમુખ હોય નહી, એવા ઉચિત સ્થાનમાં મલોત્સર્ગ કરે વલી ગામની તથા કોઈના ઘરની સમીપ મલોત્સર્ગ ન કરે જે તરફથી પવન આવતો હોય, તથા ગામની પૂર્વ દિશિ તરફ પૂંઠ કરીને મલોત્સર્ગ ન કરે. તથા મૂત્રનો વેગ રોકવો નહી. મૂત્રનો વેગ રોકવાથી નેત્રમાં હાનિ થાય ઠે, અને દિશાનો

वेग रोकवाथी मृत्यु थइ जाय ठे वली वमन रोकवाथी कुष्ठ रोग थइ जाय ठे कदापि आ त्रणे वात नही थाय तो रोग तो अवश्य थसे श्लेष्म करवामां आवे त्यारे तेना उपर धूड नाखी देवी, कारण के श्री प्रज्ञापना उपागना प्रथम पदमां लख्यु ठे के चौदस्थानमा समूर्धिम जीव उत्पन्न थाय ठे ते चौदस्थानना नाम १ पुरीष (विष्टा) मां, २ मूत्रमां, ३ मुखना शुक्रमां, ४ नाकना मेलमां, ५ वमनमां, ६ पित्तमां, ७ वीर्यमां, ८ वीर्य रुधिरना संगममां, ९ राध (परु) मां, १० वीर्यना पुज्जल अलग निकली पडे तेमा, ११ जीवरहित कलेवरमां, १२ स्त्री पुरुषना संयोगमा, १३ नगरनी मोरीमां, १४ सर्व अशुचिस्थानमां, जेमके कानना मेलमां, आंखना चीपडामां, वगलना मेलमां, इत्यादि आ सर्वे चौद बोल मनुष्यना संसर्गवाला ग्रहण करवा अने ज्यारे शरीरथी अलग मेल थाय ठे, त्यारे जीव उत्पन्न थाय ठे.

वली दांतण पण निरवद्य स्थानमां करे दातण अचित्त जाणेला वृक्षनु कोमल करे, दातोने दृढ करवा वास्ते तर्जनी आंगलीथी दांतोनी वीड घसे, जे दांतनो मेल पडे, तेना उपर धूड नाखी दे. दातण पण के वीरीते करे ? दातण सीधु, गांठ विनानु, जेनो कुचो सारो थाय तेवु, आगल जता पातलु, नानी आंगली समान जाडु, सारीजूमिमां उत्पन्न थयेवु, एवु लइ तेने कनिष्ठा अने अनामिका आंगली वचे पकडी, प्रथम जमणी दाढा घसे, पठी डावी दाढा घसे, स्वस्थ थइ उपयोगथी दातने अने पेढाने पीडा न थाय तेम घसे उत्तर तथा पूर्वसन्मुख निश्चलासन थी वेसी मौनयुक्त दातण करे डुर्गंधी, सुकी, पोली, खाटी, खारी वस्तु दांतने न घसे वली व्यतीपात, रविवार, सक्रातिदिन, ग्रहण लागवाने दिन, नवमी, अष्टमी, पडवो, चौदश, पूर्णमासी, अमावास्या, आ दिनो मा दातण न करे. जो दातण न मले तो मुख शुद्धिने वास्ते बार को-गला करे, अने उलतो हमेशा उतारे दातणनी फाडथी जीजनो मेल हलवे हलवे सघलो उतारीने शुद्ध स्थानमा दातण धोइने पोताना मुखसन्मुख नाखे वली खासीवाला, आसवाला, तपवालां, अजीर्णवाला, शोकवाला, तृषावाला, मुख पाकेला, मस्तक, कान, नेत्र, हृदयना रोगवाला, दातण न करे

मस्तकना केशने निरंतर समारे, जेथी माथामां जू न पडे पठी तिलक करे तिलक करती वखते आरीसामां पोतानु मुख न देखे तेमज मस्तक न देखे तो पांच दिवसनी अंदर पोतानु मरण जाणवुं जेणें उपवास पोरसी प्रमुख प्रत्याख्यान कर्णु होय ते दांत धोया विना शुद्ध ठे, कारण के तपनु फल बहुज उत्तम ठे लौकिक शास्त्रोमां पण उपवासादि करे तो दातण विनाज देवपूजा करे एवो पाठ ठे, ते कारणथी उपवासादिमां दातण करवानो लौकिकशास्त्रोमां निषेध ठे यदुक्त विष्णुजक्तिचंद्रोदय ग्रंथे ॥ प्रतिपददर्शपष्टीपु, मध्यांते नवमीतिथौ ॥ संक्रांतिदिवसे प्राप्ते, न कुर्यात् दंतधावनं ॥ १ ॥ उपवासे तथा श्राद्धे, न कुर्यात् दंतधावनं ॥ दंतानां काष्ठसंयोगो, हंति सप्त कुक्षानि वै ॥ २ ॥ इत्यादि

ज्यारे स्नान करे त्यारे पनक कुंथुआदि जीवोथी रहित जूमिमां स्नान करे. जूमि उची, नीची तथा पोली न होय त्यां स्नान करे उष्ण प्राशुक जलथी स्नान करे, जो उष्ण जल न मले, तो वस्त्रथी गली प्रमाण संयुक्त शीतल जलथी स्नान करे व्यवहारशास्त्रोमां लख्युं ठे के, नग्न थड्ने, रोगठतां, परदेशथी आवीने, जोजन कर्या पठी, आचूषण पेहेरीने, कोड्ने विदाय करीने, मांगलिक कार्य कर्या पठी स्नान न करे, तथा अजाण्या पाणीमां, दुष्प्रवेशजलमां, मेलाजलमां, वृद्धोथी आढादित थयेला, शेवालथी आढादित जलमां स्नान न करे वली शीतजलथी स्नान करी उष्णजोजन न करवु जोड्ण. अने उष्ण जलथी स्नान करी शीत जोजन न करवु जोड्ण. तेलमईन निरंतर करवु जोड्ण स्नान कर्या पठी जेनी कांति फीकी देखाय, तथा जेना दांत परस्पर घसाय, अने जेना शरीरमां मडदा जेवी गंध आवे, तेनु मरण त्रणदिवस अंदर समजवु; तथा स्नान कर्यापठी जेना हृदयमां तथा वने पगोमा तत्काल पाणी शोपाड जाय, तो तेनु ठ दिवसमां मरण समजवु मैथुनसेवीने तथा वमनकर्या पठी थोडीवार पठी स्नान करवु मृतकनी चितानो धुमाडो लाग्यो होय तथा मस्तक मुडाव्यु होय तो गलेला शुद्ध जलथी स्नान करवु. तेलमईनकरी स्नान कर्या पठी उज्वल वस्त्र, आचरण, पहेरवां. प्रयाणकरवाना दिवसे, संग्राममा जतां, विद्यामंत्र साधता, रातना, सांजे, पर्वदिवसे, नवमेदिवसे, स्नान न करे तथा मस्तक पण न मुडावे, तथा

પદ્મામાં એકવાર દાઢીમસ્તકના કેશ તથા નખ દૂર કરાવે, પોતાને હાથે તથા દાંતે નખ ન ઉતારે સ્નાન કરવાથી શરીર પવિત્ર ચૈતન્ય સુખકર, જાવશુદ્ધિનો હેતુ થાય છે ॥ ઉક્તં ચ દ્વિતીયે શ્વેતકપ્રકરણે ॥ જલેન દેહદેશસ્ય, ક્ષણ યત્ શુદ્ધિકારણ ॥ પ્રાયોન્યાનુપરોધેન, દ્રવ્યસ્નાનં તદુ-
ચ્યતે ॥ ૧ ॥ અર્થ.— જલથી શરીરની ત્વચામાત્રનીજ ક્ષણમાત્ર શુદ્ધિ છે પરંતુ લઘુકાલ નહીં શુદ્ધિ જે થાય છે તે પણ પ્રાય છે એકાંત નથી, કારણ કે અતિસારાદિ રોગવાલાને ક્ષણ માત્ર પણ શુદ્ધિ થતી નથી ધોવા યોગ્ય મેલથી વીજા નાસિકાદિ અતર્ગત મેલ જે છે તે સ્નાનથી દૂર થતા નથી, અથવા પાણીવિના વીજા જીવોની હિંસા ન કરવાથી જે સ્નાન છે તે વાહ્ય સ્નાન છે જે પુરુષ સ્નાન કરી જગવાનની તેમજ સા-
ધુની પૂજા કરે, તેનું સ્નાન પણ સારું છે, કારણ કે તે સ્નાન જાવશુદ્ધિ નું નિમિત્ત છે સ્નાન કરવામાં અપ્રકાયના જીવોની વિરાધના છે, તો પણ સમ્યક્ દર્શનની શુદ્ધિ રૂપ ગુણ છે ॥ યદુક્ત ॥ પૂજાએ કાયવહો, પઢિકુળો સોઝ કિતુ જિણ પૂજ્યા ॥ સમ્મત્ત શુદ્ધિ હેઝ, ત્તિ જાવણીયાઠ નિરવજ્ઞા ॥ ૧ ॥ અર્થ.—કોઈ કહે છે કે પૂજા કરવાથી જીવવધ થાય છે અને જીવવધ તો શાસ્ત્રમાં નિપેદ કરેલ છે, તે કારણથી પૂજા ન કરવી જોઈએ, તેનો ઉત્તર એવો છે કે, જિનરાજની પૂજા, સમ્યક્ત્વની નિર્મલતા કરનારી છે, તે કાર-
ણથી જિનપૂજા નિરવધ છે એ પ્રમાણે દેવપૂજા વાસ્તે ગૃહસ્થને સ્નાન કરવા કહ્યું છે, તથા શરીરના ચૈતન્ય સુખવાસ્તે પણ સ્નાન છે, પરંતુ સ્નાન કરવાથી પુણ્ય થાય છે એમ માનવું તે મિથ્યા છે, કારણ કે જે કોઈ તીર્થમાં જઈ જાણીને સ્નાન કરે છે તેને પણ શરીર શુદ્ધિ શિવાય વીજુ કાઈ પણ ફલ થતું નથી આ વાત અન્યદર્શનના શાસ્ત્રોમાં પણ કથન કરેલી છે ઉક્ત ચ ॥ સ્કંદપુરાણે કાશીખંડે પથાધ્યાયે ॥ શ્લોક ॥ મૃદો જારસહસ્રેણ, જલકુન્દશતેન ચ ॥ ન શુદ્ધ્યતે પુરાચારા, સ્નાનતીર્થશ-
તૈરપિ ॥ ૧ ॥ જાયન્તે ચ મ્રિયતે ચ, જલેષ્વેવ જલૌકસ ॥ ન ચ ગચ્છન્તિ તે સ્વર્ગ, મવિશુદ્ધમનોમલા ॥ ૨ ॥ ચિત્ત સમાધિજિ. શુદ્ધ, વદન સત્ય જાપણે ॥ બ્રહ્મચર્યાદિજિ કાય., શુદ્ધોગ્ગા વિનાપ્યસૌ ॥ ૩ ॥ ચિત્ત રા-
ગાદિજિ ક્ષિપ્ત, મલીકવચનૈર્મુખ ॥ જીવહિંસાદિજિ કાયો, ગગા ત-
સ્ય પરાદ્મુખી ॥ ૩ ॥ પરદારા પરદ્રવ્ય, પરદ્રોહપરાદ્મુખ ॥ ગંગાપ્યા-

ह कदागत्य, मामय पावयिष्यति ॥ ५ ॥ जलथी स्नान करवाथी असं-
ख्यजीवोनी विराधना थाय ठे, ते कारणथी पुण्य नथी जलमां जीवना
अस्तित्वपणा माटे मीमांसाशास्त्रमां पण सिद्धि ठे ॥ यदुक्तं ॥ उत्तरमी-
मांसायां ॥ दूतास्यतंतुगलिते, ये ह्युद्गा सन्ति जंतवः ॥ सूक्ष्मा त्रम-
माणास्ते, नैवयान्ति त्रिविष्टपं ॥ १ ॥ इत्यादि ॥

स्नान कर्यापठी गुंमडां होय अने राधादि स्त्रवे तो स्नानकरनारें अ-
गपूजा करवी नहि, वीजापासे कराववी, अने अग्रपूजा तथा जावपूजा
पोते पण करे तो कांश् दोष नथी. थोडीपण अपवित्रता होय तो देव
स्पर्श न करे स्नान कर्यापठी पवित्र, मृदु, गंध, कापायिकादिवस्त्र पो-
तीयां ठोडीने पहेरे पाणीथी जीजेला पगोथी धरतीने नही स्पर्श क-
रतां, पवित्र स्थानमां जश् उत्तर सन्मुख मुखकरी, सारां, मनोहर, नवां
वस्त्र, फाट्याविनानां, शिवायाविनानां, वर्णमां धोलां, एवां वस्त्र पहेरे. जे
वस्त्र केडमां पहेरेलु होय, तथा जे वस्त्र पहेरी दिशायें गया होय, तथा
जे वस्त्र पहेरी मैथुनसेवन करेल होय, ते वस्त्र पहेरी पूजादि न करे;
वढी एक वस्त्र पहेरी जोजन तथा देवपूजादि न करे स्त्री कांचढी प-
हेर्याविना देवपूजा न करे ए प्रमाणे पुरुषने वे वस्त्र तथा स्त्रीने त्रण
वस्त्र पहेर्या विना पूजा करवी कल्पती नथी देवपूजामां धोतीयुं अत्यंत
निर्मल धोलुं करवु जोश्ए, निशीथचूर्णी तथा श्राद्धदिनकृत्य प्रमुख
ग्रंथोमा ए प्रमाणेज लख्यु ठे तथा पूजा पोडशमां लख्यु ठे के, रेशमि
आदि जे सुंदर वस्त्र, लाल, पीलां होय ते पण पूजामां पहेरे तो ठीक ठे
तथा “ एक साडिय उत्तरासंग करेश् ” इत्यादि आगम प्रमाणथी उत्त-
रासंग अखंडवस्त्रनु करे वे कटके शीवेलुं वस्त्र पूजामां न कल्पे. वढी
रेशमी वस्त्र पहेरी जोजन करे, पठी मनमां विचारे के आ तो सदा प-
वित्र ठे, एवारेशमि वस्त्रथी जिनपूजा न करे तथा जे वस्त्र पहेरी पूजा
करे, ते वस्त्रने पण पहेरवाने अनुसारे वारंवार धोवरावे धूपदश् पवित्र
करे. धोतीयु थोडावखतज पहेरवु जोश्ए, ते धोतीयाथी परसेवो के श्ले-
ष्म दूर न करवां जोश्ये कारण के तेम करवाथी अपवित्रता थाय ठे.
वढी पहेरेलावस्त्रोनी साथे पूजानां वस्त्रो अडाडवां न जोश्ए. बीजानां
पहेरेलां धोतीयां पहेरवां न जोश्यें. वढी वाल, वृद्ध, स्त्रीना पहेरवामां

आव्यां होय ते वस्त्र तो विशेषे करी न पहरेवां जोइए. वली सारा स्थानथी उत्तम तथा कुशलमाणस पासे, पवित्र वासनथी आद्यादनसयुक्त, रस्तामां लाववाना विधिसहित, पाणी तथा पुष्प पूजा वास्ते मगाववा जोइए पुष्प लावनारने सारी रीतें किमत आपी प्रसन्न करवो जोइये पठी मुखकोशवाधी, पवित्रस्थानमां, जेमां कोइ जीवन पड्या होय एवा शोधेला केशर, कर्पूरादिथी मिश्रचदन घसे, शोधेलो सुदर धूप, दीप, अखड चोखा, अस्पश्यां प्रशंसा करवा योग्य नैवेद्य, फलादि सामग्री मेलवे. आ प्रमाणे ड्रव्यथी पवित्र थई, तथा जावथी पवित्रता, राग छेप, कपाय, ईर्ष्या रहित थइ, तथा इहलोक, परलोकना सुखोनी इछा रहित थई, अने कुतूहल, चपलतादि त्यागकरी, एकाग्र चित्ततारूप जाव शुद्धि करे ॥ उक्तच ॥ मनोवाक्कायवच्चोर्वी, पूजोपकरणस्थिते ॥ शुद्धि. ससविधा कार्या, श्रीअर्हत पूजनक्षणे ॥ १ ॥

ए प्रमाणे ड्रव्यजावथी शुरू थई जिनमंदिरमा दक्षिणदिशाए पुरुष अने वामदिशाए स्त्री, यत्नपूर्वक प्रवेश करे प्रवेशना अवसरमा दक्षिण पग प्रथम धरे, पठी सुगंधाला, मीठां सरसड्रव्योथी, पराङ्मुख वामस्वर चालता, मौनपणे देवपूजा करे वली त्रण नैपेधिकी करण त्रण प्रदक्षिणा विधिथी पवित्र पाटउपर पद्मासनादि सुखासनपर वेसी, चदनना ठाममांथी चदन बीजी कटोरीमां तथा हथेलीमां लई मस्तकमा तिलक करे तथा हस्तककण श्रीचदनवर्चित, धूपित हस्तथी जिन अर्हतने पूजी, १ अग्र पूजा, २ अग्रपूजा, ३ जावपूजा, जेनु स्वरूप आगल कथन करवामा आवशे, ते प्रमाणे पूजी, प्रत्यारयान जे पूर्वे कर्तुं हतु, ते यथाशक्ति देवनी साक्षीए उच्चारे, तयार पठी विधिथी मोटा पचायती देरासरमां जई पूजा करे, ते आ प्रमाणे विधि सहित करे

जो राजा प्रमुख महाशुद्धिवाला पूजा करवा जाय तो सर्वशुद्धि, सर्वशोभा, सर्वयुक्ति, सर्वसेना प्रमुख मेलवी अतिउद्यमसहित जिनमतनी प्रजावना वास्ते महाआडवरपूर्वक जिनमंदिरमां पूजा करवा वास्ते जाय जेम दशार्णजद्र राजा श्रीमहावीर जगवंतने वादवावास्ते सर्व सामग्री मेलवी गया हता तेम जाय

वली जे सामान्यशुद्धिवाला होय ते अजिमानरहित लोकापहास्य-

तजीने यथायोग्य आडंबर सहित मित्र, जाइ, पुत्रादि सहित परिवार मेलवी जाय. जिनमंदिरमां प्रवेश करतां पहेलां १ पुष्प तंबोल प्रमुख सरसजुर्वादि त्यागे, २ ठरी, पावडी, मुगट, हाथी प्रमुख सचित्त अचि-
त्त वस्तु शरीरना जोगने त्यागे, ३ मुगट शिवाय वाकीनां आचरण प्र-
मुख अचित्त वस्तु न त्यागे, एकवडा बल्लुं उत्तरासंग करे, ४ जिनेश्वर
जगवाननी मूर्ति देखी अजली वरु थइ मस्तक उपर लगावी ॥ नमो
जिणाणं ॥ एवो पाठ कहे, ५ मन एकाग्र करे, ए प्रमाणे पांच अजिगम
साचवी नैपेधिकीपूर्वक प्रवेश करे.

जो राजा जिनमंदिरमां प्रवेश करे तो तत्काल राज्यचिह्न दूर करे.
१ तलवार, २ ठत्र, ३ स्वारी, ४ मुगट, ५ चामर आ पांचे राज्यचिह्न
त्यागे. अग्रद्वारमां प्रवेश करतां घरव्यापारनो निषेध करवावास्ते त्रण नै-
पेधिकी करे, परंतु त्रणे निस्सीहिनी एक निस्सीहि गणवामां आवे, का-
रण के प्रथमनी निस्सीहिथी मात्र घर व्यापारनो निषेध करवामां आवे
ठे, त्यारपठी मूलविवने नमस्कार करीने कल्याणनी झुवावाला पुरुषे सर्व
कृत्य दक्षिण वाजुयें करवां ते कारणथी मूलविवनी दक्षिण वाजुयथी
चालतां, ज्ञान, दर्शन, चारित्र, आ त्रणेनी आराधना निमित्ते त्रण प्रदक्षि-
णा आपे प्रदक्षिणा देतां थकां समवसरणस्य चाररूपसंयुक्त जिनेश्वर
जगवानने ध्यावे, गजारांमां पेसतां वाम दक्षिणदिशायेजे विंव होय तेने
नमस्कार करे ते कारणथी सर्वमंदिरमां चार तरफना समवसरणने आ-
कारें त्रण तरफ त्रणविव स्थापन करवामां आवे ठे, एम करवाथी अरि-
हंतनी पाठल वेसवानो जे दोष होय ते दूर थइ जाय ठे, पीठ कोइ पण
पासे रहेती नथी त्यारपठी चैत्यप्रमार्जन प्रमुख जे आगल लखवामां
आवशे ते करे, पठी सर्व प्रकारनी पूजा सामग्री वास्ते, तथा देहरा स-
मारवाना कामने निषेध करवावास्ते बीजी निस्सीहि मुख्यमंडपादिमां
करे, पठी मूलविवने त्रण प्रणाम करी पूजा करे जाण्यकारें पण कछुं ठे
के त्रणनिस्सीहि करी, प्रवेश करी, मंडपमां जिनेश्वर जगवानने जूमिउ-
पर सिंहासनमां स्थापन करी, हस्तजोडी, विधिथी त्रण वार प्रणाम करे,
त्यारपठी हर्पथी उल्लसित थइ मुखकोश बांधी जिनप्रतिमा उपरनां नि-
र्माद्य फुल प्रमुख मोरपीठीथी दूर करे जिनमंदिरनुं प्रमार्जनपण पोते

करे वा, वीजा पासे करावे पठी जिनविवनी पूजा विधिपूर्वक करे मुख कोश आठ पडनु करे, जेथी मुख तथा नासिकानो श्वास रुंधाय वर्षाकु-
तुमा निर्माद्यमा कुंथुआदि जीवपण उत्पन्न थाय ठे, तेथी निर्माद्य अने
स्नात्रजल जुदांजुदां पवित्र स्थानमा नाखे तेथी आशातनापण दूर थाय
ठे कलशधारण करी जल पूजा करती वखते आ प्रमाणे जावना जावे

हे स्वामिन् ! वादपणामां मेरुशिखरपर सुवर्णकलशे करी इन्द्रप्रमुख
देवताउंचे आपने स्नान कराव्यु हतु, तेउंचे धन्य ठे, जेउंचे आपनां दर्श-
न कर्यां हतां इत्यादि जावना जावी यत्नापूर्वक वात्ताकुचिथी जिनविव
उपरथी चदनादि उतारे, पठी जलथी प्रक्षालन करीने वे अगलूहणाथी
जिनप्रतिमाने निर्जल करे पठी पग, जानु, कर, मस्तकें पूजा अनुक्रमे
नवअंगमां चदनादिथी करे कोइ आचार्य कहे ठे के प्रथममस्तकमा ति-
लक करी पठी नवअंगे पूजा करे श्रीजिनप्रज्ञसूरिकृतपूजाविधि ग्रंथ-
मां लरयु ठे के, सरस, सुरजि चदनथी देवनी, दक्षिणजानु, दक्षिण स्क-
ध, ललाट, वामस्कध, वामजानु, आ क्रमे पूजा करे, हृदयप्रमुखमां पण
पूजा करे तो नवअंगनी पूजा थाय ठे नवअंगमां पूजा करी, पांचे वर्ण-
ना सुगधमय अखंड पुष्पो, चदनसुगधथी वासित करी, प्रभुपर चढावे प्र-
थम कोश्ये मोटा मडाणथी पूजा करी होय अने पोतानी पासे पूजानी
तेवी सामग्री न होय तो प्रथमनी पूजा उतारे नही, कारण के विशिष्ट
पूजा देखवाथी जव्य जीवोने जे पुण्यानुवधि पुण्य थतुं, तेनो अतराय
थइ जाय ठे, ते कारणथी प्रथमनी पूजाने विशेष शोचनीय करे. आ
कथन बृहद्जाप्यमां ठे

वढी पूजा उपर पूजा करवी ते निर्माद्य लक्षण नहि होवाथी, निर्-
माद्य नथी जे अव्यो चोगविनष्ट ठे, तेज गीतार्थोये निर्माद्य कथन
करेल ठे, आचूपणो वारवार पहेराववामां आवे जे, निर्माद्य थता नथी
नहीं तो गध, वस्त्रथी एकसो आठ जिनप्रतिमाना अंग केवी रीतें लुहा-
य ? ते कारणथी जिनविव आरोपित जे जे वस्तु शोचारहित, सुगधरहित
देखाय, अने जे जव्य जीवोने प्रमोदनो हेतु न होय, तेनेज बहुश्रुतो
निर्माद्य कहे ठे आ कथन सधाचार वृत्तिमां लखेल ठे चढावेला चोखा

कोइ आचार्य निर्मात्य कहे ठे, अने कोइ तेम कहेता नथी, तत्व शु
ठे ? ते केवली जाणे.

चंदन, पुष्पादि पूजा एवी रीतें करवी के जेथी जगवाननां मुख नेत्रा-
दि ठंकाइ जाय नही वली बहु शोचनीय लागे तेवी करवी कारण केदे-
खनारने प्रमोद तथा पुण्यादिनी वृद्धि थाय

पूजा त्रण प्रकारनी ठे १ अंगपूजा, २ अग्रपूजा, ३ ज्ञापपूजा. तेमां
निर्मात्य दूर करवां, प्रमार्जन करवां, अंगप्रक्षालन करवुं, वालाकुंची कर-
वी, कुसुमांजलि करवी, पंचामृत स्नात्रथी शुद्धोदकधारा देवी, धूपित ख-
ट्ट, मृदुगंध कपायकादि वस्त्रथी अंगलूहणां करवां, वरास कुकुममिश्र
गोशीर्ष चंदन प्रमुखथी विलेपन करवुं, गोरोचन कस्तूरिथी तिलक कर-
वां, सुगंधमयपुष्पोथी आंगी रचवी, बहु मूढ्यवान सुवर्ण, रत्न, माणिक
मोती प्रमुखना अलंकार, आचरण पहिराववां जेम श्रीवस्तुपालें पोते
जरावेला सवालाख विवो वास्ते, तथा श्रीशत्रुंजयनी उपर सर्वविवोनां र-
त्न, सुवर्णनां आचरण कराव्यां हतां, तथा दमयंतीए पाठला जवमां अ-
ष्टापद पर्वत उपर चोवीश तीर्थकरोने तिलक कराव्यां हतां, तेवी रीतें
करावे कारण के प्रतिमाजीनी जेटली उत्कृष्ट सामग्री मेलववामां आवे,
तेटलीज अधिक शुच ज्ञानी वृद्धि ज्ञान्यजीवोने थाय ठे; तथा १ ग्रंथिम
२ वेष्टिम, ३ पूरिम, ४ संध्यातिमरूप चतुर्विध प्रधान अम्बान विधिथी ला-
वेलां शतपत्र, सहस्रपत्र, मोगरा, जाइ, जुइ, चपक, गुलावादि पुष्पविशे-
पनी माला, मुगट, शेहरा आदिथी आंगी रचना करे फूलना चंदरवा,
जाली, जरूखा करे, जेथी अत्यंतप्रमोद थाय वली जिनेश्वर जगवानना
हाथमा विजोरां, नालियर, सोपारी, नागरवेल, मोहोर, रूपीआ, लाडु
प्रमुख राखे वली वासप्रक्षेप करे, तथा सुगंधमय दशांग धूप जखेवे आ
सर्व अंगपूजामां आवे ठे. महाज्ञाप्यमां कहु ठे के ॥ गाथा ॥ न्हवण वि-
खेवण आहरण, वत्थ फल गंध धूप पुष्पेहिं ॥ कीरइ जिणंगपूया, तत्थ
विही एस नायवो ॥ १ ॥ वत्थेण वंधिउणना, संअहवा जहासमाहीए ॥
वज्जेयवंतुतया, देहमवि कहुअणमाइ ॥ २ ॥ अन्यत्रापि गाथा ॥ कायकं
हुअण वज्जे, तह खेल विगिचण ॥ शुश्रुत्त जणण चैव, हुअतो जगव-
धुणो ॥१॥ देव पूजतना अवसरमां मुख्यवृत्तिए तो मौनज रहेवु जोइ-

ये जो तेम न रही शके तो पापकारी वचन तो सर्वथा त्यागे पापनी सं-
ज्ञापण वजें, कारण के प्रथम निस्सीहि करी गृहव्यापारादिनो निषेध क-
रेल ठे. मूलविवनी विस्तार सहित पूजा करे पठी अनुक्रमें सर्व वीजां
विवोनी पूजा करे, द्वारविव तथा समवसरणविवोनी पूजा, मूलविवनी
पूजा कर्यापठी गजाराथी निकलती बखत करवी जोइये एवो संजव ठे,
परंतु प्रवेश करता तो मूलविवनीज पूजा करवी उचित लागे ठे सघाचा-
रवृत्तिमां एवो लेख ठे तेथी मूलनायकनी पूजा सर्वविवोथी पहेलां तथा
सविशेष करवी जोइये ॥ उक्त ॥ उचिअत्तं पूआये, विसेस करण तु मू-
लविवस्स ॥ जंपडइ तत्थ पढम, जणस्सदिठी सहमणेण ॥ १ ॥

शिष्य प्रश्न.— वंदनादिथी प्रथम एक मूलनायकने पूजवा अने वीजा
विवोनी पठी पूजा करवी, आतो स्वामि, सेवक जाव कयों तेवो जाव लो-
कनाथ तीर्थकरमा नथी, वली एक विवनी बहुज आदर सत्कारथी पूजा
करवी, अने वीजां विवोनी अल्पपूजा करवी, आ तो अमने जारे आ-
शातना थती मालम पड़े ठे

गुरुउत्तर — ज्ञानवंत पुरुषोने अर्हंत प्रतिमाजंमां नायक, सेवकनी बुद्धि
होती नथी, कारण केसर्व प्रतिमाजीना एक सरिखाज परिवार, प्राति-
हार्य प्रमुख देखाय ठे, आ व्यवहारमात्र ठे, जे विव प्रथम स्थापन क-
रवामां आवेल होय, ते मूलनायक ठे, आ व्यवहारथी शेष प्रतिमाजंनो
नायकजाव दूर थतो नथी, अथवा तो तेमने लघुता जाव प्राप्त थतोनथी

एक प्रतिमाजिने वंदन, पूजा, नैवेद्य चढाववा, आ उचित प्रवृत्तिवा-
ला पुरुषने आशातना नथी. जेम मृत्तिकानी वनावेली प्रतिमानी पूजा
फुलादि रहित उचित ठे, अने सुवर्ण प्रमुखनी प्रतिमाने स्नान विलेपना-
दि उचित ठे वली एकज प्रतिमाना कढ्याणक प्रमुखना महोत्सव आ-
डंबरथी करवामां आवे ते वीजी प्रतिमाजंने आशातनाना कारण थता न-
थी, जेम धर्मीपुरुषने वंदन, पूजन करतां वीजा उत्तम जीवोनी आशात-
ना गणाती नथी तेम, आ प्रमाणे उचित प्रवृत्ति करतां जेम आशातना
थती नथी जिनमंदिरमां जिनविवनी जे पूजा करवामां आवे ठे, ते ती-
र्थकरोने बास्ते पूजा करवामा आवती नथी, परंतु पोताना आत्माने,
पूजा शुचजावोनु निमित्तकारण होवाथी करवामा आवे ठे, जे चलवान्

નિમિત્ત કારણથી આત્માનાં ઉપાદાન કારણો સ્મરણમાં આવે છે, તેમજ વીજાઈને વોધિ (સમ્યક્ત્વ) ની પ્રાપ્તિ થાય છે કોઈ જીવતો શ્રી જિનમંદિરને દેહીને પ્રતિવોધ પામે છે, કોઈ જીવ જિનપ્રતિમાનું પ્રશાંતરૂપ દેહી વોધિવીજ પામે છે, કોઈ પૂજાનો મહિમા દેહી, અને કોઈયુરુના ઉપદેશથી પ્રતિવોધિ પામી જાય છે તે કારણથી ચૈત્યજિનવિવની રચના વહુજસુદર, ઉત્તમ પ્રકારની કરવી જોઈએ, અને પોતાની શક્તિ અનુસારે મુરુચવિવની વિશેષ, અદ્ભુત શોજા કરવી જોઈએ

ગૃહ દેરાસર તો હાલપણ, પીતલ, તામ્ર, રુપામય કરાવવાને સમર્થ છે જ્યારે પીતલપ્રમુખના વનાવવાની શક્તિ ન હોય તો દાંતાદિમય પીતલ તરેહ રંગાવે, કોરણીવિશિષ્ટ કાષ્ટાદિમય કરાવે ઘર ચૈત્ય તથા ચૈત્યસમુચ્ચયમાં નિરંતર સર્વસ્થલે પ્રમાર્જન કરાવે, તેલ પ્રમુખથી કાષ્ટ રંગાવે, જેથી ઘુણ ન લાગે. વહી સામાન્યથી ઘડી પ્રમુખથી ધોલાવે. શ્રી તીર્થકરાદિના પંચકલ્યાણક પ્રમુખનાં ચિત્રો કરાવે સમગ્રપૂજાનાં ઉપકરણો કરાવે, પડદા, કનાત, ચંદરવાદિ આપે, એવાં એવાં કામો કરે કે જેથી જિનમંદિરાદિની અધિક અધિક શોજા થાય ઘરદેરાસરમાં તેમજ તેની ઉપર ધોતીઆં પ્રમુખ ન નાખે, ઘરદેરાસરની પણ ચોરાશી આશાતના ટાલે પીતલ વા પાપાણની જે પ્રતિમા હોય તે સર્વવિવોનુ એક અગલૂહણથી પાણી લૂહે પઠી નિરંતર વીજાં સુકોમલ અંગલૂહણથી સર્વ વિવોનુ પાણી લૂહે, વારવાર સર્વ અગોઉપર અગલૂહણાં ફેરવી પાણીની અસર વિલકુલ રહેવા ન દે તે પ્રમાણે કરવાથી પ્રતિમા ઉજ્જ્વલ થતી જાય છે જ્યાં જ્યાં પ્રતિમાનાં અંગોપાંગ પર જલ રહિ જાય, ત્યાં ત્યા પ્રતિમાને શ્યામતા થઈ જાય છે

નવ, પચતીર્થી, ચોવીશી પટ્ટાદિમાં સ્નાનજલનો પ્રતિમાજીને પરસ્પર સ્પર્શ થવાથી આશાતના થાય છે, એવી આશકા ન કરવી જોઈએ. અઞ્જલ્ય પરિહાર હોવાથી ૧ એક અર્હતની પ્રતિમા હોય, તેનું નામ વ્યક્ત છે ૨ એકજ પાપાણાદિમાં ચરત એરવતદેવની ચોવીશી વનાવે, તેનું નામ દેવ પ્રતિમા છે ૩ તેવીજરીતેં એકસો સિત્તેર પ્રતિમાને મહારુચ કહે છે ૪ ફૂલની વૃષ્ટિ કરતાં જે માલા ઘર દેવતા છે, તેનું રૂપ પંચતીર્થી ઉપર વનાવે છે, વહી જિનપ્રતિમાને ન્હવણ કરતાં પેહેલા મા-

લાઘરને પાણીનો સ્પર્શ થયાપછી જિનવિવ ઉપર તે પાણી પડે છે તેમાં દોષ નથી આ વૃદ્ધોની આચરણા છે તેવીજરીતેં ચોવીશી ગદ્યા આદિમાં પણ જાણી લેવું. ગ્રંથોમાં પણ એવીજ રીતિ દેખવામાં આવે છે ॥ જાણ્ય-કારનુ વચન અહીંયાં લક્ષીયે ઠીયે જિનરાજની રૂઢિ દેખાવાવાસ્તે કો-ઈ જક્તજન એક પ્રતિમા વનાવે છે, સાથે પ્રગટપણે અષ્ટમહાપ્રાતિહાર્ય દે-વાગમ સુશોજિત રચાવે છે ૧ દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રની આરાધનાવાસ્તે કોઈ ત્રણ તીર્થી પ્રતિમા વનાવે છે ૨ કોઈ જક્તજન પચ પરમેષ્ઠિના આ-રાધન નિમિત્તે ઉદ્યાપન (ઉજમણા) માં પચતીર્થી પ્રતિમા જરાવે છે ૪ ચોવીશ તીર્થકરોનાં કલ્યાણક, તપ ઉજમણા વાસ્તે જરતક્ષેત્રમાં જે રૂ-પજાદિ ચોવીશે તીર્થકરો થયા છે, તેડના વહુમાન વાસ્તે કોઈ ચોવીશી વનાવે છે કોઈ જક્તિથી મનુષ્યલોકમાં ઉત્કૃષ્ઠા એકકાલમાં એકસો સિ-ત્તેર તીર્થકર વિહરમાનની એકસો સિત્તેર પ્રતિમા વનાવે છે, તે કારણથી ત્રણ તીર્થી, પાંચતીર્થી, ચોવીશી આદિનુ વનાવવુ યુક્તિયુક્ત છે આ પૂર્વોક્ત સર્વે અંગપૂજા છે

હવે અગ્ર પૂજાનુ વર્ણન કરીયે ઠીયે. રૂપાના અથવા સોનાના વા ધો-લા અદ્વત, સરસવ પ્રમુખથી અષ્ટમંગલાદિ આલેખન કરે, જેમ શ્રેણિ-કરાજા દરરોજ એકસો આઠ સોનાના જવથી ત્રિકાલ જગવાનની પ્રતિ-મા સન્મુખ સાથીડે કરતા હતા તેમ કરે, અથવા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિ-ત્રની આરાધનાવાસ્તે અનુક્રમે પાટલા ઉપર અદ્વતના ત્રણ પુજ કરે ત-થા સાથીઆ કરે તથા અશન તે એક રોટલી જાતપ્રમુખ, ૧ શેલડી ર-સપ્રમુખ તે પાન, ૨ પક્વાન્નાદિ તે શાદિમ, ૪ તંબોલાદિ તે શ્વાદિમ આ ચારે પ્રકારના નૈવેદ્ય જગવાન્ સન્મુખ ઢોવે તથા ઉત્તમ પ્રકારના લીલાં ફલ તથા સુકાં ફલ દાહિમ, સફરજન, સતરાં, નાલીશર, વદામપ્રમુખ પ્રજુ આગલ ઢોવે વલી ગોશીર્ષિ ચઢનાદિથી તથા પુષ્પપ્રકરથી વિલેપન પૂજનકરી આરતિ પ્રમુખ દીપક પૂજા કરે આ સર્વે અગ્રપૂજા છે ॥ યદ-જાણ્ય ॥ ગાથા ॥ ગંધધ્વ નદ્ર વાશ્ય, લવણ જલારત્તિઆશ્ દીવાશ્ ॥ જં કિચ્ચ સઘપિઠં, અરઈ અગ્ગપૂઆણ ॥ ૧ ॥ નૈવેદ્ય પૂજાતો દરરોજ કરવી તે સુખદાયક છે, તેનુ ફલપણ મોટુ છે કોરુ અનાજ તથા રાધેલુ અના-જ પણ ચઢાવે લૌકિક શાસ્ત્રમાં પણ કહ્યુ છે કે ॥ ધૂપોદહતિ પાપાનિ,

દીપોમૃત્યુવિનાશક ॥ નૈવેદ્ય વિપુલં રાજ્યં, સિદ્ધિદાત્રી પ્રદક્ષિણા ॥ ૧ ॥
 નૈવેદ્ય ચઢાવવું, આરતિ કરવો ઇત્યાદિ આગમમાં પણ લખેલ છે “ કી-
 રઙ્ગ વલિ ” એવો પાઠ આવશ્યકનિર્યુક્તિમાં છે તથા નિગ્રીથચૂર્ણીમાં પણ
 વલિ ચઢાવવી એમ લખેલ છે. વલી કલ્પજાપ્યમાં પણ લખેલું છે કે, જે
 નૈવેદ્ય જિનપ્રતિમા આગલ ચઢાવવાવાસ્તે કર્યું હોય, તે સાધુને ન ક-
 લ્પે. તથા પ્રતિષ્ઠાપ્રાન્નૃતથી રચેલી, શ્રીપાદલિપ્ત આચાર્યકૃત પ્રતિષ્ઠાપ-
 રૂતિમાં લખ્યું છે કે, આરતિ ઉતારવી, મંગલ દીવો કર્યાપઠી ચાર સ્ત્રી
 મલી નૈવેદ્ય, ગીતગાનવિધિથી કરે ॥ તથા ચ મહાનિશીથે તૃતીયે અધ્ય-
 યને ॥ અરિહંતાણં જગવંતાણ ગધમહ્વપર્શ્વ સમક્ષાણોવલેવણ વિચિત્ત વ-
 લિવત્થ ધૂવશ્પર્શિં પૂઆ સક્કારેહિં પશ્ચિણ મચ્છણપિ કુવાણા તિહુપણં
 કરેમોત્તિ ॥ ઇતિ અગ્રપૂજા.

હવે જાવપૂજાનું સ્વરૂપ લખીએ ઠીયે. ડ્રવ્યપૂજાનો વ્યાપાર નિષેધવા
 વાસ્તે ત્રીજી નિસ્સીદ્ધિ ત્રણવાર કરે શ્રીજિનેશ્વર જગવાનની દક્ષિણ વા-
 જુયે પુરુષ, અને ડાવી વાજુયે સ્ત્રી રહે. આશાતના ટાલવાવાસ્તે મંદિરમાં
 જઘન્યથી જૂમિનો સંજવ હોતાં નવ હાથ પ્રમાણ, અને ઘરદેરાસરમાં જ-
 ઘન્યથી એક હાથ પ્રમાણ, અને ઉત્કૃષ્ઠથી સાઠ હાથ પ્રમાણ અવગ્રહ છે
 તેની વહાર વેસીને ચૈત્યવંદન વિશિષ્ટ કાવ્યોથી કરે શ્રીનિશીથમાં, વ-
 સુદેવહિંડમાં, તથા અન્યશાસ્ત્રોમાં, શ્રાવકોયે પણ કાયોત્સર્ગ, સ્તુતિ આ-
 દિ કરી ચૈત્યવંદન કરેલ છે, એવા પાઠ છે જાપ્યમાં ચૈત્યવંદન ત્રણ તરે-
 હથી કરવું કહેલ છે. એક જઘન્ય ચૈત્યવંદન, તે વે હાથ જોડી, મસ્તકનમા-
 વી, પ્રણામ કરવા, યથા “ નમો અરિહંતાણં ” ઇતિ, અથવા શ્લોકાદિ બો-
 લી નમસ્કાર કરવો, અથવા એક શક્રસ્તવ બોલે તો જઘન્ય ચૈત્યવંદન
 થાય. વીજુ મધ્યમ ચૈત્યવંદન, તે ચૈત્યસ્તવ દંડકયુગલ ‘ અરિહંત ચેશ્-
 આણ ’ ઇત્યાદિ કાયોત્સર્ગ કર્યા પઠી એકસ્તુતિ કહેવી તે ત્રીજુ ઉત્ક-
 ણ ચૈત્યવંદન, તે પંચદંડ, ૧ શક્રસ્તવ, ૨ ચૈત્યસ્તવ, ૩ નામસ્તવ, ૪ શ્રુતસ્ત-
 વ, ૫ સિદ્ધસ્તવ, પ્રણિધાન, જયવીયરાય ઇત્યાદિ વલી કોઈ આચાર્યનો એવો
 મત છે કે એકશક્રસ્તવ કરવાથી જઘન્ય ચૈત્યવંદન થાય છે, વે ત્રણશક્ર-
 સ્તવ કરવાથી મધ્યમ ચૈત્યવંદન થાય છે, અને ચાર અથવા પાંચ શક્રસ્તવ
 કરવાથી ઉત્કૃષ્ઠ ચૈત્યવંદન થાય છે તેનો વિધિ ચૈત્યવંદન જાપ્યથી જાણવો

ચૈત્યવંદન નિરંતર સાતવચ્ચત કરવું, એમ મહાનિશીયમાં સાધુ વાસ્તે કહેલ છે શ્રાવકનેપણ ઉત્કૃષ્ટથી સાતવચ્ચત ચૈત્યવંદન કરવા કહ્યું છે ૧ પ્રતિક્રમણમાં, ૨ મદિરમાં, ૩ આહાર કરતાં પેહેલાં, ૪ દિવસ ચરિત્ર કરતાં, ૫ દેવસી પ્રતિક્રમણમાં, ૬ સૂતી વચ્ચત, ૭ સૂઝ ઊઠતાં વચ્ચત આ પ્રમાણે સાતવચ્ચત ચૈત્યવંદન સાધુવાસ્તે કહેલ છે શ્રાવક જો આઠ પહોરમાં પ્રતિક્રમણ કરતો હોય તો તે નિશ્ચયે સાતવાર ચૈત્યવંદન કરે, વે પ્રતિક્રમણમાં વે ચૈત્યવંદન કરે, ત્રીજી સૂતીવચ્ચત, ચોથું ઊઠતીવચ્ચત, અને ત્રણકાલ પૂજાકર્યા પછી ત્રણવાર એમ સાત વાર શ્રાવક ચૈત્યવંદન કરે જે શ્રાવક એકવાર પ્રતિક્રમણ કરે, તે ઠવાર ચૈત્યવંદન કરે, જે પ્રતિક્રમણ ન કરે તે પાંચવાર ચૈત્યવંદન કરે, જે સૂતાં ઊઠતાં પણ ચૈત્યવંદન ન કરે તે ત્રણ વાર કરે જો નગરમાં વહુ જિનમદિરો હોય તો સાતથી અધિક પણ ચૈત્યવંદન કરે વહી જો ત્રણકાલ જિનપૂજા ન કરી શકે તો ત્રિકાલ દેવવંદન કરે કારણ કે શ્રીમહાનિશીયમાં લખ્યું છે કે જેને ગુરુ પ્રથમ જૈનમતની શ્રદ્ધા કરાવે, તેને પ્રથમ આ પ્રમાણે નિયમ આપે સવારમાં જિનપ્રતિમાના દર્શન કર્યા વિના પાણીપણ પીવું નહીં મધ્યાહ્ને જ્યાંસુધી જિનપ્રતિમા અને સાધુની વંદના ન કરે, ત્યાંસુધી ઝોજન કરવું નહીં સંધ્યા સમય ચૈત્યવંદન કર્યાવિના શય્યા ઉપર પગ મુકવો નહિ

વહી ગીત નૃત્ય જે અગ્રપૂજામાં વર્ણવેલાં છે, તે જાવ પૂજામાં પણ આવી શકે છે ગીત, નૃત્ય મુચ્ચવૃત્તિયે તો શ્રાવક પોતેજ કરે, જેમ નિગીથ ચૂર્ણીમાં ઉદાયિન રાજાની રાણી પ્રજાવતીનું વ્યાખ્યાન છે તેમ વહી પૂજા કરવાના અવસરમાં શ્રીશ્રિહૃતની ત્રણ અવસ્થાની કલ્પના કરે, તેમાં જ્ઞાન કરતી વચ્ચત ઠગ્ગસ્થ અવસ્થાની કલ્પના કરે, આઠ પ્રાતિહાર્યની શોજા કરતા કે કેવલી અવસ્થાની કલ્પના કરે, પર્યાકાસન, કાયોત્સર્ગાસન દેહી સિદ્ધ અવસ્થાની કલ્પના કરે ઠગ્ગસ્થ અવસ્થા પણ ત્રણ તરેહથી કલ્પે, એકજન્મ અવસ્થા, વીજી રાજ્ય અવસ્થા, ત્રીજી સાધુપણની અવસ્થા જ્ઞાનની વચ્ચત જન્મ અવસ્થા કલ્પે, માલા, આજરણ પહેરાવતી વચ્ચત રાજ્ય અવસ્થા કલ્પે, ઢાઢી, મુઠ, મસ્તકના વાલો ન હોવાથી સાધુ અવસ્થા વિચારે તેમાં સાધુ, કેવલી તથા મોક્ષ અવસ્થાને વંદના કરે

વહી પૂજા પચ્ચપ્રકાર, અષ્ટપ્રકાર, અને ધનવાન હોય તો સર્વપ્રકારથી

પૂજા કરે તેમાં પુષ્પ, અક્ષત, ગધ, દીપ, ધૂપ, આ પંચપ્રકારે પૂજા જાણવી, અને જલ, ચંદન, પુષ્પ, ધૂપ, દીપ, અક્ષત, નૈવેદ્ય, ફલ, આ અષ્ટપ્રકારે પૂજા જાણવી. તે અષ્ટવિધ કર્મને મથનારી છે વલી સ્નાત્ર, વિલેપન, વસ્ત્ર, આચૂપણાદિ, ફલ, દીપ, ગીત, નાટક, આરતિ આદિ કરે, તે સર્વોપચાર પૂજા છે ॥ इति वृहद्ब्रह्मसंहिता ॥

વલી પૂજાના ત્રણ જ્ઞેદ છે ૧ પોતે કાયાથી પૂજાની સામગ્રી લાવે, ૨ વચ્ચનોથી વીજા પાસે મગાવે, ૩ મનથી સુંદર પુષ્પ, ફલ, પ્રમુખથી પૂજા કરે. એમ કાયા, વચન અને મન, ત્રણે યોગથી, કરે, કરાવે, અનુમોદે. આ ત્રણ પ્રકારે પૂજા સમજવી

વલી એક ફલ, વીજી નૈવેદ્ય, ત્રીજી યુદ્ધ, ચોથી પ્રતિપત્તિ તે વીતરાગની આજ્ઞાપાલન રૂપ, આ ચાર પ્રકારે પૂજા, યથાશક્તિયે કરે. લલિતવિસ્તરાદિગ્રંથોમાં “પુષ્પામિષ્ણસ્તોત્ર પ્રતિપત્તિ” અર્થાત્ ફલ, નૈવેદ્ય, સ્તોત્ર અને આજ્ઞા આરાધનીય, આ ઉત્તરોત્તર પ્રધાન છે ॥ इत्यागमोक्त पूजाज्ञेदचतुष्टय ॥

વલી પૂજાના બે પ્રકાર છે, ૧ દ્રવ્યપૂજા, ૨ જાવપૂજા. પુષ્પાદિથી જિનરાજની પૂજા કરવી, તે દ્રવ્યપૂજા છે, અને જિનેશ્વરની આજ્ઞા પાલવી તે જાવપૂજા છે. વલી પુષ્પારોહણ, ગધારોહણં ઇત્યાદિ સત્તર જ્ઞેદથી, તથા સ્નાત્ર વિલેપનાદિ એકવીશ જ્ઞેદથી પૂજા છે, પરંતુ અગપૂજા, અગ્રપૂજા, અને જાવપૂજા, આ ત્રણે પૂજા, સર્વપૂજાર્તની અતર્જાવી છે તેમાં પૂજાના સત્તર જ્ઞેદ લક્ષીયે ઠીયે.

૧ સ્નાત્ર કરતુ ૨ વિલેપન કરતું, ૩ ચક્રુજોડા વા વસ્ત્રયુગલ, ૪ વાસ સુગંધ, ૫ પુષ્પારોહણ, ૬ પુષ્પની માલા, ૭ પંચરંગી ફૂલ ચઢાવવાં, ૮ ત્રી-મસેની વરાસનું ચૂર્ણ ઠાંટવું, ૯ આચરણ પદેરાવવાં, ૧૦ પુષ્પના ગૃહ વનાવવા, ૧૧ ફૂલના પગર, વરસાદ કરવો, ૧૨ પુષ્પની આગી રચન, ૧૩ અષ્ટમંગલ, અક્ષત, ૧૪ ધૂપ પૂજન, ૧૫ ગીત, ૧૬ નૃત્ય, ૧૭ વાજિત્ર, इति

હવે પૂજાના એકવીશ જ્ઞેદ લક્ષીયે ઠીયે તેનું વર્ણન કરતાં પદેલાં પૂજા કરનારે શુ શુ નિયમો જાલવવા જોઈયે તેનું સ્વરૂપ લક્ષીયે ઠીયે. ૧ પૂજા કરનાર પૂર્વદિશિ તરફ મુખ કરી સ્નાન કરે ૨ પશ્ચિમ દિશાતરફ

मुख करी दातण करे, ३ उत्तर दिशासन्मुख उचा रही श्वेत वस्त्र पहरे, ४ पूर्वोत्तर मुख राखी पूजा करे, ५ घरमां प्रवेश करतां डावीवाजुये शल्य रहित जूमिमां देरासर करावे, ६ जूमिथी उंचुं दोढ हाथ राखी देरासर करावे, जो देरासर नीची जूमिकामा करावे तो तेनो वंश दिवसें दिवसें नीची स्थितिमां उतरतो जशे ७ दक्षिण दिशि तथा विदिशि सन्मुख मुख न करे ८ घरदेरासरमां पश्चिम सन्मुख मुख करी पूजा करे तो, चौथी पेढीमां संताननो उछेद थाय एदक्षिण दिशितरफ मुख करी पूजा करे तो संतानहीन थाय १० अग्निकोणें करे तो धनहानि थाय ११ वायुखुणे करे तो संतान न थाय १२ नैरुत्य खुणे कुलक्षय थाय १३ ईशान खुणे करे तो, एकस्थलें रेहेवानु न वने १४ वने पग, वने जानु, वने हाथ, वने स्कंध, मस्तक आ नव अगमां अनुक्रमे पूजा करे, १५ चंदन शिवाय पूजा करे नहीं १६ कठमां, हृदयमां, नाजिमां तिलक करे. १७ नवे अगमां नवतिलकथी निरंतर पूजा करे १८ सवारमा प्रथम वासपूजा करे. १९ मध्याह्ने पुष्पथी पूजा करे २० संध्याये दीपथी पूजा करे २१ जे फूल हाथमांथी धरती उपर पडे, जे पगने लागी जाय, जे मस्तकथी उपर चाद्यु जाय, जे मेलां वस्त्रमां राखवामां आवेल होय, जे नाजिथी नीचे राखवामां आवेल होय, जेने दुष्ट जननो स्पर्श थयो होय, जे बहुस्थलें जागी गयु होय, जे जीवोथी खवायु होय, एवां फल जक्तजनोयें जिनपूजामा उपयोगमां लेवां नहि २२ एक फूलना वे कटका करी पूजन करवु नहीं २३ कलीने ठेदवी नहीं, चपक उत्पलादि फुलोने जांगवामां बहु दोषठे २४ गंध, धूप, अक्षत, पुष्पमाला, दीपक, नैवेद्य, जल, उत्तम फल, इत्यादिथी जिनराजनी पूजा निरंतर करे २५ शांतिकार्यमा श्वेत वस्त्र पेहेरी पूजा करे २६ अव्यलाजने वास्ते पीलांवस्त्र पेहेरी पूजा करे २७ शत्रु जीतवा वास्ते कालां वस्त्र पेहेरी पूजा करे मांगलिक कार्यवास्ते लालवस्त्र पेहेरी पूजा करे २८ मुक्तिवास्ते पाच वर्णनां वस्त्र पेहेरी पूजा करे ३० शांतिकार्यवास्ते पचामृतनो होम, दीवा, घी, गोल, लवणनो अग्निमा प्रक्षेप करवो ते पुष्टि हेतु जाणवो ३१ फाटेला, दाडीआ करेला, ठिडवालां, कापेला, जेनो रातो वर्ण जयानक होय, एवा वस्त्र पेहेरी, दान, पूजा, तप, होम अने सामायिक प्रमुख करे तो ते निष्फल थाय

३५ पद्मासन वेसी, नासाग्रलोचन स्थापन करी मौनता धारण करी वस्त्रथी मुखकोश बांधी, जिनराजनी पूजा करे.

हवे पूर्वोक्त एकवीश प्रकारी पूजानां नाम लखीये ठीये. १ स्नात्र पूजा, २ विलेपनपूजा, ३ आचरण पूजा, ४ पुष्पपूजा, ५ वासपूजा ६ धूप, ७ दीप, ८ फल, ९ अक्षत, १० नागरवेलनां पान, ११ सोपारी, १२ नैवेद्य, १३ जल, १४ वस्त्र, १५ चामर, १६ ठत्र, १७ वाजित्र, १८ गीत, १९ नाटक, २० स्तुति, २१ चंडारवृद्धि. जे वस्तुजं बहुज सुंदर होय, ते जिनराजनी पूजामां वापरवी जोइये. आ पूजाना प्रकार श्री उमास्वातिवाचककृत पूजाप्रकरणमां प्रसिद्ध ठे

विवेकविलासमां लख्युंठे के श्रावक ईशानखुणामां पण देवधर बनावे. वल्ली पगजपर पगधारणकरी, विपमासने वेसी उथडकआसने वेसि, वामपग उंचा राखी, वामहस्तथी जिनराजनी पूजा न करे शुष्क पुष्पोथी पूजा न करे. जे पुष्प धरतीपर पडीगयु होय, जेनी पांखडी सडीगइ होय, नीच लोकोनो जेने स्पर्श थयो होय, जे देखवामां अशुभ होय, जे विकस्वर न थयां होय, जे कीडाथी खवायेलां होय. जे रातनां वासी होय, जे मकडीनां जालांवालां होय, जे अमनोइ होय, जे दुर्गंधवालां होय, सुगंधरहित होय. खाटी गंधवालां होय, मलमूत्रनी जगामां उत्पन्न थयेलां होय, अपवित्र थयेलां होय, एवां पुष्पोथी जिनराजनी पूजा न करवी विस्तारसहित पूजा करवाना अवसरमां, तथा निरंतर अने विशेषे करी पर्वदिवसोमां सात अथवा पांच कुसुमांजलि चढावे पठी जगवाननी पूजा करे. कुसुमांजलि करतां आ विधि करे.

प्रजातसमये प्रथम निर्मात्य उतारे, पठी प्रक्षालकरे, सक्षेपथी पूजा करे, आरति मंगल दीवो करे पठी स्नात्रादि पूजासहित बीजी वार पूजानो आरंज करे देवनी पासे पचामृतसंयुक्त कलश स्थापन करे. पठी “मुक्तालंकार विकार सारसौम्यत्वकातिकमनीयं ॥ सहजनिजरूपनिर्जित, जगद्वयं पातु जिनविव” ॥ १ ॥ आ गाथा कही अलंकार उतारे, पठी “अवणिय कुसुमाहरण, पयइ पइगिय मनोहरधायं ॥ जाणरूव मज्जाणपीठ, सगिय वो सिवं दिसउं ॥ २ ॥ आ गाथा कही जमणे अगे कलशथी प्रक्षालन करी, चंदन करी, चंदन चर्ची, धूप उखेवे पठी क-

लश श्रेणिवध स्थापन करे, उपर सुंदर वस्त्र ढांके, पठी सुंदर केशर, चंदन, धूपथी हाथ पवित्र करे, मस्तकमां श्रावक तिलक करे, हस्तउपर चदननु कंकण करे, हाथ धूपवासित करे पठी स्नात्र करनारा श्रावक श्रेणिवध उच्चा रही आ प्रमाणे कुसुमांजलिनी पाठ उचरे “सयवंत कुद मालइ, बहुविह कुसुमाइ पचवन्नाइ ॥ जिणनाइ हवण काले, दिं-
तिसुरा कुसुमाजलि हठा ॥ १ ॥ एम उचरी जिनराजना अग उपर पु-
ष्प चढावे वली “ गधायष्ठिय महुयर, मणहर जंकार सह संगीअ ॥
जिणचलणो वरिसुक्का, हरउं तुह्य कुसुमांजलि डुरिय ॥ आ गाथा कही
जिनराजना चरणकमल उपर एक श्रावक कुसुमांजलि चढावे सर्वकुसु-
मांजलिना पाठमां तिलक करवा, चदन, पुष्पपत्रादि धूपवासित करी
एकत्र चढाववा ए प्रमाणे सर्वकुसुमांजलि करी रह्या पठी, जे जिनेश्वर
जगवाननी स्थापना करी होय, तेमना जन्माजिपेक कलशनो अत्यंत
मधुरस्वरथी पाठ कहे पठी घी, शेखडीरस, दुध, दही, सुगंधजल इ-
त्यादिथी करी राखेला पचामृतथी जिनराजने स्नात्र करे स्नात्र करतां
धूप उखेवे, जिनराजनुं शरीर पुष्परहित न करे यदाहुर्वादिवेताल श्री-
शातिसूरयआचार्या ॥ ज्यांसुधी स्नात्रसमाप्ति न थाय, त्यां सुधी जग-
वाननु मस्तक शून्य न राखवु निरंतर जलधारा अने उत्तमपुष्पोनी वृ-
ष्टि जिनराज पर करे, अने स्नात्र करती वखते चामर, संगीत, तूर्यादि
आडवर स्वशक्ति अनुसार करे

स्नात्र कर्यापठी सर्वश्रावकें निर्मल जलधारा देवी धारा देती वखत
आ प्रमाणे पाठ उचारे ॥ अजिपेक तोयधारा, धारेव ध्यानमडलाग्र-
स्य ॥ जवजवनजित्तिजागान्, जूयोऽपि जिननु जागवती ॥ १ ॥ पठी
जिनराजनु अग लूही, विलेपन चदनथी करे, पुष्पादि चढावे, धूप उ-
खेवे, उत्तम नैवेद्य तथा फल चढावे. पठी ज्ञानादि त्रणे सहित त्रण
लोकना खामि पासे त्रण पुज स्नात्रकार करे प्रथम वडिल श्रावक त्र-
ण पुज करे, पठी नानो श्रावक तथा श्राविका अनुक्रमें करे. श्री जिन-
जन्ममहोत्सवमां पण स्नात्र करती वखते प्रथम अच्युत इड, पोताना
देवतासयुक्त स्नात्र करे ठे, पठी अनुक्रमे वीजा इड स्नात्र करे ठे स्ना-
त्रजल पोताना मस्तक उपर श्रावक प्रक्षेप करे तो दोष नथी. ॥ यडुक्त

श्रीहेमचंद्राचार्यैः श्रीवीरचरिते ॥ अग्निपेकजलं तत्तु, सुरासुरनरोर-
गा. ॥ ववंदिरे मुहुर्मुहुः, सर्वांग परिचिक्षिपु ॥ १ ॥ श्रीपद्मचरित्रना
उगणत्रीशमा उदेशमां कक्षुं के, राजा दशरथं पोतानी राणीर्त्तने स्नात्र-
जल मोकल्युं ठे वली बृहत्शांतिस्तोत्रमां “ शांतिपानीयं मस्तके दात-
व्यमित्युक्तं ” वली सांजलीये ठीये के, जरासंधे ज्यारे जरा विद्या ठोडी,
त्यारें तेनाथी पीडा पामती सेनाने देखी श्रीनेमिनाथ जगवानना क-
हेवाथी श्रीकृष्णे धरणेंद्रदेवनुं आराधन कर्तुं धरणेंद्रे पातालमां रहेली
श्रीपार्श्वनाथजीनी प्रतिमाने शखेश्वरपुरमां लावीने, तेनुं स्नात्रजल ठां-
टी सेना सचेत करी. वली श्रीजिनदेशना अनंतर राजाप्रमुख जे चाव-
लोनी वली उठावे ठे, तेमांथी अरधा चोखा तो धरती उपर नही पड-
तां देवताउं लइ लहे ठे अरधा उठालनारा लइ लहे ठे, वाकीना सर्व
लोक लूटी लहे ठे ते चोखानो एक पण दाणो जो मस्तकमां राखे तो,
सर्वरोग उपशांत थइ जाय ठे वली ठ महिना सुधी नवा रोग थता न-
थी आ कथन आवश्यकसूत्रमां ठे. पठी सद्गुरुनी प्रतिष्ठित, अतिसुंदर
हीरागल प्रमुख वखनी मोटी ध्वजा, अतिउत्साहपूर्वक त्रण प्रदिक्षणा
दइ विधिथी चढावे सर्वसंघ यथाशक्ति नैवेद्य प्रमुख चढावे.

हवे आरति मंगलदीवो श्री अरिहंतनी सन्मुख करवो तेनो विचा-
र लखीये ठीये मंगलदीवानी पासे अग्निनु पात्र स्थापन करवु, तेमां
लवणजल अनुक्रमे नाखवुं प्रथम “ उवणेउमंगलं वो, जिणाण मुइ ला-
लि जाल संचलिआ ॥ तित्थपवत्तण समए, तियसविव मुक्का कुसुमवुछी
॥ आ गाथा कही कुसुमवृष्टि करे वली “ उअह पडिजग्गापसरं, पया-
हिणं मुणिवई करेजणं ॥ पडईस लोणणल, जिअं च लोण हुं अवहंमि ॥
इत्यादि पाठथी विधिपूर्वक जिनराजने त्रणवार पुष्पसहित लवण जल
उतारे पठी अनुक्रमें पूजा करी आरति धूप प्रक्षेपसहित वने वाजुए
अत्यंत, कलशथी पाणीनी धारा देतां श्रावक पुष्पोने बिखेरे पठी “ म-
रगय मणि घडिय विसा, ल थालमाणिक मंडिअ पईवं ॥ नवणयर करु-
खित्त, जमउं जाणारत्तिअं तुह ॥ ” इत्यादि पाठपूर्वक प्रधानथालमां आ-
रति राखी उत्सवसहित त्रणवार उतारे आ कथन, त्रेशठ गलाका पुरुष
चरित्रादिमां ठे. मंगलदीपक पण आरतिनी जेम पूजे- पूजती वखत आ

पाठ कहे ॥ गाथा ॥ जामिज्जातो सुरा, सुरिहिंतुहनाह मंगल पईवो ॥
 कणयाय लस्स नजइ, जाणुव पयाहिणं दितो ॥ १ ॥ ए प्रमाणे मंगल-
 दीवो उत्तारी देदीप्यमान जिनराजना चरण कमलपासे राखे आरति
 बुजावी देवामां दोष नथी आरति अने मंगलदीवो मुख्य वृत्ति, धी,
 साकर, कर्पूरादिथी करे तेम करवाथी विशेष फल ठे “मुक्तालंका-
 र” इत्यादि जे गाथाउं कही ते श्रीहरिजिह्न सूरिजीनी करेदी मालम
 पडे ठे, कारण के श्रीहरिजिह्नसूरिकृत समरादित्य चरित्रनामा ग्रन्थनी
 आदिमा “उवणेउ मंगलेवो” एवो पाठ ठे ॥ इति नमस्कारस्य द-
 र्शनात् ॥ वली आ गाथा तपगठमा प्रसिद्ध ठे. ते कारणथी सर्व गाथा
 अहीं लखी नथी

स्नात्रादिमां समाचारी विशेषथी विविधप्रकारनो विधि देखवाथी व्या-
 मोह न करवो, कारण के सर्व आचार्योंनी अर्हद्भक्तिरूप फलनी सि-
 ङ्गिवास्ते प्रवृत्ति होवाथी ते दोषरूप नथी गणधरादि समाचारीजमां प-
 ण बहुज जेद होयठे तेथी जे जे, धर्मथी विरुद्ध न होय, अने अर्हत
 जक्तिने पोषक होय, ते ते सर्वकार्य कोइने पण असम्मत नथी एवी री-
 तें सर्व धर्मकार्यमा जाणी लेवु वली लवण आरति प्रमुखनुं उतारवुं, सं-
 प्रदायथी सर्वगठोमां तेमज परदर्शनोमा पण करतां देखीये ठीयें तथा
 श्रीजिनप्रभसूरिकृत पूजाविधिशाल्भमां तो लख्युं ठे के ॥ गाथा ॥ लव-
 णाई उत्तारण, पालित्तय सूरिमाइ पुवपुरिसेहि ॥ संहारेण अणुन्नयंपि,
 सपय सिठी एकारि ज्ञाइ ॥ १ ॥ अर्थ—लवणादि उतारवा श्रीपादलिप्त
 सूरिप्रमुख पूर्वपुरुषोंयें एकवार करवानी आज्ञा आपीठे, वर्तमानमां अमे
 ते अनुसार करावीये ठीये स्नात्रमां सर्वप्रकारें विस्तारसहित पूजा प्र-
 जावनादि करवाथी परलोकमां उत्कृष्ट मोक्ष प्राप्तिरूप फल थायठे जेम
 चोसठ इन्द्रोयें जिनजन्मस्नात्रमहोत्सव कर्या ठे, ते प्रमाणेश्रावक अति-
 उत्साहथी करे तेम करवाथी आ लोकमां पुण्य अने निर्जरा अने पर-
 लोकमा मोक्षफल प्राप्त थायठे आ कथन राजप्रश्रीय उपागमां करेवठे.

ह्वे प्रतिमा पण अनेक प्रकारनी ठे तेनी पूजानो विधि सम्यक्त्व प्र-
 करणमा आ प्रमाणे लरयो ठे ॥ गाथा ॥ गुरु कारिआइ केइ, अन्नेसय
 कारिआइ तं विति ॥ विहि कारिआइ अन्न, पडिमाये पूअण विहाण ॥ १ ॥

व्याख्या— गुरु अर्थात् माता, पिता, दादा, पर दादा, प्रमुख तेजनी करावेली प्रतिमा पूजवी जोड्ये, एम कोड कहेठे. वली कोड कहेठे के, पोतानी करावेली, प्रतिष्ठित करेली प्रतिमा पूजवी जोड्ये, तथा कोड कहेठे के विधिथी करावेली, प्रतिष्ठा थयेली प्रतिमा पूजवी जोड्ये आ सर्वमां यथार्थ पक्ष तो आ ठे— ममत्वरहित सर्वप्रतिमाने विशेषरहित पूजवी जोड्ये, कारण के सर्वस्थलें तीर्थकरनो आकार देखवार्थी तीर्थकर बुद्धि उत्पन्न थायठे, जो एम न मानीयें तो जिनचिवनी अवज्ञाथी, ते जीवने निश्चयें डुरंतसंसारमां त्रमणरूप दंड प्राप्त थशे.

वली एवो पण कुविकल्प न करवो के जे अविधिथि जिनमंदिर, जिनप्रतिमा वनेलां होय, तेने पूजवार्थी, अने तेवा अविधिमार्गनी अनुमोदनाथी जगवंतनी आज्ञाज्ञंकरूप दूषण लागेठे तथाहि कल्पनाप्ये ॥ गाथा ॥ निस्सकड मनिस्सकडे, चेईये सव्वहि शुईतिन्नि ॥ वेलांच चेइ आणिय, नाउइ किकिया वावि ॥ १ ॥ व्याख्या—निश्चाकृत तेने कहीये, जे गछना प्रतिवधथी वनेल होय, जेम के आ अमारा गछनु मंदिर ठे, वीजुं अनिश्चाकृत, जेना उपर कोड गछनो प्रतिबंध नथी, आ सर्व जिनमंदिरोमां त्रण शुइ कहेवी जो सर्वजिनमंमिरोमां त्रण त्रण शुइ (स्तुति) कहेतां बहु काल लागी जाय, अने जिनमंदिर बहु होय, तो एकेक जिनमंदिरमां एकेक शुइ कहेवी, परलु सर्वजिनमंदिरमां विशेषरहित जक्ति करवी

वली जिनमंदिरमां करोलीआनां जालां लागीगयां होय, तेने दूर करवावास्ते, जेने जिनमंदिरनी सुप्रत करी होय, तेने साधु जोरथी उपदेश करे, एवी रीतें के, तमे जिनमंदिरनी नोकरी खाउठो, ठतां सार संचाल केम करता नथी ? वली जेनी कोड सारसंचाल न करे, तेने असंविस देवकुलिका कहेठे ते मंदिरोमां जे करोलीआनां जालां होय ते दूर करवावास्ते, सेवकोने प्रेरणा करे, के तमे जिनमंदिरने मांखीनीपांखनी जेम चमक दमकवालां राखो, जो सेवक लोक न माने तो नित्रठना करे, पठी साधु पोते जयणाथी ते जालां दूर करे, कारण के जिनमंदिर, ज्ञानजडारप्रमुखनी साधु उपेक्षा न करे एवो पाठ ठे पूर्वोक्त चेत्यगमन पूजा तथा स्नात्रादिविधि जे वर्णन कयों, ते सर्व धनवान् आवकनी अपेक्षा-

पाठ कहे ॥ गाथा ॥ जामिज्जातो सुरा, सुरिहिंतुहनाह मंगल पईवो ॥
 कणयाय लस्स नजइ, जाणुव पयाहिण दितो ॥ १ ॥ ए प्रमाणे मंगल-
 दीवो उतारी देदीप्यमान जिनराजना चरण कमलपासे राखे आरति
 बुजावी देवामां दोष नथी आरति अने मंगलदीवो मुख्य वृत्तिण, घी,
 साकर, कर्पूरादिथी करे तेम करवाथी विशेष फल ठे “मुक्तालंका-
 र” इत्यादि जे गाथाउ कही ते श्रीहरिचक्र सूरिजीनी करेली मालम
 पडे ठे, कारण के श्रीहरिचक्रसूरिकृत समरादित्य चरित्रनामा ग्रंथनी
 आदिमा “उवणेउ मंगलेवो” एवो पाठ ठे ॥ इति नमस्कारस्य द-
 र्शनात् ॥ वली आ गाथा तपगढमां प्रसिद्ध ठे. ते कारणथी सर्व गाथा
 अहीं लखी नथी

स्नात्रादिमां समाचारी विशेषथीविविधप्रकारनो विधि देखवाथी व्या-
 मोह न करवो, कारण के सर्व आचार्योंनी अर्हद्भक्तिरूप फलनी सि-
 ङ्खिवास्ते प्रवृत्ति होवाथी ते दोषरूप नथी गणधरादि समाचारीउमां प-
 ण बहुज जेद होयठे तेथी जे जे, धर्मथी विरुद्ध न होय, अने अर्हत
 भक्तिने पोषक होय, ते ते सर्वकार्य कोइने पण असम्मत नथी एवी री-
 तें सर्व धर्मकार्यमा जाणी लेवु वली लवण आरति प्रमुखनुं उतारवुं, सं-
 प्रदायथी सर्वगद्योमां तेमज परदर्शनोमां पण करतां देखीयें ठीयें. तथा
 श्रीजिनप्रज्ञसूरिकृत पूजाविधिशास्त्रमां तो लख्यु ठे के ॥ गाथा ॥ लव-
 णाई उच्चारण, पालित्तय सूरिमाइ पुवपुरिसेहिं ॥ संहारेण अणुन्नयंपि,
 सपय सिठी एकारि ज्ञाइ ॥ १ ॥ अर्थ—लवणादि उतारवा श्रीपादलिप्त
 सूरिप्रमुख पूर्वपुरुषोयें एकवार करवानी आज्ञा आपीठे वर्तमानमां अमे
 ते अनुसार करावीये ठीये स्नात्रमां सर्वप्रकारें विस्तारसहित पूजा प्र-
 जावनादि करवाथी परलोकमां उत्कृष्ट मोक्ष प्राप्तिरूप फल थायठे जेम
 चोसठ इन्द्रोयें जिनजन्मस्नात्रमहोत्सव कर्या ठे, ते प्रमाणे श्रावक अति-
 उत्साहथी करे तेम करवाथी आ लोकमां पुण्य अने निर्जरा अने पर-
 लोकमा मोक्षफल प्राप्त थायठे आ कथन राजप्रश्रीय उपांगमां करेखठे

हवे प्रतिमा पण अनेक प्रकारनी ठे तेनी पूजानो विधि सम्यक्त्व प्र-
 करणमा आ प्रमाणे लख्यो ठे ॥ गाथा ॥ गुरु कारिआइ केइ, अन्नेसय
 कारिआइ त विति ॥ विहि कारिआइ अन्ने, पडिमाये पूअण विहाण ॥ १ ॥

व्याख्या:- गुरु अर्थात् माता, पिता, दादा, पर दादा, प्रमुख तेजनी करावेली प्रतिमा पूजवी जोइये, एम कोइ कहेठे वली कोइ कहेठे के, पोतानी करावेली, प्रतिष्ठित करेली प्रतिमा पूजवी जोइये, तथा कोइ कहेठे के विधिशी करावेली, प्रतिष्ठा थयेली प्रतिमा पूजवी जोइये. आ सर्वमां यथार्थ पक्ष तो आ ठे- ममत्वरहित सर्वप्रतिमाने विशेषरहित पूजवी जोइये, कारण के सर्वस्थलें तीर्थकरनो आकार देखवार्थी तीर्थकर बुद्धि उत्पन्न थायठे, जो एम न मानीये तो जिनविवनी अवज्ञाशी, ते जीवने निश्चयें दुरंतसंसारमां त्रमणरूप दंड प्राप्त थशे

वली एवो पण कुविकल्प न करवो के जे अविधिथि जिनमंदिर, जिनप्रतिमा वनेलां होय, तेने पूजवार्थी, अने तेवा अविधिमार्गनी अनुमोदनाथी जगवंतनी आझाजंगरूप दूषण लागेठे तथाहि कल्पनाप्ये ॥ गाथा ॥ निस्सकड मनिस्सकडे, चेईये सव्वहि शुईतिन्नि ॥ वेळंच चेइ आणिय, नाउंइ किकिया वावि ॥ १ ॥ व्याख्या:-निश्चाकृत तेने कहीये, जे गठना प्रतिवधशी वनेल होय, जेम के आ अमारा गठनु मंदिर ठे, वीजु अनिश्चाकृत, जेना उपर कोइ गठनो प्रतिवध नथी; आ सर्व जिनमंदिरोमां त्रण शुइ कहेवी जो सर्वजिनमंमिरोमां त्रण त्रण शुइ (स्तुति) कहेता बहु काल लागी जाय, अने जिनमंदिर बहु होय, तो एकेक जिनमंदिरमां एकेक शुइ कहेवी, परतु सर्वजिनमंदिरमां विशेषरहित नक्ति करवी

वली जिनमंदिरमां करोलीआनां जालां लागीगयां होय, तेने दूर करवावास्ते, जेने जिनमंदिरनी सुप्रत करी होय, तेने साधु जोरथी उपदेश करे, एवी रीतें के, तमे जिनमंदिरनी नोकरी खाउंठो, ठतां सार संचाल केम करता नथी ? वली जेनी कोइ सारसंचाल न करे, तेने असविस देवकुलिका कहेठे. ते मंदिरोमां जे करोलीआनां जालां होय ते दूर करवावास्ते, सेवकोने प्रेरणाकरे, के तमे जिनमंदिरने माखीनीपांखनी जेम चमक दमकवालां राखो, जो सेवक लोक न माने तो निज्रंठना करे, पठी साधु पोते जयणाथी ते जाला दूर करे, कारण के जिनमंदिर, ज्ञानजडारप्रमुखनी साधु उपेक्षा न करे एवो पाठ ठे पूर्वोक्त चैत्यगमन पूजा तथा स्नात्रादिविधि जे वर्णन कयों, ते सर्व धनवान् श्रावकनी अपेक्षा-

यें कह्यो ठे जो श्रावक धनवान् न होय तो पोताना घरमां सामायिक करीने कोइनी साथे लेण देणनो तकरार न होय, ते उपयोग सहित, साधुनी जेम इयां समिति शोधतां नैपेधिकी त्रण करी जाव पूजानुयायि विधिथी जिनमंदिर आवे पूजादिसामग्रीना अजावथी ड्रव्यपूजा करवाने असमर्थ ठे, ते कारणथी सामायिक पारी कायाथी जे कांइ पुष्पगुंथनादि कृत्य थाय ते करे

प्रश्न.—सामायिकनो त्याग करी ड्रव्यपूजा करवी उचित ठे ?

उत्तर — सामायिक तो तेने स्वाधीन ठे मरजीमां आवे ते वखते क करी ले, परंतु पूजानो योग मलवो तेने बहुज दुर्लभ ठे, कारण के पूजा-तु मंडाण तो सघसमुदायने आधीन ठे, कोइकज वखत होयठे तेका-रणथी पूजामां विशेषपुण्य ठे यदागमः ॥ “ जीवाण बोहि लाजो, सम्महिठीण होइ पिअकरण ॥ आणाजिणिंद जत्ति, तित्थस्स पजावणा चेव ॥ १ ॥ ते कारणथी अनेक गुण ठे, तेथी चैत्यकार्य करे आ कथन दिनकृत्य सूत्रमां ठे दशत्रिक, पांच अजिगम, इत्यादि विधि प्रधानपणें सर्वदेवपूजा, वंदनादि धर्मानुष्ठाननु महाफल थाय ठे, अन्यथा अल्पफल ठे वली अविधिथी करतां उपद्रव पण थइ जाय ठे ॥ उक्तं च ॥ धर्मानुष्ठान वैतय्यात्, प्रत्यवायो महान् जवेत् ॥ रौद्रद्रुःखौघजननो, दु-प्रयुक्तादि चौपधात् ॥ १ ॥ चैत्यवंदनादि अविधिथी करतां आगममा प्रायश्चित्त कहेल ठे महानिशीथना सातमा अध्ययनमां अविधिथी चै-त्यवदन करता प्रायश्चित्त वर्णवेल ठे देवता अने विद्या, मंत्रादिविधि-थीज । सऊ थाय ठे

जो कोइ एम कहे के विधिपूर्वक न थतु होय तो न करवु ते श्रेष्ठ ठे ? आ कथन अयुक्त ठे ॥ यदुक्त ॥ अविहिकया वरमकय, असूआ वयण जणति समयन्तु ॥ पायष्ठित्त अकए, गुरुअ वितह कए लहुय ॥ १ ॥ अर्थ — अविधिथी करता न करवु ते सारं ठे, एवु जे कहेवु, ते असूआ वचन ठे तेम बोलनार सिद्धातनो जाणकार नथी जैनशास्त्रनु एवु कथ-न ठे के जे न करे, तेने गुरु प्रायश्चित्त लागे ठे, अने जे अविधिथी करे तेने लघु प्रायश्चित्त आवे ठे, ते कारणथी धर्म जरूर करवो जोइए, अने विधिमार्गनी अन्वेपणा करवी तेज तत्त्व ठे तेज श्रद्धावंतनु लक्षण ठे.

सर्वकृत्य करी अविधि आशातना निमित्त मिथ्या दुष्कृत देवुं
अग, अग्र अने जाव, त्रणे पूजानुं फल शास्त्रमां आ प्रमाणे लख्यु
ठे. विघ्न उपशात करनार अग्रपूजा ठे, मोटा अच्युदय पुण्यने साध-
नार अग्रपूजा ठे, मोक्षप्रदात्री जावपूजा ठे पूजा करनार, संसारना प्रधान
जोग जोगवी, पढी सिद्धपद प्राप्त करे ठे, पूजा करवाथी मन शांत थाय-
ठे, मननी शांतिथी उत्तम, शुज ध्यान थाय ठे, अने शुजध्यानथी मोक्ष
थये अव्यावाध सुख ठे.

वढी जिनराजनी चक्तिना पांच प्रकार ठे यथा ॥ पुष्पाद्यर्चा तदा-
सा च, तद्द्रव्यपरिरक्षण ॥ उत्सवास्तीर्थयात्रा च, चक्तिः पचविधा जि-
ने ॥ १ ॥ अर्थ.— पुष्पादिथी पूजन, जिनेश्वर जगवाननी आझा पाल
वी ते, देवद्रव्यनु रक्षण करवु, महोत्सव करवो ते, अने तीर्थयात्रा आ
पांचप्रकारनी चक्ति ठे द्रव्यपूजा, आ जोग अने अनाजोग वे प्रकारें
ठे तेमां श्री वीतरागदेवना गुण जाणी, वीतराग जावनाथी, आदर सं-
युक्त, जिनप्रतिमानी जे पूजा ते आजोग द्रव्यपूजा ठे. आ पूजाथी
चारित्रनो लाज थाय ठे, कर्मनो नाश थाय ठे, ते कारणथी बुद्धिमान्
एवी पूजा अवश्य करे; अने जेठ पूजानो विधि जाणता नथी, तथा
श्रीजिनराजना गुणपण जाणता नथी, तेठनी जे पूजा ते अनाजोगपूजा
ठे आ पूजा शुजपरिणाम पुण्यनु कारण ठे, बोधिलाजनो हेतु ठे, अने
पापक्षय करवानुं कारण ठे, वढी ते पुरुषना जन्मने धन्यठे, अने चविष्य
काले तेनु कल्याण थायठे, कारण के जो के ते वीतरागना गुणोने जा-
णतो नथी, तोपण चक्ति प्रीतिनो उद्भास तेना अतःकरणमां उठवेठे;
अने जे पुरुषने अरिहंतविव उपर द्वेष ठे, ते पुरुष जारे कर्मी तथा
जवाजिनंदी ठे, जेम रोगीने अपथ्यपर रुचि थाय अने पथ्य पर द्वेष थाय,
त्यारे मरणकाल पास समजायठे, तेम जिनविव उपर जेने द्वेषठे, तेने प-
ण दीर्घससार परित्रमण जाणवु.

अहीआं सर्व जे जावपूजा कही, ते श्रीजिनाझानुं पालवुं समजवुं.
वीजु त्यागवु सुकृतनो अगीकार अने दुष्कृतनो त्याग तेमां स्वीकारप-
क्षथी परिहारपक्ष बहुज श्रेष्ठठे, कारण के जे निषिद्ध आचरण करे ठे,
तेनु सुकृतपण बहु गुणदायक थनु नथी. जो वने वाधतो वने तो पूर्ण-

फल थायठे ड्रव्यपूजानुं फल अच्युतदेवलोकठे, अने जावपूजानुं फल अतर्मुहूर्त्तमां मोक्ष ठे

ड्रव्यपूजामां यद्यपि पट्कायना जीवोनी किञ्चित् विराधना थायठे, तो पण कुवाना दृष्टांतनी जेम गृहस्थने करवा योग्य ठे, कारण के करनार अने देखनारने गणतरी रहित पुण्यवधनु कारण होवाथी करवा योग्य ठे, जेम नवा गाममां स्नान पानादि वास्ते लोक कुवा खोदेठे, तेउने प्यास, श्रम, कीचडादिथी मलिनता थायठे, परंतु कुवानुं जल निकलतांज तेउनी तथा बीजाउनी तृपादि सर्व दूर थइ जायठे, अने तमाम प्रकारनु सुख थायठे, तेबीज रीतें ड्रव्यपूजामां जाणी लेवुं आ कथन आवश्यक निर्युक्तिमां ठे, तथा बीजे स्थले पण लखेल ठे ॥ गाथा ॥ आरंज पसत्ताण, गिहीणथ्य जीववह अविरयाण ॥ जवअडवि निवडियाण, दवछउं चव आलंबो ॥ १ ॥ श्लोक ॥ वृत्त शार्दूलविक्रीडितं ॥ स्येयोवायुवलेन निर्वृत्तिकर निर्वाणनिर्घातिना, स्वायत्त बहुनायकेन सुबहु स्वल्पेन सारं परं॥ नि सारेण धनेन पुण्यममलं कृत्वा जिनाज्यर्चन, योयहाति वणिक् सएव निपुणो वाणिज्यकर्मण्यलम् ॥ १ ॥ यास्याम्यायतनं जिनस्य लज्जते, ध्यायंश्चतुर्थं फलं, पष्ठ चोत्थित उद्यतोऽष्टममथो गंतुं प्रवृत्तोऽध्वनि ॥ श्रद्धालुर्दशमं वहिर्जिनगृहात् प्राप्तस्ततो द्वादश, मध्ये पाक्षिकमीकते जिनपत्तो, मासोपवास फलम् ॥ १॥ पद्मचरित्रमां लस्युठे के, १ ज्यारे जिनमंदिरमा जवानो विचार करे, त्यारे एक उपवासनु फल थायठे, २ जो उठे तो वे उपवासनु फल थाय ठे, ३ चालवानी शरुआत करतां त्रण उपवासनुं फल थायठे, ४ चाली निकले चार उपवासनु फल थाय ठे, ५ कांइऊ जतां पांच उपवासनु फल थाय ठे, ६ अर्ध मार्गे पहोचतां एकपक्षउपवासनु फल थायठे, ७ जिनराजने देखता एकमास उपवासनु फल थायठे, ८ जिनश्रुवनमां सप्राप्त यता ठमासी उपवासनु फल थायठे, ९ जिनमंदिरना दरवाजा पर स्थित यता एकवर्षना तपनु फल थायठे, १० जिनराजनी प्रदक्षिणा देतां सो वर्षना तपनुं फल थायठे, ११ पूजा करता हजार वर्षना तपनुं फल थायठे, १२ स्तुति करता अनतगणु फल थायठे, १३ जिनमंदिर प्रमार्जन करतां सो-गणुं पुण्य थायठे, १४ धोडता हजारगणु पुण्य थायठे, १५ पुष्पमाला च-

ढावतां लाखगणुं पुण्य थायठे, १६ गीत, वाजित्रथी स्तुतिकरतां अनंत-
गणु पुण्य थायठे.

पूजा निरंतर त्रणसंध्याये करवी जोइये ॥ यत. ॥ जिनस्य पूजनं हंति,
प्रातःपाप निशाजवं ॥ आजन्मविहितं मध्ये, सप्तजन्मकृतं निशि ॥ १ ॥
जडाहारौषधस्वाप, विद्योत्सर्गकृपिक्रियाः ॥ सत्फला. स्वस्वकाले स्यु, रेवं
पूजा जिनेश्वरे ॥ २ ॥ गाथा ॥ जीणपुआण तिसंजं, कुणमाणो सोहण्य
सम्मत्तं ॥ तिठयर नामगोत्तं, पावइ सेणीअ नरिदुव ॥ १ ॥ जो पुणइ तिसंज,
जिणदराय सयाविगयदोसं ॥ सोतइय जवे सिज्जाइ, अहवा सत्तठमे जम्मे
॥ २ ॥ सवायरेण जयवं, पूइज्जातो वि देवनाहेहिं ॥ नोहोइपूइउं खलु,
जम्हाणं तगुणो जयवं ॥ ३ ॥

वली देवपूजादि समये हृदयमां बहुमान राखे तथा शुद्ध विधि स-
हित जक्ति करे. जिनमतमां चार प्रकारनां अनुष्ठान कहां ठे. १ प्रीति
सहित, २ जक्ति सहित, ३ वचन प्रधान, ४ असंग अनुष्ठान जेमां प्री-
तिनो रसवधे, अने क्रिया करनार जइक स्वभाववालो होय, तेने, जेम
वालकने रत्नादि देखी प्रीति थाय, तेम क्रियामां प्रीति थाय, ते प्रीति
अनुष्ठान. १ ज्यां क्रिया करनार विवेकवान् होय अने बहुमानसंयुक्त क्रि-
या करे, अने वाकी सर्व प्रथम अनुष्ठाननी जेम करे, ते जक्ति अनुष्ठान
ठे, अगर जो के स्त्री अने माता पालन, पोषण करवामां सरखां थाय ठे,
तोपण स्त्रीउपर प्रीति राग ठे, अने माता उपर जक्तिराग ठे ३ जिनगु-
णनो जाणनार, सूत्रोक्तविधिपूर्वक जिनप्रतिमानी वंदनादि क्रिया करे,
ते वचनानुष्ठान चारित्रवंतने निश्चयें होयठे ४ जे अज्यासना रसथी सू-
त्रआलोचना विनाज फलमां निःस्पृही यइने क्रिया करवी, ते असंग अ-
नुष्ठान ठे, जेम कुजार प्रथम चक्रने दंडथी फेरवे ठे, पढी दंड तजी दे तो
पण चक्र फरेठे, आ दृष्टांत वचन अनुष्ठान अने असंग अनुष्ठाननु ठे.

चारेमा प्रथम तो जावनाना लेशथी प्राय वालक प्रमुखने प्राप्त था-
य ठे, अने उत्तरोत्तर अधिक गुण प्राप्त यतां बीजा अनुष्ठान थाय ठे
आ चारे प्रकारनां अनुष्ठान बहुमानसहित अने विधिपूर्वक करे, तो रू-
पेउपण खरो अने सिक्को पण खरो, आ प्रथम जेद जे पुरुष जक्तिराग
तथा बहुमानसंयुक्त होय, परंतु विधि जाणतो न होय, तेनी क्रिया

एकांत खराब नहीं, अशठ (चतुर) पुरुषनां अनुष्ठान अतिचार सहित
पण शुद्धिना कारण ठે, कारण કે જે રત્ન અંદરથી નિર્મલ ઠે, તેનો વાહ્ય
મેલ સુધેં દૂર કરી શકાય ઠે, આ રૂપેઈં ધરો અને સિક્કો ધોટો, ઇવો
વીજો જ્ઞેદ જે પુરુષ, કપટ તથા અસત્યાદિ દોષસંયુક્ત ઠે, અને પોતાનું
વહુમાન તથા કીર્ત્તિ વધારવા વાસ્તે, વા લોકોને ઠગવાવાસ્તે વિધિપૂર્વક
સર્વ અનુષ્ઠાન કરે ઠે, તેને મહા અનર્થરૂપ ફલ થાય ઠે, આ રૂપેઈં ધો-
ટો અને સિક્કો ધરો, ઇવો વીજો જ્ઞેદ જે અજ્ઞાની તથા મિથ્યાદૃષ્ટિ જી-
વોનાં કૃત્યો, તે રૂપેઈં પણ ધોટો અને સિક્કો પણ ધોટો, ઇવો ચોથો જ્ઞે-
દ તેકારણથી જે દેવપૂજાદિ ક્રિયા વહુમાન અને વિધિપૂર્વક કરે તેને
સપૂર્ણ ફલ થાય ઠે

હવે ઊચિત ચિતાનુ સ્વરૂપ કહીએ ઠીએ મંદિરને પ્રમાર્જન કરવું, ક-
રાવવું, જે સ્થલે મંદિરનો જાગ તુટી પડ્યો હોય તે સમરાવવો, પ્રતિ-
માજી તથા પરિવારને નિર્મલ રાખવા, વિશિષ્ટપૂજા, દીપોત્સવ, પુષ્પ પ્ર-
મુખની શોજા કરવી, આશાતનાઈં સર્વ ટાલવી, અદ્વત, નૈવેદ્ય, ફલ પ્ર-
મુખની ચિતા રાખવી, ચંદન, કેશર, ધૂપ, દીપ, તેલનો સંગ્રહ કરવો, વિનાશ
ન થાય તેવી રીતિએ દેવઢવ્યની રક્ષા કરવી, જે ચાર શ્રાવકોને સાથે
રાખી દેવઢવ્યની ડઘરાણી કરવી, દેવઢવ્યને વહુજ યત્નથી નિર્જય
સ્થાનમા રાખવું, દેવઢવ્યનું ડપજ, ધરચનું નામું પ્રગટપણે લખવું તથા
રાખવું, પોતે દેવઢવ્ય આપવું, વીજાઈં પાસેથી અપાવવું, દેવઢવ્ય કોઈ-
ની પાસે લેણું હોય, ત્યાં દેવના નોકરોને મોકલી, જે રીતિએ દેવઢવ્ય
જાય નહીં, તે રીતિએ ડઘરાણી કરાવવી, ઇવી અનેક રીતે દેવઢવ્યની
ચિતા તથા સાર સજાલ કરવી

વલી દેરા પ્રમુખની ચિતા અનેક તરેહની ઠે, તેમાં ધનવાન્ ધનથી
તેમજ સ્વજનના વલથી ચિતા રાખે, તે ચિતા તેમને સુકર ઠે, અને ધન
વિનાના પોતાના ગરીબવલથી તથા સ્વજનવલથી સહાય આપે, તે તેમને
સાધ્ય ઠે જેનું જેટલું વલ હોય, તે વિશેષ રીતે તેટલો યત્ન કરે જે ચિતા
અદ્યકાલમા દૂર થઈ જાય, તે વીજી નિસ્સીદ્ધિ પેહેલાં કરે. વાકીની
વીજી યથાયોગ્યરીતે પઠી કરે તેવીજરીતેં ધર્મશાલા તથા ગુરુ અને જ્ઞા-
ન પ્રમુખની પણ યથોચિત સર્વશક્તિથી ચિતા કરે, કારણ કે દેવગુરુ

આદિની સાર સંજાલ શ્રાવક વિના વીજા કોઈ કરનાર નથી, તે :
 ણથી શ્રાવકે તે વાચતમાં શિથિલ ન રહેવું જોઈએ. દેવગુરુ પ્રમુખની
 ક્તિ, સેવા, સાર સંજાલ, જો શ્રાવક ન કરે તો તેના સમ્યક્ત્વમાં ક
 લાગે છે વલી જે શ્રાવક દેવગુરુનો જ્ઞાત છે, તેનાથી કદાચિત્ કોઈ
 શાતના પણ થઈ જાય, તો પણ તેનું ફલ અતિદુઃખદાયક નથી. તે
 રણથી ચૈત્યાદિ કૃત્યમાં નિરંતર પ્રવૃત્ત થવું યથા ॥ દેહે ડ્રવ્યે કુટુંબે
 સર્વસંસારિણાં રતિઃ ॥ જિને જિનમતે સંઘે, પુનર્મોક્ષાન્નિલાપિણાં ॥

દેવ ગુરુ પ્રમુખથી આશાતના, જઘન્યાદિ જ્ઞેદે ત્રણ પ્રકારે છે :
 પ્રથમ જ્ઞાનની આશાતનાનું સ્વરૂપ કહીએ ઠીએ જ્ઞાનનાં પુસ્તક, પ
 જપમાલા પ્રમુખને મુખનું શુક લેશ માત્ર લાગી જાય, હીન અધિક
 ફરોચ્ચાર થાય, જ્ઞાનના ઉપકરણ, પાટી, પુસ્તક, નવકારવાલી પ્ર
 પાસે હોય તે વચ્ચે અધોવાતનિઃસર્ગાદિ થાય, તે જઘન્ય આશાતન
 અકાલે પઠન પ્રમુખ કરવું, ઉપધાન વહન કર્યા વિના સૂત્ર જણવાં,
 તિપૂર્વક, અર્થની અન્યથા કલ્પના કરવી, પુસ્તક પ્રમુખને પ્રમાદર્શ
 ગાદિનો સ્પર્શ કરવો, જૂમિપર નાખવાં, જ્ઞાનનાં ઉપકરણો પાસે :
 આહાર મૂત્રાદિ કરવાં, તે મધ્યમ આશાતના છે શુકથી અદ્ધર માંડ
 પાટી, પોથી પ્રમુખ જ્ઞાનનાં ઉપકરણ ઉપર વેસવું તથા સુવા પ્રમુખ
 રહુ, જ્ઞાનોપકરણો પાસે ઠતાં વડીનીત કરવી, જ્ઞાન તથા જ્ઞાનીની
 વા, ઢેપ તથા ઉપઘાતાદિ કરવાં, ઉત્સૂત્ર જાપણ પ્રમુખ કરવાં, તે
 ત્ક્રુષ્ટ આશાતના છે.

હવે દેવની આશાતના કહીએ ઠીએ તેમાં વાસ, વરાસ, કેશર !
 સ્વના ડાવલાને વજાવવા, શ્વાસ લાગી જાય તથા વસ્ત્રના ઠેઢાથી દે
 સ્પર્શ થઈ જાય તે જઘન્ય આશાતના છે. ધોતીઆં પ્રમુખ પવિત્ર વસ્ત્ર
 ર્યા વિના પૂજા કરવી, પૂજાનાં વસ્ત્ર જૂમિપર નાખવાં, શ્લેષ્મ અને શુક લ
 વવુ, પ્રતિમાનો જગ કરવો, જિનેશ્વર જગવાનની દેલણા કરવી તે
 ત્ક્રુષ્ટ આશાતના છે

હવે દેવની જઘન્યથી દશ આશાતના, મધ્યમ ચાલીશ આશા
 અને ઉત્ક્રુષ્ટ ચોરાશી આશાતના છે, તેમા જઘન્ય દશ આશાતના ન

रवी ते लखीए ठीए, जिनमंदिरमां १ पान सोपारी खावां नहि, २ पाणी पीवु नहि, ३ जोगन करवु नहि, ४ पगरखां मुकवा नहि, ५ स्त्री सजोग करवो नहि, ६ सुवु नहि, ७ थुकवुं नहि, ८ मूतरवु नहि, ९ दिशाए जवु नहि, १० जुगार खेलवो नहि

हवे मध्यम चात्तीश आशातना वर्जवी तेनां नाम कहीए ठीए १ मूतरवु नहि, २ दिशा जवु नहि, ३ पगरखां पेहेरवा नहि, ४ पाणी पीवु नहि, ५ जमवुं नहि, ६ सुवु नहि, ७ मैथुनसेवन करवु नहि, ८ तंबोल खावा नहि, ९ थुकवु नहि, १० जुगार खेलवो नहि, ११ माथु जोवु नहि, जुओ काढवी नहि, १२ विकथा करवी नहि, १३ पलौठी करी वेसवु नहि, १४ पग लांवा पसारवा नहि, १५ ऊघडो करवो नहि, १६ हांसी करवी नहि १७ ईर्प्या करवी नहि, १८ उचे आसने वेसवु नहि, १९ केश उलवा नहि, २० ठत्री उढवी नहि, २१ खड्ग राखवु नहि, २२ मुगट धारण करवो नहि, २३ चामर वींजाववां नहि, २४ स्त्रीना कामबिलास हांसि करवी नहि, २५ धरण लगाववु नहि, २६ क्रीडा, खेल करवा नहि, २७ मुखकोश विना पूजा करवी नहि, २८ मेला शरीरथी तेमज मेला वस्त्रथी पूजा करवी नहि, २९ पूजा करतां मन चपल करवु नहि, ३० शरीरना जोगना सचित्त ड्रव्यने वहार मुक्याविना मंदिरमां जवु नहि ३१ अचित्त ड्रव्य, आञ्जूपण प्रमुख उतारीने जवु नहि ३२ एक साडी उत्तरासग करवु, ३३ जगवानने देखताज हाथ जोडवा, ३४ शक्ति ठता पूजा करवी, ३५ अनिष्ट पुष्पोष्ठी पूजा न करवी, ३५ पूजा प्रमुख आदर सहित करवां, ३७ जिन प्रतिमाना निदकने वहार काढवा, ३८ मंदिरना ड्रव्यथी सार सत्ताल करवी, ३९ शक्ति ठता असवारीपर चढी मंदिरमा जवु नहि, ४० देरासरमा वडिलथी पेहेला चेत्यवंदन करवु नहि जिनेड् जुवनमां तथा ज्या प्रतिमाजी होय त्यां चात्तीश आशातना उपरमुजव वर्जवी

हवे उत्कृष्ट चोराशी आशातनाना नाम लखीये ठीये १ जिनमंदिरमां श्लेष्म, वडखो नाखवो, २ जूथा आदिनी क्रीडा करवी, ३ कलह करवो, ४ धनुपादि कला शिखवी, ५ कोगला करवा, ६ तबोल खावां, ७ तबोल उंगाल नाखवो, देवी, ८ दिशामात्रा करवी, १० हाथप्रमु-

खधोवा, ११ केशसमारवा, १२ नख समारवा, १३ लोही नाखवुं, १४ सुखडी प्रमुख खावुं, १५ गुंमडा प्रमुखनी त्वचा नाखवी, १६ श्रोपधखातां पित्त नाखवुं. १७ वमन करवुं, १८ दांत उखडेलो नाखवो, १९ हाथ पग मसलाववा, २० घोडाप्रमुख बांधवा, २१ दांतनो मेल नाखवो, २२ आंखनो मेल नाखवो, २३ नखनो मेल नाखवो, २४ गालनो मेल नाखवो, २५ नाकनो मेल नाखवो, २६ माथानो मेल नाखवो, २७ शरीरनो मेल नाखवो, २८ काननो मेल नाखवो, २९ चूतादि खिली लेवावास्ते मंत्रसाधवा, वा राजाप्रमुखनुं काम होय, तेनो विचार करवो, ३० मंदिरमां विवाह प्रमुखनी पंचात करवी, ३१ व्यापारनां लेखां करवां, ३२ राज्यनु काम वेहेंची आपवो, अथवा जाइप्रमुखने धननो हिस्सो वेहेंची आपवो, ३३ घरनो जडार मंदिरमां राखवो, ३४ पगउपर पगराखी खराव आसन करी वेसवुं, ३५ मंदिरनी जीतउपर ठाणा आपवां, ठाणनो ढगलो करवो, ३६ वस्त्र सुकववां, ३७ दाल दलवी, ३८ पापड वडी सुकववी, ३९ वडां वनाववां, उपलक्षणथी केर, चीजडां, शाकप्रमुख सुकववा नाखवां, ४० राजा प्रमुखना लेणदारना जयथी नासी मूलगजारामां संताइ जवु, ४१ पुत्रकलत्रादिना मरणथी मंदिरमां रोडुं, ४२ राज्यकथा, देशकथा, स्त्रीकथा, जक्तकथा आ चार विकथा करवी, ४३ धनुषादि शस्त्र घटवां, ४४ गाय, वलदप्रमुख राखवा, ४५ टाढ उडाडवा अग्नि तापवो, ४६ धान्यादि रांधवां, ४७ रूपैआ परखवा, ४८ विधिथी निस्सीहि न करवी, ४९ तत्र, ५० पगरखां, ५१ शस्त्र, ५२ चामर, मंदिर वहार न सुकवां, ५३ मन एकाग्र न करवु, ५४ तेलादिनु मर्हन करवु, ५५ शरीरना जोगनां सचित्त पुष्पादिनो त्याग न करवो, ५६ हार, मुद्रा, कुडलादि वहार मुकी, आववुं तेम करवाथी आशातना लागे, कारण के लोकोमां एम कहेवाय के अर्हतना जक्त सर्व कगाल, जिखारी ठे, जेथी जिन मतनी लघुता थाय, ५७ जगवानने देखतांज हाथ न जोडवा, ५८ एकसाडी उत्तरासंग न करे, ५९ सुगट मस्तकपर राखे, ६० माथाउपर मोलीयु लपेटे, ६१ फूलना शहरा राखे, ६२ नालीथरनां ठोतरां नाखे, ६३ गेडी खेले, ६४ पिताप्रमुखने जुहार करे, ६५ जांड चेष्टा करे, ६६ तिरस्कार वास्ते हुकारा, हुंकारा करे, ६७ लेणावास्ते घरेणुं घाले, ६८ लडाइ करे, ६९ माथाना वाल सुकवे, ७० पलोठी मारी वेसे, ७१ लाकडीनी पावडी

पगमां राखे, ७२ पग लांवा करे, ७३ सुखनेवास्ते हाथताली (पुडपुडी) आपे, ७४ शरीरना अवयवो धोइ कीचड करावे, ७५ पगने लागेली धूल उडाडे ७६ जु नाखे, ७७ जोजन जमे, ७८ मैथुनकीडा करे, ७९ गुह्य चिह्न उघाडु राखी वेसे, ८० वैद्यकनु काम करे, ८१ क्रयविक्रयरूप वाणिज्य करे, ८२ शय्या बनावी सुवे, ८३ पाणी पीवाने वास्ते माटवु राखे, मंदिरनी परनालनु पाणीले, ८४ स्नान करवानी जगा वनावे आ उत्कृष्ट चोराशी आशातना जिनमदिरमां वजें

हवे गुरुनी तेन्नीश आशातना लखीये ठीये १ गुरुनी आगल चालवु ते आशातना ठे, परंतु रस्तो वताववा वास्ते चाले तो आशातना नथी. २ गुरुनी वरावर चालवु, गुरुथी पाठल अडकीने चालवु, आ चालवानी जेम त्रण आशातना कही, तेम वेसवानी त्रण आशातना, तेमज उज्जा रद्देवानी त्रण आशातना जाणवी, एम नव आशातना थइ, १० जोजन करता गुरुनी पेहेलां शिष्ये चळु करवु, ११ गमनागमन गुरुना पेहेलां आलोववु, १२ रात्रिमा गुरु पुठे के कोण जागे ठे? एम सवाल साचलतां ठतां, अने जागतां ठता उत्तर न आपवो, १३ जो कोइने कांइ कहेवु होयतो गुरुनी पेहेलां शिष्ये कही देवु, १४ बीजा साधुजनी पासे अशनादि आलोवे, पठी गुरुपासे आलोवे १५ तेबीज रीतें अशनादि प्रथम बीजा साधुने वतावे, पठी गुरुने वतावे, १६ अन्नादिवास्ते प्रथम बीजा साधुजने निमंत्रणा करे, पठी गुरुने निमंत्रणा करे, १७ गुरुने पुण्याविना बीजाजने स्निग्ध, मधुरादि आहार आपी दे, १८ स्वेच्छाथी, गुरुने यत्किंचित् आहार आपी, पोते स्निग्धादि आहार खाय, १९ गुरु वोलावे तो वोले नहि, गुरुने बहुज कठोर वचन कहे, २० ज्यारे गुरु वोलावे, त्यारे आसन उपर वेठांज उत्तर आपे, २१ गुरु वोलावे त्यारे वोले के शु कहो ठो? २२ गुरुने दुंकारा करे, २३ गुरु प्रेरणा करे, त्यारे गुरुनी प्रेरणाने उत्तर आपी हणे, जेम के गुरु कहे के हे शिष्य! तमे अमुक ग्लाननी वैय्यावछ केम न करी, त्यारे शिष्य कहे तमे केम करता नथी? २४ गुरु कथा करे त्यारे मनमां प्रसन्न न थाय, परंतु विमन राखे २५ सूत्रादि कहेतां गुरुने कहे के, तमने अर्थ याद नथी? तेनो अर्थ आ प्रमाणे थतो नथी? २६ गुरु कथा करे, ते कथानी वचमा जगपाडे, अने

कहे के हुं कथा करीश. १७ परखदाने विखेरे, कहे के हवे जिहानो अवसर थयो ठे, इत्यादि, १९ परखदा उठ्याविना गुरुनी कहेली कथाने, पोतानी चतुराइ देखाडवा वास्ते विशेष करी कहे, ३० गुरुनी शय्या संथाराने पगथी संघटो करे, ३१ गुरुनी शय्याउपर वेसवाप्रमुख करे, ३२ गुरुथी उंचे आसने वेसे, ३३ गुरुनी बराबर आसन करे आ तेत्रीश गुरुनी आशातना शिष्य वर्जे.

आ गुरुनी आशातना त्रण प्रकारनी ठे. पगादिथी संघटो करे ते जघन्य आशातना श्लेष्म, थुंकादि गुरुने लवमात्र लगावे, ते मध्यम आशातना. गुरुनो आदेश न करे, जो करे तो पण उलटो करे, कठोरवचन बोले, गुरुनुं कहुं न सांजले, ते उत्कृष्ट आशातना ठे.

स्थापनाचार्यनी आशातना पण त्रण प्रकारनी ठे, अहीं तहीं हलावे चलावे, पगनो स्पर्श करे ते जघन्य आशातना, जूमि उपर नाखे, वा अवज्ञाथी धारण करे ते मध्यम आशातना; स्थापनाचार्यने खोवे तथा त्रोडे ते उत्कृष्ट आशातना ठे, तेवीजरीतें ज्ञानोपकरण, दर्शनोपकरण, तथा चारित्र्योपकरण, रजोहरणादि, मुखवस्त्रिका, दंडक, दंडिका प्रमुखनी पण आशातना टाळे

आवकें सर्वधर्मोपकरण चरवला, मुहपत्ति प्रमुख विधिपूर्वक स्वस्थानमां स्थापना प्रमुख करवी जोइए, अन्यथा धर्मनी अवज्ञा प्रमुख दूषणो लागे शास्त्रमां लख्यु ठे के जे उत्सूत्र जाखे, तथा अहंत अने गुरुनी अवज्ञा प्रमुख महाआशातना करे ते सावधानाचार्य, मरीचि, जमालि, कुलवालुकादिनी पेठे अनंत जन्म मरणनी वृद्धि करे यत ॥ उस्सुत्त जासगाणं, वोही नासो अणत संसारो ॥ पाणच्च एवि धीरा, उस्सुत्त तान जासंति ॥ १ ॥ तिठयर पवयण सुयं, आयरियं गणहरं महिद्धियं ॥ आसाय तो बहुसो, अणंत ससारिउं होई ॥ २ ॥

तेवीजरीतें देवद्रव्य, ज्ञानद्रव्य, साधारण द्रव्य तथा गुरु द्रव्य, वस्त्र, पात्रादि, तेनो विनाश यतो देखी, वचाव नहि करतां उपेक्षा करवी, ते पण महा आशातना ठे. यदूचे ॥ गाथा ॥ चेइअ दब विणासे, इसिधाए पवयणस्त उडाहे ॥ संजइ चउत्थ जंगे, मूलगंगी वोहि लाजस्त ॥ १ ॥ तथा आवक दिनकृत्य, दर्शनशुद्धि आदि शास्त्रोमां लख्युं

पगमा राखे, ७२ पग लांवा करे, ७३ सुखनेवास्ते हाथताली (पुडपुडी) आपे, ७४ शरीरना अवयवो धोइ कीचड करावे, ७५ पगने लागेली धूल उडाडे ७६ जु नाखे, ७७ चोजन जमे, ७८ मैथुनक्रीडा करे, ७९ गृह्य चिह्न उघाडु राखी वेसे, ८० वैद्यकनु काम करे, ८१ क्रयविक्रयरूप वाणिज्य करे, ८२ शय्या बनावी सुवे, ८३ पाणी पीवाने वास्ते माटडु राखे, मंदिरनी परनालनु पाणीले, ८४ स्नान करवानी जगा वनावे आ उत्कृष्ट चोराशी आशातना जिनमदिरमां वजें

हवे गुरुनी तेन्नीश आशातना लखीये ठीये १ गुरुनी आगल चालवु ते आशातना ठे, परंतु रस्तो वताववा वास्ते चाले तो आशातना नथी २ गुरुनी वरावर चालवु, गुरुथी पाठल अडकीने चालवु, आ चालवानी जेम त्रण आशातना कही, तेम वेसवानी त्रण आशातना, तेमज उजा रहेवानी त्रण आशातना जाणवी, एम नव आशातना थइ, १० चोजन करतां गुरुनी पेहेलां शिष्यें चळु करवु, ११ गमनागमन गुरुना पेहेलां आलोववु, १२ रात्रिमा गुरु पुठे के कोण जागे ठे? एम सवाल सांजलता ठतां, अने जागतां ठता उत्तर न आपवो, १३ जो कोइने कांइ कहेवु होयतो गुरुनी पेहेलां शिष्यें कही देवु, १४ बीजा साधुर्तनी पासे अशनादि आलोवे, पठी गुरुपासे आलोवे १५ तेबीज रीतें अशनादि प्रथम बीजा साधुने वतावे, पठी गुरुने वतावे, १६ अन्नादिवास्ते प्रथम बीजा साधुर्तने निमंत्रणा करे, पठी गुरुने निमंत्रणा करे, १७ गुरुने पुठ्याविना बीजार्तने स्निग्ध, मधुरादि आहार आपी दे, १८ स्वेद्याथी, गुरुने यत्किंचित् आहार आपी, पोते स्निग्धादि आहार खाय, १९ गुरु बोलावे तो बोले नहि, गुरुने वहुज कठोर वचन कहे, २० ज्यारे गुरु बोलावे, त्यारे आसन उपर वेठांज उत्तर आपे, २१ गुरु बोलावे त्यारे बोले के शु कहो ठो? २२ गुरुने टुकारा करे, २३ गुरु प्रेरणा करे, त्यारे गुरुनी प्रेरणाने उत्तर आपी हणे, जेम के गुरु कहे के हे शिष्य! तमे अमुक ग्लाननी वैय्यावद्य केम न करी, त्यारे शिष्य कहे तमे केम करता नथी? २४ गुरु कथा करे त्यारे मनमां प्रसन्न न थाय, परंतु विमन राखे २५ सूत्रादि कहेता गुरुने कहे के, तमने अर्थ याद नथी? तेनो अर्थ आ प्रमाणे थतो नथी? २६ गुरु कथा करे, ते कथानी वचमा जगपाडे, अने

कहे के हुं कथा करीश. १७ परखदाने विखेरे, कहे के हवे जिहानो अवसर थयो ठे, इत्यादि, १८ परखदा उठ्याविना गुरुनी कहेली कथाने, पोतानी चतुराई देखाडवा वास्ते विशेष करी कहे, ३० गुरुनी शय्या संथाराने पगथी संघटो करे, ३१ गुरुनी शय्याउपर वेसवाप्रमुख करे, ३२ गुरुथी उंचे आसने वेसे, ३३ गुरुनी वरावर आसन करे आ तेत्रीश गुरुनी आशातना शिष्य वजें.

आ गुरुनी आशातना त्रण प्रकारनी ठे. पगादिथी संघटो करे ते जघन्य आशातना श्लेष्म, थुंकादि गुरुने लवमात्र लगावे, ते मध्यम आशातना. गुरुनो आदेश न करे, जो करे तो पण उलटो करे, कगोरवचन बोले, गुरुनुं कहुं न सांजले, ते उत्कृष्ट आशातना ठे.

स्थापनाचार्यनी आशातना पण त्रण प्रकारनी ठे, अहीं तहीं हलावे चलावे, पगनो स्पर्श करे ते जघन्य आशातना, भूमि उपर नाखे, वा अवज्ञाथी धारण करे ते मध्यम आशातना; स्थापनाचार्यने खोवे तथा त्रोडे ते उत्कृष्ट आशातना ठे, तेवीजरीते ज्ञानोपकरण, दर्शनोपकरण, तथा चारित्र्योपकरण, रजोहरणादि, मुखवस्त्रिका, दंडक, दंडिका प्रमुखनी पण आशातना टाले

आवकें सर्वधर्मोपकरण चरवला, मुहपत्ति प्रमुख विधिपूर्वक स्वस्थानमां स्थापना प्रमुख करवी जोइए, अन्यथा धर्मनी अवज्ञा प्रमुख दूषणो लागे. शास्त्रमां लख्यु ठे के जे उत्सूत्र जाखे, तथा अर्हंत अने गुरुनी अवज्ञा प्रमुख महाआशातना करे ते सावद्याचार्य, मरीचि, जमालि, कुलवालुकादिनी पेठे अनंत जन्म मरणनी वृद्धि करे यत. ॥ उस्सुत्त जासगाण, बोही नासो अणत संसारो ॥ पाणच्च एवि धीरा, उस्सुत्त तान जासति ॥ १ ॥ तिठयर पवयण सुयं, आयरियं गणहरं महिद्धियं ॥ आसाय तो बहुसो, अणंत ससारिउं होई ॥ २ ॥

तेवीजरीतें देवद्रव्य, ज्ञानद्रव्य, साधारण द्रव्य तथा गुरु द्रव्य, वस्त्र, पात्रादि, तेनो विनाश थतो देखी, वचाव नहिं करतां उपेक्षा करवी, ते पण महा आशातना ठे. यदूचे ॥ गाथा ॥ चेइअ दव त्रिणासे, इ-सिधाए पवयणस्स उडाहे ॥ संजइ चउत्थ जगे, मूलगंगी चोहिं ला-जस्स ॥ १ ॥ तथा आवक दिनकृत्य, दर्शनशुद्धि आदि शास्त्रोमां लख्युं

ઠે કે ॥ ગાથા ॥ ચેદ્વદ્ધ દદ્ધ સાહા, રણં ચ જો હુહ્હ મોહિ અમર્શં ॥
 ધમ્મંચ સોનયાણાં, અહ્વા વહ્હાજ્જં ન રણ ॥ ૧ ॥ અર્થ.—ચૈત્યદ્રવ્ય
 તથા સાધારણદ્રવ્યનો જે મોહિતમતિ નાશ કરે, તે કાં તો ધર્મ જા-
 નતો નથી, અથવા તો તેણે નરકનુ આયુષ્ય વાંધેલું છે, તેજ કારણથી એવું
 અયોગ્ય કામ કરે છે, વહ્લી ચૈત્યદ્રવ્યનો નાશ, જદ્ધણ તથા ઉપેક્કણ કો-
 ડ કરતો હોય, તેને જો સાધુ ન હોય, તો તે સાધુ પણ અનંત સં-
 સારી થઈ જાય

પ્રશ્ન.— મન, વચન, કાયાથી જેણે સાવધનો ત્યાગ કરેલ છે, એવા ય-
 તિને ચૈત્યદ્રવ્યની રક્ષા કરવાનો શું અધિકાર છે ?

ઉત્તર.— જો રાજા, વજીર કે શેઠ પ્રમુખની યાચના કરી તેડની પા-
 સેથી ઘર, હુકાન, ગામાદિ લઈ વિવિધી નવી પેદાશ ઉત્પન્ન કરે તો
 તારું વિવક્ષિત દૂપણ લાગશે, પરંતુ યથા જદ્ધકાદિથી જે કોઈ પ્રથમ
 આપેલ હોય, તેનો નાશ થતો દેખી રક્ષણ કરે તો કાંઈ દૂપણ લાગતું
 નથી, વલકે જિનાજ્ઞાની આરાધના હોવાથી ધર્મની પુષ્ટિ થાય છે

નવા જિનમંદિર વનાવવાથી, જે પૂર્વે વનેલાં છે, તેના પ્રતિપથિ અર્થાત્
 શત્રુને જો સાધુ હોય, તો તે સાધુને પ્રાયશ્ચિત્ત નથી, તથા તે સાધુની,
 પ્રતિજ્ઞા પણ જગ થતી નથી આગમ પણ એમજ કથન કરે છે તે કા-
 રણથી જિનદ્રવ્ય જે સ્વાય તથા ઉપેક્કા કરે, તે શ્રાવક આગલના જન્મ-
 માં બુદ્ધિહીન થાય, અને પાપકર્મથી લેપાયમાન થાય છે યથા ॥ આ-
 ચણ જો જજ્જ, પહિવન્ન ધણ ન દેહ દેવસ્સ ॥ નસ્સંતં સમુવિલ્લહ, સો-
 વિહુ પરિન્નમ્મં સંસારે ॥ ૧ ॥ અર્થ.— જે પુરુષ મંદિરની આમદાની જાં-
 ને, અને જે મોઢેથી વોલ્યાઠતાં, જિનદ્રવ્ય ન આપે, તે પણ સંસારમાં પ-
 રિન્નમણ કરે. તથા ॥ જિણવચણ બુદ્ધિકર, પજાવગ નાણ દંસણ ગુણાણ ॥
 જજ્જતો જીણદદ્ધ, અણત સંસારીઝં હોઈ ॥ ૧ ॥ અર્થ.— જે જિનમતની
 વૃદ્ધિ કરે, ચૈત્યપૂજા, ચૈત્ય સમારવાં, મહાપૂજા, સત્કારાદિ કરી, જ્ઞા-
 ન દર્શનની પ્રજાવના કરે, પરંતુ જિનદ્રવ્યનો નાશ કરે, તો તે અનંતસ-
 સારી થાય, અને જો જિનદ્રવ્યની રક્ષા કરે તો અલ્પસંસારી થાય, દે-
 વદ્રવ્યની વૃદ્ધિ કરે તો તીર્થંકર નામ કર્મ વાળે, પરંતુ પદર કર્મદાન,
 અસત્ય વ્યાપાર દૂર કરી સદ્વ્યવહારથી જિનદ્રવ્યની વૃદ્ધિ કરે ॥

यतः ॥ जिणवर आणा रहियं, वरुणरंतावि केवि जिणद्वं ॥ बुडुंति ज-
वसमुदे, मूढा मोहेण अन्नाणी ॥ २ ॥

कोइ कहे ठे के आवक विना बीजाउने तेउना अधिक किंमतना
दागीना राखीने कालांतरे व्याजनी वृद्धि करे, ते उचित ठे. एम कहेउ
पण ठीक ठे, कारण के सम्यक्त्वपचीशी आदि ग्रंथोमां संकाशनी क-
थामां तेमज लखेल ठे. चैत्यद्रव्य जक्षण करवाथी बहुज कष्ट पामबु
पडे ठे सागर श्रेष्ठित्व ॥ आ कथा श्राद्धविधि ग्रंथथी जाणवी ज्ञानद्र-
व्य पण देवद्रव्यनी जेम अकल्पनीय ठे, अर्थात् तेनो पण नाश न क-
रवो, जक्षण न करवुं, अने वगडतां तेनी सार संजाल करवी, तेबीज री-
तें साधारण द्रव्य पण संधनी अनुज्ञाथीज कल्पे ठे. अनुज्ञाविना का-
ममां लेबु न कल्पे संघें पण साते क्षेत्रमांज साधारण द्रव्य वापरबु जो-
इए. बीजा मागनाराउने पण तेमांथी आपबु न जोइए. तेबीज रीते ज्ञा-
न संवधी कागल, पत्रादि, साधुनुं आपेलु आवकें पोताना कार्यमां नहिं
वापरबुं जोइये पोतानी पोथीमां पण नही राखबु जोइए स्थापनाचार्य
अने जपमालादि लइ लेवानो व्यवहार तो देखाय ठे, तथा गुरुनी आ-
ज्ञा विना साधु साध्वीए लिखिया पासेलखावबु तेमज वल्ल सूत्रादिनुं
लेबु पण कल्पतुं नथी. इत्यादि विचारी लेबुं ते कारणथी थोडा पण
ज्ञान तेमज साधारण द्रव्यनो जोग न करवो जोइए.

देवने नामे बोले, ते द्रव्य तत्काल आपबु जोइए, कारण के देवद्रव्य
जेटलुं शीघ्र आपे, तेटलुं उत्तम ठे. कदापि विलंब करे तो पठी कोण
जाणे धनहानि, वा मरण थाय? तेवे प्रसंगे देवद्रव्यनुं रुण रही जाय.
वली संसारी गृहस्थोनुं देबुं पण आवकें शीघ्र आपबु जोइए, तो
पठी देवद्रव्य वास्ते शुंज कहेबुं? जे वखत माला पेहेरावी, वा जो कांइ
देवद्रव्यना जंडारमां आपवानुं कर्युं, तेज वखतथी ते देवद्रव्य थइ
चुक्कुं. ते द्रव्यथी जे लाज मेलवाय ते पण देवद्रव्य समजबुं ते द्रव्य
आवकें जोगवबुं न जोइए, तेज कारणथी शीघ्र आपी देबु जोइए जो
मास आदि पठी आपवानो करार करे तो करार उपर माग्या विना ज-
रुर आपी देबुं. जो करार वित्यावाद आपे तो देवद्रव्य खावानो दोष
लागे. देवद्रव्यनी उघराणी पण आवक पोतानी उघराणीनी पेठे यत्नथी

करे जो देवद्रव्य लेवामां ढील करे, अने कदाचित् देवादारनी दुर्जिह्वा आदि कारणथी दरिद्रादि अवस्था आवी जाय तो फरी मलबु मुक्केल थइ जाय, बली देनार पण उत्साहपूर्वक कपटरहित थइ शीघ्र आपी दे, नही तो देवद्रव्य नक्षण करवानो दोष ठे

बली देव, ज्ञान तथा साधारण संवधी छुकान, खेतर, वाडी, घर, पठर, इट, चुनो, काष्ठ, वांस, माटी, खडी, चदन, केशर, वरास, फूल, चगेरी, धूपपात्र, कलश, वासकुंपी, ठत्र, सिंहासन, चामर, चदरवा, जालर, जेरी, चदनी, तंबु, कनात, पडदा, कावल, वाजोठ, तखता, पाटला, पाटी, घडा, वेठा, उरसीआ, काजल, जल, दीवा, चैत्यशाला, परनालनु पाणी इत्यादि सर्व देव विगेरेनु पोताना काममां न वापरबु जोइये तुटी जाय, फाटीजाय, वा मलिन थायतो महादोष लागेठे देवनी पासे बलता दीवाना प्रकाशमा कोइ सांसारिक काम करे तो ते भरीने तिर्यच थाय, ते कारणथी देवना दिवामां खतपत्रादि वांचवा न जोइये रुपीआपण न परखवा. घरना काम तो करवांज नहि. बली देवना केशर चंदननु तिलकपण न करबुं देवना जलथी हाथ पण न धोवा स्नानजलपण थोडुजवापरबु जोइये देवना जालर, मृदंग, जेरीप्रमुख जे जे सामान, गुरु तथा संघना कार्यमां वापरे, तो ते वाचतनो नकराणो आपी वापरे कदाचित् कोइ उपकरण तुटी जायतो पोताना पैसा खरची नबु वनावी आपे देवना दीप फानस प्रमुखमां जुदाज राखे, अने जोसाधारण द्रव्यनी जालर प्रमुख वस्तुं वनावे तो सर्व धर्मकार्यमां वापरी शकाय तेमां दोष नथी. जेवा जावथी करे, तेबु प्रमाण ठे

देवना तथा ज्ञान खातानां घर प्रमुख पण श्रावके नि शुक्तादि दोष होवार्थी जाडे राखवां न जोइये साधारण द्रव्यना घरप्रमुख संघनी अनुमतिथी लोकव्यवहारें जाडु आपी वापरे तो दोष नथी, परंतु जाडु करारने दिवसे पोतानीमेले आपी देबु जोइये जाडे राखेलु मकान समराववामा पोतानु धन वापरे तो हिसावमा मजरे ले तेमां दोष नथी, कोइ साधमीं दु खी होय, निर्धन थइ गयो होय, अने ते संघनी आज्ञार्थी जाडु आप्याविना रहे तोपण दोष नथी बली तीर्थादिमा अथवा देरासरमां बहु वसत रेहेबु पडे, तेमा सुवे, तो त्यांपण व्यवहार मुजब अधिक जाडु

आपे, उहुं जाहुं आपे तो दोष लागे. जाहुं आप्याविना देव ज्ञान तथा साधारण संवधी कलश, पाटला प्रमुख उपकरणो उजमणामां, पुस्तक पूजामां, नंदी प्रमुखमां मांडवासारु न लेवां जोश्ये, कारण के उजमणां पोताना नामथी करवामां आवेठे, अने तेमां देव, ज्ञान, वा साधारण खातानी वस्तुउं नकरा शिवाय वपराय तो दोष लागेठे.

घर देरासरमां चडाववामां आवेला अकत, सोपारी, वदाम, प्रमुख वेचवार्थी जे धन उपजे, तेनां पुष्प प्रमुख लइ घरदेरासरमां न चडावे, मोटामंदिरमां पण न चडावे जे पूजारी होयतेने सर्व हकीकत कहे, अने मंदिरनु डव्य ठे, पण मारु नथी एम स्पष्ट कहे. पूजारी न होय तो संघसमक्ष कही दे. एम न कहे तो महादोष ठे घरदेरासरनुं नेवेद्यादि मालीने आपे, परंतु तेथी मालीनी नोकरी हिसावमां न ले प्रथमथीज जोइती पुष्पादि वस्तु आपवी एवा करारथी काम ले तो दोष नथी. मुख्यवृत्तिचे तो नोकरीवास्ते चढेलुं आपवार्थी जुहुं आपवु जोश्ये

घरदेरासरमां चढेला अकत प्रमुख मोटा मंदिरमां मोकळावी आपे, अन्यथा घरदेरासरना डव्यथी घरदेरासरनी पूजा गणाशे, परंतु पोताना डव्यनी अशे नहि तेम करवार्थी अनादर, अवज्ञादि दोष ठे, तेथी तेम करवु युक्त नथी. स्वडव्यथीज पूजा करवी उचित ठे. देरानां नेवेद्य, अकतादि पोताना डव्यनी जेम साचववां जोश्ये, वरावर किमते वेची, देव डव्य वधारवु जोश्ये परंतु जेम तेम वेची आपी देवा न जोश्ये. जो तेम करे तो देवडव्य नाश करवानो दोष लागेठे

सर्व रीति रक्षण करतां ठतां चोर, अग्नि आदिना उपडव्यथी देवडव्यनाश पामे तो चिंताकारकने दोष नथी.

देव, गुरु, यात्रा, तीर्थपूजा, सघपूजा, साधर्मिवात्सल्य, स्नात्रप्रज्ञावना, ज्ञान लखाववा प्रमुख कारणोवास्ते बीजाउं पासेथी धन ले, त्यारे चार पांच पुरुषोने साक्षी राखी ले, पठी खरचवाना प्रसंगमां पण गुरुसंघ प्रमुख प्रगट कही दे, के आ धन में अमुक सरूसनु आपेलुं खरचेलु ठे मारुं नथी.

तीर्थादिमां, तेमज पूजा स्नात्रमां, ध्वजा चडाववा प्रमुख आवश्यक कर्तव्यमां खरच बीजाने शिर नहि नाखतां, पोतेज यथाशक्ति करे जो कोश्ये धन खरचवाने आप्युं होय तो तेनुं नाम प्रगट बोली काम करे.

जो घणायें मली साधर्मिवात्सल्य, संघपूजादि कार्यमां धन वापरवा आप्यु होय तो जेनो जेनो जेटलो जेटलो हिस्सो होय ते ते सर्व प्रगटपणे कही दे, नहिं तो पुण्यफलनी चोरी लागे

वली मरणांत समये माता, पिता प्रमुखें जे धर्ममां खरचवा कहुं होय, तथा पुत्रादि जे खरच करवुं कबुल करे ते बहु श्रावकोपासे कही देवु जोइए जेम के हु तमारा नामथी अमुक दिवसनी अंदर अमुक धन खरचीश, तमे तेनी अनुमोदना करो पढी ते धन सर्व समझ, पोताना नामथी नही, परंतु माता पिता प्रमुखना नामथी ते मुदतनी अंदर खरची देवु जोइए. धर्मनां खरच मुख्यवृत्तिए तो साधारण ड्रव्यधीज करवां जोइए, कारण के ज्यां ज्यां काम पडे, त्यां त्यां उपयोगमां आवे सात क्षेत्रोमां जे क्षेत्र सीदातुं होय, तेमां धन खरची, तेने देको आपे कोइ श्रावक निर्धन थइ गयो होय तो, तेने तेज धनथी सहाय आपे ॥लोकेप्युक्त॥ दरिद्र जर राजेद्र, मा समृद्ध कदाचन ॥ व्याधितस्योपध पथ्यं, नीरोगस्य किमौपधं ॥ १ ॥ तेज कारणथी, परजावना, संघ पेहेरामणी तथा लाणीप्रमुखमां, जे निर्धन साधर्मी होय, तेने विशेष वस्तु आपवी जोइये, अन्यथा धर्म अवज्ञादि दोष लागे वली धनवानथी निर्धनने अधिक देवु ते पण युक्ते. जो शक्ति न होय तो वनेने वरावर आपे

पोतानो खरच धर्मड्रव्यथी न करवो जोइये यात्रादि निमित्त जे धन काढवामां आवे, ते सर्व देवादि निमित्त थयु जो ते ड्रव्य पोताना जो जनमां अथवा गाडी प्रमुख जाडामा वापरे तो अवश्य तेने देवड्रव्यखावानो दोष लागे कदाचित् अज्ञानताथी, चूकथी, वे समजथी, इत्यादि कारणथी कोइ श्रावक देवादि ड्रव्यनो उपजोग करी ले, तेना प्रायश्चित्तमां, जेटलुं ड्रव्य तेणें उपजोगमां लीधु होय तेतलु ड्रव्य देव, साधारण संबंधी जुडु काढे मरणसमये शक्तिना अज्ञावथी धर्मस्थानमा थोडु खरचे, परंतु देवु कोइनु राखे नहि देवप्रमुखनुं ड्रव्य तो विशेषे करी राखे नहि ए प्रमाणे श्रीजिनराजनी पूजा, जक्ति, ड्रव्य रक्षाणादि दृढ जावथी करवां जोइये इति

हवे गुरुवंदनविधि लखीये ठीये ज्ञानादि पांच आचार संयुक्त होय,

તથા જે શુરૂ પ્રરૂપક હોય, તે ગુરુ છે. પાંચ આચારનું સ્વરૂપ જોવું હોય તો, શ્રીરત્નશેખરસૂરિકૃત આચારપ્રદીપ ગ્રંથ જોઈ લેવો.

પૂર્વોક્ત ગુરુ, આચાર્ય પ્રમુખ સન્મુખ, જે પ્રત્યાખ્યાન પૂર્વે પોતે પોતાની મેલે કર્યું હતુ, તે વિશેષ રીતે વિધિપૂર્વક ગુરુમુખથી ડચરાવે; કારણ કે પ્રત્યાખ્યાન ત્રણતરેહથી કરવામાં આવેલે. ૧ આત્મસાદ્ધિક, ૨ દેવસાદ્ધિક, ૩ ગુરુસાદ્ધિક, તેનો વિધિ આ છે—

ગુરુ, મંદિરમાં દેવવંદનાર્થે, ક્ષાત્રાદિ દેખવાવાસ્તે, ધર્મોપદેશ દેવાવાસ્તે, જિનમંદિરમાં આવ્યા હોય, તથા વસ્તિમાં હોય, ત્યાં મંદિરની જેમ ત્રણ નિસ્સિદ્ધિ, પાંચ અન્નિગમનાદિ, યથાયોગ્ય વિધિપૂર્વક જઈ ગુરુ ધર્મોપદેશ આપે તે પહેલાં અથવા પછી યથાવિધિયે પચવીશ આવશ્યક, શુરૂ દ્વાદશાવર્ત વંદન કરે; ગુરુવંદનનું ફલ વહુજ મોટું છે. કૃષ્ણવાસુદેવવત્ જ્ઞાપ્યમાં વંદનાના ત્રણ પ્રકારલે એક તો મસ્તક નમાવવું તે ફેટાવંદના, વીજી સંપૂર્ણ લે લમાસણાં પ્રમુખ કહેવાં તે સ્તોત્રવંદના, ત્રીજી દ્વાદશાવર્ત કરવાથી, દ્વાદશાવર્તવંદના થાય છે. પ્રથમની વંદના સર્વ સંઘને કરવી; વીજીવંદના સર્વ સ્વદર્શની સાધુડને કરવી, અને ત્રીજી વંદના પદવીધર આચાર્ય પ્રમુખને કરવી.

જેણે સવારનું પડિકમણું ન કર્યું હોય, તેણે વિધિપૂર્વક વંદના કરવી, કારણ કે જ્ઞાપ્યમાં લખ્યું છે કે, સવારનો વંદનાવિધિ આ પ્રમાણે કરે. પ્રથમ ૧ જ્ઞાપ્યોક્તવિધિયે ઈર્યાપથ પ્રતિક્રમે, પછી ૨ કુસ્થાનનો કાયોત્સર્ગ કરે, સો ડહ્વાસ પ્રમાણ કરે, જો સ્વપ્નમાં સ્ત્રીસાથે સંગમ કર્યો હોય તો અશુચિની સર્વ જગા ધોઈ, પછી એક સો આઠ શ્વાસોદ્વાસ પ્રમાણ કાયોત્સર્ગ કરે પછી ૩ ચૈત્યવંદન કરે. પછી ૪ ક્ષમાશ્રમણપૂર્વક મુહપત્તિ પ્રતિલેલે, પછી ૫ લે વંદણાં લે, પછી ૬ લેવસિ આલિક આલોલે, પછી ૭ લે વંદણાં લે, પછી ૮ અપુત્તિડમિ કહે, પછી ૯ લે લે વંદણાં લે, પછી ૧૦ પ્રત્યાખ્યાન કરે, પછી ૧૧ જગવાન અહં ઇત્યાલિ ચાર ક્ષમાશ્રમણ લે, પછી ૧૨ સ્વાધ્યાય સંલિસાહુ કહે, પછી ક્ષમાશ્રમણપૂર્વક સઘાય કરું એમ કહે, પછી સ્વાધ્યાય કરે

હવે સંઘ્યાવંદનવિધિ લલ્લીયે ઠીયે. ૧ ઈર્યાપથ પડિકમે, પછી ૨ ચૈત્યવંદન કરે, પછી ૩ ક્ષમાશ્રમણપૂર્વક મુલ્લવલ્લિકાનું પ્રતિલેલન કરે, પ-

ठी ४ वे वांदणां दे, पठी ५ दिवसचरिमनुं प्रत्याख्यान करे, पठी ६ वे वांदणां दे, पठी ७ देवसि आलोउ कहे, पठी ८ वे वांदणां दे, पठी ९ अणुछिउं कहे, पठी १० जगवान् आदि चार स्तोत्रवंदना करे, पठी ११ देवसि प्रायश्चित्तनोकाउसगग करे, पठी १२ पूर्ववत् वे खमासमण दइ स्वाध्याय करे

जो गुरुनुं चित्त वीजां कार्य करवातरफ होय, तो संक्षेपमात्र वंदना करे एम वंदनापूर्वक गुरुपासे प्रत्याख्यान करावे, कारण के श्रावक प्रज्ञासूत्रमां लरयुं ठे के, प्रत्याख्यान करवाना परिणाम दृढ होय तो पण, गुरुपासे प्रत्याख्यान करे, गुरुपासे प्रत्याख्यान करवामा चार गुण ठे १ दृढता थायठे, २ आज्ञापालन थायठे, ३ कर्मनो क्षय थाय ठे, ४ उपशमनी वृद्धि थाय ठे

एविज रीते दैवसिक, चातुर्मासिक नियमादि पण गुरु विद्यमान ठां, गुरुनी साक्षियेज करवा जोइये योगशास्त्रमा गुरुनी जक्ति आ प्रमाणे कहीठे तथा ॥ अच्युत्थानं तदालोके, ऽजियानं च तदागमे ॥ शिरस्यजलि संश्लेषः, स्वयमासनदौकनं ॥ १ ॥ आसनाजिग्रहोजत्तया, वंदना पर्युपासनं ॥ तद्यानेऽनुगमश्चेति, प्रतिपत्तिरिय गुरौ ॥ २ ॥ अर्थ—१ गुरुने आवता देखी उना थवु, २ सन्मुख लेवा जवु, ३ मस्तक उपर अजलि बाधी प्रणाम करवा, ४ आसन देवु, ५ ज्यारे गुरु आसन उपर वेसे, त्यारेमारे वेसवु एवो अजिग्रह करवो, ६ जक्तिथी वंदना, पर्युपासना करवी, ७ ज्यारे गुरुजाय त्यारे पहोचाडवा जवु, वली १ गुरुने अडी वरावर न वेसे, २ गुरुथी आगल न वेसे, ३ गुरुनी तरफ पीठ दइ न वेसे, ४ गुरुनी पासे पग उपर पग चडावी न वेसे, ५ पलोठी मारी न वेसे, ६ हाथथी जघा लपेटी न वेसे, ७ पग पसारी न वेसे, ८ विकथा न करे, ९ बहु हसे नहि १० निद्रा ले नहि, ११ मन, वचन, काया गोपवी, वे हाथ जोडी, जक्ति बहुमानपूर्वक, उपयोगसहित सांजले साराश के गुरुपासे धर्म सांजलवार्थी आ लोक तथा परलोक सबधी बहु गुणो प्राप्त थायठे

वली गुरुने पुठे, साहेव । कोइ साधु रागग्रस्त ठे, तो बैद्यने बोलावु ? श्लोपधादि उपचारवास्ते फरमावो ? गुरुना फरमान मुजब करे गुरु गवनी सर्व तरेहथी सार सजालले जोजनने अवसरे उपाश्रये जइ साधुने निमंत्रणा करे, वली श्लोपध प्रमुख जे जेने पय्य होय ते तेने आपे ज्यारे

साधु, श्रावकने घेर आवे, त्यारे जे जे वस्तु साधुने योग्य होय, ते ते सर्व वस्तु देवावास्ते निमंत्रणा करे. सर्व वस्तुउंनां नाम साधुपासे ले, जो के साधु न लहे तोपण दाताने जीर्णशेठवत् पुण्य फल ठे. रोगी साधुनी वैयावच्च करवाथी जीवानंद वैद्यवत् महापुण्य फल थायठे. साधुउने रेहेवा वास्ते स्थान आपे, जिनशासनना प्रत्यनीकने सर्वशक्ति वापरी निवारण करे. साधवीउनी छुष्ट, नास्तिक, दुःशील पुरुषोथी रक्षा करे पोताना घरनी पासे बंदोवस्तवाला, सुंदर उपाश्रय रहेवा आपे, ते साधवीउनी, पोतानी स्त्री, बहु, वेहेन, दीकरी प्रमुखपासे सेवाजक्ति करावे. पोतानी दीकरीउने साधवीउ पासे विद्या शिखवा मोकले. जो कोइ दीकरीने विद्याअ्यास करतां वैराग्य थाय, तो साधवीने आपे. जो कोइ साधवी धर्मकृत्य चूली जाय, तो स्मरण करावे. जो कोइ साधवी अन्यायमां प्रवृत्ति करे तो तेने निवारे वली पोते दररोज गुरुपासे नवीन नवीन शास्त्र अन्यास करे जो अष्टपवुद्धि होय तोपण जणवानो विचार न ठोडे. इत्यादि धर्मकृत्य कर्मा पठी, श्रावक जो राजा होय तो राजसज्जामां जाय, प्रधान होय तो, न्यायसज्जामां जाय, वाणीउ होय तो वजारमां डुकाने जाय, इत्यादि उचित स्थानमां जइ, धर्मथी विरुद्ध न होय ते रीते धन उपार्जन करवानी चिंता करे

ह्वे राजा केवी रीतें प्रवर्त्तें ते लखीये ठीये राजा, दरिद्री मान्य, अमान्य, उत्तम, अधमादि सर्वलोकोनो पक्षपातरहित मध्यस्थरीतें न्याय करे प्रधाननु कर्त्तव्य ए ठे के तेणें राजा तथा प्रजा, उज्जयने नुकसान न थाय तेवी रीतें प्रवर्त्तवु जोइये. कारण के नीतिशास्त्रनो श्लोकठे के जे मंत्री राजानुं हित वांठेठे, तेना उपर प्रजा छेपकरे ठे, अने जे प्रजानुं हित करे ठे, तेने राजा तजी देठे, तेथी एवी विपमस्थितिविचारपूर्वक राजा प्रजा वनेना हितनो प्रधानें विचार करी काम करवां जोइये

वणिक् व्यापारीउनी फरज ए ठे के तेमणे व्यापारनी शुद्धि करवी जोइये यदाह ॥ विवहारसुद्धि देसाइ, विरुद्धाच्य उचिय चरणेहिं ॥ तो कुणइ अत्यचिंत, निवाहितो नियंधम्मं ॥१॥ व्यापारनी शुद्धि, देशादि विरुद्धनो त्याग, उचित आचरण, आ जण साचवी धन उपार्जनकरवानी चिंता करे वली पोताना धर्मनोपण निर्वाह करे संसारमां एवु कोइ कार्य नथी,

जे धनथी सिद्ध न थाय ? ते कारणथी बुद्धिमान् धन उपार्जन करवानो यत्न करे ॥ यदाह ॥ नहि तद्विद्यते किञ्चि, यदर्थेन न सिद्ध्यति ॥ यत्नेन-मतिमांस्तस्मा, दर्शमेकं प्रसाधयेत् ॥ १ ॥ आश्लोकमां जे अर्थचिता व-तावी, ते अनुवादरूप समजवी, कारण के धन उपार्जन करवानी चिंता लोकमां स्वतः सिद्धते, कांश्च शास्त्रकारना उपदेशथी नथी, अने “ धर्म निर्वाहयन् ” आ जे कथनते, ते कहेवायोग्य ठे, कारण के तेनी आगल प्राप्ति नथी शास्त्रनो उपदेश अप्राप्त अर्थनी प्राप्ति वास्तेज होय ठे, शेष सर्व अनुवादादिरूप ठे

हवे आजीविका चलाववाना प्रकार कहीये ठीये आजीविका चलाववानां सात साधन ठे १ व्यापार करवो, २ विद्याभ्यास करवो, ३ खेती करवी, ४ पशुपुत्र पालन करवु, ५ कारीगरी करवी, ६ नोकरी, ७ जीख मागवी १ तेमां व्यापार करवाथी वणिक लोकोनी आजीविका चाहेते, २ विद्यार्थी वैद्यप्रमुखनी आजीविका चाहेते, ३ खेती करवाथी कणवी प्रमुखनी आजीविका चाहेते, ४ पशुपालनथी गोवाल प्रमुखनी आजीविका चाहेते, ५ शिल्पथी चितारादिनी आजीविका चाहेते ६ नोकरी करवाथी सिपाइ लोकोनी आजीविका चाहेते, ७ जिह्वां मागीखानाराजनी आजीविका ठे १ व्यापार धान्य, घी, तेल, कपास, सूतर, वस्त्र, धातु, मणी, माणिक, मोती, रुपैया, सोनैया प्रमुख, तथा जे जे जातनां करीआणां ठे, ते सर्वनो व्यापार चाहेते, वली जे व्याज बटाव करवो तेपण व्यापार ठे

२ विद्यापण, ओपधि, रस, रसायन, चूर्णअजनादि, वलीवास्तुक शास्त्र, शकुनशास्त्र, जूत जविष्यादि निमित्त, सामुद्रिक, चूडामणी, ज्वरहिर परीक्षाना शास्त्र, तार्किक शास्त्र, न्यायशास्त्र, धर्म, अर्थ, कामना, धैर्य जे-दथी अनेक प्रकारें ठे. आ वैद्यविद्यामां लोच, वा कपट कहेते ठीक नहीं, कारण के तेम करवाथी प्रायः दुर्ध्यान थवाथी गुणनी प्राप्ति थती नथी वली जेने जेनाथी लाज थाय ठे, ते तेज वातने चाहेते तडुक ॥ आर्या ॥ विग्रहमिच्छतिजटा, वैद्याश्च व्याधिपीडित लोक ॥ मृतक बहुलं विप्रा, क्षेमसुजिह्वं च निर्गथा ॥१॥ अर्थ - सुजट संग्राम चाहेते, वैद्य रोगपीडित लोकोने चाहेते, ब्राह्मण, लोकोना बहु मरण चाहेते, अने नि-

ગ્રંથ સાધુ નિરુપદ્રવ અને સુકાલને ચાહે છે. વક્ત્રી જે વેદ અત્યંત લોચી હોય, ધનવાસ્તે નુકશાનકારક ઔપધ જાણીને આપતો હોય, જેના મનમાં દયા ન હોય, જે ત્યાગી, વૈરાગીને ઔપધ ન આપતો હોય, જે ગરીબ અનાથ લોકોપાસેથી તેડેને મરતા જાણતાં પણ ધન ખુચી લેતો હોય, જે માંસ મદ્યાદિ અજઘ્ય વસ્તુ જઘણ કરવાનું વતાવતો હોય, જે છોટાં ઔપધ વસાવી લોકોને ઠગતો હોય, એવા વૈદ્ય નરક ગતિમાં ગમન કરનારા છે; અને જે વેદ્ય સાત્ત્વિક પ્રકૃતિવાળા હોય, નિર્લોચી હોય, અને પરોપકારી હોય, પૂર્વોક્ત દૂષણો રહિત હોય, એવા વૈદ્યને તેની વિદ્યા શ્રી-રૂપજદેવજીના જીવ જીવાનંદ વૈદ્યની જેમ વને જવોમાં ગુણ દેવાવાલી છે. એવા વૈદ્ય વિદ્યાર્થી આજીવિકા ચલાવે તો ઉત્તમ છે

૩-૪ છેતી તથા પશુપાલન. છેતી ત્રણ પ્રકારે થાય છે. ૧ વરસાદથી, ૨ કુવા, નેહેરથી, ૩ વંનેથી. પશુપાલન અર્થાત્ ગાય, જૈસ, વકરી, ડટ, વલદ, ઘોડા, હાથી, તેડેને વેચી આજીવિકા કરવી આ વંને કામ આત્મ-સ્વરૂપના અજિલાયી વિવેકિપુરુષોને કરવાં યોગ્ય નથી. જો નિર્વાહ ન ચાલતો હોય, અને તે કામ કરવું પડતું હોય તો, વીજ વાવવાનો સમય-જાણે, ઝૂમિ, સરસ, નીરસ જાણે, ઇત્યાદિ છેતી સંબંધી સારી માહિતી મેલવી કામ કરે તો ધનવૃદ્ધિ થાય, વક્ત્રી પશુપાલન ધંધામાં પશુડ ઉપર નિર્દયપણુ ન કરે, પશુના કોઈ અવયવ ઉદે નહિ, સારી રીતે સારસંજાલ કરે, તો લાજ મેલવે.

શિલ્પ આજીવિકા છે. શિલ્પ સો તરેહના છે, મૂલ તો શિલ્પ પાંચ છે. ૧ કુંજાર, ૨ હુહાર, ૩ ચિતારો, ૪ વણકર, ૫ નાઈ, આ પાંચેના વીશ વીશ જોડ છે. યદ્યપિ આ કાલમાં ન્યૂન અધિક હશે, પરંતુ શ્રીરૂપજ દેવજી-એ પ્રથમ સો તરેહના શિલ્પ પર્યાયો શિખવ્યા હતા તે કારણથી તે પ્રમાણે અત્રે લખેલ છે. જે સાંસારિક વિદ્યા તે સર્વ શિલ્પમાં છે, વાકી કો-ઈકજ કર્મમાં છે. શિલ્પવિદ્યા ગુરુના ઉપદેશથી પ્રાપ્ત થાય છે, અને કર્મ, સ્વયમેવ પ્રાપ્ત થાય છે આ કર્મ પણ સામાન્યથી ચાર પ્રકારે છે. ૧ વુદ્ધિથી ધન કમાવવું તે ઉત્તમ, ૨ હાથથી ધન મેલવવું તે મધ્યમ, ૩ પગથી ધન મેલવવું તે અધમ ૪ મસ્તકે વોજો ઝગાવી કમાવવું તે અધમાધમ, સમજવું

६ सेवा करी आजीविका करवी ते, सेवा, राजानी, शेठनी तथा सामान्य लोकोनी नोकरी करवी ते. प्रथम तो नोकरी कोइनी पण न करवी जोइए, कारण के नोकरी ते परतंत्रता ठे. जो निर्वाह न थतो होय तो नोकरी पण करवी, जेनामां नीचेना गुणो होय, तेवा सरसनी नोकरी करवी १ जे काननो काचो न होय, २ शरमवालो होय, ३ कृतज्ञ होय, ४ सात्विक, गजीर, धीर, उदार, शीलवान् गुणो नो रागी होय, तेवा पुरुषनी नोकरी करवी जे क्रूरप्रकृतिवालो होय, कुब्यसनी होय, लोत्री होय, मूर्ख होय, निरंतरनो रोगी होय, चतुर न होय, अन्यायी होय, एवा पुरुषनी नोकरी न करवी वली कामदकीय नामना नीतिशास्त्रमां खख्यु ठे के, जे राजानी बृद्ध पुरुषोए सेवा करी ठे, ते राजा उत्तम ठे वली स्वामिए पण जेवो सेवक होय, तेवु सन्मान करवु, ते तेनी फरज ठे. सेवक पण जो शेठ थाक्यो होय, चूरयो होय, क्रोधमां होय, व्याकुल होय, तृपावंत होय, शयन करतो होय, बीजाउं तेनी पासे अरज करता होय, तेवे प्रसगे, विनति न करे वली राजानी माता, राजानी राणी, राजकुमार, मुख्य प्रधान, न्यायाधीश, राजाना दरवान, तेउंनी साथे सेवकें राजानी तरेह वर्तना राखवी जोइए. ए प्रमाणे वर्तें तो धननी प्राप्ति दुर्लभ न समजवी यथा ॥ इच्छुक्षेत्र, समुद्रश्च, योनिपोषणमेवच ॥ प्रसादोऽनूचुजां चैव, सद्यो व्रति दरिद्रतां ॥ १ ॥ निदंतु मानिनां सेवा, राजादीनां सुखैपिण ॥ स्वजना स्वजनोद्धार, सहारोन विना तथा ॥ २ ॥ मंत्री, न्यायाधीश, सेनानी, सर्वनोकरी, नृपसेवानी अतर्जावी ठे, परंतु जेख खानाना दरोगानी नोकरी, नगरना फोजदारनी नोकरी तथा सीमापालनी नोकरी, इत्यादि कनिष्ठ नोकरी न करवी जोइए, कारण के आ नोकरी लोकोपर निर्दयता करावनारी ठे, तेथी श्रावकें तो बिलकुल न करवी जोइए. जो कोइ श्रावक राज्याधिकारी थइ जाय, तो वस्तुपाल प्रमुखनी जेम महाधर्म, कीर्त्तिनां कामो करनारो थाय, श्रावक मुख्यवृत्तिए तो सम्यक् दृष्टिनीज नोकरी करे

७ जीख मागी आजीविका करवी ते, जीख मागवाना अनेक प्रकार ठे तेमां यर्म उपपन्न मात्र आहार, वस्त्र, पात्रादिनी जिह्वा लेवी, ते पण जे साधुए सर्व संसार तथा परिग्रहना सगनो त्याग कयों ठे, तेणे

માગવી ઊચિત છે, કારણ કે તેને ઝીંઘ માગવાશિવાય વીજી ગતિ નથી. પૂજ્યપાદશ્રી હરિજીઝ સૂરિજીણ પોતાના પાંચમા અષ્ટકમાં જિદ્દા ત્રણ પ્રકારે લખી છે. પ્રથમ સર્વસંપત્કરી જિદ્દા, વીજી પૌરુષધી જિદ્દા, ત્રીજી વૃત્તિજિદ્દા છે, જે સાધુ પરિગ્રહના ત્યાગી, ધર્મધ્યાનસંયુક્ત, જિનાઝાપૂર્વક પદ્કાયના આરંજી રહિત, તેની જે જિદ્દા, તે સર્વ સંપત્કરી જિદ્દા છે; અને જે સાધુ તો વન્યા છે, પરંતુ સાધુના ગુણ જેનામાં નથી, વલી જે શુદ્ધસ્થાવાસમાં દૃષ્ટ પુષ્ટ પદ્કાયના આરંજી, પડિમા વહન નહિ કરતા એવા શ્રાવક, તથા વીજા શુદ્ધ જે માગીને ક્ષાય તેની જે જિદ્દા, તે પૌરુષધી જિદ્દા છે, તે પુરુષો ધર્મની લાઘવતા કરનારા છે, પૂર્વજન્મમાં જિનાઝા ખંડન કરનારા છે, વલી આગલ અનંત જન્મ-સુધી દુઃખ પામશે જેઝ નિર્ધન, લુલા, લંગડા, આંધલા, પાંગલા, અસમર્થ, કામ કરવાની શક્તિ વિનાના, તેઝની જે જિદ્દા, તે વૃત્તિજિદ્દા છે. આ જિદ્દા દુષ્ટ નથી. આ જિદ્દા કરનારાઝી ધર્મની લાઘવતા આદિ યતાં નથી, કારણ કે જે તેઝને આપે છે, તે અનુકંપા (દયા) થી આપે છે. દેનારા પુણ્ય ઉપાર્જન કરે છે, તે કારણથી શુદ્ધસ્થે ઝીંઘ ન માગવી જોઈ. ઝીંઘ માગવાથી ધર્મની નિંદા થાય છે, અને ધર્મની નિંદાથી દુર્લજ્જવોધી થાય છે ઝીંઘ માગવાથી ડર પૂર્ણ તો થાય છે, પરંતુ લક્ષી થતી નથી. યત. ॥ લક્ષ્મીર્વસતિ વાણિજ્યે, કિચિદસ્તિ ચ કર્પણે ॥ અસ્તિ નાસ્તિ ચ સેવાયાં, જિદ્દાયાં ન કદાચન ॥ ૧ ॥ મનુસ્મૃતિના ચોથા અધ્યાયમાં લખ્યું છે કે, જ્યારે વ્યાપાર કરે, ત્યારે કષ્ટમાં મદદ આપનાર પુજીતુ વલ, સ્વજાગ્યોદય, દેશ, કાલ દેહીને કરે, વ્યાપાર શરુઆતમાં થોડો કરે, પઠી લાજ જાણે તો વિશેષ કરે, કદાચિત્ નિર્વાહ ન થતાં ધર કર્મ પણ કરે, તો પણ પોતે પોતાની નિંદા કરતાં કરે. દેહ્યા વિના, તેમજ પરીક્ષા કર્યા વિના સોદો ન લે, જે સોદો સંદેહવાલો હોય તે, વહુની સાથે મલીને લે, જ્યાં સ્વચક્ર, પરચક્ર પ્રમુખનો ઉપદ્રવ ન હોય, અને ધર્મ સામગ્રી હોય, તે સ્થલમાં વ્યાપાર કરે.

કાલથી, ત્રણ અષ્ટાઈ તથા પર્વતિથિને દિન વ્યાપાર ન કરે. જે વસ્તુ વર્ષાકાલ સાથે વિરાધી હોય, તેનો ત્યાગ કરે; જાવથી, જે દ્વિત્રિય જાતિના વ્યાપારી રાજા પ્રમુખ હોય, તેઝની સાથે વ્યાપાર ન કરે, પોતાના

विरोधीने उधारे न आपे, तेमज नट, विट, वेश्या, जुगारी प्रमुखने तो विशेषे करी उधारे न आपे, हथीआर बांधनारानी साथे, तेमज ब्राह्मण व्यापारी साथे लेण देण न करे, लेण देण करवामां व्याजें धीरधार करे त्यारे अधिक किमतना दागीन राखी ते उपर रूपीआ वीरे, कारण के तेथी मागवाथी थतो क्लेश, विरोध, धर्महानि, धरणादि कष्ट थतां न-थी जो एम निर्वाह न थाय तो, सत्यवादीने व्याजु उधार धीरे, व्याज पण अधिक न खाय, सेंकडे पाच ठ टका सुधीनु खाय, जेथी निंदा न थाय तेम करे,

जो देबु होय तो, करारनी मुदत उपर माग्या विनाज करज आपी दे, कदाचित् निर्धनपणाथी एकज वारे न आपी शके तो किस्तो प्रमाणे जरूर आपी दे, कारण के देबु कोइनुं राखवुं न जोइए यदुक्त ॥ धर्मारंजे ऋणष्ठेदे, कन्यादाने धनागमे ॥ शत्रुघातेऽग्निरोगे च, कालक्षेप न कारयेत् ॥ १ ॥ जो देबु न आपी शकाय, तो लेणदारना नोकर थइ देबु वाले, नही तो जवातरोमां तेना चाकर, पाडा, बलद, उट, गधेडा, खच्चर, घोडा प्रमुख वनी देबुं आपवु पडशे लेणदार पण ज्यारे जाणे के, आ देणदार आपवाने समर्थ नथी, त्यारे बिलकुल मागवु ठोडी दे, एम कहे के ज्यारे तु आपवाने शक्तिमान् था, त्यारे आपजे, नहि तो आ धन मे धर्ममां वापर्युं ठे एम समजवु, पोताना चोपडामां पण हु लखुंतुं के तारी पासे मारे काइ पण हवे लेणु नथी

आवकें मुरयवृत्तियें तो धर्मिजनोनी साथेज व्यवहार करवो जोइये, कारण के वने पासे धन रहेशे तो धर्ममा वापरशे, अने जो कोइ स्वेच्छादि नीचमाणस पासे धन रही जाय तो व्युत्सर्जन करी दे, अने व्युत्सर्जन कर्या पठी जो ते स्वेच्छादि धन पावु आपी दे, तो धन धर्ममां खरचवावास्ते सधने सुप्रत करे, अने व्युत्सर्जन करेल ठे एम पण कही दे, तेवीज रीति जे काइ वस्तु खोवाइ होय अने शोधता ठता हाथ न लागे तो ते वस्तु पण व्युत्सर्जन करी दे, पठी कदाचित् पोताने धनहानि थइ जाय, वा धननी अप्राप्ति थइ जाय, तो पण खेद न करे, कारण के खेद न करवो, तेज लक्ष्मी मलवानु मूल कारण ठे.

बहु धन जतु रहै, तोपण धर्म करवामां आलस न करे, कारण के सं-

पत्ति अने विपत्ति मोटा पुरुषोनेज आवे ठे निरंतर एक सरखा दिवसो कोइना जता नथी, पूर्वजन्म जन्मांतरना पुण्य पापना उदयथी संपत्ति, विपत्ति आवी मले ठे; ते कारणथी धैर्यनुं अवलंबन करवु तेज श्रेष्ठ ठे. कदी अनेक उपायो करतां ठतां पण दरिद्रता दूर न थाय तो कोइ ज्ञान्यवाननो आधार ले, कारण के काष्ठनी साथे लोडु पण तरे ठे.

जो बहु धन थइ जाय तो, अजिमान न करे, कारण के लक्ष्मीनी साथे पांचवस्तुं आवेठे. १ निर्दयपणुं, २ अहंकार, ३ तृष्णा, ४ कठणवचननो व्यापार, ५ वेश्या, नट, विट, नीचपात्र वल्लभता तेथी कदाच बहु धन थइ जाय तो, आ पांचने आववानो अवकाश न आपे, कोइनी साथे लडाइ न करे, पोताथी बलवान् साथे तो कदापि लडाउन करे बली १ धनवंत, २ राजा, ३ पक्षवाला, ४ बलवान्, ५ दीर्घरोपी, ६ गुरु, ७ नीच, ८ तपस्वी, आ आठेनी साथे वाद न करे, ज्यांसुधी नरमाशथी काम थाय त्यांसुधि कडकपणु न अंगीकार करे लेवा देवामां ज्ञाति, जूलादिथी अन्यथा थइ जाय तो, विवाद न करे, परंतु न्यायपूर्वक चोखवट करे. न्याय करनाराठये पण निर्लोत्री, पक्षपातरहित, रहेवु जोइये बली जे वस्तु मोंघी थवाथी समुदायने पीडा थाय, तेवी वस्तु मोंघी थवानो विचार न करे. कदाचित् कर्मयोगथी डुकाल प्रमुख थइ जाय, तोपण सोदामां धमणो, त्रमणो लाज थइ जाय, त्यारेपण अनाजमां बहु लाज लेवानी दानत न राखे. व्याजपण सैंकडे ठ टका अर्थात् आठ आना उपरांत न ले कोइनुं पडीगयेलुं, विसरी गयेलु, धन न ले. कालांतरे क्रयविक्रयादिमां देशकालादि अपेक्षा, उचित तथा शिष्टजन अनिंदित लाज ले. आ कथन पंचाशकसूत्रमां ठे. बली खोटा तोल, खोटा माप, न्यूनादिक व्यापार, रसमां जेल, संजेल प्रमुख न करे, वस्तुनुं अनुचित, मूल तथा व्याज न ले लांच न ले, घालमेल न करे; घसायेलो, तेमज खोटो रूपीठ खरामां न आपे; बीजाना व्यापारमां जांग फोड न करे, घराक न ललचावे, वानकी कांइ देखाडी माल बीजो न आपे, अंधारामां राखी वस्तु न आपे, खोटा रत पत्रादि न बनावे, इत्यादि परवंचनपणुं त्यागे. सर्वथा व्यवहारशुद्धि करे, कारण के व्यवहार शुद्धिज गृहस्थधर्मनु मूलठे.

बली स्वामिजोह, मित्रजोह, विश्वासघात, बालजोह, वृद्धजोह, देव-

ગુરુડોહ ન કરે, થાપણમોસો ન કરે, આ સર્વ મહાપાપનાં કામ છે. વહી કુઢી સાઢી, રોપ, વિશ્વાસઘાત, કૃતઘ્નતા, આ ચાર કર્મ ચઢાલપણા છે, તેથી તે ત્યાગે અસત્ય બોલવું તે સર્વ પાપથી મોટું પાપ છે, તેથી અસત્ય સર્વથા ન બોલે. ન્યાયથી ધન ઉપાર્જન કરે, અને અન્યાયી લોકો જે સુખી દેખાય છે. તે અન્યાયથી સુખી નથી, પરંતુ તેઁના પૂર્વજન્મના પુણ્યના ફલથી સુખી છે, કારણ કે કર્મફલ ચાર પ્રકારના છે યદાહુર્ધર્મઘોષ સૂરિપાદા. ॥ એક પુણ્યાનુબંધિપુણ્ય છે, વીજુ પાપાનુબંધિ પુણ્ય છે, ત્રીજુ પુણ્યાનુબંધિ પાપ છે, ચોથુ પાપાનુબંધિ પાપ છે આ ચારે પ્રકારને કાઢક વિસ્તારથી વતાવીએ ઠીયે

૧ જેણે જિનધર્મની વિલકુલ વિરાધના કરી નથી, પરંતુ સંપૂર્ણ આરાધના કરી, જેઁ સંસારમાં જવાંતરમાં મહાસુખી, ધનાઢ્ય ઉત્પન્ન થાય, તેઁ પુણ્યાનુબંધિ પુણ્યવાલા સમજવા જરત, વાહુવલિવત્

૨ જે પુરુષો નીરોગાદિ ગુણયુક્ત હોય, અને ધનાઢ્યપણ હોય, પરંતુ કોણિક રાજાની યેઠે પાપ આચરણમા તત્પર હોય, તે પાપાનુબંધિ પુણ્યવાલા સમજવા આ પુણ્ય પૂર્વજન્મમાં અજ્ઞાન કષ્ટ કરવાથી થાય છે.

૩ જે પુરુષો પાપના ઉદયથી દરિડી તથા હુ લી હોય, પરંતુ શ્રીજિનધર્મમાં વહુજ અનુરક્ત હોય, ધર્મ કરવામાં તત્પર હોય, તેઁ પુણ્યાનુબંધી પાપવાલા સમજવા, હુમક મહર્પિવત્ પૂર્વજન્મમાં લેશમાત્ર દયાદિ સુકૃત કરવાથી થાય છે

૪ જેઁ પાપી, ચઢાલ કર્મના કરનારા, અધર્મી નિર્દય, પાપ કરી પશ્ચાત્તાપ નહીં કરનારા એવા પુરુષો હુ લી છે, તો પણ પાપ કરવામાં નિરંતર તત્પર છે તેઁ પાપાનુબંધી પાપવાલા છે, કાલિકસુરીઆ કસાડવત્

વાહ્ય જે નવ પ્રકારની પરિગ્રહરૂપ ક્ષતિ છે, અને અતરંગ જે આત્માની અનંતગુણરૂપ ક્ષતિ છે, તે પુણ્યાનુબંધી પુણ્યથીજ મલે છે, તેથી કદાપિ કોઈ જીવ પાપાનુબંધી પુણ્યના પ્રજાવથી આ લોકમાં સુખી દેખાય તો પણ જવિષ્યના જન્મોમા મહાદુઃખ તથા આપદા પામવાના

વહી જે મેહેસૂલની ચોરી છે, તે સ્વામિડોહ છે, આ ચોરી આ લોક તેમજ પરલોકમાં અનર્થની દાયક છે, વહી જેમા વીજાને પીઢા થાય, એવો વ્યવહાર ન કરે ॥ યત ॥ શાઢ્યેન મિત્ર કપટેન ધર્મ, પરોપતાપેન

समृद्धिप्राप्तं ॥ सुखेन विद्यां परुषेण नारीं, वांछन्ति ये व्यक्तमपडितास्ते ॥
१ ॥ तथा जेवी रीतें लोकोने रागचाव थाय, तेवो यत्न करे. यत् ॥ वंश-
स्थवृत्तं ॥ जितेंद्रियत्वं विनयस्य कारणं, गुणप्रकर्षो विनयादवाप्यते ॥
गुणप्रकर्षेण जनोनुरज्यते, जनानुरागप्रज्ञवाहि संपदः ॥ १ ॥ वली धन-
नी हानि तथा लाज, संग्रहादि गुह्य राखे, बीजा पासे प्रकाश न करे.
यत् ॥ स्वकीय दारमाहारं, सुकृतं द्रविण गुणं ॥ दुष्कर्म मर्म मंत्रं च, प-
रेपां न प्रकाशयेत् ॥ १ ॥ वली असत्यपण न बोले, जो राजा, गुरु आदि
पुढे तो सत्य कही दे सत्य बोलवुं तेज पुरुषनो उत्तम धर्म ठे

वली यथार्थ कही मित्रनुं मन हरण करे, वांधव जनोने सन्मान आपी
वश करे, स्त्रीने प्रेमथी वश करे, चाकरोने दान आपी वश करे, अने दा-
क्षिण्यताथी बीजा लोकोनां मन हरण करे. वली कोइ जगाये पोताना
कार्यनी सिद्धिवास्ते बलवान् पुरुषोने पण आगल करे. वली ज्यां प्रीति
होय, त्यां लेणदेणनो व्यापार न करे. आ कथन सोमनीतिमां पण ठे.

साक्षीविना मित्रना घरमांण धनादि राखवां न जोइये, कारण के
लोच महाबुरो ठे वली जो सोंपनार सख्स गुजरी जाय तो ते धन तेना
पुत्रादिने पाहुं आपी देवु जोइये. जो धन सोंपनारनो कोइ सवधी न
होय तो ते धन सर्व लोकोनी समक्ष धर्मस्थानमां लगावे वली श्रावक,
देवगुरु, चैत्य, जिनमंदिरना साचा अथवा जूठा पण सोगद न खाय. व-
ली बीजाळना साक्षीपण न थाय यत् ॥ कर्पासिक कृषि कहे ठे ॥ अ-
नीश्वरस्य हे ज्ञार्थे, पथि क्षेत्रं द्विधा कृषि ॥ प्रातिज्ञाव्यं च सादयं च,
पंचानर्थाः स्वयंकृताः ॥ १ ॥

वली श्रावक मुख्य वृत्तियें तो जे गाममां रहे, त्याज व्यापार करे, का-
रण के तेम करवाथी कुटुंबनो अवियोग, घरनां कार्य, तथा धर्मकार्यादि
सर्व घनी रहे ठे कदापि पोताना गाममां निर्वाह न थाय तो, पासेना दे-
शांतरमां व्यापार करे, ज्यांथी जरूरी काम प्रसंगे पोताने घेर जलदीथी
आवी शकाय. एवा कोण पामर ठे के, पोताना देशमां निर्वाह यतो होय
ठतां परदेशमां जाय ॥ यत् ॥ जीवंतोपि मृता. पच, श्रूयते किल चारते ॥ इ-
रिड्रोव्याधितो मूर्खः, प्रवासी नित्यसेवकः ॥ १ ॥ जो निर्वाह न यतो
होय तो, पोते न जाय, तेमज पुत्रादिने परदेश न मोकले, परंतु सुपरी

क्षित गुमास्ताने परदेश भोकले, जो पोतानेज परदेश जवुं पडे तो, शुभ्र मुहूर्त्त, सारां शुक्ल, निमित्त देखीने तथा देव गुरुने वंदना करीने, मंगलपूर्वक, जाग्यवान् पुरुषोना सथवारामां, निद्रादि प्रमाद तजी, केटलाएक पोताना झातिवधुर्त्तने साथे लइ जाय, कारण के जाग्यवान्ना सथवारानी विघ्न नाश पामे ठे वली लेणदेण, गुप्त धन, सर्व, पिता जाइ, के पुत्रादिने वतावी जाय, पोताना संवधीर्त्तने सारी शिखामण आपी जाय, बहुमानपूर्वक सेवकोने बोलावी जाय जीववानी इष्टा होय तो, देवगुरुनुं अपमान करी, कोइनी निर्जठना करी, स्त्री आदिने ताडना, तर्जना करी, अने बालकने रोवरावी न जाय कदापि कोइ पूर्वमहोत्सवादिना दिवसो निकट होय तो उत्सव करीने जाय यत् ॥ उत्सवमशन सर्व, प्रगुणं चोपेक्ष्य मंगलमशेषे ॥ असमापिते च सूतक, युगेंगनर्त्तों च नो यायात् ॥ १ ॥ वली दूध पीइने, मैथुनसेवन करीने, स्नानकरीने पोतानी स्त्रीने मारीने, वमन करीने, थुकीने, रुदन करीने, कण्ठ शब्द सुणीने, गालो सुणीने, परदेश न जाय, वली शिर मुडावीने, आंसु पाडीने, अने माठां शुक्ल यतां पण ग्रामांतर न जाय

वली कार्यने वास्ते जो चाले तो जे स्वर वेहेतो होय, ते बाजुनो पग प्रथम उपाडी मुके, जेथी कार्यसिद्धि थाय वली रोगी, वृद्ध, ब्राह्मण, आंधलो माणस, गाय, पूजनीय, राजा, गर्जवती स्त्री, चार उपाडनार, तेर्त्तने कांइ आपीने ग्रामांतर जाय वली धान्य पाकु अथवा काचु तथा पूजा योग्य मंत्रमंडल तेने तजे नहि वली स्नाननु जल, रुधिर, मड्डु, थुक, श्लेष्म, विष्टा, मूत्र, बलतो अग्नि, साप, मनुष्य, शस्त्र, आ वस्तुने उलथे नहि वली नदीने कांठे, गायना गोकुलमां, वडना जाडनी नीचे, जलाशयमा, अने कुवाना कांठा उपर विष्टा न करे वली रात्रियें वृद्धनीचे न रहे उत्सव तथा सूतक पुरां थये परदेश जाय, साथ बिना परदेश न जाय, दासनी साथे न जाय, मध्याहे तथा अर्धरात्रिये मुसाफरी न करे. वली क्रूर प्रकृतिवाला मनुष्य, कोटवाल, चाडीआ, दरजी, धोवीप्रमुख, अने नीचमित्रनी साथे गोष्ठि न करे तेर्त्तनी साथे थकाले चाले-नहि. वली पाडा, गधेडा अने गायनी असवारी करे नहि. वली हाथीधी-हजार हाथ, गाडाथी पांच हाथ, अने घोडा तथा शिगडावाला जनावरोथी द-

श हाथ दूर रहे. वली खरची विना मुसाफरी करे नहि. बहु निजा लहे नहि रस्तामां कोइनो विश्वास राखे नहि. एकलो कोइना घरमां जाय नहि. जुनां वहाण उपर चढे नहि. एकलो नदीमां प्रवेश करे नहि. मु श्केलीवाली जगामां साधनो विना जाय नहि. अगाध पाणीमां प्रवेश करे नहि. जेठ बहु क्रोधी होय, बहु सुखशीलिया होय, तथा बहु कं- जुस होय, तेवाउनी साथे मुसाफरी करे नहि. तथा बांधवाना, मारवा- ना, जूगार खेलवाना, पीडाना, खजानाना, अने अतेउरना स्थानमां गमन करे नहि तथा बूरा स्थानमां, स्मशानमां, शून्यस्थानमां, चोकमां सूकायासमां, कूडाकचवरमां, उंचीनींची जगामां, उकरडामां, वृक्षाग्रमां पर्वताग्रमां, नदीना कांठामां, कूवाना कांठापर, आ स्थानोमां दीर्घकाल वेसे नहि वली जे जे कामो जे जे बखते करवां होय ते ते बखते करे, परंतु गफलत करे नहि, तेम तजे नहि.

पुरुषे सुशोजित बख पहेरवानो आडवर तजवो न जोइए. परदेशमां गमन करतां तो विशेषे करी न तजवो जोइए; कारण के आडवरथी अनेक कार्यों सिद्ध थाय ठे. वली जे कार्यों करवां ते पचपरमेष्टि स्मरण पूर्वक, तथा गौतमादि गणधरोनां नामग्रहणपूर्वक करे; तेमज देव गु- रुनी जक्तिवास्ते धननी कल्पना करे कारण के ज्यारे धन कमावानो प्रारंभ थाय, त्यारे नफामांथी अमुक हिस्सो सातक्षेत्रोमां अवश्य लगा- वीश, एवी जावना अवश्य करवी जोइए.

ज्यारे लाभ प्राप्तथाय, त्यारे जावना अनुसारे मनोरथ सफल करे, कारण के व्यापारनुं फल धनप्राप्ति ठे अने धनप्राप्तिनुं फल, धर्म कार्योंमां धननो व्यय ठे तेम न थाय तो व्यापार करवो ते नरक तिर्यच गति पामवानुं कारण थाय ठे. जो धर्मकार्यमां धन खरचाय तो ते धर्म- धन कहेवाय ठे, अने जो पापकार्यमां खरचाय तो पापधन कहेवाय ठे इच्छिना त्रण प्रकार ठे १ धर्मइच्छि, २ जोगइच्छि, ३ पापइच्छि. जो धर्मकार्यमां धन वपराय तो धर्म इच्छि, शरीरना जोगमां वपराय तो जोगइच्छि, अने धर्म, जोगथी रहित ते पापइच्छि जाणवी ते कार- णथी निरंतर खधननो दानादि धर्मकार्यमां व्यय थवो जोइए. जो थोडु धन होय तो थोडु धन धर्मकार्यमां वापरवु; कारण के इष्टानुसारिणी

शक्ति कोइकनेज होय ठे धनउपार्जन करवानो उपाय निरंतर करवो जोइए, परंतु अत्यंत लोभ न करवो जोइये. धर्म अर्थ अने काम यथा-वसरे सेवन करवा जोइये, परंतु अत्यंत कामासक्त न थवु जोइए. धन पण न्यायपूर्वक उपार्जन करवु जोइए न्यायोपार्जित धन सत्पात्रादिमां वापरवाना चार जंग ठे, ते लखीए ठीए

न्यायोपार्जित धन सत्पात्रादिमां वापरवाना चार जंग ठे ते लखियें ठियें. १ न्यायोपार्जित सत्पात्र विनियोगरूप प्रथम जंग पुण्यानुवधिपुण्यबंधनो हेतु होवाथी, वैमानिकदेवतापण, जोगझूमियुक्त मनुष्यपण, सम्यक्त्वादिनी प्राप्ति, निकटमोक्ष फल, इत्यादि, ठे धन सार्थवाह, तथा शालिजज्रादिवत्

२ न्यायोपार्जित असत्पात्रविनियोगरूप वीजो जंग पापानुवधी पुण्यनो हेतु होवाथी जोगमात्र फल पण ठे तो पण परिणामें विरस फल ठे जेम लक्षजोज्य करनार ब्राह्मण अनेकजवोमां किंचित् सुख जोगवीने सेचनक नामे सर्वांग सुलक्षणो जडहस्ती थयो

३ अन्यायोपार्जित सत्पात्रपरिपोषरूप त्रीजो जंग तेनुं सारा क्षेत्रमां सामो वावी देवावत् फल ठे ए सुखानुवधीहोवाथी राज्यना कारजारीजना अत्यंत आरज उपार्जित धन समान ठे. एवु धन पण धर्मकार्यमां वापरवामां आवे तो सारं ठे आवु पर्वत उपर जिनमंदिर बंधावनार विमलचंद्र तथा वस्तुपाल, तेजपाल मंत्रीनी जेम लाजकारक ठे जो तेवु धन पण धर्मकार्यमां न वापरवामां आवे तो दुर्गति तेमज अपकीर्ति, तेनु फल ठे मम्मण शेठनी जेम

४ अन्यायोपार्जितकुपात्रपोषरूप चोथो जंग आ जंग सर्व प्रकारें त्यागवा योग्य ठे कारण के अन्यायोपार्जित धन अने तेनो कुपात्रमां उपयोग करवो, ते एवु ठे के, गायने मारी तेना मांसथी कागडानुं पोषण करवु ते कारणथी गृहस्थें न्यायथी धन उपार्जन करवु जोइए.

आरुदिनकृत्यसूत्रमां लख्यु ठे के व्यवहारशुद्धि, तेज धर्मनु मूल ठे. जेनो व्यापार शुद्ध ठे, तेनु धन पण शुद्ध ठे, जेनु धन शुद्ध ठे, तेनो आहार शुद्ध ठे, जेनो आहार शुद्ध ठे, तेनो देह शुद्ध ठे, जेनो देह शुद्ध ठे, ते धर्मने योग्य ठे एवो पुरुष जे जे कृत्य करे, ते सर्व सफल थाय, जे

व्यवहार शुद्ध न करे, ते धर्मनी निंदा कराववाची खपरने दुर्लजबोधी करे, ते कारणची व्यवहारशुद्धि अवश्य करवी जोशए

वली देशादि विरुद्धनो त्याग करे. देश, काल, राजविरुद्धादि परिहरे. आ कथन हितोपदेश मालानुसार करेल ठे. जे पुरुष देश, काल, राज्य तेमज धर्मविरुद्ध तजे, ते सम्यग् धर्मनी प्राप्ति करे ठे.

देशविरुद्ध आ प्रमाणे. मारवाड देशमां खेती करवी अने सोरठ देशमां मदिरा बनाववी, इत्यादि देशविरुद्ध समजवुं. वली जे जे देशमां जे जे कार्य शिष्टजनो अनाचरणीय माने ते ते कार्य ते देशमां करवां ते देशविरुद्ध ठे. जाति कुलादि अपेक्षाए जे अनुचित होय ते पण देश विरुद्ध ठे. ब्राह्मण जातियें सुरापान करवुं ते जातिकुलविरुद्ध ठे, अने एक देशवालानी सन्मुख बीजा देशवालानी निंदा करवी ते देशविरुद्ध ठे.

कालविरुद्ध आ प्रमाणे. शीतकालमां हिमालय समीप गमन करवुं, उष्णकालमां आफ्रिका देशमां मुसाफरी करवी. वर्षाऋतुमां मरुदेशमां गमन करवु, डुकालमां अनाजसहित जंगलमां मुसाफरी करवी, राजाजना परस्पर विरोधना वखतमां तथा धाड पाडुड रस्तो रोकी वेठा होय ते वखते मुसाफरी करवी, सांजनी वखते धनसहित प्रयाण करवुं, इत्यादि स्थानकोमां, अति सामर्थ्य, सहाय तथा दृढबल विना गमन करे तो प्राणनाश तथा धननाशनो संभव ठे. फागण मासपठी तलादिनो व्यापार, तल पीलाववा, तलादि जक्षण करवा, तथा वर्षाऋतुमां शाक पत्रादि चाजी प्रमुख खावां तथा बहु जीवाकुल जूमिमां हल फेरववां, इत्यादि महादोषनां कारण ठे.

राजविरुद्ध आ प्रमाणे. राजाना अवर्णवाद बोलवा, जेने राजा मान्य करता होय, तेजने न मानवा, राजाना वैरीजनी साथे मेलाप करवो, राजाना शत्रुजना स्थानमां लोचणी जवु, राजाना शत्रुजनी साथे व्यापार करवो, राजाना काममां पोतानी इठापूर्वक विधिनिपेध करवा.

लोकविरुद्ध आ प्रमाणे. नगर निवासीजनी साथे प्रतिकूलपणे वर्तवु, स्वामिद्रोह करवो, लोकोनी निंदा करवी, गुणवान् तेमज धनवाननी निंदा करवी, पोतानी वडाइ गावी, सरखनी हांसि करवी, गुणवान् उपर मत्सर करवो, कृतघ्नपणुं करवुं, बहुलोकोना विरोधी साथे सं-

રિહંતના ધર્મમાં જોડે તોજ માતપિતાના ઉપકારનો વદલો વલી શકે છે, તેમ કરવાથીજ માતાપિતાના ઉપકારનું ફળ વલી શકે છે, તે શિવાય વીજા કોઈ ઉપાયથી માતાપિતાના ઉપકારનું ફળ વલી શકતું નથી આ કથન શ્રીસ્થાનાંગ સૂત્રમાં છે.

હવે માતા સંવધી ઉચિત આચરણમાં જે વિશેષ છે તે લક્ષીયે ઢીયે માતાના ચિત્તને અનુસરવું તે ઉત્તમ પુત્રની ફરજ છે સ્ત્રી જાતિનો સ્વ-જાવજ પ્રાયઃ એવો હોય છે, પોતાની ધારણા મુજબ ન થાય તો જલદીથી ચિત્ત ખેદયુક્ત થઈ જાય, તે કારણથી જે કામમાં ખેદ યા પીડા થાય તે કામ ન કરવું પિતાથી માતા વિશેષ પૂજ્ય છે. મનુસ્વામી કહે છે કે ॥ ઉપાધ્યાયાદ્દશાચાર્યઃ, આચાર્યેષ્ય. શતંપિતા ॥ સહસ્ર તુ પિતુર્માતા, ગૌ-રવેણાતિરિચ્યતે ॥ ૧ ॥ વલી વીજાઉપણ કહે છે કે, જ્યાં સુધી દુધ પીયે ત્યાં-સુધી આ, મારી માતા એમ પશુપણ જાણે છે, જોજન ન લાઈ શકે ત્યાંસુધી આ મારી માતા એમ અધમ પુરુષ જાણે છે, જ્યાંસુધી ઘરનું કામ કરે ત્યાંસુધી આ મારી માતા એમ મધ્યમ પુરુષ માને છે અને જ્યાં સુધી જીવે ત્યાંસુધી તીર્થરૂપ ઉત્તમ પુરુષ પોતાની માને માને છે

૩ સહોદર અર્થાત્ વધુ સાથે ઉચિત આચરણ આ પ્રમાણે. મોટાજાઈને પિતા સમાન ગણે, અને મોટો જાઈ નાનાજાઈને સર્વકાર્યમાં સાથે જોડે. જો ઊંરમાન માતાનો વીકરો (જાઈ) હોય તો જેમ શ્રીરામચંદ્ર અને લ-ક્ષ્મણનો પરસ્પર પ્રેમ હતો તેવો પરસ્પર પ્રેમ રાખવો જોઈયે વલી વડીલ વંધુની સ્ત્રીઊંની સાથે તથા તેમના પુત્ર, પુત્રીઊંની સાથે પણ ઉચિત આ-ચરણ યથાયોગ્ય કરે, પરંતુ પૃથગ્જાવ ન કરે જાઈની વ્યાપારમાં સલા-હ લહે ઠાની ઘાત ન રાખે ધનનો વ્યવહાર પણ જાઈથી ગુપ્ત ન રાખે. વધુને નિરંતર શિલામણ આપે, જેથી ધૂર્ત, પ્રપંચીના ઠલ કપટમાં તે ન પસાય વધુને માઠી સોવત લાગી હોય, વા તે અવિનીત થયો હોય તો સજ્જાન પુરુષોની સોવતમા લાલચ આપી ઉતારે, પોતે નમ્રતાથી શિલામણ આપે, પોતાના મિત્રોદ્ધારા શિલામણ અપાવે, કાકા, મામા, શ્યાદિ સ-ગાસંવધી દ્વારા તેને શિક્ષા અપાવે, અન્યોક્તિથી વચન કહે, પરંતુ પોતે તર્જના કરે, કારણ કે તાડના તર્જનાથી વધુમા અવિનીતપણું તથા અમ-ર્યાદા વધતી જાય છે. સામું બોલનારો થઈ જાય છે, તેથી હૃદયમાં પ્રેમ

सहित बहारथी ज्यारे जाइने देखे त्यारे तेना अंतःकरणमां पण ते बहु राजी थाय एवो देखाव बतावे ज्यारे जाइ विनयमार्गमां आवी जाय त्यारे निष्कपटपणे मीठां वचनोथी तेनी साथे निरंतर वत्तें कदाचित् जाइ अविनीतपणु न तजे तो, चित्तमां विचारे के, तेनी प्रकृतिज एवी ठे, एम मनमां समाधान करी उदासीनपणे वत्तें बली जाइनी स्त्री तथा तेना पुत्रोनी साथे समदृष्टि सर्व कार्यमां राखे. ऊरमान जाइनी साथे विशेषरीति प्रेमपूर्वक प्रवत्तें, कारण के तेनी साथे देशमात्र अंतर राखवाथी अग्रतीति थइ जाय ठे, अने लोकमां पण निंदा थाय ठे. ते-वीजरीति माता, पिता अने वंधुसमान बीजा जे जे पुरुषो ठे, तेउनी साथे उचित आचरणो विचारी लेवां. यतः ॥ जनकश्चोपकर्ता च, यस्तु विद्यां प्रयच्छति ॥ अन्नदः प्राणदश्चैव, पचैते पितर स्मृताः ॥ १ ॥ राजप-त्नी गुरोः पत्नी, पत्नीमाता तथैव च ॥ स्वमाता चोपमाता च, पचैतामात-र.स्मृता ॥ २ ॥ सहोदरः सहाध्यायी, मित्रं वा रोगपालकः ॥ मार्गे वाक्य सखायश्च, पचैते ज्ञातर. स्मृताः ॥ ३ ॥ बली पोताना जाइने धर्मका-र्यमां पण प्रवर्तावे, तेवीज रीति मित्रनी साथे पण उचित आचरण करे

४ हुवे स्त्रीनी साथे उचित आचरण कहीए ठीए विवाहित स्त्रीनी साथे स्नेहसंयुक्त वचन व्यापार राखे, स्त्रीने सर्वकार्यमां अजिमुख क-रे, बल्लज अने स्नेहयुक्त वाणीविलास निश्चयपूर्वक प्रेमनुं जीवन ठे. स्नानप्रसंगे वा परिश्रमने प्रसंगे पगचंपी प्रमुख कार्यमां स्त्रीने प्रव-र्तावे उत्तरोत्तर कार्यमां पतिनो स्नेह पत्नीना अतरंगमां प्रवत्तें ठे, त्यारे पत्नी कदापि डुराचरण करवानी अजिलापा करती नथी देश, काल, समृद्धिपूर्वक स्त्रीने उचित वस्त्राचरणथी अलंकृत करे, कारण के अ-लंकारसंयुक्त स्त्री, लक्ष्मीनी वृद्धि करे ठे रात्रिए स्त्रीने बहारगमन क-रवा अनुज्ञा आपे नहि बली कुशील, पाखंडी, जगत योगी इत्यादि नीचपुरुषोनी संगतमां प्रवर्तवा दे नहि यहकार्यमा स्त्रीने निरंतर जो-डी राखे. राजमार्गे उजां रहेतां तथा वेश्याना पाडामां जतां निवारे. प्रतिक्रमण, सामायिक, देवदर्शनादि धर्मकृत्यो करवावास्ते, जिनमंदिर वा उपाश्रये जवामां, माता, वेहेन प्रमुख सुशील स्त्रीउनी संगतिमां ज-वानी अनुज्ञा आपे, घरनां काम, दान, सगासंबंधीनां सन्मान, रसोइना

કામ પ્રમુખમાં અધિષ્ઠાતા કરે સ્ત્રી પ્રજાતસમયે શય્યા ઊઠાવે, ઘર પ્ર-
માર્જન કરે, દૂધનાં વાસણ ધોવે, ચૂલાની ચોકાપ્રમુખ ક્રિયા કરે, ગમ
વાસણ માંજે, અનાજ પીસે, ગાય, જૈંસ દોવે, વલોણું કરે, રસોડ કરે,
જમનારને પીરસે, જૂઠાં વાસણો માંજે, સાસુ, નણદ, જેઠ, દેવર इत्यादि-
નો વિનય કરે. પૂર્વોક્ત કાર્યોમાં સ્ત્રીને નિરંતર જોડે, જો પૂર્વોક્ત કા-
ર્યોમાં સ્ત્રીને ન જોડે તો, સ્ત્રી નવરાશ પામી ચપલતાથી વિકારને પામી
જાય છે. કામમાં લાગી રહેવાથી સ્ત્રીની રક્ષા થાય છે, અને મનોવૃત્તિ
શાંત રહે છે. વલી જરતાર સ્ત્રીની સન્મુખ જોવે, બોલાવે, ગુણકીર્તન ક-
રે, ધન વસ્ત્ર આજૂપણ આપે, સ્ત્રી જેમ કહે તેમ કરે, સ્ત્રીને દૂર ન રાખે,
તોજ સ્ત્રીનો જરતાર ઉપર અત્યંત પ્રેમ થાય છે, તથા સ્ત્રીને નહીં જો-
વાથી, વિશેષ દેખવાથી, દેખીને નહીં બોલાવવાથી, અપમાન આપવાથી,
અહંકાર કરવાથી इत्यादि વાવતોથી પ્રેમ ઝુટી જાય છે. વલી જરતાર
પરદેશ વહુ વખત રહે તો વિરહથી સ્ત્રી અનુચિત કામ પણ કરી લે, તે
કારણથી જરતારે વહુ વખત પરદેશમાં પણ ન રહેવું જોઈએ સ્ત્રી જૂલ
કરે ત્યારે શિક્ષા કરે, અને રીસાય તો મનાવે ઘરનાં ગુહ્ય તથા ધનની
હાનિ વૃદ્ધિ સ્ત્રીની આગલ પ્રગટ ન કરે ક્રોધનો આવેશ આવવાથી વી-
જી સ્ત્રીસાથે પરણે નહિં જે સ્ત્રીવાલા જરતારને અત્યંત હુણ છે કદા-
ચિત્ સંતાનોત્પત્તિવાસ્તે જે સ્ત્રી પરણે, તો બને ઉપર સમજાવ રાખી પ્ર-
વર્તે સ્ત્રી જ્યારે કોઈ કામમાં મોટી જૂલ કરે, ત્યારે એવી શિક્ષા કરે
કે ફરી કદાપિ તેવી જૂલ કરે નહિં રીસાયેલી સ્ત્રીને પણ જો ન મ-
નાવે તો સોમજટ વિપ્રની ચાર્યા અવાની જેમ કુવામાં જઈ પડે, इत्यादि
અનર્થ અનેક કરે તે કારણથી સ્ત્રીની સાથે સર્વકામ, સ્નેહયુક્ત વચ-
નોથી કરાવે કઠિનશબ્દોથી કરાવે નહિં

જો નિર્ગુણસ્ત્રી મળે તો વિશેષરીતે તેની સાથે નરમાશથી પ્રવર્તે, પ-
રતુ તેવી સ્ત્રીને ઘરમાં પ્રધાન ન કરે જે ઘરમાં પુરુષની જેમ સ્ત્રીસામ-
ર્થ્ય, પ્રધાનપણુ કરે તે ઘર પ્રાયઃ નાશ પામે છે, આ કથન વાહુલ્યતા-
થી છે, કારણ કે કેટલીયેક સ્ત્રિયો એવી બુદ્ધિવાલી હોય છે કે તેને
પુઠીને જો કામ કરવામાં આવે તો વહુજ લાજ થાય છે. જેમ તેજપા-
લની પત્ની અનુપદેવીને પુઠીને, વસ્તુપાલ તથા તેજપાલ કામ કરતા હ-

ता. वली स्त्री ज्यारे धर्मकार्यो करे, तप करे, चारित्र्य ले, उद्यापन करे, दान दे, देवपूजा करे, तीर्थयात्रादि करे, इत्यादि जे जे उत्तम कार्यो करे, ते सर्वमां उत्साह धरे, शक्ति प्रमाणे धन आपे, सुशीलपणे सहाय्य आपी तेना मनोरथ पूर्ण करे, अंतराय न करे, कारण के स्त्री जे जे धर्मकृत्यो करे तेमां पति ते ते कृत्यो करवामां राजी थाय तो ते पतिने पण पुण्य थाय ठे

५ हवे पुत्रनी साथे उचित आचरण लखीए ठीए. पिता पोताना पुत्रनुं वाढ्यावस्थामां अत्यंत मनोझ आहारथी पोषण करे स्वेच्छापूर्वक नाना प्रकारनी क्रीडा करावे मनोझ पुष्ट आहारथी बालकनी बुद्धि बल तथा कान्तिनी वृद्धि थाय ठे, अने स्वेच्छायुक्त क्रीडाथी शरीर पुष्ट थाय ठे; अंगोपांग संकुचित थतां नथी. यतः ॥ लालयेत् पंचवर्षाणि, दश वर्षाणि ताडयेत् ॥ प्राप्ते तु पोडशे वर्षे, पुत्रं मित्रवदाचरेत् ॥ १ ॥ वली देव, गुरु, धर्म अने सुखी स्वजनादिनी संगत करावे. उत्तम जातिवान्, कुलाचारी, शीलवान् एवा पुरुषनी साथे मित्राचारी करावे; गुरु आदिनो परिचय थवाथी वाढ्यावस्थामां पुत्र उत्तम वासनावालो थाय ठे, बढकल चीरीयवत् जाति, कुल, आचारसंयुक्तनी मित्रताथी, दैवयोगथी कदापि अनर्थपण आवी पडे तो पण, जेला मित्रनी सहाय्यताथी कष्ट दूर थई जाय ठे जेम अजयकुमारनी साथे मित्रता करवाथी आर्द्धकुमारने जली वासना थईगई तेम ज्यारे पुत्र अढारवर्षनो थाय, त्यारे तेनो विवाह करे, कारण के वाढ्यावस्थामां वीर्यक्षय थइजवाथी, बुद्धि, पराक्रम, तथा आयुष्यवृद्धि पामतां नथी. सर्वजैनमतना शास्त्रमां आ प्रमाणे लख्युं ठे ज्यारे पुत्रने जोगसमर्थ जाणे त्यारे, तेनो विवाह करे. जे कन्यानी साथे विवाह करावे, ते कन्यानु रूप, कुल, गुण समान होय तेनी साथे विवाह करावे. जे कन्यामां गुण, रूप सरखां न होय तथा जे कन्या वर्षमां अधिक होय, तेनी साथे विवाह करवामां अनेक विडंबना ठे. विवाहनुं प्रकरण हवे पठी लखशु पुत्रना उपर घरनो चार मूके, पुत्रने घरनो स्वामी करे ज्यारे पुत्रनी उपर घरनो चार आवे ठे, त्यारे चितायुक्त रेहेवाथी ते कांइपण स्वयंद उन्मादादि करतो नथी, कारण के तेना जाणवामां आवे ठे के, धन बहुज मेहेनतथी प्राप्त थाय ठे, ते का-

रणथी अनुचित व्यय न करवो जोइये, परंतु पुत्रनी परीक्षा कर्या पठी तेना उपर घरनो चार मुकवो जोइये जेम प्रसेनजित् राजाए श्रेणिक पुत्र वास्ते कछु तेम पुत्रनी जेम पुत्री तथा जत्रीजानी साथे पण उचित आचरण करवां, तेवीज रीतें पुत्रनी बहुसाथे पण उचित आचरण करवा धनश्रेष्ठिवत्, पुत्रनी प्रशसा प्रत्यक्ष न करे ज्यारे कष्ट पड़े त्यारे सुख छु खनी वातो कहे, उपज निपज अने खर्चनु स्वरूप कहे. वली पुत्रने राजसज्जानो अनुभव करावे, कारण के अणचितव्यु कष्ट आवी पड़े त्यारे शु करवु तेनी गम पड़े, वली दुष्ट जन उपद्रव करे त्यारे राजकचेरी विना इलाज नथी यत् ॥ गतव्य राजकुले, द्रष्टव्याराजपूजितालोका ॥ यद्यपि न जवंत्यर्था, स्तथाप्यनर्था विधीयते ॥ १ ॥ वली पुत्रने परदेशना आचार, व्यवहारादिथी जाणकार करे प्रसंगवशात् परदेशगमन करवु पड़े तो कोइ कष्टप्राप्त यत्ता उपाय सुजे वली उरमान माना पुत्रनी साथे विशेष उचित करे

६ हवे सगांउ साथे उचित आचरण लखीए ठीए पिता, माता, स्त्रीना पक्षना जे लोक होय ठे ते सगां कहेवाय ठे ते सगांउनो निरंतर तेमज मोटा प्रसंगमां आदर सत्कार करवो जोइए. पोते पण सगांउना काममां आगेवान तरीके प्रवर्त्तें तथा काम करे जे स्वजन धनहीन होय, रोगग्रस्त होय तेनी सारवार करे, कारण के सगांउनो जे उद्धार करवो ते पोतानोज उद्धार करवो ठे सगांउनी पाठल तेउनी निंदा न करे सगांउना बैरीउ साथे मित्राचारी न करे सगांउनी साथे प्रीति करवामां शुष्क कलह, हास्यादि वचनोनी लडाइ विगेरे निवारे स्वजन घरमां न होय तो तेना घरमां एकलां गमन करे नहि देव, गुरु अने धर्मनां कार्यमां स्वजनोनी साथे सामेल रहे जे स्त्रीनो पति परदेश गयो होय एवा स्वजनना घरमा एकलां गमन करे नहि स्वजनोनी साथे खेणदेणनो व्यापार करे नहि तथाहि ॥ यदीष्टेत् विपुलां प्रीतिं, त्रीणि तत्र न कारयेत् ॥ वाग्वादमर्थसंबंधं, परोक्षे दारदर्शनम् ॥ १ ॥ आ लोकना व्यावहारिक कार्यमां स्वजनोनी साथे एकचित्त रहे, अने जिन मदिरादिधर्मकार्योमां तो अवश्य विशेष रीतें मेलाप पूर्वक प्रवर्त्तें एवां कार्यो बहुजन संमतिथीज करवामां आवे तो शोभा ठे.

१ हवे गुरु उचित कहीए ठीए धर्माचार्यनी साथे उचित जक्ति, अंतरंगपूर्वक, बहुमान संयुक्त, प्रवर्तवु. वचन कायानां आवश्यक - प्रमुख कृत्य करवां. गुरुपासे शुद्ध श्रद्धापूर्वक धर्मोपदेश श्रवण करवो गुरुनी आज्ञा अगीकार करवी. मनथी पण गुरुनुं अपमान न करवु. गुरुना अवर्णवाद कोइनी पासे बोलवा नहि. गुरुनी प्रशंसा सर्वत्र प्रगट करवी, गुरुनी प्रत्यक्ष तेमज परोक्ष स्तुति करवी, कारण के गुरुनी स्तुति अगणित पुण्यबंधनुं कारण ठे गुरुनां ठिऊ कदापि जोवां नहि. गुरुनी साथे मित्रनी जेम अनुवर्तन करे. गुरुना प्रत्यनीक, निंदकने सर्वशक्तिथी निवारें कदाचित् गुरु प्रमादना वशथी कांइ चूक करे तो एकांतमां हितशिक्षा आपे, वही एम कहे के हे जगवन् ! आप सरखाने आ काम करवु उचित नथी गुरुनो विनय करे, गुरुनी सन्मुख जाय, गुरुपासें आवतां, आसन ठोडी उजा थइजाय. गुरुने आसन आपे. गुरुनी पगचंपी करे. गुरुने शुद्ध, निर्दोष आहार, वस्त्रपात्रादि आपे आ प्रमाणे गुरुनो डव्योपचार करे जावोपचार, ते गुरुनुं परदेशमां निरंतर स्मरण करे इत्यादि.

७ हवे नगरवासी जनो प्रत्ये उचित आचरण कहीये ठीये. जे नगरमां निवास होय, ते नगरवासीउं, जेउंनी पोताना सरखी व्यापारवृत्ति होय तेउंनी साथे व्यापार विषयमां एकचित्तथी सुख दुःखादि प्रसंगें तथा कष्ट प्राप्त थये अने राज्यउपद्रवादिमां अरस परस सामेल रहे तथा सहाय आपे तेउंनो अज्युदयमां उत्साहवान् रहे. राजदरबारमां कोइनी चाडी चुगली न खाय. नगरनिवासिउंमां फाटे नहि सर्वनी साथे मली राजानी आज्ञा पावे. ज्यारे घणां नवलां माणसोपण एकत्र थइ कार्य करे ठे, त्यारे तृणरज्जुवत् बलवान् थइ जाय ठे. ज्यारे वादविवाद थइ जाय त्यारे पक्षपात तजी कार्य करे कोइनी पासेथी लांच लइ असत्य कार्य न करे कोइनी साथे सहज लडाइ थइ जाय तो न्यायनी अदालतमां फरीयाद करे नहि. राजाना कारजारीउं साथे लेणदेणनो व्यवहार न करे, कारण के ते लोकोने नाणां पाठां आपवामां क्रोध आवी जाय ठे. तेवे प्रसंगे तेउं अनर्थ करे ठे, समान नगरवालाउंनी जेम असमानवृत्तिवाला नगरनिवासीउंनी साथे पण यथायोग्य उचित आचरणकरे.

८ हवे परतीर्थी परमतवालाउंनी साथे उचित आचरण लखीए ठीये.

जे परमतवाला जिह्माने वास्ते पोताना घरमां आवे ते सर्वप्रत्ये उचित करे. राजाना माननीयनु विशेष उचित करे उचित कृत्य ते यथा योग्यदान देवा चाहे अगर जो ते साधुजपर मनमां प्रीति न होय तो पण घेर मागवा आवतां तेउनी उचित जक्ति करे, कारण के दान देबु ते गृहस्थनो धर्मज ठे. वली कोइ महंत घेर आवी जाय तो सन्मुख गमन, आसन दान, उजां थबु तथा दान आपबु प्रमुख करे. परमतवाला कोइ कष्टमां पडे तो तेनो उद्धार करे- दुःखी जीवोनी दया करे. पुरुष अपेक्षा मधुर आलाप संखापादि करे अन्य मतवालाने कामनुं पुठवा प्रमुख करे, जेम के आपनु पधारबु शा प्रयोजनवास्ते थयु ठे ? पठी जे कार्य ते बतावे ते उचित होय तो करी आपे वली दु खी, अनाथ, आंधलां, बेहेरां, रोगग्रस्त प्रमुख दीन लोकोनी दीनता दूर करवावास्ते यथाशक्ति सहाय करे जे आवकादि पूर्वोक्त लौकिक उचित आचरणमा कुशल होता नथी, तेउ जिनमतमां केवी रीतें कुशल होय शके ? ते कारणथी धर्मार्थिउए अवश्य उचित आचरणोमा निपुण थबु जोइए इति नवविध उचित आचरण समाप्त ॥

हवे अवसरें उचित बोखबु ते बहुज गुणकारी ठे, तथा बीजु जे कांइ कुशोजाकारी होय ते त्यागे,, इत्यादि विवेकविदास अनुसारें लखीए ठीए. वगासु, ठींक, उरुकार तथा हसबु, मुख ढांकी मर्यादाथी करे सजानी वचमा नाकमा आंगली घाळी मेल न काढे, हाथना टाचका फोडे नहि, पर्यस्तिका करे नहि, पग पसारे नहि, निद्रा विकथा करे नहि, सजामा बुरी चेष्टा करे नहि, मात्र अवसर जोइनेज हसे, मात्र होठ फरकाववारूप हसे, मुख फाडी खडखड हसे नहि, पोतानु अग वगाडे नहि, घास त्रोडे नहि, जूमिउपर लखे नहि, जूमिपर चित्रामण काढे नहि, नखथी दांत घसे नहि, दांतथी नख त्रोडे नहि, अजिमानयुक्त वातो करे नहि, जाट चारणप्रमुखनी करेखी प्रशंसाथी गर्व करे नहि, पोतामां गुण होय तेनो निश्चय करे, पोताने समजीने बोले, नीच मनुष्य हलका वचन पोताउपर उच्चारें तो सामां हलकां वचन पोते उच्चारें नहि, जे वात निश्चयपूर्वक न होय ते वात प्रगट करे नहि, कोइ पुरुषे काम आरजवा विचार कयों होय, अने ते काम करवामां ते समर्थ न

होय तो प्रथमशीज तेने कहे के आ काम तमाराथी थइ शकसे नहि, कोइपण मनुष्यनुं बुरुं बोले नहि, पोताना वैरीनुं पण बुरु बोले तो अन्योक्तिपूर्वक बोले, माता, पिता, रोगी, आचार्य, 'परोणा, अ-
ज्यागत, वधु, तपस्वी, वृद्ध, बाल, स्त्री, वैद्य, पुत्र, गोत्री, पामर, वेहेन, वनेवी, मित्र आ सर्वनी साथे वचननी लडाइ न करे; सूर्यनी स-
न्मुख निरंतर जोवे नहि, चंद्रसूर्यना ग्रहणने जोवे नहि, उंडा कुवामां बांका वली जोवे नहि, संध्यासमये आकाश सन्मुख जोवे न-
हि, वली मैथुनक्रिया करनार, शिकार करनार, नशखी, यौवनवंती स्त्री, पशुक्रीडा, कन्यानी योनि, तेउनी तरफ दृष्टि करे नहि; तेलमां, जल-
मां, शस्त्रमां, मूत्रमां, रुधिरमां, पोतानुं मुख जोवे नहि, ते प्रमाणे कर-
वाथी आयु अल्प थाय ठे जेणे आश्रय कयों होय तेनो त्याग करे न-
हि, नाश पामेली वस्तुमाटे शोक करे नहि, कोइनी निद्रानो जंग करे नहि, घणान्नी साथे बेर करे नहि, बहुजनसंमत होय तेबुंज वचन बो-
ले, जे काममां रस न लागे, ते काम करे नहि, कदापि करबुं पडे तो पण घणाने मलीने करे. धर्म, पुण्य, दया, दानादि शुजकाममां बुद्धि-
मान् मुख्य थाय, अग्रेसर थाय, कोइनुं बुरुं करवामां अग्रेसर न थाय, सुपात्र साधुजमां कदापि मत्सर ईर्ष्या करावे नहि, पोते तेउना उपर करे नहि, पोतानी ज्ञातिवाला कष्टमां पड्या होय तेनी उपेक्षा करे न-
हि, पांच माणसने मेलवी आदरसहित ते कष्ट दूर करे. माननीय पुरु-
षनुं मानजंग करे नहि दरिद्र, पीडित, मित्र, साधर्मी, ज्ञातिमां बुद्धि-
मंत, गुणमां गरिष्ठ, संतानहीन, इत्यादिनु कष्टमां पालन करे पोता-
ना कुलने जे काम करबु उचित न होय ते काम करे नहि. नीतिशास्त्र तेमज बीजां शास्त्रो मुजव जे उचित आचरण होय तेज करे, अनुचित निरतर वजें, वैद्यक ग्रथमां लख्यामुजव एकग्रहरमां वेवार जोजन न करे, तथा वे ग्रहर उलंघे नहि, कारण के एक पहोरमां वेवार खावाथी रोगोत्पत्ति थाय ठे, अने वे पहोर पठी न खाय तो बलक्षय थाय ठे

हवे सुपात्रदानादि आपवानी युक्ति लखीए ठीए जोजन अवसरें जक्तिसहित साधुजने निमंत्रणा करीने साधुनी साथे घरमां आवे, जो साधु स्वयमेव आवता होय तो सन्मुख जइ आदर सत्कार करे, विन-

यसहित संविज्ञ जावित अजावित क्षेत्र देखे, सुजिह्वा दुर्जिह्वादि काल देखे, सुलज्ज दुर्लज्जादि देवायोग्य वस्तु देखे, तथा आचार्य, उपाध्याय, गीतार्थ, तपस्वी, बाल, ब्रू, ग्लान, सह असहादि अपेक्षापूर्वक महत्त्व, स्पर्द्धा, मत्सर, स्नेह, लज्जा, जय, दाक्षिण्य, परानुयायिपणुं, प्रत्युपकार, इत्या, माया, बिलंब, अनादर, बुरु बोलबु, पश्चात्तापादि, सर्व दाननां दूषणो वर्जी आत्माने संसारथी तारवा वास्ते एवी बुद्धिथी वें-तालीश दूषणरहित, घरमां जे कांश् अन्न, पकान्न, पाणी, वस्त्रादि होय, तेनी अनुक्रमे सर्वरीतिं निमंत्रणा करे, पोताना हाथमां पात्र लश् पासे रद्देल जार्या प्रमुखथी दान बहोरावे, वंदना करी पोताना घरना द्वार-सुधी साथे बोलावा जाय, पठी पाठा आवी जोजन करवा वेसे, साधु-नो योग कदापि प्राप्त न थाय तो वरसाठनी जेम साधुनी राह देखे, वि-चारे के साधु आवी जाय तो मारो जन्म सफल थश् जाय, ते कारणसर दिशावलोकन करे जे जोजन साधुए न बहोरुं होय ते श्रावक न खाय जे श्रावक दृष्टपुष्ट साधुने विनाकारण अशुद्ध आहार आपे तो, खेनार देनार वनेने रोगीना दृष्टान्तनी जेम हितकारी नथी जे साधुनो निर्वाह थतो न होय, दुर्जिह्वा होय, साधु रोगी होय, अथवा बीजु कांश् का-रण होय, तेवे प्रसंगे साधुने अशुद्ध अप्राशुक आहार आपे तो खेनार देनार वनेने हितकारी ठे रस्ताना थाकेला, रोगी, शास्त्र पढनार, खोच करेल, अने व्रतधारीने पारणाने दिन, दान आपवामां आवे तो बहुज फल थाय ठे आ सुपात्रदाननु नाम अतिथिसविज्ञाग कहेवाय ठे य-दागम ॥ अतिहि संविज्ञागोनाम नायगयाण ॥ इत्यादि पाठनो अर्थ कहीए ठीए अतिथिसविज्ञाग अर्थात् न्यायथी उपार्जन थयेल कल्प-नीय अन्न, पाणी प्रमुख, देश, काल, श्रद्धा, सत्कार, क्रमयुक्त उत्कृष्ट जक्तिथी, आत्मांनी अनुग्रहबुद्धिथी, संयतसाधुने दान आपवु ते. सु-पात्रदानथी देवतासंवधी तथा औदारिकादि संवधी अद्भुत जोग, सर्व ष्ट सुखसमृद्धि, राज्यप्रमुख मनगमता सयोगनी प्राप्ति, अने निर्विलंब, निर्विघ्न, मोक्षफल प्राप्ति ठे अजयदान अने सुपात्रदान मोक्षफल प्र-दाता ठे, अनुकंपादान परपराए मोक्षदाता ठे, अने अनुकंपादान, उचि-तदान तथा कीर्तिदान सासारिक सुख जोगनां आपनारा ठे

पात्र त्रण तरेहनां कथन करेलते. १ उत्तम पात्र साधु, २ मध्यम पात्र
श्रावक, ३ अविरति सम्यग्दृष्टि जघन्यपात्र, १ अनादर, २ कालविलंब,
३ विमुख, ४ असत्यबोलबु, ५ दान दइ पश्चात्ताप, आ पांच सत् दाननां
कलंकते. १ आनंदनां आंसु आववां, २ रोमांचित थवुं, ३ बहुमान
देवुं, ४ मिष्टज्ञापण, ५ दानदीधा पठी अनुमोदना, आ पांच सुपात्र दा-
ननां नूपण ठे सुपात्रदानतुं परिग्रहपरिमाण करवानुं फल रत्नसार कु-
मारनी जेम थाय ठे आ कथा श्राद्धविधिग्रंथथी जाणवी ते कारण-
थी एवा साधुनो संयोग मलवाथी सुपात्रदान दिन प्रतिदिन विवेक-
वान् अवश्य करे.

जोजन अवसरें साधमीं वंधु कोइ आव्या होय तो पोतानी साथे यथा
शक्ति जोजन करावे, कारण के तेउपण पात्र ठे आंधळा लुळा प्रमुख
मागनारालने पण यथायोग्य आपे, कोइ मागनारने निराश जवा दे नहि.
धर्मनी निंदा न करावे, कठण अंतःकरण न करे जोजनने अवसरें दया-
वंतें वारणाबंध न करवां जोइये, तेमांपण धनवानें तो अवश्य द्वार खुल्लां
राखवां जोइये. ॥ आगमेऽप्युक्त ॥ नेव दारं पिहावेइ, जुजमाणो सुसा-
वळ ॥ अणुकंपा जिणंदेहिं, सहाण न निवारिया ॥ १ ॥ दिहूण पाणिनि-
वहं, जीमे जवसायरंमि दुखत्त ॥ अविसेस अणुकंपं, दुहावि सामवळ
कुणइ ॥१॥ अर्थः— जोजनावसरें दरवाजा बंध करे नहिं जिनेश्वर ज-
गवानें श्रावकने अनुकंपादान करवानी मना करी नथी जीवोना समूह-
ने जयानक संसारमां दुःखपीडित देखीने तेउना उपर विशेषरहित
द्रव्य तेमज जावथी अनुकंपा करे द्रव्यथी यथायोग्य अन्नादि आपे,
जावथी तेउने सन्मार्गमां प्रवर्त्तवि. श्री पचमांग प्रमुखमां ज्या श्रावकोनुं
वर्णन करेल ठे, त्यां आ प्रमाणे पाठ ठे “ अवगुंठि अडुवारा ” आ विशेष-
पण ध्यानमां राखी जिकुकादिने आपवावास्ते निरतर द्वार उघाडां राखे.
संवत्सरीदान आपी तीर्थंकर महाराजालें पण दीन प्राणीउंनो उद्धार
करेल ठे कदापि दुकाल पडे तो श्रावकोये तो विशेषरीतें दीननो उद्धार
करवो पूर्वे विक्रमसंवत् १३१५ मा जेसर गामनिवासी श्रीमाल झा-
तिशाह जगडु श्रावकें १११ एकसो वार दानशाला बधावी दान आपेल

यसहित संविज्ञा जावित अजावित क्षेत्र देखे, सुजिह्वा दुर्जिह्वादि काल देखे, सुलज्ज दुर्लज्जादि देवायोग्य वस्तु देखे, तथा आचार्य, उपाध्याय, गीतार्थ, तपस्वी, बाल, वृद्ध, ग्लान, सह असहादि अपेक्षापूर्वक महत्त्व, स्पर्द्धा, मत्सर, स्नेह, लज्जा, जय, दाक्षिण्य, परानुयायिपणुं, प्रत्युपकार, श्रद्धा, माया, विलंब, अनादर, गुरु बोलबु, पश्चात्तापादि, सर्व दाननां दूषणो वर्जा आत्माने संसारथी तारवा वास्ते एवी बुद्धिथी वेंतालीश दूषणरहित, घरमां जे कांश् अन्न, पक्वान्न, पाणी, वस्त्रादि होय, तेनी अनुक्रमें सर्वरीतें निमंत्रणा करे, पोताना हाथमां पात्र लइ पासे रहेल जार्या प्रमुखथी दान बहोरावे, बंदना करी पोताना घरना छारसुधी साथे बोलावा जाय, पठी पाठा आवी भोजन करवा बेसे, साधुनो योग कदापि प्राप्त न थाय तो बरसादनी जेम साधुनी राह देखे, विचारे के साधु आवी जाय तो मारो जन्म सफल थइ जाय, ते कारणसर दिशावलोकन करे जे भोजन साधुए न बहोर्युं होय ते श्रावक न खाय जे श्रावक दृष्टपुष्ट साधुने विनाकारण अशुद्ध आहार आपे तो, खेनार देनार बनेने रोगीना दृष्टान्तनी जेम हितकारी नथी. जे साधुनो निर्वाह थतो न होय, दुर्जिह्वा होय, साधु रोगी होय, अथवा बीजु कांश् कारण होय, तेवे प्रसंगें साधुने अशुद्ध अप्राशुक आहार आपे तो खेनार देनार बनेने हितकारी ठे रस्ताना थाकेला, रोगी, शास्त्र पढनार, लोच करेल, अने व्रतधारीने पारणाने दिन, दान आपवामा आवे तो बहुज फल थाय ठे आ सुपात्रदाननु नाम अतिथिसंविज्ञाग कहेवाय ठे यदागम ॥ अतिहि संविज्ञागोनाम नायगयाण ॥ इत्यादि पाठनो अर्थ कहीए ठीए अतिथिसंविज्ञाग अर्थात् न्यायथी उपार्जन थयेल कट्यनीय अन्न, पाणी प्रमुख, देश, काल, श्रद्धा, सत्कार, क्रमयुक्त उत्कृष्ट जक्तिथी, आत्मानी अनुग्रहबुद्धिथी, संयतसाधुने दान आपवु ते सुपात्रदानथी देवतासबधी तथा औदारिकादि सबधी श्रद्धुत भोग, सर्व इष्ट सुखसमृद्धि, राज्यप्रमुख मनगमता सयोगनी प्राप्ति, अने निर्विलंब, निर्विघ्न, मोक्षफल प्राप्ति ठे अजयदान अने सुपात्रदान मोक्षफल प्रदाता ठे, अनुकपादान परंपराए मोक्षदाता ठे, अने अनुकपादान, उचितदान तथा कीर्तिदान सांसारिक सुख भोगनां आपनारा ठे

पात्र त्रण तरेहनां कथन करेलवे. १ उत्तम पात्र साधु, २ मध्यम पात्र
श्रावक, ३ अविरति सम्यग्दृष्टि जघन्यपात्र, ४ अनादर, ५ कालविलंब,
६ विमुख, ७ असत्यबोलवुं, ८ दान दक्ष पश्चात्ताप, ९ पांच सत् दाननां
कलंक ठे १ आनंदनां आंसु आववां, २ रोमांचित थवुं, ३ बहुमान
देवुं, ४ मिष्टनापण, ५ दानदीधा पठी अनुमोदना, ६ पांच सुपात्र दान-
ननां भूषण ठे. सुपात्रदाननुं परिग्रहपरिमाण करवानुं फल रत्नसार कुं-
मारनी जेम थाय ठे आ कथा श्राद्धविधिग्रंथथी जाणवी. ते कारण-
थी एवा साधुनो संयोग मलवाथी सुपात्रदान दिन प्रतिदिन विवेक-
वान् अवश्य करे.

जोजन अवसरें साधर्मी वंधु कोइ आव्या होय तो पोतानी साथे यथा
शक्ति जोजन करावे, कारण के तेउपण पात्र ठे आंधला बुला प्रमुख
मागनारालने पण यथायोग्य आपे, कोइ मागनारने निराश जवा दे नहि.
धर्मनी निंदा न करावे, कठण अत करण न करे जोजनने अवसरें दया-
वंतें वारणावध न करवां जोइये, तेमांपण धनवानें तो अवश्य द्वार खुल्लां
राखवां जोइये. ॥ आगमेऽप्युक्त ॥ नेव दारं पिहावेइ, जुंजमाणो सुसा-
वळ ॥ अणुकंपा जिणदेहिं, सद्वाणं न निवारिया ॥ १ ॥ दिछूण पाणिनि-
वहं, जीमे जवसायरंमि दुखत्त ॥ अविसेस अणुकंपं, दुहावि सामवळ
कुणइ ॥१॥ अर्थः— जोजनावसरे दरवाजा बंध करे नहिं जिनेश्वर ज-
गवानें श्रावकने अनुकंपादान करवानी मना करी नथी जीवोना समूह-
ने जयानक संसारमां दुःखपीडित देखीने तेउना उपर विशेषरहित
द्रव्य तेमज जावथी अनुकंपा करे द्रव्यथी यथायोग्य अन्नादि आपे,
जावथी तेउने सन्मार्गमां प्रवर्त्तावे. श्री पचमांग प्रमुखमां ज्या श्रावकोनुं
वर्णन करेल ठे, त्यां आ प्रमाणे पाठ ठे “ अवगुठि अडुवारा ” आ विशेष-
पण ध्यानमां राखी जिह्मुकादिने आपवावास्ते निरंतर द्वार उघाडां राखे.
संवत्सरीदान आपी तीर्थंकर महाराजाउयें पण दीन प्राणीउनो उद्धार
करेल ठे कदापि दुकाल पडे तो श्रावकोयें तो विशेषरीतें दीननो उद्धार
करवो पूर्वे विक्रमसंवत् १३१५ मां जेसेर गामनिवासी श्रीमाल झा-
तिशाह जगडु श्रावकें १११ एकसो वार दानशाला बंधावी दान आपेल

ઠે વહી સંવત્ ૧૪૨૯ માં સોની સિંહા શ્રાવકેં ૨૪૦૦૦ હજાર મળ અન્ન
દીન જીવોને ડુકાલમાં આપેલ ઠે

માતા, પિતા, જાદ, વેદેન, પુત્ર, સ્ત્રી, સેવક, ગ્લાન, વાંધેલાં ગાય પ્ર-
મુખ જાનવરો, આ સર્વની જોજન અવસરેં સાર સંજાલ લેવી જોઈયે
માતપિતાને જોજન કરાવિ, પચ પરમેષ્ઠિ સ્મરણ કરી, પ્રત્યાશ્યાન પારી,
સર્વનિયમ સ્મરણ કરી, સામ્યતાથી જોજન કરે સામ્યતા અર્થાત્ જે
અન્નપાણી પરસ્પર વિરુદ્ધ ન હોય, ઊલટા પરિણમે તેવા ન હોય, પોતા-
ના સ્વજાવને માફક હોય તેવું જોજન સામ્ય કહેવાય ઠે જે પુરુષ જી-
વિત પર્યંત સામ્યતાથી જોજન કરે, તે કદી વિપ જાણ જાય તો, વિપ
પણ તેને અમૃત થઈ જાય અસામ્ય જોજન કરનારને અમૃત પણ વિપ થઈ
જાય ઠે, પરંતુ અપવાદ ઇ ઠે કે સામ્યતાથી પણ પથ્યજ જાણ જોઈયે,
અપથ્ય નહીં જાણમાં અત્યંત ગૃહિણુ ન જોઈયે કંઠનાડિથી જ્યારે
જોજન નીચે ઉતરી જાય ઠે, ત્યારે સર્વ જોજન વરાવર થઈ જાયઠે, તે કા-
રણથી એક ક્ષણમાત્રના જાદને વાસ્તે અતિલોલતા ન કરવી જોઈયે
વહી અજઞ્ઞ, અનંતકાય, વહુ સાવધવસ્તુ અર્થાત્ વહુ પાપવાહી વસ્તુ
જાણ નહિ જે મિતાહાર કરે ઠે તે વલવાન થાય ઠે, અને જે વહુ જાણ
ઠે તે અનુક્રમે વલહીન થાય ઠે અધિક જાણથી અજીર્ણ, વમન, વિરેચ-
નાદિ મરણાંત કષ્ટપણ થઈ જાય ઠે યથા ॥ હિતમિતવિપક્કજોજી, વા-
મગયી નિત્યચક્રમણશીલ ॥ ઊજ્જિત મૂત્રપુરીષ, સ્ત્રીપુ જિતાત્મા જયતિ
રોગાન્ ॥ અર્થ—જુલ લાગે ત્યારે હિતકારી એવું થોડું અન્ન જમે, ડાવી
વાજુ નીચે રાખી સુવે, નિરતર ચાલવાનો અજ્યાસ રાખે, જ્યારે વાધા થાય
ત્યારે તરત દિશામાત્રા કરે, અને સ્ત્રી સાથે જોગ ન કરે તે પુરુષ રોગો-
ઉપર જય મેલવે ઠે

હવે જોજનવિધિ, વ્યવહાર શાસ્ત્રાનુસાર લખિયે ઠીયે, અતિ પ્રજાત-
માં, અતિ સંધ્યામા તથા રાત્રિયે જોજન ન કરવું જોઈયે સહેલું અને વા-
સી અન્ન ન જાણ જોઈયે ચાલતાં જાણ નહિ, જમણા પગ ઉપર હાથ રા-
ખી જાણ નહિ, હાથ ઉપર રાખી જાણ નહિ, જુલ્લા આકાશમાં જાણું ન-
હિ, તડકામાં વેસી જાણ નહિ, અધારામાં વેસી જાણ નહિ. ઘટ્ટની નીચે

પગ તેમજ વસ્ત્ર ધોયાવિનાં ખાવું નહિ, નમ્ર થઈ મેલાં વસ્ત્ર પેહેરી,
પકડ્યાવિનાં ખાવું નહિ, માત્ર એક ધોતિયું પેહેરીં ખાવાં વેસવું નહિ,
વસ્ત્ર પેહેરીં ખાવાં વેસવું નહિ, જીનું વસ્ત્ર માથે લપેટીં ખાવું નહિ,
રે અપવિત્ર હોઈયેં ત્યારે ખાવું નહિ, અતિગ્રુહ, રસલંપટ થઈ ખાવું નહિ,
નસહિત, વ્યગ્રચિત્તે, નિઃકેવલ ઝૂમિપર વેસીં, પાટઝપર વેસીં ખાવું ન-
વિદિશિં તથા દક્ષિણદિશિં તરફ મુખ રાખીં ખાવાં વેસવું નહિ, પા-
આસનપર વેસીં ખાવું નહિ, આસન ઝપર પગ રાખીં ઝોજન કરવું
હ, ચંડાલનાં દેહતાં, ધર્મથી પતિત હોય તેનાં દેહતાં, ફૂટેલાં, તથા
ન પાત્રમાં ખાવું નહિ; જે શાક પ્રમુખ વસ્તુ વિષાથી ઉત્પન્ન થયેલ
તેં ખાવીં નહિ, વાલહત્યાપ્રમુખ જેણે કરેલ હોય તથા રજસ્વલા
તેવી સ્ત્રીએ સ્પર્શ કરેલી વસ્તુ ખાવીં નહિ જે વસ્તુ ગાય, શ્વાન,
મેયે સુધીં હોય, જે વસ્તુ અજાણીં હોય, જે વસ્તુ ફરીથી ઝળ્ળ કરી
ય, તે વસ્તુ ખાવીં નહિ, વચ્ચચાટ શબ્દ કરતાં ખાવું નહિ મુખ ફા-
ં વુરું લાગે એમ મુખ કરીં ખાવું નહિ ઝોજન અવસરેં વીજાઝને વો-
થી પ્રીતિ ઉત્પન્ન થાય તેમ ઝોજન કરવું દેવગુરુનાં નામ સ્મરણ કરી,
આસન ઝપર વેસીં પોતાની માતા, વેદેન, જાઝ, જાણેજ વા સ્ત્રી પ્રમુખેં
ઝોજન તૈયાર કરેલ હોય તે પવિત્રપણે પીરસાતાં મૌનપણે દક્ષિણ
ચાલતાં જમવું. જે જે વસ્તુ ખાવીં તે નાસિકાએ સુધીંને ખાવીં, તેમ
તાં દૃષ્ટિદોષ નાશ પામે ં અતિં ખારું, અતિં ખાટું, અતિં ઝળ્ળ, અતિ-
તલ, અતિં મીઠું તથા અતિં શાક ખાવું નહિ. મુખમાંં સ્વાદ લાગવા મા-
ખાવું અતિં ઝળ્ળેં ખાવાથી રસનાશ પામે ં, અતિં ખાટું ખાવાથી ં-
યોની શક્તિ કમ થઈ જાય ં, અતિં ખારું ખાવાથી નેત્ર વગડીં જાયં,
તિસ્લિંધ ખાવાથી ધ્રાણશક્તિ મંદ થઈ જાય ં, અતિં તીંસુ તથા કઢ-
ખાવાથી કફ દૂર થઈ જાય ં, કપાયલું અંને મીંતું ખાવાથી પિત્ત નાશ
મે ં, સ્લિંધ ઘૃતાદિં ખાવાથી વાયુ દૂર થઈ જાય ં, વાકીં શેપ રોગ
ન ખાવાથી દૂર થઈ જાય ં.

જે પુરુષ શાક વહું ઝાય, ઘીથીં રોટલીં ઝાય, ડુધનેં ચોલાં ઝાય,
પાણીં ન પીંચે, અજીર્ણ હોય ત્યારે ઝાય નહિ, તે પુરુષ રોગપર જીત
વે ં. ઝોજન કરતીં વચ્ચત પ્રથમ મીંતું અંને સ્લિંધ ઝોજન કરે, વ-

ઠે. વલી સંવત્ ૧૪૨૯ માં સોની સિંહા શ્રાવકે ૨૪૦૦૦૦ હજાર મળ અન્ન
દીન જીવોને હુકાલમાં આપેલ ઠે

માતા, પિતા, જાણ, વેદેન, પુત્ર, સ્ત્રી, સેવક, ગ્લાન, વાંધેલાં ગાય પ્ર-
મુખ જાનવરો, આ સર્વની જોજન અવસરે સાર સજાલ લેવી જોઈયે
માતપિતાને જોજન કરાવિ, પંચ પરમેષ્ઠિ સ્મરણ કરી, પ્રત્યાખ્યાન પારી,
સર્વનિયમ સ્મરણ કરી, સામ્યતાથી જોજન કરે સામ્યતા અર્થાત્ જે
અન્નપાણી પરસ્પર વિરુદ્ધ ન હોય, ઝલટા પરિણમે તેવા ન હોય, પોતા-
ના સ્વજાવને માફક હોય તેવું જોજન સામ્ય કહેવાય ઠે જે પુરુષ જી-
વિત પર્યંત સામ્યતાથી જોજન કરે, તે કદી વિષ खाइ जाय तो, વિષ
પણ તેને અમૃત થઈ જાય અસામ્ય જોજન કરનારને અમૃત પણ વિષ થઈ
જાય ઠે, પરંતુ અપવાદ એ ઠે કે સામ્યતાથી પણ પથ્યજ ખાવું જોઈયે,
અપથ્ય નહીં. જોજનમાં અત્યંત શુદ્ધિપણ ન જોઈયે કંઠનાડિથી જ્યારે
જોજન નીચે ઊતરી જાય ઠે, ત્યારે સર્વ જોજન વરાવર થઈ જાયઠે, તે કાર-
ણથી એક ક્ષણમાત્રના સ્વાદને વાસ્તે અતિલોભતા ન કરવી જોઈયે
વલી અજઞ્ઞ, અનંતકાય, વહુ સાવધવસ્તુ અર્થાત્ વહુ પાપવાલી વસ્તુ
ખાય નહિ જે મિત્તાહાર કરે ઠે તે વલવાન થાય ઠે, અને જે વહુ ખાય
ઠે તે અનુક્રમે વલહીન થાય ઠે અધિક સ્વાદથી અજીર્ણ, વમન, વિરેચ-
નાદિ મરણાત કષ્ટપણ થઈ જાય ઠે. યથા ॥ હિતમિતવિષકજોજી, વા-
મશયી નિત્યચક્રમણશીલ. ॥ ઉજ્જિત મૂત્રપુરીષ, સ્ત્રીપુ જિતાત્મા જયતિ
રોગાન્ ॥ અર્થ—જુલ લાગે ત્યારે હિતકારી એવું થોડું અન્ન જમે, ડાવી
વાજુ નીચે રાખી સુવે, નિરતર ચાલવાનો અજ્યાસ રાખે, જ્યારે વાધા થાય
ત્યારે તરત દિશામાત્રા કરે, અને સ્ત્રી સાથે જોગ ન કરે તે પુરુષ રોગો-
ઉપર જય મેલવે ઠે

હવે જોજનવિધિ, વ્યવહાર શાસ્ત્રાનુસાર લખિયે ઠીયે, અતિ પ્રજાત-
માં, અતિ સધ્યામા તથા રાત્રિયે જોજન ન કરવું જોઈયે સહેલું અને વા-
સી અન્ન ન ખાવું જોઈયે. ચાલતાં ખાવું નહિ, જમણા પગ ઉપર હાથ રા-
ખી ખાવું નહિ, હાથ ઉપર રાખી ખાવું નહિ, સુલ્લા આકાશમાં ખાવું ન-
હિ, તડકામાં વેસીં જાવું નહિ, અધારામાં વેસીં જાવું નહિ, વૃક્ષની નીચે
વેસીં જાવું નહિ, તર્જની આગલી ઊંચી રાખી કદાપિ ખાવું નહિ, મુખ,

हाथ, पग तेमज वस्त्र धोयाविना खावुं नहि, नग्न थइ मेलां वस्त्र पेहेरी, थाल पकड्याविना खावुं नहि, मात्र एक धोतियु पेहेरी खावा वेसवु नहि, जीनुं वस्त्र पेहेरी खावा वेसवु नहि, जीनु वस्त्र माथे लपेटी खावु नहि, ज्यारे अपवित्र होइयें त्यारे खावु नहि, अतिग्रऊ, रसलंपट थइ खावु नहि, उपानसहित, व्यग्रचित्ते, निःकेवल जूमिपर वेसी, पाटउपर वेसी खावुं नहि, विदिशि तथा दक्षिणदिशि तरफ मुख राखी खावा वेसवुं नहि, पातला आसनपर वेसी खावुं नहि, आसन उपर पग राखी जोजन करवुं नहि, चंडालना देखतां, धर्मथी पतित होय तेना देखतां, फूटेलां, तथा मलिन पात्रमां खावुं नहि; जे शाक प्रमुख वस्तु विद्याथी उत्पन्न थयेल होय ते खावी नहि, वालहत्याप्रमुख जेणे करेल होय तथा रजस्वला होय तेवी स्त्रीए स्पर्श करेली वस्तु खावी नहि जे वस्तु गाय, श्वान, पंखीये सुधी होय, जे वस्तु अजाणी होय, जे वस्तु फरीथी उष्ण करी होय, ते वस्तु खावी नहि, वचवचाट शब्द करतां खावु नहि मुख फाटतां वुरुं लागे एम मुख करी खावु नहि. जोजन अवसरें वीजाउने वोखावी प्रीति उत्पन्न थाय तेम जोजन करवु देवगुरुनुं नाम स्मरण करी, समासन उपर वेसी पोतानी माता, वेहेन, जात्रु, जाणेज वा स्त्री प्रमुखें जे जोजन तैयार करेल होय ते पवित्रपणे पीरसातां मौनपणे दक्षिण खर चाखतां जमवु. जे जे वस्तु खावी ते नासिकाये सुधीने खावी, तेम करतां दृष्टिदोष नाश पामे ठे. अति खारु, अतिखाटुं, अति उष्ण, अतिशीतल, अतिमीनु तथा अतिशाक खावु नहि मुखमां खाद लागवा मात्र खावु. अतिउष्ण खावाथी रसनाश पामे ठे, अति खाटु खावाथी इन्द्रियोनी शक्ति कम थइ जाय ठे, अतिखारुं खावाथी नेत्र वगडी जायठे, अतिस्निग्ध खावाथी घ्राणशक्ति मंद थइ जाय ठे, अति तीखु तथा कडवु खावाथी कफ दूर थइ जाय ठे, कपायलुं अने मीतुं खावाथी पित्त नाश पामे ठे, स्निग्ध घृतादि खावाथी वायु दूर थइ जाय ठे, वाकी शेष रोग ते न खावाथी दूर थइ जाय ठे.

जे पुरुष शाक बहु खाय, घीथी रोटली खाय, दुधने चोखा खाय, बहु पाणी न पीये, अजीर्ण होय त्यारे खाय नहि, ते पुरुष रोगपर जीत मेलवे ठे जोजन करती वखत प्रथम मीतुं अने स्निग्ध जोजन करे, व-

ચમાં તીર્ણ જોજન કરે, અને પાઠસ કઢવું જોજન કરે. ઉક્તં ચ ॥ સુ-
સ્તિગ્ધમધુરૈઃ પૂર્વે, મશ્નીયાદન્વિતં રસૈ ॥ ડ્રવ્યામ્બલવણૈર્મધ્યે, પર્યંતે ક-
ટુતિકૈઃ ॥

જો પ્રથમ નરમ વસ્તુ ખાય, મધ્યમાં કટુ વસ્તુ ખાય અંતમાં ફરી ન-
રમ વસ્તુ ખાય તો વલ્લવત તથા નીરોગી થાય છે જોજનની પેહેલાં પા-
ણી પીએ તો અમિમદ થઈ જાય છે, જોજનની વચમાં પીએ તો રસાયન સ-
માન ગુણકારી થાય છે, અને જોજનની અંતે વિપસમાન થાય છે જોજ-
નની અનંતર સર્વ રસથી લિપેલા હાથથી એક અંજલી રોજ પીએ, પશુની
જેમ પાણી પીએ નહિ, પાણી પીધા પછી વાકી રહેલું ફેંકી દે, અજલીથી
પાણી પીએ નહિ, પાણી થોડું પીવું પથ્ય છે. પાણીથી ત્રીજેલા હાથ ગલા-
ઉપર, કપોલઉપર તથા નેત્ર ઉપર લગાડે નહિ. જોજન કર્યા પછી અં-
ગમર્દન, દિશાગમન, વોજ ઝઠાવવાનું કામ, વેસી રેહેવું તથા સ્નાન, ઇ-
ટલાં કામ કરે નહિ, જોજન કર્યા પછી કેટલો એક વલ્લત વેસી રેહેવા-
માં આવે તો પેટ મોટું થઈ જાય છે મુઝાં છુલ્લુ રાહી ચતાં સુવે તો વલ્લ
વધે છે, ડાવે પડશે સુવે તો આયુ વધે છે, જોજન કરી દોડે તો મરણ થ-
વાનો સજવ છે, જોજન કર્યા પછી ડાવે પડશે વે ઘડીસુધી સુવે, પરંતુ
નિડા લહે નહિ, અથવા સુવે નહિ તો સો ડગલાં ચાલે ધીજે સ્યલેપણ
કથું છે કે દેવને, સાધુને, નગરના સ્વામિ રાજાને અને સ્વજનોને જ્યારે
કષ્ટ આવે ત્યારે તથા ચંદ્ર, સૂર્યના ગ્રહણ વગરે વિવેકવાન્ પુરુષ, શક્તિ
હોય તો જોજન ન કરે, ^{જેની} રીતે “અર્જીર્ણપ્રજ્જવારોગા.” તેથી અ-
ર્જીર્ણમા પણ જોજન કરે

જ્વરની આદિમા

दन करे. जोजन कर्या पठी गंठीसहित दिवस चरिम प्रत्याख्यान विधि-
थी करे, पठी गीतार्थ साधु, गीतार्थ श्रावक तथा सिद्धपुत्रादि समीप
स्वाध्याय (पठन पाठन) यथायोग्य करे. योगशास्त्रमां लखुं ठे के जे
गुरुमुखथी जणेल होय, ते बीजाउने जणावे, स्वाध्याय कर्या पठी संध्या-
समये जिनपूजा करे, पठी प्रतिक्रमण करे, पठी स्वाध्याय करे, पठी वै-
यावच्च अर्थात् मुनिनी पगचपी करे, पठी घेर आवी सर्व परिवारने मेल-
वी धर्मेनु स्वरूपकथन करे उत्सर्गमागें तो श्रावकें एक वखतज जोज-
न करबु जोइये ॥ यदज्ञाणि ॥ उत्सर्गगेणं तु सद्दोय, सचित्ताहारं वज्ज-
उ ॥ इकासणगजोइअ, वजयारितद्देवय ॥ १ ॥ जो एक वखत जोजन
करवाने समर्थ न होय, तो दिवसनो आठमो जाग अर्थात् चार घडी
दिवस बाकी रहे त्यारे जोजन करी ले, वे घडी दिवस बाकी रहेतां पहे-
लां तो जोजन करी लेबु जोइये. पठी यथाशक्ति चार आहार, त्रण आ-
हार, वे आहार त्यागरूप दिवस चरिम, सूर्यउगतां सुधी करे मुख्यवृ-
त्तियें तो दिवस ठतां प्रत्याख्यान करबुं जोइये, परंतु अपवादे रात्रियें पणकरे
इति श्रीतपगङ्गीयगणिश्रीमणिविजयतष्ठिष्यमुनिश्रीबुद्धिविजयतष्ठि-
ष्यमुन्यात्मारामानंदविजयविरचितेजैनतत्वाददर्शगुर्जरनापांतरे श्राद्धशा-
स्त्रानुसारेण श्रावकदिनकृत्यप्रकाशकनामा नवमपरिच्छेदः संपूर्णः ॥

॥ अथ दशमपरिच्छेदप्रारंभ ॥

आ परिच्छेदमां श्रावकोनां १ रात्रिकृत्य, २ पर्वकृत्य, ३ चातुर्मासिक-
कृत्य, ४ संवत्सरीकृत्य, ५ जन्मकृत्य, आ पांच कृत्यनुं स्वरूप अनुक्रमें
लखवामां आवशे, प्रथम रात्रिकृत्य लखीये ठीये.

साधुनी पासे तथा पौषधशाला प्रमुखमां यत्नापूर्वक प्रमार्जना करीने
सामायक लही श्रावक प्रतिक्रमण करे, पठी साधुउनी वैयावच्च (पगच-
पी) करे. उत्सर्ग मार्गनी अपेक्षायें साधुने श्रावकपासे विश्रामण आ-
दि न करावबुं जोइयें, परंतु श्रावक तेम करवानो जाव करे तो महाफल
थाय ठे, पठी श्राद्धविधि, श्राद्धदिनकृत्य, उपदेशमाला अने कर्मग्रंथ प्र-
मुख शास्त्रोनो स्वाध्याय करे, पठी सामायक पारी घेर जाय

घेर आवी सम्यक्त्वमूल वार व्रतमां सर्व शक्तिथी यत्न करणादिरूप

तथा अर्हत्त्वैत्य अने साधर्मी वर्जित वासस्थानमां निरतर अनिवासरूप, तथा पूजा प्रत्याख्यानादि अजिग्रहरूप, साते क्षेत्रमां यथाशक्ति व्यय करवारूप, सर्व परिवारने यथायोग्य धर्मोपदेश कथन करे श्रावक जो पोताना परिवारने धर्मनु स्वरूप यथायोग्य न कहे तो ते परिवार धर्मेष्टी विमुख रहे, अने तेउने धर्मेनी प्राप्ति न आय, तेष्टी इह लोक परलोकनां अनेक तरेहनां ते पापकर्म करे, ते सर्व पाप मुख्य श्रावकने लागे लौकिक व्यवहारशास्त्रमां पण कहुं ठे के चोरने चोरी करतां जाणतां ठतां तेने न निवारे अने खानपानादि आपे तो ते सहायक पण मददगार चोर गणाय ठे धर्ममां पण तेमज जाणवु. ते कारणेष्टी श्रावकें डव्य तथा जावष्टी पोताना कुटुबने निरतर लाज आपवो जोइये तेमा डव्येष्टी पुत्र, स्त्री प्रमुखने यथायोग्य अन्न वस्त्रादि आपवां जोइये, अने जावष्टी तेउने धर्मेनो उपदेश करवो जोइये, तेमज वीजां जे छु खी कुटुबी होय तेउनां छु.ख निवारवानी चिता करवी जोइये पाप लागवानी वावतमां अन्यशास्त्रमां पण कहुं ठे यत् ॥ राज्ञि राष्ट्रकृतं पाप, राज्ञ. पाप पुरोहिते ॥ जर्त्तरि स्त्रीकृतं पापं, शिष्यपाप गुरावपि ॥ १ ॥ धर्मेदेशना आप्या पठी, राजिनो प्रथम पहोर व्यतीत यथा वाद, शरीरने सुखजनक शय्यामां विधिपूर्वक अटप निद्रा करे बाहुव्यताये गृहस्थ, मैथुन अजिलापा वर्जे जावजीवसुधी ब्रह्मचर्य व्रत पालवा समर्थ न होय-तो, पर्वतिथियें तो अवश्य ब्रह्मचर्य व्रत पालवु जोइये

जे शय्यामा मांकड प्रमुख पड्या होय, जे पलंग टुको होय, जांगेलो होय, मेढी शय्या होय, जे पलग वलेला लाकडानो वनावेलो होय, तेनो त्याग करे. पलंगमा चार जातसुधीनुं काष्ठ वपराय तो शुभ्र, अने वधारे-नु वपराय तो अशुभ्र, एम नीतिशास्त्रमा कहुं ठे पूजनीय वस्तु उपर सुवे नहि, पाणीष्टी जीजायेला पग ठतां सुवे नहि, उत्तरदिशि तथा पश्चिम दिशि तरफ मस्तक राखी सुवे नहि, वासनी जेम सुवे नहि, पगराखवानी तरफ सुवे नहि, हाथीना दांतनी जेम सुवे नहि, देवमंदिरना मूल गजाराणां, सर्पनी बवी उपर, वृद्धनी नीचे, तथा स्मशानमा सुवे नहि कोइनी साथे लडाइ थइ होय तो शांति करी सुवे सुवानी वखत पाणी पासे राखे छार वध करी, श्पदेवने नमस्कार करी सर्व आहारनो त्याग

करी, उठवानां वस्त्रसमारी शरीर साफ करी, डावी बाजु नीचे राखी शयन करे.

दिवसे सुवे नहि, परंतु क्रोध, शोक तथा मद्य शमाववावास्ते, तथा स्त्रीकर्म अने बीजी मेहेनतनो थाक लाग्यो होय तो ते मटाडवावास्ते, तेमज रस्तानो परिश्रम दूर करवावास्ते सुवे, वली अतिसार, श्वास, हेडकी प्रमुख रोग दूर करवावास्ते सुवे, तथा बालक, वृद्ध अने बलहीण होय तेपण सुवे वली अजीर्णना व्याधिवाला, वायाना व्याधिवाला, खांसीवाला अने जेठने रात्रियें निद्रा न आवती होय वा अल्प आवती होय ते-उपण सुवे तृपा, शूल अने गड गुमडानी वेदनाथी विह्वल होय तेपण दिवसे सुवे. जेठ अने असाड मासमां दिवसेपण सुबु ते सारुं ठे. बीजा महिनामां जो सुवे तो कफ अने पित्तकर्ता थाय ठे बहु वखत निद्रा ले-वी तेपण सारुं नथी, रात्रे ज्यारे सुवे त्यारे दिशावकाशिक व्रत उच्चरी सुवे, चार शरण ग्रहे, जीवराशि साथे खमावे, अठार पापस्थानक वोसि-रावे, दुष्कृतनी निदा गर्हणा करे, सुकृतनु अनुमोदन करे, अने नवकार सहित आ गाथा त्रण बार उच्चरे. ॥ जइ मेहुळा पमारुं, इमस्स देहस्स इ-माइ रयणीये ॥ आहारमुवहि देहं, सबं तिविहेण वोसरिय ॥ १ ॥ अर्थ सुगम ठे सागारी अनशन करे सुती वखते पांच नवकार स्मरण करे. स्त्रीनी शय्याथी अलग शय्यामां सुवे, शय्यामां साथे सुवाथी विकार अ-धिक जागे ठे तथा जे वासना सुती वखते होय, ते जागतां सुधी दूर थ-ती नथी. वली अधिक विकारथी दिवानापणुं थइ जाय ठे, तथा मरण अवसरे गफलत थइ जाय तो पण सेचतन अवस्थामां जे वासना विद्य-मान हती तेज वासना रहे ठे ॥ इत्याप्तोपदेश ॥ ते कारणथी सर्वथा उ-पगांतमोह थइने, तथा धर्म वैराग्यादि ज्ञानाथी वासित थइने निद्रा-करे तो मागं स्वप्न न आवे. जे रीतियें सुंदर धर्ममयस्वप्न आवे ते रीतियें सुवे, जेथी कटाच निद्रामां आयुनी समाप्ति थइ जाय तो पण ते उत्त-म गतिमां जाय.

सुता पठी रात्रिमां जो जागी जवाय, अने तेवे प्रसंगे अनादि काल-ना अज्यासना रसथी कटाचित् काम पीडा करे, तो स्त्रीना शरीरना अ-शुचिपणानो विचार करे, अने श्रीजंबुस्वामि तथा श्रीस्थूलजद्रादि म-हर्षियोना तथा सुदर्शनप्रमुख महाश्रावकोनां दुष्कर शीयल पालवानी

દૃઢતાનો વિચાર કરે, વહ્લી સ્ત્રીના શરીરની અપવિત્રતા જુગુપ્સનીયાદિ સર્વ શ્રીહેમચડસૂરિકૃતયોગશાસ્ત્રમાં તથા શ્રીમુનિસુદરસૂરિકૃત અધ્યાત્મકલ્પદ્રુમમાં જેમ વતાવેલ છે, તેમ વિચારે, તેનું લેશમાત્ર સ્વરૂપ લક્ષીયે ઠીયે

ચામડી, હાડ, મજ્જા, આંતરડાં, ચરવી, નસ, રુવિર, માંસ, વિષ્ણુ, મૂત્ર, શ્વેત, શ્વેતારાદિ અશુચિ પુજ્યનું પિંડ સ્ત્રીનું શરીર છે, આ પિંડમાં તુ શુભરમણીય વસ્તુ દેખે છે? જે લોક વિષ્ણુને દૂરથી દેખી શૂંથૂકાર કરે છે, તેજ મૂઢલોક વિષ્ણુ અને મૂત્રથી જરેલા એવા સ્ત્રીના શરીરની અઙ્ગિલાપા કરે છે. વહુ ટિડોવાલી વિષ્ણુની કોથલી જેના ટિડોમાંથી કૃમીજાલ નિકલે છે, તથા કૃમીજાલથી જરેલી, એવી સ્ત્રી છે ચપલતા, માયા, અસત્યતા, ઠગાઈ, ઇત્યાદિથી સંસ્કારિત થયેલ છે, તેથી જે પુરુષ મોહથી તેનો સગ કરે, જોગવિલાસ કરે, તેને નરકગતિ છે વિષ્ણુની કોથલીરૂપ સ્ત્રીનાં અગ્નિશ્ચારે દ્વારથી અશુચિ વહે છે જે દ્વારને સુધો, તે દ્વારમાંથી સહેલા કુતરાના કલેવર સમાન ડુર્ગંધ આવે છે હવે વિચારમાત્ર એજ આવે છે કે કામી પુરુષો આવા સ્ત્રીના શરીરમાં રાગાંધ કેમ થાય છે? ઇત્યાદિ સ્ત્રીના શરીરની અશુચિતા વિચારે ધન્ય છે મુનિ જગુકુમારને!! જેણે નવપરિણીત આઠ પદ્મિની સ્ત્રી તથા નવાણુકોડ સોનેયા એક ક્ષણમાત્રમાં તેજી દીધાં! તેનું માહાત્મ્ય વિચારે, અને શ્રી શૂલ્કિજી તથા સુદર્શન શેઠના શિયલનું માહાત્મ્ય વિચારે વહ્લી કપાય જીતવાના ઉપાય ચિંતવે, તથા જાવસ્થિતિનો વિચાર કરે, અને ધર્મમનોરથ જાવનાની ચિંતવના કરે

કપાય જીતવાનો ઉપાય આ પ્રમાણે ક્રોધને ક્ષમાથી જીતે, માનને નમ્રતાથી જીતે, માયાને સરલતાથી જીતે, લોચને સંતોષથી જીતે, રાગને વૈરાગ્યથી જીતે, દ્રુપને મિત્રતાથી જીતે, મોહને વિવેકથી જીતે, કામને, સ્ત્રીના શરીરની અશુચિત્વ જાવનાથી જીતે, મત્સરને મનની મોટાઈથી જીતે, વિષયને સંયમથી જીતે, યોગને ગુપ્તિથી જીતે, આલસને ઉદ્યમથી જીતે, અવિરતિપણને વિરતિપણથી જીતે, આ પ્રમાણે સર્વ સુખેથી જીતી શકાય છે પૂર્વે મહાન્ પુરુષોએ આ રીતિયંજ કપાયને જીતેલ છે

જાવસ્થિતિ મહાદુઃખરૂપ છે ચારે ગતિમાં જીવનાના પ્રકારે દુઃખ પામી રહ્યા છે નરકગતિના સાતે નરકોમાં અત્યંત ક્ષેત્ર વેદના છે. ચાર ન-

રકમાં પરસ્પર શસ્ત્રોથી ડીરેલી વેદના છે, અને ત્રણ નરકમાં પરમાધા-
મી કૃત વેદના છે આંખ વધ કરી ડાહીયેં તેટલો કાલ પણ નરકવાસી
જીવોને સુખ નથી. માત્ર ડુઃખજ પૂર્વ જન્મના કરેલા પાપથી ડડય પા-
મેલ છે. રાત અને દિવસ એક સરખાં ડુઃખમાં જાય છે નરકગતિમાં જીવ
જેટલુ ડુઃખ જોગવે છે, તેનાથી અનેતગણું ડુઃખ નિગોદમાં તે જોગવે છે.
તિર્યંચ ગતિમાં અકુશ, પોણા, લાકડીના પ્રહાર, શૃંગમોડન, ગલમો-
ડન, તોડન, ઠેદન, જેદન, દહન, અંકન, પરવશત્વાદિ અનેક ડુઃખ, જીવ
પામે છે મનુષ્યગતિમાં ગર્જમાં રહેવાનું ડુઃખ, જન્મ જરા મરણનું ડુઃખ,
રોગ વ્યાધિ દરિદ્રતા પ્રમુખનુ નાના પ્રકારનું ડુઃખ, માતા, પિતા, સ્ત્રી, પુ-
ત્રના મરણાદિથી થતુ ડુઃખ ઇત્યાદિ અનેક તરેહનું ડુઃખ જીવ પામે છે.
દેવગતિમાં ચ્યવનનું ડુઃખ, દાસપણનું ડુઃખ, પરાજય, ઈર્ષ્યાદિ અનેક
ડુઃખ છે, ઇત્યાદિ જવસ્થિતિ વિચારે.

ધર્મમનોરથજાવના આ પ્રમાણે કરે. શ્રાવકના ઘરમાં જ્ઞાન, દર્શન,
વ્રતસહિત દાસ થઈ જાઉં તો પણ સારું છે, પરંતુ મિથ્યાદૃષ્ટિમાં ચક્ર-
વર્તી રાજા પણ થવાની વાંઠા ન કરે. વલી ક્યારે હું સંવેગી વૈરાગ્યવંત
ગીતાર્થ ગુરુના ચરણારવિદમાં સ્વજનાદિ સંગરહિત પ્રવ્રજ્યા પ્રહણ ક-
રીશ ? તથા ક્યારે હું તિર્યંચના તથા પિશાચના જયથી નિઃપ્રકંપ થઈ
સ્મશાનાદિ જૂમિમાં વિધિપૂર્વક કાયોત્સર્ગ કરીશ ? વલી ક્યારે હું ત-
પથી કૃશ શરીર વાલો થઈ ઉત્તમ પુરુષોનો માર્ગ વહન કરીશ ? ઇત્યાદિ
જાવનાથી કામકટકને જીતે ॥ ઇતિ શ્રાદ્ધવિધિગ્રંથાનુસારરાત્રિકૃત્યં ॥

હવે શ્રાવકનાં પર્વકૃત્ય લક્ષીએ ઠીએ અષ્ટમી, ચતુર્દશી આદિ પર્વના
દિવસોએ ધર્મની પુષ્ટિ જે કરે તેનું નામ પૌષધ છે. જલા વ્રતવાલા શ્રા-
વકે પર્વને દિવસે અવશ્ય પૌષધ કરવો જોઈએ જો પર્વને દિવસે શરી-
રમાં શાતા ન હોય, અને પૌષધ ન કરી શકે તો બે વાર પ્રતિક્રમણ કરે;
તેમજ બહુવાર સામાયિક તથા દિશાવકાશિક વ્રત શૃંગીકાર કરે. પર્વ-
દિવસોમાં બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાલે આરંજ વર્જે વિશેષ તપ કરે. ચૈત્યપરિપાટી
કરે સર્વ સાધુર્જને નમસ્કાર કરે સુપાત્રદાન, દેવપૂજા, ગુરુજક્તિ, ઇત્યા-
દિ સર્વ, વીજા દિવસો કરતા વિશેષ રીતે કરે. ધર્મ કરણી નિરંતર
કરવી તે સારુ છે, જો નિરંતર ન કરી શકાય તો પર્વને દિવસે તો અવ-

इय करवी जोइये. पर्वना दिवसो आ ठे-अष्टमी, चतुर्दशी, पूर्णमासी, अ-
मावास्या, आ एक मासमां ठ पर्व, अने पखवाडीआमां त्रण पर्व, तथा
बीज, पांचम, अष्टमी, एकादशी, चतुर्दशी आ पांच तिथि, तीर्थकरोये
वर्णवेदी ठे बीजने दिवसे वे प्रकारनाधर्मनु आराधन करे, पंचमीने दि-
वसे ज्ञाननु आराधन करे, अष्टमीने दिवसे आठ कर्मनो नाश करवा त-
पश्चर्या प्रमुख करे, एकादशीने दिवसे अगीआर अगनुं आराधन करे,
चतुर्दशीने दिवसे चौद पूर्वनु आराधन करे, आ पांच तथा पूर्वोक्त पूर्ण-
मासी अने अमावास्या, एम ठ पर्व थयां वर्षमां ठ अष्टाष्ट पर्व ठे. चातु-
र्मासिक पर्वोमा सर्वथा आरंजनो त्याग जो न करी शके, तो स्व-
द्वपतर आरंज करे पर्वने दिवसे सर्व सचित्त आहार वर्जे, श्रावकें निर-
तर सचित्त आहार वर्जवो जोइये, जो तेम न करी शके तो पर्वने दिव-
से तो अवश्य वर्जवो जोइये पर्वना दिवसोमां स्नान, शिरमुडन, केश-
गुथन, वस्त्रधोवन, वस्त्र रगवां, गाढां ह्वादि चलाववां, धान्यना ठोड वां-
धवा, कोश अरहट्ट (रेंट) चलाववा, दखबु, जरडबु, पत्र, पुष्प, फल, तोड-
वां, सचित्त खडी, लीली वनस्पति विगेरे मर्दन करवी, लीपबु, माटी खो-
दवी, घरघधाववां इत्यादि सर्व आरंजनां काम यथाशक्ति त्यागवां जोइये,
तथा सर्व सचित्त आहारनो जो त्याग न करी शके, तो केटलीएक वस्तु-
उ नाम लइ खावानी ठुट राखे, विशेषनो त्याग करे. ठये अष्टाष्टमां जि-
नराजनी पूजा करवी, तप करबु, ब्रह्मचर्य पालबु ठये अष्टाष्टमां चैत्र त-
था आसो महिनानी एम वे अष्टाष्ट शाश्वती ठे आ दिवसोमां वैमानि-
क देवता उंण नदीश्वरादिमा यात्रा उत्सव करे ठे बाकीनी त्रण अष्टाष्ट
त्रण चोमासानी तथा चोथी पर्युपण पर्वनी, सर्व मली ठ अष्टाष्ट ठे

प्रज्ञात समये प्रत्याख्याननी वेलायें जे तिथि होय, ते जैनमतमां मा-
नवी प्रमाण ठे सूर्योदयनां अनुसारें लोकमा पण दिवसनो व्यवहार हो-
वाथी तेम मानबु प्रमाण ठे. तथा च निशीथज्ञाप्ये ॥ चउमासीअ वरीसे,
पखिय पचठमीसु नायवा ॥ ताऊ तिहिउं जासिं, उदेइ सूरु न अन्नाउं
॥ १ ॥ पूआ पचखाण, पडिकमण तहय नियमगहण च ॥ जीये उदेइ सू-
रो, तीये तिहिये उकायव ॥ २ ॥ उदयस्मि जातिहिसा, पमाणमिअरी-
कीरमाणीये ॥ आणा जगण वत्या, मिष्ठत विराहण पावे ॥ ३ ॥ अर्थ-

चौमासी, संवत्सरी, पक्षी, पंचमी, अष्टमी, आ तिथिर्जसूर्योदयमां होय ते प्रमाण ठे. अन्यथा नहि. पूजा, प्रतिक्रमण, प्रत्याख्यान, नियमग्रहण, जे तिथि सूर्योदयमां होय, ते दिवसेज करवा जोश्ये, जे तिथि सूर्योदयमां होय तेज प्रमाण ठे, उदयतिथि विना जे कोइ बीजी तिथि करे, माने, ते आज्ञाविराधक, अनवस्थाकारक, मिथ्यादृष्टि ठे पाराशरस्मृति आदिमां पण लरयुं ठे ॥ आदित्योदयवेलायां, या स्तोकापि तिथिर्नवेत् ॥ सा संपूर्णेति मंतव्या, प्रभुता नोदय विना ॥ १ ॥ उमास्वातिवाचकप्रधोपश्चैवं श्रूयते ॥ क्ये पूर्वा तिथि कार्या, वृद्धो कार्यातथोत्तरा ॥ श्रीवीरज्ञाननिर्वाणं, कार्यं लोकानुगैरिह ॥ १ ॥

वली श्री अर्हंतोना जन्मादि पचकल्याणकना दिवसो पण पर्वमां ठे जे वे, त्रण कल्याणकनो दिवस होय ते विशेषे करी पर्वनो मानवो जोश्ये शास्त्रोमां श्रवण करीये तीये के श्रीकृष्ण वासुदेव सर्व पर्वनुं आराधन करवामां पोताने असमर्थ जाणीने, श्रीनेमिनाथ जगवानने पूठता ह्वा हे जगवन् ! उत्कृष्ट पर्व कयु ठे ? जगवंतें कछुं के हे श्रीकृष्ण ! मागशिर शुद्ध एकादशीनो दिवस सर्वोत्तम पर्व ठे, कारण के ते दिवसें श्रीजिनेन्द्रोनां पांच कल्याणक थयेलां ठे, सर्वे क्षेत्रोनां मली दोढसो कल्याणक थयेलां ठे. पठी श्रीकृष्ण वासुदेवें मौन पोषधोपवास करी ते दिवस मान्यो, त्यारथी “यथा राजा तथा प्रजा” एन्यार्ये सर्व लोक एकादशी मानवा लाग्या, ते आज सुधी प्रसिद्ध ठे

बीज, पंचमी, अष्टमी, एकादशी, चतुर्दशी आ तिथियोमां प्राय जीवो परजवना आयुष्यनो वध करे ठे, ते कारणथी आ तिथियोमां धर्मकरणी विशेष करवी जोश्ये. वली पर्वना महिमाना प्रजावथी अधर्मी, तथा निर्दय पण धर्मी अने दयावान् थइ जाय ठे, कृपण पण धन खरचे ठे, कुशील पण सुशील थइ जाय ठे, ते जयवंत रहो, जेणे संवत्सरी, चातुर्मासी आदि उत्तम पर्वोनुं कथन करेल ठे जे अन्योये चलावेलां पर्व ठे तेमां आग लगाववी, जीवमारवा, रोवां, कुटवां, धूल उडाडवी, वृद्धो तोडवां इत्यादि नाना प्रकारनां पाप थाय ठे, अने जे पर्व अरिहंत परमेश्वरें कथन करेल ठे, तेमां तो निःकेवल धर्म कृत्योज करवां कहेल ठे. ते का-

રણથી પર્વ દિવસે પૌષધાદિ કરે પૌષધના જ્વેદ તથા વિધિ, સર્વ શ્રાદ્ધવિધિ આદિ ઘૃથોથી જાણી લેવી

હવે ચૌમાસિક કૃત્ય લખીએ ઠીએ ચોમાસામાં વિશેષ નિયમ ગ્રહણ તથા પરિગ્રહનું પરિણામ કરવું જોઈએ આ કૃતુમાં વહુ જીવોની ઉત્પત્તિ થાય છે, તે કારણથી ગાઢા, હલ પ્રમુખ ન ચલાવવાં જોઈએ આંવાની કેરી-મા કીડા પડી જાય છે, તેથી તે ન ખાવી જોઈએ દેશવિચાર આંવાની ઘા-વતમાં વિવિધ છે નિયમ વે પ્રકારના છે ૧ સુનિર્વાહ, ૨ હુર્નિર્વાહ ધનવં-તોને વ્યાપારનો ત્યાગ, અને અવિરતિયોને સચિત્તનો ત્યાગ, રસનો ત્યા-ગ, શાકપત્રનો ત્યાગ તથા સામાયિકાદિનો અગીકાર હુર્નિર્વાહ છે અને દેવપૂજા, દાન, મહોત્સવાદિ સુનિર્વાહ છે, નિર્ધનોને તેડનાથી વિ-પરીત રીતે છે, અને ચિત્તની એકાગ્રતા કરવી, તે તો સર્વને હુષ્કર છે, તેથી હુર્નિર્વાહ નિયમો ન લઈ શકાય તો, સુનિર્વાહ નિયમો અગીકાર કરે ચોમાસામાં પરગામ ન જાય, જો નિર્વાહ ન થઈ શકે તેમ હોય તો, જે ગામ અવશ્ય જવું પડે તે વાદ કરીને વીજા ગામોની મુસાફરી ન કરે સર્વ સચિત્તનો ત્યાગ કરે નિર્વાહ ન થઈ શકે તેમ હોય તો સચિ-ત્તનું પરિમાણ કરે નિરતર વે ત્રણવાર જિનરાજની અષ્ટપ્રકારી પૂજા ક-રે. દેવવંદન કરે, જિનમંદિરોમાં સર્વ જિનવિંબોની પૂજા વંદના કરે, સ્ના-ત્રપૂજા, મહામહોત્સવ, પ્રજાવના પ્રમુખ કરે ગુરુને વૃહત્ વંદના અને વી-જા સર્વ સાધુર્લને પ્રત્યેક વંદના કરે, ચતુર્વિંશતિ સ્તવનો કાયોત્સર્ગ ક-રે, અપૂર્વ જ્ઞાનનો પાઠ કરે, ગુરુની વૈચ્યાવચ્ચ કરે, બ્રહ્મચર્ય પાલે, અચિત્ત પાળી પીચે, સચિત્તનો ત્યાગ કરે વાસી વસ્તુ, વિદલ, રોટલી, પુરી પ્ર-મુખ, પાપડ, વડી, શાકની સુકવણી, પત્રના શાક, ખારેક, રજૂર, ડાં-દા, લાડ, શુઠ, પ્રમુખ, આ સર્વે નીલફૂલ લાગી જવાથી અને કથવા તથા લટ અને કીડા પડી જવાથી ખાવા યોગ્ય રહેતાં નથી, તે કારણ-થી તેમનો ત્યાગ કરે કદાચિત્ પૌષધાદિ વિશેષ કાર્યમા લેવું પડે તો સમ્યક્ રીતિએ શોધીને વાપરે વહી પલગ, સ્નાન, પગરખાં, દાતણ ઇ-ત્યાદિનો ત્યાગ કરે આચરણ ધોવા, વસ્ત્ર રંગવાં પ્રમુખનો નિપેધ કરે ઘર, હાટ, ખેત, લાટ, પાટ, ઈંકાં, ઘી તેલનાં વાસણો, ઇંધન પ્રમુખ-માં નીલફૂલ લાગી જાય છે, તેથી તેની રક્ષા વાસ્તે પ્રથમથીજ ચુના

પ્રમુખ લગાવે મેલ દૂર કરે. ધૂપમાં ન નાખે, શીતલ સ્થાનમાં રાખે દિવસેં વે ત્રણ વખત પાણી ગલે. તેલ, ગોલ, ઠાશ પ્રમુખનાં વાસણોનાં મુખો ચલાથી ઢાંકી રાખે. ઝંસામણતું પાણી તથા સ્નાનતું પાણી જ્યાં જીવાકુલ ઝૂમિકા ન હોય, ત્યાં થોડું થોડું ટુડું ટુડું નાચી દે ચૂલા અને ઢીવા ઝઘાડા ન રાખે. ઝાંડબુ, દલબુ, જરડબુ, વાસણો ધોવાં, વસ્ત્ર ધોવા, ઇત્યાદિ કામો ચલાપૂર્વક કરે. જિનમંદિર અને ધર્મશાલા સમરાવી રાખે, યથાશક્તિ ઉપધાન, તપ, પ્રતિમા આદિ વહન કરે. ઇંદ્રિય, કપાયને જીતે. યોગશુદ્ધિ તપ, વીશ સ્થાનક તપ, અમૃત અષ્ટમી તપ; એકાદશાંગ તપ, ચૌદ પૂર્વ તપ, નમસ્કાર તપ, ચોવીશ તીર્થકરનાં કલ્યાણિક તપ, અક્ષયનિધિ તપ, દમયંતી તપ, જડમહાજડાદિ તપ, સંસારતારણ અષ્ટાશ્વ તપ, પદ્મમાસાદિ વિશેષ અનેક પ્રકારથી તપ કરે રાત્રિએ ચતુર્વિધ આહાર, ત્રિવિધ આહાર ત્યાગ કરે. પર્વ દિવસેં વિકૃતિ ત્યાગે, પર્વ દિવસેં પોષધ ઉપવાસાદિ કરે. નિરંતર પારણાને દિવસેં અતિથિ સંવિજાગ કરે ચાતુર્માસિક અગ્નિગ્રહ પૂર્વાચાર્યોં આ પ્રમાણે વતાવેલા ઠે- જ્ઞાનાચારમાં, દર્શનાચારમાં, ચારિત્રાચારમાં, તપશ્ચારમાં તથા વીર્યાચારમાં ડ્રવ્યાદિ અનેક પ્રકારના અગ્નિગ્રહ કરે, તે રીતિ આ પ્રમાણે જ્ઞાનાચારમાં શક્તિ અનુસારે સૂત્ર વાંચે, શ્રવણ કરે, ચિતવે, શુક્લ પચમીના રોજ જ્ઞાનની પૂજા કરે દર્શનાચારમાં દેરાસરમાં કાજો કાઢે, પ્રમાર્જન કરે, લીંપે, ગુહલી કરે, મંડલ પૂરે, ચૈત્ય જિન પ્રતિમાની પૂજા કરે, દેવવંદન કરે, જિનવિવોને નિર્મલ કરે, ચારિત્રાચારમાં જીવની ચલા કરે વનસ્પતિમાં કીડા પડ્યા હોય તો ચાર ન લગાવે, ઇંધનમાં, જલમાં, ધાન્યમાં, અગ્નિમાં જીવ પડ્યા હોય તેની રક્ષા કરે. કોશના ઉપર કલંક મૂકે નહિ, કોશને કઠણ વચન બોલે નહિ, તોઠડાશ્ચી કોશને બોલાવે નહિ, દેવ ગુરુના સોગદ ચાલ નહિ, કોશની ચાઢી ચાલ નહિ, કોશની નિદા કરે નહિ, માતા પિતાને દુઃખ લાગે તેવાં પ્રછન્ન કામ કરે નહિ નિધાન તથા પહેલું ધન દેહી, જેમ શરીર અને ધર્મ ન વગડે તેમ પ્રવર્તે દિવસેં બ્રહ્મચર્ય પાલે રાત્રિએ સ્વદારાસંતોષ માત્ર કરે. ધનધાન્યાદિ નવપ્રકારના પરિગ્રહતુ ઇષ્ટાપરિમાણ વ્રત કરે. દિશાવકાશિક વ્રત કરે સ્નાન, વિલેપન, આજ્ઞરણ,

पुष्प, तंबोला, अगार, बरास, केशर, कस्तूरि विगेरे जोगववानी वस्तुजनुं परिमाण करे मजीठ, लाख, कसुवो, गल्ली विगेरेथी रंगेलां वस्तुजनुं परिमाण करे जांबु, नारंगी, सतरा, सफरजन, डाढ़, दाडिम, बीजोरा, नाखियर प्रमुख वस्तुज तथा लीला शाक पत्रादि खावा योग्य होय तेनु परिमाण करे, अनतकायादि पदार्थनो त्याग करे हीरा, माणिक, मोती, सोनु, रुपु इत्यादि वस्तुजनुं, परिमाण करे विगय तथा विगयगतनुं परिमाण करे. वस्त्र धोवां, ज्ञांत लीपवी, गार करवी, दलवा, खांडवानो नियम करे पाणीमां धूवका मारे नहि रांधवानु परिमाण करे व्यापारनु परिमाण करे व्यापार संवधें वा हरेक कार्यपरत्वे जूठी साह्मी न पूरे, चोरीनो त्याग करे परस्त्री साथे जापण तथा तेनुं देखवुं पण वजें, अनदंडधीर्थ न दढावानो उपयोग राखे, सामायिक, पौषध करे, अतिथिसविज्ञाग करे, आ सर्वनु निरतर नियम करे जिनमदिरमा निरतर सारसंज्ञाल राखे, पर्वना रोज तप करे, उजमणुं यथाशक्ति करे धर्मना रक्षणवास्ते पाणीनु गलण तथा मुहपत्ति प्रमुख आपे, औषध आपे, यथाशक्ति साधर्मीवात्सल्य करे गुरुनो विनय करे मासेंमासे अमुक सामायिक करे, वर्षमा अमुक पौषध करे. इतिश्राद्धश्राविकाचातुर्मासिकनियमस्वरूप ॥

हवे श्रावकोनां वर्षकृत्य धार द्वारथी लखीए ठिए

१ प्रथम संघपूजा करे खड्गव्य अनुसार अत्यंत आदरसत्कारथी साधु साध्वी योग्य, निर्दोष वस्त्र, कांवल, उंधा, सूत्र, उन, पात्र, तुंबी, दंड, दंडिका, सोइ, कागल, दोतीआं, लेखण, पुस्तकादि श्रीगुरुनी सेवामा राखे, बीजा पण सयमना उपकारी उपकरण होय ते पण आपे, जेम के प्रातिहारक, पीठ, फलक, पाटप्रमुख सर्व साधुजने आपे, तथा श्रावक, श्राविकारूप संघनी जक्ति यथाशक्ति पेहेरामणी प्रमुख करी सत्कार करे देवगुरुना गुणोनुं गायन करनारा गधर्वादि याचकोने पण यथोचित दान आपे सघनी पूजाना त्रण प्रकार ठे १ उत्कृष्ट, २ मध्यम, ३ जघन्य सर्वदर्शनपूर्वक सर्वसत्कारथी सघनी पूजा करवी ते उत्कृष्ट पूजा सूत्रमात्रथी पूजा करवी ते जघन्यपूजा शेष सर्वमध्यम पूजा ठे अधिक खर्च करवानी शक्ति न होय तो, गुरुने मात्र मुखवस्त्रिका

आपी पूजा करे, वे चार श्रावक, श्राविकाउने सोपारी प्रमुख वर्षे प्रत्ये
आपे, ए प्रमाणे बहुमानशी संघपूजा करे तो निर्धनने पण महाफल ठे
यत ॥ संपत्तौ नियमाशक्तौ, सहनं यौवने व्रतं ॥ दारिद्र्ये दानमप्यल्पं,
महालाजाय जायते ॥ १ ॥

१ साधर्मी वात्सल्य करे सर्व साधर्मीउं वा केटलाएकोनी यथाशक्ति
यथायोग्य जक्ति करे. पुत्रना जन्मोत्सवमां, विवाहमां तथा बीजां अनेक
कार्योमां साधर्मिउने निमंत्रणा करीने विशिष्ट जोजन, तांबूल, वस्त्राजर-
णादि आपे कोइ साधर्मिने कांइ कष्ट श्रावी पडे तो पोतानुं धन खरची कष्ट
दूर करे. जो कोइ साधर्मी निर्धन थइ गयो होय तो धननो सहाय आपे.
परदेशमां खरची जुट थयो होय तो खरची आपी पोताने देश पहुँचाडे.
धर्ममां अस्थिर थनारने स्थिर करे सिद्धाताने सहाय करे साधर्मी प्रमा-
दि थइ गयो होय तो प्रेरणा करी उद्योगी करे साधर्मीउने विद्याज्यास
करावे साधर्मिउने वांचना, पृष्ठना, परावर्तना, अनुप्रेक्षा तथा धर्मकथा-
नो सहाय करे धर्मकरणीनी सहायतावास्ते पौषधशाला प्रमुख वधावे, श्रा-
वक, श्राविका निराश्रितोना उद्धार वास्ते जंडोल करे. श्रावकोनी जेम
श्राविकाउनु पण दरेक कार्यमां वात्सल्य करे. श्राविकापण ज्ञान, दर्शन,
चारित्र, शील, संतोषवाली होयठे सधवानी जेम विधवाउं पण जे धर्म-
मां अनुरक्त होय तेमनु वात्सल्य करे. विधवाउंने अनेकरीतें धर्मकार्यो-
मां योजे तेउनु माता तरेहू तथा वेन, दीकरी तरेहू हित चितवे राजा-
उं जे श्रावक होय, तेउने तो अतिशिसंविज्ञागव्रत, साधर्मिउनु वात्सल्य
करवाथी थइ शके ठे मुनिउने राजपिड कटपतु नथी, तेथी श्रीजरतच-
क्री तथा दंडवीर्य राजा प्रमुखें ते प्रमाणेज करेल ठे श्रीसन्नवनाथ जगवं-
तना जीवे त्रीजा जवमां वातकीखंडना ऐरवत क्षेत्रनी क्षेमपुरी नगरीमां
विमलवाहन राजाने जवे महाकुशलमां सर्वसाधर्मिउने जोजन प्रमुखनी
सहायता आपवाथी तीर्थकर नामकर्म उपार्जन करेल ठे, तेमज देवगिरि
मांडवगढमां शाह जगत्सिंहे तथा थिरापड नगरमां श्रीमाल आजूयें
त्रणसो साठ साधर्मिउने धन आपी पोतानी तुल्य करेल ठे, तथा शाह
सारंगादि अनेक पुरुषोयें साधर्मिउनु अनेक तरेहूथी वात्सल्य करेल ठे.

३ यात्राविधि लखीये ठीये. दरेक वर्षे जघन्यथी एक यात्रा तो अव-

શ્ય કરવી જોઈએ. યાત્રાના ત્રણ પ્રકાર છે. ૧ અઘાડ્યાત્રા, ૨ રથયાત્રા, ૩ તીર્થયાત્રા, અઘાડ્યામાં વિસ્તાર સહિત સર્વ ચૈત્ય પરિપાટી કરે, તેનુનામ ચૈત્યયાત્રા પણ કહેવાય છે. રથયાત્રા શ્રીહેમચક્રસૂરિકૃત પરિશિષ્ટપર્વમાં જેમ સપ્રતિ રાજાએ કરેલ છે, તેમ કરે, તથા મહાપદ્મરાજા ચક્રવર્તિયે જેમ માતાના મનોરથ પૂર્ણ કરવાવાસ્તે કરેલ છે, તેમ કરે, અને જેમ શ્રી-કુમારપાલ રાજાએ રથયાત્રા કરી છે તેવીરીતે કરે.

તીર્થયાત્રા આ પ્રમાણે કરે શ્રીશત્રુજય, રૈવતાચલાદિ તીર્થ, તથા તીર્થકરોનાં જન્મ, દીક્ષા, જ્ઞાન, નિર્વાણ અને વિહારજૂમિ, આ સર્વ સ્થલ, જઘ્યજીવોને પ્રચૂત શુચ્છાવના સપાદક છે, તે કારણથી સસારથી તરવાનાં કારણો હોવાથી તે તીર્થ કહેવાય છે તે તીર્થજૂમિમાં જવાથી સમ્યક્ત્વ નિર્મલ થાય છે. જિનશાસનની ઉન્નતિ વાસ્તે જે રીતિયે યાત્રા કરવી જોઈએ, તે રીતિ આ પ્રમાણે છે પ્રયાણના સ્થાનથી યાત્રાના સ્થાન સુધી ૧ નિરતર એકવાર યોજન કરે, ૨ સચિત્તનો પરિહાર કરે, ૩ જૂમિ-શયન કરે, ૪ બ્રહ્મચર્ય પાલે, ૫ સર્વ સામગ્રી વિચ્છેદન ઠતા પગે ચાલે, ૬ સમ્યક્ત્વની નિર્મલતાપૂર્વક વને વચ્ચે પ્રતિક્રમણ ક્રિયા કરે વલી રાજાની આજ્ઞા લઈ યાત્રાગમન કરે. વિશિષ્ટ મંદિરોને સજાવે. વિનય, વહુ-માનસહિત સ્વજન તથા સાર્થર્મિડને લોલાવે, ગુરુને સાથે પધારવાની નિમંત્રણા કરે, અમારી પડદા ફેરાવે, જિનમંદિરમાં મહાપૂજા, મહોત્સવ કરાવે, સ્વર્ચીવિનાનાને સ્વર્ચી આપે, વાહનરહિતને વાહન આપે, નિરાવારને યથાયોગ્ય આધાર આપે, સાર્થવાહની જેમ ઉદ્ઘોષણ કરાવી લોકોને ઉત્સાહવંત કરે, આડવર સહિત તંબુ, ઢેરા, ચરુ, ચાલ, વાસણો, પ્રમુખ સાથે લે, ગાડાં, રથ, પાલખી પ્રમુખ વાહનો તથા ઘોડા ઉટ પ્રમુખ જાનવરો સાથે સજ્જા કરાવે, શ્રીસઘની રક્ષાવાસ્તે ગૂરવીર યોદ્ધાને સાથે લે, યોદ્ધાને તલવાર, વંદુક ઇત્યાદિ હથેલીઆરો આપે, ગીત, નાટક, વાજિત્ર પ્રમુખ સામગ્રી યથાયોગ્ય મેલવે પઠી શુચ્છમુહૂર્તે, શુચ્છ શુક્રને પ્રસ્થાન (પ્રયાણ) કરે, યોજનાદિથી શ્રીસઘનો સત્કાર કરે, સંઘપતિનું તિલક કરાવે, સઘનુ પ્રયાણ થયા પઠી ઉત્તરોત્તર મુકામ કરવાનો વદો-વસ્ત કરે, રક્ષાપાલોને રસ્તામાં આગલ, પાઠલ, સાથે રાખે, સઘ મુકામ પહોંચતા તેમને ઉતરવાની ગોઠવણ કરાવે, રસ્તામાં કોઈની ગાડી પ્રમુખ

जांगी जुटी जाय तो समरावी आपे, सर्वप्रकारें यथायोग्य संघने सहाय आपे, ग्राम, वा नगरें ज्यां जिनमंदिर आवे त्यां महाध्वजा आपे, चैत्य-परिवाडी आदि महोत्सव करे, जीर्ण चैत्योनो उद्धारकराववा सहाय आपे, ज्यारे तीर्थेने देखे त्यारे ह्रीरा, मोती, सुवर्ण आदिथी वधावे, लाड-वा प्रमुखना व्हाणा करे, साधर्मीवात्सल्य तथा यथोचित दान आपे; ज्यारे तीर्थमां प्रवेश करे त्यारे मोटा उत्सवथी प्रथम हर्षपूजामां धन चढावे, प्रदक्षिणा करे, अष्टप्रकारी, सत्तरजेदी, स्नात्रपूजा विगेरे अनेक प्रकारनी पूजा करे, धीनी धारा दे, पुष्पघर, कदलीघर प्रमुख बनावे, महाध्वजा चढा-वे, पूजाराप्रमुखने पेहेरामणी आपे, कोइ पण मांगनारने ना कहे नहि, रात्रि जागरण करे, अनेक प्रकारे गीत नृत्यादि उत्सव करे, तीर्थोपवास ठठ प्रमुख तपश्चर्या करे, अक्षतना अनेक प्रकारथी मंडल पूरे, अनेक प्रकारना फल तथा नैवेद्य, एकसो आठ, चोवीश, वासी, वावन, वहों-तेर आदि ढोवे, सर्व ज्ञद्य जोजननो थाल ढोवे, चंदरवा, अंगलूहणा सुंदर अनेक प्रकारे आपे, तीर्थस्थानमां दीपक वास्ते धी, तेल आपे, पू-जानी सामग्री वास्ते, चदन, केशर, बरास, कस्तूरि, अंगर, दशांग, क-लश, धूपधाणा, आरति, जालर, चामर, थाल, रकेवी, आजरण प्रमुख अनेक उत्तम वस्तुं आपे, देरी करावे, कारीगरोने सत्कार आपे, ती-र्थना वगडेला कामने समरावे, सार संजाल वास्ते वंदोवस्त करे, तीर्थ-रक्षकोजुं बहु सन्मान करे, पेहेरामणी आपे, साधर्मीवात्सल्य तथा गुरु-जक्ति करे आ प्रमाणे यात्रा करी तेवीज रीते पाठा स्वस्थानके आवे, स-मतायुक्त सर्व क्रिया करे अने वर्षसुधी तीर्थ व्रतकरे, इति यात्राविधि ॥

हवे स्नात्र विधि लखीये ठीये जिनमंदिरमां स्नात्र महोत्सवमां धी-नो मेरु करे, अष्टमंगल प्रमुखनी रचना करे, फल नैवेद्यादि ढोवे, उत्तम प्रकारना केशर, चदन, पुष्प, अंबर प्रमुख लावे, सकल श्रावक समुदा-यने मेलवी गीत नृत्यादि आडंबरथी महापूजा रचावे, डुकूलादि महा-ध्वजा आपे, प्रौढ आडवरथी प्रज्ञावना निरंतर वा पर्व दिवसे करे, पर्व दिवसे पण न करी शके तो वर्षमां एकवार अवश्य करे. स्नात्र महोत्सव-मां स्वधननो व्यय योग्य रीते करे. जीनमतनो उद्योत थाय तेम करे.

देवद्वयनी वृद्धिवास्ते अनेक प्रकारे लोकोने उत्साह वधे तेवा कार्यो

કરે, પૂજામાં, માલા ચઢાવવા પ્રમુખ કાર્યોમાં દેવદ્રવ્યની વૃદ્ધિ થાય તેવી યોજના કરે કેશર, ચંદન, વરાસ પ્રમુખ અનેક વસ્તુ યથાશક્તિ મુજબ પ્રતિ વર્ષે આપે.

સુદર આંગી, પત્રજગી, સર્વોગ આજ્ઞરણ, પુષ્પગૃહ, કદલીગૃહ, પ્રમુખની રચના કરે, વિવિધ યત્રાદિકની રચના કરે, ગીત, નૃત્યાદિ મહોત્સવ કરે, મહાપૂજા રાત્રિ જાગરણ કરે

શ્રુતજ્ઞાન પુસ્તક પ્રમુખની પૂજા કર્પુરાદિથી નિરંતર સુગમ ઠે, અને પ્રશસ્ત વદ્ધાદિથી વિશેષ પૂજા તો પ્રતિમાસ શુક્લ પંચમીનારોજ શ્રાવકે કરવી યોગ્યઠે જો શક્તિ ન હોય તો પણ વર્ષમાં એકવાર તો અવશ્ય પૂજા કરે તેનું વિસ્તારથી સ્વરૂપ જ્ઞાનજ્ઞતિ દ્વારમાં લખવામાં આવશે

પચપરમેષ્ઠિ નમસ્કાર, આવશ્યક સૂત્ર, ઉપદેશમાલા, ઉત્તરાધ્યયનાદિ જ્ઞાન દર્શનનો તપ કરી જઘન્યથી એકવાર ઉદ્યાપન (ઉજમણ) કરે, જેથી લક્ષ્મીની સફલતા થાય, ઝ્યારે જપ તપનું ઉદ્યાપન કરે, ત્યારે ચૈત્યઉપર કલશારોહણ કરે, ફલ ચઢાવે, અદ્વૈત પાત્રના મસ્તક ઉપર અદ્વૈત ચઢાવે જેમ જોજન ઉપર તાંબુલ અપાય ઠે તેમ, આ ધાવતમાં પણ જાણવું ઉજમણની વિધિ શાસ્ત્રાંતરથી જાણી લેવી

તીર્થોની પ્રજાવનાવાસ્તે વાજતે ગાજતે પ્રૌઢ આહવરથી ગુરુનો પ્રવેશ-મહોત્સવ કરાવે આ કથન વ્યવહાર જાણ્યમાં ઠે. તેમ કરવાથી જિનમતની પ્રજાવના થાયઠે શ્રીસઘનું પણ યથાશક્તિ વહુમાન, પૂજા, જ્ઞતિ કરે. નાલિયેર પ્રમુખની પ્રજાવના કરે, તાંબુલ પ્રદાનરૂપ જ્ઞતિ કરે, તેમ કરવાથી શાસનની ઉન્નતિ થાયઠે, અને શાસનની ઉન્નતિથી તીર્થંકરગોત્ર ઉપાર્જન થાયઠે આ કથન જ્ઞાતાસૂત્રમાં ઠે

ગુરુનો યોગ પ્રાપ્ત થયે ઠતે, જઘન્યથી વર્ષમાં એકવાર આલોચના લે, પોતાના કરેલા સર્વ પાપ ગુરુની સન્મુખ પ્રગટ કરે, ગુરુ જે પ્રાયશ્ચિત્ત આપે તે અગીકાર કરે, ફરી તેવું પાપ ન કરે, તેનું નામ આલોચના ગૃહણ કરવીઠે, એમ આરૂઠ્ઠ જીતકલ્પાદિમાં વિધિ લખીઠે. પદ્મપઠી, ચાર માસ પઠી, એક વર્ષ પઠી, હલ્કુદ્ધ વાર વર્ષ પઠી, નિશ્ચયે આલોચના કરે. પોતાના શલ્ય કાઢવાવાસ્તે, ક્ષેત્રથી સાતસો યોજન અને કાલથી વારવર્ષ-સુધી ગીતાર્થ ગુરુની અન્વેષણા કરે, તે ગીતાર્થ ગુરુ કેવા હોય ? મન,

वचन, काया जेनां स्थिर होय, चारित्रवंत होय, आलोचना गृहणमां कुशल होय, प्रायश्चित्तना जाणकार होय, विपाद रहित होय, एवा गीतार्थ गुरु होय, ते आलोचना प्रायश्चित्त आपवा योग्य ठे.

गीतार्थ कोने कहीये ? १ जे निशीयादि ठेद शास्त्रोना मूलपाठ, निर्युक्ति, ज्ञाप्य, चूर्णी आदिना जाणकार होय, ज्ञानादि पचाचार युक्त होय, २ आधारवंत, आलोचित पापना धारणावाला होय, ३ आगमादि पांच व्यवहारना जाणवावाला होय, तेमां पण आ कालमां तो जीतव्य-वहार मुख्य ठे, तेना जाणकार होय, ४ प्रायश्चित्त आलोचकनी लज्जा दूर करावनारा होय, ५ आलोचकनी शुद्धि करनारा होय, ६ आलोचकना पापकर्म बीजाजनी पासे न कहे, ७ आलोचक जेम निर्वाह करी शके, तेम प्रायश्चित्त आपे, ८ जे प्रायश्चित्त न करे तेने इहलोक परलोकना जय बतावे. आ आठ गुण युक्त गीतार्थ गुरु होय ठे.

साधु तथा श्रावके १ प्रथम तो पोताना गठमां गठना आचार्य पासे, २ तेना अज्ञावे, उपाध्यायनी पासे, ३ तेना अज्ञावे, प्रवर्तकनी पासे, ४ तेना अज्ञावे स्थविरनी पासे, ५ तेना अज्ञावे गणावच्छेदकनी पासे, स्वगठमां आ पांचेना अज्ञावे संजोगी एक समाचारीवाला गठांतरमां पूर्वोक्त आचार्य प्रमुख पांचेनी पासे अनुक्रमे आलोचे, तेज्जनो पण अज्ञाव ठते, असंजोगी संवेगी गठमां पूर्वोक्तक्रमे आलोचे, तेज्जनो पण अज्ञाव ठते गीतार्थ पार्श्वस्थ (पासव) नी पासे आलोचे, तेने अज्ञावे गीतार्थ सारूपीनी पासे आलोचे, तेने अज्ञावे पश्चात्कृतनी पासे आलोचे, जे शुद्ध वस्त्रधारी, शिरमुंडित, अवळकठ, रजोहरण रहित, ब्रह्मचारी, स्त्री रहित जिज्ञावृत्ति होय ते सारूपी कहेवाय ठे, जे शिखासहित अर्थात् चोटली सहित तथा स्त्री सहित होय ते सिरूपुत्र कहेवाय ठे. जे चारित्र ठोडी गृहस्थवेप धारण करे ठे, ते पश्चात्कृत कहेवाय ठे. आलोचनाने अवसरे पासव्यादिने पण गुरुनी जेम वंदना करे, कारण के विनय मूल धर्म ठे, ते कारणशी वंदना करे. जो ते पासव्यादि पोते पोताने गुणहीन जाणी वंदना न करावे, तो तेने आसन उपर वेसाडी प्रणाम मात्र करी आलोचना ले; तथा पश्चात्कृतने इत्वरसामायिक आरोपण लिंग आपी, पठी तेनी पासे यथाविधि पूर्वक आलोचना ले पार्श्वस्थादिने अज्ञावे रा-

ज गृहादि गुणशील चैत्यादिमां ज्यां श्री अरिहंत, गणधरादिषु बहुवार लोकोने प्रायश्चित्त आपेलां होय, ते क्षेत्रमां रहेनारा देवताउये ते देखेल होय, तेथी ते देवताउनु अछम प्रमुख तपथी आराधन करी, तेनी पासेआलोचे, कदाचित ते देवता चवी गया होय, अने तेने स्थानके वीजा देवता उत्पन्न थया होय, तो ते देवता महाविदेहना अरिहंतने पुठीने प्रायश्चित्त आपे, तेने पण अजावे, पूर्वोत्तर दिशि सन्मुख मुख करी अहंत सिद्धोनी समझ आलोवे, परंतु शब्द न राखे आलोचना करनारा पुरुष, मायारहित बालकनी जेम सरल थइ आलोवे जे कोइ, कोइपण कारणथी आलोचना न करे, ते आराधक नथी.

आलोचना करनार दस दोष वर्जी आलोचना करे दस दोषना नाम, १ गुरुने वैयावच्च प्रमुखथी प्रथम खुशी करी पठी आलोचना ले, जेथी गुरु अल्प प्रायश्चित्त आपे, २ आ गुरु अल्प दंड आपे ठे, तेथी तेवा गुरुपासे तेवा अनुमानथी आलोवे, ३ जे अपराध वीजाये दीठा होय तेज मात्र आलोवे, परंतु वीजाये न देखेला होय ते न आलोववा ते, ४ वादर दोषने आलोववा, अने सूक्ष्म दोषने न आलोववा ते, ५ सूक्ष्म दोषने आलोववा, परंतु वादर दोषने न आलोववा ते, ६ अव्यक्त स्वरथी आलोववु, ७ गुरु समजे नहि तेवी रीते रोखो करीने आलोववु ते, ८ आलोचना कर्या पठी बहुजनोने सुणाववु ते, ९ अव्यक्त अगीतार्थनी पासे आलोववु १० जे अपराध गुरुने कह्यो होय, तेज पोताना अपराधने आलोचवो आ दश दोष ठे

आलोचना करवाथी, जेम बोजो उपाडनार चार दूर करवाथी हलको थाय ठे, तेम पापथी आलोचन करनार हलवो थाय ठे पापरूप शब्द दूर थायठे, प्रमोद उत्पन्न थायठे. पोताना दोषोनी निवृत्ति आत्मसाक्षीये देखी वीजां पण आलोचना करे सरलता प्राप्त थवाथी शुद्धता थाय ठे झुंकर काम करनार कहेवाय ठे दोषनु सेवन करवु ते झुंकर नथी, परंतु दोषनो प्रकाश करवो ते झुंकर ठे श्री तीर्थंकर जगवंतनी आज्ञाना आराधक थायठे आलोचना करवाथी बालहत्या, स्त्री हत्या, यतिहत्यादि पाप, देवादि ऊँच नक्षत्र पाप, राजपत्नी गमनादि महापाप पण सम्यक् रीतिये गुरुदत्त प्रायश्चित्त करवाथी दूर थइ जायठे जो एम न होयतो

दृढप्रहारी प्रमुख तेज जवमां मोक्ष केम प्राप्त करत १ ते कारणथी दर वपें चोमासामां तो अवश्य आलोचना ले

हवे जन्मकृत्य अठार छारोथी लखीचे ठीचे १ प्रथम उचित छार. उचित अर्थात् योग्य वास करवानुं प्रथम स्थान करे, ज्यां रहेवाथी धर्म, अर्थ, काम एवमणेनी सिद्धि थाय वीजे स्थले वसवाथी वने जव वगडी जायठे. जिह्मपट्टीमां, चोरोना गाममां, पर्वतनी तलेटीमां, हिंसक लोकोमां दुष्ट लोकोमां, धर्मीलोकोनी निंदा करनाराजमां, इत्यादि स्थानमां वास न करे. ज्यां जिनचैत्य होय, मुनिनुं आवागमन होय, श्रावक वसता होय, बुद्धिमान् लोको स्वजावेज शीलवान् होय, प्रजा धर्मशील होय, अने ज्यां बहु जल, इंधन, धान्यादि होय त्यां वास करे. जेम अजमेरनीपासे हर्षपुर नगर हतुं, एवा नगरमां रहेवाथी, धनवंत, गुणवंत अने धर्मवंतनी संगतिथी विनय, विचार, आचार, उदारता, गजीरता, धैर्यता, प्रतिष्ठा आदि गुणोनी प्राप्ति थायठे. धर्मकृत्यमां कुशलता थायठे, ते कारणथी कनिष्ठ गामोमां धनप्राप्ति होय तोपण वास न करे. यतः ॥ यदि वांठसि मूर्खत्वं, ग्रामे वस दिनत्रय ॥ अपूर्वस्यागमो नास्ति, पूर्वाधीतं च नश्यति ॥ १ ॥

उचितस्थान पण स्वचक्र, परचक्र, परस्पर विरोध, दुर्जिह्म, मारी, प्रजाविरोध, अन्नादि वस्तुक्षय, इत्यादि कारणो प्रसंगे तत्काल तजी देवु जोश्ये, नहि तो त्रिवर्गनी हानि थइ जायठे जेम पूर्वे मुसलमानना जयथी लोको दिह्वीनो त्याग करी गुजरात प्रमुख देशोमा जवाथी सुखी अने धनवान थया; तथा जेम क्षितिप्रतिष्ठित शेहेर उज्जड थवाथी चंपा नगरी वसी, अने चंपा उज्जड थवाथी पाटलीपुत्र अर्थात् पटना वस्यु, तेम श्रावक पण पूर्वोक्त हानि जाणे तो नगर ठोडीने वीजी जगाचे जइ वास करे

रहेवानु घर पण सारा लोकोनी पडोशमा करे, परंतु वेइया तिर्यंच, जिह्माचर, श्रमण, बौद्ध, तापस, ब्राह्मण, कोटवाल, माठी, जुगारी, चोर, नट, जाट, कुकर्म प्रमुखना पडोसमां घर वा दुकान न करे. जो देरानी पासे रहे तो हानि थाय. चोकमां, धूताराना वासमां अने प्रधानना पडोसमां रहे तो धन अने पुत्रनी हानि थाय मूर्ख, अधर्मी, पाखडी, पतित,

चोर, रोगी, क्रोधी, चडाल, मदोन्मत्त, गुरुतल्पग, वैरी, स्वामिवंचन, लो-
त्री, रुपि-स्त्री अने बालहत्याना करनारा एटला लोको आपणु हित क-
रनारा होय, तोपण तेना पडोसमा वास न करवो, कारण के तेउनी सं-
गतथी गुणहानि प्रमुख अनेक उपद्रव थायवे

ज्यां हाडनु शक्य न होय, राख न होय, ज्यां डाज उगतो होय, सु-
दर वर्ण, गंधवाली माटी होय, मीतुं जल होय, खोदतां धन निकले.
ते जगा शुभ समजवी बली जे जूमि शीतकालमां उष्ण स्पर्शवाली अने
उष्णकालमां शीत स्पर्शवाली होय, ते जगा बहुज शुभ जाणवी एक
हाथमात्र जूमि प्रथम खोदी, पठी तेज माटीथी तेज खाडो पुरवो, जो
माटी वधे तो श्रेष्ठ जूमि जाणवी, जो माटी उठी थाय तो कनिष्ठ जूमि
जाणवी, तथा सो पगलां जरतां जेटलो काल लागे तेटला कालमां जे
जूमिमां पाणी न सूकाय, ते उत्तम जूमि जाणवी जो तेटला बखतमां
एक आंगल जर पाणी शोपाइ जाय तो ते मध्यम जूमि जाणवी, जो एक
आंगल उपरांत पाणी शोपाय तो अधम जूमि जाणवी, तथा पद्मांतरमां
जे जूमिना खातरमां फूल नाखता जो फूल सूकाय नहि तो ते उत्तम
जूमि जाणवी, जो अर्ध सूकाय तो मध्यम जूमि जाणवी. जो सर्व सूका-
इ जाय तो अधम जूमि जाणवी जे जूमिमां शाल वावता त्रण दिवसे उ-
गे ते उत्तम, पांच दिवस पठी उगे ते मध्यम, अने सात दिवस पठी उ-
गे ते हीन जूमि जाणवी

सर्पनी बंवी उपर घर बनाववामा आवे तो रोग थाय, पोली जूमिउ-
पर घर बनाववामा आवे तो निर्धन थाय, शक्य युक्त जूमिउपर बनाव-
वामा आवे तो मरण थाय. मनुष्यनु हाड तथा केशनु शक्य होय तो
मनुष्योनी हानि थाय, खरनुं शक्य होय तो राजाप्रमुखनो जय थाय, श्वा-
ननु हाड होय तो बालकनु मरण थाय, बालकनु हाड होय तो गृहस्वा-
मि परदेशमा नाश पामे, गायनु शक्य होय तो गौरुप धननी हानि थाय,
मनुष्यना केश, कपाल अने जस्म होय तो मरण थाय

प्रथम प्रहर अने ठेला प्रहर शिवायना वाकीना प्रहरमां वृद्धनी अने
ध्वजानी ठाया घर उपर पडे तो दु खदायक समजवी अरिहंतना मंदि-
रनी पाठवना जागमां न रेहेवु, ब्रह्मा अने कृष्णना मंदिरनी साथे न

રહેલું, ચંડિકા અને સૂર્યના મંદિરની સન્મુખ ન રહેલું, મહાદેવની તો કોઈ પણ વાજુએ રહેલું નહિ કૃષ્ણની ડાવી વાજુએ અને વ્રહ્માની જમણી વાજુએ ન રહેલું સ્નાનનું પાણી, ધ્વજાની ઠાયા અને વિલેપન વર્જે જિનમંદિરના શિખરની ઠાયા અને અરિહંતની દૃષ્ટિ પડે ત્યાં વાસ ન કરવો. નગર તથા ગામની ઇશાન સુણમાં ઘર ન બનાવે; બનાવે તો ઊંચી જાતિવાલો દુઃખ પામે.

ઘર બનાવે તો વેચનારને પૂરી કિંમત આપે. પાડોશીને દુઃખ ન આપે, ઘર લેતી વસ્તુ કોઈને દુઃખ ન આપે, કાષ્ઠ, પાપાણ, ઇંટ પ્રમુખ વસ્તુ નિર્દોષ, દૃઢ, મજબુત અને નવીન હોય તે વાજવી મૂલ આપીને લે, વેચાતી વસ્તુ ઊંચું યોગ્ય મૂલ આપે, પરંતુ પોતે ઇંટ, ચુનો પકાવવાનું ન કરે. જિનપ્રાસાદની ઇંટ પ્રમુખ ન ગ્રહણ કરે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, દેરાસર, કુવા, વાવ, સ્મશાન, મઠ અને રાજાના મંદિર, તેડના કાષ્ઠ, પથ્થર, ઇંટ પ્રમુખ સર્વ ગૃહસ્થના ઘરમાં વપરાય તો વિરોધકારી છે, અને ધર્મના સ્થાનમાં વપરાય તો સુખદાયક છે.

પાપાણમય ઘરમાં કાષ્ઠનો સ્થંભ અને કાષ્ઠમય ઘરમાં પાપાણનો સ્થંભ ન બનાવે, મંદિરમાં પણ ન બનાવે. હલકા કાષ્ઠ, કોલ્હાના કાષ્ઠ, અર્દ્ધ-નાકાષ્ઠ, ચરખાના કાષ્ઠ, કાંટાવાળા વૃક્ષના કાષ્ઠ, પંચ ઉવરના કાષ્ઠ, આ સર્વ કાષ્ઠ ઘરમાં ન વાપરે. વીજોરા, કેલા, ઢાઢમ, જંવીર, આંબલી અને ધતુરાના કાષ્ઠ પણ વર્જે. આ વૃક્ષોનાં મૂલ પડો કોશમાંથી ઘરમાં પ્રવેશ કરે, વા તેડની ઠાયા ઘરમાં પડે તો કુલનો નાશ કરે પૂર્વ દિશિતરફ ઘર ઊંચું હોય તો ધનનો નાશ થાય, દક્ષિણદિશિયે ઊંચું હોય તો ધનની વૃદ્ધિ થાય, પશ્ચિમદિશિયે ઊંચું હોય તો ધનાદિની વૃદ્ધિ થાય, અને ઉત્તરદિશિ તરફ ઊંચું હોય તો ઊજાડ થાય જે ઘર ગોલ હોય, વધુ સુણાવાલું હોય, અથવા એક, બે વા ત્રણ સુણાવાળું હોય, અને દક્ષિણ વામી તરફ લાંબું હોય, એવા ઘરમાં વાસ ન કરવો જે ઘરનાં દ્વાર સ્વયમેવ ઊઘડે વા બંધ થાય તે ઘર સુખકારી નહિ.

ઘરના દ્વાર ઉપર કલશાદિ ચિત્ર હોય તો શુભ છે, અને નાટારંજ, મહાચારત તથા રામાયણના શુરૂ, રાજાડના શુરૂ, રૂપિડના ચરિત્ર, દેવચરિત્ર, આ ચિત્રો ઘરમાં શુભ નથી; તથા ફલ વૃક્ષ, પુષ્પ વેલ, સરસ્વ-

તી, નવ નિધાન, યજ્ઞસ્તંજ, લક્ષ્મી દેવિ, કલશ, વર્કુમાન, ચૌદ સ્વમાવલિ, આ ચિત્રો શુભ છે

ઋગ્વેદ, યજુર્વેદ, સામવેદ, આદિ વેદો, જે ઘરમાં ઊગે તે ઘરનો નાશ થાય છે વડવૃદ્ધ ઊગે તો લક્ષ્મીનો નાશ કરે, કાંટા વાળા વૃદ્ધ ઊગે તો શત્રુનો જય કરે, મોટા ફલવાળા વૃદ્ધ ઊગે તો સંતાનનો નાશ કરે, આ વૃદ્ધના કાષ્ઠ પણ વર્જે કોઈ શાસ્ત્ર એમ પણ કહે છે કે, ઘરની પૂર્વે વડવૃદ્ધ હોય તો સારું છે, દક્ષિણ વાજુએ ઝંઘર વૃદ્ધ શુભ છે, પશ્ચિમ પાસે પીપલ વૃદ્ધ અને ઉત્તર પાસે પ્લીહાણ વૃદ્ધ સારા છે

ઘરમાં પૂર્વદિશિયે લક્ષ્મીનું ઘર કરે, અગ્નિ સુણમાં રસોડું કરે, દક્ષિણ દિશિયે શયનની જગા કરે, નૈરુત સુણમાં શસ્ત્રશાલા કરે, પશ્ચિમદિશિયે ઝોજન ક્રિયા કરે, વાયુ સુણમાં અન્ન સંગ્રહ કરે, ઉત્તર વાજુએ પાણીઆરુ કરે, ઇશાન સુણમાં દેવ ગૃહ કરે, દક્ષિણ પાસે અગ્નિ, પાણી, ગાય, વાયુ, અને દીવાની ઝૂમિકા બનાવે, વામી વાજુએ ઝોજન ધાન્ય ડાબ્ય, વાહન, અને દેવતાની ઝૂમિ બનાવે, આ પૂર્વાદિ દિશા ઘરના દરવાજાની અપેક્ષાએ જાણવી, ઈંકવત્, સૂર્ય અપેક્ષાએ નહિ

ઘર બનાવનાર સુધાર, કઢીઆ, મજૂરને કરારથી અધિક મજૂરી આપે, તેમા શોખા સમજવી ગૃહસ્થને યોગ્ય ઘર બનાવે, પરતુ વ્યર્થ મોટું ઘર ન બનાવે, કારણ કે તેમ કરવાથી વ્યર્થ ધન સ્ત્રાવ્ય છે. ઘરના દ્વારો મર્યાદા પૂર્વક રાખે વધુ દ્વાર બનાવે નહિ અવિક દ્વારથી, હુદ્દા જનોના પ્રવેશનો જય તથા સ્ત્રી અને ધનનો તેથી નાશ થાય છે દરવાજાના બારણા મજબુત બનાવે, સાંકલ, આગલીઆથી સુરક્ષિત કરે કમાડ પણ સુખે સુલે તેવા બનાવે ઝીંતમાં ઝુગલ રાખવાથી પચેંદ્રિય જીવની વિરાધના થાય છે કમાડ વાસે ત્યારે યત્નાથી વાસે, તેવીજ રીતે યત્નાથી ઝાઝા પરનાલ, ખાલ વિગેરે યોગ્ય બનાવે આ પ્રમાણે દેશ, કાલ, સ્વવૈજ્ઞવ યોગ્ય, સ્વજાતિ યોગ્ય, ઘર બનાવી, વિધિ સહિત, સ્નાત્રપૂજા, સાધર્મીવાત્સલ્ય, સઘપૂજા કરી, શુભ મુહૂર્તે, શુભ શુકને, પ્રવેશ કરે તો સુખી થાય, ત્રિવર્ગની સિદ્ધિના હેતુ થાય એટલે પ્રથમ દ્વાર. ૧ વીજી વિદ્યાદ્વાર કહીયે ઠીકે વિદ્યા તે લસબુ, જણબુ, વાણિજ્યાદિ કલાનુ ગ્રહણ કરબુ, અર્થાત્ અધ્યયન કરબુ જે વિદ્યાન્યાસ કરતા નથી, તે મૂર્ખ રહે છે, અને પગલે

પગલે પરાજવ પામે છે વિદ્યાવાન્ પરદેશમાં પણ માનનીય થાય છે, તે કારણથી સર્વ પ્રકારની કલા શિખવી જોઈએ કોણ જાણે ક્ષેત્ર, કાલના વિશેષથી કહ કલાથી આજીવિકા કરવી પડશે ? જેઠ સર્વ કલા શિખ્યા હોય, તેઠયે પણ પૂર્વોક્ત સાત પ્રકારની આજીવિકામાંથી જે કલાથી સુખે નિર્વાહ થાય, તે કલાથી આજીવિકા કરવી. જો સર્વ કલા શિખવાને સમર્થ ન હોઈએ, તો જે કલાથી, પોતાનો નિર્વાહ સુખે થાય, અને પરલોકમાં સારી ગતિ થાય તે કલા શિખવી. પુરુષે જે વાત નિરંતર ધ્યાનમાં રાખવી, એક, જેથી સુખે નિર્વાહ થાય તે, તથા વીજી જેથી મરણ પછી સદ્ગતિ થાય તે, આંવને અવશ્ય શિખવી ૩ હવે વિવાહદ્વાર લેણીયે ઠીયે વિવાહ પણ ત્રિવર્ગ શુદ્ધિનો હેતુ હોવાથી યોગ્ય કરવો જોઈએ. અન્ય ગોત્રવાલા સાથે વિવાહ કરવો જોઈએ. સમાન કૂલ, સદાચાર, શીલ, રૂપ, વય, વિદ્યા, ધન, વેપ, જાપા, પ્રતિષ્ઠાદિ ગુણોમાં જે પોતાની સમાન હોય, તેની સાથે વિવાહ કરે, અન્યથા કુટુંબક્લેશ, અવહેલના પ્રમુખ અનેક વિટંબના ઉત્પન્ન થાય છે શ્રીમતીવત્ સામુદ્રિક શાસ્ત્રોક્ત શરીરના લક્ષણ અને જન્મપત્રિકા દેખી, વરકન્યાની પરીક્ષા કરી વિવાહ કરે. ॥ યદુક્તં ॥ કુલંચ શીલંચ સનાયતાચ, વિદ્યાચ વિત્તંચ વપુર્વયશ્ચ ॥ વરેણ્યાઃ સત્તવિલોકનીયા, સ્તતઃ પરંજાગ્યવશાદિ કન્યા ॥૧॥ જો વર મૂર્ખ હોય, નિર્ધન હોય, દૂર રહેનાર હોય, સૂરમો હોય, વૈરાગ્યવંત મોક્ષાનિલાષી હોય, વયમાં કન્યાથી ત્રણ ગણો અધિક હોય, તેવાને કન્યા ન દેવી, વહી અતિ ધનવાન, અતિ નરમ, અતિ ક્રોધી, વિકલાંગી અને રોગી, તેવાને પણ કન્યા ન દેવી, તેમજ કુલ, જાતિમાં અતિ હીન હોય, માત-પિતાવિનાનો હોય, સ્ત્રી, પુત્ર સહિત જેને હોય, તેને પણ કન્યા ન દેવી. વહી જેને વધુ જનોની સાથે વેર હોય, દરરોજ કમાય તોજ ખાવાનું સાધન થાય તેમ હોય, આલસુ હોય, તેવાને પણ કન્યા ન દેવી. તથા જે એક ગોત્રી હોય, વ્યસની હોય, દરિદ્ર હોય તેને પણ કન્યા ન દેવી. જે સ્ત્રી, કપટ રહિતપણે જતારની સાથે વર્તે, દેવરની સાથે પણ કપટ રહિતપણે વર્તે, સાસુની ઝત્તિ કરે, સગા સંવધીનું વાત્સલ્ય કરે, જાણ-માં સ્નેહવાલી હોય, કમલની જેમ વિકસિત વદનવાલી હોય, તે કુલવધૂ સુલક્ષણી જાણવી.

અગ્નિ દેવની સાક્ષીએ પાણી ગ્રહણ કરવું તે વિવાહ કહેવાય છે જ્ય તમાં વિવાહના આર્યલોકમાં આઠ પ્રકાર છે ૧ બ્રાહ્મ, ૨ દેવ, ૩ આર્ય, ૪ પ્રાજાપત્ય, ૫ ગાંધર્વ, ૬ આસુર, ૭ રાક્ષસ, અને ૮ પિશાચ જે વીવાહમાં કન્યાનો પિતા પાનેતર ડંઢાડી તથા અલકાર આપી પોતાની કન્યા પરણાવે, તે બ્રાહ્મવિવાહ છે, જે વિવાહમાં યજ્ઞ કરનાર બ્રાહ્મણને કન્યાનો પિતા ધર્મની ક્રિયા કરતાં પોતાની કન્યા આપે તે દેવવિવાહ છે જે વિવાહમાં કન્યાનો પિતા વરની પાસેથી ગાયનું જોડું લઈ વરને કન્યા પરણાવે તે આર્ય વિવાહ છે આ ટેલા વે વિવાહ લૌકિક વેદસમ્મત છે જૈન વેદમાં આ વિવાહ નથી, કારણ કે આ વે વિવાહના મંત્રો જૈનવેદમાં નથી, તેમ પ્રચલિત વ્યવહારમાં પણ નથી જે વિવાહમાં કન્યાનો પિતા સન્માન પૂર્વક પોતાની કન્યાને યોગ્ય વરને આપે, તે પ્રાજાપત્ય વિવાહ છે આ ચારે પ્રકારના વિવાહ લૌકિક નીતિમુજવ ઉત્તમ પ્રકારના છે. જે સ્ત્રી પુરુષ માતાપિતાની આજ્ઞાવિના પરસ્પર રાગથી પોતાની મેલે વિવાહ કરે તે ગાંધર્વ વિવાહ છે જે વિવાહમાં કન્યાનો પિતા વરની પાસેથી શ્રવેલું લઈ કન્યાને પરણાવે, તે આસુર વિવાહ છે જે પુરુષ કન્યાને જોરાવરીથી ગ્રહણ કરે, તે રાક્ષસ વિવાહ છે જે પુરુષ સુતેલી, મદોન્મત્ત, ઘાવરી કન્યાને ગ્રહણ કરી લઈ જાય તે પિશાચ વિવાહ છે પાઠલના ચારે વિવાહ અધમ વિવાહ છે જે વિવાહમાં વરવહુની પરસ્પર વહુજ પ્રીતિ થાય, તે વિવાહ ઉત્તમ પ્રકારના વિવાહમાં ગણાય છે. સારી સ્ત્રીનો લાજ તેજ વીવાહનું ફલ છે સારો પુત્ર ઉત્પન્ન થાય તેજ સ્ત્રી મલવાનું ફલ છે જેમ થવાથી ચિત્તવૃત્તિ અનુપહત રહે, શુદ્ધાચાર રહે, દેવગુરુ, અતિથી, વાધવ પ્રમુખનો સત્કાર થાય

વિવાહમાં ધનનો વ્યય, પોતાના કુલ વેજવની મર્યાદા મુજવ તથા શક્તિ મુજવ અને લોકમાં વાસ્તવિક લાગે તેમ કરે, વિશેષ સ્વર્ચ કરવાની ધાલ કરે નહિ. અધિક સ્વર્ચ તો ધર્મના કાર્યોમાં કરવો વાસ્તવિક છે વિવાહમાં પણ સ્નાત્ર મહોત્સવ, મહાપૂજા આદર સહિત કરે, નૈવેદ્યાદિ ઢોવે, ચતુર્વિંશ સઘનો સત્કાર કરે વિવાહના કાર્યો સસાર ફલના આપેનારાં છે, તેથી તેવા પ્રસંગે ધર્મકાર્યોમાં વ્યય થાય તે સફલ છે

૪ હવે મિત્રદ્વાર કહીએ ઠીએ ઉત્તમ પ્રકૃતિવાલા, સાધર્મી, ગુણવાન્ ધૈ-

वा माटीनु अंगुष्ठ प्रमाणथी यावत् पांचसो धनुष्य
सुंदराकार शांतरसमय वनावे. श्री जिनप्रतिमा जरा-
स्त थाय ठे ? ते लखीये ठीये ॥ यत् ॥ वसंततिलका
मल शिला तल दंत रौप्य, सौवर्ण रत्नमणि चदन चा-
नैनमिह ये स्वधनानुरूपं, ते प्राप्नुवन्ति नृसुरेषु महा-
भाणे प्रतिमा जरावनारा, मनुष्य तथा देवगतिमां
. तथा, आर्या ॥ दारिद्र्य दोहृगं, कुजाऽ कुसरीरकु-
ण रोगसोगा, न हुति जिणविव कारिणं ॥ १ ॥ अ-
गार दारिद्र्य, दोर्जाग्य, कडुपुं शरीर, नरक तिर्यंच-
हे, पराधीनपण, रोग, तथा शोक प्राप्त करता नथी
। स्वमां कहेली विधिपूर्वक वनावे, सुलक्षणयुक्त
वृद्धि थाय जे प्रतिमा अन्यायोपाजित ड्रव्यथी
होरंगादि रंगवाला पापाणनी वनेली होय, तेमज
होय, ते प्रतिमा स्वपरनी उन्नतिनो नाश करे ठे
नेत्र, कटी, एटलां अग खंडित होय, ते प्रति-
जोश्ये. जे प्रतिमाने सो वर्षथी अधिक वर्षे
जाविक पुरुषनी प्रतिष्ठित करेली होय, ते प्र-
होय तोपण पूजवा योग्य ठे. पापाणमय विं-
रंग होय ते नि सुखकारक नथी. जे वि-
ते
आंगलथी अगीआर आं-
ता योग्य ठे, ते उपरांत-
पूजवा ये आ क-
सेपनी.ानी, काष्ठ-
, तो श-
ने अतिश-
पेक करी,
जावपू-
आज-
ववाजो-

ની પ્રતિપત્તિ, શાસનપ્રજાવના, ઇત્યાદિ અગણિત પુણ્ય વધના હેતુ પ્રાપ્ત થાય છે, તેથી જિનમંદિર વધાવવું, તે શ્રાવકનું મુખ્ય કર્તવ્ય છે

જીર્ણોદ્ધારનું સ્વરૂપ લક્ષીયે ઠીયે ॥ યત ॥ નવીન જિનગેહસ્ય, વિધાને યત્ફલ જ્ઞેત્ ॥ તસ્માદ્દષ્ટગુણં પુણ્ય, જીર્ણોદ્ધારેણ જાયતે ॥ ૧ ॥ જીર્ણં સમુદ્ધૃતે યાવ, તાવત્ પુણ્ય ન નૂતને ॥ ઉપમદો મહાંસ્તત્ર, સ્વચૈત્ય સ્થાતિધીરપિ ॥ ૨ ॥ વલી કહ્યું છે કે ॥ રાય અમચ્ચ સેઠી, કોઢવીયે વિ દેસેણ કાઝ ॥ જીર્ણે પુવાયણે, જીર્ણકપ્પીવાવિ કારવહ્ ॥ ૧ ॥ અર્થ. રાજા, મંત્રી, શેઠ, કોટંવી વિગેરેને ઉપદેશ દહ, જીર્ણ જિનમંદિરનો ઉદ્ધાર જિનકટપી સાધુ પણ કરાવે જેણે જિન જીવનનો ઉદ્ધાર કર્યો, તેણે જયકર સસારથી પોતાના આત્માનો ઉદ્ધાર કર્યો, એમ જાણવું જીર્ણ ચૈત્ય ઉદ્ધાર કરણ પૂર્વકજ નવીન ચૈત્ય કરાવવું યોગ્ય છે, તે કારણથી શ્રી સંપ્રતિ રાજાએ નેવાસી હજાર જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા છે, અને નવીન જિનમંદિર તો ઠત્રીશ હજારજ વંધાવ્યા છે. તેવીજ રીતે શ્રીકુમારપાલ રાજા તથા વસ્તુપાલ પ્રમુખે પણ નવીન જિનમંદિરો કરતાં જીર્ણોદ્ધાર વિશેષ કરાવેલ છે

જ્યારે જિનમંદિર તૈયાર થઈ જાય, ત્યારે તેમાં પ્રતિમાજી શીઘ્ર વિરાજમાન કરવા જોઈએ યદાહ શ્રીહરિજઙ્ગ સૂરિ ॥ જિનજીવને જિનવિંવ, કારયિતવ્ય દુતંતુ બુદ્ધિમતા ॥ સાધિષ્ઠાનં હ્યેવં, તદ્જીવનં વૃદ્ધિમદ્જીવતિ ॥ ૧ ॥ જિનપ્રતિમા સ્થાપન કર્યા પછી દેરાસરમાં જઙ્ગાર, કલશ, ત્રાવાકુહી વિગેરે ઉપકરણો આપવાં, તથા ઘાગ, વાઢી, ગામ, નગર પ્રમુખ તેના રક્ષણવાસ્તે રાજાએ આપવા જોઈએ જેમ શ્રીસિદ્ધરાજે શ્રીરૈવતાચલ પર્વત ઉપર શ્રીનેમિનાથ જગવંતના ચૈત્યવાસ્તે વારગામ જેટમા આપ્યા તથા જેમ કુમારપાલ રાજાએ વીતજય પાટન યોદાવતાં ત્રાવાના પત્ર ઉપર શ્રી ઉદાયન રાજાના અર્પણ કરેલા ગામોનો લેલ નિકલ્યો, તે કબુલ કરી તે ગામો આપ્યા, તે પ્રમાણે આપે શ્રીજિનમંદિર વધાવવાનું ફલ આ છે યથાશક્તિ સ્વધનને અનુસારે શ્રી જિનજીવન કરાવેતે પુરુષ મહર્હિવંત વિમાનવાસી દેવતાઈ પણ જેની સ્તુતિ કરે, તથા જે ચિરકાલ સુખ આનંદ જોગવે, તેવા વિમાનવાસી દેવની ગતિ તથા ઊંચી ગતિ પ્રાપ્ત કરે

૫ પ્રતિમાદ્ધાર. શ્રી અરિહતનું વિવરણ, સુવર્ણ, ધાતુ, પાપાણ, ચંદ-

नादि उत्तम काष्ठ, वा माटीनुं अगुष्ट प्रमाणथी यावत् पांचसो धनुष्य प्रमाण यथाशक्ति सुदराकार शांतरसमय वनावे. श्री जिनप्रतिमा जरा-वनारने शुं फल प्राप्त थाय ठे ? ते लखीये ठीये ॥ यतः ॥ वसंततिलका वृत्तम् ॥ सन्मृत्तिका मल शिला तल दंत रौप्य, सौवर्ण रत्नमणि चंदन चारु विवम् ॥ कुर्वति जैनमिह ये स्वधनानुरूपं, ते प्राप्नुवन्ति नृसुरेषु महा-सुखानि ॥ १ ॥ तेप्रमाणे प्रतिमा जरावनारा, मनुष्य तथा देवगतिमां महासुख प्राप्त करे ठे. तथा, आर्या ॥ दारिद्रं दोहृगं, कुजाश् कुसरीरकु-गश् कुमश्ठं ॥ अवसाण रोगसोगा, न हुंति जिणर्विव कारिणं ॥ १ ॥ अर्थं जिनर्विवना करावनार दारिद्र, दौर्जाग्य, कद्रुपुं शरीर, नरक तिर्यंच-नी माठी गति, बुरीबुद्धि, पराधीनपणु, रोग, तथा शोक प्राप्त करता नथी.

प्रतिमा पण वास्तुशास्त्रमां कहेली विधिपूर्वक वनावे, सुलक्षणयुक्त वनावे, जेथी संततिनी वृद्धि थाय जे प्रतिमा अन्यायोपार्जित अव्यथी वनावेदी होय, तथा जे दोरंगादि रंगवाला पाषाणनी वनेदी होय, तेमज जेना अंग हीन अधिक होय, ते प्रतिमा खपरनी उन्नतिनो नाश करे ठे. जे प्रतिमानुं मुख, नाक, नेत्र, कटी, एटलां अग खडित होय, ते प्रति-माने मूलनायक न करवी जोश्ये जे प्रतिमाने सो वर्षथी अधिक वर्ष थइ गयां होय, अने जे प्रजाविक पुरुषनी प्रतिष्ठित करेदी होय, ते प्र-तिमा जो खडित थइ गइ होय तोपण पूजवा योग्य ठे पाषाणमय वि-वना परिवारमां जो बीजो रंग होय तो ते विव सुखकारक नथी. जे वि-व सम अंगुल प्रमाण होय ते शुभ नथी एक आंगलथी अगीआर आं-गलसुधीना प्रमाणवाला विव गृहदेरासरमां पूजवा योग्य ठे, ते उपरांत-ना प्रमाणवाला विव होय तो साधारण मंदिरमां पूजवा जोश्ये. आ क-थन पूर्वाचार्योंनुं ठे. निरयावलि सूत्रमां कछुं ठे के लेपनी, पाषाणनी, काष्ठ-नी, दांतनी, लोहनी प्रतिमा परिवार तेमज प्रमाणरहित होय, तो गृ-हमां न पूजवी गृहदेरासरमां प्रतिमाजी पासे नैवेद्यनो विस्तार अतिश-य न करवो. त्रण काल प्रतिमानी पूजा करे, प्रतिमाजीने अजिपेक करी, प्रातः कालमां प्रथम प्रहर व्यतीत थये, अष्टप्रकारी पूजा करी, जावपू-जा करे प्रतिमाजी मुख्य वृत्तिये परिकर सहित, तिलक सहित, आच-रण सहित करावे. मूलनायकजी तो विशेष रीतें शोचनिक वनाववाजो-

इये, कारण के जिनप्रतिमानी अधिक शोभा देखावाथी परिणाम अत्यंत सुंदर तथा उद्भासमान थाय ठे, अने तेथी अधिक निर्जरा थाय ठे. जिनमंदिर अने जिनप्रतिमा वनावनारने अतुल्य पुण्यफल थाय ठे ज्यांसुधी मंदिर अने प्रतिमा रहे त्यासुधी वनावनारने पुण्य प्राप्त थया करे ठे जेम अष्टापद पर्वत उपर जरतचक्रवर्तीये करावेला मंदीर तथा रेवतगिरि उपर ब्रह्मेन्द्रना वनावेला कांचनमय मंदिर तथा प्रतिमा, तथा जरत चक्रवर्तीनी अगुठीमा रहेली माणकेनी प्रतिमा, जे कुटपाक तीर्थमां माणिक्य स्वामिनी प्रतिमा कहेवाय ठे ते, तथा श्रीस्तंभनक पार्श्वनाथनी प्रतिमा जे आज पर्यंत पूजाय ठे, तेम पुण्यफल प्राप्त थाय ठे तेज कारणथी आ चोवीसीमां जरतचक्रवर्तीये श्रीशत्रुंजयतीर्थ उपर रत्नमय चौमुख चोरासी मंडप संयुक्त श्रीरीपन्नदेव जगवाननुं मंदिर वधाव्युं, ज्यां पांच क्रोड मुनिना परिवार सहित पुडरीक गणधर मोक्ष पाम्या ज्ञान, निर्वाणना स्थानक पण वनाव्यां तेवीज रीते बाहुवली, मरुदेवी शृगमा, रेवतगिरि, अर्बुदगिरि, वैज्जारगिरि, अने समेतशिखर उपर जिनमंदिरो वनाव्यां प्रतिमां पण सुवर्णनी वनावी जरत राजानी आठमी पाटे दंडवीर्य राजाये तथा बीजा सगर चक्रवर्तीये तेज्जनो उद्धार कराव्यो, तथा हरिपेण नामा दशमा चक्रवर्तीये श्रीजिनमंदिर मंडित पृथ्वी करी संप्रति राजाये सवालाख जिनमंदिर तथा सवाक्रोड जिनप्रतीमा जरावी गवाळियरना राजा आम राजा श्रावके श्रीमहावीर अरिहंतनु एकसो एक हाथ उचुं जिनमंदिर वधाव्यु, तेमां साडात्रण क्रोड सोनामोहोरो खरची सात हाथ प्रमाण उची श्रीमहावीर स्वामिनी प्रतिमा वीराजमान करी, मूल मंडपमा एकवीस लाख सोनेया खरच्या श्रीकुमारपाल राजाये चौदसो चमालीश नवा जिनमंदिर वधाव्या, तथा सोलसो मंदिर जिणोद्धार करी समराव्यां ठळु क्रोड रुपैया खरची त्रिभुवनविहार नामा जिनमंदिर वधाव्युं, तेमा एकसो पचवीस आंगल प्रमाण अरिष्ट रत्नमयी प्रतिमा वोतेर देरी संयुक्त चोवीस प्रतिमा रत्ननी, चोवीस रूपानी स्थापन करी, तथा चौदजार प्रमाण एकेक चोवीसी वनावी मंत्री वस्तुपाळे तेरसो तेर नवा जिनमंदिर वधाव्या, अने वावीससो जीणोद्धार कराव्या, सवालाख प्रतिमा जरावी, अने सवालाख सुवर्ण रत्नमय प्रतिमाजीनां

आजूषणो कराव्यां. शाह् पेथके चोरासी जिनमंदिर वंधाव्यां, ते सर्वे वीरमदे राजाना राज्यमां मांघाता तथा आँकार नगरमां अने देवगिरि उपर क्रोडो रूपीआ खरची वधाव्यां, त्रण लाख रूपीआ दानमां आप्या; तथा श्रीशत्रुजय तीर्थ उपर श्रीरीपजदेवजीनुं मंदिर सुवर्णपत्रथी मढावी मेरुशृंग समान कर्युं हतु पूर्वोक्त सर्वे मंदिर, मुसलमान राजाउये तथा अजेपाल राजाये जमीनदोस्त करी दीधां. शेष जे वचेलां ठे, ते आज पण आवु, तारंगादि पर्वत उपर विद्यमान ठे

७ प्रतिमानी प्रतिष्ठाद्वार प्रतिमानी प्रतिष्ठा शीघ्र करवी जोइये, पो-
डशक ग्रंथमां लख्युं ठे के, मंदिर तैयार थया पठी दस दिवसनी अंदरज प्रतिष्ठा करवी जोइये. प्रतिष्ठाविधि प्रतिष्ठाकल्पथी जाणवी.

८ दीक्षाद्वार. श्रावके पोताना पुत्र, पुत्री, जाइ, जत्रीजा, खजन, मि-
त्र, परिजन प्रमुख जे कोइ दीक्षा लेवाना अजिलापी होय, तेने मोटा आडंबरथी महोत्सव करी दीक्षा अपाववी, उपस्थापना कराववी; बीजाउ पण जे दीक्षा लेवावाला होय तेउने वास्ते महोत्सव करे, अने दीक्षा अपावे तो महापुण्यनु कारण ठे जेना कुलमां चारित्र धारण करनार पु-
रुष होय, ते महापुण्यवान् कुल ठे लौकिक शास्त्रमां पण कखुं ठे के ॥
यत. ॥ तावद् भ्रमन्ति संसारे, पितर. पिडकांक्षिण. ॥ यावत् कुले विशु-
द्धात्मा, यतिपुत्रो न जायते ॥ १ ॥

९ तत्पद स्थापनाद्वार. गणि, वाचनाचार्य, वाचक, आचार्यादि पदप्र-
तिष्ठा शासननी उन्नति वास्ते मोटा महोत्सवथी करे, जेम पूर्वे गणध-
रो वास्ते शक्र इंडे करेल ठे, तथा मंत्री वस्तुपाले एकवीश आचार्योंनी
पद स्थापना करी, तेम करे

१० पुस्तक लखाववानुं द्वार आचारांगादि सिद्धांतना ग्रंथो तथा जि-
नचरित्रादि अनेक ग्रंथो न्यायोपार्जीत धनथी लखावे. सुंदर कागलो उ-
पर सुंदर अक्षरोथी लखावे पोते वांचे, संवेगी गीतार्थ पासे वंचावे. प्रौ-
ढ महोत्सवथी शुभ दिवसे पुस्तकनी पूजा करी बहुमान करावे. ग्रंथ ज-
णनाराउने वस्त्र, अन्नादिनी सहाय करे पूर्वकालमां जे शास्त्रो हतां, ते
दुःपमकालना प्रज्ञावथी बार वर्षना दुकालमां बहु विछेद गयां, वाकी जे
रह्यां ते जगवान् नागार्जुन स्कंदिलाचार्य प्रमुख महापुरुषोये पुस्तकोमां

लख्यां, त्पारथी लखेलां शास्त्रोनुं बहुमान थवा लाग्युं, ते कारणथी पुस्तक जरूर लखाववा जोइये, आ पुस्तको विठेद जशे तो आ क्षेत्रनां अनाथ जीवोनी शुं दशा थशे? तेउने ज्ञान शीरीते प्राप्त थशे? ते कारणथी पुस्तको अति आदरथी लखावी, पुस्तको सुदर वस्त्रोथी बांधी, बहु यलाथी राखी, पूजवा जोइये. शाह पेथडे सातकोड अने मंत्री वस्तुपाले अठार कोड रुपैआ खरची ज्ञानना जडार कराव्या. धिरापडीय संघपति आज्ञये पोतानी माताना रुपैआ ग्रण कोड खरची सर्व आगमोनी प्रतो सोनेरी अक्षरोथी लखावी, शेष ग्रथो शाहीना अक्षरोथी लखाव्या, माटे पुस्तकोनो उद्धार करवो

११ पौपधशाला बनाववानु द्वार आवके पौपध करवावास्ते पोताने वास्ते तेमज बीजा साधमींउवास्ते साधारण स्थानमां पूर्वोक्त घर बनावानी विधि अनुसारे पौपधशाला बांधाववी जोइये पौपधशाला समराववा अवसरे सुसाधुने रहेवाने ते स्थान आपवु तेमां महाफल ठे. श्रीवस्तुपाले (९७४) नवसे चोरासी पौपधशाला बांधावी. श्रीसिद्धराज जयसिंह राजाये प्रधान सांतुने रहेवावास्ते बहु सुदर आवास (मेढेल) बांधाव्यो, पठी श्रीवादि देवसूरिजीने ते वताववासारुआमंत्रण कर्युं मंत्रीजीये पुत्र्यु “गुरुराज आवास केवो ठे? त्तारे शिष्य माणिक्ये कछु के ते पौपधशाला होय तो वर्णन करीये मंत्रीयेकछु के “आ पौपधशाला हवेठे”

१२-१३ वारमा अने तेरमां द्वारमां जन्मथी जावजीवसुधी सम्यक्त दर्शन यथाशक्ति पाले, १३ तथा यथाशक्ति व्रतादि पाले.

१४ दीक्षा ग्रहणद्वार आवक अवसर जाणी दीक्षा ग्रहण करे बाध्यावस्थामां जो दीक्षा न लहे तो पोताना मनमां उगायो माने जगतमां अतिवद्वज वस्तुवास्ते जेम लोक निरतर चिंता राखे ठे, तेम आवक पण नित्य सर्ववीरति थवानी चिंता राखे जो गृहस्थावास पाले, तोपण उदासीनताथी अलिप्तपणे, पोताने परोणा समान समजे, कारण के जाव आवकनां लक्षणसत्तर प्रकारना वर्णवैलां ठे तेना नाम

१ स्त्रीथी वैराग्य, २ इंद्रियथी वैराग्य, ३ धनथी वैराग्य, ४ संसारथी वैराग्य, ५ विषयथी वैराग्य, ६ आरंजस्वरूप ज्ञान, ७ घरनो दुःखरूप अनुभव, ८ सम्यक् दर्शन धारणा, ९ गाढरीआ प्रवाहनो त्याग, १० धर्म-

मां अग्रेसरपणुं, आगमानुसार धर्ममां प्रवर्त्तनां, ११ दानादिमां यथाशक्ति प्रवर्त्तना, १२ विधिमार्गमां प्रवर्त्तना, १३ मध्यस्थ वृत्ति, १४ अरक्तद्विष्ट, १५ असंबद्ध, १६ परहितार्थे अर्थ, कामनो त्याग, १७ वेद्या वृत्तिये घरवास

स्त्री अनर्थनुं स्थानठे, चपल चित्तवाली ठे, नरकनी सडक सरखी ठे, एम जाणी तेने वशवर्ती नहि यतां तेनाथी उदास रहे. १ इन्द्रियो, चंचल घोडा समान ठे, माठी गतितरफ निरंतर दोडेठे, तेथी तेनुं यथार्थ स्वरूप जाणी सद्ज्ञानरूप रज्जुथी तेने दुष्ट प्रवृत्तिथी रोके ३ धन सर्व अनर्थ तथा क्लेशनुं कारण ठे, तेथी धन प्राप्त थये, तथा प्राप्त करवामां अतिलोत्री थाय नहि ४ संसार, चतुर्गति रूप दुःखमय, अनेक विटवनाथी जरपुर ठे, तेथी तेमां आसक्ति न करे. ५ विषयसुख क्षणमात्रठे. तेनुं दुःख श्रेणि परंपरा ठे, तेथी विषय विषफल समान ठे, एम जाणी कदापि विषयमां रुद्धित्व न करे. ६ तीव्र आरंज निरंतर वर्जे, निर्वाह न थाय तोपण अल्पारंजी रहे, अने आरंज रहितनी स्तुति करे, सर्व जीवो उपर दयावंत रहे ७ गृहवासने दुःख रूप, वदीखाना समान मानी गृहवासमां उदासवृत्तिये रहे, अने चारित्र मोहनीय कर्मने जीतवानो उद्यम करे ८ आस्तिक्य जाव संयुक्त जिनशासननी प्रजावना तथा गुरु-जक्ति करे, तेवी रीतें सम्यग्दर्शन निर्मल धारण करे. ९ जेवी रीते मूर्ख लोको गाढरीआ प्रवाह प्रमाणे वर्त्ते, तेम नहि वर्त्ततां जिन आगम अनुसारे प्रवर्त्ते ११ पोतानी शक्ति नहि गोपवतां चारे प्रकारनो दानादि धर्म करे १२ हितकारी, अनवद्य, धर्मक्रियाने चितामणी रत्ननी जेम दुर्लभ जाणी तेप्रमाणे करतां कोइ मूर्खना हसवार्थी लज्जा न धरे १३ शरीर राखवावास्ते धन, खजन, आहार, घर प्रमुखमां प्रवर्त्ते, परंतु राग-द्वेष कोइ वस्तुमां न करे १४ उपशांत वृत्ति सार ठे, एम विचारी राग-द्वेषमां लेपायमान न रहे, खोटो आग्रह न करे, हितनो अजिलापी थइ मध्यस्थ रहे १५ सर्व वस्तुने क्षणजंगुर मानी निरंतर धनादि साथे अप्रतिवद्ध पणे रहे. १६ संसारथी विरक्त मन राखे, एम जाणे के जोग जोगवार्थी आज पर्यंत कोइ तृप्त थयेल नथी, उतां स्त्री आदिना आग्रहथी जोगविलासमां प्रवर्त्ते तोपण विरक्तपणे रहे. १७ वेद्यानी जेम अजिलापा रहित वर्त्ते; एम विचारे के आ अनित्य सुख आज काल मारे ठोडवा-

नां ठे, तेथी घरवासमां स्थिर जाव न करे ॥ इति धर्म रत्नशास्त्रे कथितं
जाव श्रावक गुणवर्णनं ॥

एम शुभ्र जावना वासित प्रथम कहेल दिनकृत्यादिमां रक्त ॥ “इण-
मेव निग्गथे पवयणे अठे परमठे सेसे अण्ठे” एवी सिद्धांतोक्त रीतिथे
वर्तमान सर्व व्यापारोमां सर्व प्रयत्नथी वर्ततां थकां, सर्वत्र अप्रतिवद्ध चि-
त्त राखे, अनुक्रमें मोहने जीतवाने समर्थ थइ, पुत्र, जाइ, जत्रीजादिने
गृहचार सोंपी स्वशक्ति अनुसारे अर्हंतचैत्यमा अछाइ महोत्सव करी,
संघनी पूजा करी, दीन अनाथोने यथाशक्ति दान दइ, परिचित्त जनो
साथे खमतखामणा करी सुदर्शन शेठना जेम विधि सहित सर्वविर-
ति अगीकार करे

१५ पदरमाधारमा-जो दीक्षा लेवानी शक्ति न होय तो आरंजनो
त्याग करे, जो निर्वाह न थाय, तोपण अद्वारंजी रह्यी सर्व सचित्त आ-
हारादि केटलाएक आरजो तो त्यागे

१६ ब्रह्मचर्यद्वार जावोजीवसुधी ब्रह्मचर्य पाले, जो तेम न थाय तोप-
ण अमुक वखते तो अवश्य अंगीकार करे जेम शाह पेथके वत्रीस व-
पेनी अवस्थामा ब्रह्मचर्यव्रत अगीकार कयुं

१७ प्रतिमाद्वार प्रतिमादि तपविशेष करे, आदिशब्दथी संसार ता-
रणादि तप करे अगीआर प्रतिमा श्रावकनी ठे, तेनु स्वरूप आ प्रमाणे
ठे रायाजिउगेणादि ठ आगार रहित तथा समग् दर्शनना श्रद्धादि स-
डसठ बोल सहित, जय लज्जादि अतिचार रहित, त्रिकाल देवपूजामां
तत्परता पूर्वक एक मास सुधी सम्यक्त्व पाले, ते प्रथम प्रतिमा. वीजी
प्रतिमामा प्रथमनी प्रतिमानी विधिसहित, वे मास सुधी अखडित पांच
अणुव्रत पाले त्रीजी प्रतिमा त्रण मास सुधी उजयकाल अप्रमत्त, पूर्वोक्त
वने प्रतिमासहित सामायिक करे चोथी प्रतिमा. चार माससुधी चारपवेंपू-
र्वनी त्रण प्रतिमा सहित अखडित पौषध करे. पाचमी प्रतिमा पाच मास-
सुधी स्नान न करे, रात्रिये चारे आहार वजे, दिवसे ब्रह्मचर्य पाले, कष्ट बांधे
नहि, चार पवें घरमां तथा चोकमा नि प्रकप थइ सर्व रात्रि कायोत्सर्ग करे,
सवे पूर्वनी चार प्रतिमा सहित करे आ वात आगल पण सर्व प्रतिमामां
जाणवी ठवी प्रतिमा ठ माससुधी ब्रह्मचारी थाय सातमी प्रतिमा सा-

त माससुधी सचित्त आहार वजें आठमी प्रतिमा. आठ माससुधी पोते आरंज न करे नवमीप्रतिमा. नवमाससुधी वीजा पासे पण आरज करावे नहि दसमी प्रतिमा दस मास सुधी छुरमुंडित रहे, अथवा अढ्य चोटली राखे. घरमां कांइ धन होय, अने घर मांहेना कोइ पुढे त्यारे कहे के हुं जाणुं तुं, अने जो न होय तो कहे जाणतो नथी, वाकी घरनु सर्व काम वजें, पोताने निमित्ते घरमां जे आहार कयों होय ते पण न खाय. अगीआरमी प्रतिमा. अगीआर माससुधी घरनो संग त्यागे, लोच करे, अथवा छुरमुंडित रहे, रजोहरण, पात्राप्रमुख लइ, मुनिनो वेप धारण करी स्वकुलमां जिद्दा लहे मुखथी एम कहे “प्रतिमा प्रतिपन्नाय श्रमणोपासकाय जिद्दां देहि” आ प्रमाणे वचन बोले, परंतु धर्मलाज शब्द न कहे सर्व रीतिथे साधुनी जेम प्रवर्ते

१७ आराधना द्वार अंतकाल समये श्रावक दश प्रकारनी आराधना के जेनु स्वरूप आगल कथन करवामां आवे ते ते, तथा संलेपणादि विधिपूर्वक करे श्रावक ज्यारे सर्व धर्मकृत्यो करवाने अशक्त थाय, अने पोतानु मरण पासे जाणे, त्यारे ड्रव अने ज्ञावथी संलेपणा करे ड्रव्य संलेपणा ते अनुक्रमें आहारनो त्याग करे, अने ज्ञाव संलेपणा ते, क्रोधादि चारे कपायनो त्याग करे पोतानु मरण निकट ठे एम आ लक्षणोथी जाणे १ बुरा स्वप्न आवता होय, २ प्रकृति, स्वज्ञावमां फेरफार थयो होय, दुर्निमित्त मलतां होय, ४ मोठा ग्रहनो योग थयो होय ५ आत्म आचरण विकृति पाम्या होय, वा कोइ देवतानी सहायथी जाणवामां आवे. जे ड्रव्यथी तथा ज्ञावथी संलेपणा न करे, अने अनशन करी दे, तो ते वा जीवने प्रायः दुर्ध्यान थवाथी कुगति थाय ठे, ते कारणथी संलेपणा अवश्य करे पठी धर्मना उद्योत वास्ते संयम अगीकार करे. एक दिवस पण दिक्षा ग्रहण करी संयम पालवामां आवे तो स्वर्ग प्राप्त थाय ठे. जेम नल राजाना ज्ञाइ कुवेरना पुत्र सिंहकेशरीए मात्र पांच दिवसनी दिक्षाथी केवलज्ञान प्राप्त कर्तुं अने मोक्ष गया; तथा हरिवाहन राजाए पोतानुं आयुष्य मात्र नव प्रहर वाकी जाणी दिक्षा लीधी अने सर्वार्थसिद्ध विमाने गया. श्रावक दिक्षा अवसरे तेमज संथारा समये प्रज्ञावना वास्ते यथाशक्ति धन खरचे. जेम थिरापझीय सघपति आ-

भूए ते अवसरे साते क्षेत्रमां सातक्रोड धन वापर्युं वली संयमनो योग न थाय तो शत्रुजयादि तीर्थोए सुस्थानमां जइ, संक्षेपणा करी, निर्दोष स्थडिलमा विधि पूर्वक चार आहार त्यागरूप आणद, कामदेव श्राव-कोनी जेम अनशन करे पठी सर्व अतिचारना परिहार चार शरणादि-रूप आराधना करे

आराधना दश प्रकारे थाय ठे १ सर्व अतिचार आलेवे, २ व्रत उ-चरे, ३ सर्व जीवो साथे खमावे, ४ पोताना आत्माने अढार पापस्था-नकोथी व्युत्सर्जन करे, ५ चार शरण ग्रहण करे, ६ गमना गमन डु-ष्कृतोनी गर्हणा करे, ७ जे कोइए जीनमदिरादि सुकृतो कय्यां होय, तेउ-नी अनुमोदना करे, ८ शुज जावना जावे, ९ अनशन करे, अर्थात् चार आहार वा त्रण आहारनो त्याग करे, १० पंच नमस्कारनु स्मरण करे. आ प्रमाणे आराधना करवाथी जो ते जवमां मुक्ति प्राप्त न थाय, तो पण सुदेव अथवा सुमनुष्यना आठ जव करी अवश्य ते आत्मा मोक्षरूप थाय

आ प्रमाणे गृहस्थधर्म करवाथी निरंतर गृहस्थ लोको आ लोक परलोकमां सुख प्राप्त करे ठे, अने परंपराए मोक्ष प्राप्त करे ठे इति श्री आरूविधि अनुसार श्रावकस्य जन्म कृत्यादि स्वरूप संपूर्णम् ॥

इति श्री तपगण्डीय मुनि श्री मणिविजयगणि तद्विष्यमुनि श्री बु-द्धिविजय तद्विष्य मुनि श्री मुक्तिविजयगणि तस्य लघु गुरुव्रात मु-नि आत्माराम आनंदविजय विरचिते जैनतत्त्वादर्शे गृहस्थधर्मनिरु-पण नामा दशम. परिच्छेदः ॥ १० ॥

॥ अथ एकादश परिच्छेद प्रारंभ ॥

आ परिच्छेदमा श्री रिपजदेव जगवानथी, श्री महावीर स्वामि पर्यंत जैनमतादि शास्त्रानुसार इतिहासरूप पूर्व वृत्तात लखीए ठीए, जेथी आ ग्रथना वाचनाराउने जैननो सेहैज इतिहास जाणवामां आवशे वर्तमान समयमा केटलाएक जव्य जीवोनी एवी जीझासा ठे के जैन-मत क्यारथी प्रचलित थयेल ठे ? वली केटलाएकने एवी त्रांति ठे के, जैनमत बोरूमतनी शाखा ठे, केटलाएक कह्ने ठे के बोरूमत जैनम-तनी शाखा ठे, कारण के तेउनु मानवु एवु ठे के आ धने मतो कोड का-

लमां एक हता, परंतु आचार्योंमां मतत्रेद थवाथी एक मतना वे वि-
जाग, जैन अने बौद्ध थया ठे वली केटलाएक कहे ठे के सबत् ५००
नी लगजग जैनमत उत्पन्न थयेल ठे, अने कोइक कहे ठे के विष्णु
जगवाने दैत्योने धर्मत्रष्ट करवावास्ते अर्हतनो अवतार धारण करेलो
ठे, वली कोइक कहे ठे के मध्दरनाथना शिष्योए जैनमत चलाव्यो ठे;
इत्यादि अनेक दंतकथाउं चाखे ठे, ते सर्व जैनमत न जाणवानुं कारण
ठे जेम चमार लोको कहे ठे के वानु अने चामु वे वेहेनो हती, तेमां
वानुनी उंलाद सर्व अग्रवालादि वाणीआ थया, अने चामुनी उंलाद
अमे चमार ठीए, ते कारणथी वाणीआ अने चमार एक वंगना ठे, ह-
वे विचारवु जोइए के चमारोनुं आ बोलवु शु वास्तविक ठे ? अने बु-
द्धिवान लोको शुं ते बोलवु सत्य मानशे ? तेवीज रीते जे कोइ स्वमति-
कल्पनाथी वा दंतकथा श्रवण करवाथी जैनमतनी उत्पत्ति मानशे, ते प-
ण जैनीउंने हसवा लायक थशे. सारांश ए ठे के प्रथम तो कोइ पण
मतवाला जैनमतना मूलतत्त्वोने जाणता नथी. जुउं के शकरदिग्विज-
य ग्रथमां श्रीशकरस्वामिए जैनमतनु जे खंडन लखेल ठे ते वांचता अ-
मने हसवुं आवे ठे ज्यारे शंकरस्वामिए जैनमतनु स्वरूपज जाणुं न-
थी, त्यारे तेनु करेलु जैनमतनु खंडन, ते पुरुषनी ठायाने पुरुष जाणीने
लाकडीथी मारवा सरखु ठे. ज्यारे शकरस्वामिनेज जैनमतनी माहिती
नहोती, तो वर्त्तमान कालना सामान्य विद्वानोनी माहिती माटे शु क-
हेवु ? ते कारणथी सर्वे जीज्ञासुउंने बहुज नम्रता पूर्वक विनंति करीए
ठीए के जैनमतनो सारी रीते अज्यास करी, जैनमतनु खंडन मंडन
करवु, नहीं तो शकरस्वामि अने रामानुज आचार्योंनी जेम तमे पण
हसवा योग्य थइ पडशो.

सज्जनोने जाणवा वास्ते प्रथम आ जगतनुं कांइक स्वरूप लखीए
ठीए आ जगतने जैनी डव्यार्थिक नयना मतथी शाश्वत अर्थात् प्र-
वाह रूपे निरंतर एवुज माने ठे आ जगतमा ठ प्रकारे काल वर्ते ठे,
तेनेज जैनीउं ठ आरा कहे ठे एक अवसर्पिणी काल, अर्थात् सर्व सा-
री वस्तुउंनो अनुक्रमे नाश करतो करतो जे काल व्यतीत थाय, तेना
ठ विजागो ठे, अने बीजो उत्सर्पिणी काल अर्थात् सर्व सारी वस्तुउंने

અનુક્રમે વૃદ્ધિમાન્ કરતો કરતો જે કાલ વ્યતીત થાય, તેના પછી ઠ વિ-
 જાગ છે દશ કોટાકોટી સાગરોપમ પ્રમાણ એક અવસર્પિણી કાલ,
 અને તેટલાજ સાગરોપમ પ્રમાણ એક ઉત્સર્પિણી કાલ છે એક સાગ-
 રોપમ અસરયાતા વર્ષોનો થાય છે. તેનું સ્વરૂપ જૈન શાસ્ત્રથી જાણવું એક
 અવસર્પિણી અને એક ઉત્સર્પિણી મળી એક કાલચક્ર થાય છે, અ-
 ર્થાત્ વીશ કોટાકોટી સાગરોપમ પ્રમાણ એક કાલચક્ર છે એવા કા-
 લચક્ર અનંતા ચૂત કાલમા વ્યતીત થયા, અને જિવિષ્યમાં પણ વ્યતીત
 થશે અવસર્પિણી કાલ પુરો થતા ઉત્સર્પિણી કાલ પ્રારંભ થાય છે,
 અને ઉત્સર્પિણી કાલ પુરો થતા અવસર્પિણી કાલનો પ્રારંભ થાય છે
 એવીજ રીતે અનાદિ અનંત કાલ સુધી આ પ્રમાણેજ વ્યવસ્થા રહેશે
 હવે ઠ આરાનું સ્વરૂપ લેખીએ ઠીએ.

અવસર્પિણીનો પ્રથમ આરો સુપમસુપમ ચાર કોટાકોટી સાગરો-
 પમ પ્રમાણ છે તે કાલમાં જરત ક્ષેત્રની જૂમિ વહુજ સુદર, રમણીય, મ-
 ર્દલના તલ સમાન સમ હતી તે કાલના મનુષ્ય જડક, સરલ સ્વચ્છાવી,
 અદ્વપ રાગદ્વેષી તથા અદ્વપ મોહ, કામ, ક્રોધાદિ યુક્ત હતા, સુદર રૂ-
 પવાન્, નિરોગી હતા દશ જાતિના કલ્પવૃક્ષોથી પોતાના ખાવા, પીવા,
 પેહેરવા, સુવા વિગેરે સર્વ વ્યવહારના કાર્યો કરી લેતા હતા એક પુત્ર
 અને એક પુત્રી, વેનુ યુગલ જન્મતુ હતું જ્યારે વંને યૌવનવંત થતા હતા,
 ત્યારે વને જાડ વેદેન, સ્ત્રીજરતારનો સંવધ કરતા હતા તેડને વધી તે-
 વીજ રીતે યુગલ પ્રસવતા હતા તેડ પણ પૂર્વોક્ત વ્યવહાર કરતા હતા
 જૈનમતના માપ મુજબ ત્રણ ગાંઠ (કોસ) પ્રમાણ તેડના શરીરની ઝં-
 ચાડ હતી ત્રણ પદ્યોપમ પ્રમાણ આયુષ્ય હતા વસો ઠપન પૃષ્ઠકરંડના
 હાડ હતા ધર્મનો અજાવ હતો જીવહિસા, અસત્યતા, ચોરી પ્રમુખ પાપ
 પણ વિશેષ નહોતાં વૃક્ષોમાજ રહેતા હતા યુગલ સમુદ્ધો પણ ગણત-
 રીમા થોડા હતા વાકી ચતુષ્પદ પર્વેંદ્રિય, પક્ષી પ્રમુખ સર્વ જાતિના
 જીવ હતા તેડ પણ સર્વે જડક હતા, કુડક નહોતા. શાલિ પ્રમુખ સર્વ
 અનાજ અને ઇન્દ્રુ પ્રમુખ સર્વ વસ્તુડે સર્વ જંગલોમાં સ્વયમેવ ઉત્પન્ન થતી
 હતી તેડ કાંઈ મનુષ્યોના જાનપાનાદિમા ઉપયોગમાં આવતી નહોતી.
 મનુષ્યો તો માત્ર કલ્પવૃક્ષોના ફલફૂલોનોજ આહાર કરતા હતા. વસ્ત્રને

वदले वृद्धोनी ठाल तथा पांढडां पेहेरता, उढता हता. इत्यादि सर्व वा-
वतनुं प्रथम आरानु स्वरूप जंबुद्वीपप्रज्ञप्ति प्रमुख शास्त्रोत्थी जाणवु

वीजो आरो सुपम त्रण कोटाकोटी सागरोपम, तेमां वे गाड (कोश)
नुं देहमान, वे पळ्योपमनुं आयुष्य, एकसो अष्टावीश पृष्ठकरंभकनां हाड
हतां. शेष व्यवहार प्रथम आरा जेम हतो.

त्रीजो आरो सुपमदुपम, वे कोटाकोटी सागरोपम प्रमाण, एक
गाड देहमान, एक पळ्योपम आयुष्य, चोसठ पृष्ठकरडक हाड हतां.
शेष व्यवहार प्रथम आरा प्रमाणे हतो. आ सर्व आरामां सर्व वस्तुं
अनुक्रमे घटती ठेवटे आगलना आरा तुल्य रहे ठे, परंतु एक साथे
सर्व वस्तु एकदम घटती नथी

ए प्रमाणे त्रीजा आराने ठेडे एक वंशमां सात कुलकर उत्पन्न थया.
जेठंए ते कालना मनुष्यो वास्ते कांश्क मर्यादा वाधी होय तेठं कुलकर
कहेवाय ठे तेज सात कुलकरोने लौकिकमां सप्त मनु कहे ठे वीजा
वंशोना कुलकर गणीयें तो श्री ऋषजदेवजी शिवाय चौद कुलकर थाय
ठे, अने श्रीऋषजदेवजी पंदरमां कुलकर गणाय ठे

पूर्वोक्त सात कुलकरोना नाम. १ विमल वाहन, २ चक्षुष्मान्, ३ य-
शस्वान्, ४ अजिचंड, ५ प्रश्नेणि, ६ मरुदेव, ७ नाजि आ सातेनी जार्या-
ना नाम अनुक्रमे आ प्रमाणे १ चंद्रयशा, २ चंडकान्ता, ३ सुरुपा, ४ प्र-
तिरूपा, ५ चक्षुःकान्ता, ६ श्रीकान्ता, ७ मरुदेवी. आ सर्व कुलकर गंगा
अने सिंधु नदीना मध्य खंडमां थया ठे.

आ कुलकर थवानु कारण एवु ठे के, त्रीजो आरो उत्तरतां, दश जा-
तिना कल्प वृद्धो कालना दोषथी अल्प थइ गया, तेथी युगलीयाठंए
पोतपोताना वृद्धोपर ममत्व कयों

ज्यारे वीजा युगलीयाठंए राखेला वृद्धोथी फल लेवा लाग्या, त्यारे
ममत्ववाला युगलो तेठनी साथे क्लेश करवा लाग्या, युगलीआ पुरुषोने
एवो विचार थयो के अमारा क्लेशनो निवेडो लावे तेवो कोइ पुरुष थाय
तो सारु, तेवामां ते युगलीयाठं मध्येथी एक युगलने वनना एक श्वेत-
हाथीए प्रेमथी पोताना स्कध उपर चढाव्यो ज्यारे ते युगल पुरुष ए-
कलो हाथी उपर चढी फरवा लाग्यो, त्यारे वीजा युगलो विचार करवा

लाग्या के, आ युगल अमारामां मोटोठे, कारण के ते हाथी उपर चढ़ी फरे ठे, अने अमे तो पगे चालीये ठीये, तेथी तेने न्यायाधीश बनाववामां आवे तो सारु, अर्थात् ते जे कहे ते अमारे मानवु. पठी तेउए तेने न्यायाधीश बनाव्यो जे कारणथी हाथीए युगलने पोतानी उपर चढाव्यो ते कारण, तथा तेउना पूर्व जवोनी कथा आवश्यकसूत्र तथा प्रथम अनुयोगथी जाणवी

न्यायाधीश युगल विमलवाहने सर्व युगलियाने कटपवृद्धो वेहेंची आप्यां जे युगल पोताना वृद्धथी संतोष नही पामता, बीजाना वृद्धथी फल लेवा लाग्या, तेउनी साथे क्लेप थतां, ते असतोपी युगलोने विमलवाहन पासे लाववामां आवता हता विमलवाहन तेउने कहेतो के “हा” तमे आ शु कर्तुं ? त्यारथी विमलवाहने हाकारनी दंडनीति प्रवर्त्तावी ते हाकार दंडनीतिथी फरी तेउ तेवा काम करता नहोता पठी ते विमलवाहनना पुत्र चक्रुष्मान् थया, ते पण पोताना पितानी जेम राजा अर्थात् कुलकर थया तेना वखतमां पण हाकारज दंड रह्यो. तेने यशस्वान् नामा पुत्र थया, यशस्वान्ने अज्जिचंड नामा पुत्र थया आ वनेना समयमां थोडा अपराधवालाने हाकार दंड अने विशेष अपराधवालाने मकार दंड, अर्थात् आ काम न करवु, आ वे दंडनीति प्रवर्त्ता अज्जिचंडना पुत्र प्रथ्रेणि थया प्रथ्रेणिना पुत्र मरुदेव थया, अने मरुदेवना पुत्र नाजि थया आ त्रण कुलकरोना समयमा हाकार, मकार, अने धिक्कार, आ त्रण दंडनीति प्रवर्त्ता तेमां थोडा अपराधीने हाकार, मध्यम अपराधीने मकार, अने उत्कृष्ट अपराधीने धिक्कार दंड करता हता नाजि कुलकरने मरुदेवी नामा जार्या हती आ नाजिकुलकर इद्वाकु जूमि अर्थात् विनिता नगरीनी जूमिमा विशेष काल निवास करता हता आ जूमि काश्मीर देशनी उपर हती, कारण के विनिता नगरीनी चारे वाजुए चार पर्वत हता पूर्व दिशिमां अष्टापद अर्थात् कैलास गिरि, दक्षिण दिशिमां महाशैल्य, पश्चिम दिशिमां सुरशैल्य, अने उत्तर दिशिमा उदयाचल पर्वत, हता

ते नाजिकुलकरनी मरुदेवी नामनी जार्यानी कुक्षिमां आपाढ वद चोथनी रात्रिए सर्वार्थसिद्ध देवलोकथी चवीने श्रीरीपन्नदेवनो जीव,

गर्जमां पुत्रपणे उत्पन्न थयो मरुदेवीये चौद स्वप्नो दीठां. इद्र महाराजे स्वप्न फल कल्यां. चैत्र वद आठमने दिवसे श्रीरीपजदेवजीनो जन्म थयो. ठप्पन दिशाकुमारी तथा चोसठ इन्द्रोये मली जन्म महोत्सव कयों. मरु-देवीये चौद स्वप्नमां प्रथम वृषजनुं स्वप्न दीठु, तथा पुत्रना वंने साथलो-मां वृद्धजनुं चिन्ह हतुं, ते कारणथी पुत्रनुं नाम रीपज पाड्यु

वाल्यावस्थामां श्रीरीपजदेवजीने ज्यारे जूख लागती हती, त्यारे पो-ताना हाथनो अंगुठो मुखमां लइ चूसता हता ते अंगुठामां इडे अमृ-तनो संचार कयों हतो ज्यारे रीपजदेवजी मोटा थया त्यारे देवता ते-मने कटपवृद्धना फल लावी आपता हता. ज्यारे रीपजदेवजी कांश्क न्यून वर्पना थया, त्यारे इद्र तेमनी पासे आव्या, हाथमां इक्षुदंड ला-व्या, रिक्त हाथे स्वामि समीप जनुं उचित नथी ते कारणथी इक्षुदंड ला-व्या. श्रीरीपजदेवजी ते वखते नाजिकुलकरना खोलामां वेठा हता. श्री-रीपजदेवजीनी दृष्टि इक्षुदंड उपर पडी; इडे कहुं जगवन्! आप इक्षु ज-क्षण करशो? रीपजदेवजीये हाथ पसार्यों. इडे इक्षुदंड आप्यो; त्यारथी इडे रीपजदेवजीनो इक्षुवाकु वंश स्थापन कयों, अने श्रीरीपजदेवजीना वंशवालाउये काशकार पीधो, तेथी गोत्रनु नाम काश्यप थयु श्रीरीपज-देवजीना जेजे वयमां जेजे कामो उचित हतां, तेते सर्व शक्र इडे कयां. जेजे शक्रइद्रो थाय ठे तेउनो अनादि कालथी आ जीतकटप ठे, के प्र-थम जगवानना वयोचित सर्व काम करवां

ते अवसरे एक ठोकरो अने एक ठोकरी, वेहेनजाइ वाल्यावस्था-मां ताडवृद्धनी नीचे रमता हता ते समये ताडनु फल पडवाथी ठोकरो मरी गयो. नाजिकुलकरे ते समये विचार कयों के आ ठोकरी रीपज-देवनी जार्या थशे एम निश्चय करी पोतानी पासे राखी. तेनु नाम सुनं-दा हतु. वीजी जे रीपजदेवजीनी साथे जन्मी हती, तेनुं नाम सुमंगला हतुं ते वंनेनी साथे रीपजदेव वाल्यावस्थामा रमता हता, अनुक्रमे यौ-वन प्राप्त थये इडे विवाहनो प्रारंज कयों. पूर्वे युगल समयमां विवाहवि-धि नहोतो, ते कारणथी आ विवाहमां पुरुषनां कृत्यो तो सर्व इडे कयां, अने स्त्रीना कृत्य सर्व इक्षाणीउये कयां, त्यारथी विवाहविधि जगतमां प्रचलित थइ. श्रीरीपजदेवजीने वने जार्याउनी साथे सांसारिक विषयसु-

स्व जोगवतां ज्यारे ठ लाख पूर्व व्यतीत थया, त्यारे सुमंगला राणीने
जरत अने ब्राह्मी युगल जन्म्या, अने सुनंदाने बाहुवली अने सुंदरीयु-
गल जन्म्या पठी सुनंदाने तो बीजा पुत्र पुत्री जन्म्या नहि, परंतु सु-
मंगलाने उगणपचास पुत्रोना जोडलां जन्म्या. सर्व मली सो पुत्र अने
वे पुत्रीठ श्रीरीपन्नदेवजीना थया. तेउना नाम लखीये ठीये.

१ जरत, २ बाहुवली, ३ श्रीमस्तक, ४ श्रीपुत्रांगारक, ५ श्रीमह्मिदेव,
६ श्रंगज्योति, ७ मलयदेव, ८ जार्गवतार्थ, ९ वगदेव, १० वसुदेव, ११
मगधनाथ, १२ मानवर्त्तिक, १३ मानयुक्ति, १४ वैदर्जदेव, १५ वनवासना-
थ, १६ महीपक, १७ धर्मराष्ट्र, १८ मायकदेव, १९ आत्मक, २० दंडक,
२१ कलिंग, २२ उपकदेव, २३ पुरुषदेव, २४ अकल, २५ जोगदेव, २६ वी-
र्यजोग, २७ गणनाथ, २८ तीर्णनाथ, २९ अवुदपति, ३० आयुवीर्य, ३१
नायक, ३२ काक्षिक, ३३ आनर्त्तक, ३४ सारिक, ३५ ग्रहपति ३६ करदेव
३७ कठनाथ, ३८ सुराष्ट्र, ३९ नर्मद, ४० सारस्वत, ४१ तापसदेव, ४२ कुरु,
४३ जंगल, ४४ पचाल, ४५ गूरसेन, ४६ पुट, ४७ कालंगदेव, ४८ काशी-
कुमार, ४९ कौशल्य, ५० जडकाश, ५१ विकाशक, ५२ त्रिगर्त्त, ५३ आव-
प, ५४ साह्य, ५५ मत्स्यदेव, ५६ कुलियक, ५७ मुपकदेव, ५८ बाढहीक,
५९ कांचोज, ६० मडुनाथ, ६१ सांडक, ६२ आत्रेय, ६३ यवन, ६४ आ-
जीर, ६५ वानदेव, ६६ वानस, ६७ कैकये, ६८ सिंधु, ६९ सौवीर, ७० ग-
धार, ७१ काष्ठदेव, ७२ तोपक, ७३ शौरक, ७४ नारझाज, ७५ शूरदेव, ७६
प्रस्थान, ७७ कर्णक, ७८ त्रिपुर नाथ, ७९ अवन्तिनाथ, ८० चेदिपति, ८१
विष्कन्न, ८२ नैपथ, ८३ दशार्णनाथ, ८४ कुसुमवर्ण, ८५ चूपाखदेव, ८६
पाल प्रभु, ८७ कुशल, ८८ पद्म, ८९ महापद्म ९० विनिड, ९१ विकेश,
९२ वैदेह, ९३ कष्टपति, ९४ जडदेव, ९५ वज्रदेव, ९६ सांडजड, ९७
सेतज, ९८ वत्स ९९ अगदेव, १०० नरोत्तम श्रीरीपन्नदेवजीना सो
पुत्रोनां नाम कहां

ते अवसरे जीवोना कपाय प्रवता थइ जवायी पूर्वोक्त हकारादि त्रणे
दडनो जय मनुष्यो नही करवा लाग्या ते वखते श्रीरीपन्नदेवजीने झा-
नादि गुणोमा सर्वथी अधिक लोकोये देखवाथी, ते युगल लोकोये तैम-
ने विनति करी के हालमा सर्व लोक दडनो जय करता नथी श्रीरीपन्नदे-

वजी गर्जमां पण मति, श्रुत, श्रवधि, ए त्रणज्ञान संयुक्त हता. श्रीरीपन्नदे-
वजीना पूर्व जवोनो वृत्तांत श्री आवश्यक सूत्र तथा प्रथमानुयोगथी
जाणवो. श्रीरीपन्नदेवजीये युगलक पुरुषोने कछुं के जे राजा थाय ठे,
ते दंड करे ठे. राजा, मंत्री, कोटवालादि सेना संयुक्त होय ठे, अने ते
कृताजिपेक होय ठे, अने तेनी आज्ञा अनतिक्रमणीय होय ठे. एवा व-
चनो श्रीरीपन्नदेवजीना श्रवण करी मिथुनको बोल्याके एवो राजा अमा-
रो पण जले थाउं । श्रीरीपन्नदेवजीये कछुं के जो तमारी एम बांठा हो-
य तो नाजिकुलकर पासे जइ ते प्रमाणे याचना करो. मिथुनकोये नाजि-
कुलकरने ते प्रमाणे विनंतिकरी. नाजिकुलकरे कछुं के जाउं रीपन्नदेव-
जी तमारा राजा थया. पठी मिथुनको श्रीरीपन्नदेवजीनो राज्याजिपेक
करवावास्ते पद्मिनी सरोवरमां गया ते अवसरे इंड्रनुं आसन कंपायमा-
न थयु इडे अवधिज्ञानथी राज्याजिपेकनो अवसर जाणी अहींआ आ-
वी श्रीरीपन्नदेवजीनो राज्याजिपेक कयों. मुकुटआदि सर्व अलंकार जे
राजाने योग्य हता ते पेहेराव्या ते समये मिथुनक लोको पद्मसरोवर-
मांथी नलिनी कमलोमां पाणी लाव्या तेउंये आवीने प्रभुने अलंकृत दीठा,
त्यारे सर्व जनोये रीपन्नदेवजीना चरण कमल उपर जल रेडी दीधुं. इडे
मनमां धिचार कयों के मिथुनको अति विनीत ठे, तेथी वैश्रमणने आ-
ज्ञा करी के आ विनीतोने रहेवावास्ते विनीता नामा नगरी बनावो ?
वैश्रमणे विनीता नगरी बनावी अने युगलीआ तेमां वश्या. तेनुं स्वरूप
श्रीशत्रुंजयमहात्म्यथी जाणवुं

संग्रह वास्ते श्रीरीपन्नदेवजीना राज्यमां हाथी, घोडा, गाय, बलद प्र-
मुख वनमांथी पकडी लाववामां आव्या. श्रीरीपन्नदेवजीये चार प्रकार-
नो संग्रह कयों १ उघा, २ जोगा, ३ राजन्या, ४ क्षत्रीया. जेउंने कोट-
वालनी पदवी आपी तेउं दंड करनार होवाथी उग्रवंशी कहेवाया जेउंने
गुरु अर्थात् बडील तरीके उचामान्या तेउं जोगवंशी कहेवाया. जेउं श्री-
रीपन्नदेवजीना मित्र थया तेउं राजन्यवंशी कहेवाया. वाकीनाउं क्षत्रि-
यवंशी कहेवाया.

ज्यारे कटपबृद्धोना फलोनों अज्ञाव थयो त्यारे पकाहार खावानो
व्यवहार शीरीते शरु थयो तेनो विचार लखीये ठीये. कालना प्रजावथी

कल्पवृक्ष फलो आपता वव थया, जेथी लोको वीजा वृक्षोना कंद, म
पत्र, फूल, फल खावा लाग्या केटलाएक इहुरस पीवा लाग्या, अने का
अनाज खावा लाग्या केटलाएक दिवसो गया बाद ज्यारे लोकोने व
अनाज पचवा न लाग्यु, त्यारे रीपजदेवजी पासे तेउं आख्या. रीपजदेवज
कछुं के, तमे हाथवती अनाज मसली फोतरा काढी नाखी खाउं. केटला
दिवसो पठी ते पण न पचवा लाग्या, त्यारे वीजी रीते काचा अनाज
वानी विधि वतावी, ए प्रमाणे अनेक रीते काचा अनाज खावानी
वतावी तोपण काल दोपथी अनाज पाचन न थवा लाग्युं ते अवस
जगलोमां वांस प्रमुखना घसावाथी अग्नि उत्पन्न थयो

प्रश्न.— तमे कहो ठो के श्रीरीपजदेवजीने जातिस्मरण अने अव
ज्ञान हतुं, तो पठी रीपजदेवजीए प्रथमथीज अग्नि वनाववानी तेमज
अग्निथी अनाज राधीने खावानी विधि केम न वतावी ?

उत्तर.— हे जग्य ! एकांत स्निग्ध कालमा तेमज एकांत रुद्धकाल
अग्नि कोइ पण वस्तुथी उत्पन्न थइ सकती नथी कदाचित् कोइ देव
महाविदेह क्षेत्रथी अग्निने अर्हीआ लइ पण आवे, तो पण ते अ
तकाल उलवाइ जती हती तेज कारणथी अग्निथी पकावी खावा
उपदेश कयों नहोतो

हवे ज्यारे अग्निने तृणादि दाह करता देखी, अपूर्व रत्न जाणी
पकडवा लाग्या, त्यारे तेउंना हाथ दाऊवा लाग्या, तेथी जयन्त
दोडता आवी श्रीरीपजदेवजीने तेउंए सर्व वृत्तात कह्यो रीपज देवजीए
उने अग्नि लाववानी विधि वतावी ते विधि प्रमाणे अग्नि घरमा ला
तेउंएरीपजदेवजीने विनति करी के हवे अमारे शु करबु ? रीपजदेवज
हस्ति उपर चेठा थका माटीनु एक कुडु वनाव्यु तेमा अनाज पाणी
खी अग्नि उपर पकावी, रांधी खावानी सर्व विधि वतावी जेना हाथ
प्रथम ते कुडुं पकडाव्यु, अने जेने ते वनाववानी विधि वतावी ते कु
नामथी प्रसिद्ध थया, ते कारणथी कुजार प्रजापति कहेवाय ठे ध
धीमे सर्व प्रकारना अनाज अनेक रीतथी पकावी खावानी विधि प्र
थइ गइ सर्व विधि श्रीरीपजदेवजीएज वतावी ठे

हवे शिष्टपद्धार कहीये ठीये श्रीरीपजदेवजीना उपदेशथी पांच

शिष्टपी अर्थात् कारीगर धन्या तेना नाम १ कुञ्जकार २ लोहकार, ३ चित्रकार, ४ वस्त्र वनावनार, ५ नाइ. एकेक शिष्टपना अर्वांतर जेद वीशवी-
श ठे. सर्व मली एकसो शिष्टप वनाव्या

हवे कर्मद्वार लखीये ठीये. १ खेती करवानुं काम, २ वाणिज्य अर्थात् व्यापार करवानुं काम. इत्यादि. धन समत्वना अनेक कामो वताव्यां. प्रथम माटीना संचयमां जरी एरण हथोडो तथा साणसी प्रमुख वनाव्या, पठी तेउथी सर्व वस्तुउं काम लायक वनाववामां आवी

जरतादि पुरुष वर्गना लोकोने वहुतेर कला शिखवी स्त्री जातिनी चोसठ कला ब्राह्मी, सुदरी प्रमुखने शिखवी, तेना नाम १ लखवानी कला, २ बांचवानी कला, ३ गणितकला, ४ गीतकला, ५ नृत्यकला, ६ ताल वजाववानी कला, ७ पटह वजाववानी कला, ८ मृदंग वजाववानी कला, ९ वीणावगाडवानी कला, १० वंशपरिद्धा, ११ जेरीपरिद्धा, १२ १३ तुरंगपरिद्धा, १४ धातुर्वाद, १५ दृष्टिवाद, १६ मंत्रवाद, १७ बलि प-
खित विनाश, १८ रत्नपरिद्धा, १९ नारीपरिद्धा, २० नरपरिद्धा, २१ ठंद वंधन, २२ तर्कजटपन, २३ नीतिविचार, २४ तत्त्वविचार, २५ कविश-
क्ति, २६ ज्योतिष शास्त्रज्ञान, २७ वैद्यक ज्ञान, २८ पट्टापा, २९ योगा-
ज्यास, ३० रसायणविधि, ३१ अंजनविधि, ३२ अढार प्रकारनी लीपी, ३३ स्वप्नलक्षण, ३४ इन्द्रजालदर्शन, ३५ खेतीकाम, ३६ व्यापारकाम, ३७ राज्यसेवा, ३८ गकुनविचार, ३९ वायुस्तंजन, ४० अग्निस्तंजन, ४१ मे-
घवृष्टि, ४२ विलेपनविधि, ४३ मर्दनविधि, ४४ उर्ध्वगमन, ४५ घटवं-
धन ४६ घट त्रमण, ४७ पत्रवेदन, ४८ मर्मवेदन, ४९ फलाकर्पण, ५० जलाकर्पण, ५१ लोकाचार, ५२ लोकरंजन, ५३ अफल वृद्धोने फलवा-
ला करवानुं काम, ५४ खड्गवधन, ५५ ठरीबंधन, ५६ मुद्राविधि, ५७ लोहज्ञान, ५८ दत्तसमारण, ५९ काललक्षण, ६० चित्रकरण, ६१ वा-
हुयुद्ध, ६२ मुष्टियुद्ध, ६३ दंडयुद्ध, ६४ दृष्टियुद्ध, ६५ वाग्युद्ध, ६६ खड्गयुद्ध, ६७ गारुड विद्या, ६८ सर्पदमन, ६९ जूतमर्दन, ७० योग ते
ज्योतिषयोग, अक्षरानुयोग, व्याकरण, उपधानुयोग, ७१ वर्षज्ञान, ७२ ना-
ममाला आ पुरुषनी वहुतेर कलाना नाम कहां.

हवे स्त्रीनी चोसठ कलाना नाम सखीये ठीये. १ नृत्यकला, २ औचि-

त्यकला, ३ चित्रकला, ४ वाजीत्र ५ मंत्र ६ तत्र, ७ ज्ञान, ८ विज्ञान, ९ दंत, १० जलस्थंज, ११ गीतगान, १२ तालमान, १३ मेघवृष्टि, १४ फलवृष्टि, १५ आरामारोपण, १६ आकारगोपन, १७ धर्मविचार, १८ शकुनविचार, १९ क्रियाकल्पन, २० संस्कृतजल्पन, २१ प्रसादनीति, २२ धर्मनीति, २३ वर्णिकावृद्धि, २४ स्वर्णसिद्धि, २५ तैलसुरजिकरण, २६ लीला संचारण, २७ गजतुरंगपरिक्षा, २८ स्त्रीपुरुषना लक्षण, २९ कामक्रिया, ३० अष्टादश लिपिपरिच्छेद, ३१ तत्कालबुद्धि, ३२ वस्तुशुद्धि, ३३ वैद्यकक्रिया, ३४ सुवर्णरत्नज्ञेद, ३५ घटत्रय, ३६ सारपरिश्रम, ३७ अजनयोग, ३८ चूर्णयोग, ३९ हस्तलाघव, ४० वचनपाठव, ४१ ज्ञेयविधि, ४२ वाणिज्यविधि, ४३ काव्यशक्ति, ४४ व्याकरण, ४५ शालिखंडन ४६ मुखमंडन, ४७ कथाकथन, ४८ कुसुमगुथन, ४९ वरवेप, ५० सकल जापा विशेष, ५१, अजिधानपरिज्ञान, ५२ आचरणप्रवेश, ५३ नृत्योपचार, ५४ गृहाचार ५५ शाठ्यकरण, ५६ परनिराकरण ५७ धान्यरंधन, ५८ केशवधन, ५९ वीणादिनाद, ६० वितडावाद, ६१ अकविचार ६२ लोकव्यवहार, ६३ अत्याक्रिका, ६४ प्रश्नप्रहेलिका आस्त्रीनी चोसठ कलाना नाम कक्षां.

वर्त्तमानमा सर्व सांसारिक कला पूर्वोक्त कलाउनी अतर्गत ठे प्रथम लिपि कलाना अठार जेद दक्षिण हाथथी ब्राह्मी पुत्रीने शिखव्या तेना नाम. हंसलिपि, १ नूतलिपि, ३ पक्षलिपि, ४ राक्षसलिपि, ५ यावनीलिपि, ६ तुरकीलिपि, ७ कीरीलिपि, ८ झावडीलिपि, ९ सैधवीलिपि, १० मालवीलिपि, ११ नडीलिपि, १२ नागरीलिपि, १३ लाटीलिपि, १४ फारसीलिपि, १५ अनिमिच्छीलिपि, १६ चाणकीलिपि, १७ मूलदेवी, १८ उड्डीलिपि-आ अठार प्रकारनी ब्राह्मी लिपि, देश विशेषना जेदथी अनेक तरेहनी थये ली ठे जेम के १ लाटी, २ चोडी, ३ डाहली, ४ कानडी, ५ गौर्जरी, ६ सोरठी, ७ मराठी, ८ कोंकणी, ९ खुरासाणी, १० मागधी, ११ सिंहली, १२ हाडी, १३ कीरी, १४ हम्मीरी, १५ परतीरी, १६ मसी, १७ मालवी, १८ महायोधी इत्यादि सुदरी पुत्रीने डावा हाथथी अकविद्या शिखवी, जे जगतमां गणितविद्या प्रचलित ठे, जेनाथी अनेक कार्यों सिद्ध थाय ठे, केटलीएक कला, लिपि तथा विद्या केटलीएकवार लुप्त थइ

जाय ठे, अने फरी सामग्री पामी प्रगट पण थाय ठे परंतु नवीन कला, लिपि, वा विद्या उत्पन्न थती नथी. सर्व जे रीपन्नदेवजीए वतावेल ठे, तेज चाले ठे, तेनुं स्वरूप आवश्यक सुत्रथी जाणवु.

ब्राह्मीनुं लग्न वाहुवलीनी साथे कर्युं, अने सुंदरीनो विवाह चरतनी साथे कर्यो ते वखतथी माता पितानो कन्या आपवानो व्यवहार प्रचलित थयो.

श्री रीपन्नदेवजीए एक उदरथी उत्पन्न थयेला वेहेनजाइनो विवाहनो संबंध दूर कर्यो ते देखीने बीजाउं पण तेमज करवा लाग्या, श्री रीपन्नदेवजीए बहु वखत सुधी राज्य कर्युं, अने प्रजाने वास्ते अनेक तरेहथी सुखनां साधनो उत्पन्न करी आप्यां, अनेक तरेहनी विद्या, कला, कौशद्वयता प्रजाने वतावी, जे कारणथी श्रीरीपन्नदेवजीने जैनीउं जगत्ना कर्ता माने ठे बीजा मतवालाउं जे इश्वरनी करेली सृष्टि कहे ठे, ते पण इश्वर, आदीश्वर, जगदीश्वर, योगीश्वर, जगत्ना कर्ता ब्रह्माआदि, विष्णुआदि, योगीआदि, जगवानआदि, अर्हंतआदि, तीर्थंकर, प्रथम बुरु, सर्वथी मोटा, इत्यादि नाम तथा महिमा जे गाय ठे, ते सर्व श्री रीपन्नदेवजीनोज गुणानुवाद ठे बीजो कोइ सृष्टिनो कर्ता नथी.

अज्ञानी अने मूर्ख लोकोए स्वकपोलकल्पित शास्त्रोमां इश्वर विषयमां मनमानी कल्पना करेली ठे ते कल्पना बहु जीवो आज पर्यंत साची मानी सर्व कार्यों कर्या जाय ठे जैनमत विना सर्वमत प्रायः ब्राह्मणोएज चलाव्या ठे ते कारणथी ब्राह्मणोज मतोना विश्वकर्मा ठे लौकिक शास्त्रोमां जे कांइ निरुपण करेल ठे ते सर्व ब्राह्मणो वास्तेज ठे. कारण के शास्त्रो वनावनाराउंना संतान प्रमुख शास्त्रना आधारथी खुव खाय ठे, पीए ठे तथा आनंद करे ठे. ब्राह्मणो तथा वेदोनी उत्पत्ति आवश्यक आदि शास्त्रोमां जे प्रमाणे वतावी ठे, ते प्रमाणे जव्यजीवोने जाणवा वास्ते हुं पण आ स्थले लखुं हुं

निदान सर्व जगतनो व्यवहार चलावी, चरत पुत्रने विनीता नगरीनुं राज्य आप्यु. वाहुवली पुत्रने तक्षिलानु राज्य आप्यु. बाकीना पुत्रोने बीजा देशोनुं राज्य वेहेंची आप्युं. ते पुत्रोना नामथी ते ते देशो-

ना नाम पण पाडवामां आवायां जेम के अंगदेश, वंगदेश, मगधदेश इत्यादि देशोना नामो पण पुत्रोना नामथी पढ्यां

वाद श्री रीपजदेवजीए स्वयमेव दीक्षा लीधी, तेमनी साथे कठ महाकठ सामंतादि चार हजार पुरुषोए दीक्षा लीधी.

श्रीरीपजदेवजीने एक वर्ष सुधी जिज्ञा न मली, तेउला वखतमा चार हजार पुरुषो तो जूखे मरवाथी जटाधारी वनी कढ, मूत, फल, फूल पत्रादि आहार करता गंगा नदीना वने किनारा उपर तापसो वनी रेहेवा लाग्या, अने श्री रीपजदेवजीनु ध्यान तथा जाप ब्रह्माआदि शब्दोथी करवा लाग्या

श्री रीपजदेवजी एक वर्ष वित्या बाद वैशाख सुद ३ ना रोज हस्तिनापुरमां आवाया, त्या श्री रीपजदेवजीना पौत्र श्रेयांस कुमारे जातिस्मरण ज्ञानना बलथी जिज्ञा वास्ते विहार करता एवा जगवानने इच्छुसथी पारणं कराव्यु ते वखतमा लोकोए जिज्ञाचरोने देख्या न होता, अने जिज्ञा आपवानी विधि पण तेउ जाणता न होता, ते कारणथी श्री रीपजदेवजीने लोको हाथी, घोडा, आजूषण, कन्या आदिनी जेटतो बहु करता हता, परतु श्री रीपजदेवजी तो त्यागी होवाथी तेउनी जेट लेता न होता पठी लोकोए श्रेयास कुमारेने जिज्ञा आपता देखी पुर्वु के तमे रीपजदेवजीने जिज्ञार्थी केवी रीते जाण्वा ? तयारे श्रेयास कुमारे लोकोने पोतानो तथा श्री रीपजदेवजीनो पूर्वना आठ जवोनो संबंध कह्यो ते सर्व अधिकार आवश्यक शास्त्रथी जाणवो पठी सर्व लोक जिज्ञा देवानी रीति जाणी गया

श्री रीपजदेवजी एक हजार वर्ष सुधी देशोमा ठगस्थपणे विचरता हवा ते अवस्थामा कठ अने महाकठना पुत्र नमि तथा विनमिएप्रजुनी बहुज सेवा जक्ति करी तेउने धरणेंडे प्रज्ञप्ति आदि अडतालीश हजार (४८०००) विद्या आपी वैताढ्य गिरिनी दक्षिण तथा उत्तर वाजु रूप एकेक श्रेणिनु दरेकने राज्य आप्यु तेउ सर्वे विद्याधर कहेवाया आ विद्याधरोना वंशमा रावण, कुजकरणादि तथा वाली सुग्रीवादि अने पवन हनुमानादि सर्व विद्याधर थया ठे.

एकदा ठगस्थ अवस्थामा श्री रीपजदेवजी विहार करता करता वा-

हुवल्लीनी तक्षिला नगरीमां गया. बहार वगीचामां कायोत्सर्गमां स्थित
रह्या ज्यारे बाहुवल्लीने जगवान पधारवाना समाचार मळ्या, त्यारे तेणे
विचार कयों के आवती काळे वडा आडंबरथी पिताजीने वंदना करवा
जइश. प्रजात समये ज्यारे मोटा आडंबरथी पिताजीने वंदना करवा ग-
या, त्यारे जगवान तो त्यांथी विहार करी गया, एम जाणवामां आवतां
बाहुवल्ली बहुज उदास थइ गया पठी श्रीरीपञ्चदेवजीना चरणोना स्थल
उपर धर्मचक्रनी स्थापना करी आ धर्मचक्र तीर्थ विक्रम राजाना वखत
सुधी रह्युं, पठी ज्यारे पश्चिम दिशामां नवा मतमतांतरो उत्पन्न थया,
त्यारे ते तीर्थ नष्ट थयुं

अनुक्रमे श्रीरीपञ्चदेवजी जगवान वाढ्हीक, जोनक, अडंव, इह्वाक,
सुवर्णचूमि, पल्लवकादि देशोमां विहार करवा लाग्या जेजे देशवालाउथे
श्रीरीपञ्चदेवजीनां दर्शन कयां, तेउं सर्व जडक स्वभाववाला थया, अने
वाकीनाउं सर्व म्हेष्ठ, निर्दयी, अनार्य थइ गया, अनेक कल्पनिक मतो
मानवा लाग्या, अने तेउंना व्यवहार पण विपरीत तरेहना थया.

श्रीरीपञ्चदेवजी एक हजार वर्ष व्यतीत थया बाद विहार करता क-
रता विनीता नगरीना पुरिमताल नामना वागमां गया वगीचामां वड-
वृद्ध नीचे फागण वदी एकादशीने दिवसे, त्रण दिवसना उपवास ठतां
प्रथम पहोरमां केवलज्ञान तथा केवलदर्शन अर्थात् सचराचर जगतमां
भूत, भविष्य वर्तमानना सर्व जीवाजीव वस्तुमात्रनुं उत्पत्ति स्थिति अने
लयनुं जाणवु तथा देखवुं थयुं ते समये चोसठ इंद्रो त्यां आव्या, सम-
वसरणनी देवोये रचना करी, तेमां त्रण गढ अने वार दरवाजा वनाव्या,
मध्य जागमां मणिपीठिका वनावी, तेना मध्य जागमां अशोक वृद्धानी
रचना करी, तेनी नीचे दरवाजानी सन्मुख चारे दिशामां चार सिंहास-
नोनी रचना करी तेमां पूर्वना सिंहासन उपर श्रीरीपञ्चदेव जगवान वि-
राजमान थया, अने वाकीना त्रण सिंहासनो उपर जगवान सहस्र त्रण
विबोनी स्थापना करी, जे विबोने देखवाथी, ते ते दरवाजेथी आवनारा
सर्वे श्रीरीपञ्चदेव जगवाननेज ते ते बाजुये देखता हता तेज कारणथी
जगतमां चारमुखवाला श्रीरीपञ्चदेव जगवानज ब्रह्माना नामथी प्रसिद्ध
थया ठे. धनंजय कोशमां श्रीरीपञ्चदेवजीनु नाम ब्रह्मा लखेल ठे.

ज्यारे श्रीरीपन्नदेव जगवानने केवलज्ञान उत्पन्न थयु, त्यारे जरत जा, ते वात श्रवण करी सकल परिवार सयुक्त समवसरणमा वंदना रवाने तेमज उपदेश श्रवण करवाने आव्या

श्रीरीपन्नदेव जगवाननो उपदेश श्रवण करी जरत राजाना पांच पुत्र तथा सातसो पौत्र, अने ब्राह्मी तथा वीजी अनेक स्त्रीउए दीक्षा ली मरुदेवीजी तो जगवानना प्रातिहार्यादि देखी तथा वाणी सांजली केव ज्ञान पामी मोक्ष पाम्या हता जरतना मोटा पुत्र रीपन्नसेन (पुडरी) हता, ते सोरठ देशमा शत्रुजय तीर्थ उपर अनशन करी मोक्ष पाम ते कारणथी शत्रुजयनु नाम पुडरीक राखवामां आव्युं

जरतना जे पांचसो पुत्रोये दीक्षा लीधी हती, तेउमां एकनु नाम रीचि हतु मरीचिने जैनदीक्षानु पालवु अति कठिन लागवाथी पोत आव्याजीविका चलाववा वास्ते स्वमतिकटपनाये तेमणे नवो उपाय उत कयौ फरी गृहस्थावास अंगीकार करवानुं काम तेने हीनतावावु लाग्यु, ते एक कुलिंग आरोपण कयु एवा विचारथी के साधु तो मनदंड, वचन अने कायदंडथी रहित ठे, अने हु तो ए त्रणे दंड सयुक्त हुं, ते कारण मारे त्रिदंड राखवो जोइये साधुउं तो द्रव्य अने जावथी मुडित ठे, ते लोच करे ठे, अने हु तो द्रव्यमुडित तु, तेथी मारे अस्त्राथी मस्तक मुं ववु जोइयें, अने शिखा पण राखवी जोइये, वस्त्री साधु तो पांच महा पाले ठे, परंतु मारे तो मात्र स्थूल जीवनी हिंसानो त्याग ठे साधु नि कचनवाला ठे, अर्थात् परिग्रह रहित ठे, अने मारे तो पवित्रका राखवी जोइये साधु तो शीलथी सुगधित ठे, अने हु तेवो नथी, तेथी म चदन प्रमुखनी सुगंध लेवी ठीक ठे साधु तो मोह रहित ठे, अने हुं मोह सयुक्त हुं, तेथी मोहाछादितने ठत्री राखवी जोइये साधु तो पानह रहित ठे, मारे तो उपानह पेहेरवा जोइयें साधु तो निर्मल तेथी शुक्लांबरधारी ठे, अने हु तो क्रोध, मान, माया, लोभ आ च कपायो सयुक्त तु, तेथी मलीन होवाथी, कपायवस्त्र अर्थात् गेरु र वाला वस्त्रो मारे राखवा जोइये साधु तो सचित्त जलना त्यागी ठे, हु तो गल्लीने सचित्त जल पीश, अने स्नान पण करीश एवीजर स्थूल मृपावाद आदिथी पण ते निवृत्त थयो आ प्रमाणे मरीचिये पो

नी आजीविकावास्ते स्वमतिपूर्वक लिंग वनाव्युं, अने तेज लिंग परिव्राजकोनु रहुं.

मरीचि जगवाननी साथेज विहार करतो हतो, तेतुं साधुर्ज्यो विपरीत लिंग देखी लोको पुठवा लाग्या, परंतु मरीचि साधुनो यथार्थ धर्म कहेतो हतो, अने पोतानो पाखंड वेप पूर्वोक्त रीतिये प्रगट करतो हतो तेनीपासे उपदेश श्रवण करी जेउं दीक्षा लेवा चाहता हता, तेउंने जगवानना साधु पासे दीक्षा लेवा मोकलतो हतो एकदा मरीचि रोगग्रस्त थयो, अने विचार करतां पोते असंयति ठे एवु लागवार्थी, तेमज साधुर्ज्यो मारी वैयावच्च करशे नहीं, अने मारे तेउंनी पासे वैयावच्च कराववी ते पण ठीक नहीं एवु धारी, मारे एक चेलो वैयावच्चवास्ते करवो जोश्ये, एवो निश्चय कर्यो. आ वखते श्रीरीपञ्जदेव जगवान्, निर्वाण पाम्या हता. ते समये एक कपिल नामनो राजानो पुत्र हतो, ते मरीचि पासे धर्म श्रवण करवा आव्यो मरीचिये तेने यथार्थ साधुनो धर्म वताव्यो लिंग, आचार सर्व वताव्या. कपिले पुव्युं के तमारुं लिंग विलक्षण केम ठे ? मरीचिये कहुं हुं साधुधर्म पालवा असमर्थ दु, तेज कारणथी आ लिंग, निर्वाहवास्ते स्वकपोलकट्टित वनावेल ठे कपिले कहु के मने पण श्रीरीपञ्जदेव जगवाननो धर्म रुचतो नथी तमे कहो ? तमारी पासे धर्म ठे के नहीं ? मरीचिये जाणुं के आ जारेकर्मी जीव ठे, अने मारोज शिष्य थवा योग्य ठे, ते लोचथी मरीचिये कही दीधु के त्यां पण धर्म ठे, अने मारी पासे पण कांश्क धर्म ठे. ते सांजली कपिल मरीचिनो शिष्य थयो. आ कपिल मुनिनी उत्पत्ति ठे ते वखते मरीचि तेमज कपिलनी पासे कोइ पण पुस्तक नहोतुं निःकेवल जे कांश् आचार मरीचिये कपिलने वताव्यो, तेज आचार कपिल करतो रह्यो मरीचिये उत्सूत्र जापण करवार्थी एक कोटाकोटी सागरोपम सुधी सत्सारमां जन्ममरणनी वृद्धि करी. मरीचि काल करी गयो वाद कपिल ग्रंथार्थज्ञानशून्य, मरीचिनी वतावेली रीति उपरज आचार पालतो हतो कपिलने आसुरी नामनो शिष्य थयो कपिले आसुरीने पोतानोज सर्व आचार वताव्यो. कपिले बीजा पण अनेक शिष्यो वनाव्या, तेउंना प्रेमभां रक्त थयो थको, मरीने ब्रह्मनामा पांचमा देवलोकमां देवता थयो. उत्पत्ति अनंतर अवधिज्ञानथी जोयु के

દાનાદિ શું શુ અનુષ્ઠાન મેં કર્યાં છે ? જેથી હું દેવતા થયો, જ્ઞાનથી જોતાં પોતાના શિષ્ય આસુરીને ગ્રથાર્થજ્ઞાનશુન્ય દીઠો વિચાર કર્યો કે મારો શિષ્ય કહ્યું પણ જાણતો નથી, તેને કાફલ તત્ત્વનો ઉપદેશ કરું તો ઠીક એવો વિચાર કરી કપિલ દેવતા આકાશમા પચવર્ણના મંડલમાં રહી, પોતાના શિષ્યને તત્ત્વજ્ઞાનનો ઉપદેશ કરવા લાગ્યા યથા— અવ્યક્તથી- વ્યક્ત પ્રગટ થાય છે, તે અવસરે પદ્ધિતંત્રશાસ્ત્ર આસુરીએ રચ્યું તેમાં એવું કયન કર્યું કે પ્રકૃતિમાંથી મહાન્ થાય છે, અને મહાન્થી અહંકાર થાય છે, અહંકારથી ગણ પોઢશ થાય છે, ગણપોઢશથી, પચતન્માત્રા થાય છે, અને પચતન્માત્રાથી પચ મહાત્મ્યુત થાય છે, ક્ત્યાદિ સ્વરૂપ આ ગ્રંથમાં પૂર્વે સાંખ્યમા લખી આવ્યા ઠીકે તેડના સંપ્રદાયમાં નામીસલ્લ નામા આચાર્ય થયા, ત્યારથી તે મતનુ નામ સાંખ્યમત પ્રસિદ્ધ થયું વાસ્તવિક રીતે સર્વ પરિત્રાજક સન્યાસીડના લિંગ આચારાદિ ધર્મનુ મૂલ મરીચિ થયો, તે સાંખ્યમતના તત્ત્વો હાલ પણ જગવદ્ગીતા તથા જાગવતાદિ ગ્રંથોમાં અને સાંખ્યમતના શાસ્ત્રોમાં પ્રચલિત છે એક જૈનમતવિના વીજા સર્વ મતોનુ મૂલ આ મતથીજ સમજવું જોઈએ

જ્યારે શ્રીરીપજદેવજીને કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. ત્યારે જરતને પણ તેજ રોજ આયુરુશાલામા ચક્રરત્ન ઉત્પન્ન થયું જેથી જરતે જરત ક્ષેત્રના ત્રણ લંબોમાં પોતાનુ રાજ્ય સ્થાપી આજ્ઞા મનાવી, તેજ કારણથી તેનુ નામ જરતલંબ પ્રસિદ્ધ થયું

જ્યારે જરતે પોતાના નાના જાઈડને આજ્ઞા મનાવવા વાસ્તે દૂત મોકલ્યા, ત્યારે તેડે વિચાર કર્યો કે રાજ્ય તો અમને પિતાશ્રી આપી ગયા છે તો પઠી જરતની આજ્ઞા અમારે જા વાસ્તે માનવી જોઈયે ! ચાલો પિતાશ્રી પાસે જઈ સર્વ વૃત્તાંત કહીયેં જો પિતાજી કહેકે તમે જરતની આજ્ઞા માનો તો પઠી અમે જરતની આજ્ઞા માનીશું, અને પિતાજી કહેકે તમે જરતની સાથે લડો, તો પઠી અમે જરતનીસાથે લડશું, એવો વિચાર કરી અષ્ટાણુ જાઈડ કેલાસ પર્વત ઉપર શ્રીરીપજદેવ જગવાન પાસે ગયા, જગવાન તેડના અત કરણના અગ્નિપ્રાય જાણી તેડને ઉપદેશ કરતા હવા શ્રી જગવાને જે ઉપદેશ કર્યો તે શ્રીસૂત્રકૃતાંગ સૂત્રના વીજા વૈતાલીય અધ્યયનમાં લખેલ છે તે ઉપદેશ શ્રવણ કરી જગવાનના અ-

छाणु पुत्रोऽपि दीक्षा लब्धं लीधी. सर्वं तत्करारं तज्जी दीधी. तेन वनवाथी
 जरतनी अपकीर्तिं यद्, तेथी जरत चक्रवर्त्ती पांचसो गाढां पकानना
 लावी समवसरणमां आख्या, अने कहेवा लाग्या के हु मारा जाइने जौ-
 जन करावीश, अने मारो अपराध क्षमा करावीश श्री रीपजदेव ज-
 गवाने कछुं के, एवो आहार साधुने कट्ये नहीं. ते सांजली जरत म-
 नमां बहुज उदास थया तेमणे पठी पुछुं के जगवन् आ आहार कोने
 खवरावु ? त्यारे इडे कछुं के तमारथी जेउं गुणोमा अधिक होय तेउने
 आ जोजन आपो जरते विचार क्यो के मारथी गुणाधिक तो श्रावक ठे,
 तेथी तेउने जोजन करावु, एवो निश्चय करी सर्वे गुणवान श्रावकोने जोजन
 करावुं बली ते श्रावकोने जरतजीए कछुं के तमे सर्वे प्रतिदिन मारुं जोजन
 कर्या करो ? तमारे खेती बाणिज्यादि कांइ पण काम करवु नहि. निःकेवल
 स्वाध्याय करवामां तत्पर रहो. जोजन करी मारा मेहेलोना दरवाजा पासे
 वेसी आप्रमाणे कहो “जीतो जवान् वर्द्धते जय तस्मान्माह्न माह्नेति”
 ते श्रावको पण तेमज करता हवा जरत राजा तो जोगविलासमां मग्न
 रहेता हता, परंतु ज्यारे श्रावकोना शब्दो सांजलवामां श्रावता हता
 त्यारे मनमां विचारता हता के हुं कोनाथी जीतायो तु ? विचार करतां
 निश्चय थयो के क्रोध, मान, माया अने लोभ, आ चारे कपायोए मने
 जीतेल ठे अने तेनाथीज जयनी वृद्धि ठे, एवा निश्चयात्मक विचारथी
 जरतजीने जारे वैराग्य उत्पन्न थतो हतो अनुक्रमे रसोइ जमनारा श्रा-
 वको बहु बधी गया, तेथी रसोइ करनाराउए आवीने जरत महाराजने
 विनंति करी के आ समुदायमां श्रावक कोण ठे, अने कोण नथी ? ते
 अमे जाणी शकता नथी जरतजीए तेउने कछु के तमे पुठीने तेउने
 जोजन करावो रसोइआउए जमनाराउने पुठतां, जेउं श्रावकना पांच
 अणुव्रत त्रण गुणव्रत अने चार शिक्षाव्रत धारण करनारा हता, तेउने
 श्रावक मानी जरत महाराज पासे तेउने लाववामां श्रावता हता जरत
 महाराज तेउना शरीर उपर कांकणी रत्नथी त्रण त्रण रेखाना चिन्ह क-
 रता, अने दर ठ महीने तेउनी परीक्षा करवामां श्रावती हती ते सर्व
 श्रावक ब्राह्मणना नामथी प्रसिद्ध थया, कारणके ज्यारे जरत महाराजना
 दरवाजा पासे तेउं माह्न माह्न शब्द वारंवार उच्चार करता हता,

त्यारे लोको तेउने माह्न माह्न कहेवा लाग्या जैनमतना शास्त्रोमां प्राकृत जापामां हाल पण ब्राह्मणोने माह्न शब्दथी लखेल ठे, संस्कृत ब्राह्मण शब्द ठे, ते प्राकृत व्याकरणमा वज्जण तेमज माहणना स्वरूपथी सिद्ध थाय ठे, श्री अनुयोगद्वार सूत्रमां ब्राह्मणोना नाम “ बुद्ध सावया ” अर्थात् बडा श्रावक लखेल ठे ए प्रमाणे ब्राह्मणोनी उत्पत्ति ठे, ते ब्राह्मणो पोताना पुत्रोने साधुउने आपता हता, अने जेउ दीक्षा लेता न हता, तेउ व्रतधारी श्रावक यता हता, आ रीति जरतना राज्यमा हती.

जरत महाराजना पुत्र आदित्यश थया, अर्थात् सूर्यश थया, जेना वंशजो जरतक्षेत्रमा सूर्यवंशी कहेवाय ठे बाहुवलीना मोटा पुत्र चन्द्रश थया, तेना वंशजो चन्द्रवंशी कहेवाय ठे. श्रीरीपञ्चदेवजीना कुरुवंशी कहेवाय ठे, जेउमा कौरव पांडव थयेला ठे

ज्यारे सूर्यश सिंहासन उपर बेठा, त्यारे तेनी पासे काकणी रत्न न-होतु. काकणीरत्न चक्रवर्ती शिवाय बीजा कोइ पासे होतुं नथी. ते कारणथी सूर्यश राजाये ब्राह्मण श्रावकोना गलामां सुवर्णमय यज्ञोपवीत दाखल करावी, जे जापामा जनोइ कहेवाय ठे जोजन प्रमुख सर्वे, जरत महाराजनी जेम तेउने आपता रह्या सूर्यशना पुत्र महायश गादी उपर बेठा, तेणे रूपानी यज्ञोपवीत बनावी आपी वाद तेउना वंशजो रेशमी यज्ञोपवीत आपता हवा. ठेवटे सादा सूतरनी वनाववामां आवी आ प्रमाणे यज्ञोपवीतनी उत्पत्ति ठे

जरतमहाराजनी आठ पाट सुधी तो ब्राह्मणोनी जक्ति जरतजीनी पे-ठेज थती रही वाद प्रजा पण ब्राह्मणोने जोजन कराववा लागी सर्व स्थले ब्राह्मणो पूजनीक गणावा लाग्या ए प्रमाणे आठमा तीर्थंकर श्री चन्द्रप्रज्ञ स्वामिना वखत सुधी सर्व ब्राह्मणो व्रतधारी जैनधर्मी श्रावको रह्या श्रीचन्द्रप्रज्ञ जगवाननी पठी केटलोएक काल व्यतीत थया वाद आ जरतखडमां जैनमत अर्थात् चतुर्विध सध तथा सर्व शास्त्रो विवेक थइ गया, ते वखते ते ब्राह्मणाजासोने लोको पुठवा लाग्या के अमने धर्मनु स्वरूप बतावो ते वखते ब्राह्मणोये स्वमतिकद्वपनाथी जेमा पोतानो लाज दीगो तेवो धर्मवताव्यो अनेक ग्रथो पण ते प्रमाणे वनाववामां आव्या

ज्यारे नवमा श्रीसुविधिनाथ (पुण्डित) अरिहंत थया, त्यारे फरी

जैनधर्म प्रगट थयो ते जगवाननो धर्म केटलाएक ब्राह्मणाज्ञासोये न
अंगीकार कयों स्वकपोलकल्पित मतनोज कदाग्रह राख्यो. साधुजनों
छेप करवा लाग्या चारे वेदोनां नामो वदलावी नाख्यां, अने ते वेदोमां
मतलव पण कांइनी कांइ लखी दीधी

हवे चारे वेदोनी उत्पत्ति लखीये ठीये ज्यारे जरत राजाये ब्राह्मणो-
नी पूजा करी, त्यारे वीजा लोको पण ब्राह्मणोने अनेक तरेहनां दान आ-
पवा लाग्या ते प्रसंगे श्रीजरतचक्रवर्तीये श्रीरीपजदेव, जगवानना उपदे-
श अनुसार ब्राह्मणोने निरंतर स्वाध्याय करवावास्ते श्रीआदीश्वर (रीप-
जदेव) जगवाननी स्तुति तथा श्रावकधर्मस्वरूपगर्जित चार आर्यवे-
दनी रचना करी तेना नाम १ संसार दर्शनवेद २ संस्थापन परामर्शन-
वेद, ३ तत्वावबोध वेद, ४ विद्याप्रबोध वेद चारे वेदोमां सर्वनयसंयु-
क्त वस्तु स्वरूप कथन ते ब्राह्मणोने शिखवामां आव्युं पुर्वोक्त चार वेद
तथा ब्राह्मणो आठमा तीर्थंकर सुधी यथार्थ प्रवर्तता रह्या आठमा तीर्थ-
करनु तीर्थ व्यवछेद यता ब्राह्मणोये त्रष्ट थइ धनना लोचथी ते वेदोमां
जीवहिंसा दाखल करी. चारे वेद उलट पालट करी नाख्या जैनधर्मनुं
नाम चारे वेदमाथी काढी नाख्यु, एटलुंज नहीं पण अन्योक्तिथी “दै-
त्य दस्यु वेदवाह्य” इत्यादि नामोथी साधुजनों निंदागर्जित १ रुग्, २
यजुर, ३ साम, ४ अथर्व, आ चार नामना वेद कल्पवामां आव्या जे ब्रा-
ह्मणोये तीर्थंकरोनो उपदेश अंगीकार कयों, तेजये पूर्व वेदोना मंत्रोनो
त्याग कयों नहीं ते मंत्रो आजसुधी दक्षिणमां कर्णाटकदेशमां जैन ब्रा-
ह्मणोने कठस्थ ठे. ते प्रमाणे अमे देख्युं ठे तथा सांजळ्युं ठे अमारी पा-
से पण प्राचीन वेदोना केटलाएक मंत्रोठे यतः ॥ सिरि जरह चक्रवर्ती,
आयरिय वेयाणविस्सुज्जप्पती ॥ माहणपढणत्थमिण, कहियं सुहज्जण
विवहार ॥ १ ॥ जीणतिठे बुद्धिन्ने, मिच्चत्ते माहणेहितेवविया ॥ अस्संज्या-
ण पूआ, अप्पाण काहिया तेहिं ॥ २ ॥ इत्यादि हवे वेदोनीरचना हिं-
सा संयुक्त, याइवल्क्य, सुलसा, पिप्पलाद अनेपर्वत प्रमुखोये केवी रीते
रची तेनु पण कांइक स्वरूप लखीये ठीये

बृहदारण्यक उपनिषद्नी ज्ञाप्यमा लख्युं ठे के, यज्ञोनुं कथन करनार
यज्ञवल्क्य तेना पुत्र याज्ञवल्क्य ठे ते कहेवार्थी एम प्रतीत थाय ठे के

यज्ञोनी रीति प्राय याज्ञवल्क्यथीज चाली ठे ब्राह्मण लोकोये शास्त्रोमां लख्यु ठे के याज्ञवल्क्ये पूर्वली ब्रह्मविद्या वमीने नवीन ब्रह्मविद्या सूर्यनी पासे शिखी, प्रचलित करी, तेथी पण एज अनुमान थाय ठे के, याज्ञवल्क्येज प्राचीन वेद तर्जी दीधा अने नवा वेद बनाव्या

श्रीत्रेशठ शिलाका पुरुष चरित्र ग्रंथना आठमा पर्वना वीजा सर्गमां लख्यु ठे के काशपुरीमां वे संन्यासणीउं रहेती हती एकनु नाम सुलसा अने वीजीनु नाम सुजडा हतु वने वेद, वेदांगोनी जाणकार हती. वने वेहेनोए बहु वादीउंने वादमां जीत्या हता ते अवसरे याज्ञवल्क्य परिब्राजक तेउंनी साथे वाद करवाने आव्या अरस परस एवी प्रतिज्ञा करी के, जे हारीजाय ते जीतनारनी सेवा करे याज्ञवल्क्ये सुलसाने वादमां जीती अने पोतानी सेवा करनारी बनावी सुलसा पण रातदिवस याज्ञवल्क्यनी सेवा करवा लागी, याज्ञवल्क्य अने सुलसा वंने यौवनवंत हता तेथी कामातुर थइ जवाथी वंने जोगविलासमां लागी गया निदान अग्नि अने धी साथे होय तो धी उंगल्या विना रहेतु नथी कामक्रीडामां मग्न थइ जवाथी काशपुरीनी पासेनी एक कुटीमां वंने वास करता हता याज्ञवल्क्यथी सुलसाने पुत्र थयो लोकोना उपहासना जयथी ते पुत्रने पिपलाना वृद्धनीचे मुकी वने जणाउं दूर नासी गया आ वृत्तांत सुलसानी वहेन सुजडना जाणवामां आव्यु सुजडा बालकनीपासे आवी बालकने देखतां ते स्वयमेव पीपलानु फल मुखमां पडेछु चवोळतु हतुं. सुजडाये बालकने लइ पोताना स्थानमां आप्पु तेनु नाम पिप्पलाद रारयु यत्ताथी पालण कर्युं, वेदादि शास्त्रो जणाव्या, पिप्पलाद बहु बुद्धिमान थयो बहु वादीउंने जीती तेउंनां अजिमाननो तेणे नाश कख्यो. पिप्पलादनी साथे अनुक्रमे याज्ञवल्क्य तथा सुलसा पण वाद करवा आव्या, पिप्पलादे वनेने वादमा जीत्या वाद समुद्रा मासीना कहेवाथी तेना जाणवामा आव्यु के, ते वने तेना माता पिता ठे मने जन्म आपी निर्दयताथी वृद्धनीचे मुकी वने नासी गया हता, ए वृत्तांत पण तेना जाणवामा आव्यो अत्यंत क्रोधयुक्त थइ पिप्पलादे सम्यक् रीतिए याज्ञवल्क्य तथा सुलसा सन्मुख मातृमेध तथा पितृमेध यज्ञोने सिद्ध करी, पितृमेध यज्ञमां याज्ञवल्क्यनो अने मातृमेध यज्ञमा सुलसानो होम कय्यो.

पिप्पलाद मीमांसक मतनो मुख्य आचार्य थयो. तेनो वातली नामा शिष्य थयो, त्यारथी जीवहिंसा संयुक्त यज्ञ प्रचलित थया.

याज्ञवल्क्ये नवा वेदो वनाव्या ठे, तेमां कांश् पण शंका नथी, कारण के वेदमां लख्युं ठे के “ याज्ञवल्क्येती होवाच ” अर्थात् याज्ञवल्क्य आ प्रमाणे कहेता ह्वा. वेदमां जे शाखाउं ठे ते वेद कर्त्ता ऋषियोना अधिकारनी ठे; तेथी आवश्यक सूत्रमां जे लख्युं ठे के जीवहिंसा संयुक्त जे वेद ठे, ते याज्ञवल्क्य अने सुलसा आदिये वनाव्या ठे, ते वात सत्य ठे, कारण के केटलीएक उपनिषदोमां पिप्पलादनुं नाम ठे, अने केटलाएक स्थले वीजा ऋषियोनां पण नामो ठे. जमदग्नि कश्यप तो वेदोमां खास नामथी लखेल ठे. ह्वे विचारो के वेदो नवा वनाववामां आब्या तेमां शुं शका रहे ठे ?

वली लंकानो अधिपति राजा रावण, ज्यारे दिग्विजय करवा वास्ते देशोमां चतुरंगी सेना साथे वीजा राजाउंने पोतानी आझा मनाववा फरतो हतो, ते अवसरे नारदमुनि लाकडी प्रमुखना मारथी कुटाया होवार्थी पोकार करता रावणनी पासे आब्या रावणे नारदजीने पुच्छु के तमने कोणे मार मायों, त्यारे नारदजीये कह्युं के, राजपुर नगरमां मरुत नामनो राजा ठे, ते मिथ्यादृष्टि ठे, अने ब्राह्मणाज्ञासोना उपदेशथी यज्ञ करवा लाग्यो, ते समथे शिकारीउंनी जेम होमने वास्ते ते ब्राह्मणाज्ञासोने, अरराट शब्दो करता पशुउंने यज्ञोमां होमवावास्ते मारतां में दीठा आकाशथी उतरी मरुत राजा ब्राह्मणोनी साथे वेगो हतो, त्यां आबी, मरुतराजाने में कह्युं के आ तमे सर्वे शु काम करवा लागी रह्या ठो? मरुतराजाए कह्युं के ब्राह्मणोना उपदेशथी देवताउंनी तृप्तिवास्ते तेमज स्वर्ग प्राप्तिवास्ते पशुउंना बलिदानथी आ यज्ञ करवो शुरु कयों ठे, आ प्रमाणे यज्ञ करवो ते महा धर्म ठे पठी में कह्युं के हे राजा ! चारे वेदोमां जे प्रमाणे यज्ञ करवानु कथन करेल ठे, ते यज्ञ करवानी विधि तमने कह्युं तुं ते साजलो ? आत्मा यज्ञनो यष्टा अर्थात् करनार ठे, तप रूप अग्नि ठे, ज्ञानरूप घी ठे, कर्मरूप इंधन ठे, क्रोध, मान, माया, लोचादि पशुउं ठे, सत्यवचनरूप घूप अर्थात् यज्ञस्थंज ठे. सर्व जीवोने अजयदानरूप दक्षिणा ठे, अने ज्ञान दर्शन चारित्र रत्नत्रयीरूप त्रिवेदी

ठे आ प्रमाणे यइ वेदमां कथन करेल ठे, एवो यइ जो योगाभ्यास सं-
 युक्त करवामां आवे तो ते करनारो मुक्ति प्राप्त करे ठे, परंतु राक्षसरूप
 यइ वकराप्रमुखने मारी यइ करवामा आवे तो, यइ करनार, कराव-
 नार, मरीने घोर नर्कमां चिरकाल महाडु'ख जोगवे ठे. हे राजा ! तु उ-
 त्तम वंशमां उत्पन्न थयेल ठो, बुद्धिमान् तेमज धनवान् ठो, तेथी आ
 व्याधोचित पापथी निवर्त जो प्राणीवधथीज जीवोने स्वर्ग प्राप्त थतु होत
 तो अनायासे थोडा बखतमांज आ जीवलोक खाली थइ जशे आ मारा
 वचनो सांजली यइनी अग्निनी जेम प्रचंड थयेला ब्राह्मणो लाकडी, सो-
 टा, ढीका, पाटु मने मारवा लाग्या, तेथी जेम नदीना पूरथी जय पामे-
 लो माणस उची जमीन उपर चडी जाय ठे, तेम दोडतो हुं तमारीपासे
 आव्यो तु हे रावण महाराज ! निरपराधी पशुर्त मार्या जाय ठे तेर्तनु
 रक्षण करवामां तमे समर्थ ठो. जेम तमारां शरणथी हुं निर्जय तु तेम
 पशुर्तने शरण आपी निर्जय करो ते सांजली रावण विमानथी उतरी
 मरुत राजानी पासे आव्या मरुत राजाये रावणनी जक्ति तथा आदर
 सन्मान उत्तम प्रकारे कयां रावणे कछु आ तमे शु करो ठो ? यइमा
 पशुवध करी नर्कनी महा माठी गति उपार्जन करवानुं तमोए आरज्युठे
 धर्म तो तीर्थंकर महाराजाये अहिंसारूप कथन करेलो ठे, अने तेथीज
 जगतनु हित थाय ठे, ज्यारें पशुर्तने मारवामां तमे धर्म समज्या, त्यारे
 अधर्म, धर्मनी तमने समजणज क्यां ठरी ? माटे आ काम तमे तजी थो.
 पठी सेहेज कोपमां आवी रावणे कछु के जो यइ करवानु काम तजी
 नही थो तो तेनु फल आ लोकमां तो तमने हमणज आपीश, अने पर-
 लोकमां तमारे नर्कना मेमान थतु पडशे. आवा जयात्मक वचन सांजली
 मरुत राजाये यइ करवो तजी दीधो, कारण के रावणनी आइा ते व-
 सते एवी जयंकर हती के तेनु कोइ उल्लघन करी शकतु नही आ क-
 थाथी एम पण सिद्ध थाय ठे के, ब्राह्मण लोको जे एम कहे ठे के, पूर्वे
 राक्षसो यइविध्वंस करता हता, ते कोण जाणे रावणादि जवरदस्त जै-
 नधर्मी राजाउये पशुवधरूप यइो करता ठोडावी दीधा होय, अने तेज
 कालथी ब्राह्मणोये पुराणादि शास्त्रोमां ते जवरदस्त जैनराजाउने राक्षसो
 लखेला ठे वली एम पण सांजलवामां आव्यु ठे के नारदजीये मायाना

वशथी जैनमत धारण करी वेदोनी निंदा करी होय तोपण शुं जाणीये?
आ कथानो आज तात्पर्य लोकोये लखेलो ठे

रावणे नारदजीने पुढ्युं के आवो पापकारी पशुवधात्मक यइ कयां-
थी प्रचलित थयो ? नारदजीये कह्युं के शुक्तिमती नदीना किनारा उ-
पर शुक्तिमती नामे नगरी ठे वीजमा श्रीमुनिसुव्रत स्वामि हरिवंश ती-
र्थकरनी उलादमां केटलायेक राजा व्यतीत थइ गया पठी अजिचंद्र
नामा राजा थयो. तेनो वसु नामनो पुत्र, महाबुद्धिवान, सत्यवादी जग-
त्मां प्रसिद्ध थयो तेज नगरीमां क्षीरकदंबक नामना उपाध्याय रहेता
हता. तेने पर्वत नामनो पुत्र हतो ते क्षीरकदंबक उपाध्यायनी पासे व-
सुराजा, उपाध्यायजीनो पुत्र पर्वत अने हुं नारद त्रणे जणा अन्यास क-
रता हता. एकदा अमो त्रणे शिष्यो अन्यासना श्रमथी रात्रिना वेहेला
सुइ गया हता, उपाध्यायजी ते वखते जागता हता अमो उपरना जाग-
मां सुता हता, ते वखते वे ज्ञानवान् चारण साधु आकाशमां परस्पर
वातो करता चाल्या जता हता, तेउ बोल्या के आ उपाध्यायजीना वे
शिष्यो नर्कमां जशे, अने एक स्वर्गमां जशे. मुनियोनुं आ प्रमाणे बोलबु
सांजली उपाध्यायजी विचार करवा लाग्या के ज्यारे मारा शिखवेला
शिष्यो नर्कमां जाय, त्यारे तेना करतां वधारे दुःखजनक बीजु शुं ? प-
रंतु त्रणमां नर्कमां कोण जशे अने स्वर्गमां कोण जशे ? ते वातनो नि-
र्णय करवा वास्ते त्रणेने एक साथे बोलाव्या. पठी गुरुये अमने दरेकने
एकेक लोटनो कुकडो आप्यो, अने कह्युं के कुकडाने एवी जगाये जइ
मारो के ज्यां कोइ देखतुं न होय पठी वसु अने पर्वत वने जणा तो शू-
न्य जगाउमां जइ दरेक पोतपोताना कुकडाने मारी लाव्या, अने हुतो
ते लोटना कुकडाने लइ नगरीनी बहार बहुज दूर चाल्यो गयो. ज्यां को-
इ नहोतुं त्यां जइ उजो रह्यो. चारे तरफ जोवा लाग्यो, अने मनमां
आ प्रमाणे तर्क थवा लाग्या गुरु महाराजे तो आज्ञा करी ठे के, हे
वत्स ! आ कुकडाने तुं त्यां मारजे, के ज्यां कोइ तने देखतुं न होय !
प्रथम तो आ कुकडाने हुंज देखुं तु, बली कुकडो मने देखे ठे, खेचर
देखे ठे, लोकपाल देखे ठे, ज्ञानी देखे ठे, एवु तो जगत्मां कोइ पण
स्थान नथी, ज्यां कोइ पण न देखटु होय. ते कारणथी गुरुनो अजिप्राय

ઠે, આ પ્રમાણે યજ્ઞ વેદમા કથન કરેલ ઠે, એવો યજ્ઞ જો યોગાચ્ચાસ સં-
 યુક્ત કરવામાં આવે તો તે કરનારો મુક્તિ પ્રાપ્ત કરે ઠે, પરંતુ રાક્ષસરૂપ
 થઈ વકરાપ્રમુખને મારી યજ્ઞ કરવામાં આવે તો, યજ્ઞ કરનાર, કરાવ-
 નાર, મરીને ઘોર નર્કમાં ચિરકાલ મહાહુ.લ્લ જોગવે ઠે હે રાજા ! તું ઉ-
 ત્તમ વંશમા ઉત્પન્ન થયેલ ઠો, બુદ્ધિમાન્ તેમજ ધનવાન્ ઠો, તેથી આ
 વ્યાધોચિત પાપથી નિવર્તે. જો પ્રાણીવધથીજ જીવોને સ્વર્ગ પ્રાપ્ત થતું હોત
 તો અનાયાસે થોડા વ્રતમાંજ આ જીવલોક ખાલી થઈ જશે આ મારા
 વચનો સાંજલી યજ્ઞની અગ્નિની જેમ પ્રચંડ થયેલા બ્રાહ્મણો લાકડી, સો-
 ટા, ઢીકા, પાટુ મને મારવા લાગ્યા, તેથી જેમ નદીના પૂરથી જય પામે-
 લો માણસ ઊર્ચી જમીન ઉપર ચઢી જાય ઠે, તેમ ઘેડતો હું તમારીપાસે
 આવ્યો હુ. હે રાવણ મહારાજ ! નિરપરાધી પશુઉં માર્યા જાય ઠે. તેઉંનું
 રક્ષણ કરવામા તમે સમર્થ ઠો જેમ તમારા શરણથી હું નિર્જય હુ તેમ
 પશુઉંને શરણ આપી નિર્જય કરો તે સાંજલી રાવણ વિમાનથી ઉતરી
 મરુત રાજાની પાસે આવ્યા મરુત રાજાએ રાવણની જાતિ તથા આદર
 સન્માન ઉત્તમ પ્રકારે કર્યા રાવણે કહ્યું આ તમે શુ કરો ઠો ? યજ્ઞમાં
 પશુવધ કરી નર્કની મહા માઠી ગતિ ઉપાર્જન કરવાનું તમોષ આરંભ્યું ઠે
 ધર્મ તો તીર્થંકર મહારાજાએ અહિંસારૂપ કથન કરેલો ઠે, અને તેથીજ
 જગત્નું હિત થાય ઠે, જ્યારે પશુઉંને મારવામાં તમે ધર્મ સમજ્યા, ત્યારે
 અધર્મ, ધર્મની તમને સમજણજ ક્યાં ઠરી ? માટે આ કામ તમે તજી દો.
 પઠી સેહેજ કોપમાં આવી રાવણે કહ્યું કે જો યજ્ઞ કરવાનું કામ તજી
 નહીં દો તો તેનું ફલ આ લોકમાં તો તમને હમણાજ આપીશ, અને પર-
 લોકમાં તમારે નર્કના મેમાન થવું પડશે. આવા જયાત્મક વચન સાંજલી
 મરુત રાજાએ યજ્ઞ કરવો તજી દીધો, કારણ કે રાવણની આજ્ઞા તે વ-
 રતે એવી જયકર હતી કે તેનું કોઈ ઉલ્લંઘન કરી શકતું નહીં આ ક-
 થાથી એમ પણ સિદ્ધ થાય ઠે કે, બ્રાહ્મણ લોકો જે એમ કહે ઠે કે, પૂર્વે
 રાક્ષસો યજ્ઞવિધ્વંસ કરતા હતા, તે કોણ જાણે રાવણાદિ જવરદસ્ત. જૈ-
 નધર્મી રાજાઉંએ પશુવધરૂપ યજ્ઞો કરતા ઘોડાવી દીધા હોય, અને તેજ
 કાલથી બ્રાહ્મણોએ પુરાણાદિ શાસ્ત્રોમાં તે જવરદસ્ત જૈનરાજાઉંને રાક્ષસો
 લખેલા ઠે વલી એમ પણ સાંજલવામા આવ્યું ઠે કે નારદજીએ માયાના

वशथी जैनमत धारण करी वेदोनी निंदा करी होय तोपण शुं जाणीये?
आ कथानो आज तात्पर्य लोकोये लखेलो ठे

रावणे नारदजीने पुढ्युं के आवो पापकारी पशुवधात्मक यज्ञ कयां-
थी प्रचलित थयो? नारदजीये कहुं के शुक्तिमती नदीना किनारा उ-
पर शुक्तिमती नामे नगरी ठे वीशमा श्रीमुनिसुव्रत स्वामि हरिवंश ती-
र्थकरनी उलादमां केटलायेक राजा व्यतीत थइ गया पठी अजिचंद्र
नामा राजा थयो. तेनो वसु नामनो पुत्र, महाबुद्धिमान, सत्यवादी जग-
त्मां प्रसिद्ध थयो तेज नगरीमां क्षीरकदंबक नामना उपाध्याय रहेता
हता तेने पर्वत नामनो पुत्र हतो. ते क्षीरकदंबक उपाध्यायनी पासे व-
सुराजा, उपाध्यायजीनो पुत्र पर्वत अने हु नारद त्रणे जणा अज्यास क-
रता हता. एकदा अमो त्रणे शिष्यो अज्यासना श्रमथी रात्रिना वेहेला
सुइ गया हता, उपाध्यायजी ते वखते जागता हता. अमो उपरना जाग-
मां सुता हता, ते वखते वे ज्ञानवान् चारण साधु आकाशमां परस्पर
वातो करता चाढ्या जता हता, तेउ बोढ्या के आ उपाध्यायजीना वे
शिष्यो नर्कमां जशे, अने एक स्वर्गमां जशे मुनियोनुं आ प्रमाणे बोलवु
सांजली उपाध्यायजी विचार करवा लाग्या के ज्यारे मारा शिखवेला
शिष्यो नर्कमां जाय, त्यारे तेना करतां वधारे दुःखजनक बीजु शु? प-
रंतु त्रणमां नर्कमां कोण जशे अने स्वर्गमां कोण जशे? ते वातनो नि-
र्णय करवा वास्ते त्रणेने एक साथे बोलाव्या. पठी गुरुये श्रमने दरेकने
एकेक लोटनो कुकडो आप्यो, अने कहुं के कुकडाने एवी जगाये जइ
मारो के ज्यां कोइ देखतुं न होय पठी वसु अने पर्वत वंने जणा तो शू-
न्य जगालमां जइ दरेक पोतपोताना कुकडाने मारी लाव्या, अने हुंतो
ते लोटना कुकडाने लइ नगरीनी वहार बहुज दूर चाढ्यो गयो ज्यांको-
इ नहोतुं त्यां जइ उजो रह्यो. चारे तरफ जोवा लाग्यो, अने मनमां
आ प्रमाणे तर्क थवा लाग्या गुरु महाराजे तो आज्ञा करी ठे के, हे
वत्स! आ कुकडाने तुं त्यां मारजे, के ज्यां कोइ तने देखतुं न होय!
प्रथम तो आ कुकडाने हुज देखुं तु, वली कुकडो मने देखे ठे, खेचर
देखे ठे, लोकपाल देखे ठे, ज्ञानी देखे ठे, एवु तो जगत्मां कोइ पण
स्थान नथी, ज्यां कोइ पण न देखतुं होय. ते कारणथी गुरुनो अजिप्राय

ઠે આ પ્રમાણે યજ્ઞ વેદમાં કથન કરેલ છે, એવો યજ્ઞ જો યોગાચ્યાસ સં-
 યુક્ત કરવામાં આવે તો તે કરનારો મુક્તિ પ્રાપ્ત કરે છે, પરંતુ રાક્ષસરૂપ
 યજ્ઞ વકરાપ્રમુલને મારી યજ્ઞ કરવામાં આવે તો, યજ્ઞ કરનાર, કરાવ-
 નાર, મરીને ઘોર નર્કમાં ચિરકાલ મહાદુઃખ જોગવે છે. હૈ રાજા ! તુ ઋ-
 ત્તમ વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ ઠો, બુદ્ધિમાન્ તેમજ ધનવાન્ ઠો, તેથી આ
 વ્યાધોચિત પાપથી નિવર્ત જો પ્રાણીવધથીજ જીવોને સ્વર્ગ પ્રાપ્ત થતુ હોત
 તો અનાયાસે થોડા વચ્ચતમાંજ આ જીવલોક ખાલી થઈ જશે આ મારા
 વચનો સાંજલી યજ્ઞની અગ્નિની જેમ પ્રચંડ થયેલા બ્રાહ્મણો લાકડી, સો-
 ટા, ઢીકા, પાટુ મને મારવા લાગ્યા, તેથી જેમ નદીના પૂરથી જય પામે-
 લો માણસ ઊંચી જમીન ઉપર ચઢી જાય છે, તેમ દોડતો હું તમારીપાસે
 આવ્યો તુ હૈ રાવણ મહારાજ ! નિરપરાધી પશુર્ધ માયાં જાય છે તેર્ધનુ
 રક્ષણ કરવામાં તમે સમર્થ ઠો, જેમ તમારાં શરણથી હું નિર્જય તુ તેમ
 પશુર્ધને શરણ આપી નિર્જય કરો તે સાંજલી રાવણ વિમાનથી ઉતરી
 મરુત રાજાની પાસે આવ્યા મરુત રાજાએ રાવણની જાતિ તથા આદર
 સન્માન ઉત્તમ પ્રકારે કર્યાં. રાવણે કહ્યું આ તમે શુ કરો ઠો ? યજ્ઞમાં
 પશુવધ કરી નર્કની મહા માઠી ગતિ ઉપાર્જન કરવાનુ તમોએ આરંભ્યું છે
 ધર્મ તો તીર્થંકર મહારાજાએ અહિંસારૂપ કથન કરેલો છે, અને તેથીજ
 જગતનું હિત થાય છે, જ્યારે પશુર્ધને મારવામાં તમે ધર્મ સમજ્યા, ત્યારે
 અધર્મ, ધર્મની તમને સમજણજ ક્યાં ઠરી ? માટે આ કામ તમે તજી યો
 પતી સેહેજ કોપમાં આવી રાવણે કહ્યું કે જો યજ્ઞ કરવાનુ કામ તજી
 નહીં યો તો તેનુ ફલ આ લોકમાં તો તમને હમણાંજ આપીશ, અને પર-
 લોકમાં તમારે નર્કના મેમાન થવુ પડશે આવા જયાત્મક વચન સાંજલી
 મરુત રાજાએ યજ્ઞ કરવો તજી દીધો, કારણ કે રાવણની આજ્ઞા તે વ-
 ચતે એવી જયકર હતી કે તેનુ કોઈ ઉલ્લંઘન કરી શકતુ નહીં આ ક-
 થાથી એમ પણ સિદ્ધ થાય છે કે, બ્રાહ્મણ લોકો જે એમ કહે છે કે, પૂર્વે
 રાક્ષસો યજ્ઞવિધ્વસ કરતા હતા, તે કોણ જાણે રાવણાદિ જવરદસ્ત જૈ-
 નધર્મી રાજાઈએ પશુવધરૂપ યજ્ઞો કરતા ઠોડાવી દીધા હોય, અને તેજ
 કાલથી બ્રાહ્મણોએ પુરાણાદિ શાસ્ત્રોમાં તે જવરદસ્ત જૈનરાજાઈને રાક્ષસો
 લેખેલા છે વલી એમ પણ સાંજલવામાં આવ્યું છે કે નારદજીએ માયાના

एकदा प्रस्तावे हुं (नारद) सूक्तिमती नगरीमां गयो. पर्वतने घेर जतां ते पोताना शिष्योने रूग्वेद जणावतो हतो, अने तेनो अर्थ पण शिखवतो हतो प्रसंगे एवी श्रुति रूग्वेदमां आवी के “ अजैर्यष्टव्यमिति ” पर्वते आ श्रुतिनो एवो अर्थ कयों के अज अर्थात् वकराथी होम करवो, सारांश के वकरांने मारी तेना मांसनो होम यज्ञमां करवो ते सांजली में पर्वतने कछुं हे जाइ. आ प्रमाणे व्याख्या कइ त्रांतिथी करे ठे ? गुरुश्रीद्दीरकदंबकजीए आ श्रुतिनी आवी व्याख्या करी नथी, गुरुजीए तो आ श्रुतिमां अज शब्दनो अर्थ त्रण वर्पनुं जुनुं धान्य करेलो ठे, “ न जायत इत्यजा ” जे वाववाथी न उत्पन्न थाय ते अजा, आवो अर्थ श्रीगुरुजीए तमने तथा मने शिखाव्यो हतो, ते अर्थ तमे केम झूली जाउ ठो ? पर्वते कछुं के तमे जे अर्थ करोठो ते अर्थ गुरुजीए कयों नथी, परंतु हुं जे अर्थ करूं तुं, तेम अर्थ गुरुजीए कयो हतो, कारण के निघटमां पण अजा नाम वकरीनुंज लखेलुं ठे. पढी में (नारदे) पर्वतने कछुं के शब्दोना अर्थ वे प्रकारे थाय ठे, एक मुख्यार्थ, बीजो गौणार्थ आ स्थले श्री गुरुए गौणार्थ कयों हतो. गुरु धर्मोपदेष्टानुं वचन अने श्रुतिनो यथार्थ अर्थ, वंने अन्यथा करी हे मित्र ! तुं महापाप उपार्जन करे ठे. फरी पर्वते कछुं के अज शब्दनो अर्थ गुरुजीए मेप करेलो ठे, निघटमां पण एज अर्थ ठे, तेने उल्लघन करी तुं अधर्म उपार्जन करे ठे; वली आ वावत निर्णय करवो होय तो वसुराजा जे आपणा सहाध्यायी ठे, तेने मध्यस्थ राखी आ श्रुतिना अर्थनो निर्णय करीए, परंतु सरत एटली के जेनो अर्थ जूठो ठरे तेनी जीह्वा ठेदवी. आ प्रमाणे प्रतिज्ञा ठरी मे पण पर्वतनी सरत मान्य करी, एवा विचारथी के साचने शुं आंच ठे ? पर्वतनी माताए ते वखते पर्वतने गुप्त रीते कछुं के हे पुत्र ! तुं आवो जूठो कदाग्रह ठोडीदे, कारण के में पण ते श्रुतिनो अर्थ त्रण वर्पनु धान्यज सांजल्यो ठे, माटे ते जे जीह्वा ठेदनी प्रतिज्ञा करी ते वास्तविक कर्युं नथी. विचार कया विना जे काम करवामां आवे ठे, तेथी आपत्तिमां आवी पडवानो प्रसंग आवे ठे ते सांजली पर्वते कछुं के हे माताजी ! जे मे प्रतिज्ञा करी ठे ते कोइ पण रीते हु फेरवी शकु तेम नथी. पढी पर्वतनी माता पोताना पुत्रनुं दुःख

एज ठे के, आ कुकडानो वच न करवो, कारण के गुरु पूज्य तो निरंतर महा दयालु ठे, अने हिसाथी पराङ्मुख ठे मात्र अमारी परीक्षावास्ते आ आदेश आप्यो ठे, तेथी हुं तो कुकडाने मार्याविनाज कुकडाने लइ गुरुपासे आव्यो, अने कुकडाने नही मारवाना सघला विचार गुरुजीने कही दीधा. गुरुराजे मनमां निश्चय कयों के, आ नारद विवेकवालो ठे, तेथी स्वर्गमां जशे, गुरुजीये मने पोतानी ठाती साथे लगावी, बहु सारु थयुं उत्तम उत्तम! एम कहुं, तेढलामां वसु अने पर्वत पण गुरु पासे आव्या, अने गुरुने कहुं के अमो कुकडाने एवी जगाये जइ मारी आव्या ठीये के ज्यां कोइ देखतुं न होतुं गुरुये कहुं के तमे तो देखता हता, तथा खेचरो पण देखता हता हे पापियो! तमे कुकडा केम मार्या? एम कही गुरुजीये विचार कयों के वसु अने पर्वतने जणाववानी मारी मेहेनत बृथा गइ परतु हु शुं करु! पाणी जेवा पात्रमां जाय ठे, तेजुंज बनी जाय ठे विद्यानो पण तेवोज खजाव ठे ज्यारे प्राणथी प्यारो पर्वत पुत्र अने पुत्रथी प्यारो वसु बने नर्कमां जाय, तो हवे मारे घरमां रहेवानुं शुं प्रयोजन ठे? एवा निवेद जावथी क्षीरकंदवक उपाध्यायजीये दीक्षा ग्रहण करी साधु थया तेनी पदवी पर्वते धारण करी, कारण के व्याख्यान करवामां पर्वत बहुज विचक्षण हतो. हुं (नारद) गुरु प्रसादथी सर्व शास्त्रोनो अज्यास करी मारे स्थानके आव्यो. वली अजिचङ्ग राजाये सयम लेवाथी वसु तेना पितानी राज्यगादी उपर वेठो वसु राजा जगत्मां सत्यवादी प्रसिद्ध थयो, अर्थात् वसुराजा कदापि जूतु बोलता नथी, ए प्रमाणे लोकोमा तेनी प्रशसा प्रसरी गइ. वसुराजाए पण पोतानी प्रशसा निरंतर थया करे ते सारु सत्य बोलवानु दृढ व्रत अगीकार कर्युं दरमीआन वसुराजाने एक स्फटिक सिंहासन प्रच्छन्न रीते एवु मल्ली गयु के, सूर्यना प्रकाशमां ज्यारे वसुराजा ते सिंहासन उपर बेसतो त्यारे, ते सिंहासन लोकोना देखवामां बिलकुल आवतु नहोतु, तेथी लोकोमां एवी प्रसीद्धि थइ के, सत्यना प्रजावथी वसुराजानु सिंहासन देवताउं आकाशमां अधर राखे ठे तेनी आवी कीर्तिथी बीजा सर्वे राजाउं डरीने तेनी आज्ञा मानता हता, कारण के साची अथवा जूठी गमे ते रीते थयेली प्रसीद्धि पुरुपने जयकारी थाय ठे

एकदा प्रस्तावे हुं (नारद) सूक्तिमती नगरीमां गयो. पर्वतने धेर जतां ते पोताना शिष्योने रूग्धवेद जणावतो हतो, अने तेनो अर्थ पण शिखवतो हतो. प्रसंगे एवी श्रुति रूग्धवेदमां आवी के “ अजैर्यष्टव्यमिति ” पर्वते आ श्रुतिनो एवो अर्थ कयों के अज अर्थात् वकराथी होम करवो, सारांग के वकराने मारी तेना मांसनो होम यज्ञमां करवो ते सांजली मे पर्वतने कछुं हे जाइ । आ प्रमाणे व्याख्या कइ ज्ञांतिथी करे ठे ? गुरुश्रीदीरकदवकजीए आ श्रुतिनी आवी व्याख्या करी नथी, गुरुजीए तो आ श्रुतिमां अज शब्दनो अर्थ त्रण वर्पनुं जुनु धान्य करेलो ठे, “ न जायत इत्यजा ” जे वाववाथी न उत्पन्न थाय ते अजा, आवो अर्थ श्रीगुरुजीए तमने तथा मने शिखाव्यो हतो, ते अर्थ तमे केम जूली जाई ठो ? पर्वते कछुं के तमे जे अर्थ करोठो ते अर्थ गुरुजीए कयों नथी, परंतु हुं जे अर्थ करूं तुं, तेम अर्थ गुरुजीए कयों हतो, कारण के निघंटमां पण अजा नाम वकरीनुंज लखेहुं ठे. पठी मे (नारदे) पर्वतने कछुं के शब्दोना अर्थ वे प्रकारे थाय ठे, एक मुख्यार्थ, बीजो गौणार्थ आ स्थले श्री गुरुए गौणार्थ कयों हतो. गुरु धर्मोपदेष्टानुं वचन अने श्रुतिनो यथार्थ अर्थ, वने अन्यथा करी हे मित्र ! तुं महापाप उपार्जन करे ठे. फरी पर्वते कछुं के अज शब्दनो अर्थ गुरुजीए मेव करेलो ठे, निघंटमां पण एज अर्थ ठे, तेने उल्लघन करी तुं अधर्म उपार्जन करे ठे, वली आ वावत निर्णय करवो होय तो वसुराजा जे आपणा सहाध्यायी ठे, तेने मध्यस्थ राखी आ श्रुतिना अर्थनो निर्णय करीए, परंतु सरत एटली के जेनो अर्थ जूठो ठरे तेनी जीह्वा ठेदवी आ प्रमाणे प्रतिज्ञा ठरी मे पण पर्वतनी सरत मान्य करी, एवा विचारथी के साचने शु आंच ठे ? पर्वतनी माताए ते वखते पर्वतने गुप्त रीते कछुं के हे पुत्र ! तुं आवो जूठो कदाग्रह ठोडीदे, कारण के में पण ते श्रुतिनो अर्थ त्रण वर्पनुं धान्यज सांजल्यो ठे, माटे ते जे जीह्वा ठेदनी प्रतिज्ञा करी ते वास्तविक करुं नथी. विचार कयां विना जे काम करवामां आवे ठे, तेथी आपत्तिमां आवी पडवानो प्रसंग आवे ठे. ते सांजली पर्वते कछुं के हे माताजी ! जे मे प्रतिज्ञा करी ठे ते कोइ पण रीते हुं फेरवी शकुं तेम नथी. पठी पर्वतनी माता पोताना पुत्रनुं दुःख

एज ठे के, आ कुकडानो वध न करवो, कारण के गुरु पूज्य तो निरंतर महा दयालु ठे, अने हिंसाथी पराङ्मुख ठे मात्र अमारी परीक्षावास्ते आ आदेश आप्यो ठे, तेथी हुं तो कुकडाने मार्याविनाज कुकडाने लइ गुरुपासे आव्यो, अने कुकडाने नही मारवाना सघला विचार गुरुजीने कही दीधा गुरुराजे मनमां निश्चय कयों के, आ नारद विवेकवालो ठे, तेथी स्वर्गमां जशे, गुरुजीये मने पोतानी ठाती साथे लगावी, बहु सारु थयु उत्तम उत्तम! एम कहुं, तेटलामां वसु अने पर्वत पण गुरु पासे आव्या, अने गुरुने कहुं के अमो कुकडाने एवी जगाये जइ मारी आव्या ठीये के ज्यां कोइ देखतु न होतु. गुरुये कहुं के तमे तो देखता हता, तथा खेचरो पण देखता हता हे पापियो! तमे कुकडा केम मार्या? एम कही गुरुजीये विचार कयों के वसु अने पर्वतने जणाववानी मारी मेहेनत वृथा गइ परतु हुं शुं करुं। पाणी जेवा पात्रमां जाय ठे, तेवुज वनी जाय ठे विद्यानो पण तेवोज स्वभाव ठे ज्यारे प्राणथी प्यारो पर्वत पुत्र अने पुत्रथी प्यारो वसु वने नर्कमां जाय, तो हवे मारे घरमां रहेवानुं शुं प्रयोजन ठे? एवा निर्वेद जावथी क्षीरकदंबक उपाध्यायजीये दीक्षा ग्रहण करी साधु थया तेनी पदवी पर्वते धारण करी, कारण के व्याख्यान करवामा पर्वत बहुज विचक्षण हतो. हु (नारद) गुरु प्रसादथी सर्व शास्त्रोनो अज्यास करी मारे स्थानके आव्यो. वली अजिचक्र राजाये सयम लेवाथी वसु तेना पितानी राज्यगादी उपर वेठो वसु राजा जगत्मां सत्यवादी प्रसिद्ध थयो, अर्थात् वसुराजा कदापि जूतु बोलता नथी, ए प्रमाणे लोकोमां तेनी प्रशंसा प्रसरी गइ. वसुराजाए पण पोतानी प्रशंसा निरंतर थया करे ते सारु सत्य बोलवानु दृढ व्रत अंगीकार कर्युं दरमीआन वसुराजाने एक स्फटिक सिंहासन प्रच्छन्न रीते एतु मली गयु के, सूर्यना प्रकाशमां ज्यारे वसुराजा ते सिंहासन उपर बेसतो त्यारे, ते सिंहासन लोकोना देखवामां बिलकुल आवतु नहोतु, तेथी लोकोमा एवी प्रसीद्धि थइ के, सत्यना प्रज्ञावथी वसुराजानु सिंहासन देवताउं आकाशमां अधर राखे ठे तेनी आवी कीर्तिथी बीजा सर्वे राजाउं डरीने तेनी आज्ञा मानता हता, कारण के साची थयवा जूठी गमे ते रीते थयेली प्रसीद्धि पुरुषने जयकारी थाय ठे

कारण के सत्यधीज मेघ वरसे ठे, अने सत्यधीज देव सिद्ध थाय ठे, वली सत्यना प्रजावधीज आ लोक स्थिति करी रह्यो ठे, अने तमे पण पृथ्वीमां सत्यवादी सूर्यनी जेम प्रकाश करो ठो, तेथी सत्य कहेवुं, तेज तमने उचित ठे. हवे ते करतां विशेष अमारे तमने कांइ कहेवानुं न-
थी आ प्रमाणे वृद्ध पुरुषोना वचनो साजलतां ठतां पण वसुराजाए पोतानी सत्य बोलवानी प्रतिज्ञाने जलांजलि दइ “अजान्मेपान् गुरु व्याख्या दिति” अर्थात् अजनो अर्थ गुरुए मेघ (वकरो) कहेल ठे. ए प्रमाणे वसुराजाए बोलतांज असत्यना प्रजावधी व्यतर देवताए व-
सुराजाना सिंहासनने तोडी वसुराजाने पृथ्वी उपर पठाब्यो, तेथी म-
रण पामी वसुराजा उग्र पापथी सातमी नरके गयो. वसुराजाना सिं-
हासन उपर, ते पठी अनुक्रमे वसुराजाना आठ पुत्रो १ पृथुवसु २ चि-
त्रवसु, ३ वासव, ४ शक्त, ५ विजावसु, ६ विश्वावसु, ७ सूर, ८ महासूर,
ए प्रमाणे उत्तरोत्तर गाढी उपर वेठा ते आठ पुत्रोने व्यंतर देव-
ताउए मारी नांख्या. पठी सुवसु नामनो नवमो पुत्र त्यांथी जागी ना-
गपुरमां चाब्यो गयो, अने दसमो बृहद्भुज नामनो पुत्र जागीने म-
थुरामां राज्य करवा लाग्यो. आ बृहद्भुज राजाना वंशमा यदु ना-
मा बहु प्रसिद्ध राजा थयो, त्पारथी हरिवंश नाम वदलाइ यदुवं-
श प्रसिद्ध थयु

यदुराजाने सूर नामा पुत्र थयो. सूर राजाने वे पुत्रो थया. मोटानुं
नाम शौरी अने नानानुं नाम सुवीर हतुं शौरीने पित्तानी गाढी मली,
परंतु पोताना नाना जाइ सुवीरने ते गाढी आपी पोते कुशावर्त्त देशमा
जइ पोताना नामनुं शौरीपुर नगर वसावी, राज्यधानीनुं नगर बनाव्यु-
शौरीने अंधक विष्णु प्रमुख पुत्रो थया, अने अंधक विष्णुने दस पुत्रो
थया तेना नाम १ समुद्रविजय २ अक्षोज्य, ३ स्तिमित, ४ सागर, ५
हिमवान्, ६ अचल, ७ धरण, ८ पूर्ण, ९ अजिबंझ, १० वसुदेव. तेमां
समुद्रविजयना मोटापुत्र अरिष्टनेमि, जैनमतना वावीशमा तीर्थकर थ-
या, अने वसुदेवना पुत्र प्रतापी कृष्ण वासुदेव तथा बलनद्वजी थया
सुवीरना पुत्र चोजवृष्णि अने चोजवृष्णिना पुत्र उग्रसेन थया, उग्रसे-
ननो पुत्र कंस थयो वसुराजानो बीजो पुत्र सुवसु नासीने नागपुर गयो.

जाणी, दु खी थवाथी वसु राजानी पासे गइ पुत्रना जीवितव्य वास्ते कोण एवो ठे के जे उपाय न करे ? वसुराजाए पोताना गुरुनी पत्नीने आ-वतां देखी अपार सन्मान आप्पु सिंहासन उपरथी उचो थयो, अने कहेवा लाग्यो के हे माता ! आजे मे मारा गुरुराजना दर्शन कयां मा-रा सरखुं जे काम होय ते मने फरमावो ? गुरुपत्नीए कछु के हे वसुराज ! मने पुत्रनी जिह्वा आपो ? पुत्र विना मारे धन धान्यादि शु कामना ठे ? वसुराजा ते सांचली कहेवा लाग्या के हे माता ! पर्वत तो मारे पू-जवा योग्य तथा पालवा योग्य ठे, कारण के गुरुनी जेम गुरुना पुत्रनी साथे पण वर्तवु जोइए, एम श्रुति वाक्य ठे, तो हवे कोणे क्रोधमां आ-वी कालने पत्रथी आमत्रण कर्युं ठे ? जे मारा जाइ पर्वतने मारवा चा-हे ठे ? वास्ते हे माता ! तमे सर्व वृत्तांत मने कहो ? गुरुपत्नीए सर्व वृत्तांत प्रतिज्ञा लीधी त्यां सुधीनो कही वताव्यो, ठेवटे कछुं के जो त-मारा जाइनी रक्षा करवी होय तो अज शब्दनो मेप अर्थात् वकरो या वकरी अर्थ करवो, कारण के महात्मा पुरुषो परोपकार वास्ते पो-ताना प्राण पण अर्पण करे ठे, अने आपने तो मात्र वचनथी परोपकार करवानो ठे वसुराजाए कछुं माताजी ! हु मिथ्या वचन केवी रीते वो-ली शकु ? सत्य बोलनारा पुरुषो पोताना प्राण जाय ठे तो पण असत्य बोलता नथी, तो गुरुनुं वचन अन्यथा करवु, अने जूठी साक्षी पुरबी, तेने वास्ते तो शुज कहेवु ? गुरुपत्नीए कछु के क्यातो गुरुना पुत्रनो जान वचशे, क्यातो तमारा सत्य व्रतनो आग्रह रहेशे, वली हु पण त-ने ते वखते मारा प्राणनी हत्या आपीश गुरुपत्नीना आ प्रमाणेना व-चनो सांचली लाचार थइ तेणीनु वचन अगीकार कर्युं गुरुपत्नी खु-शी थइ पोताने घेर आवी तत्काल नारद तथा पर्वत वने वसुराजानी सजामा आव्या ते प्रसगे मोटा मोटा विद्वान् पुरुषो सजामां आवी पहुँच्या, अने वसुराजा स्फटिक सिंहासन उपर बेसी सजापति थइ पुठवा लाग्यो, पर्वत तथा नारदे पोतानो आद्यत सर्व वृत्तांत वसुराजाने सजलाव्यो, ठेवटे कछु के हे राजन् ! गुरुजीए आ वने अर्थमांथी क-यो अर्थ कह्यो ठे ते तमे सत्य कही थो ? सजामां विराजेला वृद्ध ब्रा-ह्मणोप पण कछु के हे राजन् तमे सत्य सत्य जे होय तेज कही देजो,

कारण के सत्यथीज मेघ वरसे ठे, अने सत्यथीज देव सिद्ध थाय ठे, वली सत्यना प्रजावथीज आ लोक स्थिति करी रह्यो ठे, अने तमे पण पृथ्वीमां सत्यवादी सूर्यनी जेम प्रकाश करो ठो, तेथी सत्य कहेवुं, तेज तमने उचित ठे. हवे ते करतां विशेष अमारे तमने काइ कहेवानु न-थी आ प्रमाणे वृद्ध पुरुषोना वचनो सांजलतां ठतां पण वसुराजाए पोतानी सत्य बोलवानी प्रतिज्ञाने जलांजलि दइ “अजान्मेपान् गुरु व्याख्या दिति” अर्थात् अजनो अर्थ गुरुए मेघ (वकरो) कहेल ठे. ए प्रमाणे वसुराजाए बोलतांज असत्यना प्रजावथी व्यतर देवताए वसुराजाना सिंहासनने तोडी वसुराजाने पृथ्वी उपर पठाड्यो, तेथी मरण पामी वसुराजा उग्र पापथी सातमी नरके गयो वसुराजाना सिंहासन उपर, ते पठी अनुक्रमे वसुराजाना आठ पुत्रो १ पृथुवसु २ चित्रवसु, ३ वासव, ४ शक्त, ५ विज्ञावसु, ६ विश्वावसु, ७ सूर, ८ महासूर, ए प्रमाणे उत्तरोत्तर गादी उपर वेठा ते आठे पुत्रोने व्यंतर देवताए मारी नांख्या. पठी सुवसु नामनो नवमो पुत्र त्यांथी जागी नागपुरमां चाड्यो गयो, अने दसमो बृहद्भुज नामनो पुत्र जागीने मथुरामां राज्य करवा लाग्यो आ बृहद्भुज राजाना वंशमां यदु नामा बहु प्रसिद्ध राजा थयो, त्यारथी हरिवंश नाम बदलाइ यदुवंश प्रसिद्ध थयु

यदुराजाने सूर नामा पुत्र थयो सूर राजाने वे पुत्रो थया. मोटानु नाम शौरी अने नानानु नाम सुवीर हतुं शौरीने पितानी गादी मली, परंतु पोताना नाना जाइ सुवीरने ते गादी आपी पोते कुशार्च देशमां जइ पोताना नामनु रौरीपुर नगर वसावी, राज्यधानीनुं नगर बनाव्युं. शौरीने अंधक विष्णु प्रमुख पुत्रो थया, अने अधक विष्णुने दस पुत्रो थया तेना नाम १ समुद्रविजय २ अक्षोभ्य, ३ स्तिमित, ४ सागर, ५ हिमवान्, ६ अचल, ७ धरण, ८ पूर्ण, ९ अजिचक्र, १० वसुदेव. तेमां समुद्रविजयना मोटापुत्र अरिष्टनेमि, जैनमतना बावीशमा तीर्थकर थया, अने वसुदेवना पुत्र प्रतापी कृष्ण वासुदेव तथा बलरामजी थया सुवीरना पुत्र जोजवृष्णि अने जोजवृष्णिना पुत्र उग्रसेन थया, उग्रसेननो पुत्र कंस थयो वसुराजानो बीजो पुत्र सुवसु नासीने नागपुर गयो.

तेने बृहद्भय नामनो पुत्र थयो तेणे राजगृहमा राज्य कर्युं. तेनो पुत्र ज-
रासिधु थयो. आ वृत्तात मे अर्हीआ प्रसगथी लखेल ठे

हवे अर्हीआ नगरना लोको तथा पंडितोये पर्वतनी बहुज निंदा क-
री पर्वतने कथुं के तु जूगे ठे, कारण के तारा साक्षी वसुने जूगे जाणी
देवताये मारी नाख्यो, तेथी तारा करता विशेष पापी कोण ठे? ए प्रमा-
णे कही लोकोये पर्वतने नगर वहार काढी मुक्यो वाद महाकाल ना-
मनो असुर पर्वतनो सहायक थयो

हवे रावणे नारदने पुथुं के महाकाल असुर कोण हतो? नारदे क-
थुं के आ देशमा चरणायुगल नामनु नगर ठे, तेनो अयोधन नामनो
राजा हतो, तेने दिति नामा चार्या हती तेजने सुलसा नामा बहु रूपवा-
न् पुत्री थइ सुलसानो स्वयवर पिताये कयों स्वयवरमा बीजा अनेक
राजाउने घोलाव्या आवेला सर्व राजाउमां सगर राजा प्रवल सत्तावा-
लो हतो सगर राजानी मदोदरी नामनी हजुरी दासी हती ते सगरनी
आज्ञार्थी प्रतिदिन अयोधन राजाना आवासमा जवा लागी. एक दिवस
दिति पोताना वर्गीचाना कदलीगृहमां गइ, ते वखते सुलसानी साये
मंदोदरी पण त्या प्रब्रन्नपणे आवी रुपी रीते उज्जी रही मदोदरी गुप्त-
पणे सुलसा अने दिति वच्चे थती वात सांजलवा लागी दितिये कथु सु-
लसा! मारा मनमा तारा स्वयवर माटे बहुज चिता ठे ते चिता दूर
करवी ते तारे आधीन ठे, वास्ते जरा विरज राखी मारी वात सांजल?
श्रीरीपञ्चदेव स्वामिने जरत अने बाहुबलि एवा वे पुत्रो थया जरतनो
पुत्र सूर्ययश, अने बाहुबलिने चंद्रयश नामनो पुत्र थयो जेउंथी सूर्यवंश
अने चंद्रवंश चालेला ठे चंद्रवंशमा मारो जाइ तृणविडु नामा थयो,
अने सूर्यवंशमा तारा पिता (अयोधन) थया तारा पितानी वेहेन सत्य-
यशा तृणविडुनी चार्या थइ तेने मधुपिगल नामनो मारो जत्रीजो ठे
हे सुदरी! हु तने ते मधुपिगलने आपवा चाहु हुं अने तु तो कोण
जाणे कोने वरीश? आ शल्य मारा अत करणमा ठे, वास्ते तारे स्वयं-
वरमा सर्व राजाउने तजी मारा जत्रीजा मधुपिगलने वरवो सुलसाये
मातानु कहेवु स्विकार्युं गुप्त रहेली मदोदरीये सर्व वृत्तात सांजली स-
सगर राजाने कह्यो सगर राजाये पोताना विश्वभूति नामना पुरोहितने

आदेश कयों के एवी युक्ति करो के जेथी सुलसा मने स्वयंवरमां वरे विश्वभूति मोटो कवि हतो. तेणे तत्काल राजाना लक्षणोनी संहिता वनावी ते संहितामां एवी रचना करी के ते सांजलतांज देखनाराल सगर राजाने शुभ लक्षणवालो जाणे, अने मधुपिगलने लक्षण हीन जाणे ते पुस्तक पेटीमां बंध करी राखी मुक्युं ज्यारे सर्व राजां स्वयंवरमां एकठा थया, त्यारे सगरनी आज्ञार्थी विश्वभूतिये ते पुस्तक बहार काढ्युं. सगरे ते बखते कहुं के स्वयंवरमां वेसनार जे लक्षणहीन होय तेने का तो मारी नाखवो, अथवा स्वयंवरथी बहार काढी मुकवो आ कहेवुं सर्वेये अंगीकार क्युं पुरोहिते पुस्तक बाचवुं शरु क्युं. जेम जेम पुस्तक बंचातु गयु तेम तेम मधुपिगल पोताने लक्षणहीन मानी लज्जावान् थवा लाग्यो, अने पोतानी मेलेज स्वयंवरथी बहार निकली गयो आखरे सुलसाये सगरने वरी लीधो बीजा सर्व राजां पोतपोताने स्थानके गया. मधुपिगल आ अपमानथी तापस थयो. बालतप करी साठ हजार वर्षना आयुवालो काल नामनो असुर परमाधामी थयो. अवधिज्ञानथी सगरनुं पुस्तक वनाववा संवधी सर्व कपट तेना जाणवामां आव्यु, तेथी विचार कयों के सगर राजा प्रमुखने हवे कोइ पण रीते मारुं महाकाळासुर तेना छिडो जोवा लाग्यो ज्यारे शुक्तिमती नगरीनी नजीक पर्वतने जोयो, त्यारे ब्राह्मणनु रूप धारण करी पर्वतनी पासे आवी कहुं के हे पर्वत ! हु तारा पितानो मित्र तुं, मारु नाम शांडिल्य ठे हुं तथा तारो पिता गौतम उपाध्यायनी पासे साथे जणता हता मारा सांजलवामां आव्यु के नारद तथा बीजा लोकोये तने बहुज दुःखी कयों ठे, तेथी तारा पिताना संवधथी हुं तारो पढ़ करवा आव्यो तुं मंत्रोथी हुं लोकोने विमोहित करीश एम कही पर्वतने संतलसमां मेलवी लोकोने नरकमां नाखवावास्ते ते असुरे बहुज व्यामोह कयों व्याधि अने नृतादि उपद्रव युक्त लोकोने करी दीधा; पठी जे लोको पर्वतनुं कहेवुं मान्य करे तेउने सारा करी देतो हतो. शांडिल्यनी आज्ञार्थी पर्वत पण लोकोने निरूपद्रव करवा लाग्यो उपकारथी लोको पर्वतना मतमां मलता थवा लाग्या हवे ते असुरे सगर राजा तथा तेनी राणीउने बहुज नारे रोगादिनो उपद्रव कयों, राजा पण पर्वतनो सेवक बूनी गयो.

પર્વતે શાંઢિલ્યની સાથે મલી તેના રોગો શાંત કર્યા, હવે પર્વતે રાજાને ઉપદેશ કર્યો કે હે રાજન્ ! સૌત્રામણિ નામનો યજ્ઞ કરી મધ્યપાન જો કરવામાં આવે તો તેમાં વિલકુલ દોષ નથી તથા ગોસવ નામા યજ્ઞમાં શ્રગમ્ય (ચાંડાલી) સ્ત્રી તથા માતા, વહેન, પુત્રી પ્રમુખની સાથે સંજોગ કરવામાં દોષ નથી, અને માતૃમેધમાં માતાનો અને પિતૃમેધમાં પિતાનો, વધ અતર્વેદી કુરુ ક્ષેત્રાદિમાં કરવામાં આવે તો દોષ નથી વલી કઠુની પીઠ ઉપર અગ્નિ સ્થાપન કરી તર્પણ કરવામાં આવે, અને કદાચિત્ કઠુ ન મલે તો શુરૂ બ્રાહ્મણના મસ્તકની ટટરી ઉપર અગ્નિ સ્થાપન કરી હોમ કરવામાં આવે, કારણ કે ટટરી પણ કઠુના જેવી હોય છે, તો તે વાતમાં હિંસા નથી કારણ કે વેદોમાં લખ્યું છે કે યત ॥ સર્વપુરુષૈવવેદં યજ્ઞતં યજ્ઞવિષ્યતિ ॥ ઇશાનોય મૃતત્વસ્ય, યદન્નેનાતિરોદ્ધતિ ॥ ૧ ॥ જા-વાર્થઃ જે કાંઈ છે તે સર્વ બ્રહ્મરૂપજ છે, જ્યારે એકજ બ્રહ્મ છે, ત્યારે કોણ કોને મારે છે ? તેથી યથારુચિ યજ્ઞોમા જીવહિંસા કરો, અને તે જીવોના માંસ જઘ્ણ કરો, તેમાં કાંઈ પણ દોષ નથી, કારણ કે દેવતાના ઉદ્દેશ-થી માંસ પવિત્ર થઈ જાય છે, શ્ત્યાદિ ઉપદેશ દશ સગર રાજાને પોતાના મતમાં સ્થાપન કરી અતર્વેદી કુરુ ક્ષેત્રાદિમાં પર્વત યજ્ઞ કરાવતો હવો. તે અવસરનો લાજ લઈ કાલાસુર રાજસૂયાદિ યજ્ઞો પણ કરાવતો હવો. અને જે જીવોને યજ્ઞમાં મારવામાં આવતા હતા, તેને દેવમાયાથી વિમા-નમાં વેસાડેલા દેલાડતો હતો, જેથી લોકોને યજ્ઞ કરવા ઉપર પ્રતીત થઈ લોકો નિશક થઈ જીવહિંસારૂપ યજ્ઞ કરવા લાગ્યા, અને પર્વતનો મત બહુજ પ્રસાર પામ્યો સગર રાજા પણ યજ્ઞ કરવામાં બહુજ તત્પર થ-યો આખર સુલસા અને સગર વને મરી નર્કમા ગયા નર્કમાં મહા કા-લાસુરે સગર રાજાના જીવને અનેક પ્રકારના ડુલ્લ દશ વૈર લીધું તે કાર-ણથી હે રાવણ ! પાપી પર્વતથી આ જીવહિંસારૂપ યજ્ઞ વિશેષે કરી પ્ર-વર્તેલ છે. હે રાજન્ ! આ યજ્ઞનો તમેજ નિપેધ કર્યો આ કથા શ્રવણ ક-રી રાવણે નારદને પ્રણામ કર્યો નારદજી વિદાય થયા જૈનમતના શા-સ્ત્રોમાં આ પ્રમાણે વેદોની ઉત્પત્તિ છે તે આવશ્યક સૂત્ર, આચારદિનકર અને ત્રિપટિશલાકાપુરુષ ચરિત્ર ગ્રંથથી જાણવી.

વર્તમાન કાલમાં જે ચારે વેદ છે તેની ઉત્પત્તિ ડાક્ટર મોક્ષમુલર

साहेव तेमना वनावेला संस्कृत साहित्य ग्रंथमां आ प्रमाणे लखे ठे. वेदोमां वे जाग ठे. एक ठंदो जाग, वीजो मंत्र जाग. ठंदो जागमां एवा प्रकारतुं कथन ठे के जाणे अज्ञानीजना मुखमांथी अकस्मात् वचनो निकलेलां होय तेनी उत्पत्ति एकत्रीशसो वर्षे उपर थयेल ठे, अने मंत्रजाग वन्याने उगणत्रीशसो वर्षे थयां ठे आ लखवामां शुं आश्चर्य ठे? कारण के कोश्ये उलट पालट करी नवीन वेदो वनाव्या पण होय. आ वेदो उपर अवट, सायण, रावण, महीधर अने शकराचार्य प्रमुखे जाण्यो वनावेलां ठे टीका, दीपिकानी रचना करी ठे. ते प्राचीन जाण्य, दीपिकांठे अयथार्थ जाणी दयानंद सरस्वति स्वामिये स्वमतानुसार नवीन जाण्य वनावी ठे. पंडित ब्राह्मणो दयानंद सरस्वतिनी जाण्यने प्रामाणिक मानता नथी हवे देखवानु मात्र ए ठे के परिणाम शु आवे ठे? जैनमत-वालांये तो ज्यारथी तेजना शास्त्रोमां लखवा मुजब आर्यवेद वगाडी नाखवामां आव्या, त्यारथी वेदोने मानवानुं तजी दीधेल ठे ॥ इति वेदोत्पत्ति. ॥

ज्यारे श्रीरीपन्नदेव जगवान कैलास पर्वत उपर निर्वाण पाम्या, त्यारे सर्व देवता निर्वाण महोत्सव करवा आव्या. सर्व देवतांमां अग्नि कुमार देवताये श्रीरीपन्नदेव जगवाननी चित्तामां अग्नि लगावी, त्यारथी आ श्रुति लोकोमां प्रसिद्ध थइ “ अग्निमुखावै देवा ” अर्थात् अग्नि कुमार देवता सर्व देवतांमां मुख्य ठे; वली अल्पबुद्धिवानोये तो आ श्रुतिनो अर्थ एवो कर्णो के अग्नि, तेत्रीश क्रोड देवतांनुं मुखठे. प्रभुनुं निर्वाण-स्वरूप आवश्यक सूत्रथी जाणवु

ज्यारे देवतांये श्रीरीपन्नदेवजीनी दाढा विगेरे लीधी, त्यारे आवक ब्राह्मण मली देवतांठे अति नक्तिथी याचना करता हवा देवतां ते बहु जनोने बहुयत्नाथी याचनाथी पीडायेला देखी कहेता हवा. अहो याचको! अहो याचको! त्यारथी ब्राह्मणो याचक कहेवावा लाग्या. वली ब्राह्मणो ते वखते श्रीरीपन्नदेवजीनी चित्तामांथी अग्नि लइ पोतपोताना घरमां स्थापनां करता हवा, ते कारणथी ब्राह्मणो “ आहिताग्नय ” कहेवावा लाग्या.

श्रीरीपन्नदेवजीनी चिता प्रज्वलित थइ रह्या पठी दाढाप्रमुख सर्वदे-

વતાઈ લઈ ગયા શેષ જન્મ રહી તે બ્રાહ્મણોયે પોતે લીધી તથા થોડીથોડી લોકોને આપી લોકોયે પોતાના મસ્તક ઉપર ત્રિપુંડાકારથી લગાવી, ત્યારથી ત્રિપુઢ કરવું શરૂ થયું. ઇત્યાદિ વહુ વ્યવહાર તે વસ્તુથી શરૂ થયો.

જરતે કૈલાસ પર્વત ઉપર સિંહનિપથા નામનું મંદિર વનાવ્યું, તેમાં જવિષ્યમાં થનારા ત્રેવીશ તીર્થંકરોની તથા શ્રીરીપજદેવજીની મલી ચોવીશ પ્રતિમાઈની સ્થાપના કરી, અને દહરલથી પર્વતને ઈવી રીતે ઠોલવામાં આવ્યો કે જે ઉપર કોઈ પુરુષ પગોથી ચડી શકે નહિ પર્વતમાં આવ પગથીઆ રાચ્યાં જેથી કૈલાસ પર્વતનું નામ અષ્ટાપદ કહેવાય છે, અને ત્યારથીજ કૈલાસ મહાદેવનો પર્વત કહેવાય છે મહાદેવ અર્થાત્ મોટાદેવ તે શ્રીરીપજદેવ, અને તેનું સ્થાન કૈલાસ પર્વત જાણવું

જરત અને વાહુવલિ વને દીક્ષા લઈ મોકે ગયા જરતની પઠી સૂર્યયશ ગાદી ઉપર વેઠા તેની ડંભાદ સૂર્યવંશી કહેવાઈ સૂર્યયશની ગાદી ઉપર તેનો પુત્ર મહાયશ વેઠો તેજ પ્રમાણે અતિવલ, મહાવલ, તેજવીર્ય, કીર્તિવીર્ય અને દહવીર્ય, અનુક્રમે પોતપોતાના પિતાની ગાદી ઉપર વેઠા, અને પોતપોતાના રાજ્ય યથાશક્તિ ચલાવતા હવા જરતના રાજ્યથી તેડું રાજ્ય અરધુ અર્થાત્ ત્રણ લાખનું રહ્યું દરેક અંતે જરતની જેમ રાજ્ય ઠોડી મોક્ષમા ગયા તેડુંની પઠી ગાદી ઉપર અસહ્ય પાટ થઈ તેડુંની વ્યવસ્થા ચિતાંતર ગઢિકાથી જાણવી યાવત્ જીતશત્રુ રાજા થયા ઇતિ સક્ષેપતઃ શ્રીરીપજાધિકાર સંપૂર્ણ

હવે શ્રી અજીતનાથ સ્વામિના સમયનું સ્વરૂપ લક્ષીએ ઠીએ અયોધ્યા નગરીમાં જરતની પઠી અસહ્ય રાજાઈ થયા વાદ શ્વેતકુ વશમાં જીતશત્રુ રાજા થયા વિનીતા નગરીનું વીજુ નામ અયોધ્યા છે હાલ જે અયોધ્યા છે, તે નહીં પ્રાચીન અયોધ્યા કૈલાસ પર્વતની પાસે હતી નવીન અયોધ્યા તેના નામથી વસેલી છે જીતશત્રુ રાજાને સુમિત્ર નામનો વધુ યુવરાજ હતો જીતશત્રુની વિજયા નામા રાણી હતી. તેને ચૌદ સ્વપ્ન પૂર્વક અજીત નામના પુત્ર થયા સુમિત્રની રાણી યશોમતીને પણ ચૌદ સ્વપ્ન દેખવાથી સગર નામના પુત્ર થયા જ્યારે વને યૌવનવંત થયા ત્યારે જીતશત્રુ અને સુમિત્ર વને દીક્ષા લઈ મોક્ષરૂપ થયા હવે શ્રી અજીતનાથ રાજા થયા અને સગર યુવરાજ થયા કેટલાક

वखत सुधी राज्य करी श्री अजीत नाथजीए तो स्वयमेव दीक्षा लीधी. तप करी, केवलज्ञान पामी वीजा तीर्थकर थया पठी सगर राजा थया, अने वीजा चक्रवर्ती पण थया सगर राजाए जरतनी जेम ठ खंडनु राज्य कर्युं. सगर राजाने जन्हुकुमार प्रमुख साठ हजार पुत्र थया तेउए दंड रख्थी गंगा नदीने असल प्रवाह्थी फेरवी, कैलास पर्वतनी चारे बाजुए खाइ खोदी, ते खाइमां गंगा नदीने लाव्या तेउए एवो विचार कयों के अमारा वडील जरतजीए आ पर्वत उपर सुवर्ण रत्नमय श्री रीपञ्जादि तीर्थकरोना मंदिर बनावेल ठे तेनी रक्षा वास्ते आ पर्वतनी चारे बाजुए खाइ खोदी तेमां गंगानो प्रवाह लाववो जोइए. ते प्रमाणे गंगानो प्रवाह लाववाथी अने प्रथम खाइ खोदवाथी नागकुमार देवताउने बहुज उपसर्ग थयो, तेथी नागकुमार देवताउए ते साठ हजार पुत्रोने मारी नांख्या गंगाना जलथी देशमां पण बहुज उपद्रव थयो, जेथी सगर राजाना पोत्र जगीरथे सगरनी आझाथी दडरलथी भूमि खोदी गंगाने समुद्रमां मेलवी. तेज कारणथी गंगानु नाम जान्हवी तथा जगीरथी पण कहेवाय ठे. सगर राजाए श्री शत्रुंजय तीर्थ उपर जरतना बनावेल्ला श्री रीपञ्जदेवजीना मंदिरनो उद्धार कयों, तथा वीजां जैन तीर्थोंनो पण उद्धार कयों. आ समुद्र पण जरत केन्त्रमां सगर राजाज देवताना सहायथी लाव्या ठे. लंकाना टापुमां वैताल्य पर्वतथी सगर राजानी आझाथी धनवाहन पहेलो राजा थयो, अने लंकाना टापुनु नाम राक्षसद्वीप ठे, तेनो हेतु ए ठे के धनवाहन राजाना वंशजो राक्षस कहेवाया. आ वंशमांज रावण तथा बिभीषणादि थया ठे; इत्यादि सगर चक्रवर्तीना समयनो वृत्तांत त्रेसठ शलाका पुरुष चरित्रथी जाणवो. आ चरित्रना तेन्नीश हजार काव्यो ठे, तेथी तेनो सघलो हेवाल आ ग्रंथमां लाखी शकातो नथी, मात्र संक्षेपथी लखेल ठे सगर चक्रवर्ती राज्य करी श्री अजीतनाथजी पासे दीक्षा लइ सयम तपथी केवलज्ञान पामी मोक्षे पहुँच्या श्री अजीतनाथ स्वामि पण समेत शिखर पर्वत उपर गरीरनो त्याग करी मोक्ष पाम्या, श्री रीपञ्जदेव स्वामिना निर्वाण पठी पचास लाख कोडी सागरोपम व्यतीत थये श्री अजीतनाथ तीर्थकर निर्वाण पाम्या. ते पठी त्रीश

લાલ્લ કોહી સાગરોપમ વ્યતીત થયે શ્રી સંજવનાથજી ત્રીજા તીર્થંકર થયા રાજ્ય સર્વ સૂર્યવંશી, ચંદ્રવંશી તથા કુરુવંશી આદિ રાજાઝમાં રહ્યુ ઇતિ શ્રી અજીતનાથ તથા સગર ચક્રવર્તી અધિકાર

શ્રાવસ્તી નગરીમા ઇક્ષ્વાકુવંશી જીતારિ રાજા રાજ્ય કરતા હતા, તેને સેના નામા પટરાણી હતી, તેને સંજવ નામના પુત્ર ત્રીજા તીર્થંકર થયા, ચોવીશે તીર્થંકરના વર્ણન પ્રથમ પરિષ્ઠેદમા યત્રમાં તેમજ ગદ્યમા લાલ્લી આવ્યા ઠીણ વીજા તીર્થંકરોનો વચમાં જે અતર ઠે તેપણ યત્રથી જાણી લેવુ ઇતી તૃતીય તીર્થંકર વૃત્તાંત

તેમની પઠી અયોધ્યા નગરીમા ઇક્ષ્વાકુ વંશી સંવર રાજા થયા તેમની સિદ્ધાર્થ નામની રાણીની કુલે અજિનદન નામના ચોથા તીર્થંકર થયા, વાદ અયોધ્યા નગરીમાં ઇક્ષ્વાકુ વંશી મેઘ રાજાની સુમંગલા રાણી, તેના પુત્ર સુમતિનાથ નામના પાંચમા તીર્થંકર થયા પઠી કોસંવી નગરીમા ઇક્ષ્વાકુ વંશી શ્રીધર રાજાની સુસીમા રાણી, તેના પુત્ર પદ્મપ્રજ નામના ઠઠા તીર્થંકર થયા પઠી વાણરસી નગરીમાં પ્રતિષ્ઠ રાજાની પૃથ્વી નામા રાણી, તેના પુત્ર શ્રી સુપાર્શ્વનાથ નામના સાતમા તીર્થંકર થયા પઠી ચંદ્રપુરી નગરીમા ઇક્ષ્વાકુ વંશી મહાસેન રાજાની લક્ષ્મણા નામા રાણી, તેના પુત્ર શ્રી ચંદ્રપ્રજ નામના આઠમા તીર્થંકર થયા પઠી કાકદી નગરીમાં ઇક્ષ્વાકુ વંશી સુગ્રીવ રાજાની રામા નામા રાણી, તેના પુત્ર શ્રીસુવિધિનાથ, અપર નામ પુષ્પદત નામના નવમા તીર્થંકર થયા

અહીંઆ સુધીતો સર્વ બ્રાહ્મણો જૈનધર્મી શ્રાવક તથા ચારે આર્ય વેદો જે ઋત રાજાના સમયમાં રચવામાં આવ્યા હતા તે ઋણતા હતા જ્યારે નવમા તીર્થંકરનુ તીર્થ વિષ્ઠેદ થયું, ત્યારે બ્રાહ્મણો મિથ્યાદૃષ્ટિ તથા જૈન ધર્મના દ્રેષી અને જગત્ના પૂજ્ય થયા કન્યા, જૂમિ અને ગો-દાનાદિના લેનારા થયા સર્વ જગત્માં ઉત્તમ થયા, સર્વના કર્તા હર્તા અને મતોના માલેક બની ગયા સારાંશ ઇ ઠે કે સુનુ ઘર દેહી કુતરો પણ માલ લાઈ જાય ઠે વહી જગત્મા જે જે પાલક તથા અનેક તરેહના દેવતાઝની પૂજા તથા જે જે વીજા પણ કુમાર્ગો પ્રચલિત થયા ઠે, તે સર્વ તેઝંજ ચલાવેલ ઠે. સાંક્રાત્ આદીશ્વર જગવાનની રચેલી સૃષ્ટિ-

रूप अमृतमां जेर दाखल करनारा थया ठे, कारण के पूर्वे जैनमत तथा कपिलमत शिवाय बीजो कोइ पण मत नहोतो. कपिल मतवाला पण देव तो श्री आदीश्वर (रीपञ्चदेव) जगवाननेज मानता हता. निदान आ हुंडा अवसरपिणिमां सर्व आश्चर्य गणाय ठे

त्यार वाद जहिलपुर नगरमां इह्वाकु वंशी हठरथ राजानी नंदा नामा राणी, तेना पुत्र श्री शीतलनाथ नामना दशमा तीर्थकर थया. आ तीर्थकरना शासनमां हरिवंशनी उत्पत्ति थइ तेनी कथा लखीए ठीए.

कोशांवि नगरीमां बीरो नामनो कोली रहेतो हतो तेने वनमाला नामनी अत्यंत रूपवंती स्त्री हती नगरना राजाये तेणीने हरण करी पोतानी स्त्री वनावी. बीरो कोली स्त्रीना बिरहथी वावरो थइ गयो हा वनमाला ! हा वनमाला ! एम बोलतो बोलतो नगरमां फरवा लाग्यो. एकदा वर्षाकालमां राजा वनमालानी साथे मेहेलना जरूखामां वेगो हतो. राजा राणीये बीराने ते हालतमां देखी बहु पश्चाताप कयों, ठेवट निश्चय कयों के आपणे आ काम बहुज बुरूं करुं, तेज बखत बीजली पडवाथी राजा राणी बने मरीने हरिवर्ष क्षेत्रमां स्त्री, पुरुष युगलीया थया बीरो कोली राजा राणीनुं मरण सांजली राजी थयो, पठी तापस वनी तप करवा लाग्यो अज्ञान तपना प्रज्ञावथी किट्ठिप देवता थयो. अवधिज्ञानथी राजा राणीने युगलीया थयेला देखी, विचार कयों के, आ जडक परिणामी तथा अहंपारंजी ठे, तेथी मरीने देवता थशे, तो पठी हु मारु वेर शीरीते लइश ? तेथी एवो उपाय करुं के, जेथी तेउं वने मरीने नर्कमां जाय. एवो विचार करी ते वनेने त्यांथी उठावी जरत क्षेत्रमां चंपा नगरीमां इह्वाकु वंशी चंडकीर्ति राजा अपुत्रीउं गुजरि गयो हतो, अने हवे आ नगरीनो राजा कोण थशे ? एवी चितामां सर्व लोको जे आवी पड्या हता, तेउंने देवताये आ वनेने सोंप्या, अने कलुं के आ तमारो हरि नामनो राजा थशे. तेने तत्तनशीन करो ? तेनी आ हरणी नामनी राणी ठे. तेउंने खावावास्ते तमारे फल मिश्रित मांस आपुं, अने तेउंने शिकार करवानी टेव पाडवी. लोकोये तेज प्रमाणे करुं. तेउं वने पापमां आसक्त थवाथी मरीने नर्कमां गया तेउंनी उलाद सर्व हरिवंशवाली कहेवाइ आ वंशमां वसुराजा थया. इति श्रीहरिवंशोत्पत्ति.

શ્રી શીતલનાથજીનું શાસન પણ વિઘેદ ગયું તેવીજ રીતે પંદરમા તીર્થંકરસુધી સાત તીર્થંકરોનાં શાસનો વિઘેદ ગયાં, અને મિથ્યાધર્મે વહુજ વૃદ્ધિ પામ્યો

શ્રીશીતલનાથ પઠી સિંહપુરી નગરીમાં શ્વવાકુ વંશી વિષ્ણુ રાજાની વિષ્ણુશ્રી નામારાણી, તેના પુત્ર શ્રી શ્રેયાંસનાથ નામના અગીઆરમાં તીર્થંકર થયા તે સમયમા વૈતાલ્ય પર્વતથી શ્રીકઠ નામનો વિદ્યાધરનો પુત્ર, પદ્મોત્તર વિદ્યાધરની પુત્રીનું હરણ કરી પોતાના વનેવી રાક્ષસ વંશી લકાના રાજા કીર્તિધવલને ગરણે ગયો કીર્તિધવલે ત્રણસેં યોજન પ્રમાણ વાનરદ્વીપ તેડને રહેવાને આપ્યો તેડના સત્તાનોમાથી ચિત્ર વિચિત્ર વિદ્યાધરોયે વિદ્યાથી વાનરનું રૂપ વનાવ્યું વલી વાનર દ્વીપમા રહેવાથી તથા વાનરનું રૂપ વનાવવાથી વાનરવંશી પ્રસિદ્ધ થયા. તેડની ઝલાદમાં વાલી તથા સુગ્રીવાદિ થયા છે

શ્રેયાસનાથજીના સમયમાં પેહેલા ત્રિપૃષ્ઠ નામના વાસુદેવ હરિવંશમાં થયા. તેની ઉત્પત્તિ આપ્રમાણે— પોતનપુર નગરમાં હરિવંશી જીતશત્રુ નામનો રાજા થયો તેને ધારણી નામા રાણી હતી તેને અચલ નામનો પુત્ર અને મૃગાવતી નામની પુત્રી થઈ મૃગાવતી અત્યંત સુખ સુરત હતી, તે યૌવનવંતી થઈ ઘટલે તેના પિતાયે તેણીને પોતાની રાણી વનાવી લીધી તે દેહી લોકોયે જીતશત્રુ રાજાનું નામ પ્રજાપતિ પાડ્યું અર્થાત્ પોતાની પુત્રીનો પતિ એનું નામ રાહ્યું તેજ વલ્લભથી વેદોમાં આ શ્રુતિ લખવામાં આવી “પ્રજાપતિ વૈશ્વાકુહિતરમન્યધ્યાયદિવ નિત્યન્ય આદુપુર સમિત્ય-ન્યેતા મૃશ્યોન્નૃત્વા તદસાવાદિત્યો જવત્” ॥ જાવાર્થ પ્રજાપતિ બ્રહ્મા પોતાની પુત્રી સાથે વિષય સેવનને પ્રાપ્ત થતા હવા. જૈનમતવાલાડને આ અર્થથી કાફ પણ હાની નથી, પરંતુ જે લોકોયે બ્રહ્માજીને વેદ કર્તા, હિ-રણ્યગર્જના નામથી શ્વર માનેલા છે, અને આ કથાને પુરાણોમાં લખેલી છે, તેડની ફજેતી તો અવડ્ય વીજા મતવાલાડ કરશે તેમા અમે શું કરીયે? કારણ કે જે પુરુષ પોતાના હાથથી પોતાનું મ્હો કાલું કરે, તેને દેહીને વીજાડ કેમ હાસી ન કરે? યદ્યપિ મીમાંસાના વાર્તિકકાર કુમારિલે આ શ્રુતિના અર્થનું કલક દૂર કરવાવાસ્તે મનમાની કલ્પના કરેલી છે, તથા વર્તમાનમાં દયાનંદસરસ્વતિ સ્વામિયે પણ વેદ શ્રુતિયોના કલંક

दूर करवावास्ते पोतानी वनावेली जाण्यमां अर्थोनी अत्यंत तोड फोड करेली ठे, परंतु पुराणवालांज्ये जे कथा लखेली ते केवी रीते ठुपावी शकशे? अमारा मतमां तो वेद श्रुति अने ब्रह्मा (प्रजापति) नो अर्थ यथार्थज करेल ठे आ जीतशत्रु (प्रजापति) राजाने मृगावतीथी त्रिपृष्ठ नामनो पुत्र थयो ज्यारे त्रिपृष्ठ अने अचल वने ये यौवनवंत थया, त्या- रे तेज्ये त्रिखंडना राजा अश्वग्रीवने मारी त्रण खंडनुं राज्य कर्युं.

त्यार पठी चंपापुरीमां इक्ष्वाकुवंशी वसुपुज्य नामनो राजा थयो, तेनी ज्या नामा राणी तेनाथी श्रीवासुपुज्य नामना चारमा तीर्थंकर थया. तेमना समयमां बीजा द्विपृष्ठ वासुदेव अने अचल वलदेव थया, अने तेजना प्रतिशत्रु रावण समान तारक नामना बीजा प्रतिवासुदेव थया आ सर्व वासुदेव, चक्रवर्ती आदिनुं संपूर्ण वर्णन त्रेसठ शलाका पुरुष चरित्रथी जाणवुं.

त्यार पठी कपिलपुरनगरमां इक्ष्वाकुवंशी कृतवर्मा नामा राजा थया, तेनी श्यामा नामा राणीना पुत्र श्रीविमलनाथ नामना तेरमा तीर्थंकर थया. तेमना समयमां बीजा स्वयंश्रु वासुदेव, जड नामा वलदेव, अने भैरव नामना प्रतिवासुदेव थया.

त्यार पठी अयोध्या नगरीमां इक्ष्वाकुवंशी सिंहसेन राजा थया, तेनी सुयशा राणीना पुत्र श्री अनंतनाथ नामना चौदमा तीर्थंकर थया, तेमना समयमां चोथा पुरुषोत्तम वासुदेव, सुप्रज नामना वलदेव अने मधुकैटव नामना प्रतिवासुदेव थया.

त्यार पठी रत्नपुरी नगरीमां इक्ष्वाकुवंशी जानु नामना राजा थया, तेमनी सुवता नामनी राणीना पुत्र श्रीधर्मनाथ नामना पंदरमा तीर्थंकर थया तेमना समयमां पांचमा पुरुषसिंह नामना वासुदेव, सुदर्शन नामना वलदेव, अने निशुंज नामना प्रतिवासुदेव थया. अर्हीआ सुधी पांच वासुदेव जे थया ते सर्वे अरिहंतना जक्त अर्थात् जैनधर्मी थया.

त्यार पठी पंदरमा धर्मनाथ अने सोलमा शांतिनाथजीना अंतरमां बीजा मधवा नामना चक्रवर्ती अने चोथा सनत्कुमार नामना चक्रवर्ती थया.

त्यार पठी हस्तिनापुरी नगरीमां कुरुवंशी विश्वसेन राजा तेमनी अचिरा राणीना पुत्र श्रीशांतिनाथ नामना सोलमा तीर्थंकर थया, ते प्रथ-

म गृह्वासमां तो पांचमा चक्रवर्ती थया, पठी दीक्षा लइ केवली थइ तीर्थकर थया

त्यारपठी हस्तिनापुर नगरमां कुरुवंशी सूर नामना राजा थया, तेनी श्रीराणीना पुत्र श्रीकुंथुनाथ थया प्रथम गृहस्थावासमां ठठा चक्रवर्ती थया, पठी दीक्षा लइ सत्तरमा तीर्थकर थया.

त्यार पठी श्रीहस्तिपुर नगरमां कुरुवंशी सुदर्शन नामना राजा थया, तेनी देवी राणीना पुत्र श्री अरनाथ थया ते गृहस्थावासमां सातमा चक्रवर्ती थया, अने दीक्षा लीधा पठी अठारमा तीर्थकर थया

अठारमा अने उगणीशमा तीर्थकरना अंतरमा आठमा, कुरुवंशी सु-
जूम नामना चक्रवर्ती थया आ सुजूमना बखतमांज परशुराम थया. ते
वनेनो सबध जैनमतना शास्त्रोने अनुसारे लखीये ठीये.

योगशास्त्रमा लख्यु ठे के वसतपुर नामना नगरमा उवन्नवंशी अर्था-
त् जेनो कोइ सबधी नहीं, एवो अश्विक नामनो एक ठोकरो हतो एक-
दा अश्विक कोइ सथवारा साथे देशांतर जतां मार्गमां साथधी जूखो प-
डता जगलमां एक तापसना आश्रममां गयो. कुलपति तापसे तेने पोता-
नो पुत्र करी राख्यो अनुक्रमे अश्विक अत्यंत धोर तप करी मोटो तेज-
स्वी थयो जगत्मां यमदक्षि तापसना नामधी प्रसिद्ध थयो ते अवसरे
एक जैनमति विश्वानर नामनो देव तथा एक तापसोनो ज्ञक्त ध्वनतरि
नामनो देव, वने जणा परस्पर विवाद करवा लाग्या विश्वानरे कह्युं के
अरिहंतनो कथन करेलो धर्म प्रमाणिक ठे, ध्वनंतरिये कह्यु के तापसो-
नो धर्म सत्य ठे वनेना गुरुजनी परीक्षा करवी एम विश्वानरे सुचना
करी ते वने देवोये कबुल करी तेमां पण विश्वानरे कह्युं के जैनमतना
जघन्य गुरुनी परीक्षा करवी अने तापसोना उत्कृष्ट गुरुनी परीक्षा कर-
वी ते मारे कबुल ठे प्रथम मिथिला नगरीनो पद्मरथ राजा जे नवोज
जैनधर्मी थइ जावयति थयो हतो, ते चपानगरीमां गुरुनी पासे दीक्षा
लेवा सारु जतो हतो. तेने रस्तामां ते देवताउये दीगो रस्तामा तेने दु-
ख देवावास्ते बहु कांटा कांकरा वनावी नांख्या, अने रस्ता शिवाय वी-
जा स्थानके बहु कीडा आदिनी उत्पत्ति करी राजा जावयति होवार्थी
शुरू जाव पूर्वक, कोमल उघाडा पगे कांटा कांकरा उपर चाळ्यो जाय

ठे. पगमांथी रुधिरनी धारा तुटे ठे, तोपण जीववाली जूमि उपर पग मु-
कतो नथी. ते वखते देवताउये गीत नाटकनो बहु मोहक प्रारंज कर्यो,
तो पण राजा क्षोभायमान थयो नही, तेथी वने देवताउं सिद्ध पुत्रोनुं
रूप करी राजाने कहेवा लाग्या, हे महाजाग ! तमारु आयुष्य हजु लांबु
ठे. तेथी स्वच्छंद जोग विलास करो, कारण के यौवनमां तप करवो ते
वास्तविक नथी. ज्यारे वृद्ध थाउं, त्यारे दीक्षा लेजो आ वात सांजली
राजाए कहुं के जो मारुं आयुष्य लांबु ठे, तो हु बहुज धर्म करीश.
कारण के पाणी जेटलुं उहुं होय ठे, तेदलीज कमलनी नाल पण वधी
जाय ठे, वली यौवनमां इन्द्रियोनो जय करवो, तेज खरो तप ठे हवे
वने देवताउने खातरी थइ के आ राजा तो कदापि चलायमान थाय ते-
वो नथी. पठी वने देवताउं सर्वथी उत्कृष्ट जमदग्नि तापस पासे तेनी
परीक्षा करवा आब्या. तेउण, जेनी वडवृद्धनी जटानी जेम, धरतीनी
साथे जटा लागी रही ठे, तथा जेना पगोमां सर्पनी ववीउं वनी गइ
ठे, एवी स्थितिमां जमदग्नि तापसने दीगो. हवे वने देवताउं देव-
मायाथी जमदग्निनी दाढीमां मालो वनावी, चकला, चकली वनी, वने
जणा मालामां वेठा पठी चकलो चकलीने कहेवा लाग्यो के हुं हिम-
वंत पर्वत उपर जइश चकलीए कहुं के हु तने कदापि नहि जवा
दउ, कारण के तु त्यां जइ कदाच कोइ चकलीमां आसक्त थइ जाय तो
मारा शु हाल थाय ? चकलाए कहुं के जो हु फरीने पाठो न आबु तो
मने गौहत्यानु पाप लागे. चकलीए कहुं के हु आ तारा सोगनने मा-
नती नथी, जे हु सोगन आपुं ते तुं कबुल करे, तो हु तने जवा दउं च-
कलाए कहुं जले तुं जे सोगन आपवानी होय ते कही दे ? चकलीए
कहुं के जो तु कोइ चकलीनी साथे यारी करे तो, आ जमदग्नि ताप-
सनुं जे पाप ठे ते तने लागे एम सोगन खा चकला चकलीना आ व-
चन सांजली जमदग्निने क्रोध उत्पन्न थयो, अने वने हाथवती च-
कला चकलीने पकडी लीधा, अने तेउने कहेवा लाग्यो के हुं पापनो
अत्यंत नाश करनार एवो महा छुप्कर तप करु हुं, उतां हवे मारे एबु
कथु पाप बाकी रही गयुं ठे के जेथी तमे मने पापी ठरावो ठो ? चक-
लाए कहुं हे रुपि ! तु अमारा उपर गुस्सो कर नही; कारण के अमे

असत्य बोल बोलता नहीं, बल्की तने जे तारा तपनुं अजिमान ठे, ते तारो तप निष्फल ठे, कारण के तमारा शास्त्रमां लख्यु ठे के “अपुत्रस्य गतिर्नास्ति” अर्थात् पुत्र रहितनी गति नहीं, आ शु ते शास्त्रमां सां-
जद्व्यु नहीं ? तो जेनी शुजगति न थइ तेनाथी अधिक पापी कोण ठे ?
हवे जमदग्नि विचार कयों के अमारा शास्त्रमां तो जेम चकलाए कछुं
तेमज ठे तेथी फरी मनमां विचार आव्यो के, ज्यारे मारे स्त्री अने
पुत्र नहीं, त्वारे मारो सर्व तप एवो ठे के, जेम पाणीना प्रवाहमां मुत-
रबु, तेवो ठे हवे जमदग्निने मनमा स्त्रीनी चाहना थइ आ प्रमाणे दे-
खी ध्वनंतरि देवता जैन धर्मी थयो वने देवताउं त्यांथी अदृश्य थइ
गया, जमदग्नि त्यांथी उठी नेमिककोष्टक नगगरमां जीतशत्रु राजा
पासे गयो राजाने बहु पुत्रीउं हती, तेथी तेनी एक पुत्री मायु,
एवो विचार कयों. राजा पण रुपिने देखी आसनथी उठी वे हाथ जोड़ी
प्रणाम करी कहेवा लाग्यो के आप शा वास्ते अत्रे पधार्या ठो ? मने
आदेश करो ? आपनु जे काम होय ते हु करीश जमदग्नि कछुं, हु
तारी पासे तारी एक कन्या मांगवा आव्यो तुं. राजाए कछुं, मारे (१००)
सो पुत्रीउं ठे, तेमांथी जे तमारी चाहना करे, ते तमे सुखे लइ जाउं
जमदग्नि कन्याउंना मेहेलमां गया, अने कहेवा लाग्या के तमारामांथी
जेने मारी धर्मपत्नी थबु होय ते कही यो ते राजपुत्रीउंए जटावाला,
ताल पडेल्ला तथा धोला केशवाला, दुर्वल अने चीख मागी खानारा
जमदग्निने दीठो, अने तेनु आ वचन-साजद्व्यु, त्वारे सवे तेनी उपर
थुकवा लागी, अने कहेवा लागी के आवी बात करतां तने लज्जा आ-
वती नहीं ? तेउना अपमानथी जमदग्निने क्रोध चढ्यो, अने विद्याना
प्रजावथी ते राजपुत्रीउंने महा कुरूपवान् बनावी दीधी, अने पोते
त्यांथी निकली मेहेलोना आंगणामां आव्या, त्या राजानी नानी पुत्री
रेतीना ढगलामां रमती हती, तेने, हाथमा विजोरानुं फल लइ कहे-
वा लाग्यो के हे रेणुका ! तु मने वांठे ठे ? ते वालिकाए विजोरु देखी
हाथ पसार्यों, तेथी रुपिए कछु के आ मने वांठे ठे, एम कही मुनिए
तेने लइ लीधी. राजाए केटलीक गाय तथा धन आपी पुत्रीनो विवाह
तेनी साथे विधि पुर्वक कयों. पठी जमदग्निए पोतानी सवें सालीउंने

स्नेह्यही रूपाली करी, अने रेणुकाने लड पोताना आश्रममां आव्या. ते मुग्धा, मधुर आकृति, हरिणाक्षीने प्रेमथी वृद्धि पमाडता ह्वा. आंगलीउं उपर दिवस गणतां अनुक्रमे ज्यारे रेणुका सुंदर घोवन रूप कामलीलायुक्त वनने प्राप्त थड, त्यारे, जमदग्नि ए अग्निनी साक्षी ए रेणुकानी साथे फरी लग्न कर्युं. ज्यारे रेणुका रतुकालने प्राप्त थड, त्यारे जमदग्नि कहेवा लाग्या के हे प्रिये ! हुं तारा वास्ते चरु साधुं तुं. “ चरु ते होममां नाखवानी वस्तुउं कहेवाय ठे ” जेना प्रतापथी सर्व ब्राह्मणोमां उत्तम प्रतापवालो तने एक पुत्र थशे. रेणुकाए कछुं हस्तिनापुरमां कुरुवंशी अनंतवीर्य राजानी साथे मारी एक वेहेन परणावी ठे. तेने वास्ते एक क्षत्रीय चरु पण साधो, पठी जमदग्नि ए ब्राह्मण चरु पोतानी चार्या वास्ते, अने क्षत्रिय चरु पोतानी चार्यानी वेहेन वास्ते सिद्ध कयों हवे रेणुकाए मनमां विचार कयों के हुं जेम अटवीमां हरणीनी जेम रहुं तुं तेम, मारो पुत्र पण जंगलोमां तेवीज रीते रहेशे, तेथी क्षत्रिय चरु जो हुं जक्षण करु तो मने राजपुत्र थाय, जेथी जंगलवासथी लुटे, एवो विचार करी क्षत्रिय चरु पोते खाड लीधो, अने ब्राह्मण चरु पोतानी वेहेनने खवराव्यो वंनेने पुत्रो प्रसव्या रेणुकाए जे पुत्र प्रसव्यो तेनुं नाम राम पाळ्युं, अने तेनी वेहेननां पुत्रनु नाम कृतवीर्य पाळ्यु अनुक्रमे वने मोटा थया राम आश्रममां मोटो थयो, कृतवीर्य राजमेहेलोमां मोटो थयो. राम क्षत्रिय तेज देखाडवा लाग्यो. अन्यदा एक विद्याधर अतिसार रोगवालो ते आश्रममां आवी पडोच्यो, अतिसारना कारणथी आकाशगामिनी विद्या जूळी गयो. ते मांदा विद्याधरनी रामे ओपध, पथ्यादिथी जाडनी जेम आसना वासना करी. विद्याधरे संतुष्ट थड रामने परशुविद्या आपी. राम पण सरकडाना वनमां जड ते विद्या सिद्ध करवा लाग्यो ते विद्याना प्रजावथी राम जगत्मां परशुराम नामथी प्रसिद्ध थयो एकदा रेणुका, जमदग्निनी आज्ञा लड उत्कठाथी पोतानी वेहेनने मलवावास्ते हस्तिनापुरमां गड रेणुकाने पोतानी साक्षी जाणी अनंतवीर्य राजा मडकरी करवा लाग्यो, अनुक्रमे कामासक्त थवाथी निरंकुश थड रेणुका साथे विषय सेवन करवा लाग्यो अनंतवीर्यना जोगथी रेणुकाने एक पुत्र थयो, उतां विषयमां अ-

तिलुब्ध एवो जमदग्नि, दोष तरफ बिलकुल दृष्टि नहि करतां रेणुकाने पुत्र सहित पोताना आश्रममां लाव्यो ज्यारे परशुरामे पोतानी माताने पुत्र सहित दीठी, त्यारे अत्यंत क्रोधमा आवी परशुथी पोतानी माता तथा ते ठोकराना मस्तक कापी नांख्या ज्यारे आ वृत्तात अनंतवीर्य राजाना जाणवामां आव्यो, त्यारे क्रोध युक्त, फोज साथे आवी जमदग्नि-नु आश्रम वाढी जडम कर्युं, सर्व तापसोने त्रास पमाड्यो. तापसोये जा-गतां जागतां जे रोखो कयों ते परशुरामे साजड्यो, सर्व वृत्तात जाणवा-मा आवतां परशुराम, राजानी सेना उपर परशु लइ चडी आव्यो पर-शुथी राजाने तथा तेनी सेनाना सर्व सुजटोने काष्टनी जेम चीरी नाख्या पठी पोताना आश्रममां चाड्यो गयो हस्तिनापुरमां प्रधान राजपुरुषोये कृतवीर्यने राज्यसिंहासन उपर वेसाड्यो कृतवीर्य उमरमां नानो ह-तो. एक दिवस पोतानी माताना मुखथी पोताना पिताना मोतनुं वृत्तांत साजली क्रोधयुक्त थइ, जमदग्निने आश्रममा आवी मारी नांख्यो. परशु-राम पितानो वध साजली क्रोधमा जाज्वल्यमान थइ हस्तिनापुर आवी कृतवीर्यने मारीने पोते राज्यसिंहासन उपर चडी वेठो, कारण के राज्य पराक्रमने आधीन ठे हवे कृतवीर्यनी तारा नामा गर्जवती राणी परशु-रामना जयथी जागीने कोइ जगलमां तापसोना आश्रममा गइ तापसो-ये दयाथी ते राणीने पोताना मठना जोंयरामा निधाननी जेम गुप्त राखी राणीये चौद स्वप्न सुचित पुत्रने जन्म आप्यो तेनु नाम सुभ्रूम राख्यु हवे परशुराम ज्यां ज्यां क्षत्रियनो योग मले त्या त्यां तेनो कुहाडो जा-ज्वल्यमान थतो होवाथी दरेक क्षत्रियनो शिरछेद करतो. अन्यदा तारा राणी ज्यां गुप्तपणे पुत्रसहित रहेली हती त्यां परशुराम आव्यो परशु-रामनी परशु जाज्वल्यमान थइ परशुरामे तापसोने पुठ्युं, अहींआ को-इ क्षत्रिय ठे ? तापसोये कह्युं अमे गृहस्थावासमां क्षत्रियो हता ते सां-जली परशुरामे तापसोनो आश्रम तजी दीधो आखर सर्व ऋषियोने ठो-डी सातवार नि.क्षत्रिय पृथ्वी करी जेम अग्नि पर्वत उपर घासने वाकी राखती नथी, तेम परशुरामे जे जे क्षत्रिय राजाप्रमुख प्रसिद्ध हता, ते स-वेंने मारी, तेउनी दाढाथी एक थाल जयों हवे परशुरामे गुप्तपणे नि-मित्तियाउने पुठ्युं के मारु मोत कोना हाथथी थशे ? निमित्तियाउये क-

हुं के जे थाल तमोये दाढाथी जरेख ठे, ते थालमां जे पुरुषना देखवाथी दाढानी क्षीर बनी जशे, अने आपना सिंहासन उपर बेसी जे ते क्षीरने खाशे, तेना हाथथी तमारं मरण थशे. आ निमित्त सांजली परशुरामे दानशाला शुरू करी. दानशालानी आगल एक सिंहासननी रचना करी. ते उपर क्षत्रियोनी दाढावालो स्थाल राख्यो हवे तापसोना आश्रममा प्रतिदिन तापसोना लाडथी उठरतो वृद्धनी जेम सुन्नूम वृद्धि पाम्यो. ते अवसरे मेघ नामना विद्याधरे कोइ निमित्तियाने पुठ्युं के मारी पद्मश्री नामनी कन्यानो कोण वर थशे ? निमित्तियाये कछु के सुन्नूम वर थशे, एम कही सुन्नूमनो वृत्तांत मेघ विद्याधरने कह्यो. मेघ विद्याधरे पोतानी पुत्री सुन्नूमने परणावी, अने सेवकनी जेम तेनी पासे रहेवा लाग्यो एकदा सुन्नूमे पोतानी माताने पुठ्युं हे माता । जेमां आपणे रहीये ठीये तेदलो ज लोक ठे के तेनाथी अधिक पण ठे ? माताये कछुं, लोक तो अनंत ठे, अने आ आश्रमस्थान तो मांखीना पग जेटली जगामां ठे. आ लोकमां बहुज प्रसिद्ध हस्तिनापुर नामनु नगर ठे. ते नगरीमां तारा पिता कृतवीर्य नामना राजा राज्य करता हता, परंतु परशुराम तारा पिताने मारी हस्तिनापुरनो राजा बनी गयो ठे. ते परशुरामे निःक्षत्रिय पृथ्वी करेली ठे परशुरामना जयथीज अमे आ आश्रममां गुप्तपणे रहीये ठीये. माताना आ वचनो सांजली सुन्नूम मंगलना तारानी जेम लाल थयो आश्रमथी निकली सिधो हस्तिनापुरमां आव्यो लोकोये तेने दी-ठो, त्यारे विचारवा लाग्या के आवो अद्भूत सुंदर पुत्र कोनो हशे ? पुठतां सुन्नूमे कछुं, हु क्षत्रिय पुत्र हुं. लोकोये कछुं, तु बलती अग्निमां पतंगीआनी जेम केम आव्यो ? सुन्नूमे कछुं, परशुरामने मारवा आव्यो हुं लोकोए तेने बालक जाणी तेना बोलवा उपर कांइ ख्याल न कर्यो हवे सुन्नूम सिंहनी जेम पूर्वोक्त सिंहासन उपर जइ वेठो. तत्काल देवताना विनियोगथी दाढानी क्षीर बनी गइ. सुन्नूम ते खावा लाग्यो रक्षपाल ब्राह्मणो तत्काल सुन्नूमने मारवा उठ्या, ते वखते मेघनाद विद्याधरे सर्व ब्राह्मणोने मारी काढ्या. आ वृत्तांत जाणी परशुराम कंपतो, दांत पीसतो, क्रोधथी जाज्वल्यमान थतो, परशु लइ सुन्नूमने मारवा आव्यो. सुन्नूमने मारवा परशु चलावी, परंतु ते परशु सुन्नूम

सुधी पहुँचतां पेहेलांज आगना अगारानी जेम उलवाइ गइ परशुनी
 विद्यादेवी सुजूमना पुण्य प्रजावथी परशु ठोडी नासी गइ सुजूमे श-
 छना अजावथी तत्काल थालज उठावीने परशुराम उपर फेक्यो, ते
 थालनु चक्र वनी गयु ते चक्रे परशुरामनुं मस्तक कापी नांख्युं ते
 चक्रथीज सुजूम आवमो चक्रवर्ती थयो

आ कथा उपर लौकिक शास्त्रमां नवीन कथा वनाववामां आवी ठे,
 परंतु ते वास्तविक नथी नवीन कथा एवी ठे के परशुराम परशुथी क-
 त्रियोने मारतो मारतो रामचंद्रजी पासे पहुँच्यो, अने परशुथी रामच-
 ञ्द्रजीने मारवा लाग्यो रामचंद्रजीये नम्रताथी तेनी पगचपी करी, तेनुं
 तेज हरी लीधु, तेथी परशुरामनी परशु तेना हाथमांथी नीचे पडी गइ,
 जे परशु ते फरीथी उपाडी शम्यो नही. इत्यादि हवे सार लेवानो ए
 ठे के- नवीन बात कोइ पण रीते साची ठरे तेम ठे ? परशुराम एक
 अवतारी पुरुष हता तेनी हीनता दूर करवा वास्ते श्रीरामचंद्रजीनो सं-
 वध लखी बताव्यो ठे ते संवध बतावता एक अवतारना अंशने बीजा
 अवतारे खेंची लीधो, तेमां परशुरामनी लघुता बतावी एटलुज नहि पण
 एवो पण विचार न कर्यो के वने अवतार अज्ञानी वनी जशे ज्यारे
 परशुराम पोते पोतानाज अग्ने कुहाडार्थी कापवा लाग्या, त्यारे तेना
 करतां अधिक कोण अज्ञानी कहेवाय ? तेथी वास्तविक ए ठे के जेनी
 पासे परशुरामनी परशु पडी गइ ते रामचंद्रजी न हता, परंतु ते आ-
 वमो सुजूम चक्रवर्ती हतो ज्यारे सुजूम चक्रवर्ती थयो, त्यारे जेम पर-
 शुरामे सातवार नि कृत्रिय पृथ्वी करी हती, तेम पाठला वेरथी सुजूमे
 एकवीश वार निर्वाहणी पृथ्वी करी पोतानी जाण प्रमाणे कोइ पण ब्रा-
 ह्मण जीवतो राख्यो नही तेज कारणथी आ राजार्जने ब्राह्मणोये दैत्य,
 राक्षसना नामथी पुस्तकोमां लखेल ठे वने मरीने अधोगतिमा गया
 इति परशुराम तथा सुजूम चक्रवर्ती वृत्तांत

सुजूम चक्रवर्ती पेहेला तेज अंतरमां ठा पुरुषपुंडरिक वासुदेव, आ-
 नंद नामना बलदेव अने बलि नामना प्रतिवासुदेव थया, तथा सुजू-
 मनी पठी तेज अंतरमा दत्त नामना सातमा वासुदेव, नंद नामना बल-
 देव, अने प्रह्लाद नामना प्रतिवासुदेव थया.

त्यार पठी मिथिलानगरीमां इक्ष्वाकुवंशी कुञ्ज राजा थया, तेनी प्रजावती राणीनी पुत्री मल्लिनाथ नामा उगणीशमा तीर्थंकर थया.

त्यार पठी राजगृह नगरीमां हरिवंशी सुमित्र राजा थया, तेनी पद्मावती राणीना पुत्र मुनिसुव्रत नामना बावीशमा तीर्थंकर थया तेमना समयमां महापद्म नामना नवमा चक्रवर्ती थया तेनो संवंध त्रेशठशलाकापुरुषचरित्रथी जाणवो, परंतु तेना जाइ विष्णुकुमारनो थोडो संवंध अर्हीआ लखीये ठीये

हस्तिनापुर नगरमां पद्मोत्तर नामना राजानी ज्वालादेवी राणीने वे पुत्रो थया. मोटानु नाम विष्णुकुमार अने नानानु नाम महापद्म हतुं ते अवसरे अवंती नगरीमां श्रीधर्म नामनो राजा हतो तेनो मंत्री नमुचि के जेनु बीजुं नाम बल हतुं ते मिथ्यादृष्टि ब्राह्मण हतो. तेणे श्रीमुनिसुव्रतस्वामिना शिष्य सुव्रत आचार्यनी साथे पोताना मत संवंधी विवाद कयों. बादमां ते हारी जवाथी, रात्रिये तलवार लइ आचार्यने मारवा चाट्यो रस्तामां पग थंज्या आ वृत्तांत राजाना जाणवामां आवतां तेणे नमुचिने राज्यनी हृदपार कयों नमुचि (बल) त्यांथी निकली हस्तिनापुरमां युवराज महापद्मनी सेवा करवा लाग्यो तेनाथी कोइ काममां तुष्टमान थइ जवाथी महापद्मे तेने वरदान आप्युं. कालानुक्रमे पद्मोत्तर राजा तथा विष्णुकुमार वंशे सुव्रताचार्यनी पासे दीक्षा लेता हवा पद्मोत्तर राजा मोक्ष पाम्या, अने विष्णुकुमार तपना प्रजावथी महा लब्धिवान् थया अनुक्रमे सुव्रताचार्य फरी हस्तिनापुरमां आव्या. ते वखते नमुचिवले विचार कयों के आ अवसर वेर लेवानो ठे; तेथी महापद्म चक्रवर्तीने विनंति करी के, जेस वेदमां कहेल ठे तेम हु एक महायज्ञ करवा इष्टुं, तेथी मने पूर्वोक्त आपेलुं वरदान सफल करो महापद्मे कहुं सुखेथी मांग नमुचिये कहुं के मने केटलाएक दिवससुधी आपनुं तमाम राज्य सत्तासहित आपो. ते सांजली महापद्म तेनी चाहना मुजब सर्व राज्यसत्ता आपी पोताना अंत.पुरमा चाट्या गया हवे नमुचिये नगरथी निकली यज्ञवास्ते यज्ञमंडप बनाव्यो पोते दीक्षा लइ तेनी अंदर आसन उपर बेठो ते वखते जैन मतना साधु शिवाय बीजा सर्व सन्यासी, जिह्वा, तेमज गृहस्थो जेटणा लइ नमस्कार करवा आव्या. ते

प्रसंगे नमुचिये कळु के आ यज्ञ मंडपमां नथी आव्या एवा कोइ वाकी ठे ? लोकोये कळु के जैनमतना सुव्रताचार्य शिवाय वीजा सर्वे दर्शनवा-
 छाउं आवी गया ठे तत्काल नमुचिये क्रोधयुक्त थइ आचार्यने बोलाववा
 वास्ते सिपाईने मोकल्या, अने तेउनी साथे कहेवराव्यु के राजा गमे
 तेवो ह्योय तोपण सर्वने मानवा योग्य ठे, तेमा पण साधुने तो विशेष
 रीते मानवा योग्य ठे, कारण के राजाथी उपरांत एवा अनाथ लिगीउनी
 रक्षा करनार वीजो कोण ठे ? वली तमे अमने कांइ पण करवाने समर्थ
 नथी. कदापि तेउ अहींआ न आवे तो कहेवु के तमे बहु अजिमाानी
 ठो, तथा अमारा धर्मना निदक ठो, तेथी मारा राज्यथी बहार निकली
 जाउं ? जे रहेशे तेउने हु मारी नांखीश, अने तेमां मने पाप पण लाग-
 वानु नथी. सिपाईना उपर मुजब जहागीरी संदेसाथी आचार्ये आवी
 मीठा वचनथी कळुं के गृहस्थना काममांजवु ते अमारो कल्प (आचार)
 नथी अमे अजिमानथी आव्या नथी एम आप समजशो नहि, कारण
 के साधुने तो समजावथी पोताना धर्मकृत्योमा प्रवर्त्तें ठे ते सांजली न-
 मुचिवले कठोर वचनथी शांतवृत्तिवाला मुनियोने कळु के, सात दिव-
 सनी अंदर तमे सर्वे मारा राज्यनी बहार निकली जाउं, तयार वाद जेउं
 रहेशे तेउने हु मारी नांखीश ते हुकम सांजली सर्व मुनियो पोताना
 तपोवनमां गया, अने विचार करवा लाग्या के हवे शु उपाय करवो ?
 एक साधुए विचार करी कळुं के महापद्म चक्रवर्तीना मोटा ज्ञाइ विष्णु-
 मुनि लब्धिपात्र ठे, अने ते मेरुपर्वत उपर ठे, तेना कहेवाथी नमुचिवल
 प्रशात थशे, ते कारणथी कोइ चारण साधु तेने अहींआ बोलावी लावे
 तो सारु थाय तत्काल एक साधु बोल्या के मारी त्यांसुधी जवानी शक्ति
 ठे, परंतु पाठा आववानी शक्ति नथी गुरुए कळु, तमने अहींआ विष्णु-
 मुनि लइ आवशे, तमे जाउं ते साधु एक क्षणमा लब्धिथी त्या गया,
 अने विष्णुमुनिने सर्व वृत्तात सज्जलाव्यो. विष्णुमुनि तत्काल त्यांथी
 निकली साधुने साथे लइ गुरुनी पासे आव्या, अने वंदना करी पठी
 गुरुनी आज्ञाथी एकलाज राजसत्तामा आव्या ते वखते नमुचिवल
 बिना सत्ताना सर्व लोकोये उठीने तेमने वंदना करी विष्णुमुनिये
 धर्मोपदेश दइ कळुं के नि संगी साधुने साथे वेर खेडवु ते महा नर्कवु

कारण ठे, कारण के साधु कोइनुं बगाडता नथी. वली जगत् पण मोटा पुरुषोने नमस्कार करे ठे. कोइ शास्त्रमां मुनिनी निंदा करवी कही नथी, ठतां पण आश्चर्यमात्र ए ठे के, तुष्ठ तथा क्षणिक, राज्य पामी अधम पुरुष मुनिउनु अपमान करी पोताने मुनिउं पासे नमस्कार कराववा चाहे ठे, वली नमुचिवलने तेमणे कहुं के तु आ बुरु काम करनुं जवा दे, जेथी सर्व साधुउं सुखे रहे; वली तुं मत्सरमां मग्न थइ पोतानु पोते शावास्ते बगाडवा चाहे ठे ? साधुउं चोमासामां विहार करता नथी, कारण के चोमासामां जीवोनी बहुज उत्पत्ति थइ जाय ठे वली सर्व जगोए तारुंज राज्य ठे, तो सर्व साधु सात दिवसमां क्यां चाढ्या जाय ? विष्णुमहाराजना वचन सांजली नमुचिवल कुकाष्ठनी जेम अक्कड थइ वोढ्यो के बहु बोलवानु कांइ प्रयोजन नथी. पांच दिवस उपरांत जो तमारो साधु मारा राज्यमां रहेसो, तो हुं तेने चोरनी जेम बांधीश वली तु पण अमने मानवा योग्य ठे, तेथी तु जइने साधुउंने कही दे के जेउंने जीववानी चाहना होय ते नमुचिना राज्यथी बहार चाढ्या जाय, कारण के राज्य ब्राह्मणनु ठे वली तारा मानने खातर त्रण कदम अर्थात् त्रण पगलां जेटली जग्या आपु हुं, तेनी बहार कोइ साधुने देखीश, तो तेनो शिरछेद करीश. विष्णुमुनिये विचार्युं के आ पुरुष, साम अर्थात् मीठा वचनोथी समजी, माने तेवो नथी आ तो महा पापी अने साधुउंनो घातक ठे, तेथी तेनी जडज उखेडवी जोइये एवो निश्चय करी अत्यंत कोपमां आवी विष्णुमुनिये वैक्रिय लब्धिथी पोतानुं शरीर एक लाख योजननुं वनाव्युं. एक पगलाथी जरत क्षेत्रादि माप्या, वीजुं पगलुं पूर्वापर समुद्र उपर धरी, प्रीजु पगलुं नमुचिवलना मस्तक उपर मुक्यु, जेथी नमुचिवल सिंहासन उपरथी पढी जमीननी अदर उतरी गयो तत्काल मरण पामी नर्कमां गयो देवताउंये विष्णुमुनिने मधुर गीत तेना कानमां संजलावी शांत कर्या, पठी शरीर सकोची गुरुपासे आवी आलोचना करी. पापनुं प्रायश्चित्त लइ विहार करी गया जप, तप, करी सयम पाली मोढ़े गया. आ कथाथी एस मालम पडे ठे के ब्राह्मणोये पुराणोमां जे लख्यु ठे के, विष्णु जगवाने वामनरूप करी यइ कर्त्ता वली राजानी साथे उलना करी. ते आज विष्णुमुनि अने नमुचिनी कथा समजवी. ते कथाने व-

ગાડી પોતાના મતને અનુસારે કાંઈની કાંઈ કથા વનાવી લીધી છે. સાર કાઢવાનો એ છે કે શ્રી જગવાનને એવી શુ ગરજ હતી કે ધર્મી તથા યજ્ઞ કરનારા વલ્લિ રાજા સાથે ઠલજેદ કરી તેને નુકશાન કરવું ? એવું કામ તો નિ કેવલ બુદ્ધિહીન પુરુષોનું છે, કે પોતાની પુત્રિયો તથા પરસ્ત્રીયો સાથે વિષય સેવન કરવાની વાતો કરવી વલ્લી જગવાન અસત્ય બોલ્યા, વીજા પાસે અસત્ય બોલાવ્યું, ચોરી કરી, વીજાની સાથે કુશીલ સેવન કર્યું, ઠલથી વીજાને માર્યા, કપટના કામ કર્યાં ઇત્યાદિ કામ તો નીચ જનોને કરવા યોગ્ય છે. શ્રી વીતરાગ, સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરશ્રાવાં કામ કદાપિ કરતા નથી એવાં કામ કરનારને, પરમેશ્વર, જૂલથી પણ ન માનવા જોઈએ ઇતિ વિષ્ણુમુનિ તથા નમુચિવલનો સંબંધ

વીશમા અને એકવીશમા તીર્થંકરના અતરમા શ્રી અયોધ્યા નગરીના દશરથ રાજાની કૌશલ્યા રાણીના પદ્મ (રામચંદ્ર) નામના પુત્ર થયા તે આઠમા વલ્લદેવ, અને દશરથ રાજાની સુમિત્રા રાણીના પુત્ર નારાયણ (લક્ષ્મણ) થયા, તે આઠમા વાસુદેવ થયા જેનો ગરુડ, રાવણ પ્રતિવાસુદેવ લકાનો રાજા થયો આ સર્વ વૃત્તાત જગત્માં પ્રસિદ્ધ છે આ ત્રણેનું યથાર્થ ચરિત્ર પદ્મચરિત્રથી જાણવું લૌકિક રામાયણમાં રાવણના દશ મસ્તકની જે વીના લેખેલી છે, તે વાસ્તવિક નથી મનુષ્યને સ્વજાવિક રીતે દશ મસ્તક કદાપિ હોઈ શકતા નથી પદ્મચરિત્રના પ્રથમ અનુયોગમાં લખ્યું છે કે રાવણની પાસે વડીલોની પરંપરાથી નવ માણેકનો એક મોટો હાર ચાલ્યો આવતો હતો રાવણે વાલ્યાવસ્થાથી પોતાના ગલામાં તે પેદેરી લીધો હતો નવે માણેક વહુજ મોટાં હતાં ચાર માણેક એક વાજુના સ્કથ ઉપર અને પાંચ માણેક વીજી વાજુના સ્કથ ઉપર હારમા જડેલાં રહેતાં અને તેમાં નવ મુખો દેખાતાં હતાં દસમું રાવણનું અસલ મુખ, તેજ કારણથી દસમુખવાલો રાવણ કહેવાતો હતો રાવણના સમયથીજ હિમાલયમાં વડીનાથનું તીર્થ ઉત્પન્ન થયેલ છે તેની ઉત્પત્તિ જૈનમતના શાસ્ત્ર મુજબ આ પ્રમાણે જણાય છે તે મૂર્તિ, અસલી પાર્શ્વનાથની હતી, તેનું જ નામ વડીનાથ રાખવામાં આવ્યું. તેનું સંપૂર્ણ સ્વરૂપ ગદ્યવધ પાર્શ્વપુરાણથી જાણવું

ત્યાર પછી મિથુલા નગરીમા ઇન્દ્રવાકુ વંશી વિજયસેન રાજાની વિપ્રા

राणीना पुत्र श्री नमिनाथ नामना एकवीशमा तीर्थकर थया. तेना समयमां हरिपेण नामना दशमा चक्रवर्ती थया, तथा एकवीशमा अने वावीशमा तीर्थकरना अंतरमां अगीश्वरमा जय नामा चक्रवर्ती थया.

त्यार पठी सौरीपुर नगरमां हरिवंशी समुद्रविजय राजानी शिवा-
देवी राणीना पुत्र श्री अरिष्टनेमि नामना वावीशमा तीर्थकर थया,
तेना समयमां तेमना काकाना पुत्र नवमां कृष्ण वासुदेव अने राम (व-
लज्ज) वलदेव थया. तेना प्रतिशत्रु जरासिंधु प्रतिवासुदेव थया ते-
मां कृष्ण अने वलदेव तो जगत्मां बहुज प्रसिद्ध ठे, कारण के लोको
श्री कृष्ण वासुदेवने साक्षात् इश्वर तथा इश्वरना अवतार, जगत्कर्ता
माने ठे. आ वात कृष्ण वासुदेव जीवता उतां तो विलकुल हतीज न-
हि, परंतु तेमना मरण पठी लोको कृष्ण वासुदेवने इश्वरावतार मा-
नवा लाग्या ठे शा कारणथी तेम मानवा लाग्या, तेनो हेतु त्रेशठ श-
लाका पुरुष चरित्रमां आ प्रमाणे लखेल ठे

ज्यारे कृष्ण वासुदेवे कोशवी वनमां पोतानु शरीर ठोड्युं, एटले त-
त्काल बालुप्रजा पृथ्वी (पाताल) मां गया वलज्जजी एकसो वर्ष
सुधि जैनदीक्षा पाली पांचमां ब्रह्म देवलोकमां गया. अवधिज्ञानथी
पोताना जाइ श्री कृष्णने पातालमां त्रीजी पृथ्वीमां देखी, जाइना स्ने-
हथी वैक्रिय शरीर बनावी श्री कृष्णनी पासे पहोच्या श्रीकृष्णने आ-
लिंगन करी कछुं के हुं वलज्ज नामनो तमारा पाठला जवनो जाइ हुं.
तमारी उपरना स्नेहथी अहींआ तमने मलवा आव्यो हुं हवे तमारा
सुखने वास्ते हुं शुं करुं ते तमो फरमावो ? एम कही वलज्जजीए कृ-
ष्णने पोताना हाथ उपर लीधा कृष्णनुं शरीर तत्काल पारानी जेम
हाथ उपरथी जमीन उपर ढली पड्यु, अने पोताना मूल स्वरूपे वनी
गयु ते प्रमाणे प्रथम आलिंगन करवाथी, तथा वृत्तांत कहेवाथी अने
हाथ उपर उपाडवाथी कृष्णे पण जाण्यु के आ मारो पूर्व जवनो अति
बलज्ज जाइ वलज्ज ठे. हवे कृष्णे संभ्रमथी उठी नमस्कार कयों, त्यारे
वलज्जजीए कछु, हे जाइ ! श्री नेमिनाथजीए आपने कछुं हतुं के
आ विषयसुख महा दुःखदायक ठे, ते तमे प्रत्यक्ष अनुभव कयों, वली
कर्मनियंत्रित एवा तमने हुं स्वर्गमां पण लइ जवाने शक्तिवान् नथी,

परंतु तमारा स्नेहथी तमारी पासे रहेवा इतु तुं कृष्णे कबुं के हे जाइ । तमो अत्रे रहेवा ठतां पण, मारे करेला कर्मनु फल तो अवश्य जोगवानुज ठे, परंतु मने आ दुःखथी ते दुःख बहुज अधिक लागे ठे के.— हुं, द्वारिका तथा सकल परिवार दग्ध थइ जवाथी एकलो कोशंवी वनमां जरा कुमारना तीरथी मृत्यु पाम्यो, जेथी मारा शत्रुजने सुख अने मारा मित्रोने दुःख थयु जगत्मा सर्व यष्टुवंश वदनाम थयो ते कारणथी हे जाइ । तमो जरतखडमां जइ चक्र, शारंग, शख, तथा गदा धारण करनां, पीला वस्त्रवालुं, अने गरुडनी ध्वजावालु, मारु रूप बनावी, विमानमा वेसी, लोकोने ते प्रमाणे वतावो, तथा नील वस्त्रवालु तालध्वज, हल, मुशल, शस्त्रने धारण करेलु एतु तमारुं रूप पण विमानमां वेसी लोकोने वतावो, अने सर्व जगोए लोकोने कहो के, राम कृष्ण एवा अमे वने अविनाशी ठइए, तथा स्वेष्टाविहारी ठइए ज्यारे लोकोने आ सत्य प्रतीत थइ जशे, त्यारे अमारो सर्व अपयश दूर थइ जशे श्री कृष्णनु पूर्वोक्त सर्व कथन श्री बलज्जङ्गीए खिकारी लीधु. बलज्जङ्गी जरतखडमां आवी कृष्ण बलज्जङ्गनु रूप करी सर्व जगोए विमानमा वेसी, लोकोने कहेवा लाग्या के, हे लोको । तमे कृष्ण बलज्जङ्गनी अर्थात् अमो वनेनी सुंदर प्रतिमा बनावी, इश्वरनी बुद्धिथी, अति आदर सत्कारथी, तेनी पूजा जक्ति करो ? कारण के अमेज जगत्मा रचनारा ठइए, अने स्थिति, संहार करनारा पण अमेज ठइए अमे पोतानी इष्टा पूर्वक स्वर्ग (वैकुण्ठ) मांथी चाढ्या आवीए ठइए, अने फरी अमारी इष्टा प्रमाणे स्वर्गमा जइए ठीए द्वारिकानी रचना अमेज करी ह्ती, अने अमेज द्वारिकानो सहार कयों ठे, कारण के ज्यारे अमे वैकुण्ठमा जवानी इष्टा करीए ठीए, त्यारे द्वारिका सहित पोतानो सर्व वश नाश करी चाढ्या जइए ठीए अमारी उपरांत वीजो कोइ कर्त्ता हर्त्ता नथी. आ प्रमाणे बलज्जङ्गीनु कहेवु साजली सर्व नगर तथा गामोना लोको, कृष्ण बलज्जङ्गीनी प्रतिमा, सर्व जगोए बनावी पूजवा लाग्या जेथी बलज्जङ्गी प्रतिमा पूजनाराजने धन, धान्यादि अनेक वस्तुजने लाज आपी सुखी करता ह्ता तेज कारणथी बहु लोको हरिजक्त थइ गया ज्यारथी तेज जक्त थया त्यारथी पुस्तको बनावी कृ-

पूजणीने पूर्णब्रह्म परमात्मा इश्वरादि अनेक नामोथी लखी तेमनी स्तु-
ति करवा लाग्या. ज्यारथी वलजज्जणीए कृष्णनी पूजा करावी, त्यार-
थीज लोकोए कृष्णनो इश्वरावतार मान्यो होय, एम केम न होय ?
लौकिक शास्त्रोमां कृष्णने थयाने पांच हजार वर्ष थयां ठे, अने उपर
मुजवना वृत्तांतने पण पांच हजार वर्ष थया ठे ते वने तपासतां उपर
मुजव वन्यानी हकीकत साची साचीत थाय ठे

चावीसमा अने त्रेवीसमा तीर्थंकरना अतरमा चारमा ब्रह्मदत्त ना-
मना चक्रवर्ती थया त्यार पठी वाणारसी नगरीमां इक्ष्वाकु वंशी अ-
श्वसेन राजा थया तेनी वामा राणीना पुत्र श्री पार्श्वनाथ नामना त्रेवी-
समां तीर्थंकर थया

त्यार पठी क्षत्रियकुड नगरमां इक्ष्वाकुवंशी सिद्धार्थ नाममा राजा-
नी त्रिसला राणीना पुत्र श्री वर्द्धमान (महावीर) स्वामि चोवीसमां च-
रम तीर्थंकर थया जरतखडमां वर्त्तमानमां जैनमत जे प्रचलित ठे, ते
महावीरस्वामिना शासनथीज चाले ठे, अने जे शास्त्रो रचायेलां ठे, ते
सर्वे तेमना उपदेश अनुसारेज रचायेलां ठे श्री महावीरस्वामिनुं सर्व
वृत्तांत जोवु होय तो आवश्यकसूत्रवृत्ति, कल्पसूत्रवृत्ति तथा महा-
वीरचरित्रादि ग्रंथोथी अवलोकन करवुं

इति श्री तपगच्छीय मुनि श्री गणि मणिविजय तद्विष्य मुनि बुद्धि-
विजय तद्विष्य मुनि आत्माराम आनंदविजय विरचिते जैनतत्त्वा-
दर्शे श्री रीषजादि महावीर पर्यंत पूर्ववृत्तांतनिरूपणनाम एकादश
परिच्छेद समाप्तः ॥ ११ ॥

॥ अथ द्वादश परिच्छेद प्रारंभ ॥

आ परिच्छेदमां श्री महावीर स्वामिथी वर्त्तमान समय सुधिवुं वृत्तांत
लखीए ठीए श्री महावीर जगवानना अग्यार शिष्य मुख्य हुता सर्व
साधु शिष्यो चौद हजार हुता तेउमां ११ मुख्य हुता, तेमना नाम १
इंद्र जूति, (गौतमस्वामि) २ अग्निजूति, ३ वायूजूति, ४ व्यक्तस्वामि,
५ सुधर्मास्वामि, ६ मंडितपुत्र, ७ मौर्यपुत्र, ८ अवकपित, ९ अचलज्जा-
ता, १० मैतार्य श्री जगवानथी दीक्षित, ठत्रीश हजार साध्वीउं थइ

श्री जगवंतना अनेक राजाजं चक्र (सेवक) हता, जेठ श्रावक हता, तेज मध्येथी केटलाएकना नाम, श्रेणिक राजा, उदायन, कोणिक, उदायी, वत्सदेशना उदायन, चेटक, नवमह्लिककन्निय जाति, नवलेठिक कन्नियजाति, चक्रप्रद्योत, श्वेतराजा, विजयराजा, नंदिवर्द्धन राजा, हस्तिपालराजा इत्यादि सामान्य गृहस्थो आनंद, कामदेव, शख, पुष्कली प्रमुख श्रावको, तथा जयंती, रेवती, सुलसा प्रमुख श्राविकाजं लाखो हती श्रावक समुदायमा एक श्रावक सत्यकी नामनो अविरति सम्यग्गृह्णति हतो तेनु चरित्र श्रावश्यक शास्त्रमा नीचे प्रमाणे लेखेल ठे

विशाला नगरीमा चेटक राजानी पुत्री सुज्येष्ठा नामनी हती, तेणीये कुमारी अवस्थामा दीक्षा लीधी हती, अर्थात् साध्वी थइ हती ते एकदा उपाश्रयनी अदर सूर्यनी सन्मुख आतापना लेती दती, ते अवसरे पेढाल नामनो परित्राजक (संन्यासी) विद्यासिद्ध हतो, ते पोतानी विद्यानु दान करवावास्ते पात्र पुरुषनी तपास करतो हतो विचार एवो हतो के, जो ब्रह्मचारिणीनो पुत्र होय तो दान आपवाने उत्तम पात्र गणाय हवे ते संन्यासीये एकदा रात्रिये सुज्येष्ठाने नम्रपणे शीतनी आतापना लेती दीठी, ते समये धुध विद्यार्थी अधारामा तेणीने अचेत करी तेणीनी योनिमां पोताना वीर्यनो सचार कयों ते अवसरे सुज्येष्ठा ऋतुधर्मने प्राप्त थइ हती, तेथी तेणीने गर्ज रह्यो हवे साध्वीजना समुदायमां गर्जनी चर्चा थवा लागी, परंतु अतिशय ज्ञानीये कछु के सुज्येष्ठायें कोइनी साथे विषयसेवन करेल नथी, अने विद्याधर संवधी सर्व वृत्तांत कह्यो, जेथी सर्वनी शका दूर थइ गइ योग्य समये सुज्येष्ठाने पुत्र थयो, ते पुत्रने श्रावकोये पोताने घेर पाली मोटो कयों, तेनु नाम सत्यकी पाड्युं एकदा सत्यकी, साध्वीजनी साथे श्री महावीर जगवानना समवसरणमां गयो हतो, ते अवसरे कालसदीपक नामनो एक विद्याधर श्री महावीरस्वामिने नमस्कार करी पुठवा लाग्यो के हे जगवन् मने कोनाथी जय ठे? जगवंते कछु के आ सत्यकी नामना ठोकराथी, तने जय ठे ते साजली एकदा कालसदीपक सत्यकीनीपासे गयो, तेनी अवज्ञा करी कहेवा लाग्यो के शु तु मने मारीश ? एम कही जोरावरीथी सत्यकीने पोताना पगवचे नारयो, ते समये तेनो पिता पेढाल आवी पहाँचवाथी तेनु सरक्षण

कथुं. पठी पेढाले पोतानी सर्व विद्या सत्यकीने आपी सत्यकी महारो-
हिणी विद्यानु साधन करतो हतो. सत्यकीनो रोहिणी विद्या साधन क-
रवानो आ सातमो जव हतो. रोहिणी विद्या साधतां सत्यकीनो जीव
पांच जवसुधी जीव (प्राण) श्री मायों गयो ठग जवमां पोतानुं आयुष्य
ठ महिना वाकी रहेते ठते रोहिणी विद्या साधवानी इष्टा थवाथी ते
इष्टा पार पाडवानो आरंज कर्यों नहि; परंतु आ सातमां जवमां रोहिणी
विद्या साधवानो आरंज कर्यों. तेनी विधि लखीये ठीये.

अनाथ मृतक मनुष्यने चितामां सलगावे, अने आला चामडाने श-
रीर उपर लपेटी डावा पगना अंगुठा उपरज उजा रही ज्यांसुधी ते चि-
तामां काष्ठ सलग्या करे त्यांसुधी मंत्रनो जाप करे. आ विधि प्रमाणे स-
त्यकी विद्या साधतो हतो. ते वखते कालसंदीपक विद्याधर पण त्यां आवी
पहोच्यो. तेणे चितामां लाकडां नाखी सात दिवससुधी अग्नि बुजावा
दीधो नहि जेथी सत्यकीनी दृढता देखी रोहिणी देवी साक्षात् प्रगट
थइ, कालसंदीपकने कहेवा लागी के तु विघ्न कर नहि ? कारण के हुं सत्यकी
उपर तुष्टमान थइ सिद्ध थयेली हुं रोहिणी देवीये तत्काल सत्यकीने
कहुं के हे सत्यकी ! तारा शरीरमां हुं कये रस्तेथी प्रवेश करुं ? सत्यकीये
कहुं, मस्तक उपरथी प्रवेश कर ? रोहिणीये मस्तकने रस्तेथी प्रवेश कर्यों,
जेथी सत्यकीने मस्तकमां खाडो पडी गयो देवीये तुष्टमान थइ मस्त-
कना खाडानी जगाये त्रीजा नेत्रनो आकार वनाव्यो हवे सत्यकी त्रण
नेत्रवालो प्रसिद्ध थयो एकदा सत्यकीये वीचार कर्यों के पेढाले मारी
माता, जे राजानी कुमारी कन्या हती तेने वगाडेली ठे, तेथी तेने शि-
क्षा करवी जोश्ये, एम निश्चय करी, तेणे पोताना पिता पेढालने मारी
नांख्यो जेथी लोकोये सत्यकीहुं नाम रुद्र (जयानक) पाडी दीधुं, का-
रण के जेणे पोताना पिताने मारी नांख्यो, तेना करतां बीजो कोण व-
धारे जयानक कहेवाय ? हवे सत्यकीये विचार कर्यों के कालसंदीपक
मारो दुश्मन ठे, ते कयां ठे ? ज्यारे सांजलवामां आव्युं के ते अमुक ज-
गाये ठे, त्यारे ते तेनी पासे पहोच्यो कालसंदीपक तेने देखी जाग्यो,
सत्यकीये तेनी पृष्ठ पकडी कालसंदीपक नीचे उचे, ज्यां त्यां जागतो
रह्यो, परंतु सत्यकीये तेनो पीठो मुक्यो नहि. अनुक्रमे कालसंदीपके स-

खिल्याविनाना कमल समान कुमारी कन्या ठे, जे तमने जोग करवा-
वास्ते वल्लभ ठे, अने हुं तो खिलेला फूल समान तु. महेश्वरे कछुं के तु
पण मने अति वल्लभ ठो. ए प्रमाणे वार्तालाप करी वंझे जणार्ज विषयमां
आसक्त थयां महेश्वर उमाना हावजावथी तेनेज घेर रहेवा लाग्यो.
उमाये महेश्वरने पोताने आधीन करी दीधो, जेथी उमानु वचन महेश्वर
उल्लंघन करी शकतो नहोतो. ए प्रमाणे केटलोएक काल व्यतीत
थयो, त्यारे चंद्रप्रद्योते उमाने बोलावी बहुज आदर सत्कार तथा धन
आपी कछुं के तुं महेश्वरने आ वात पुठ ? के एवो कोइ समय ठे, के जे
वखते तमारी पासे कांइ पण विद्या रहेती नथी ? उमाये युक्तिपूर्वक पूठी
कहेवानुं वचन आप्यु. हवे उमाये महेश्वरने पुब्बुं हे स्वामि ! मने एक
जातनी बहुज वीक ठे आपनी विद्या कोइ वखते जती रहे ठे के केम ?
तेनो खुलासो करो, जेथी मने निरांत थाय. महेश्वरे कछुं हे वल्लभे ! तुं
विचार कर नहि मारी विद्या जती नथी मात्र ज्यारे हुं मैथुन सेवन
करुं हुं, त्यारे मारी पासे कांइ पण विद्या रहेती नथी, अर्थात् ते वखते
मारी विद्या चालती नथी. हवे उमाये महेश्वरनी सर्व विना चंद्रप्रद्यो-
तने कही दीधी, जेथी चंद्रप्रद्योते उमाने कछुं के अमारो महेश्वरने
मारवानो विचार ठे, जेथी तारी साथे ते जोग जोगवतो होय, अने तेने
मारीये एवी गोठवण कर उमाये कछुं के मने मारवी नहि. राजाये
कछुं के बहु सारुं. पठी युक्ति प्रमाणे चंद्रप्रद्योते उमाना घरमां सुजटोने
गुप्त राख्या. ज्यारे महेश्वर उमानी साथे विषय सेवनमां मग्न थइ वनेना
शरीरो परस्पर एक शरीरवत् थइ गयां, त्यारे राजाना सुजटोये वंनेने
कापी नांख्या, अने नगरनो उपद्रव दूर कयों. हवे महेश्वरनी सर्व वि-
द्याउये महेश्वरना शिष्य नंदीश्वरने पोतानो अधिष्ठाता वनाव्यो. ज्यारे
नंदीश्वरे पोताना गुरुने उपर मुजब विटवनाथी मार्यानी वात सांचली,
त्यारे विद्याथी उल्लयनी उपर शिला विकुर्वी, अने कहेवा लाग्यो के हे मारा
दासो ! हवे तमे क्यां जशो ? हु सर्वने चूर्ण करी नाखुं हुं हुं सर्व शक्ति-
मान् इश्वर हुं कोइनो मायों मरतो नथी. हुं सदा अविनाशी हुं. आ
जयानक वचनोथी लोको बहुज डरवा लाग्या, सर्व लोको विनंति करी
पगे पडवा लाग्या, तथा सर्वेये कछुं के अमारा अपराध क्षमा करो. नंदी

त्यकीने जूल थापमां पाडवावास्ते त्रण नगर वनाव्यां, सत्यकीये विद्यार्थी त्रणे नगरने सलगावी दीधा ठेवटे कालसदीपक नासीने खवण समुद्रना पाताल कलशामा चाळ्यो गयो सत्यकीये त्यां जइ कालसंदीपकने मारी नांरयो पठी सत्यकी विद्याधर चक्रवर्ती थयो त्रण सध्यासमये सर्व तीर्थ-करोने वंदना करी नाटक करतो हवो जेथी इडे सत्यकीनु नाम मद्देश्वर पाळ्यु मद्देश्वर (सत्यकी) ने वे शिष्यो थया, एक नंदीश्वर, वीजो नादीया, नादीयाने विद्याना बलथी बलद वनावी लेवामां आवतो, अने तेना उपर वेसी मद्देश्वर अनेक कीडा, कुतुहल करतो हतो मद्देश्वर श्रीमहावीर जगवंतनो अविरति सम्यग्दृष्टि आवक हतो, परंतु अत्यंत कामी हतो, अने ब्राह्मणोनी साथे तेने बहुज वेर हंतुं, तेथी विद्याना बलथी तेणे सेकडो ब्राह्मणोनी कुमारी कन्याउर्ने विषयसेवन करी वगाडी हती अनुक्रमे वीजा लोकोनी तथा राजा प्रमुखथी बहु तथा पुत्रीउर्नी साथे ते विषय सेवन करवा लाग्यो, परंतु तेनी विद्याना जयथी कोइ तेने काइ पण कही शकतु न्होतु जे कोइ तेनी आवडे आवतो, ते मार्यो जातो हतो मद्देश्वरे विद्याना बलथी एक पुष्पक नामनु विमान वनाव्यु, तेमा वेसी पोतानी इष्टा मुजव फरतो हतो ए प्रमाणे तेनो काल व्यतीत थतो हतो एकदा मद्देश्वर उज्जयिनी नगरीमा आव्यो त्यां चंद्रप्रद्योत राजानी शिवा नामनी राणी शिवाय वीजी सर्वे राणीउर्नी साथे तेणे विषय जोग कर्यो वीजा लोकोनी बहु, पुत्रीउं प्रमुखने पण वगाडवा लाग्यो, जेथी चंद्रप्रद्योतने अत्यंत चिंता थवा लागी तेणे विचार कर्यो के एवो कोइ उपाय करीये के जेथी मद्देश्वरनो विनाश थइ जाय, तेनी विद्याने लीध कांइ पण उपाय चाळ्यो नहि हवे ते नगरमा उमा नामनी एक अत्यंत रुपवंत वेश्या रहेती हती तेनो एवो नियम हतो के जे कोइ तेने अमुक सस्यानु धन थापे, ते तेनी साथे विषय सेवन करे एकदा मद्देश्वर ते वेश्याने घेर गयो वेश्याये तेने आदर सत्कार करी तेनी सन्मुख वे फूलो राख्या, एक खिलेलु, अने वीजु खिल्याविनानु मद्देश्वरे खिलेला फूल तरफ पोतानो हाथ पसार्यो, त्यारे उमाये खिल्या वगरनुं फूल मद्देश्वरना हाथमा आप्यु, अने कळु के आ फूल (कमल) तमारा योग्य ठे मद्देश्वरे पुवु के आ कमल मारा योग्य केम ? त्यारे उमाये कळुं के आ

खिल्याविनाना कमल समान कुमारी कन्या ठे, जे तमने जोग करवा-
वास्ते वल्लभ ठे, अने हुं तो खिलेला फूल समान हु. महेश्वरे कहुं के तु
पण मने अति वल्लभ ठो. ए प्रमाणे वार्तालाप करी वने जणार्ड विषयमां
आसक्त थयां महेश्वर उमाना हावजावथी तेनेज घेर रहेवा लाग्यो.
उमाये महेश्वरने पोताने आधीन करी लीधो, जेथी उमानुं वचन महेश्वर
उल्लंघन करी शकतो नहोतो. ए प्रमाणे केटलोएक काल व्यतीत
थयो, त्यारे चंद्रप्रद्योते उमाने बोलावी बहुज आदर सत्कार तथा धन
आपी कहुं के तुं महेश्वरने आ वात पुठ ? के एवो कोइ समय ठे, के जे
वखते तमारी पासे कांइ पण विद्या रहेती नथी ? उमाये युक्तिपूर्वक पूठी
कहेवानुं वचन आप्यु. हवे उमाये महेश्वरने पुठ्युं हे स्वामि ! मने एक
जातनी बहुज बीक ठे. आपनी विद्या कोइ वखते जती रहे ठे के केम ?
तेनो खुलासो करो, जेथी मने निरांत थाय महेश्वरे कहुं हे वल्लभे ! तुं
विचार कर नहि मारी विद्या जती नथी मात्र ज्यारे हु मैथुन सेवन
करुं तुं, त्यारे मारी पासे कांइ पण विद्या रहेती नथी, अर्थात् ते वखते
मारी विद्या चालती नथी. हवे उमाये महेश्वरनी सर्व विना चंद्रप्रद्यो-
तने कही दीधी, जेथी चंद्रप्रद्योते उमाने कहुं के अमारो महेश्वरने
मारवानो विचार ठे, जेथी तारी साथे ते जोग जोगवतो होय, अने तेने
मारीये एवी गोठवण कर. उमाये कहुं के मने मारवी नहि राजाये
कहुं के बहु सारुं. पठी युक्ति प्रमाणे चंद्रप्रद्योते उमाना घरमां सुजटोने
गुप्त राख्या ज्यारे महेश्वर उमानी साथे विषय सेवनमा मग्न थइ वनेना
शरीरो परस्पर एक शरीरवत् थइ गयां, त्यारे राजाना सुजटोये वनेने
कापी नांख्या, अने नगरनो उपद्रव दूर कयों हवे महेश्वरनी सर्व वि-
द्याउये महेश्वरना शिष्य नंदीश्वरने पोतानो अधिष्ठाता वनाव्यो. ज्यारे
नंदीश्वरे पोताना गुरुने उपर मुजव विटवनाथी मार्यानी वात सांजली,
त्यारे विद्यार्थी उल्लायनी उपर शिला विकुर्वी, अने कहेवा लाग्यो के हे मारा
दासो ! हवे तमे क्यां जशो ? हु सर्वने चूर्ण करी नाखु तुं हुं सर्व शक्ति-
मान् इश्वर तुं. कोइनो मार्यां मरतो नथी. हुं सदा अविनाशी हुं. आ
जयानक वचनोथी लोको बहुज डरवा लाग्या, सर्व लोको विनंति करी
पगे पडवा लाग्या, तथा सर्वेये कहुं के अमारा अपराध क्षमा करो. नंदी

त्यकीने जल थापमां पाडवावास्ते त्रण नगर वनाव्या, सत्यकीये विद्यार्थी त्रणे नगरने सलगावी दीधां ठेवटे कालसंदीपक नासीने लवण समुद्रना पाताल कलशामां चाळ्यो गयो सत्यकीये त्यां जड कालसंदीपकने मारी नांख्यो पठी सत्यकी विद्याधर चक्रवर्ती थयो त्रण संध्यासमये सर्व तीर्थ-करोने वंदना करी नाटक करतो हवो जेथी इडे सत्यकीनु नाम महेश्वर पाड्यु महेश्वर (सत्यकी) ने वे शिष्यो थया एक नंदीश्वर, वीजो ना-दीया नादीयाने विद्याना बलथी बलढ वनावी लेवामां आवतो, अने तेना उपर वेसी महेश्वर अनेक क्रीडा, कुतुहल करतो हतो महेश्वर श्रीमहावीर जगवंतनो अविरति सम्यग्दृष्टि श्रावक हतो, परंतु अत्यंत कामी हतो, अने ब्राह्मणोनी साथे तेने बहुज वेर हतु, तेथी विद्याना बलथी तेणे सेंकडो ब्राह्मणोनी कुमारी कन्याउने विषयसेवन करी बगाडी होती. अनुक्रमे वीजा लोकोनी तथा राजा प्रमुखथी बहु तथा पुत्रीउनी साथे ते विषय सेवन करवा लाग्यो, परंतु तेनी विद्याना जयथी कोइ तेने काइ पण कही शकतु नहोतु जे कोइ तेनी आवडे आवतो, ते मार्यो जातो हतो महेश्वरे विद्याना बलथी एक पुष्पक नामनु विमान वनाव्यु, तेमा वेसी पोतानी इष्टा मुजव फरतो हतो ए प्रमाणे तेनो काल व्यतीत थतो हतो एकदा महेश्वर उज्जयनी नगरीमा आव्यो त्या चंद्रप्रद्योत राजानी शिवा नामनी राणी शिवाय वीजी सर्वे राणीउनी साथे तेणे विषय जोग कर्यो. वीजा लोकोनी बहु, पुत्रीउ प्रमुखने पण बगाडवा लाग्यो, जेथी च-ंद्रप्रद्योतने अत्यंत चिता थवा लागी तेणे विचार कर्यो के एवो कोइ उ-पाय करीये के जेथी महेश्वरनो विनाश थइ जाय, तेनी विद्याने लीथ काइ पण उपाय चाळ्यो नहि हवे ते नगरमा उमा नामनी एक अत्यंत रुपवत वेश्या रहेती होती तेनो एवो नियम हतो के जे कोइ तेने अमुक सरयानु धन आपे, ते तेनी साथे विषय सेवन करे एकदा महेश्वर ते वेश्याने घेर गयो वेश्याये तेने आदर सत्कार करी तेनी सन्मुख वे फूलो रारया, एक खिलेलु, अने वीजु खिल्याविनानु महेश्वरे खिलेला फूल तरफ पोतानो हाथ पसार्यो, तयारे उमाये खिल्या वगरनु फूल महेश्वरना हाथमा आप्यु, अने कळुं के आ फूल (कमल) तमारा योग्य ठे महेश्वरे पुत्रु के आ कमल मारा योग्य केम ? तयारे उमाये कळु के आ

આ દુઃખથી રાજગૃહ નગર ઠોડી તેણે ચંપાનગરી પોતાની રાજ્યધાની વનાવી, અને ત્યાં રહેવા લાગ્યો તો પણ પિતાની સેવા મારાથી થઈ નહિ અને પિતાનું અકાર્યથી મોત થયું. એવા વારંવાર વિચાર આવવાથી તે વહુજ દુઃખમાં રહેવા લાગ્યો. પઠી મંત્રીઊંઘ એકમત કરી પ્રહ્લ્લપણે એક પુસ્તક વનાવ્યું, તેમાં એવું કથન લખાવ્યું કે, જે પુત્ર પોતાના મરણ પામેલા પિતાને વાસ્તે, પિંડપ્રદાન, વલ્લજોડ, આઝૂપણ, શય્યા પ્રમુખ બ્રાહ્મણોને આપે છે, તે સર્વ શ્રાદ્ધાદિ સામગ્રી તેના પિતાને પ્રાપ્ત થાય છે આ પુસ્તકને ધુમાડાવાલા મકાનમાં રાખી ધુમાડાથી પ્રાચીન (જુના) પુસ્તક-જેવું વનાવી લીધું પઠી આ પુસ્તક કોણિક રાજાને સંજ્ઞાવ્યું. કોણિકે પણ પિતાની ઋત્તિ વાસ્તે પિંડપ્રદાનાદિમાં વહુજ ધન વાપર્યું. ત્યારથીજ મરીગયેલા પાઠલ પિંડપ્રદાન શ્રાદ્ધાદિ પ્રવૃત્ત થયેલ છે જગત્માં પણ પ્રસિદ્ધ છે કે કર્ણ રાજાએ શ્રાદ્ધ ચલાવેલ છે, તે આજ કોણિક રાજાનું નામ લોકોએ કર્ણ રાજા કરી લેવા લીધું છે.

હવે પ્રયાગ તીર્થની ઉત્પત્તિ લેખીએ ઠીએ. અન્નિકાસુત જૈનાચાર્ય અત્યંત વૃદ્ધ થઈ જતાં, ગંગાનદી ઉત્તરતાં કેવલજ્ઞાન પામ્યા, અને જ્યાં પ્રયાગ છે, ત્યાં પોતાનું શરીર ઠોડી મુક્તિ પામ્યા, તે સ્થલે દેવતાઊંઘ મુનિનો નિર્વાણ મહોત્સવ કર્યો, ત્યારથી પ્રયાગ તીર્થનો મહિમા થયો મહાવીર સ્વામિના વલ્લતમાં જે રાજા પ્રમુખ તથા વ્યવહારાદિનું સ્વરૂપ હતું, તથા જૈનમતનો વિસ્તાર હતો તે સર્વનું સ્વરૂપ આવશ્યકસૂત્ર, વીરચરિત્ર, અને વૃહત્કલ્પાદિ શાસ્ત્રોથી જાણવું

શ્રી મહાવીર સ્વામિના સમયમાં રાજગૃહ નગરમાં શ્રેણિક રાજા થયા. તેની પાઠલ કોણિક, શ્રેણિકના મરણ પઠી કોણિકે ચંપાનગરી વસાવી, આ અધિકાર પૂર્વે કહ્યો, હવે કોણિકના મરણ પઠી તેનો પુત્ર હદાયી રાજા થયો, તે કોણિકની પાઠલ તેના મરણ પઠી હદાસ થવાથી ચંપા ઠોડી પાડલીપુત્ર (પટના) વસાવી પોતાની રાજ્યધાની કરતો હવો.

શ્રી મહાવીર જગવંત વિક્રમ સંવતથી (૪૭૭) વર્ષ પહેલાં પાવાપુરી નગરીમાં હસ્તિપાલ રાજાની પુરાતન રાજ્યસન્નામાં વહોંતેર વર્ષનું આયુષ્ય જોગવી કાર્તિક વદી અમાવાસ્યાની રાત્રિએ પાઠલે પ્રહરે પદ્માસને વેઠા થકાં શરીરાદિ શેષ ચારે કર્મની સર્વ ઝળધી ઠોડી નિર્વાણ

श्वरे कछुं के तमे तेज अवस्थामां अर्थात् उमाना जगमां मद्देश्वरनु लिंग स्थापन करी पूजा करो, तोज हु तमोने जीवता ठोडुं लोकोये तेज प्रमाणे अंगीकार करी पुजा करवी शरु करी नंदीश्वरे तेज प्रमाणे अनेक गाम, नगरोंमां लोकोने डरावी मंदिरो वधाव्यां, तेमां पूर्वोक्त आकारे जगमां लिंग स्थापन करी पूजा करावी, आ श्रीमहावीरना अविरती सम्यग्दृष्टि आवक मद्देश्वरनी उत्पत्ति ठे

श्री महावीर स्वामिना समयमां राजगृह नगरमां श्रेणिक राजानी चेलणा राणीने कोणिक नामनो पुत्र थयो कोणिकने तेना पिता श्रेणिकनी साथे पूर्व जन्मनु वेर हतु, तेथी कोणिक मोटो यतां तेणे श्रेणिकने गादीउपरथी उठाडी, पकडीने पांजरामां केद कयों, अने राज्यगादी उपर पोते वेठो एकदा पोतानी माता चेलणाए प्रसगवशात् कोणिकने कछुं के तु तारा पिताने जेवो बहालो हतो, तेवो कोइ पण बीजो पुत्र बहालो न होतो, कारण के ज्यारे तु बाळक हतो, त्यारे तारी आंगली पाकी हती, जेथी तने रात्रिए बिलकुल निद्रा आवती न होती, अने आखी रात तु रोया करतो हतो ते बखते तारा पिता तारी आंगलीने पोताना मुखमा लइ तने आराम थवा माटे ते पाकेली आंगलीनु रुधिर तथा पर चुसी, थुकी काढता हता, इत्यादि अनेक प्रकारथी तारा पिताये तारी उपर स्नेह करेल ठे, अने तें तो पूर्वना उपकारनो बदलो तेने पाजरामां घाली केद राखवारुप करेलो ठे माटे बाह ! पुत्र ! तारी लायकी केटली कहुं ? माताना आ प्रमाणेना वचनो सांजली कोणिक बहुज दुःखी थयो, अने पोताथी थयेला अकार्यने माटे रोवा लाग्यो, अने विचार कयों के हु पोतेज जइ पिताश्रीने मारा हाथथी पांजरामांथी कहाडी राज्य सिंहासन उपर वेसाहु एवा निश्चयथी कुहाडो लइ दोडतो पितानी पासे आव्यो श्रेणिके विचार कयों के कोणिक कुहाडो लइ दोडतो मारी उपर आवे ठे, जेथी आजे मने केवी रीते कमोतथी मारशे ? एवा जयथी श्रेणिक काइक खाइने मरी गया ज्यारे कोणिके पोताना पिताने मरी गयेला दीठा त्यारे ते बहुज रोयो तथा कुटवा लाग्यो, अने अत्यंत शोकमा निमग्न थयो ज्यारे राजगृहनी बहार तथा अदर श्रेणिकना राजमेहेलो तथा सिंहासनादि देखतो, त्यारे ते अत्यंत दिलगीर थतो.

દૂરચીજ શ્રી જગવંતને ચોત્રીશ અતિશય સંયુક્ત, તથા ઇંડો, દેવો અને મનુષ્યોથી પરિવૃત્ત દીઠા. દેવતાંજ બોલવાની શક્તિ મંદ થઈ ગઈ. જગવંતની સન્મુખ જતાંજ, શ્રી જગવંતે તેમને બોલાવ્યા. હે ગૌતમ ઇંડજૂતિ ! તમે આવ્યા ? ગૌતમજીએ મનમાં વિચાર્યું કે, મારું નામ પણ આ જાણે છે; પરંતુ તેમાં શું આશ્ચર્ય ? જગત્માં પ્રસિદ્ધ એવા મને કોણ જાણતું નથી ? મારું નામ લેવાથી હું કાંઈ તેને સર્વજ્ઞ માનું નહિ, પરંતુ મારા મનનાં જે સંશય છે, તે સંશય જો તે દૂર કરે તો હું તેને સર્વજ્ઞ માનું તત્કાલ જગવંતે કહ્યું હે ગૌતમ ? તમારા મનમાં આ સંશય છે— જીવ છે કે નહિ ? અને તે સંશય તમને વેદોની પરસ્પર વિરુદ્ધ શ્રુતિયોથી થયેલ છે. તે શ્રુતિયો કહીયે ઠીયે.

“ વિજ્ઞાન ઘન એવૈતેજ્યો જૂતેજ્યં સમુત્થાય તાન્યેવાનુવિનશ્યતિ ન પ્રેત્યસંજ્ઞાસ્તીત્યાદિ ” તેનાથી વિરુદ્ધ, આ શ્રુતિ છે, “ સર્વે અયમાત્મા જ્ઞાનમય ઇત્યાદિ ” આ શ્રુતિયોનો અર્થ તમારા મનમાં જેમ જાસન થાય છે, તેમ હું તમને કહું તું તે સાંજલો. પ્રથમ શ્રુતિનો અર્થ તમે આ પ્રમાણે કરો ઠો— નીલાદિ રૂપ હોવાથી વિજ્ઞાનજ ચૈતન્ય છે, વિશિષ્ટ જે નીલાદિ તેથી જે ઘન તે વિજ્ઞાનઘન, તે વિજ્ઞાનઘન આ પ્રત્યક્ષ પરિઘ્વિચમાન રૂપ પૃથ્વી, અપ, તેજ, વાયુ, આકાશ, આ પાંચે જૂતોથી ઉત્પન્ન થઈ ફરી તેની સાથેજ નાશ થઈ જાય છે, અર્થાત્ જૂતોનો નાશ થવાથી, તેની સાથે વિજ્ઞાનઘનનો પણ નાશ થઈ જાય છે, તે કારણથી પ્રેત્ય સંજ્ઞા નથી, અર્થાત્ મરણ પછી ફરી પરલોક ગમન, નર, નારકાદિ જન્મ થતો નથી. આ શ્રુતિથી જીવની નાસ્તિ અર્થાત્ તેનો અજ્ઞાવ સિદ્ધ થાય છે. હવે વીજી શ્રુતિ કહે છે કે— આ આત્મા જ્ઞાનમય અર્થાત્ જ્ઞાન સ્વરૂપ છે, ઇત્યાદિ. તેથી આત્માની સિદ્ધિ થાય છે. આ વને શ્રુતિયો પરસ્પર વિરોધી હોવાથી કાંઈ નિશ્ચય થઈ શકતો નથી વલી વીજા પણ આત્માના સ્વરૂપમાં પરસ્પર વિરોધી મત છે કોઈ કહે છે કે, યત્ત ॥ એતાવાનેવ પુરુષો, યાવાનિન્દ્રિયગોચરઃ ॥ જડે વૃક્ષપદં પશ્ય, યદ્વદંત્યવદુશ્રુતા. ॥ ૧ ॥ વલી વીજા મતવાલા કહે છે કે યતઃ ॥ “ ન રૂપ જિદ્ધવં પુજ્ઞલઃ ” અર્થાત્ આત્મા અમૂર્ત છે વલી એક આગમ એવું કહે છે કે યત ॥ “ અકર્તા નિર્ગુણો જોક્તા આત્મા ” અર્થાત્ અકર્તા, સત્ત્વ, રજ, તમ, આ ત્રણ ગુણોથી રહિત સુખ

पाम्या ते समये मोटा शिष्योमां गौतमस्वामि तथा सुधर्मास्वामि, आ वेज शिष्यो विद्यमान हता वाकीना नवे शिष्यो श्री महावीर जगवत विद्यमान थकां, एक मासना अनशन करी केवलज्ञान पामी मुक्ति पाम्या हता. अगीआरे मोटा शिष्यो ज्ञातिना ब्राह्मण हता चार वेद अने ठ वेदांगादि सर्व शास्त्रोना वेत्ता हता अगीआरे शिष्योना मली (४४००) चउमालीससो विद्यार्थीउ हता तेउनो वृत्तांत लखीएठीए

ज्यारे श्री महावीर जगवंतने केवलज्ञान उत्पन्न थयु, ते समये मध्यपापा नगरीमा सोमल नामनो द्विज यज्ञनो आरज करतो हतो ते यज्ञ प्रसंगे सर्व ब्राह्मणोमां श्रेष्ठ पूर्वोक्त गौतमादि आगीआरे आचार्योने आमंत्रण कर्तुं हतु ते यज्ञभूमिनी इशान दिशाए महासेन नामना उद्यानमां श्री महावीर जगवंतनु समवसरण रत्न, सुवर्ण, रौप्यमय, अनुक्रमे त्रण गढ सयुक्त देवोए वनाव्यु ते समवसरणनी वचमां सिंहासन उपर वेसी श्री महावीर जगवंत उपदेश आपवा लाग्या. ते समये आकाश मार्गे, सेकडो विमानोमां वेठा थका, चारे प्रकारना देवताउ जगवंत श्री महावीर स्वामिना दर्शन वास्ते तेमज उपदेश श्रवण करवा आवता हता तेउने देखी यज्ञ करनारा ब्राह्मणोए जाण्यु के आ सर्व देवो साक्षात् अमारा यज्ञनी आहुतीउ लेवा आवे ठे एटला-मा देवताउ तो यज्ञभूमिने ठोडी जगवानना चरणोमां जइ हाजर थया वली बीजा लोको पण श्री महावीर जगवंतना दर्शन करी तथा उपदेश सांजली गौतमादि पंडितोने कहेवा लाग्या के, आजे आ नगरीनी बहार सर्वज्ञ, सर्वदर्शी जगवान् आव्या ठे तेनु रुप एवु ठे के तेनु यथार्थ वर्णन करवाने कोइ पण शक्तिवान् नथी, अने तेनो उपदेश एवो ठे के तेमा काइ पण सशय पडतो नथी, वली लाखो देवताउ तेमना चरणोनी सेवा करे ठे, जेथी आजे अमारु अत्यंत मोटु जाग्योदय थयु, के एवा सर्वज्ञ अरिहत जगवंतना दर्शन अमे पाम्या. ज्यारे गौतमजीए लोकोना मुखथी सर्वज्ञ एवु वचन साज्जव्यु, त्वारे तेमना मनमां इर्ष्यारूप अग्नि सलग्नी उठी, अने बोली उठ्या के, माराथी अधिक अने सर्वज्ञ बीजो कोण ठे ? हमणांज जइ तेना सर्वज्ञपणाने परास्त करुं तु, इत्यादि अनेक गर्व सयुक्त वचनो कहाड्या, पठी श्री महावीर जगवंतनी पासे ते पहांच्या

દૂરથીજ શ્રી જગવંતને ચોત્રીશ અતિશય સંયુક્ત, તથા ઇંદ્રો, દેવો અને મનુષ્યોથી પરિવૃત્ત દીઠા. દેખતાંજ બોલવાની શક્તિ મંદ થઈ ગઈ. જગવંતની સન્મુખ જતાંજ, શ્રી જગવંતે તેમને બોલાવ્યા હે ગૌતમ ઇંદ્રજીતિ ! તમે આવ્યા ? ગૌતમજીએ મનમાં વિચાર્યું કે, મારું નામ પણ આ જાણે છે, પરંતુ તેમાં શું આશ્ચર્ય ? જગત્માં પ્રસિદ્ધ એવા મને કોણ જાણતું નથી ? મારું નામ લેવાથી હું કાંઈ તેને સર્વજ્ઞ માનું નહિ, પરંતુ મારા મનનાં જે સંશય છે, તે સંશય જો તે દૂર કરે તો હું તેને સર્વજ્ઞ માનું તત્કાલ જગવંતે કહ્યું હે ગૌતમ ? તમારા મનમાં આ સંશય છે—જીવ છે કે નહિ ? અને તે સંશય તમને વેદોની પરસ્પર વિરુદ્ધ શ્રુતિયોથી થયેલ છે. તે શ્રુતિયો કહીએ ઠીએ

“ વિજ્ઞાન ઘન એવૈતેજ્યો જૂતેજ્ય સમુત્થાય તાન્યેવાનુવિનશ્યતિ ન પ્રેત્યસંજ્ઞાસ્તીત્યાદિ ” તેનાથી વિરુદ્ધ, આ શ્રુતિ છે, “ સર્વે અયમાત્મા જ્ઞાનમય इत्यादि ” આ શ્રુતિયોનો અર્થ તમારા મનમાં જેમ જાસન થાય છે, તેમ હું તમને કહું તું તે સાંજલો પ્રથમ શ્રુતિનો અર્થ તમે આ પ્રમાણે કરો તો—નીલાદિ રૂપ હોવાથી વિજ્ઞાનજ ચૈતન્ય છે, વિશિષ્ટ જે નીલાદિ તેથી જે ઘન તે વિજ્ઞાનઘન, તે વિજ્ઞાનઘન આ પ્રત્યક્ષ પરિચ્છિન્નમાન રૂપ પૃથ્વી, અપ, તેજ, વાયુ, આકાશ, આ પાંચે જૂતોથી उत्पन्न થઈ ફરી તેની સાથેજ નાશ થઈ જાય છે, અર્થાત્ જૂતોનો નાશ થવાથી, તેની સાથે વિજ્ઞાનઘનનો પણ નાશ થઈ જાય છે, તે કારણથી પ્રેત્ય સંજ્ઞા નથી, અર્થાત્ મરણ પછી ફરી પરલોક ગમન, નર, નારકાદિ જન્મ થતો નથી આ શ્રુતિથી જીવની નાસ્તિ અર્થાત્ તેનો અજાવ સિદ્ધ થાય છે. હવે વીજી શ્રુતિ કહે છે કે—આ આત્મા જ્ઞાનમય અર્થાત્ જ્ઞાન સ્વરૂપ છે, इत्यादि. તેથી આત્માની સિદ્ધિ થાય છે આ વને શ્રુતિયો પરસ્પર વિરોધી હોવાથી કાંઈ નિશ્ચય થઈ શકતો નથી વલી વીજા પણ આત્માના સ્વરૂપમાં પરસ્પર વિરોધી મત છે કોઈ કહે છે કે, યત્ત ॥ એતાવાનેવ પુરુષો, યાવાનિન્દ્રિયગોચર. ॥ જડે ઘૃકપદં પશ્ય, યદ્વદત્યવદુશ્રુતાઃ ॥ ૧ ॥ વલી વીજા મતવાલા કહે છે કે યતઃ ॥ “ ન રૂપં તિદ્ધવઃ પુજ્જલઃ ” અર્થાત્ આત્મા અમૂર્ત છે વલી એક આગમ એવું કહે છે કે યત ॥ “ અકર્તા નિર્ગુણો જોક્તા આત્મા ” અર્થાત્ અકર્તા, સત્વ, રજ, તમ, આ ત્રણ ગુણોથી રહિત સુખ

हु खनो जोगवनार आत्मा ठे आ प्रमाणे जुदाजुदा मतो ठे, तेमां सत्य कोण अने असत्य कोण ? परस्पर विरोधी होवाची सर्व तो सत्य थइ शकता नथी, वली युक्ति प्रमाणथी पण मृत्युपठी आत्मानु परलोक गमन सिद्ध थइ शकतु नथी हे गौतम ? पूर्वोक्त तमारा मनमां सशय ठे तेनो उत्तर तमने कहु तुं ते सांजलो ? पठी श्री जगवते गौतमस्वामिनो संशय दूर करवावास्ते वेदना पदोनो यथार्थ अर्थ कही संजलाव्यो, ते सर्व अधि-कार मूलआवश्यक तथा श्री विशेषावश्यक ग्रंथोथी जाणवो ग्रंथ वध-वाना तथा अति गहन थवाना सबवथी मे अहीआ लखेल नथी. अ-गीआरे गणधरोना सशय दूर करवाना कथनना चार हजार श्लोको ठे. ज्यारे गौतमजीनो संशय दूर थयो, त्यारे गौतमजी पोताना पाचसो वि-द्यार्थीजनी साथे दीक्षा लइ श्रीजगवतना प्रथम शिष्य (गणधर) थया.

इज्जत्तिए दीक्षा लीधी, एम सांजली तेमना जाइ अग्निज्जति अत्यं-त अजिमान युक्त वचनो बोलवा लाग्या, अने लोकोने कहेवा लाग्या के, मारा जाइने इज्जालीआए कपटथी जीती पोतानो शिष्य वनावेल ठे, परतु ते इज्जालीआने हरावी हमणाज हु मारा जाइने पाठो लइ आबुतु एम बोली ते जगवत श्री महावीरस्वामि पासे आव्या ज्यारे ज-गवतने दीक्षा त्यारे मननो सर्व वेग नरम पडी गयो, अने बोलवानी श-क्ति पण रहि नहि मनमां अद्भुत आश्चर्य पाम्या, कारण के तेतु रुप तेणे कदि दीतु पण न होतु, तेम सांजव्यु पण न होतुं जगवंते तेने नाम लइ बोलाव्या अग्निज्जतिए विचार्यु के, मारु नाम पण आ जाणे ठे, परतु तेमां काइ नवाइ नथी, हु प्रसिद्ध तु, तेथी मने कोण जाणतु नथी ? परतु मारा मनमा जे सशय ठे, ते दूर करे तो, हु तेने सर्वज्ञ मानु जगवंते कह्युं, हे अग्निज्जति ! तमारा मनमां आ सशय ठे— “कर्म ठे के नहि ” आ सशय तमने परस्पर विरुद्ध एवा वेद पदोथी थयेल ठे तमे वेद पदोनो यथार्थ अर्थ जाणता नथी, तेथी तेम थयेल ठे ते वेद पद आ ठे “ पुरुष एवे दग्नि सर्वयद्भूतं यच्च ज्ञाव्य उता मृतत्व स्ये-शानो यदन्नेनाऽतिरोहति यदेजति यन्नेजति यदूरेयदुःश्रुतिके पदंतरस्य यदुत सर्वस्यास्य बाह्यत इत्यादि ’ तेनाथी विरुद्ध आ श्रुति ठे यत ॥ “ पुण्य पुण्येनेत्यादि ” आ श्रुतियोनो अर्थ तमारा मनमा आ प्रमा-

ળે જાસન થાય છે. પુરુષ અર્થાત્ આત્મા, એવ શબ્દ અવધારણ વાસ્તે છે. તે અવધારણ કર્મ તેમજ પ્રધાનાદિના વ્યવહેદ વાસ્તે છે, “ઈદં સર્વ” અર્થાત્ આ સર્વ પ્રત્યક્ષ વર્તમાન ચેતન વસ્તુ, યદ્ગૂતં અર્થાત્ જે ગૂત-કાલમાં થયેલ છે, અને જવિષ્યમાં થશે, એવો જે સંસાર અને મુક્તિ તે સર્વ પુરુષ આત્મા બ્રહ્મજ છે, “યિ” અત્ર વાક્યાલંકારમાં છે, તથા ‘ઉત શબ્દ અતિશબ્દના અર્થ વાસ્તે છે, અને અપિ શબ્દ સમુચ્ચય અર્થ વાચી છે. અમૃતત્વસ્ય અમરણજાવનો અર્થાત્ મોક્ષનો “જ્ઞાનઃ” પ્રજ્ઞઃ અર્થાત્ સ્વામિ છે. “યદિતિ યચેતિ” ચ અક્ષરનો લોપ થવાથી યદિતિ થયો, અર્થાત્ અન્નથી જે વૃદ્ધિને પ્રાપ્ત થાય છે “યદેજતિ” જે ચાલે છે, એવા જે પશુઆદિ, અને જે ચાલતા નથી એવા જે પર્વતાદિ, અને જે દૂર છે એવા જે મેરુ આદિ, તથા જે સમીપ છે એવા જે શરીર આદિ, પૂર્વોક્ત સર્વ પદાર્થ, પુરુષ અર્થાત્ બ્રહ્મજ છે “યતઽઅંતિકે” ઽ અક્ષર અવધારણાર્થમાં છે. આ શ્રુતિથી કર્મનો અજ્ઞાવ સિદ્ધ થાય છે, અને વીજી શ્રુતિથી તથા શાસ્ત્રાંતરોથી કર્મની સિદ્ધિ થાય છે વહીયુક્તિથી કર્મ સિદ્ધ થતાં નથી, કારણ કે અમૂર્ત આત્માને મુર્તિમાન્ કર્મ કેવી રીતે લાગે ? તે કારણથી કર્મ છે કે નહિ, એવો તમારા મનમાં સંશય છે એમ કહી જગવાને વેદ-શ્રુતિયોનો અર્થ યથાસ્થિત તેમને સમજાવી, તેમનો પૂર્વપક્ષ ધ્વંસ કર્યો, તે વિસ્તારથી મૂલાવશ્યક તથા વિશેષાવશ્યક શાસ્ત્રથી જાણવું. એવી રીતે અગ્નિજૂતિ પૂર્ણ પોતાના શિષ્યો સાથે ગૌતમજીની જેમ દીક્ષા લીધી.

અગ્નિજૂતિની દીક્ષાની વાત સાંજલી ત્રીજા વાયુજૂતિ આવ્યા. વંને જાણીએ દીક્ષા લેવાથી વાયુજૂતિને વિદ્યાનુ અજિમાન ન રહ્યું. મનમાં વિચાર કર્યો કે જગવાને વંદના કરવા જાઉં, એવા વિચારથી આવી જ-ગવંતને નમસ્કાર કર્યો. જગવંતે કહ્યું કે હે વાયુજૂતિ ! તમારા મનમાં સં-શય છે. પરંતુ તમે જ્ઞોજથી પુઠી શક્તા નથી. તમને સંશય છે તે આ છે-જે જીવે તે દેહજ છે, અને આ સંશય તમને વિરુદ્ધ વેદશ્રુતિયોથી થયેલ છે, તમે તે વેદપદોનો અર્થ વરાવર જાણતા નથી, તે વેદપદ આ છે. “વિજ્ઞાનઘન ઇત્યાદિ” પ્રથમ ગણધરની શ્રુતિ જાણવી. તે શ્રુતિથી દેહથી ન્યારો જીવ (આત્મા) સિદ્ધ થતો નથી, અને તે શ્રુતિથી વિરુદ્ધ શ્રુતિ આ છે- “સત્યેનલજ્યસ્તપસાહોપબ્રહ્મચર્યેણ નિત્યજ્યોતિર્મયોદિશુ-

ऋते पश्यति धीरा यतयः संयतात्मान इत्यादि” आश्रुतिथी देह्यथी जिघ्र आत्मा सिद्ध थाय ठे, आ तमारा मनमां संशय ठे, जगवाने सर्व संशय दूर कर्यो वायुजूति ए पोताना पांचसो शिष्यो साथे दीक्षा लीधी.

वायुजूतिनी जेम वाकीना आठे आचार्यों अनुक्रमे आवा. चौथा अव्यक्तजी आवा तेमना मनमां संशय हतो के, पांच जूत ठे के नहि ? आ संशय विरुद्ध श्रुतिथी थयो हतो परस्पर विरुद्ध श्रुतियो आ ठे— “स्वप्नोपमवैसकलमित्येव ब्रह्मविधिरंजसाविज्ञेय इत्यादीनि,” तेनाथी विरुद्ध श्रुति, “यावापृथिवीजनयनूदेव इत्यादि,” तथा पृथिवी देवता, अप देवता इत्यादि, तेनो अर्थ तमारा मनमां आ प्रमाणे जासन थाय ठे—स्वप्न सरखु संपूर्ण जगत् ठे, वै निपात अवधारणार्थे ठे. “एष ब्रह्मविधि” अर्थात् आ परमार्थ प्रकारे. अजसा एटले सिद्धा न्यायथी जाणवा योग्य ठे, आ श्रुति पांचे जूतोनो अज्ञाव कथन करे ठे, बीजी श्रुतियो पांचे जूतोनी सत्ता कथन करे ठे, आ तमारा मनमां संशय ठे. तमारा मनमा एवो पण संशय ठे के—युक्तिथी पांच जूतो सिद्ध यता नथी. श्री जगवाने तेमनी पूर्वपक्ष खडन करी वेदपदोनो यथार्थ अर्थ समजाव्यो ते अधिकार उक्त ग्रंथोथी जाणवो अव्यक्तजी ए पण पोताना पांचसो शिष्यो साथे दीक्षा लीधी.

पांचमा सुधर्म नामना आचार्य आवा, तेमनो अधिकार पण पूर्वोक्त रीते जाणवो श्रीजगवाने कल्लु के तमारा मनमां आ संशय ठे—मनुष्यादि सर्व जेवा आ जवमां ठे, तेवाज जविष्यना जन्ममा उत्पन्न थायठे, के मनुष्य पण पशुआदि थड जाय ठे ? आ संशय तमने परस्पर विरुद्ध वेदश्रुतिथी थयेल ठे ते वेदश्रुतियो आ ठे—“पुरुषोवैपुरुषत्वमश्रुते पशवः पशुत्वं इत्यादीनि” तेनाथी विरुद्ध श्रुति— “श्रगालोवै- एपजायते य सपुरीपोदहयत इत्यादि” आ सर्व श्रुतियोनो अर्थ जगवाने तेमने यथार्थ समजावी तेमनो संशय दूर कर्यो तेमणे पोताना पांचसो शिष्यो साथे दीक्षा लीधी.

ठठा मंडिक पुत्र आवा तेमना मनमा संशय हतो के—बंध, मोक्ष ठे के नहि ? आ संशय पण विरुद्ध वेदश्रुतिथी थयो हयो ते श्रुतियो आ ठे— ‘स एष विगुणो विजुर्न बध्यते, ससरति वा न मुच्यते मोच्यति वा ॥

અપવાદમન્યંતરંવાવેદ ઇત્યાદીનિ” આ શ્રુતિનો અર્થ તમારા મનમાં આ પ્રમાણે જાસન થાય છે આ જીવ સત્વાદિ ગુણરહિત સર્વગત સર્વવ્યાપી, પુણ્યપાપથી તેને વંધ થતો નથી, અને સંસારમાં તે વ્રમણ પણ કરતો નથી, કમોંથી તુટતો નથી, અને વધનો અજાવ હોવાથી, વીજાઈને કમોંથી ઠોડાવતો પણ નથી, આ પ્રમાણેના કથનથી આત્મા અકર્તા છે, તેજ ફરીથી વતાવે છે—આ પુરુષ પોતાના આત્માથી જિજ્ઞ મહત્ અહં-કારાદિ, તેમજ અન્યતર એવું પોતાનું સ્વરૂપ જાણતો નથી, કારણ કે જાણવું તે જ્ઞાનથી થાય છે, અને જ્ઞાન, પ્રકૃતિનો ધર્મ છે, પ્રકૃતિ અવે-તન છે, તેથી વધ મોક્ષ નથી આ શ્રુતિથી વધ મોક્ષનો અજાવ સિદ્ધ થાય છે, તેનાથી વિરુદ્ધ શ્રુતિ આ છે—“નહિ વૈ શરીરસ્ય પ્રિયાપ્રિયયોરપહ-તિરસ્તિ અશરીરં વા વસંતં પ્રિયાપ્રિયે નસ્પૃશત ઇત્યાદીનિ” જાવાર્થ—શરીર સહિતને સુખ દુઃખનો અજાવ કદાપિ થતો નથી તાત્પર્ય એ છે કે—સં-સારી જીવ સુખ દુઃખથી રહિત થતો નથી, અને કારણના અજાવથી અમૂર્ત આત્માને સુખદુઃખ સ્પર્શ કરી શકતા નથી. આ શ્રુતિથી વંધ-મોક્ષ સિદ્ધ થાય છે, તથા તમારા મનમાં એમ પણ છે કે—યુક્તિથી પણ વંધ મોક્ષ સિદ્ધ થતા નથી ઇત્યાદિ સંશયનો જગવાને યથાર્થ ખુલાસો કરી તેમનો સંશય દૂર કર્યો, પઠી મંડિતપુત્રે પોતાના સાડા ત્રણસો શિ-ષ્યોની સાથે દીક્ષા લીધી

સાતમા મૌર્યપુત્ર આવ્યા. તેમના મનમાં આ સંશય છે— દેવતા છે કિંવા નહિ ? આ સંશય પરસ્પર વિરુદ્ધ વેદશ્રુતિયોથી થયેલો છે, તે શ્રુતિયો આ છે—“સ એષ યજ્ઞાયુધી યજમાનોજસાસ્વર્ગલોકં ગચ્છતિ ઇ-ત્યાદીનિ” આ શ્રુતિયો સ્વર્ગ તથા દેવતાઈની સિદ્ધિ કરે છે. તેનાથી વિરુદ્ધ શ્રુતિ આ છે—“અપામસોમં અમૃતા અન્નમ અગમામદ્યોતિર્વિદામ-દેવાન્ ॥ કિં નૂનમસ્માન્ તૃણવદરાતિ કિમુર્ધ્વતિ રમૃતમર્ત્યસ્યેત્યાદીનિ” તથા “કોજાનાતિ માયોપમાન્ ગીર્વાણાનિશ્યમવરુણકુચેરાદીન્ ઇત્યાદિ” આ શ્રુતિનો જાવાર્થ તમારા મનમાં આ પ્રમાણે જાસન થાય છે— પાણી પીતા થકાં અર્થાત્ સોમ લતાનો રસ પીતા થકાં અમૃત (અમરણ) ધર્મવાલા અમે થયા ઠીએ, જ્યોતિ, સ્વર્ગ અને દેવતાને અમે જાણતા નથી. વહી દેવતા અમે થયા ઠીએ તે પણ જાણતા નથી, દેવતા તૃણની જેમ

अमने शुं करी शके ठे ? आ श्रुति अज्ञाव प्रतिपादन करे ठे. वली आ श्रुति ज्ञावनी प्रतिपादक ठे—“ धूर्तिजरा अमृतमर्त्यस्य ” अमृतत्व प्राप्त पुरुषने शु करी शके ठे ? आ श्रुतियोनो यथार्थ अर्थ समजावी श्रीज-गवंते तेमनो संशय दूर कखो पठी तेमणे पोताना साडा त्रणसो ठा-त्रोनी साथे दीक्षा लीधी

आठमा अकंपित आख्या तेमना मनमां नर्क ठे के नहि ? एवो सं-शय हतो ते संशय पण परस्पर विरुद्ध वेदश्रुतियोथी थयो हतो, ते श्रु-तियो आ ठे— “नारकोवै एष जायते यः शूद्रान्नमश्नाति इत्यादि” ज्ञा-वार्थ— जे ब्राह्मण शूद्रनुं अन्न खाय ठे ते नारकी थाय ठे आ श्रुतिथी नर्क सिद्ध थाय ठे, तथा “नह्वै त्रेत्यनरके नारका. संतीत्यादि” आ श्रु-तिथी नर्कनो अज्ञाव सिद्ध थाय ठे आ श्रुतियोनो यथार्थ अर्थ श्रीज-गवंते समजावी तेमनो संशय दूर कखो. पठी अकंपितजीए पोताना त्रणसो ठात्रोनी साथे दीक्षा लीधी.

नवमा अचलत्राता आख्या तेमना मनमां संशय हतो के— पुण्यपाप ठे के नहि ? आ संशय वेदनी परस्पर विरुद्ध श्रुतियोथी थयो हतो. ते श्रुतियो आ ठे— “ पुरुष एवेदं प्रिसर्वइत्यादि ” बीजा गणधरनी जेम ते-नाथी विरुद्ध श्रुति आ ठे— “ पुण्य पुण्येन कर्मणा जवति, पाप पापेन कर्मणा जवति इत्यादि ” आ श्रुतिथी पुण्य पाप सिद्ध थाय ठे आ सं-शय तेमना जगवंते दूर कख्या. तेमणे पण पोताना त्रणसो ठात्रो साथे दीक्षा लीधी

हवे दसमा मेतार्य आख्या, तेमना मनमां एवो संशय हतो के—पर-लोक ठे के नहि ? आ संशय वेदनी परस्पर विरुद्ध श्रुतियोथी थयो हतो ते श्रुतियो आ ठे— “विज्ञानघन इत्यादि ” प्रथम गणधरनी जेम आ श्रुति अज्ञाव सूचक ठे, तथा “ सर्वे अय आत्मा ज्ञानमय इत्यादि ” आ श्रुति ज्ञावप्रतिपादक ठे तेमनो यथार्थ अर्थ समजावी जगवंते सं-शय दूर कखो पठी मेतार्यजीए पोताना त्रणसो ठात्रो साथे दीक्षा लीधी.

हवे ठेला (अगीआरमा) प्रज्ञासजी आख्या तेमना मनमां संशय हतो के— निर्वाण ठे के नहि ? ते श्रुतियो आ ठे—“ जरामर्य वा एतत् सर्वं यदग्निहोत्र ” ज्ञावार्थ—अग्निहोत्र जीवहिंसा संयुक्त ठे, अने जन्म-

મરણનું કારણ છે, ઠતાં અગ્નિહોત્ર નિરંતર કરવો એમ વેદમાં કથન કરેલ છે, જેથી એવો ક્યો સમય છે કે જે વલ્લભે મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવાનું કર્મ કરીયે ? તે કારણથી આત્માનો મોક્ષ (નિર્વાણ) કદાપિ થઈ શકતો નથી. તેનાથી વિરુદ્ધ શ્રુતિ આ છે- “ ઠે બ્રહ્મણી વેદિતવ્યે પરમપરં ચ તત્ર પરં સત્યં જ્ઞાનમનંતં બ્રહ્મેતિ ” આ શ્રુતિ મોક્ષપ્રાપ્તિ સૂચવે છે. આ શ્રુતિયોનો યથાર્થ અર્થ શ્રી જગવંતે સમજાવી તેમનો સંશય દૂર કર્યો. પઠી પ્રજ્ઞાસજીએ પોતાના ત્રણસો ઠાત્રો સાથે દીક્ષા લીધી.

શ્રી મહાવીર જગવંતને વૈશાખ સુદ દશમીના રોજ મધ્યપાપાનગરીના મહાસેન વનમાં પૂર્વોક્ત (૪૪૦૦) શિષ્યો થયા. પઠી રાજપુત્ર તથા શ્રેષ્ઠિ પુત્રાદિ અને રાજપુત્રી તથા શ્રેષ્ઠિપુત્રી તથા અને રાજા તથા રાણી પ્રમુખ અનેક મનુષ્યોએ દીક્ષા લીધી.

અનુક્રમે જગવંત શ્રી મહાવીરસ્વામિ આયુષ્ય પૂર્ણ થયે પાવાપુરીમાં મોક્ષ પ્રાપ્ત કરતા હતા. તેજ રાત્રિએ ઇન્દ્રજૂતિ (ગૌતમસ્વામિ) ને કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું ઇન્દ્રોએ નિર્વાણ મહોત્સવ કર્યો, અને સુધર્મા સ્વામિને શ્રી મહાવીરસ્વામિની ગાદી ઉપર સ્થાપન કર્યા શ્રી ગૌતમસ્વામિને ગાદી ઉપર સ્થાપન. કર્યા તેનું કારણ એ છે કે કેવલજ્ઞાની પુરુષ, કોઈ ગાદીપતિ થઈ શકતા નથી, કારણ કે કેવલી તો તેમને જે કાંઈ પુઠવામાં આવે તેનો ઉત્તર પોતાના જ્ઞાનથીજ આપે છે, પરંતુ એમ કહેતા નથી કે, હું અમુક તીર્થંકરના કથન મુજબ કહું છું, તે કારણથી કેવલજ્ઞાની ગાદીપતિ થતા નથી જો ગાદીપતિ થાય તો તીર્થંકરના શાસનનો લોપ થાય, જે કદાપિ થતું નથી, કારણ કે અનાદિ રીતિને કેવલી કેમ ઉઘાપન કરે ? તેજ કારણથી શ્રીગૌતમસ્વામિ ગાદીપતિ થયા નહિ, અને શ્રી સુધર્માસ્વામિને ગાદી ઉપર વિરાજમાન કરવામાં આવ્યા.

૧ શ્રી સુધર્માસ્વામિ પચાસ વર્ષ રહ્યાવાસમાં રહ્યા, ત્રીશ વર્ષસુધી શ્રીમહાવીર જગવંતની ચરણ સેવામાં રહ્યા, શ્રીજગવંતના નિર્વાણ પઠી વાર વર્ષસુધી ઉદ્વસ્ય રહ્યા, અને આઠ વર્ષ કેવલીપર્યાય પાલી મોક્ષે ગયા. જગવંત શ્રી મહાવીરસ્વામિ પઠી શ્રીગૌતમસ્વામિ કેવલજ્ઞાન પામી વાર વર્ષે જીવતા રહ્યા. શ્રીગૌતમસ્વામિના નિર્વાણ પઠી શ્રીસુધર્માસ્વામિને કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું. શ્રી સુધર્માસ્વામિનું આયુષ્ય (૧૦૦) એકસો

વર્ષનું હતુ તેડ શ્રી મહાવીરસ્વામિ પઠી વીશ વર્ષે મોક્ષે ગયા
 ૨ શ્રી સુધર્મસ્વામિની પાટ ઉપર શ્રી જબુસ્વામિ વેઠા રાજગૃહનગર-
 નિવાસી શ્રી રીપજ્ઞદત્ત શેઠની ધારણી નામની સ્ત્રીના કુલ્લથી તેડ જન્મ્યા
 હતા નવ્વાણુ ક્રોડ સોનેયા તથા આઠ સ્ત્રીડનો લ્યાગ કરી તેડયે દીક્ષા
 લીધી સોલ વર્ષે ગૃહસ્થાવાસમાં રહ્યા, વીશ વર્ષે વ્રતપર્યાય, અને ચમા-
 લીસ વર્ષે કેવલપર્યાય પાલી શ્રી મહાવીરના નિર્વાણ પઠી ચોસઠમે
 વર્ષે મોક્ષે ગયા

શ્રી જબુસ્વામિ પઠી નરતક્ષેત્રમાં દશ વાવતો વિષ્ણેદ ગઈ. તેના નામ,
 ૧ મન.પર્યાયજ્ઞાન, ૨ પરમાવધિજ્ઞાન, ૩ પુલાકલબ્ધિ, ૪ આહારકશરીર
 ૫ ક્ષપકશ્રેણિ, ૬ ઉપશમશ્રેણિ, ૭ જિનકલ્પિમુનિની રીતિ, ૮ પરિહાર-
 વિશુદ્ધિ ચારિત્ર, સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્ર અને યથારયાત ચારિત્ર, ૯ કેવ-
 લજ્ઞાન, ૧૦ મોક્ષપ્રાપ્તિ શ્રી મહાવીરસ્વામિ કેવલજ્ઞાન પામ્યા પઠી
 ચૌદ વર્ષે જમાલી નામનો પ્રથમ નિન્દ્વ થયો, અને સોલ વર્ષે તિપ્પયુગ્ત
 નામનો વીજો નિન્દ્વ થયો શ્રી જંબુસ્વામિનું આયુષ્ય (૭૦)
 ૯૨ી વર્ષનુ હતુ

૩ શ્રી જબુસ્વામિની પાટ ઉપર શ્રી પ્રજ્ઞવાસ્વામિ વેઠા. તેની ઉત્પત્તિ
 આ પ્રમાણે ઠે- વિધ્યાચલ પર્વત નજીક જયપુર નામનુ નગર હતું, તેનો
 વિંધ્ય નામનો રાજા હતો. તેને વે પુત્રો થયા, એક મોટો પ્રજ્ઞવ, વીજો
 ઓટો પ્રજ્ઞવ મોટો પ્રજ્ઞવ કોઈ કારણસર ગુસ્સે થઈ જયપુર નગરથી
 વહાર નિકલી વિધ્યાચલની વિપમ જગામાં ગામ વસાવી રહેવા લાગ્યો,
 અને ચોરી, રસ્તાની લૂટ, ધાડચોરી, જવરીથી પકડવુ વિગેરે કૃત્યો કરી;
 પોતાની આજીવિકા ચલાવતો હતો એકદા પાંચસે ચોરનો સમુદાય
 લઈ રાજગૃહ નગરમા જબુજીનુ ઘર લુટવા આવ્યો જંબુસ્વામીએ તેને
 પ્રતિબોધ કહ્યો તે પ્રતિબોધથી તેણે પાચસે ચોરોની સાથે જંબુસ્વામિ-
 સહવર્તમાન દીક્ષા લીધી હત્યાદિ શ્રી જબુસ્વામિ તથા પ્રજ્ઞવસ્વામિનો
 અવિકાર જબુચરિત્ર તથા પરિશિષ્ટ પર્વથી જાણવો પ્રજ્ઞવસ્વામિ ત્રીશ
 વર્ષે ગૃહસ્થપર્યાય, ચમાલીસ વર્ષે વ્રતપર્યાય, અને અગીઆર વર્ષે યુગપ્ર-
 ધાન પદવી, સર્વ આયુ પચાસી વર્ષનુ જોગવી શ્રીમહાવીરસ્વામિ પઠી
 ૫૫૦૧૨ વર્ષે સ્વર્ગે ગયા

४ श्रीप्रजवस्वामिनी पाट उपर श्री शिष्यञ्जवस्वामि वेठा जेउए मनक साधु वास्ते श्रीदशवैकालिक सूत्रनी रचना करी, तेनी उत्पत्ति आ प्रमाणे—एकदा प्रस्तावे प्रजवस्वामिने रात्रिना विचार थयो के मारी पाट उपर कोण वेसशे ? ज्ञानवलथी विचारतां सर्व संघमां पोतानी पाट योग्य कोइ देखवामां आव्यु नही, तेथी पर दर्शनवालाउ तरफ ज्ञानवलथी देखवा लाग्या. अनुक्रमे तेमणे राजगृह नगरमां शिष्यञ्जव जट्टने यज्ञ करतां थकां, पोतानी पाट योग्य दीठा. तत्काल प्रजवस्वामि विहार करी सपरिवार राजगृह नगरमां आव्या पोताना वे साधुने आदेश कयों के तमे यज्ञस्थानमां जइ जिज्ञावास्ते धर्मलाज कहो, अने यज्ञ करनारउने आ प्रमाणे कहो—“अहोकष्टमहोकष्ट तत्त्वं विज्ञायते नहि” बने साधुए गुरुना आदेश मुजव पूर्वोक्त सर्व कर्तुं. ज्यारे ब्राह्मणोए “अहोकष्टं” इत्यादि श्रवण कर्तुं, ते वखते यज्ञवाडामां शिष्यञ्जव ब्राह्मणने यज्ञदीक्षा लेवानी हती, तेथी तेउ यज्ञवाडाना दरवाजामां उजा हता, जेथी तेमणे पण मुनियोनु “अहोकष्टं” इत्यादि श्रवण कर्तुं तत्काल तेउ विचारवा लाग्या के आवा उपशमप्रधान साधु कदापि असत्य बोलता नथी, तेथी तेमना मनमां संशय थयो, जेथी उपाध्यायने पुखुं के तत्त्व शुं ठे ? उपाध्यायजीए कबु के चार वेदमां जे कथन करेल ठे तेज तत्त्वठे, वेद उपरांत वीजु तत्त्व नथी. शिष्यञ्जवे कबुं के तमे दक्षिणाना लोचथी मने तत्त्व वतावता नथी वली रागद्वेषरहित, निर्मम, नि परिग्रह, शांत, दांत, महंत एवा मुनियोनुं कथन कदापि असत्य होतुं नथी, तेथी हवे तमे मारा गुरु नथी, तमे तो जन्मथी जगत्ने उगवानी वाजी रची वेठा ठो, माटे शिद्धायोग्य ठो, वास्ते कां तो मने तत्त्व वतावो ? अने तेम नहि करशो तो तलवारथी हुं तमारु शिरछेद करीश एम कहेतांज अत्यंत क्रोधना आवेशमां आवी जवाथी मियानथी तलवार बहार काढी उपाध्याये प्राणांत कष्ट देखी कबुं के अमारा वेदोमां पण एमज लखेल ठे, तथा अमारी आम्नाय पण एवीज ठे के ज्यारे कोइ अमारुं शिरछेद करवा आवे त्यारेज तत्त्व कहेतुं, अन्यथा नही तेथी हवे हुं तमने तत्त्व कहु तु आ यज्ञस्थजनी नीचे अर्हंतनी प्रतिमा स्थापन करेली ठे, अने तेनी प्रवृत्त रीते नीचेज पूजा करवामां आवे ठे.

તેના પ્રજાવર્થી યજ્ઞના સર્વ વિઘ્નો દૂર થઈ જાય છે. જો યજ્ઞસ્થજ નીચે અર્હતની પ્રતિમા ન રાખવામાં આવે તો મહાતપા સિદ્ધપુત્ર તથા નારદ, આ વને યજ્ઞને વિધ્વંસ કરી નાખે છે. પઠી ઉપાધ્યાયજીએ સ્થજ ઉલ્ખેડી અર્હતની પ્રતિમા વતાવી, અને કહ્યું કે આ પ્રતિમા જે દેવની છે, તે દેવ, શ્રી અર્હતનો કથન કરેલો ધર્મ, જીવદયા રૂપ તત્ત્વ છે, અને આ જે વેદપ્રતિપાદ્ય યજ્ઞ છે, તે સર્વ હિંસાત્મક રૂપ હોવાથી વિલ્લવના રૂપ છે, પરંતુ શું કરીએ? જો અમે એમ ન કરીએ તો અમારી આજીવિકા ચાલતી નથી. હવે તુ તત્ત્વ સમજી લે, અને મને ઘોડી દે; તથા પરમાર્હત થઈ જા કારણ કે મેં તને મારા પેટને વાસ્તે વધુ દિવસ રાખ્યા છે. ગુરુનું શુરુ અતઃકરણ થયેલું જાણી શિષ્યજીવે તેને નમસ્કાર કર્યો, અને કહ્યું કે યથાર્થ તત્ત્વનો પ્રકાશ કરવાથી તમે હવે સાચા ઉપાધ્યાય થો એમ કહી તુષ્ટમાન થઈ યજ્ઞની સર્વ સામગ્રી સુવર્ણપાત્રાદિ શિષ્યજીવે ઉપાધ્યાયને આપી દીધી, અને પ્રજવસ્વામિ પાસે જઈ તત્ત્વનું સ્વરૂપ પુઠી દીક્ષા લીધી તેમનો શેષ વૃત્તાંત પરિશિષ્ટપર્વ ગ્રંથથી જાણી લેવો શિયજીવ સ્વામિ અઠાવીશ વર્ષે ગૃહસ્થાવાસ, અગ્નીશ્રાર વર્ષે સામાન્ય સાધુ, અને તેત્રીશ વર્ષે યુગપ્રધાનાચાર્ય પદવી જોગવી, સર્વ આયુ વાસઠ વર્ષનું જોગવી શ્રીમહાવીર જગવંત પઠી અઠાણું વર્ષે સ્વર્ગે ગયા.

૫ શ્રીશિષ્યજીવસ્વામિની પાટ ઉપર યશોજઙ્ગસ્વામિ બેઠા. તે બાવીસ વર્ષે ગૃહસ્થવાસ, ચૌદ વર્ષે વ્રતપર્યાય, પચાસ વર્ષે યુગપ્રધાન પદવી. સર્વ આયુ ઠાસી વર્ષનું જોગવી શ્રીમહાવીર પઠી (૧૪૬) વર્ષે સ્વર્ગે ગયા.

૬ શ્રી યશોજઙ્ગસ્વામિની પાટ ઉપર એક સન્નૂતવિજય અને વીજા જઙ્ગવાહુસ્વામિ, આ વને બેઠા. સન્નૂતવિજયજી વેંતાલીસ વર્ષે ગૃહવાસ, ચાલીસ વર્ષે વ્રતપર્યાય અને આઠ વર્ષે યુગપ્રધાન પદવી, સર્વ આયુ નેવું વર્ષનું જોગવી સ્વર્ગમાં ગયા શ્રીજઙ્ગવાહુસ્વામિએ ૧ આવશ્યક નિર્યુક્તિ, ૨ દશવૈકાલિક નિર્યુક્તિ, ૩ ઉત્તરાધ્યયન નિર્યુક્તિ, ૪ આચારાંગ નિર્યુક્તિ, ૫ સૂત્રકૃતાંગ નિર્યુક્તિ, ૬ સૂર્યપ્રજ્ઞાતિ નિર્યુક્તિ, ૭ રીપિજાપિત નિર્યુક્તિ ૮ કલ્પનિર્યુક્તિ, ૯ વ્યવહાર નિર્યુક્તિ, ૧૦ દશાનિર્યુક્તિ, આ દશ નિર્યુક્તિયો, તથા ૧ કલ્પ, ૨ વ્યવહાર, ૩ દશાશ્રુતસ્કંધ, આ ત્રણ નવમા પૂર્વમાંથી ઉચ્ચાર કરી વનાવ્યા. વક્ત્રી જઙ્ગવાહુસંહિતા નામનું અતિ વિસ્તારવાણું

ज्योतिष शास्त्र वनाव्युं. उपसर्गहरस्तोत्र वनाव्युं. एवीरीते जैनमतवादात्
उपर बहुज उपकार कर्यो. जङ्गवाहुस्वामिने वराहमिहिर नामना एक सगा
जाइ हता, ते प्रथम तो जैनमतना साधु थया हता, पठी साधुपणु तजी
दीधु, तेमणे वराही संहिता वनावी विक्रमादित्यनी सज्जामां जे वराह
मिहिर पंडित हता तेवीजा वराहमिहिर थया ठे संहिताकारक ते नही
तेमनुं सर्व वृत्तांत परिशिष्ट पर्वथी जाणवु श्रीजङ्गवाहुस्वामि पीसतालीस
वर्ष गृहस्थावास, सत्तर वर्ष व्रतपर्याय, चौद वर्ष युगप्रधान, सर्व आयु
ठोत्तेर वर्षनु जोगवी श्रीमहावीर पठी (१७०) वर्षें स्वर्गें गया

श्री संभूतविजय तथा श्रीजङ्गवाहुस्वामिनी पाठ उपर श्रीस्थूल-
जङ्गस्वामि वेठा तेमनो सर्व वृत्तांत परिशिष्ट पर्व ग्रंथथी जाणवो १ प्र-
जवस्वामि, २ शिष्यजवस्वामि, ३ यशोजङ्गस्वामि, संभूतविजय, ५ ज-
ङ्गवाहुस्वामि, ६ स्थूलजङ्ग. आ ठ आचार्यो चौद पूर्वना वेत्ता हता श्री
स्थूलजङ्गजी त्रीस वर्ष गृहस्थावास, चोवीस वर्ष व्रतपर्याय, पीसतालीस
वर्ष युगप्रधान पदवी, सर्व आयु नवाणुं वर्षनु जोगवी श्रीमहावीर पठी
(११५) वर्षें स्वर्गमां गया. श्रीमहावीर पठी वसे चौद वर्षे आपाठ आ-
चार्यनो शिष्य त्रीजो निन्हव थयो.

स्थूलजङ्गजीना समयमां नवनंदोनु (१५५) एकसो पंचावन वर्षनुं
राज्य उत्थापी चाणाक्य ब्राह्मणे चंद्रगुप्त राजाने राज्यसिंहासन उपर
वेसाड्यो. चंद्रगुप्तना वंशजोए (१०८) वर्षसुधी राज्य कर्युं चंद्रगुप्तना
पितानुं नाम मोरपाल हतुं, तेथी चंद्रगुप्तनो मौर्यवंश कहेवाय ठे. चंद्र-
गुप्त जैनमती आवक राजा हतो चंद्रगुप्त तथा नव नंदोनु वृत्तांत परि-
शिष्ट पर्व, उत्तराध्ययनवृत्ति तथा आवश्यकवृत्तिथी जोइ लेवु

श्रीस्थूलजङ्गस्वामि पठी उपरना चार पूर्व, प्रथम संहनन, प्रथम
संस्थान विच्छेद थइ गयां. श्रीमहावीर पठी (११०) वर्षें अश्वमित्र ना-
मनो चोथो क्षणिकवाडि निन्हव थयो श्रीस्थूलजङ्गजीना समयमां चार
वर्षनो डुकाल पड्यो, त्यारे चंद्रगुप्तनुं राज्य हतुं; तथा श्रीमहावीर पठी
(११८) वर्ष वित्यावाद गंग नामनो पांचमो निन्हव थयो

८ श्री स्थूलजङ्गजी पठी तेमना वे शिष्यो एक आर्यमहागिरि तथा
वीजा सुहस्ति सूरि आठमी पाठ उपर वेठा. आर्यमहागिरिना शिष्य

१ वकुल, २ वल्लिस्सह, वल्लिस्सहना शिष्य श्री उमास्वातिजी तथा, जेमणे तत्त्वार्थादि सूत्रनी रचना करी, उमास्वातिजीना शिष्य श्यामाचार्य, जेमणे पन्नवणा सूत्रनी रचना करी आ श्यामाचार्य श्री महावीर पठी त्रणसो ठोतेर वर्षे स्वर्गे गया आर्यमहागिरिजी त्रीस वर्षे गृहवास, चालीस वर्षे व्रतपर्याय, त्रीस वर्षे युगप्रधान पदवी, सर्व आयु एकसो वर्षेनु जोगवी स्वर्गे गया

श्रीसुहस्तिसूरिये एक जिखारीने दीक्षा आपी, ते जिखारी काल करी चंद्रगुप्तना वंशमां तेना पुत्र विडुसार, विडुसारनो पुत्र अशोक, अशोकनो पुत्र कुणाल, कुणालनो पुत्र सप्रति नामनो राजा थयो सप्रति राजाये जैनधर्मेनी बहुज वृद्धि करी श्री कल्पसूत्रना प्रथम उद्देशामां श्री महावीरस्वामिना समयमा वर्त्तमान समय सरखावतां बहु थोडा देशोमा जैनधर्मे लखेल ठे मारवाड, गुजरात, दक्षिण, पंजाब विगेरे देशोमां जे जैनधर्मे प्रवर्त्तें ठे, ते सप्रति राजाना समयथीज प्रवर्त्तें ठे यद्यपि वर्त्तमानमा जैनी राजा नही होवाथी जैनधर्मे सर्व स्थले नथी, परंतु संप्रति राजाना समयमां जैनधर्मे जारत वर्षमा सर्वत्र हतो, तथा उन्नतिपर हतो, कारण के सप्रति राजानु राज्य मध्य खड तथा गंगा अने सिंधुपार सर्व देशोमां हतु संप्रति राजाये धर्मवृद्धिमाटे पोताना नोकरोने जैनसाधुर्त वनावी, पोतानी आज्ञा माननारा राजाउंशक, यवन, फारसादि देशोमा हता, ते देशोमा पण मोकळ्या हता तेउंये ते राजाउंने जैनना साधुर्तना आहार, विहार, आचारादि सर्व घताव्या हता, तेमज समजाव्या हता वाद साधुर्तनो विहार ते देशोमां करावी ते देशना लोकोने जैनधर्मीं कर्या हता सप्रति राजाये (११०००) नवाणु हजार जीणोंद्वार जिनमदिरोना कराव्या, तथा (२६०००) ठवीस हजार नवा जिनमंदिरो वं धाव्या, सोना, चांदी, पीतल, पापाण प्रमुखनी सवाकोड प्रतिमा वनावी. तेमना वनावेला मंदिर, नाडोल, गीरनार, शत्रुजय, रतलाम प्रमुख अनेक स्थले अमे देखेल ठे सप्रति राजानी प्रतिमा तो अमे सेंकडो दीवी ठे सप्रति राजानु सपूर्ण वृत्तांत परिशिष्ट पर्वादि ग्रंथोथी जाणुं

सुहस्ति सूरिए उज्जयनी रेहेनारी जडा शेगाणीना पुत्र अश्वती-सुकमालने दीक्षा आपी ते स्थले

तेना महाकाल नामना पुत्रे जिनमंदिर बंधाव्युं ते मंदिरमां पोताना पिताना नामथी अवंती पार्श्वनाथनी मूर्ति स्थापन करी कालांतरे ब्राह्मणोए पोताना बलवान समयमां ते मंदिरमां मूर्तिने नीचे दवावी उपर महादेवसुं लिंग स्थापन करी महाकाल मंदिर प्रसिद्ध करी दीधुं. ज्यारे उज्जयिनमां विक्रम राजा थयो, ते अवसरे कुमुदचंद्र (सिद्धसेन दिवाकर) नामना जैनाचार्ये ते मंदिरमां कल्याणमंदिर स्तोत्र वनावी स्तुति करी, जेथी गिवलिंग फाटी वचमांथी तत्काल पूर्वोक्त पार्श्वनाथनी मूर्ति फरी प्रगट थइ. तेनो इतिहास आ प्रमाणे ठे.

विद्याधर गद्यमां स्कंदिलाचार्यना शिष्य वृद्धवादि आचार्य थया. ते अवसरे उज्जयिनमां विक्रमादित्य राजा हतो. तेनो मंत्री देवरूपि ब्राह्मण हतो, कात्यायन गोत्री हतो, तेने देवसिका नामनी स्त्री हती तेनो पुत्र सिद्धसेन विद्याना अजिमानथी सर्व जगतना लोकोने तृणवत् समजतो हतो; बुद्धिमां पण मारा समान कोइ नथी एम मानतो हतो. मने जे मने वादमां जीते तेनो हुं शिष्य थइ जाउं एम ज्यां त्यां विवाद करतो हतो. वृद्धवादि आचार्यनी कीर्ति तेना सांजलवामां अत्यंत आवी, तेथी तेनी साथे विवाद करवा सुखासन (पालखी) मां वेसी जरुच तरफ जतो हतो ते अवसरे वृद्धवादि पण जवितव्यताना योगे सन्मुख आवता तेने मढ्या वंनेनो मेलाप थता परस्पर आलापसंलाप थयो. सिद्धसेनजीए कहुं के मारी साथे तमे वाद करो. वृद्धवादिए कहुं के वाद तो करूं, परंतु आ जंगलमां हार जीतनो कोइ साद्धि नथी. सिद्धसेनजीए कहुं आ जे गाय चरावनारा गोपो ठे, तेज मारा तमारा साद्धी थाउं, तेउ जेने हायों कहे, ते हायों वृद्धवादिए कहुं तमने जो तेम कबुल होय तो मारे इनकारी नथी जले तेउज साद्धि रहे. हवे तमे वाद चलावो ! तत्काल सिद्धसेनजीए अत्यंत ठटादार संस्कृत जापामां पोतानो वाद शरु कर्यों, अने ते वाद समाप्त कर्यों, ते सांजली गोपोए कहुं के था तो कांइ पण जाणता नथी, केवल लांवा वराडा पाडी अमारा कानमां धाक पाडे ठे हवे गोपोए वृद्धवादिने कहुं हे वृद्ध ! तुं बोल ? वृद्धवादि अवसर देखी, कछ बांधी, गोपोनी जापामां बोलवा लाग्या, अने थोडुं थोडु कुदवा पण लाग्या, ते अवसरे तेमणे जे ठंदोनो उच्चार

क्यों तेमांथी कांझक लखीए ठीए:- “नवि मारिये नवि चोरिये, परदार-
गमन निवारिये ॥ थोवाधो वंटाइये, सग्गिमट्टे मट्टे जाइये ॥ १ ॥ बली
बोखवा तथा नाचवा लाग्या ॥ ठद ॥ कालो कंवल नीचो वट्ट, ठाठे ज-
रिठ दीवडो थट्ट ॥ एवड पडीठ नीले जाड, अवर किसो ठे सग्ग नि-
लाड ॥ १॥ इत्यादि गोपो सांजली बहुज खुशी थया, अने कहेवा लाग्या
के वृद्धवादि सर्वज्ञ ठे, अमने केवो मीठो, कानने सुखदायक तथा अ-
मारा योग्य उपदेश कयों सिद्धसेन तो काइ जाणतो नथी. गोपोनो नि-
र्णय सांजली सिद्धसेनजीए वृद्धवादिने कछुं हे जगवन् । तमे मने
दीक्षा आपी पोतानो शिष्य बनावो, कारण के मारी प्रतिज्ञा ठे के जो
गोपो मने हायों कहे तो हु हायो, अने तमारो शिष्य हुं वनु वृद्धवा-
दिए कछु के आ गोपोनी सज्जामा वाद विवाद शो ? ते प्रमाणेना वाद-
विवादथी हारजीत कहेवाय नहि तमे जगुपुर (जरुच) मां राजस-
जामा चालो, सज्जा समझ मारो तमारो वाद विवाद थरो सिद्धसेन-
जीए कछु के हु जले विद्वान् होउं, परतु अवसरनो जाण नथी, अव-
सरना ज्ञाता तमे ठो, तेथी मने हायों समजी दीक्षा आपो सिद्धसे-
नजीए पूर्वोक्त कहा ठतां वृद्धवादि आचार्य तेने राज्यसज्जामां विवाद
करवा सारु लइ आव्या राज्यसज्जा समझ विवाद थयो, तेमां सिद्ध-
सेनजीनो पराजय थयो, तेणे आचार्य पासे दीक्षा लीधी, गुरुए तेनुं ना-
म कुमुदचंद्र पाड्यु. पढी ज्यारे आचार्य पदवी आपी त्यारे फरी सि-
द्धसेन दिवाकर नाम राख्यु पढी वृद्धवादि तो अन्यत्र विहार करी ग-
या, अने सिद्धसेन दिवाकर अवंती (उज्जयिन) मा गया. उज्जयिननो
संघ सन्मुख आव्यो, अने सिद्धसेन दिवाकरने सर्वज्ञपुत्र एवु विरुद
आप्यु, एम विरुदावली घोलता अवंती नगरीना चोकमां आव्या ते
अमसरे विरुमादित्य राजा हाथी उपर चडेला सन्मुख आवता मळ्या.
राजाए सर्वज्ञपुत्र एवु विरुद सांजली तेनी परिक्षा वास्ते हाथी उपर
वेठा वेठांज मनथी तेमने नमस्कार कयों आचार्यें तत्काल धर्मलाज
कह्यो राजाये पुज्यु, वंदना कर्या विना आपे मने धर्मलाज केम
आप्यो ? शु धर्मलाज बहु सस्तो ठे ? आचार्यें कछु, आ धर्मलाज
कोड चिंतामणि रत्नोथी पण अधिक ठे, जे कोइ अमने वंदना करे ठे,

तेनेज अमे धर्मलाज कह्यो ठीये. वही एम पण नथी के तमे अमने वंदना नथी करी तमे पण पोताना मनथी वंदना करी ठे मनज सर्व कार्योंमां प्रधान ठे, ते कारणथी अमे धर्मलाज कह्यो ठे, अने तमोए पण मारी परिक्कावास्तेज मनथी नमस्कार करेल ठे. विक्रम राजाए तुष्टमान थइ हाथीथी नीचे उतरी सर्व संघनी समक्ष आचार्यने वंदना करी. एक क्रोड सोनामहोर जेट मुकी, आचार्ये सोनामहोर लीधी नही, कारण के तेउ त्यागी हुता. राजाये पण पाठी लीधी नहि. आखर आचार्यनी आज्ञाथी संघना रहस्थोये जीर्णोद्धारमां वापरी दीधी राजाना दफतरमां तो आ प्रमाणे लखेलुं ठे. श्लोक ॥ धर्मलाज इति प्रोक्ते, दूराडुद्धितपाणये ॥ सूरये सिद्धसेनाय, ददौ कोटि धराधिपः ॥ १ ॥ श्रीविक्रम राजानी सन्मुख सिद्धसेनद्विवाकरे एम पण कबुं हतु के ॥ गाथा ॥ पुण्णे वास सहस्ते, सयमि वरिसाण नव नवइ कलिय ॥ होइ कुमर नरिंदो, तुह विक्रमराय सारिठो ॥ १ ॥ अर्थ. पुण्य एवां एक हजार एकसो नवाण वषे, हे विक्रमराय तमारा जेवोज कुमारपाल नृप थशे अन्यदा सिद्धसेनजी चित्रकूटमां गया. चित्रकूटमां एक अति प्राचीन जिनमंदिर हतु, तेमां एक बहु मोटो स्थंज तेमना देखवामा आव्यो कोइने पुथुं के, आ स्थंज शानो ठे ? तेणे कबुं के पूर्वाचार्योये तेमां रहस्य पुस्तको मुकेलां ठे, आ स्थंज विविध ओषध द्रव्यनो वनेलो, वज्रनी जेम जलादिथी अजेय ठे कोइथी आ स्थंज खोली शकातो नथी. ते सांजली सिद्धसेनजीये ते स्थंजनी गध लइ प्रत्यौषधरस तेना उपर ठांटो, तेथी कमलनी जेम स्थंज खिली गयो. तेमां पुस्तक दीठां. तेमांथी एक पुस्तक लइ वांचतां प्रथम पत्रमां वे विद्या लखेलीप्राप्त थइ. एक सरसव विद्या, वीजी सुवर्णविद्या सरसव विद्यानुं ए वल हतु के कार्य आवी पडे तयारे मांत्रिक जेटला सरसव जलाशयमां नांखे, तेदला अस्वार वेतालीसे हथी-आरसहित बहार आवे, परदलनो जंग करी कार्य सिद्ध थयेथी अदृश्य थइ जाय. हेम विद्याथी कांइ पण मेहेनतविना शुरू हेम कोटि गमे ते धातुथी थइ शके. आ वने विद्या सिद्धसेनजीये सारी रीते लीधी उपरांत आगल वांचवा जाय ठे के स्थंज बंध थइ गयो, सर्व पुस्तको वचमां रही गयां, अने आकाशवाणी थइ के तुं आ पुस्तकोने वांचवाने योग्य नथी,

आगल बांचीश नहि, बांचीश तो तत्काल मरण पामीश सिद्धसेनजीये डरीने विचार कयों के वे विद्यामली तेपण सारुं थयु चित्रोडथी विहार करी सिद्धसेनजी पूर्व देशमां कुमारपुरमां गया, तेनो राजा देवपाल नामनो हतो, तेने प्रतिबोधि दृढ जैनधर्मी कयों राजा निरंतर सिद्धांत श्रवण करवा लाग्यो, एम केटलोएक काल व्यतीत थयो. एकदा राजा गुप्त रीते गुरुजी पासे आव्यो, आसुथी नेत्र जरी कहेवा लाग्यो के, हे जगवन् अमो बहुज पापी ठइये, तेथी आपनी अति उत्तम गोष्टीनो रस पी शकता नथी अमे बहुज सकटमा आवी पड्या ठीये आचार्यें पुव्युं, तमोनो शु संकट ठे ? राजाये कहुं, मारा बैरी राजाउं बहु ठे, तेउं एकत्र थइ मारु राज्य लइ लेवा चाहे ठे आचार्ये कहुं राजन् ! आकुल व्याकुल थाउं नहि, तमोनें हुं सहाय तुं, हवे तमारे शी चिता ठे ? राजा आहिंमतथी बहुज खुशी थयो, पठी आचार्यें राजाने पूर्वोक्त बने विद्याउं आपी समर्थ कयों ते विद्याउंथी परदल जग थइ गयु तेमनो सर्व सरंजाम लूटी लीधो राजा आचार्यनो परम जक्त थइ गयो आचार्य पण सुखमां पडी शिथिलाचारी थइ गया आ स्वरूप वृद्धवादिजीना सांजलवामां आव्युं. उपाश्रयना दरवाजा पासे उजा रही कहेवराव्यु के एक बुढो वादी आव्यो ठे सिद्धसेने बोलावी पोतानी सन्मुख वेसाड्या. वृद्धवादी पोतानु सर्व शरीर वस्त्रथी ढाकी बोल्या—“अण फुल्लियफुल्लमतोडहिं मारोवामोडिहिं मणु कुसुमेहिं ॥ अच्चि निरजणजीण, हिड हिकाइ वणेणवणु ॥ १ ॥ सिद्धसेनने विचार करता आनो अर्थ सुज्यो नहि, त्पारे विचारवा लाग्या के मारा गुरु तो नहि होय ? एमनी उक्तिनो माराथी अर्थ थइ शकतो नथी, एम वारी फरी जोयु तो गुरुने उलख्या. गुरुने पगे पडी वारवार क्रमा मागवा लाग्या, अने पद्यनो अर्थ पुठवा लाग्या वृद्धवादीजीए कहुं “अप्राप्त फल एवा फुलने तोड नहि, जावार्थ के आ योग कल्पवृक्ष ठे, जे योग रूप वृक्षना यम नियम तो मूल ठे, ध्यान रूप मोटुं थड जेनु ठे, समता, कवित्व, वक्तृत्व, यश, प्रताप, मारण, उच्चाटन, स्तंभन, वशीकरणादि सिद्धियो तेना पुष्प ठे, अने केवलज्ञान फल ठे हजी तो योगकल्पवृक्षने फुल्लोज लागेला ठे, ते केवलज्ञान रूप फलथी आगल फलशे, तेथी आ अप्राप्त फल, पुष्पने

शा वास्ते ओडे ठे ? तथा पांच महाव्रत रूप रोपा ठे, तेने मरोड नहि.
मनरूप पुष्पोथी निरंजन जिनराजने पूज, वनथी वन शुं जम्या करे
ठे ? राजसेवादि बूरा नीरस फल शुं प्राप्त करे ठे ? गुरुना उपदेशथी
सिद्धसेनजी शिक्षा पाम्या. राजाने पुठी गुरु साथे अन्यत्र विहार करी
गया, अने निविड चारित्र पालवा लाग्या, अनेक आचार्योंथी पूर्वोक्त
ज्ञान प्राप्त करुं बृद्धवादिनो स्वर्गवास थयो वाद एकदा सिद्धसेन-
जीए सर्व संघ एकठो करी कहुं के मारो विचार सर्व आगमोने सं-
स्कृत ज्ञापामां करी देवानो थयो ठे, श्री संघे कहुं, शुं तीर्थंकर, गणधर
संस्कृत जाणता न होता ? तेजए अर्ध मागधी ज्ञापामां आगमो शा वा-
स्ते कर्या ? आ प्रमाणे कहेवार्थी आपने पारांचिक नामनुं प्रायश्चित्त
आवे ठे, आप पोते विचारी द्यो ? अमे आपने शुं कहीए ? सिद्धसेने
विचार करी कहुं के हु मौन धरी वार वर्षनुं पारांचिक प्रायश्चित्त लइ
गुप्त रीते मुखवस्त्रिका, रजोहरणादि लिंग राखी, अवधूत रूप धारण
करी फरीश एम वोली गठनो त्याग करी नगरादिमां पर्यटन करवा
लाग्या वार वर्ष व्यतीत थये उज्जयिन नगरीमां महाकालना मंदि-
रमां शेषालिका पुष्पोथी रगेला वस्त्र पेहेरी सिद्धसेन आवी वेठा नम-
स्कार करता नथी, तेथी पूजारी प्रमुख लोकोए कहुं के तमे महादेवने
नमस्कार केम करता नथी ? सिद्धसेन बोलताज नथी एम लोकपर-
पराथी श्रवण करतां विक्रमादित्य पण त्यां आव्या, अने कहुं “ क्षीर
लिखिहो जिहो किमिति त्वया देवो न वंद्यते ” सिद्धसेनजीए कहुं हे
राजन् ! मारा नमस्कारथी तमारा देवनुं लिंग फाटी जशे, पठी तमोने
बहुज छु ख थशे, ते कारणथी हु नमस्कार करतो नथी. राजाए कहु,
लिंग फाटे तो फाटवा द्यो, परंतु तमे नमस्कार करो तत्काल सिद्धसेन
पद्मासने बेसी कहेवा लाग्या, सांजलो ! पठी प्रथम द्वात्रिंशिकाथी देवनु
स्तवन करवा लाग्या, यथा ॥ स्वयंभुवं भूतसहस्रनेत्र, मनेक मेकाक्षर
ज्ञावलिंगं ॥ अव्यक्त मव्याहृत विश्वलोक, मनादि मध्यांतम पुण्य पापं
॥ १ ॥ इत्यादि प्रथमज श्लोक बोलवार्थी लिंगमाथी धुमाडा निकलवा
लाग्या, एटले लोको बोलवा लाग्या के शिवजीनुं त्रीजुं नेत्र खुद्व्यु ठे,
हमणांज आ जिहुकने नेत्रना अग्निथी जडम करी देशे तत्काल बिज-

लीनां तेजनी जेवो तडतडात करतो प्रथम अग्नि निकळ्यो, पठी श्री पार्श्वनाथजीनु विंव प्रगट थयु, एटले वादी सिद्धसेनजीए कढ्याणमंदिरादि स्तवनो करी क्रमा मार्गी विक्रमादित्य बोलवा लाग्या के हे जगवन् आ अदृष्ट पूर्व आश्चर्य शुं बताव्यु ? आ नवा देव कोण ठे ? वली आ प्रगट शा वास्ते थया ? एम पुठतां सिद्धसेन सूरिए अवंती-सुकमाल तथा तेना पुत्र महाकाल सवधी अने ब्राह्मणोए कालानुसारे वल पामी मूर्ति नीचे दवावी शिवलिंग स्थापन करी देवासंवधी सर्व वृत्तांत कळो वली कळुं के शासन देवताए मारी स्तुतिथी शिवलिंग फाडीने वचमार्थी आ प्रतिमा प्रगट करी ठे हवे तमे सत्य असत्यनो निर्णय करो विक्रमादित्य आ कार्यथी संतोप पामी देवनी समक्ष गुरु-मुखथी धार व्रत ग्रहण करता हवा, अने मंदिरना खर्च वास्ते एकसो गाम आपता हवा, तथा सिद्धसेन महाराजनी बहु प्रशसा करी पोताना स्थाने गया वादींइ सिद्धसेनने संघे अति तुष्टमान थइ संघमां ली-धा, अने आचार्य पदवी पूर्वनी जेम आपी

एकदा प्रस्तावे सिद्धसेन दिवाकर विहार करतां मालव देशना ऊं-कार नगरमां गया नगरना जक्त श्रावकोए आचार्यने विनंति करी के, हे जगवन् आ नगरनी समीप एक गाम हतु तेमां सुदर नामनो राज-पुत्र गामनो अधिपति हतो तेने वे स्त्रीउं हती एक स्त्रीने प्रथम पुत्री जन्मी ते पुत्रीवाली स्त्रीए विचार कयों के मारी शोकने पुत्र न थाय तो सारु पुत्र थशे तो ते पतिने बल्लज थशे, तेथी दाइ (सुयाणी) ने मली अवसरनो लाज लइ पोतानी शोकना जन्मेला पुत्रने वहार फेकावी दीधो, अने तत्कालनी मरेली पुत्री तेनी पासे मुकी दीधी जे पुत्रने ब-हार फेकी दीधो हतो, तेने कुलदेवीए गायत्रु रूप करी उठेयों ज्यारे ते आठ वर्षनो थयो त्यारे ओकार नगरना शिवमंदिरना अधिकारी जरटे तेने देख्यो, अने तेने पोतानो चेलो बनाव्यो एकदा प्रस्तावे कान्यकु-ब्ज देशनो राजा चक्षुस्थ हतो, ते दिग्विजय करवावास्ते पडाव नाखी रह्यो हतो, रात्रिमा नानाचेलाने जिवजक्त व्यतर देवताए कळुं के शेष जोग राजाने आपजे, जेथी तेनी आंखो सारी थशे तेणे तेम कर्माथी राजानी आंख सारी थइ गइ राजाए एकसो गाम मंदिरना खर्च

वास्ते आप्यां अने आ मोटुं शिवमंदिर पण तेणेज बंधाव्युं. अमने आ नगरना मिथ्यादृष्टिं बलवान होवार्थी जिनमंदिर वनाववा देता नथी, तेथी आपने विनंति करीये ठीये के आ मंदिरथी अधिक अमारु मंदिर आ नगरमां वने तोज अमोने संतोष थाय. आप सर्व वाचतमां समर्थ ठो. तेउंनी विनंति ध्यानमां लइ वादीइ अवंती नगरमां आव्या. विक्रमादित्यना मेहेल पासे आवी दरवानना मुखथी राजाने कहेवराव्युं— “दिद-
 ह्नु जिंदुरायातस्तिष्ठति द्वारिवारितः ॥ हस्तन्यस्त चतुःश्लोक, उतागच्छ-
 तुगच्छतु ॥ १ ॥ ते श्लोक सांजली विक्रमादित्ये श्लोक तेना उत्तरमां लखी मोकल्यो. “दत्तानि दश लक्षाणि, शासनानि चतुर्दश ॥ हस्तन्यस्तचतुः-
 श्लोकः, उतागच्छतु गच्छतु ॥ २ ॥ ते श्लोक वांची आ चार्ये कहेवराव्युं के जिह्नु आपने मलवा चाहे ठे. धन लेता नथी. राजाये तेमने सन्मुख बोलाव्या, अने पिठान थइ एटले आदर सत्कार करी कहेवा लाग्या के गुरुजी बहु दिवसे दर्शननो लाज आप्यो. आचार्ये कळुं धर्मकार्योमां लागवार्थी बहु दिवसो व्यतीत थया, चिरकाळे आववुं थयु. आ चार श्लोको श्रवण करो यथा ॥ अपूर्वेयं धनुर्विद्या, जवता शिक्षिता कुतः ॥ मार्गणौघः समन्येति, गुणोयातिदिगन्तरे ॥ १ ॥ सरस्वती स्थिता वक्त्रे, लक्ष्मी करसरोरुहे ॥ कीर्तिः किं कुपिता राजन्, येन देशांतरंगता ॥ २ ॥ कीर्ति स्तेजातजाड्येव चतुरंजोधिमज्जनात् ॥ आतपाय धरानाथ, गता मार्चंडमंडलं ॥ ३ ॥ सर्वदा सर्वदोसीति, मिथ्यासंस्तूयसे जनैः ॥ नारयोलेजिरे पृष्ठं, नवद्व.प-
 रयोपित ॥ ४ ॥ आ चार श्लोको सांजली राजा अत्यंत खुशी थया गुरुने विनंति करवा लाग्या के, मारा राज्यमां जे कांइ सारजूत होय ते मागो, हुं आपने अर्पण करुं. आचार्ये कळुं, मारे तो कांइ पण चाहना नथी, प-
 रंतु उँकार नगरमां चतुर्द्वारि जैनमंदिर शिवमंदिरथी श्रेष्ठ तथा उंचुं व-
 नावो, अने प्रतिष्ठा पण करावो; राजाये गुरुना फरमान मुजब कर्तुं जैन-
 मतनी प्रजावना देखी श्री संघ अति संतुष्ट थयो. इत्यादि अनेक प्रकारे जैनधर्मनी प्रजावना करी दक्षिण देशमां प्रतिष्ठान पुरमां जइ ते अनशन करी देवलोक प्राप्त करता हवा. त्यांथी सधे एक जट्टने सिद्धसेन सूरिना खबर आपवा तेमना गछ पासे मोकल्यो. जट्टे सूरियोनी सजामा जइ अर्थ श्लोक कह्यो, अने वारंवार ते अर्थ श्लोकज बोलवा लाग्यो. यथा ॥

स्फुरति वादिखद्योतः, सांप्रतं दक्षिणापथे ॥ ज्यारे वारंवार आ अर्थ श्लोक सिद्धसेनजीनी वेहेन एक साध्वी हुता, तेमणे सांजळ्यो, ल्यारे सिद्ध सारस्वत मंत्रथी वाकीनो अर्थ श्लोक तेमणे पुर्ण कर्यो. यथा ॥ नूनमस्तं गतोवादी, सिद्धसेनोदिवाकरः ॥ १ ॥ पठी ते जेहे सर्व वृत्तांत कह्यो. सघने अत्यंत शोक थयो ॥ इति सिद्धसेन दिवाकर संबंध

सुहृस्ति आचार्य त्रीश वर्ष गृहस्थावास, चोवीस वर्ष व्रतपर्याय, ठे-तालीस वर्ष युगप्रधान पदवी, सर्वायु एकसो वर्षनु जोगवी, श्री महावीर पठी (१९१) वर्ष पठी स्वर्गे गया.

ए श्री सुहृस्ति सूरिनी पाट उपर श्रीसुस्थित सूरि तथा सुप्रतिवर्द्ध सूरि नामना वे शिष्यो वेठा तेजये क्रोडो वार सूरि मंत्रनो जाप कर्यो, तेथी गष्ठनु नाम कोटिक श्री संघे रारयुं सुधर्मस्वामिथी आठ पाट सुधी तो अणगार, निर्यथ गष्ठ नाम हुतु वीजु कोटिक नाम थयुं

१० श्री सुस्थित सूरिनी पाट उपर श्री इन्द्रविजय सूरि थया. आ अवसरमां श्री महावीरथी (४५३) वर्ष पठी गर्दजिह्वा राजानो उच्छेद करनार बीजा कालिकाचार्य थया, तेनी कथा कल्पसूत्रमां कथन करेली ठे वली श्री महावीरथी (४५३) वर्ष पठी भृगुकष्ठ (जरुच) मा श्री आर्य खपुटाचार्य विद्याचक्रवर्ती थया तेनो प्रवध श्री प्रवधचितामणि ग्रथ, तथा हारिजिह्वा आवश्यकनी टीकाथी जाणवो वली प्रज्ञावक चरित्रमा एम लख्युं ठे के, श्रीमहावीरथी (४७४) वर्ष पठी श्री खपुटाचार्य तथा (४६४) (४६७) वर्ष पठी आर्यमंगु, वृद्धवादि, पादालित, तथा सिद्धसेन दिवाकर थया जे सिद्धसेन दिवाकरे विक्रमादित्यने जैनधर्मी कर्या ते विक्रमादित्य श्रीमहावीरथी (४७०) वर्ष थया ते वर्ष आ प्रमाणे थया जे रात्रिये श्री महावीरस्वामि निर्वाण पाम्या, ते दिवसे अवंती नगरीमा पालक नामना राजानो राज्याभिषेक थयो. आ पालक चंद्रप्रद्योतनो पौत्र हुतो तेनु राज्य (६०) साठ वर्ष रळु तेनी पठी श्रेणिकनो पुत्र कोणिक अने कोणिकनो पुत्र उदायी, ज्यारे पुत्रविना मरण पाम्यो, ल्यारे तेनी गादी उपर नद नामनो नाइ वेठो तेनी गादी उपर सर्वे नंद नामना नव राजा थया तेनु राज्य (१५५) वर्ष सुधी रळु नवमा नंदनी गादी उपर मौर्यवंशी चंद्रगुप्त राजा थयो तेनो पुत्र विष्णुसार, तेनो पुत्र

અશોક, અશોકનો પુત્ર કુણાલ, અને કુણાલનો પુત્ર સંપ્રતિ મહારાજ થયો. મૌર્યવંશજોનું સર્વ રાજ્ય (૧૦૦) વર્ષ સુધી રહ્યું. પૂર્વોક્ત સર્વ રાજા પ્રાયઃ જૈનધર્મી હતા. તેડની પઠી ત્રીશ વર્ષ સુધી પુષ્પમિત્ર રાજાનું રાજ્ય રહ્યું. ત્યાર વાઢ વલમિત્ર, જાનુમિત્ર, આ વંને રાજાડયે (૬૦) વર્ષ સુધી રાજ્ય કર્યું. ત્યાર પઠી નન્નવાહન રાજાડે (૪૦) વર્ષ સુધી રાજ્ય કર્યું. ત્યાર પઠી ગર્દજિલ્લનુ રાજ્ય (૧૩) વર્ષ રહ્યું વાઢ ચાર વર્ષ શકોનું રાજ્ય રહ્યું. પઠી શકોનો વિક્રમાદિત્યે પરાજય કરી પોતાનું રાજ્ય સ્થાપન કર્યું. આ સર્વ મલી (૪૭૦) વર્ષો થયાં.

શ્રી ઇંદ્રદિન્નસૂરિની પાટ ડપર શ્રી દિન્નસૂરિ વેઠા ૧૨ શ્રીદિન્નસૂરિની પાટ ડપર શ્રી સિંહગિરિ સૂરિ વેઠા ૧૩ સિંહગિરિજીની પાટ ડપર શ્રી વજ્રસ્વામિ વેઠા શ્રી વજ્રસ્વામિ વાઢ્યાવસ્થાથી જાતિસ્મરણ જ્ઞાનવાલા હતા. તેડને આકાશગામિની વિદ્યા પળ હતી. તેડયે વીજા વાર વર્ષો ડુકાલમાં સંઘનું રક્ષણ કર્યું, વલી ઢક્ષિણમાં વૌડ્ઢોના રાજ્યમાં શ્રી જિનેંડ્ર પૂજાવાસ્તે પુષ્પો પળ તેમળે લાવી આપ્યાં, અને વૌડ્ઢરાજાને જૈનમતી વનાવ્યો. વજ્રસ્વામી ઢશ પૂર્વધર હતા, જેનાથી શ્રી વજ્રશાલા ઉત્પન્ન થઈ. તેમનો પ્રવંધ આવશ્યક વૃત્તિથી જાણવો. શ્રીવજ્રસ્વામિ શ્રીમહાવીર પઠી ચારસો ઠઢું વરસે વિક્રમાદિત્યના સંવત ૨૬ માં જન્મ્યા આઠ વર્ષ ઢરમાં રહ્યા ચમાલીશ વર્ષ સાધુ પર્યાય, અને ઠત્રીસ વર્ષ યુગપ્રધાન પઢવી, સર્વાયુ અઠાશી વર્ષનું જોગવી સ્વર્ગે ગયા. આ આચાર્યના સમયમાં જાવડશાહ શેઠે શ્રી શત્રુજય તીર્થ ડપર સંવત (૧૦૦) માં તેરમો ડડ્ઢાર કર્યો. તે વખતે શ્રી વજ્રસ્વામિયે પ્રતિષ્ઠા કરી. શ્રી વજ્રસ્વામિ શ્રીમહાવીરસ્વામિ પઠી (૫૦૪) વર્ષે સ્વર્ગે ગયા. શ્રી વજ્રસ્વામિના સમયમાં ઢશમું પૂર્વ, ચોથું સંહનન અને ચોથુ સંસ્થાન વ્યવસ્થેઢ ગયા. શ્રી સુહસ્તિ સૂરિ આઠમાં અને શ્રી વજ્રસ્વામિ તેરમાં, તેડની પાટની વચમાં વીજી પટાવલીડમાં ૧ શ્રીગુણસુંઢર સૂરિ, ૨ શ્રી કાલિકાચાર્ય, ૩ શ્રી સ્કધિલાચાર્ય, ૪ શ્રી રેવતમિત્રસૂરિ, ૫ શ્રીધર્મ સૂરિ, ૬ શ્રી જડ્ઢુષ્ઠાચાર્ય, આ સાત અનુક્રમે યુગ પ્રધાન આચાર્યો થયા. વલી શ્રી મહાવીરથી (૫૩૩) વર્ષ પઠી શ્રી આર્યરક્તિસૂરિયે સર્વ શાસ્ત્રોના અનયોગ પ્રથક પ્રથક કઢી ઢીધા. આ પ્રવંધ આવશ્યકવૃત્તિથી

जाणवो श्री महावीररथी (५४८) मे वपे त्रैराशिमत्तने जीतनारा श्रीगुप्त-
सूरि थया तेमनो प्रवध श्री उत्तराध्ययननी वृत्ति तथा विशेषावश्यक
सूत्ररथी जाणवो. जेणे त्रैराशि मत्त प्रगट कयों, तेनुं नाम रोहगुप्त हतु, ते
श्रीगुप्त सूरिनो चेलो हतो तेनु उलुक गोत्र हतु. ज्यारे रोहगुप्त गुरुनी
साथे वादमां पराजय पाम्यो, अने कदाग्रह न ठोड्यो, त्यारे अतरजीका
नगरीना वलश्रीराजाये तेने राज्य बहार कयों ते रोहगुप्ते कणाद नामनो
शिष्य कयों, अने तेने १ डव्य, २ गुण, ३ कर्म, ४ सामान्य, ५ विशेष,
६ समवाय, आठ पदार्थोंनुं स्वरूप बताव्यु, पठी कणादे वैशेषिक सूत्र
बनाव्यां त्यारथी वैशेषिक मत चाढ्यो

१४ श्रीवज्रस्वामिनी पाट उपर चौदमा श्री वज्रसेन सूरि वेठा ते-
उं डुकालमा श्री वज्रस्वामिना आदेशरथी सोपारक पत्तनमां गया. ते न-
गरमां जीनदत्त नामना शेठना घरमां इश्वरी नामनी तेनी पत्नीए लाख
रुपैआ खरची एक अन्ननी हांडी रांधवा चडावी हती, तेमां जेर नांखवा
जती हती, कारण के, तेउंये धायुं के अन्न तो मलतुं नथी, अने डुकाल
मटवानो नथी, जेथी जेर खाइ घरना सर्व आदमीउंये भरवानो निश्चय
कयों हतो, ते अवसरे श्री वज्रसेन सूरि ते स्थले आवी पहुँच्या तेउंने
तेमणे कछुं के तमे जेर खाउं नही, आवती काले सुकाल थइ जशे
ते उपरथी तेउंये जेर खाधुं नहि श्री गुरुना वचन मुजब सुकाल थयो,
अने शेठना चारे पुत्रोये दीक्षा लीधी तेउंना नाम. १ नागेड, २ चड,
३ निवृत्त, ४ विद्याधर ते चारेथी स्वस्व नामना चार कुल थयां श्रीवज्र-
सेन सूरि नव वर्ष सुधी गृहवासमां रखा (११६) वर्ष सुधी साधुपर्याय
अने त्रण वर्ष युगप्रधान पदवी, सर्वायु (१२८) वर्षनु जोगवी, श्रीमहा-
वीररथी (६२०) वर्ष पठी खगें गया श्रीवज्रस्वामी अने श्रीवज्रसेनसूरिनी
वचमां श्रीआर्यरक्षितसूरि तथा श्रीडुर्वल्लिका पुष्पसूरि, आ वे युग प्रधानो
थया श्री महावीररथी (५८४) वर्ष पठी सातमो निन्हव थयो, तथा श्री
महावीररथी (६०९) वर्ष पठी श्रीकृष्ण सूरिनो शिष्य शिवभूति नामनो हतो,
तेणे दिगवर मत चलाव्यो ते अधिकार श्रीविशेषावश्यकादिथी जाणवो.

१५ श्री वज्रसेन सूरिनी पाट उपर श्री चड सूरि वेठा तेमना नाम-
धी गछनु नाम पण चड गछ थयुं १६ श्री चडसूरिनी पाट उपर श्री

સામંતજડસૂરિ થયા. તેડું પૂર્વગત શ્રુતના જ્ઞાતા હતા. તેડું વૈરાગ્યરંગથી રંગાયા હતા, અને જંગલોમાં રહેતા હતા, તેથી લોકોએ ચંડ ગઢનું નામ વનવાસી ગઢ રાખ્યું. ૧૭ શ્રી સામંતજડ સૂરિની પાટ ઉપર શ્રીવૃદ્ધ દેવસૂરિ થયા. તથા શ્રી મહાવીરથી (૫૬૫) વર્ષ પછી કોરંટ નગરના નાહડ નામના મંત્રીએ, સલ્પુરમાં જીનમંદિર વધાવ્યું, તેમાં શ્રી મહાવીર સ્વામિની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા શ્રી જક્કક સૂરિએ કરી. તે પ્રતિમા “ જયત વીર સચ્ચરિમંડળ ” કહેવાય છે. ૧૮ શ્રી વૃદ્ધદેવ સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી પ્રયોતન સૂરિ થયા.

૧૯ શ્રી પ્રયોતન સૂરિની પાટ ઉપર શ્રીમાનદેવ સૂરિ થયા. તેમના સૂરિપદસ્થાપનાવસરે વને સ્કંધો ઉપર સરસ્વતી અને લક્ષ્મી સાક્ષાત્ દેખી આ મહાન્ પુરુષ ચારિત્રથી ઋષ્ટ થઈ જશે, એવા વિચારથી ચિન્નચિત્તવાલા ગુરુને દેખી, તેમણે ગુરુની પાસે એવો નિયમ કયો કે, જક્તિવાલા ગૃહસ્થના ઘરની જિજ્ઞાસે લેવી નહીં, તથા હુધ, દહીં, ઇત્યાદિ ઠયે વિગયનો ત્યાગ કર્યો. તેમના આ પ્રમાણે તપના પ્રજાવથી નડોલપુરમાં (પાલીની પાસેના ગામમાં) ૧ પદ્મા, ૨ જયા, ૩ વિજયા, ૪ અપરાજીતા, આ ચાર દેવીડે તેમની સેવા કરતી હતી. તે દેખી કેટલાએક મૂર્ખ લોકો કહેવા લાગ્યા કે આ આચાર્ય સ્ત્રીસંગ કેમ કરે છે ? તે પ્રમાણે બોલનારાડને તે દેવીડે શિક્ષા કરી. તેમના સમયમાં તિક્કિલા (ગજની) નગરીમાં વહુ શ્રાવકો હતા, તેડમાં મરકીનો ઉપડવ થવાથી, તેડની શાંતિવાસ્તે શ્રીમાનદેવ સૂરિએ નડોલપુરથી શાંતિસ્તોત્ર વનાવી મોકલ્યું.

શ્રીમાનદેવ સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી માનતુગ સૂરિ ગયા. તેમણે જક્કામર સ્તવનની રચના કરી વાળ અને મયુર જેવા પહિતોની વિદ્યાથી ચમત્કાર પામેલા વૃદ્ધ જોજ રાજાને પ્રતિબોધ્યો; તથા જયહર સ્તવન રચી નાગરાજાને વશ કર્યો. વહી જક્તિજર ઇત્યાદિ સ્તવનોની પણ તેમણે રચના કરેલી છે. પ્રજાવક ચરિત્રમાં પ્રથમ શ્રીમાનતુગ સૂરિનું ચરિત્ર વર્ણવેલ છે, અને પછી દેવસૂરિના શિષ્ય પ્રયોતન સૂરિ, અને તેમના શિષ્ય શ્રી માનદેવ સૂરિનો પ્રવધ લખેલ છે, પરંતુ તેથી શંકા ન કરવી, કારણ કે પ્રજાવક ચરિત્રમાં વીજા પણ કેટલાએક પ્રવંધો આગલ પાછલ કથન કરેલ છે.

૨૧ શ્રી માનતુંગ સૂરિની પાટ ઉપર શ્રીવીરસૂરિ થયા. શ્રીવીર સૂરિયે શ્રી મહાવીર પઠી (૭૭૦) વર્ષો પઠી નાગપુરમાં શ્રી નમિનાથ અહંતની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી ॥ યદુક્ત ॥ નાગપુરે નમિજવન, પ્રતિષ્ઠયા મહિત સૌનામ્ય. ॥ અજવદ્ધીરાચાર્ય, હિજિ. શૈલે સાધિકૈ રાઙ્ગ. ॥ ૧ ॥

૨૨ શ્રીવીર સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી જયદેવસૂરિ વેઠા (૨૩) શ્રીજય-
દેવસૂરિની પાટ ઉપર શ્રી દેવાનંદ સૂરિ વેઠા. આ અવસરમાં શ્રી મહા-
વીરથી (૮૪૫) વર્ષ પઠી વલ્લજી નગરી ઝુટી, તથા (૮૮૨) વર્ષ પઠી
ચૈત્યેસ્થિતિ, તથા (૮૮૬) વર્ષ પઠી વ્રહ્મ દ્વિપિકા (૨૪) શ્રી દેવાનંદ
સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી વિક્રમસૂરિ વેઠા. (૨૫) શ્રીવિક્રમ સૂરિની પાટ
ઉપર શ્રી નરસિંહ સૂરિ વેઠા યત ॥ નરસિંહ સૂરિરાસી, દત્તોઽલિલગ્રંથ-
પારગોચેન ॥ યદ્દો નરસિંહ પુરે, માંસરતિસ્ત્યાજીતાસ્ત્રગિરા ॥૧॥ (૨૫)
શ્રી નરસિંહ સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી સમુદ્રસૂરિ વેઠા, યત ॥ વસંતતિલ-
કાવૃત્તમ્ ॥ લોમીણ રાજકુલજોપિ સમુદ્રસૂરિ, ગંઢ શશામ કિલ ચ પ્ર-
વણ. પ્રમાણી ॥ જીત્વા તદાક્ષપનકાન્ સ્વવશ વિતેને, નાગદ્વદે જુજગ-
નાથ નમસ્ય તીર્થમ્ ॥ ૧ ॥ (૨૭) શ્રી સમુદ્ર સૂરિની પાટ ઉપર શ્રીમા-
નદેવ સૂરિ થયા યતઃ ॥ વસંતતિલકા વૃત્તમ્ ॥ વિદ્યા સમુદ્ર હરિજઙ્ગ
મુર્નોઽમિત્ર, સૂરિ વૈજ્ઞવ પુનરેવહિ માનદેવઃ ॥ માંઘાત્ પ્રયાતમપિયોનઘ
સૂરિ મંત્ર, લેજેવિકા મુલગિરા તપસોઽજાયતે ॥ ૧ ॥ શ્રીમહાવીરથી એક
હજાર વર્ષ પઠી સત્યમિત્ર આચાર્યની સાથે પૂર્વનો વ્યવહેદ થયો શ્રીવ-
જ્જસેનસૂરિ અને સત્યમિત્ર આચાર્યની વચ્ચે ૧ શ્રી નાગહસ્તિ, ૨ શ્રીરે-
વતીમિત્ર, ૩ વ્રહ્મદ્વીપ, ૪ નાગાર્જુન, ૫ ચૂતદિગ્ધ, ૬ શ્રી કાલકસૂરિ,
આ ૮ યુગપ્રધાન અનુક્રમે થયા યુગપ્રધાનો મધ્યેના સુધર્મે ઇદ્રથી વં-
દાયેલા અને પ્રથમાંતુ યોગ સૂત્રોના સૂત્રધાર કટપ શ્રી કાલિકાચાર્યે શ્રી
મહાવીરથી (૯૯૩) વર્ષ પઠી પાંચમથી ચોથની સવત્સરી કરી, અને શ્રી
મહાવીરથી (૧૦૫૫) વર્ષ પઠી અને વિક્રમાદિત્યથી (૫૮૫) વર્ષ પઠી
યાકિની સાધવીના ધર્મેપુત્ર શ્રીહરિજઙ્ગ સૂરિ સ્વર્ગવાસ પામ્યા, તથા
(૧૧૧૫) વર્ષ પઠી શ્રી જીનજઙ્ગણિ યુગપ્રધાન થયા. આ જીનજઙ્ગ-
ણિ ધ્યાનશતકના કર્તા, હરિજઙ્ગ સૂરિના ગ્રંથ ઉપર ટીકા કરનાર
હોવાથી વીજા જીનજઙ્ગ ઠે, આ કથન પટાવલિમા ઠે, પરંતુ શ્રી જીન-

जङ्गणिक्रमाश्रमणं आयुज्य (१०४) , वर्षेणुं हतुं, ते कारणशी जो हरिजङ्ग सूरिना वखतमां विद्यामान होय तोपण विरोध नथी.

१८ श्रीमान देवसूरिनी पाट उपर श्री विबुधप्रजसूरि थया. (१९) श्रीविबुध प्रजसूरिनी पाट उपर श्री जयानंद सूरि थया. (३०) श्री जयानंद सूरिनी पाट उपर श्रीरविप्रजसूरि थया, तेमणे श्री महावीर पठी (११७०) वर्षे नडोल नगरमां श्री नेमिनाथ जगवाननी प्रतिष्ठा करी. श्रीमहावीर पठी (११९०) वर्षे उमास्वाति युगप्रधान थया. (३१) श्री रविप्रजसूरिनी पाट उपर श्री यशोदेव सूरि थया. श्री महावीरशी (११७१) वर्षे पठी अने विक्रम संवत (८०१) मां वनराज, चावडा वंशना राजाये गुजरातमां अणहिलपुर पाटण वसाव्युं; वनराज जैन मतानुसारी राजा हतो. विक्रम संवत ८०० ना जादरवासुद त्रीजने दिवसे वप्प-जट्ट आचार्यनो जन्म थयो, जेणे ग्वाळियरना आम नामना राजाने जैनी वनाव्यो. तेनुं चरित्र प्रबंध चित्तामणि ग्रंथशी जाणुं.

३१ श्री यशोदेव सूरिनी पाट उपर श्री प्रद्युम्नसूरि थया. (३३) श्री प्रद्युम्नसूरिनी पाट उपर श्रीमान देवसूरि थया, जेमणे उपधान वाच्य ग्रंथनी रचना करी (३४) श्री मानदेव सूरिनी पाट उपर श्रीविमलचंद्र सूरि थया. (३५) श्रीविमलचंद्रसूरिनी पाट उपर श्री उद्योतन सूरि थया श्रीउद्योतन सूरि अर्बुदाचल (आबु) पर्वत उपर यात्रा करवा आव्या. त्यां टेली गाम नजीक मोटावड वृद्धानी ठायामां वेसी, पोतानी पाटनी वृद्धि थवा वास्ते सारु मुहूर्त देखी श्री महावीरशी (१४६४) वर्षे पठी अने विक्रम संवत (९९४) वर्षे पठी पोतानी पाट उपर श्री सर्व-देव प्रमुख आठ आचार्यनी स्थापना करी, केटलाएक मात्र सर्वदेव सूरिनी स्थापना करी एम कथन करे ते मोटा वडवृद्ध नीचे सूरि पदवी देवाशी वनवासी गठनुं नाम वडगठ पांचमु थयुं “प्रधान शिष्य सं-तत्या, ज्ञानादि गुणैः प्रधान चरितैश्च वृद्धत्वाद्बृहज्ज इत्यपि”

३५ श्री उद्योतन सूरिनी पाट उपर श्री सर्वदेवसूरि थया; केटला-एक श्री प्रद्युम्नसूरि तथा उपधान ग्रंथ कर्ता श्रीमान देवसूरि आ वने आचार्योने पट्टधर मानता नथी तेउना अजिप्राय प्रमाणे श्री सर्व-देवसूरि चोत्रीसमी पाट उपर थया. श्री सर्व देवसूरि गौतमस्वामिनी

जेम सुशिष्य लब्धिमान हता तेमणे विक्रम संवत (१०१०) पठी राम-
सैन्य पुरमां श्रीरीपञ्जदेव जगवाननी तथा श्रीचंद्रप्रज स्वामिनी प्रतिष्ठा
करी, अने चद्रावतीमां कुकण मंत्रीने प्रतिवोधी दीक्षा आपी. तेमणे चं-
द्रावतीमां जैनमंदिर वधाव्यु हतुं. विक्रम संवत (१०१९) वर्षे पठी ध-
नपाल पडिते देशी नाममाखानी रचना करी, तथा विक्रम संवत (१०९५)
वर्षे पठी थिरापड्डीय गद्यमां वादी वैताल श्रीशांतिसूरि थया, तेमणे श्री
उत्तराध्ययन उपर टीका करी.

३९ श्री सर्वदेवसूरिनी पाट उपर श्रीदेवसूरि थया, तेमने रूपश्री एवं
राजाये विरुद आप्यु. (३७) श्री देवसूरिनी पाट उपर वीजा श्री सर्व-
देवसूरि थया जेमणे यशोज्ञ तथा नेमिचंद्र प्रमुख आठ आचार्योंने
आचार्य पदवी आपी श्री महावीरथी (१४९६) वर्षे पठी 'तद्धितानु
नाम गजनी राखवामां आव्यु. (३९) श्री सर्व देवसूरिनी पाट उपर
श्री यशोज्ञसूरि तथा नेमिचंद्रसूरि वने गुरु ज्ञाष्ट वेठा. विक्रम संवत
(११३५) पठी तथा अन्य कथन मुजब (११३९) वर्षे पठी नवांगीवृत्ति
करनारा श्रीअजयदेवसूरि महाराज स्वर्गवास पाभ्या, अने कूर्चपुर गड्डी
चैत्यवासी जीनेश्वरसूरिना शिष्य श्री जीनवह्वज सूरिये चित्रकूटमां श्री
महावीर स्वामिना ठ कल्याणकनी प्ररुपणा करी

४० श्री यशोज्ञसूरि तथा श्री नेमिचंद्रसूरिनी पाट उपर श्रीमुनि-
चंद्रसूरि थया, जेठये यावत् जीव मात्र सौवीर पाणी पीवानु राखी, सर्व
विगयनो त्याग कयों. वढी तेठये श्रीहरिचंद्रसूरिकृत अनेकांतजयपता-
का प्रमुख अनेक ग्रंथोनी पजीका करी, तथा उपदेशवृत्ति, योगविद्रुवृत्ति
प्रमुख अनेक वृत्तिठनी रचना करवाथी जगत्मां तार्किक शिरोमणि एवा
विरुदथी प्रसिद्ध थया आ आचार्य महा वैरागपवान् निस्पृही थया. वि-
क्रम संवत (११५९) वर्षे पठी चंद्रप्रजथी पौर्णिमीयक सतोत्पत्ति थइ
चंद्रप्रजने प्रतिवोधवावास्ते श्रीमुनिचंद्रसूरिये पाक्षिक सप्ततिकानी रचना
करी श्रीमुनिचंद्रसूरिना शिष्य वादी श्री अजीतदेवसूरि तथा देवसूरि-
प्रमुख थया श्री अजीतदेवसूरिये अणहिलपुर पाटणमा श्री सिद्ध-
राज जयसिंह राजानी सजामा अनेक विद्वानो साथे वाद करी चोरासी
वादथी सर्व वादीठने पराजय पमाड्या ते प्रसंगे दिगवर मतना चक्रवर्ती,

श्रीकुमुदचंद्र आचार्यने पण वादमांजीती लीधा, अने दिगंबरोनो पाटणमां प्रवेश बध कराव्यो आ विना अत्यारसुधी प्रसिद्ध ठे. तेजये विक्रम संवत (११०४) मां फलवर्द्धि ग्राममां चैत्यविंवोनी प्रतिष्ठा करी, तथा आरासणामां श्रीनेमिनाथनी प्रतिष्ठा करी. तेजए (८४०००) चोरासी हजार श्लोक प्रमाण स्याद्वाद रत्नाकर नामना ग्रथनी रचना करी, अने तेमनाथी मोटा नामांकित चोवीश आचार्योंनी शाखा थइ तेजोनो जन्म संवत (११३४) दीक्षा संवत (११५२) सूरिपद संवत (११७४) मा प्राप्त थयुं. संवत (११२०) आवण कृष्ण सप्तमी गुरुवारनारोज तेमनो स्वर्गवास थयो. तेमना समयमां श्री देवचंद्रसूरिना शिष्य त्रण क्रोड ग्रथना कर्त्ता, कलिकालमां सर्वज्ञ विरुद धारक, पाटणना कुमारपालना प्रतिबोधक, सवालक श्लोक प्रमाण पंचांग व्याकरणना कर्त्ता श्री हेमचंद्रसूरि विद्यासमुद्र थया, तेमनो विक्रम संवत (११४५) मां जन्म, संवत (११५०) दीक्षा, संवत (११६६) मां सूरि पद अने संवत (११७९) मां स्वर्गवास थयो. तेमनुं संपूर्ण चरित्र श्री प्रबंधचिंतामणि तथा श्रीकुमारपालचरित्रथी जाणवु

श्रीमुनिचंद्र सूरिनी पाट उपर श्री अजीतदेवसूरि थया. तेमना समयमां संवत (११०४) मां खरतरोत्पत्ति, तथा संवत (११३३) मां आंचलिक मतोत्पत्ति, तथा संवत (११३६) मां सार्द्धपौर्णिमीयक मतोत्पत्ति, तथा संवत (११५०) मां आगमिक मतोत्पत्ति थइ. श्रीवीर जगवानथी (१६९२) वर्षे वागजट मंत्रीए श्री शत्रुंजय तीर्थ उपर चौदसो उद्धार कराव्यो ते प्रसंगे साडा त्रण क्रोड रुपीआनो व्यय कयों.

४२ श्री अजित देवसूरिनी पाट उपर श्री विजयसिंह सूरि थया. तेजए विवेकमंजरी शुद्ध करी तेमना मोटा शिष्य श्री सोमप्रज्ञसूरि थया. तेज शतार्थिकारक अर्थात् एकेक श्लोकना सो सो अर्थ निकले एवा काव्योनी रचना करनारा थया, वीजा मणिरत्न सूरि थया (४३) श्रीविजयसिंह सूरिनी पाट उपर श्री सोमप्रज्ञसूरि तथा श्रीमणिरत्न सूरि थया. (४४) सोमप्रज्ञ सूरि तथा श्रीमणिरत्न सूरिनी पाट उपर श्रीजगच्चंद्रसूरि थया. जेमणे पोताना गद्यने जिथिल देखी गुरुनी आझाथी वैराग्य रसना समुद्र चेत्रवाल गठीय श्रीदेवचंद्र उपाध्यायनी सहायथी क्रिया उद्धार कयों, अने हीरला जगच्चंद्र सूरि थया, कारण के ते-

मणे चितोडना राजानी सज्जामां वत्रीस दिगवर आचार्यों साथे वाद कयों, जेमां तेज हीरानी जेम अज्ञेय रह्या, तेथी राजाए तेमने हीरला जगच्चंद्र सूरि एवु विरुद आप्यु वली तेमणे जावजीव आचाम्ल तपनो अजिग्रह कयों वार वर्ष तप करतां थयां एटले चितोडना राणये तेमने तपा एवु विरुद आप्युं सवत (१५७५) मां वडगछनु नाम तपगछ थयु आ प्र-
माणे ठ नामो थयां १ निग्रथ, २ कोटिक ३ चंद्र, ४ वनवासी, ५ वडगछ, ६ तप गछ आ ठ नामोना प्रवृत्त करनारा हेतुरूप आचार्यों थया तेना नाम १ श्रीसुधर्मस्वामि, २ श्रीसुस्थितसूरि, ३ श्रीचंद्रसूरि, ४ श्री सा-
मंतजद्रसूरि, ५ श्री सर्वदेवसूरि ६ श्री जगच्चंद्रसूरि

४५ श्री जगच्चंद्र सूरिनी पाट उपर श्री देवेद्र सूरि थया तेमणे माल-
वानी उज्जयिन नगरीमा जीनचंद्र नामना मोटा शेठना वीरधवल नामना पुत्रनो विवाह निमित्ते महोत्सव थइ रह्यो हतो, ते वीरधवल कुमारने प्रतिबोध करी सवत (१३०२) मां दीक्षा आपी, तयारवाद् तेना जाइने पण दीक्षा आपी, तेज दीर्घकालसुधी मालवा देशमां बिहार करता रह्या वाद देवेद्रसूरि गुजरातमा स्तंजतीर्थमा आव्या, त्यां प्रथमथी श्री वि-
जयचंद्रसूरि गीताथोंने पृथक् पृथक् वख्खोनी पोटलीज आपे ठे, नित्य वि-
गय खावानी आझा आपे ठे, निरंतर वख धोवानी तथा फल, शाक ले-
वानी अने निवि प्रत्याख्यानमां विगयगत लेवानु कहे ठे, तथा आर्यानो लावेलो आहार साधु वापरे एवी आझा आपे ठे, वली दिन प्रत्ये द्वि-
विध प्रत्याख्यान, अने गृहस्थोने अवर्जीने वास्ते प्रतिक्रमण करावानी आझा आपे ठे, तथा सविजागने दिन तेमने घेर गीतार्थ जाय, लेपनी सनिधि राखवी, तत्कालनु उण्णोदक गृहण करवु, इत्यादि काम करवार्थी केटलाएक शिथिलाचारी साधुने साथे लइ सदोष पौषधशालामां रह्या ठे

आ विजयचंद्र आचार्यनी उत्तति आ प्रमाणे ठे मंत्री वस्तुपालना घरमा विजयचंद्र नामनो दफतरी हतो, ते कोइ अपराधथी केदखाना-
मा गयो तेवामा तेने श्री देवजद्र उपाध्यायजीए दीक्षा लेवानी प्र-
तिज्ञां करावी कारागृहथी मुक्त कराव्यो. पठी तेणे दीक्षा लीवी बुद्धि-
चलथी बहुश्रुत थयो, परंतु अजिमानी होवार्थी मंत्री वस्तुपाले कछुं
के आ सूरिपद आपवा योग्य नथी आ प्रमाणे वस्तुपाल मंत्रीनी मना

उत्तां श्री जगच्चंद्र सूरिण श्री देवचंद्र उपाध्यायना कहेवाची तेने सूरि-
पद आप्यु; वली एवी धारणाची सूरिपद आपवामां आव्युं के विजय-
चंद्र देवेंद्र सूरिने सहायक थशे. विजयचंद्र बहु वखत सुधी श्री देवे-
न्द्रसूरिनी साथे विनयवान् शिष्यनी जेम वर्तता रह्या, परंतु ज्यारे मा-
लवा देशमां देवेंद्रसूरि आव्या, त्यारे ते वंदना करवाने पण आव्या न-
हि; वाद श्री देवेन्द्र सूरिजीए कहेवराव्युं के एकज वस्तिमां आप वार
वर्ष सुधि केम रह्या ? विजयचंद्रे उत्तरमां कहेवराव्युं के, शांत दांतने
वार वर्ष सुधी एक जगामां रहेवाची कांइ दोष नथी संविज्ञ साधुं
सर्वे, देवेन्द्रसूरिनी साथे रह्या. देवेन्द्र सूरिजी अनेक संविज्ञ साधुना स-
मुदायनी साथे उपाश्रयमांज रह्या विजयचंद्र सूरिनो समुदाय वडी
शालामां रहेवाची लोकोए तेमनुं नाम वृद्ध पौशालिक राख्यु, अने दे-
वेंद्रसूरिना समुदायनुं नाम लघु पौशालिक राख्यु स्तंजतीर्थना चोक-
मां कुमारपालविहारमां धर्मदेशा नामे मंत्री वस्तुपाले चारे वेदोना
निर्णयकारक स्वसमय परसमयना जाणकार श्री देवेन्द्रसूरिजीने वंदना
करी बहुमान आप्यु वाद श्री देवेन्द्रसूरिजी विजयचंद्रनी उपेक्षा करी
विचरता थका अनुक्रमे पालणपुरमां आव्या. चोराशी धनाल्य शेठीआ
तथा अनेक जन समुदाय निरंतर व्याख्यान श्रवण करवा आवता ह-
ता, शास्त्रना श्रोता पुरुषो अनेक हुता, पालणपुरमां व्याख्यान श्रवण
करवा आवनाराजे निरंतर एक मूढा प्रमाण अक्षत अने सोल मण सो-
पारी दर्शनावसरे चढावता हुता, जैनशासननी बहुज उन्नति थइ रहि
हुती, ते अवसरे सुझ धर्मी लोकोए गुरुजीने विनंति करी के हे जग-
वन् ! आप अर्हीआ कोइने आचार्य पदवी आपी अमारा मनोरथ पूर्ण
करो गुरुजीए उचित जाणी विक्रम संवत (१३१३) मां पालणपुरमां
वीरधवलने श्री विद्यानंद नाम दइ सूरिपद आप्यु. तेमना अनुज जी-
मसिहने धर्मकीर्ति उपाध्यायनी पदवी आपी ते अवसरे प्रदहादन-
विहारना सौवर्ण कपिशिर्ष मंडपमां कुकुमनी वृष्टि थइ, तेथी लोको व-
हुज आश्चर्य पास्या. श्री विद्यानंद सूरिजीए विद्यानंद नामनु नवीन
व्याकरण वनाव्यु यष्टुक्तं ॥ विद्या नंदाजिधं येन, कृतं व्याकरण नवं ॥
जाति सर्वोत्तमं स्वल्प, सूत्रं बहुर्थ संग्रहं ॥१॥ वाद, श्री देवेन्द्रसूरिजी फरी

मालवामां विहार करता हवा श्री देवेन्द्र सूरिजीए जे ग्रथोनी रचना करी ठे, तेना नाम १ श्राद्धदिनकृत्यसुत्रवृत्ति, २ नव्यकर्मग्रथ पंचक सूत्र वृत्ति, ३ सिद्ध पचाशिका सूत्र वृत्ति, ४ धर्मरत्न वृत्ति, ५ सुदर्शन चारित्र, ६ त्रण जाण्य, ७ वृद्धारवृत्ति, ८ सिरि उसहवरुमाण प्रमुखस्तवनो कोइ कहे ठे के श्राद्धदिनकृत्य सूत्र तो चिरंतन आचार्यनु करेल ठे श्री देवेन्द्र सूरिनो मालवा देशमां विक्रम संवत (१३२७) मां स्वर्गवास थयो. दैवयोगथी विद्यापुरमां तेर दिवस पठी श्री विद्यानंद सूरिनो पण स्वर्गवास थयो वाद ठमास पठी सगोत्रसूरिए श्री विद्यानंद सूरिना वधु श्री धर्मकीर्ति उपाध्यायने सूरिपद आपी श्री धर्मधोप सूरि नाम आप्यु

४६ श्री देवेन्द्र सूरिनी पाटणपर श्री धर्मधोप सूरि थया जेमणे मंडपाचलमां शा श्री पृथ्वीधरने पचम अनुव्रत लेतां ज्ञानथी निषेध कयों आचार्ये ज्ञानथी जाण्यु के आ पुरुषनु व्रत जंग थइ जशे, ते कारणथी जयथी निषेध कयों वाद पृथ्वीधर मंडपाचल राजानो मंत्री थयो. धनवृद्धिथी धनद समान थइ गयो तेणे चोरासी जीनमदिर तथा सात ज्ञानना जडार कराव्या, तथा शत्रुजय तीर्थ उपर एकवीश धडी प्रमाण सुवर्ण खरची रूपामय श्री रीपजदेवजीनु मंदिर वधाव्युं कोइ कहे ठे के ठप्पन धडी प्रमाण सुवर्ण आपी इन्द्रमाल पेहेरी, धरती नगरमा कोइ साधर्मीने ब्रह्मचारीना वेप आपवाना अवसरमा पृथ्वीधरने महा धनाढ्य जाणी तेनी जेट करी, ते वखते पृथ्वीधरे तेज वेप गृहण करी तेज दिनथी अर्थात वत्रीस वर्षेनी उमरमां ब्रह्मचर्य व्रत धारण कर्युं तेने जांजण नामनो एकज पुत्र हतो तेणे श्री शत्रुजय तथा उज्जयंत गिरिना शिखर उपर वार योजन प्रमाण सुवर्ण रूपमय एक ध्वजा चढावी. तेमणे सारगदेव राजा पासे कर्पूरनुं मेहेसुल बंध कराव्यु, तथा मंडपाचलमां गुरुना प्रवेश महोत्सवमां (७२०००) रूपै-आनो खर्च कयों

श्री धर्मधोप सूरिए देवपत्तनमां शिष्योनी विनंतिथी मंत्रमय स्तुति वनावी वली स्वध्यानना वलथी, वज्रस्वामिए स्वशक्तिथी पुरातन कपर्दी यक्ष जे मिथ्यादृष्टि थइ गयो हतो तेने नवीन कपर्दी यक्षथी

दूर क्यों हतो, ते मिथ्यादृष्टि कपर्दीने प्रतिबोधी श्री जिनविं अ-
धिष्ठाता क्यों, तथा जेमनी पासे समुद्रना अधिष्ठाताए समुद्र नरं-
गोथी रत्न ढोकन क्यों. एकदा प्रस्तावे कोइ दुष्ट स्त्रीए कामणयुक्त
वडां बनावी साधुने बहोराव्यां, परंतु श्री धर्मघोष सूरिजीए ते वडां
धरती उपर फेकावी जमीनमां परिठावी दीधां ते स्त्रीने मंत्रथी पकडावी
ज्यारे बहु दु.खी थइ, त्यारे दयाथी ठोडी दीधी वली विद्यापुरमां पक्षां-
तरीउनी स्त्रीउए धर्मघोषजीने व्याख्यानरसना जंग वास्ते मंत्रथी कं-
ठमां केशगुच्छक करी दीधो, ते ज्यारे सूरिजीना जाणवामां आंव्युं त्यारे
ते स्त्रीउने स्तंजन करी दीधी ज्यारे ते स्त्रीउए आजीजी करी के हवे प-
ठी अमे आपना गहने उपद्रव नहि करीए, त्यारे गुरुजीए संघना बहु
आग्रहथी तेमने ठोडी दीधी. वली उज्जयिनममां एक योगी जैनना
साधुउने रहेवा देतो न होतो; ज्यारे श्री धर्मघोष सूरि त्यां आव्या,
त्यारे ते योगीए साधुउने कछुं के हवे अहीआं आव्या ठो तो सावचेत
थइ रहेजो. साधुउए कछुं अमे पण जोइए ठीए के तमे शुं करो ठो ?
योगीए साधुउने दांत फाडी वताव्या, त्यारे साधुउए तेने कोणी वता-
वी. साधुउए सर्व समाचार पोताना गुरुजीने कछा वाद योगीए धर्म-
शाखामां विद्याना वलथी बहु उंदरो बनाव्या, जेथी साधुउ बहु डरवा
लाग्या, पठी गुरुजीए घडाना मुख उपर वल्ल ढांकी एवो मंत्रजप क्यों
के, जेथी ते योगी आराटि करतो आवी गुरुना पगमां पड्यो, अने पो-
ताना अपराध माटे क्षमा मागवा लाग्यो. वली कोइ नगरमां शाकिनी-
उनां जयथी मंत्रथी दरवाजा वध करवामां आवता इता, एकदा मंत्र
विना दरवाजा वध करवामां आव्या, जेथी रात्रिए शाकिनीउए उपद्रव
क्यों. गुरुजीए तेमने विद्याथी स्तंजित करी अने उपद्रव दूर क्यों. ए-
कदा रात्रिए गुरुजीने सर्पना डसथी जेर चड्यु, गुरुजीए सघने गजरा-
थेलो देखी कछुं के दरवाजामां कोइ पुरुष पोताना मस्तक उपर का-
एनो जारो लइ आवरो, तेमां विपापहार एक बेलडी आवरो, ते बेलडी
घसीने डंख उपर लगावी देजो, जेथी जेर उतररो. सधे तेज प्रमाणे
कर्युं जेथी जेर उतरी गयु, अने गुरु साजा थया वाद ते दिवसथी
गुरुए जावजीव ठ विगयनो त्याग क्यों, अने निरंतर जुवारनी रोटली

नीरस जाणी खाता रह्या, श्री धर्मघोष सूरिजीए रचेला ग्रथोना नाम १ संघाचारज्ञाप्यवृत्ति, २ सुअधम्ममितिस्तव, ३ कायस्थिति, ज-वस्थिति, ४ चोवीस तीर्थकरना चोवीस स्तवन, ५ स्रस्ताशर्मेट्यादि स्तोत्र, ६ देवेंडैरनिश इति श्लेष स्तोत्र, ७ यूय युवात्व मितिश्लेष स्तुतीउं, ८ जयवृषजेत्यादि स्तुति. आ जय वृषजेत्यादि स्तुति करवानो हेतु ए ठे के, एक मंत्रीए आठ यमक एक काव्यरची कछुं के आबु काव्य हाल कोइ रची शकतु नथी, गुरुए कछु के नास्ति नथी, मंत्रीए कछुं के आप करी बतावो, जेथी गुरुजीए जय वृषज इत्यादि ठ स्तुति एक रात्रिमां बनावी जीत उपर लखी बतावी, जे वांची मंत्री बहुज चमत्कार पाम्या गुरुजीए तेने प्रतिबोधी जैनी कयों श्री धर्म-घोष सूरि विक्रम संवत (१३५७) मां स्वर्गवास पाम्या

४७ श्री धर्मघोषसूरिनी पाट उपर श्री सोमप्रज्ञसूरि थया जेमणे नमीउण इत्यादि आराधन सूत्र कयों. तेमनो संवत (१३१०) जन्म, संवत (१३११) दीक्षा, सवत (१३३१) सूरि पद जेउने अगीआरे अगोसूत्रार्थ कठस्थ हतां तथा “ गुरुजिर्गीयमानायां मंत्र पुस्तकायां यद्यत चरित्र मंत्रपुस्तिकांच ” एम कही ते मंत्रपुस्तकोने ग्रहण करता हवा, कारण के बीजो कोइ योग्य न हतो श्री सोमप्रज्ञसूरिये जलकुण देशमां अपकायनी विराधनाना जयथी, अने मरु देशमा शुद्ध जलनी दुर्लभ-ताथी साधुउंनो विहार बध कयों जीमपल्लीमा वे कारतक मास थया, जेथी सोमप्रज्ञजीये प्रथम कारतकनी एकादशीनारोज विहार कयों, का-रण के तेममा जाणवामा आब्यु के जीमपल्लीनो जग थइ जशे, जेथी जग थया पठी जे रह्या ते दुःखी थया तेमना ग्रथोनां नाम १ जीतकव-सूत्र, २ यत्राखिल इत्यादि स्तुतिउं, ३ जीतेनयेन इत्यादि स्तुतिउं, ४ श्री मध्वर्म्म इत्यादि तेमना मोटा शिष्य विमलप्रज्ञ सूरि, श्री परमानंद सूरि, श्री पद्मतिळकसूरि तथा श्री सोमविमलसूरि हता जे दिवसे श्री धर्म-घोषसूरि स्वर्गवास पाम्या, तेज दिवसे सवत (१३५७) मा श्री सोम-प्रज्ञसूरिजीये श्री विमलप्रज्ञसूरिने सूरिपद आप्युं, कारण के तेउये पो-ताउ आबु अद्व, ठे एम जाण्यु श्री सोमप्रज्ञसूरि (१३७३) मां देवलोक पाम्या.

४७ श्री सोम प्रज्ञसूरिनी पाट उपर श्री सोमतिलक सूरि थया. तेम-
नो संवत (१३५५) माघ मासमां जन्म, संवत (१३६५) मां दीक्षा,
संवत (१३७३) मां सूरि पद अने संवत (१४२४) मां स्वर्गवास थयो.
तेमना ग्रंथना नाम. १ बृहन् नव्य क्षेत्र समास सूत्र, २ सत्तरिसयठाण,
३ यत्राखिल जय वृषज स्वस्ताशर्म प्रमुखनी वृत्ति, ४ श्री तीर्थराज०
चतुर्थस्तुति तद्वृत्ति, ५ शुचजावानत० श्रीमद्वीरस्तुति इत्यादि कमल-
वधस्तव, ६ शिवशिरसि श्री नाजि संजव० श्री शैवेय० इत्यादिस्तवन
श्रीसोमतिलक सूरिये अनुक्रमे १ श्री पद्मतिलक सूरि, २ श्री चन्द्रशेखर
सूरि, ३ श्रीजयानंद सूरि, श्री देवसुंदरसूरिने सूरिपद आप्यां तेमां श्री
पद्मतिलकसूरि, श्री सोमतिलकसूरिथी पर्यायमां वडा हुता, ते एक वर्ष
जीवता रह्या, तेज महा वैराग्यवान् हुता श्रीचन्द्रशेखरसूरि संवत (१३७३)
मां जन्म (१३७५) मां दीक्षा, (१३७३) मा सूरिपद पाम्या तेमना ग्रंथना नाम.
१ उषितजोजन कथा, २ यवराज रुषि कथा, श्रीमत्स्तंजकहार वधादि स्त-
वन जेमना मंत्रोथी बीजा मंत्रवादीज हारी जता उपजव करनारा रह,
हरिका, छुर्जर मृगराज, श्वान, शुरिति दूर थइ जता हुता. श्री जयानंद
सूरि संवत (१३७० मा जन्म, (१३७२) आपाढ सुद ७ शुक्रवार दि-
वसे धारा नगरीमां व्रतग्रहण, (१४२०) मां सूरिपद पाम्या, अने (१४४१)
मां स्वर्गवास पाम्या तेमना ग्रंथ १ श्री स्थूलजड चरित्र, २ देवाः प्र-
ज्ञोयं प्रमुखस्तवन

४८ श्री सोमतिलक सूरिनी पाट उपर श्री देवसुंदरसूरि थया तेम-
नो संवत (१३७६) मां जन्म, (१४०४) मां दीक्षा, (१४२०) मां
अणहिलपुर पाटणमां सूरिपद, देव सुंदरसूरि महा योगान्यासी, मंत्र तं-
त्रनी रीझिना मंदिर, स्यावर जगम विपापहारी, जन, अनल, व्याल,
हरिना जयना नाश करनारा, अतीत अनागत निमित्तना वेत्ता, राजमंत्री
प्रमुखना पुजनीक हुता श्री देवसुंदर सूरिना पांच शिष्य थया, १ श्री
ज्ञानसागरसूरि, २ श्री कुलमंडनसूरि, ३ श्री गुणरत्न सूरि, ४ श्री सोम-
सुंदरसूरि, ५ श्री साधुरत्नसूरि श्रीज्ञानसागर सूरिनो संवत (१४०५)
मां जन्म, (१४१७) मा दीक्षा, (१४४१) मां सूरिपद, (१४६०) मां
स्वर्गवास थयो तेमना रचेला ग्रंथ. श्री आवश्यक, उधनिर्युक्ति प्रमुख अ-

नेक ग्रथोनी श्रवचुरी, श्रीमुनिसुवत स्वामि स्तवन, घनोधनखड पार्श्वना-
थादि स्तवन, श्रीकुलमडन सूरिनो सवत (१४०९) मां जन्म, (१४१९)
मां दीक्षा, (१४४१) मां सूरिपद, (१४५५) मां स्वर्गवास ययो तेमना
रचेला ग्रथ सिद्धांतालापकोद्धार, विश्व श्रीधर इत्यादि, अष्टादशारचक्र
स्तव, गरीडं तथा द्वारस्तवादय. श्री गुणरत्नसूरिना रचेला ग्रथ, १ क्रिया-
रत्नसमुच्चय, षट्दर्शन समुच्चय बृहद्वृत्ति, श्री साधुरत्नसूरिनो रचेलो
ग्रथ १ यतिजीकटपवृत्ति ते

५० श्री देव सुदर सूरिनी पाट उपर श्री सोमसुंदर सूरि यया, ते-
मनो सवत (१४३०) मां जन्म, (१४३९) मां दीक्षा, (१४५०) वा-
चकपद, (१४५९) मा सूरिपद, अने (१४९९) मां स्वर्गवास ययो.
तेमनो (१६००) साधुनो परिवार, महाक्रियापात्र हतो ते देखीने
केटलाएक पाखंडी लोकोए तेमनो वध करवा वास्ते एक हजार माण-
सने लालच आपी मोकल्या, जे मकानमां रात्रिना गुरुए सथारो कयों
हतो, ते मकानमा वध करनाराडं आवी सताइ रह्या, तेडं गुरुजीने मा-
रवानी तैयारी करता हता तेवामां चडमाना प्रकाशथी गुरुजीने पासुं
फेरवतां रजोहरणथी प्रथम पूजता दीक्षा, ते देखी तेडंना मनमां वि-
चार आढ्यो के:- निजामां पण आ पुरुष कुड प्राणियोनी रक्षा करे
ठे, अने आपणे तो तेमनो वध करवा आढ्या ठीए, माटे आपणामां
अने तेनामां केटलो अतर ठे ? तेथी मनमां पापथी डरी गुरुना चरण-
कमलमा पडी अपराध खमावता हवा तेमना रचेला ग्रंथ योगशास्त्र,
उपदेशमाला, पडावश्यक, नवतत्त्वादि वालावबोध, जाण्यावचूर्णि, कल्या-
णिकस्तोत्र प्रमुख तेमना शिष्य श्रीमुनिसुदरसूरि, कृष्ण सरस्वती विरु-
द धारक, श्रीजय सुदरसूरि, तथा महाविद्या विडवन टिपनक कारक श्री
जुवनसुदरसूरि, जेमने एकादश अंग सूत्रार्थ कठस्थ हता, तथा चोथा
जीनसुंदरसूरि, आ चार तेमना प्रतापी शिष्य यया, जेमणे श्रीराणकपुरमां
श्रीधनाकृत चौमुख विहारमां श्रीरीपजादि अनेक शत विवोनी प्रतिष्ठा करी

५१ श्रीसो मसुदरसूरिनी पाट उपर श्रीमुनिसुदरसूरि यया, तेमणे
अनेक प्रासाद, पद्मचक्र, षटकारक, क्रियागुप्तक, अरुद्रम, सर्वतोन्नद,

મુરજ, સિંહાસન, અશોક, જેરી, સમવસણ, સરોવર, અષ્ટમહાપ્રાતિ-
હાર્યાદિ નવીન ત્રિશતિ વંધ, તર્ક પ્રયોગાદિ અનેક ચિત્રાક્ષર, ઇલક્ષર,
પંચવર્ગ પરિહારાદિ અનેક સ્તવમય ત્રિદશતરંગિણી નામની એકસો
આઠ હાથ લાંબી પત્રિકા લખી ગુરુજી ઉપર મોકલી, તથા ચાતુર્વેદ્ય
વિશારદ્યનિધિ, ઉપદેશરત્નાકર પ્રમુખ અનેક ગ્રંથોની રચના કરી વલી
જેમનું શ્રી સ્તંજતીર્થમાં દફૂરખાને “વાદીગોકુલસંઢ” એવું નામ પ્ર-
સિદ્ધ કર્યું. જેમને દક્ષિણમાં “વાલસરસ્વતી” એવું નામ પ્રાપ્ત થયું.
તેણે આઠ વર્ષે ગણનાયક, અને ત્રણ વર્ષે યુગપ્રધાન પદમાં રહ્યા. તેણે
એકસો આઠ વર્તુલિકાનાદૌપલક્ષક, વાલ્યાવસ્થામાં પણ એક સદ્સ્ર શ્લોક
નવીન દરરોજ કહે કરી લેતા હતા. વલી તેમણે “સંતિકરં” નામનું
સમહિમ્ન સ્તવન કરી યોગિનીકૃત મરકીનો ઉપદ્રવ દૂર કર્યો. ચોવીશ
વાર વિધિથી સૂરિ મંત્રનું આરાધન કર્યું, અને ચૌદ વાર, ધારા નગરી
પ્રમુખ નગરના સ્વામિ, પાંચ રાજાએ પોતપોતાના દેશમાં જેમના ઉપ-
દેશથી અમારિકા ઢહેરો પિટાવ્યો, તથા શિરોહીના સદ્સ્રમહા રાજાને
પણ અપ્રમાર પ્રવૃત્ત કરી, તેમનો તીડનો ઉપદ્રવ ટાલ્યો. તેમનો વિક્રમ
સંવત (૧૪૩૬) માં જન્મ, (૧૪૪૩) માં દીક્ષા, (૧૪૬૬) માં વાચક
પદ, (૧૪૭૭) સૂરિપદ, જે વખતે વૃદ્ધનગરીના શાહ દેવરાજે (૩૨૦૦૦)
રૂપીઆ મહોત્સવમાં સ્થરચ્યા, તથા (૧૫૦૩) કારતક સુદ પડવાને
દિવસે તેમનો સ્વર્ગવાસ થયો.

૫૨ શ્રી મુનિસુંદર સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી રત્નશેખર સૂરિ થયા. તે-
મનો (૧૪૫૭) માં જન્મ, (૧૪૬૩) માં દીક્ષા, (૧૪૭૩) માં પંડિત
પદ, (૧૪૯૩) માં વાચકપદ, (૧૫૦૨) માં સૂરિપદ, (૧૫૧૭) પોસ
વદીઘઠના રોજ સ્વર્ગવાસ થયો. જેમને સ્તંજ તીર્થમાં વાંવી નામના
જદે વાલ સરસ્વતી નામ આપ્યું. તેમના રચેલા ગ્રંથ. આરુપ્રતિક્રમણ-
વૃત્તિ, આરુવિધિ સૂત્ર વૃત્તિ, લઘુક્ષેત્ર સમાસ, આચારપ્રદીપ પ્રમુખ
અનેક છે. જેમના સમયમાં હુંકા નામના લિખારી (લહીઆ) એ સંવત
(૧૫૦૭) માં જીન પ્રતિમા ઉત્થાપક હુંકા નામનો મત ચલાવ્યો. તે
મતમાં (૧૫૩૩) માં જાણા નામનો તે મતના વેપનો ધારણ કરનાર પ્ર-
થમ સાધુ થયો. તે મતની ઉત્પત્તિ આ પ્રમાણે થઈ.

गुजरात देशमां अमदावादमां दशा श्रीमालि ज्ञातिनो लुंका नामनो
 लिखारी रहेतो हतो, ते ज्ञानसागर यतिना उपाश्रयमा पुस्तक लखी,
 ते आमदानीथी पोतानुं गुजरात चलावतो हतो एकदा प्रस्तावे एक
 ग्रथ लखतां, ते ग्रथना सात पाना लख्या विना गोडवी दीधां ज्यारे
 पुस्तक वांचवामा आव्यु, त्यारे तेने पुव्यु के, सात पाना लख्या विना
 केम रहेवा दीधां ? लुकाए ते वावत सिद्धो उत्तर नहि आपता, पुठना-
 रने आडा अवला कारण बतावी, लडवा मांड्युं लोकोए ते बखते तेनी
 लुच्चाइ देखी, तेने मार मारी उपाश्रयमांथी हांकी काढ्यो, अने नगरमां
 जाहेर कर्युं के तेणे उपर मुजब काम कर्युं ठे, तेथी तेनी पासे कोइए
 ग्रथ लखाववो नहि वाद लुको लाचार थवाथी छेप राखी अमदावा-
 दथी ठेतालीस कोस दूर लीवडी नगरमा आव्यो लीवडीमां लुकानी
 ज्ञातिनो लखमशी नामनो एक वाणीजं राज्यमां कारजारी हतो, तेनी
 पासे ते बहुज रोयो अने कढपांत कयों लखमशीए पुव्युं तमने शु दुःख
 ठे ? त्यारे तेणें कछुं के, अमदावादमा हुं जगवाननो सत्य मत कथन
 करवा लाग्यो, जेथी तपगवना आवकोए मने बहुज मायों. हवे-हु-आ-
 पनी पासे आव्यो तु, जो आप मारा मददगार थालं तो, हु सत्य मत प्र-
 गट करूं लखीमशीए कछुं, लीवडीना राज्यमां तमे / वेसक तमारो स-
 त्य मत प्रगट करी उपदेश करो हु तमोने मदद आपीश, खान पान
 सबधी फिकर करवी नहि, तमारी पासे शास्त्र पण श्रवण करीश. ते उ-
 परथी लुंको श्री महावीर जगवंतना साधुजंती तथा जीनप्रतिमानी उ-
 त्थापना करवा लाग्यो शुद्ध साधुजंते कहेवा लाग्यो के, तेजं चर्याचारी
 ठे, निर्दयी ठे, मीठ्या ज्ञाननो उपदेश करे ठे, इत्यादि मनमानी निंदा
 करवी शरु करी शास्त्रोमां पण जे जे शास्त्रोमां जीनप्रतिमानी जीकर न
 होती ते ते शास्त्रोनेज साचा मानवा लाग्यो, अने जेमा जेमां थोडो थो-
 डो जीनप्रतिमानो अधिकार हतो, तेना पागेना अर्थ कुयुक्तियोथी
 कांइना काइ समजाववा लाग्यो. मात्र एकत्रीश शास्त्र साचा ठे, एम
 प्ररुपवा लाग्यो, तेमा पण आवश्यक सूत्रने तो विलकुल वगाडी, कांइनु
 काइ वनावी, लोकोने स्वकपोलकल्पित कहेवा लाग्यो, कारण के, आ-
 ॥ बहु स्थले जीनप्रतिमानो अधिकार ठे एक दिवस लुकाने

कोइए कहुं के जैन दीक्षा लीधा बिना शास्त्र जणवानो व्यवहार सूत्रमां निषेध करेल ठे, तो तमे गृहस्थ यइने शास्त्र केम वांचो ठे ? बुकाए कहुं के, हुं व्यवहार सूत्रनेज सत्य मानतो नथी आ प्रमाणे प्ररुपणा पचीस वर्ष करी, परंतु बुकाना उपदेशथी कोइ पण साधु थयो नहि ज्यारे संवत (१५३३) नी शाल आवी, त्यारे पूर्वोक्त जाणा बाणीआए बुंकाना उपदेशथी वेप पेहेयों. तेनुं नाम जाणारिख पाड्युं तेनो शिष्य संवत (१५६८) मां रूपजी थयो, तेनो शिष्य संवत (१५७८) मां जीवाजीरिख थयो, तेनो शिष्य संवत (१५८७) मां वृद्धवरसिंहजी थयो, तेनो शिष्य (१६०६) मां वरसिंहजी थयो, तेनो शिष्य संवत (१६४९) मां जसवंतजी थयो आ लुपक मतनी त्रण शाखा थइ १ गुजराती, २ नागोरी, ३ उत्तराधी. इति बुंपकमतोसत्ति

५३ श्री रत्नशेखर सूरिनी पाट उपर श्री लक्ष्मीसागर सूरि थया. तेमनो (१४६४) मां जन्म, (१४९०) मां दीक्षा, (१५०१) वाचक पद, (१५०८) सूरिपद. (५४) श्री लक्ष्मीसागर सूरिनी पाट उपर श्री सुमतिसाधु सूरि थया. (५५) श्री सुमतिसाधु सूरिनी पाट उपर श्री हेमविमल सूरि थया. तेउं शिथिल साधुउंनी वचमां रह्या, तो पण पोते साधुनो आचार उल्लंघन कयों नहि, तेथी केटलाएक दिवस पठी बहु साधुउण शिथिलपणु तजी दीधुं वली रुपि हरगिरि, रुपि श्रीपति, रुपि गणपति प्रमुख बहु जनोए लुपक मतनो त्याग करी श्री हेमविमल सूरि पासे दीक्षा लीधी ते अवसरे संवत (१५६१) मां कडवा नामना एक बाणीआए कडवो मत चलाव्यो, अने त्रण थुइ मानी, तेमज आ कालमां कोइ साधु देखाता नथी एवो पंथ चलाव्यो. वली संवत (१५७०) मां बुंकामतमांथी निकली बीजा नामना वेपधारीए बीजो मत चलाव्यो, जेने लोको विजयगद्य कहे ठे संवत (१५७१) मां नागपुरीआ तपगद्यमांथी निकली उपाध्याय पार्श्वचंद्रे पोताना नामथी पासचंदीउं मत चलाव्यो

५६ श्रीहेमविमल सूरिनी पाट उपर श्रीसुविहितमुनि चुडामणि, कुमततम नाश करवाने सूर्य समान श्री आनंदविमल सूरि थया. तेमनो संवत (१५४७) मां जन्म (१५५१) मां दीक्षा, (१५७०) मां

सूरिपद. आनंदविमल सूरिना साधुजं शिथिलाचारी पण हता, तोपण तेमना वैराग्यरंगनो जग थयो नहोतो. ज्यारे तेजये जोयु के जीनप्रतिमाना निपेध करनाराजं बहुज वधी गया, अने शुद्ध साधुजं अल्पमात्र रह्या, तथा उत्सूत्र प्ररुपणरूप जलप्रवाहमां जव्य जनो पण तणावा लाग्या, त्यारे मनमां दयादृष्टि लावी, पोताना गुरुनी आझाथी, कैटलाएक संविज्ञ साधुजंने साथे लइ संवत (१५८१) मां शिथिलाचारनो परिहार करी क्रिया उद्धार कयों देशमां विहार करी अनेक जव्य जनोनो उद्धार कयों. अनेक शेठोना पुत्रोने धन कुटुबना मोहनो त्याग करावी दीक्षा आपी. वली सोराप्पना राजा पासे एवो करार लखाव्यो के जे जीते ते अमारा देशमां रहे, अने हारे ते अमारा देशमांथी निकली जाय वली तूणसिंह नामना श्रावक के जेमने बादशाहे पालखी आपी हती, अने जेमने बादशाहे मलिक श्री नगदल एवु विरुद आप्यु हतु, ते तूणसिंह श्रावके विनंति करी के साधुजंने सोरठ देशमां विहार करावो, तेथी गुरुजीये गणि जगर्षिने साधुजंनी साथे सोरठ देशमा विहार करवा मोकल्या वली जेसलमेर प्रमुख मारवाड देशमा जलनी दुर्लभताथी पूर्वे श्री सोमप्रज सूरिये साधुजंनो विहार वध कयों हतो, ते मारवाड देश कुमतिव्याप्त न थइ जाय, ते सारु ते देशना जीवो उपर अनुकपा लावी तथा लाज जाणी, साधुजंने आझा करी के तमे मारवाडमां विहार करी कुमतिमतनु खडन करो ते अवसरे लघुवयमा शिथिलथी श्री स्थूलिजड समान वैराग्यनिधि, निस्पृहावधि, जावजीव जघन्यथी जघन्य पष्ठ तपना करनारा अने पारणाने दिन आचाम्बलना करनारा एवा अजिग्रहधारी महोपाध्याय श्री विद्यासागरगणिये मारवाड देशमां विहार कयों तेमणे जेसलमेरादिमां खरतरोने, मेवाड देशमां वीजामतियोने, अने मोखी आदिमा लुंका मतियोने प्रतिबोधी श्रावाक बनाव्या, ते आज सुधी प्रसिद्धे. वली पार्श्वचंद्र कदाग्रही हतो, वीरमगाममा ते पार्श्वचंद्र साथे वाद करी तेने निरुत्तर कयों, अने बहु जनोने जैनधर्म अंगीकार कराव्यो तेज प्रमाणे मालव प्रमुख देशोमां विहार करी धर्मनी प्रवर्ती करी. श्री विद्यासागर उपाध्यायजीये तप गह्वनी फरी वृद्धि करी, अने, क्रिया उद्धार कर्पापत्री श्री आनंदविमल सूरिजी चौद वर्षसुधी जघन्यथी पण नियत

तप वजी, ठठथी कमतप करता न होता. वली तेमणे चतुर्थ, पष्ठ तपथी वीश स्थानकनी आराधना करी, अने संवत (१५६६) मां नव दिननुं अनशन करी खर्गे गया.

५७ श्री आनंदविमल सूरिनी पाट उपर श्री विजयदान सूरि थया. जेमणे स्तंजतीर्थ, अमदावाद, महीशानक, गंधार वंदर प्रमुखमां महा महोत्सव पूर्वक अनेक जीनविवोनी प्रतिष्ठा करी. जेमना उपदेशथी वादशाह महमदना मान्य मंत्री गलराजा, अपर नाम मलिक श्रीनगदखे श्री शत्रुंजय तीर्थनो मोटो संघ काढ्यो. वली जेमना उपदेशथी गांधार नगरना आचक रामजीये तथा अमदावादना शा. कुंवरजी प्रमुखे श्री शत्रुंजय उपर चोमुख, अष्टापदादि जीनमंदिरो वंधाव्या गिरनार उपर जीर्ण प्रासादोनो उद्धारकराव्यो. जेमनो सूर्यनी जेम उदय थवाथी वादी रुपी ताराउं अदृश्य थवा लाग्या श्रीविजयदान सूरि सर्व सिद्धांतना पारगामी, अखंडित प्रतापवाला तथा अप्रमत्त अने रुपे श्री गौतममुनिवत् हुता, तेउं गुजरात, मालवा, कछ, मारवाड, तथा कुकणादि देशोमां अप्रतिवर्द्ध विहार करता हवा. महातपस्वी, जावजीव मात्र घी शिवाय सर्व विगयना त्यागी हुता जेमणे एकादशांग सूत्र अनेकवार शुरू कर्या, बहु जनोने धर्म प्राप्त कराव्यो तेमनो संवत (१५५३) मां जन्म, संवत (१५६२) मां दीक्षा, (१५७७) सूरि पद, अने (१५६२) मां वटप-ह्वीमां अनशन करी खर्गे गया.

५८ श्री विजयदान सूरिनी पाट उपर श्री हीरविजय सूरि थया. जेमनो संवत (१५७३) मां मागसर सुद ९ ना रोज प्रव्हादनपुर निवासी उका जातीना शा कुरानी नार्या नाथीना उदरथी जन्म थयो. संवत (१५६६) कारतक वटी २ ना रोज पाटणमां तेमने दीक्षा प्राप्त थइ, तथा (१६०७) मां नारदपुरीमां श्री रीपजदेवजीना मंदिरमां पंडित पद (१६०७) माहा सुद ५ ना रोज नारदपुरीमां वरकाणक पार्श्वनाथ सनाथे नेमजीन प्रासादे वाचक पद, (१६१०) गिरोही नगरमां सूरि-पद प्राप्त थयुं. जेमना सोजाग्य, वैराग्य, निःस्पृहतादि गुणोने वचन गोचर करवाने बृहस्पतिमा पण चातुर्यता न होती. जेमना स्तंजतीर्थना विहारमां श्रद्धावानोये एककोरुपुथीया प्रजावनादि धर्मकृत्योमां खरच्या,

सूरिपद. आनंदविमल सूरिना साधुं शिथिलाचारी पण हता, तोपण तेमना वैराग्यरंगनो जग थयो नहोतो. ज्यारे तेजये जोयु के जीनप्र-
 तिमाना निपेध करनाराउं बहुज वधी गया, अने शुद्ध साधुं थदपमात्र
 रखा, तथा उत्सूत्र प्ररूपणरूप जलप्रवाहमां जव्य जनो पण तणावा ला-
 ग्या, त्यारे मनमां दयादृष्टि लावी, पोताना गुरुनी आझाथी, केटलाएक
 संविद्ध साधुंने साथे लइ संवत (१५७२) मां शिथिलाचारनो परि-
 हार करी क्रिया उछार कयों देशमां विहार करी अनेक जव्य जनोनो
 उछार कयों अनेक शेगेना पुत्रोने धन कुटुवना मोहनो त्याग करावी
 दीक्षा आपी. वली सोरापूना राजा पासे एवो करार लखाव्यो के जे जीते
 ते अमारा देशमां रहे, अने हारे ते अमारा देशमांथी निकली जाय
 वली तूणसिंह नामना श्रावक के जेमने वादशाहे पालखी आपी हती, अने
 जेमने वादशाहे मलिक श्री नगदल एवु विरुद आप्यु हतु, ते तूणसिंह
 श्रावके विनंति करी के साधुंने सोरठ देशमां विहार करावो; तेथी गु-
 रुजीये गणि जगर्पिने साधुंनी साथे सोरठ देशमां विहार करवा मो-
 कल्या वली जेसलमेर प्रमुख मारवाड देशमां जलनी दुर्लजताथी पूर्वे
 श्री सोमप्रज सूरिये साधुंनो विहार वध कयों हतो, ते मारवाड देश
 कुमतिव्याप्त न थइ जाय, ते सारु ते देशना जीवो उपर अनुकपा लावी
 तथा लाज जाणी, साधुंने आझा करी के तमे मारवाडमां विहार करी
 कुमतिमतनु खडन करो ते अवसरे लघुवयमा शियलथी श्री स्थूलिजइ
 समान वैराग्यनिधि, निस्पृहावधि, जावजीव जघन्यथी जघन्य पष्ठ तपना
 करनारा अने पारणाने दिन आचाम्लना करनारा एवा अजिग्रहधारी
 महोपाध्याय श्री विद्यासागरगणिये मारवाड देशमां विहार कयों. तेमणे
 जेसलमेरादिमां खरतरोने, मेवाड देशमां बीजामतियोने, अने मोखी आ-
 दिमा लुका मतियोने प्रतिबोधी श्रावक वनाव्या, ते आजसुधी प्रसिद्ध
 ठे वलीपार्श्वचक्रकदाग्रही हतो वीरमगाममा ते पार्श्वचक्र साथे वाद करी
 तेने निरुत्तर कयों, अने बहु जनोने जैनधर्म अंगीकार कराव्यो. तेज
 प्रमाणे मालव प्रमुख देशोमां विहार करी धर्मनी प्रवर्ती करी. श्री विद्या-
 सागर उपाध्यायजीये तप गछनी फरी वृद्धि करी, अने क्रिया उछार
 कर्मापठ श्री आनंदविमल सूरिजी चौद वर्षसुधी जघन्यथी पण नियत

तप वर्ज्य, ठठथी कमतप करता न होता वली तेमणे चतुर्थ, षष्ठ तपथी वीश स्थानकनी आराधना करी, अने संवत (१५९६) मां नव दिनतुं अनशन करी खर्गे गया

५७ श्री आनंदविमल सूरिनी पाट उपर श्री विजयदान सूरि थया. जेमणे स्तंजतीर्थ, अमदावाद, महीशानक, गंधार वंदर प्रमुखमां महा महोत्सव पूर्वक अनेक जीनविवोनी प्रतिष्ठा करी जेमना उपदेशथी वादशाह महमदना मान्य मंत्री गलराजा, अपर नाम मलिक श्रीनगदखे श्री शत्रुंजय तीर्थनो मोटो संघ काढ्यो. वली जेमना उपदेशथी गांधार नगरना श्रावक रामजीथे तथा अमदावादाना शा कुंवरजी प्रमुखे श्री शत्रुंजय उपर चौमुख, अष्टापदादि जीनमंदिरो वंधाव्या. गिरनार उपर जीर्ण प्रासादोनो उद्धारकराव्यो. जेमनो सूर्यनी जेम उदय थवाथी वादी रुपी ताराळ अदृश्य थवा लाग्या श्रीविजयदान सूरि सर्व सिद्धांतना पारगामी, अखंडित प्रतापवाला तथा अप्रमत्त अने रुपे श्री गौतममुनिवत् हता, तेज गुजरात, मालवा, कच्छ, मारवाड, तथा कुकणादि देशोमां अप्रतिवर्द्ध विहार करता ह्वा. महातपस्वी, जावजीव मात्र घी शिवाय सर्व विगयना त्यागी हता. जेमणे एकादशांग सूत्र अनेकवार शुरु कर्यां, बहु जनोने धर्म प्राप्त कराव्यो तेमनो संवत (१५५३) मां जन्म, संवत (१५६२) मां दीक्षा, (१५७७) सूरि पद, अने (१५६२) मां वटप-ह्मीमां अनशन करी खर्गे गया.

५८ श्री विजयदान सूरिनी पाट उपर श्री ह्रीरविजय सूरि थया. जेमनो संवत (१५७३) मां मागसर सुद ९ ना रोज प्रव्हादनपुर निवासी उका जातीना शा. कुरानी जार्या नाथीना उदरथी जन्म थयो. संवत (१५९६) कारतक वदी २ ना रोज पाटणमां तेमने दीक्षा प्राप्त थइ, तथा (१६०७) मां नारदपुरीमां श्री रीपजदेवजीना मंदिरमां पंडित पद (१६०७) माहा सुद ५ ना रोज नारदपुरीमां वरकाणक पार्श्वनाथ सनाथे नेमजीन प्रासादे वाचक पद, (१६१०) शिरोही नगरमां सूरि-पद प्राप्त थयुं. जेमना सौजाग्य, वैराग्य, निःस्पृहतादि गुणोने वचन गोचर करवाने वृहस्पतिमां पण चातुर्यता न होती. जेमना स्तंजतीर्थना विहारमां श्रद्धावानोथे एककोरुपुआ प्रजावनादि धर्मकृत्योमां खरच्या,

वली जेमना चरण विन्यासना प्रतिपदमां वे मोहोर तथा एक रुपीउं मो-
चन कयों जेमनी सेवामां श्रद्धालु आवकोये मोतीना साथीआ कयों वली
श्रीगुरुजीये शिरोही नगरमां श्रीकुथुनाथ स्वामिनी प्रतिष्ठा करी, तथा
नारदपुरमां अनेक सहस्रविंवीनी प्रतिष्ठा करी. श्री गुरुराजना विहारमां
युगप्रधान अतिशय देखवामां आवता हता वली अमदावादमां लुका
मतना पुज्य रूपि मेघजीये, पोतानो लुकामत दुर्गतिनो हेतु जाणी पोतानी
आचार्यपदवी, रजनी जेम ठोडी दइ, पचीस यतियोनी साथे सकल रा-
जाधिराज वादशाह श्री अकबरशाहनी आझा पुर्वक वादशाही वार्जात्र
वजावता थकां महामहोत्सव पूर्वक श्रीसूरिजीनी पासे दीक्षा लीधी, आवी
विना कोइ आचार्यना समयमां वनी नहोती वली श्री गुरुजीना उपदे-
शथी अकबर वादशाहे पोताना सर्व राज्यमां एक वर्षमां ठ महिनासुधी
जीवहिंसा वध करी, तथा जजीआवेरो वध कयों, तेमनु विस्तारथी च-
रित्र जाणवु होय तो श्री हीरसौजाग्य काव्य अवलोकन करवु. अहीआ
मात्र संक्षेपथी विना लखीये ठीये

एकदा प्रस्तावे प्रधान पुरुषोना मुखथी अकबरशाहे श्री हीरविजय
सूरिना निरुपम शम, दम, सवेग, वैराग्यादि गुणो श्रवण कयों जेथी
सूरिजीने पोतानु नामाकित फुरमान मोकली बहुमान पुरस्सर गधार
वदरथी आघानी नजीकना फत्तेपुर नागरमां दर्शन करवाने, वादशाहे
बोलाव्या गुरुजी अनेक जव्य जीवोने उपदेश आपतां, अनुक्रमे विहार
करता थकां संवत् (१६३९) ज्येष्ठ वद १३ दिने फत्तेपुरमां आव्या ते
स्थले वादशाहना शिरोमणि प्रधान अबुलफजल द्वारा श्रीविमलहर्ष
गणि प्रमुख अनेक मुनियोना परिवार सहित, वादशाह साथे मेलाप
कयों ते अवसरे वादशाहे बहु आदर सत्कार करी सूरिजीने सजामा
वेसाड्या वादशाहे सूरिजीने परमेश्वरनु स्वरूप, गुरुनु स्वरूप, तथा ध-
र्मनु स्वरूप शु ठे ? तथा परमेश्वर केवी रीते प्राप्त थाय ? इत्यादि धर्म-
विचार पुठ्या. सूरिजीए मधुर वाणीथी वादशाहने कबु के जेनामां अ-
हार हूण न होय ते परमेश्वर ठे, पच महाव्रतादि धारण करनारा गुरु
ठे, अने आत्मानो शुद्ध स्वभाव, ज्ञान, दर्शन, चारित्ररूप ठे, ते धर्म
इत्यादि विस्तार पूर्वक वादशाहे गुरुजी पासे धर्मोपदेश श्रवण कयों

जैथी आग्राथी अजमेर सुधी प्रतिकोश कुवा मिनारा सहित कराव्या. जीवहिंसा वंध करी अने दयावान् थया वाद अकवर वादशाह एकदा अति तुष्टमान थइ जवाथी कहेवा लाग्या के हे प्रभु ! आप पुत्र, कलत्र, धन, खजन, देहादि, ममत्व रहित ठो, तेथी आप सोनु, चांदी तो लेता नथी, परंतु अमारा मकानमां जैनमतना पुरातनी पुस्तको बहु ठे, ते आप लेवानो अनुग्रह करो. वादशाहना बहु आग्रहथी श्री गुरुजीए सर्व पुस्तक लइ आग्रा नगरना ज्ञानचंडारमां स्थापन कर्या. वाद गुरुजी एक प्रहरसुधी वादशाहनी साथे धर्मगोष्ठी करी बडा आडंबरथी उपाश्रयमां आव्या. ते वखते लोकोमां जैनमतनी बहुज उन्नति थइ. ते वरसे आग्रा नगरमां चोमासुं करी सोरीपुर नगरे श्री नेमिनाथनी यात्रा करवा गया. ते स्थले श्री रीपजदेव अने नेमिनाथजीनी बहु पुरातनी प्रतिमाडंनी तथा तत्कालना वनावेला श्री नेमिनाथना चरणोनी प्रतिष्ठा करी वाद आग्रावां शा० गानसिंह कढ्याणमल्लना वनावेला श्री चितामणि पार्श्वनाथादि विवोनी प्रतिष्ठा करी, ते श्रीचितामणि पार्श्वनाथ आजसुधी आग्रामां प्रसिद्ध ठे पठी श्री गुरुजी फरी फत्तेपुर नगरमां गया, अने अकवर वादशाहने मल्या. ते प्रसंगे एक प्रहर धर्मगोष्ठी करी, तथा धर्मोपदेश कर्यो. वादशाह कहेवा लाग्या के, मे आपने दर्शनोत्कंठित थइ पूर देशथी बोलाव्या, अने विनंति करी, परंतु आप अमारी पासेथी कांइ पण लेता नथी, तेथी फरीथी विनंति करीए ठीए; आपने जेरुचे ते अमारी पासेथी मांगी लेवु जोइए, जैथी अमारो मनोरथ सफल थाय. ते सांजली गुरुजीए सम्यक् विचार करी कछुं के, आपना सर्वराज्यमा पर्युपणना आठ दिवसोमां कोइ पण जानवरनो बध न थाय, तथा वधीवानो मुक्त थाय, आ अमारी मांगणी ठे. वादशाहे गुरुने निलोचनी शांत, दांत जाणी कछुं के आठ दिवस तमारी तरफथी अने चार दिवस मारी तरफथी सर्व मली वार दिवस सुधी अर्थात् जादरवा वड १० थी ते ते जादरवासुद ६ सुधी कोइ पण जानवरने मारा राज्यमां मारवाना आवशे नहि. पठी वादशाहे सोनाना अक्षरोथी लखावी ठ परवाना श्री गुरुजीने आप्या. ते ठ फुरमान (परवाना) आ प्रमाणे. १ श्री गुजरात देशनो, २ माखव देशनो, ३ अजमेर देशनो, ४ दिल्ली फत्तेपुर-

ना देशनो, ५ लाहोर, मुलतान मंडलनो, ६ श्री गुरुजीने पासे राखवानो पूर्वोक्त पांचे देशना साधारण फुरमान, ते ते देशमां मोकळी अमारि पडह वगडाव्यो, जेथी वादशाहना हुकमथी, नहोता जाणता एवा सर्व आर्य, अनार्य कुलमंडपमां दयारुप वेल विस्तारवान् थइ गइ वधीवान जनोने पण वादशाहे गुरुपासेथी उठी तत्काल मुक्त कर्या वली एक कोशना तलाव उपर पोते जइ, अनेक देशवालाउण, अनेक जातिना जानवरो वादशाहने जेट मोकळ्यां हता, ते सर्वने पोताना हाथथी ठोडी दीधां, वादशाहनी साथे गुरुजीने अनेकवार मेलाप थयो, अने अनेक जीनमंदिर तथा उपाश्रयोनो उपडव वादशाहे दूर कर्यो ज्यारे श्री हीरविजय सूरि बीजे देश बिहार करवा लाग्या, त्यारे वादशाहे तेमने जे फुरमान लखी आप्यो तेनी नकल आ स्थले लखीए ठीए

जलालुद्दीन वादशाह
अकबर वादशाह
गाजीनु फुरमान

अकबर मोहरनी वंशावली
जलालुद्दीन अकबर वादशाह
हुमायुन वादशाहाना पुत्र
वावर वादशाहना पौत्र
उमर शेख मीरजाना पुत्र
सुलतान अबुस इदना पुत्र
सुलतान महम्मद शाहना पुत्र
मीरशाहना पुत्र
अमीर तैमुर साहि किरानना पुत्र

देश मालवा, अकबरा वाद, लाहोर, मुलतान, अमदा वाद, अजमेर, मीरत, गुजरात वगाला, तथा हाल जे जे

मारा तावामां मूलक ठे ते सर्वना सुवा, मुसद्दी, करोरी तथा जागीरदार सर्वने मालम थाय के, अमारो संपूर्ण इरादो एवो ठे के सर्व रैयतना मनने संतोष पमाडवो, कारण के रैयतना मनने संतोष ते परमेश्वरनी एक मोटी मेहेरवानी ठे वली विशेष रीते वृद्धावस्थामा मारो एवो इरादो ठे के, मारु सारु इष्टनारी सर्व रैयत सुखी रहे, ते कारणथी हरेक धर्मना लोकोमांथी जे सारा विचारवाला, परमेश्वरनी जक्ति करवा मां पोतानी उमर पुरी करनारा ठे, तेउने दूर दूर देशोथी मे मारी पासे घोखाव्या, अने तेउनी परिह्वा करी, तेमने मारी सोबतमा राखु ठुं,

अने तेमनी वातो सांजली हुं बहु खुशी थाउं तुं ते प्रमाणे करता थकां मारा सांजलवामां आव्युं के श्रीहीरविजय सूरि, जैनश्वेतांबर मतना आचार्य गुजरातना वंदरोमां परमेश्वरनी जक्ति करे ठे, मे तेमने मारी पासे घोलाव्या, तेमनी मुलाकात करी हुं बहु खुशी थयो तु केटलाएक दिवस पठी ज्यारे तेउए पोताने वतन जवानी रजा मांगी, ते प्रसंगे तेउए अरज करी के, गरीब परवरनी मरजीथी आ प्रमाणे हुकम थवो जोश्ये;

सिद्धाचलजी, गीरनाजी, तारंगाजी, आवुजीनो पहाड जे गुजरातमां ठे, केशरीआनाथजी, राजगृहना पांच पहाड, तथा समेतशिखर उर्फ पार्श्वनाथनो पहाड जे बंगालामां ठे, ते पहाडो उपर तथा नीचें, सर्व, मंदीरोनी कोठीउमां तथा सर्व जक्ति करवानी जगाउमां, तथा जे जे तीर्थनी जगाउं, जैनश्वेतांबर धर्मनी मारा तावाना मुलकोमां होय, ते पहाडो, मंदीरो तथा जगानी आसपास कोइ पण आदमीए कोइ पण जनावर मारवु नहि. आ प्रमाणे तेमणे अरज करी. ते आचार्य बहु दूरथी अमारी पासे आव्या ठे, अने तेमनी अरज वाजवी अर्थात् सत्य ठे. यद्यपि आ अरज मुसलमानी मतथी विरुद्ध ठे, तो पण परमेश्वरने पिठाननारा आदमीउनो आ दस्तुर ठे के— कोइ कोइना धर्ममां दखल न करे, अने तेमनो रिवाज बहाल राखे ते कारणथी आ अरज मारी समजमां साची लागे ठे, के सर्व पहाड तथा पूजानी जगा बहु बखतथी जैनश्वेतांबरी धर्मवालानी ठे, ते कारणथी तेमनी अरज कबुल करवामां आवी ठे, के सिद्धाचलनो पहाड, गीरनारनो पहाड, तारंगाजीनो पहाड, केशरीआजीनो पहाड, आवुनो पहाड, राजगृहना पांच पहाड, तथा समेतशिखर उर्फ पार्श्वनाथनो पहाड जे बंगालाना मुलकमां ठे, ते सर्व पुजाउनी जगाउं, तथा पहाड नीचे तीर्थनी जगाउं जे मारा राज्यमा ठे, तथा गमे ते ठेकाणे जैनश्वेतांबरी धर्मनी जगा होय ते हीरविजय जैन श्वेतांबरी आचार्यने आपवामां आवी ठे, अने तेमणे सारी रीते परमेश्वरनी जक्ति करवी जोइए

वली एक बात आ पण याद राखवी जोइए के, आ जैनश्वेतांबरी धर्मना पहाडो, पूजानी जगा तथा तीर्थनी जगा, जे मे श्री हीरविजयजी सूरिने आपेल ठे, ते सर्व जगाउं हकीकतमां तो जैनश्वेतांबर धर्म-

વાલાઈનીજ ઠે, તેથી જ્યાં સુધી સૂર્યથી દિન રોશન રહે, અને જ્યાંસુધી ચંદ્રમાથી રાત રોશન રહે, ત્યાં સુધી આ ફુરમાનનો હુકમ જૈનશ્વેતાંવરી ધર્મના લોકોમાં સૂર્ય તથા ચંદ્રમાની જેમ પ્રકાશિત રહે, અને કોઈ આદમી તેમને હરકત ન કરે. વલી કોઈ આદમીએ તે પહાડો ઉપર, તેનીનીચે તથા તેની આસપાસ પુજાની જગાઈમાં તથા તીર્થની જગાઈમાં જાનવર મારવું નહિ, તથા આ હુકમ મુજબ અમલ કરવો આ હુકમથી ફરવું નહિ, તથા નવીન સનદ માંગવી નહિ. લખી તારીખ ૭ મી માહ ઊરદી વહેસ મુતાવેક માહ રવીયુલ અવલ સન્ ૩૭ જુલસી આ અકબર વાદશાહના ફુરમાનની નકલ ઠે.

વલી થાનસિંહની કરાવેલી તથા વીજા શાહ હુજળમહલની કરાવેલી શ્રી જીનપ્રતિમાઈની પ્રતિષ્ઠા, લાખો રૂપીઆ મહોત્સવમાં વપરાવી, કરી પ્રથમ ચાતુર્માસ, આગ્રામાં, વીજો ફત્તેપુરમાં, ત્રીજો ત્રિરામનગરમાં અને ચોથો ફરી આગ્રામાં, એ રીતે કર્યાં વાદ વાદશાહની ગોઠી વાસ્તે શ્રી શાંતિચંદ્ર ઉપાધ્યાયને રાખીને, શ્રી ગુરુજી પોતે મેદેડતા તથા નાગપુરમાં ચાતુર્માસ કરી શિરોહી નગરમાં ગયા, ત્યાં નવા ચતુર્મુખ પ્રાસાદમાં શ્રી આદિનાથના વિવની તથા શ્રી અજીતનાથ પ્રાસાદમાં શ્રી અજીતનાથજીના વિવની પ્રતિષ્ઠા કરી અતુરુમે અર્બુદાચલ યાત્રા કરવા ગયા. અહીંયાં શ્રી શાંતિચંદ્ર ઉપાધ્યાયે નવીન કૃપારસ કોશ નામનો ગ્રંથ રચી અકબર વાદશાહને શ્રવણ કરાવ્યો, તે શ્રવણ કરવાથી વાદશાહને દયાની વહુજ વૃદ્ધિ થઈ તેથી આ પ્રમાણે થયું. વાદશાહના જન્મના દિવસથી એક માસ, પર્યુષણના વાર દિવસ, સર્વ રવિવાર, સર્વ સંક્રાંતિના દિવસો, નવરોજનો માસ, સર્વ શુદ્ધના દિવસો, સર્વ મિહર વાસરા, સર્વ સોફીશનાદિન, इत्यादि સર્વ મલી એક વર્ષમાં ૪ મહીના સુધી જીવહિંસા વધ કરાવી તેના ફુરમાન લખાવ્યા, જે ફુરમાનો આજસુધી અમારા લોકોની પાસે ઠે શ્રી હીરવીજય સૂરિએ જૈનમતની વૃદ્ધિ તથા ઉન્નતિ વહુજ કરી, તેમાં કાંઈ પણ શકા નથી મુસલમાનો પણ તેમનાથી દયાવાનુ થયા તેમણે સ્તંત્રતીર્થે સવત (૧૬૪૬) માં સ્તંત્ર તીર્થવાસી શાળ તેજપાલના વનાવેલા મંદિરમાં પ્રતિષ્ઠા કરી.

પણ શ્રી હીરવિજય સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી વિજયસેન સૂરિ થયા.

તેમનો સંવત (૧૬૦૪) માં જન્મ, (૧૬૧૩) માતા પિતા સહિત દીકા, (૧૬૨૬) પંડિતપદ, (૧૬૨૮) ડાહ્યાપદ પૂર્વક આચાર્યપદ, (૧૬૫૨) જટારકપદ, અને (૧૬૭૧) માં સ્તંજતીર્થે સ્વર્ગવાસ થયો. તેમના વેલ-હર્ષ તથા પરમાનંદ, વે શિષ્યોએ અકબર વાદશાહના પુત્ર જાહાંગીરને ધર્મ શ્રવણ કરાવી પ્રતિબોધ કર્યો, અને જાહાંગીર વાદશાહથી ફુરમાન કરાવ્યો, તેની નકલ નીચે મુજબ.

ઝરુદીન મહમ્મદ
જહાંગીર વાદશાહ
ગાજીનું ફુરમાન

જહાંગીરની મોહોરમાં વંશાવલી
ઝરુદીન મહમ્મદ જહાંગીર વાદશાહ
અકબર વાદશાહ
હુમાયુન વાદશાહ
બાબર વાદશાહ
મીરજી ઝમરશેખ
સુલતાન અબુસફ્ફ
સુલતાન મીરજા મોહમ્મદશાહ મીરા-
શાહ- અમીર તેમુર સાહિબ કિરાન

મારા સર્વ રાજ્યમાં તથા વિશેષ કરી ગુજરાતના સુબા, મોટા હાકેમ, કીફાયત કરનારા આમીલ, જાગીરદાર, કરોરી તથા સર્વ ખાતાના કારકુનોને માલમ થાય કે, પરમેશ્વરને પિઠાનનારા જે લોક છે, તેનો ઇવો દસ્તૂર છે કે, હરેક મતના તથા કોમના લોકોજ માત્ર નહિ, પરંતુ સર્વ જીવ સુખી રહે, તેમ કરવું હાલમાં વેલહરલ તથા પરમાનંદ યતિયોએ ડુનીઆની રક્ષા કરનારાંના દરવારમાં આવી, તરતની પાસે ડાજા રહી અરજ કરી કે.- વિજયસેન સૂરિ તથા વિજયદેવ સૂરિ, તેમજ જેડ સારી ડુલ્લિવાલા લોકો છે, તેડે ઇશ્વરની જક્તિ કરે છે, તેમજ પ્રાર્થના કરે છે; તથા વેલહરલ અતે પરમાનંદ યતિયોની પરમેશ્વરને રાજી રાલવાની હકીકત, અમે વહુ સારી રીતે જાણી લીધી, તેથી ડુનિયાને તાવે કરનારનો ઇવો હુકમ થયો કે:- કોઈ આદમીએ આ જૈન લોકોના મંદિરોમા તથા ધર્મશાલામાં ડતરવું નહિ, તથા કારણ વિના અડલણ કરવી નહિ જો તે લોકો ફરીથી નવા બનાવવા ડાહે તો તેડને કોઈ રીતે મના તથા હરકત કરવી નહિ. વલી તેડના સાધુડના

उपाश्रयमां तो कोइए पण उतरबु नहि. वली जो ते लोको सोरठमां श-
त्रुजय तीर्थनी यात्रा करवा वास्ते जाय तो कोइ पण आदमीए ते यात्रा-
बुज पासै कांइ पण मांगबु नहि, तथा लालच करवी नहि वली सद-
रहु वेखहरख अने परमानंद यतिनी अरज तथा खायेस उपर बहुज
जारे हुकम आ थाय ठे के, दर अठवाडीआमां रविवार तथा गुरुवार
तथा दर महिनामां सुद पडवाने रोज तथा इदने दिवसे तथा दर व-
र्षमां नवरोज अने माहशहरयुरमां जे अमारो मुवारक दिन ठे, तेमां
एक एक वर्षना हिसाव प्रामाणे मारा सर्व राज्यमां कोइ जीवनी हिं-
सा न थाय, तथा शिकारनु काम, पक्षीयोनु पकडबुं, मारबुं, तथा मा-
ठलां मारवा, इत्यादि सर्व बंध करबु वली तेवी रीतना बीजा पण काम
पूर्वोक्त दिवसोमां न थवा जोइए आ वात जरूरनी ठे के पूर्वोक्त हुकम
मुजब हमेशां चलाववानी कोशिश करवी, तथा मारा फुरमानना हुक-
मथी कोइ फरे नहि, वीरूढ चाले नहि लखी० ता० माह सहर युरमे
सन् ३ जुलसी. आ फुरमान खांजां हानना चोपानीआमां तथा सेवक
अलीतकीना वर्तमान पत्रमा दाखल कयों तरजुमो करनार मुनशी
सैयद अबदुल्ला मीयां साहेब जैजी

६० श्री विजयसेन सूरिनी पाट उपर श्री विजयदेव सूरि थया. ते-
मनो संवत् (१६३४) जन्म (१६४३) दीक्षा, (१६५५) पंडितपद,
(१६५६) उपाध्याय पद पूर्वक आचार्यपद, (१६८१) मा स्वर्गवास थयो
६१ श्री विजयदेव सूरिनी पाट उपर श्री विजयसिंह सूरि थया तेमनो
(१६४४) जन्म, (१६५४) दीक्षा, (१६७३) वाचकपद, (१६८१) सू-
रिपद (१७०८) मा स्वर्गवास थयो ६२ श्री विजयसिंह सूरिनी पाट
उपर श्री विजयप्रजसूरि थया तेमनो संवत् (१६७५) जन्म, (१६८५)
दीक्षा, (१७०१) पंडितपद, (१७१०) उपाध्यायपद, (१७१३) नट्टा-
रक पद, (१७४५) मां स्वर्गवास थयो तेमना समयमां मुखवधा दु-
ढीयानो पथ प्रगट थयो, तेनी उत्पत्ति कहिए ठीए

सुरत शेहेरमा शा० वीरजी वोहरा अटकनो दशा श्रीमाखि वाणीउ
रहेतो हतो तेने फुली नामनी वाल विधवा एक पुत्री हती तेणे एक
लवजी नामनो ठोकरो दत्तक लीधो ते लवजीने लुकाना उपाश्रयमां ज-

एवा मोकल्यो. तेने यतियोनी संगतथी वैराग्य उत्पन्न थयो. तेथी लुं-
काना यति वजरंगजीनो ते शिष्य थयो. वे वर्ष पठी ते पोताना गुरुने
कहेवा लाग्यो के, जेवो शास्त्रमां साधुनो आचार ठे, तेवो तमें केम पा-
लता तथी ? गुरुए कहुं के पंचम कालमां शास्त्रोक्त सर्व क्रिया थइ श-
कती नथी, लवजीए कहुं के तमे त्रष्टाचारी ठो, तेथी मारा गुरु हवे
तमे नहि. हुं तो पोतेज संयम फरीने लइश. ए प्रमाणे क्लेश करी ल-
वजी रुपिए लुंका मतनी गुरुदीक्षा ठोडीने, पोतानी साथे बीजा वे य-
तियो लीधा. १ चाणो, २ सुखजी. त्रणेए पोतपोतानी मेले दीक्षा ली-
धी, अने मुख उपर लुगडानी पट्टी बांधी तेमना नवीन वेश देखी को-
इ श्रावके तेमने प्रथम तो रहेवा जगा न आपी, तेथी तेउं खडेर मका-
नमां जइ रह्या गुजरातमां खडेर थइ गयेला मकानने हुंड कहे ठे. लो-
कोए तेवा मकानमां तेउंने रहेतां देखी तेउंनु नाम दुडीया राक्युं, तेउं
त्रणेने नवो मत चलाववामां बहु क्लेश जोगववो पड्यो, परंतु तेउंनो
त्याग देखी केटलाएक लुका मत्तियो तेमने मानवा लाग्या; कारण के
गाढरीआ प्रवाहनी रीति जगतमां प्रचलित ठे ते मुजव जोला, अ-
ज्ञान लोको उपरनो डोल देखी रागी थइ जाय ठे, वली गुजरातना लो-
कोनो बहु जाग एवो हठग्राही ठे के, जे वात पकडी, ते वातने बहु
मुस्केलीथी ठोडे ठे, तेथी गुजरात देशमांज जैन मतना केटलाएक फां-
टा निकलेला ठे. वाद ते लवजीनो शिष्य सोमजी नामनो उंसवाल
वाणीउं, अमदावादना कालुपरनो रेहेनार थयो तेणे सूर्यनी आतापना
बहुज करी तेना चेलाना नाम १ हरिदासजी २ प्रेमजी, ३ गीरधर-
जी, ४ कानजी प्रमुख थया, अने लुंकामतना कुंवरजीना चेलो पण ते-
मना शिष्य थया, तेमना नाम १ श्रीपाल, २ अमीपाल, ३ धरमसी, ४
हरजी, ५ जीवाजी, ६ समरथ, ७ तोडुजी, ८ मोहनजी, ९ सदानंदजी,
१० गोधाजी एक गुजरातवासी धर्मदास ठीपाए पोतानी मेले मुंड मुं-
डावी, मुख उपर पट्टी बांधी, पोते दुडीयानो साधु ठे, एम प्रसिद्ध कथुं.
हरिदासनो चेलो वृंदावन थयो, वृंदावननो चेलो जवानीदास थयो,
जवानीदासनो चेलो लाहोर निवासी मलूकचंद थयो मलूकचंदनो म-
हासिंह, महासिंहनो खुशालराय, खुशालरायनो ठजमल, ठजमलनो

રામલાલ, અને રામલાલના વે શિષ્ય, રામરત્ન તથા અમરસિંહ, આ વ-
નેને અમે દેખેલા છે તે વનેના ચેલા વસંતરાય તથા રામવદ્ધ વિગેરે જી-
વતા છે. તેહ પજાવ દેશમાં વર્તમાનમાં ફર્યા કરે છે

જીવાજીનો ચેલો લાલચંદ થયો, અને લાલચંદનો ચેલો અમરસિંહ
થયો. તે મારવાડ દેશમાં આવ્યો, તેમના પરિવારમાં નાનકજી થયો
જેના ચેલા હાલમાં અજમેર તથા કૃષ્ણગઢ જીલ્લામાં વહુ ફરે છે એક
શ્યામિદાસ, જેના પરિવારમાં કન્હીરામ, લેખરાજ, તલ્લતમલ પ્રમુખ
હાલમાં મારવાડમાં રહે છે, તથા ઘુંદીકોટામાં અને માલવામાં, લાલ-
ચંદ, ગણેશજી, ગોવીંદરામજી, થયા, તથા અમીચંદ, ટુકમચંદ, ઉદ-
યચંદ, ફત્તેચંદ, જ્ઞાનજી, ઠગન, મગન, દેવકરણ અને પદ્માલાલ
પ્રમુખ ફરે છે, તેહ પણ હરિદાસનાજ ચેલા છે વલ્લી અમરસિંહના
ચેલા દીપચંદ, દીપચંદના ધર્મદાસ, ધર્મદાસના જોગરાજ, જોગ-
રાજના હજારીમલ્લ, હજારીમલ્લના લાલજીરામ, લાલજીરામના ગગા-
રામ, ગગારામના જીવણમલ્લ, જે વર્તમાનમાં દિલ્હીની આસપાસના ગા-
મોમાં ફરે છે, તથા અમરસિંહના પરિવારમાં ધનજી, મનજી, નાથુરામ
અને તારાચંદ પ્રમુખ થયા છે, જેમના ચેલા, રતિરામ તથા નંદલાલ થ-
યા નંદલાલનો ચેલો રૂપચંદ અને રૂપચંદનો વિહારી જે પંજાવમાં કોટ
જગરાવાદિ ગામોમાં ફરે છે, તથા કાનજી અને ધર્મદાસ ઠીપીના ચે-
લાઈ દીપચંદ, ગોપાલજી પ્રમુખ લીવડી, વઢવાણ, મોરવી. ગોંડલ, જેત-
પુર, રાજકોટ, અમરેલી, ધાંગધરા પ્રમુખ જાલાવાડ કાઠીયાવાડ અને
હાલાર પ્રમુખના ગામોમાં ફરે છે ધર્મદાસ ઠીપીના ચેલા ધનાજી, ધના-
જીના હુદરજી, હુદરજીના રઘુનાથજી, જૈમલજી, ગુમાનચંદ, હુર્ગદાસ,
કન્હીરામ, રત્નચંદ, હમીરમલ્લ, કચૌરીમલ્લ પ્રમુખ વર્તમાનમાં મારવા-
ડમાં ફરે છે, તે પ્રસિદ્ધ છે

રઘુનાથજીનો ચેલો જલ્લમજી સંવત (૧૮૧૮) માં થયો. જેણે તેરા-
પથ પ્રગટ કર્યો તેના ચેલા જારમલ, હેમજી, રાયચંદ, જીતમલ્લ થયા,
જીતમલ્લની ગાદી ઉપર હાલ મેઘજી છે આ મુખ્યવધા જેટલા સાધુઈ
છે, તેહનો પથ સંવત (૧૭૦૯) ની સાલથી ચાલ્યો છે. તેમનો મત જ્યા-
રથી નિરલ્યો છે, ત્યારથી આજ સુધી તેમના મતમાં કોઈ પણ વિદ્વાન્

થયેલ નથી; કારણ કે તે લોકો કહે છે કે, વ્યાકરણ, કાવ્ય, કોશ, ઠંદ, શ્લોકાર પ્રમુખ જાણવાથી, તથા તર્કશાસ્ત્ર જાણવાથી બુદ્ધિ વગડી જાય છે. આ અજ્ઞાનપણાના કારણથીજ તેડ પરસ્પર વધુ દ્રેષ રાખે છે. કશ્ક મનમાની કલ્પિત વાતો વનાવી લહે છે. એક વીજાનો પગ જામવા દેતા નથી, મનમાં માને છે કે, મારા ફલાણા ગૃહસ્થ ચેલાને ફલાણો જોલવશે, ઇત્યાદિ અનેક કારણોથી પરસ્પર ઈર્ષ્યા વહુજ રાખે છે. આ વાતમાં શંકા લાગે તેણે મારવાડમાં જઈ પ્રત્યક્ષ અનુજવ કરવો. તેમના આચાર, વ્યવહાર, વેપ, શ્રદ્ધા, પ્રરુપણા પ્રમુખ જૈનમતના શાસ્ત્રાનુસાર નથી. વલી વીજા મતવાલાઈ પણ જે જૈનમતના વહુ લોકોને ગંદા, કઢંગા માને છે, તેડ માત્ર આ હુંઢીઆઈનાજ આહાર, વ્યવહારની રીત દેખીને તેમ માને છે. વિશેષ શું લખું, તેડની અજ્ઞાનતાનો અનુજવ તેડની સાથેના પરિચયથીજ થાય છે, વાસ્તવમે આ લોકો જૈનમતથી તદન વિપરીત ચાલનારા હોવાથી જૈનાજ્ઞાસ છે ઇતિ હુંઢક મતોત્પત્તિ.

૬૩ શ્રી વિજયવ્રજ સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી વિજયરત્ન સૂરિ થયા ૬૪ શ્રી વિજયરત્ન સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી વિજયક્ષમા સૂરિ થયા ૬૫ શ્રી વિજયક્ષમાસૂરિની પાટ ઉપર શ્રી વિજયદયા સૂરિ થયા. ૬૬ શ્રી વિજયદયા સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી વિજયધર્મ સૂરિ થયા ૬૭ શ્રી વિજયધર્મ સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી જીનેંદ્ર સૂરિ થયા ૬૮ શ્રી જીનેંદ્ર સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી દેવેંદ્ર સૂરિ થયા ૬૯ શ્રી દેવેંદ્ર સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી વિજયધરણેંદ્ર સૂરિ થયા, વર્તમાનમા તેમની પાટ ઉપર શ્રી રાજેંદ્રસૂરિ છે, તે વિદ્યમાન વિચરે છે

એકસઠમી પાટ ઉપર શ્રી વિજયસિંહ સૂરિ હતા, તેમના શિષ્ય શ્રી સત્યવિજય ગણિ થયા, તેમજ મહોપાધ્યાય, પદ્ શાસ્ત્ર વેત્તા, ન્યાયવિશારદ, મહાવૈદ્યાકરણિ, તાર્કિકશિરોમણિ, બુદ્ધિસમુદ્ર શ્રી યશોવિજય ગણિ થયા તેડ વંનેષ શ્રી વિજયસિંહ સૂરિની આજ્ઞા લઈ ગઠમાં ક્રિયાશિથિલ સાધુડને દેખી, તથા હુટક મતના પાલંડનો પ્રચાર દૂર કરવા વાસ્તે ક્રિયા ઉદ્ધાર કર્યો. શ્રી યશોવિજય ગણિએ કાશીના પંડિતોમાં જયપતાકાનો ઊંડો પ્રાપ્ત કર્યો, અને ગુજરાત પ્રમુખ દેશોમાં પ્રતિમાં ઉઘાપક કુલિગીર્તના મતરુપ અધિકારને પ્રતિમાશતકાદિ અનેક ગ્રંથોના તેજથી દૂર કર્યો. તેમના રચેલા મહાન્ ગ્રંથો, અધ્યાત્મસાર, સ્વા-

રામલાલ, અને રામલાલના વે શિષ્ય, રામરત્ન તથા અમરસિંહ, આ વ-
નેને અમે દેખેલા છે તે વનેના ચેલા વસંતરાય તથા રામવદ્ધ વિગેરે જી-
વતા છે. તેણે પંજાવ દેશમાં વર્તમાનમાં ફર્યા કરે છે

જીવાજીનો ચેલો લાલચદ થયો, અને લાલચદનો ચેલો અમરસિંહ
થયો તે મારવાડ દેશમાં આવ્યો, તેમના પરિવારમાં નાનકડી થયો.
જેના ચેલા હાલમાં અજમેર તથા કૃષ્ણગઢ જીલ્લામાં વહુ ફરે છે એક
શ્યામિદાસ, જેના પરિવારમાં કન્હીરામ, લેખરાજ, તલ્લતમલ પ્રમુખ
હાલમાં મારવાડમાં રહે છે, તથા હુંદીકોટામાં અને માલવામાં, લાલ-
ચંદ, ગણેશજી, ગોવીંદરામજી, થયા, તથા અમીચદ, દુકમચદ, ઉદ-
યચદ, ફતેચદ, જ્ઞાનજી, ઠગન, મગન, દેવકરણ અને પદ્માલાલ
પ્રમુખ ફરે છે, તેણે પણ હરિદાસનાજ ચેલા છે વહી અમરસિંહના
ચેલા દીપચદ, દીપચદના ધર્મદાસ, ધર્મદાસના જોગરાજ, જોગ-
રાજના હજારીમલ્લ, હજારીમલ્લના લાલજીરામ, લાલજીરામના ગંગા-
રામ, ગંગારામના જીવણમલ્લ, જે વર્તમાનમાં દિલ્હીની આસપાસના ગા-
મોમાં ફરે છે, તથા અમરસિંહના પરિવારમાં ધનજી, મનજી, નાથુરામ
અને તારાચદ પ્રમુખ થયા છે, જેમના ચેલા, રતિરામ તથા નંદલાલ થ-
યા નંદલાલનો ચેલો રૂપચદ અને રૂપચદનો વિહારી જે પંજાવમાં કોટ
જગરાવાંદિ ગામોમાં ફરે છે, તથા કાનજી અને ધર્મદાસ ઠીપીના ચે-
લાઈ દીપચદ, ગોપાલજી પ્રમુખ લીવડી, વઢવાણ, મોરવી ગોંડલ, જેત-
પુર, રાજકોટ, અમરેલી, ધાંગધરા પ્રમુખ જાલાવાડ કાઠીયાવાડ અને
હાલાર પ્રમુખના ગામોમાં ફરે છે. ધર્મદાસ ઠીપીના ચેલા ધનાજી, ધના-
જીના જુદરજી, જુદરજીના રઘુનાથજી, જૈમલજી, ગુમાનચંદ, ડુર્ગદાસ,
કન્હીરામ, રત્નચદ, હમીરમલ્લ, કચૌરીમલ્લ પ્રમુખ વર્તમાનમાં મારવા-
ડમાં ફરે છે, તે પ્રસિદ્ધ છે

રઘુનાથજીનો ચેલો જલ્લમજી સવત (૧૮૧૮) માં થયો જેણે તેરા-
પથ પ્રગટ કર્યો તેના ચેલા જારમલ, હેમજી, રાયચદ, જીતમલ્લ થયા,
જીતમલ્લની ગાદી ઉપર હાલ મેઘજી છે આ મુખવધા જેટલા સાધુઈ
છે, તેણેનો પથ સંવત (૧૭૦૯) ની સાલથી ચાલ્યો છે તેમનો મત જ્યા-
રથી નિરદ્યો છે. ત્યારથી આજ સુધી તેમના મતમાં કોઈ પણ નિવેદન

થયેલ નથી, કારણ કે તે લોકો કહે છે કે, વ્યાકરણ, કાવ્ય, કોશ, ઠઠ, અલંકાર પ્રમુખ જ્ઞાણવાચી, તથા તર્કશાસ્ત્ર જ્ઞાણવાચી બુદ્ધિ વગડી જાય છે. આ અજ્ઞાનપણાના કારણથીજ તેડ પરસ્પર વહુ દ્રેપ રાખે છે. કશ્ક મનમાની કલ્પિત વાતો વનાવી લહે છે. એક વીજાનો પગ જામવા દેતા નથી, મનમાં માને છે કે, મારા ફલાણા ગૃહસ્થ ચેલાને ફલાણો જોલવશે, ઇત્યાદિ અનેક કારણોથી પરસ્પર ઇર્ષ્યા વહુજ રાખે છે. આ વાતમાં શંકા લાગે તેણે મારવાડમાં જઈ પ્રત્યક્ષ અનુજવ કરવો. તેમના આચાર, વ્યવહાર, વેષ, શ્રદ્ધા, પ્રરુપણા પ્રમુખ જૈનમતના શાસ્ત્રાનુસાર નથી વલી વીજા મતવાલાઈ પણ જે જૈનમતના વહુ લોકોને ગદા, કઢંગા માને છે, તેડ માત્ર આ ઢુંઢીઆઈનાજ આહાર, વ્યવહારની રીત દેખીને તેમ માને છે વિશેષ શું લખું, તેડની અજ્ઞાનતાનો અનુજવ તેડની સાથેના પરિચયથીજ થાય છે, વાસ્તવમે આ લોકો જૈનમતથી તદન વિપરીત ચાલનારા હોવાથી જૈનાજ્ઞાસ છે ઇતિ ઢુંઢક મતોત્પત્તિ.

૬૩ શ્રી વિજયવ્રજ સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી વિજયરત્ન સૂરિ થયા. ૬૪ શ્રી વિજયરત્ન સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી વિજયક્રમા સૂરિ થયા. ૬૫ શ્રી વિજયક્રમાસૂરિની પાટ ઉપર શ્રી વિજયદયા સૂરિ થયા. ૬૬ શ્રી વિજયદયા સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી વિજયધર્મ સૂરિ થયા. ૬૭ શ્રી વિજયધર્મ સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી જીનૈંદ્ર સૂરિ થયા. ૬૮ શ્રી જીનૈંદ્ર સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી દેવેંદ્ર સૂરિ થયા. ૬૯ શ્રી દેવેંદ્ર સૂરિની પાટ ઉપર શ્રી વિજયધરણેંદ્ર સૂરિ થયા, વર્તમાનમાં તેમની પાટ ઉપર શ્રી રાજેંદ્રસૂરિ છે, તે વિદ્યમાન વિચરે છે.

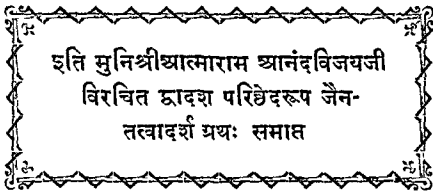
એકસઠમી પાટ ઉપર શ્રી વિજયસિંહ સૂરિ હતા, તેમના શિષ્ય શ્રી સત્યવિજય ગણિ થયા, તેમજ મહોપાધ્યાય, પદ્ શાસ્ત્ર વેત્તા, ન્યાયવિશારદ, મહાવૈય્યાકરણિ, તાર્કિકશિરોમણિ, બુદ્ધિસમુદ્ર શ્રી યશોવિજય ગણિ થયા તેડ વંને એ શ્રી વિજયસિંહ સૂરિની આજ્ઞા લઈ ગઘમા ક્રિયાશિથિલ સાધુઝને દેહી, તથા ઢુઢક મતના પાલંડનો પ્રચાર દૂર કરવા વાસ્તે ક્રિયા ઝડ્ઢાર કર્યો. શ્રી યશોવિજય ગણિએ કાશીના પંડિતોમાં જયપતાકાનો ઢુંડો પ્રાપ્ત કર્યો, અને ગુજરાત પ્રમુખ દેશોમાં પ્રતિમાં ઝઘાપક કુલિગીઝના મતરૂપ અધિકારને પ્રતિમાશતકાદિ અનેક ગ્રંથોના તેજથી દૂર કર્યો તેમના રચેલા મહાન્ ગ્રંથો, અધ્યાત્મસાર, સ્વા-

छाप कल्पलता, शास्त्रसमुच्चयवृत्ति, मङ्गलवादी सूत्रिकृत नयचक्र उद्धारादि अनेक मोटा (१००) सो ग्रंथ थे

श्री सत्यविजय गणिजी क्रिया उद्धार करी श्री आनंदधनजीनी साथे बहु वर्ष सुधी वनवासमां रह्या, तथा महा तपस्या योगाज्यास प्रमुख कर्तुं ज्यारे बहुज वृद्ध थइ गया, अने पगमां चालवानी शक्ति न रही, त्यारे अणहिलपुर पाटणमां आवी रह्या तेमना उपदेशथी वे शिष्य थया. गणि कपुरविजय पंडित, २ पंडित कुशलविजयजी गणि कपुरविजयजीए अनेक अर्हंत विवोनी प्रतिष्ठा करी, अने अनेक गाम तथा शेहेरमां धर्मनी वृद्धि करी, महाप्रज्ञाविक थया श्री गणि कपुरविजयजीने वे शिष्य थया, १ पंडित वृद्धिविजयगणि, २ पंडित क्षमाविजय गणि श्री पंडित क्षमाविजय गणिना शिष्य पंडित श्री जीनविजय गणि, तेमना शिष्य पंडित श्री उत्तम विजय गणि, तेमना शिष्य पंडित पद्मविजयगणि, तेमना शिष्य पंडित रुपविजय गणि, तेमना शिष्य पंडित कस्तुरविजय गणि, तेमना शिष्य मुनि मणिविजय गणि तेमना शिष्य मुनि बुद्धिविजय गणि, तेमना शिष्य पंडित मुक्तिविजय गणि, तेमना हस्तथी दीक्षित लघु गुरुत्रातु आ जैनतत्त्वादर्श ग्रंथना लखनार मुनि आत्माराम (आनंदविजयजी) इति तपगन्ध गुरु आवलि सपूर्ण

वर्तमान समयमां नवीन पथ मुरयत्वे करी जे निकळ्या ठे ते लखीए ठीए — गुजरात देशमां स्वामिनारायणनो पथ, बगालामां ब्रह्मसमाजनो पथ, पंजाबमां लुधीआना नजीक जयणीगाजनिवासी ब्रह्मणसिख जातिना उपदेशथी कूकापंथ, कोयलमां मौलवी अहमदशाहना नविन फिरका, तथा दयानंदसरस्वति स्वामिनो प्रगट करेलो आर्यसमाज पथ, इत्यादि केटलाएक मतो, पुरातनी अनेक मतोनो त्याग करी निकलेला ठे मत काढनाराजए एम मान्यु लागे ठे के आपणी बुद्धि समान प्राचीन पंडितोनी बुद्धि न होती, तथा तेउ प्राचीन ग्रंथो जेम के वेदो, उपनिषदो प्रमुखने यथार्थ समजता न होता अमने तो कांइ हरकत नथी, परंतु जो कदापि आवी रीते नवीन नवीन मतो निकलता रद्देशे, तो कोइ दिवस ब्राह्मादि मताधिकारीउनो गरास टली जशे, तथा धर्म अने नियम कायम रद्देशे नहि

इति श्री तप गङ्गीय मुनिगणी श्रीमणिविजय तद्विष्य मुनि श्रीबुद्धि
विजय तद्विष्य मुनि आत्माराम आनन्द विजय विरचिते जैन तत्त्वादर्शे
गुरु आवलि कथनरूप द्वादश. परिच्छेदः संपूर्ण. ॥ ११ ॥

पानु लीटी अशुद्ध	शुद्ध	पानु लीटी अशुद्ध	शुद्ध
७ ११ आदिष्ट	आदिष्ट	२०४ १५ प्रकुत्तिल	प्रतिकुल
८ २० परहितकारी होय	परहितकारी	२०५ १४ पाचेईंयवाळा ठे	पाचईंयवाळा ठे
९ २८ लाठन	लठन	२०७ २३ अपर्याप्त	अपर्याप्तो
१४ २६ काचवानुचिह्न	काचवानु चिन्ह	२०९ ५ अनुपरत	अनुपरत
१५ ११ लाठनना नाम	लठनना नाम	२१० १४ अगारापञ्जुलमा	अगाराप्रमुखमा
१८ ११ लाठन नाम	लठन नाम	२१४ ८ पराजत्रमा	परजत्रमा
२० ११ लाठनना नाम	लठनना नाम	२१५ १३ आतपनामकर्म	आतापनामकर्म
२२ ११ लाठन नाम	लठन नाम	२१६ १५ पुण्यपापा	पुण्यपाप
२४ ११ लाठन नाम	लठन नाम	२२० २३ तस्यानधि	स्त्यानधि
२६ ११ लाठन नाम	लठन नाम	२२१ १२ ककेश	केश
२८ ११ लाठनना नाम	लठनना नाम	२२४ ५ हुड	हुडक
३० ११ लाठन नाम	लठन नाम	२३४ २० प्रकानी	प्रकारनी
३२ ११ लाठन नाम	लठन नाम	२३८ १८ सह	सहे
३६ १८ स्वारि	स्वारि	२४४ ८ थाय ठे	थाय ठे
३७ २६ स्तुति ठे ?	स्तुतिना ठे ?	२४६ १० एवाज	एवा जे
३८ २ परमेश्वरपणाये	परमेश्वरपणाये	२४७ ७ जीत्राणीने	जिनवाणीने
४८ ४ जीरोए	जीरोए	२४८ १३ तेनो	तेनु
५६ १२ रजवामा	रचवामा	२५४ २२ लोत्रआहार	लोमआहार
८३ १६ क्या ठे	क्या ठे	२५६ १७ तेंज	नेंज
८४ २९ तो अदत्त	तो गुरु अदत्त	२५८ २९ जेठनेज	जेठनो
८६ १० सातमा	सातमी	२६१ ६ छटपानेज	छटपाने
८६ १८ बीजी	बीजा	२६२ ७ शुद्धाजोनिधि	शब्दाजोनिधि
८८ २३ वर्जनान्	वर्जनात्	२६२ २१ स्वरूप	स्वरूप
९२ ६ प्रप्रमुख	प्रमुख	२६४ १४ अनिष्टयोगार्त	अनिष्टसयोगार्त
९६ १ अनेकतरेथी	अनेकतरेहथी	२६५ ६ मनुष्यापूर्वी	मनुष्यानुपूर्वि
९७ ७ प्राशुक	प्राशुक	२७२ ४ ध्यानमाज	ध्यानमाज
९७ १८ पुरीष	पुरीस	२७२ २७ अशुद्ध	अशुद्ध
१०४ १ छात्रिशति	छात्रिशति	२७८ २२ अतिप्रयत्न	अतिप्रयत्न
१०४ २ चितन	चितन	२८० २० क्रमोक्रमे	क्रमोक्रमे
१०७ ७ जीजासा	जीजासा	२८३ ११ एना बीजो	एना बीजा
१०७ ५ अत्मा	आत्मा	२८७ २ केरलीसमुद्रघात	केरलीसमुद्रघात
१९९ १७ वस्ते	वास्ते	२९० १ रूपतापने	रूपतापने
२०१ १४ वर्तमान	वर्तमान	२९१ ११ धरतो	करतो
२०१ २७ आहा	आहा	२९४ १४ मुनिश्रीद	मुनिश्रीमद्

पानु लीटी अशुद्ध	शुद्ध	पानु लीटी अशुद्ध	शुद्ध
२९९ २९ प्राणी	प्राणी	४२० ९ हवण	न्हवण
३०१ १० शिष्याउने	शिष्याणीयोने	४२० ० मगीअ	सगीआ
३२७ २७ साक्षात्	साक्षात्	४२० २३ जिनचु	जिन्नचु
३३१ ६ राखमानो	राखमानो	४२१ २२ छोणणल	छोणत्तणल
३३४ २९ निचार	विचार	४२३ १३ निश्चाकृत	निश्चाकृत
३३५ ९ आतिचार	अतिचार	४२३ १६ जिनममिरो	जिनमदिरो
३३६ २२ अधीन	आधीन	४२३ २३ असंविष	असन्निम
३४० १२ एण्डु	एवु	४२३ २६ निज्जठना	निज्जठना
३४२ ७ जगत्ती	जगत्	४२३ २९ पिधि	विधिनो
३४७ २३ केवल	कवल	४२४ ३ ड्या	ड्या
३५२ १९ अर्थी	अर्थी	४२४ २१ सिद्ध	मिद्ध
३५२ १९ कालकुट	तालपूट	४२७ ४ मोक्षप्रदात्री	मोक्षप्रदायी
३५३ २४ बहु	बहु	४२९ ० तदासा	तदाज्ञा
३६० ९ अजीविका	आजीविका	४२९ ० प्रमुखथी	प्रमुखनी
३८४ २९ सखिए	लखिये	४२९ १० बडीनीति	बडीनीति
३९२ २४ मण	पण	४३० ६ दिशा	दिशाए
३९६ १४ आगर	आगार	४३० २२ ध्वयथी	ध्वयनी
३९८ २७ कुलोना	फूलोना	४३० २२ अस्वारी	अस्वारी
४०१ ४ अगीकर	अगीकार	४३० २० कागला	कोगला
४०१ १४ जे	जो	४३२ ४ वैद्यक	वैद्यक
४०१ १७ अत्रे	आत्रे	४३२ २६ वैय्यात्र	वैय्यात्र
४०२ ९ सारोवार	मारोवार	४३३ १७ प्रमुख	प्रमुखनी
४०६ १७ सम्यक्त्व	सम्यक्त्व	४३६ १९ प्रमुखमा	प्रमुख
४०६ २४ दुराचारा	दुराचारा	४३७ २३ स्नात्रप्रज्ञापना	स्नात्र, प्रज्ञापना
४०६ २७ म्रियते	म्रियन्ते	४३८ १४ परज्ञापना	प्रज्ञापना
४०७ १९ रेशमि	रेशमी	४३९ १३ समामणा	समाममणा
४०८ २० अर्हत	अर्हत	४३९ १९ कुस्त्रान	कुस्त्रम
४०८ ७९ लोकोपहास्य	लोकोपहास्य	४४० २६ रागग्रस्त	रोगग्रस्त
४०९ ९ राज्यचिह्न	राज्यचिह्न	४४७ २८ त्रिराधी	त्रिराधी
४१३ २९ मालापर	मालाधर	४४६ ४ दागीन	दागीना
४१५ २३ चेडआण	चेडआण	४४७ २७ न्युनादिक	न्युनाधिक
४१६ २३ केकेरली	केरली	४७३ ४ करल	लंगल
४१९ २६ जिनविष	जिनविष	४७५ ४ परतीथिंको	परतीथिंठ
४१९ २७ जाणरूप	जिणरूप	४७६ २० तर्जना करे	तर्जना न करे

पानु लीटी अशुद्ध	शुद्ध	पानु लीटी अशुद्ध	शुद्ध
४६२ ३ ते	के	५१५ १७ तमे कहो ?	तमे कहो के
४६४ १० वोलावा	वलावा	५१७ २६ काकणी	काकणी
४६८ १७ बोज	बोजो	५१९ २३ सुहजाण	सुहजाण
४७१ २० मेचतन	मचेतन	५२० १४ धी	धी
४७२ १९ जाग्रस्थिति	जग्रस्थिति	५२० २४ समुझा	सुजझा
४७३ ११ च्यवन	चयन	५२५ १ धेर	धेर
४७६ ४ परिणाम	परिमाण	५२६ २८ कटो	कटो
४७६ २२ छादा	छाह	५२८ २८ ससगर	सगर
४७८ ११ अनर्थदडथीर्थ	अनर्थदडथी	५२९ ९ सरोये	सरोये
४८० १० सम्यक्त्व	सम्यक्त्व	५२९ १५ अग्रधिज्ञान	अग्रधिज्ञान
४८१ १४ धी	धी	५३१ २७ स्थापना	स्थापन
४८५ २९ अधमी	अधमी	५३६ ७ अग्नीआरमा	अग्नीआरमा
४८७ १९ पडोकोश	पडोश	५३६ २२ प्राप्त यता	करता
४९० ७ विहाह	विवाह	५३८ ६ हस्तिपुर	हस्तिनापुर
४९० २० जेम	तेम	५४० १० नगर	नगर
४९१ ४ वध	वध	५४४ २२ निर्वाहणी	निर्वाहण
४९१ १० जिनप्रतिमा	जिनप्रतिमा	५४७ ६ विष्णुकुमार	विष्णुकुमार
४९७ १ पेथके	पेथडे	५४८ २९ वशी	वशी
४९६ १९ सम्यक्त्व	सम्यक्त्व	५५१ ११ नाममा	नामना
४९८ १४ जाग्रजीग्र	जाग्रजीग्र	५५७ ११ दती	हती
४९८ १५ पेथके	पेथडे	५५२ १३ विचार	तेनो विचार
४९९ १७ छत्र	डव्य	५५४ १२ प्रमुखयी	प्रमुखनी
४९९ १९ मोठा	माठा	५५८ ९ आग्नीआरे	अग्नीआरे
५०० ६ आलोवे	आलोवे	५५९ २४ निश्चय	निश्चय
५०१ ४ अर्हत	अर्हत	५६० १ जोगवनार	जोगवनार
५०१ १९ विज्ञान	विज्ञान	५६० २८ इत्यादि	इत्यादि
५०२ १२ प्रथम	प्रथम	५६१ २ सर्व	सर्व
५०५ ७ वृक्ष	वृक्ष	५६५ १० तथा अने	अने
५०५ १० न्यूनवर्पना	न्यून एक वर्पना	५६५ १६ स्थापन कर्था	स्थापन न कर्था
५०७ १७ विचार	विचार	५६८ ८ परमार्हत	परमार्हत
५०९ २७ ओपधानुयोग	ओपधानुयोग	५६८ २२ गृहवास	गृहस्थवास
५०९ २९ सखीये	खखीये	५७१ १४ मने	अने
५१२ १४ जिज्ञा	जिज्ञा	५७२ २ ओवाधो	ओवाधो
५१३ ७१ देत्रोये	देवताउये		

